CAESARIS CARENAE CREMONENSIS ... TRACTATUS DE OFFICIO...

Cesare Carena, Leonardo Velli, Orazio Martini, Ascanio Rivaldi

CÆSARIS CARENÆ

TRACTATUS DE OFFICIO SANCTISSIMÆ INQUISITIONIS

CÆSARIS CARENÆ CREMONENSIS I. C.

SAC. THEOL. MAGISTRI, IVDICIS CONSERVATORIS, CONSVLTORIS, ET ADVOCATI FISCALIS S. OFFICII,

A SANCTISS. DOM. NOSTRO VRBANO VIII. ET EMINENTISS. Vniuersali Inquisitione specialiter deputati,

TRACTATVS

DE OFFICIO SANCTISSIMÆ INQVISITIONIS, ET MODO PROCEDENDI IN CAVSIS FIDEI,

JN TRES PARTES DIVISVS:

In quarum
- I. Agitur de Romani Pontificis Potestate, Vniuersali Romana Inquisitione, & Supremo Tribunali S. Officij in Regnis Hispaniarum, Episcopis, Inquisitoribus, ac cæteris Iudicibus, & Ministris S. Inquisitionis, déque eorum electionibus, dignitatibus, præcedentiis, & muneribus.
- II. Tractatur de hæresi, & omnibus aliis delictis in specie ad S. Inquisitionis Tribunal spectantibus, antea quidem seorsim Impressa, nunc vero multis additionibus auctior reddita.
- III. Vero tota Theorica, & Practica criminalis breuissimè absoluitur, maximè in ordine ad hoc Sacrosanctum Tribunal.

His accesserunt Quindecim Quæst. ad Inquisitores D. Guidonis Fulcodij, olim Cardinalis, Episcopi Sabinensis, & postea Summi Romani Pontificis Clem. IV. Nuncupati, nunc primum impressæ, & eiusdem Auctoris annotationibus illustratæ: & nouissimè QVÆSTIO *de sollicitantibus ad turpia in Sacramentali Confessione, necnon* DECISIO *Granatensis Tribunalis Sancti Officij.*

Opus hoc omnibus Episcopis, Inquisitoribus eorum Ministris, ac Confessariis, nec non Iudicibus Criminalibus, præsertim Inclyti Status Mediolani perutile, ac necessarium:

Secundò prodit in Gallia, ab Auctore, dum viueret, correctum, emendatum & auctum.

LVGDVNI,
Sumptibus LAVRENTII ANISSON, & Soc.

M. DC. XLIX.

CVM SVPERIORVM PERMISSV.

REVER^MO PATRI FRATRI
THOMÆ TVRCO CREMONENSI,
TOTIVS ORDINIS PRÆDICATORVM MAGISTRO GENERALI,

CÆSAR CARENA *Cremonensis I.C. & Sacræ Theologiæ Doctor.*

TRRACTATVM de officio Sanctissimæ Inquisitionis iterum prælo subiicio: illum vt tuo nomini dicarem, PATER REVERENDISSIME, impulerunt plura nomina, quæ singula cæteros ad similia officia præstanda solent inclinare, sapientia tua, mutua inter nos beneuolentia, & meum referendæ gratiæ non studium modò, sed debitum. Quantam enim quámque excellentem tum humanarum omnium, tum præsertim diuinarum rerum notitiam necesse est in illo reperiri, qui in eo Ordine, in quo nata videtur, atque educata Theologia, primas semper obtinuit, egítque partes docendi? Qui studium Bononiense ex tota Prædicatorum familia celeberrimum bis Regentis munere moderatus est? Cuius acumen Ingenij demirati Venetæ Reipublicæ prudentissimi Senatores, vt Vniuersitati Patauinæ à Doctore per Orbem Christianum clarissimi nominis decus adderent, illum ad Metaphysicas quæstiones explicandas honestissimo stipendio conduxerunt? Sed nullum exaggeratius, nullum magis ex vero petitum argumentum eximiæ tuæ sapientiæ possit esse, quam quod nihil tale non modò non sperantem, sed ne cogitantem quidem primum generalem totius Ordinis Procuratorem dixerunt, quo in munere qualis extiteris inde manifestum est, quod mox intra paucissimos menses, Patres, quibus in Comitiis ius erat suffragij, vnanimi consensu supremum ac Generalem eiusdem Ordinis Magistrum esse voluerunt. Nimirum à tua sapientia quærebant rebus tunc perturbatis, nec inani, vt docuit euentus expectatione præsidium. Vix enim te in moderatorem assumpto enauigauit Ordo in portum securissimæ tranquillitatis. Instituisti continuo profectionem ex munere, vt Religionem latissimè pertinentem inuiseres. Quid attinet dicere quanto famam interuallo præsentia superaueris? Legimus in annalibus antiquorum sæpè multos itinera longissima suscepisse, vt sapientiam vnde vnde colligerent, ibit in posteros te, vt spargeres, esse peregrinatum. Lustrastíne, an verius illustrasti nobilissimas prouincias? effecisti vt gauderent vniuersim populi, quod coram spectarent virtutem illam, cuius famam antè dilexerant. Dicebaris apud illos coniungere difficillimo nexu, cum incredibili sapientia innocentissimam probitatem, cum dignitate Præsulis facilitatem singularem; sed dicebaris: iam verò suis oculis vsurparunt, nec amplius soli credunt nomini, sed verissimam famam amplificabunt in posterum

 anctores.

auctores. Vnas ex regionibus, quas peragrasti contestor Hispanias (ibi enim floret vnicè sapientia) quo te plausu Academiarum omnes exedræ suscepere? quàm non ficta, & in speciem tantùm, sed sincera significatione honoris sunt veneratæ? Videbantur sibi Doctores illi celeberrimi, & quidam quasi Proceres scientiarum in generali Magistro totius Ordinis, tamquam in capite sapientiam intueri. Porrò autem in Aula vniuersa, quantam apud Magnates gratiam iniuisti? quanta apud Potentissimum Regem in dignitate, atque existimatione versatus es? Audiebam hæc omnia cum gaudio atque animi voluptate, pro illa quæ nos inter, dum vnà litteris humanioribus sub eodem Præceptore informaremur in adolescentia coaluit, amicitia, & crebra deinde, iucundissimáque consuetudine, cum præsertim è Bononiensi schola Regens emeritus Cremonam rediisti, confirmata est. Verum explicare satis non possum quo sensu acceperim facinus amoris in me tui, quod eat ad posteros in exemplum cum paucissimis ex antiquitate tota conferendum. Cum benignissimè inuitareris à Rege, vt pro tantis in rempublicam Christianam promeritis, proque virtute tàm insigni mercedis aliquid ab ipsius munificentia postulares, oblitus tui tuorúmque tantùm efflagitasti, vt ego in Senatum Mediolanensem adlegerer. Atque obtinuisti tu quidem, vt saltem viderere pro non immerito postulasse. Debeo ingentes optimo Monarchæ gratias, quòd me dignum tali gradu iudicauerit: certè tamen sine tuo testimonio ne potuisse quidem innotescere, ne dùm Senatorio dignus munere iudicari. Fuit enim illa mea perpetua ratio, vt procul ab ambitione Magistratuum, quà patrocinando causis ciuilibus, quà lucubrando priuata opera, studióque familiæ consulerem meæ, & Reipublicæ deseruirem. Tu verò nec à me vnquam tali super re compellatus, nec litteris vllis præmonitus solius inductione beneuolentiæ pro amico vltrò factus es ambitiosus. Cum igitur in tua ista conditione extra omnem aliam gratiam quæ valeat à mea fortuna referri, nihil habeam, quo obligatum animum tam insigni fauore possim profiteri, hoc saltem volui curare, vt ad quoscumque labores hi mei peruenerint, cognoscant vniuersi meritum in me tuum, & meam in te vicissim non ingratam voluntatem. VALE.

HORATIVS

HORATIVS MARTINIVS SOCIETATIS IESV, *Theologus, & Sancti Officij Cremonæ Consultor, studioso Lectori fælicitatem.*

OPus hoc eximium eruditissimi viri Theologi, & Iurisconsulti præstantissimi Cæsaris Carenæ, Lector ornatissime, diù desideraui, non tam in lucem vt prodiret, quàm mihi, vt in munere meo lucem afferret. Et quidem iam archetypum delibaueram, sed typum nec videram, nec excusum sciebam, cum peropportunè ad familiarem, Amicum, nostrique Collegij Aduocatum gratuitæ liberalitatis, non mercenarium, inuisendum me contuli: Et ecce librum editum video, solutum tamen: Lætus ad amicum ingredior: inuenio sedentem, atque antiquarum scripturarum massam non exiguam peruoluentem. Post salutationem ecquid operis? inquam. Maiorum meorum monumenta reuoluo, ait. Animum libenter applicui: nunquam enim àliàs, virum sapientissimum, de sua progenie verba facientem audieram: Idem mihi fuit initium audiendi, legendi, & admirandi, nam è manuscriptis auctoritate publica firmatis, atque historicis libris, deprehendi, eius familiam antiquissimam, æquè ac nobilissimam. Etenim iam inde ab Anno 1218.[a] Vgo Carena Iacobi filius Astensi communitati partem, quam possidebat feudorum Lanerij, & Sancti Macharij vendidit. Ab anno verò 1403. inter nobiles Casalensis Ciuitatis Consiliarios [b] Vasinus Carena censetur. Anno autem 71. eiusdem seculi hæc familia feudorum Cimasabæ, ac Sancti Damiani Domina erat[c]: quo tempore [d] Franciscus Carena Marchionibus Montiferati à Consiliis fuit. Nec proinde putes gentem hanc antiquissimam extinctam penitùs ac sepultam, quod in Casalensi Cathedrali, sepulchrum tantùm residuum sit, ante annos 200. extructum, propè aram sacelli Iurispatronatus Sancto Hieronymo, ac Mauro dicati, id enim auitæ eiusdem nobilitatis testimonium est: ipsa verò iam pluribus Annis Cremonæ lucet. Ac ne me tibi verba dare censeas: accipe rei seriem quasi per fila deductam [e]. Ludouicus Carena, nobilis appellatus, liberos numerauit Petrum, & Vasonem: Petri filium [f] Henricum lego, Iurisconsultum Casalensem nobilissimum, in Ciuitate [g] Astensi maleficiorum Iudicem; Henrici vero filium, Petrum Franciscum paternum nostri Cæsaris Auum, qui D. Ferdinando Gonzagæ Mediolanensis Prouinciæ Moderatori, inter alios à secretis princeps extitit, eidémque in arduis ac maximis negotiis, tum virtutem, tum singularem semper fidem exhibuit, illud silere non debeo, quod cæteris omnibus familiaribus prætermissis, vnum [h] hunc inter omnes elegit, quem ad Philippum II. rei inprimis arduæ consequendæ gratia, delegaret. Vt mirum nequaquam videri debeat, si præclarum tanti viri obsequium, testatum vir clarissimus esse voluit exquisitis verbis, quæ deprompta ex ipsius vltima voluntate, ac [i] testamento Bruxelis condito nè apice quidem mutato proferam: Cum enim liberos Catholicæ Majestati commendasset suos. *Il medesimo,* (inquit,) *faccio di Pietro Francesco Carena mio Secretario, il quale mi hà seruito con molta fede, & diligenza, e per molto tempo in negotij di molta qualità, cosi ne' seruigi della Maestà dell' Imperatore, come della Maestà del Rè di Spagna, e per questo supplico Sua Maestà resti seruita farli gratia di scudi 300. l'Anno di pensione sopra qualche Chiesa.* Posteà verò D. Cæsarem filium suum monet, vt præfatum Petrum Franciscum si in eodem munere à secretis primarij progredi velit, omnibus modis sibi deuinctum retineat: Nam cum omnium actionum, ac rerum mearum particeps, inquit, ac peritissimus sit; futurum est proculdubio, vt filius meus alterum me secum habere videatur. Diuinauit: quippe vir optimus, & non ingrati animi, oblatum sibi à D. Petro Mendoza, Catholicæ Majestatis apud Genuenses Legato, munus Secretorum Italiæ pro Cæsar. Majestate, menstruámque aureorum Centum mercedem reiecit, ac Ferdinandi memor, Cæsari filio, Cataphractorum Equitum Catholici Regis liberalitate Magistro libentiùs adhæsit: Qui viuens eum tanti fecit, adeóque carum habuit, vt matrimonij contrahendi gratia cum D. Camilla Borromea D. Caroli sorore, ad Pium IV. summum Ecclesiæ Catholicæ moderatorem, eiusdem Auunculum Romàm legauerit; à quo Pontifice etiam eam ob causam [k] equestri dignitate liberaliter donatus (Piorum participantium dicebatur) ac re feliciter gesta, reuersus est. Enim verò sibi quoque vxorem [l] Claram Pusterlam nobilissimam puellam Mediolanen. Gulielmi Equitis aureati filiam, Ioannis Baptistæ, Equitis pariter, ac Senatoris nepotem adeptus est; quæ ipsimet Camillæ Principi familiaris, in eius degebat gynecæo. Neque vero moriens Cæsar, eum minus in pretio habuit, cum extremæ decreto voluntatis vxori mandauerit eundem, vt omnium consiliorum participem haberet.

Hinc

[a] In quodam libro antiquo historiarũ, & priuilegiorũ Ciuitatis Astensis cõpilato per Ogerium Alferium, f. 17. à tergo, & f. 332.

[b] In vita S. Eusebij impress. Trini anno 1566. c. 29. fol. 21.

[c] Crescentius in corona Nobilitatis Italiæ, fol. 300.

[d] Vt ex attestatione Matrimonij initi de anno 1480. die 6. Iunij contracti inter D. Georgium Nattã I.C. & D. Agnetem de Rocharijs in authent. forma redactam per Io. Matthæum Moranzanum Not. Colleg. Casalensem, in qua Dominus Francis. Carena enũciatur spectabilis vir, & March. Consil. dignissimus.

[e] In Instrum. diuisionem facto inter Petrum, & Vasonum fratres de Carenis Anno 1507. 1. Aprilis Rog. per Andreã de Alba Not. publicum Casalensem, & extractum per Io. Matthæum de Bondonis, Cur Episcopalis Cancell.

[f] Quatuor testes ad perpetuam memoriã examinati corã Prætore Casal. anno 1593 die 19. Maij, & Testam. D. Io. Carenæ conditum annõ 1511. die 27. Maij Rog. per Vasinum Caudanum Not. Colleg. Casalen.

[g] De anno 1518. quo anno cum omnibus eius substantiis familia hæc Ciuitatẽ Casalis deseruit, vt ex attest. publica Annibalis Parruzzæ Cancell. Cons. Astẽsis, sub die 5. Aprilis 1607.

[h] In Vita Don Ferdinandi Gonzagæ Gotolini edita Venetiis anno 1579. fol. 404.

[i] Test. Don Ferdinãdi rogatum per Hubertum de Clussis anno 1559. die 15. Nouemb.

[k] In bulla erectionis dicti ordinis equestris Pij P. Incip. *Altissimi*, sub data Anni 1559. 3. Idus Martij, vbi inter primos illos equites enumeratur Petrus Franc. Carena.

[l] Vt in Instrum. protestationis factæ per DD. Hieronym. I.C. Colleg. Med. & Iacobum fratres de Pusterla rog. per Octauianum Pusterlam anno 1603. vlt. Augusti.

Hinc illa cum Diuo Carolo Borromeo familiaris consuetudo, quam vir Sanctus innumeris propè ad eum scriptis [m] epistolis, ac præsertim duabus non amplius octo ante obitum diebus datis, testatum reliquit. Eandem ferè cum Serenissimis Octauio & Alexandro Farnesiis Parmæ Ducibus, atque Eminentiss. Hercule Card. Gonzaga, qui Summi Pontificis Legatus Conc. Trid. præfuit, ipsorum non paucæ testantur litteræ.

Hic igitur talis, ac tantus vir, cum Annis septemdecim [n] Mediolani domicilium habuisset, suscepto ex vxore Clara filio Henrico, Hortensiam [o] Galleratam Nobilis inter Cremonensis familiæ, in Matrimonio collocauit: cumque ciuis Mediolanensis non solus, sed cum tota posteritate Excellentiss. Senatus decreto effectus esset, Cremonam familiam suam, ac substantiam transtulit vniuersam, ibidémque octogenarius vita functus est.

Henrici verò probitas, atque integritas vsque adeò Ciuitati Cremonensi manifesta fuit, vt attestatione indigeat nulla, eius enim opera in multis, ac variis ex muneribus consuetis vsa est, & quasi ad ægritudines animorum corporúmque curandas natus, ac factus esset, maximo xenodochio non modo sæpius præfecit, verum etiam communis valetudinis, & salutis contra pestilentem morbum ingruentem seruatorem, & assertorem constituit, donec vita iam deficiente præ senio, alienæ adhuc incubans sanitati, diem clausit extremum.

Huius denique Henrici proles, Cæsar, vir imprimis ingeniosus, ac studiosissimus, qui Philosophiæ primum candidatus, mox in Patauina Ciuitate Theologiæ, tum demum Iurisprudentiæ in Ticinensi Lauream, & meritus, & consecutus, iam [p] pluribus annis Cremonæ Aduocati munere summa cum laude fungitur, cuius etiam opera Eminentiss. Card. Camporeus, præsertim in honorifico [q] Auditoris munere iam dudum vtitur: eadem vtuntur Ecclesiastici non pauci, ac maximè Regulares, & iure quidem optimo: nimirum erga singulos ordines vsque adeò se propensum, ac singulariter affectum profitetur, de omnibus, vt bene meritum se præbere summoperè concupiscat.

Imò verò, eundem Sanctiss. Vrbanus VIII. [r] primum Sancti Officij Cremonæ Consultorem, tum Ioanne Petro Ala I. C. Colleg. Cremonen. è viuis sublato, Aduocatum fiscalem; tandem [s] Iudicem Conseruatorem [t] Iurium eiusdem S. Tribunalis elegit, & creauit. Vnde mirum non est, si Eminentiss. Card. Franc. Barberinus Sanctiss. Pontificis Vrbani ex fratre nepos, non alium causarum suarum his locis Aduocatum velit, nihilque eo inconsulto agitari, vel peragi patiatur. Vt omittam leuiora quædam, nempè quod tribus mensibus (neque enim per leges Ciui conceditur ampliùs) [u] Proiudicis Maleficiorum obierit munia totoque fermè biennio Aduocati fiscalis Vice, eidem suæ Ciuitati operam, ac diligentiam, non minus præstiterit, quàm probauerit suam. At ne tantillum quidem à maiorum nobilitate degenerasse videretur: qui non nisi è nobilibus ortis parentibus vxoribus adhæserunt, Angelam Fraganescam Cremonensem virginem nobilissimam Ioan. Baptistæ Ripe Equitis Hierosolomytani, & Ludouici Episcopi Interamnensis proneptem sibi Matrimonio copulauit.

Hæc mihi pridem ignota, ignorare te pariter, ornatissime Lector, nolui, ne eodem fortasse ductus errore nouum genium in lucem prodire, & non potiùs auitæ nobilitatis ingenium existimaremus. Quamuis enim, ego quoque

Et genus, & proauos, (vt ait ille,) & quæ non fecimus ipsi
Vix ea nostra putem;

non sum tamen ita rudis, & hebes, vt quantum ornamenti è maiorum monumentis, rebusque præclarè gestis, velut è lucidissimo fonte hauriamus, haud intelligam. Quamobrem quæ ad viri doctissimi laudem faciunt; non fuerunt inuoluenda silentio, sicut enim quæ notam aliquam incurrere amico possunt, reticere bonum; ita quæ decora sunt, occultare malignum duxeris. Vale.

[m] Epistolæ hæ omnes penes D. Cæsarem Caretam reperiuntur.

[n] Vt ex supplicat. à Petro Francisc. porrecta Potentiss. Regi Philippo II. inserta in eiusdem Maiestatis literis directis Excellentissimo Duci de Alburque Gubernatori Status Mediol. sub data Matriti 1569. 11. Februarij.

[o] Vt ex instrumentis dotalibus Rogatis per.

[p] Ab anno scilicet 1619. & sic per 22. annos.

[q] Vt ex litteris Patentibus eiusdem Eminentissimi D. Cardinalis Camporei, sub die 24. Martij Anni 1625.

[r] Vt ex Epistola Eminentiss. Card. Mellini, sub die 7. Feb. 1626. in Archiuio Inquisitionis.

[s] Vt ex altera Epistola Sac. Congreg. sub die x. Augusti 1630. Eminentiss. D. Card. S. Honufrij in eodem Archiuio.

[t] Ex altera Epistola Sac. Congreg. sub die 22. Maij 1638. Eminentiss. Cardin. Barberini in eodem Archiuio.

[u] Annis 1636. & 1637. sub integerrima Pretura Illustrissimi D. Ioan. Salamanca.

PERIL

PERILLVSTRI DOMINO, ac Patrono suo Colendissimo D. Cæsari Carenæ,

LEONARDVS VELLIVS SOCIETATIS IESV, S.

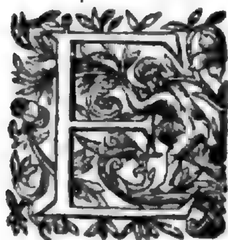

FFEREBAR iam pridem ingenti desiderio (VIR ORNATISSIME) tua scripta videndi. Magnum videlicet aliquid ex Auctore conceperam. Acre illud ingenium, ac viuidum, quod in abdito latitans altissimi consilij, tamen in oculis, in fronte, in vultu toto tamquam in vestibulo promicat, infusum in monumenta penitus, atque eductum de latibulo mentis deprehendere me, ac tenere posse sperabam. Nec fefellit expectationem euentus. Librum tuum de Officio Sanctissimæ Inquisitionis, & modo procedendi in causis fidei subtractum adhuc imperfectum è prælo nactus, elapsis proximè diebus, auidius, cœpi, atque oculo properante lustrare. Papæ quale opus inueni? quam multiplex? quam varium? quam ex omni doctrinarum penu depromptum? Quid in illo prius admirer? ingenium ne à copia? an iudicium à dispositione? potuit illud sanè confundi, hoc obrui, si maximum non fuisset alterutrum. Extant aliorum hac super eadem materia vigiliæ; sed illæ aut rei quodammodo circumfunduntur extrinsecus, aut sibi tantum segregant partem: tu penetras in viscera diligentiam, euoluis omnia sanctissimi Tribunalis arcana, atque exorsus à principio nihil pateris indiscussum, quod possit ad Ecclesiæ forum in causis fidei pertinere. Sapiens nimirum Architectus solida tutáve in petra fundamentum ponens sua subinde per incrementa deducis ad culmen Dauidicam turrem, quam & mille clypeis, atque omni fortium armatura circummunis, vbi nequissimorum hæreticorum ignea tela extinguantur. Principio auctoritatem inquirendi in hæreticam prauitatem à Christo deriuas in reliquos ministros: horum autem munera definis, tueris dignitatem, ipsas etiam componis, quæ de loco possint inter illos, & præcellentia lites exoriri. Quid quod etiam ingenio illo tuo ad speciem componis exquisiti ministerij? Ætatem, mores, doctrinam, vitam denique totam describis. Quamquam in hoc debes aliquid Ministris, qui in Cremonensi Inquisitione ius fidei tecum administrant. Potuisti ex ipsorum moribus Ideam compare, & quod tibi semper gloriosum erit apud posteros scribendo præcepisse, honorificum illis est exprimere viuendo. Nam, vt ex vno discamus omnes, Reuerendissimus Inquisitor Pater Magister Vincentius Prætus, qui tenet hodie in hac Ciuitate Tribunal, nonne vt quondam à Xenophonte Cyrus fictus est ad normam iusti Imperij, sic ipse videtur ad amussim perfectissimæ Inquisitionis à Deo efformatus? certè ætas in confinio senectutis vegeta quidem adhuc, & integra; sed in qua deferbuerit omnis inimicus prudentiæ calor, vires affert ad agendum integras, consilium ad iudicandum expeditum. Doctrina verò diu in Scholasticorum exedris exercitata ad iudiciale forum nomen attulit cum paucissimis eruditi. Nam de illius moribus quid attinet dicere, cuius nihil occurrat, quod non redoleat honestatem? Tales ipsa sibi Christiana fides eligeret Inquisitores. Sed redeo iam ad te. Crimina deinde consideras, quæ cadunt sub iurisdictionem Sanctissimis Tribunalis, quasi sanguinem à sanguine, lepram à lepra discernens, morbos suis quemque signas indiciis, & characteribus, notisque sic distinguis, vt nequeant iam amplius indaginem fallere, vel mediocriter inquirentis. Ad extremum exequeris practicè formam iudicij, & constitutis procedendi vias. Vt legitimè quis aduocetur ad ius experiundum, vt occupetur præsumptione crimen, vt probationibus eruatur: Quæ, quam varia, quam multiplex, & implexa ratio testium, quibus actio firmetur argumentis, quibus excludatur exceptionibus: Addis de natura quæstionis, ac tormentorum, de methodo totius causæ concludendæ: nec omittis, seu quæ faciant ad salutem resipiscentium, pœnas, seu quæ infligantur obstinatis in perniciem, & ruinam. Hæc omnia in vno à te digesta, eoque non ingenti volumine tantam conciliarunt famam auctori, tantam excitarunt operis expectationem, vt ab vsque Sicilia, qui fidei causas exercent in illo Regno, viri æque sapientia, ac generis nobilitate præcipui dederint ad te, quem numquam videre, litteras amoris plenas, & indices honorificentissi-

mi iudicij, quibus flagitarent, vt statim ab impressione librum transmitteres: Sacra verò Romana Congregatio voluit etiam impensas iuuare Typographi, quò maturius prodire posset in lucem.

Gratulor itaque tibi vir maxime, iterum, ac sæpius gratulor monumentum ad æternitatem tui nominis perennius ære, ad vtilitatem Catholicæ Religionis pretiosius auro cōfectum. Quandiu Sacrorum Tribunalium in orbe Christiano repurgandæ fidei excubabit diligentia (excubabit autem vsque ad consummationem sæculi) tamdiù vigiliarum tuarum durabit vtilitas, tamdiù Cæsaris Carenæ nomen sapientissimorum hominum voce resonabit. Nam exantlati præmium laboris non exiguum, tum in cælis à Deo, tum in terris à Catholico Rege nostro Potentissimo potes expectare. Vtriusque enim strenuè causam agis. Ac Dei quidem, cui sponsam vindicas ab hæreticorum corruptelis emaculatam; cultum adstruis ab adulterio vanæ, impiæque superstitionis in sua simplicitate syncerum; integram fidei tueris in Ecclesiæ vnitate constantiam. Porro autem Catholici Regis negotium nemo tractet vtilius, quam qui se hæreticorum opponat temeritati, & Romanam Religionem sartam tueatur. Ex quo enim Reges Hispaniarum ditionem adiere, quam videmus per orbem propemodum vniuersum latissimè pertinentem, nullam legimus extitisse sectam Romani Pontificis, & Catholicæ Religionis hostem, quæ non bellum eodem tempore illis quoque indixerit Vt eadem sit Regibus Catholicis cū Catholica Religione vtilitas, & omnino causa cōmunis. Et si Paulus V. Pontif. Optimus Maximus solitus erat Sanctissimæ Inquisitionis Ministris tantum tribuere, vt diceret, illorum opera Pontificiam sibi thiaram adsciri: non dubito, quin Reges prudentissimi longo temporis experimento docti, Austriacæ ditioni perniciem semper ab hæreticis intentari, dudum conceperint animo sensum eundem, vt reputent, ab iisdem sceptrum sibi, Regnumque vindicari.

Quamquam igitur sexdecim ipsos annos, quibus operam, in S. Officij Tribunal propemodum vnicè contulisti, à regiis negotiis, curisque videri potueris abstinuisse: verè tamen incubuisti cum primis in re, quæ Regiam auctoritatem, Regias opes propius attingit. Hic sensus quoque necesse, vt penitus imbuat eorum animos, qui sedentes ad gubernaculum, & quasi clauum Imperij procellis excubant: vident enim maximas quasque tempestates hæreticorum plerumque spiritu concitari. Fouebunt beneficentiæ sinu, ferent in oculis gratiæ hominum non ingenio solum insignem, aut doctrina, & eruditione singularem, sed nauum etiam, industriumque & qui fuerit laboribus, ac vigiliis Reipublicæ tantopere salutaris. Non patientur fraudari debitis honoribus illum qui periculosissimo tempore Rempublicā, qua se parte fluctus furiosiùs immittunt, pari cum fidei, constantiæque laude curauit. Hoc pro tuis virtutibus auguror, pro Regis iustitia polliceor, pro mea beneuolentia à superis enixè precor. Tu vero interim age (VIR MAXIME) & quam illo tuo impetu feruentioris ingenij rem Catholicam suscepisti, vrge potentius, & Vale.

Ex Collegio Cremonensi Societatis Iesu Kalendis Iunij, Anno 1641.

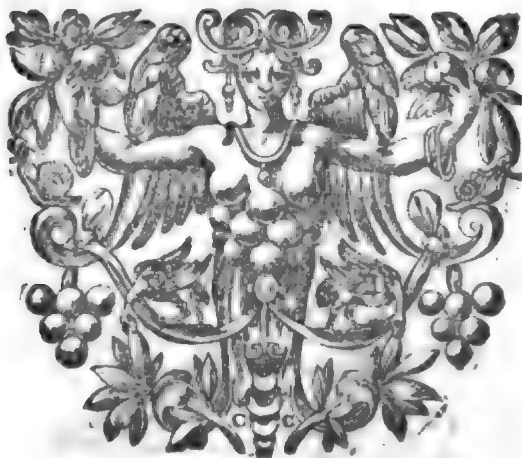

CÆSAR CARENA IVRISCONSVLTVS,

BENIGNO LECTORI SALVTEM.

HABES hic (Benigne Lector) Tractatum meum de Officio Sanctissimæ Inquisitionis, & modo procedendi in causis fidei, quem emendatum & auctum, nunc secundò Typis committo sub fœlicissimis auspiciis Reuerendissimi Patris Doctissimi, & integerrimi Viri, Conciuis mei, ac olim Amantissimi Condiscipuli Patris Fratris Thomæ Turchi, totius Ordinis Prædicatorum Magistri Generalis: Habes insignes Quæstiones D. Guidonis Fulcodij antea nunquam impressas, in quo gratiæ agendæ sunt bonæ memoriæ Eminentiss. & Reuerendiss. D. Cardinali Camporeo, Præsuli integerrimo, Vigilantissimo, & prudentissimo, de Ecclesia nostra Cremonensi, imo & Vniuersali optimè merito, ac Studiorum meorum supra viginti annos, quibus Ecclesiæ huic summa cum omnium laude præest, fautori optimo, ab ipsius enim Bibliotheca eas habui. In hac impressione addidi celeberrimam Granatensis Tribunalis Decisionem in causa famosi libelli, &c. Et quæstionem de Sollicitantibus ad turpia in Sacramentali Confessione. Interim expecta Instructiones Sancti Officij in Regnis Hispaniarum vnà cum meis Annotationibus, ex quibus apparebit summa concordia, qua causæ fidei peraguntur, & in Supremo Hispaniarum, & in Vniuersali Romano Tribunali, vbi multo plura videbis, de Pietate, & Religione Potentissimorum Regum nostrorum, & totius Hispanæ nationis, & Centum vota in casibus fictis in materia Inquisitionis, vt quæ theoricè in hoc Tractatu docemus ad praxim veram deducamus, VALE

Mediolani die 3. Iulij 1648.

APPROBATIO.

EGo D. Ioan. Baptista Offredus Præpositus Clericorum Regularium S. Abundij, & Consultor S. Officij accuratè perlegi Reuerendiss. P. Inquisitore mandante, librum inscriptum, *Tractatus de modo procedendi in causis S. Officij*, à D. CÆSARE CARENA Cremonensi S. T. & I. V. Doctore, ac Eminentiss. D. Cardinalis Camporei Auditore, & Sanctissim. Inquisitionis Cremonæ Consultore, & Aduocato Fiscali compositum, cúmque, omnia in eo contenta non solum sint fidei Catholicæ consona, verum etiam ad illius defensionem valde perutilia, vtpote, quæ eiusdem Sanctiss. Inquisitionis Consultoribus, & Ministris, imo omnibus pro casibus conscientiæ facilem ac certam methodum & doctrinam præbeant, vnde (maxima auctori laus debetur;) meritoque Typis mandari posse censeo. Cremonæ die 28. Februarij 1639.

Imprimatur, F. DOMINICVS MARIA ARESIVS, Lect. Sacræ Theol. ac Vic. S. Offic. Cremonæ.
Comes MAIORAGIVS, *pro Excellentissimo Senatu*.

APPROBATIO.

EGo Fr. Stephanus Molin in sacra Theologiæ Parisiensis facultate Doctor Carmelita, Libri cuius titulus est, CÆSARIS CARENÆ *Tractatus de Officio Sanctissimæ Inquisitionis, &c.* fidem facio nihil in eo contineri ab Orthodoxa Fide, aut bonis moribus alienum, Prælo igitur committi debet. Datum Lugduni in Carmelo nostro die 5. Iulij 1649.

Fr. STEPHANVS MOLIN.

IMPRIMENDI FACVLTAS.

IOANNES-CLAVDIVS DE VILLE, in sacra Theologia Magister in Ecclesia S. Crucis, Custos, & D. D. Alphonsi Ludouici du Plessis de Richelieu, Eminentissimi Cardinalis, ac Reuerendissimi Archiepiscopi Lugdunensis Prouicarius Generalis: Librum inscriptum CÆSARIS CARENÆ, *Tractatus de Officio Inquisitionis*, à Theologis visum & approbatum, in lucem edi facultatem concedimus, Lugduni die 6. Iulij 1649.

DE VILLE.

CONSENSVS.

LIBRVM hunc inscriptum, *Tractatus de Officio Inquisitionis*, Authore CÆSARE CARENA, Typis mandari & in lucem edi, sumptibus Laurentij Anisson, Bibliopolæ Lugdunensis, Ego Regis Consiliarius & Procurator in Lugdunensi Præfectura, non impedio, Lugduni die 8. Iulij 1649.

LORIN.

PERMISSIO.

VISO Procuratoris Regis consensu hunc Librum typis mandari Laurentio Anisson concedimus, & nequis vltra concessam facultatem denuo excudat prohibemus, Lugduni die 8. Iulij 1649.

SEVE.

INDEX

INDEX

Titulorum, & Paragraphorum Tractatus de Officio Sanctiss. Inquisitionis, & modo procedendi in causis fidei.

ANTELVDIA.

PARS I.

TITVLVS I.
De Summo Pontifice.

TITVLVS II.

TITVLVS III.

TITVLVS IV.
De Episcopis.

TITVLVS V.
De Apostolis Inquisitoribus.

TITVLVS VI.
De Vic. Generalibus Episcoporum.

XV. An

TITVLVS IX.

De obligatione denunciandi.

TITVLVS X.

De retentoribus librorum prohibitorum.

TITVLVS XI.

De Celebrantibus, & Administrantibus Sacramentum Pœnitentiæ, cum non sint Sacerdotes.

TITVLVS XII.

De Sortilegis.

XXII. De

Index Titulorum.

TITVLVS XIII.

De Bulla Sanctiss. Pij V. de protegendis.

TITVLVS XIV.

De Iudæis, & aliis Infidelibus.

XIX. Qui

TITVLVS XV.

De edentibus carnes in diebus prohibitis.

TITVLVS XVI.

De variis propositionum Gradibus.

TITVLVS XVII.

De variis Delictis spectantibus ad S. Offic.

TITVLVS XVIII.

De sponte comparentibus, & tempore Gratiæ.

TITVLVS XIX.

De modo procedendi contra Defunctos.

PARS

PARS III.

TITVLVS PRIMVS.

De tribus modis procedendi in iudicio, & probatione corporis delicti.

TITVLVS II.

De captura, & examine Reorum.

TITVLVS III.

De probationibus, & praesumptionibus.

TITVLVS IV.

De Instrumentis, & Scripturis priuatis.

TITVLVS V.

De Testibus, quoad personas.

TITVLVS VI.

De Testibus quo ad dicta.

TITVLVS VII.

De testibus quoad examen.

TITVLVS VIII.

De Confessionibus Reorum.

INDEX QVÆSTIONVM
D. Guidonis Fulcodij.

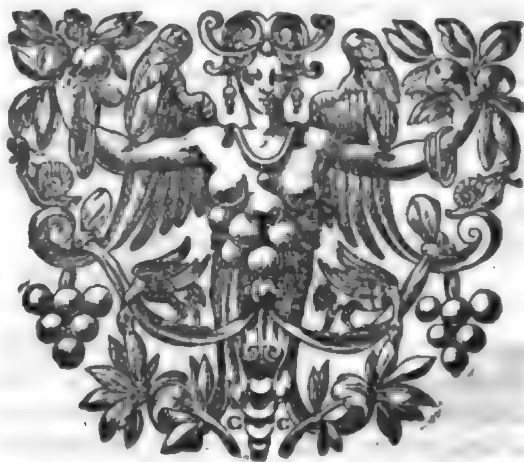

IN

IN TRACTATVM DE Officio Sanctissimæ Inquisitionis, Cæsaris Carenæ I. C.

ANTELVDIA.

SVMMARIVM.

1 Deum esse, & fide constat, & euidenter potest demonstrari.
2 Existentiam Dei esse demonstrabilem non potest sine temeritate negari.
3 Non potest dari ignorantia inuincibilis existentia Dei.
4 Probatur ex scriptura existentia Dei, & rationibus, & num. 5.
6 Egregia dicta Diui Cypriani, & Diui Augustini, n. 7.
8 In Deo datur prouidentia probatúrque ex scriptura & num. 9.
10 Prouidentia Dei ad quæ obiecta se extendat.
11 An peccata sint sub obiecto prouidentiæ.
12 Duplex prouidentia ex Suarez, & quid sit prouidentia Physica.
13 Egregium dictum Sancti Irenæi.
14 Moralis prouidentia quid sit, & quid specialis supernaturalis, n. 15.
16 Cur Iusti in hac vita affligantur, & peccatores prosperentur, & declaratur Psal. 72.
17 Regna omnia à Deo Regi, & gubernari probatur ex scripturis.
18 Fundamentum Reipublicæ Religio est, & cultus veri Dei, adducitur Plato, & Diuus Cyrillus, n. 19.
20 Inter politiam, & Religionem maxima est affinitas.
21 Si religio absit vita hominum scelere completur.
22 Io. Romani Pontificis egregia sententia.
23 Renati Coppini de hac eadem re sententia, & de hoc nomine Politici.
24 Et in Principe, & in populis requiritur cultus veri Dei & de Regibus Asa, & Iosaphat, & n. 25.
26 Benedictiones Deuteronomij 28. in obseruatores legis Dei.
27 Hæresis horribile crimen est, & punitur Regnorum euersione, num. 28.
29 Locus Isaiæ 60. vers. 12. declaratur.
30 Valens, & Anastasius Imperatores ob hæresim quomodo à Deo puniti, n. 31.
32 Ciuitas Constantinopolitana, & Antiochena euersa, & numero 33.
34 Imperia, & Regna à Deo dantur, sub hoc veluti tributo, vt lex Dei obseruetur.
35 Seditione Respublicæ labuntur, ex hæresi autem seditiones oriuntur, & hæretici statum Reipublicæ politicum perturbant.
36 Hæreses bella excitant.
37 Hæresis cur dicatur Dan. 9. abominatio desolationis.
38 Hæreticus exaltat contra Deum vocem suam.
39 Declaratur locus Hierem. 25. vers. 38.
40 Hæretici in dissolutione Reipublicæ ordiuntur à Prælatis, & desinunt in Principes.
41 Hæretici igne, & gladio extirpandi.
42 Causæ hæreticorum melius agitantur in foro S. Officij, quam in aliis foris.
43 Officio S. Inquisitionis liberatur Prouincia Narbonensis ab hæresi Albigensium.
44 Item Hispania, vbi Floremundus Remundus laudat Inquisitionem Hispanam, & numero 45.
46 Item ab hæresibus præseruatur Italia, cuius laudes ex eodem Floremundo.
47 Imperium Potentissimi Regis Philippi IV. describitur ex Gonzal.
48 Imperij Hispanici firmitas.
49 Seditiones Deus permisit aliquando ad maiorem tamen semper gloriam Regum nostrorum.
50 Clementia propria Regum Hispaniæ.
51 Instituta Monarchia Hispanica prudentiora Institutis Reipublicæ Romanæ.
52 Firmitatis istius Imperij causa est cultus vera Religionis, & institutio S. Officij.
53 Desiderium propagandi Religionem Catholicam cum lacte suxerunt Reges nostri, quod probatur ex eiectionibus Maurorum num. 54. Iudæorum num. 55. ex conuersione tot infidelium ad fidem Christianam num. 56. ex deuotione Regum nostrorum erga Sedem Apostolicam num. 57. ex titulis Regum eorundem num. 58. ex bello cum Belgis, num. 60. ex fundationibus Ecclesiarum numero 61. ex institutione Tribunalis S. Officij, & honore ei per Reges Nostros delato, num. 62.

§. I.

Omnia Regna Mundi à Deo regi, & gubernari.

1. NOn est nunc nobis disputandum contra impios Atheos, de existentia Dei, Deum enim esse, & fide constat, & lumine naturali euidenter demonstratur, ita DD. omnes in 1. p D.Thom. *quæst. 2. per totam*, vbi Mol. *artic.* 3. Vasquez *disp.* 20. Arrubal. *disput.* 9. vbi *cap.* 1.
2. *numer.* 3. ait non posse sine temeritate negari existentiam Dei esse lumine naturali euidenter demonstrabilem, Auersa *sect.* 1. & 2. Granad. *controu.* 1. *generali de substantia Dei, tra.* 1. *de existentia Dei, disp.* 1. *per totam* sed maximè *sect.* 3. vbi benè probauit non posse dari
3. ignorantiam inuincibilem existentiæ Dei, & latissimè omnes alios allegans Fasol. *Art.* 2. & 3. *per plures dubitationes.*

4. Et quidem quo ad fidem, nihil aliud magis inculcant Sacræ literæ quam Dei existentiam, quæ totius nostræ fidei fundamentum est, vnde *ad Hebr.* 11. *vers.* 6. ait Apostolus, *credere oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.*

Quo verò ad luminis naturalis euidentiam, DD. supra allegati existentiam Dei
5. deducunt cum D. Thom. *articul.* 3. ex eo, quod repugnat processus in infinitum in agendo; ex operibus quæ à creaturis procedunt, vt ordine vniuersi, concentu Cœlorum, &c. & ex actibus bonis, & malis in genere moris, ex quibus licet arguere, in hac lege naturali superiorem aliquem præsidere, qui, & peccata puniat, & virtutes præmio condigno afficiat.

6. Quare merito Sanctissimus Martyr Cyprianus in tractatu de Idolorum vanitate, *num.* 64. & *sequenti* ait, *Vulgus ipsum in multis Deum naturaliter confitetur dici frequenter audimus, ô Deus: Deus videt, & Deo commendo, atque hac est summa delicti nolle agnoscere, quem ignorare non possis.* Et Sanctus Augustinus in Psalm.
7. 13. in illis verbis, *Dixit insipiens in corde suo, non est Deus*, ait, *ideo dixit in corde suo, quia nemo hoc audet dicere, etiamsi, ausus fuerit cogitare*, & in eundem locum Psalmi vers. 1. videndus est Pater Lorinus, pro vt, & de probatione existentiæ Dei vltra allegatos, P. Philippus Faber meus olim in Patauina Academia Sacræ Theologiæ præceptor in suis disputationibus aduersus Impios Atheos, *disput.* 1. *per plura capita.*

Supposita igitur existentia Dei, & sic entis à se perfectissimi à quo omnia creata sunt, & gubernantur, quique operatur per intellectum, & voluntatem, fatendum erit in eo reperiri prouidentiam quæ nihil aliud est, quam 8.
actus quidam Dei æternus, quo vt res creatæ, à Deo diriguntur in suos fines, & operationes, vt ex D. Thom. 1. *p. q.* 22. *art.* 1. colligunt ibi scribentes, sed præsertim Arrubal. *disp.* 65. *cap.* 1. *n.* 1.

Conclusio pariter ista, & de fide est, & naturali ratione euidenter demonstrabilis, sic n. 9.
Sap. 6. vers. 8. dicitur, *æqualiter illi cura est de omnibus*, & cap. 12. vers. 13. *non est alius Deus, quam tu cui cura est de omnibus*, & Matth. 10. vers. 30. *vestri capilli capitis omnes numerati sunt*, Iob c. 29. *Qui præparat coruo escam, quando pulli eius clamãt ad Deum vagientes eo quod non habeant cibos*, & Psalm. 35. *homines, & iumenta saluabis.*

Ex quibus scripturæ locis refelluntur omnes errores circa hoc prouidentiæ attributum, de quibus latè Vasquez *disput.* 87. *cap.* 1. & Episcopus Abulensis Hispanæ nationis decus, ac ornamentum, & insigne Catholicæ Ecclesiæ lumen, *tom.* 3. *in Matth. cap.* 10. *quæst.* 121.

Vera enim Catholica fides docet Prouidentiæ obiectum ad omnia creata se se extendere tam in genere, specie, & indiuiduo, quàm quo ad omnia accidentia vt bene demonstraut D. Thom. *dicta qu.* 22. *art.* 2. & ibi DD. quinimo intra eiusdem etiam prouidentiæ fines contineri res, quæ nunquam erunt, ac proinde creaturas ipsas possibiles probauit Granad. *in controu.* 4. *generali tract.* 2. *disput.* 4. *primæ partis.* 10.

Sola peccata excluduntur à directo obiecto prouidentiæ, quia Deus directè ea non prouidet, dixi à directo obiecto, negari enim nequit, quin etiam peccata pertineant ad prouidentiam, quia ea Deus permittit, quia facta ordinat ad Sacramentum Pœnitentiæ, vt materia ipsius, quia tandem ex eis aliqua bona elicit, vt D. Damascenus *lib.* 2. *fidei, cap.* 29. ait hisce verbis. *Nonnunquam inquit, aliquid absurdi, ac præposteri fieri permittit, vt per eam actionem, quæ absurditatis speciem habet, magnum aliquid, & admirabile conficiatur quemadmodum per Crucem hominib. salutem comparauit*, ita D.Th. *q.* 22. *art.* 2. *ad secundum* & ibi Vasq. in Annot. ad articulum, Auersa *ibid. sect.* 1. vers. *Quarto deinde*, & doctus Meratius *tom.* 11.

tom.1. disput. in sum. D. Thom. tractatu de Deo disputat.36. circa dictum articulum secundum, num.1.

12. Hanc prouidentiam distinxit Suarez *de Deo lib.3. de Attributis Dei positiuis, cap.10. num.2.* in prouidentiam physicam, & moralem: physicam seu naturalem appellat prouidentiam, quæ generalis est rebus omnibus, tam inanimatis, quam animatis, etiam hominibus, & Angelis quatenus cum aliis commune habent esse, & operari, & de hac loquitur Scriptura, cum Lucæ 12. dicitur *Deus, vestire*
13. *lilia, & pascere coruos*, & circa hanc prouidentiam, ait *loco citato* Suarez, *num.5.* quod suppositis principiis de Deo lumine naturali notis, ea est eodem naturali iure euidenter demonstrabilis, vt enim benè ait Sanctus Irenæus, lib.2 aduersus hæreses, capit.5. *inuisibilis quidem*, (inquit) *poterat esse Deus propter eminentiam, ignotus autem nequaquam propter prouidentiam.*

14. Moralis prouidentia est, per quam actiones liberas hominum, vel Angelorum bonas, siue malas, vel procurat, vel permittit, consistitque in præceptis, consiliis, promissionibus, comminationibus, præmiis, & suppliciis, præter hanc tamen moralem prouidentiam, quæ vt ita dicam, ordinis est naturalis.

15. Alia est moralis prouidentia specialis, & ordinis omnino supernaturalis, per quam rationalem creaturam Deus ad finem supernaturalem, visionem scilicet beatam ordinat, disponitque ob id media apta ad eum finem consequendum Suarez *vbi suprà*, Alarcon. *in 1 part. tract.4. disput.1. cap.30.* & latissimè omnes D. Thom. commentatores, *quæst.23. primæ partis, per totam.*

16. Et ex hac vltima prouidentiæ specie colligit Suarez *num.14.* posse multa occulta dubia solui, quæ aliàs multos in Atheismum induxerunt, quale sanè dubium est inæqualitas, qua videmus iustos in hac vita affligi, impios vero prosperari, quæ res fideles solet in maximam admirationem adducere, si enim consideremus hæc fieri in ordine ad finem supernaturalem cessabit omnis admiratio, quod egregiè expressit Dauid, *Psalm.72.* dum enim mentis suæ anxietationem, super tribulationibus iustorum, & fælicitate iniquorum proposuisset, vers.3. *& seq.* dubium circa Dei prouidentiam proponit vers.11. ibi, *& dixerunt, Quomodo scit Deus, & si est scientia in Excelso? ecce ipsi peccatores, & abundantes in sæculo obtinuerunt diuitias, & dixi ergo sine causa iustificaui cor meum, & fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis*, Cui dubio finaliter respondet in ordine ad finem supernaturalem, vers.16 & 17. *existimabam, vt cognoscerem hoc, labor est ante me, donec intrem in Sanctuarium Dei, & intelligam in nouissimis eorum,* id est vt bene, ibi exponit Card. Bellar. super insignis Religionis Soc. Iesu splendor: *considerando nouissima eorum cognoscam Deum habere prouidentiam rerum humanarum in ordine ad finem supernaturalem, ad quod facit exemplum Lazari, & Diuitis*, Luc.16.

Et ex his omnibus apparet Regna omnia 17.
mundi, vti subiecta diuinæ prouidentiæ, à Deo ipso regi, & gubernari, quod sequentibus scripturæ Sacræ locis euidentissimè demonstratur.

Primo Regum, c.8. vers.22. *Dixit autem Dominus ad Samuelem, audi vocem eorum, & constitue super eos Regem.*

Secundo Regum, cap.3. vers.9. & 10. *Hæc faciat Deus &c. vt transferatur Regnum de Domo Saul, & eleuetur thronus Dauid super Israël.*

Tertio Regum. c.11. vers.11. *Dixit itaque Dominus Salomoni, quia habuisti hoc apud te, & non custodisti pactum meum, & præcepta mea, quæ mandaui tibi, disrumpens scindam Regnum tuum, & dabo illud seruo tuo.*

Primo Regum c.15. vers.17. *Nonne cum Paruulus esses in oculis tuis vnxit te Dominus in Regem super Israël.*

Iob c.35. vers.18. *Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.*

Isaiæ, cap.60. vers.3. *Et eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema Regni in manu Dei tui.*

Danielis, cap.2. vers.21. *Et ipse mutat tempora, & ætates, transfert Regna, atque constituit.*

Danielis, c.5. vers.28. *diuisum est Regnum tuum & datum est Medis, & Persis.*

Micheæ 3. dicitur, *Audite Principes, &c. propter vos Principes, & Sacerdotes Sion quasi ager arabitur & Hierusalem erit aceruus lapidum.*

Ex quibus, & mille aliis Sacrosanctæ scripturæ locis colligitur, Deum dare, auferre, augere, & minuere, diuidere, & conseruare Regna huiusce Mundi, ac proinde ab eo Regi omnino, & gubernari iuxta inscrutabiles Prouidentiæ suæ vias.

§. II.

Sine vera Religione Regna diu consistere non posse.

Basim, & fundamentum Reipublicæ, Religionem esse, & cultum veri Dei dicebat Plato, lib.1. de Republica, *Prima*, inquit, *in omni Republica bene constituta cura esto de vera Religione*, & lib.7. ait, *eius Reipublicæ, quæ fælix esse volet, Magistratus in veri Dei cognitione edocentor prima statim ab infantia, veri enim Dei ignorantia innumerabilium, tum* 18.

priuatarum tum publicarum calamitatum, pessimorumque consiliorum in Republica fons est.

19. Et D. Cyrillus in lib. de recta fide ad Theodosium, idem hisce verbis dixit, *Gloriosa in Deum pietas Regis honoribus immobile fundamentum est; impij autem Reges misere, ac mali malè pereunt, contra vero pietatis cultores sine labore vincere solent, & aduersariis praualere*, plurimaque ad hoc idem adducit Regens Valenzuela, *de Status, & belli ratione seruanda cum Belgis, siue inferioris Germaniæ Prouinciis p. 2. consid. 22. per totam*, qui omnino videatur.

20. Et sanè inter Politiam, & Religionem maximam esse affinitatem latissimè probauit P. Adam Contzen. *in suis libris, de pace Germaniæ*, vera enim Status, & Politiæ ratio à lege veri Dei, eiusque præceptis minimè deuiare debet, Ramirez *de lege Regia*, §. 10. *numero quarto*, cum aliis latè allegatis ab Erudito Hispano I. C. Don. Anton. Cabrer. *in sua delineatione, de Metu, lib. 2 cap. 39. num.* 8 vnde non mirum, si inter Politiam veram, & Religionem necessaria sit connexio, & tale inter vtrasque vinculum intercedat, vt sine vera Religione, quæ in veri Dei cultu, & eius mandatorum obseruatione consistit, Cornel. à Lapide *in Epistolam D. Iacobi, cap. 1.* vers. 27. in illa verba, *Religio munda*, nec politiæ ratio, nec per consequens Reipublicæ Status consistere queat.

21. Hinc Pater Contzen *in suis doctissimis, & eruditissimis libris Politicorum, lib. 9. cap. 20. §. septimo*, ait, quod si in Republica absit Religio vera, vitam hominum stultitia, scelere, & immunitate compleri necesse est, additque ibidem ex Lactantio de Ira cap. 8. *Quod Religio, & timor Dei solus est, qui custodit hominum inter se se societatem.*

22. Hinc Ioannes Romanus Pontifex, Iustiniano Imperatori in hæc verba scripsit, *Nihil est, quod lumine clariore præfulgeat, quam recta fides in Principe, nihil est, quod ita nequeat Occasui subiacere, quam vera Religio, hoc est enim quod vestrum firmat Imperium, hoc quod vestra Regna confirmat, nam Pax Ecclesiæ, Religionis vnitas Auctorem facti in sublime prouectum grata sibi tranquillitate custodit.*

23. Hinc tandem Renatus Choppinus, *in suo numquam satis laudato tractatu de Sacra Politia Forensi, libro tertio, titulo septimo, numero* 12. vers *at nostra ætate*, ait, Politici vocabulum per se præclarum, ac Illustre esse, eumque significare, qui in Prouinciæ administratione prudenter se gerit, consiliáque sua omnia ad communem vtilitatem dirigit, eo tamen vocabulo hac nostra tempestate nonnullos adeo abuti solere, vt sub Politicæ prætextu de Orthodoxa fide tantùm dumtaxat suscipiendum putent, quantum cum publica pace, & sine vllo rerum discrimine suscipi possit, additque hosce, & communem Populi vtilitatem publicumque Regni Statum magnopere conturbasse, & Politicos se se voluisse appellari, vt honesto in speciem nomine turpissimum fucarent institutum, ob idque apud multos effectum fuisse, vt hoc Politici vocabulum infamiam redoleret, & in eandem rem consentit Vasquez *in prima parte D. Thom. quæstione secunda, articulo tertio, disputatione 20. capitulo primo, numero primo*, vbi dixit, quod nunc Atheistæ Politici dicuntur, quod ad aliud non intendant, quam ad ea, quæ ad externam gubernationem pertinent, de Religioso autem cultu ea solum ratione solliciti sunt, quatenus ad continendos Populos in ciuili disciplina humano arbitrio expedire iudicauerint.

Nec in Principe solùm, sed & in Populis hæc virtus Religionis, & hic veri Dei cultus 24.
omnino requiritur, vt Imperia stabiliantur, & diu consistant, & ad hoc potissimùm Reges oculos intendere debent, vt hæreticos, & hæresim pro viribus extirpent, & Orthodoxam fidem in eorum ditionibus confirment.

Sic enim Reges Asa, & Iosaphat veri Dei 25.
cultores, & Idolorum osores fuerunt, & tamen peccatum magnum commisisse dicuntur, *quod excelsa non abstulerint*, 3. Regum, cap. 15. vers. 14. id est Altaria in altis montibus in honorem Idolorum erecta non euerterint, vt ibi notat P. Gaspar Sancius, *num.* 12. & latius P. Cornelius à Lapide, *in Eccles. p. 3. cap. 49. vers. 5. §. Notent hunc locum Principes, & Reges.*

Non sic egerunt Catholici Imperatores Gratianus, Valentinianus, & Thodosius, qui in *l. cunctos populos, C. de Sum. Trinitate, & fide Catholica* publico proposito edicto ad Populum Constantinopolitanum mandarunt omnibus sibi subiectis, vt in ea Religione manerent, quam Diuum Petrum Apostolum Romanis tradidisse constabat.

Ad finem autem huiusce §. liceat mihi ad- 26.
ducere verba Deuter. 28. vers. 1. *& sequ.* quæ continent benedictiones (ex quibus fœlicissimus redditur status Reipublicæ) in omnes veræ Religionis cultores, Ait igitur Moyses *Si audieris vocem Domini Dei tui, vt facias, atque custodias omnia mandata eius, quæ præcipio tibi hodie, faciet te Dominus Deus tuus excelsiorem cunctis gentibus, quæ versantur in terra, venientque super te vniuersæ benedictiones istæ, & apprehendent te, si tamen præcepta eius audieris, Benedictus tu in Ciuitate, & benedictus in agro, Benedictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, Benedicta horrea tua, & benedictæ reliquiæ tuæ, Benedictus eris tu ingrediens, & egrediens, dabit Dominus inimicos tuos, qui consurgunt aduersus te corruentes in conspectu tuo,*

tuo per vnam viam venient contra te, & per septem fugient à facie tua, emittet Dominus benedictionem super cellaria tua, & super opera manuum tuarum, suscitabit te Dominus sibi in populum Sanctum sicut iurauit tibi si custodieris mandata Domini Dei tui, & ambulaueris in viis eius, videbúntque omnes terrarum Populi, quod nomen Domini inuocatum sit super te, & timebunt te, abundare te faciet Dominus omnibus bonis fructu vteri tui, fructu iumentorum tuorum, fructu terræ tuæ, aperiet Dominus Thesaurum suum optimum, cælum, vt tribuat pluuiam terræ tuæ in tempore suo, benedicétque cunctis operibus manuum tuarum, & fænerabis gentibus multis, & ipse à nullo fænus accipies. Constituet te Dominus in caput, & non in caudam, & eris semper suprà, & non subter, si tamen audieris, mãdata Domini Dei tui, quæ ego præcipio tibi hodie, & custodieris, & feceris, ac nõ declinaueris ab eis, nec ad dextram, nec ad sinistram nec sequutus fueris Deos alienos, neque colueris eos, hucusque Moyses, ex quibus verbis colligit, ibi Abulensis *Quæst. prima*, quod populus veræ Religionis cultor, & obseruator à Deo benedicetur, temporalium proprietate, ibi, *Benedictus tu in Ciuitate*, & sequent. Hostium depressione, ibi, *dabit Dominus inimicos tuos*, Fame celebritate, ibi, *suscitabit te Dominus*, & honoris sublimitate, ibi, *constituet te Dominus.*

§. III.

Ob hæreses Imperia, & Regna
27. *à Deo euersa.*

Sine dubio hæresis crimen grauissimum est, ac horribilius ipsomet crimine læsæ Maiestatis, quid enim grauius, ac detestabilius est, quam aduersus Creatorem suum, Deum omnipotentem insurgere, & eius diuinitatem abnegare, Præses Abauo *in Theorica, & Practica criminali*, § *hæresis*, *num.* 2. *& seq.* Paramus *de origine Sanctæ Inquisitionis, lib.* 3. *quæst.* 5. *de Edicto fidei*, *num.* 13. *& eodem, lib.* 3.
28. *quæst.* 2. *num.* 33. 34. ideoque non mirum si grauissimis pœnis, & diuino, & ciuili iudicio mulctetur de quibus *in secunda parte huius operis, titulo primo*, & præcipuè Imperiorum, & Regnorum euersione violentisque ac horrendis Principum necibus, Pegna *in Director. part.* 3. *comm* 158. §. *caueant*, vbi ait, *Nisi enim causa fidei in tuto sit, & hæreses extirpentur*
29. *Regna, & dominia nequeunt diutius in pace consistere, & conseruari*, sic enim Isaiæ cap. 60. vers. 12. dicitur, *Gens enim, & Regnum, quod non seruierit tibi, peribit, & Gentes solitudine vastabuntur.*

Et quamuis multi locum hunc Isaiæ intelligant de interitu æterno in gehenna, attamen Pater Cornelius à Lapide ibi eum locum declarat etiam de interitu temporali in terra, ibique plurima huiusce rei exempla ex histo- 30.
riis adducit.

Sic Valens Imperator, quod Arij impium dogma sectatus fuerit miserè persequentibus Barbaris igne incensa domo in qua cum suis latitabat interiit, & sepultura quoque caruit, vti testantur Diuus Hieronym. Chrysostom. & Orosius locis à Cardinali Baronio indicatis, *tom.* 4. *Annalium circa Annum Domini* 378. *n.* 26. *&* 27. vbi notat à Diuo Ioan. Chrysost. applicari Valenti illud Psalmi 82. *sicut ignis qui comburit syluam, & sicut flamma comburens montes, ita persequeris illos in tempestate tua, & 31.
in furore tuo conturbabis eos.*

Sic Anastasius Imperator, quod Symmachi Romani Pontificis monitis, vt ab hæreticorum communicatione, & patrocinio desisteret non paruerit, sed imo Orthodoxos immissis militibus cogeret, cum hæreticis cõmunicare, ingentem Barbarorum cladem, cum totius Romani Exercitus extinctione passus est, vt obseruauit idem Cardinalis Baronius *tom.* 6. *circa annum Domini* 499. *num.* 11 *&* 12. prout, & exaltatus, & eleuatus tamquam Cedrus libani miserrimè præcedente somnio in quo vir terribilis ei adstans dixit, *Ecce ob peruersitatem fidei tuæ annos quatuordecim vitæ tuæ deleo*, fulmine tactus interiit, iuxta illud Psalm. 28. *Vox Domini confringentis cedros, & confringet Dominus Cedros Libani.* Baron. *ad annum Domini* 32.
518. *n.* 18. *& seq. eodem tomo.*

Sic ex quo hæresis Nestorij orta est Florentissimus Status Ciuitatis Constantinopolitanæ cœpit in deterrimum, & miserrimum mutari, vt obseruauit idem Cardinalis Baronius *tom.* 6. *Annalium ad Annum Domini* 445. *n.* 6. 33.

Sic demùm Antiochena Ciuitas omnium Orientalium olim florentissima, variis terræmotibus à Deo monita, quod cum nominis mutatione hæreticorum doctrinam deprauatam non reliquerit, à Cosrhoë Persarum Rege capta incenditur, & suis remanet sepulta ruinis. Cardinalis Baronius *ad Annum Domini* 528. *num.* 22. *& ad annum* 540. *num.* 40. *tom.* 7. videantur ad hanc eandem rem Paramus *de origine Sanctæ Inquisitionis, lib.* 2. *titul.* 3. *cap.* 6. *ferè per totum*, vbi plura alia exempla huiusce diuinæ vltionis commemorat, & Peguera *in praxi, cap.* 5. *n.* 3. & *cap.* 6. *num.* 12. *& seq.*

Et quidem ad hæresim rectè subsequitur hæc Regnorum subuersio.

Quia cum Principibus à Deo data sint Im- 34.
peria, vt eum agnoscant, diligant, ac reuereantur, iuxta illud Psalm. 104. vers. 12. & 43. vbi loquens Dauid, de euersione septem Regum terræ Chanaam, & consignatione Regionis illius Populo suo, ait, *& dedit illis Regiones gentium, & labores populorum possederunt, vt custodiant iustificationes eius, & legem eius requirant,*

rant, id est, vt ibi exponunt Lorinus, & Bellar. dedit Iudæis Deus terram Chanaam, sub hoc veluti tributo, & pacto, vt summo desiderio mandata ipsius obseruarent, ac legem (cuius caput præcipuum est de colendo Deo) diligentissimè obseruarent, iustissimum igitur, & omni rationi consentaneum est, vt à Principibus in ipso primo legis capite delinquentibus Imperia ipsa auferantur.

35. Quia ex discordiis, dissensionibus, & seditionibus Respublicę quantumcumque florentissimæ dilabuntur, vt bene probauit P. Adam Contzen, *lib. 9. suæ politicæ, cap. 2. & sequent.* at ea omnia mala ex hæresibus, & desertione veræ Religionis oriuntur, vnde Gregorius Nazianzenus *oratione 1. de Pace*, ait, *quod sicut ad firmandam, & tuendam hominum concordiam nihil efficacius est, quam Religionis consensus ita nihil est, quo eorumdem animi magis distrahantur, & alienentur, quam eiusdem diuersitas*, & latissimè P. Contzen. *dicto lib. 9. c. 19. §. 3.* probauit à schismate Græcorum ad hæc vsque tempora nullam fuisse hæresim quæ

36. ingentia bella non excitauerit, hæretici enim non Religionem solum, sed statum Politicum Reipublicæ euertunt, vt longa serie probauit Paramus *de origine Sanctæ Inquisitionis, lib. 3. tit. 3. cap. 7. per totum*. Et vt ex ore proprio seruus nequam iudicetur, idem P. Contzen *lib. 9. c. 11. §. 4.* adducit ad hoc idem confirmandum verba Impiissimi Lutheri, in proœmio 1. ad Corinth. vbi loquens de his, quæ ad hæresim consequuntur sic ait, *Hinc enim scandala, & praui mores, luxus, Auaritia, Scortatio, Contentio, ebrietas, & id genus vitia cum Summo Christiani nominis dedecore passim grassantur, & infra. Hinc Doctorum ambitio, Auditorum leuitas, profanaßima vita, contemptus Dei, contemptus omnis ordinis, Epicurea profanitas.*

37. Quia in scripturis Sacris vocatur hæresis, ABOMINATIO DESOLATIONIS, vt enim bene explicat rem hanc P. Cornelius à Lapide in caput 9. Danielis, vers. fin. circa illa verba, *& erit in templo abominatio desolationis*, Abominatio hæresis, desolationem facit.

38. Quia denique Ciuitates ob hæresim sine dubio, *dant contra Deum vocem suam*, ideo non mirum si de eis dicat ipsemet Deus Hierem. 12. vers. 7. *Reliqui Domum meam, dimisi hæreditatem meam, dedi dilectam animam meam in manum inimicorum eius*, idest, vt ibi declarant. Maldonat. Cornel. à Lapide, & Menoch. populus meus rebellis malè de mea diuinitate & prouidētia sensit, ideo ab eo auersus sum, & eum reliqui, ex hac autem auersione Dei sequitur desolatio, quia vt Hierem. 25. vers. 38. dicitur, *dereliquit quasi leo vmbraculum suum, quia facta est terra eorum in desolationem, à facie iræ Columbæ, & à facie Iræ furoris Domini*, id est, vt ibi exponit Diuus Hieronymus, Leo cum est in Vmbraculo suo, nulla bestia audet accedere, cum autem discesserit omnes irruunt, ita cum Deus est cum Ciuitate fideli, nulli audent eam inuadere, ipso autem recedente omnes inimici eius irruunt in eam, Menoch. Cornel. & Maldonat. *ibid.*

Nec se tutos arbitrentur Principes ab hoc hæresis veneno, & hæreticorum peste, quod videant omnes eorum acies in Prælatos Ecclesiæ dirigi, quia in dissolutione Reipublicæ 40. hæretici à Prælatis quidem Ecclesiæ ordiuntur, dum omne ius, & potestatem se se ab eis auferre profitentur, ex post tamen etiam Principis, & Magistratus sæcularis auctoritatem eneruant, id constat manifestè ex Scharpio hæretico, *q. 2. de Antichristo*, relato à P. Contzen *lib. 6. suæ Politicæ, §. 6.* qui manifestè profitetur leges ciuiles, siue Imperatoris, siue cuiuslibet alterius Principis in conscientia subditos non obligare, extra casum scandali, & contemptus.

§. IV.

Vnicum remedium aduersus hæreses fuisse Officium S. Inquisitionis.

Consequitur ex hucusque dictis hæreses 41. extirpandas, hæreticósque gladio, & igne domari debere, quia faciliùs vincuntur, quam suadentur, P. Ærod. *rer. iudic. lib. 1. tit. 6. c. 13.* ad quod faciunt egregia verba Tertull. *aduersus Gnosticos, c. 11.* vbi ait, *Ad officium Hæreticos compelli non allici dignum est, duritia vincenda est non suadenda hæresis*, vnde bene dixit P. Ioan. Marquez in suo Gubernatore Christiano lib. 2. cap. 33. *que si la heregia no es castigada con vara de hierro, no ay remedio, que baste para extirparla*, quod ibi latissimè probaui aduersus Bodinum *de Republica, lib. 4. c. 7.* propterea, bene Royas de hæreticis, *p. 2. n. 409.* ait, *pro exterminanda igitur hac execrabili peste hæresis, Sacrosanctum Inquisitionis Officium tamquam saluberrimum antidotum fuit Institutum.*

Causæ enim hæreticorum in ordine ad eo- 42. rum punitionem in nullo Ecclesiæ foro, tam sanctè, tam rectè, & tam ritè peraguntur, vt in hoc Sacrosancto Tribunali, vt videbimus *infra 1. p. tit. 4. §. 5. & tit. 5.*

Vnde non mirum si institutio istius Tribu- 43. nalis hæresim Albigensium in partibus Prouinciæ Narbonensis grassantem extinxerit, vt notauit *infra in 1. p. tit. 5. §. 1. & 2.* Param. *de Orig. S. Inqu. lib. 2. tit. 3. c. 4. n. 3.*

Et Hispaniam ab hæresibus Lutheri, & alio- 44 rum, præcipuè vero ab erroribus Saracenorum intactam penitus præseruauerit, vt post Ludouicum à Paramo, *loco sup. cit.* c. 5. *per totum* latissimè

45. latissimè notauit Doctiss. Vir Floremund. Remundus Galliarũ Regis in Burdigalensi curia Consiliarius in sua histor. *de ortu, progressu, & ruina Hæreseon nostri temporis, p.2. lib. 5. c.6. n.3. & seq.* vbi postquam Officium hoc Hispanæ Inquisitionis ad cœlum vsque laudibus extulit, meritò addit, præclarum hoc institutum Potentissimis, ac Piissimis Regibus Nostris ob conseruandæ Catholicæ Religionis diligentiam Catholici nomen peperisse, quamuis dixerim ego magis, ac magis potiùs confirmasse cum longe ante Officij istius Institutionem Reges nostri hoc Catholici nomine merito à Summis Pontificibus fuerint donati, vt *infrà* videbimus, §. *sequenti.*

46. Italiam verò adeò officium hoc ab hæresibus expurgauit antiquis, vt nunc à Lutheri, Caluini, & aliorum sæculi præteriti hæreticorum immunis, & intacta omnino euaserit, vt iure merito Floremundus Remundus *vbi suprà, l.b.5.c.4 n.2. & seq.* eam appellauerit, *felicem Religiosarum animarum secessum sponsæ Dei Asylum, prouinciam quo Deus secessit, postquam plerique omnes ab ipso recesserunt, Felicem terræ Paradisum, Sacram arcam, ac veræ fidei custodem.*

§. V.

Quanto in honore habitum fuerit Officium S. Inquisitionis à potentissimis Regibus nostris Hispaniarum, quamque ob id eorum stabilita Imperia.

47. POtentissimi Monarchæ PHILIPPI IV. Inclyti Regis, ac Domini Nostri Imperium, ab Oriente, ad Occidentem vsque se se extendentis ex Thom. Bocio de signis Ecclesiæ, describit Gonzalez de Auila, in procemio libri primi, *De las grandezas de la Villa de Madrid.* hisce verbis, *que su inmenso Imperio boxa siete mil leguas; y nauegan sus baxeles dando vna buelta al mundo, tocando siempre en sus Marinas, y tierras priuilegio que le titula Thomas Bocio con renombre de diuino, y añade, que no halla nacion, ni Rey, que aya sugetado tantas almas a la obediencia de Christo como la gente Espagnola, y dixe mas, que su Imperio es veinte vezes mayor, que fue el de Roma*, vnde perbelle, quod de Monarchia Romana cecinit olim Ouidius.

Iupiter ex alto cum totum spectat in orbem,
Nil nisi Romanum quod tueatur habet.

Verius ad hanc nostram Hispanam Monarchiam sic transtulit idem Gonzalez *ibidem.*

Cum Deus ex alto totum prospectet in orbem,
Vix nisi Iberiacum, quod tueatur habet.

48. Amplissimæ huiusce Monarchiæ tot Regnis & nationibus constantis climate, & moribus tam diuersis fœlicitatem, ac firmitatem admirantur omnes aliæ nationes, etiam Barbaræ, & sanè quidem mirum est, quod in Regnis Indiarum tam remotis, in tanta fœderum cum Barbaris occasione, in tanta peccandi licentia vix vllæ fuerint defectiones, & tumultus auditi spatio centum, & plus annorum, cum tamen si Romanum Imperium iam adultum inspiciamus nullum decennium dabitur, quo non plures seditiones, & conspirationes extiterint, vt notauit egregiè P. Contzen. *lib.7. Politicorum, cap.9. §.4.*

Nam, & si in aliquibus Augustissimi istius Imperij partibus seditiones aliquæ auditæ fuerũt hæ immissiones fuerũt per Angelos malos perpaucæ, & à Deo permissæ ad maiorem semper Regum nostrorum gloriam, vt animaduertit Valenzuela *de ratione Status, ac belli 1. p. consid 1. num.56.* 49.

Istius autem amplitudinis Imperij, ac firmitatis adducant alij causam, innatam clementiam Potentissimorum Regum nostrorum, & mansuetudinem quam esse veluti ipsorum propria ex Claudiano, & Iouio attestatur Bobadill *lib.3. suæ Politic. c.12. n.8.* hisce verbis, *de los Reyes de España dizen Claudiano, y Paulo Iouio, que an tenido por costumbre gouernar antes con amor, que con miedo.* 50.

Recurrant in hac re alij ad instituta huiusce Monarchiæ, quæ prudentius constituta fuisse, quam Reipublicæ Romanæ præclarè probauit P. Contzen *in sua Politica lib.7. c.13. §.12.* in Romano enim Imperio omnes nationes ad vnicum Senatum Romanum confugiebant, in Monarchia autem Hispana, vnaquæque natio, & Regnum ad suum Supremum speciale Consilium recurrit, Lusitani, ad Supremum Consilium Lusitanum, Arragonenses, ad Supremum Consilium Regni Arragonum, & sic de singulis aliis Regnis, vt videre est ex Gonzalez *toto lib.4. de las grandezas de Madrid.* qui omnino videndus erit, hac enim ratione Supremi illi illorum Senatuum Consiliarij, nec rerum varietate, nec nationum, ac eorum morum diuersitate turbantur, & magis vnusquisque ad propriam nationem regendam aptior redditur, vtpote de eius moribus, genio, & inclinationibus edoctus. 51.

Confugiant demum alij ad id, quod omnium acta, in conspectu Regis, & Consiliorum pandantur, proindéque omnia maxima cum maturitate, & consilio pergantur.

Ego enim omnia ista probans constanter cum Doctissimo P. Velasquez *in suis egregiis Commentariis in Psal.100. seu de Optimo Principe, & Optimo p Principis Administro, l.2. annot. 5. Morali num. 8.* affirmo præcipuam ac ferè, vnicam causam amplitudinis, & firmitatis istius Hispanicæ Monarchiæ esse verum Religionis & numinis cultum, propagationem Catholicæ fidei, ac Officium Sanctæ Inquisitionis 52.

nis in illis Regnis institutum, & ab Inuictissimis Regibus nostris summo in honore habitum.

Et quidem studium hoc efficax non conseruandi solum verum Religionis cultum in
53. ipsorum Regnis, sed etiam eandem Catholicam fidem propagandi cum ipsomet nutricum lacte suxisse videntur Piissimi Reges nostri.

54. Testantur hoc eiectiones tot subditorum Maurorum, à Regnis Castellæ, & Valentiæ, de quibus Gonzal. *in sæpè cit. tract. de las grandezas de Madrid. lib. 1. in rubr. expulsion de los Moriscos, Año 1610 fol. mihi 89. & seq.* & Paschal. *de Patria potest. 1. p. c. 7. n. 25.* vt enim Regna illa in veræ fidei puritate secura manerent, nec subditorum innumerabilem multitudinem curarunt, in qua Regis dignitatem consistere dicebat Sapiens Prouerbiorum 14. in fin. *In multitudine populi dignitas Regis*, nec ingentia tributorum emolumenta, quæ ex eis quotannis percipiebantur.

55. Testantur eiectiones Iudæorum ab hoc inclyto dominio nostro Mediolani, & aliis Regnis suæ Catholicæ Maiestatis de quibus Ricciull. *de iure person. extra Ecclesiæ gremium existentium, lib. 2. c. 51. n. 11.* vers. *Quartò si in tam magnum* Carol. Tap. *ad const. Regni, l. 1. tit de Iudæis, Pragm. 1. n. 1. & seq.* vt Christiani nominis hostibus eiectis eorum Regna perpetua pace lætentur.

56. Testantur innumerabiles infidelium multitudines ad Christi fidem conuersæ, maximè verò in Indiis tam Orientalibus, quam Occidentalibus quo enim tempore dictorum Regnorum potiti fuerunt Serenissimi Reges nostri Imperio, eodem etiam infideles illorum Regnorum cultores ad Ouile veræ Ecclesiæ, & Summi Romani ac vniuersalis Ecclesiæ Pastoris obedientiam reduxerunt, vt huiusce rei testes sunt, quotquot de historia illorum Regnorum libros ediderunt, vnde Greg. Lopez, part. 1. tit. 18. l. 1. glos. 1. *los Espagnoles*, ait, *quod ex quo Hispani gentes vsque ad hæc sæcula incognitas in Oceani sinus, ac recessus ad fidem Christi vocant, merito in eorum Regnis viget Catholica Religio contra omnes hæreses in Alemania, & Anglia partibus Diaboli astutia seminatas*, ad quod videndi sunt Valdes. *in tract. de auct. Regis Hispaniæ, cap. 18. num. 15.* & Hermosilla ad Gregorium Lopez *partita 5. glos. 2. Prol. num. 40.*

57. Testatur singularis Regum nostrorum, & totius Hispanæ nationis erga Sedem Apostolicam, & Apostolorum limina obedientia, reuerentia, & deuotio, de qua Oldradus *cons. 62. col. fin* vers. *sed natione Hispanorum*, Tuschus verbo *Hispani, concl. 137. n. 1.* & Gregor. Lopez *loc. sup. alleg.* Aurea ad hoc sunt verba Philippi III. inclytæ memoriæ in monitis ad Serenissimam Infantem Don Annam filiam suam, Christianissimam Galliæ Reginam de quibus Gonzal. lib. 1. rubr. *auisos, que dio el Rey Filipe à la infanta Doña Aña su Hija Reina de Francia*, postquam enim eam monuit de cura exaltationis Sanctæ fidei, de recursu ad Deum in omnibus per eam gerendis, subdit, *siempre estareis en la deuoció, y obediencia de la Santa Yglesia Romana y del Sumo Pontefice, teniendole por Padre Espiritual*, ad hoc videatur idem Gonzal. *f. 49. f. 80. f. 83. f. 87. & f. 195.* ex ibi, namque narratis vndique scatet Zelus Potentissimorum Regum nostrorum in Catholicam fidem Sanctam Sedem, & Romanum ac Summum Pontificem.

Testantur hoc idem tituli quibus à Summis Pontificibus cohonestati fuerunt Reges 58.
nostri Hispaniæ, de quibus latissimè Valdes. *in d. tract. de auct. Regum Hispan. c. 13. n. 6. & seq.* & Hermosilla *d. glos. 2. n. 39.* vbi quod fuerunt vocati Christianissimi Orthodoxi, Religiosissimi, Piissimi, fidelissimi, & Catholici, quo Catholici nomine maximè nunc gloriari possunt 59.
Inuictissimi Reges nostri, tum ex eiusdem antiquitate, cum circa annum Domini 595. eo nomine fuerint decorati, Tasson. *in Pract. de Antefato, vers. 1 obseru. 2. n. 21.* vers. *Sed maturius aduerte*, Card. Baronius *tom 8. Annalium circa annum Domini 638. n. 13.* qui ait, *non esse recentem, vel indebitè vsurpatum titulum Hispaniarum Regum, vt Catholici cognominentur, vt pote tanto facti titulo digni, quod non solum, iurent se Catholicos sed neque passuros quenquam non Catholicum in eorum amplissimis Regnis penitus reperiri*, tum ex eiusdem nominis excellentia, significat enim quem excelsa, & eliminata quacumque hæresis suspicione esse de veræ Ecclesiæ gremio Valdes. *dicto cap. 13. n. 22. & seq.* Hermosilla *vbi suprà, n. 39. circa medium*, & quidem.

Et verè Catholici sunt ac semper fuerunt Hispaniæ Reges, qui cum nullo vmquam hæreticorum pacem habuerunt, nec confœderationes inierunt sed semper illorum omnium perpetui hostes, vti acerrimi Fidei Catholicæ defensores extiterunt, Valenz. *de Status, & belli ratione, p. 2. considerat. 15. n. 11.*

Testatur perpetuum bellum, quod Piissimi 60.
Reges nostri non ob aliud quam ob Religionem, cum Belgis, seu cum inferioris Germaniç Prouinciis gerunt, de quo plura idem Valenz. *de status, & Belli ration per totum tractatum.*

Testantur amplissimè Ecclesiarum funda- 61.
tiones Patriarchalium, Metropolitanarum, Cathedralium, & Abbatialium, de quibus attestatur Thom. Bocius *de signis Ecclesiæ, lib 10. sign. 87. c. 6.* & Valdes. *de dignit. Regum Hispaniæ, c. 21.* Bobadill. *in sua Politic. lib. 2. c. 18. n. 117.* vers. *finalmente hizieron.* & Rodericus Acunha *in capitulo cum longè, dist. 63. n. 2.*

Testa

62. Testatur demum hoc Sacrosanctum Tribunal in illis Hispaniarum Regnis promouentibus Regibus nostris institutum, maximísque Regiæ Coronæ sumptibus conseruatum, & in dies auctum, cui etiam se se, ac omne eorum Regnum subiicere solere Reges Inclytos Castellæ, diximus *in 1. part. tit. 2. num. fin.*

Hoc Tribunal eos centies maximos reddit, dum enim Religionis vnitatem, & Ecclesiæ pacem custodit, eorum Regna mirum in modum confirmat, & auget, Petr. Gregor. *lib. 8. de Republica, cap. 2. num. 13.*

In maximo ob id honore apud Potentissimos illos Reges, & totam Hispaniam fuit Officium hoc Sanctissimæ Inquisitionis, de quo propterea mira dixerunt, Inclytæ illius nationis scriptores, de quibus Paramus *de origine Sanctæ Inquisitionis, lib. 2. tit. 3. capitul. 2. per totum*, *qui num.* 18. ponit clausulam testamenti Caroli V. Romanorum Imperatoris, quæ quoniam digna est tanti Monarchæ Religione hic transcribenda curaui, vt omnibus aliis Regibus, & Principibus possit esse exemplo, ait igitur.

63. *Pro eo quo omnipotenti Deo Officio obstrictus teneor, & pro eo quo erga Serenissimum Principem Philippum secundum Charissimum filium meum amore sum accensus, plus illum virtutum præsidio munitum, quam diuitiarum amplitudine cupiens, & affectans hac, qua possum animi affectione in mandatis do, vt tamquam Catholicæ Religionis studiosissimus Princeps, & diuinorum mandatorum obseruantissimus omnium rerum ad eius decus, & honorem spectantium curam suscipiat ardentissimè, & Sanctæ Matris Ecclesiæ dictis, ac praeceptis semper sit audiens, & inter alia hoc præcipuè, & obnixè illi commendo, vt Sanctæ Inquisitionis Officium contra hæreticam prauitatem diuinitus institutum, illiúsque Ministros, & officiales omnibus fauoribus, & honoribus prosequatur eo quod hoc vno remedio grauissimis in Deum offensionibus obuiam itur, Item illi præcipio, vt omnibus Ecclesiis, & personis Ecclesiasticis suas immunitates seruandas curet*, Et iterum in eius Codicillo, sic Serenissimo filio mandat, *Ab ipso obnixè peto, & cum qua maxima possum contentione obtestor, & tamquam Pater Amantissimus pro illius erga me obseruantia præcipio, vt huius Rei, (in qua totius Hispaniæ salus agitur, ardentissimè curam suscipiat, vt scilicet omnes hæresis labe infectos debita suis flagitiis pœna excipiat, ad cuius effectum Sanctæ Inquisitionis Officium omnibus fauoribus prosequatur, cuius vigilantia in his Regnis Catholica fides augetur & Christiana Religio conseruatur.* Hucusque pissimus Imperator cuius parentis iussa adeò obseruauit idem Potentissimus felicis memoriæ Rex Philippus II. eius filius, vt multis de libertate Religionis in Belgio admittenda postulantibus, humi ante Crucifixi Imaginem prostratus, hæc verba protulerit, *ego vero diuinam Maiestatem oro hanc, vt mihi mentem perpetuam velis, ne illorum, qui te Dominum respuerint vspiam esse me, aut dici Dominum acquiescam*, vti attestatur Famian. Strad. de Bello Belgico. *lib. 3. pagina mihi* 213.

Et vltra allegatos à Paramo de eadem re loquentes, & Hispanam Inquisitionem ad Sidera meritò extollentes addo nonnullos alios.

Et imprimis quidem pulcherrima verba Serenissimæ Imperatricis D. Mariæ de Austria de quibus Gonzal. *in sæpe citato, tractatu de las grandezas de Madrid, fol. mihi* 147. *libri primi*, hæc enim Augussima Imperatrix cum Ianuam peruenisset, Hispaniam versus profectura suos omnes familiares sacratissima iussit refici Eucharistia, mox eosdem sic alloquuta est, *Yo os aduierto, que vais à vn Regno tan Catolico, que en agrauio de la fè, no se permite vn pelo, porque la Santa Inquisicion tiene el poder, que merece, y Cuidado, que deue à Dios, y no perdona à nadie; el que no fuere muy Catolico, ò no se resoluiere à viuir como tal, bueluase, porque si algo le sucediere, ni podre defenderle, ni ampararle.*

Ioan. Vaseum Belgam, in Historia Hispaniæ, *cap. 9.* qui ait, *In Hispania ne loqui quidem, nisi piè conceditur, alibi errores fortè iam nati extirpantur, in Hispania ipsa etiam errorum seminaria antequam pululent opprimuntur.* 64.

Cardinalem Baronium *tom. 7. annal. circa annum Domini* 563. *n.* 17. qui ait, *Hoc planè sibi laudis vindicauit semper Ecclesia Catholica in Hispania, vt non ab erroribus tantum, sed & à suspicionibus esse voluerit suos immunes, ipso præcipuè Catholico Rege super omnes in opus nauiter incumbente.* 65.

Marium Cutellum ad leges Martini Regis Siciliæ, *c. 11. v. 11. n. 2.* aientem, *Quapropter Hispani Reges præ cæteris piissimi, cum omnibus studiis Catholicam Religionem promouere studerent, Sanctissimæ Inquisitionis Tribunal in suis Regnis constitui curarunt, quo quidquid nouitatis germinaret è vestigio eradicari posset*, & multa alia addit in laudem Regum nostrorum, & Tribunalis. 66.

Rodericum Acunha *de confessariis sollicit. quæst. 22. num. 15.* qui ait, *Sanctissima Inquisitio est, quam Cælum in has misit Hispaniarum feliciores partes, tot virorum munitam zelo, litteris, integritate, nec plura, vt enim ineptè facit, qui solem commendat, & laudibus tollit, sic & Inquisitionem.* 67.

Freitam ad dictum locum Roderici, *n.* 40. vbi appellat hoc Tribunal in Hispania *fidei propugnaculum inexpugnabile, ob quod Hispania reperitur priuilegiata, non solum, vt monstra hæreticorum non generet, sed etiam aliunde adducta, fuget, deterreat, ac igne extinguat.* 68.

Maria

Marianam in Historia Hisp. *tom.2.lib.24. c.17. ad finem*, vbi ait, *remedium hoc Inquisitionis, non ab humana prudentia, & consilio proditum, sed è cælo Hispaniis donatum ad præcauenda grauissima pericula & mala, quibus aliæ prouinciæ vexantur, & perturbantur.*

70. Cabreram in historia Philippi II. *lib.5. c.3. fol. mihi 236.* vbi loquens de hoc tribunali Hispanæ Inquisitionis, & zelo illius Religiosissimi Regis, ait, *que fue remedio del Cielo, y Angel de la guardia del Paraiso donde la prouidencia Diuina asiste para castigar con buen orden, y concierto en la execucion de las penas.*

71. Ribadeneiram *in vita Sancti Ignatij, lib.3. cap. 7.* vbi plura dicit de hoc Tribunali, sed præsertim, *que este Tribunal fue traza del Cielo por ser prouechoso à Roma, y salud à toda la Italia, y que Dios mouio los Corazones de los Reyes Catholicos, Don Fernando, y Doña Isabel por medio de Varones Sanctos, y insignes, que procurassen la renouaciõ de tan Santo Tribunal con maiores fuerzas, por el Año 1483. dos años antes que naciesse el perfido Luthero.*

72. Simancham *de Cath. Inst. tit. 39. n. 5.* vbi *fœlicissimam vocat Hispaniam ob tanti Tribunalis Institutionem vniuersæ Christianæ Reipublicæ summa necessariam.*

Ac tandem Illustrissimum, & Reuerediss. DD. Ioan. de Torrezilla, & Manso Regni Siciliæ Vigilantissimum Inquisitorem, Sacræ Cathol. Maiestatis dignissimum Consiliarium, Dominũ meum, *in sua doctissima Apologia pro Iurisdictione S. Officij contrà Don Marium Cutellum, n.63.* vbi ait, *Quia quamuis S. Officium temporalem Laicalémque Iurisdictionem quam in Regno Siciliæ exercet à DD. Regibus Hispaniarum ridenti ore accepisse confiteatur, Pijssimi enim Principes fauore, ac deuotione fidei Regiam Iurisdictionem depauperant, hæc autem Regia, Augustave depauperatio in maximam Catholicorum Regum gloriam feliciter excrescit.* 73.

Viuat igitur diu felix millies Maximus PHILIPPVS IV. noui Orbis Imperator, & Hispaniarum Rex, cuius immensa Imperia super veræ Religionis fundamento firmata, ac Sacrosancti huiusce Tribunalis Sanctissimæ Inquisitionis tutissima arce munita, & ab hostibus omnibus in sua firmitate illæsa manebunt, & in dies maiora vndique incrementa Deo dante suscipient.

TRACTATVS

CÆSARIS CARENÆ TRACTATVS DE OFFICIO SANCTISSIMÆ INQVISITIONIS, ET MODO PROCEDENDI IN CAVSIS FIDEI.

PARS PRIMA.

In qua tractatur de Potestate Romani Pontificis, de Vniuersali Romana Inquisitione, & supremo Tribunali S. Officij in Regnis Hispaniarum, Episcopis, Inquisitoribus, ac cæteris Iudicibus, & Ministris Sanctæ Inquisitionis, deque eorum Electionibus, dignitatibus, Præcedentiis, & Muneribus.

PROOEMIVM.

RACTATVRI materias ad Sanctæ Inquisitionis Tribunal spectantes, maiori qua poterimus breuitate, Primò de Personis, mox de rebus, & vltimò de Actionibus agemus, iuxta antiquam Iuris diuisionem, de qua loco citato in *lib. 3. ff. de statu hominum*, & quia inter personas supremum locum tenet Summus Pontifex Roman. Ideò in hoc primo titul. de eo agere instituì, & de eius iurisdictione maximè in ordine ad hoc Sacrosanctum Inquisitionis Tribunal.

Cùm autem idem Pontifex sit verus Iesu Christi Vicarius, cap. *licet* & cap. *quanto* cap. *inter corporalia, de Translat. Episcopi.*, cum aliis in progressu huius tituli allegandis, aliqua necessariò præmittenda sunt de Christo Domino, vt inde iurisdictio eiusdem Summi Pontificis magis ac magis illustretur.

TITVLVS I.

De Summo Pontifice.

SVMMARIVM.

1 *Christus Dominus est caput Ecclesiæ, etiam secundùm quod homo, num. 2. & 3.*

4 *Tria quæ capiti naturali in ordine ad corpus naturale, secundùm D. Thom. conueniunt, suo etiam modo conueniunt Christo Capiti Mystico, num. 5.*

6 *Christus dum vixit fuit visibile, & inuisibile caput Ecclesiæ, & DD. ad hoc allegantur, num. 7. & 10.*

8 *Christus est caput Ecclesiæ, vt vir est caput mulieris, secundùm D. Paulum.*

9 *Christus dum vixit per externam directionem Gubernauit Ecclesiam.*

11 *Humanitas Christi, & Sacramenta producunt gratiam, tantùm moraliter.*

12 *Sine necessitate cogente non sunt miracula inducenda.*

13 *Post Ascensionem cœpit Christus esse caput suæ Ecclesiæ, tantùm inuisibile.*

14 *Christus in quantum homo fuit Sacerdos propriè, quod probatur ex Scriptura, & Conciliis, & n. 15.*

16 *Christus obtulit sacrificium, Ad Ephes. v.*

17 *Christus fuit Sacerdos non solùm in Cruce, sed etiam in cœna, & ex hoc sacrificio incruento dicitur Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech, n. 18. & 19.*

20 *Christus vti Deus est Rex Regum.*

21 *Christus vt homo secundum Bellarm. & alios non fuit Rex temporalis, adducitur ad hoc locus Ioann. 18. v. 37. sed. vide num. 33.*

22 *Contraria opinio est communior, & verior.*

23 *Christus vt homo potuisset promulgare leges politicas, & ad hoc allegantur plura Scripturæ loca num. 24. & seqq. vbi probatur ea non posse explicari de Dominio, & Regno spirituali.*

26 *Verba Sacræ Scripturæ sunt propriè intelligenda, nisi ex eis falsus oriretur sensus, ex regula D. August.*

27 *Christus Dominus, vt homo secundum Cabreram fuit ita verus rex temporalis, vt rex Castellæ erat Philippus III. num. 28. vbi id probatur ratione.*

29 *Christus secundùm quod homo, est filius Dei naturalis & sic hæres vniuersorum ex D. Paulo, num. 30.*

31 *Christus non exercuit hoc dominium, in hac vita simpliciter, sed tantùm secundum quid. num. 32.*

34 *Ecclesia Christi est visibilis.*

35 *Visibilis Ecclesiæ, visibile debet esse caput, ex Analogia Ecclesiæ, cum Synagoga, num. 36.*

37 *D. Petrus post Ascensionem Christi cœpit esse visibile caput Ecclesiæ.*

38 *Hæretici impugnant Primatum Petri, vt Gubernatore sublato violentius circa Ecclesiæ naufragia grassentur.*

39 *Primatus Petri probatur ex Scripturis num. 40. ex prærogatiuis Petri, num. 41. ex vsu huius Primatus, num. 42. & ex Patribus.*

43 *Argumenta Hæreticorum soluuntur, remissiuè.*

44 *Primatus fuit Petro concessus, & etiam eius successoribus.*

45 *In Ecclesia debet esse Principatus Monarchicus.*

46 *Romani Pontifices sunt veri successores Petri, Quod probatur ex dictis Summorum Pontificum, Conciliis, & Patribus.*

47 *Tolluntur obiectiones Hæreticorum ex Pelagio, num. 48. ex resistentia facta Victori Papæ à Polycarpo, & Irenæo, n. 49. ex resistentia facta Iulio Pontifici ab Episcopis Orientis, n. 50. & ex Epistola Cypriani.*

51 *Primatus Ecclesiæ est annexus Rom. Pontificatui de Iure diuino.*

52 *Caluinus, & alij Hæretici, nullam in Pontifice agnoscunt potestatem temporalem.*

53 *Bobadill. Solorzan. & alij volunt in Pont. adesse temporalem potestatem directam.*

54 *In Christo aderat potestas temporalis directa & num. 76.*

55 *Declaratur locus Hierem. 1.* Posui te super gentes, *num. 77.*

56 *Monarchia est melius Regimen, num. 78.*

57 *In lege veteri summus Sacerdos habebat temporalem Iurisdictionem, num. 79. & 80.*

58 *Summi Pontifices Romani de facto vsi sunt gladio temporali, num. 81.*

59 *Imperium de Græcis, ad Germanos iussu Leonis translatum, num. 82.*

60 *Innocentius primus Arcadium Imperatorem deposuit, num. 83. seq.*

61 *Zacharias Francorum Regem deposuit, num. 85.*

62 *Innoc. IV. coadiutorem dedit Regi Lusitaniæ, num. 86.*

63 *Pius V. Regno priuauit Regem, & Reginam Angliæ, num. 87.*

64 *Adrianus VI. concessit Regna Indiarum Regibus Lusitaniæ, num. 88.*

65 *Intellectus Extrauag.* Vnam Sanctam, de maiorit. & Obedientia, *num. 89.*

66 *Cum culpa Regis Respublica labitur, potest Papa dare ei coadiutorem, num. 90.*

67 *Alij plurimi magis communiter voluerunt in*

in Summo Pontifice adesse potestatem in temporalibus solum indirectè:

68 *Hæc opinio Auctori videtur probabilior, & magis sobria, quamuis opinio Solorz. & aliorum sit etiam probabilis, & magis pia.*

69 *Cui committitur finis intelliguntur commissa omnia media ad finem.*

70 *Summo Pontifici est concessa suprema potestas in ordine ad finem spiritualem.*

71 *Declaratur C.* Per venerabilem, *qui filij sint legitimi.*

72 *Obseruantia subsequens declarat concessionem præcedentem.*

73 *Perpetuus vsus Ecclesiæ fuit, quod Papa vtatur gladio temporali in ordine ad finem spiritualem.*

74 *Potestas in temporalibus indirecta sufficit ad Monarchiam Ecclesiæ constituendam.*

75 *Rationes ob quas Dominium temporale conceditur directè Christo Domino non militant in Summo Pontifice.*

76 *Iurisdictio temporalis Papæ indirecti secundum Suarez est spiritualis, secundum Anguian. mixta, sed verius est esse simpliciter dicendam iurisdictionem temporalem, num. 92.*

§. I.

De Christo Capite Ecclesiæ visibili, & inuisibili.

1\. INdubitatum est Christum Dominum esse caput totius Ecclesiæ, Ad Ephes. 1. *Ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam.* Et eodem loco, Cap. 5. *Vir est caput mulieris, sicut Christus caput Ecclesiæ,* & ad Coloss. 1. *Ipse est caput corporis Ecclesiæ.* & quidem hæc dignitas
2\. capitis, Christo conuenit secundum quod homo, vt notauit D. Thom *in 3. part. quæst.* 8. *art.* 1. Valentia, *ibidem disp.* 1. *q.* 8. *puncto* 1. Suarez *disp.* 23 *sect.* 1. Vasq. *disp.* 48. *cap.* 1. Arrubal *dub.* 8 Ioan de Lugo, *disp.* 17. Gammachæus *ibidem quæst.* 8. *de Christo c.* 1. & Cornel. à Lapide *in illud cap.* 1. *ad Ephes.*

3\. Et, vt omnes supradicti DD. animaduertunt, ille locus Pauli: *ipsum dedit caput*, non potest intelligi, nisi de Christo secundùm humanitatem.

4\. Ratione etiam hæc eadem veritas probatur, & quidem ea vsus est D. Thom. *loco alleg.* vero capiti naturali in ordine ad corpus naturale conueniunt, *ordo*, quia est primũ, & supremum, inter alia membra. *Perfectio*, quia in eo vigent omnes sensus, tam interni, quàm externi, *& virtus*, quia ob vim sensitiuam, &
5\. motiuam influit in alia membra. At hæc eadem conueniunt capiti mystico, id est, Christo respectu corporis mystici Ecclesiæ, quia, ad Rom. 8. dicitur Christus *Primog. in multis fratribus.* Et Ioan. 1. vocatur Christus *plenus gratia,* & eodem loco manifestè eius influxus in Ecclesiam notatur, cum dicitur, *de plenitudine eius nos omnes accepimus.* Hoc præmisso Christum scilicet esse Ecclesiæ caput videndum est, an sit caput visibile, vel inuisibile, In qua re duo tempora sunt distinguenda. Primum tempus est dum Christus vixit in terris, vsque ad Ascensionem: secundum est dum cœlos ascendit, ac nunc in eis manet. Et quidem quo ad primum tempus, constanter affirmandum est Christum Dominum fuisse, & visibile, & inuisibile caput 6.
suæ Ecclesiæ, quia non solum gubernauit Ecclesiam per internum influxum donorum gratiæ, vt caput naturale gubernat corpus per deriuationem spirituum sensitiuorum in reliqua membra, sed etiam per externam gubernationem, vt caput naturale per virtutem suam dirigit alia membra, ne errent in externis actionibus. Hanc conclusionem approbarunt omnes fere DD. suprà allegati, & 7.
latius eam firmarunt, Ant. Perez *in Pentateucho fidei vol.* 5. *de Rom. Pontif. dub.* 1. *c.* 14. *n.* 71. & P. Beccanus *de Incarn. c.* 20. *num.* 6. & *in manuali controu lib.* 1. *cap.* 4. & latiùs in suis libris *de Republica Ecc. contra Impium Marcum Ant. de Dominis lib.* 1. *cap.* 1. *& seq.* Et quidem, quod tunc fuerit visibile caput Eccle- 8.
siæ probatur ex loco Pauli ad Ephes. 5. v. 22. *Vir est caput mulieris, vt Christus Ecclesiæ*, at vir est caput mulieris, quo ad externam gubernationem. Secundò probatur quia per 9.
extrinsecam directionem Ecclesiam gubernauit visibiliter, dum duodecim Apostolos, & 72. Discipulos elegit, dum noua Sacramenta instituit, nouum Sacerdotium, noua Sacramenta, dum nouas leges Euangelicas sanciuit, ac nouum condidit testamentum cuius ipse est mediator, igitur fuit tunc caput visibile Ecclesiæ. Et quod etiam tunc 10.
fuerit caput inuisibile, patet, quia per influxum donorum gratiæ internum, multis dimisit peccata, auxilia gratiæ erogauit, & alia præstitit de quibus DD. cum Diuo Thom. in 3. p. q. 13.

An autem modus, quo Christus, vt homo, influxit in membra Ecclesiæ, sit physicus, vel meritorius, & moralis non est huius loci hoc pertractare: solummodò dico hanc quæst. pendere ab ea, an Humanitas Christi, & Sa- 11.
cramenta produxerint gratiam physicè, vel moraliter? In qua ego semper fui illius sententiæ, quod non physicè, sed moraliter tantùm humanitas Christi, & gratiam produxerit, & miracula egerit, ita enim docuerunt Scot. *in* 4. *dist.* 1. *quæst.* 5. & *ibi* Scotistæ, & præsertim P. Faber præceptor meus *disput.* 2. & Rada *controu.* 2. Aretin. *quæst.* 5. *art.* 1. Vasq. *in*

3.*p.disp.*57.*cap.*5. Beccan. *de Incarnatione cap.*10.Coninch.*de Sacram.quaest.*62.*artic.*4. *dub. vnic.* Gaspar Hurtado *in simili tractat. disp.*3.*difficult.*2. & Gammachæus *in* 3.*part.*
12. *quaest.*62.*cap.*5. qui præsertim ex eo mouetur, quod sine ratione cogente ex solo pietatis motiuo miracula non sunt inducenda, quia, *Honor Regis iudicium diligit.* At nulla est necessitas inducendi hanc physicam efficientiam, & sine ea omnia bene saluantur, & hæc opinio hodiernis temporibus est magis communis. Quamuis contrarium tenuerit Suarez, 3.*part.quaest.*17.*disput.*31.*sect.*3. Putean. *ibid.art.*2.*dub.*2. Pesantius, *art.*1.*disp.*2. Albertinus *in Corollariis Theolog.tom.*1.*Corol.*3.*Theo.* ex 2 principio Philosoph. Et D Bonauentura *in* 4.*dist.*1.*quaest.*4. qui appellat hanc opinionem magis piam, sed nostram magis sobriam.

Quo verò ad secundum tempus, quo Christus Cœlos conscendit, certum est ipsum
13. esse solummodò caput Ecclesiæ suæ inuisibile, quia (vt ait Beccan. *p.de Republica Eccl. cap.*3. *num.*5.) non gubernat nunc Christus Ecclesiam suam visibili modo, vti faciebat, dum in terris commorabatur, sed tantùm inuisibili, per influxum internum donorum gratiæ.

§. II.

De Christo Sacerdote, & Rege.

14. Dogma fidei certissimum est Christum in quantum homo fuisse verè, & propriè Sacerdotem, & quidem summum. Probatur hoc ex Scriptura, Psalmo 109. *Tu es Sacerdos in aeternum.* Ad Hebr. 5. *appellatus à Deo Pontifex iuxta ordinem Melchisedec*, & ibidem cap. 4. *habemus Pontifi-*
15. *cem magnum, qui penetrauit cælos:* idem definitum fuit in Conciliis, Alexandrino, in Epistola ad Nestorium, circa medium, quæ est decima apud Cyrillum, Ephesino *tom.*1.*c.*14. & Trident. *sess.*22.*cap.*1.& 2. Et ita communiter docuerunt Scholastici cum D.Thom. *in* 3.*p.quaest.*22.*art.*1 vbi Suar. *disp.*46. Vasq. *disp.*83.*& seq.* Cabrer. *in comm.dict.art.*1, Putean. *dubit.vnic.* Ioan.de Lugo *disp.*19.*de Incarnat.* Beccan. *ibid.cap.*22.& Gammachæus
16. *quaest.*22.*de Saccrd.Christi.* Ratio autem huius rei euidentissima est, quia Christus obtulit sacrificium ad Ephes.5. *Tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suauitatis,* ex quo cum Nazianzeno Orat.36. quæ est 4.*de Theolog.*& D.Thom. *dicta quaest.* 22.*art.*2. colligunt Theol. Christum fuisse simul Sacerdotem, & victimam, vnde D.Ambrosius 3.*de fide, ad Gratianum cap.*5. ita de Christo loquitur, *Idem ergo Sacerdos, & Hostia, & Sacerdotium tamen, & Sacrificium humanæ conditionis officium est.*

Fuit autem Christus Sacerdos non solùm 17.
in Cruce seipsum liberè offerens morti, sacrificio cruento, iuxta illud. Ioan.10. *Nemo tollit animam meam à me, sed ego ponam eam,* sed etiã in cœna seipsum offerens sub specie- 18.
bus panis & vini, dicitur enim Lucæ 22. *Hoc est corpus meum, quod pro vobis offertur*, offerre autem est proprium sacrificantis, ita definitum fuit satis clarè in Tridentino *sess.*22.*c.*1. & latè hoc idem probarunt Cabrera *in* 3.*p. q.*22.*art.*2.*num.*18. vers. *secundum dubium est* Gammachæus *dicta quaest.*22.*num.*1.& Vasq. *disp.*86. vbi docuerunt, ex hoc Christi sacri- 19.
ficio incruento, vere eum dici Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, qui Genesis 14. Panem, & vinum dicitur obtulisse, quia *Altissimi Sacerdos erat.*

Christum etiam quatenus Deus est, fuisse 20.
Regem regum, & Dominum dominantium extra omnem dubitationem positum est, prout etiam certissimum est eundem, vti hominem esse Regem, & Monarcham spiritualem totius suæ Ecclesiæ, hoc enim modo indubitatum est vocari regem in Scripturis, Matth.21.dicite *filiæ Sion: Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus.* Et Lucæ 9. *Benedictus qui venit Rex in nomine Domini*, ita omnes scholastici, cum D.Thom.3.*p.q.*22.*art.*1.*ad* 4. vbi P.Nazarius, eos refert.

Solummodo controuertunt scribentes, an Christus, vt homo fuerit etiam verus rex temporalis in hac vita super omnes Reges, & Principes, In hac re omissis variis opinionibus Doctorum, duæ præcipuè, famigeratæ sunt.

Vna est Bellarmini, de Summo Pontifice, 21.
*lib.*5.*cap.*4. & aliorum, quos allegant Cabrera *dicta q.*22.*art.*1. *disp. vnica*, & Vasq. *disp.*87. *cap.*1. qui voluerunt Regnum Christi Domini fuisse merè spirituale, nec vllum ius regni habuisse in temporalibus, nisi in ordine ad spiritualia, ad hoc omnes allegant vno ore propositionem Christi Ioann.18.vers.37. *Regnum meum non est de hoc mundo*, addit Bellarm. Omne regnum temporale acquiri, vel hæred. vel elect. populi, vel iure belli, vel dono superioris, at nullo ex istis titulis constat regnum temporale fuisse Christo concessum & hoc eodem argumenti genere eandem sententiam latissimè confirmauit Valentia 3.*part.disputat.*1.*quaest.*22. *punct.* 6. *de Christo Rege.*

Altera sententia, est quæ nunc inter DD. 22.
communissima est, ac verior habuisse, Christum Dominum temporalem iurisdictionem non solum indirectam, sed etiam directam, in omnes Reges & Imperatores totius mundi, & in omnia illorum regna, ita post Diuos Antoninum,

Antoninum, & Thomam, Host. Abbatem, Turrecrematam, Nauarrum, & alios docuerunt, Suarez *in 3. part. tom. 1. quæst. 22. disp. 48. sect. 2.* Vasquez *ibidem disp. 87. per totam,* Cabrera vid. *dicta quæst. 22. art. 1. disp. unica conclus. 2.* Ioan. de Lugo *de Incarnat. disp. 30. sect. 1.* Gammachæus Doctor Sorbonicus, *in dicta q. 22.* D. Thom. *tit. de temporali Regno Christi,*
23. vbi ob id infert quod Christus potuisset leges politicas, & sæculares promulgare, reges, & omnes obligantes, vti sibi subditos, Molina *de Iust. & Iure tom. 1. disp. 28. conclus. 4.* & P. Nazarius conciuis meus *dicta quæst. 22. art. 1. controu. unica* qui alios allegant.

24. Probat hanc conclusionem Cabrera *vbi suprà num. 32.* ex pluribus Scripturæ locis, Psalm. 31. *& dominabitur à mari vsque ad mare, &c.* Psalm. 2. *Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam & possessionem tuam terminos terræ,* Matth, 28. *Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra.* Apocalyps. 1. dicitur Christus. *Princeps Regum terræ,* & ibidem cap. 19 *habebit in fæmore,* idest vt ibi exponunt glo. & alij, in humanitate, *Scriptum Rex regum, & Dominus Dominantium.*

Et quamuis auctores contrariæ sententiæ exponant prædicta loca de regno spirituali Christi.

25. Attamen replicat, & bene Cabrera, *num. 62.* quod hoc modo Christus esset rex impropriè æquiuocè, & abusiuè, vti etiam sponsus, pastor, Petra, &c. contra regulam D. Augustin. & aliorum Patrum, quod ea tantùm
26. verba in Sacra Scriptura impropriè sunt accipienda, ex quibus falsus oriretur sensus, si propriè intelligerentur, Aug. 3. *de Doctrina Christiana cap. 5. vers. 15. & 16.* Sanctes Pagninus, *lib. 1. Isagoge ad sacras litteras cap. 19. & 20.* Ribera *in Indice Regularum scripturæ ante eius comm. in Prophetas minores num. 96. tom. 1.* Vasq. *in 1. part. quæst. 1. art. 9. in obseruationibus articuli, n. 12.* Præpositus *ibid. n. 43.* vers. *notandum verò est,* at in casu modo intelligendo verba illa propriè de regno temporali, non solum cessat omne absurdum, sed etiam natura humana Christi maximè dignificatur, igitur (ait Cabrera) *vbi suprà,*
27. Christus Dominus, ita verè, & realiter fuit Rex Temporalis, sicuti Philippus III. erat suo tempore verus Rex Hispaniarum.

28. Ratione idem comprobant omnes DD. supra allegati. ex eo quod humanitati Christi, Verbo vnitæ, & à Deitate ipsa vnctæ, & sanctificatæ. sicuti plenitudo scientiæ, gratiæ, facultas faciendi miracula. visio beata in supremo gradu ei debentur, ita ei debetur hæc dignitas regia, maximè cùm locutiones scripturæ non sint sine necessario fundamento limitandæ. Alias ait Ioan de Lugo, *dict. sect. 1. num. 6.* sequeretur, quod si Christus in hac mortali vita existens alicui præcepisset, vt domicilium mutaret, talia bona alienaret, &c. non iustè id egisset, & quod ei potuisset opponi, quod excederet terminos suæ potestatis, quod omnino absurdum est, & contra illud Psal. 8. *Omnia subiecisti sub pedibus eius,* qui locus, à D. Paulo ad Hebræos 2. exponitur de humanitate Christi.

Addit Suarez *dicta disp. 48 sect. 2.* veram, & propriam rationem huiusce rei esse, quod Christus non est filius Dei adoptiuus, secun- 29.
dum humanitatem, sed naturalis, vt docent, excepto Durãdo omnes alij Theologi Thomistæ, cum D. Thom. *3. p. q. 23. art. 4.* & Scotistæ, cum Scoto *in 3. dist. 10. q. 1.* & per consequens est Hæres vniuersorum, vt dicit D. 30.
Paulus, ad Heb. 1. vnde ratione vnionis Hypostat. ex qua naturalis filiatio in Christo orta fuit, ei debetur Dominium hoc, & Regia Potestas.

An autem Christus in actu secundo exercuerit munus hoc regiæ potestatis temporalis?

Dicendum est, quòd quamuis in actu primo, & in habitu Christus fuerit Rex, attamen munus regis temporalis in actu secundo simpliciter loquendo numquam exercuit, ita DD. omnes suprà proximè allegati, locis indicatis, qui illud Ioann. 18. *Regnum meum non est de hoc mundo* & illud Lucæ 12. *Homo quis me constituit Iudicem aut diuisorem inter vos,* intelligunt de hoc vsu, & exercitio regiæ temporalis potestatis.

Dixi simpliciter loquendo, quia, vt ait 31.
Gammachæus *vbi suprà,* vers. *dicimus,* & P. Nazarius *ibid. conclus. 5.* secundum quid, & quoad aliqua valde probabile est Christum vsum fuisse hac regia dignitate, dum misit dæmones in gregem porcorum, Luc. 8. Dumque maledixit ficulneæ, quæ statim aruit, Matth. 21. idque nulla habita Dominorum, tam gregis, quam ficulneæ ratione, quamuis hæc à Valentia vbi supra, & Bonacina *de Incarn. disput. 2. q. 22. punct. 1.* non sine aliquali probabilitate attribuatur potestati temporali Christi indirectæ, & vt respicit potestatem spiritualem.

Non obstat locus Ioan. 18. quia vltra supra 33.
dicta, particula, *de,* idem ibi significat, quod particula *ex,* vt in eum locum obseruat Toletus, & manifestè indicant subsequentia verba, *si ex hoc mundo esset regnum meum,* & voluit dicere Christus regnum meum non est ex successione, Hæreditate, Electione, vel aliquo alio humano titulo, sed ex titulo supernaturali, vt suprà declarauimus, & per hoc patet responsio, etiam ad rationem Bellarmini.

§. III.

De Petro, Christi successore, & eius Primatu.

ANtequam ad quæstionem contra Hæreticos nostri temporis declarandam accedamus, duo priùs contra eosdem à nobis præmittenda sunt.

34. Primum est, quod inter alias proprietates, quas habet Ecclesia Christi, ea non infimum locum tenet, quod sit visibilis, hoc est de fide, & colligitur ex illo Matth. 18. vers. 17. *Dic Ecclesiæ, si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus*, & apud eundem cap. 5. *Vos estis lux mundi, non potest ciuitas abscondi supra montem posita.* & pluribus etiã aliis Scripturæ, ac Patrum testimoniis, & rationibus probarũt, Valent. *in 2.2. D. Thom. disp. 1. q. 1. punct. 7. §. 16. in 6. Proprietate*, Beccan. *de fide cap. 5. conclus. 1.* Suarez *in simili tractatu, disp. 9. sect. 6.* & Anton. Perez *in Pentateucho fidei. vol. 1. de Ecclesia, dub. 16.* qui alios allegant.

35. Alterum est, visibili Ecclesiæ visibile caput præesse debere, ita Suarez *vbi suprà n. 2. & sequentibus*, Beccanus *in manuali controu. lib. 1. cap. 4. conclus. 2. num. 6.* & Perez *vol. 5. de Romano Pontifice, dub. 1. per plura capitula*, qui

36. & alios allegant, & id probant, tum ex analogia Synagogæ, & Ecclesiæ, cum in ea semper fuerit vnum visibile caput, videlicet Pontifex, qui eam gubernabat, vt constat ex libris Exodi, Leuitici, & Deuteronomij.

Tum ex eo, quod Christus ante Ascensionem rexit Ecclesiam suam tanquam caput illius visibile, vt supra vidimus. At post Ascẽsionem, neque statum, neque regimen mutauit, igitur etiam nunc debet Ecclesia ab vno visibili capite gubernari. His suppositis,

37. Conclusio indubitata, & de fide est, post Ascensionem Petrum cœpisse esse caput Ecclesiæ visibile, & à Christo Domino, dum in terris adhuc morabatur habuisse Primatum inter alios Apostolos, hanc conclusionem totis viribus subuertere conantur Hæretici, *vt* (Iuxta Agathonis Papæ dictum, in

38. Epistola Synodica) *gubernatore sublato atrocius, atque violentius circa naufragia Ecclesia hostis grassetur*, sed eam latissimè comprobant Catholici Bellarminus, *de Summo Pontifice lib. 1.* Valentia, *in 2.2. D. Thom. disputat. 1. quæst. 1. puncto 7. §. 27. & seq.* Suarez *aduersus Anglicanæ sectæ errores lib. 3. cap. 10.* Beccan. *lib. 2. & 3. de Republica Ecclesiastica*, contra Marcum Antonium de Dominis virum delende memoriæ, P. Nazarius in suo opusculo cui titulus est, *Imperialis Regalisque Maiestatis regimen cap. 15. de Petri Monarchia*, Aret. *in 3. sent. dist. 25. tract. de Ecclesia, Papa, & Conciliis, quæst. 2. art. 1.* & Perez *in Pentateucho fidei vol. 5. de Summo Pontifice dub. 2. per plura capitula*, qui alios antiquos allegant.

Primatum Petri deducunt memorati auctores, ex sequentibus præcipuè.

Primò ex duobus locis Scripturæ videlicet Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, & infrà, *tibi dabo claues Regni Cælorum, &c.* in quo loco continetur promissio primatus, & Ioann. 21. vbi, ter Christus dixit Petro, *Pasce oues meas*, in quo loco actualiter primatus Petro tribuitur, & hæc duo loca ab Hæreticorum cauillis mirificè defenduntur à Perez, Suarez, Val. Bellarm. & Beccan. *vbi suprà.* 39.

Secundò, eundem primatum deducunt ex prærogatiuis Petri supra alios Apostolos, enumeratis à Bellarm. cap. 17. & seq. & à Beccano lib. 2. cap. 6. quæ sunt. 40.

Quod soli Petro Christus nomen mutauerit. Ioan. 1. vers. 42. *Tu es Simon filius Iona, Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.*

Quod, cùm enumerantur in Euangelio Apostoli semper primo loco ponitur Petrus, Matth. 10. *vers. 2.* Marci 3. *vers. 16.* Lucæ 6. *vers. 14.*

Quod, scriptura loquitur de Petro, vti Principe, Lucæ 8. vers. 45. *Dixit Petrus, & qui cum illo erant*, sic Machab. 1. cap. 8. dicitur, *Machabeus, & qui cum illo erant.*

Quod, sæpè Petrus nomine omnium Apostolorum loquitur Ioan 6. vers. 68. *Dixit ergo Iesus ad duodecim, &c.* & infrà, *respondit ei Simon Petrus.*

Quod, reuelatio diuinitatis Christi primò Petro facta sit, Matth. 16. vers. 17. vbi post confessionem Petri, *Tu es Christus filius Dei viui*, subiungit Christus. *Beatus es Simon Bariona, quia caro, & Sanguis, &c. sed pater meus.*

Quod, Christus iusserit pro se, & solo Petro solui tributum in Capharnaum, Matt. 17. 26. *Da pro me, & te.*

Quod, Christus post Resurrectionem primò apparuerit Petro, vt ait Paulus 1. ad Cor. 15. vers. 4. *Resurrexit die tertia secundum scripturas, visus est Cephæ, & post hoc vndecim.*

Tertiò, eundem primatum Petri probant scribentes, ex vsu, & exercitio eiusdem primatus. 41.

Nam Actorum 1. v. 15. conuocauit Apostolos ad electionem noui Apostoli, *In diebus illis, exurgens Petrus in medio Fratrum dixit: Viri fratres oportet impleri scripturam.*

Primus post acceptum Spiritum Sanctum promulgauit Euangelium Iudæis, Act. 2. v. 14. quinimo,

quinimo,& gentibus, Act.10. v.10. Ac ipse primum miraculum fecit in confirmationem Euangelij à se promulgati, Act.3.v.6.*In nomine Iesu Christi surge.*

42. Quartò idem probatur,ex innumeris Patrum,& Græcorum,& Latinorum auctoritatibus, quæ longa serie recensentur à Bellar. *cap.*25. Nazar.*loco alleg.* Perez, *dicto dubio* 2. *cap.*16.& Beccan. *lib.*2.*cap.*4.*& seq.* vocatur enim ab ipsis Petrus, Caput Ecclesiæ,Caput fidelium, Caput omnium Apostolorũ, Princeps Apostolorum,Pastor Pastorum, Vertex, & Antesignanus Apostolorum, Fundamentum rectæ fidei,Dux Discipulorum Christi, & Princeps Ecclesiæ Christianorum,ex quibus vnusquisque colligere potest communem, & irrefragabilem vniuersalis Ecclesiæ sensum,Primatum Petri semper sustinuisse.

43. Neque his obstant leuissimæ Hæreticorum obiectiones, quia latissimè omnibus respondent Bellarm.*cap.*26.*& seq.* Beccan. *lib.* 3.*cap.*4. Perez *cap.*17.*& sequentibus*, Suarez, *cap.*11. ad ipsos benignum lectorem remitto, quia nostri instituti non est, hasce materias cum Hæreticis controuersas pertractare ex professo, sed tantummodo quatenus necessariæ sunt ad fundandam Romani Pontificis potestatem in temporalibus, maximè contra Hæreticos quoscumque.

§. IV.

De Romanis Pontificibus Petri successoribus.

44. PRimatum Petri in Ecclesia, non ipsi soli à Christo fuisse concessum,sed etiam successoribus suis, & certum est de fide, & colligitur ex præmissis in §.præcedẽti.Quod magis confirmatur ex eo, quod in Ecclesia

45. debet esse Principatus Monarchicus,siue regalis,quia ex Aristot.8.*Ethicorum*, *&* 3. *Politicorum*,Monarchia,longè excellentius regimen est,quam sit Aristocratia, & Democratia,at in Principatu Monarchico semper debet esse vnum caput, igitur, Primatus Monarchicus Petro tributus, intelligitur pariter eius successoribus concessus, prout etiam in Synagoga, quæ typus erat Ecclesiæ, Deus prouidit non de solo Aaron Summo Sacerdote,sed Deus voluit,quod ei præesset vnum caput in spiritualibus toto tempore ipsius, igitur dicendum est, quod multò magis de eodem capite voluerit Christus Ecclesiæ suę prouidere, hoc autem latius prosequuntur, Valentia *supra alleg.quæst.*7.§ 36.Suar. *de Fide disp.*9.*sect.*6.*& in defens.Cath.fidei aduersus Regem Angliæ lib.*3.*cap.*12. & Perez *dicto vol.*5. *de Summo Pontifice dub.*3.*per plura capita.*

Hoc supposito certissimum est de fide Romanos Pontifices esse veros Petri successores. 46.

Probatur primò ex dictis Anacleti,& Marcelli Sum. Pontif. relatis à Gratiano c. *SacroSancta* dist.22. & c. *rogamus* 24. quæst. 1. & bene Rodericus Acunha in dicto c. *Sacro Sancta*, & cap. *in nouo* dist.21. Secundò probatur,ex Synodo Episcoporum collecta tempore Marcellini Papæ,quæ noluit eum iudicare dicens, *Quod prima sedes à nemine iudicatur*,cap.*nunc autem,dist.*21. vbi idem Rodericus, & ex Concilio Nicæno Primo, can. primo ex collectis ex Epistolis Iulij, *non debent præter sententiam Romani Pontificis concilia celebrari.*

Tertiò probatur ex patribus, Optatus enim Mileuitanus, libro secundo contra Parmenianum,ait,*Petro successit Linus: Lino, Clemens: Clementi Anacletus.*quod idem habet August. Epist. 105. ad Generosum, ibi, *Petro enim successit Linus*, & Philippus Presbyter in Concilio Ephesino *tom.*2.*cap.*16. ait loquens de Pontifice Roman. *Huius itaque (id est Petri,)ordinarius successor Papa Calestinus, nos ad hanc Synodum misit*, hanc veritatem pluribus comprobarunt Valentia *dicta quæst.*7.§.37. Suar.*in Regem Angliæ l.*3.*c.*13. Bellarm.*l.*2.*de Summ.Pontifice cap.*12. *& seq.* Perez *dicto vol.*5.*dub.*4.*cap.*2.*seq.* Arct. *dicta quæst.*2.*art.*3.Becc.*de Republica lib.*3.*cap.*3.*& seq.* qui alios allegant. Solent ab Hæreticis nonnulla in contrarium allegari, sed leuissima sunt, & à supracitatis auctoribus sufficienter tolluntur.

Solummodò hoc loco, aliquibus obiectis eorundem Hæreticorum breuissimè respondendum est.

Primò quidem, dum dicunt Pelagium Summum Pontificem damnasse titulum *Vniuersalis Patriarchæ*, quo vtebatur Ioann. Episcopus Constantinopolitanus,vt cap.*nullus dist.*29. 47.

Animaduertendum est,Pelagium damnare titulum vniuersalis Patriarchæ, hoc enim significabatur se solum esse Patriarcham, & Episcopum,vt notat Beccan. *dicto loco* 3. *c.*5. *obiect.* 4. non autem damnare voluisse titulum Episcopi vniuersalis Ecclesiæ.

Secundò, aiunt Polycratem Episcopum Asianum,& Irenæum restitisse Victori Papæ Asiaticas Ecclesias Excommunicanti. 48.

Verum resistentia non fuit facta Pontifici, quia non haberent iurisdictionem sed quia putabant non adfuisse iustam causam, censuræ promulgandæ,ita Beccan. *vbi supra obiect.* 6.

Tertiò,nobis obiiciunt Episcopos Orientales in Concilio Antiocheno,qui,& ipsi restiterunt Iulio Pontifici, quod ipsos Romam 49.

 citasset,

citasset, & quod Athanasium ab ipsis damnatum absoluisset, vt ex Epistola Iulij ad ipsos. Verùm, vt obseruauit Beccan. *obiect. 9.* inter illos Episcopos aderant. 36. Arriani, & sic magis adhærendum est Athanasio viro Sanctissimo, & Doctissimo, qui Romanum agnouit Pontificem, quàm ipsis, qui Hæretici erant, vnde in Apolog. 2. contra Arrianos attestatur Athanasius, Episcopos illos Iulio Pontifici veniam poposcisse.

50. Quartò opponunt, Cyprianum, lib. 3. Epistol. 3. ad Cornelium, qui se in omnibus videtur parem facere Summo Pontifici.

Sed de mente Cypriani, videndi sunt Beccan. vbi supra *obiect. 7.* pro nunc sufficere nobis debet attestatio Aug. *lib. 1. contra Donatistas cap. 18.* quod in hoc Cyprianus peccauit.

51. Hic autem primatus, quidquid dixerit Sotus *in 4. dist. 24. q. 2. art. 5.* Romano Pontifici non Iure Ecclesiastico debetur, sed Iure Diuino, vt latissimè probarunt Valent. *vbi supra* §. 23. Perez, *dicto dubio 4. cap. 11.* & alij quod definitum esse probabilissimum est, in cap. *Damnamus de Summa Trinitate, & fide Catholica.* Vbi de Romana Ecclesia dicitur, *quod Deo ipso disponente mater est, & magistra omnium Ecclesiarum.*

§. V.

De Potestate Romani Pontificis in temporalibus.

QVoniam supra in Christo Domino tria distinximus, potestatem scilicet spiritualem, potestatem in temporalibus indirectam, & potestatem in temporalibus directam, ideo in præsenti quæstione, cum Romanus Pontifex Vicarius sit Christi, Moder. Barbos. *de iure Ecclesiastico lib. 1. cap. 2. n. 17.* Ioan. de Solorzan. *de Iure Indiarum, lib. 1. cap. 23. num. 71.* & Valez. *in defens. monitorij Pauli V. p. 6. num. 14.* qui alios allegant, tres quoque quoad institutum nostrum attinet, de eius iurisdictione sunt præcipuæ sententiæ.

52. Prima sententia est Caluini, Centuriatorum, Petri Pseudomartyris, Brentij, & aliorum Hæreticorum, qui in Pontifice solam agnoscunt spiritualem potestatem, & ei omnem temporalem denegant iurisdictionem, siue directam, siue indirectam.

Mouentur impij hi auctores, ex illo Matt. loco, cap. 20. *Reges gentium dominantur eorum vos autem non sic,* & secundo ad Timoth. secundo *nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus,* & aliis similibus Sacrę Scripturę, & Patrũ auctoritatibus, de quibus apud Bellarm. de Roman. Pontifice lib. 5. cap. 10. tom. 1 suarum controuers. Paramum, & Solorz. locis infrà allegandis, qui etiam dictis auctoritatibus plenissimè respondent.

Secunda sententia est in Summo Pontifice adesse potestatem temporalem, non solum indirectam, quæ ordinatur ad spiritualia, sed etiam directam, quæ ordinatur ad temporalia. 53.

Hæc communiter tribuitur Legistis, & Canonistis, quos latissimè referunt, & sequuntur, Martha *de Iurisdictione 1. p. c. 19. & seq.* Ludouicus à Paramo *de Origine S. Inquisitionis lib. 3. q. 1. de Summi Pontificis potest. opinione 3.* Bobadill. *in sua Politica, tom. 1. l. 2. cap. 17. num. 3.* vers. *la contraria opinion.* Valenzuela Velasquez *in defens. Monitorij Pauli V. contra Venetos p. 5 num. 100. & sequentibus,* Ioann. de Solorzano *de Iure Indiarum lib. 2. cap. 22. & cap. 23.*

Probatur hæc sententia. Primò, quia in Christo Domino aderat potestas temporalis directa, vt suprà fuit conclusum, At Papa est Christi Vicarius, igitur etiam in eo talis potestas debet adesse. 54.

Secundò probatur, ex pluribus Scripturæ locis apud memoratos auctores, sed præsertim ex illo Hierem. 1. *Posui te super gentes, & super regna, vt euellas, & destruas, & ædifices & plantes.* 55.

Tertiò probatur, quia Monarchia est melius regimen, quàm Aristocratia, & Democratia, vt latissimè probauit aliis pluribus cumulatis, Molfes. ad consuetudines Neapol. *tom. 2. in proœmio, quæst. 9. per totam,* at concedendo Papæ Iurisdictionem directam etiam in temporalibus, & subiiciendo eidem omnes laicas potestates Respublica Ecclesiastica efficitur Monarchia perfectissima igitur credendum est talem potestatem fuisse à Christo Domino Summis Pontificibus tributam. 56.

Quartò, probat hoc idem Bobadill. *vbi supra* ex eo, quod Samuel, vsus fuit contra Regem Agag gladio materiali, 1. *Reg.* 15. Helias 3. *Reg.* 18. interfecit. 400. Prophetas Baal, Moyses *Deuteron.* 17. in dubiis legis, etiam criminalibus, ad Iudicem ordinis Leuitici recurrere debebat, & ibi plura adducit similia Bobadill. de Moyse, Melchisedech, & Samuele, qui, & Sacerdotes fuerunt, & simul reges, igitur, si hoc fuit in Veteri lege constitutum, multò magis dicendum est idem fuisse concessum Summo Sacerdoti Nouæ legis, vt arguit, etiam Martha *loco citato, n. 7. & seq.* 57.

Quintò, quia de facto Summi Pontifices sæpissimè vsi sunt directè gladio temporali, etiam aduersus Reges, & Imperatores. 58.

Nam, Leonis Papæ Tertij iussu Imperium de Græcis, ad Germanos translatum fuisse attestatur Illescas, & Coriolan. in vita illius Pontifi 59.

Pontificis, & latè probauit, Baron. *Annal. tom.9. Anno* 800. *num.* 12. & latissimè Bellar. *de translatione Imperij Romani lib.1.cap.4. & seq.*

60. Innocētius, Primus Arcadium excommunicauit, licet esset Imperator, Coriolanus in Breuiario Chronol. sub anno Domini 407. & Innocentius IV. Imperatorem Federicum non solum excommunicauit, sed etiam deposuit, Idem Coriolan. Anno 1245. vers. *eodem anno*, cap. *Ad Apostolica de Re Iud. in 6.*

61. Zacharias, Childericum Francorum Regem deposuit, & eius loco Pipinum substituit, Genebr. *in Chron.lib.3. Anno Christi* 750. Coriol. *sub anno* 752. *f.mihi* 220. Illescas, *in vita huius Pontificis f.mihi* 170.

62. Innocentius IV. coadiutorem dedit Regi Lusitaniæ *cap. grandi, de suppl. negl. Prælatorum, in 6.*

63. Et Pius V. Regno priuauit Regem Angliæ, & Reginam Elizabeth vt in const. dict. Pontificis, 101. in Bull. nouo tom. 2. Bobadill. loco alleg. Bellarm. Solorzan. & Paramus, qui plura huiusce rei exempla tradunt.

64. Sextò idem probatur ex eo quod Summi Pontifices regna auferunt ab Infidelibus, & ea tradunt fidelibus, vt patet de Adriano VI. qui Regnum Indiarum Concessit Regibus Lusitaniæ, vt apud Solorzan. *lib.2. de iure Indiarum, cap.*24. vbi omnes Bullas illius Pontificis ad verbum refert.

65. Septimò, Ad idem facit Extrauagans *Vnam Sanctam*, quæ est Bonifacij VIII. *de Maioritate, & obedientia.*

Octauò, Valde vrgent allegata à Molfesio *ad consuetud. Neapol. tom.5. q. Proœm.9. n.22. & seq.* vbi dixit, quod fide negari nequit, quin

66. Papa cum Respublica labitur in ruinam, possit, si culpa sit in rege, ei coadiutorem dare, eundem priuare, alium substituere, & addit vlterius Molfesius, quod si mala in Republica euenerint, ob excessiua, & iniusta tributa potest ea annullare, & tollere.

67. Tertia sententia, est quæ docet in Summo Pontifice adesse potestatem in temporalibus, sed indirectam tantummodo, id est in ordine ad Spiritualia; hanc opinionem tenuerunt, Bellarm. *de Summo Pontifice, lib.5. per totum, & in Opusculo de potest. Summi Pontificis in temporalibus aduersus Gulielmum Barclaium in præfatione* vbi omnes DD. antiquos enumerat, Malder. *in 2.2. quæst.* 1. *art.* 10. *dub* 8. Adam. Tannerus, *in p.2. disp.* 4. *q.*4. *dub.*1. *num.*33. Suar. *in defens. fidei lib.3.c.22. & 23.* Molina *de Iust. & iure disp.*29. Sanctarell. *de Hæresi cap.*39. *dub. vnico num.*1. *& sequentibus*, Diana *resol. Moral. tom.*1. *tract.*2. *resol.*121. *&* 122. Morla *in Emporio Iuris* 1. *part. tit.*2. *de iurisdictione omnium Iudicum, quæst.*4. *per totam, sed maxime num.*12. Sixtus Senens. *in sua Bibliotheca Sancta, lib.6. Annot.*72 qui egregiè loquitur, Salon. *de Iust. & Iure*, q. 4. de Dominio *art.*5. Cabrera *in* 3. *p. D. Thom. q.* 22. *art.*1. *disp. vnica* §.6. *n.*73. *& seq.* & Ioann. de Lugo *ibid. disp.*30. *sect.*1. *num.*11. Ramirez *de lege Regia* §.2. *per totum.* Barbos. Modern. *in cap per venerabilem, num.*37. *qui filij sint legitimi*, Anguian. *de legibus & constitutionibus Principum, tom.*1. *lib.*2. *controuers.*17. *per totam*, & Torreblanca *de magia, lib.3. c.4. per totum*, qui alios allegant.

Ego, vt Iudicium meum proferam inter hasce duas Catholicorum sententias, arbitror, quod (quamuis secunda opinio sit probabilis, & magis fortasse pia) Attamen tertia opinio sit probabilior, verior, & magis sobria, quod etiam voluit Paramus *suprà* allegatus *in* 4. *opinione in fine, num.* 145. vers. *Quamuis hanc.* 68.

Et quia, hæc tertia sententia duas habet partes, quod scilicet in Papa sit potestas in temporalibus indirecta, & quod in eodem minimè reperiatur eadem potestas directa.

Ideò, quo ad primam partem probatur, Cui committitur finis, intelliguntur etiam ei comissa omnia media ad finem illum consequendum. Vnde Diu. Thom. *in* 2.2. *quæst.* 40. *art.*2. *ad* 3. ait, quod omnis Potentia, vel ars, vel virtus ad quam pertinet finis, habet etiã disponere de his, quæ sunt ad finem, & passim I.C. dicunt concessa alicui iurisdictione, intelligi etiam concessa ea omnia sine quibus iurisdictio nequit exerceri. *lib.* 2. *ff. de iurisdict. omnium Iudicum, cap. Præterea*, vbi Modernus Barbosa, *de officio Delegati*, & latè ad propositum nostrum hoc expendens Anguian *dicta controuers.*17. *num.*22. *& seq.* 69.

At Summo Pontifici concessa est suprema potestas in omnes etiam Principes, & Reges, Spiritualis, & in ordine ad finem supernaturalem, secundum omnes, igitur, Summo Pontifici intelligi debet concessa potestas in temporalibus. quatenus hæc est medium ad finem supernaturalem. 70.

Secundò probatur ex cap. *per venerabilem, qui filij sunt legitimi*, ibi, *Verum etiam in aliis regionibus certis casibus inspectis temporalem iurisdictionem casualiter exercemus.* Dixit enim Papa *Casualiter*, quia indirectè, non autem directè in temporalibus ius dicit extra Patrimonium B. Petri, Anguian. *dicta controuers.*17. *num.*26. Et Barbosa *in dicto cap. numer.* 37. vers. *eam tamen habet casualiter.* 71.

Tertiò probatur, quia obseruantia subsequuta declarat, quid in concessione veniat, & omnem tollit dubietatem Surd. *cons.*349. qui alios allegat. 72.

At perpetuus vsus Ecclesiæ semper fuit, quod 73.

quod Papa in ordine ad finem spiritualem vtatur potestate in temporalibus, vt patet ex his, quæ diximus in 5. argumento pro secunda sententia: igitur, &c.

Quò verò, ad secundam partem eadem tertia sententia probatur. Primò, quia hæc
74. potestas indirecta sufficit ad perfectam Monarchiam Ecclesiæ constituendam, & conseruandam, vt ex solutionibus argumentorum secundæ sententiæ magis apparebit.

75. Secundò, rationes ob quas Regnum in temporalibus concedunt Christo Domino etiam directè Theol. de quibus suprà, cessant in Summo Pontifice, nam ex vna parte illud Regnum debetur Christo ratione vnionis Hipost. & ex alia, Papa in Scriptura Sacra nunquam vocatur, Rex terræ, vel hæres vniuersorum, vt ad propositum nostrorum notauit, & ratiocinatur Cabrera *in 3. p. q. 22. disput. vnica* §. 6. *n.* 73. *& num.* 74. vbi bene notat, quod quotiescumque de Summi Pontificis potestate fit mentio in scriptura, vocatur, Papa, *Pastor, Sacerdos, Pontifex, Pater, Episcopus, &c.*

Firmata hac tertia sententia. Non obstant argumenta secundæ.

Et quidem non obstat primum.

76. Tum quia non est necesse, quod omnia, quæ competunt Christo, competant etiam Summo Pontifici, cum illi competat facultas miracula faciendi, & gratiam creandi, ac noua Sacramenta instituendi, quæ Papæ non competunt, & ita respondet ad hoc argumentum, Ioan. de Lugo, *loco supra allegato.*

Tum quia, in scriptura numquam dicitur Papa Rex, prout vocatur Christus, & sic Respon. Cabrera *loco proximè relato.*

77. Non obstat secundum, quia ex illo, loco non colligitur expresè, an ea potestas sit directa, an indirecta, & verba Ieremiæ rectè possunt in potestate indirecta verificari.

78. Ad tertium, respondit Mol. dicta disp. 29. quod Summus Pontifex est Monarcha perfectus, sed spiritualis, & ob id Reges omnes ei subiiciuntur in ordine ad finem spiritualem.

79. Ad quartum, respondet Morla *in Emporio Iuris, dicto tit.* 2. *quæst.* 4. *num.* 13. quod in lege naturæ Sacerdotium erat annexum Iuri primogenituræ, vnde à lege naturæ, ad legem gratiæ non potest legitimè argui.

80. Sed neque à lege Mosaica, ad legem Christi in proposito licitum est argumentum, cum in ea lege, aliter iura Sacerdotij essent constituta, quàm in lege Euangelica.

Præterquam, quod Samuel & Helias materiali gladio vsi sunt in ordine ad finem supernaturalem, vt constare vnicuique facile poterit legenti loca scripturæ in argumento allegata.

Ad Quintum respondetur, quod in omnibus allatis exemplis Pontifex vsus est gla- 81.
dio materiali, sed in ordine ad finem spiritualem, vt contra Martam animaduertit Torreblanca, *loco supra allegato cap.* 4. *num.* 64. *& sequent.* vbi, quod si bene omnia exempla ab eo allata perpendantur omnia causam spiritualitatis, habent annexam, quod, vt euidentius appareat singula sunt breuissimè consideranda.

Et quidem translatiò Romani Imperij de 82.
Græcis, ad Germanos fuit à Pontifice facta, quia id erat necessarium ad conseruationem Ecclesiæ, vt obseruauit Mol. *loco citato*, quem ipsissimis eiusdem verbis transcriptis sequutus fuit Paramus, *dicta opinione* 4. *num.* 117. *vers. Ad quintum vero*, Addo ego, Baronium *in suis Annalibus Ecclesiasticis circa annum Domini* 800. *num.* 17. vbi ait Græcos ob hæreses in quibus contumaces erant, & insordescentes Imperio priuatos, & in nationem Germanam translatum, ob ingentia illius in Romanam Ecclesiam obsequia, ac in Apostolicam sedem benemerita.

Innocentij Primi excommunicatio in Ar- 83.
cadium Imperatorem eam habuit causam, quod male se gesserit, in D. Ioan. Chrysostomum, quodque Ecclesiasticam sibi vsurpauerit iurisdictionem, & iura Ecclesię grauissimè læserit, ita Baron. *circa annum Domini* 407. *num.* 20. *& sequentibus*, & Coriolan. *eo ipso anno, fol.* 118. *vers. eodem anno Innocentius.*

Innocentij etiam, Quarti, excommuni- 84.
catio fuit in Fridericum Imperatorem lata, quod cum antea Catholicus esset, & post in Hæresim incidit, & in ea contumax, & pertinax fuit, vnde rectè fuit à Gregor. IX. excommunicatus, vt in eius Bulla Incipiente *Rationalis Spiritus.* & ab Innocentio Regno, & Imperio priuatus, vt in eius Constitutione Incipiente. *Ad Apostolicæ Dignitatis*, & eius filius Conradus prohibitus in Imperatorem eligi ab Alex. IV. Vt in eius Bulla Incipiente. *Firma.* vt in constitutione Gregorij IX. Innocentij III. & Alex. VII. *in Bullario nouo, tom.* 1.

Zacharias Papa Regno priuauit Childeri- 85.
cum, quod stupidus esset, & insensatus, vt ait Genebrardus loco allegato, & quod ob id Catholica Religio periclitaretur, vt notauit Baron. *Anno Domini* 751. *num.* 1. quo casu Papam iurisdictionem exercere temporalem supra quoscumque etiam Reges, & Imperatores certissimum est, & ob id Rodericus Acunha in cap. *Quoniam. dist.* 10. *num.* 2. post Sot. Victoriam, Mol & alios dixit, quod, vbi ex discordia inter duos Princeps neminem in temporalibus recognoscentes probabiliter timeretur aliquod detrimentum Ecclesiæ,

clesiæ, vel boni spiritualis, tunc Papa est Iudex competens inter illos.

Ad ea verò, quæ contra hanc Zachariæ Historiam opponit Barclaius; bene respondet Bellarm. *cap.42.per totum* in libello contra eumdem Barclaium edito.

86. Coadiutor etiam Regi Lusitaniæ, rectè datus fuit ab Innocentio IV. quia, vt dicitur in dicto cap. grandi. *Regnum illud erat destructioni expositum*, De quo Regno Lusitaniæ, & coadiutore; vt supra à Papa illius Regi dato latissime tractarunt Paramus *de Orig. Sanctæ Inquisitionis lib.3.q.1. opinione 3. num. 113.* & alij allegati à Solorzan. *de iure Indiarum lib. 3.cap.1. num.* 84. videatur tamen Parlador. *rerum quotid. lib. 2. cap. 20.* vbi de hoc Regno Lusitaniæ agit, & de intellectu huiusce textus.

87. Tandem Pij Papæ V. in Reginam Elisabeth sententia causam habuit hæresim, & titulum impiè sibi vsurpatum, *Capitis Ecclesiæ Anglicanæ* ex quibus patet omnia exempla Summorum Pontificum, quæ in contrarium pro secunda sententia adducuntur habere annexam causam spiritualem.

Ad sextum, respondetur, omissa pro nunc disputatione generali, an licita sit occupatio terrarum Regum Infidelium, ex capite infidelitatis præcisè, de qua Valentia *in 2.2.disp. 1.q.10.punct.7.*

88. Quod concessiones Regnorum Indiarum Regibus Lusitaniæ factæ fuerunt ab Alex. VI. & aliis Summis Pontificibus ex causis concernentibus bonum spirituale, salutem animarum, & finem supernaturalem vt notarunt, Victor. *in relectione de Indis*, Rebell. *de Obligationibus Iustitiæ lib.* 18. *quæst.23. sect.1.* vers. *His tamen non obstantibus*, & Putean *in 2.2.q.10. art.10. ad vltimum.*

89. Ad septimum dico, quod in illa Extrauag. *Vnam Sanctam*, definitur solummodò Summum Pontificem habere gladium temporalem, non tamen ibi deciditur an illum habeant directè an indirectè, vnde erit declaranda, ex text. dicti capituli, *per venerabilem, qui filij sint legitimi*, vbi declarat Papa se hoc gladio, *Casualiter*, vti.

90. Ad octauum, respondetur, quod ea omnia Papa gerere potest ratione peccati & scādali, & sic in ordine ad finem supernaturalē.

An autem, hæc potestas in temporalibus indirecta dicenda sit potiùs spiritualis, quàm temporalis?

91. Variant, DD. multi enim volunt esse simpliciter spiritualem, ita Suar. *in 3.p.disput.48. sect.* 2, cum aliis allegatis à Bobadill. *loco supra pluries relato*, alij mediam potestatem appellant, quia ratione materiæ temporalis est, & ratione finis spiritualis, ita Anguianus *dicta controuers.* 17. *num.* 28.

Ego autem, (quamuis putem hanc esse quæstionem de nomine, existimo simpliciter dicendam esse iurisdictionem, & potestatem temporalem, quia hoc modo eam vocat Summus Pontifex *in dicto cap. per venerabilem*, ibi, *temporalem iurisdictionem casualiter exercemus.* Et quia, aliàs difficile esset saluare Extrauagantem, *Vnam Sanctam*, & quomodo in Papa adsit vterque Gladius. 92.

§. VI.

De Summi Pontificis Romani Potestate, & Iurisdictione in Hæreticos.

EX dictis *in §. Præcedenti* manifestè apparet Summi Pontificis auctoritatem in omnes, & quoscumque Hæreticos, quacumque etiam regali dignitate præfulgeant, & spiritualem esse, & temporalem. Id probant, tum exempla, quæ supra retulimus, & alia relata, à Paramo, *de Origine Sanctæ Inquisitionis lib.3.quæst.prima de Summi Pontificis potestate opinion.tertia, num.* 146. *& seq.* 93.

Tum ea quæ longa serie disputauit Suar, *aduersus Regem Angliæ in sua defensione Catholicæ Religionis, lib.3.ferè per totum*, & Bellarminus illustrissimæ memoriæ, *in opusculo supra sæpius citato contra impium Barclaium.*

Ex hac spirituali, & temporali potestate Summi Pontificis manat, quod ipse potest annullare omnes leges à Principibus laïcis 94. conditas fauore hæresis, eosdem punire vtroque gladio, si eis quoquomodo faueant, ac cogere, vt in huiusmodi Hæreticos, vel Apostatas, & Schismaticos secundum dispositionem vtriusque iuris legitimè animaduertāt, Mol. *de Iust. & Iure tom.1. disp.29.* vers. *præterea si Princeps aliquis*, & Ramirez, *de lege Regia* omnino videndus §.2.*n.44.per totum.*

Et cum Papa sit caput Ecclesiæ visibile, & 95. supremus Ecclesiasticæ Hierarchiæ Monarcha, & Supremus etiam est Iudex in causis Hæresis, & ei quoquomodo annexis, seu connexis, & dependentibus.

TITVLVS II.

De Vniuersali Romana Inquisitione, & Eminentißimis, & Reuerendißimis DD. Cardinalibus Supremis Inquisitoribus.

SVMMARIVM.

1 *Paulus III. hanc Congregationem instituit.*
2 *Quot Cardinales Inquisitores deputauerit, & quas facultates eis concesserit.*

3 Eandem

3 *Eandem Congregationem, & omnia eius priuilegia confirmauit Sixtus V.*
4 *Supremis Inquisitoribus additi fuerunt Comissarius Generalis Sancti Officij, & Assessor.*
5 *Quod statuit maior pars Cardinalium, à tota Congregatione intelligitur decretum & idem si duo, aliquibus absentibus, n. 6.*
7 *Absentium appellatione, qui veniant.*
8 *Supremi Inquisitores habent in omnes Iurisdictionem.*
9 *Ad eos recurritur cum Ordinarius, & Inquisitor non concordant in ferendis Sententiis, & in causis grauibus.*
10 *Cognoscunt causas appellationum.*
11 *Supremi hi Inquisitores dispensant in Carcere perpetuo, & in infamia contracta ob Hæresim, num. 12.*
13 *Eisdem Cardinalibus concessit Greg. XV. arbitrium tradendi brachio sæculari Confessarios sollicitantes ex testibus singularibus.*
14 *Quoties Cardinales hi congregantur in Hebdomada, & vbi.*
15 *Quos habeant Officiales.*

§. Vnicus.

1. PAulus III. Romanus, æternæ memoriæ Pontifex, Anno 1542. primus Congregationem S. Officij Supremorum Inquisitorum de vrbe instituit, vt in eius constitutione, incipiente *licet ab initio*, in Bullario Nouo *tom. 1. fol. mihi, 670.*

2. In qua sex Eminentissimos, & reuerendissimos Cardinales deputauit Supremos Inquisitores, cum facultate procedendi contra quoscunque Hæreticos, de Hæresi suspectos, fautores, & complices, & eos cuiuscumque sint præeminentiæ, etiam absque ordinariis locorum puniendi, & eorum bona confiscandi, ac etiam cum auctoritate creandi Officiales, inuocandi Brachium sæculare, & alia complura faciendi, vt in dicta Bulla.

3. Hanc eandem Eminentissimam Congregationem, & omnia eius Priuilegia confirmauit, Sixtus Papa V. in eius const. 74. in Bullario nouo, tom. 2. Incipiente *Immensa æterni Dei*, edita anno 1588. ita tamen, vt nihil innouetur in Officio S. Inquisitionis, in Regnis Hispaniarum erecto, ipso Sanctissimo D. Nostro inconsulto, huiusce Bullæ verba legi etiam possunt apud Quarantam *in Summa Bullarij*, in verbo, *Congregationes Illustrissimorum DD. Cardinalium*, & apud Ludouicum à Paramo, *de Origine S. Inquisitionis lib. 2. cap. 1. num. 20. vers. Sixtus autem Papa Quintus.*

4. Hisce Eminentissimis, & Reuerendissimis Inquisitoribus pro faciliori exitu, & expeditione causarum criminalium, additi fuerunt, Commissarius Generalis S. Officij, qui semper est ex Illustrissimo Ordine Dominicano, & Assessor Generalis, idque factum fuisse tempore Cardinalis Ioan. Petri Caraffæ, attestatur Paramus *vbi suprà, num. 24.*

Quod maior pars istorum Eminentissimorum DD. Cardinalium decernit, intelligitur à Sacra Congregatione, & omnibus decisum, vt statuit Pius Quartus, *const. 79. in Bullario nouo, tom. 2. fol. 111.* Incipiente. *Cum nos per nostrum*, edita anno 1564. Addit Pius V. *in const. 23.* Incip. *Cum felicis recordationis*, eodem loco, fol. 201. validum censendum. 5.

Quod maior pars istorum Eminentissimorum Inquisitorum præsentium statuit, vel duo, aliquibus absentibus, perinde est, ac si omnes, & singuli interuenissent. 6.

Absentium, autem Cardinalium nomine non intelliguntur hoc loco Cardinales ab Vrbe Romana absentes, quia aliàs difficillimum esset scire, quæ pars Cardinalium abesset ab Vrbe, sed intelligitur Bulla de Cardinalibus absentibus, ab hac Eminentissima & Reuerendissima Congregatione, vt notauit Flau. Cherub. *in Schol. ad compendium dictæ Bullæ.* 7.

Supremi hi Inquisitores iurisdictionem habent supra omnes Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & quoscumque Principes laicos, supra omnes Inquisitores, & quascumque alias personas, licet præeminentes, ita dicitur in constitutionibus supra memoratis, & notauit Pegna *in 3. p. Directorij Comm. 11.* vers. *Hodie singulari Romanorum Pontificum*, 8.

Ad hoc Eminentissimum Tribunal recurri solet, cum in sententiis ferendis discordant Inquisitores, ab Episcopis, prout quotidiana praxis obseruat, Pegna *in 3. part. Director. Comm. 99.* vers. *Iam illud*, vbi addit, & bene, idem agendum esse, cum tractatur de causis arduis, quod sæpius, & nos notauimus in aliis huiusce operis partibus, & præsertim, parte tertia, titulo *de Pœnis.* 9.

Causas appellationum, ad Sanctam sedem, in his materiis plenissimè idem tribunal cognoscit, vt in Constitutione Pauli III. §. 8. & 9. 10.

Ad eosdem solos Inquisitores Eminentissimos spectat dispensare cum Hæreticis post magnam pertinaciam pœnitentibus in carcere perpetuo, vt notaui in titulo, de Hæreticis, §. 24. num. 23. vers. *Vnum hoc loco.* 11.

Ipsi etam soli, & non Inquisitores inferiores tollere possunt infamiam ob Hæresim contractam, Ego ipse *dicto tit. de Hæret. §. 22. num. 113.* 12.

Eisdem concessit Gregor. XV. arbitrium, ex testibus singularibus iunctis adminiculis tradendi brachio sæculari Confessarios sollicitantes. 13.

Alias,

Alias, eorumdem Generalium Inquisitorum prærogatiuas sparsim in hoc opere nostro annotauimus.

17. Bis in Hebdomada congregantur hi Supremi Inquisitores, Die Mercurij, aliàs quidem in Domo Eminentissimi D. Cardinalis Antiquioris Supremi Inquisitoris, nūc autem in Ecclesia Sanctæ Mariæ supra Mineruā, nisi aliud mandaret Sanctissimus, & Die Iouis coram Sanctissimo, & vt accepi ab Eminentissimo D. D. meo Cardin. Camporeo vno ex dictis Supremis Inquisitoribus, hæ Congregationes habentur singulis, & omnibus Hebdomadibus, sola hebdomada Sancta, & maiori excepta.

15. Habent hi Supremi Inquisitores, Aduocatum Fiscalem, Varios Consultores, Prælatos, & Regulares, videlicet Reuerendissimum Generalem Ordinis Dominicani, & Socium Reuerendissimi Cōmissarij S.Officij, ac vnum etiam Religiosum ex ordine D.Francisci, habent etiam plures Theologos Qualificatores propositionum, qui in casibus occurrentibus propositiones qualificant.

TITVLVS III.

De Supremo Tribunali, Inquisitionis, in regnis Hispaniarum.

SVMMARIVM.

1 *Quando Supremum Tribunal Inquisitionis erectum in Regno Castellæ.*

2 *Qui in eo interueniant.*

3 *Præses ex Apostolica auctoritate à Rege nostro nominatur & à Sanctissimis per tempora Romanis Pontificibus confirmatur.*

4 *Officiales Tribunalis à quo deputentur, & num. 5. vbi de Inquisitoribus inferioribus, & eorum ministris.*

6 *Ex priuilegio Regis nostri, vnus ex familia D. Dominici semper est Consiliarius huius Tribunalis.*

7 *De quibus, hoc tribunal cognoscat.*

8 *Inquisitores inferiores non carcerant Sacerdotes, Nobiles, & Equites, nec celebrant actus fidei publicos sine auctoritate huiusce Tribunalis.*

9 *Huic Tribunali non subsunt Inquisitores Lusitaniæ.*

10 *De relationibus ab Inquisitoribus inferioribus huic Supremo Tribunali faciendis.*

11 *Quoties & quo loco hoc consilium solent congregari in hebdomada.*

12 *Huic Tribunali speciali iuramento, & se & dominia sua supponunt Reges Castellæ.*

§. Vnicus.

POtentissimi Reges nostri Hispaniarum pro eorum Religione, vt eliminata Iudaica perfidia, & omni hæresis suspicione Catholica fides in ipsorum Regnis efflorescerett, circa annos Domini 1483. curarunt Apostolica 1. auctoritate institui Supremum Tribunal Sanctæ Inquisitionis, in illis Regnis, prout institutum fuit, in quo adest vnus Præses, seu Inquisitor Generalis, quinque Consiliarij, cum titulo Inquisitorum Apostolicorum, Aduocatus Fiscalis, duo Secretarij, & vnus Serenissimi D.Regis, vnus Receptor, duo Relatores, plures Qualificatores, & Consultores, Lud. à Paramo *de Origine S.Inquisitionis, lib.2.c.4. tit.2.* Mag.Gil.Gonzal.*in Hist.sua Matriti, lib.3.*Titulo, *Consejo supremo de la Santa Inquisicion*, in principio, & vers. *El Consejo se compone.* 2.

Præses, ad nominationem Potentissimi Regis nostri à Sanctissimo Domino nostro per tempora confirmatur. Paramus *vbi suprà, n.9.* Gonzalez *ibidem*, vbi, quod primus huiusce Tribunalis Supremus Inquisitor ad Regis præsentationem à Sixto Papa IV. Confirmatus, fuit Frater Thom. Turrecremata Ordinis D.Dominici, Torreblanca de Magia, *libro 3. cap.5. num.12.* 3.

Officiales huiusce supremi Tribunalis deputantur à Præside, cum consultatione suæ Regiæ Majestatis, Gonzal. *vbi suprà*, vers. *Estas Plazas*, & Paramus, *num.11.* vbi addit, & bene, quod præses, omnes alios Prouinciales Inquisitores, Consultores & Officiales, ac ministros quoties ei placet, per se, vel per alium deputat, amouet, visitat, & ab ipsis muneris sui rationes exigit, 4. 5.

Inter Consiliarios huius Tribunalis ex speciali priuilegio Regis nostri Æternæ memoriæ Philippi III. sub data diei 16. Decembris 1618. semper adest vnus ex Ordine Diu. Dominici, Gonzal. *ibidem*, vers. *Vnos de los Consejeros*, 6.

Ad hoc Tribunal, deferuntur tantummodò, causæ graues, causæ appellationum, dissidia in eo Inquisitorum localium componuntur, delicta ministrorum puniuntur, dubia declarantur, & alia plurima pro recta gubernatione S. Officij iustissimè peraguntur, Paramus, *dicto cap.4.num.2.& 3.* 7.

Inconsulto hoc Magistratu, Inquisitores Prouinciales non deueniunt ad carcerationem alicuius Sacerdotis, Equitis, vel Nobilis viri, nec actus publicos fidei gerunt, Gonzal, *vbi suprà*, vers. *No pueden*, qui addit, quod Supremum Consilium, aliquando pro maiori auctorisatione istorum fidei Actuum solet mittere, & deputare pro illis aliquem ex suis consiliariis. 8.

De facultatibus istius Tribunalis, & Præsidis plura diximus incidēter in toto hoc opere. Huic supremo Consilio non subsunt Inquisitores Regni Lusitaniæ, ibi enim habent Lusitani vnum Supremum Tribunal, de quo latè videndus est Sousa ante eius Aphorismos Inquisitorum, Titulo *de Origine Tribunalis Sancti Officij Inquisitionis in Regnis Lusitaniæ*, vbi seriem omnium Inquisitorum generalium, enumerat, & historiam Sahauedræ, de qua Paramus, *lib.2.titul.2. cap.15.* latissimè confutat, vt fabulosam.

9.

10. Omnes Inquisitores subiecti Supremo tribunali de quo agimus, singulo anno referunt, statum sui tribunalis prouincialis, & præcipuè causas expeditas eo anno, ac statum, & numerum carceratorum, qui in carceribus reperiuntur.

Et singulo quoque mēse rationem reddunt eidem Tribunali de omnibus pecuniis, ex redditibus Sancti officij, vel pœnis, & mulctis pecuniariis ad eos peruētis, Gonzal. loc. cit. vers. *Las Inquisitiones de Espagna dā cada mes.*

11. In Palatio Regali congregatur hoc Consiliū singulis diebus (festiuis exceptis,) Diebus Lunæ, Mercurij, & Veneris de mane, Diebus verò Martis, Iouis, & Sabbati post Vesperas, & in his vltimis diebus in eo interueniunt etiam duo Consiliarij, ex Supremo Consilio Castellæ, qui sunt etiam Consiliarij istius Supremi Consilij, Gonzal. *vbi suprà*, vers. *En esto Consejo*, vbi etiam seriem Præsidum istius Sacrosancti Consilij enumerat.

12. Hæc Sancti Officij Tribunalia in Regnis Hispaniarum, adeo semper Venerati fuerunt Potentissimi, & piissimi Reges nostri, vt illis sese, & totum eorum Dominium semper libentissimè supposuerint; Aurea ad hoc sunt verba, ex Vasæo, *in Chronicis Hispan.* & Marta *de Iurisdictione 1.p.c.26.n.94.* relata à Solorz. *de iure Indiarum lib.3.c.1.num.92.* ab omnibus aliis Catholicis Principibus valde notanda, ea autem sunt hæc:

Item, Rex Castellæ, antequam fiat Rex, Iuramento speciali subiicit se, & totū suū Dominium Sāctissimo Seuerissimæ Inquisitionis Tribunali.

TITVLVS IV.

De Episcopis.

SVMMARIVM.

1 *Ante Institutos Inquisitores, munus puniendi Hæreticos, erat proprium Episcoporum.*
2 *Iurisdictio Episcoporum in Hæreticos an sit ordinaria, vel delegata.*
3 *Quo tempore condita fuerit decretalis,* Ad abolendam, de Hæret.
4 *Ratio institutionis Inquisitorum.*
5 *Episcopus non potest procedere contra Inquisitores. & num.6. vbi id probatur.*
7 *. Per institutionem Inquisitorum non fuit Episcopis ablata iurisdictio in Hæreticos.*
8 *Quæ possint Inquisitores sine Episcopis, & è contra, & quæ non, num.9.*
10 *Absolutoriam sententiam an Episcopus sine Inquisitore ferre possit & è contra.*
11 *Consuetudo vniuscuiusque Inquisitionis est seruanda.*
12 *An Inquisitor sine Episcopo, & è contra possint indicere purgationem canonicam.*
13 *An etiam, recipere ad abiurationem hæreticos sponte comparentes.*
14 *Abiuratio, est pœna grauissima.*
15 *An aliquando vnus, sine alio torquere, & condemnare possit.*
16 *Latè de Requisitione Episcopi ab Inquisitore facienda, & communicatione processuum.*
17 *Quis Episcopus requirendus Originis, Domicilij, vel delicti? & reprobatur Sousa.*
18 *Discordantibus Inquisitoribus & Episcopo, quid agendum.*
19 *Citatus ab Inquisitore, & Episcopo simul coram quo debeat comparere? remissiuè.*
20 *Episcopi possunt formare processus contra hæreticos, num.21. vbi quod hoc non seruatur in Regnis Hispaniæ, & Lusitaniæ.*
22 *Cum Episcopi formant processus contra Hæreticos debent obseruare omnia præscripta Inquisitoribus in horū processuū formatione.*
23 *Melius est, quod Episcopi remittant causas, has ad S. Officium, quam ipsos formare processus, num.24. vbi quod sic euitatur confusio ex Simancha.*
25 *Secretum est neruus S. Officij.*
26 *Secretum non seruatur in Curiis Episcopalibus, & quid acciderit Cantera circa hoc, dum erat Vicarius Pampilonensis.*
27 *Vsus hic, quod soli Inquisitores forment processus ex Pegna videtur vbique receptus.*
28 *Quid in hac re obseruare soleat Eminentissimus D. Cardinalis Camporeus Cremonæ Episcopus Vigilantissimus.*
28 *Monitum Pegnæ ex Sanctissimo, & Eminentissimis Generalibus Inquisitoribus, quod Episcopi per se incumbant causis, cum ab Inquisitoribus requiruntur.*

OMISSIS his, quæ de Episcoporum, dignitate, & præeminentiis notant DD. qui de Episcopali potestate, tractatus ediderunt, inter quos præcipuus est Barbos. modernus, de vtraque iurisprudentia, sed præsertim Canonica optimè meritus, hoc loco tantùm de his agemus, quæ Episcopis competunt in ordine ad hæreticos, & forum nostrum Sancti Officij, sit igitur

§. I.

§. I.

De Iurisdictione Episcopi in hæreticos.

1. ANte institutos Apostolicos Inquisitores
munus hoc animaduertẽdi in hæreticæ
prauitatis reos proprium erat Episcoporum,
vt notant omnes DD. ac præsertim Simanch.
de Catholicis Instit. tit. 25. de Episcopis, num. 1. &
seq. Farin *de hæresi quæst. 186. num. 5.* Molin. *de*
Iust. & iure, tom. 6. tract. 5. disp. 28. n. 3. Castro
Palao *in opere morali tract. 4. disp. 8. punct. 12.*
§. 1. num. 2. Sanctarell. *de hæret. cap. 41. dub. 1.*
num. 1.
2. Sed dubitant scribentes, an in Hæreticos
Episcopus sit Iudex ordinarius, vel delegatus.
In qua re, dixi *in tit. sequenti,* Quoad sibi sub-
ditos esse Ordinarium, Quoad exẽptos verò
delegatum, & ibi allegatis addo Castro Palao
dicto §. 1. num. 2. vers. *At comparatione exem-*
ptorum, Sanctarell. *eodem num. 1.* vers. *in exem-*
ptos verò.
3. Et de hoc videtur textus in cap. *Ad abolen-*
dam de Hæreticis. Quod capitulum editum
fuit circa annum Domini 1182. quo tempore
viuebat Lucius Tertius, Summus Pontifex il-
lius auctor, vt videre est ex Baronio *tom. 12.*
Annal. circa illum annum, & Genebrard. *in*
Chronog. lib. 4. fol. mihi 627. & sic ante institu-
tos Inquisitores, in eo autem cap. cum agit Pa-
pa de iurisdictione Episcopi in causis hæresis,
quoad exemptos, ait, *Et eis in hac parte tam-*
quam à Sede Apostolica delegatis.
4. Quia verò, ex post instituti fuerunt Inqui-
sitores Apostolici, ob varias Episcoporum cu-
ras, ne vt cum Simanca *vbi supra, num. 4.* di-
cam, ob Episcoporum absentiam, vel ignauiã,
vel imperitiam, nam verè nimis liberè loqu-
tus est de eo Reuerendissimo ordine Episco-
5. pali; Quæri ob id potest, an Episcoporum iu-
risdictio in causis hæresis virtute dicti capitu-
li, *Ad abolendam* se extendat, etiam contra In-
quisitores.
In qua re sicuti, titulo sequenti dixi, Iuris-
dictionem Inquisitorum non se extendere ad
Episcopos, ita nunc dico, iurisdictionem Epi-
scoporum, neque se extendere ad Inquisito-
res, ita docuerunt magis communiter Docto-
res, quos refert, & sequitur Farin. *dicta q. 186.*
num. 124. quibus addo Molin. *in dicta disp. 28.*
n. 21. Castro Palao, *dicto punct. 12. §. 2. n. 8.* vers.
Cæterum tenendum est absolutè. Sanctarel. *dicto*
cap. 40. dub. 3. num. 19. Sousam, *in Opusc. de Solli-*
cit. in confess. tract. 2. c. 3. n. 1. & sequentibus, &
in Aphorism. Inquisitorum *lib. 1. c. 4. n. 6.* vbi,
quod Episcopi possunt procedere contra In-
quisitores, in illis solis casibus, in quibus In-
quisitores possunt procedere contra Episco-
pos.
6. Probatur hæc sententia manifestè, quia vel
Episcopus procedit auctoritate ordinaria, &
est inferior Inquisitore, vel auctoritate Dele-
gata, & sic habet parem cum Inquisitore iu-
risdictionem, vt probaui *in Annot. meis ad pri-*
mam quæst. Guidonis Fulcodij, num. 23. & suppo-
nunt omnes, par autem in parem non habet
imperium.

§. II.

De concursu Inquisitoris, & Episcopi in causis fidei.

DEcisa antiqua DD. controuersia, an per
commissionem causarum, hæresis Inqui-
sitoribus intelligeretur ablata iurisdictio Epi-
scopis, per Bonifacium VIII. in cap. *per hoc, de*
hæreticis, in 6. vbi declarauit Episcopos in
causis fidei, tam coniunctim cum Inquisitori- 7.
bus; quam disiunctim posse procedere, ita ta-
men, vt tenerentur inter se se communicare
processus, in cuius meritis si conuenirent per
vtrosque sententia pronunciaretur, sin minus
causa ad Apostolicam Sedem deferretur, va-
ria iura per Benedictum XI. & Clem. V. ema-
narunt, de quibus in Extrauaganti, *Ex eo de*
hæret. & in *Clem. prima eodem titulo* pro faci-
liori terminatione istarum causarum.
Per eas autem constitutiones, nunc hoc iure
vtimur, vt dixi *in Annot. ad primam quæstionem*
D. Fulcodij num. 1. & pluribus sequentib. Quod 8.
Inquisitores sine Episcopis, & Episcopi, sine
Inquisitoribus possint, citare, capere, tutæ cu-
stodiæ mãcipare, captos in compedibus pone-
re, & contra illos inquirere prout eis secun-
dùm Deum videbitur expedire.
Episcopus vero, sine Inquisitore, & Inquisi- 9.
tor, sine Episcopo non possunt reos ad carce-
rem in pœnam damnare, eos torturæ subiice-
re, nec contra eosdem ad definitiuam senten-
tiam deuenire, sic disponitur *in dicta Clem. 1.*
& tradiderunt Eymericus *in Direct. q. 48. &*
seq. p. 3. & ibi Pegna, Farin. *quæst. 186. num. 56.*
& seq. qui alios omnes antiquos allegat, Ca-
stro Palao, *dicta disp. 8. punct. 13. num. 7. & seq.*
Mol. *in sæpè cit. disp. 28. n. 11.* Sanctarell. *de hæ-*
resi dicto cap. 40. dub. 2. per totum, Sousa *in*
Aphorism. lib. 1 cap. 3.
Occasione autem istorum dubitari potest, 11.
primò, An solus, Inquisitor, vel solus Episco-
pus possint sententiam absolutoriam ferre, In
qua re video in terminis iuris magis commu-
nem opinionem esse affirmatiuam, hanc enim
tenent, & bene fundant, Pegn. *comm. 97.* Ca-
stro Palao, *dicto punct. 13. num. 20.* Sancta-
rell. *num. 13.* Tutior tamen in praxi est, quod
vnus sine altero ad Absolutoriam sententiam
non deueniat, id notant omnes *supra* allegati
locis indicatis, Farin. *dicta q. 186. num. 81.* vbi
hanc sententiam appellat tutiorem, æquiorem

& maturiorem, ex Royas *sing.* 27. *n.*7. Locato *in Ind. in fine, q.* 29. & Azor. *Instit. Moral.* 1. *p. lib.*8. *cap.* 18. *q.* 16.

11. Si tamen in aliqua Inquisitione vigeret contraria sententia, v[illegible]ue ea esset seruanda, vt in Hisp. in qua vsu receptum est, vt Inquisitores sine Episcop. delatos absoluant, vt attestatur Paramus *de Orig. Sancta Inquisit. lib.* 3. *q.* 4. *Rubr. de expeditione processus*, *n.* 1. *in fi.* & Mol. *in sæpe cit. disp.* 28. *n.* 15.

12. Dubitatur secundò, an solus Inquisitor possit indicere purgationem canonicam, sed quo ad hanc quæstionem videnda sunt dicta à nobis *in tertia parte*, titulo, *de sententiis in materia purgationis canonicæ.*

13. Dubitatur tertiò, an Hæreticis sponte venientibus vnus sine altero possit Abiurationem indicere?

In hac dubitatione certũ est, & vsu quotidiano recepta sententia hæreticum, vel suspectum non sponte comparentem, minimè posse ad abiurationem admitti sine Episcopo, & Inquisitore. Id probauit Castro Palao *in dicto puncto* 13. *num.* 16.

14. Quia verè abiuratio grauissima pœna est supponens abiurantem pœnæ mortis in casu relapsus, Diana *p.* 4. *resol. mor. tr.* 8. *res.* 49. vers. *concedo tamen, quo vero ad sponte comparentes.* Molin. *d. disp.* 28. *n.* 16. vers. *idem dicendum*, refert, quendam sponte cõparentẽ in Lusitania præsentibus solis Inquisitoribus abiurasse, sed ex hoc non infertur, non esse necessarium Ordinarium, quia potuit in eo casu Ordinarius commisisse vices suas Inquisitoribus, solent enim Episcopi regulariter committere vices suas in his casibus sponte comparentium, vnde etiam quo ad hos arbitratur tutiorem esse sententiam, Castro Palao *dicto num.* 17 vbi ait neque sponte comparentibus posse abiurationem iniungi, nisi Episcopo, & Inquisitore conueniẽtibus, vel sibi vicissim vices suas comittentibus.

Dubitatur quartò, an in aliquibus casibus Episcopus, sine Inquisitore, & Inquisitor sine Episcopo procedere possint? Respondendum
15. est posse procedere vnum sine altero ad torturam, & diffinitiuam sententiam, cum is non potest reperiri, vel est absens à Diœcesi, vel intra octo dies sibi statutos in dicta Clementina prima, non vult cum Inquisitore cõuenire, ita Eymericus *q.* 49. 3. *p.* vbi Pegn. Sousa *lib.* 1. *c.* 3. *n.* 8. *&* 10. Castro Palao *dict. punct.* 13. *num.* 11. *&* 12.

16. Dubitatur quintò, de requisitione facienda ab Inquisitore de Episcopo, & è contra ante expeditionem processuum.

Siue Inquisitores, & Episcopi diuisim procedant siue vnus tantùm completo processu antequam ad torturam, vel aliam diffinitiuã sententiam in reum deueniatur, tenẽtur vnus alterum requirere, vt processum, seu processus inter sese cõmunicent, & post requisitionem requirens requisitum expectare debet per 8. dies, quibus elapsis si requisitus non cõueniat vel substitutum, consilium, vel assensum mittat requirens ad expeditionem causæ poterit procedere solus, ita in Clem. prima. *de Hæret.* §. *Propter*, Farin. qui omnes antiquos allegat, *q.* 186. *n.* 98. Sousa *dicto cap.* 3. *n.* 8. *&* *n.* 11. *& sequentibus*, vbi quod Episcopus requirendus 17.
debet esse Episcopus potiùs domicilij, quàm loci delicti, & Originis, aitque hoc vsu receptum esse.

Verùm quo ad hoc cõtrarium seruat praxis S. Officij, quia forum quod quis sortitur ratione delicti, est fortius foro Domicilij, & ad illud de iure fit remissio cum sumus sub eodem Præside Prouinciæ, vt nouissimè omnibus cumulatis tradidit Carleual. *de foro Compet. disp.* 2. *q.* 7. *sect.* 1. *n.* 716. *& sect.* Et ego in S. Officio nostro numquam vidi requiri Episcopos Domicilij, sed Episcopum loci, vbi delictum fuit commissum, & de hac requisitione latè etiam Castro Palao, *dicto num.* 11. *&* 12.

Dubitatur sextò, quid agendum discordantibus Inquisitore, & Episcopo? Respondeo 18.
processus merita vna cum votis consultorum transmittenda esse ad Supremum Vrbis Tribunal Vniuersalis Inquisitionis, prout idem agunt Inquisitores inferiores Hisp. qui referũt huiusmodi causas Supremo Tribunali, in illis Regnis, ita *in dicta Clementina prima*, bene Castro Palao, *dicto puncto* 13. *num.* 15.

Reliquum esset hoc loco agere coram quo 19.
reus citatus pro eadem hora ab Inquisitore, & ab Episcopo, comparere debeat, sed quoniam de hac re latè egimus *in prima, quæst. D. Guidonis Fulcody, à num.* 14. *vsque ad finem*, ideo ad ibi dicta benignum lectorem remitto.

§. III.

An Episcopi possint facere processus contra hæreticos.

Quæstio hæc facillimè ex supradictis soluitur, diximus enim contra hæreticos 20.
Inquisitores, & Episcopos etiam diuisim posse procedere c. *per hoc* §. *verum, de Hæreticis in* 6. Eymericus *in direct.* 3. *p. q.* 51. vbi Pegna *comm.* 100. Farin. *dicta quæst.* 186. *num.* 56. vbi alios refert.

In sola Hispania, & Lusitania contrarium 21.
obseruatur, soli enim Inquisitores ibi formant processus, & capiunt reos, in causis fidei, & Episcopi si aliquas contra similes reos habent informationes, tenentur eas transmittere Inquisitoribus, ita Mol. *de Iust. & iure alleg. disput.* 28. *num.* 13. *&* 14. & Castro Palao *dicto puncto* 13. *num.* 6. vnde autem id habeant Inquisitores

quisitores Hispaniæ, vel ex consuetudine legitimè præscripta, vel ex priuilegio Apostolico parum refert discutere, hoc enim potiùs, Hispanis, Iurisconsultis remittendum censeo.

§. IV.

An in formatione horum processuum Episcopi teneantur seruare Ordines, Inquisitoribus præscriptos.

22. EPiscopi, cum soli sine inquisitoribus processus contra Hæreticos formant, vel etiá cum id agunt, quia in eorum diœcesi non adsit Inquisitor, vt accidere potest in Episcopo Lucensi, ea enim ciuitas Apostolicum Inquisitorem non habet, tunc sine dubio debent obseruare diligenter ea omnia, quæ in formatione horum processuum, siue à iure communi, siue ab Apostolicis Constitutionibus Inquisitoribus sunt præscripta, text. est in cap. *per hoc, de Haret. in 6.* vbi Gemin. & alij, Simanca *de Cath. Instit. tit. 25. num. 4* Farin. *de Heresi, quæst. 186. n. 16.* qui alios allegat, quibus addi potest, Sanctarell. *de Heresi, cap. 40. dub. 1. n. 2.* vers. *sine autem*, Syluest. *in verbo hereticus*, Castro Palao *dicta disp. 8. punct. 12. §. 1. n. 3.*

Et clarissima sunt verba dicti text. in §. *fi.* ibi *Illum in procedendo modum obseruent, quem inquisitores possunt, & debent per iura communia, vel speciales concessiones, seu ordinationes Sedis Apostolica obseruare.*

§. V.

An expediat Episcopos hosce processus formare, vel satius sit eos remittere Inquisitoribus.

23. NVlli dubium, quin longè melius sit causas Hæresis, & suspicionis illius ab Episcopis remitti Inquisitoribus, quám ipsos in eis procedere.

24. Quia, vt ait Simanca *de Cath. Instit. tit. 25. de Episcopis, num. 5.* si Episcopi, ipsi procedunt, *Causa omnis*, (verba sunt Simancæ) *ita confunditur, vt vix, aut numquam veritas inueniri queat, quod ego frequenter Vicariorum imperitia contigisse scio*, ideoque subdit, *Quod id lege Pontificia prouidendum esset,*

25. Deinde, secretum est neruus causarum omnium S. Officij, id coram Inquisitoribus inuiolabiliter obseruatur, coram Episcopis autem

26. impossibile est hoc secretum obseruari, vt & experientia rerum magistra nobis manifestè suadet, & attestatur Inquisitor Cantera, *in suis quæstionibus criminalibus tangentibus reum, q. 6. n. 9.* vers. *& non solum voco*, ibi, *sed certe illud tabelliones*, vbi attestatur, quod dum ipse erat Vicarius Generalis Pampilonens. nunquam potuit facere, vt secretum in illa Ecclesiastica curia seruaretur, & quod licèt multoties tabellionibus pœnam imposuerit, id tamen non profuit.

Bene Pegna *in 3. p. Directorij comm. 101.* ver. *quamquam verò*, vbi quod stylus hic quod soli Inquisitores forment proce[ss]us, videtur iam vsu rec[e]ptus & eum ibi multum commendat, ob idque Eminentissimus, & Reuerẽdissimus, Dominus meus Cardinalis Camporeus Episcopus Cremonensis, cuius sum auditor, cum amplissima iurisdictione, in omnibus causis, in quibus persona laica [i]us dicere, & iudic[a]re potest, supra 14. annos, s[e]mper omnes causas hæresis, & suspicionis illius remisit statim ad Reuerendissimos Inquisitores, quia ipse Eminentissimus D. vti vnus ex Supremis Inquisitoribus optimè nouit, quám magna oriantur inconuenientia, si ordinarij, qui nec tutos, nec secretos habent carceres, & Ministros in formatione, horum processuum, se ingerant. 27. 28.

29. Tandem ad finem, huius tituli apponere volo verba Peñæ in sua Praxi Inquisitorum, manu scripta, *lib. 2. c. 63. n. 7.* ait enim.

Gratissimum foret Sanctissimo, & DD. Cardinalibus, Inquisitoribus generalibus, vt Episcopi, per se ipsos, his causis tractandis, & iudicãdis assisterent, & magna, ac communi concordia sic cum Inquisitoribus agerent, atque hũc sibi finẽ proponerent, vt veritas inueniretur, fides Catholica stabiliretur, atque omnis omnino haresis, & haresis suspicio, & qualibet Doctrina nouitas à suis Diœcesibus expelleretur, hucusque Peña.

Et hæc bene notanda sunt per Episcopos, maximè eos, qui in huiusmodi causis omnia curant per eorum vicarios expediri.

TITVLVS V.

De Apostolicis Inquisitoribus.

SVMMARIVM.

1 *Delegata Inquisitionis munus cœpit tempore Innocentij III.*
2 *B. Dominicus mira celeritate hareses in Gallia ortas compescuit.*
3 *Occasione haresis Albigensium institutum fuit Officium S. Inquisitionis.*
4 *De hac haresi Albigensium, & eius dogmatibus, remissiuè.*
5 *B. Dominicus fuit primus Inquisitor in Gallia.*
6 *An munus Inquisitoris acceperit B. Dominicus ab Arnaldo Legato Sedis Apostolica, vel immediatè à Papa.*
7 *De Religionis zelo B. Dominici.*
8 *Cur in præcipuis Italia partibus munus delegata Inquisitionis conferatur Patribus Ordinis Prædicatorum.*

POst tractationem de Episcopis, ratio veri ordinis exigit, vt de Apostolicis Inquisitoribus agamus, sit ergo

§. I.

De Origine, & Institutione Sanctæ Inquisitionis.

OMissa origine Inquisitionis, quam ab Omnipotenti Deo, & Adam ad hæc vsque tempora deduxit Paramus *de Origine Sanctæ Inquisitionis, lib. primo, per totum.*

Agendo nunc, de sola delegata Inquisitione dicendum est, eam institutam fuisse tempore Innocentij Papæ III. De Anno non conueniunt scribentes, nam Genebrardus *in Chr. lib. 4. saeculo 13. circa annum Domini* 1212. sic ait, *eius temporibus*, (loquens de Inno. III.) *orta Heresis in Tholosa partibus, quam D. Dominicus mira celeritate compescuit*, Illescas *in vita eiusdem Pontificis, lib. 5. sua Pontificalis Historia, cap.* 33. Inquisitionis institutionem ait accidisse, anno Domini 1208. Paramus *lib.2.cap.1.num.*13.dixit, id fuisse, anno. 1215. Pegn. *in direct.3.p.comm.*32.vers.*Officium Deleg. Inquisitionis*, ait, Officium S. Inquisitionis sumpsisse exordium, circa an Domini 1200. 1. 2.

Illud certum est, & inter omnes constat Inquisitionem Delegatam originem sumpsisse temporibus dicti Innoc. III. Summi Pontificis, occasione Hæresis Albigensium, quæ in partibus Tholosæ in Gallia grassabatur, ita omnes *suprà* allegati locis indicatis Azor *Inst. Moralium, tom. 1 lib. 8.c.*18. *Quæsito, primo*, qui alios allegat. 3.

De initio autem, progressu, & dogmatibus istorum Albigensium videdus Prateolus *in* 4.

in suo Elencho omnium Hæreticorum, *lib.* 1. in Verbo, *Albigenses*, f. Mihi, 18.

§. II.

De B. Dominico, primo Inquisitore.

5. BEatum Dominicum Nobilitate Insignem, sed Doctrina, Sanctitate, & generosa sui Ordinis prole longe insigniorem Primum fuisse Inquisitorem in Gallia Narbonensi constitutum tradiderunt, Illescas, Genebr. Azor. Paramus, & Pegna *locis*, §. *prox. allegatis*, Sousa, *in Aphorism. Inquisitorum, lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 1. Flau. Cherubin. *ad Const.* 1. *Pij V. Schol. primo*, Scaccia *de Iud. Ciuil. lib. Criminalibus*, *& Hæreticalibus lib.* 1. *cap.* 64. *num.* 4. Ciacõ. *in vita Innoc.* Pater Ioan. Michael Pio Bononi. *in Hist. Dominicanæ familiæ, lib.* 1. *cap.* 11. *per totum*, Fernand. del Castill. *in Centuriis eiusdem Ordinis*, 1. *p. cap.* 9.

6. An autem, hoc Inquisitionis Officium fuerit huic Sanctissimo Patriarchæ iniunctum ab Arnaldo Abbate Cisterciensi Sedis Apostolicæ in Gallia Legato, vt ex literis B. Dominici colligi videtur, quæ impressæ, habẽtur apud Campeg. *ad Zanch. de Hæreticis cap.* 20. & Paramum, *de origine Inquisitionis lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 6. vel potius id munus accepit immediatè à Sede Apostolica, vt magis contendunt DD. supra relati. Arbitror rem posse facili negotio componi, si dicamus B. Dominicum à legato quidem Sedis Apostolicæ fuisse Inquisitorem institutum, sed ex post ab eadem Sanctissima Sede confirmatum.

7. Quantus in hoc Sanctissimo Viro fuerit Cath. Religionis Zelus, & quanta in Ecclesia Sancta Dei merita, attestantur acta ipsius apud Campeg. Param. & Patrem Pio, ac tam insigne munus, quod à Sede Apostolica non potuit non conferri nisi viro sanctitate, ac Doctrina præclarissimo.

8. Et hinc ortum habuit inueterata Romanorum Pontificum consuetudo, munus hoc Sanctæ Inquisitionis demandandi Patribus huiusce inclyti Ordinis Dominicani, vt qui verè tanti Parentis filij, & virtute, & doctrina esse noscuntur, eiusdem quoque Sanctissimi muneris dignitate illustrentur.

§. III.

De Electione Inquisitorum.

DIximus supra Inquisitoris munus, in præcipuis Italiæ partibus, Patribus Dominicanis solere demandari, nam in Tuscia &
9. in nonnullis Ciuitatibus Serenissimi Dominij Veneti, vt Patauij, Inquisitores sunt Ordinis Diui Francisci.

Olim autem eligebantur hi Inquisitores à
Generalibus, & Prouincialibus Ordinum Di- 10.
uorum Dominici, & Francisci, idque ex Priuilegijs Apostolicis, de quibus, in Constitutionibus Inncentij Quarti, *Licet ex omnibus*, Alex. IV. *Olim præsentiens*, Clem. IV. *Licet ex omnibus*, de quibus in Bullario S. Officij, post Directorium, ita Eymericus *in direct. p.* 3. *quæst.* 3. vers. *Regulariter tamen*, vbi Pegn. *comm.* 52. vers. *multis vero*, Azorius *instit. Moral. tom.* 1. *lib.* 8. *cap.* 18. *quæsito* 5. Farin. *de Hæresi*, *Quæst.* 186. *num.* 30. Sanctarell. *in simili tract. cap.* 40. *dubio*, 1. *conclus.* 6. *num* 6. Zanard. *in Summ diuin. Præceptorum, p.* 1. *c.* 6. *de Inquisitore* versiculo. 6. *Quæritur*, Ferdin. de Castro Palao *in opere Morali, tom.* 1. *tract.* 4. *disput.* 8. *puncto.* 12. §. 2. *n.* 3. & Sousa *in Aphorismis Inquisitorum lib.* 1. *cap. primo num.* 5.

Hodie tamen à dictis Generalibus, & Prouincialibus, non eliguntur Inquisitores, sed
immediatè à Sanctissimo Domino nostro vel 11.
per Breue, quomodo eligi solent Inquisitor Mediolani, & Genuæ, vel per literas Patentes (quod regulariter contingit) à Sacra Congregatione Eminentissimorum, & Reuerendissimorum DD. Cardinalium Supremorum Inquisitorum emanatas, ita omnes DD. *suprà* relati locis indicatis.

Quomodocumque tamen huiusmodi In- 12.
quisitores deputentur, siue (vt olim) à Prælatis sui Ordinis, siue (vt nunc) à Sacra Congregatione, vtique semper intelliguntur iurisdictionem suam accipere à Sanctissimo Domino Nostro, vt cum Domino Guidone Fulcodio, *in sua Quæstione Quarta*, ad Inquisitores, diximus nos ibi *in additionibus num.* 8. ex textu l. *Item eorum* §. *si decuriones*, ff. *quod cuiusque vniuersitatis nomine.*

Atque hæc de Electione Inquisitorum in Italia, nam in Hispania, quid obseruetur diximus suprà, hac ipsa parte, titulo tertio, & *in dicta quæst.* 4. *D. Fulcodij.*

§. IV.

De Qualitatibus eligendi in Inquisitorem

MVlta eaque non leuis momenti requiruntur in eligendo Inquisitore, quæ maioris distinctionis gratia singula distinctis particulis breuissimè sunt explicanda.

Particula I.

De ætate Inquisitorum.

DE hac re, est tex. in Clem *Nolentes, de Hæreticis*, vbi expresè cauetur, neminem posse in Inquisitorem Hæreticæ prauitatis eligi nisi annum Quadragesimum attigerit,

rit, & ita ex dispositione dictæ Clementinæ, docuerunt Eymeric *in direct. p. 3. quæst. 2.* & *ibi* Pegna 51. vbi multos refert, quibus addo ego Farin. *de Hæresi*, *q.* 186. *num.* 46. Zanard. *in Summ.* 1. *p. cap.* 6. *q.* 12. vers. *Tertio quod sit ætatis*, Sanctarell. de *hæresi*, *cap.* 40. *dubio*, 1. *conclu.* 5. *num.* 5. vers. *Hic nota*, Castro Palao *dicto puncto*, 12. §. 2. *num.* 24. & Sousam in Aphorism. *lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 8.

Et quamuis aliqui voluerint dictæ Clementinæ nullam posse assignari rationem, attamen verius est, ideo Summum Pontificem ætatem Inquisitorum voluisse esse annorum 40. quia vt obseruat Pegn. *dicto comm.* 51. vers. *cæterum* in ea ætate solent esse homines prudentissimi.

Nec vlli mirum, videri debet si canones ætatem Episcoporum solum voluerint esse annorum 30. quia Canonistæ communiter aiunt ideo in Episcopo minorem ætatem sufficere, quia in Promotione Episcopi procedi solet, cum maxima inquisitione, ita Abb. in cap. *Cum in cunctis*, §. 1. *num.* 6. *de electio.* & Castro Palao *dicto num.* 24. vers. *Ratio vero.*

Hæc tamen, quæ hucusque diximus poterant sibi locum vendicare temporibus illis, in quibus Inquisitores eligebantur à Generalibus, & Prouincialibus suorum Ordinum.

Nam hodie quoniam eliguntur, vel immediatè à Papa, vel à Sacra Congregatione, nec Papa, nec Sacra Congregatio ligatur dispositione dictæ Clementinæ, ita Farin. *dicta quæst.* 186. *num.* 51. Castro Palao, *dicto num.* 24. vers. *Notantur dixi*, Sousa *dicto n.* 8. Zanard. *loco citato*, vers. *Et crederem etiam Sacram Congregationem.*

Et sic in facti contingentia annis Superioribus Sacra Congregatio deputauit, in Inquisitore Cremonæ, Reuerendissimum P. Io. Baptistam à Martinengo, virum prudentia, Doctrina, modestia, & dexteritate nemini secundum, quamuis vix excederet annum trigesimum.

Sic Castro Palao, Pegn. & Farin. locis indicatis ex Simancha *de Cath. instit.* 34. *num.* 12. dixerunt Inquisitores in Hispania, creari si annum 30. compleuerint, quod ex speciali Summi Pontificis concessione obseruari etiam in Regno Lusitaniæ, dixit Sousa in *sæpe cit. cap.* 1. *num.* 8.

Particula. II.

De scientia Inquisitorum.

19. SCientiam in Inquisitoribus requiri, probatur ex literis Vrbani IV. & Clem. IV. incipientibus, *Præ cunctis*, apud Pegnam, *in direct. parte* 2. fol. mihi. 129. *Prouidimus igitur ibidem ad præsens personas &c. & Doctrinam fundant erudita labia salutarem*, Eym. *in direct. p.* 3. *q.* 1. vbi, Pegn. *comm.* 50. Homobonus de Bonis. *de humanæ vitæ statibus*, 1. *p. cap.* 8. *num.* 3. vers. *Tertiò in Inquisitore exigitur scientia*,

Addo ego Inquisitores, debere esse graduatos, vel in Sacra Theolog. vel in vtroque iure, vnde cum in Italia, Inquisitores regulariter, eligantur Theologi, ait, & bene Zanardus *in summa dicto cap.* 6. *q.* 12. vers. *Quartò debent esse sapientes*, quod ipse ad hoc munus nullum admitteret, nisi fuisset Lector. Sacræ Theol. & ei studuisset, & per triennium saltem legisset. Et quidem, hoc regulare est, in omnibus Magistratibus vt viris Doctis conferantur, & in aliqua publica vniuersitate graduatis, vt bene probarunt Bobadill. plura erudite more suo cumulans *in sua Politica*, *tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 6. *Qual deue ser el corregidor en la sciencia*, per totum Simanchas *de Republica lib.* 5. *cap.* 15. Mastrill. *de Magistr. lib.* 2. *cap.* 3. *per totum* Borell. *de Magistratuum edictis lib.* 1. *cap.* 8. vbi de distinctione Sanctissimi Pontificis Pij V. de Doctoribus, & Doctoratis, aiebat enim, se Doctores præcipere, non autem Doctoratos, quæ distinctio est valde notanda, quia, vt ex Luca de Penn. l. *vnica. n.* 9. vers. *nec omnis Doctor*, *Cod. de Athlet. l.* 10. notauit Lotter. *de re beneficiaria in Apparatu num.* 128. non omnis Doctor, est Doctus; licet omnis Doctus, sit Doctor, re, & opere, multi autem sunt Doctores nomine, pauci opere. 20. 22.

Et sic passim obseruatur in Supremo Vrbis Tribunali, nam Sacra Congregatio semper demandare solet munus, hoc Inquisitoris Magistris in Sacra Theologia.

Particula III.

De Prudentia Inquisitoris

IN eligendo ad Inquisitoris munus, Prudentiam maximè esse necessariam dixerunt, idem Summi Pontifices Vrbanus IV. & Clem. IV. *in Constitutionibus supra citatis*, ibi *Prouidimus igitur ad præsens personas aliquas circumspectas*, Prudentia enim est, generalis regula, & perfectio aliarum virtutum dans eis modum, & formam, vt dixit Diuus Tho. *in* 2. 2. *q.* 166. *art.* 2. *ad Primum*, *& in* 3. *sent. distin.* 9. *quæst.* 1. *art.* 1. 23. 24.

Et quidem in omnibus Magistratibus, eam esse necessariam docuerunt, Bobadill. *dicto lib.* 1. *cap.* 5. *per totum*, vbi bene, & eruditè ostendit, in quo consistat hæc prudentia in Officialibus requisita, & certè locus ille dignus est, qui videatur, Borell. *lib.* 1. *cap.* 13. *num.* 57. Mastrill. *dicto*, *lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 77. *& sequ.* Et Simanch. *de Republica cap.* 10. *l.* 5. 25.

In Inquisitoris autem Officio exercendo, plus

plusquam necessariam esse prudentiam, latè demonstrauit Simanch. *de Cathol. instit.t.* 34. *n.* 10. Pen. 3. *p.comm.* 50. vers. *Prudentia circumspectus*, Zanard. *loco allegato*, vers. *Primò ergo debent.* & Homob. de Bonis *loco suprà alleg. num.* 2. vers. *Secundò Prudentia*,

29. Et tanti facienda, est Prudentia in Magistratu, vt eligi potius debeat prudens, & minus doctus, quam magis doctus, & minus prudens, vbi simus in Magistratu annexam habēte subditorum gubernationem, Mastrill. *lib.* 2. *cap.* 1. Bobadill. *in sua Politica, tom.* 2. *in Epistola ad Lectorem.*

Particula IV.

De vita, & morum honestate Inquisitorum.

27. HAnc quoque morū hōestatem, & vitam religiosè institutam inter qualitates Inquisitorum numerarunt ijdem ipsimet Summi Pontifices, Vrbanus IV. & Clem. IV. *in allegatis constitutionibus*, ibi. *Quorum honesta conuersatio exemplum tribuat puritatis*,

28. Et id quidem summa cum ratione, quia vt legitur, Eccle 27. *Anima viri Sancti enunciat vera*, Et Simanch. *de Republica*, *lib.*5.*cap.* 5. ex Philone, *in libro de Legatione, ad Caium*, ait, *Quod solet Deus bonis viris, bona consilia & Republica commoda suggerere.*

29. Et ita morum, honestatem in Magistratu, quocumque requiri, sicuti etiam vitæ probitatem docuerunt Borell. *de Magistr. edictis, lib.* 1. *cap.*4. *per totum* Simancha, *loco citato, cap.* 5. *& sequentibus*, Mastrill. *dicto lib.* 2. *cap* 2. *per totum*, Bobadill. *in sua Politica.lib.*1.*cap.*3. *num.* 5. & pluribus sequentibus, vbi allegat ad hoc pulcherimum text. *in l. Magistros. Cod de Profess. & de Medicis*, *lib.* 10. ibi. *Moribus primùm excellere debet, deinde facundia.* Homobonus de Benis, *in tract. de Vita Humana Statibus*, 1. *p. cap.* 8. *num.* 1. vers. 1. *vita puritate* & Zanard. *in summa*, *dicto cap.* 6. *quæsito.* 12. vers.. *secundo debent*,

30. Vitæ autem integritas, & morum honestas consistit in sobrietate, in modestia, Patientia, Mansuetudine, Diligentia, Clementia, acerrimo Iustitiæ cultu, de quibus omnibus virtutibus benè agunt, DD. *supra* relati, sed præsertim, Bobadill. Mastrill. Borell. & Simanch. *integro. lib.* 5. *& lib.*6. *per totum*, vbi latissimè probauit generaliter Magistratus,

31. minimè debere esse Auaros, Iracundos, Affectibus seruientes, Voluptatibus deditos, Personarum acceptatores, quod si talia requirunt DD. In Magistratibus sæcularibus, quid postea requiri dicemus in Magistratu Ecclesiastico, coram quo grauissimæ Religionis causæ pertractantur.

Et quamuis, superuacaneum fortasse videatur hoc loco apponere aliquas regulas, pro recta electione Inquisitorum, quia in Italia summa cum prudentia, & maturitate eligi solentà Sacra Congregatione Eminentissimorum Supremorum Inquisitorum.

Cum tamen in Hispania, & Lusitania, à Supremis illorum Regnorum Inquisitoribus deputentur inferiores Inquisitores, pro illis saltem regnis nonnulla notabo, quæ generaliter animaduertunt DD. circa Officialium,& Magistratuum electionem, quæque electioni Inquisitorum, & ceterorum S. Officij ministrorum erunt applicanda.

Primò igitur, à Magistratu exercendo in 32. aliqua ciuitate arcendi sunt illius ciuitatis ciues, hoc indistinctè obseruat Eminentissimū Tribunal Vniuersalis Inquisitionis numquam enim vidi in Ciuitatibus Inquisitores eligi, nisi exteros.

De hoc, est text. *l. nulli, Cod. de Officio Rectoris Prouinciæ*, vbi hoc notant DD. & latissimè probarunt Borell. *loco alleg. cap.* 5. *Mastrill. de Magistratibus*, *lib.*2. *capitulo.* 7. qui alios latissimè cumulant.

Possunt quidem, ad breue tempus Magi- 33. stratus, creare sibi Locum-tenentes, (licet sint ciues) vt notauit Franc. *deci.*98. vbi Additionatores, Bobadill. *in sua Politica lib.* 1. *c.*12. *n.*23. *& seq.* sed maximè, *num.* 28. Eliseus Danza, *de Pugna Doctorum*, *titu. de Officialibus in genere*, *cap.*6. *num.*12. vbi, quod in facti contingentia, ita ipse obtinuit, & certè sub numquam satis laudato Viro Illustrissimo D.Dom Consaluo, De Salamanca Prætore Cremonæ, Ego fui ab eo deputatus Proiudex Maleficorum Patriæ meæ Cremonæ, per tresmenses, quamuis multi maleuoli reclamarent, & ferè per integrum suum biennium fui L.T.D. Io. Mariæ Pirellæ. Aduocati Fiscalis eiusdem Ciuitatis, viri morum honestate, & suauitate præclari & mecum strictissimo Amicitiæ fœdere coniunctissimi

Secundò, animaduertunt DD. à Magistratibus maximè arcendos esse eos, qui illos ambiunt, instanter petunt, ac medio magnatum à Principis munificentia veluti extrahere 35. conantur. latissimè, Bobadill. *vbi suprà*, *lib.*1. *cap.* 3. *n.* 65. *& sequentibus*, vbi multa allegat Simanch. *de Republica*, *lib.*6. *cap.* 15. *num.*32. 36. vbi ait, *Hoc verò iam vsitatissimum est, vt quò quisque meritis minus valet, hoc magis precibus, largitionibus, & ambitione se se alijs præferre conatur. Atque vtinam isthac non plerumque merita vincant*, Borell. *dicto*, *lib.*1.*c.* 9. *num.* 35. *& sequent.* Mastrill. *de Magistr. lib.* 1. *cap.* 30. *n.* 1. *& seq.* vbi ex Mattienz *in Dialogo Quarto, Relatoris, & Aduocati cap.* 10. *nu.* 12. ait, Quod licèt possint officia à Principe peti, oblatis precibus, tamen non conuenit quod eis concedantur, adducens tex. *in l.*2. *circa finem*

nem ff. de origine Iuris, ibi, *Hadrianus, cùm ab eo viri Pratorij peterent, vt sibi liceret respondere, rescripsit eis, hoc non peti, sed praestari solere*, additque ibi, ex Zasio Gotofred. *Meritis scilicet, non cuiuis petenti*.

37. Non negamus tamen, quin aliquando etiã viris benemeritis Magistratus petentibus sint conferendi, vt probant allegata, à Mastrill. *vbi suprà, num. 6. & sequentibus*.

38. Sed dico ego, maxima cum circumspectione cum istis officia postulantibus esse procedendum, quia à communiter accidentibus constat, hosce, vt plurimum Magistratus postulantes esse indignos, vt dicebant Simanca *loco supra relato*, & Valer. *de differẽtiis vtriusque fori*, in verbo, *Electio*, diff. 6. n. 1.

39. Nec hi tueri se possunt exemplo Isaiæ, qui cap. 47. suæ Prophetiæ se obtulit Domino, illis verbis, *Ecce ego, mitte me*, quia vt latissimè probauit Pater Ioan. Marquez *in suo Gubernatore Christiano, lib. 1. cap. 9. fol. mihi* 47. ex Diuo Hieronymo *Epistola sua*, 142. *Ad Damasum*, tam factum illud Isaiæ, quàm, illud Moysis. *Exodi, cap.* 3. qui munus sibi à Deo demandatum recusauit dicens, *Quis sum ego, vt vadam ad Pharaonem*, est laudabile subdit tamen. *Que el de Moysen es mejor para imitado que el de Isayas, por los Peligros della ambicion, que son tales y tantos, que hazen menor, el inconueniente de rehuzar aun, quando el cargo viene de la mano de Dios que el de salirle al camino, y pretenderle por diligentias humanas*, Omnino autem arcẽdos à Magistratibus huius Dominij arbitrarer eos, qui, vt dignitatibus potiantur vtuntur opera Principum exterorum, quantumuis cum Regia Corona confœderatorum, id enim vltra supradicta suadet vera Politicæ ratio, secũdum quam Officiales nullũ alium debent suarũ dignitatum auctorem agnoscere quàm suam Regiam Catholicam Maiestatem. Pulcherrima ad hoc sunt verba cuiusdam Instructionis datæ per Philippum II. Æternæ memoriæ Regem nostrum Cardinali de Granuela Præsidi Supremi Italiæ Consilij, apud Gonzal. de Auila, *in suis rebus memorabilibus Mantuæ Carpentanæ, l. 4. fol. mihi* 462. vbi loquens, de Regentibus dicti Consilij, ait, *se abstengan de escriuir à los Virreyes Gouernadóres. Y otros en recomendacion de parientes, amigos, criados, para que sean proueydos, de Officios, lo que les complire me lo pueden suplicar, por que, de mi solo, han de depender, y recibir merced*.

40. Tertio animaduerto, ego, quod Officiales, siue inferiores, siue superiores antequam ad Magistratus assumerentur deberent examinari, vnde in Regno Portugaliæ, etiam Doctores, qui ad Senatoriam dignitatem promouentur, examinantur coram Præfecto Prætorio, vt testis est, Gama, *decis.* 1. *n.* 22. & in vrbe Auditores ipsi Rotę antequam promoueantur ad Auditoratum examinari, attestatur Marta, de Tribunalibus vrbis, 1. *p. c.* 3. *num.* 6. Et sicuti 41.
Franc. Viuius *decis.* 270. *n.* 4. & 5. & Franc. de Leonardis, *in titul. de electione Officialium, c.* 2. *n.* 67. dixerunt, quod necessaria erat in Regno Pragm. specialis super hoc, quæ postea Summa Potentissimi Regis nostri prudentia emanauit, sub die 12. Iulij 1630. Mantuæ Carpentanæ, quæ fuit cœpta executioni mãdari Neapoli, die 28. Iulij 1631. vt notauit Eliseus Danza in suis Considerationibus ponderatis, ad dictam Pragmaticam. Ita, & nos in nostro inclyto Dominio Mediolani possumus exclamare, Vtinam, vtinam, vtinam similis pragm. à Domini nostri Regis Benignitate manaret, etiam pro statu isto, si enim officiales rigorosè examinarentur, vtique non esset, tam infinitus numerus istorum prætendentium, melius Iustitia administraretur, & tutiori conscientià Principes Magistratus prouiderent.
42.
43.

44. Quartò, maxima diligentia vti debent Principes in electione Magistratus, strictissimam de hac re Deo reddituri rationem, & circa hoc multa notauit Bobadill. *dicto cap.* 3. *n.* 7. & *seq.* & *num.* 18. refert insignem, & Religione, & Doctrina Episcopum Segobiensem, Didacum Couar. Supremi consilij Castellæ Præsidem consueuisse, vt ingenia eorum, qui Magistratus postulabant examinaret, eos ad prandium inuitare, vt ex his, quæ debita cum modestia post prandium agebantur, & tractabantur cuiusque genium, & capacitatem intelligeret, semper autem præ oculis habere debent ij, ad quos spectant huiusmodi electiones verba Potentissimi, & Religiosissimi, numquam delendæ memoriæ Philippi Regis III. qui dum in eius vltima infirmitate morti, iam proximus interrogatus fuisset à Patre Hieronymo de Florentia Religioso Societ. Iesu, quomodo se gessisset, circa prouisionem Magistratuum respondit, *Sabe Dios que en todo lo que mande, entendia, qua acertaua, y que se hazia lo mejor*, vt refert Gonzal, de Auila, *in Theatro Matrit. fol.* 131.
45.
46.

47. Quintò ego Inquisitores non promouerem ad hoc tam insigne munus, nisi in hoc Sancto Officio alias muneribus Inferioribus fuissent honorificè functi, vt potè, quia fuerint Vicarij S. Officij, Consultores vel Aduocati Fiscales, tunc enim æquum est, vt Officiales qui minores Magistratus cum laude gesserunt ad maiores promoueantur, Capiblanc. *in suis singularibus post eius tract. de officio Baronum, num.* 210. & *sequen.* vbi refert, Comitem Lemensium Proregem Neapolitanum, occasione cuiusdam Iurisconsulti qui maiores Magistratus postulabat, cum tamen minores numquam exercuisset, respondisse, Nefas sit, *vt maiora exerceat, qui minora non didicit*.
48.

§. V.

§. V.

An Theologi, vel Iurisconsulti sint in Inquisitores eligendi.

49. PAter Diana *resolutionum Moralium, p.4. tract.8. resol.*52. post Simanc. *de Cathol. instit.tit.*41.*num.*3.& Scacc. *de iud. lib.*1.*c.*87. *n.*10. voluit Inquisitorem potius debere esse Iurisconsultũ quam Theologum,& ita in Hispania obseruatur,& in Insula Melitensi, Azorius,*instit.Moralium,tom.*1.*lib.*8.*c.*18. *Quæsito* 5.vers. *Mihi quamuis Theologo*,idem sentire videtur.

Pater Zanardus, *loco supra sæpiùs allegato* sentit,in Inquisitore magis Sacram Theologiam quam ius requiri, & ita in Italia Inquisitores eliguntur Theologi, coram quibus causæ fidei,tam accuratè,& ritè pertractantur, ac possint coram quocumque quamuis Iurisconsultissimo viro agitari.

50. Ego,cum Peña, 3 *p.comm.* 50. Tam Italiæ, quam Hispaniæ consuetudines circa hoc laudabiles arbitror,& vnamquamque in sua prouincia sequendam.

§. VI.

De titulo Reuerendissimatus, debito Inquisitoribus.

51. TItulum Reuerendissimatus Inquisitoribus deberi dixit, & bene, Lud.à Paramo *de origine,S.Inquisit.lib.*3.*q.*9.*n.*23. *&* 24.

52. Quia, ait Paramus, sunt delegati Summi Pontificis, & quidem in causis maioribus, & illius locum tenent,cuius personam repræsentant,c. præcipimus,95. dist.

53. Addit Paramus, titulum Reuerendissimatus, de iure debitum esse Episcopis, *vt in l.in contractibus,§.in omni vero tempore,Cod.de non numerata pecun.* ibi, *per virum Reuerendissimum Episcopum*, igitur idem titulus erit debitus Inquisitoribus, qui in causis fidei à Summo Pontifice delegati dicuntur assumpti, quo ad iurisdictionem,ad præcipuam partem muneris Episcopalis. vt vidimus *in Annotationibus ad Quæstionem Tertiam, D.Guidonis Fulcodij,num.*8.

Et tantò magis hic titulus debetur Inquisitoribus,quia in his causis fidei, & sunt dele-
54. gati,ad vniuersitatem causarum,& sunt maiores quocumque Ordinario, vt probant DD. in cap. *Sanè il* 2. vbi Modernus Barbosa, de Officio delegati, & dixi ego in Annotatione, *ad primam quæstionem, D.Guidonis Fulcodij, n.* 14.*& pluribus sequentibus.*

55. Et cum hic titulus, nunc indistinctè tribuatur Vicariis Episcoporum, qui longè inferiores sunt Inquisitoribus, in causis ad Sanctum hoc Tribunal spectantibus, maximum esset absurdum eum denegare Inquisitoribus.

Neque his obstat, quod Sacra Congregatio,in literis,quas Inquisitoribus scribit,soleat eis tribuere tantummodo titulum Reuerendi vel multum Reuerendi,quia ex hoc non licet arguere,quod titulus Reuerendissimi eisdem non debeatur,nam aliud est loqui de Inquisitoribus, in ordine ad Sacram Congregationẽ aliud in ordine ad sibi subditos, vel etiã alios quibus non subsunt Inquisitores, ita ad simile argumentum pro March.Soncini, respondet Menoch.*cons.*302.*n.*46.*vol.*3. 56.

§. VII.

De Præcedentia, inter Inquisitorem, & Vicarium Generalem Episcopi.

NOn est dubium, quin Inquisitores præcedere debeant Vicarium Generalem Episcopi, in causis hæresis,ita enim etiam (vltra allegata per nos *in dicta quæst.*1. *D. Guidonis Fulcodij, num.*15. *& sequent.*) passim videmus obseruari in S.Officio. 57.

Sed affirmare etiam non dubitarẽ,eandem præcedentiam iam deberi Inquisitoribus suprà Vicarios Generales Episcoporum extra actus, & causas Sancti Officij,quod probatur.

Primò, quia præcedentia debetur habenti maiorem dignitatem,Frecc.*de subfeudis lib.*2. 58.
tit. *Quis dicatur Dux.num.* 46. Cyriacus *contr. forens.tom.*2. *controu.*201. *num.*73. Fabius de Anna *cons.*40.*num.* 14.

At Inquisitor maiorem habet dignitatem, 59.
quam habeat Vicarius Episcopi,igitur Inquisitori debetur præcedentia.

Minor probatur,quia Vicarius Episcopi dicitur in dignitate ratione iurisdictionis,vt bene probauit, Alzedo *in Praxi Episcopali, p.*2. *c.*2.*n.*7.*&* 8.at in Inquisitore maior est iurisdictio absolutè, quia est deputatus ad causas maiores, ad quas non se extendit Iurisdictio Vicarij simpliciter constituti, quia vt probabimus, in tit. *de Vicariis Generalibus Episcoporum*, ipsi non possunt cognoscere causas hæresis,nisi ad eas expresse ab Episcopis deputentur,igitur Inquisitor, dicitur habere maiorem dignitatem.

Secundò, quia iurisdictio Inquisitoris, est 60.
plus in iure priuilegiata, quàm iurisdictio Vicarij,hæc enim simpliciter ordinaria est, Abb. cap. *Ex tua,de officio Vicarij*, & nos *infrà* latè, *titulo sequenti*,§. 1. Et iurisdictio Inquisitoris, quamuis sit delegata, attamen habet omnia priuilegia,& prærogatiuas (deductis omnibus imperfectionibus) iurisdictionis ordinariæ, vt bene demonstrat Ferd.de Castro Palao,*tract.* 4.*disp.*8.*punct.*12.§.2.*num.*2.P.Diana,qui alios cumulat,*resol.Moral.p.*4.*tract.*8.*resol.*1. Et iurisdictio

risdictio Vicarij, mortuo Episcopo expirat, Alzedo alios allegans *dicto, cap.2. n.26.* Iurisdictio autem Inquisitoris non expirat morte Papæ, Farin. *de Hæresi, q.186. n.20.* & Castro Palao *dicto punct.12. §.2. n.16.* qui alios allegant At quibus lex magis fauet, debetur præcedentia respectu eorum, quibus lex minus fauet, vt in simili arguit Cyriacus *dicta controuers.201. n.150.* vbi probat eum debere præcedere, cui princeps magis fauet.

61. Tertiò, quia Inquisitor repræsentat Papam, vt dicebam §. superiori, & Vicarius Episcopi, solum Episcopum, vnde in hac repræsentatione Episcopi fundantur omnes DD. qui pro præcedentia Vicarij, supra Archidiaconum, scripserunt, vt videre est, ex Gratian. qui plures allegat. *Discept. Forens. tom.1. cap.111. ferè per totum*, igitur etiam ratione repræsentationis, præcedentia debetur Inquisitori.

62. Quartò, quia Vicarius Episcopi est subiectus iurisdictioni Inquisitoris, in causis ad Tribunal S. Officij spectantibus, cum iurisdictio Inquisitoris extendatur contra omnes, qui ab ea specialiter non reperiuntur exceptuati, vt infrà videbimus, soli autem Episcopi reperiuntur exceptuati, Barbos. *de Officio Episcopi, p.3. alleg.112. num.13. & seq.* non autem Vicarij, Vicarij autem in Inquisitores nullam omnino habent iurisdictionem, igitur ratione istius præeminentiæ, & iurisdictionis habitualis, in Vicarios Episcopi, Inquisitores eos præcedere debent, & cum in quocumque loco interueniant Inquisitores, semper ibi sint cum hac qualitate iurisdictionis, etiam in quocumque loco eis erit debita præcedentia, & hoc argumenti genere vsus fuit, Abbas, *cons.21. sub n.1.* quem sequutus fuit, R.P.D. Cantucius Episcopus Lauretanus, *in suo voto in causa Florentina Prælationis, inter Vicarium, & Canonicos dictæ Ecclesiæ, impresso apud Gratian. dicto cap.111. num.78.* vbi videatur.

63. Quintò, quia communiter hominum reputatio arbitratur digniorem Inquisitorem, Vicario Episcopi, quia illius iurisdictio à Papa, istius verò ab Episcopo dependet, & dignior dicitur qui à digniori consequutus est dignitatem. Cyriac. *vbi suprà, n.6.* Menoch. *cons.51. n.29.* Communis autem reputatio in materia præcedentiæ, multum est attendenda, Dom. Cantuc. *vbi suprà, n.74.* qui alios cumulat, quibus addo ego Cyriac. *dicta controu.201. n.151.* Sanctæ memoriæ Greg. XV. *decis.482. & 411.* vbi Beltram. *in Additionibus n.5. vers. & etiam attenditur communis reputatio.*

Non obstant, quæ dicunt DD. in Rubr. de
64. Officio Iudicis delegati. Quod delegatus est maior quocumque ordinario, secundum quid, id est, in causa delegata, non autem simpliciter, D. Cantucius *in supra allegato voto, n.65. & seq.* qui latissimè alios cumulat, & *num.71.* vbi ex Bero & aliis reprehendit Decium, qui *in dicta Rubr. de Officio delegati*, contrarium tenuit.

Quia DD. omnes *suprà* allegati à D. Cantucio loquuntur in delegato, in vna causa particulari, contra certas personas, nos autem versamur in delegato ad vniuersas causas hæresis & suspicionis eiusdem contra omnes, & quascumque personas, & ipsosmet Vicarios Episcopi Generales, quo casu saltem ratione istius Superioritatis, quæ inseparabilis est ab Inquisitore, quæque non potest considerari in casibus in quibus præcitati DD loquuntur, neganda minimè est præeminentia Inquisitorum suprà Vicarios Episcopi Generales.

Et eodem modo, tollitur, Doct. Bobadill. 65.
qui in sua Politica, *lib.2. cap.2.* postquam firmauit *n.59.* quod delegatus Principis, est maior Ordinario, *n.61.* ait: *Esta Maioria del Iuez delegado, no es para preceder al Corregidor, ni à su teniente en los asientos*, Quia traditio hæc procedit tantummodò in delegato à Principe in vna causa particulari, non habente supra ordinarium iurisdictionem, nec actu, nec habitu.

Vnde ad propositum nostrum, bene ait Sarmient. *selectarum interpret. iuris ; lib.7. c.17.* 66.
n.4. vers. sed verius est, Vicarios Episcoporum, Canonicis, & omnibus aliis, in quos Iurisdictionem exercere possunt esse præferendos, quia, qui possunt (saltem in habitu) in aliquo casu exercere Iurisdictionem in alium, si ipse in illos nullo casu eam possit habere, vtique ipso superiores sunt censendi. Neque obstat si dicatur priorem in Processionibus, præcedere Inquisitorem, quia cùm ibi Inquisitor interueniat, vt simplex Religiosus non est mirũ si etiam ipse sub capite, & Priori cui subest incedat, vt in simili videmus in Vicario Episcopi, si enim vt Canonicus incedat cum Capitulo, vtique Archipresbyter, & dignitates eum præcedunt, vt ex declarationibus Sacræ Congregationis apud Barbos. in Collectanea Bullarij, in verbo, *Vicarius, quoad præcedentiam*, cum tamen, si vt Canonicus non incedat, omnibus dignitatibus præcedat, ex iisdem S.C. declarationibus.

Atque hæc arbitror procedere in sessioni- 67.
bus, & actibus indifferẽtibus, nam si Vicarius Episcopi sederet in Synodo cum suis Clericis, vti eorum caput tunc, censerem Inquisitores nullo modo posse, nec debere eum præcedere argumento eorum, quæ mem. D. Cantucius, in sæpè citato Voto suo dixit, *n.41.* vbi probauit Vicarium Episcopi, qui regulariter præcedit Archidiaconum, cum tamen non præcedere in actibus ad Archidiaconum spectantibus.
Hæc tamen submissa semper intelligantur 68.
cuicumque nutui Eminentissimæ Congregationis S. Officij, de Vrbe.

§. VIII.

De Inquisitoribus in ordine ad Prælatos, sui Ordinis.

69. CErtum est hodiernis temporibus, Inquisitores in spectantibus ad Officium Sanctæ Inquisitionis minimè subiectos esse Prælatis sui Ordinis, sed solis Supremis Inquisitoribus Eminentissimis, ita Peña, *in 3.p.comm.60.* vers. *hoc autem priuilegium*, vbi id à Summis Pontificibus statutum ait, vt Sanctum Officiũ in causis ad illud spectantibus liberè, & absque vllo impedimento posset procedere, Peirin. *ad Priuilegia Minimorum, tom.1.Constit.4. Sixti IV.* §.11.*n.*49. P. Diana *p.4. resol.53.tr.8.*

70. Quo verò, ad alia non spectantia ad hoc Tribunal, vtpote concernentia obseruantiam regularem, vtique subsunt Prælatis ordinum suorum, & ab eis de iuris rigore possunt puni-
71. ri, si delinquant, dummodò pœnas non imponant, quæ munus Sanctæ Inquisitionis possint impedire, ita Zanard. *dicto cap.6. sæpe allegata, q.43.* Sanctarel. *de hæresi.cap.40.dub.1.n.7.* Peirin *loco alleg.* vers. *si vero delinquant.* Rodriq. *quæst. Regularium, tom.2.q.81.art.5.* Homob. de Bonis, *de Humanæ vitæ statibus, 1.p.cap.8. n.5.* vers. *At in his quæ Religionis statum.*

72. De Æquitate tamen, tutius omnino arbitrarer, quod etiam in delictis ab Inquisitoribus commissis extra officium, superiores assumerent informationes, & eas ad Sacram Congregationem transmitterent, ab eoque Eminentissimo Ordine, responsum expectarent, ita Farin. *q.186 num.132.* Castro Palao, *dicto punct.12.* §.*2.n.23.* & Pater Diana *Resol. Moral. p.4.tract.8.resol.53.* vers. *Sed difficultas est.*

§. IX.

An Inquisitores contra omnes possint procedere.

73. INquisitores contra omnes, & quoscumque quauis dignitate Illustres procedere possunt, nisi expressè à iure reperiantur exceptuati, id latè probauimus in alia parte, *in tit. de obligatione denunciandi. in explicatione Edicti Inquisitoris*, & vltra ibi allegata, id etiam docuerunt, Ferd. de Castro Palao, *dicto punct.12.* §.*2.num.5.* Sousa *Aphorism. Inquisitorum lib.1. cap.4.num.1.* Zanard. *dicto cap.6.quæst.19.* Mol. *de Iust.& Iure tract.5.tom.6. disp.28.n.18.*

74. Exceptuati autem in iure dicuntur. Primo Papa, quamuis, enim alibi probauerimus Papam non posse esse hæreticum, neque vllum Romanum Pontificem vmquam de facto talem fuisse, attamen dato per impossibile hoc inconuenienti, Inquisitores non possent contra eum procedere, ita Zanard. *vbi suprà, q.20.* & Pater Diana, *dicto tract.8.resol.58.*

Secundò, exceptuantur Episcopi, contra quos, ob Ecclesiasticæ dignitatis culmen Inquisitores nequeunt procedere, iuxta dispositionem, textus *in cap. Inquisit. de Hæreticis, in 6.* Mol. *dicta disp.28.n.19.* Castro Palao, *dicto* §.*2.num.6.* Sousa *in alleg. cap.4. num.4.* Sanctarell. *de hæresi, cap.40. dub.3.num.16* vers. *Quamuis autem*, qui, & alios allegant, & id limitant, vt non procedat si Episcopus esset hæreticus manifestus, & suspectus de fuga, provt etiam (aiunt) in hoc casu non prohiberi Inquisitorem secretas assumere informationes, vt eas ad Supremum Tribunal transmittat. 75.

Tertiò, exceptuantur Nuncij, & Officiales Sedis Apostolicæ, Extrauaganti, *Cum Mattheus, de hæreticis*, cum aliis DD cumulatis à Diana *dicto tract. 8. resol.24.* Sousa *de confess. sollicit. tract.2.c.3.num.1.& 2. in Aphorism. dicto cap.4.n.3.* ac Sanctarell. *dicto num.16.* vers. *Nec item possunt Inquisitores.* 76.

Quartò, neque poterit Inquisitor contra alium Inquisitorem procedere, quia par in parem, non habet Imperium, ita Diana, *vbi supra, resol.15.* Sousa, *dicto cap.4. num 6.* & Sanctarell. *num.19.* vers. *Nec etiam alter Inquisitor*, Castro Palao, *dicto* §.*2.num.8.* 77.

His auté exceptis personis, contra omnes, & quascumque alias personas procedunt Inquisitores, Sousa, *cap.4.num.8.* etiam exemptas Cochier *de iurisdictione ordinarij in exemptos, p.2. q.45. num. 58.* Etiamsi suorum Ordinum essent generales, quia, quamuis habeant in suos subditos Iurisdictionem, quasi Episcopalem, attamen non possunt gaudere beneficio, cap. *Inquisitores de Hæret. in 6.* quia loquitur specificè de solis Episcopis, ita Freitas ad Roderic. *de Confess. sollicit. quæst.12.n.10.* Quidquid in contrarium Peirin. & alij cum Diana voluerint, *Resol. 13.* eorum enim dicta censeo ego procedere posse sola æquitate inspecta. 78.

§. X.

An iurisdictio Inquisitoris expiret morte Pontificis.

CErtum est, quod Iurisdictio Inquisitoris non expirat morte Summi Pontificis, nec in Hispania, morte Inquisitoris Generalis, text. de hoc est, in cap. *ne aliquis, de hæreticis, in 6.* & ratio decisionis illius textus est fauor fidei, ita Ferd. de Castro Palao, *dicto* §.*2. num. 16. & num. 17.* vbi dispositionem illius text. ampliat etiamsi Inquisitor esset constitutus ad beneplacitum, Diana *dicto tract.8. resol.19.* Sousa *in Aphorism. cap.2. num.5. lib.1.* & Sanctarell. *de Hæresi cap.40.num.8.* Qui extendit, 79.

tendit, id, etiam in Inquisitoribus, à Sacra Congregatione electis.

Durat autem hæc iurisdictio non solum in causis cœptis, sed etiam in non cœptis, vt ad literam, in dicto textu decidit Summus Pontifex, & ibi notarunt Canonistæ.

§. XI.

An Inquisitores possint causas fidei subdelegare.

80. CVm Inquisitores in causis fidei, sint Delegati Summi Pontificis, vtique possunt causas fidei subdelegare, ex Regula iuris, quod delegatus Principis potest subdelegare, cap. *Super quæstionem, de Officio delegati* Barbos. Senior. *l. quia tale num.47.ff.sol.matr. & l. cum Prætor.§.1.num.385.& seq.* de Iudit. & in indiuiduo Inquisitoris, id docuerunt, Molin. *dicta disp.18.n.8.* Diana *resol.18.p.4. tract.8.* qui alios allegat, quibus addi potest Castro Palao, *dicto §.2.num.12.*

81. An autem iste subdelegatus possit alium subdelegare, dicendum est, quòd non, cum Mol. *vbi suprà*, Castro Palao *ibid. n.13.* Peña *comm.64.* vers *Comm.enim opinio, in 3.p.* & aliis apud ipsos, aliàs enim, vt dicebat Ioan. Andr. in cap. *is cui, de Officio delegati in 6.* daretur processus in infinitum, quia, & secundus, subdelegatus posset tertium Subdelegare, &c.

§. XII.

De excommunicationibus à iure, & Apostolicis Constitutionibus, in Inquisitores latis.

IN quatuor potissimum casibus, notant DD. incurri ab Inquisitoribus excommunicationem, & quidem Papæ reseruatam.

82. Primus casus est, si Inquisitores omiserint procedere in hæreticos, vel de hæresi diffamatos, seu suspectos, idque odij, gratiæ, vel amoris, lucri, aut commodi temporalis obtentu, legitur, hæc excommunicatio in Clem. 1. §. *verum de hæreticis*, & de ea agunt Eymericus *in direct.p.3.q 24.* Peña *ibi comm.73.* Syluester *in Summ. in verbo excomm.7. n. 29.* Suar. *de Censuris disp.21 sect.5 n.16.* Sayr. *lib.4.cap.12.n.50.* Filiucc. *Instit. Moral. tract.17.num.153.* Bonacin. *de censuris in specie, disp.2. quæst 7. punct.5.* Zanard. *in summa dicto cap. 6. quæst. 47.* vers. *Deinde primo*, & Sanctarell. *de hæresi, cap.40. num.21.*

83. Secundus casus est, si alicui crimen hæresis falso imposuerunt, aut dixerunt eum Sanctum Officium impediuisse, qui re vera illud non impediuit, & hæc eadem excommunicatio habetur in ea ipsa Clem. 1. § *verum, de hæret.* ibi, *aut obtentu eodem*, quam latè explicarunt DD. omnes supra relati, quibus addi possunt Diana, *resol. moral. part.4. tract.8. resolut.37.* & Henriquez *in Summa lib.13.c.38. num.3.*

Tertius casus est, cum illicitis modis prætextu officij pecunias extorquent. & hæc censura habetur in Clem. *Nolentes, §. Et tam ipsorum, de hæreticis*, & eam declarant ibi Canonistæ, præsertim verò Cardinalis Zabarella vbi ait, nomine pecuniæ in dicta Clem. venire quidquid est pecunia æstimabile Tolet. *in Instr. Sacerd lib.1. cap.40. num.11.* Zanard. *in Summ. loco alleg.* vers. *Secunda excommunicatio latæ sententiæ*, Suar. *de censuris, disp.23 sect.5. num.24. & seq.* vbi quod hæc excommunicatio non incurritur ab Inquisitoribus, nisi copulatiuè interueniant, *Extorsio, modus illicitus, & prætextus officij*, Bonacina, *de censuris in specie, disp.2. quæst.10. punct.10.* Filiucc. *in quæst. Moralibus tractat. 14 cap.10. quæsito 3. num. 169.* & Syluester *in Summ.* in verbo *excommunicatio 9. num.81.* 84.

Quartus casus est, in quo ab Inquisitoribus excommunicatio incurritur, si bona Ecclesiarum ob Clericorum delictum, fisco etiã Ecclesiastico applicarẽt, ita habetur in eadem Clem. *Nolentes, §. Et tam*, vers. *nec scienter attentent*, & hanc censuram latè declararunt DD. suprà proximè allegati. 85.

Animaduertendum tamen est, quod hi duo vltimi casus non continent censuram Papæ reseruatam absolutè, sed solum (verba sunt textus) *Donec illis à quibus extorserint plenè satisfecerint.* Vnde facta satisfactione censura ampliùs non manet reseruata, vt notant Suar. *num.27*, Bonacina, *num.9. locis indicatis.* 86.

In duobus tamen non sequor sententiam Suarez *loco allegato.*

Primo in eo, quod vult clausulam illam, *donec, &c.* referri tantummodò ad tertium casum supra relatum, tum quia clausula illa apponitur post vtramque censuram, ergo vtramque comprehendit. Tum quia scienter bona Ecclesiæ applicans fisco alterius Ecclesiæ ob delictum Clerici dicitur pecunias extorquere, vel bona, & ita tenuerunt Sayrus *de Censuris, lib.3. cap.34. num.27.* & Nau. *in manuali, c.27. num. 141.*

Secundò in eo, quod vult censuram hanc manere reseruatam etiam si Inquisitor, qui pecuniam extorsit non possit restituere, nam quod imo stante impotentia à quocumque possit Inquisitor absolui, dixit Ioann. Andreas in dicta Clem. *Nolentes*, Sylu. *loco allegato, n.81.* vers. *Sed intellige*, Nauar. *loco prox. cit.* Bonif. de Vitalinis *in dicta Clem. n.92.* Farin. *quæst.186. num.142.*

§. XIII.

De variis priuilegiis Inquisitoribus, in iure concessis.

VAria priuilegia in iure, & Apostolicis constitutionibus à Summis Pontificibus fauore fidei concessa fuerunt, ego præcipua solum breuiter recensebo, nam multa alia, ex aliis huiusce operis partibus colligi possunt.

87. Primò igitur Inquisitores non possunt excommunicari, à Delegatis Sedis Apostolicæ, prout nec Notarij Inquisitorum absque speciali Sedis Apostolicæ licentia faciente mentionem huiusce Priuilegij, ita cauetur in Constit. Vrb. IV. Incip. *Vt Inquisitoris.impressa apud Eimericum in Directorio.p.2.fol.mihi* 132. & in aliis Constit. Apostolicis alleg. à Pegn. *comm.* 70. vers. *Concessit Vrbanus, p.*3. vbi ait hoc pri-
88. uilegium extendi, etiam ad Inquisitores, qui se obligauerunt in forma Cameræ Apostolicæ, Zanard. *in Summ. dicto c.6.q.*46. vbi vlte-
89. riùs ampliat, vt nec Inquisitores possint declarari incidisse in excommunicationem Papalem, quia etiam in hoc casu militat ratio allegatarum constitutionum.

90. Quamuis in contrarium, vrgere videatur Doctrina Zabarellæ, Gemin. Imolæ, Felini, Gambar. & Henriquez apud Genuens. *in Praxi Archiepiscopali Neapolitana, cap.*59. *num.*1. qui voluerunt Religiosos exemptos habentes priuilegium à Sede Apostolica, quod non possint excommunicari ab Episcopis, posse ab eisdem Episcopis declarari incidisse in excommunicationem Papalem, & ibi ait Genuens. ita Curiam Archiepiscopalem Neapolitanam decidisse, & idem, Genuensi non relato, tenuit etiam Peirin. *ad Priuilegia Minimorum tom.*1. *constit.* 2. Sixti IV. §. 10.*num.*13.

91. An autem hoc, Priuilegium comprehendat Ministros S.Officij. Peña, *vbi supra* arbitratur, quod sic ego constanter idem affirmo, saltem, quo ad Aduocatum Fiscalem, quia est minister intimus, & necessarius, S.Officij, & sine quo causæ S. Officij non expediuntur, vnde cum in eo militet eadem, imo & maior ratio, quam in simplici Notario, & constitutio sit fauorabilis, dicendum est in casu nostro militare omnes regulas, quas pro legum extensione considerare solent, DD. de quibus apud Farin. *in Fragm.Crimin.*1.*p.post tract.de furtis*, in verbo *Extensio, num.*50. Osasch. *decis. Pedem.* 22.*num.*8. *&* 9.

92. Secundò Inquisitores, & eorum socij possunt se inuicem ab excommunicatione, absoluere in casibus in quibus possunt ab eorum superioribus absolui, ita decreuit Vrbanus IV. in Const. Incip. *vt negotium fidei.* impressa *in direct.p.*2. *fol.mihi* 132. vbi etiam in casibus prædictis conceditur ipsis facultas, se ipsos dispensandi in irregularitate. Eymericus *in Director.p.*3.*q.*23. Peña *ibid. com.* 72. vbi ait hoc esse magnum priuilegium Inquisitorum, Zanard. *loco alleg.* vers. *Tertiò nota.*

Tertiò, possunt Inquisitores, & eorum ministri in absentia, percipere distributiones quotidianas, ac si essent præsentes, id eis indultum fuit variis Rom. Pontificum constitutionibus relatis à Sanctarell. *Variarum resol. lib.*1.*q.*11.*n.*5. Barbos. *de Canonicis, cap.*24.*n.*2. & in Summa Bullarij, in verbo Inquisitores hæreticæ prauitatis *in fi.* vbi, quod ita Sacra Congregatio declarauit, In Inquisitoribus Hispaniarum, ex priuilegiis ipsis concessis. Royas *sing.*96.*n.*1. *& de hæret.n.*420. vbi testatur de literis Pauli III. & Pij V. & allegat. *c.si de Magistris c. tua. c. de cætero c. cum dilectus de Cleric. non resid.* Aduerte tamen benigne lector, quod in manuscriptis recolendæ memoriæ Eminentissimi D. Cardinalis Camporei, qui fuit vnus ex Cardinalibus S.Officij, & S. Concilij, reperi annotatum: Quod Sacra Congregatio Concilij, & S. C. vniuersalis Rom. Inquisitionis tenet oppositum, videlicet Inquisitores non gaudere distributionibus nisi residęant, vnde in Italia occurrente hac controuersia, ad hasce sacras Congregationes recurrendum esset. 93.

Quartò, possunt Indulgentiam 20. vel etiã 40. dierum concedere omnibus audientibus eorum concionem occasione Actus fidei, Id Inquisitoribus concesserunt plures Summi Pontifices de quibus Eymericus *in Directorio,* 3.*p.q.*127. & Peña, *ibi, comm.* 176. ac Zanard. *dicto c.6.q.*42. 94.

Quas verò Indulgentias lucrentur Inquisitor, & Ministri S.Officij, tam in vita, quàm in morte, videatur Eymericus, *vbi suprà, quæst.* 129. *&* 130. & *ibi* Peña *comm.* 178. *&* 179. ac Zanard *dicta q.*42. vers. *Secundò supradicti.*

Quintò, Inquisitores possunt interpretari statuta, tam Ecclesiastica, quam sæcularia contra hæreticos edita, Innoc. IV. *in sua const.* Incip. *Cùm negotium fidei*, in Bull. Nouo *Const.* 15.*tom.*1.*fol.*77. 95.

Sextò, possunt Hæreticos ad Ecclesias confugientes capere, ac si ad Ecclesias minimè confugissent, nec in hoc sub quouis prætextu ab Episcopis possunt impediri, Ioann. XXII. *constit.*1. Incip. *Ex parte vestra.* in Bulla Nouo *tom.*1.*fol.*153. *& in compendio, fol.* 38. vbi Addit. *in Scholio.*1. & de hac re nos alibi in hoc eodem opere diximus, videatur Royas, sing. suo 93. 96.

Septimò, Inquisitores, & eorum res sunt Immunes ab omnibus oneribus, datiis, Guidagiis, portibus, & aliis quibuscumque Grauaminibus, ita Peña *in direct.p.*3.*comm.* 2. vers. *mandantes vobis.* Royas *de hæret. p.*2. *n.* 421. 97.

Octauò, Pensiones reseruatæ auctoritate Apost.

Apostol. S.Officio sunt immunes à solutione quindennij, prout ita declarauit sacra suprema Congregatio S. Officij sub die 4. Ianu. 1612. provt ita attestatur Eminentissimus Cardinalis Camporeus, ex vna Mediol. quindennij pro Inquisitore Papiæ contra Capitulum metropolitanæ Mediolanensis Ecclesiæ, vbi refert ita etiam aliàs in simili causa fuisse resolutum ex attestatione sanctæ memoriæ Pauli V.

Nonò, Sæpè sanctissimus declarauit Beneficia vnita Inquisitionibus esse immunia à solutione decimarum vt ex litteris Cardinalis Caballi die.... Augusti 1579. directis Inquisitori Nouariæ, ex litteris Cardin. Burghesij sub die 26. Aprilis 1603. directis eidem Inquisitori, & ex literis eiusdē Cardinalis directis Inquisitori Taurini sub die 22. Maij 1604. Dubitari tamen potest an conclusio illa intelligi debeat de solis decimis extraordinariis, an etiam de Ordinariis, & Prædialibus. In facto super hoc consultus à quodam Inquisitore status Mediolani respondi concessionē illam posse intelligi de decimis Ordinariis, & Prædialibus. Quia regulariter exemptio à solutione decimarum intelligitur de extraordinariè impositis, ab Hector Put. *decis.* 65. *l.* 3. Rot. *decis.* 90. *num.* 1. post tom. 5. Tamburini *de iure Abbatum*, Moneta *de decimis. cap.* 20. *quæstione* 1. *num.* 54. vers. *In concessione vero*, ibi *& hac Conclusio*, Barb. in cap. *Nuper de decimis, num.* 4. vers. *& hac.* Et quia in concessione exemptionis à Decimis ordinariis & Prædialibus requiritur dec. cap. *Nuper de decimis*, quæ non reperitur facta in hac exemptione de qua agimus, dixi tamen in hac re recurrendum ad S. C. Vrbis & ab ea expectandam resolutionem.

98. Alias Inquisitorum prærogatiuas 145. enumerat Royas *de hæreticis, part.* 2. *in Rubr. de Priu. Inquisitorum, à num.* 409. *vsque ad finem*, ad eum benignum Lectorem remitto, quia ea omnia sparsim à nobis in hoc opere fuerunt declarata.

§. XIV.

Quomodo munus Inquisitoris finiatur.

Finitur hoc Inquisitoris munus, Morte, Renunciatione, Adeptione dignitatis Incompatibilis, & Superioris remotione.

99. Morte quidem, quia mors omnia, soluit text. est, *in l.* 1. *Cod. Si quis ignorans rem minoris esse*, ibi, *cum officium morte finiatur*, vbi, Gotofred. sub litera Z. in dicto verbo *officium.*

100. Renunciatione etiam finitur munus Inquisitoris, quod intelligitur, si à sanctissimo Domino Nostro, vel Eminentiss. Inquisitoribus fuerit acceptata, alias enim Officialis, non potest Magistratum renunciare, quia deputatio ipsius in Officialem non fuit facta ob ipsius priuatam vtilitatem, sed ob publicam, Gallerat. *de renunciat. tom.* 2. *renunciat.* 30. *numer.* 6. Mastrill. *de Magistr. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 24. *per totum.*

An autem huiusmodi renuncians debeat renunciare in manibus eligentis, vel confirmantis, Gallerat. *vbi suprà, num.* 11. ait, quod in manibus confirmantis. 101.

Adeptione etiam dignitatis cessat Officium Inquisitoris, si enim Inquisitor fiat Episcopus, vtique ex harum dignitatū incompatibilitate cum vtraque personalem requirat residentiam, cessat munus Inquisitoris, Barbos. *in Summ. Bullarij*, in verbo, *Inquisitores hæreticæ prauitatis*, circa finem, Sic promoto Reuerendissimo P. Ioan. Baptista à Sextula, Inquisitore Genuæ ad Prouincialatum vtriusque Lombardiæ suæ Illustrissimæ Dominicanæ Religionis Sanctissimus Dominus Noster prouidit alium in Inquisitorem dictæ Ciuitatis. 102. 103.

Tandem cessat Officium Inquisitoris, superioris remotione, circa quam

Primò notandum est, quod quidquid esset aliàs, hodie à solo Summo Pontifice, & eius Eminentissima Congregatione S.Officij, possunt Inquisitores remoueri, Farin. *de hæresi, quæst.* 186. *num.* 32. Azor *Institut. Moral. tom.* 1. *lib.* 8. *cap.* 18. *quæst.* 9. Cast. Palao *in opere Morali tract.* 4. *disp.* 8. *punct.* 12. §. 2. *n.* 18. Et hoc quoad Inquisitores Italiæ, nam Inquisitores Hispaniæ remouentur ab Inquisitore Generali in illis Regnis, Castro Palao, *vbi suprà, num.* 19. & Pater Diana, *tract.* 8. *p.* 4. *resol.* 34. vbi, & alios referunt, & disputant, num Inquisitor Generalis in illis Hispaniarum Regnis possit ad suæ voluntatis libitum Inquisitores inferiores remouere, & de loco ad locum transferre. 104. 105.

Secundò notandum, multas esse causas remotionis Inquisitorum, quas longa serie enumerat Peña *in* 3. *part. Directorij, comm.* 61. *per totum.*

Remouentur enim Inquisitores, vel ob senectutem, vel ob infirmitatem, Peña *vbi suprà, vers. sed iam percurramus*, vbi ad hoc allegat, text. *l. si quos. Cod. de Officio Præfecti Prætorio Orientis*, & ait, hanc remotionem non esse faciendam, nisi & senectus, & infirmitas talis sit, quæ Inquisitorem ineptiorem reddant ad munus suum obeundum, Tamburin *de Iure Abbatum, tom.* 1. *disp.* 12. *quæsito* 1. *n.* 11. *& sequentibus*, Mastrill. *de Magistr. lib.* 2. *cap.* 10. 106.

Et in hoc casu, aliquando solet Sacra Congregatio assignare Inquisitori aliquam annuā pensionem, qua incommoda senectutis, & infirmitatis commodiùs valeat sustinere sic etiam Potentissimi Reges nostri Officialibus 107. 108.

 suis,

suis, Magistratus renunciantibus solere concedere retentionem salarij, & quod nihilominus possint consiliis interesse pro eorum arbitrio, attestatur Regens, de Ponte, *num.9. & seq. tit. de Elect. Officialium, §.8. sui tract. de Potest. Proregis*, vbi eius Additionator Mastrill. *dicto cap.10.n.17. & lib.1.c.24.n.32.*

109. Remouentur etiam ob eorum imperitiam, & negligentiam in procedendo in causis S. Officij, vt declarat idem Peña *loco citat.* vers. *Quod vero ad imperitiam*, Tambur. *vbi suprà n.13.* Castro Palao, *dicto §.2.n.21.* qui alios allegat.

110. Remouentur etiam in casu extorsionis illicitæ pecuniarum, ita Peña *loco cit.* vers. *Deinde ob iniquitatem*, vbi quod remouētur etiam ob alia delicta, quæ populo essent scandalo, Castro Palao, *loco alleg.* vers. *Hinc infertur*, Simanch. *de Cathol. Instit. tit.34.n.45.* vbi, quod speciali Hispana Instructione cautum est, vt officio priuentur Inquisitores, non solùm si pecunias extorqueant, sed etiam si munera accipiant, etiam ab eorum Officialibus, quod etiam dixerunt Azeued. *in lib.1.n.18. in fi. tit. 6. lib. 3. Noua recopil. legum Hispaniæ*, & Bobadill. *in sua Politica, lib.2.c.11. El corregidor no reciba dadiuas, num.68. & ibi in Annotat.* Sanch. *in Opusc. lib.3.c.1. dub.3 num. 6.* sed de hac re videndus est Paramus, *de Origine Sanctæ Inquisitionis, l.3.q.2.n.66. & seq.* vbi latissimè de materia.

111. Tandem, vt finem huic titulo imponamus, iusta causa non remotionis, sed translationis de loco ad locum erit, si Inquisitor ratione muneris sui non bene se habet cum Principibus, vel Principalioribus Ciuitatis, ita vt ob id iustè possint timeri scādala, nam tunc si Inquisitor rectè se gessit, potest, & debet ei prouideri de meliori Inquisitione, ne puniatur, vbi meretur, vt ex Zanardo *in Summ. dicto cap.6.q.9. & 19.* dixit Diana. *dicto tract.8. resolut.34. in fi. p.4.*

Et de tota hac materia remotionis Inquisitorum, videndus est Paramus *de Origine sanctæ Inquisitionis, lib.3. quæst. 2. num. 60. & seq.* & Ferd. de Castro Palao *in opere Morali, p.1. tract.4. disp.8. punct.12. §.2.n.18. & seq.*

TITVLVS VI.

De Vicariis Generalibus Episcoporum.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus habet facultatem creandi sibi Vicarium Generalem.*
2 *Vicarij Generalis potestas, & à iure, & à commissione Episcopi dependet.*
3 *Iurisdictio Vicarij est Ordinaria.*
4 *Multa sunt, quæ nequit facere Vicarius sine speciali Episcopi commissione.*
5 *Vicarius non potest causas hæresis cognoscere, secus si sibi specialiter demandentur, n. 6. & 7.*
8 *An debeat in commissione fieri expressa mentio hæresis.*
9 *Quid obseruetur in Patentibus literis, quæ Vicariis conceduntur ab Episcopis.*
10 *Capitulum Sede vacante, in quibus Episcopo succedat.*
11 *Capituli Sede vacante Vicarius potest assistere in causis fidei Inquisitoribus, cum Episcopi, si adessent, procederent iure ordinario.*
12 *Episcopus cum procedit cum Inquisitore, in causis exemptorum de hæresi suspectorum procedit, vt Delegatus.*
13 *Vicarius Capituli non potest contra exemptos procedere in causis hæresis.*
14 *Abbates exempti, & nullius diœcesis an possint procedere in causis hæresis.*
15 *Inquisitores Vicarij Episcoporum, & Capituli, de Iure non præstant Iuramentum Secreti.*
16 *At ex Decretis Sacræ Congregationis illud etiam ipsi præstare debent, & num.17.*

POST titulum de Apostolicis Inquisitoribus, sequitur, vt de Vicariis Episcorum Generalibus aliqua notemus.

§. I.

De Iurisdictione Vicarij Generalis Episcopi.

QVoniam quæ Episcopis committuntur talia ac tanta sunt quæ regulariter ab ipsis solis nequeunt præstari, ideo concessa fuit eisdem Episcopis facultas creandi sibi Vicarium Generalem, secundum text. *in c. Romana de Officio Ordinarij, in 6.* Anguian. *de legibus, & Const. Principum, lib.2. controu.26.n.14.* Barbos. *de Officio Episcopi, part.2. alleg.54. num.1. & de Iure Eccles. lib.1. cap.15. num.1. & seq.* Mauritius de Alzedo *in Praxi Episcopali, p.2. cap.11. num.1.* 1.

Huius autem Vicarij Generalis potestas, & Iurisdictio, partim à Iure dependet, & partim à commissione Episcopi, vt & infrà videbimus, & tradidit Barbos. *vbi suprà, cap. 15. num.19.* 2.

Siue tamen hæc potestas à iure dependeat, siue à commissione Episcopi, duo certa sunt.

Vnum est, illius Iurisdictionem non delegatam esse, sed ordinariam, si DD. nostrorum traditiones magis communes sequi velimus, Alzedo *n.7.* Barbos. *de Iure Eccles. num.17. &* 3.

Alleg.

*alleg.54.n.46.*Mol.*de Iust.& Iure,tom.6. tract.5.disp.10.n.6.* qui alios allegant.

4. Alterum est,multa esse,quæ facere minimè possunt Vicarij Generales Episcoporum, nisi specificè, & expresè eis ab Episcopo comittantur.& hæc longa serie enumerantur à Barbos. *dicta alleg.54.num.6.& pluribus sequentibus,& allegat.cap.15.n.20.& seq.* & Alzedo, *cap.1.num.16.*

§. II.

An Iurisdictio Vicarij extendatur ad causas hæresis.

5. CAusæ hæresis ex maioribus sunt, & ideo à Sacro Trid.Concilio, *sess.24.de reform. c.6.in fi* videntur committi Episcopo,non eius Vicario,dum facultatem absoluendi ab Hæresi in foro conscientiæ Episcopis tantum cōcedit, *Non autem* (verba sunt Consilij) *eorum* Vicariis; ita Imola, *in Clem. 1. num.19.* vers. *Numquid autem Vicarius Generalis, de haret.* & *ibi* Zabarell. §.*Duro.num.9.in 12.quæst.* Locatus *in Iud.*in verbo *Episcopus,num.6.*Repert. Inquisitorum, in verbo, *cognoscere*, vers. *An Vicarius.* Decian. *tract Crim.lib.5.cap.21.n.7.* Guindiss.*de hæreticis,quæst.7.num.14.*Sbroz.*de Offic.Vicarij,lib.2.q.20.* Farin. *de hæresi,q.186. num.13.*Barbosa *de Officio Episcopi, dicta alleg. 54.num.85.& seq.& de iure Eccles. dicto cap.15. num.20.*Castro Palao *in opere Morali,tractat. disp.8.punct.12 §.1.num.8.*

6. Qui omnes cōcludunt Vicarium Episcopi Generalem, vt assistat cum Inquisitoribus in causis fidei, egere speciali deputatione sui Episcopi, & vltra supra allegatos, idem docuit Simanch.*de Cath.Instit.t.25. de Episcopis, num.6.* & Alzedo.*loco alleg.num.41.* Et sic Vi-

7. carium Neapolitanum, ex speciali sola commissione Archiepiscopi reconciliare publicè hæreses abiurantes, dixit Genuens. *in Praxi Archiepiscopali Neapol. cap.51. in Antiq. & cap.43.in nouissima editione.*

8. An autem ad effectum de quo agitur debeant nominatim ei committi hæresis causæ, vel sufficiat, si ei demandentur omnes, & singulæ causæ etiam si speciale mandatum requirerent, videtur hoc sufficere, vt in indiuiduo dixit, Locatus *vbi supra*, & non obscure innuere videtur. Barbos. *dicta allegat. 54 num.175.* quamuis in formulis litte-

9. rarum patentium, quæ solent Vicariis Generalibus dari, singulæ causæ specialem commissionem requirentes soleant exprimi, vt videre est ex simili formula apud Barbos. *vbi supra, num.56.*

§. III.

An Vicarius Generalis Capituli Sede Vacante, possit procedere in causis hæresis.

CApitulum Sede vacante succedit in Iurisdictione Episcopo defuncto, Episcopo competenti Iure ordinario. non autem Iure delegato, Barbos. qui alios allegat, de Officio Episcopi, *part.3. allegat.36. num.* 10. 10.

Vnde cum in causis hæresis proceditur ex parte Episcopi, Iure ordinario, non est dubium 11.
quin Vicarius Capituli Sede Vacante, debeat assistere Inquisitoribus in dictis causis fidei, Farin.*quæst.186. num.177.* Diana *resol. Moral.tractat.8.part.4.resol.33.* Ferd de Castro Palao, *dicto puncto 12.§.1.num.5.*qui alios referunt.

At in casibus, in quibus Episcopus procederet. vti delegatus, vt cum in causis hæresis proceditur, contra exemptos, nam in hoc 12.
casu Episcopum non posse vt ordinarium, sed vt delegatum considerari, secundum communiorem opinionem tradidit Farin. *dicta quæst. 186. num.7.* tunc non posse Vicarium Capituli procedere, magis etiam communiter voluerunt scribentes,quos longa serie cumulant, & sequuntur Farin. *vbi supra, num. 181.& sequent.*Castro Palao. *num.6.* & Diana vers. *sed an Capitulum*, & hoc quidem de stricto Iure procedit, quoniam in contrarium pro Vicario Capituli, sensit Quaranta *in* 13.
Summa Bullarij in verbo, *Capitulum Sede Vacante, num.1. in principio*, vers. *& primo, vt intelligatur*, cuius opinionem in praxi video in nostra Inquisitione Cremonæ obseruatam, ita idem Diana totum hunc §. referens *part. 8. tractat. 4. resol. 37.*

§. IV.

De Abbatibus nullius Diœcesis, an in causis hæresis possint procedere.

BReuiter, quæ dicta sunt proximo §.de Capitulo Sede vacante, eadem prorsus 14.
concludenda sunt de istis Prælatis exemptis habentibus proprias Diœceses, & Iurisdictionem in eis Episcopalem, ita Molin. *de Iustit. & Iure, tom. 6. tractat. 5. disputatione 28. numer.11.* & Ferdin. de Castro Palao, *dicto §. 1. numer. 6. in fin.* vers. *Idem quod dictum est.*

§. V.

An Vicarius Episcopi, & Capituli, praestare debeant iuramentum de seruando secretum.

15. QVamuis, in Iure cautum non reperiatur quod Vicarius Episcopi, seu Capituli, vel etiam Inquisitor iuramentum praestare debeant de seruando secreto in causis S. Officij, vnde communiter docent DD. eos teneri solum ad illud secretum obseruandum, sub poena peccati mortalis, vt notaui infra, *tit.8.n.66.*

61. Attamen ex speciali Decreto Sacrae Congregationis Vniuersalium Inquisitorum, Vicarius Episcopi, non minus, quàm Consultores praestare debent iuramentū secreti, in forma solita, & consueta, vt constat ex literis Eminentissimi D. Cardin. Arigonij, 9. Iunij 1612. directis Inquisitori Cremonę, prout idem etiā in Inquisitoribus fuisse statutum ab eadem Sacra Congregatione apparet, ex aliis literis eiusdem Eminentissimi Cardinalis, sub die 24. Decembris 1611.

TITVLVS VII.

De Vicario Generali Inquisitorum.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus Principis potest subdelegare.*
2 *Delegatus ad vniuersitatem causarum non potest omnes subdelegare.*
3 *Hodie Inquisitores possunt sibi creare Vicarium Generalem.*
4 *Vicarius Generalis Inquisitorum debet esse annorum 30.*
5 *Quae qualitates requiruntur in Inquisitore eadem requiruntur in Vicario.*
6 *Pulcherrima Doctrina Bart. Quod qui vult Officio seruire per substitutum, substitutus debet habere eas qualitates, quas habet Principalis.*
7 *Iurisdictio Vicarij Generalis pendet à concessione Inquisitorū.*
8 *Quae regulariter soleant Vicario Gen. Inquisitorum concedi.*
10 *Maior est Iurisdictio Ordinarij quam Vicarij Inquisitoris cōtra Ferd. de Castro Palao, n.9.*
11 *Vicarius Generalis Inquisitoris eo modo subest Praelatis sui Ordinis, quo Inquisitor.*
12 *Reprobatur Zanard. in materia potestatis Praelatorum ordinis, supra Vicarium Inquisitoris.*
13 *Praelati ordinis in casu scandali debent assumere informationes contra Vicarium Inquisitoris, & eas transmittere ad Sacram Congregationem.*
14 *Monitum ad Inquisitores, & eius Vicarios.*
15 *Certissimum signum boni Magistratus est diligi à probis, & timeri à malis.*
16 *Mortuo Inquisitore non expirat Iurisdictio eius Vicarij Generalis, quia cum eligitur ab Inquisitore, confirmatur à Sacra Congregatione, Eminentiss. & Reuerendissimorum Cardinalium Supremorū Inquisitorū.*
17 *Et ita in facti contingentia fuit obseruatum in Ciuitate Papiae.*

VIso de Inquisitoribus, ratio ordinis exigit, vt de eorum Vicarijs Generalibus videamus. Sit igitur

§. I.

An Inquisitores possint sibi deputare Vicarium Generalem.

QVamuis in terminis Iuris communis, de hac re esse possit maxima difficultas, quia, etsi delegatus Principis possit subdelegare, *l. A Iudice, Cod. de Iudic.* Attamen cum Inquisitores sint delegati ad vniuersitatem causarum, vt saepe vidimus titulo praecedenti, non videntur posse delegare vniuersitatem, totam causarum ipsis demandatam, sed tantū vnam, vel duas causas secundum Doct. Barr. *l. more maiorum, col.4. vers. Item, dicit Glo. fi. n.11. ff. de Iurisd. omnium Iudicum.* 9. 8.

Verum, (quidquid sit de Iure communi,) haec dubitatio penitùs sublata est, ex Summorum Pontificum Const. Iuris Canonici dispositione, & Doctorum traditionibus, secundum quae, dicendum est posse Inquisitorem plenariè committere vices suas creando sibi Vicarium Generalem, habentem eādem cum ipso facultatem, excepta potestate delegandi, *vt suprà. tit. prox. vidimus*, ita Eymeric. *in Direct, p.3. quaest.13. & 15. & ibi* Pegn. *comm.62 & 64.* vbi quod hoc ius competit Inquisitoribus, ex Bullis, Pij II. Incip, *Cum dudum*, & Clem. VII. Incip. *Cum sicut* Farin. *Haeresi, q.186.n.29.* Scac. *de Iud. cap.67.n.11.* Lud. à Paramo *de Origine S. Inquisitionis, lib.3.q.2.n.51. & ferè per totam* Mol. *de Iust. & Iure, tom.6. tract.5. disp.28.n.8.* P. Diana *Resol. Moral. p.4. tract.8. resol.18.* Zanard. *in Summ.1.p.q.44. per totam*, & Ferd. de Castro Palao *in Opere Morali, 1.p. tract.4. disp.8. punct.11. §.2. num.12.* qui alios allegant.

Et de hac re nulla his temporibus potest adesse dubitationis suspicio cum quotidiana praxis omnium Inquisitorum haec sit, vt habeant Vicarios Generales.

§. II.

§. II.

De qualitatibus eligendi in Vicarium Generalem S. Officij.

Quoad ætatem eligendi in Vicarium Generalem huius Tribunalis, dicendum est, quod sicut in Inquisitoribus debet esse annorum 40. ita in eorum Vic. Generali-
4. bus, est restricta ad annos 30. ex *Const. Clem. VII.* Incip. *cum sicut impressa in litteris pro S. Officio, fol. mihi* 107. ita Eymeric. *quæst.* 16. 3. *p.* & ibi Peña. *comm.* 65. Farin. *dicta quæst.* 186. *num.* 52. Castro Palao, *dicto* §. 2. *n.* 26. & Mol. *in alleg. disp.* 28. *n.* 23.

5. Quò verò ad alias qualitates, dixit Eymericus *in dicta q.* 16. quod eligendus in Vicarium Inquisitoris Generalem, debet esse vir litteratus, constans, firmus, circumspectus, fideique zelator, & feruidus, & Eymericũ sequitur Farin. *vbi supra, n.* 55. & Peña *dicto comm.* 65. vbi in Summa dixit quod, quæ qualitates requiruntur, in Inquisitore eædem requiruntur, in Vicario Generali.

6. Et hoc notabile dictum Peñæ, confirmo ego, ea pulcherrima traditione Bart *in l.* 1. *n.* 4. *Cod. de Præpositis Agentium in rebus, lib.* 2. vbi ait, quod qui vult seruire officio, etiam medio substituti, debet eligere virum eiusdem conditionis, quod colligit Bart. *in dicta l.* 1. ibi, *per cartularium eiusdem scrinij*, & Doct. Bart. ibi. sequitur, Celsus Hugo. *in Addit. ad com. Petri Rebuffi, in lege prædicta*, & Bobadill. *in sua Politica, lib.* 1. *c.* 12. *n.* 1. *& ibi, in Apostilla.*

§. III.

De Iurisdictione Vicarij Generalis.

Vidimus suprà, quod Inquisitor potest totam suam Iurisdictionem committere Vicario suo Generali, ex quo sequitur ipsius
7. iurisdictionem in totum pendere, ab Inquisitoris commissione, qui modò maiorem, modò minorem facultatem, ei potest committere.

8. Regulariter tamen solet Vicariis Generalibus, concedi facultas sumendi informationes, citandi, monendi, præcipiendi, excommunicandi, carcerandi, definiendi, terminandi, & exequendi, & omnia alia faciendi, quæ potest ipsemet Inquisitor facere, excepta tantùm sententia relapsorum, & impœnitentium, quã sibi solent Inquisitores reseruare, & hæc colligitur ex forma litterarum patentium, quæ ab Inquisitoribus solent Vicariis suis generalibus concedi, cuius formulam habes, apud P. Massin. *in sua Praxi, p.* 9. *fol. mihi* 294. Rubr. *forma di lettere patenti, per il Vicario, &c.* & ante ipsum, apud Eymericum, 3. *p. n.* 37. *&* 40. vbi Pegn. *comm.* 10. qui omnino videatur.

An autem maior sit, hæc iurisdictio Vicarij Inquisitoris, quam ordinarij, certè ratio quam 9.
Ferd. Castro Palao, *dicta disp.* 8. *punct.* 13. *n.* 5. pro parte affirmatiua, quam ipse tenet, allegat, valde vrget, Quod scilicet cum Inquisitor creet Vicarium, ex facultate sibi concessa à Summo Pontifice, ipsum Pontificem repræsentat, & ab eo quodammodo dicitur iurisdictio prouenire, ad quod etiam faciunt not. per Bobadill. *in sua Polit lib.* 1. *c.* 15. *n.* 27. vbi, quod tenentes Rectoris Ciuitatis, licet sint facti à Rectore, tamen dicuntur, & habentur, ac si essent nominati ab ipso Rege, ex facultate concessa Rectori, à Rege nominandi tenentes & latè *in Apostill. ad dictum locum* Bobadill.

Quia tamen communis opinio est, in con- 10.
trarium, vt videri potest ex allegatis per me *in Annot. ad* 1. *q. Guidonis Fulcodij, num.* 25. & DD. ibi adductis addi possunt, Lud à Paramo, *de Origine S. Inquisitionis lib.* 3. *quæst.* 2. *num.* 72. & Farin *dicta quæst.* 186. *num.* 91.

Et quia video etiam hanc communem in praxi in S. Officio esse receptam, dum in Cõgregationibus & sententiis ferendis, Vic. Generalis Episcopi præcedit Vicarium Generalem Inquisitoris, non audeo ab hac sententia discedere, intelligendo tamen eam, vt declarant supra memorati DD. de Vicario creato ab Inquisitore, non de Vicario, qui esset constitutus à sanctissimo immediatè, vel ab Eminentissima Congregatione.

§ IV.

An Vicarius Inquisitoris subsit Prælatis sui Ordinis.

In hac re idem dicendum est, de Vicario 11.
Generali, quod diximus de Inquisitore supra titulo proximo, quod scilicet in concernentibus obseruantiam regularem, subsunt Prælatis sui Ordinis, secus in concernentibus munus sanctæ Inquisitionis. Ratio autem, quare Summi Pontifices voluerunt Inquisitores, & alios Officiales S. Officij, in concernentibus munus suum esse à Prælatis sui Ordinis exemptos, nihil aliud est, nisi vt Inquisitores, & eius Vicarij munus suum liberè, & absque vllo impedimento obire possent, vt considerauit Pegna, *comm.* 60. 3. *p.* Ex qua ratione, ego
non puto veram doctrinam Zanardi *dicto c.* 6. 12.
q. 44. verf. *Quarto scias*, vbi, dixit Prælatos Regulares, Vicarium S Officij, & Notarium eiusdem Ordinis cum Inquitore, si eos arbitrentur non posse sine scandalo morari in aliquo Conuentu, posse declarare dictos Vicariũ & Notarium ad suos Conuentus originales spectare, quo casu ait, Zanard. priuati essent dicti Vicarius, & Notarius omnibus Gratiis, & Priuilegiis Conuentus, in quo habitant.

Quia

Quia hoc esset per indirectum retrahere eos ab eorum munere, & Farin. *dicta quaest.* 186.*num.*132. ait, quod si Superiores ordinum possent punire Inquisitores, & eorum Vicarios, ipsis esset aperta via impediendi sanctum Officium, & (addo ego,) ad ipsorum libitum amouendi Vicarios, quod tamen non est eis sub quocumque obedientiae praetextu permissum, Eymericus, 3.*p q.*17. vti quod Praelati ordinum virtute suae Iurisdictionis, non possunt Vicarium Inquisitoris de loco ad locum transferre.

13. In casu igitur, scandali, debent Praelati assumere Informationes contra Vicarium, & Notarium, & eas transmittere ad vniuersale Tribunal, Romanae Inquisitionis, & prouisiones expectare ab illo Eminentissimo Ordine, vt dixi, supra titulo proximo.

14. Monendi tamen sunt Inquisitores, & eorum Vicarij, vt quantum fieri potest, obseruantias regulares peragant, & sese cum communi aliorum fratrum sui Ordinis vita conformare studeant, scientes, quod quantò diligentiùs haec custodierint, tantò magis à probis viris diligentur, & malis terrorem incu-
15. tient, quod boni Magistratus certissimum esse indicium, & euidens signum dixit, ex Ferro *in Genesim.cap.*9. Simanch. *de Republica.lib.*5.*c.*5.*n.*8.

§. V.

An morte Inquisitoris finiatur Iurisdictio Vicarij.

Breuiter dicẽdum quod, vt omnibus difficultatibus quae in hac materia possent promoueri occurreretur,

Sacra Congregatio Eminentissimorũ DD. Inquisitorum, Generalium decreuit, quod Vicarij Inquisitorum Generales nominarentur seu eligerentur, ab Inquisitoribus, ita tamen quod confirmari debeant ab ipsa Eminentissima Congregatione.

Quo stante decreto, cum dicantur Vicarij habere Iurisdictionem à dicta Sacra Congregatione, ex quo actus solet tribui confirmanti, vt infrà dicam, in titulo Consultoribus S. Officij, & probant Canonistae, cap. *Si Apostolicae, de Preb. in* 6. Natta *cons.*669.*num.*16. Vtique per mortem, vel remotionem Inquisitorum eorum Iurisdictio non expirabit.

16. Et ita in facti contingentia obseruatum fuisse scio in Ciuitate Papiae, in qua mortuis ibi, duobus Inquisitoribus, Vicarij Generales S. Officij, omnia Inquisitionis negotia pertractarunt.

Atque haec de his Vicariis Generalibus S. Officij dicta sufficiant, me DD. suprà allegatis in aliis remittens.

TITVLVS VIII.

De Consultoribus, & Congregationibus S. Officij.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitores possunt sibi eligere Consultores in Negotiis fidei.*
2 *Hi Consultores gratis consulere debent.*
3 *Regulariter Consultores eliguntur ab Inquisitoribus, vt Papiae, & in aliis Ciuitatibus Dominij Mediolani.*
4 *In Ciuitate Cremonae, quae amplissima est, & illustrissima nominantur Consultores ab Inquisitore & eliguntur à Sacra Congregatione, vt fit in Metropoli.*
5 *Consultores Cremonae & Mediolani à sola Congregatione Eminentissimorum Supremorum Inquisitorum amouentur.*
6 *Laici, & coniugati possunt eligi in Consultores S. Officij, num.7. vbi, quod fallit in Regno Lusitaniae in quo Consultores habent votum decisiuum, & se subscribunt sententiis.*
8 *Plures qualitates requiruntur in Inquisitoribus & eorum Vicariis Generalibus, quàm in Consultoribus, & ad hoc adducitur pulcherrima Bobadill. Traditio.*
9 *Qualitates eligendorum in Consultores enumerantur.*
10 *In Electionibus Magistratuum semper prae oculis habenda est virtus.*
11 *De diligentia Inquisitorum in Electione Consultorum, vbi quod non debent iudicare secundum faciem.*
12 *Ex Consultoribus aliqui debent esse Theologi, aliqui Canonistae, aliqui Legistae.*
13 *Consultores in Congregationibus Sancti Officij, eo modo praecedunt, quò extra.*
14 *De praecedentia inter praeceptorem S. Spiritus, almae Vrbis, & Reuerendissimum Generalem Dominicanum, remissiuè.*
15 *In materia praecedentiae attenditur consuetudo, etiam si esset contra ius, num. 16. vbi an hoc intelligatur de consuetudine iuris vel facti.*
17 *Vbi non adest certa consuetudo praecedentia debetur habenti maiorem dignitatem.*
18 *Titulatus effectus de Collaterali consilio praecedit non Titulatum.*
19 *Inter duos Officiales eadem die creatos, quis praeferatur vbi de controuersia orta, supra hoc inter Regentem, de Anna & Regentem Constantium, in Regno.*
20 *An praecedentia debeatur anteriori in data vel anteriori in adeptione possessionis, n.21. & 22. vbi decis. Senatus Lusitaniae, &*
Collatera

NVNC de Consultoribus Sancti Officij, eorum electione, muneribus, ac præcedentiis, breuiter agendum est, sit igitur

§. I.

An Inquisitores possint sibi eligere Consultores.

POssunt Inquisitores eligere sibi consultores in negotiis ad Sanctum Officium spectantibus, quinimo etiam possunt eos, ad id cogere, ita ad litteram decidit text. cap. *Vt commissi. §. Aduocandi quoque. de hæret. in* 6. vbi Canonistæ, Eymericus, *in Direct. 3. p. q. 77.* & *ibi,* Peña *comm.* 126. Zanard. *in Summ. diuin. Præceptorum, 1. p. c. 6. q. 41.* Simanch. *de Cath. Inst. 41. n. 11.* Decian. *tract. Crim. lib. 5. cap. 24. num. 10.* cum aliis allegatis à Farin. *de hæresi. quæst. 186. num. 188.*

Dicti

2. Dicti autem Consultores gratis consulere debent, Simanch. *vbi suprà num.* 13.

Quamuis autem de Iure isti Consultores, seu Assessores S. Officij eligi possint ab Inquisitoribus, & de facto in multis ciuitatibus ab
3. eis deputentur, vt Papiæ, & in reliquis ciuita-
4. tibus huius Dominij; Attamen Cremonæ, tā Consultores, quàm Aduocatus Fiscalis, & Cancellarius, (ad nominationem Reuerendissimorum per tempora Inquisitorum) eliguntur ab Eminentissimis, & Reuerendissimis Inquisitoribus Generalibus, prout etiam ab eadem Eminentissima congregatione eligi solent Consultores S. Officij Mediolani; Vnde hi Consultores à memorata Sacra Congregatione dependent, nec nisi ab ea remoueri pos-
5. sunt, quia actus tribuitur confirmanti Surd. *cons.* 385. *num.* 33. *vol.* 3. vbi ad propositum nostrum, adducit pulcherrimam Doctrinā Bart. *in l. fi. Cod. de Defens. Ciuit.* vbi dixit, quod, si quis est electus ab vno, & confirmatus ab alio non potest renunciare, nisi in manibus confirmantis, quia ei actus tribuitur.

§. II.

De qualitatibus eligendorum in Consultores.

6. IN hac re, præsuppono primò, etiam personas laïcas, & coniugatas posse eligi in consultores, S. Officij, ita Royas de hæreticis, 1. *p. num.* 404. & id quotidiana experientia docet, & ego qui sum Iudex conseruator Iurium S.
7. Officij, Consultor, & Aduocatus Fiscalis, sum coniugatus, hoc limitarem, vt non procedat in Regno Lusitaniæ, quia ibi consultores habent votum decisiuum, & in sententiis se subscribunt, vt attestatur, Sousa *in Aphorismis S. Officij, lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 14.

8. Præsuppono secundo, multo plures qualitates requiri in Inquisitore, & eius Vicario Generali, quàm requirantur in electione consultorum, colligi potest hoc, ex pulcherrima doctrina Bobadill. *in sua politica, lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 73. *per totum*, vbi probat, multo plura requiri in Prætore, seu Gubernatore vnius ciuitatis, quàm in vno Senatore, seu Auditore vnius Regiæ Audientiæ, quia Senatoris, seu Auditoris munus est, videre processus, & super eis, cum communicatione aliorum Coauditorum dicere votum suum, munus autem Prætoris, seu gubernatoris est, non solum eadem agere, sed & vlterius totam suam ciuitatem regere, eam à malis hominibus expurgare, & pleraque alia facere, quæ summam in eo prudentiam requirunt, vt notat *ibidem* Bobadill. *& numeris sequentibus, & in Epistola ad Lectorem, in* 2. *tomo*.

His præsuppositis Canonistæ *comm. in dicto cap. vt commissi* §. *Aduocandi*, quos sequitur Simanch. *dicto tit.* 41 *num.* 12. Royas, & Peña locis à Farin. *dicta quæst.* 185. *num.* 189. allegatis dixerunt in Consultores Eligendos esse, 9.
viros prudentes, probos, peritos, honestos, & prouidos, hæc omnia explicauimus cum de Inquisitoribus loquuti fuimus, & latè declarantur à Carolo Tapia, *ad Constit. Regni Neapol. lib.* 2. *in Rubr. fere per totum*, vbi more suo
egregiè loquitur, *& num.* 14. ait in huiusmo- 10.
di electionibus virtutem semper esse præ oculis habendam, quia vt ait, Simanch. *de Republica, lib.* 5. *cap.* 4. ex Dionys. Halicarnass. *Apud nos Magistratus, & Honores deferuntur, non ditissimis, non qui longiorem maiorum Indigenarum possunt seriem ostendere, sed dignissimis.*

Maxima autem vti debent Inquisitores di- 11.
ligentia in horum assessorum electione, Tapia, *vbi supra, num.* 5. *& seq.* cum aliis, per nos allegatis, *in tit. de Inquisitoribus*, & valde cauendum est ne secundum carnem, & sanguinem iudicantes Inquisitores, decipiantur, omnibus enim postpositis, ad virtutem, scientiam & ad vitæ probitatem, respiciendum est.

Ex Consultoribus autem, aliqui debent esse 12.
Theologi, aliqui Canonistæ, & aliqui ciuilistæ, Dec. *d. lib.* 5. *cap.* 24. *num.* 10. Peña *comm.* 126. & Zanard. *dicto cap.* 6. *quæst.* 42. vers. *Primò notandum*, certè in nostra Congregatione regulariter, adsunt, quatuor Regulares Theologi, quatuor Clerici Seculares Canonistæ, & quatuor Iurisconsulti laici.

§. III.

De præcedentia inter Consultores.

PRæmittendum est, quod in Sacra Congregatione vniuersalis Inquisitionis de Vrbe, cui se conformare debent Inferiores
Congregationes, eo modo præcedunt inter 13.
sese Consultores, quomodo solent præcedere extra Congregationem, ita Gratian. *discept. forens. tom.* 5. *cap.* 845. *per totum*, sed maximè, *num.* 45. vers. *maximè in huiusmodi*, vbi ob id
latissimè probauit, in dicta Congregatione 14.
de Vrbe deberi præcedentiam, Reuerendissimo Præceptori, seu commendatario S. Spiritus, supra Reuerendissimum Generalem Ordinis Prædicatorum ambos Consultores, ex eo, quod in Capella Papæ dictus præceptor præcedit, & ex aliis prærogatiuis ipsius, ibi consideratis.

Hoc igitur stante, solummodò hoc loco notandæ erunt Regulæ nonnullę, quas DD. considerant in materia Præcedentiæ, ex quibus postea vnusquisque possit iudicare, quid in vnoquoque casu particulari sit sentiendum.

Primò ergo notant scribentes in materia 15.
præcedentiæ, in primis considerandam esse

consuetudinem, quæ multum in ea potest, etiam si sit contra Ius, Io. Franciscus Ferentill. *ad Decis.* 903. Buratti, *n.* 20. Fab. de Ann. *cons.* 40. *n.* 2. pluribus sequentibus, vbi quod in hac re non requiritur in Iudicio possessorio cõsuetu-
16. do Iuris, quæ decẽnium requirit, sed sufficit consuetudo facti, videlicet sic fuisse in certis actibus obseruatum, Gama, *decis.* 1. *n.* 13. & 14 Rot. *decis.* 85. *n.* 5. *in Colonien.* Precedẽtiæ. Coram Vbaldo, in vltimo Impressis Venetijs, Scipio Lancellotus in allegatione sua pro Canonicis Regularibus, apud Tambur. *de Iure Abb. disput.* 25. *Quæsito*, 1. *n.* 198 & 199. to. 1. & Bobadill. qui alios latissimè cumulat *in sua Politic. tom.* 2. *lib.* 3. *c.* 5. *n.* 23. & ibi in addit.

17. Secundò considerant DD. quod vbi certa consuetudo non adest, tunc præcedẽtia debetur habenti maiorem dignitatem, Bald. *le. Obseruare* §. *Antequam, ff. de Officio Proconsulis*, Auend. *de exequendis Mandatis Regis* 1. *p. cap.* 19. *n.* 16. Anna, *dicto cons.* 40. *n.* 1. Cyriac. *contron. forensi*, 101. *num.* Grat. *dicto cap.* 845. *n.* 52. qui cæteros allegant.

Hinc colligit Carolus Tapia insignis I.C. *decis.* 21. Supremi Italiæ Consilij per totam,
18. plura. Sed maximè, *n.* 26. Titulatum effectum de Collaterali Cõsilio præcedere antiquiores eiusdem consilij non titulatos, Et inter Consiliarios titulatos eum qui maiorem habet titulum Regens de Ponte, *decis.* 8 *num.* 5.

19. Hinc Franc. *decis.* 144 dixit, inter Officiales vno die creatos fuisse prælatum eum, qui primò fuit Doctoratus, & eum qui aliud Officium actu exercebat, quamuis alius idem officium prius exercuisset, & ibi addẽtes, bene Regens Const. l. 1. *Cod. de Consulibus*, lib. 12. *n.* 2.

Hinc etiam Anna Iunior *cons.* 136. vol. 2. consuluit, quod ipsemet debebat præcedere alium sibi in data parem, quia ipse erat filius Doctoris de Collegio magni nominis, quia multos libros ediderat, quia prius fuerat à Prorege nominatus, & quia ipse in ordine scripturæ erat primo nominatus, Carolus Tapia, *dicta decis.* 21. *n.* 1. Mastrill. *decis.* 130. *n.* 25.

20. Tertiò, notant DD. inter omnino pares præcedentiam deberi ei, qui primò adeptus fuit possessionem Officij, licet alius posterior in
21. possessione fuisset prior in data, Cabed. *dec. Lusitana*, 3. 1 *p. n.* 1. *& seq & decis.* 4. & 5. *ibid.* Tapia *vbi suprà*, *n.* 15. *& seq.* Regens Const.
22. *in dicta l.* 1. *nu.* 25. vbi quod Collaterale consilium iudicauit contrarium, de anno 1613. Die 10. Ianu. pro vt etiam contrarium iudicauit idem collaterale, anno 1623. de Mense Iulij mãdando dari præcedentiam, primò in data, quãuis posteriori, in possessione, vt attestatur Ioann. Bapt. de Thoro *in Compend. decis. Regni, tom.* 2. *fol. mihi*, 481. vbi ad hanc decisionem validandam allegat consilium Larattæ, 87. qui scripsit in causa, quæ fuit decisa à Collaterali, *cons. dicta*. Die 10. Ian. 1613.

Ego decisiones has contrarias Collateralis consilij, & Senatus Lusitaniæ, concordarem, 23.
vt hæ de Iure procedant, cum aliquid potest imputari ei, qui priorem datam habet, cur possessionem non fuerit adeptus. Illæ verò habeãt locum cum nihil potuit imputari, vt puta quia prior in data fuit absens in seruitio Regis, vt accidit in casu primæ decisionis dicti Collateralis Consilij, & clarè innuit, Laratt. *dicto cons.* 87. *n.* 42. quia ex hoc, non poterat dici negligens in adipiscenda possessione.

Quarto considerant DD. quod habẽti di- 24.
gnitatem inseparabilem, si contingat eum exercere aliquod munus ratione cuius in cons. vel congregatione, non deberetur ei præcedentia Attamen ea ei debetur præcedentia ratione dictæ dignitatis, exemplum potest esse in Senatoribus, & Consiliarijs, qui dicuntur habere dignitatem inseparabilem, vt not Fab. de Anna, *dicto cons.* 40. *num.* 31. nam si vnus ex eis in consilio interueniat, vti Aduocatus, 25.
non sedet post omnes, sed in suo loco, vt decisum in Sacro Consilio fuisse attestatur, Frãc. *decis.* 138. vbi addentes, Anna *dicto loco*, n. 31. & Regens Tapia, *dicta decis.* 21. *num.* 3. Idem in eodem Sacro Cõsilio fuisse seruatum in Consiliario Petro Ant. Carauita electo in 26.
Fisci Patronum, in quadam causa, quæ in Regia Camera tractabatur decidenda in Collaterali cons. Nam tamquam Consiliarius in eodem Collaterali præcessit Præsidentes, dictæ Cameræ, vti refert Regens Const. *in dicta le.* 1. *num.* 37. *& seq.*

Sicque Illustriss. Senator Marcus Anth. 27.
Montius in quadam Apostilla Manuscripta ad illum locum Constantijs ait se vidisse, de Anno 1627. seruari in Magistratu Ordinario Mediolani, in quo Illustriss. D Senator Laguna (Vir morum integritate ac Doctrina verè 28.
singularis nunc in supremo Italiæ Cõsilio Aduocatus Fiscalis meritiss.) Fiscalis prorogatus in causa fisci, contra Hæredes Ludouici Portæ, & Comitis Tabernæ retinuit suam prærogatiuam præcedendi Illustrissimum Senatorẽ Crassum Iudicem Adiunctum in illa vna cum Illustriss. D. Sen. Picenardo Conciue meo, qui 29.
ob singulares animi sui dotes, prudentiam, ac legalem scientiam, nunc Præsidem Magistri Ordinarij, vnicum Ciuitatis nostræ Decus, & Ornamẽtum omnes admirantur, Sedit enim ad dextram Illustriss. Præsidis, D. Senator P. Cenardus, ad læuam D. Sen. Laguna, & infra eum, D. Sen. Crassus. Atque hæc de Præcedẽtia, ad cuius materiam videndi sunt DD. omnes supra relati, sed maxime Regẽs Tapia, *dec.* 21. Regens de Ponte, *decis.* 8. Io. Bapt. de Thoro, in 2. Tom. Cõpendij, vbi latissimè, Tãbur. loco alleg. vbi ponit omnes allegationes pręcipuas factas in causa pręcedẽtię inter Canonicos

D

nonicos Regulares, & Monachos Benedictinos, Fab. de Ann. *cons.* 122. *vol.*2. Bobadill *dicto loco* 3. *c.*2. *per tot.* vbi de præcedentia vxorũ Officialium, Viscont. *in conclus. Iuris in verbo præcedẽtia*, & D. Aloys. Ric. *in suis Collect. decis. p.*7. *Collect.* 2596. qui alios latissimè cumulant.

§. IV.

An Pater, & filius simul possint eligi in Consultores S. Officij.

31. HAnc quæstionem bene resoluit Franciscus Marcus *in decis. Parlamenti, Delfinalis* 629. *lib. primo*, vbi ait, quod licet in aliquo Parlamento, aut Senatu de Iure non reperiatur vetitum esse simul Officiales Patrem, & filium. Attamen non admittuntur simul in Parlamento Parisiensi, sed in absentia alterius, alter admittitur.

32. Ex qua decisione corroboratur electio Sacræ Congregationis Eminentissimorum Supremorum Inquisitorum, qua superioribus annis ob benemerita D. Francisci Caucij I.C. deputauit D. Io. Baptistam I.C. eius filium in Consultorem S. Officij, seu potiùs in coadiutorem Patris sui, iam suprà 30. annos eiusdem Officij Cõsultoris cum hoc, quod in Congregationibus simul non interuenirent, quia vota Consultorum in his Congregationibus debent esse omnino libera, *ad not. per glos.* & Bart. *in l.*1. § *Quæ honoranda. ff. quarum rerum actio non detur.*

33. Confirmatur autem decisio Marci, ex traditis à Loseo *de Iure Vniuersit.* 1. *p. c.*3. *n.*28. vbi *ex l.*6. & 7. *ff. quod cuiusque vniuers. nomine*, probat Patrem, & filium posse simul esse Decuriones, & ibi sequitur allegatam Marci decisionem. Vnde Regno specialis adest Pragmatica 5. sub tit. *de Admin. rerum Vniuer.* quæ id vetat, vbi Scipio Rouit. & latiùs, Ioan. Paulus Montanar. *ibid.* §. 16 *per totum.*

34. Quia tamen huiusmodi electiones Patris, & filij, Patrui, & Nepotis, & duorum fratrum, maximè si simul viuerẽt periculosæ sunt, consulo Inquisitoribus inferioribus, ne vllo modo ad eas deueniant, nisi prius Supremis Inquisitoribus vniuersalibus Consultis.

§. V.

De qualificatoribus Propositionum.

35. SÆpissimè in S. Officio occurrit dubitatio, an propositio ab aliquo prolata sit hæretica, sapiat hæresim, sit scandalosa, Temeraria, &c. Vnde sæpissimè etiam ad propositionem qualificandam assumuntur Theologi, qui ob id dicuntur qualificatores, Royas *de hæret.* 1. *p. n.*384. & 204. P. Diana, qui refert pulchrã Toletanam instructionem, *p.*4. *tract.*8. *resol.*84. In nostro S. Officio Cremonæ, quatuor Consultores Theologi qualificant ipsi propositiones & cum Reuerendiss. Inquisitor semper sit Magister in Sacra Theolog. non egemus tot aliis Qualificatoribus, prout egent Inquisitores Hispaniæ, qui sunt Iurisconsulti.

De modo autem, & forma qualificandi has propositiones, quę obseruari solet in Hispania, videatur Paulus Garzia, *En la Orden de processar en el S. Officio*, fol. mihi 75. vers. *Despues de reconocidos.*

§. VI.

Quibus tempore, & loco fieri debeant, Congregationes S. Officij.

SOlent Inquisitores, vocare Consultores suos, non solùm cum sententia ferenda est condemnatoria, vel absolutoria, sed etiam ad omnes difficultates causarum occurrentes, egentesque maturo iudicio, & diligẽti examine, ac etiam cum agitur de captura aliquarum personarum insignium, ita Peña *in praxi Manuscripta, lib.*2. *c.*7. *n.*2. & *cap.*9. *n.*1. & *in* 3. *p. Directorij comm.* 126. Zanard. *in Sum. dicto cap.* 6. *quæst.*42. vers. *Secundò notandum.* 36.

An autem huiusmodi Congregationes sint habẽdæ de mane, vel in vesperis, Romæ Congregationes fiunt de mane, & etiã Cremonæ, quod est cum dispositione iuris conforme, vt notat Thesaurus in proœmio suarum decisionum, *n.*37. vers. *tempus vero Senatus*, quia de mane mẽs est magis quieta, & ingenium subtilius *c. sanè* 5. *q.*1. benè Alberic. *in Proœm. Cod.* §. *Quoniã*, qui ait, quod quies interiecta laborib. reddit nos operosiores, idẽ docuit Cabed. *decis. Lusitaniæ* 2. *num.*5. & *seq.* 1. *p.* vbi allegat text. ad hoc *l.*2. §. *Et quia Magistratibus. ff. de Origine Iuris*, ibi, & *quia Magistratibus vespertinis temporibus in publicum esse inconueniens erat*, & plura alia eruditè ad hoc ipsum comprobandum adducit. 37.

Locus proprius istarum Congregationum est Aula S. Officij. Audiui tamen à viris fide dignis extare super hoc litteras Eminent. Inquisitorum Generalium, mandantes, vt huiusmodi Congregationes, cum fiunt coram Episcopis habeantur in Episcop. Palatio, vbi verò Episcopus non potest, vel non vult interuenire, tunc fiant in S. Officio, & ibi accedat Vic. Gen. Episcopi, Ego dictas literas non vidi, scio tamen in nostra Inquisit. Cremonæ, ita ad vnguem obseruari, Sed post hęc scripta vidi Decretum S. D. N. Vrbani VIII. de quo in literis Emin. D. D. Card. Barber. Sub die 6. Decembr. 1635. directis Inquisit. Cremonæ, quo id de quo supra diximus, expressè cauetur, cum exceptione Inquisit. Mediolani, in qua Sanctissimus mandauit solitum obseruari. 38.

§. VII.

§. VII.

De ordine Votandi, in Congregationibus Sancti Officij.

39. EX stylo omnium ferè Tribunalium, summa cum ratione introducto, iuniores Senatores, Auditores, & Consultores, priores votant.

40. Ita Theologos, in Curia Parisiensi votare attestatur Nicol de Lyra, *in sua Apostil. super cap. 23. Exodi*, in verbo, *Iudicio*, & in Senatu eiusdem Ciuitatis Parisiensis idem obseruari ait Rebuff. *ad Const. Regias, tit. de Publicatione Attestationum, articul. vnico glos. vnica, num. 35.*

41. In Senatu Lusitaniæ, Florez de Mena, *in addit. ad Decis. primam Gamæ in fi.* & Cabedo *decis. 6. num. 8. 1. p.*

42. In omnibus aliis curiis Hispaniarum, Curia Pisana, *lib. 2. c. 4.* in Regno Neapol. Afflic. *decis. 1. num. 5. & seq.*

43. In Senatu Pedemon. Osaschus, *in Proœm. decis. num. 11.* & Thesaur. *decis. 1. num. 1.* vbi, Gaspar Antonius, eius filius.

44. Rationem omnes adducunt, ne minores formident declinare à sententiis maiorum, & ita obseruandum est etiam in Sancto Officio, prout etiam ita in Congregationibus sanctæ Inquisitionis, quæ habentur Romæ coram Sanctissimo, & Eminentissimis DD. Cardinalibus Supremis Inquisitoribus, ita obseruari intelligo.

45. In nostra Congregatione Cremonæ seruatur contrarium, nam dignior primo loco votat, & quamuis contrarius stylus sit rationabilior, & sequendus. Attamen etiam noster stylus habet DD. qui illum tuentur, ita enim tenet Grammat. *ad dictam decis. primam* Afflicti in verbo, *Digniores*, qui ad hoc refert alios canonistas, in cap. *Episcopus, dist. 17.* & secundum nostrum stylum aliquando fuisse in Sacro Consilio seruatum, attestatur Afflict. *dicta decis. 1. num. 7. circa medium.*

§. VIII.

De modo votandi in S Officio.

46. PRopositis in Congregatione meritis totius processus, iuxta text in cap. *Statuta*, §. *Iubemus, de hæreticis in 6.* ibi, *eis per totum processum super quo deliberandum est seriosè manifestari, ac integraliter explicari*, Eymericus *in direct. part. 4. quæst. 79. & ibi* Peña *com. 128.* Paramus *de Origine S. Officij, lib. 3. quæst. 4. de forma, & ordine Iudiciario, num. 56.*

47. ita tamen, vt nomina testium non publicentur Consultoribus, sed solum eorum Qualitates in genere, eis explicentur, secundum laudabilem consuetudinem S. Officij, de qua Farin. *de hæresi, q. 185. num. 196. vers. verum*, quam hucvsque per 14. annos vidi in S. Officio Cremonæ, inuiolabiliter obseruari, Castro Palao, *dicta disp. 8. punct. 11. num. 3.*

Propositis inquam meritis processus hoc modo, verus votandi modus est, vt Consultor, primò examinet num intentio Fisci sit plenè probata, vel quomodo. Secundò, vt consideret, an fisci Intentio maneat elisa, ex probationibus, & exceptionibus Rei. Tertiò, his perpensis votum suum Deum solum præ oculis habens, & eius tremendum Iudicium proponet, iuxta Regulas à nobis *in 2. & 3. parte huiusce operis* latissimè propositas, & declaratas, hunc votandi ordinem in Camera Imperiali, ab illius Senatoribus obseruari apparet, ex votis in eo Tribunali datis apud Ioann. Tilmannum, in suis Illustribus, & solemnibus obseruat. Summi Statutum Imperij Consistorij, *tom. 1. ferè per totum*, sed præsertim, Syntagm. 1 *decis. 2. voto 6. & pluribus sequent.* 48.

ex quibus etiam apparet, non omnes Senatores longas phylacterias in suis votis interserere, aliquando ab instituto alienas, sed breuiter, vbi cum relatore sentiant, nec in aliquo ab eo discrepent votum suum sex, vel octo ad summum lineis paruulis proferre, se remittendo, voto D. Relatoris, addita vnica ratione sex verbis explicata. 49.

Tandem ad finem huiusce §. duo notanda sunt ex Paulo Garzia, *en la Orden de processar en el S. Officio*, qui tractatus impressus est ex Ordine Supremi Consilij in Regnis Hispaniarum.

Primum est quod habet *fol. 26. à tergo*, his verbis, loquens de Consultoribus, *si el Reo se votare à tormento, nò se vote lo que se ha da hazer confessando, ò negando si no que se torne à veer.* 50.

Alterum est, quod habet *eodem loco* loquens de modo, quo Notarius S. Officij, debet in actis redigere vota consultorum dissonantia inter se, his verbis. *Y quando no ay conformitad, todos los que son de vn parecer se pondran juntos ora se an Inquisidores, ora ordinario ò Consultores comenzando del Inquisitor mas antiguo, y con el todos los, que le siguen, y luego el segundo, y assi de los de mas por que de otra manera ay alguna confusion.* 51.

§. IX.

An vota Consultorum sint decisiua.

NOn est dubium vota horum Consultorum esse consultiua tantum, non decisiua, ita Peña, *in direct. p. 3. com. 117.* Bariola *in Aphorism. Iuris vtriusque* in verbo *Vota Consultorum*, Diana, qui alios cumulat, *p. 4. Resolut. Moral. tract. 8. Resolut. 38.* & ita obseruari 52.

53. ri in Inquisitione Hispaniæ, colligitur ex instructione Madril. verbis latinis relata à Pegna, & Hispanis à Diana locis relatis, & in Inquisitionibus Italiæ idem in praxi esse vsu receptum constat, ex pluribus litteris Eminentissimorum Generalium Inquisitorum quæ in archiuio nostrę Inquisitionis Cremonæ, asseruantur, quæque id expresè in pluribus causis, declarauit.

54. Quamuis autem Inquisitor non teneatur sequi vota suorum Consultorum, attamen neque etiã sine ratione potest ab eis discrepare, nisi sint, vt aliquando accidere potest, valde irrationabilia, Pegna, *dicto comm.* 127. vers. *Quamquam* Zanard. *dicta quæst.*42. vers. *Tertiò notandum*, vbi quod multo minus discedendum est, à votis Consultorum, cum sunt vniformia, & cum eis stat sententia Episcopi Castro Palao, *dicta disp.*8. *punct.*11. *num.*5. vbi quod, nisi manifesta ratio obstet, de æquitate consilia Consultorum sunt sequenda.

55. Sed dato, quod inquisitores non teneantur sequi vota suorum Consultorum, an saltem teneantur ante sententiam ea requirere, ita quod, si non requirantur, sententia sit nulla.

Ferdinandus de Castro Palao, *in opere morali tract.*4. *dicta disp.*8 *punct.*11. *num.* 3. dixit probabilius esse teneri Inquisitores ante sententiam requirere vota consultorum.

Ego cũ P. Diana, *dicto tract.*7. *resol.* 38. vers. *Verum*, probabilius omnino puto contrarium, ex his, quæ ibi ipse adducit, & in nostra Inquisitione Cremonæ pluries vidi causas minimè graues ab Episcopis, & Inquisitoribus, simul sine vlla requisitione Consultorum expediri.

Animaduertit etiam, bene Zanardus, in

56. hac re *dicta q.*42. vers. *Quartò notandum*, Inquisitores non debere tantum fidere in suis Consultoribus, vt se ipsos putent immunes à reuolutione processus, librorum, & studio causæ, cum enim ipsi sint Iudices ipsis munus incumbit examinandi, & in facto, & in iure merita processus, & casus aliàs in simili materia ab Eminentissimis Supremis Inquisitoribus, & etiam ab eorum processoribus definitos.

57. Et ob id dicunt DD. quod mala Consultorum consilia non excusant Inquisitorem, à culpa, ita Pegna, *comm.* 127. vers. *Postremo illud monebo*, Royas *de hæret.* 1. *p. num.*424. *& seq.* & Farinac. *de hæresi, quæst.*185. *n.*194.

§. X.

De Secreto, ab Inquisitoribus Consultoribus indicendo.

58. SEcretum ab omnibus Magistratibus obseruandum tradiderunt quotquot, de Republica bene instituenda, & gubernanda tractatus ediderunt, quos latè cumulauit Simanch. *de Republica, lib.*7. *cap.*14. *& seq.* & latissimè omnino videndus Bobadill. *in sua Politica, tom.*1. *lib.*2. *cap.*5. *Que secreto ha de guardar el Corregidor*, Bene etiam Boss. *in tit. de carcerato fideiuss. relax. n.*32. vbi refert Frãciscum Bellonum in Ciuitate Casalis Senatorem, (ex eo, quod sententiam à Senatu latam, nondum tamen publicatam reuelauerat) fuisse capite obtruncatum, quam sententiam prius ipse in se ipsum tulerat, cum enim à Marchione fuisset interrogatus, qua pœna dignus esset, qui sententiam capitalem reuelasset, & ipse respondisset, eadem capitali pœna, subiunxit Marchio Montisferrati, tu igitur hanc pœnam patieris. 59.

Quia autem vt suprà, diximus neruus præcipuus causarum S. Officij est secretum, P. 60.
Massin. *in Praxi S. Officij, fol.* 10. vers. *Dee Parimente*, ideo summa cum ratione statutum est, in cap *Statuta.* §. *&, vt eorumdem, de hæreticis, in* 6. vt possint Inquisitores Consultoribus 61.
indicere secretum in causis S. Officij sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ. Eymericus, *in Direct.* 3. *part. q.*81. & ibi Pegna *in comment.* 130. Lucerna Inquisitorum in verbo *Inquisitor*, *num.* 21. Zanard. *in Summ. dicto cap.*6. *de Inquisitore*, *q.* 42. vers. *Sextò notandum*, & vers. *Septimò notandum*, vbi quod 62.
Consultores, etiam extra Congregationem inter se possunt loqui de meritis causarum, de quibus in Congregatione pertractarunt. Ad- 63.
dit insuper, quod lata, & publicata sententia Consultor potest dicere, ego fui in tali voto, quod intelligendum est cum grano salis, & secluso scandalo, & dummodò ij, quibus Consultor reuelat votum suum, non possint venire in cognitionem voti aliorum Consultorum, & dummodò non adsit periculum, quod ex tali reuelatione oriantur rixæ, ac contentiones.

Illud certum est numquam Consultori li- 64.
cere reuelare vota aliorum, maximè in causis grauissimis ob periculum, in quod eos iniiceret, qui sententiam duram dixissent, Boss. *in dicto titul. de Carcerato fideiussor. relaxando, numer.*30. vers. *& si publicarentur vota singulorum.*

Et hæc, quæ diximus de secreto à Consul- 65.
toribus obseruando, manifestiora redduntur, ex formula iuramenti, quod præstare solent Consultores in actu quo recipiuntur in Consultores, de qua in actis nostri S. Officij Cremonæ, iurãt enim se secretum seruaturos, nec de rebus in Congregatione pertractatis, reuelandis, sub pœna excõmunicationis ipso facto, à qua non possint absolui, nisi ab Eminentissimis DD. Cardinalibus Supremis Inquisitoribus, & pariter iurant sub eadem pœna de nõ loquendo, seu tractando verbo, vel scriptis,

aut

aut alio quouis modo, de his quæ concernunt causas S. Officij, nisi cum DD. Consultoribus aliisque Officialibus S. Officij, vt patet ex eadem forma iuramenti, de qua *suprà*, quæ etiã impressa habetur, apud Patrem Massin. *in Praxi S. Officij, p.* 9. in Rubr. *Forma del Iuramento* secundæ impressionis.

66. Si tamen Episcopi, vel Inquisitores reuelarent huiusmodi secreta S. Officij, nullam quidem censuram incurrerent, peccarent tamen mortaliter, vt notauit Zanard. *vbi suprà*, nisi Inquisitores, etiam ipsi in Congregatione suorum Consultorum iuramentum præstassent secreti, vti eos facere debere constat ex Decreto S. C. vt ex literis Eminentissimi D. Cardinalis Arigonij 24. Decembris 1611. directis Inquisitori Cremonæ, vbi etiam addit S. C. quod hoc Inquisitoribus mirum videri non debet, quia etiam Eminentissimi DD. Cardinales Supremi Inquisitores simile secreti iuramentum præstant.

67. Tandem notandum ad finem huius tituli Canonicos Cathedralis, dum vti Consultores intersunt Congregationibus S. Officij lucrari distributiones quotidianas, etiam eas quæ solis interessentibus, ita dantur, vt quomodocumque absentibus, etiam ex infirmitate denegentur, vt pro Canonicis nostræ Cathedralis contra Capitulum declarauit S. C. Eminentissimorum Supremorum Inquisitorum, sub die 2. Ian. 1614. & die 17. Ian. 1619.

TITVLVS IX.

De Aduocato Fiscali S. Officij.

SVMMARIVM.

1 *Nomen Fiscus in Iure significat ærarium, seu Cameram Principis.*

2 *Adrianus I. Imperator, fuit institutor Aduocati Fiscalis.*

3 *Aduocatus Fiscalis habet maximam dignitatem, & numeratur inter Clarissimos, n.* 4. *& num.* 8.

5 *Aduocati Fiscales à solo Rege creantur.*
Sedent in numero Iudicum, num. 6.
Sedent coram Principe, num. 7.
In nihilo differunt à Iudicibus, num. 9.
Deferunt Togam, num. 10.
Puluinaria serica ipsis substernuntur, n. 11.
Alia Priuilegia, Aduocatorum Fiscalium, remissiuè, num. 12.

13 *In omnibus causis, vbi de vtilitate fisci agitur interuenire debent Aduocati Fiscales.*

14 *In Statu Mediolani Fiscus non accusat, licet accusatori assistat, dummodò aliàs sit aperta via Iudici ad procedendũ, quàm ab ipso.*

15 *Idem seruat Aduocatus Fisci Sancti Officij in Hispania, & in Inquisitionibus Italiæ, num.* 16.

17 *Inquisitores habent Fiscum.*

18 *Inquisitores possunt sibi eligere Fiscalem.*

19 *In Inquisitione Cremonæ, olim solebat eligi vnus Promotor Fiscalis, qui erat vnus ex Procuratoribus vrbis, nunc eligitur vnus ex Consultoribus in Aduocatum Fiscalem.*

20 *Primus, ex Consultoribus electus in Aduocatum Fiscalem, fuit D. Ioan. Petrus Ala I.C. Insignis, huic successit Auctor.*

21 *Aduocatus Fiscalis Cremonæ creatur, à Sacr. Congregat.*

22 *Qualitates eligendi, in Aduocatum Fiscalem.*

23 *Regens Tapia, dixit expedire, quod in Fiscalem Regis in Regno, eligeretur vnus ex Consiliariis, Consilij Regij.*

24 *Quarum rerum cognitionem habere debeat, Aduocatus Fiscalis huiusce Tribunalis.*

25 *Quando Aduocatus Fiscalis contra hæreticos, possit accusationem porrigere.*

26 *Aduocatus Fiscalis, debet tueri Iurisdictionem S. Officij.*

27 *Aduocatis Fiscalibus Regis commendatur Iurisdictio eiusdem Regis.*

28 *Aduocatus Fiscalis S. Officij debet reuoluere libros denunciationum, & alia, &c.*
Debet processus contra reos formatos diligenter scrutari, num. 29.
Potest instare, quod Inquisitores sæpè edicta fidei promulgent, num. 30.

31 *De Iure Aduocatus Fiscalis non potest interesse Congregationibus, cum causa votatur & adducitur text.* l. Proximè, de his quæ in testamento delentur.

32 *Intellectus text.* l. fi. Cod. de Aduocatis Fisci.

33 *De Iure Aduocati Fiscales non habent Votum.*

34 *Quid in Praxi obseruetur in hoc, in Supremis Tribunalibus.*
Quid in Senatu Pedemontano, num. 34.
Quid in Senatu Cathaloniæ, num. 35.
Quid in Consilio Regni Siciliæ, num. 36.
Quid in Senatu Lusitaniæ, num. 37.
Quid in Consilio Neapolitano, num. 38.
Quid in Tribunalibus Inquisitionis in Regnis Hispaniarum, num 39.
Quid in Inquisitione Cremonæ, num. 41.
Quid in Curia Prætoria Cremonæ, num. 42.

40 *Aduocatus Fisci de Iure non potest interesse examinibus testium, nec torturæ rei, sed praxis est in contrarium, num.* 41. *sequentibus.*

43 *An stante stylo nostræ Congregationis, quod Aduocatus Fiscalis interueniat torturæ, possit ea ab Inquisitoribus inferri sine Aduocato Fiscali.*

44 *Quid in absentia Aduocati Fiscalis Cremo-*

 næ,

na, agebat Illustriss. Salamanca Prætor, & quo iure.
45 *In absentia Aduocati fiscalis, potest Iudex alium deputare.*
46 *An Aduocatus fiscalis, possit recusari suspectus, remissiuè.*
47 *De Iure in causis Criminalibus fiscus appellat, num. 48. vbi, quod ita fuit Decisum Romæ.*
49 *In Curiis Secularibus Regni, fisco loco appellationis datur recursus.*
50 *An fiscus S. Officij appellet. vel habeat recursum.*
51 *Fiscalis, qui habet votum decisiuum in Curia & iisdem causis recusatur, ex quibus Iudex.*
52 *Ita decidit Senatus Cathaloniæ.*
53 *Decisio Senatus nostri Mediolani, in hac materia.*
54 *Cum Fiscalis non habet Votum decisiuum in Curia tunc, an possit recusari, controuertunt DD. Verior sententia, est quod sic, ex cap.* Inimicitiæ, *num. 55. & seq.*
57 *Aduocatus potest arceri à munere aduocandi, contra inimicum, non sic procurator.*
58 *Si causa Inimicitiæ ortum haberet ex causa Officij non posset recusari Fiscalis.*
59 *Procurator Fiscalis non potest recusari.*
60 *In S. Officio, quando admittenda hac recusatio.*
61 *Officiales electi à Principe difficilius recusantur.*

SEQVITVR, vt de Aduocato Fiscali huiusce Tribunalis agamus, sit ergo

§. I.

De origine, & dignitate Aduocati Fiscalis.

1. PRæmissa significatione huiusce vocabuli, *Fiscus*, quod nihil aliud significat, nisi ærarium, vt notat Gothofred *in suis notis ad Rubr. Cod. de Iure Fisci*, vel Cameram Principis, provt complectitur quidquid ad illius cōmodum pertinet pecuniarium, vt dixit D. meus Peregr. olim in Patauino Gymnasio præceptor meus Amantiss. *tract. de iure Fisci, lib. 1. tit. 1. num. 20. & pluribus seq.* & Regens Constantius *in Rubr. prædicta, de Iure Fisci, num. 3.* Eliseus Danza, *in tract. de Pugna Doct. tit. de Officio Fisci, num. 1. & seq.* qui alios allegant.

2. Huiusce Ærarij, seu Cameræ, & Fisci, Adrianus Imperator primus omnium Aduocatum creauit, quem Fisci Aduocatum nominauit, & Adrianum ex post sequuti fuerunt alij Imperatores, ita Garz. Gallecus *de Hispanorum Nobilitate, & exemptione, Glo. 3. in principio, n. 17.* Mastrill. *de Magist. lib. 5. c. 8. n. 64.* Marc. Ant. Surgens *in Neapoli illustrata, lib. 1. c. 26. n. 26.* Regens Tapia *in Iure Regni Neapolitani, lib. 2. tit. de Officio Aduocati, & Procuratoris Fiscalis, in Rubrica, num. 12.*

Aduocati istius Fiscalis maximam esse dignitatem passim docuerunt scribentes, Alfar. *de Officio Fisc. glo. 9. n. 10. seq. & Glo. 16.* Mastrill. *vbi suprà, num. 65.* Peregr. *de Iure Fisci, lib. 7. tit. 2. num. 15.* Berart. *in Speculo Visit. secularis, cap. 12 n 1. & seq.* vbi quod numeratur Aduocatus Fiscalis, inter Clarissimos. 3.

Hinc Aduocati Fiscales à solo Rege creantur, Mastrill. *dicto num. 85.* vel à Principe supremam auctoritatem habente, Tapia *vbi suprà, num. 1.* 4. 5.

Sedent in numero Iudicum Supremorum, & Senatorum, *l. laudabile, Cod. de Aduoc. diuers. Iud.* Garz. *dicta glos. 3. num. 9.* 6.

Sedent coram Principe, Mastrill *dicto cap. 8. num. 73.* 7.

Inter Clarissimos numerantur, *l. restituendæ, Cod. de Aduoc. diuersor. Iud.* 8.

In modo prosequendi causas in nihilo à Iudicibus differunt, Alfar. *de Officio Fiscalis, glos. 17. num. 3.* versic. *Etiam*, in modo prosequendi. 9.

In locis, & Regnis in quibus soli Officiales Regij rogam deferunt, vt in Regno Neapol. Regens Tapia, *num. 5.* Mastrill. *num. 72.* Garz. *num. 11.* Et glos. 35. *num. 42. & seq.* vbi, quod super hoc adest ordinatio Potentissimi Regis nostri. 10.

Ipsis substernuntur puluinaria serica eadem cum Senatoribus, Garz. *dicta Glos. 35. n. 45.* 11.

Et plurima alia Aduocatis Fiscalibus, à Principis munificentia concessa fuerunt Priuilegia, vt omnes eorundem Dignitatem, ex his facile possent intelligere. 12.

Aduocati Fiscales in omnibus causis in quibus de vtilitate, & iure fisci agitur interueniunt, siue causæ Ciuiles sint, siue Criminales, & in nostro Statu Mediolani, Aduocatus Fiscalis non potest querelare, nec ipsemet denunciare, nec aperire viam Inquisitioni, sed eius munus tantummodo est instare apud Iudices & assistere denunciantibus, dummodò aliter sit aperta via Iudicibus, quàm per instigationem ipsius Fiscalis, Clar. *§. fi. quæst. 10. vers. fi.* 13. 14.

Et ita Fiscales in sancto Officio Hispaniæ non porrigunt accusationem contra reum coram Inquisitoribus, nisi postquam aperta est via Inquisitoribus ad procedendum contra reos, vt videre est ex Paulo Garzia, *en la orden de procesar en el S. Officio.* fol. mihi 15. Quod etiam obseruari in Inquisitoribus Italiæ colligi potest ex Praxi Inquisitorum Manuscripta Pegnæ, *lib. 2. per totum*, vbi de accusatione Fiscalis, ne verbum quidem, & ex traditis ab eodem, Pegna *in 3. p. Direct. comm. 14.* vers. *sed cum hodie*, vbi ait, quod habitis testibus, de 15. 16.

de crimine, & præcedenti debita Inquisitione, & informationibus, libellum accusatorium formare solet Fiscalis.

§. II.

An Inquisitores habeant Fiscum.

17. NOn est dubium, quin Inquisitores habeant fiscum, id enim manifestè supponunt omnes DD. qui de pœna confiscationis bonorum hæreticis imposita pertractarunt.

18. Et ob id Inquisitores posse sibi eligere Aduocatum Fiscalem, docuit Simancha, *de Cathol. Instit.* 53. *de Promotore Fiscali, per totum,* Lud. à Paramo, *de Origine S. Inquisitionis, lib.* 3. *quæst.* 9. *num.* 15. & idem Simanch. *in Enchirid. Iudicum violatæ Religionis, titul.* 20. *num.* 1. 2. Nec de hac re dubitari potest, quia in omnibus Inquisitionibus videmus deputari vnum
19. Aduocatum fiscalem, Et quidem in nostra Inquisitione Cremonæ, olim solebat deputari vnus Procurator, sub nomine Promotoris, seu Syndici Fiscalis, ab Eminentissimis, & Reuerendiss. supremis Inquisitoribus, ex post autem cœpit ab iisdem eligi vnus Aduocatus
20. Fiscalis qui simul est consultor, Et primus sic electus fuit, D. Ioan. Petrus Ala, Iuriscõsultus de Collegio nostræ Ciuitatis, vir in scientia legali insignis, huic ego successi, ad nominationem Reuerendiss. P. Magistri, Ioann. Baptistæ, de Sextula Inquisitoris tunc Cremonæ, de nostra Ciuitate, sancto Officio, & tota sua
21. Religione optimè meritus, & ab iisdem Eminentiss. Cardinalibus, anno 1630. fui electus, & confirmatus, cum iam essem etiam Consultor eodem modo electus, vsque de anno 1626.

§. III.

De qualitate eligendorum in Aduocatos Fiscales.

22. IN Aduocatum Fiscalem, S. Officij eligendus, debet esse vir probus, industrius, diligens, fidei zelator, & Iuris peritus, Simanch. *de Cath Instit, dicto tit.* 53. *num.* 1. & in Enchirid. *tit.* 20. *num.* 2. Lud. Paramus, *dicta quæst.* 9. *n.* 40. *& seq.*

23. Bene Regens Tapia, *in Iure Regni Neapolit. lib.* 2. *tit. de Officio Aduocati, & Procuratoris Fiscalis, in Rub. num.* 9. *& seq.* vbi generaliter dixit, eligendos in Aduocatos Fiscales, debere esse viros doctissimos, probatissimos, & diligentes, & subdit, quod ob hoc, non esset incongruum, vt ad hoc Aduocati Fiscalis munus eligerentur Regij Consiliarij, & Cameræ Præsidentes, quorum esset probata doctrina, & omnibus nota probitas.

Ex quo fortassè mota fuit sacra Congregatio, dum vt suprà, dicebam, cœpit eligere in Aduocatum Fiscalem S. Officij Cremonæ, vnum ex Consultoribus eiusdem Tribunalis.

Debet autem Aduocatus fiscalis, huius 24.
Tribunalis, Pontificij, & Cæsarei Iuris perfectam cognitionem habere, vt iuridicè munus suum apud Inquisitores exercere possit. Paramus, *vbi suprà, num* 40. sed præcipuè debet esse versatus in delictorum ad sanctum Officium spectantium, & eorum pœnis, ac Bullarum Apostolicarum in materiis huius Tribunalis editarum cognitione, Tapia, *loco alleg. num.* 13.

§. IV.

De Officio Aduocati Fiscalis huius Tribunalis; Et, an possit interesse Congregationibus, & habeat Votum.

MVnus Aduocati Fiscalis consistit, in 25.
porrigenda accusatione contra hæreticos, post assumptas in Summario Iud. contra eos Informationes, Paramus *de Origine Sanctæ Inquisitionis, quæst.* 4. *Rubr. de forma, & ordine, num.* 46. *lib.* 3. *cum aliis suprà,* per nos allegatis, Vnde Azeued. in Regias Hispaniæ Constitutiones Nouæ Recompilationis, *lib.* 2. *tit.* 13. *leg.* 3. ait, quod Fiscales accusare non possunt, nisi Inquisitione, vel delatore præcedente & exclamat contra Episcopos, qui permittunt in suis curiis seruari contrarium.

Debet vlterius Aduocatus Fiscalis, tueri 26.
(quantum potest) Iurisdictionem S. Officij, quæ ei maximè cordi esse debet, & sicuti Aduocatis Fiscalibus Regis, Regia Iurisdictio
commendatur, vt notat Bobadill. *in sua Polit. lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 4. *& seq.* ita etiam Iurisdictio sancti Officij, eiusdem Tribunalis Aduocatis Fiscalibus diligentissimè est commendanda. 27.

Debet etiam dicta testium exquirere, libros 28.
denunciationum reuoluere, vt quos reos cognouerit, possit coram Inquisitoribus instare, vt carceribus mancipentur, & debitis pœnis mulctentur, ita Paramus *dicta quæst.* 9. *num.* 39. vers. *præcipuum tamen munus,* & Simanch. *in alleg. tit.* 13. *n.* 3. *& seq.*

Debet quoque processus, qui contra reos 29.
huiusce Tribunalis formantur diligẽter scrutari *tradita à nobis tota, & integra tertia parte huius operis,* vt tempore relationis possit, tam in facto, quàm in iure allegare Simanch. *vbi suprà, num.* 9. *&* 10.

Potest etiam, & debet coram Inquisitori- 30.
bus instare, vt edicta fidei promulgent sæpiùs, vt in Hispania fieri consueuit, ea enim ibi, quotannis publicantur, Paramus, *dicta q.* 4. *in Rub. de forma, & ordine, num.* 20.

An autem Aduocatus Fisci possit in Congregationibus interuenire, dum causæ referuntur, & votantur.

31. De Iure dicendum est, quod non, per text. expressum *in l.Proximè*, ibi, *Antoninus Cæsar, cum remotis omnibus deliberasset*, ff. de his, quæ in testamento delentur. Et ex lect. illius text. apparet in eo casu, interuenisse Aduocatum Fisci, ibi. *Et Aduocatus Fisci dixit*,

Qui text. licet loquatur, in Imperatore, attamen ad alios etiam Iudices eum extendunt, Bart. ibi Bald *num*. 5. Raph. Cum. *num*. 5. Castr. *num*. 5. Goffred *num*. 1. Albericus, *n*. 2. versic. *Nota modum qui quotidie seruatur*, Mastril. qui loquitur in hac materia egregie. *decis*. 214. *num*. 22. *& seq. vol*. 3. vbi etiam ait text. *l. fin.*

32. *Cod. de Aduoc. Fisci*, ibi, *Examen præsente Fisci Aduocato suscipiant*, qui in contrarium solet allegari intelligendum esse de interuentu fisci, quoad probationem in facto, & allegationes in Iure, & in omni casu eius decisionem procedere solum in casu in quo loquitur, & sic in causis Ciuilibus in quibus plura Fisci Aduocatis conceduntur, quæ in Criminalibus denegantur, vt latè deducit Mastrill. ibi, *num*. 26. *& seq.*

33. Et ex his colligi potest, quod si de Iure Aduocati Fiscales non possunt esse præsentes collationibus, quæ ab assessoribus fiunt pro decisione causarum, multò minus poterunt habere votum in dictis causis, vti etiam notauit idem Mastrill. *loco suprà alleg. num*. 8.

34. Atque hæc de iure procedunt, quia ex reuolutione librorum apparet in praxi varium esse stylum Curiarum Supremarum.

Nam in Senatu Pedemontano, cum instantibus Aduocatis fiscalibus, hæc quæstio disputata fuisset, decisum fuit contra Fiscales, vt probauit Gaspar Antonius Thesaurus, qui tunc in illo Senatu aderat præsens, *Quæst. Forens. lib*. 1. *q* 48. *num*. 6.

35. In Senatu Cathaloniæ, indistinctè admittũtur Aduocati Fiscales in Consilio, & habent votum decisiuum, quod connumeratur inter vota aliorum DD. de Regio Consilio, vt testis est Peguera in decisionibus dicti Senatus, *Decis*. 232. vers. *Verum quia in Cathalonia.*

36. In Regno Siciliæ, Aduocati Fiscales in Regia audientia, sunt præsentes, dum causæ referuntur, & votantur, non tamen habent votum decisiuum. Mastrill. *dicta decis*. 214. *num*. 20. vers. *Quæ omnia in Regno, & de Magistratibus, lib*. 5. *cap*. 8. *num*. 78.

37. Idem seruatur in Regno Lusitaniæ, vt ait Cabed. *decis. illius Regni*, 119. *num*. 5. *p*. 2.

38. Et in Regno Neapolitano, Tapia, *in Iure illius regni, lib*. 2. Tit. de Officio Aduocati Fiscalis, super Ritu, Reginæ Ioanne II. Incip. *Item quod procurator Fiscalis*, Et Eliseus Danza *in tractatu de Pugna Doctorum, titul. de Officio Fisci, num*. 89. *& sequentibus.*

Stilus Sanctæ Inquisitionis in Regnis Hispaniarum, qui, vt videre est ex Simancha, *de Cath Instit. dicto titul*. 53 *num*. 10. est, vt Fiscalis si vult in Congregatione esse præsens relationi actorum, & ibi allegare in Iure, & in facto id ei concedatur, absit tamen cum testium dicta scribuntur, & rata habentur, & cum Iudices, & Consultores, de sententia ferenda deliberant, est magis conformis cum dispositione Iuris communis de qua *suprà*. 39.

Et notandum est pro clariori intelligentia illius styli, quod cum testes examinantur, vel repetuntur, vel per eosdem ratæ habentur depositiones, non potest Aduocatus Fiscalis esse præsens, prout nec potest esse præsens cum reus torquetur, vt bene pluribus allegatis probauit, Afflictus *in Constit. Regni, lib*. 1. *Rubr*. 61. *in constitutione* Incip. *Quæstiones*. n 5. & 6. Quia sicuti in examine testium abesse debent partes, & in actu torturæ Accusator, ita abesse debent partium, & Accusatoris Aduocati, per Iura ibi ab Afflicto allegata. Et ideo in Hispania ex allegato stylo abest Fiscalis cũ dicta testium scribuntur, vel rata habentur. 40.

Sed in nostra Inquisitione Cremonæ, ista non seruantur; Nam licet examinibus testium Aduocatus Fiscalis non intersit, nisi ab Inquisitore vocetur, attamen ex Decreto particulari S.C. Eminentissimorum DD. Cardinalium supremorum Inquisitorum, vt ex litteris Eminentissimi D. Cardinalis Mellini, sub die 27. Iulij 1618. interest examinationibus testium ad defensam, & repetitioni testium, ac etiam esse debet præsens Congregationibus etiam dum causa votatur, & semper esse præsens torturæ, vna cum Inquisitore, qui sedet medius inter Vicarium Generalem, à dextris, & Aduocatum Fiscalem à Sinistris. Et in hac re Eliseus Danza, *loco supra alleg. num*. 111. ait, quod quamuis doctrina Afflicti sit, in Iure vera, ipse tamen semper vidit contrarium obseruari, & credo, quod obseruantia, de qua ibi Danza, non sit solum in regno Neapolitano. 41.

Quia ego quando fui sub laudatissimo viro, Illustrissimo D. Don Consaluo de Salamanca Prætore Cremonæ, & Senatore meritissimo locum tenens D. Aduocati Fiscalis huius Ciuitatis per integrum ferè biẽnium semper interfuit torturæ, quæ reis inferebatur, siue ex ordine Curiæ nostræ, siue ex decreto Senatus excellentissimi Mediolani, & dum fui Proiudex, semper mecum interfuit D. Ioann. Maria Pirella Aduocatus fiscalis, 42.

An autem stante stylo nostræ Inquisitionis, possit reis inferri tortura sine Aduocato fiscali, cum absens est, dubitari potest. 43.

Ego certè, si essem Inquisitor, numquam ad torturam deuenirem sine Aduocato Fiscali; & si abesset, deputarem vnum alium Officialem

cialem Tribunalis, pro illo actu, vt solitus erat facere Illustrissimus Salamanca, dum eram illius Proiudex Maleficiorum sub sua insigni Prætura nostræ Ciuitatis, cum instabant condemnationes faciendæ, vel è latere fisci accusanda erat contumacia, & negotium dilationem non patiebatur, ac Aduocatus Fiscalis absens erat, ipse enim pro illis actibus deputabat, vnum Iurisconsultū qui loco Fiscalis accusabat contumaciam, & alia necessaria peragebat, secundum Doctrinam Clari *in § fin. quaest.* 10. vers. *Scias igitur*, ibi, *nam in quocumque casu*, quæ communis est, eam enim sequitur Mattienz. *in lib.* 5. *Recompilat. nouæ legum Hispaniæ, tit.* 14. *l.* 1. *glo.* 1. *num.* 1. & Bobadill. *in sua Politica, tom.* 2. *lib.* 3. *cap.* 15. *n.* 99. vbi *in Apostill.* alios allegat.

45. Et his omnibus apparet stylum in hac materia vniuscuiusque Tribunalis esse sequendum, & vbi de stylo non appareat à terminis Iuris communis non esse discedendum.

§. V.

An Fiscus Sancti Officij, possit appellare.

47. DE Iure Fiscus appellat in causis Criminalibus, Franc. *decis.* 470. *num.* 9. Danza *in tract. de Pugna, Doct. tit de Officio Fisci, n.* 28. Gramat. *decis.* 14. Genuens. *in Praxi Curiæ Archiepiscopalis Neapolitanæ, cap.* 45. *num.* 2. vbi quod ita Romæ Anno 1600 fuit decisum
48. post longam disputationem, Aloys. Ric. *Decis. Curiæ Archiepiscop.* 81. *t.* 2. vbi, quod hoc non habet difficultatem, quia appellatio in Iure non reperitur fisco prohibita à sententiis etiam absolutoriis rei.

49. In Curiis tamen sæcularibus Regni, loco appellationis datur fisco recursus, nisi reus appellasset, quia tunc potest Aduocatus fisci appellationi adhærere, latè alios allegans, & plures decisiones collateralis Consilij referens Danza, videndus *vbi suprà, à num.* 38. *vsque ad num.* 80. Et addentes ad decis. 148. Præsidis, De Franchis, propterea quod ad rem nostram attinet.

50. In S. Officio ex supradictis, concludendum est, quod in omnibus casibus, in quibus dari potest appellatio vel recursus ea concedi etiā debent fisco, cum in hoc non reperiatur prohibitus de Iure, nec aliquid speciale in fisco huius Tribunalis statutum inueniatur.

§. VI.

An Aduocatus Fiscalis, possit recusari suspectus ex capite inimicitiæ.

GRauis est difficultas hæc, cuius solutio vt habeatur, generaliter, non solum pro hoc Tribunali, sed etiam pro aliis existimo pro totius istius materiæ clara distinctione distinguendos esse tres casus, vt certa ab incertis secernamus.

Primus casus est, cum Aduocatus Fiscalis in decisione causæ habet votum decisiuum, sicuti illud habet in Curia seculari Cremonensi in qua votum Fiscalis, & Iudicis habentur pro decisione Curiæ, etiam si illustrissimi DD. Prætores dissentiant Et in hoc casu certum est apud omnes, ex iisdem causis Aduocatos Fiscales recusari, ex quibus de Iure Iudices recusari possunt, de quibus latè Borgnin. *suarum decis. tom.* 1. *decis.* 30 & Nouar. *ad pragm. primam Regni Neapolit. de Suspit. Official.* ac Carolus Tapia, *in suo Iure Regni Neapolit. lib.* 3. *tit.* 35. *de suspit. Official. per totum titulum* vbi egregiè loquitur in hac materia. 51.

Casus hic de per se est clarus, & decisus reperitur in Regno Cathaloniæ ab illo Senatu iunctis omnibus aulis, vt dixit, Peguera videndus *decis.* 232. vers. *verum quia in Cathalonia*, vbi ait articulum hunc fuisse in eo Senatu disputatum ex ordine Excellentissimi Proregis illius Regni. 52.

Senatus etiam noster Mediolani Excellentissimus eandem recusationem Aduocati Fiscalis Cremonæ admisit, quia vt dixi habet votum decisiuum in Curia. Rescriptum Senatus est tenoris sequentis, directum spect. D. Prætori Cremonæ. 53.

Dilectissime Noster. Vt omnis suspicio tollatur à narrata causa in occlusis precibus Iosephi Summi, committimus vobis, vt habita summaria informatione de expositis, amoto memorato Fiscali, vti suspecto, alterum eius loco deputetis arbitrio vestro eligendum Mediolani 6. *Augusti* 1572. à tergo autem *Spect. I. C. Pratori Cremonæ, Senatori nostro Dilectissimo.*

Secundus casus est, cum Fiscalis in Curia, cuius est Fiscalis non habet votum decisiuum, sed tantummodò interuenit in formatione processus, examine testium, tortura rei, & in aliis actibus Iudicialibus, & in hoc casu duæ adsunt inter sese contrariæ sententiæ. 54.

Prima est, eiusdem Senatus Cathaloniæ, apud Peguer. *dicta decis.* 232. *vbi suprà*, quod Aduocatus Fiscalis in hoc casu non potest allegari suspectus. sed quod debet admitti ad allegandum pro Rege quidquid voluerit, alio in ipsius loco subrogato tantummoò ad votandum in expeditione causæ, ne ius Regis deterius reddatur. 55.

Secunda opinio est Sacri consistorij Regni Siciliæ, apud Scipion. Rouitum *in Pragm. Regni, titul. de suspic. offic. pragmat.* 5. *numer.* 2. & 56.

& Mastrill.*decis.*214.*per totum, vol.*3. Quod imò potest Aduocatus Fiscalis, recusari suspectus etiamsi votum decisiuum non habeat in Curia. Probaturque hoc ex insigni decisione,
57. Aluari Valasci 124. *per totum lib.* 2. vbi dixit in Senatu Portugalliæ pluries fuisse decisum, simplices Aduocatos non posse aduocationis munere fungi contra inimicos, & assertio hæc Valasci verissima est, nam alias similes decisiones eiusdem Senatus quod non possit quis esse Aduocatus contra suum inimicum refert, Georgius Cabedo, *decis.*214.*num.*9. vers. *Item, inimicus, tom.*1. Si igitur simplex Aduocatus ex capite inimicitiæ reiicitur à munere Aduocationis, multò magis idem dicendum erit de Aduocato Fiscali, qui multo maius potest præiudicium afferre causæ.

58. Et verè sententia hæc Mastrilli, & Rouiti est de Iure verior, vnam tamen de necessitate admittere debet limitationem, vt non habeat, locum vbi inimicitia inter Aduocatum, & reum haberet originem ex causa officij, nam tunc nullo modo Aduocatum Fiscalem posse recusari, vt suspectum probauit, idem Mastril. *dicta decis.*214.*num.*31.*& seq.*

59. Tertius casus est, quando sumus non in Aduocato Fiscali, sed in Procuratore, & Syndico Fiscali, & tunc videtur, quod talis non possit, neque ex capite inimicitiæ recusari, vt suspectus.

Probari potest hæc conclusio, tum ex eo, quod huiusmodi recusatio Procuratoris, fuit reiecta in Regno Lusitaniæ, apud eundem Cabedum, *vbi suprà, num.*9. vbi dixit, quod quamuis Senatus ille sæpius Aduocatos reiecerit à munere Aduocandi contra inimicos, id tamen numquam voluit decidere in Procuratoribus.

Tum quia pariter in Regno Siciliæ, non recusantur Procuratores, & Syndici Fiscales, vt testatur Mastrill. *dicta decis.*214. *in princ.* ex literis specialibus Nostræ Regis Majestatis.

60. In nostro Sancto Officio, Aduocatus Fiscalis, non habet votum decisiuum, cum nec illud habeant Consultores, solus enim Inquisitor, & Ordinarius decidunt causas huiusce Tribunalis.

Quare in hac quæstione, quantum ad rem nostram attinet, Ego eius sum sententiæ, quod si contra Aduocatum Fiscalem allegaretur, & probaretur inimicitia, maximè capitalis, debeat omnino ab illa causa abstinere, quo casu partes erunt Inquisitoris alium Aduocatum Fiscalem, pro ea causa eius loco subrogare.

Non tamen passim recusationes, ex aliis causis sunt admittẽdæ, maximè in Aduocatis Fiscalibus S.Officij, qui ad id munus eliguntur à Sanctissimo D.nostro, & ab Eminentissima Congregatione S. Officij de Vrbe, prout
61. sic eligitur Aduocatus Fiscalis Sancti Officij Cremonæ, & illius Consultores, iuxta ea, quæ docent DD. de aliis Officialibus à Principe electis, qui regulariter recusari non possunt nisi ex vrgentissimis causis *l.vnica. ff. de Offic. Præfecti Prætor,* Cabed. *decis.*20.*num.*7.*part.*1. Procurator autem Fiscalis S.Officij nullo modo, mea quidem sententia poterit, vt suspectus recusari, ex his quæ diximus suprà, in tertio casu, nisi tamen aliter iustissimo Reuerendissimorum, per tempora Inquisitorum arbitrio videretur, cui multa ob eorum præsumptam prudentiam, & Religionem de iure remissa sunt.

TITVLVS X.

De Aduocato, & Procuratore Reorum, in S.Officio.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitores in S.Officio, deputant vnum Aduocatum, & Procuratorem Generalem Reorum.*
2 *Quales viri sint deputandi in Aduocatos reorum huiusce Tribunalis.*
3 *Si rei alios Aduocatos, vel Procuratores petant præter deputatos ad id munus in S.Officio, an eis sit ab Inquisitoribus satisfaciendum.*
4 *Quid obseruetur in S.Officio Cremonæ.*
5 *In Aduocatum reorum eligendus est iurisperitus; qui iuramentum præstat de seruando Secreto.*
6 *Aduocatus reorum debet inducere reum ad veritatem fatendam.*
7 *Legitimis modis debet tueri reum.*
8 *Processum sibi consignatum (eius Officio expleto) debet reconsignare S.Officio.*
9 *Inquisitores possunt compellere Aduocatos, vt in S.Officio patrocinentur.*
10 *Salaria, & Honoraria Aduocatorum, & Procuratorum reorum, ex quibus ipsis sint persoluenda.*

POST Titulum de Aduocato Fiscali S.Officij, sequitur, vt videamus de Aduocato, & Procuratore reorum, & quidem *in tit. de defensionibus reorum*, §.1.*&* 2. visum fuit, an, & quando debeant reis assignari in hoc Tribunali, tam Aduocatus, quàm Procurator, nunc duo tantummodò in hac materia supersunt videnda; videlicet, De qualitatibus istius eligendi in Aduocatum, & Procuratorem reorum, & de amborum muneribus, & Officiis.

§. I.

§. I.

De qualitatibus eligendorum, in Aduocatum, & Procuratorem Reorum.

1. Laudabilis adest in Tribunalibus, S.Officij consuetudo, vt Inquisitores deputent vnum Aduocatum, & vnum Procuratorem Reorum.

2. Hi debent esse viri, de hæresi non suspecti, fidei zelatores, probi, legales, & in vtroque Iure (maximè vero in materiis ad hoc Tribunal spectantibus) non mediocriter versati. Eymericus *in Directorio, num.* 127. vers. *& sic concederentur sibi*, Peña *ibi comment.* 28. *sub litera C*, Locatus *in Iudic.* in verbo, *Aduocatus, numer.* 1. vers. *Aduocatus etiam eis*, Simanch. *de Cathol. Instit.* tit. 5. *de Aduocatis, num.* 3. *& in Enchirid. Iud. violatæ Religionis*, tit. 42. *de Aduocatis, n.* 2. Farin. *de hæresi, quæst.* 197. *n.* 78.

3. Et cum casus acciderit in S.Officio, vocandi sunt hi ad munera prædicta ab Inquisitoribus deputati, & hoc quidem regulariter, nam si Rei Aduocatos, & Procuratores postulent præter deputatos in Sancto Officio, eis vtique iusta existente causa satisfaciendum erit, vt notat Peña 3. *part. comm.* 30. vers. *Et concedo sibi talem.*

4. Et sic ad petitionem reorum, in S. Officio nostro Cremonæ, sæpè vidi deputari in Aduocatum ipsorum, etiam aliquem ex DD. Consultoribus, qui posteà in illa causa abstinet à Congregatione, & Voto, ita etiam Sousa, *in Aphor. l.* 2. *cap.* 3. *num.* 8.

§. II.

De Muneribus Aduocati, & Procuratoris Reorum.

5. Primo loco Aduocatus præstare debet Iuramentum, prout, & Procurator, de Secreto obseruando, & de reo bene, ac fideliter defendendo, Simanch. *dicto tit.* 5. *num.* 5. vers. *Is autem Iurare debet*, Peña *alleg. com.* 28. vers. *Dandus est autem*, Paramus *de Origine S. Inquisitionis, lib.* 3. *quæst.* 4. *in Rubr. de forma, & ordine Iud. num.* 48.

6. Secundò, totis viribus, & conatu contendere debet, vt reum ad veritatem fatendam inducat, ita vt si cognoscat causam rei esse iniustam eam omnino deserat, ita Simanch. vbi suprà, Castro Palao *in opere Morali, tom.* 1. *tract.* 4. *disput.* 8. *punct.* 6. *num.* 5. Sousa *dicto cap.* 30. *num.* 10.

7. Tertiò, legitimis tantummodò modis reum tueri debet, hoc enim continet ipsius iuramentum de munere suo fideliter, & bene exercendo.

Quartò, in iuris allegationibus breuis esse debet, & in hoc sequi modum, quo, tam Fisci Aduocatus, quàm partium coram Imperatore allegarunt, in *l. proximè ff. de his, quæ in testamento delentur*, vbi etiam hoc ex illo textu notat Bald. *num.* 5. vers. *Item nota quod Iudex.*

Quintò, post munus suum expletum debet processum sibi ab Inquisitore consignatum, S.Officio reconsignare, ita P.Massin *in praxi, p.* 4. Rubr. *Modo d'essaminar li Rei à difesa*, fol. mihi 109. vers *Et fatta dal Notaro* secundæ impressionis. 8.

Et quæ de Aduocato dicta sunt proportionabiliter erunt eorum Procuratori applicanda.

Ad finem huiusce tituli duo notanda sunt. 9.
Primum est, quod Inquisitores possunt compellere Aduocatos, vt in aliqua causa sui Tribunalis patrocinentur, Bobadill. *in sua Politica lib.* 2. *cap.* 17. *n.* 103.

Alterum, quod huiusmodi Aduocatis Salaria, & Honoraria solui debent ex bonis reorum, vbi pauperes non sint, Simanch. *vbi suprà, num.* 7. nam si pauperes sunt, tenentur gratis patrocinari, vt notat Simanch. *dicto tit.* 5. *num.* 6. & ita indistinctè obseruatur in Sancto Officio. 10.

TITVLVS XI.

De Vicariis Foraneis, S.Officij.

SVMMARIVM.

1 *Solent Inquisitores in eorum Diœcesi creare sibi Vicarios foraneos.*
2 *Vicarij Foranei ratione dicti muneris nullam habent præminentiam in choro, vel Ecclesia.*
3 *Quales sint in Vicarios foraneos eligendi.*
4 *Quantus debeat esse numerus istorum Vicariorum.*
5 *Facultas Vicarij foranei, qualis.*
6 *Vicarius foraneus neminem potest carcerare.*
7 *Nisi in casu summæ necessitatis.*

Viso de Aduocato, & Procuratore reorum, consequens est, vt aliqua dicamus, de Vicariis foraneis S.Officij.

§. Vnicus.

De electione, & munere Vicarij foranei S. Officij.

Solent Inquisitores eligere in Diœcesi sibi demandata aliquos Ecclesiarum Rectores Doctos, & Pios, & eos suos Vicarios foraneos (ad differentiam Vicarij sui Generalis) creare, 1.

creare, Zanard. *in summ.* 1. *p.c.*6.*q.*44. vers. *circa hoc.*

2. Hi Vicarij foranei, nullam habent praeminentiam dignitatis, prout, nec Vicarij foranei Episcoporum, vt notat Barbos. *in Sum. Bullarij* in Verbo, *Vicarius foraneus*, & in suo tractatu, *de Officio Episcopi*, *p.*3. *alleg.* 54. *n.*140.

3. In Vicarios foraneos eligendi debent esse, fidei zelatores, ac probi viri, & in materiis S. Officij versati, & ego si essem Inquisitor, ne mihi vnquam aliquid in istorum electione posset imputari, semper ad hoc munus deputarem Vicarios foraneos Episcoporum, nisi aliud in contrarium adesset.

4. Quoad numerum autem horum Vicariorum, ego censeo, numquam excedendum esse numerum ab Episcopis in sua Dioecesi deputatum, quia si prudenter Episcopus arbitratus fuit pro recto regimine suae dioecesis sufficere decem Vicarios foraneos, multò magis idem numerus erit sufficiens, quoad S. Officium, ex quo sine vllo dubio, multo maior solet esse numerus causarum ad Tribunal Episcopi spectantium, quoad Officium sanctae Inquisitionis attinentium.

Et hoc multò magis obseruandum est ab Inquisitoribus, cum ipsis toties inculcet Papa, vt numerum ministrorum non necessariorum tollant, vt suprà saepiùs vidimus.

5. Facultas Vicarij foranei dependet ab Inquisitore, regulariter tamen non solet eis concedi, nisi sola instructio offensiui processus, ita tamen, vt in eo instruendo saepius de his, quae peraguntur moneant Inquisitorem, eius literae patentes, quibus solent eligi, habentur apud P. Massin *in Praxi S. Officij*, *p.*9. *fol.*195. *secundae Impressionis.*

Varia autem ad Vicarios foraneos monita habentur in libello, quodam impresso Mutinae, & Cremonae cui titulus est, *Instruttione per li Vicarij Foranei del S. Officio.*

6. Illud certum est, Vicarios foraneos neminē posse carceribus mancipare, nisi re cum Reuerend. Inquisitorib. participata, vel nisi

7. summa, & ineuitabilis adesset necessitas, puta, V. G. si tractaretur de haeretico formali, & periculum esset in mora, quia se prępararet ad fugam, tunc enim, *ne dum Romae Consulitur*, *Sagunto expugnetur*, existimo eum posse contra dictum haereticum ad capturam procedere.

TITVLVS XII.

De Cancellario S. Officij.

SVMMARIVM.

1 *Olim Inquisitores vtebantur Opera Notariorum Episcopi.*

2 *Nunc ex priuilegiis Inquisitores possunt creare Notarios.*

3 *Per simplicem assumptionem Clerici ad scribendum acta S. Officij non dicitur quis Notarius creatus.*

4 *Quibus solemnitatibus Inquisitores creant Notarios.*

5 *Forma iuramēti à Cancell. S. Officij praestādi.*

6 *De munere Cancellarij S. Officij.*

7 *De Salario Notarij S. Officij.*

8 *Attestationibus Cancellarij S. Officij, circa puritatem, vel impuritatem sanguinis, an credatur.*

9 *In nostra Inquisitione Cremonae quot adsint Notarij & quae sint eorum salaria.*

10 *An Inquisitor posit fungi munere Notarij in eius defectum.*

11 *Quid in hoc casu agere debeat Inquisitor.*

NVnc sequitur, vt videamus de Cancellario, seu Notario S. Officij, sit igitur

§. Vnicus.

De electione Cancellarij, seu Notarij S. Officij, & eius muneribus.

LIcet olim Inquisitores minimè possent Notarios creare, vt videre est ex Eymerico, *in* 3. *p. Directorij*, *quaest.* 18. vbi quod antiquitus tenebantur inquisitores, vti opera Notariorum Episcopi. 1.

Attamen nunc, ex Priuileg. Pij IV. Incipit. *Pastoralis Officij cura*, impresso in litteris Apostolicis pro S. Officio, post directorium, fol. mihi 125. & ex alio rescripto Apostolico Iulij III. de quo non meminit Peña *loco infra allegando*, quod tamen rescriptum habetur, apud Flauium Cherubinum *in Comp. Bullarij Scholio secundo post dictam Const. Pij IV. tom.*2. *f.*11. possunt Inquisitores vnum vel plures Notarios saeculares, vel Ecclesiasticos, etiam Regulares sibi in Notarios eligere, Peña *comm.*67. *p.*3. vers. *Caeterùm hodie*, & Farin. qui more suo omnes cumulat, *de haeresi*, *quaest.*185. *n.*10. Zanard. *in Sum.* 1. *p. cap.*6. *q.*45. Simanch. *in Enchirid. Iud. viol. Religionis*, *tit.*19. *n.*2. & P. Massin. *in Praxi S. Officij*, *part.*2. *fol.*22. vers. *Quando adonque.* 2.

Et quidem aduertendum maximè est ad illud, quod notat Peñ. *dicto com.*67. vers. *Sed in hac*, per simplicem assumptionem vnius Clerici, vel Sacerdotis ad scribendum acta S. Officij, nō intelligi illum creatum Notarium, sed opus est, vt Inquisitor illum creet in Notariū sui Tribunalis, cum debitis solemnitatibus, videlicet, tradito sibi calamo, & Atramento, addito solemni iuramēto, & verbis consuetis, *Esto Notarius, & fidelis*, Zanard. *loco alleg.* vers. *Primum est*, & haec omnia peragenda sunt coram 3. 4.

coram Notario, & testibus, qui de Electione, & Creatione Notarij rogatus existat.

5. Forma autem Iuramenti, quod præstare debent Notarij, habetur *in Clem.* 1. §. *Porro*, vers. *Notarij quoque de Heret.* Et est, quod fideliter Officium suum exercebunt, & hoc iuramentum, præstandum est iterum à Notario, dum assumitur pro Notario S.Officij, etiamsi aliàs illud idem Iuramentum præstitisset dum primò fuit Notarius creatus, Peñ. *3. p. comm.* 109. vers. *De Iuramento Notariorum*, Zanard. *dicta q.* 45. vers. *Tertium est*, Farin. qui alios allegat, *loco allegato num.* 11.

6. Munus Cancellarij S.Officij est, diligenter & fideliter scribere acta S Officij, recipere denunciationes coram Inquisitore, vel eius Vicario, instrumenta ad hoc Tribunal spectantia recipere, & alia peragere, quæ Cancellarij in similibus Tribunalibus facere consueuerunt, sed præsertim partes sunt huius Cancellarij seruare secretum, quod promittere debet, cum assumitur in S.Officio pro Notario, sub pœna periurij, & excommunicationis latæ sententiæ iuxta formulam, de qua P. Massin. *in Praxi, p. 9. fol.* 300. *secundæ Impressionis.*

7. Quoad Salaria Cancellarij, si certa sunt, definiri solet illorum quantitas ab Inquisitoribus ex redditibus S.Officij, si vero incerta, tunc non possunt excedere taxam Eminentiss. DD. Supremorum Inquisitorum, Farin. *dict. q.* 185. *n.* 12. taxa autem prædicta impressa habetur, in libello inscripto, *Instruttione per li Vicarij Foranei del S. Officio.*

8. Attestationibus istius Cancellarij, circa puritatem, vel impuritatem sanguinis, & similes materias etiam in concursu contrariarum probationum, maximè deferunt suprema Tribunalia, vt videre est ex Rot. apud Coccin. *decis.* 68. *n.* 13. *& in vna Corduben. dimidia Portienis* 28. *Iunij* 1628. *coram Merlino, impress. in Vltimis diuers. decis.* 202. *num.* 13. vbi aliæ decisiones concordantes allegantur.

9. In nostra Inquisitione Cremonæ, adsunt vnus Cancellarius, qui ad nominationem Reuerendissim. Inquisitoris eligitur ab Eminentiss. Supremis Inquisitoribus, cum Salario certo aureorum 60. quod postea ex ordine eiusdem Eminentiss. Congregationis solet Cancellariis benemeritis augeri, & vnus Notarius Regularis, qui eligitur ab ipso Inquisitore; In Diœcesi autem singulis Vicariis Foraneis solet Inquisitor vnum etiam Notarium deputare.

10. An autem Inquisitor ipse in defectum Notarij possit scribere acta, vide quæ dixi *in tertia parte huius operis* vbi dixi, quod non, & *ibi* allegatis adde Viuium *decis.* 48. *num.* 4. *in fi. lib.* 1. vbi ait, Regiam Audientiam Bari declarasse nulla acta quædam scripta manu Officialis qui non erat Notarius, & Viuium *ibi* sequitur, Capiblanc. de Officio Baronum *Pragmat.* 8. 1. *part. num.* 369. *tom.* 1. *in vltima editione.*

Quid autem agere debeant Inquisitor, & eius Vicarius in defectum Notariorum, notant DD. in cap. *Vt Officium*, §. *Verum de Hæreticis*, in 6. ibi *aut per duos viros idoneos*, & Locatus in Iudiciali Inquisitorum verbo, *Notarius*, vers. *poterunt etiam*, qui aiunt Inquisitorem in eo casu loco Notarij, posse vti duabus personis idoneis, & Honestis, quarum vna scribat, alia subscribendo attestetur coram eo, sic fuisse actum. 11.

TITVLVS XIII.

De Thesaurario S.Officij.

SVMMARIVM.

1 *Redditus, & pecuniæ S. Officij, in manibus Thesaurarij deponenda.*
2 *Idem ferè in Hispania obseruatur.*
3 *Quis in Thesaurarium eligendus.*
4 *Sæpius rationem reddere debet Inquisitori.*
5 *Quod Thesaurarius nomine suo ex pecuniis S.Officij acquirit, an sibi acquirat, vbi quid de tutore Prælato, & similibus.*

QVIA autem Sanctum hoc Tribunal Thesaurarij persona eget, Ratio instituti nostri postulat aliqua de eo, & eius muneribus adnotare.

§. Vnicus.

Quis sit eligendus in Thesaurarium S. Officij, & de eius Muneribus.

EX specialibus Eminentiss. Congregationis decretis statutum est, quod fructus, redditus, & prouentus vniuscuiusque Inquisitionis non ad manus Inquisitorum, sed Thesaurarij S. Officij per Inquisitores eligendi 1. perueniant. Idem ferè in Hispana Inquisitione 2. seruatur, nam adest ibi vnus Officialis sub nomine Receptoris, apud quem bona publicata in S.Officio custodiuntur, quique de mandato Potentiss. Regis Nostri salaria soluit ministris Sanctæ Inquisitionis, Simancha *de Cathol. Instit. tit.* 43. *de Officio Receptoris, per totum.*

Eligi in Thesaurarium S.Officij, debet vir 3. probus, locuples, quique sciat rationes conficere, & referre, ac (si ita Inquisitor expedire iudicauerit) fideiubeat, de residuis persoluendis, ita Simanch. *vbi suprà.*

Sæpius in Anno arbitrio Inquisitoris The- 4. saurarius

ſaurarius rationem reddere debet coram eo, vt de ſtatu vniuſcuiuſque Inquiſitionis certiores reddi poſſint ſtatis temporibus Eminentiſſ. Inquiſitores Generales.

5. Quærit dicto loco Simanch. *n.* 27. an ſi Theſaurarius, ſeu receptor, ex pecunia fiſcali emat aliquid ſuo nomine, emptum efficiatur ſuum, & dixit quod efficitur Theſaurarij, quodque fiſcus in bonis Theſaurarij hypothecaria actione agere poterit, & ita tenere ait Quæmadam, *Quæſtione fiſcali* 21.

Sed vere Quæmada ibi tenet imo emptum ex pecunia fiſci, effici fiſci, ſi emptio ſit facta à Theſaurario, ſeu ſuſceptore pecuniæ fiſcalis, ſaltem ſecundum Iura Hiſpaniæ.

Quia tutor, Prælatus, & curator ementes ſuo nomine de pecuniis minoris, Eccleſiæ, vel pupilli, non ſibi ipſis, ſed minori, Eccleſiæ, vel pupillo acquirunt emptam, *Lege rem curator, Cod. Arbitrium tutelæ, l. ſi proponis, Cod. de rei Venditione*, vbi idem ſtatuitur, de emente de pecunia militis, & fiſcus æquiparatur minori, Eccleſiæ, & minori.

Verùm rem hanc nunc examinare noſtri non eſt inſtituti, interim autem benignus lector de hac materia videat Greg. Lopez *p.* 5. *tit.* 5. *l.* 49. *glo.* 2. vbi latiſſimè, & Peregr. *de Iure fiſci, lib.* 6. *tit.* 3. de Officialibus fiſci *n.* 7. *& ſeq.* qui alios allegant.

TITVLVS XIV.

De Familiaribus S. Officij.

SVMMARIVM.

1 *Inquiſitores poſſunt habere familiam Armatam.*
2 *Quales eligendi in familiares S. Officij.*
3 *Nec ſcelerati, nec alienigenæ facile admittendi, in familiares, S. Officij.*
4 *Quando dicatur Inquiſitor abuti facultate conceſſionis armorum, ex Cardinal. Zabarella.*
5 *Tot ſunt familiares conſtituendi, quot neceſſarij ſunt S. Officio.*
6 *Numerus familiarium taxandus, re participata cum Sacra Congregatione, vt fuit factum Cremonæ.*
7 *Si numerus ſtatutus excedatur, vtique dicetur Inquiſitor abuti facultate conceſſionis armorum.*
8 *In Villis æquum eſt, vt cuilibet Vicario Foraneo duo ſaltem familiares aſſignentur, niſi eſſemus in aliquo magno Caſtro, num.* 9.
10 *Familiares quando dicantur abuti facultate armorum ſibi conceſſa, num.* 11. *& ſeq.*
13 *Familiaribus abutentibus armis licentia tollenda & aliis pœnis ab Inquiſitoribus mulctandi.*
Quia, quoad dictam licentiam ſubſunt Inquiſitori, num. 14.
Quia melius de Abuſu priuilegij, cognoſcit Inquiſitor, num. 15.
Quia cognoſcit Inquiſitor, de delictis Officialium, num. 16.
17 *Inquiſitores ſunt Iudices competentes ſuorum familiarium in Regnis Hiſpaniarum, vbi de varia obſeruantia circa hoc, num.* 18. *vbi Ratio Simancæ.*
19 *Inquiſitores, quoad priuilegia à pari procedunt cum Epiſcopis.*
20 *Epiſcopi, cognoſcunt de delictis ſuorum familiarium.*
22 *Extra Regna Hiſpaniarum, circa forum ſancti Officij, ſeruanda eſt conſuetudo vniuſcuiuſque Regionis.*
23 *Indulgentiæ, & alia priuilegia Spiritualia, conceſſa familiaribus, S. Officij.*
24 *Familiares S. Officij, ex peculiari Iuramento tenentur denunciare Hæreticos, & de Hæreſi ſuſpectos.*
25 *An ſi non denunciant dicendi ſint fautores Hæreticorum.*

SEQVITVR, vt de Familiaribus S. Tribunalis agamus.

§. I.

An Inquiſitores habeant familiam armatam.

OMnes penè DD. quotquot de hac materia pertractarunt vno ore concludunt Inquiſitores poſſe habere familiam armatam, ita docuerunt omnes penè Canoniſtę *in Clem.* 2. *de Hæret.* §. *fi.* Farin. *de Hæreſi, quæſt.* 189. *& ſeq.* Royas *de Hæret. p.* 2. *n.* 422. Peñ. 3. *part. Directorij, comm.* 105. Molinus *de Brachio ſæculari, cap.* 18. *n.* 11. Rol. à Valle *Reſolut. Moral. p.* 4. *tract.* 8. *reſol.* 31. Modern. Barboſa *de Officio Epiſcopi Alleg.* 107. *n.* 6. & Bobadill. *in ſua Politica, lib.* 2. *cap.* 17. *n.* 88. *& in apoſtilla*, ibi, vbi alios latiſſimè cumulauit. 1.

Plures ad hoc Romanorum Pontificum conſtitutiones, allegat Peña *dicto comm.* 105. *in principio*.

§. II.

De qualitatibus eligendorum, in Familiares S. Officij.

QVia ſupra vidimus poſſe Inquiſitores habere familiam armatam, ſequitur videndũ quos in hanc familiam eligere debeãt.

Qualitates igitur iſtorum familiarium bene 2.
deſcri

describuntur, à Ioan. XXII. *in sua Constit.* Incip. *Exigit ordinis vestri Religio*, impressa in litteris Apostolicis pro S. Officio post Directorium Inquisitorum, fol. mihi 63. ibi *Discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus neminem familiarem, nisi eiusdem Ecclesiæ fidelem, ac deuotum, & laudabilis conuersationis, & vitæ habere quomodolibet præsumatis*, & Simancha *de Cathol. instit. tit. 41. num. 15.* ait, quod eligendi sunt viri, boni, & pacifici, & quod ex quadam Epistola Supremi Senatus, in Regnis Hispaniæ non eliguntur, in familiares, nisi vxorati.

Et ob id Peñ. *dicto comm. 105. vers. quibus autem*, & Zanard. *in Summ. diuin. Præceptorum*
3. *1. p. cap. 6. de Inquisitore, q. 37.* aiunt, nec sceleratos viros, nec alienigenas eligendos esse in S. Officij familiares, & si eligerentur, (nisi respectu alienigenarum, adesset magna causa) certè iste esset vnus ex casibus, in quibus Inquisitor diceretur abuti facultate concessionis armorum ex qualitate personarum, vt ait Za-
4. barella *in dicta Clem. 2. §. Porrò. in Summario, & in primo Notabili, de Hæreticis*, Salcedo *ad cap. 154. Diaz. n. 27.*

§. III.

De numero Familiarium S. Officij.

5. TOt sunt familiares S. Officij constituendi, quot sufficiunt Inquisitoribus ad munus suum obeundum, vnde plures familiares constituendi sunt in ciuitate, quàm in vna terra, vt videre est ex Simanch. *dicto tit. 41. n. 17.* vbi ponit numerum familiarium in præcipuis Hispaniæ ciuitatibus, ex speciali supremi Tribunalis in illis Regnis constitutione statutum.

6. Numerus certus istorum familiarium, non est à Iure statutus, sed positus omnino est in prudentissima dispositione Supremorum Vniuersalium Inquisitorum, & Sacræ Eminentiss. Congregationis de Vrbe, quæ in nostra Ciuitate instante Vigilantissimo Inquisitore Reuerendiss. P. Magistro Sextula numerum familiarium restrinxit ad Quadraginta.

7. Si numerus statutus familiarium excedatur, sine dubio etiam in hoc casu dicetur Inquisitor abuti licentia concessionis armorum, vt pluribus allegatis notauit Farin. *dicta q. 182. §. 6 num. 93.*

8. Illud satis æquum arbitrarer, vt in villis cuilibet Vicario Foraneo S. Officij, assignentur ad minus duo familiares, quod etiam seruatur in nostra Inquisitione Cremonæ, & fundamentum habet *in l. 3. Cod. de Sportulis*, vbi Gothofred. *in notis*, in verbo *executores*, ex Cuiacio notat, duos executores singulis Iudicibus, fuisse attributos, & *in Nouell. 82. cap. 7.* ibi, *Vnoquoque tamen Iudice duobus exceptoribus vtente.* vbi Gothofred. *in notis iisdem*, animaduertit, idem *in dicto cap.* significare, nomen *exceptorum*, quod in dicta l. noster *executorum*.

Si tamen essemus in castro aliquo, nõ leuis 9.
considerationis, plures etiam familiares, quam duo possent ibi constitui arbitrio Sacræ Congregationis, & Reuerendiss. Inquisitoris.

§. IV.

De Familiaribus delinquentibus, in vsu Armorum.

SIcuti sæpè Pontifices monent Inquisitores ne abutantur facultate sibi concessa, circa armorum concessionem suis familiaribus, ita monendi sunt familiares, ne licentia sibi concessa fauore Cath. Religionis abutantur.

Abuti autem dicuntur familiares licentia 10.
armorum, si V. G. licentia esset restricta ad certum genus armorum, & ipsi aliud genus, Principis sæcularis edicto vetitum, portarent.

Abuti etiam eadem licentia dicerentur, si 11.
arma sibi concessa gestarent in domibus Meretricum in Lupanari publico, in publicis Tripudiis, & Cauponis, & cum his delicta deliberata perpetrarent.

Quod autem in hoc casu dicta concessione 12.
armorum abutantur familiares (prætertquam quod notissimum est) manifestissimè etiam apparet ex eo, quod arma familiaribus conceduntur ad capiendos Hæreticos, & ad personam Inquisitoris, & suam defendendam, hæ enim fuerunt rationes, quibus moti fuerunt Pontifices, ad concedendum hos familiares Inquisitoribus, vt videre est, ex Eymerico *in 3. p. q. 56.* Salcedo *ad dictum cap. 154. Diaz. n. 24.* igitur dicta licentia dicuntur abuti, cum ea non vtuntur ad finem, ob quem eis fuit concessa, sed ad delicta perpetranda, vel cum ex eorum vsu scandalo sunt reliquis, Georgius Acacius *de Priuilegiis, lib. 3. cap. 17. num. 38.* vbi plura iura allegat.

In his igitur casibus abusus istius licentiæ 13.
possunt, & debent familiares puniri grauissimè ab Inquisitoribus.

Primò, quia familiares hoc ipso, quod li- 14.
centiam armorum, & literas familiaritatis obtinuerunt ab Inquisitore, ei, quoad ipsis concessa subsunt, Georg. Acacius. *d. cap. 17. n. 13.* igitur ab eo poterunt puniri.

Secundò, quia de abusu Priuilegij propriè 15.
cognoscit Iudex priuilegium concedens, ipse enim melius, quàm alius scit, quousque sua priuilegiandi facultas se extendat, & ob quam causam priuilegia largiatur, quod maximè procedere debet in casu nostro in quo agitur de interpretatione Bullarum, & Apostolicarum Constitutionum.

16. Tertiò, quia Inquisitor potest Officiales, & ministros suos in officio delinquentes punire, vt notorium est, Sesse *de Inhibitionibus Iustitia Regni Arragonum, c. 30. n.* 211. Bobadill. *in sua Politica, lib. 2. cap. 17. n.* 127. vbi alios allegat *in Apostilla, sub litera H.* & ratio est, quia cùm Officialis Inquisitoris delinquit in Officio, dicitur delinquere, vt minister ipsius reduplicatiuè.

At cum familiares delinquunt in vsu armorum, sub prætextu licentiæ dicuntur delinquere, vt ministri Inquisitoris reduplicatiuè, igitur ab ipsis meritò poterunt puniri.

Et ego qui in nostra Inquisitione Cremonæ versatus sum supra duodecim annos, scio multos ex his familiaribus ob abusum armorum priuatos fuisse à Reuerendiss. Nostris Inquisitoribus literis familiaritatis, & vlterius graui carcere fuisse mulctatos.

§. V.

De Foro Competenti, familiarium Sancti Officij, In Regnis Hispaniarum.

17. Breuiter dicendum, quod ex concordia inita inter Iudices Sæculares, & Supremum Tribunal Inquisitionis Hispaniæ de qua Simanch. *de Cath. Instit.* 41. *n.* 19. Villadiego, *in sua Polit. cap.* 5. §. 20. *num.* 147. Et Regius Consiliarius Don Tho. de Carleual, *in suo pulcherimo tract. de foro Competenti, lib.* 1. *tit.* 1. *disp.* 2. *q.* 6. *sect.* 6. *num.* 508. *& seq.* vbi latissimè agit de foro Competenti familiarium S. Officij, Inquisitores procedunt, & sunt Iudices competentes omnium suorum familiarium in quibuscunque delictis, exceptis nonnullis delictis, de quibus Simancha, *dicto num.* 19. In Regno autem Valentiæ familiares S. Officij etiam in ciuilibus sunt de foro Inquisitorum, Royas, *de Haret. pa.* 2. *num.* 421. latissimè Don Hieronymus de Leo, *in decis. Regni Valentia secunda, per totam,* vbi addit vlterius, quod quamuis in Hispania ab ijs, qui à Iudicibus Ecclesiasticis se oppressos asserunt admittatur recursus ad Iudices Regios Supremos, de quo recursu adest Regia Lex. 36. *tit.* 5. *lib.* 2. *Noua Recompilat. legum Hispania*, vbi Azeued. attamen, non admittitur recursus ad Iudices laicos supremos in causis familiarium prætendentium se grauatos in ciuilibus ab Inquisitoribus.

18. Huius Iurisdictionis Inquisitorum in suos familiares rationem allegat Simanch. *vbi suprà, num.* 16. quia, cum nemo suis stipendijs militare cogatur, 1. *ad Corinth.* 9. & istis familiaribus stipendia non dentur, æquum fuit eos decorati aliquibus prærogatiuis, videlicet hac prærogatiua fori, quod idem in Italia, & in nostris Inquisitoribus proportionaliter applicari potest, respectu facultatis deferendi arma, quam ab Inquisitoribus solent habere familiares.

Aliam pulcherrimam rationem adducit, dictus Consiliarius Carleual, Quod scilicet Inquisitores & Episcopi quo ad priuilegia æquiparantur, nec minora priuilegia reperiuntur Inquisitoribus concessa, quam Episcopis, Gratian. *discept. foren. tom.* 2. *cap.* 340. *n.* 35. *& cap.* 341. *n.* 11. Royas *de Haret. p.* 2. *n.* 409. Paramus *in suo tractatu de origine S. Inquisitionis pluribus in locis.* 19.

At, subiungit idem Consiliarius Carleual. Episcopi cognoscunt, de causis suorum familiarium Criminalibus, secundum communem opinionem pro qua allegat vigintiquator DD. & inter eos plurimos Ministros Regis Nostri. Igitur æquum pariter fuit, quod idem priuilegium Inquisitoribus concederetur in dictis Hispaniarum Regnis. 20.

Extra autem Regna Hispaniarum, de foro familiarium S. Officij non est agendum, quia circa hoc vniuscuiusque Ciuitatis, & Prouinciæ erit obseruanda consuetudo. 21.

§. VI.

De Priuilegiis spiritualibus familiaribus S. Officij concessis

Multa spiritualia priuilegia fuerunt à Summis Pontificibus concessa familiaribus S.Officij, de quibus Lud. à Paramo, *de Origine S. Inquisitionis, l.* 2. *t.* 1. *c.* 4. vbi de Indulgentijs, quas lucrantur, & quod tempore Interdicti possunt diuinis officijs interesse, & si obierint possunt in Eclesia sepeliri, P. Massin, in Praxi S. Officij, 1. *p. fol.* 10. vers. *Indulgenze che aquistano*, secundæ Impressionis, vbi quod hæc priuilegia spiritualia extēduntur, etiam ad omnes alios Ministros S. Officij, latissimè, de hac eadem re Eymericus *in Directorio Inqu. p.* 3. *q.* 127. *& seq. & ibi* Pegna, *comm.* 176. *vsq; ad comm.* 180. vbi plures Summorum Pontificum constitutiones super hac materia enumerat, quas in Bullis Apostolicis pro S. Officio, post Directorium imprimi curauit. 23.

§. VII.

De Speciali familiarium, Sancti Officij obligatione.

Specialis obligatio istorum familiarium S. Officij, quam Iuramento confirmant, ante Reuerendiss. Inquisitores, dum litteras familiaritatis obtinent est, denunciare Hæreticos, & de Hæresi suspectos, & quamuis omnes Christi fideles, maximè stantibus edictis Inquisitorum in hac materia teneantur Hæreticos 24.

eos denunciare, & de Hæresi suspectos, attamen familiares, cum vltra obligationem edicti ad denunciandum teneantur ex iuramento, si non denunciant, fautores dicuntur Hæreticorum, & vti tales possunt ab Inquisitoribus puniri, ita, D. Guido Fulcodius *in suis Quæst. ad Inquisitores, quæst.* 10. vbi ego *in addit. n.* 5. plures DD. allegaui, & in tit. *de Oblig. denunciandi*, §. 8. *n.* 35. *&* 36. vbi alios allegaui, ad quos omnes DD. me remitto.

TITVLVS XV.

De Custode Carcerum S. Officij.

SVMMARIVM.

1 *Qui ad munus Custodis Carcerum S. Officij, eligendi.*
2 *Quare iuramentum præstare debeant.*
3 *Custodes Carcerum in hoc Tribunali tenentur de leuissima culpa.*
4 *Cur Custodes carcerum Commentarienses dicantur.*
5 *Qua pœna puniantur, si carceratus sub sua Custodia aufugiat, & num.* 6.
7 *Custos Carceris non debet pati, quod quis cum Carcerato loquatur sine licentia, & potest frangere panem, & pullos, ne in eis adsit lima, &c.*
8 *De delictis istorum Custodum remissiuè.*
9 *Si Iudex alios Custodes adhibeat, an Custos intelligatur liberatus.*
10 *Iurant in S. Officio de obseruando Secreto.*
11 *Custos qui carnaliter mulierem in S. Officio, cognouerat, de ordine Sanctissimi damnatus ad triremes per septennium.*

NVNC de Custode Carcerum S. Officij, tractare oportet, sit igitur

§. Vnicus.

De Custode Carceris, & eius officio.

1. AD hoc munus Custodis Carcerum S. Officij, eligi ab Inquisitore debet probus vir, & diligens, quia vt ait Simanch. *de Cathol. Instit. titul.* 41. *n.* 6. *in fin.* Improbi custodiri magis debent, quam alios custodire.

2. Iuramentum præstare debet custos Carceris, secundum *Clem.* 1. §. *Porro. de Hæreticis*, videlicet.

Quod in Custodia Immuratorum, & aliorum pro Hæresi omnem diligentiam, & sollicitudinem, quam poterunt adhibebunt.

Quod Incarcerato aliquis in Secreto, non loquetur.

Quod in his, quæ carcerato traduntur nullam fraudem faciet, siue ea ex ordinatione cõmuni, siue ex parentum liberalitate carcerato consignentur, nisi aliud ei ab Episcopo, vel Inquisitore fuerit ordinatum. Simanch. *de Cath. Instit. n.* 10. *tit.* 16. latè Peña *comm.* 109. *vers. Custodes autem Carceris*, & comm. antecedenti, *vers. ergo sine vnus.*

Notat in dicta Clem. 1. *n.* 121. *& seq.* vers. 19. *nota*, Bonifacius Vitalinus, quod hi custodes Carcerum Hæreticorum tenentur etiam de leuissima culpa, cum teneantur ad eorum custodiam eo modo quo se gerere solet diligentissimus Paterfamilias, de qua re videndus erit Farin. *de Carceribus & carceratis*, *q.* 31. *n.* 14. *& seq.* & Præses Abauo *in suis Quæstionibus Reatuum, q.* 13. *n.* 1. *& seq.* ac ferè per totam. vbi plura notat de hoc custode Carcerum, qui in Iure dicitur, *Commentariensis*, ex eo quod carceratos in commentarium recipiat, vt notat, Gothofred. *in suis Notis ad l. Ad Commentariensem. Cod. de custodia reorum.* 3. 4.

Qua autem pœna puniendus sit Custos carceris pro fuga carceratorum, dic adesse text. *in dict. l. Commentariensem*, vbi Imperator ait, *Nam ipsum volumus huiusmodi pœna consumi, cui obnoxius fuisse docebitur, qui fugerit.* 5.

Sed rigor dicti textus non est sic indistinctè obseruandus, alio enim modo punietur Custos carceris, pro dolo, alio pro leui, vel leuissima culpa, alio modo pro fuga carcerati, qui erat de delicto cõuictus, & alio pro carcerato qui mox erat relaxãdus, prout hæc omnia latiùs prosequitur Præses Abauo, *dicta q.* 13. & ad saturitatem, Farin. *dicta. q.* 31. *per totam.* 6.

Et quod custos carceris, nõ possit pati, quod quis loquatur cum Carceratis pro graui Crimine, sine licentia Iudicis, & possit frangere panem, & pullos portatos carceratis, vt videat an contineant limas, vel alia ferramenta abscondita ad rumpendum carceres, bene notauit Præses Abauo, *vbi supra, num.* 20. *&* 22. Quæ tamen in S. Officio sine dubio magis erunt obseruanda, quia in nullo casu in hoc Tribunali licitum est alicui loqui cum carceratis sine licentia, & præsentia Inquisitoris, vel alterius ab eo deputati. 7.

Et cum casus eueniet, de materia istius Custodis carceris, & eius delictis, ac Officio Iudicis, & Inquisitoris circa ipsum, videndus est Anna Iunior. *conf.* 31. *vol.* 1. Eliseus Danza, *in Tract. de Pugna Doctorum*, titul. *de Carcererio, Carceribus, & Carceratis*, Bobadill. *in sua Politica. tom.* 2. *lib.* 3. *cap.* 15. Rubr. *Del Arcay de de la Carcel.* Ant. Faber, insignis Senatus Sabaudiæ Præses *in suo Cod. lib.* 9. *titulo* 4. *de custodia reorum per plures definitiones*, Menoch. *de Arbitr. Iud. casu* 302. *& casu* 304. Paulus Christin. *decis. Curiæ Belgicæ, tom.* 4. *decis.* 195. *num.* 15. Auil. *in Cap. Pretorum, cap.* 18. in 8.

in verbo, *Carcer* glo. 1. ferè per totam, Gregor. Lopez *in l. 5. 6. & 7. tit. 29. part. 7.* Villadiego *in sua Politica, c. 5. §. 18. n. 7. & seq.* Azeued. *latissimè, in leg. 12. tit. 23 lib. 4.* Nouæ recompilationis legum Hispaniæ.

9. An autem si iudex milites, vel alios ad custodiam alicuius carcerati ponat ipse intelligatur liberatus ab onere Custodiæ, dic quod non, ex Doctrina Bart. *in l. si vt certò, § si de me, ff commodati*, quam doctrinam sequuntur Insignis Summista Syluester, in verbo *Custos*, *num. 4.* Auil. *loco suprà citato, n. 34.* & Azeued. *in dicta l. 12. num. 19.*

10. Iuramentum etiamsi silentij, & Secreti præstabit custos carceris S. Officij, prout, & alij solent præstare, vt notoria praxis obseruat omnium Tribunalium Sanctæ Inquisitionis, & docuit Simanch. *de Cath. Instit. tit. 41. n. 31.*

11. Animaduertant autem custodes carcerum huiusce Tribunalis, ne vllo modo inhonestè se gerant cum mulieribus carceratis, memoresque sint non solum eorum, quæ DD. *suprà n. 8.* allegati, in hac materia docuerunt, sed etiam Decreti Sacræ Congreg. Eminentissimorum, DD. Cardinalium Supremorum Inquisitorũ, & S.D.N. Pauli V. æternæ memoriæ, quo Custos, qui carceratam in S. Officio carnaliter cognouerat, fuit triremibus per septennium addictus, cum exilio perpetuo à loco delicti, vt ex literis Eminentiss. Card. Arigonij. 30. Ianu. 1610. directis Inquisitori Cremonæ.

TITVLVS XVI.

De Nuntiis, & Curreriis S. Officij.

SVMMARIVM.

1 *Sanctum Officium eget opera istorum Nuntiorum.*

2 *Debent Nuntij, qui S. Officio inseruiunt esse contenti taxa illius Tribunalis.*

3 *De horum Nuntiorum materia, & delictis remissiuè.*

§. Vnicus,

De Nuntiis, & Curreriis S. Officij.

EGet etiam Sanctum hoc Tribunal opera Curreriorum, & Birruariorum; qui fideliter munus suum obire debent contenti 1.
stipendiis, & mercede à Sacra Congregatione Vniuersalis Inquisitionis statuta, istorum 2.
delicta plura sunt, nec leuia, & quo ad ea benignum lectorem remitto, ad Farin. de 3.
Carceribus, & carceratis. *quæst. 32.* nam de his plura diximus, nos in secunda parte huius operis, & etiam in tertia sparsim variis in locis.

Finis primæ Partis.

CÆSA

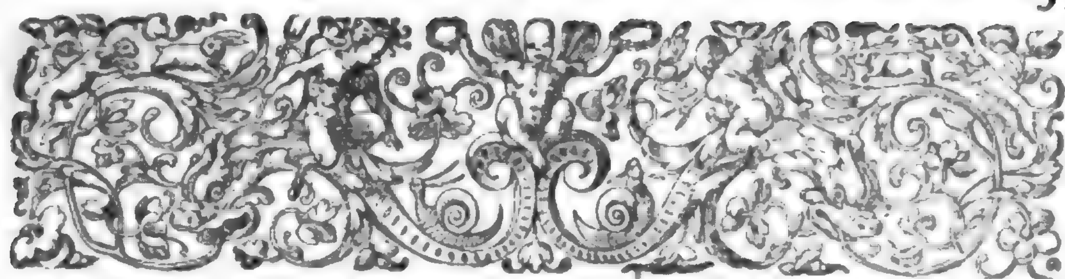

CÆSARIS CARENÆ TRACTATVS DE OFFICIO SANCTISSIMÆ INQVISITIONIS, ET MODO PROCEDENDI IN CAVSIS FIDEI.

PARS SECVNDA,

In qua tractatur de Hæresi, & omnibus aliis Delictis in specie ad Sancta Inquisitionis Tribunal spectantibus.

PROOEMIVM.

DE grauitate huius criminis hæresis aliqua hoc loco essent præmittenda, sed quoniam, vnusquisque eam facile colligere potest, tum ex cap. *sicut, qui Ecclesiam* 17.*quæst.*4.cap.*vrgentis de hæret. l. Manichæos, Cod. eodem titul.* tum ex grauitate pœnæ in huius Criminis reos statutæ, cuius effectus sæpe etiam posteros ipsos afficit *dict.l.Manichæos,* tum denique ex latiss.cumulatis per Farin.*de hæresi,q.*197.*n.*1.*& seq.*sed maximè *n.*4. vbi probauit causam hæresis,dici causam Dei, *& num.*6.vbi grauius esse,dixit hoc Crimen, Crimine læsæ Majestatis humanæ, ideo hæc, tanquam omnibus obuia omittendo, ad materiam propositam deueniendum est.

TITVLVS I.

De Haresi, & Hareticis.

SVMMARIVM.

1 *De Ætymologia Haresis.*
2 *Haresis quid sit.*
3 *Omnis Haresis est error, sed non omnis error est Haresis.*
4 *Haresis est error intellectus.*
5 *Errans ex ignorantia, non est Hareticus.*
6 *Haresis, quomodo differat ab Apostasia.*
7 *De Pertinacia requisita ad Haresim.*
8 *Infidelis non potest dici Hareticus.*
9 *Pertinacia quid sit.*
10 *Pertinacia est de ratione Haresis.*
11 *Pertinax est ad effectum de quo agitur, qui determinatè consentit.*
12 *Item, qui paratus est corrigi, dummodo argumentis conuincatur.*
13 *Item, qui errori adharet, per modicũ tempus.*
14 *Et sic pertinacia est consensus determinatus in errorem, quod momento temporis potest contingere.*
15 *An pertinax dicendus, qui putans se rectè sentire, non assentiretur Inquisitoribus, & aliis viris doctis asserentibus, contrarium esse de fide.*
16 *Dubius de fide, est infidelis.*
17 *Et contra hosce dubitantes procedit tribunal Inquisitionis.*
18 *Qui patitur tentationes fidei, non est suspectus de Haresi.*
19 *Quid in hac materia acciderit Abulensi.*
20 *Remedium istarum tentationum.*
21 *Qui tractent materiam dubij in fide.*
22 *Hareticus non dicitur, qui numquam fidem Catholicam fuit professus.*
23 *Catechumenus negans fidem, an sit Hareticus.*
24 *In foro interiori, affirmatiua sententia est verior.*
25 *In foro externo Catechumenus non subditur iudicio Inquisitionis.*
26 *Per Baptismum efficitur quis membrum Ecclesia.*
27 *Baptizati Baptismo inualido, an sint Haretici, idem dicendum quod de Catechumeno.*
28 *Si tamen Ecclesia ignoraret inualiditatem, &c. subderentur Inquisitoribus.*
29 *Quid de Baptizatis in infantia, sed enutritis in partibus Hareticis.*
30 *Mentio honorifica D. Marci Ant. Amidani.*
31 *Casus pulcherrimus ad propositum istud decisus ab Eminentiss. Card. Supremis Inquisitoribus.*
32 *An habendus sit pro Haretico, qui non vult credere priuata reuelationi, vbi etiam, quid de negante propositionem Theologicam deductam, ex vna de fide, & alia euidenti lumine natura.*
33 *Ex vna de fide, & altera nota lumine natura, sequitur conclusio de fide, secundum P. Grauinam, & hoc argumenti genere passim vsi fuerũt Christus Dominus, PP. & Cõcilia.*
34 *Negans hanc propositionem sic deductam non est verus Hareticus.*
35 *Est tamen prasumptus, & si perseueraret in negatione esset puniendus, vt Hareticus.*
36 *Reputatus Baptizatus, an in foro externo subdatur foro Inquisitorum, num 37.*
38 *Decisio Inquisitorum Casaraugusta.*
39 *Nutritus in partibus Catholicorum prasumitur Baptizatus.*
40 *De Hareticis occultis & manifestis.*
41 *Manifesti Haretici, qui sint.*
42 *Intellectus cap.* Super quibusdam, *de verb. sing.*
43 *Differentia inter Hareticos manifestos.*
44 *Et deprehensos.*
45 *De Hareticis affirmatiuis, & negatiuis.*
46 *Negatiuus quis dicatur.*
47 *De requisitis ad Hareticum negatiuum.*
48 *Obliuio quando prasumatur in factis antiquis.*
49 *De appellatione ad vallem Iosaphat.*
50 *Huiusmodi appellationes insinuantur in Sacris litteris.*
51 *Quando sint licita.*
52 *Exemplum insigne Abb. D. Iacobi apud Leodium.*
53 *Cum condemnatio negatiui est iusta, Appellatio non est timenda, secus si de eius iustitia dubitaretur, num. 54.*
55 *Traditiones Bosij, & Clari in hac materia declarantur, & 56.*
57 *Varia Scriptura loca pro his appellantibus adducuntur.*
58 *Cum quanta circumspectione faciendæ huiusmodi appellationes.*
59 *Ad fidem alia directè, alia indirectè pertinent.*
60 *Ignorantia quotuplex.*
61 *Ignorantia crassa quid.*
62 *Ignorantia inuincibilis excusat ab Haresi.*
63 *Ignorantia non prasumitur in pertinentibus directè ad fidem.*
64 *Et multò minus in articulis manifestis.*
65 *An ignorantia crassa excuset ab Haresi.*
66 *Quid de ignorantia affectata.*
67 *Neutra excusat in foro exteriori.*
68 *An Simplicitas excuset ab Haresi.*
69 *Proferens verba Haretica ioco, &c. an sit Haret.*
70 *Talis subditur Iudicio Inquisitorum.*
71 *Quod tamen verba Haretica prolata sint ioco,*

§. I.

Quid sit Hæresis.

Omissa etiam ætymologia Hæresis, de qua plurima Suarez *de Fide disp.* 19. *sect.* 1. *num.* 1. *& seq.* Leonard. Duardus *ad Bullam Cœnæ Domini. lib.* 2. *can.* 1. *q.* 20. *n.* 1. *& seq.* Farin. *de Hæresi, quæst.* 188. *n.* 30. *& seq.* Lud. à Paramo *de Orig. S. Inquisitionis, lib.* 3. *quæst.* 3. *n.* 3. *& seq.* Sanctarellus *de Hæresi, cap.* 1. *concl.* 1. *n.* 1. Molf. *in Promptuario triplicis iuris,* 1. *p. tract.* 11. *cap.* 2. *n.* 39. & latiùs Azeued. *ad Regias Hisp. Constit. Nou. recompill. lib.* 8. tit. 3. *lege* 1. *num.* 1. *& sequentibus.* 1.

Dicendum est, quod Hæresis est error intellectus voluntarius, contra aliquam fidei veritatem, cum pertinacia assertus, ab eo, qui fidem recepit, ita Hæresim definierunt Sanch. in Præcepta decalogi, *lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 1. Becanus *in summ. p.* 3. *tract. de fide cap.* 14. *q.* 1. *n.* 2. Duardus *loco supra, proximè citato, n.* 1. Ricciulius *de Iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 7. & Sanctarellus *loco iam alleg. num.* 2. & cum hac definitione in effectu conueniunt omnes ferè aliæ definitiones allegatæ per Farin. *d. quæst.* 188. *num.* 2. *& pluribus seq.* 2.

In hac Hæresis definitione, dicitur primo loco, quod est error, loco generis, nam omnis Hæresis est error, sed non omnis error est Hæresis, vt ex Alph. à Castro *de Iust. Hæret. punitione lib.* 1. *cap.* 1. declarauit Ricciullus *d. l.* 5. *cap.* 1. *num.* 8. Item dicitur error, quia ex quocumque facto quamuis enormi, non oritur Hæresis 3.

Hæresis, sine errore intellectus, licet ex eo facto oriatur suspicio Hæresis, etiam vehemens, Azeued. *vbi suprà, num.* 36. *& seq.*

4. Secundò dicitur, Intellectus, tum ad differentiam aliorum errorum, qui citra intellectum committuntur, vt dixit Ricciullus, *vbi suprà,* tum quia sicuti assensus fidei in intellectu consummatur, ita error fidei contrarius, in intellectu completur, vt dixerunt Sanch. & Sanctarell. *locis indicatis*, quia contraria, sunt circa idem subiectum, in casu nostro Filiuc. *Instit. Moral. p.* 2. *tract.* 32. *cap.* 6. *num.* 135.

5. Tertiò, additur particula, voluntarius, quoniam de ratione Hæresis est, vt voluntariè cõmittatur, & qui ex ignorantia errat, Hæreticus dici non potest, vnde dicebat D. Augustinus *lib.* 1. *de Trinitate*, Errare potero, sed Hæreticus non ero, ita Ricciullus *vbi suprà, num.* 9. Sanch. & Sanctarell. *locis indicatis.*

6. Quartò, dicitur, circa aliquam fidei veritatem, tum quia error in aliis, non est Hæresis, tum quia in hoc differt Hæresis ab Apostasia, quod hæc est, recessus totalis à fide, illa verò non est totalis recessus, sed particularis circa aliquam tantum rem, vel aliquas res de fide, Sanch. *vbi suprà*, & Ricciull *ibid. num.* 12. *seq.*

7. Quintò, dicitur, cum pertinacia, quoniam consummata, & perfecta Hæresis non dicitur, nisi superueniente pertinacia, vt *infrà* vid.

8. Sextò, tandem additur assertus ab eo, qui fidem recepit, ad differentiam Infidelis, qui nequaquam potest Hæreticus dici, licèt pertinax esset in materia fidei, Sanch. *vbi suprà*, & nos *infrà* latè.

Ex quibus colligitur, quod ad constituendum Hæreticum requiritur, & error, & factum seu exterior manifestatio Erroris, Portel. *in Dubiis regul. verb. Hæresis, n.* 10. *& seq.* vbi bene declarat, quale factum, & qualis manifestatio requiratur.

§. II.

De Pertinacia ad Hæresim requisita.

9. QVoad pertinaciæ nomen animaduertendum, quod sicuti perseuerantia, dicitur in Bono, vnde dicitur, eam esse virtutem partemque fortitudinis, ita pertinacia dicitur in malo, vti notauit Ricciullus *de Iure Person. lib.* 5. *c.* 2. *n.* 1. *seq.*

10. Pertinaciam hanc esse de ratione Hæresis, constat inter omnes, & expressè id docuerunt Sanch. *in sum. lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 1. Suar. *de Fide disput.* 19. *n.* 6. & Sanctarell. qui plurimos cumulat, *de Hæresi, cap.* 1. *dub.* 4. Molfes. *in Sum. tractat.* 11. *cap.* 2. *n.* 41. Azeued. latiss. *vbi suprà, à n.* 85. *vsque ad num.* 103.

11. In eo etiam, pertinaciam hanc consistere comm. dixerunt DD. vt quis determinatè consentiat in id, cuius contrarium scit à Sancta matre Ecclesia determinatum. Sanch. *dicto cap.* 7. *num.* 2. Ricciull. *d. cap.* 2. *n.* 7. Suar. *disp.* 19. *de Fide, sect.* 3. *num.* 10. Marius Alterius *de censuris, tom.* 1. *lib* 5. *disp.* 2. *cap.* 2. vers. *sed postulabit aliquis*, vnde pertinaciam moram aliquam temporis non requirere, dixit, Filiuc. *loco suprà alleg. n.* 154. & Molfes. *ibid. n.* 41.

Nec pertinax quis esse desinit licet sit paratus corrigi, dummodo argumentis conuincatur, Sanch. *loco citato num.* 6. 12.

Vel si solummodò errori adhæserit, per modicum aliquod tempus, Sanch. *n.* 7. & Ricciull. *dicto cap.* 2. *n.* 11. 13.

Benè Bellon. Papiens. de his quæ incontinenti fiunt *lib.* 1. *cap.* 193. *n.* 4. vbi dixit, statim effici aliquem Hæreticum, ac Hæresim cum voluntate affirmauit, pertinacia enim in Hæresi est consensus determinatus in errorem, qui momento temporis contingit, & numero secundo describit pertinaciam, vt sit cum quis sciens, & volens rem aliquam asserit à fidei veritate alienam, & ibi multos alios Doctores allegat, in hac etiam materia pertinaciæ requisitæ ad Hæresim videndus omnino erit Diana, *resol. Moral. p.* 4. *tract.* 7. *resol.* 36. *per totum.* 14.

Non tamen pertinax diceretur, qui credens se rectè sentire non assentiretur Inquisitoribus, vel Episcopo, & viris doctis asserentibus contrarium esse de fide, prout optimè aduersus Bartolum *leg. tutorum*, §. *tutores, num.* 1. *de suspectis tutor.* probauit Sanch. *dict. cap.* 7. *n.* 25. & Leonardus Duardus *ad Bullam Cœnæ Domini, lib.* 2. *can.* 1. *q.* 25. *n.* 4. circa quam tamen rem, videndus est Peña, *comm.* 26. vers. *cæterum contraria sententia* 1. *p.* 15.

§. III.

An dubius in fide sit Hæreticus.

DVbium in fide Infidelem esse, dicit text. *in capitulo primo de Hæreticis* ac proinde voluntariè, & cum pertinacia dubitantem de rebus fidei Hæreticum esse, dixerunt, Alphons. à Castr. *lib.* 1. *de iusta Hæretic. punitione, cap.* 9. Farin. *de hæresi, quæst.* 178. *num.* 90. *& sequentibus*, latissimè Peña, omnino videndus, *in comm. dicti cap.* 1. *de Hæret. part* 2. *in Directorium*, Suarez, *de Fide, disputat.* 19. *sect.* 4. *num.* 8. *& seq.* (vbi confutat opinionem Sanch. *in summ. cap.* 7. *num.* 12. *lib.* 2. Leonard. Duard. *Ad Bullam Cœnæ Domini, lib.* 2. *can.* 1. *quæstione* 23. Ricciull. *de Iure person. extr. Ecclesiæ gremium existentium. lib.* 5. *cap.* 4. & Sanctarell. *de Hæresi, cap.* 1. *dubio* 3. Azeued. *ad Regias Hispaniæ Constitutiones libro* 8. *titul.* 3. *leg. prima, num.* 42. *&* 43. Portell. qui bene rem declarat, in dubiis regul. verbo *hæresis num.* 4. 16.

Vnde

17. Vnde iure merito, contra hosce de rebus fidei dubitantes, procedit Supremum Tribunal Sanctæ Romanæ Inquisitionis, testibus Peñ. *loco allegato*, vers. *cum itaque*, vt quod tales abiurant, vti hæretici formales, Farin. *dicta quæstione* 178. *num.* 107. & Riccius. *dicto cap.* 4. *num.* 8. *in fine*, nisi ex simplicitate, vel rusticitate circa fidei credibilia dubitarent, nam tunc, non vt hæretici, sed vt suspecti tantummodò, pro suspicionis tamen modo, abiurare coguntur Peñ. Farin. *locis indicatis*.

In quatuor tamen casibus dubius in fide non est Hæreticus, quos refert ex Fel. *in cap.* 1. *de Hæreticis*, Azeued. *vbi suprà, num.* 75. qui omnino videatur, quia rectè in hac materia loquitur, & cum eo Barbos. *in suis Collectaneis ad ius Canonicum dicto cap.* 1. *de Hæreticis*, qui omnes DD. de hac materia loquentes cumulauit.

§. IV.

De his qui patiuntur tentationes fidei.

18. PRo faciliori supradictorum intelligentia, notandum est, quod ab omni hæresis suspicione sunt exempti ij, qui non sua sponte, sed inuiti, & cum animi ægritudine tentationes circa fidem patiuntur, instigante Dæmone, & ij non solum à peccato sunt immunes, sed etiam aliquando merentur, benè Parlador. *in sua Sesquicent. diff. iuris, diff.* 107. *num.*
19. 10. *& seq.* vbi ex auditu refert, insignem virum Alphonsum Tostatum Episcopum Abulensem, cum in extremis esset huiusmodi tentationibus valde fuisse vexatum, & quod ei sic concusso occurrit in cubiculo Coquus, qui ab Episcopo interrogatus an in Deum crederet, & quomodo, respondit Coquus Hispano sermone *To amacha Martillo*, quibus verbis animatus Episcopus cœpit clamare, & ego sic credo, & ego sic credo, & sic animam exhalauit.

20. In his autem tentationibus sciat tentatus vnicum remedium esse positum in confidentia totali in misericordia Dei, sicuti dictum est, *Iacta cogitatum tuum in Domino*, & Psalmo 9. dicitur Deus *exaltare nos de Portis mortis*, id est (vt ait Diuus Chrysostomus) non solum nos liberat à tentationibus, sed etiam vt Diuus Paulus habet primæ ad Corinth 10. vers. 13. *facit cum tentatione prouentum*, idest vt superemus tentationes, cum victoria, benè Bellarm. *de Arte bene moriendi, lib.* 2. *cap.* 9 *per totum*, & Aluarez *de Vita religiosè instituenda*, *lib.* 5. *cap.* 14. *med.* 4. *secundæ Impreßionis.*

21. Interim benignus Lector in materia dubitationis in fide videat Sousam *in Aphorismis Inquisitorum, lib.* 1. *cap.* 11. P. Tannerum *in* 2.2. *disput.* 1. *quæst.* 8. *dub.* 6. *num.* 109. qui alios allegat, & post eum omnino Ferdinandum de Castro Palao, *in suo opere morali* 1. *p. tractat.* 4. *disp.* 3. *punct.* 2. *n.* 8 *& seq.* & Valer. *de diff. vtriusque fori in verbo hæresis diff.* 2. vers. *Sextò fallit.*

§. V.

De subiecto Hæresis, & an infans Baptizatus, nutritus inter Hæreticos, negans fidem sit Hæreticus.

AD hoc, vt quis possit dici Hæreticus, necessariò requiritur, vt aliquando fidem Christianam professus sit, vt colligitur ex definitione Hæresis, de qua *suprà*, & tradiderunt Sanctarell. *de Hæresi*, *cap.* 1. *dub.* 2. *n.* 3. Suar. *de fide disput.* 19. *sect.* 5. *num.* 1. *& sequentibus*, qui alios allegant, difficultas tamen est circa hoc. 22.

Primò quid sit dicendum, de Catechumeno negante fidem. in qua re, 23.

Sanch. *in summ. cap.* 7. *lib.* 2. *num.* 34. qui alios allegat, tenuit Catechumenum non esse propriè Hæreticum, si fidem Catholicam neget, Suarez verò *loco citato*, *num.* 3. *& de censuris disp.* 21. *sect.* 2. *& in Defens. Cathol. fidei aduers. Anglicanæ sectæ errores, lib.* 1. *cap.* 24. & Sanctarellus *dicto dubio secundo*, *num* 3. qui alios plurimos DD. ad id allegant, contrarium 24.
tenuerunt, talem scilicet Catechumenum Hæreticum esse. Ratio horum auctorum est, quod ex quo iste iam credidit in Christum, infidelis est, at non est Iudæus, nec Paganus, ergo est Hæreticus, cum tres tantum sint infidelitatis species, atque hæc sententia in foro interiori verissima est.

Sed in foro externo, huiusmodi Catechumenus non subditur Iudicio Ecclesiæ, & sic non est punibilis ab Ecclesia, ita Suarez *dicta sectione* 5. *num.* 5. *&* 8. Sanctarellus *dicto dubio* 2. *num.* 5. Ricciullus *de Iure person. extr. Ecclesiæ*, *&c. libro* 3. *cap.* 40. *num.* 28 Farin. *de Hæresi*, *quæstione* 178. *num.* 131. Filliucius *Institut. Moral. part.* 2. *tract.* 12. *cap.* 6 *num.* 156. Quidquid in contrarium dixerit Alph. à Castro *de Iust. Hæret. punit. lib.* 1. *cap.* 8. vbi voluit Ecclesiam habere iurisdictionem in Catechumenos, cuius opinio confutatur ex eo, quod per Baptismum efficitur homo Christianus, & membrum Ecclesiæ, & de his, qui foris sunt non solet iudicare Ecclesia, vt latiùs contra Castrum prosequūtur, Suar. & Sanctarel. locis allegatis, & Leonardus Duardus ad Bullam Cœnæ, *libro secundo, Canone primo, quæst.* 21. *n. primo, & quarto*, & Ricciullus *dicto libro tertio, capitulo quarto, per totum*, & Filliuc. *vbi suprà*, Molfe *dicto tract.* 11. *cap.* 2. *num.* 46. 25. 26.

Secundò dubitari potest, quid sit dicendum de Baptizatis Baptismo inualido, & nullo 27.

nullo ob aliquem substantialem defectum in materia, vel forma. Et quidem hi, quoad forum interius, si à fide Catholica deficiant, Hæreticos esse constat, tum ex hucusque dictis de Catechumeno, tum ex eo quod D. Augustinus *lib. de Vnico, Baptismo contra Donatistas, capitulo tertio*, dixit, nonnullos Hæreticos esse denuò in Ecclesia recipiendos sine nouo Baptismo, nonnullos verò, denuò baptizandos, & vtrosque esse veros Hæreticos.

28. Quoad forum autem exterius, existimo cum Suarez *de fide disput.* 18. *sectio.* 5. *num.* 8. & Sanctarell. *de Heresi, capitulo primo, dubio secundo, numero sexto*, qui alios allegant, contra Simancham, *titulo* 31. *num. quinto*, hosce baptizatos fictè, recedentes à fide, nullo modo posse puniri ab Ecclesia, (vnico tantum casu excepto,) quo Simanch. opinio omnino recipienda esset, cum scilicet Ecclesia fictionem ignoraret, nam tunc talis ab Ecclesia puniretur, vti notauit Sanch. *in summ. lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 35. Molfes. *vbi supra n.*47.

Videatur Sousa qui bene loquitur in hac materia *in Aphor. Inquisit. libro primo, capit.* 30. *fere per totum*, & Canter. *in suis quæst. Crimin. de concernentibus criminum punitionem, capitulo primo, de Hæreticis, num. quinto*, vbi bene docet, quandonam quis præsumatur baptizatus, vt possit puniri ab Ecclesia, vt hæreticus.

29. Tertiò, Quæri potest, quid sentiendum sit de Baptizatis in infantia, sed enutritis in partibus Hæreticorum. Et quidem Clarum mihi videtur hosce simpliciter loquendo non posse dici Hæreticos, cum ad hæresim non solùm in subiecto requiratur Baptismus, sed etiam sufficiens instructio in fide Catholica, non enim ad hoc sufficit sola fides infusa, vti optimè notauit Alphons. à Castro, *de Iusta Hæret. punitione, libro primo, capitulo* 8. allegans doctrinam Pauli, (Quomodo credent ei, quem non audiuerunt, aut quomodo audient, sine prædicante, sicuti scriptum est, quam speciosi pedes euangelizantum pacem, euangelizantium bona,) Ex qua auctoritate, docuit Alphonsus Hæreticum cum dici, non posse, qui licèt Baptizatus, fidem plenam, prædicatione, aut Catechizatione non est assecutus, atque ita etiam docuerunt Simanch. *de Catho. Institut. titulo* 51. *numero. quarto, septimo, & decimo*, & Sanch. *in summ. libro secundo capitul. primo, numero octauo, Azeued. ad Regias Hispaniæ Constitutiones lege* 8. *titulo* 3. *num.* 26. *& seq.*

Si tamē talibus enutritis in regionibus Hæreticorum sufficiēter proponeretur fides Catholica, & ipsi illam acceptare nollent, tunc vt Hæretici habendi essent, vti dixerunt Cast. Simanch. & Sanch. *locis indicatis*.

Ad hoc tamen propositum omittere non possum casum pulcherrimum, qui hic Cremonæ accidit de Anno 1588. vt apparet, ex quibusdam Votis Manuscriptis Reuerendiss. 30.
D. Marci Antonij Amidani, tunc temporis S. Officij Consultoris *Tom. primo, eius votorum* Casu xi. fol. 66. Casus autem talis est.

Quidam Iuuenis annorum 21. natus in Ciuitate Gebennæ, vbi omnes Caluini Hæreses, 31.
& didicit, & tenuit, cum per duos annos moram traxisset in Ciuitate Lugduni, multa didicit fundamenta fidei Catholicæ, quapropter de fide Gebennensium dubitans, Spiritu Dei adiutus, Cremonam se contulit, vt ibi Catholicè viueret, inter suos consanguineos, (quia natus erat Gebennæ, ex Patre Hæretico) Ceterùm cum dictus Iuuenis primò præsentasset se cuidam cōsanguineo eius, qui illum acceptare recusauit, sed literas deferendas ad alium ipsius proximiorem tradidit, in itinere captus fuit, & in Carceribus S. Officij carceratus.

Casu autem hoc, vt potè valde insolito, ad supremum Tribunal transmisso, Eminentiss. D. Cardinales præsente S. D. N. Sixto Papa V. decreuerunt, Quod iste iuuenis deberet formaliter abiurare Hæreses, quas tenuerat, eas specificando, & etiam omnes alias Hæreses in genere, & quod deferre deberet habitellum cum Cruce subtus vestes, & quod non exiret à Ciuitate Cremonæ sine licentia, & ter in Anno cōfiteretur peccata sua, si Die Resurrectionis Domini, Die Assumptionis B. M. V. & Die Natiuitatis Domini, cum nonnullis alijs pœnitentijs salutaribus.

Item præfati Eminentissimi DD. Card. decreuerūt, quod ad eius Baptismum iam olim Gebennæ celebratum, adhiberentur nunc cæremoniæ, & Ritus, qui in simili actu requiruntur, secundum Ritum Sanctæ Matris Ecclesiæ, & secundum communes DD. traditiones, de quibus Coninch. de Sacram. p. 3. q. 66. art. 9. dub. 1. n. 99. Et ita fuit executum in Ecclesia S. Dominici, die 8. Iunij 1588. cum prius abiurasset, *vt suprà*. coram DD. de Congreg. & nonnullis fratribus, pro vt de his omnibus attestatur præf. Reuerendiss. D. Amidanus *loco suprà allegato*.

Similem casum olim, etiam Romæ decisum habemus, apud Locatum in 6. Casu Romæ definito, fol. 539.

Disputant etiam, hoc loco DD. an Hæreticus censendus sit, qui priuatæ reuelationi sibi factæ credere non vult, quam rem ex professo pertractarunt Suarez. *vbi sup. dicta sect.* 5. *n.* 11. & 12. & Sanctarell. *allcg. dub.* 2. *num.* 9. *& seq.* qui alios cumulant, vbi con- 32.
cludunt, talem in foro interno esse Hæreticum, sed in externo non esse ab Ecclesia punibilem.

Quid autem dicendum sit de negante propositionem Theologicam, quæ infertur ex vna de fide, & altera euidenti lumine naturæ, vt V. G. de negante, Christum esse risibilem, vide Filuc. *dicto tract. 22. cap. 6. n. 179.* vbi quod talis est Hæreticus, saltem mediatè, & indirectè. Portel. in dubijs regul. verbo Hæresis, vbi quod talis in foro exteriori habetur pro Hæretico, *ibi, num. 9.*

33. Vide etiam P. Dominicum Grauinam, *in suis Cath. præscript. aduersus Hæreticos, lib. 1. præscript. 6. Generali Controu. vnica, art. 2. & 3. per tot.* vbi latissimè probauit ex vna propositione de fide, & altera naturali necessariò sequi conclusionem de fide, & probat hoc argumenti genere passim vsos fuisse PP. & Concilia, & quod magis est Christum Dominum dum Matth. 22. articulum Resurrectionis collegit ex propositione de fide, *Ego sum Deus Abraham*, & alia lumine naturæ nota, *Deus non est Deus mortuorum, sed viuorum*, Videatur ibidem idem P. Grauina, ex Illustriss. Dominicana familia, qui eruditè loquitur in hac materia.

§. VI.

An negans propositionem Theologicam deductam ex vna de fide, & alia euidenti lumine naturæ sit Hæreticus verus, vel præsumptus.

Breuiter loquendo, In hac materia arbitror non esse discedendum ab opinione
34. Ferdinan. de Castro Palao *in suo opere Morali. p. tract. 4. disp. 3. punct. 2. n. 18. & seq.* Quod scilicet, iste negans hanc propositionem non est habendus pro Hæretico vero, sed tantum pro hæretico præsumpto. Ratio est, quia stare optimè potest, vt quis credat quidquid à Deo reuelatum est, cum negatione alicuius propositionis Theologicæ, ex eo quod non videatur sibi rectè deduci ex principio de fide, & propositione euidente, vel ex eo, quod principio euidenti non assentiatur.

35. Est tamen habendus pro Hæretico præsumpto, quia nemo præsumitur negare principium euidens lumine naturæ, nec illationem rectam conclusionis ex maiori, & minori, propositione, propterea benè concludit Ferdinandus, *vbi suprà*, cum Sanchez *in summa, l. 2. c. 8. n. 12.* quod si talis negans, in negatione perseueraret esset puniendus tanquam Hæreticus negans principium à Deo reuelatum. Vide etiam in hac eadem materia P. Dianam, *p. 4. resolut. Moral. tract. 8. resol. 79.* qui alios allegat, nullam tamen mentionem faciens de Castro Palao.

§. VII.

De eo, qui creditur communi æstimatione baptizatus.

Quia aliquando contingere potest aliquem verè non esse, vel non apparere 36.
baptizatum, licet communi æstimatione credatur & reputetur baptizatus, vtpotè nutritus inter Christianos, non sine ratione dubitatur hoc loco an si talis delinquat contra fidem nostram possit ab Inquisitoribus puniri.

Ad hanc difficultatem breuiter dicendum, quod si talis in Ecclesiam, & fidem nostram delinquat, vtique tanquam Hæreticus potest, 37.
& debet ab Hæreticæ prauitatis Inquisitoribus puniri, etiam si in rei veritate talis sic delinquens, non esset baptizatus, ita Ferdinandus de Castro Palao *vbi supra, disp. 8. punct. 16. §. 6. n. 3.* qui addit, quod Cæsar-Augustæ, 38.
de anno 1619. quidam Maurus qui contra fidem deliquerat fuit ab Inquisitoribus recōciliatus, quamuis allegaret se non esse baptizatum, in cuius rei confirmationem non fuit inuentus in libro Baptizatorum.

Et certè decisio hæc Reuerendiss. Inquisitorum illius Ciuitatis benè fundatur super pulcherrima Doctrina Inquisitoris Canteræ, *cap. 1. de Hæreticis, n. 5.* vbi dixit, quod cum du- 39.
bitatur, an quis sit baptizatus, si est nutritus inter Christianos præsumitur baptizatus, & si in fidem nostram delinquat est ab Inquisitoribus, vti Hæreticus, puniendus.

§ VIII.

De Hæreticis manifestis, & secretis.

Hæreticorum duas esse species, manifestos, & occultos, seu secretos, commu- 40.
niter dixerunt Canonistæ *in cap. super quibusdam, extra, de verborum significatione* Alber. *in tract. de Agnoscendis Assert. Cath. q. 29.* Locat. *in Iud. in verbo, Hæreticus, num. 24.* Pegn. *comm. 58. p. 2.* & Farin. *de Heresi, q. 185. n. 76. & seq.* latè Barbos. *de Officio Episcopi, alleg. 40. n. 1. seq. p. 2.*

Manifesti Hæretici dicuntur, qui publice 41.
contra fidem Catholicam prędicant, aut profitentur, seu defendunt eorum errores, vel qui coram Prę latis suis conuicti sunt, vel confessi, vel ab eis sententialiter condemnati super Hæretica prauitate, sic ad literam respōdit Summus Pontifex Innocent. III. Capitulo Ecclesiæ Tholosanæ, *in c. super quibusdam, de verb. significatione*, & Farin. *locis suprà citatis*, Ex quibus à contrario colligitur, qui nam sint Hæretici occulti, & secreti.

Duo tamen hoc loco animaduertenda sunt, alterum est circa text. *in d. c. super quibusdam,* ibi,

ibi, *seu defendunt eorum errores*, quod scilicet dicta verba restringuntur à verbis præcedentibus, *publicè prædicant*,,& sic nisi, quis errores Hæreticorum publicè defendat, non potest dici manifestus Hæreticus, ita Farin. *vbi suprà, num.* 82.

43. Alterum est inter manifestos Hæreticos,& deprehensos in Hæresi, nullam esse differentiam, vti post, Præpositum, in cap. *Si Papa, n.* 1. vers. *Nota ex textu*, dist. 40. notauit Farin. *vbi suprà, num.* 80.

44. Deprehensus enim, in Hæresi dicitur, qui, vel publicè prædicat Hæresim, vel legitima probatione per testes, vel per suam confessionem conuictus est de Hæresi, vti notarunt DD. in cap. *ad abolendam* in verbo *Deprehensi de Hæret.* Eymericus *in Direct. part.* 3. *quæst.* 89. Albert. *de Agnoscend. Assert. quæst.* 19. & Farin. qui alios allegat. *dicta quæst.* 185. *num.* 78.

§. IX.

De Hæreticis affirmatiuis, & negatiuis.

45. HÆreticus alius affirmatiuus est, alius negatiuus, Affirmatiuus est, qui errorem quem habet in mente, aut verbo, aut factis ostendit, ita Farin. qui alios allegat *de Hæresi, quæst.* 178. *num.* 19.

Et Doctoribus à Farin. allegatis, addo nunc Ferdinandum de Castro Palao, *tract.* 4. *disp.* 3. *punct.* 3. *num.* 5. & Inquisitorem Canteram *in suis quæst. crim. circa punitionem delictorum c.* 1. *de Hæreticis, num.* 60. vers. *tetigi sup.*

46. Negatiuus verò Hæreticus dicitur, qui legitimè conuictus de hæresi, constanter illam negat, & asserit se credidisse, & credere omnia, quæ credit S. Mater Ecclesia. Et iste sic pertinaciter in negatiua persistens, puniendus est, vt Hæreticus verus, & pertinax, ac, vt talis brachio sæculari est relaxandus, ita magistraliter decidit Rot. Rom. *decis.* 875. *in antiq. sub titul de Hæret.* quæ decisio incipit, *Accusatus*, & hoc idem clarissimè colligitur *ex cap.* 7. 8. *&* 9. *Consilij Bitterensis, & cap.* 26. *Concilij Narbonensis*, quorum Conciliorum verba referuntur à Peña, *part.* 3. *com.* 48. vers. *& quamquam*, Decisionemque illam Rotæ 875. sequuti fuerunt magis communiter DD. quos allegant, Peñ. *dicta comm.* 48. Farin. *dicta quæstione* 178. *n.* 20. Lud. à Paramo *de origine S. Inquisitionis lib.* 3. *q.* 4. Rubr. *de expedit. processus in causis fidei, num.* 41. & Ricciullus *de Iure personarum, &c. lib.* 5. *cap.* 6. *per tot.* Sanctarell. *de Hæresi, cap.* 1. *num.* 27. vers. *Præterea protestatio non excusat.*

47. Ex quibus colligitur contrariam sententiam Boerij *decis.* 341. *num.* 4. *in fin.* & Clari *in §. Hæresis num.* 9. vers. *Et nota in hoc proposito*, omnino esse repellendam.

Vt tamen sit locus dispositioni dictæ decis. 875. plura requiruntur, Primum est, vt Negatiuus sit conuictus de vera, & formali Hæresi.

Secundum est, vt verba, vel facta hæretica sint clara, non ambigua.

Tertium est, vt reus de Hæresi conuincatur per testes, omni exceptione maiores.

Quartum est vt factum vel dictum Hæreticum, de quo conuincitur reus, sit recens, non vetustum, ita vt reus verisimiliter credatur eius fuisse oblitus.

Quintum est, quod testes hunc negatiuum conuincentes, deponant ipsum asseruisse, se illa credere, nam testes, vt accusatum de Hæresi conuincant debent deponere de accusati credulitate, Albert. *de Agnos. Assert. Cath. q.* 8. *n.* 8. *& seq. q.* 34. *n.* 51. quem sequitur Hieron. Gabr. *cons.* 178. *num.* 11. *lib.* 1. & Eymeric. *in Director. in forma exam. testium*, 3. *pen.* atque hæc omnia requiri, vt negatiuus brachio sæculari tradatur, dixerunt Peña, Farin. & Ricciull. *locis supra alleg.*

Occasione autem quarti requisiti dubitari potest, an, in dictis, & factis antiquis præsumenda sit obliuio, In qua re breuiter dicendum, in factis arduis, & horrendis obliuionem non præsumi, cum in arduis rebus memoria non lædatur, vti dicebat Plinius, in aliis verò dictis & factis rem arbitrio iudicantium relictam esse dixit, Peñ. *ad Director. part.* 2. *com* 59. vers. *sed in hac quæst.* qui, & alios allegat, & rem hanc fusissimè explicat. 48.

Et in summa in facto proprio regulariter, non præsumitur obliuio, Menoch. *præsump.* 23. *num.* 32. *lib.* 6 Ioan. Philippus Testay, *alleg.* 5. *num.* 25. hæc tamen præsumptio non obliuionis cessat in multis casibus, vel ex lapsu longi temporis, scilicet ad minus decem annorum, Menoch *num.* 38. Mæres *de maiorat. p.* 4. *q.* 20. *num.* 164. *in vltimò impressis Matriti* 1620. vel ex qualitate personæ, puta quia senex, infirmus, minor, vel multis negotiis implicitus, Menoch. *vbi suprà, num.* 47. Mascard. *de probat. concl.* 1121. *num.* 10. vel ex qualitate facti, quia sit inuolutum *num.* 41. vel quia sit graue, quo casu numquam admitti solere allegationem obliuionis dixerũt Menoch. & Mascard. *vbi suprà*, & bene Mæres *loco alleg. n.* 367.

Quanta verò in huiusmodi causis maturitate sit procedendum videndus est idem Peña *comm.* 48. *p.* 3. *per tot.*

§. X.

De Hæretico negatiuo appellante, & prouocante Inquisitores ad Vallem Iosaphat.

POstquam proximè tractauimus breuiter materiam Hæretici negatiui, quia aliquando

49. quando contingere poteſt, quod hic ab Inquiſitoribus brachio ſæculari relaxatus eos ad Vallem Ioſaphat citet, & prouocet, operæ pretium duxi hoc loco aliqua obſeruare circa hanc materiam, vt inde poſſint Inquiſitores dignoſcere, an dicta prouocatio ſit pertimeſcenda, necne.

50. Præmittendum igitur eſt, Appellationes huiuſmodi ad Tribunal Dei ſæpiſſimè à Sacris literis nobis inſinuari, & plura earum exempla referunt Cornelius à Lapide, omninò videndus, *in cap. 17. Ieremiæ, verſ. 11.* vbi etiam probauit huiuſmodi appellantes exaudiri Martinus Delrius, *diſquiſit. magic. lib. 4. quæſt. 4. ſect. 1. fol. mihi* 604. & Torreblanca poſt hæc ſcripta viſus, *in ſuo tract. de delictis, in quibus tacita, & occulta dæmonis inuocatio interuenit, lib. 3. de criminis punitione, cap. 28. de prouocatione ad diuinum Iudicium per totum.* vbi plura huiuſce prouocationis, & citationis ad Vallem Ioſaphat exempla refert, etiam ex hiſtoriis modernis.

51. Præmittendum ſecundò, quod ſi citatio, & appellatio hæc fiat non odio, & vindicta, ſed bono fine, vt innocentia appareat, vt infamia à familia arceatur, tunc appellatio, & citatio huiuſmodi licita eſt, ita Delrius, *vbi ſuprà,* verſ. *Quò ad citantem,* & Ioann. Franc. Schenardus, *conſ. 30. lib. 2.* vbi poſt Delrium dixit, ad hanc citationem requiri, quod fiat pro magna oppreſſione, cum magna fiducia in Dei iudicio, corde puro, & in caſu, in quo citans ſit omni humano auxilio deſtitutus.

52. Quæ omnes conditiones aderant in caſu Abbatis Diu. Iacobi apud Leodium, de quo Delrius *vbi ſup.* Hic enim, cum apud Epiſcopum contra illius Ciuitatis Præpoſitum, qui à monaſterio ſuo violenter adoleſcentem eius Conſobrinum, iam Monachum effectum extraxerat, iuſtitiam habere non potuiſſet, Præpoſitum in hæc verba citauit. *Iudicem contra te ô Præpoſite, in terra habere non poſſum, & ideò contra te Deum ſummum Iudicem interpello, vt intra quadraginta dies vterque noſtrum compareat coram illo ſententiam pro meritis accepturus. quadrageſimo die circa horam nonam mortuus eſt dictus Abbas, & cum pro eo ſolemniter pulſaretur, ſedens in balneo Præpoſitus quæſiuit à circumſtantibus quid hoc eſſet, cui vnus reſpondit. Abbatem Diui Iacobi modò eſſe defunctum, Recordatus Præpoſitus quadrageſimum diem eſſe, qua ſe citatum audierat ab Abbate, animo conſternatus tremens ſuis dixit, citò videte quid faciam, mortuus ego ſum, comparere me hodie coram ſummo Iudice oportebit, ſtatimque cum balneum egredi feſtinaret in aſtantium manibus, cum diro eiulatu, & vocibus expirauit.*

53. His ſuppoſitis, dicendum eſt, quod ſi conſtat Iudici ſe in condemnatione Hæretici negatiui iuſtè proceſſiſſe, tunc non debet appellationem, & citationem negatiui pertimeſcere, quia iuſto Iudici præmium à Deo debetur non ſupplicium, ita Delrius *vbi ſuprà*, verſ. *quò ad eos verò, qui citantur,* & P. Cornel. à Lapide *loco citato.* verſ. *cæterum hoc ſolium.*

Si verò Iudex, non eſſet certus de Iuſtitia ſuæ ſententiæ, ſed aliquam in ea ferenda ſenſit animi ſui perturbationem, tunc malè facit Iudex, ſi appellationem, & citationem illam contemnat. Debet enim tunc omnia maturiori iudicio rimari, vt prior ſententia, vel retractetur, vel confirmetur, ita Delrius, *vbi ſup.* verſ. *Altera regula ſit.* 54.

Et ex his patet quid ſentiendum ſit de Boſſio *in praxi crimin. in tit. de extraordinariis, crim. num. 9.* Clar. § *fin quæſt.* 83. *num.* 8. vbi addentes, ac Menochio *de arbitr. Iud. cent. 4. caſu* 388. in fine, qui dixerunt, quod huiuſmodi citãtes, & appellantes ad Tribunal Dei ſunt extra ordinem arbitrio Iudicis puniendi, & Clar. ibi atteſtatur ab Excellentiſſ. noſtro Senatu Mediolani, vnum ex iſtis qui tranſmiſerat præceptum nomine D. N. Ieſu Chriſti, coactũ fuiſſe illi præcepto renunciare, & vlterius fuiſſe damnatum ad fuſtigationem, & alium ad catenam infamem. 55.

Traditio enim illa debet neceſſario intelligi, vbi citatio, & appellatio ad Vallem Ioſaphat fieret ſine circumſtantiis, per nos *ſuprà allegatis*, Nam in iſto caſu, ſic citantes. & appellantes grauiter peccarent, & iuſtæ pœnæ ſubiiciendi eſſent, Delrius *vbi ſuprà*, verſ. *Dico tertiò*, & ſic in indiuiduo traditionem illam Boſſij, & Clari intelligendam eſſe dixit, Schenardus *in alleg. conſ. 30. lib. 2.* verſ. *ſed videndum eſt, quomodo.* 56.

Si autem citatio, & appellatio fiant legitimè, tunc vtique licitæ ſunt, & mille locis à Sacra Scriptura canonizantur, ſic enim *Geneſis 16. verſ. 5.* Dixit Sara Abrahæ, *Iudicet Dominus inter te, & me* & Regum 1. *cap. 24. v. 14. ait Dauid ad Saulem, Iudicet Dominus inter me & te, & vlciſcatur per me Dominus ex te*, & pluribus aliis in locis ſolium hoc Omnipotentis Dei, dicitur reos innocentes exaudire, pro vt dicitur Pſalmo 88. verſ. 15. *Iuſtitia, & iudicium præparatio ſedis tuæ,* & Pſalm. 44. v. 7. *Sedes tua Deus in ſæculum ſæculi, virga directionis, virga regni tui.* 57.

Magna tamen circumſpectione vti debent taliter ad Tribunal Dei appellantes, & prouocantes. Vnde Delrius *dict. ſect. 1. verſ. dico ſecundò,* ait haſce citationes, & appellationes eſſe periculoſas, in omnibus non probatæ ſanctitatis, quia iſtos, vel amor proprius, vel latens aliqua gloriolæ, vel vindictæ nebula fallere poteſt. 58.

§. XI.

§. XI.

An ignorantia excuset ab hæresi.

59. PRæmittendum primò, quod, quæ ad fidẽ pertinẽt sunt in duplici differentia, in alia enim pertinent ad fidem directè, talia sunt ea, quæ nobis sunt principaliter diuinitus reuelata, vt Deum esse vnum, trinum, &c. alia indirectè, ex quibus consequitur aliquid contrarium fidei, sicuti si quis diceret, Samuelem nõ fuisse filium Elcanæ) ex hoc enim seq scripturam Diuinam esse falsam, ita Eymeric. *in Direct. 1. p. q. 7. n. 1. seq.* latissimè Peña *in Director. p. 2. comm. 1.*

60. Præmittendum secundò, quod alia est ignorantia inuincibilis, quæ cadit in eo, qui nullo modo eam superare potest, cuiusmodi est infans, & mente captus. Alia est ignorantia probabilis, quæ propriè illa dicitur, quæ sine aliqua culpa cognitione priuat, vt cum quis se-
61. ducitur, à viro docto. Alia est ignorãtia crassa, cum quis ignorat ea, quæ cæteri homines suæ conditionis sciunt, vt cum quis de media plebe, ignorat Christum mortuum. Alia tandem est ignorantia affectata, cum quis data opera vult ignorare, vt ab actu, quem exequi vult, non retrahatur, de qua ignorantia intelligitur illud Prophetæ, *Noluit intelligere, vt bene ageret,* & de hisce, & etiam multis aliis ignorantiæ speciebus, videndi sunt Sanch. *in summ. lib. 1. c. 16.* Ricciull. *de Iure person. lib. 5. cap. 7.* & Sanctarell. *de hæresi, cap. 1. dub. 5. n. 20. & seq.* qui alios allegant.

62. His præmissis, loquendo de ignorantia inuincibili, quæ tamen in praxi vix dari potest) ac etiam de ignorantia probabili, clarum est, quod hæ excusant ab hæresi, ita Castr. *de Iust. Hæreticorum punitione, lib. 1. cap. 9.* Ricciul. *de Iure person extr. &c. lib. 5. cap. 7. num. 6. & seq.* Sanctar. *dict. dub. 5. n. 20.* & Farin. *de Hæresi, q. 179. n. 23. 25. & 26.* Atque hoc multò magis procederet in his, quæ ad fidem spectant indirectè, nam in his facilius excusat ignorantia, quàm in alijs ad fidem directè spectantibus, vt colligitur ex Peña *1. p. com. 22. Reg. 4. 5 16. & 7.* quem sequitur Farin. *vbi suprà, num. 25.*

63. In his tamen, quæ directè ad fidem pertinent, non præsumitur ignorantia, sed per allegantem illa est probanda, ita Ricciull. *vbi sup. num. 7. vers. 2. est declarandus,* Farin. *loco alleg. num. 27.*

64. Nec allegatio ignorantiæ in articulis manifestis esset admittenda, nisi versaremur in casibus ex naturali iure excusabilibus, puta, si quis diceret, patrem esse maiorem filio, latissimè Farin. *dicta quæst. 179. num. 1.* vbi *ex Summa Angelica,* in verbo *fides, num. 6.* ponit exemplum, de quadam vetula, credente Trinitatem esse vnam vnam fœminam.

Quo vero ad ignorantiam crassam, magis communis opinio est DD. quod illa à peccato hæresis excuset, quoniam taliter ignorans, si est paratus corrigi, non potest dici habere pertinaciam quæ est ad hæresim necessaria, vt supra vidimus & ita tenuit, Alphonsus à Castro *de Iust. Hæret. punitione, lib. 1. cap. 9. & lib. 2. cap. 17.* Ricciull. *vbi suprà, num. 10. & seq.* Sanctar. *ibid. num. 20. & 21.* Filliuc. *vbi suprà, n. 170.* 65.

Atque idem prorsus docuerunt memorati auctores de ignorantia affectata, latissimè Sanctarell. *vbi suprà,* qui alios allegat, *n. 22. 23. & seq.* nisi adsit cõtemptus Ecclesiæ, Filliuc. *dicto cap. 6 num. 173.* sed, in hac re aliter mihi dicendum videtur, quoad hasce duas ignorantias, quod scilicet in hoc crimine minimè excusant in foro exteriori, nam in interiori à memoratorum auctorum traditionibus non discederem, atque ita tenuit doctiss. Simanch. *de Cath. Instit. tit. 26. num. 4. & in Enchiridio, tit. 49. num. 2.* Peña *in sæpe cit. com. 22. vers. Tertia Regula,* Ludouicus à Paramo, *de origine S. Inquisitionis, lib. 3. q. 3. num. 46. & seq. & quæst. 19. n. 149.* latissimè Farin. *de hæresi. quæst. 176. n. 29.* vbi de ignorantia crassa, *& num. 30.* vbi de ignorantia affectata, optimè Valentia *Vid. 22. quæst. 11. art. 1. vers. est autem discutienda, disput. 1.* 66. 67.

Videatur de tota hac materia Ferdinandus de Castro Palao, *tom. 1. tract. 4. disput. 2. punct. 2. n. 2. & seq.* Sousa *in Aphoris. Inquisit. lib. 1. c. 12.* P. Diana, de hoc nostro Tribunali S. Officij, optimè meritus, *lib. 4. resol. moral. tract. 7. resol. 36.* Valer. *de diff. vtriusque fori, in verbo hæresis, diff. 1.* qui alios latissimè allegat, & loquuntur, tam in foro interno, & animæ, quàm in externo.

Ex dictis patet, quid sit dicendum de simplicitate, an excuset ab Hæresi, de quo articulo latissimè Farin. *d. q. 179. n. 8. & seq.* nam illa sola non excusat, nisi sit coniuncta cum ignorantia, Farin. *vbi suprà, n. 22. vers. Et in hac materia,* vnde pro modo ignorantiæ, & illius qualitate, & iuxta illius regulas, idem etiam de simplicitate erit dicendum. 68.

§. XII.

De proferentibus verba hæretica, ioco, lubrico linguæ, vel simili modo.

QVamuis multa ad hanc materiam dixerim *in tit. de Blasphemis*, attamen nunc breuiter dicendum, proferentem verba Hæretica, ioco, lubrico linguæ, ex magna ira, vel ob magnam animi commotionem, & corporis dolorem, vel etiam recitatiuè, recitando scilicet aliorum Hæreses, non esse vti Hæreticum puniendum, sed alia pœna extraordinaria, & maximè pecuniaria, latissimè Farin. *de Hæresi,* 69.

quæst.179.num.40.& seq. & Sanctarell. *de Hæresi,tract.de Blasph.cap.8. dub.2.n.3.* vbi alios allegat.

70. Et tales in hoc casu subduntur Iurisd. Inquisitorum,vti contra nonnullos, bene dixerunt Peña *p.3.comm.17.*Farin. *num.48.* & Sanctarell *dicto num.3.*

71. Aduertendum tamen, non esse facile per Inquisitores admittendas hasce exceptiones & eas alleganti, incumbere onus eas etiam probandi, vti pluribus cumulatis docuerunt Albertin. *de agnosc.asser.Cath.q.36.num.18.* & Sanctarell. *vbi suprà,num.4.* & alij per me allegati *in dict. tit. de Blasph.* quibus addo Homobonum de bonis, *de examine Ecclesiastico, tom.1.tract.7.q.4.*

Benè Sousa *in Aphoris.Inquisit.lib.1. cap.13. per tot.* vbi quando isti sint torquendi super intentione, & *num.8.* animaduertit,quod verba, & facta dubia, quæ in bonam, & malam partem possunt accipi præsumuntur in bono sensu, & dicto facta, *& num.13.* ait intentionem proferentis verba, per iocum probari ex qualitate personæ proferentis, modo proferendi & aliis circumstantiis,P.Massin.*in praxi S.Officij,part.9.assert.97.prima impressionis,* P. Diana *tractat.8.resol.83.part.4.resolut. moral.* vbi dixit, quod si reus vrgeatur aliquibus indiciis malæ credulitatis,vt puta si quis reconciliatus ex hæresi Lutheranorum, vel Caluinistarum,dum missam in Ecclesia quæsiuisset, & non inuenisset, protulisset hanc propositionem, *Sola fides sufficit*, quæ est propositio, quam aliàs in bonum sensum interpretatus est Royas, *de Haret.p.1.num.376.* vtique torquendus esset super sua credulitate,quia Caluinus tenuit fidem sine operibus sufficere ad vitam æternam, & in fine dictæ resolutionis Diana remittit lectorem ad Nauarrum *cons.6. de Haretic. lib.5.tom.2.* qui certe dignus est quod videatur.

72. Quomodo autem intelligi debeat axioma illud, quod sub nomine, D. Hieronymi circumfertur. *Ex verbis inordinatè prolatis oriri Hæresim*, videndi sunt Ludou. à Paramo *de Origine S.Inquisit.lib.3.q.3.n.114.*& Sanctarel. *de Hæresi, cap.1. num.30.*

§. XIII.

Tenens veram opinionem, putans illam esse contra Ecclesiam Catholicam an sit Hæreticus.

73. SIcuti credens falsum, putans sic teneri ab Ecclesia, ab hæresi excusatur, vti latissimè docuerunt plurimi relati per Farin. *de hæresi, quæst.179.num.1.*

Ita tenens veram opinionem, putans illam esse contra Ecclesiam Catholicam, est verus, & formalis Hæreticus,ita Farin. *vbi suprà,n.2. vers.quid è contra.* Sanch.*in Summ. lib.2.cap.7. n.30.* Ludou.à Paramo *de Orig.S.Inquisit.lib.3. q.3.n.20.* Riccíull.*de Iure person. extr. Ecclesia, &c.lib.5.cap.5.* Ratio huiusce rei est,quod talis formaliter à fidei ratione recedit, credens non in vniuersum esse vera ab Ecclesia definita, & cum in effectu talis aliquid de fide neget, Ecclesiam scilicet esse certam fidei regulam,quæ nec falli,nec fallere potest omnino,verus hæreticus est dicendus.

Neque obstat,quod percutiens laicum credens illum esse clericum,non incidat,in excõmunicationem cap. *Si quis suadente Diabolo,* quia vt ait Sanch. hic non est verus percussor clerici,& excommunicatio *d.cap.* fertur cõtra percussorem clerici,at ille est verus Hęreticus. 74.

§. XIV.

De protestatione an ab Hæresi excuset.

NOtandum est hoc loco tria esse genera credibilium, Alia namque ad fidem directè pertinent, vt sunt omnes articuli fidei, & huiusmodi credibilia explicitè à quolibet fideli credi debent, vt latè probauit Peña *in 1.p.director.comm.20.* Alia sunt credibilia,quæ indirectè ad fidem spectant,quia scilicet principaliter credenda, (sicut superiora) non proponuntur,ad eorum tamen negationem sequitur Hęresis,alia sunt,quod Abraham duos habuerit filios,&c. & huiusmodi credibilia non tenetur, quis explicitè credere, sed sufficit si implicitè credantur,credendo verũ quidquid in Sacra Scriptura continetur. Alia tandem sunt credibilia, quæ expressè in Sacra Scriptura non ponuntur, tamen sunt per Ecclesiã definita tanquam credenda,vt v. gr.quod Spiritus sanctus procedat à Patre, & Filio,&c. atque hæc etiam sufficit si per minores implicitè credantur,ita Eymeric. *in directorio 1.part. quæst.12.num.1.& seq.* Peña *comm. 1,* vers. *Ad hæc prænotandum est,p.2.* latissimè Farin. alios cumulans, *de Hæresi, quæstione 179. num. 65. & seq.* 75.

Hoc præmisso, vel protestatio generalis, præcedit negationem alicuius ex credibilibus primi generis, & tunc illa non iuuat protestantem, quoniam errans in his, quæ scire vnusquisque tenetur explicitè, censetur peccare ex malignitate, ita Eymericus *dicta quæstione 12.* Peña *ibid.comm.26. sub litera B,* Farin.*de Hæresi,quæst.188.num.154.& seq.* Sanctarell.*de Hæresi,cap.1.dub.6.num.27.*qui alios allegant. 76.

Vel protestatio generalis præcedit, negationem alicuius ex credibilibus, 2.vel 3.generis,& tunc protestatio solet excusare, ita Peña Farin.& Sanctarell.*locis allegatis.*

Et

Et Doctoribus ibi per eos allegatis, addendus est Ferdinandus de Castro Palao, *tract.4. disput.3.punct.2.num.7.* & Sousa *in Aphorism. Inquisit.lib.1.cap.14.*

Quod tamen temperandum est, nisi essemus in viris doctis, Episcopis, Inquisitoribus, &c. qui omnia credibilia expressè credere tenentur, ita Eymericus *dicta q.12.num.11.*

Item limitandum est secundò, nisi negatio fieret coram Iudice, vel Inquisitore à quo de veritate informatus nollet acquiescere, nam tunc protestatio illum sic protestantem, & negantem non iuuaret, ita Peña *dicta comm.26. vers.Caterum*, Farin. *vbi suprà num.157.& seq.* de qua tamen re dixi suprà *in quæst. de pertinacia ad Hæresim requisita.*

77. Addendum etiam hoc loco, quod nec protestatio releuaret, si esset contraria facto, puta si quis protestetur, se credere Messiam venisse, & ita protestetur, & tamen Agnum Paschalem comederet, & Sabbatha more Iudæorum coleret, ita Farin. *vbi suprà, num.153.* & Sanctarell. *loco cit.dub.6.num.27.*

§. XV.

An sit Hæreticus, qui metu compulsus aliquid Hæreticale committit.

SVpponenda est hoc loco communis DD. traditio, quod homini Christiano non sufficit habere sinceram fidei credulitatem, sed
78. requiri etiam eiusdem fidei confessionem explicitam, vti communiter docuerunt Theologi 2.2.q.3.art.2. Peña *ad Director.1.part.quæst.9.comm.24.* latissimè Ricciul. *de Iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium, lib.1. cap.4.5.& seq.* qui alios allegat.

79. Præmittendum secundò, coactionem esse duplicem, alteram absolutam, & præcisam, cum quis v.g ligatus, & penitus renitens cogitur genua flectere Mahometo, vel frangere imaginem sacram; Alteram verò conditionalem tantùm, vt si quis pro euitanda morte, aliquod factum Hæreticale committat, ita Peña *dicta comm.24.* vers. *Ac primum quidem his præmissis.*

80. Dico primò, coactione præcisa factum cōmittens Hæreticale, neque Hæreticus est, neque peccat, ita Peña *vbi sup.* Farin. *de Hæresi,q.183.n.32.* Ricciull. *de Iure person. lib.6.c.5.n.2. seq.* ratio est, quia talis coactus magis dicitur pati, quàm agere, vt inquit text. *cap. Sacris, de iis, quæ vi, metusve causa, &c.*

81. Dico secundò, vbi vis, seu coactio est non præcisa, sed conditionalis, tunc committens per talem vim factum Hæreticale non est Hæreticus, quia cum corde credat, non potest dici pertinax in errore, peccat tamen grauissimè, ita Peña *loco cit.* Farin. *ibid.* Ricciul. *dict.cap.5. n.4.* qui alios allegat, & hinc est, quod talis non est puniendus pœnis Hæreticorum, vti optimè probauit, Peña *in alleg. com. 24.* vers. *de* 82.
Coactis, ex Conciliis Ancyrano, & Arelatense, quorum verba ibi refert, Barbos. *de Officio Episcopi, allegat.40.num. 31.*

Negari tamen non potest, quin sic talia facta committentes, quoad Ecclesiam (quæ non iudicat de occultis, *c.1.de clandest.despons.*) sint 83.
suspecti de hæresi, quandoque vehementer, si vi, vel metu cessante adhuc in facto hæretico 84.
perstiterunt, vel si persona grauis sit, vel si metus leuis fuerit, puta carcerationis, fustigationis, &c. vel solummodò metus fuerit reuerentialis, Peña *dicta comm.24.vers.sed hæc quidem* Farin. *vbi sup.n.26.28.seq.* Ricciull. *dicto cap.5. num.7.& 8.*

Quandoque de leui tantùm, quandoque etiam nullo modo suspectus talia facta committens redditur vt puta; si statim post lapsum metu cessante reuertatur, Simanch. *de Cathol. instit.tit.17.n.37.* Peña *dicta com.24.vers.Ergo qui post lapsum*, vbi, quod talis statim rediens benignè est recipiendus, & mitissimè tractandus, omissa etiam omni abiuratione, si nulla adsit hæresis suspicio. Si autem non statim redierit, tunc ad abiurationem compellatur, pro modo suspicionis, cuius dicta sequitur Barbos. *dicta alleg.40.n.33.* & Duardus *ad Bullam Cœnæ, lib.2.Can.1.quæst.12.n.8.*

§. XVI.

De Marcellino Papa.

MArcellinum Sum. Pontif. eundemque Sanctissimum Martyrem, idolis per metum compulsum temporibus Diocletiani, & 85.
Maximiani Imperatorum grana thuris super prunas imposuisse dicitur, in cap. *Nunc autem, distinct.21.* & narrat Illescas *in Hist. sua Pontif. tom.1.lib.1.cap.32.* In vita huius Pontificis, qui etiam narrat huiusce Pontificis in publico Concilio pœnitētiam, & illustre ex post Martyrium, & metum hunc, seu coactionem conditionalem fuisse notat glossa, *in dict.cap.Nunc* 86.
autem, in verbo *compulsus*, & quamuis hæc Historia sit admodum dubia, vt videre est, ex Baronio *Annal. Ecclesiast. tom. 1. circa annum Domini 302.num.90.& seq.* & Spondan. *in Epitome eiusdem anni num.12. & 14.*

Attamen ea etiam, pro vera supposita concludendum sine vlla difficultate est Marcel- 87.
linum Pontif. non fuisse Hæreticum, quia quidquid facto fecit, certè in corde fuit fidelis & in corde Hæresis crimen perficitur.

Hinc Ioseph Sesse, *decis. Regni Arag. tom.4. decis. 440. num. 2.* dixit Hæreticum non esse, 88.
qui vi, aut metu coactus ad ritus transit Paganorum.

89. Et generaliter ob metum fidem abnegantem non posse Hæreticum dici post Roderic. Acugn. in dicto cap. *Nunc autem, dist.* 21. latè probauit, Don Ant. Cabreros, *in sua delineat. de metu, lib.* 2. *cap.* 30. *n.* 79. *& seq.* & Sousa *in Aphoris. Inquisit. lib.* 1. *c.* 17.

90. Cum igitur Marcellinus nihil contra fidem docuerit, & crediderit, vt eius pœnitentia in publico Concilio apertissimè demonstrauit, non potest dici quod fuerit Hæreticus, licet per actum illum externum se reddiderit de fide in exteriori foro suspectum, ita Acuhn. *vbi suprà*, Bellarm. *in suis contr. tom.* 1. *lib.* 4. *de Sum. Pontif. c.* 8. vers. *Decimus est Marcellinus*, benè

91. Suarez *de fide disp.* 10. *sect.* 6. *n.* 1. vbi probat, verum Pontificem non posse incidere in hæresim, Bellarm. *suprà* allegatus vbi dixit quod de facto nullus vnquam Papa fuit Hæreticus.

Et ad hoc videndi sunt DD. allegati à Roder. Acunha, in cap. *Si Papa dist.* 40. *n.* 5. quibus addo ego omnino videndum Valenzuel, *in defens. Monitorij contra Venetos, part.* 6. *num.* 169. vbi ait, quod impossibile est Papam fieri Hæreticum, & quod numquam visus fuit Papa Hæreticus, & quod DD. qui disputant, an Papa Hæreticus possit puniri per Concilium, supponunt vnum impossibile, & ibi alios DD. ad hoc allegat, quod ego verissimum credo ob promissionem Christi, *Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.*

Ex quibus apparet, quid sentiendum est, de illis Hæreticis relatis ab Eusebio, *lib.* 6. *Hist. Ecclesiastica, c.* 37. qui voluerunt, eos qui in persequutionibus Christum externa voce negant, modò eum corde confiteantur non peccare, hi enim sic externa voce Christum negantes, vtique grauissimè peccant, vt latissimè probauit. Pater Beccan. *in comp. Manualis controuersiarum huius temporis, lib.* 5. *de controu. Politicorum, cap.* 2. & fusiùs *cap.* 5. vbi relato exemplo nostri Marcellini, quem ait grauiter peccasse, probauit nulla ratione licere per simulationem idola colere, de quo videantur DD. *in* 2. 2. *in materia de Fide.*

§. XVII.

An liceat disputare de Fide.

92. De materia hac videndi sunt, Eymeric. *in direct.* 1. *p. q.* 10. Peña *comm.* 25. *ibidem* Farin. *de Hæresi, quæst.* 178. *n.* 108. *& seq.* Sanctarell. *de hæresi, cap.* 8. *n.* 4. *& seq.* Scortia *in select. Rom. Pontif. Const. Theoremate* 31. vbi, quod laicis non est prohibitum disputare de fide in circulis honoris gratia, quia hoc est disputare tantùm materialiter, non formaliter, id est ad veritatem suadendam, ad eos benignum lectorem remitto.

§. XVIII.

De probationibus in crimine Hæresis.

Quoniam regulariter in omnibus delictorum probationibus, sufficiunt duo testes Abb. in cap. *Quoties, de testibus* Angel. *cons.* 14. iuxta dictum Christi Domini, *in ore duorum*, &c. 93.

Difficultatē in Crimine hæresis facit, text. in cap. *excommunicamus* §. *Adiicimus*, ibi, *tres aut plures boni testimonij viros, de hæret.* per quē text. plurimi voluerunt, in crimine hęresis duos testes non sufficere ad condemnandum, ita Hostiens. *in summa in tit. de hæret.* §. *Qualiter*. Archid. *in cap. vt officium de hæret. in* 6. aliique latissimè allegati per Farin. *de hæresi, q.* 188. *num.* 56. Sanctarel. *in simili tract. cap.* 39. *dub.* 2. *n.* 11. & Azeued. *ad Regias Hispan. Const. Noua Recompil. lib.* 8. *tit.* 3. *l. prima, num.* 106. *& seq.*

In contrarium tamen est verior Sententia, imo per duos testes contestes, & omni exceptione maiores sufficienter probari hoc crimen, ita Farin. Sanctarel. & Azeued. *locis citat.* Borel. *in sum. decis. tom.* 2. *tit.* 5. *de num. testium, n.* 50. ratio est, quia in ore duorum, vel trium stat omne verbum, cap. *& si Christus de Iure iur.* Barbos. *ad dict.* §. *Adiicimus, num.* 46. 94.

Cuius dispositio non obstat, nam respondetur ibi non esse sermonem de probatione hæresis, sed de modo inquirendi hæreticos generaliter, vt obseruauit Sanctarell. *loco supra allegat. n.* 12. De qualitate autem horum testium vide, Azeued. *vbi supra*, & nos latè *in* 3. *p. huius operis*, vbi etiam plura alia ad hanc materiam totam de testibus, in hoc foro S. Officij, pertractabimus.

Quando tamen essemus in viro omni exceptione maiore, & tractaretur de imponenda ei pœna corporali, seu alias graui, vel etiam ageretur de conuincendo hæretico negatiuo, tunc quamuis adessent duo testes omni exceptione maiores cōsulerem Inquisitores, quod recurrerent ad Supremum tribunal Romanæ Inquisitionis, & ab Eminentiss. & Reuerend. DD. Cardinalibus responsum expectarent idque ob auctoritatem DD. qui contrariam sententiam docuerunt, inter quos nouissimè est Ferd. de Castro Palao, videndus *in opere Moral. tom.* 1. *tract.* 4. *disput.* 8. *punct.* 15. §. 5. *per tot.* Vide tamen, quæ dixi *in annot. ad Quæstiones D. Guid. Fulcodij.* 95.

Sed si reus esset malæ famæ, & vitæ, sine dubio practicari posset sententia nostra, quam *hoc num.* 95. supra firmauimus ex latè deductis à P. Diana, *resol. Moral. part.* 4. *tract.* 7. *resol.* 52.

§. XIX.

De tortura Hæreticis danda.

96. QVod Hæretici torqueantur pro vlteriori veritate, &c. clarissimum est, & ab omnibus pro indubitato præsupponitur.

97. Solummodò hoc loco dicendum est, nullo modo posse ad torturam in hoc crimine deueniri, nisi constet prius de corpore delicti, ita Peñ. *comm.* 110. vers. *Primum ergo, part.* 3. & Farin. *de hæresi, quæst.* 185 *num.* 147.

98. In crimine autem hæresis, quod solet esse facti transeuntis, sufficienter dicitur constare de corpore delicti, cum semiplenè constat de delinquente, ita Farin. *vbi suprà, & de Inquisitione quæst.* 2. *n.* 26.

99. An autem indicia ad torquendum debeant in hoc crimine esse vrgentiora, quam in aliis disputant DD. longa serie relati per Farin. *de hæresi, dicta quæstione* 185. *num.* 141. *& sequentibus.*

Sed verior opinio est, Iudicis arbitrio relictum esse qualia indicia sufficiant ad torturam, in hoc crimine, Royas *de hæretic. part.* 2. *n.* 191. Peñ. *com.* 39. *part.* 3. *littera D*, Binsfeld. *de Confess. Malef membr.* 2. *post. concl.* 5. § *Exempli gratia*, vbi quale debet esse hoc arbitrium Iudicis optimè declarat, Farin. *In praxi, quæstione* 37. *num.* 192. *& seq.*

§. XX.

De tortura super intentione danda in causis Hæresis.

QVoniam Hæresis delictum est in mente residens, & occultum, singulare habet hoc Officium S. Inquisitionis, vt per tormenta Iudices violatæ religionis possint se
100. certificare, an bene, an male de fide senserit reus, in hoc Sancto Tribunali Inquisitus, vti dixit P. Zanardus, *in summ. Diuinorũ præceptor, tom.* 2. *c.* 94. *de tortura in causis fidei, n.* 14.

Neque hoc mirum videri debet quoniam etiam Iudices sæculares reos torquere solent super his quæ in eorum animo consistunt.

Sic Vincentius Corua reus percussionum baculo appostatè datarum Bartholomæo de Carolis, ex ordine Senatus nostri Mediolani, vt ex eius literis, sub die 10. Decembris 1628. directis Sp. Prætori Cremonæ fuit tortus diligenter super qualitate, & deliberatione animi.

Et pariter, *Cæcilia Martinenga rea scientiæ furti facti à Fratre, ex ordine eiusdem Senatus fuit torta super eo, quo animo dixerit fratri suo pecunias ab hero suo absconditas fuisse*, vt ex literis diei 25. Decembris 1629 datis eidem D. Prætori Cremonæ. Multò igitur magis tortura hæc adhiberi iure debebit in nostro hæresis crimine, quod in animo ex mala credulitate, & in voluntate ex pertinacia perficitur.

Quia autem hæc tortura dari solet, cum reus fatetur factum hæreticale, vel dictum, sed negat intentionem, ideo prius videndum est, de confitente dictum Hæreticale, postea de confitente factum dicturi.

Præmittendum tamen hoc loco quod non ita de facili, & semper deueniendum est ad 101.
torturam super ista intentione, sed tunc demũ cum omnibus consideratis sed maximè qualitate personæ, rei, loci, modi, & aliarum circumstantiarum (de quibus Locatus *in Iudiciali Inquis.* verbo *hæreticus num.* 53. *& post iudiciale, quæst.* 27. Peña *ad direct. p.* 3. *comm.* 17. vers. *Ad hæc*, & Farin. *de hæresi, q.* 179. *num.* 62.) res dubia est, ita Bellarmera *in cap.* 1. *num.* 11. *q.* 3. *de summa Trinitate, & fide Catholica*, Simanch. *de Cathol Instit. tit.* 13. *n.* 17. *ibi*, Nonnumquam audiendus est, qui negat se praua intentione fecisse, nimirum si res dubia sit, & *num.* 19. & *in Enchirid. Iudicum Violatæ religionis tit.* 52. *n.* 27. & *tit.* 29. *num.* 9. *& seq.* & Farin. *de hæresi, q.* 179 *n.* 7. Hoc sic præmisso,

Quoad confitentes se hæreticalia verba protulisse, sed intentionem hæreticam sese 102.
habuisse negantes, quod super ista intentionis qualitate torqueantur, & torqueri soleant, in hoc Sancto Officio, nemo in hoc Sacro Tribunali, vel mediocriter versatus ignorat, & latè docuerunt Simanch *de Cathol. Instit. tit.* 65. *de tormentis, num.* 51. Peña *ad Director. Inquisit. p.* 3. *comm.* 110. vers. *Ad hæc*, idem Simanch. *in Enchirid. iudicum Violatæ Religionis titul.* 29. *num.* 10. Zanard. *in summa diuinorum Præcept. tom.* 2. *cap.* 94. vers. *fi.* & Farin. *de hæresi, quæst.* 179 *num.* 57. Locat. *post Iudiciale Inquisitorum quæst.* 27. vers. *Si autem.* Ratio huius conclusionis est, quia de intentione istius rei non potest Ecclesia (quæ de occultis non solet iudicare) se se certificare, nisi per tormenta, & ob id reos super intentione ista torquere solet.

Videatur Cantera *in sæpè cit. cap. de hæreticis, num.* 55. vbi ait, quod in Hispania, qui 103.
negaret simplicem fornicationem non esse peccatum, vtique assertor esset propositionis hæreticæ, & tamen non puniretur ibi, vti hæreticus, sed tantum fustibus cæderetur, quia creditur in illis Regionibus talem assertorem ex aliis causis moueri, quàm ex errore in intellectu, quod tamen in hisce nostris regionibus certè non practicaretur. Si enim talis propositionem illam cum pertinacia assereret, vtique vti hæreticus pertinax esset damnandus. Si verò in alia fuerit causa motiua dictæ assertionis, tunc existimarem quod iste non posset euitare torturam super intentione, & etiam abiurationem siue de leui, siue de vehementi iuxta

iuxta qualitatem suspicionis, quæ ex circumstantiis facti oriretur.

104. Quoad confitentes verò facta Hæreticalia, licet Albertinus *de agnoscendis assertionibus Cathol. quæstione 36. num. 18. vers. circa præd.* & Ludouicus à Paramo *de Origine S. Inquisitionis lib. 3. quæst. 9. num. 85.* dixerint, confitentem se factum hæreticale, vel apostaticum commisisse, esse vti hæreticum puniendum, nec audiendum, si impiam intentionem neget, cum in malis factis, malus præsumatur animus.

105. Attamen contrarium quod imò, etiam talis sit torquendus super intentione, si intentionem hæreticam sese habuisse neget, voluerunt Simanch. *de Cathol. Instit. tit. 65. num. 52.* Didac. Canter. *in quæst. Criminalibus, Rubr. de hæreticis cap. 1. num. 69. & 70.* Graff. *lib. 2. suarum decis. aurearum cap. 5. num. 15.* Peg. *3. p. Direct. comm. 110. vers. Ad hæc*, & latius *in 2. p. Direct. comm. 59. vers. Quod si non compareant*, vbi quod ita practicatur in Supremo Tribunali Romanæ Inquisit. Genuens. *in praxi Archiep. Neapol. cap. 68. num. 8. in nouis* vbi, quod abutens Sacramentis in Sortilegiis si negat intentionem, torquetur, & Farin. *quæst. 179. de hæresi, num. 54. vers. Vide tamen, & n. 59. vers. Quod si factum.*

Hæc tamen omnia habent locum in confitente, se verba hæreticalia, vel facta protulisse, vel exercuisse, secus verò si de illis verbis, vel factis non essent confessi, sed conuicti, nam

106. hi super intentione non torquentur, sed locus in istis est punitioni, ita Farin. *de hæresi quæst. 179. num. 60.* vbi quod ipse non crederet ab hac esse opinione recedendum.

Et in effectu hanc doctrinam, Farin. sequutus fuit P. Diana *resolut. Moral. p. 4. tract. 7. resol. 34. vers. sed quid ego sentio.*

Hæc tamen Farinacij traditio non est, ita indistinctè accipienda, sed duo factorum genera sunt distinguenda, alia namque sunt clara, & manifestè hæresim significant, vt quia (cum ad ea natura proni minimè simus,) non ob aliud gesta intelliguntur, quàm ob errorem intellectus cuiusmodi sunt adoratio Mahumetis, Reiudaizatio, Circumcisio, & similia.

Alia sunt facta, ad quæ natura proni sumus, vt est luxuria, gula, &c. & in his non ita facilè præsumitur error in intellectu, sicut in primis. Hanc distinctionem tradiderunt Cast. *de iusta hæret. punitione, lib. 1. cap. 1.* quem seq. fuit Simanch. *in Enchir. Iud. Viol. Relig. tit. 40. de Præsumpt. num. 5. & 6.*

Modò in primis factis ego existimarem procedere doctrinam Farin. non autem in secundis.

Quis enim dixerit? confessarium conuictum de sollicitatione, vel alium de esu carnium in diebus vetitis, vel de retentione librorum prohibitorum, statim condemnandos esse vti hæreticos negatiuos? propterea in his factis 2. generis, cum reus est conuictus (saluo semper saniori iudicio) arbitrarer, esse locum torturæ super intentione, sicut, & illius speciei Abiurationi, ac si reus esset confessus.

Quæ etiam à nobis dicta sunt de factis primi generis intelligenda vtique erunt, nisi reus pro se allegaret aliquod probabile factum extrinsecum ob quod S. Officium posset de illius intentione prudenter arbitrari, quod fuerit Catholica, vt quia v. gr. reus probet minas sibi factas, metumque sibi incussum, hoc enim casu secundum facti, & qualitatis circumstantias locum esse posse torturæ, nullus vt credo inficiabitur.

Et hoc idem dicendum est, proportionaliter de verbis Hæreticis, alias ex doct. Farin. sequeretur conuictum de blasphemia, esse vti hæreticum negatiuum relaxandum Brachio sæculari, quod tamen esset absurdissimum.

Tortura autem hæc qualis, quantaque esse debeat in arbitrio est iudicantium, ita tamen vt regulariter mediam horam non excedat prout, ita in praxi obseruari, docuit Genuens. *in Praxi Archiepiscop. Neapol. cap. 68. in Nouis. & 84. Antiquis, num. 8. in fin.* 107.

An autem tortus super intentione persistens, sit relaxandus, vel vlterius debeat etiam vel abiurare, vel se canonicè purgare patebit ex *infrà* dicendis *in seq. quæstione.*

§. XXI.

An persistens in tormentis, sit in crimine Hæresis absoluendus.

SImanch. *de Cath. institutionibus titul. 56. num. 18. & seq.* latissimè improbat consuetudinem, quæ apud multos Inquisitores inualuerat, vt reus vehementer suspectus, prius torqueatur, deinde si nihil concessus fuerit, se purgare, vel abiurare cogatur. 108.

Mouetur primò: quia *non consurget* (inquit Nahum Propheta) *duplex tribulatio, neque vindicabit Dominus bis in idipsum.*

Secundò, quia in Criminalibus, non est simul pluribus pœnis vtendum.

Tertiò, quia, tam tortura, quàm abiuratio per se est efficax ad tollendam quamlibet hæresis suspicionem, quæ si vehemens est, modus etiam torturæ potest augeri.

Et hanc Simanch. opinionem sequuti fuerunt Peñ. *ad Director. p. 3. comm. 39. littera L, fol. mihi 485.* Binsfeld. *in l. & si excepta Cod. de Malef. & Mathem. quæst. 1.* vbi fusè disputat hanc quæstionem *concl. 16. per totam* Lud. à Paramo *de Orig. S. Inquisit. lib. 3. quæst. 4. Rubr. de expeditione processus in causis fidei numer. 6.* & Scacc. *de Iud. Ciuil. Crimin. & Hæret. lib. 1. cap.*

*cap.95.num.1.*verſ. *Si non conſtat de innocentia,* & verſ. ſeq.

109. Cardinalis verò, *in Clement.1. de Vſuris*, & Squillacen. *dict. cap. Hæret. cap.31. num. 1.* voluerunt purgationem, vel abiurationem, etiam torto in tortura perſiſtenti indicendam, quod idem voluerunt, Auctor Repertorij Inquiſitorum, in verbo, *Purgatio.* verſ. *An Hæretico, qui fuit tortus*, & in verbo, *tortura*, verſ. *Adnotandum*, Locatus *in Iudiciali inquiſit. q.17.* poſt dictum tractatum verſ. *Si autem præſumptiones* Graſſ. *lib.2. ſuarum deciſ. Aurearum c.5. num.25.* P. Zanard. *in Summa diuinor. præcept. tom.2. cap.94.* Rubr. de Tortura in cauſis fidei, verſ. *Sed vbi*, vbi quod ſi reus delictum fateatur, & intentionem neget in tortura, abiurat, vel de leui, vel de vehementi, pro qualitate facti.

110. Pro reſolutione dicendum, quod ſecunda opinio procedere poteſt, vbi reus non fuit ſufficienter tortus, nec plenè iudicia per torturam purgauit, prout ſæpiſſimè in S. Officio euenire ſolet, vbi rei non ſolent ita grauiter torqueri, vt in aliis foris, ſed vbi per torturam plenè purgata ſunt indicia, tunc non eſt locus abiurationi, nec canonicæ purgationi.

111. Comprobantur hæc, ex Doctrina pulcherrima Madrillianæ Inſtructionis relatæ per Pegnam *ad Direct. Inquiſit. p.2. comm.14.* verſ. *Cæterum*, cuius hæc ſunt verba, Si reus ſuperauerit tormentum, debent tunc Inquiſitores arbitrari, & conſiderare qualitatem indiciorum, & quantitatem, & formam, ſeu modum tormenti, & diſpoſitionem ſeu naturam, & ætatem ipſius Rei torti, quibus omnibus conſideratis, ſi viſum, fuerit quod reus ſufficienter purgauerit omnia indicia, abſoluent eum ab ea Iudicij inſtantia. Quod ſi ob aliquam rationem, & cauſam viſum fuerit conſideratis prædictis qualitatibus tormentum non fuiſſe inflictum cum debito rigore, tunc imponere ei poterunt abiurationem de leui, vel vehementi, aut aliquam pœnam pecuniariam.

Circa hanc autem Madrillianam inſtructionem videndus omnino erit Cantera *quæſt. crimin. parte ſecunda, de Reo quæſt. 12. num. 12.* verſ. *Hinc eſt*, vbi bene loquitur in hac materia.

Ex quo colligitur in Iudicis arbitrio eſſe poſitum quando nam cenſeantur purgata per torturam indicia, quod etiam aliis relatis adnotauit Binsfeld. in lc. *Et ſi excepta quæſtione prima concl.16.* verſ. *Simpliciter abſoluendum, de Malef. & Mathem.*

Et iuxta Madrillianæ illius inſtructionis doctrinam, ita in difficultate prædicta reſoluerunt, Peña, Royas, & Scaccia *locis ſupra indicatis* & Farin. qui omnes allegat *dict. quæſt. 185. num.128.*

112. Animaduertendum tamen eſt, quod qui fatetur ſe dixiſſe, vel feciſſe aliquid hæreticale, & intentionem negat, ſemper poſt torturam etiam ſufficientem ei ſuper intentione datam ſolet abiurare, vel de leui, vel veheti, vti annotaui q proxima, ex Peña *2. p. Direct. comm.59.* verſ. Quod, ſi non compareant, nam præſumptio malæ intentionis orta ex dicto, vel facto hæreticali, adeo vehemens eſt, vt non poſſit per ſolam torturam in S. Officio dari ſolitam purgari.

§. XXII.

De Tortura danda Clericis, & Monachis in Crimine Hæreſis.

Clericos, & Monachos in Crimine hæreſis torqueri dicemus in ſecunda parte huius operis, ex Simancha, Peña, & aliis, pro 113. nunc circa modum torturæ dicendum, quod ob dignitatem qua decorantur, mitius & leuius ſunt torquendi, ita notat Abbat. *in cap. cum in contemplatione, num 6 de Reg. Iuris*, & Peña *ad Direct. part.3. com.110.* verſ. *de Clericis*, & ita in praxi obſeruari dixit Genuenſ. *in praxi Archiepiſcopali, Neapol. cap.55. n.13.* Diaz. *in pract. Crim. Can. cap.128. num.6.* vbi Salced. *in addit.*

Adde Canteram *in q.11.* de Reo, vbi etiam ait, quod in hoc caſu ſemper vidit practicari, quod Clericis detur tortura à Iudicibus Eccleſiaſticis medio miniſtrorum laicorum.

Dubitari tamen hoc loco poteſt an Clerici, 114. & Monachi poſſint torqueri, ſi ſemiplena adſit probatio, an vlterius requiratur, quod ſint de delicto infamati, in qua re.

Abbas Antiquus, *in c.1. de depoſitione*, in ea fuit ſententia, vt ad torturam Clerici de neceſſitate diceret, vltra ſemiplenam probationem requiri vlterius diffamationem ipſius Clerici, & ſententiam hanc ſequuntur, ibi Card. & Barbat. & alij plurimi, latiſſ. relati per Saced ad Diaz. *in Pract. Crim. Can. cap.128.* in verbo *ſit infamatus.* Attamen

Abbas Panormitanus *in dicto cap. 1. de depoſit. num.6.* contrarium tenuit, minimè ſcilicet requiri in Clerico diffamationem, vt torturæ in eius perſona ſit locus, & quamuis contraria opinio Abb. antiqui, videatur benignior & communior, attamen Opinionem hanc de iure veriorem eſſe tradiderunt, eam etiam ſequentes, Simanch. *de Cath. Inſtit. tit.65. Rubr. de tormentis, num.48.* Peña *ad Direct. p.3. comm. 120.* verſ. *& tametſi plurimi.* & Salcedo *loco prox. alleg.* verſ. & licet opinio hæc, vbi & alios DD. allegat, & quod ea in praxi obſeruetur, atteſtatur Farin. *conſ.38. n.16. vol.1.* vbi ait Abb. antiqui opinionẽ non ſeruari. cum nullo iure, aut aliqua euidenti ratione minimè fulciatur, & ex aliis adductis *ibi* per Salcedo, qui tamen

ex

ex Abb.*in cap.licet,in primo notando, de testibus*,& Simone de Prætis,*cons.36.n.4.vol.1.*notauit,clariora debere esse indicia contra Clericos,ad eos torquendos,quam contra laïcos, optime Felicius *allegat.133.p.2.*vbi, quod indicia, quæ sufficerent contra Laïcum ad torturam, non sunt sufficientia contra Clericum vel Monachum, & quod Clerici in casu torturæ mitius sunt torquendi, quam Laici.

§. XXIII.

De tortura in crimine Hæresis danda, super complicibus.

115. HÆreticos, vel confessos, vel conuictos, super complicibus, sociis, & magistris suis,& interrogandos,& quandoque torquendos,docuerunt DD.infrà allegandi, & de hac re extat decretum Sacræ Congregat. impressum,post Iudiciale Inquisit.editum,die 28.Iulij 1569. in hæc verba; inhærendo decretis, alias per Fœlic.Record. Paulum Papam IV. D.N. Pius V.decreuit omnes,& quoscumque reos confessos & conuictos de Hæresi,pro vlteriori veritate habenda,& super complicibus fore torquendos arbitrio DD. iudicum, ita etiam Locatus, *in Iudiciali Inquisit.* in verbo *Hæreticus,num.*45 & in verbo *Indicium n.*23.& in verbo *Inquisitus,n.*1. vbi quod hoc speciale est in Crimine Hæresis, & læsæ Majestatis, & Farin.qui alios allegat,*de Hæresi,q.*185.*n.*133. & Simanch.*de Cath.Inst.tit.*65.*in Rubr.de tormentis,n.*59.*& in Enchiridio Iudic. Viol. Relig. tit.*52.*de tormentis,n.*30. & Lud. à Paramo, *de origine S.Inquisitionis,lib.*3.*q.*9.*n.*182.

116. Bene verum est,quod ad torturā super complicibus non est deueniendum, nisi semiplene probatum sit,quod reus socios criminis habet, aut si alios hæreticos esse dicebat, Simanch. *de Cath.Instit.dicto tit.*65.*n.*60.*& in Enchirid. d.tit.*62.*n.*31.

Cuius tamen dicta possunt habere locum in Hispania secus enim dicendum est in nostris Inquisitionibus Italiæ,vt obseruat Diana, *resol.Moral.p.*4.*tract.*6. *resol.*27. vers. *Notandum est tamen.* & hoc ob generalitatem Decreti Pij V. supramemorati, & addit Diana ex Praxi Romanæ Inquisitionis Hæreticos semper interrogari super complicibus, etiamsi de eis minimè constet,quod,& ego possum attestari ex stylo nostræ Inquisit. Cremonæ, quia tale delictum de necessitate cum sociis committitur.

117. Nec hoc mirum videri debet, quia etiam ex inueterata consuetudine Status Mediolani, de qua Clarus §.*fin.q.*64. vers. *Successiuè.* Assassini,fraudatores Annonæ,vel alij fures & banniti torquentur super complicibus,& aliis delictis, etiamsi nulla adsint indicia, quod si permisit consuetudo id fieri in illis delictis, multo magis practicandum erit in delicto omnium maximo, quale est crimen læsæ Majestatis Diuinæ.

Quinimo dubitari etiam iure merito potest, an assertio illa Simanch. habeat locum nunc & obseruetur etiam in Hispania?quia Cantera *d.c.*1.*de hæret.n.*57.vers.*Bene verum est.in fine*, indistinctè ait, quod in illis Regnis hæreticus de se confessus torquetur super complicibus. 118.

Controuerti tamen potest,an hæc habeant locum in iis hæreticis, qui de se fatentur, & non negant. Nam Royas *in tract.de hæret.p.*2.*n.*243.*& seq.& n.*315. voluit, prædicta locum tantummodo habere, in Hæretico conuicto, quique negat de se,& de aliis,nam inquit,si de se confiteatur verisimile est, quod si alios sciret,illos etiam reuelaret. 119.

Verum Simanch.*de Cath.Inst.d.tit.*65.*n.*60. & Farin. *loco cit. num.* 135. contrarium,& melius tenuerunt, quod torturæ super complicibus locus sit,licet reus de se crimen confessus sit, dummodo adsint indicia contra reum, quod haberet socios.Quinimo (addo ego) potest si non adsint talia indicia. 120.

Neque quidquam facit ratio Royas,nam vt *loco cit.*dixit Farin multi reperiuntur,qui magis curant tegere socios, & complices, quàm seipsos,plura de hac tortura dixi,*in tit.de Sortileg.in q.de tortura Sortilegis danda.*

§. XXIV.

An à Decreto torturæ in causis Hæresis detur appellatio.

IN causis Hæresis, à diffinitiua non dari appellationem certum est apud omnes, & latissimè probabo *parte sequenti,titul. particulari de appellationibus.*

Ab interlocutoriis autem, grauamen inferentibus, etiam in causis hæresis datur appellatio,Simanch.*de Cathol.Instit.tit.*6.*n.*3.vbi de communi,*& in Enchirid.tit.*65.*n.*2.Peñ.*ad Direct.p.*3.*com.*31.Lud.à Paramo *de Orig.S.Inquisit.lib.*3.*q.*4.*Rubr.de exped. process. in causis fidei,n.*60.*& seq.*Farin.*de hæresi,q.*185.*n.*232. 121.

Et hinc, ad quæstionem patet respondendum esse affirmatiuè, quod scilicet etiam in S.Officio datur appellatio à decreto torturæ, ita Peñ. *loco sup. cit. sub liter. A*, vbi ponit ad hoc verba cuiusdam Instructionis Madrillianæ,omnino videnda,Scaccia *de Iud. Ciuil. crimin.& hæret.lib.*1.*cap.*97.*n.*98. vers. *Hinc quoque est*, & Farin. *loco supra cit.* 235.

Bene verum est quod in hoc Tribunali S. Inquisitionis, rarò huiusmodi appellatio est admittenda,quia rarò contingere potest,quin friuola sit,& calumniosa, cum decretum torturæ,soleat ex Voto plurium consultorum interponi, 122.

terponi, vti considerauit Scaccia *vbi suprà, num.90.in fin.*

§. XXV.

De abiuratione Hæreticis iniungenda.

123. Abiuratio quoque formalis Hæreticis pœnitentibus est iniungenda, vt latissimè prosequitur Farin. *de Hæresi, q. 194. n.24.* qui alios allegat, de qua materia, latissimè agam *in tit. particulari de abiuratione parte sequenti,* Abiuratio tamen hæc debet esse publica, *argumento, text. in cap. ad abolendam, de Hæreticis* vbi modernus Barbos. *n.11. & seq.* qui id limitat in Hæretico sponte comparente & in suspecto de leui, & alios antiquos DD. ad hoc allegat.

124. Addam hoc loco vnum circa errantes in fide, & asserentes se sic errasse quia credebãt, ita ab Ecclesia teneri, quod solent torqueri super prætensa credulitate, & intentione; vti dixit Farin. *de Hæresi, quæst. 179. num. 6.* si id qualitas personæ, & articuli, in quo errant postulet, vt bene ex Bellarmera, *in cap. 1. de summ. Trinitate, & Fide Cath. num. 11. q. 3.* notauit idem Farin. *vbi suprà, n. 7.*

125. Et vlterius debent errorem suum reuocare, etiam sibi iniuncta aliqua pœnitentia, Cott. vid. *in suis Memorab.* vers *Hæret. est,* & Albert. *de agnosc. Assert. Cath q. 36. n. 8.* Farin. *vbi supr. num. 5.*

Tandem animaduertendum, quod quæ de abiuratione dicta sunt, intelligenda sunt de Hęreticis pœnitentibus, secus de Relapsis, qui licet petant se vnitati Ecclesiæ restitui, attamen non admittuntur ad abiurandum, quoniã quoad forum exterius habentur pro impœnitentibus, licèt, quoad interius admittantur ad

126. Sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, ita Massin. *in Praxi S. Officij, p. 9. Assert. 12. prima impress.* & ita decidit Sacra Congr. vt in literis Emin. Olim Card. Pisani 15. Decemb. 1568.

§. XXVI.

De excommunicatione, & irregularitate Hæreticorum.

127. Prima pœna quæ contrahitur ob hæresim est excommunicatio, cap. *ad abolendam. de hæret.* cum aliis alleg. passim per DD. infrà allegandos, incurriturque excommunicatio hæc ipso iure, Peñ. *comm. 71. p. 3.* siue Hæresis occulta sit, siue manifesta, modò non sit merè mentalis, Farin. *de Hæresi, q. 192. num. 4. & seq.* Ricciull. *de iure Person. extra Eccles. gremium existentium, lib. 5. cap. 13. num. 4.* Sanctarell. *de hæresi, cap. 3. dub. 1. num. 5.* Vbi alij allegantur, hæc tamen excommunicat. non est de Iure diuino Hæresi annexa, Ricciull. *vbi suprà, num. 7.* & Sanctarell. *num. 2. & pluribus seq.* Azeued. qui latissimè loquitur de hac excommunicatione ad Regias Hisp. const. *lib. 8. tit. 3. l. 1. num. 137. & seq.*

Quoad absolutionem ab hac excommunicatione, quædam sunt certa, quædam incerta.

Certum est primò posse Inquisitores, & 128. Episcopos in foro Iudiciali, cum hæreticos pœnitentes recipiunt, absoluere ab excommunicatione prædicta lata in Hæreticos per multa Iura, sed maximè per Bullam Cœnæ, *Can. 1.* ita Farin. *de Hæresi, quæst. 192. num. 52.* Grat. *discep. 414. num. 24.* Ricciull. *loco citato, cap. 14.* & Sanctarell. *de Hæresi. cap. 5. num 1.* hæcque absolutio proderit etiam in foro interiori, vt expresse dixerunt Ricciull. & Sanctarell, *locis indicatis.*

Neque talis absoluendi facultas, sublata 129. fuit per Bullam Cœnæ Domini, quoniam prædicta Bulla intelligitur de absolutione, in foro interiori, non exteriori, vti notauit Farin. *dicta quæst. 192. num. 52.* & Ricciull. *dicto cap. 14. num. 3. & 4.*

Secundò certum est, Episcopos in foro con- 130. scientiæ, non posse absoluere ab Hæresi manifesta, quoniam expresse obstat Bulla Cœnæ.

Dubium tamen, est, an ex quo vigore Con- 131. cilij Tridentini *sess. 24. de Reform. c. 6.* possunt absoluere ab hæresi occulta, facultas hæc eis sit sublata per Bullam Cœnæ Domini.

In qua re, licet contrariæ inter se adsint DD. sententiæ, attamen verissima sententia est, facultatem illam Episcopis per Bullam Cœnæ, fuisse sublatam, ita namque docuerunt, Farin. *de hæresi, quæst. 192. num. 53.* Leonard. Duard. *ad Bullam Cœnæ lib. 3. §. secundò, quæst. 11. num. 43.* Ricciull. *de iure person. dict. cap. 14. num. 13. & seq.* Barbos. *de Officio Episcopi, part. 2. alleg. 40. num. 21. & pluribus seq.* & Sanctarell. *dicto cap. 5. num. 1.* Valer. *de Differentiis vtriusque fori,* verbo *Hæresis, differentia 3.* Ricciull. *decis. Curiæ Archiepiscopalis Neapol. decis. 280. p. 3.* Homobon. de Bonis *in exam. Ecclesiastico, tom. 1. tract. 7. q. 5.* qui omnes & plurimos allegant, & ita pluries decisum, tum à Sacra Congregatione Concilij Tridentini, tum à S.D.N. Gregorio XIII. fuisse, & ita etiam practicari, passim attestantur, cessatéque videtur hodie hæc difficultas stantibus verbis Bullæ Cœnæ Gregor. XV. publicatæ de anno 1621. vbi in §. Cæterum ab huiusmodi sententiis, fit mentio de Episcopis speciatim, & de decretis cuiusuis Concilij, verba autem dictæ Bullæ, referuntur à Barbos. *dicta alleg. 40. num. 23.*

Neque obstat, quod ad derogationem de- 132. creti Concilij Tridentini, requiratur specialis derogatio, nam, quod imò sufficiat generalis derogatio, non obstantibus constitutionibus

bus Apostolicis, declarauit Pius V. ann. 1570. 23. Decembris, cuius Constitutionem refert Garzia *de benef. parte quarta, cap. 5. num. 32.* ita Ricciull. qui plures Rotæ, decis. allegat, *dicto cap. 14. num. 16.*

133. Et taliter dicitur absolutio ab hac excommunicatione reseruata Sedi Apostolicæ, vt neque vigore Bullæ Cruciatæ, vel Iubilæi, possit quis absolui, etiamsi in illis dicatur, quod possit absolui à Casibus comprehensis in Bulla Cœnæ, nisi specificè dicatur, quod possit absolui ab Hæresi, ita Ricciull. qui alios allegat *vbi suprà, n. 17.* Barbos. *dict. alleg. 40. n. 31.* & de hoc nunc non est dubitandum, stante constitutione Gregorij XIII. 37. Incipit. *Officij nostri partes.*

134. Limitatur hæc omnia in articulo mortis, nam tunc nulla datur reseruatio casuum, vt inquit Tridentinum, *sess. 14. cap. 7. §. Hanc autem, de Sacram. Pœnitentiæ*, latissimè Sanctar. *de hæresi, cap. 6. per totum.*

Sed pulcherrimum dubium est, an Hæreticus taliter in articulo mortis absolutus, cessante periculo mortis, debeat se præsentare superioribus, iuxta dispositionem, text. cap. *eos, qui de Sentent. excom. in 6.* In qua re dicendum, quod non tam in hæretico occulto, quàm in denunciato, ita Ricc. *decis. 280. n. 4. p. 3.*

Bene post hæc impressa visus Valer. de differentiis vtriusque fori in verbo *hæresis, diff. 5. n. 2.* vers. *Est tamen pulchrum dubium*, à quo viro doctissimo de verbo ad verbum suppresso eius nomine transcripsit supradictam totam suam Decisionem 380. Riccius, *n. 4. p. 3.* & hoc maximè locũ sibi vindicabit in hæretico condemnato, quia ignoscendum est ei, qui, quoquomodo sanguinem suũ redimere conatur.

135. Dubium secundo loco est, an Inquisitores possint absoluere ab Hæresi, in foro interiori, in qua re, licet Guttier. *Canon. quæ lib. 1. c. 13. n. 7.* & Lud. à Paramo *de Origin. S. Inquisitionis, lib. 3. q. 9. n. 190.* voluerint, Inquisitores posse in foro consciẽtiæ hæreticos absoluere, ob Constitutionem quandam Clem. VII. quæ incipit, *Cum sicut §. Vobis*, vbi Papa dat facultatem Inquisitoribus absoluendi ab Hæresi occulta, extraiudicialiter, præmissa abiuratione, quod etiam sensit Duard. *lib. 3. § 2. q. 12.*

Attamen contraria sententia est verissima, & communissima, vti testantur Ricciull. *lib. 5. cap. 15. per tot.* Sanctarel. *de Hæresi, cap. 5. dub. 7. per totum*, & Barbos. qui alios allegat, *dict. allegat. 40. n. 26.* probaturque, tum quia, quod Inquisitores talem habeant facultatem in foro interiori, nullibi legitur, tum quia quatenus illam haberent à dicta constitutione, Clem. VII. vtique illa esset per Bullam Cœnæ sublatã, vti diximus de facultate concessa Episcopis per Tridentinum.

Neque obstat memorata const. nam verbum illud, extraiudicialiter, non excludit formam iudiciariam, scilicet Notarium, & testes, sed solemnitatem Iudicij, vti pluries fuisse declaratum à Supremo Tribunali S. Inquisitionis Romanæ attestatur Barbos. *vbi suprà, n. 27.* Et de tota hac materia absolutionis ab excõmunicatione huiusmodi, latissimè Diana *resol. moralium. 1. p. tract. 5. per totum.*

Præter excommunicationem hæreticus incurrit quoque irregularitatem, vti notarunt 136.
Peña *p. 3. comm. 162.* vers. *Ac primum quidem*, Sanch. *in sum. lib. 2. cap. 25.* Ricciull. *lib. 5. c. 17.* Farin. *de Hæresi, quæst. 192. num. 67.* & Sanctar. *de Hæresi, cap. 25.* atque hæc quidem irregularitas, annexa est Hæresi secũdum se, ac proinde incurritur, licet sit hæresis occulta, Sanchez *n. 2.* Farin. *n. 68.* Peña, & Ricciul. *locis cit.*

Duratque hæc irregularitas, etiam postquã 137.
per pœnitentiam hæret ei reuertuntur, Peña *dicta comm. 162.* Ricciull. *libro 5. cap. 18.*

Extenditur autem irregularitas hæc ad fau- 138.
tores defensores, & receptatores Hæreticorum, Sanch. *d. cap. 25. n. 7.* Farin. *dict. quæst. 192. n. 74.* an autem extendatur ad eos qui abiurarunt de vehementi dicam, *titul. de abiuratione § seq.*

Et quoniam irregularitas hæc duo efficit, 139.
nam impedit Hæreticum à susceptione ordinum, & si aliquos habeat ab eorum Ministerio ideo quoad promotionem ad ordines, cum tali hæretico potest solus Papa dispensare, Sanch. *dict. cap. 25. num. 13.* Farin. *num. 75.* Sanctarell. *dicto cap. 25. num. 5. 6.* qui alios allegant. Neque Inquisitoribus suffragatur rescriptum, seu const. Clem. VII. Incip. *Cum sicut*, quia quoad hoc reuocatum fuit dictum rescriptum per posteriores Pontificum constitutiones, vti notauit Peña *p. 3. comm. 175. in fin.* Vide Farin. *dicta quæst. 192. num. 76.*

An autem cum Hæresis est occulta, possint 140.
Episcopi vigore Concilij Tridentini, *sess. 24. cap. 6.* ibi, *liceat Episcopis*, dispensare in hac irregularitate, sicuti possunt in aliis, *&c.*

Suar. *de Censuris, disp. 43. sect. 1. num. 15. & tract. de fide, disp. 21. sect. 5. num. 2.* & Ricciull. *de iure person. lib. 5. cap. 16.* tenuerunt, quod ex quo facultas concessa Episcopis absoluendi ab hæresi occulta est sublata, ita quoque intelligitur sublata facultas dispensandi, per cap. *cum illorum, de sententia excommunicationis*, vbi dicitur Episcopos non posse dispensare in his casibus, in quibus non possunt absoluere.

Sanch, verò, *lib. 2. cap. 25. num. 15.* Farin. *dict. quæst. 192. n. 79.* & Sanctarell. *de hæresi, cap. 25. n. 7. & 8.* contrarium tenuerunt, mouenturque ex generalitate concessionis factæ Episcopis, vt possint dispensare in omnibus irregularitatibus prouenientibus ex delictis occultis, excepto Homicidio.

Neque

Neque obstat text. in cap. *Illorum*, nam cum Concilium Tridentinum, concedat facultatem Episcopis absoluendi, & dispensandi, &c. si per Bullam Cœnæ, intelligitur sublata facultas absoluendi, vtique in facultate dispensandi, non erit recedendum à Concilio, & dictum cap. intelligitur, vbi dispensatio non esset expressè concessa, ita Gar. *de Benef. p.* 11. *c.* 10. *num.* 86. Sanctarell. *num.* 8. *in fin.*

141. Quo verò ad dispensationem vt possint Hæretici pœnitentes in susceptis ordinibus ministrare, dicendum est, eam posse concedi ab Episcopis, ita Sanch. *dict. cap.* 25. *n.* 14. Sanct. *n.* 6. Farin. *n.* 78. qui alios allegant.

142. Limitatur tamen hoc, quoad exercitium Sacramentorum Pœnitentiæ, & Altaris, nam quoad hæc non possunt habilitari, nisi à Papa, vti declarat Pius V. prout attestantur Farin. Sanctarell. & Sanch. *locis alleg.* & Ricciull. *dicto cap.* 16. *n.* 8. *& seq.* quinimo neque qui abiurarunt de vehementi solent à Curia Archiepiscopali Neapol. admitti ad audiendas Confessiones, teste Genuensi *in Praxi. cap.* 53. *n.* 3. *antiqua impreßionis* Ricciul. *Collect.* 567. *vers.* 3. *& decis.* 217. quæ omnino videatur, *vol.* 2. vbi refert. decisionem Supremi Tribunalis S. Officij de Vrbe.

Prout, nec medici, nec ludi Magistri, qui abiurarunt, vti vehementer suspecti de Hæresi solent ad eorum primæua munera habilitari, sine speciali gratia Sanctissimi D. N. Papæ, P. Massin, *in praxi S. Officij, p.* 10. *assert.* 16. *secunda impreßionis*, & scio ita decisum à S. C. vt in literis Eminentiss. olim Cardinalis Pisani 28. Aprilis 1571. vbi etiam additur. gratiam hanc cum magna solùm difficultate concedi solere à Sanctissimo.

Et credo huiusce rei rationem duci posse ex laudabili consuetudine S. Officij, secundum quam Inquisitores solent reo tollere omnes occasiones (quamuis aliàs licitas) incidendi in Hæresim, vel quomodocumque delinquẽdi, vt etiam aliquando in eo, in quo deliquerunt, puniantur, sic enim confessarij, qui abusi sunt Sacramento Pœnitentiæ priuantur vsu dicti Sacramenti, vt *infrà* videbimus *tit.* 6. & Blasphemantibus in ludo, interdicitur ludus sub certa pœna, vt videbimus *infrà tit.* 7. & dum eram Proiudex Maleficiorum Cremonæ, anno 1636. reuoluendo acta illius Officij, inueni ita sæpè iudicasse nostrum Senatum Excellentiss. Mediolani variis literis datis spect. Prætori Cremonæ, *Dum censuit Varios Opifices, qui in sua arte vario modo in publicam perniciem deliquerunt, non solum damnandos in pœnam eidem Excell. Ordini bene visam, sed vlterius inhibendum eis id omnino, ne vlterius arte sua ad tempus vtantur, vt, & eis occasio delinquendi auferretur, & in eo in quo deliquerunt puniantur.*

Et quia in hoc capite pluries facta fuit mentio Hæresis occultæ, notoriæ, & mentalis ad effectum incurrendi, tam excommunicationem, quam irregularitatem ideo de materia vide omnino Sanctarell. qui alios omnes cumulauit, *cap.* 3. *per tot.*

§. XXVII.

De infamia, & priuatione Beneficiorum.

HÆretici ob Hæresim infamiam incurrunt, & ob id nobilitas Hæretici non excusat eum à pœna ignominiosa, vlteriusque priuantur, seu arcentur, & repelluntur ab omnibus honoribus; dignitatibus, & publicis Officiis, ita latissimè probauit, Farin. *de hæresi, q.* 189. *num.* 40. 43. *& seq.* & Sanctarel. *de hæresi, c.* 25. *dub.* 2. Azeued. *vbi suprà, n.* 162. *& seq.* 143.

Etiam supra 50 annos fuit per Congregationem DD. Consultorum S. Officij Cremonæ declaratum, electionem factam in Decurionem dictæ Ciuitatis, de quodam, qui abiurauerat vti hæreticus, esse nullam, ipsumque illius publici Officij incapacem, vt patet ex votis manuscriptis Reuerendiss. D. Marci Antonij Amidani, quæ apud me reperiuntur, & an infamia hæc extendatur ad filios hæreticorum vide Sanctarell. *vbi suprà, num.* 11. 144.

Controuertunt tamen DD. hoc loco, num filij Hæretici, si Catholicè viuant, amittant antiquam nobilitatem. In qua re, quamuis Simanch. *de Cath. inst. tit.* 29. *n.* 18. *& seq.* tenuerit negatiuam sententiam, attamen contrarium tenuit, & rectius, Othalor I. C. Hisp. *de Nobilit. Hisp.* 4. *p. principali, cap.* 9. quem sequutus fuit Paschal. *de Patria Potest. p.* 4. *cap.* 5. *n.* 53. *& seq.* cum enim hi filij à iure infames reputentur, censentur quoque incapaces nobilitatis.

Hanc infamiam, solus papa, seu Eminentiss. Cardinales Supremi Inquisitores, & illorum Tribunal, non autem singuli, possunt tollere, nec Inquisitores, vel Episcopus possunt hæreticum ad famam restituere, ita Peña *com.* 4. *p. p. in fin.* Ricciull. *l. b.* 5. *c.* 19. *n.* 35. 145.

Priuantur quoque Hæretici omnibus beneficiis, siue ante, siue post delictum obtentis, 146. inhabilesque ad alia obtinenda redduntur, quæ extenduntur etiam ad receptatores, defensores, & fautores Hæreticorum, ita Sanch. latissimè *lib.* 2. *c.* 26. Sanctarel. *de hæresi, c.* 33. & Ricciul. *de Iure person. lib.* 5. *c.* 19. & Farin. *de hæresi, q.* 189. *n.* 69.

Non tamen, priuatio hæc beneficiorum 147. comprehendit suspectos de hæresi, ita Sanctarell. *dicto cap.* 33. *num.* 6. & Ricciull. *dicto cap.* 19. *n.* 26. *& num.* 27. vbi quod const. Pij V. reseruans Sedi Apostolicæ beneficia Vacantia ob Hæresim, non habet locum in eo, qui abiurauit de vehementi, ita etiam Sanch. *dicto*

cto cap. 26. 12. & Flaminius Parif. *de resign. benef. lib.* 4. *qu.* 3. *num.* 17. optimè Genuenf. *in praxi Archiepiscopali, Neapol. cap.* 53. *num.* 6. vbi meminit de pulcherrima decif. Rot. in vna Gradicen. Canonicatus, coram Comitulo, 20. Iulij 1587. vbi latè fuit probatum, capitulum Cathedralis non potuiffe denegare poffeffionem cuiufdam Canonicatus, cuidam qui ante 20. annos publicè pœnitentiatus, abiurauerat de vehementi, dicta autem decifio habetur apud Farinac. *post primum vol. Consil. decis.* 51. vbi etiam agitur, quando ex abiuratione fequatur infamia, & qualis.

148. An autem hæreticus pœnitens recuperet beneficia videndus eft Pegna, comm. 162. verf. *Iam tandem, p.* 3. Farin. *qu.* 189. *num.* 82. *& seq.* & Ricciull. *dicto cap.* 19. *num.* 20. *& seq.* qui alios allegant.

§. XXVIII.

De pœna mortis, degradationis, & priuationis Ecclesiasticæ Sepulturæ.

149. PVniri folent hæretici, quandoque morte, degradatione, & priuatione Ecclefiafticæ Sepulturæ, fed quoniam pœnæ hæ folummodo locum habent in hæreticis relapfis, vel impœnitẽtibus, ideo de hifce pœnis agam in particulari *tit. de Relapsis, & impænitentibus* vbi etiam de hæreticorum incapacitate ad fuccedendum.

150. Agendum quoque hoc loco effet, de Confifcatione bonorum hæreticorum, fed quoniam materia hæc quotidiana eft, & ab omnibus pleniffimè pertractata, ideo me remitto, ad tradita per Pegnam, *p.* 3. *comm.* 158. *& pluribus seq.* Farin. *de hæresi, q.* 190. *per tot.* Ricciul. *lib.* 5. *cap.* 31. *& pluribus seq.* Sanch. pleniffimè *in summ. lib.* 2. *cap.* 14. *& pluribus seq.* & Sanctarell. *de hæresi, cap.* 16. *& pluribus seq.* Quibus etiam locis agunt de capacitate, & incapacitate filiorum hæret. & his addendus Azeuedus, *vbi suprà, num.* 180. *& pluribus seq.* Solummodò hoc loco controuerti poteft num fubftitutiones, quæ fiunt in cafu delicti valeant, & fuftineantur aduerfus Fifcum, etiam in Sancto Officio? In qua re, Simanch. *de Cath. Instit. tit.* 9. *num.* 138. *& pluribus sequ.* adeo tenaciter opinatus eft hafce fubftitutiones non valere, vt dixerit contrariam opinionem effe falfiffimam.

E contra verò Tellus Fernandez, *ad leges Tauri, l.* 27. *n.* 19. verf. *Ego vero libenter*, tenuit, pro validitate harum fubftitutionum, & opinionem fuam veriffimam effe profeffus fuit, quæ indubitata redditur, fi teftator in hifce fubftitutionibus excludit Fifcum, ob conferuationem bonorum in agnatione, colligitur ex Maftrill. *decis.* 181. *Regni Siciliæ, num.* 1. verf. *Pluries iudicauimus*, ibi, *maximè quãdo fieret, vt bona conseruentur in agnatione*, & ibi, Tellus refpondet omnibus rationibus adductis à Simanch. *loco citato.*

Et opinionem hanc Telli tenuerunt etiam plurimi alij DD. quos allegat, & fequitur, Sanch. videndus *in sum. lib.* 2. *cap.* 18. *numor.* 24. *&* 46. vbi loquitur de exclufione fifci, in cafu læfæ Majeftatis Diuinæ, & humanæ, & DD. ibi allegatis, addi poteft, Don. Didac. Lud. de Lima, *in suis addit. ad Molinam, de Hispanorum Primog. lib.* 2. *c.* 12. *n.* 56. & Odd. *de fideicom. ex prohibita alienatione resultantibus q.* 6. *art.* 3. *n.* 31. *& pluribus seq.*

Quibus addi poteft Torreblãca de delictis in quibus tacita, vel aperta Dæmonis inuocatio interuenit, *lib.* 3. *c.* 13. *de confiscat. bonorum, n.* 19. vbi in fpecie reprobat Simancam. *loco allegato*, benè etiam D. meus Angelus Stephanus Garonus, inter I C. noftri temporalis eruditiffimus, & mihi maxima amicitia coniunctiffimus *in suis resolut. Fiscalibus Decade prima, cap.* 6. poft eius commentaria ad titulum noftrarum Conftitutionum de Iure Fifci. Optimè omnino. Videnda Decifio. 50. Regentis Salernitani.

A autem in hoc cafu Legitima, & Trebell. delinquentis fpectent ad fifcum.

Quoad legitimã dicendum eft eam (etiam fi effet prohibita) fpectare ad fifcum, vt fuit decifum in Magna Curia Regni Siciliæ iuxta Magiftralem decifionem Marij Mutæ 46. per totam, quæ etiam inconcufsè obferuatur nunc in Illuftriff. Magiftratu extraordinario Mediolani, contra decifionem Maftrilli, 181. & confilium Surdi, 570. & idem tenendum eft, de Trebell. fi non fit prohibita, vel fi fit prohibita, fi fimus in locis in quibus ea nõ poteft prohiberi filijs primi gradus. Et fic, dum annis præteritis, vti Aduocatus defenderem bona, Io. Baptiftæ Bouerij, affinis mei, coram Illuftriffimo Magiftratu extraordinario Mediolani, quæ fubiecta erant fideicommiffo in cafu delicti, cum prohibitione legitimæ, & Trebelianicæ, & allegarem confilium illud Surdi, & decifionem Maftrilli, non potui obtinere, nam ille Illuftriff. Ordo, decreuit bona effe relaxanda fubftitutis, retenta pro fifco legitima, & Trebellianica, quia Cremonæ Trebellianica, iuxta confuetudinem inueteratam non poteft prohiberi filijs primi gradus, fecundum conf. Bottæ 63. *num.* 6. *in fine.*

Aduerte tamen benigne lector, ne decipiaris, quod tres funt præcipui modi prohibendi legitimam Primus eft Decij, *conf.* 687. & Curt. Iun. conf. 159. cum Teftator grauat legitimam filij, hoc addito, *Quod si nolit oneri ei in legitima iniuncto acquiescere intelligatur institutus, in legitima tãtummodò*, alio dato coherede in aliis bonis, & hic modus ab omnibus approbatur, Odd.

Odd.*de fid.q.24.art.6.n.*84. Fusar.*q.*296.*n.*61. Beltram. *ad decis.* 491. *Gregor. XV.* Geouagn. *cons.*1.*n*,6.*l.*2. Marta *de success. legali*, 1.*p.q.*25. *art.* 10. Merlin. *de leg.l.3.tit.2.q.7. n.*12. Bell. Taurin.*cons.*65.*n.*42.

Secundus modus est, cum testator prohibitioni legitimæ addit, quod si de iure sit locus illius detractioni, tunc teneatur legitimam detrahens restituere omnes fructus perceptos vltra legitimam, & hic modus quamuis ab aliquibus DD. reprobetur, tamen magis communiter approbatur, Quia grauamen non cadit super legitima, sed super aliis bonis, de quibus potest testator disponere, Surd.*decis.*21.*n.*10. vbi hodierna Fusar.*vbi suprà,n.*87. Cæphal, *cons.*777. secundum quod consilium fuit Brixiæ iudicatum, vt testis est Fusar. *vbi suprà*, Thomat. *decis. Marchia.*4.*n.*25.*& sequ.* qui alios allegant.

Tertius casus est cum prohibita legitima testator mandat, in casu, in quo esset locus detractioni illius fructus habitos ex hæreditate in eam compensari, vel imputari, & hoc modo erat prohibita legitima in casu Ioan. Baptistæ Bouerij, super (quo *vt suprà*, dixi) Iunior consulueram, & hic modus magis comm. reprobatur nec in aliquo Tribunali vmquam fuit in praxi receptus, sed bene pluries reiectus, Surd. *dicta decis.*21.*num.* 12 *&* 16. Fusar. *dict n.*87. Thomat. *d. decis.*4. Magon. *decis. Lucensi*, 85.*n.*19. Rot, Rom. *decis.*653.*n.*13.1.*p. in recent.* Anel. Amat. *cons.*75.*n.*23. Scipio Rouit. *cons.*61.*vol.*2. & Barrij, *de success.l.*16.*tit.*7. *n.*2. & Giurba *ad consuet. Senatus Messan. cap.* 4. *glos.*4.*num.*22. *in fine.* qui alios allegant.

Ratio istius rei est, quod aliàs sequeretur filium cogi posse accipere legitimam in fructibus contra dispositionem *l. scimus §. repletione Cod. de in officioso testamento.* Quodque institutio filij in effectu esset facta in solis fructibus, quo casu testamentum non sustineretur, Costa Messan. *cons.*64.*n.*27.

Et si præceptum testatoris, quod filius primi gradus imputet in Trebellianicam, fructus à Iure reprobatur, *l. Iubemus Cod. de Trebellia.* multo minus valebit præceptum de imputandis fructibus in legitimam.

§. XXIX.

An si testator, in casu delicti prohibeat bona transire in fiscum, neque etiam quoad vsumfructum Fiscus viuente grauato habeat saltem eorundem fructuum commoditatem.

MAteriam hanc confiscationis bonorum hoc loco pertractare non intendo, vt iam dixi me enim remitto ad DD. allegatos, *suprà, n.*118. quibus addi potest Ferd de Castr. Palao, *in suo opere Morali.*1.*p. tract.*4.*disp.*5.*per tot.* Quia tamen nonnullæ sunt quæstiones, quæ in hac materia à Doctoribus non solent distinctè pertractari, & tamen sæpè in contingentia facti occurrere solent, eas tantummodo hoc loco breuibus perstringere decreui.

Quod igitur ad propositam quæstionem attinet ratio dubitandi in hac materia esse potest, quod aliud est ius proprietatis aliud ius vsusfructus, & aliud commoditas ipsa fructuũ iuxtà cons. Menoch. 1022.*n.*7. & Doctr. Molin. *de primogeniis Hispan. lib.*1.*cap* 19.*num.*33. Fab de Anna *cons.*51. *num.*15. Giurb. *ad consuet Senat. Messan. cap.*1.*glos.*2.*n.*109. ita quod ius proprietatis, & ius vsusfructus potest esse penes vnum, & ius percipiendi commoditatem fructuum penes alium, Giurba *vbi suprà, n.*111. vers. *nec mirum.* 151.

Pro resolutione igitur præsentis difficultatis distinctè procedendo, & absque confusione arbitror ego distinguendos esse tres casus.

Primus casus est, cum sumus in simplici fideicommisso in casu mortis, & sic in prohibitione alienationis tacita, & tunc certum est, nõ acquiri fisco proprietatem, sed solum ius vsusfructus durante vita grauati, ita I. C. *in l. Statius Florus, §. Cornelio Felici ff de iure fisci.* Molin. *de Hisp. primog. lib.*4.*c.*11. *n.*11. Caldas *q for. lib.*1. *q.*23.*n.*43. vers. *hanc sententiam.* Marta *de success. Legali, p.*4.*q.*21.*art.*18.*n.*47. 152.

153. Et in hoc sensu intelligendus est Dominus ac Conciuis meus Io. Paulus Melius I C. Cremon. pari nobilitate, & Doctriua conspicuus, & inter Aduocatos Ciuitatis Mantuæ, Primarius *volum.*1.*suarum alleg. alleg.*15 *num.*31. dum dixit bona subiecta fideicommisso transire in Fiscum, intelligendus enim vtique est vt voluerit bona subiecta fideicommisso nulla alienationis prohibitione expressè vallato transire in fiscum, quoad ius vsusfructus, & commoditatis fructuum, non autem quoad proprietatem.

154. Secundus casus est, cum sumus in fideicommisso, cui adiecta sit expressa alienandi prohibitio, etiam in casu delicti, & tunc conueniunt DD. non transire proprietatem, neque vsumfructum, sed de commoditate fructuum contendunt.

Nam eam in fiscum transire dixit Molina, *dict. cap.*19.*n.*33. & Caldas *dict. q.*23.*n.*45. & in isto casu aiunt procedere insignem Angeli doctrinam, in *§. igitur, n.*13. instituta, per quas personas, &c. quod in casibus in quibus patri vsusfructus non quæritur, ipsi tamen competit commoditas fructuum.

E contra verò dictam commoditatem fructuum in fiscum non transire dixit, Sanch. *in sum. lib.*2.*cap.*18.*n.*15. qui plures allegat, quibus addo ego Ferdinandum de Castro Palao

dicta disp.5. supra alleg. punct.6. n.4. Martam *vbi suprà, n.50.* Odd. *de fideicom. ex prohibita alienat. resultant. q.6. art.3. n.42.* Et hanc opinionem videtur approbasse Illustriss. Magistratus reddit. extraordinar. Mediolani in causa quadam Cremonensi, dum iussit, sub die 6. Iunij 1625. omnia bona N. tunc condemnato in confiscatione bonorum donata, cum sola prohibitione alienationis in fiscum relaxari vocatis in ea.

155. Tertius casus est, cum non solum bona sunt prohibita alienari in fiscum, sed etiam vlterius additur, quod in fiscum peruenire non possint, neque etiam ratione vsusfructus, & in isto casu arbitror bona sic alienari prohibita non posse in fiscum transire, neque etiam pro commoditate fructuum, ita Gregor. Lopez *in l.5. tit.17. partit.4.* in glos. *El vsufrutto*, Molin. vid. *dict. cap.19. num.33.* vers. *Ego verò*, vbi Don Didacus de Lima, *in addit.* Caldas *in l. si Curatorem habens*, in verbo *Læsis, n.145. Cod. de integr. rest.* Molfes. *ad consuetud. Neapol. tom.1. tit.4. q.38. num.8.* Regens de Ponte *cons.19. num.29.* Giurba alios latissimè cumulans ad consuetudines Sen. Messan. *cap.7. glos.3. n.27.* vers. *Contrariam defendunt.* Azeued. omnino videndus *ad Reg. Hisp. Const. lib.5. titul.1. leg.9. num.30.* in glos. *Sin le quedar parte alguna del vsufructo dellos*, Ex quibus verbis colligit, intelligi etiam prohibitam commoditatem fructuum, quia ait ipse ex Castill. *in l.48. Tauri, n.5.* Appellatione vsusfructus, etiam fructuum commoditas venit.

156. Probatur autem id, hac potissimum ratione, quia sufficienter videtur prohibitum transire in fiscum ius vsusfructus ex Simplici prohibitione alienationis expressa, ex supra allegatis, & ex Farin. *in cons.135. num.10. & seq.* allegato per D. meum Melium *vbi suprà*, igitur addendo prohibitionem transitus in fiscū etiam vsusfructus, vtique voluit testator augere prohibitionem prædictam, at non potest intelligi aucta, nisi extendatur etiam ad commoditatem fructuum, igitur etiam commoditas fructuum intelligitur ex illis verbis prohibita transire in fiscum.

157. Neque resolutioni huius tertij casus repugnant DD. supra allegati in ratione dubitandi, quia verè loquuntur in terminis secundi casus, licet etiam in illis terminis habeant multos contradictores, vt supra vidimus.

§. XIII.

An Fiscus in hoc crimine repudiata confiscatione possit mulctam priorem acceptare.

158. EXemplum potest poni in eo, qui ex contumacia mulctam passus est, & postea absens ex causa hęresis damnatus in bonorum confiscationem, si bona illius in casu confiscationis tātum sint subiecta fideicommisso, quo casu non trahitur dictum fideicommissum ad casum multæ, in hac re sic distinguendum est.

Aut fiscus acceptauit confiscationem bonorum; aut non, si acceptauit confiscationem vtique intelligitur creditum fisci ex causa mulctæ confusum, & confusione sublatum. Herman. Vulteus iurisprudentiæ Romanæ, *lib.1, cap.57. per tot.* vbi late iura, & leges allegat. Et sic in hoc casu non poterit fiscus acceptata condemnatione ex causa mulctæ repudiare confiscationem bonorum iam acceptatam, sed repudiata confiscatione intelligitur etiam sublata condemnatio ex mulcta, ita Heringius *de fideiussor. cap.20. §.14. num.10.* & in terminis nostris terminantibus, Crauett. *cons.797. vol.5. per tot.* Quod fuit redditum in vna causa Cremonensi cuiusdam Francisci Gonzagæ, qui ex causa contumaciæ passus fuerat condemnationem aureorum 500. & ex post sententiam capitalem, cum bonorum confiscatione, & in hoc casu procedit decisio Senatus nostri Mediolani allegata, à D. Garono ad Nouas Constitutiones huius Dominij *sub titul. de iur. fisci, art.36. num.96.* quæ decisio fuit facta, sub die 2. Februarij 1558. ea enim decisio fundatur, vt habeo ego, in annotationibus quibusdam antiquis manuscriptis ad §. Omnium in dictis constitution. sub memorato tit.) super confusione, quæ non fit, nisi præuia acceptatione, & hoc melius declarauit idem Senatus Mediolani, in alia decisione, sub die primo Februarij 1560. nam tunc decisum fuit, ita demum non habere locum repudiationem cōfiscationis acceptata mulcta, si Magistratus bona confiscata ad cridas posuerit, nam tunc per actum illum positiuum positionis dictorum bonorum ad cridas ex dicta causa confiscationis intelligitur, confiscatio acceptata. 159. 160.

Si verò confiscatio non fuit acceptata, vtique nihil repugnat eam repudiari, acceptata mulcta, nam tunc cessat ratio confusionis, & sic extinctionis crediti fiscalis ex memorata causa mulctæ. 161.

Punctus est, in videndo quando talis confiscatio dicatur acceptata ad effectum prædictum, in qua re Crauett. *vbi suprà, num.8. & seq.* ait sufficienter dici acceptatam confiscationem, per taciturnitatem, & instantiam fisci, quod sententia confiscationis feratur. 162.

Ego transeo, cum decisione Senatus, de qua supra anno 1560. sub dicta die prima Februarij, in qua fuit dictum intelligi tantummodo acceptatam confiscationem, cum bona ad cridas fuerunt posita, bene in hac materia Stephanus de Barberiis, *in cons.39. num.17.* 163.
inter

inter consilia criminalia diuersorum, *vol.* 1. quem sequutus fuit Heringius *vbi suprà*, vbi dant exemplum acceptationis confiscationis & incorporationis bonorum confiscatorum, cum arma dominica, præposita sunt domui debitoris banniti.

Et dum hæc imprimerentur, illustrissimus D. meus Matthæus Bimius Reg. Sen. & Cremonæ Proprætor hoc anno 1640. Vir Nobilitate insignis, Doctrina singularis, Dexteritate, Modestia, Experientia, ac cæteris virtutibus in Supremis Magistratibus requisitis admirabilis, attestatus mihi fuit, quod ipso referente, in Illustrissimo Magistratu Extraordinario Mediolani de Anno 1636. in causa D. Thomæ Odescalchi contra fiscum, fuisse pro fisco iudicatum, potuisse scilicet eum acceptata mulcta aureorum viginti mille, in quam fuerat condemnatus repudiare sententiam confiscationis in eundem latam, quia fiscus nullum actum positiuum fecerat acceptationis dictæ confiscationis.

164. Pro fisco tamen S. Officij, si casus similis eueniret, ego in descriptione bonorum Hæretici ex causa confiscationis expresè mentionem facerem de credito fisci, ex causa mulctæ, reseruando iura fisci in dicto casu mulctæ, non solùm in sententia confiscationis, sed etiam in omnibus actibus subsequentibus, nam hoc casu arbitrarer, & confusionem impediri, & fictam solutionem, & iura fisci salua esse, iuxta ea quæ dicunt DD. de creditore succedente debitori, cuius creditum tol-
165. litur ficta solutione præsumpta secundum Surdum *decis.* 237. *num.* 4. vel confusione actionum, iuxta textum *in l. deducta, & in l. debitor, ad Trebell.* cum tamen præsumptio, & fictio cedat veritati, si creditor in inuentario describat creditum suum, & protestetur in omnibus actibus præiudicialibus de reseruatione eiusdem sui crediti, vtique poterit creditum suum exigere, non obstante quacumque immixtione, additione, successione, & præsumpta confusione, vt tradiderunt quotquot de Inuentario tractatus ediderunt.

166. An autem data incorporatione bonorum fiscus possit simpliciter confiscationem repudiare Regens constantius, *in l. 1. Cod. in pœnis fiscalibus creditores præferri*, tenet quod sic *num.* 159. *lib.* 10.

Ego arbitror quæstionē hanc esse inutilem, quia siue possit, siue non possit fiscus repudiare, certè nunquam tenebitur vltra vires bonorum apprehensorum, iuxta doctrinam Bart. *in l. 1. §. an bona ff. de iure fisci, num.* 2. nisi fortè dicamus fiscum ex repudiatione in hoc esse melioris conditionis, quod non vrgetur litibus, & expensis.

§. XXXI.

An filij hæretici succedant in maioratu, quo pater ob hæresim fuit priuatus.

IN hac materia videndi sunt, Molina Iurisconsultus *lib.* 4. *cap.* 11. *n.* 52. *& sequentibus.* vbi Don Didacus de Lima *in addition.* Sanchez *in summ. lib.* 2. *cap.* 30. Ferdinand. de Castro Palao *disputat.* 7. *punct.* 2. *num.* 2. Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 3. *cap.* 25. qui alios allegant. 167.

Mihi placet, in hac quæstione distinctio Parladori *in sua sesquicenturia diff. iuris, Diff.* 109. §. 1. *ferè per tot.* quod aut maioratus est sine dignitate, aut habet annexam dignitatem Ducatus, Comitatus, &c.

Primo casu vtique possunt filij hæretici 168.
succedere in dicto Maioratu, ratio est quia in hoc casu filius in dicto Maioratu non succedit Patri Hæretico, sed primo institutori Maioratus, vt longa manu probat Molina *de Hispan. primogenit. lib.* 1. *capite* 1. *num.* 17. vbi latissimè Don Didacus de Lima, *in Addition.* At filius hæretici non est de iure prohibitus succedere cognatis Patris sui, & extraneis *leg. Agnouimus, Cod. de Hæreticis*, ita Parlador, *vbi suprà, numer.* 1. bene etiam Molfesius *ad consuetudin. Neapolitan. tom.* 2. *part.* 4. *de successſ. ab Intest. quæst.* 49. *per totam*, vbi alios allegat.

Secundo autem casu arbitror, ego omnino 169.
prohibitos esse succedere filios Hæretici in dicto Maioratu.

Ratio est, quia vt supra dixi, sunt infames, & tales sunt incapaces dignitatum, & etiam simplicis Iurisdictionis cum habere Vassallos sit dignitas, & sanè si aliter diceremus, maximum inconueniens esset, quod filius Hæretici non posset esse Aduocatus,
vel Notarius, & posset esse Comes, Dux, 170.
vel Marchio, bene etiam aliis cumulatis, Villadiego *in sua Politica in forma libellandi super Maioratu*, *folio mihi* 267. in Rubric *Si se pierde por infamia de hecho, ò de derecho.*

In hac tamen re Regem nostrum, & Su- 171.
premos Inquisitores solere cum dictis hæretici filiis dispensare, in Regnis Hispan. testis est, Parlador *ibidem in fine.*

De filiis autem rei læsæ Maiestatis quan- 172.
do sint incapaces Maioratus, vide Gregor. Lopez *in l. 2. tit. 2. part. 7. in glos. Mandas per tot.* & Mieres *de Maiorat. part. 2. quæst. 4. illat. 2. in vltima impressione Matriti, de anno* 1620.

§. XXXII.

De Pœna carceris, & aliis pœnitentiis salutaribus, pœnitentibus Hæreticis imponendis.

173. ECclesia (hæretico ad pœnitentiam recepto) solet illum condemnare ad pœnam immurationis, seu perpetui carceris, vt colligitur ex Concilio Tholosano, *cap.* 10. §. *Haretici autem*, cuius verba referuntur à Peña *part.* 3. *comm.* 46. *sub litera E*, vbi etiam refert alium insignem locum Concilij Narbonensis *cap.* 9. vers. *quamquam verò*, vbi ex Concilio Bitterensi ponit ritum olim seruari solitum in hac immuratione, latissimè de hac Hæreticorum pœnitentium pœna, Farin, *de Hæresi quæst.* 193. *num.* 101. *& pluribus sequentib.* Azeued. *vbi suprà, lib.* 2. *num.* 19. vbi, quod hodie Hæretici loco carceris perpetui, damnantur ad triremes.

174. Videatur Bossius *in suis tractat. crimin. variis titul. de Hæreticis, num.* 18. vbi ait, quod vbi hæretici pœnitentes non habent vnde sibi alimenta subministrent, transmittuntur ad triremes, sed vbi habeant vnde viuant, vtique in perpetuo carcere possunt recludi, & *in fine dicti num.* attestatur, quod ita vidit obseruatum in nostra Ciuitate Cremonæ, bene etiam Sousa *in Aphorism. Inquisit, lib.* 1. *cap.* 8. vbi in fine animaduertit huiusmodi hæreticis reclusis non esse negandum facultatem audiendi Missam, & recipiendi Sacramenta, P. Diana *part.* 4. *resolut.* 24. *tract.* 7. & Royas ibi allegatus attestatur hodie in Hispania pœnam carceris perpetui non obseruari, sed loco ipsius successiuè pœnam triremium. Ego tamen sentio id in Hispania fieri, ex speciali Rescripto Papæ, quo Inquisitoribus conceditur facultas, vt possint Conuersos ad remum damnare, sic enim attestatur Cantera *dicto cap.* 1. *de Hæreticis, num.* 57. vers. *& de hoc est Breue Indultum.*

175. Hoc tamen non habet locum in hæretico sponte comparente, vt dixit Peña *parte* 3. *comm.* 142. vers. *Primus est*, & nos *infrà* latè, in titul. *de Sponte comparentibus, & tempore gratiæ.*

176. An autem, Inquisitores possint pœnam hanc perpetui carceris mitigare. Dicendum est quod sic, vti manifestè colligitur, ex text. in cap. *vt commissi de hæretic. in* 6. Peña *comm.* 145. *part.* 3. Farin qui alios omnes allegat, *dicta quæstione* 193. *num.* 104. vbi quod Inquisitores possunt pœnam illam mutare, & mitigare, Peña videndus *comm.* 108. *ibidem.*

177. Si tamen, sententia perpetui carceris fuisset lata à Supremo Tribunali Cardinalium Supremorum Inquisitorum, tunc pœna illa perpetui carceris mutari non posset, sine ipsorum Cardinalium licentia, vti notauit Zanard. *in summ. Diuin. Præceptor. tom.* 2. *capitul.* 86. *de carcer. sancti Officij*, §. *Quintò notò*, versicul. *dummodò Sententia non fuisset lata.*

Intra quantum autem tempus soleat dispensari in carcere perpetuo, certa regula dari non potest, sed hoc arbitrio relictum est Inquisitorum, & Simanch. *de Cathol. Institut. tit* 16. *num.* 20. quem sequitur Peña, videndus *comm.* 108. *part.* 3. vers. *Quæsitum scio*, & Zanard. *in summ. loco citato*, §. 6 *Noto*, dixit solere post triennium Inquisitores cum ordinariis dispensare, post octauum vero annum, cum condemnatis ad carcerem perpetuum irremissibiliter, & facilius cum vltramontanis, quàm cum Italis solet dispensari, Farin. *num.* 107. Azeued *vbi suprà dicta l.* 3. *num.* 18. 178.

Vnum hoc loco addendum est, Inquisitores non debere dispensare in carcere perpetuo, cum condemnatis ad illum post grandem pertinaciam, & longas disputationes, nisi consulto prius Supremo Senatu Romanæ Inquisitionis, ita Zanardus *loco supra citato*, § 6. *Dico. in fine.*

Et an Clericus immurandus, sit prius degradandus, & qualiter non leuis est inter DD. controuersia. 179.

Sed breuiter in hac re dicendum, talem clericum perpetuò immurandum, esse prius degradandum, non realiter; sed verbaliter, ita Peña *comm.* 36. vers. *Et consequitur part.* 3. vbi quod licet de iure talis Clericus esset realiter degradandus, attamen quia sæpè, cum condemnatis ad perpetuos carceres solet ex benignitate sancti Officij dispensari, ideo in praxi seruatur, vt degradetur solum verbaliter, Sanctarell *de Hæresi, cap.* 26. *num.* 2. seq. latissimè Farin *de Hæresi, quæst.* 189. *num.* 13. *& seq.* vbi de stylo Supremi Tribunalis Zanard, *dicto cap.* 86. §. *sed hic nota.*

Vbi autem mulier nupta ad misericordiam recipitur, tunc (consulta tamen prius Suprema Inquisitione Rom.) assignari ei posset domus Mariti pro carcere, ita post Peñam, & Zechium, dixit Farin. *vbi suprà, num.* 105. 180.

Tandem animaduertendum est carcerem perpetuum Hæretico pœnitenti assignatum, non debere esse ita arctum, vt intra paucos dies reus moriatur, nam tunc Inquisitor redderetur Irregularis, Peña videndus *com.* 107. vers. *Verumtamen*, & Farin. *vbi suprà, n.* 106. 181.

Vltra carcerem perpetuum solent etiam Hæreticis pœnitentibus dari, & imponi pœnitentiæ salutares, Peña *comm.* 144. *p.* 3. vbi quid considerandum sit in hisce pœnitentiis imponendis, & quales esse debeant. 182.

§. XXXIII.

§ XXXIII.

De Hæresiarchis.

183. HÆresiarcha dicitur, non solùm qui nouas hæreses adinuenit, sed etiam, qui ab aliis inuentas defendit, & aliis prædicat, vti probauit, Peña *comm. 64. in prin. p. 2.* & P. Zanard. *in sum. diuin. Præcept. 1. p. tit. de fide, §. 14. Dico.*

Circa hosce Hæresiarchas, magna inter DD. controuersia est, an absque misericordia (etiamsi conuerti velint) pro prima vice tra-
184. dendi sint Brachio sæculari.

Nam tradēdos, latissimè probauit Simanch. *de Cath. Instit. tit. 47. num. 50. & in Enchirid. tit. 59. n. 1.* Royas *p. 2. n. 339. de hæret.*

185. Et Rege Galliæ Sabaudiam occupante, de anno 1555. quidā Geneuensium alumni Camberij capti flammis exusti sunt, quod libros prohibitos vendidissent, & Caluini doctrinam spargerent, vt testis est Gotofred. Abauo *in sua praxi, & theorica crimin. §. hæresis, n. 41. & 42.* quod antea etiam obseruauerat idemmet auctor *in suo tract. crimin. Reatuum q. 7. n. 15. & seq.* vbi etiam subiungit hæc verba, *Vtinam Principes Christiani has pœnas semper hæreticis inferrent, quia pestis hæc non tam latè vires suas spargeret, nec tam multis malis Christiana Respublica vexaretur.*

At non esse sæculari Curiæ tradendos, dixit Peña. *comm. 64. suprà citato*, vbi nonnullorum Conciliorum veterum loca ad hoc adducit, Farin. *de hæresi, q. 193. 1. seq.* atque hoc verius videtur.

Opinio tamen Simanch. omnino recipienda esset, primò si magnam ostenderint pertinaciam, & obstinationem, in se conuertendo ad fidem.

Secundò, si enixè, precibus, & minis alios ad hæresim seduxerint.

Tertiò, vbi Regibus, & Principibus Hæreses persuadere conati sint, hisce enim casibus absque misericordia sæculari brachio relinquendos, docuerunt Peña *vbi suprà, vers. Illos autem Hæresiarc.* Farin. *dicta quæst. 193. num. 7. & seq.* Zechius *in sum. part. 1. tit. de Fide, Rubr. de hæresi, cap. 11. n. 17.* vers. *Fallunt prædicta*, & Zanard. *in summ. dicto tit. de Fide, §. 14. Dico,* vers. *2. sunt morti adiudicandi*, Massin. *in praxi p. 9. Assertione 79. primæ impressionis.*

186. Quia tamen supradiximus in hoc Sacrosancto Tribunali sæpè reos super intentione torqueri, si fateantur, vel conuicti sint se hæreticas assertiones protulisse, animo tamen non hæretico, ideò hoc loco breuiter videndum est an idem ius sit statuendum in istis dogmatistis, seu Hæresiarchis, qui hæreticam sese habuisse intentionem negarunt.

187. In qua re nos habemus punctualem traditionem Canteræ *in suis quæst. Crim. cap. 1. de hæret. n. 70.* vers. *Est nunc videndum*, qui hoc modo distinguit:

Aut Dogmatista fatetur se dogmatistam fuisse, & fatetur intentionem sese habuisse hæreticā, & tunc (ait Cantera) nescio videre quo iure aliqui DD. voluerint eum brachio seculari esse relaxandum, quia hoc nullo iure cauetur, quamuis grauius puniendus sit, quam simplex hæreticus, nisi essemus in casibus de quibus suprà. 188.

Aut ingenuè fatetur se fuisse Dogmatistam, & negat intentionem, & tunc adhuc distinguit Cantera. 189.

Vel quod fuerit Dogmatista non est plenè probatum in actis S. Officij, & tunc arbitratur Cantera, & quidem magna cum æquitate, locum esse posse torturæ super intentione (quod tamen mihi de iure videtur satis durum, maximè ob assentionē 56. P. Massin. *in praxi, p. 9. primæ impress.* & me remitto decisioni Supremi Tribunalis, ac Eminentissimæ Congregationi DD. Supremorum Inquisitorum, qui sine dubio in hoc casu erunt consulendi.)

Ratio pro opinione Canteræ potest esse, quod iste non conuictus liberè fassus est se fuisse Dogmatistam, igitur verisimile est, quod etiam intentionem hæreticam fassus fuisset, si eam verè habuisset.

Aut fatetur se fuisse Dogmatistam, & de hoc est conuictus, & in hoc casu (ait Cantera) si neget intentionem, non est super ea torquendus, sed relaxandus brachio sæculari, quia ex quo de facto principali est conuictus, & de eo aliter plenè constat, quam per suam confessionem, præsumitur negare intentionem hæreticam, vt eludat Iudicium Ecclesiæ.

Tandem ad finem huius tituli, notandum est causas Sanctæ Fidei, hoc habere speciale, quod possunt ferri sententiæ, etiam die festiuo in honorem Dei, prout ita etiam de consuetudine seruatur, & die 26. Iulij 1605. rescripsit, S. C. Eminentissimorum DD. Cardinalium Supremorum Inquisitorum, teste Mario Anton. *Var. resol. lib. 3. resol. fin.* 190.

Et non solùm habet locum hoc speciale priuilegium S. Officij in sententiis hæreticorum pœnitentium, sed etiam in sententiis hæreticorum impœnitētium, & relapsorum, nam hæ feruntur etiam ex causa religionis in die Festo, prout etiam in eodem die festo traduntur, & relaxantur dicti hæretici impœnitentes, & relapsi brachio sæculari comburendi, vt animaduertit Sotus *de Iustitia, & Iure lib. 2. q. 4. art. 4.* & Sanch. *in suis cons. Moral. tom. 2. lib. 5. cap. 2. dub. 30. n. 4.*

Quomodo autem cum hæreticis Confessarius se gerere debeat, dicam in tit. *de hæretic. pœnitentibus, impœnitentibus, & relapsis.* 191.

TITV.

TITVLVS II.

De Hæreticis Pœnitentibus, impœnitentibus, & relapsis.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticis pœnitentibus, ex benignitate parcitur ab Ecclesia.*
2 *Quis dicatur hæreticus pœnitens.*
3 *Quo nam tempore hæretici pœnitentes recipiantur.*
4 *Vera Sententia.*
5 *Intellectus, cap.* ad abolendam, de hæret *in verbis*, continuo, *&c.*
6 *Hæreticus pœnitens, post traditionem Brachio sæculari, an admittatur ad misericordiam.*
7 *Pœnitentes variis pœnis puniuntur.*
8 *In harum pœnarum impositione, quæ consideranda.*
9 *Hæreticis pœnitentibus de iure bona confiscantur sed de generali consuetudine eis condonantur, vbi an recuperent beneficia & an abiurantes de vehementi, sint ad ea obtinenda inhabiles.*
10 *Quatuor casus, in quibus hæretico pœnitenti pro prima vice non parcitur.*
11 *Hæreticus impœnitens, quis.*
12 *Negatiuus habetur pro impœnitente.*
13 *Item reconciliatus, si omnes errores suos, & complices non reuelauerit.*
14 *Item secundum aliquos, qui post abiurationem reuocat suam confessionem, asserens se innocentem fuisse, magis, tamen vera sententia est, hos dicendos esse temerarios, & vti tales puniendos.*
15 *Praxis contra impœnitentes plures. termini eis statuendi.*
16 *Inquisitores habent iurisdictionem contra pœnitentes, non implentes pœnitentias.*
17 *An hæc iurisdictio extendatur, etiam ad causas ciuiles.*
18 *Fugiens à carcere sibi assignato, pro pœnitentia, an sit habendus pro relapso.*
19 *Est habendus, pro Impœnitente.*
20 *Quid, de fugiente è carcere sibi assignato ad custodiam.*
21 *Talis fugiens si nequeat comprehendi habetur pro confesso, & impœnitente.*
22 *Quæ dicta sunt de fugiente è carcere, an sint extendenda ad pœnitentias non implentes.*
23 *Ex non obseruantia pœnitentiæ, an oriatur suspicio hæresis, & qualis.*
24 *An quis possit se obligare ad pœnitentias obseruandas, sub pœna relapsi.*
25 *Onus probandi obseruantiam pœnitentiarum incumbit alleganti.*
26 *De relapsis, qui DD. agant.*
27 *Relapsus quis iudicari debet.*
28 *Reincidens in hæreses, quas abiurauit est relapsus.*
29 *Abiurans de vehementi, si postea in easdem hæreses, quas abiurauit incidat, habendus est, pro relapso.*
30 *Quid de sortilego, qui primo abiurauit ob Dæmonum inuocationem, & postea de eadem inuocatione reperitur confessus.*
31 *Qui primo abiurauit de vehementi, si in alias hæreses incidat dicitur relapsus, vbi adducitur quædam Doctrina Canteræ, & Decisio Supremæ Inquisitionis in Regnis Hispaniarum.*
32 *Idem de his, qui postea incidunt in eandem Hæresim.*
33 *Alius casus, in quo quis habetur pro relapso.*
34 *Vt quis sit relapsus, debet constare de lapsu in hæresim.*
35 *Bis abiurans de leui, vel vehementi non habetur pro relapso, & seq. vbi etiam refertur pulcherrimus casus, & quid de relapso, qui primo sponte comparuerat.*
37 *Relapsus relaxatur brachio sæculari, etiam si pœniteat, & num. 38. si pœniteat, prius strangulatur, & postea comburitur. n. 39.*
40 *Ecclesia admittit relapsos ad Sacramenta pœnitentiæ & Eucharistiæ, non tamen admittit eos ad sepulturam Ecclesiasticam.*
42 *Relapsi torquentur super complicibus.*
43 *Relapsus non admittitur ad Abiurationem. vbi quod amittit bona. & an eius filij succedere possint in maioratu.*
44 *Iudices Laici, tenentur statim exequi Sententias Inquisitorum contra Hæreticos latas, vbi etiam quod in causis Hæresis nullo modo possunt Laici sese ingerere, etiam sub prætextu violentiæ, & ibi Zelus Senatus nostri Mediolani, in exequendis Sententiis in hos relapsos, & impœnitentes ab Inquisitoribus latis.*
Inquisitores causas Relapsorum referre debent Supremo Tribunali, & quomodo huiusmodi relationes peragendæ.
45 *Hæresis pure mentalis non habet annexam excommunicationem Bullæ.*
46 *Hæresis externa, quæ dicatur.*
47 *Hæresis externa habet annexam excommunicationem.*
48 *Quæ considerare debeat confessarius, cum hæresis est externa.*
49 *Quomodò se debeat gerere confessarius, cum proferente verba hæretica, absque animo hæretico.*
50 *In Sacramentali Confessione, quid exigere debeat confessarius ab hæretico.*
51 *Quomodo ad contritionem peccatorum suorum induci debeat hæreticus à Confessario.*

52 Quo

§. I.

De Hæreticis pœnitentibus.

1. POenitentibus Hæreticis ex benignitate Piæ matris Ecclesiæ parci, patet ex text. *in l. Manicheos, Cod. de hæreticis*, & in cap. *Ad abolendam, §. Præsenti, & §. Laicus, de hæret.* vbi, id docuerunt omnes canonistæ, longa serie relati, per Farin *de heresi, q.* 191 *num.* 2. Simanch. *de Cath. Inst. tit. de pœnitentibus num.* 1. *& seq.* Zechium *in summa, tit. de Fide Rubr. de heresi, c.* 11. *n.* 17. 1. *p.* Lud. à Paramo *de Origine S. Inquisit. lib.* 3. *q.* 9. *num.* 51. *& seq.* & Campanil. *in diuersorio Iuris Canonici, Rubr.* 11. *cap.* 26. *num.* 44.

2. Pœnitens autem Hæreticus in proposito dicitur, qui errorem mente, aut etiam facto conceperat, & post modum cognita veritate ad se reuersus, resipiscit, Campanil. *dict. num.* 44. post Peña *comm.* 65. *sub litera B, part.* 2. & Farin. *vbi suprà, num.* 4.

3. Difficultas tamen maxima est, quo nam tempore pœnitentes Hæretici recipiantur, oriturque præcipuè hæc difficultas, ex text. in cap. *ad Abolendam de hæret.* ibi, *Nisi continuò post deprehensionem erroris, ad fidei Catholicæ vnitatem sponte recurrere*, &c. & in §. *Laicus* ibid. Nisi abiurata Hæresi, & satisfactione exhibita, confestim ad fidem confugerit.

Ob quorum text. dispositionem non defuerunt, qui dixerint, hæreticum ad pœnitentiam non esse admittendum, nisi statim post deprehensionem, se ipsum corrigat, de quibus Menoch. *de Arbitr. Iud. cas.* 373. *num.* 2.

Alij verò, hoc in arbitrio positum esse Inquisitorum, dixerunt, & ita senserunt plurimi relati, per Peñam *comm.* 8. vers. *Quod vero, p.* 2. quos etiam sequutus fuit Menoch. *dicto cas.* 373. *n.* 5. vt se titulo tractatus sui accommodaret.

Verissima tamen in hac re Sententia est, quam etiam communis huiusce Sancti Tribunalis praxis approbauit, hæreticos quandocumque ante opinionem pœnitentes, ad misericordiam esse admittendos, tuncque etiam dici eos statim, ac confestim ad Ecclesiæ vnitatem redire, cum ante sententiam, (in quacunque tandem iudicij parte) redeunt, & hanc sententiam probarunt. Zanch. *de hæret. cap.* 16. *numer.* 7. vbi latissimè Campeg. *in Addit.* Peña *dicta comm.* 8. vers. *Vsus autem*, Simanch. *de Cath. Inst tit.* 47. *num.* 40. *& in Enchirid. tit.* 58. *num.* 11. vbi alios DD. antiquos allegat, latissimè Farin. *de hæresi, quæst.* 193. *num.* 55. 4.

Neque his obstant dictiones confestim, & continuò, nam intelligendæ sunt, cum temperamento temporis, & aliquando pro subiecta, materia longum interuallum admittunt, vt in proposito, animaduertit, Simanch. *in Enchir. tit.* 58. *num.* 15. & ad illius textus intellectum videndus est modernus Barbos. *ibidem, n.* 9. *&* 10 & Fernand. de Otero, *diuers. q. Iuris, part.* 3. *q.* 13. *n.* 12. 5.

An autem aliquando, etiam post Sententiam, imo etiam post traditionem factam brachio sæculari admitti possit ad misericordiam hæreticus pœnitens, controuertunt DD. in qua re, breuiter, & resolutiuè 6.

Dicendum est, quod in arbitrio positum est Inquisitorum, & Episcoporum admittere, dictos hæreticos ad misericordiam, etiam post traditionem factam de eis brachio sæculari, ita Bursat. *cons.* 90. *num.* 34. *vol.* 1. Farin. *dicta quæst.* 193. *n.* 62. qui alios allegat.

Bene verum est, quod rarissimè huiusmodi Hæretici admittendi sunt ad misericordiam, maximè, vbi iam traditi essent brachio sæculari, quoniam conuersio de illo tempore facta, non præsumitur facta, ex corde, sed ob dolorem vrentis ignis, & timorem mortis, & ita etiam nos experientia docuit, & exemplum refert Eymericus *in Director. part.* 3. *in decimo modo terminandi processum. num.* 204. vers. *Et de facto*, de quodam Sacerdote, qui, vti, impœnitens non relapsus, in Ciuitate Barchinon. in Cathalonia, fuerat traditus brachio sæculari, & igni applicatus, & etiam ex vna parte aliqualiter adustus; cœpit clamare, quod educeretur, quia volebat abiurare, & sic factum fuit, sed post quatuordecim annos, inuentus fuit permansisse continuè in hæresi, ac multos infecisse, vnde vti impœnitens relapsus

lapsus fuit fuit combustus, ita Peña *2.p. comm. 36. sub litera E. & 3 part. comm. 46. sub litera H,* & latius Albert. *cap. 1. de hæret. in 6. quæst. 12. num. 16.* Royas *de hæret. parte 2. num. 193.* Simanch. *de Cath. Instit. tit. 46. num. 40.* latissimè Azeued *ad Regias Hispan. Constit. nouæ recopil. lib. 8. tit. 3. l. 3. num. 10. & seq.* quibus addendi sunt Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib. 2. cap. 34. num. 8.* & P. Diana *p. 4. resol. Moral. tract. 7. resol. 34.* vers. *Sed restat hic inquirere.*

Quamuis autem, pœnitentes hæretici ad misericordiam admittantur, attamen variis aliis pœnis puniendi sunt, & in specie pœna
7. perpetui carceris, de qua latè *suprà* dixi, *in t. 1. de hæret.* Variæ quoque pœnitentiæ salutares eis imponuntur, & condemnari vlterius solent, ad delationem habitelli cum crucibus super vestes, de qua re plura apud Simanch. *de Cath. Inst. tit. 47. n. 9. & num. 11.* vbi de occultante habitellum, Peña *p. 3 comm. 44. sub litera F,* Lud à Paramo *de Origine S. Officij, lib. 1. tit. 2. cap. 4. & 5.* & Farin. *de hæresi, quæst. 193. num. 91. & seq.* & Fernand. de Otero *dicta q. 13.*

8. In harum tamen pœnarum impositione, maxima ratio habenda est ad tempus, quo hæretici isti conuertuntur, nam mitius puniendus est, qui metu imminentium probationum confitetur, quã qui in carceres coniectus confitetur, & mitius puniendus hic, quàm, qui post publicatas attestationes confiteretur, vti notauit Simanch. *de Cath. Inst. t. 47. n. 28. & seq.*

Et licet inter hæreticorum pœnas, præcipuum teneat locum confiscatio bonorum, quę de iure habet locum, non solùm in hæretico impœnitente, vel relapso, sed etiam in pœnitente, vti animaduertit Simanch. *dicto tit. 47. num. 15. & in Enchirid. titul. 56. numer. 6. & seq.*

9. Attamen, ex generali totius Italiæ consuetudine receptum est, vt Hæretico ad cor reuertenti, bona confiscata condonentur, vti notat Clar. *in §. Hæresis, num. 7.* Zas. *cons. 23. num. 11. & 16. lib. 1.* Surd. *cons. 386. n. 26.* Farin. *de hæresi, quæst. 190. num. 131. & seq.* vbi quod Sanctum Vniuersalis Reipublicæ Christianæ Inquisitionis Tribunal, omnes Hæreticos Pœnitentes semper condemnat in Hæreticorum pœnas, in exequutione tamen & occupatione bonorum, magna cum misericordia, & circumspectione procedere solet, latè Ricciull. *de Iure person* &c. *l. 5. cap. 42. & cap. 43.* vbi an pœnitens hæreticus recuperet iuspatronatus, *& cap. 44.* vbi, quid de beneficiis. Certum tamen est, quod qui abiurauit non vt hæreticus sed vt suspectus tantummodò, etiam de vehementi, non est inhabilis ad beneficia, etiam Cathedralis, Freitas, ad Roder. *de confess. sollicit. quæst. 24. n. 72.* Lotter *de re beneficiaria libro 2. cap. 43. n. 34.*

§. II.

De casibus in quibus Hæretico Pœnitenti, etiam pro prima vice non parcitur.

QVamuis regulariter pœnitens hæreticus ad misericordiam pro prima vice 10.
admittatur: in nonnullis tamen casibus ei nullo modo parcitur.

Primus casus est, in celebrante Missam, & administrante Sacramentum Pœnitentię cum Sacerdos non sit, nam talis etiam pro primo lapsu traditur curiæ sæculari, vti probaui in proprio tit. *de celebrantibus,* &c.

Secundus casus est, de hæreticis, qui negant Trinitatem, Diuinitatem D. N. I. Christi, eius Conceptionem de Spiritu Sancto, Mortem ipsius, vt nos redimeret, ac Virginitatem B. M. Virg. vt habetur in Const. Pauli IV. Incip. *Cum quorumdam hominum malitia,* quæ Romæ die 18. Maij 1597. fuit practicata, dum in Ecclesia S. Mariæ supra Mineruam, vnus pœnitens, qui inciderat in casum dictæ constitutionis fuit sæculari brachio relaxatus, vt attestatur Campan *in diuers. Iuris Can. Rubr. 1. num. 47. in fin.* & de hac Bulla vide Scortiam *in selectas Rom. Pontif. Const. Epit. 67.*

Tertius Casus est, de quo in constitutione eiusdem Pauli IV. Incip. *Cum ex Apostolatus Officio,* de quibusvis Magistratibus, & Dominis Ecclesiasticis, & Temporalibus incidentibus in schisma, de quo dixi in titul. *de schismate.*

Quartus casus est, in Lamiis, quæ per Maleficia aliquos occiderint, vt per constitutionem Gregor. XV. de qua *in tit. de Sortilegiis,* quæ Bulla impressa habetur post *part. 4. resol. moral.* P. Dianæ.

§. III.

De Hæreticis impœnitentibus.

HÆreticus impœnitens dicitur, qui de 11.
hæresi conuictus, tenaciter errorem defendit, nec vult illum cognoscere, & detestari, & ad Ecclesiæ vnitatem redire, imo recusat Hæresim abiurare, vel se purgare ad arbitrium Inquisitoris, & Episcopi, ita Eymericus *in Directorio Inquisit. part. 2. quæst. 40. num. 1.* vbi Peña & latissimè Farin. *de Hæresi, quæst. 196. num. 2.*

Hinc colligitur primò, quod hæreticus ne- 12.
gatiuus, de quo *supra in titulo primo, de hæresi,* habendus est pro hæretico impœnitente, Farin. *d. quæst. 196. num. 16.*

Secundò colligitur, quod, qui de se confite- 13.
tur, & Ecclesiæ reconciliatur, si postea compertum sit, quod non omnes suos errores, & complices reuelauit, reputatur, vt hæreticus impœni

impœnitens, Simanch. *de Cath. Instit. tit.* 48. *num.* 27. *& in Enchirid. tit.* 29. *num.* 13. *& tit.* 61. *num.* 4 Royas *de haret.* 1. *part. num.* 195. Peña *part.* 2. *comm.* 19. vers. *Ex his possumus*. Ludouicus à Paramo *de Origine S. Officij, lib.* 3. *quaest.* 9. *num.* 193.

14. Tertiò, ex iisdem apparet, habendum esse pro hæretico impœnitente, qui retractat confessionem suam post sententiam, & abiurationem, asserens se confessum metu tormentorum, & se fuisse innocentem, ita Calder. *cons. secundo de haret.* Simanch. *de Cath. Inst. tit.* 13. *num.* 25. *& tit.* 60. *num.* 8. Royas *de haret. part.* 2. *num.* 255.

Quamuis, & melius dixerit Simanch. *in Enchirid. tit.* 29. *num.* 11. talem reuocantem suam confessionem, & dicentem se iniustè damnatum, potiùs condemnandum, vti temerarium, quam vti impœnitentem, & pœnis arbitrio Iudicum mulctandum, vt fustibus, &c. prout ita obseruari in S. Officio, attestatur idem Simanch *de Cath. Inst. tit.* 13. *num.* 26. & Farin. *d. q.* 196. *n.* 23.

De materia tamen horum reuocantium suas confessiones, maximè ex interuallo videatur Cantera, *dicto cap.* 1. *de haret. n.* 70. Ioseph Sesse, *decis.* 472. *n.* 7. *vol.* 4. Sousa *in Aphor. Inquis. lib.* 2. *cap.* 48. *num.* 22. & P. Diana *tract.* 7. *p.* 4. *resol.* 22. *ferè per totam.*

Quartò pro impœnitente habendus est, qui cum sit ab Inquisitoribus damnatus ad abiurandum maximè de formali, vel de vehementi, non vult abiurare, ita P. Massin. *in praxi Sancti Officij part.* 9. *assert.* 83. *primæ impressionis.*

15. Praxis contra hos impœnitentes est, vt diu in carceribus detineantur, sæpius moneantur, vt conuertantur, quod si noluerint pœnitere tradendi sunt curiæ sæculari, vt viui comburantur, ita Peña *part.* 2. *comm.* 65. vers. *in his.* Farin. *dicta quaest.* 196. *num.* 4. *& seq.* vbi alij allegantur, non obstantibus iis, quæ in contrarium ab hæreticis allegantur, ex Matth. 13. vers. 30. *Sinite vtraque crescere vsque ad messem*, circa quem locum videndus est Sixt. Senens. *in sua Bibliot. Sancta, lib.* 6. *Annotat.* 60. & Io Maldonat. *in dictum locum Matth.* & circa hos impœnitentes monendi sunt Inquisitores vt benignè procedant, & plures terminos eis assignent ad resipiscendum, sic Eminentiss. Dom. meus Cardinalis Camporeus attestatur S. C. mandasse Inquisitori Taurinensi, vt nouum adhuc terminum peremptorium assignaret cuidam hæretico impœnitenti: non obstante quod eidem ab eodem Inquisitore alij tres termini fuissent assignati sine vlla spe resipiscentiæ.

§. IV.

De non implentibus pœnitentias.

SVpponenda hoc loco est communis DD. traditio, quod contra non implentes pœnitentias possunt Inquisitores hæreticæ prauitatis procedere, vti cõtra Decium *cons.* 137. & Probum ad Monachum, *in cap. præsidentes, de haret. in* 6. & Decian. *tractat. Crimin. lib.* 5. *c.* 54. *n.* 40. *& cap.* 55. *n.* 11. firmarunt Simanch. *de Cath. Inst. tit.* 48. *n.* 29. *&* 30. *& in Enchirid. tit.* 61. *n.* 7. Pacian. *cons.* 9. *n.* 37. Peña *comm.* 146. *part.* 3. & Farin. *de heresi, q.* 193. *num.* 123. qui alios allegat, hoc supposito. 16.

Dubitari meritò potest, quousque hæc Inquisitorum iurisdictio sese extendat, an scilicet huiusmodi pœnitentes, tam in ciuilibus, quam in criminalibus; sint à Regia Iurisdictione exempti, in qua re 17.

Calder. *cons.* 7. *de Iudiciis*, Host. *in summ. in tit. de foro compet.* Ant. de Butr. *in cap.* 2. *de foro compet.* & Berous *cap. de his, de Accusat.* affirmatiuam sententiam probarunt, moti, ex cap. *aliud.* 11. *quaest.* 1. ibi. *vnde si quis pœnitens habet causam quam negligere fortè non debeat, melius expetit Ecclesiasticum, quàm forense iudicium*, quod generaliter, *ibi* Gratianus, intelligit de quacumque causa, tam ciuili, quam criminali.

Royas tamen *sing.* 98, Simanch. *de Cathol. Inst. t.* 47. *num* 19. Couar. *Pract. q. c.* 34. *n.* 3. Peña *d. comm.* 146. vers. *Caterùm*, tenuerunt, (& melius) hosce pœnitentes posse indistinctè conueniri coram Iudicibus Regiis, quia nulla lex hos à Iurisdict. suorum Iudicum eximit, neque obstat text. in d. c. *aliud*, cùm, quia ibi cõsilium datur, non præceptum, tum quia ibi loquitur text. de actore, non reo, ita Simanch, & Peña omnino videndi *locis allegatis.*

Benè ante omnes videndus Bobadill. *in sua Polit. lib.* 2. *cap.* 17. *por la iurisdicion Ecclesiastica, casu* 101. *n.* 148. vbi quod tales pœnitentiati non fruuntur priuilegio fori nisi in concernentibus implementum pœnitentiarum, & ibi huiusce rei allegat pulcherrimam rationem, his verbis, *ni es razon, que por la dicha pœnitencia, y causa culpable en ellos, sean de mejor condicion, y tomen incentiuo y occasion de delinquir, con la dicha immunidad, y priuilegio*, & hoc idem latissimè probat Fer. de Castro Palao, *in suo opere Morali, tom.* 1. *tract.* 4. *disp.* 8. *punct.* 12. § 2. *num.* 10.

Dubitari secundo loco potest, num fugiens è carcere sibi pro pœnitentia assignato habendus sit pro relapso. 18.

In qua difficultate Archid. Io. Andr. Dominicus, & Anchar. in cap. *vt commissi*, §. *necnon, de haret. in* 6. voluerunt fugientem è carcere habendum esse pro relapso.

Verum Simanch. *de Cath. Inst. tit.* 16. *n.* 24.

H opinio

opinionem hanc falsam, & crudelem esse dixit, quod etiam voluerunt Pegn. *d. comm.* 146. vers. *veruntamen contraria*, & Farin. *d. q.* 193. *n.* 135. vbi, etiam quod ita in Supremo Tribunali Romanæ Inquisitionis seruatur in praxi. Ratio istius opinionis est, quam adduxit loco cit. Simanch. quia relapsus non est, nisi, qui in Hæresim labitur, at fugiens è carcere nullam Hæresim fuga committit, igitur non est relapsus.

19. Licet autem hæreticus relapsus non sit talis fugiens censendus, habendus tamen est pro hæretico impœnitente, quamdiu in fuga permanserit, ita tamen, vt si compareat, possit ad pœnitentiam admitti, Pegn. *loco citato*, versiculo *itaque quamdiu*. Rim. Iun. *cons.* 150. *num.* 25. Menoch. *cons.* 82. *num.* 127. & 132. Farin. *vbi suprà, num.* 136. *in fin.*

20. Atque hæc de fugiente à carcere sibi assignato ob pœnitentiam extendi debent ad fugientem è carcere sibi assignato ad custodiam, nam fugiẽs ex carcere sibi dato ad custodiam, pẽdente processu, si honestior sit, diligentiùs custoditur, & duriùs punitur, si verò, sit vilis, fustibus cæditur, atque ita in praxi seruari attestatur Simanch. *dicto tit.* 6. *num.* 23. quem sequitur Farin. *vbi suprà, num.* 138.

21. Quod si comprehẽdi nequeat, tunc contra eum proceditur, vti confessum, & impœnitentem, Simanch. *vbi suprà, & in Enchiridio, tit.* 26. *n.* 5. *& in annot. ad Zanch. c.* 8. Royas *de Haeret. p.* 2. *n.* 185. Ludouicus à Paramo *de Orig. Sancti Officij, l.* 3. *quæst.* 4. *de Ordine procedendi, n.* 72. Et de hac re videnda est Constitutio Pij V. *Si de protegẽdis*, vers. *Quique carcerem.*

22. Quæ etiam hucusque dicta sunt de fugiente ex carcere sibi ad pœnitentiam dato, extendenda sunt ad omnes, qui alias quascunque pœnitentias non obseruant, nam magis hi impœnitentes dicendi sunt, quàm relapsi, vti docuerunt Pegn. Simanch. & Farin, *locis suprà citatis.*

23. Vbi tamen ex non obseruantia pœnitentiæ iniunctæ, siue deinde illa non obseruantia cõsistat in omittendo, siuè in comittendo, oritur vehemens hæresis suspicio, vt si iniunctum fuerit reo, quod comunicet bis in anno, & ipse per plures annos non communicauerit, vel iniunctum fuerit, ne hæreticos amplius receptet, & ipse aliquos postea receptauerit, tunc tales habendi essent, vti relapsi, secundum distinctionem Calder. *in cap. litteras de præsumption.* quem refert & sequitur Repert. Inquisit. in verbo, *Pænit.* vers. *sed posset Quæri*, & Pegn. *dicta com.* 146. vers. *sed Calderinus.*

24. An autem aliquis possit se se, sub pœna relapsi, obligare ad pœnitentiam peragendam, controuersium aliquando extitit.

Sed communis opinio est quod non, vbi alias à Iure, ob non obseruantiam pœnitentiæ non esset relapsus. Ratio est, quia nullus est Dominus membrorum suorum, nisi quatenus leges permittunt, leg. *liber. homo, ad l. Aquiliam*, atque ita tenuit Pegn. *dicta comm.* 146. vers. *& quamuis*, quibus addo ego, DD. Placentinos, in 14. Casu Placentino, post iudiciale Locati, vers. *At hoc nihil est*, fol. mihi 460. Menoch. *cons.* 82. *num.* 113. *lib.* 1. vbi plurima in terminis huius materiæ.

Tandem notandum, alleganti se adimpleuisse pœnitentias sibi iniunctas, incumbere onus probandi, quoniam implementum pœnitentiæ est quod facta, & facta non præsumuntur nisi probetur l. *in Bello §. factæ ff. de cap. & postlim. reuers. c. cum in Iure, de Officio delegati.* 25.

§ V.

De Relapsis.

HÆreticorum relapsorum materia tractatur, in cap. *ad Abolendam*, §. *qui vero*, & in §. *Illos quoque de Haret.* & in cap. *accusatus*, in principio, & §. *eam vero*, & §. *ille quoque. de haret. in* 6. quod caput desumptum est, ex constit. Alex. IV. quæ incipit, *Quod super.* 26.

Ex quibus iuribus colligitur, quod ille iudicari debet relapsus, qui vel primo abiurauit hæresim formalem, & postea incidit in vehementem suspicionem, vel qui primò abiurauit de vehementi, & postea incidit in hæresim formalem, sufficit enim vt constet semel, de vno lapsu verè, siue ante siue post, ita expressè docuerunt, Gemin. in cap *accusatus §. ille quoque. de haret. in* 6. Grilland. *de haret. qu. vltima in fi.* Gundissal. *in simili tractatu, qu.* 20. *num.* 5. Locatus *in Iudiciali*, in verbo *Relapsus, num* 3. Simanch. *de Cath. Instit, tit.* 57. *num.* 4. Et *in Enchirid. tit.* 60. *num.* 2. Lucerna Inquisitorum, in verbo *Relapsus, n.* 4. Zanchin. *de haret. cap.* 16. *nu.* 3. Albert. *de agnoscend. Assert. quæst.* 25. *num.* 25. Alph. à Castro, *de Iusta Haret. punitione lib.* 2. *cap.* 2. Royas. *de haret. p.* 2. *assert.* 41. Pegn. *ad Director. p.* 2. *comm.* 64. 27.

Ex supradictis possunt firmari, sequentes iuris conclusiones.

Prima Conclusio erit, quod ille verè dicitur relapsus, qui abiurat vnam, vel plures species Hæresis, & postea incidit, in easdem hæreses, quas prius abiurauerat, vti notauit Eymericus *in Director. p.* 2. *q.* 58. Zanch. *dicto c.* 16. *n.* 2. Lælius Zecchius, *in summa*, 1. *p. Rubr. de fide, c.* 11. *de Haresi, num.* 19. vers. *dicuntur verò* Farin. *de haresi, q.* 195. *num.* 1. Sanctar. *in eodem tractatu, de Haresi, ca.* 42. *num.* 1. & hoc etiam videtur conuenire rationi naturali, nam verbum Relapsus considerando 28.

tãdo particulam (re) videtur referri ad actum reiteratum eiusdem speciei, l. *verbum reddendi*, de verb. *significatione*.

29. Secunda conclusio est de eo, qui dicitur relapsus iuris fictione, vt si abiurauit de vehementi, articulum de Purgatorio, vel de puritate B.M.V. & postea deprehenditur per confessionem, vel probationem testium, incidisse in easdem species hæresum formaliter, vt est text. in d. cap. *accusatus in principio* ita Eymeric. *in Direct. d. q.* 58. *n.* 3. vbi Peña vers. *Altera, est illius*, Farin. *d. q.* 195. *n.* 10. & Sanctarel. *in alleg. cap.* 42. *n.* 6. qui alios allegant.

30. Ex qua conclusione apparet, quid sit dicendum de sortilego, qui primò abiurauit ob dæmonum inuocationem, & postea de eadem inuocatione est confessus, vel conuictus, nam si vel prima, vel secunda vice abiurauit, tanquam Hæreticus formalis, tunc habendus est pro relapso, vt quia v.g. crediderit dæmones posse cogere liberam hominum voluntatem, &c. secus si tam prima, quam secunda vice abiurauit de vehementi, ita Simanch *de Cath. Instit. tit.* 57. *n.* 9. *& in Enchirid. titul.* 60. *num.* 4. Farin. *vbi suprà, num.* 9. *& seq.*

31. Tertia conclusio est, quando aliquis abiurat hęresim formaliter, vel de vehementi tantum, & successiuè generaliter, prout moris est, abiurat quamcunque aliam Hæresim, vt traditur in formulis impressis, apud Eymeric. & Locat. tunc, si talis post abiurationem de formali, incidit in vehementem suspicionem cuiuscunque hæresis, siue ille, qui abiurauit de vehementi incidit in aliam hæresim formalem, tales iuris præsumptione iudicantur relapsi, quæ præsumptio, cum sit iuris, & de iure non admittit probationem in contrarium, iuxta not. in cap. *afferte mihi gladium, de Præsumpt.* conclusionem hanc probant latissimè tradita per Sanctarellum *de hæresi. cap.* 42. *n.* 2. vbi alios allegat.

Hinc etiam relapsus dicitur qui post abiurationem de formali receptat hæreticum etiã si receptatio sit vnica, dũmodo sit facta scienter, verbum enim cap. *accusatus*, §. *ille quoque de hæret. in* 6. ibi, *acceptet*, verificatur etiam in vnica receptatione, *l. mariti* §. *quæsitum ff. de Adult.* Zanch *de hæret. cap.* 6. Locatus *in suo casu* 13.

Et in tota materia huiusce tertiæ conclusionis omnino videatur Ferd. de Castro Palao, *dicto tract.* 4. *disp.* 6. *punct.* 2. *num.* 8. *& seq.* benè Cantera, qui dixit, quod in hac conclusione non est dubium, cum quis abiurat primò de formali, & postea de vehementi *dicto cap.* 1. *de hæret. num.* 58. *& ibidem* addit, quod solum potest esse aliquod dubium, cum quis primò abiurat de vehementi, & postea de formali, nam tunc ait ipse quod crederet hunc non esse relapsum, refert tamen *ibidem* in vers. Bene verum est, casum decisum in Supremo Consilio Inquisitionis Hispanæ, ex quo apparet in facti contingentia Supremum illud consilium contrarium obseruasse, & bene tam in primo, quã in secundo casu, hunc debere dici relapsum firmauit, Ferd. de Castro Palao *vbi suprà*, in qua opinione ego arbitror omnino residendũ, quidquid in contrarium seruari ab Inquisitoribus Italiæ, dixerit Farin. *de hæresi, quæst.* 195. *num.* 18. *in fi.*

Addit vlterius Cantera *ibidem*, vers. *Aliam habemus* quod ex receptatione, vel conuersatione hæretici habita post abiurationem de formali, talis reputatur relapsus, & ait glossam in cap. *Accusatus* §. *ille quoque de hæret. in* 6. quæ dicit, quod fames in hoc casu excusat, dummodo saltem sit violẽta, non fuit in facto recepta in Supremo Consilio S. Inquisitionis Hispanæ, in qua fuit relaxatus brachio sæculari, vti relapsus quidam, qui cum fuisset vti de genere Maurorum reconciliatus, ex post fuit ad alios eiusdem generis, & se excusabat ex illa glossa, quod fuit ad eos ob famem.

Quarta conclusio non solum sunt relapsi, qui post abiurationem de vehementi incidũt in hæresim, sed etiam illi, qui in eandem hæresim incidunt, post indictam illis purgationem canonicam, text. est *in cap. ad abolendam* § *illos quoque de hæresi.* Sanctarell. *vbi suprà, num.* 4. & Farin. *dicta quæst.* 195. *num.* 27. 32.

Quinta conclusio, si quis primò abiurauit de leui, quia non constabat de eius Hæresi, vel de vehementi suspicione, & postea inueniatur conuersationem habuisse cum hæreticis, vel alia fecisse, de quibus in dicto cap *accusatus*, §. *ille quoque*. si pendẽte hoc secundo processu probetur, & constet, eum tunc fuisse hæreticum, quando abiurauit de leui, habendus est pro relapso. Ratio est, quia apparet eum in prima abiuratione fuisse impœnitentem, nec voluisse veritatem fateri, &c. ita Anchar. in dicto cap. *accusatus in* 6. *Notab.* Franc. *num.* 1. Sanctarell. *de hæresi, d. cap.* 42. *n.* 6. vers. *Quamuis bene addat.* 33.

Sexta conclusio, vt quis relapsus censeatur, de necessitate requiritur, quod verè, & realiter constet de lapsu in hæresim formalem, conclusio hæc deducitur ex aliis conclusionibus, supra firmatis. 34.

Ex hac conclusione deducitur, quod qui post abiurationem de vehementi, iterum in vehementem hęresis suspicionem incidit, non est relapsus, Locat. *in Iudiciali* in verbo, *Vehemens suspicio*, vbi quod ita declarauit Pius V. in Congregatione S. Officij anno 1567. Sanctarel. *de hæresi, dicto cap.* 42. *num.* 11. qui alios allegat. 35.

Eodem modo, qui abiurauit de leui, si in vehementem, vel leuem hæresis suspicionem incidat, non potest dici relapsus, licet sit gra- 36.

uius puniendus, Peña *dicta comm.*83. *part.*2. *sub litera B*, Sanctarel.*vbi suprà*, Farin.*d.q.*195. *num.*22.23.*&* 24.

Pulcherrimum tamen dubium esse potest; an si quis coram subdelegato ab Inquisitore, vti hæreticus abiuret, si postea in eandem, vel aliam hæresim reincidat, habendus sit pro relapso, si non constet de subdelegatione illius Iudicis, coram quo abiurauit.

Casus hic in indiuiduo accidit in Ciuitate Comi, teste Lamber. *de Contract. mulierum*, &c.*Gloss.*7.*num.*75.*& seq.* vbi etiam attestatur, de consilio totius Collegij Iurisconsultorum dictæ Ciuitatis, ac Reuerendiss. Episcopi, & Illustr. D. Ioan Thom. Odescalchi R.D. Senatoris, fuisse mulierem illam, vti relapsam brachio sæculari relaxatam, & combustam, & eo loci Lamberteng. attestatur, ita fuisse iudicatum, & executum Mantuæ in simili casu, qui ibi contigerat.

Quod verissimum est, nam adest, pulcherrimum consilium Bursati 24. *vol.*1. factum in casu, qui ibi contigit, & in fine consilij, ita executum attestatur, anno 1568.

Dubium tamen potest esse, An hæreticus sponte comparens, & abiurans hæreses si relabatur habendus sit pro relapso ad effectum tradendi eum brachio sæculari.

In qua re Torreblanca de delictis, in quibus tacita vel expressa Dæmonis inuocatio interuenit, *lib.*3. *cap.*123. *num.* 10. videtur tenere, quod non.

Verùm traditio illa intelligenda est in hæretico minore vigintiquinque annis, qui si sponte comparet, & reconcilietur, etiamsi postea relabatur, non habetur pro relapso, cum reconcilietur cum solita clausula, *Citra pœnam relapsi*, vt dixi *infrà*, *titul.*18.§.2.*num.*12. Secus in hæretico maiore, qui sine dubio in istis partibus puniretur pro relapso, me tamen remitto Sacræ Congregationi.

§. VI.

De pœna Relapsi.

37. RElapsus absque vlla misericordia, relaxatur brachio sæculari, nam sufficit tales per falsam conuersionem Ecclesiam semel decepisse, vt dicebat Concil. Narbonense, *cap.* 11. de quo Peña *in alleg.comm.*83.*sub litera C*, Scortia *in selectas Rom. Pontif. Constit. Theoremate* 36.*num.*2.

38. Atque hoc procedit, siue relapsus, velit pœnitere, siue non, nam semper (quidquid olim seruaretur) traditur sæculari brachio, ita disponit textus in cap. *ad Abolendam*, §. *illos quoque de hæret.* Peña *vbi suprà*, Farin.*dict.quæst.*195. *num.*4.& Sanctar. *d.cap.*42. *num.*17. ita tamen,

39. vt si pœniteat, prius strangulетur, & postea comburatur, ac etiam ad Sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ admittatur, si verò sit impœnitens viuus comburatur, Simanch. *de Cath. Instit.tit.*57. *num.*16. *&* 17. Azeued. *ad Reg. Hisp.const.lib.*8.*tit.*3 *l.*1.*n* 172.*seq.*

Et quamuis Ecclesia numquam soleat gremium claudere redeuntibus, iuxta text. *in l. vltima Cod. de sum. Trinit. & Fide Cath. & cap. dico* 23.*quæst.*4. 40.

Attamen, hoc intelligi debet in foro poli, vnde Ecclesia admittit relapsos ad Sacramenta, vt suprà diceba m, secus in foro fori, vti distinguit Simancha *dict. titul.*57.*num.*14. Decian.*tract.crimin.lib.*5.*cap.*16. *num.*7. & Sanctarellus *dicto cap.* 42. *num.*17. vers. *Obiicies*, Azeuedus *vbi supr.l.*3.*num.* 27. Non sunt tamen admittendi ad Ecclesiasticam sepulturam vt contra Alphons. à Castro, docuit Simanch. *dicto tit.* 57.*num.*13. Treuis. *decis.*36. *num.*15.*lib.*2. 41.

In hac tamen re mihi maximoperè placet doctrina Canteræ, *in suis quæst. crim. dicto cap. primo, de hæret. num.* 13. vers. *Sed certe*, quæ tamen in effectu reincidit cum ea, quam iam tradidimus. Dicit enim hic doctus vir, quod relapsi pœnitentes reincorporantur Ecclesiæ, non tamen reconciliantur, & addit quod reincorporatio fit per administrationem Sacramenti Pœnitentiæ, quod relapso conceditur, nam de consuetudine Hispaniæ talibus relapsis denegatur Sacramentum Eucharistiæ, propter periculum, quod posset euenire ex alteratione, quam recipit relaxandus bracchio sæculari.

An autem relapsi, siue pœnitentes, siue impœnitentes torqueri debeant, dic, quod sic, saltem, super complicibus, iuxta not. per Farin. *de hæresi*, *quæst.*185. *num.* 133. & ea quæ nos diximus *suprà*, in tit. primo *de tortura hæreticis danda.* 42.

Certum tamen est, quod licet relapsus ad pœnitentiam se admitti petat, attamen cum relaxari omnino debeat Brachio sæculari, non est admittendus ad abiurationem, vti notaui in tit. *de hæresi, & hæreticis*, in §. *de abiuratione iniungenda hæretico.* sicuti certum pariter est, omnia eius bona confiscari, vt supra diximus *tit. primo remissiuè*, Solummodò posset dubitari, num filij istorum relapsorum & impœnitentium sint capaces Maioratus, & primogenituræ? In qua re breuiter, dico quod sic, ita Molin. I.C. *de Hispan. primogenit. lib.*4. *cap.* 11. *num.*55. vbi loquitur de natis ante hæresim patris, & Sanch. *in summ. lib.*2.*cap.*30. *quæst.* 2. vbi de filiis natis, & ante, & post hæresim patris, & Sanch. sequitur, Don Didac. Lud. de Lima, ad Molinam *loco cit.* vbi alios allegat, & ad materiam inhabilitationum filiorum hæretici, vide Azeued. *ad leges Nou. Recopil. lib.*8. *titul.*3.*l.*3. vbi latissimè de materia, in hac tamen 43.

men materia me remitto, ad ea, quæ dixi *suprà tit proximo* §.31.

44. Ad finem huius tituli animaduertendum est, Iudices Laicos, postquam hæreticus impœnitens, negatiuus, vel relapsus ipsis est relaxatus, teneri punire eum absque vlla reuisione processus, statim, & absque vlla mora, Scortia, qui alios cumulat *in selectas Rom. Pontificum Constitutiones*, *Theoremate* 34. vers. *Quare Iudex Sæcularis*, & ita contra Bartolum *in l. Magistratibus*, *num.* 4. *ff. de iurisdictione omnium iudicum*, latissimè veritatem hanc defendit Franc. Molinus, *de brachio sæculari, lib.* 1. *cap.* 8. *per totum*, & Salcedo *ad Diaz in praxi Criminali canonica, cap.* 144. *per totum*, qui in hac materia omnino videantur.

Et addit vlterius hic auctor, quod apud Hispanos, qui teneret opinionem Bartoli, haberetur pro impio, etiamsi Iudices Laici scirent sententiam Inquisitorum esse iniustam.

Quia (ait Salcedo) Iudices Laici non possunt vllo modo se intromittere in cognitione hæresis, vt dicam in tit. *de Apostasia*, & fortè etiam in Tertia parte huius operis.

Vnde, cum apud eosdem Hispanos adsit Tribunal Laicum, quod vocant violentiæ, vbi cognoscuntur violentiæ illatæ à Iudicibus Ecclesiasticis non deferentibus Appel. de cuius Tribunalis materia tractant DD. allegati *in Comm. S. Bull. Cœnæ Domini, Can.* 15. & à Rot. omnino videnda decis. 10. *in posth. Farin. p.* 2. quæ fuit compilata ab Doctissimo I.C. Hispano Francisco Peña.

Tale tamen Tribunal, sub quocunque prætextu, etiam violentiæ, numquam cognoscit de pertinentibus ad forum S. Officij, vti attestatur aliis relatis, Gaspar. Roder. *de annuis redditibus, lib.* 1. *q.* 17. *num.* 74. vers. *nec ea quæ pertinent*.

Quinimo nec etiam dictum Tribunal violentiæ cognoscit super prætensis violentiis factis ab Inquisitoribus eius familiaribus, de quo extat insignis decisio omnino videnda Senat. Valent. apud Don. Hieronymum de Leo, *decis.* 2. *per tot. lib.* 1.

Vt autem videamus, quomodo procedat Senatus Noster Excellentissimus Mediolani, in exequutione sententiarum prolatarum contra hæreticos ab Inquisitoribus, & quantus sit dicti Excellentissimi Tribunalis zelus in concernentibus Catholicam Religionem subiicio sequens Rescriptum eiusdem Senatus in hac materia. *Dilecte noster. Vidimus quæ ad nos scripsistis de Don Baptista Gaudentio, aliàs Fr. Seraphino Ferrariensi, vt ad nos scripsistis, hæreticæ prauitatis reo. Quamobrem vbi vobis tradatur, illius condemnationem statim exequutioni mittetis. Mediolani 6. Augusti* 1573. A tergo. *Sapienti I.C. Iudici Maleficiorum Cremonæ*. Pro cuius decreti exequutione dictus reus, die 12. eiusdem mensis fuit viuus combustus in loco publico Iustitiæ, vti hæreticus relapsus, & impœnitens.

Vltimò animaduertant Inquisitores regulariter causas hasce horum relapsorum referendas esse Supremo Tribunali Vrbis Romanæ, & ita dixi ego inuiolabiliter obseruandum esse in casu occurrenti in facto, in Ciuitate Cremonæ in quodam Geneuēsi relapso sponte comparente, prout etiam ita executum.

Quinimo Reuerendissimus Pater Ioan Baptista à Martinengo, tunc Inquisitor Cremonæ, & nunc ob eius Religiosas virtutes, sed præcipuè singularem Modestiam, & Doctrinam ad munus Commissarij Generalis Vniuersalis Inquisitionis de Vrbe meritissimè assumptus, attestatus fuit, in literis Patentibus Inquisitorum regulariter ab eorum auctoritate excipi solere reconciliationem relapsorum, prout vere in eius literis patentibus erat excepta.

In huiusmodi autem relationibus fiendis Sacræ Congregationi non solū vltimi processus cum sententiis, & abiurationibus anteriorum sunt ponendi, sed anteriores etiam processus, sunt per extensum referendi, benè Garzias in sua praxi inscripta, *Orden de processar en el S. Officio*, fol. 60. A tergo, vbi generaliter dixit, *Aduiertase, que los semejantes, y à todos los, que les causā secundos, ò mas processos en presencia, ò absencia, se les han de acumular el primero, y los demas, poniendolos per principio, sin contentarse componer solamente la sentencia, y abiurationes como algunas veces se haze, por que es muy conueniente, y necessario veer los dichos processos para la determinacion de vltimo.* Et quia sine dubio hisce relapsis confiscantur bona, vt & *titulo proximo* diximus, & videre est ex integra Decis. Regentis Salernitani 50. dubitatum fuit in Regia Camera Neapoli à quo die bona istius relapsi intelligi deberent esse confiscata & die 12. Martij 1567. referente Didaco de Escobar decisum fuit. Quandam domum per sex menses ante primam abiurationem venditam venire in confiscatione bonorum relapsi, quia relapsus semper præsumptus fuisset in eadem damnatione. Ita Ioan. Baptista de Thoro insignis I.C. Neapol. *in suis Addit. ad d. Decis.* 50. *regni Salernitani, num.* 14.

§ VII.

Quomodo se debeant gerere Confessarij, cum hæreticis pœnitentibus Negatiuis, & Relapsis.

PRimo loco, quoad hæreticos pœnitentes 45.
animaduertere debet Confessarius, an eorum

eorum hæresis fuerit purè mentalis, quo casu non habet annexam excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini, Filliuc. *quæst. moral. tom. 2. tract. 21. cap. 6. num.* 181. & nos *suprà* diximus, *tit. primo, in proprio* §. *de excommunicatione*, vbi, quod ob id hæreticus purè mentalis à quocumque potest absolui, Homobonus de Bonis, de Examine Ecclesiastico, 1. *part. tract.* 7. *cap.* 1. *quæst.* 3. vers. *His suppositis*, quidquid in contrarium dixerit Cæual, *in suis comm. contra Comm. quæst.* 698. An verò potiùs eorum hæresis etiam externa fuerit, quæ ad hoc, vt talis dicatur tria de necessitate requirit, vt dixit Filliuc. *vbi suprà, numer.* 184.

46. Primum requisitum est, vt signum externum sufficienter hæresim manifestet, ita quod si ibi aliquis adesset, illud ei sufficienter hæresim manifestaret, vnde per actus indifferentes manifestans hæresim, non potest dici hæreticus, puta si mente quis assentiretur propositioni huic, *Deus non est Trinus*. & exteriùs verba hęc tantummodò proferret, *Non est*, Filliuc. *loco cit. num.* 196. Bonac. *in Bullam Cœnæ disp.* 1. *quæst.* 1. *punct.* 2. *n.* 5. *&* 6.

Secundum, requisitum est, vt actus externus sit ex se malus, ex quo sequitur, hæreticum mentalem confessario hæresim suam verbis exprimentem, non effici hæreticum externum, Filliuc. *num.* 193. Bonac. *num.* 7.

Tertium requisitum est, vt talis actus externus sit manifestatio Hæresis, Filliuc. *num.* 184. *&* 195.

47. Et in isto casu, hæresis externa habet annexam excommunicationem Bullæ Cœnæ, soli Summo Pontifici reseruatam, vt vidimus, *tit. primo.*

48. Secundò, si hæresis sit externa, considerare debet Confessarius, an præuia abiuratione, sufficienter per Inquisitoris, vel Episcopi in foro exteriori absolutionem sublata sit excommunicatio, nam tunc remanebit solum hæresis peccatum, quod à quocumque confessario poterit Sacramentaliter per absolutionem tolli, Filliuc. *dicto cap.* 6. *num.* 183. Reginald. *in Praxi fori pœnitentialis, lib.* 17. *cap.* 4. *q.* 3. *n.* 71. vers. *Secundo facta abiuratione*, Ioan. Valer. *de differentiis vtriusque fori*, verbo, *Hæresis. Differentia* 3. *num.* 4.

49. Tertiò quia, aliqui quandoque verba hæretica proferunt, absque tamen hæretico animo, sciat confessarius hos à quocunque confessario regulariter posse absolui, Homobonus de bonis, *d. tract.* 7. *c.* 1. *q.* 4.

50. Quartò, in Sacramentali Confessione abiuratio in foro externo facta, confirmanda erit, & exigendum, recipiendumque erit ab hæretico iuramentum de parendo mandatis in forma, interrogandusque erit diligenter, de qualitate hæresis, de tempore, quo in ea permansit, de violatione præceptorum Ecclesiæ, scilicet annuæ confessionis, obseruationis festorum, & similium, vna cum omnibus circumstantiis arbitrio prudentis Confessarij, Homobonus de Bonis, *vbi suprà, cap.* 2. *q.* 7.

Quintò, variis Scripturæ Sacræ locis inducendus erit hæreticus, ad contritionem peccatorum suorum, & præcipuè peccati hæresis, quæ, & ortum habuit à diabolo, vt dixit Apostolus. 51.

Prima ad Timoth. 4. *Attendentes Spiritibus erroris & doctrinæ dæmoniorum.* Ex quibus Apostoli verbis, colligit ibi Chrysostom. omnem hæresim, & hæreticorum dogmata esse à diabolo, & sub specie pietatis, vera est impietas, vnde idem Apostolus 2. ad Timoth. 3. dixit *voluptatum amatores, magis quàm Dei, habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes*, quem locum etiam Patres omnes, ibi exponunt, de hæreticis.

Admonendus vlteriùs est hæreticus, vt tanquam venenum fugiat Superbiam, & Luxuriam, ex quibus hære ses oriri solent, vt latissimè prosequitur Diu. Hieronymus, *ad Cretesifontem*, & P. Petrus Iustinell. *in triumpho Castitatis.* 1. *p. cap.* 16.

Et tandem est in Catholica veritate confirmandus, de quo insignis est locus D. Hieronymi, *tom.* 2. *eius operum, in Dialogo aduersus Luciferianos, cap.* 9. *in fin.* vbi habet hæc verba. 52.

Apertam animi mei sententiam proferam, in ea esse Ecclesia permanendum, quæ ab Apostolis fundata, vsque ad diem hanc durat, sic vbi audieris eos qui dicuntur Christi, non à Domino Iesu Christo sed ab alio quoquam nuncupari, vtpotè Marcionitas, Valentinianos, Montenses, scito non Ecclesiam Christi sed Anti-Christi esse Synagogam, nec sibi blandiantur, si de Scripturarum capitulis videntur sibi affirmare quod dicunt, cum, & diabolus aliqua de scripturis locutus sit, & scripturæ non in legendo consistant, sed in intelligendo, hucvsque Diuus Hieronymus.

Et ad hoc obtinendum lacrymis, & orationibus, auxilium speciale Dei implorare debebit hæreticus pœnitens, quia cõmunis Theologorum sententia est, perseuerantiam esse speciale donum Dei, peculiare, ac quotidianum ipsius auxilium requirens, Diu. Thom. *part.* 2. *quæst.* 95. *art.* 10. vbi latè Vasquez *disput.* 197. iuxta illud Ioann. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum*, poteritque ob id Pœnitens sæpè tractum hunc, vel similem, & corde, & ore proferre, *Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte, nequando* (scilicet cum moriar) *dicat inimicus meus, Præualui aduersum eum*, Psalm. 12. *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam, ipsa me deducant, & adducant in montem sanctum tuum,* 53. 54. 55.

tuum,& in tabernacula tua. Psalm.42. *Notam fac mihi viam, in qua ambulem, quia ad te leuaui animam meam. Eripe me de inimicis salutis meæ. Domine ad te confugi, doce me facere voluntatem tuam. Quia Deus meus es,* Psal.142.

56. Quintò post datam absolutionem hæretico, confessarius eum admonere debet distinctè, de omnibus pœnis, per eum incursis ob hæresim, de quibus *tit.* 1. diximus Homobonus de Bonis, *d.cap.2.q.7.*

57. Sextò, quoad hæreticum Negatiuum, dubium est, an sit in foro conscientiæ absoluendus, si humiliter sacramentum petat pœnitentiæ, in qua re Sanch. *in summa. lib. 3. cap. 7.*
58. *num.10. in fin.* fuit in sententia negatiua, Portel verò *in dubiis Regularibus, in Addit.* verbo *Reus, num.3.* quem sequutus fuit Diana *Resolut. Moral. 1. part. tract. 5. resolut.* 8. vers. *Pro coronide,* voluit Sacramētum Pœnitētiæ minimè posse Negatiuo hæretico denegari, quam opinionem etiam ego, vti magis piam omnino in praxi recipiendam arbitror.

59. An, autem si iste negatiuus sit verè innocens, & fateatur hæresim, quam verè non tenuit, peccet mortaliter? Affirmat Peña *comm. 48. in 3. part. Derectorij,* vers. *sit secunda conclusio,* negat Hieronym. Rodriquez *in Comp. quæst. Regular. Resol.73. num.16.* cuius, opinio satis probabilis est, nam cum in isto casu negatiuus sit secundum allegata, & probata conuictus, & iustè damnandus, nullum est scandalum graue, si fateatur, secus dicendum si non esset conuictus, nam tunc peccaret mortaliter, fatendo hæresim, in qua non fuit reus, ob irreparabile infamiæ damnum, quo totam suam descendentiam maculat.

60. Septimò, quoniam relapsus, *vt suprà* vidimus, admittitur, ad Sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, dubitari potest, quis debeat eum absoluere ab excommunicatione contracta ob hæresim.

61. Nam Episcopus, & Inquisitor non habent auctoritatem absoluendi ab hæresi in foro interiori, sed tantummodò in foro externo. Riciull. *de Iure person. extra Ecclesiæ gremium existentium, lib.5. cap.15.* Sanch. *in summ. lib.2. cap.12. num. 3.* qui alios allegant, & nos latè *suprà titulo primo,* & ab hac opinione non est hodie recedendum, (quidquid in contrarium dixerit, Diana *resol. Moral. 1. part. tract. 5. resol. 3.* cuius dicta possunt procedere in Inquisitoribus Hispaniæ & Siciliæ, secundum dicta per Freitas, ad Roder. *de Confess. sollicit. quæst. 21 num. 18.*) quia à Supremo Vrbis Tribunali, ita fuisse decisum, attestatur Massin. *in Praxi S. Officij, p. 10. assert.108.*

Neque videtur, quod confessarij simplices possint hunc relapsum absoluere, stante Bulla Cœnæ Domini.

62. Nisi fortasse diceremus, hosce relapsos, Brachio sæculari relaxatos, propriè dici in articulo mortis constitutos, secundum Duard. *in Bullam Cœnæ, libro 3. §.2 quæst.2. numero 1.* vers. *vel, cum quis per Iudicis sententiam,* quo casu cessante omni reseruatione, (*vt suprà* pluries docuimus, omnis confessarius posset absoluere, vt expressè dicitur in dicta Bulla Cœnæ.

Verùm in hoc negotio, cautè agendum censeo, & omnia referenda existimarem supremo Tribunali Vrbis.

Octauo, quæri hoc loco potest, quid facere possit hæreticus occultus, qui absolutionem ab Episcopo, vel ab Inquisitore non potuit obtinere, Freitas sub censura tamen) ad Roder. *de Confess. solicit. quæst. 21. num 18.* cuius dicta sequutus fuit Diana *dicto tract. 5. resol.4. tom. 1.* voluit, hunc hæreticum, debere mittere Romam ad Summum Pœnitentiarium, ad effectum, vt eius absolutionem confessario idoneo in partibus committat. 63.

TITVLVS III.

De Apostasia, & Schismate.

SVMMARIVM.

1 *Ætymologia Apostasiæ, eiusdem, & species, & num. 2.*
3 *Apostata dicitur, qui à fide Christana totaliter recedit, num. 4.*
5 *Hæresis est recessus à fide partialis, Apostasia totalis.*
6 *Sacrificans Dæmoni est Apostata, item, & reiterans Baptismum, num. 7.*
8 *Apostasia non est specie distincta ab hæresi.*
9 *Baptizatus nulliter, transferens se ad sectam Iudæorum, num dici possit apostata, remissiuè.*
10 *Transeuntes ad sectam Iudæorum, vel Saracenorum sunt Apostatæ, & de ritu Iudæorum in recipiendo Christianos, num. 11.*
12 *Ex quibus Iudæus baptizatus præsumitur defecisse à fide.*
13 *Quis sit Iudex Apostasiæ, vbi refellitur quædam Ordinatio Regni Portugalliæ, & qua ratione olim Imperatores pœnas constituerint in hæreticos, & Apostatas.*
14 *Declarantur supradicta, in materia Iurisdictionis Ecclesiasticæ.*
15 *Cum agitur de Quæstione facti principaliter Laicus est incapax.*
16 *Quæstio facti habet admixtam quæstionem Iuris in hoc Crimine hæresis.*
17 *Cum quæstio facti proponitur incidenter adhuc distinguitur, & seq.*
20 *DD. referūtur, qui de hac materia loquuntur.*

Apostasia græca vox est, quæ latinè idem significat, quod elongatio, vel rebellio, vti dixerunt Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 70. num. 1.* & Ricciul. *de iure person. extr. Eccl. gremium exist. lib. 6. cap. 1.* 1.

Et sicuti quatuor sunt modi, quibus Deo iungimur, per fidem, per obedientiam, per ordinem seu Clericatum, & per Religionem: ita secundum quadruplicem à Deo recessum quatuor assignantur Apostatarum species, nã quidam dicuntur Apostatæ à Fide, quidam ab ordine, quidam ab obedientia, & quidam à Religione, Leonardus Duardus *ad Bullam Cœnæ, lib. 2. can. 1. quæst. 9. num. 4. & seq.* Hoc autem loco de solis Apostatis à Fide nobis est pertractandum. 2.

§. I.

§. I.

Quid sit Apostasia à Fide, in quo differat ab hæresi.

3. APostata à Fide dicitur, qui à tota Fide Christiana recedens ad aliam sectam, puta Turcarum, &c. sese transfert, & in hoc differt ab hæretico, qui licèt neget aliquos articulos, tamen in reliquis, & fidem retinet, & Christiani nomen, ita DD. *in l.* 1. *&* 2. *Cod. de Apost.* Farin. *de heresi, q.* 183. *n.* 13. Lud. à Paramo *de Orig. S. Officij, lib.* 3. *q.* 3. *n.* 17. vbi ait, apostasiam esse totalem temerarium recessum à fide Catholica, Ricciull. *de Iure personarum, lib.* 6. *cap.* 2. *num.* 1. Sanch *in summ. lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 16. vbi, quod in Apostasia duo possunt considerari, primò, recessus totalis temerarius à fide semel suscepta, & hoc est essentiale in Apostasia, Secundò, conuersio ad aliquam aliam sectam, & hoc est accidentale ex eo, quod primum potest reperiri, sine secundo, & erit vera Apostasia, quod etiam voluit, Sanctarell. alios cumulans *de heresi, cap.* 2. *dub.* 1. *num.* 1. & post hæc scripta visus Reuerendiss. Dominus meus, ac conciuis, Pueronus meritissimus Abb. Generalis Montis Oliueti *im suis Eruditiss. comm. in Bullam Cœnæ, cap.* 1. *num.* 33. *&* 34.

4. Et licèt Suarez *de fide disput.* 16. *sect.* 5. existimauerit hæreticum deficientem à fide verè, & propriè dici Apostatam, attamen sumendo Apostatæ nomen, vt communiter à DD. sumi consueuit, scilicet pro totali recessu à fide clarum est, quod, Suarez natat contra torrentem DD. vti etiam ipse Paulò post animaduertit, *n.* 6. Ex quibus

5. Colligitur primò, primariam differentiam inter hæresim, & Apostasiam esse, quod hæc dicit totalem recessum à fide Catholica, illa verò non totalem, sed partialem, Royas, *de heret.* 1. *p. n.* 485 Ricciull. *d. lib.* 6. *cap.* 2. *num.* 5. & Sanctarell. qui alios cumulat *de heresi. cap.* 2. *n.* 1. vers. *Ex dictis sequitur,* Azeued. *ad Regias Hispan. Const. Nouæ recopil. lib.* 8. titul. 2. *de los Iudios, leg.* 2. *n.* 3. *& seq.*

6. Colligitur, secundò, quod sacrificans Dæmoni, vel Idolis, & se tradens Dæmoni est Apostata D. Thom. 2. 2. *q.* 12. *art.* 1. vbi etiam, quod Christianus adorans sepulchrum Mahumetis est Apostata, Decian. *tractat. Crimin. lib.* 5. *cap.* 72. *n.* 3. Ricciull. *d. cap.* 2. *num.* 3. & Farin *de heresi, q.* 183. *num.* 17. vbi de vouentibus se Diabolo propria malitia scientes illum esse Diabolum, Dei inimicissimum.

7. Colligitur tertiò, reiterantes Baptismum esse Apostatas, quoniam, vt dicit Abb. *in Rubr. de Apostatis,* videntur à priore Baptismate recedere, ita DD. Canonistæ *in d. Rubr. de Apost. & reiterantibus Baptismum,* & Ciuilistæ *in l.* 1. *Cod. Ne Sanctum Baptisma iteretur,* vbi Peña 1. *part. Direct. comm.* 12. *&* 13. Farin. *dict. q.* 183. *n.* 18. qui alios allegat, & nouiss. Paulus Christineus *Decis. Supremæ Curiæ Belgicæ, tom.* 2. *decis.* 38. *super dictum tit. Cod. ne Sanctum Baptisma iteretur.*

Colligitur quartò, Apostasiæ Crimen non esse specie distinctum ab hæresi, sed tantummodo importare circumstantiam magis aggrauantem, intra tamen eandem speciem, ita Alphons. à Castro *de iust. heret. punit. lib.* 1. *c.* 7. Peña *p.* 2. *com.* 74. Sanch. *in sum. lib.* 2. *c.* 7. *n.* 16. Ricciull. *de Iure person lib.* 6. *c.* 4. *n.* 4. Suar. *de fide disp.* 16. *sect.* 5. *in fi.* & Sanctarell. qui alios cumulat, *d. cap.* 2. *num.* 2. *& seq.* & Azeued. *vbi suprà, num.* 5. probatur autem conclusio. 8.

Primò, quia Apostasia est recessus totalis, hæresis verò specialis à fide, & magis, & minus non facit differre specie, igitur, &c.

Secundò, Quia si apostasia specie differret ab hæresi, sequeretur aliquem per solam multiplicationem hæresum, desinere esse hæreticum, vt si hæreticus multiplicando hæreses recederet à tota fide.

§. II.

Baptizatus nulliter, si ad reprobam sectam se transferat, an dicatur Apostata.

DE hac quæst, videnda sunt ea, quæ scripsi *in tit. de heret. §. de subiecto heresis,* DD. autem ibi allegatis loquentibus in materia hæresis, addo Ocham. *tract. de heret. lib.* 3. *c.* 2. *&* 3. Alphons. à Castro *de iust. heret. punit. lib.* 1. *cap.* 8. *dub.* 3. & Ricciull. *de Iure person. extr. Ecclesiæ gremium existentium, lib.* 6. *cap.* 3. vbi loquitur in materia Apostasiæ. 9.

§. III.

De transeuntibus ad sectam Iudæorum, & Saracenorum.

CHristiani ad impias Iudæorum, & Saracenorum sectas, siue transeuntes, siue redeuntes Apostatas esse propriè, docuerunt, communiter Canonistæ, *in cap. contra Christianos de hereticis in* 6. Eymeric. *in direct p.* 2. *q.* 44. *& seq.* vbi Peña *comm.* 69. *&* 70. Farin. alios cumulans *de heresi, quæst.* 183. *num.* 19. & de hac materia sunt duæ Bullæ Pontificiæ. Altera Nicolai IV. Incip. *Turbato corde.* Altera Greg. XI. Incip. *Admodum dolenter,* quæ impressæ habentur, apud Eymericum, *locis citatis.* 10.

Ac proinde contra hos procedere possunt omnes, qui sunt in causis Apostasiæ Iudices competentes, sicuti etiam possunt procedere contra

contra Iudæos, & Saracenos suadentes Christianis, vt ad eorum sectam, vel transeant, vel redeant, vt latè dixi, & probaui *in tit. de Iudæis, in 5. & 6.* Casu Bullæ Greg. XIII. Incip. *Antiqua Iudæorum.*

11. De Ritu autem, quo Iudæi vtuntur, cum Christianos recipiunt, videndi sunt Eymeric. *in Direct. p. 2. q. 44. n. 6.* vbi latè Peña, *sub litera F, G, H, & I.*

12. Ex quibus coniecturis, signis, & præsumptionibus Christiani, vel Iudæi baptizati, ad Iudaismum rediisse colligantur, videndi sunt Crauett. *Conf. 73. vol. 1.* Alciat. *resp. 478.* secundum impressionem Lugdunensem, & Menoch. *de Arbitr. Iudicum cent. 6. cas. 547.*

Quid etiam dicendum sit de transeunte ad hasce sectas metu mortis me remitto ad ea, quæ dixi *titul. de Hæreticis, in §. an sit hæreticus, qui metu compulsus aliquid hæreticale committit.*

§. IV.

Quis sit Iudex huius criminis.

13. CLarissimum est, in hoc Apostasiæ crimine Iudicem Competentem esse, hæreticæ prauitatis Inquisitores, vti dixit Oldrad. *cons. 36. colum. 1.* vers. *ad Primum Articulum.* Menoch. *de Arbitr. Iud. cent. 6. cas. 546. num. 4.* & Farin. qui alios allegat *de hæresi, quæst. 183. num. 11.* ita tamen, vt simul cum ordinariis Ecclesiasticis procedant, modo à Sacris Canonibus præscripto de quo *part. 3.* latissimè tractabimus, ex quo colligitur quam erronea sit Ordinario Regni Lusitaniæ, *lib. 5. titul. 2. §. fi.* qua videtur probari posse Iudicem Laicum iudicare de Apostasia. Quia etiam si de ea notoriè constaret, & vlterius Apostata nollet pœnitere, adhuc Laicus eum punire non posset, nisi postquam Iudex Ecclesiasticus eum sibi remiserit, cap. *vt Inquisitionis, §. prohibemus, de hæret. in 6.* & latè ordinationem illam impugnat. Barbos. Lusitanus *in l. Titia, num. 55. sol. matr.*

Addo ego, non posse dari casum Apostasiæ, tam notoriæ, quin saltem, sit Apostata interrogandus, & torquendus super Complicibus, quod sine difficultate spectat ad Inquisitores, & Iudices Ecclesiasticos, & cum Apostasia sit species hæresis, & in hæresi Laicus nullo modo sit Iudex competens, vt *part. 3.* videbimus, & latissimè pro nunc docuerunt DD. longa serie relati per Scortiam *in selectas Rom. Pontif. Const. Epit. 10. Theorem. 34.* neque in Apostasiæ crimine vllo modo poterit se ingerere, atque ita in hæresi, & Apostasia quantumuis notoria, & carente omni dubio iuris, & facti, docuit aliis relatis. Capiblanch. *de Baronibus, & eorum Officio,* Pragmatica 8. 1. *part. num. 95.* vers. *Sed verior fuit.* in vltima editione.

Neque obstat quod contra hæreticos, & Apostatas Imperatores varias legibus suis pœnas constituerint. Quia leges illæ latæ fuerũt ab Imperatoribus, non vti Iudicibus Competentibus sed vti protectoribus Ecclesiæ, *Debet enim,* inquit D. Leo in Epist. 75. (ad Leonem Augustum) *Imperator incunctanter aduertere Regiam potestatem non sibi solum ad mundi regimen, sed maximè ad Ecclesiæ præsidium esse collatam, vt ausus temerarios comprimendo, & quæ bene statuta sunt defendat, & veram pacem iis, quæ sunt turbata restituat.*

Ad materiam autem hanc, & intellectum dicti capituli, *vt Inquisitionis, §. prohibemus, de hæret. in 6.* videndi erunt Diana *resol. Moral. part. 3. tract. 1. resol. 2. & p. 4. tract. 1. resol. 12.* cum vtrobique allegatis per eum. Quibus addo ego Sesse, *de inhibit. Iustitiæ Regn. Arag. cap. 30. num. 2.* Morlam *in emporio Iuris, tom. 1. tit. 1. de iurisdict. omnium Iudicum, n. 136.* Christoph. de Anguian. *de leg. & constitut. Principum lib. 3. tom. 1. controu. 31. num. 8. & 9.* Fontanellam *de pactis nup. clas. 4. glos. 13. part. 2. n. 41. tom. 1.* Sebastian. Ximenes *in suis concordan. tom. 2. ad dictum §. prohibemus* Ferdinandum de Castro Palao *in opere morali, tom. 1. tract. 4. disp. 8. punct. 14. per tot.* & Bobadill. *in sua Politic. lib. 2. cap. 17. por la Iurisdicion Ecclesiastica, num. 71.*

§. V.

In quo magis declaratur, quomodo Iudex Laicus, in causis hæresis, & Apostasiæ sit incapax, etiam in quæstione facti.

QVæ hucvsque dicta sunt de incapacitate Laici Iudicis in cognoscenda controuersia facti in materia hæresis vel Apostasiæ non sunt ita ad literam, & Iudaicè intelligenda, vt semper, & quandocumque Laicus Iudex ab his quæstionibus facti sit repellendus. 14.

Hoc enim modo arbitror posse commodè distingui, salua semper determinatione S. Matris Ecclesiæ, & Congregationis Supremæ S. Officij de Vrbe, cui me, & omnia scripta mea humilissimè subiicio.

Aut agitur de quæstione facti, in materia hæresis, & Apostasiæ principaliter ad effectum puniendi hæreticum, vel Apostatam, & in hoc casu, ego constantissimè dico Laicum in hac controuersia facti esse omnino incapacem ex dispositione dicti §. *Prohibemus,* in verbo *quoquomodo,* quod cùm sit generale, & vniuersale vtique est aptum comprehendere tam quæstionem facti, quàm iuris. 15.

Accedunt

Accedunt rationes suprà allegatæ, quod hæreticus, & Apostata sunt torquendi super complicibus, quod est munus Inquisitorum, & Iudicis Ecclesiastici, ex dictis in titulo primo, §.23.

16. Vlterius facit ratio Fontanel, *de pact.nupt. cla. 4. glos. 13. part. 2. numer. 41. tom. 1.* quod huiusmodi Quæstiones facti in hac materia, cùm agitantur in ordine ad hæreticum puniendum, semper habent admixtam quæstionem Iuris, quo casu Iudex Laicus est omnino incapax.

17. Aut tractatur de Quæstione facti omnino sciuncta, à quacunque Quæstione Iuris, incidenter, & per modum exceptionis opposita in iudicio coram Iudice Laico, non ad effectum Hæreticum puniendi principaliter, sed ad effectum non admittendi eum in iudicio, vel excludendi eius filios ab aliquibus, dignitatibus, & muneribus honorificis, & tunc adhuc ego distinguerem.

18. Vel oppositio fit hoc modo. Excipio, quod tu es hæreticus, quia v.gr. tali die docuisti talem propositionem hæreticam, & tunc in cognitione istius exceptionis nullo modo debet se ingerere Laicus, quia exceptio illa requiri maximam discussionem, etiam articulorum iuris, non enim ex eo, quod quis profert propositionem hæreticam rectè infertur, ergo est hæreticus, quia potest esse quod quis eam proferat, vel metu, vel iracundia, vel ex ignorãtia, quo casu solus Ecclesiasticus est competens.

19. Vel opponitur dicta exceptio hoc modo dicendo, non debes audiri in iudicio, quia fuisti declaratus à Iudicibus Ecclesiasticis hæreticus, & in hoc casu arbitrarer posse Iudicem Laicum examinare testes, qui fuerunt præsentes, dum ille fuit à Iudicibus Ecclesiasticis declaratus hæreticus, & condemnatus in pœnas hæreticorum, ad effectum tantummodo excludendi eum à Iudicio, successione, dignitatibus, muneribus, &c. dummodo tamen ipse non opponeret de inualiditate dictæ denunciationis, nam in hoc casu, vtique remittenda esset huiusce rei cognitio ad suos Iudices Ecclesiasticos.

Et breuiter repetendo ea quæ hucvsque dicta sunt, sentio Iudicem Laicum non posse esse Iudicem Quæstionis facti, an aliquis sit, vel fuerit hæreticus, sed tãtummodò quæstionis facti per modum exceptionis oppositæ, an sit, vel fuerit à iudicibus Ecclesiasticis condemnatus, & denunciatus hæreticus.

20. Ita in effectu videtur distinxisse Morla *in Emporio iuris, 1. p. tit. 2. de Iurisd. omnium Iudic. in princip. num. 1, 6. in fin.* vbi, dixit verba Textus in d. §. *Prohibemus*, ibi, *quoquomodo* posse referri ad factum, seu ad Quæstionem facti, vbi de ea principaliter ageretur non incidenter, & in consequentiam.

Probatur nostra assertio, Primò, quia in hac cognitione agitur de solo facto sciuncto ab omni iuris controuersia, cumque de eo agatur incidenter, & non ad effectum puniendi hæreticum principaliter cessant omnes rationes supra consideratæ pro incapacitate Iudicis Laici.

Secundò probatur ex eo, quod Canonistæ passim docent de excommunicatione, quæ cum sit spiritualis pœna, vtique ad Ecclesiasticos Iudices spectat, non solum eius sententiæ prolatio, sed etiam eiusdem excommunicationis cognitio. Si tamen coram Iudice sæculari opponatur Actori. Tu non potes stare in Iudicio, vt actor, quia tu es excommunicatus iuxta text. in cap. *intelleximus. de Iudic.* vbi moder. Barbos. plurimos DD. allegat. tunc magis communiter sic distinguitur. 21.

Aut actor reo sibi opponenti de excommunicatione replicat de eius inualiditate, aut (nihil de inualiditate opponens) replicat non cõstare se fuisse excommunicatum. In hoc secundo casu, cum agatur de probando mero facto, an scilicet actor fuerit à Iudice Ecclesiastico excommunicatus, vel denunciatus, poterit vtique Iudex Laicus testes recipere, & de eo mero facto cognoscere, an scilicet reus rectè exceptionem suam, quoad factum merum tantum probauerit.

Primo vero casu, quia quæstione facti adest admixta Iuris controuersia, vtique tota illius rei cognitio remittẽda erit ad Ecclesiasticum, Franch. *in cap. 1. §. Si quis igitur*, vers. *an Iudex sæcularis, de except. in 6.* cum aliis longa manu cumulatis per Ricciul. *de iur. personarum extra gremium Ecclesiæ existentium, lib. 4. cap. 31. num. 15. & 16.*

Quia tamen res hæc admodum periculosa est, omnia, quæ hucvsque dicta sunt subiecta semper intelliguntur declarationi Eminentiss. DD. Cardinalium Supremorum Inquisitorum & Iudicio quocumcunque piorum, & doctorum virorum.

§ VI.

An Apostatæ pœnitentes ad misericordiam sint recipiendi.

MAtthæus de Afflict. *in const. Regni Siciliæ t. 3.* Nicol. Arelat. *de hæret. Notab. 44.* & alij nonnulli, tenuerunt Apostatas etiam conuersos, & pœnitentes, ab Ecclesia ad misericordiam recipiendos non esse, moti ex dispositione text. *l. 3. Cod. de Apost.* ibi, *nec horum flagitium obliterabitur pœnitentia*, & infrà *lapsis etenim & errantibus subuenitur, perditis verò, hoc est S. Baptisma profanantibus nullo remedio pœnitentia succurritur.*

Verum contraria sententia certissima est, & 22.
proba

probatur ex verbis Siricij Papæ *Epistola* 1. *cap.* 3. relatis per Peña *part.* 2. *comm.* 74. *vers. Et hanc sententiam*, vbi etiam Peña attestatur, ita in praxi obseruari, Simanch. *de Cath. Inst. tit.* 7. *de Apostatis, num.* 3. *&* 4. Menoch. *arbitr. Iudicum, cas.* 546. *num.* 19. *&* 20. Ricciul. *de Iure person. extr. Ecclesiæ gremium existentium, lib.* 6. *cap.* 4. *num.* 11. & Sanctarell. *de hæresi, cap.* 2. *dub.* 5. *num.* 4. *&* 5. latissimè Farin. *quæst.* 192. *de hæresi, num.* 14. *seq.* Christineus *decisionum Supremæ Curiæ Belgicæ, vol.* 2. *decis.* 39. *num.* 4. vbi quod, hæc opinio certa est, licet de Iure Ciuili contraria opinio Afflicti sit verior.

23. Quoad text. verò *in dict. leg.* 3. *C. de Apostol.* Royas *in tract. de hæret.* 1. *p. num.* 496. allegans glos. fin. *in cap. fin. dist.* 19. ait eos ineptos esse qui canones, & leges concordandas dicunt, vnde Alphons. à Castro *de Iust. Hæret. punit. lib.* 1. *cap.* 23. & Simanch. *dicto tit.* 7. *num.* 4. voluerunt, dictum textum esse de Iure Can. correctum.

Mihi tamen magis placet sententia Rimin. Iun. *inter cons. vlt. volunt. cons.* 83. *num.* 20. *lib.* 2. quem sequitur Ricciull. *de Iure person. lib.* 6. *c.* 4. *num.* 12. *&* 13. quod ex textu illo, nequaquam possit colligi, & probari opinio Arelaten. & Afflict. nam non dicit text. *quod Apost.* redeuntes vita mulctentur, sed tantum excludit pœnitentiam, quoad alias pœnas in eo text. nominatas.

§. VII.

De tortura, & abiuratione Apostatarum.

24. De Apostatarum tortura, & abiuratione prorsus superuacaneum est hoc loco differere, quoniam in his, omnia quæ de Hæreticis dicta sunt locum habent, vti etiam notauit Simanch *de Cathol. Instit. tit.* 7. *n.* 6.

§. VIII.

De pœnis Apostatarum.

25. Breuiter, in hac re dicendum Apostatas iisdem pœnis subiacere, quibus Hæretici subiacent. Et ideo Apostatæ sunt irregulares, excommunicati, omnis dignitatis incapaces, eorum bona confiscantur, subditi, & vassali liberi à Iuramento fidelitatis, testari nequeunt, hæredes institui non possunt, à testimonio ferendo repelluntur, nec vllo modo contrahere queunt, latissimè Menoch. *de Arbitr. Iudicum. Cent.* 6. *cas.* 546. *à num.* 1. *vsque ad num.* 24. Farin. *de Hæresi, quæst.* 182. *à numer.* 34. *vsque ad num.* 53. Sanctarell. *de hæresi, cap.* 2. *dub.* 5. *conclus.* 3. *num.* 6. Locat. *Repert. Inquisit.* & Comensf. *in Lucerna*, in verbo *Apostata.*

Circa excommunicationem tamen Apostatarum, notandum, quod licet Apostatæ sint etiã veri hæretici, attamen vnica excommunicatione ligantur non duplici, vti doctissimè notauit Reuerendissimus Conciuis meus, vnicum Religionis suæ Decus, Pater Pueronus Abbas Generalis Monachorum Montis Oliueti, *in suis commentariis in Bullam Cœnæ, cap.* 1. *num.* 35. qui alios cumulat, Scortia Theoremate 40. qui alios citat, Layman. *in summ. lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 16. *n.* 4.

Hoc loco etiam quæri posset, vbi Apostatæ debeant puniri, sicut & Hæretici, & an in his delictis locus sit remissioni. In quo dic. quod regulariter Apostatæ, & hæretici remittuntur Inquisitoribus eius loci, vbi Hæresis primum exteriùs manifestata fuit, tũc enim cœpit Hæresis subiici iudicio Ecclesiæ, Molinus *de brachio seculari, lib.* 3. *cap.* 44. qui alios cumulat, si tamen Romæ esset Hæreticus deprehensus, nullo modo remittendus esset ad Inquisitores loci, vbi Hæresis fuit contracta, quia regulariter non fit remissio de maiori Tribunali, ad minus, Oldrad. *cons.* 124. optimè Marcus Ant. Amid. *tom.* 3. *eius Votorum, casu,* 12. vbi, quod cum ipse esset ex Consultoribus Supremi Tribunalis de vrbe, de anno 1591. die 29. Augusti, omnes fere Eminentissimi Cardinales, & Reuerendissimi Prælati, censuerunt non esse locum remissioni, de Tribunali Vrbis, ad Tribunalia inferiora Inquisitorum.

§. IX.

De Schismate.

Schisma græca vox est, quæ latinè scissuram significat, iuxta illud ad Corinth. 2. c. 26.
2. *Audio scissuras inter vos esse*, latè Duardus ad Bullam Cœnæ, *lib.* 2. *Can.* 1. *q.* 56. *n.* 1. & alij *infrà* allegandi.

De atrocitate huiusce criminis videndi sunt Decian. *in tract. Crim. tom.* 1. *lib.* 5. *c.* 63. Farin. *de hæresi, q.* 184. *in princ.* & Duard. *loco allegato, & maximè. n.* 3. vbi, quod schismatici dicuntur deteriores illis, qui Christum crucifixerunt: cum illi, nec tunicam Domini inconsutilem scindere, nec eiusdem ossa confringere fuerint ausi, hi verò Ecclesiam eius, in illius tunica, & ossibus configuratam lacerant, & disrumpunt, Suar. *de Charit. disp.* 12. *sect.* 1 Salcedo *in praxi, ad cap.* 115, *Diaz.* Origen. *Homil.* 9. *in Ezechiel*, vbi dixit Hæresim, & schisma, esse sorores.

§. X.

Quid, & quotuplex sit schisma.

Definitur Schisma à Theologis comm. cũ S. Thom. in 2. 2. q. 39. art. 1. vt sit, *voluntaria,* 27.

taria, & pertinax subtractio, & separatio ab obedientia vniuersalis Ecclesiæ, vel Summi Pontificis, qui principem in Ecclesia locum tenet, Bonac. *in Bullam Cœnæ, disp. 1. quæst. 3. puncto. 5. n. 2. cum alleg.* ab eo. P. Pueronus *in Bulla Cœnæ, c. 1. n. 226.* ex qua definitione.

28. Colligitur primò, illum esse Schismaticum qui cōtempto Summo Pontifice facit, aut facere intendit Synodos generales, & Episcopos constituere, & nouas constitutiones facere, Farin. *de Hæresi, q. 184. n.* 8. Sanctar. *de Hæresi, cap. 43. n. 3. circa medium.* Duard. *d. q. 56. n. 7.* Bonac. *vbi suprà n. 2. vers. decimo.*

29. Secundò colligitur, illos esse Schismaticos qui communicare renuūt membris Ecclesiæ, Sanch. *in summ. lib. 2. cap. 36. num. 2.* Duard. *num. 9.* Farin. *num. 9.*

30. Tertiò colligitur, excommunicatum, non esse Schismaticum, quia hic non intendit se subtrahere ab obedientia Summi Pontificis Duard, *loco citato, num.* 4 vers. *Imo*, Sanctar. *n. 9.* Nec illum, qui renuit obedire Papæ, ob grauitatem rei, quam præcipit, vel ob odium particulare ipsius, vel non vti Papæ, sed vti Domino temporali, v. g. Ciuitatis Bononiæ, ita Sanch. *dicto capit. 36. numero. 3. & 4.* Quia de ratione Schismatis est, quod Schismaticus se subtrahat ab obedientia Summi Pontificis, vti Summus Pontifex est, Bonac. *vbi suprà. num. 2.*

31. Quartò colligitur, præcipuam differētiam inter Hæresim, & Schisma esse, quod Hæresis formaliter consistit, in negatione doctrinæ, fidei, & sic opponitur fidei, schisma verò cōsistit in repugnantia Vnioni corporis Ecclesiæ, & sic oponitur principaliter virtuti Charitatis. ita Suar. *de virtute Theolog. in tractatu de Charit. disp. 12. sectione, 1.* & Sanch. *dicto c. 36. num. 7. & 8.* qui alios allegant.

Ex quo sequitur, quod omnis Hæreticus est Schismaticus, quia Hæreticus non credendo Ecclesiæ, se separat ab illius vnitate, & ex eo, quod non credit, Hæreticus dicitur, ex eo verò, quod ab Ecclesiæ vnitate se separat, Schismaticus appellatur, non tamen omnis Schismaticus Hæreticus est, quia potest esse, quod quis credat omnibus fidei articulis, & Summum Pontificem esse caput Ecclesiæ, & tamen ei nolit ex propriæ voluntatis malitia obedire, ita D. Thom. *dicta quæst. 39. artic. 1.* ad tertium, Sanch. *loco citato, n. 8.* Sanctar. qui alios cumulat, *dicto cap. 47. n. 7.* latissimè Azeued. *ad Regias Hisp. Const. Nou. recompil. l. 8. tit. 3. leg. prima, n. 44. & pluribus sequ.* qui in hac materia omnino videatur, & hinc oritur Axioma D. Hier super Epistola D. Pauli ad Galatas, quod Hæresis peruersum Dogma docet, schisma ab Ecclesia separat, de quo Marius Alterius *de censuris to. 1. disp. 2. lib. 5. c. 9.* vers. *Nauar. in Manual.* Bene Gottofred. Abauo *in sua Theoric. ex praxi crimin. in §. Hæresis, num. 48.*

Schismatici sunt in duplici differentia, alij nanque diuisi sunt ab Ecclesia, quoad obedientiam solum, vt pote, quia cum nullum habeant in fide errorem, moti malitia, superbia, vel auaritia deuiant ad obedientia Ecclesiæ: Alij verò sunt diuisi ab Ecclesia, & quo ad obedientiam, & quia nolunt determinationibus Ecclesiæ credere, & hi propriè sunt Hæretici, hæc Magistralis diuisio Schismaticorum fuit D. Tho. *in 2. 2. quæst. 39. art. 1. ad tertium*, & eam sequuti fuerunt Eymericus *in Direct. parte secunda, quæst. 48. num. 2.* Pegn. *ibi*, Simanch. *de Cath. Inst. titu. 58. de Schism. num. 4. & in Enchirid. violata Relig. titulo quinto, num. 2.* Suar. *de Charit. disp. 12. sect. 1. n. 2.* Farin. *dicta q. 184. n. 14.* & Ricciull. *de Iure person. l. 8. c. 1 n. 17. & seq.* 32.

Tertiū Schismaticorum genus, ex Siman. Pegn. Farin. & Ricc. *locis cit.* addi potest, illorum scilicet qui probabili, vel insuperabili ignorantia ducti, putant aliquem esse Sum. Pontificem, qui rectè electus non est, quod tunc euenire solet cum plures de Papatu disputant, & neque Hæretici sunt, neque de hæresi suspecti, sed hi non nisi impropriè schismatici, dici possunt, nec vllas à Iure pœnas incurrunt. 33.

Quo ad secundum Schismaticorum genus attinet, quoniam consummati sunt Hæretici, in illis iudicandis, & puniendis non est multa difficultas, cum per omnia sint, vt Hæretici tractandi, vt animaduerit Pegn. dicta com. 73. sub litera B, ideo de primo tantùm genere nunc nobis pertractandum est. 34.

§. XI.

An Schismatici primi generis sint suspecti de Hæresi, & qualiter, & an torqueri debeant, & abiurare,

VBi Schismata, ibi esse Hæreses, & dissensiones, dicebat Origenes *suprà* alleg. *Homelia 9. in Ezechielem.* Vnde non mirum, si schismatici primi generis, licèt se se Christianos profiteātur, tamen sint de hæresi suspecti, Bonac. *vbi suprà, puncto 5. n. 11.* vers. *Obserua tamen*, re enim ipsa, & facto, palam ostendunt se credere, Quod extra Ecclesiam sit salus: Quod Summo Pontifici non sit parendum; Quod Vnitas Ecclesiæ possit scindi. & multa alia eiusdem generis hæretica, & erronea, vt egregiè, docuit Simanch. *de Cathol. Inst. tit. 58. n. 6.* vnde contra eos procedit Sanctum Officium, vt notoriū est, Peirin. *in Priuil. Minimorum, tom. 2. ad const. 9. Pauli V. n. 14.* 35.

An autem sint suspecti de hæresi leuiter, vel vehementer? Dicendum est, quod regu- 36.

I lariter

lariter sunt suspecti de vehementi, optimè Simanch. *loco cit. num.* 8. vbi, quod Iudices Ecclesiastici in hosce Schismaticos animaduertere debent, vti de hęresi vehemẽter suspectos. Quod idem videtur sensisse, Eymeric. *dicta q.* 48. *num.* 3. & Pegn. *ibid. comm.* 37. *sub litera A*, vbi dixerunt hosce schismaticos, ad minus ex schismate reddi suspectos de hæresi leuiter, quasi velint, quod regulariter sint suspecti de vehementi, Menoch. *de Præsumpt. l.* 5. *præsumpt.* 6. *num.* 24.

Et hanc eandem opinionem tenet Ferdinandus de Castro Pallao videndus *in suo opere Morali, tom.* 1. *tract.* 6. *disp.* 4. *punct.* 6. *n.* 19. Quamuis enim aliquando contingat dari schisma sine errore intellectus, attamen rarò hoc accidit, Vgolin. *de Censur. Pont. reseruatis, p.* 2. *in glo. Nec non Schismaticos*, Sousa tamen in Aphoris: *Inquisit. l.* 1. *c.* 20. *n.* 13. ait, hosce schismaticos regulariter esse suspectos de hæresi leuiter tantùm, verum allegat pro se Farin. *de Hæresi, q.* 184. *n.* 35. *& seq.* qui tamen non definit ibi, qualis suspicio ex schismate oriatur, pro vt nec Eymeric. & Pegna, locis per nos, & Sousam allegatis, qui potiùs in nostram videntur inclinare sententiam.

37. Quinimò, si schisma sit antiquum ex eo vtique grauissima, & violentissima orietur hæresis suspicio, vt ex text. in Extrauag. *Ad certitudinem, de sentẽtia excom. inter communes*, ibi, *tanquam eorundem Græcorum Antiquorum Schismaticorum, & in antiquato schismate constitutorum, & per hoc hæreticorum*, & ibi glo. quod etiam docuit, Abb. in cap. *quia diligentia, num.* 2. *de Elect.*

38. Constito igitur de Schismate, diligenter interrogandus est schismaticus, super credulitate sua, an scilicet crediderit, Summ. Pontificem Romanum esse caput Ecclesiæ, extra Ecclesiam esse posse salutem, & singillatim super similibus fidei articulis, & vbi Catholicè respondeat, torqueri debet, super dicta sua credulitate, eo modo, quo solent torqueri suspecti de hæresi, & quidquid ex dicta tortura emergat, torqueri debet super complicibus in crimine schismatis, iuxta notata 3. *p. tit. de Ind. & tortura*, *& suprà tit. primo, de hæresi*, §. 18.

39. Tortura ei data, Schismaticus, abiurare debet schisma formaliter, iuxta formam de qua in cap. *Quoties*, 1. *q.* 7. & Turrecremata *in summa, de Ecclesia, lib.* 4. *p.* 1. *c.* 15. Et etiam hæresim pro modo suspicionis eiusdem, vt notauit Pegn, *dicta comm.* 73. verf. *Sed vlterius quæritur*, & Decian. *in suis tract. crim. l.* 5. *cap.* 64. *nu.* 2. Et de materia abiurationis horum schismaticorum, videndi sunt Simanch. *de Cath. Inst. tit.* 1. *num.* 15. *& seq.* Farin. *de Hæresi. q.* 184. *nu.* 35. & Leonard. Duard. *ad Bullam. Cœnæ, lib.* 2. *Can.* 1. *q.* 56. *n.* 12.

Vbi autem de schismate, quis, nec conuictus nec confessus esset, tunc extantibus indicijs ad torturam torquendus esset pro veritate habenda, & vlterius vbi ex tortura nihil emergeret, pro suspicionis modo schisma abiurare deberet, in omnibus, & per omnia ad formam suspectorum de hæresi; nam sicuti quoad abiurationem à pari procedunt Hæreticus formalis & schismaticus formalis, ita etiam, quoad eandem abiurationem, à pari procedere debent suspectus de hæresi, & suspectus de schismate. 40.

In prædicto tamen casu, quo quis de schismate, nec conuictus, nec confessus esset, sed tantummodo suspectus, non esset reus cogẽdus ad abiurandum, vti suspectus de Hæresi, nam ex præsumptione non nascitur præsumptio, sed ex facto certo, vt sentit Bart. *in l.* 2. §. *Diuus*, ibi, *quod probato vero tunc præsumitur, subtraxisse*, ff. de iure fisci, & apertius Bald. *l. Idem. & si, in* 2. *lect. de statu hominum*, Ruin. *cons.* 90. *in fi.* verf. *secus autem, lib.* 3. *& cons.* 51. *n.* 15. *vol.* 5. vbi de communi, Mantic. *decis. Rotæ Rom.* 264. *n.* 10. At de schismate, ex quo oritur hæresis suspicio, non constat, nisi præsumptiuè, igitur ex eo schismate præsumpto non potest oriri Hæresis suspicio. 41.

§. XII.

De Pœnis Schismaticorum.

PRima Schismaticorum pœna est priuatio Ecclesiasticæ potestatis, (loquendo de potestate Iurisdictionis non Ordinis) text. est, in cap. *didicimus*, 24. *q.* 1. Sanch. *in summ. l.* 2. *c.* 36. *n.* 10. & Card. Tuschus, *Pract. concl. tom.* 7. *litera S. conclus.* 55 *num.* 1. *& seq.* Bonac. *de censuris in specie, disp.* 1. *de censuris Bullæ Cœnæ, q.* 2. *punct.* 5. *n.* 8. Suarez. *de Charitate disp.* 12. *sect.* 2. *num. tertio*, qui allegant. 42.

An autem hæc pœna habeat locum in schismatico non denunciato, controuertunt scribentes, nam 43.

Azor. *Instit. Moràl.* 1. *p. lib.* 8. *cap.* 20. *quæsito* 9. & Valentia, *tom.* 3. *disp.* 3. *quæst.* 15. *puncto* 3. existimarunt schismaticum, etiam antequam sit denunciatus carere Ecclesiastica Iurisdictione. Toletus, verò, *lib.* 1. *summ. c.* 13. *n.* 2. & Sotus *in* 4. *dist.* 12. *quæst.* 1. *art.* 4. Leonard. Duardus *ad Bullam Cœnæ, lib.* 2. *can.* 1. *quæst.* 56. *n.* 13. verf. *Quæ quidem*, & Bonacina, *in decalogum, disp.* 3. *q.* 4. *puncto vlt.* §. 5. *n.* 8. *& loco suprà alleg. n.* 9. probabilius oppositum cẽsuerunt, nam ex consilio Constantiensi, cuius constitutionem referunt Tolet. & Sotus *locis suprà cit.* nullus ex vi prohibitionis Ecclesiasticæ vitandus est, nisi notorius sit percussor clerici, vel nominatim denunciatus sit reus perpetrati delicti cui est adiuncta communionis priuatio.

Secunda

44. Secunda Schiſmaticorum pœna eſt excommunicatio lata in 1. Can. Bullæ Cœnæ, nam an de Iure antiquo eſſent excomm. controuerſum eſt inter DD. ita Sanch. *dicto c.* 36. *num.* 11. Duardus, *dicta quaſt.* 56. *n.* 6. Suar. *de Charitate diſp.* 12. *Sect.* 2. *nu.* 1. Sanctar. *de Hæreſi, c.* 43. *n.* 8. & Farin. *de hæreſi, quæſt.* 184. *nu.* 37. *& ſeq.* Dixi Schiſmaticos eſſe excommunicatos excõmunicatione Bullæ, in Can. contra Nauar. *in Man. c.* 27. *n.* 57. qui ponit hanc excommunicationẽ, in 2. Canone, ſed verè Nauar. natat contra torrentem DD. & eum latè impugnauit Alter. *de Cenſur. tom.* 1. *lib.* 5. *diſp.* 2. *c.* 9. *in principio.*

45. Hæc autem excommunicatio non comprehendit Schiſmaticos ſolum menta'es, Sanch. *n.* 15. Duardus, *n.* 17. nec fautores, &c. Schiſmaticorum, Sanch. *n.* 16. & Duard. *n.* 8. Bonac, *dicto puncto* 5. *num.* 10. verſ. *Obſerua quartò* licèt hi ligentur excommunicatione de qua in Bulla Pauli IV. Incip. *Cùm ex Apoſtolatus officio.*

46. Ligantur tamen hac Bullæ Cœnæ cenſura Schiſmatici, ſolo exteriori opere, licèt in eis deſit intentio ſe ſubtrahendi ab obedientia Papæ, vti docuerunt Sanch. *nu.* 14. Suar. *de Cenſur. diſp.* 21. *ſect.* 2. *n.* 13. Duard. *num.* 8. Ex quo ibi inferunt DD. Cenſura Bullæ ligari eos, qui in Anglia externæ obedientiæ ſigna exhibẽt erga Regem, licèt in mente credant ipſum non eſſe Chriſti Vicarium, Bonac. *vbi ſup.* verſ. *Obſerua tertiò*, & Marius Alterius *de cenſ. tom.* 1. *diſp.* 2. *lib.* 5. *c.* 9. *col.* 6. Filliuc. *q. Moral. to.* 1. *tract.* 16. *c.* 2. *n.* 48. Pater Pueronus Abb. Generalis Monachorum Mõtis Oliueti, Do. ac conciuis meus, in comm. ſuis eruditiſſ. in Bullam Cœnæ, *c.* 1. *n.* 230.

47. An autem in excomm. Bullæ noſtræ comprehendantur ſoli Schiſmatici, & Hæretici ſimul, an verò, etiam ſchiſmatici primi generis non habentes ſchiſma coniunctum cum Hæreſi? Farin. tenet ſolummodò Schiſmaticos habentes cum Schiſmate Hæreſim coniunctam comprehendi, ex eo, quod hi propriè ſint ſchiſmatici, ita, *q.* 184. *num.* 59.

At Duardus *dicta q.* 56. *n.* 6. Sanch. & Suar. *locis citatis* manifeſtò docuerunt, etiam ſchiſmaticos, non habentes cum ſchiſmate hæreſim coniunctam, comprehendi Bulla Cœnæ, quia etiam hi ſtrictè ſunt ſchiſmatici, vt ſuprà vidimus, & Schiſmatici ſecundi generis iem ſunt excommunicati per eandem Bullam noſtram ſub nomine hæreticorum.

48. Tertia Pœna, eſt inhabilitas ad Beneficia in futurum conſequenda, Sanch. *num.* 18. Farin. *dicta queſt.* 183. *nu.* 42. Peña *comm.* 73. *parte* 2. verſ. *Cognitu dignum*, vbi reprobat Crauet. qui conſuluerat cõtrarium *conſ.* 283. Sanctar. *de hæreſi, cap.* 43. *num.* 12. & 13. & de hoc eſt text in cap. *quia dilig. de elect.* Bonacina, *dicto. puncto* 5. *numero* 12. vbi addit ob ſchiſma modò non ſit coniunctum cum hæreſi, non incurri priuationem beneficiorum obtentorum ante ſchiſma.

Quarta Pœna, eſt pœna mortis, vbi ſchiſmatici ſint impœnitentes Farin. *dicta qu.* 184. 49.
num. 51. *& num.* 52. vbi quod in tali caſu Iudices ſæculares poſſunt ſine degradatione punire clericos ſchiſmaticos. Marta *de Iuriſdict. capite* 38. *par.* 2.

Et eadem pœna mortis puniri debent Domini, & Magiſtratus omnes, tam Eccleſiaſtici, quam ſæculares, qui in ſchiſma inciderint, excitauerint, &c. ſecundum Bullam Pauli 50.
IV. Incip. *Cum ex Apoſtolatus officio* vbi omnes tales ſchiſmaticos, etiam pro primo lapſu puniri, mãdat Papa, vti verè relapſos, Duard. *loco cit. n.* 13. Scortia latè, *in ſelectas Rom. Pont. Conſt. Epitome*, 72. *per tot.*

De alijs ſchiſmaticorum Pœnis videndus 51.
eſt Farin. *dicta q.* 184. *à n.* 37. *vſque ad* 59. & Marta *de Iuriſd. p.* 2. *cap.* 38.

De fautoribus autem ſchiſmaticorum, idem dicendum proportionabiliter, quod de fautoribus Hæreticorum diximus, vide tamẽ de his, Scortiam *vbi ſuprà, Theoremate* 184.

§. XIII.

De peculiaribus pœnis Schiſmaticis ab Inquiſitoribus imponendis.

POſt abiurationem Schiſmatis formalem, & ſuſpicionis Hæreſis, ſecũdum gradum ipſius ſolet Schiſmaticus ab Inquiſitoribus multari alijs pœnis.

Hæ autem vltra pœnas de quibus ſupra diximus ſunt, pœna pecuniaria, exilium, carceratio, relegatio, triremes, vltimum ſupplicium pro modo, & grauitate delicti, ita Decian. 51.
tract. crimin. lib. 5. *cap.* 67. Farin. *de hæreſi, q.* 184. *num.* 49. vbi de pœna pecuniaria, Ferdinand. de Caſtro Palao, *in opere Moral. tractat.* 6. *diſp.* 4. *punct.* 6. *num.* 20. vbi de pœna exilij, & triremium, Souſa *in Aphoriſ. Inquiſit. lib.* 3. *cap.* 27. *num.* 7. qui omnes fatentur iuxtà ea, quæ dixi *ſuprà, num.* 41. quod ſi 52.
Schiſmatici ſint contumaces, & impœnitentes poſſunt brachio ſæculari relaxari, & pœna mortis naturalis multari.

§. IV.

An Sacerdos, vel Epiſcopus non Baptizatus, vel dubitans poſſit baptizari, iterum ſine periculo Apoſtaſiæ.

SVpra dicebamus, quod reiterantes Baptiſmum puniuntur vti Apoſtatæ, nunc hoc limitandum eſt, vbi quis fuit baptizatus inualidè,

ualidè, vtpote ob defectum, vel materiæ, vel formæ, nam sine dubio, talis est baptizandus.

53. Similiter, vbi quis probabiliter dubitaret, num sit validè baptizatus, an inualidè, vel etiã simpliciter, an sit baptizatus, nec ne, is namque sub conditione, *si non est baptizatus*, est baptizandus, Syluest. *in summ. in verbo Baptismus*, 4. q. 9. Tabiena *eodem verbo* 4. n. 7. Sotus *in* 4. *dist*. 3. *q*. 5. *art*. 9. *ad* 4. Paulus Comitolus *Respons. Moral. lib*. 1. *q*. 1. *n*. 1.

54. Et cum caracter Sacramenti ordinis, necessariò præsupponat Characterem Baptismi cap. *veniens*, de Presbyt. non baptizato, Bonacina *de Sacram. disp*. 1. *q*. 5. *punct*. 3. *n*. 2. Manifestè sequitur ad ordinis Sacramentum ascendere non posse eum, qui Baptismi lauacro non sit ablutus, Sacerdotémque non baptizatum, (licèt probabiliter fortassis se baptizatum putet) corpus Christi non conficere, & Episcopũ non baptizatum, validè ordines non conferre latissimè Campanil. *in Diuers. Iuris Canonici, Rubr*. 2. *n*. 23. 24. *&* 25 & Aug. Barbosa *de Officio Episcopi, tom*. 2. *alleg*. 2. *n*. 8. post Suarez *in* 3. *part. D. Thom. disput*. 22. *sect*. 1. *tom*. 3. & alios ibi allegatos.

55. Et quamuis communis error soleat facere ius, *l. Barbarius, de Officio Præsidis*, attamen text. ille intelligẽdus est, de his defectibus, qui possunt suppleri à legislatoribus, vnde secus est de illis defectibus, qui sunt iuris diuini, vel naturalis, vt est defectus Baptismi in Sacerdote, ita Barbos. *vbi suprà, num*. 10. & Campanil. *n*. 25. vbi quod reg. illius legis non habet locum in Spiritualibus.

56. Ex quibus apparet, Primò quidem falsam esse opinionem Ang. in verbo *Baptismus* 7. *n*. 12. volentis talem Sacerdotem non baptizatum, consecrantem conficere non virtute sua, sed Ecclesiæ.

57. Secundò colligitur talem Sacerdotem, vel Episcopum, si de suo Baptismo dubitet, esse baptizandum sub conditione, vel absolutè, vbi non esset baptizatus, *Repert. Inquisit*. in verbo *Sacramentum*, vers. *Sed quid si*, & Campanil. *vbi suprà. num*. 24. vbi quod cum quidam in Anglia promotus fuisset ad Episcopatum, ante Baptismum, Mart. V. decreuit vt baptizaretur, atque iterum ordinaretur, & in Episcopum consecraretur, cum declaratione, quod, qui antea ab eo ordines receperant verè promoti, & ordinati non erant.

58. An autem probabiliter dubitans, an sit baptizatus, postquam fuit baptizatus sub conditione: sit cogendus ad iterum suscipiendum ordines, dicendum est, quod sic, *cap*. 1. *& fi. de Presb. non baptizato*, D. Thom. *in addit. ad* 3. *partem, q*. 35. *art*. 3. *ad* 2. ne casu, quo à principio fuerit ritè, & rectè baptizatus, & consequenter ordinatus laicalem vitam agat.

59. Idem dicendum esset, de professo in Religionem dubitante de validitate sui Baptismi, nam post iteratum sub conditione Baptismũ, cogendus esset ad iterum profitendum, vel professionem iam emissam ratificandum, tum quia votum & promissio infidelis valet, igitur multò magis promissio fidelis non baptizati, Sanch. *de Matrim. lib*. 9. *disp*. 53. *n*. 6. tum quia in hac re dubia, tutior pars est eligenda, *cap. fi. de Presb. non baptizato*, tum denique quia in dubio melior est conditio possidentis, secundum vulg. Iuris regulam, at Religio est in possessione istius professi virtute professionis, igitur potest illum retinere, quovsque plenè constet illum non esse baptizatum.

Tandem, quoad Sacerdotem non baptizatum consecrantem, notanda est Doctrina singularis Angelici Doctoris D. Thom. *in supplemento* 3. *partis, q*. 35. *art*. 3. *ad* 2. vbi dixit piè credendum esse Deum, vti Summum Sacerdotem supplere effectus Sacramentorum à tali non baptizato administratorum. 60.

§. XV.

Quomodo Confessarius se gerere debeat cum Apostata.

QVoniam Apostasia est recessus totalis à fide, vt supra vidimus, & specie ab hæresi non differt, ideò circa Apostatam confessarius ea omnia animaduertere debet, quæ *suprà* notauimus, *tit. prox*. §. *fi. per totum*, de Hæreticis.

Dubitari tamen potest, an circumstantia Apostasiæ sit necessariò confitenda in confessione. 61.

Hæc quæstio depẽdet ab alia in scholis sæpè pertractata controuersia, an scilicet circũstantiæ peccatum aggrauantes intra eandem speciem sint necessariò in confessione explicãdæ.

In qua difficultate, prima sententia est negatiua, pro qua Diana *resol. Moral*. 1. *p. tract*. 7. *resol*. 1. enumerat triginta duos Doctores, & verè hæc opinio apud modernos cõmunis est. 62.

Secunda Sententia est, asserens has circumstantias esse necessariò in Sacramentali confessione explicandas, & hanc tenuerunt decem & octo Doctores ennmerati à Diana *ibid*. inter quos adest Mag. Philippus Faber, meus olim in Patauino Gymnasio, dum Theologiæ operam darem, amantissimus præceptor. 63.

In hac materia mihi semper placuit, hæc secunda sententia, quæ est magis conformis Sacro Tridentino Concilio *sess*. 14. *cap*. 5. vbi docuit eam esse necessariam peccatorum confessionem, quæ sufficit, vt Sacerdos rectè iudicare possit de peccatorum grauitate. At hoc iudicium nequit rectè fieri, nisi hæ etiam circumstantiæ explicentur. 64.

Cum autem dico circumstantias aggrauantes 65.

tes esse in confessione explicandas intelligo de circumstantiis, non quomodocumque aggrauantibus, sed notabiliter arbitrio prudentis viri,& confessarij,vt explicat,Filliuc. *quæst. Moral.tom.1.tract.7.c.4.n.87.& sequentibus.*

66. Si tamen versaremur in pœnitente de recenti viam Domini ingresso,quique scrupulis nimis vexaretur,quod in eo pœnitentium statu sæpè contingit, ex Diaboli tentationibus, iuxta illud Ecclesiastici 8. *Fili accedens ad seruitutem Dei,sta in iustitia,& Timore,& præparam animam tuam ad tentationem*, tunc prudens Confessarius,poterit sequi primam opinionem,& consulere,imò & præcipere pœnitenti, quod illam sequatur, Filliuc.*vbi suprà, num.87.* vers. *prima ergo Sententia probabilis est.*

67. Ex his sequitur,quid de proposita quæstione sit sentiendum, nam sequentes opinionem eorum qui voluerunt non esse circumstantias aggrauantes necessariò in confessione explicandas, consequenter loquendo debent tenere circumstantiam Apostasiæ, non esse necessariò in confessione explicandam, provt tenuit idem Diana *loco supra allegat. Resolutione* 54.

Sequentes verò aliam sententiam,de necessaria explicatione harum circumstantiarum in confessione,quam nos probabiliorē iudicauimus,tenere debent circumstantiam Apostasiæ esse necessariò confitendam,cum sine dubio notabiliter aggrauet peccatum hæresis, provt in indiuiduo tenuerunt, Suar. *de fide, disp.16.sect.5.in fi.* Sanch.*in summ. lib.2.cap.7. n.17.*Valentia *2.2.disp.1. q.11.punct.1.& q.10. punct.5.* qui alios allegant,quibus addi potest, Layman.*in summ.lib.2.tractat.1.cap.16.num.3.* & post hæc scripta visus Reuerendiss.Dom.ac conciuis meus, Pueronus Abb. Gen. Monachorum Montis Oliueti *in Bullam Cœnæ,cap.1. num.36.*

Animaduertet tamen Confessarius, quod si Apostasia sit tantum exterior,& in intellectu suo rectè pœnitens senserit de Catholica fide, poterit à quocumque Confessario absolui,nec excommunicationem Bullæ Cœnæ vllo modo incurrit, ita Valer.*de Differentiis vtriusque fori*, verbo *Hæresis, differentia secunda, n.1.* & alij allegati per me *suprà tit.2. §.fi.n.49.*Diana *resol.Moral.p.3.tract.4.resol.143.* & licèt *in fi. illius resolut.* dicat hanc opinionem displicere multis, attamen est mera veritas, & eandem opinionem vti verissimam, sequutus fuit reuerendiss.Pueronus,*suprà* per me sæpè citatus, *in suis commentariis, ad Bullam Cœnæ Domini, cap.1.num.* 37

68. Proponet vlterius Confessarius Apostatæ, infœlicem ipsius statum,& exitum ex scriptura Diuina, Prouerbiorum, capitulo 6. *Homo Apostata vir inutilis, graditur ore peruerso, innuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum,& omni tempore iurgia seminat, Huic extemplo veniet perditio sua, & subitò conteretur, nec habebit vltra medicinam*, quem locum accommodauit Cardinalis Baronius *tom. 4. Annal. circa Annum Domini* 363. & Spondan.*in Epit.ibid. num.16.* Iuliano Apostatæ, & omnibus aliis Apostatis. Et de Apostatarum infœlici morte, vide eundem Spondan.*ad Annum Domini 362.num.24.*Tandem, vt supra monui, omnia, quæ diximus obseruanda circa hæreticos, obseruabit Confessarius circa Apostatas.

§. XVI.

Quomodo se debeat gerere Confessarius, cum schismaticis.

QVoniam,vt *suprà* vidimus §.10.Schisma aliquando est coniunctum cum hæresi, aliquando non, cum est cum hæresi coniunctum,tunc Confessarius, circa schismaticum eo modo se geret, quomodo diximus *suprà* se gerere debere circa hæreticum. 69.

Si verò schisma sit ab hæresi seiunctū,tunc In primis animaduertet Confessarius differentiam, quæ versatur inter excommunicationem latam ob hæresim,& ob schisma,quia illa requirit copulatiuè errorem in intellectu, & manifestationem illius extrinsecam, hæc verò solum extrinsecum opus requirit, quod sufficit ad censuram incurrendam,etiamsi non adsit animus, se subtrahendi ab obedientia Pōtificis,vt est caput Ecclesiæ,ita Suar.Sanch. Duard & alij allegati per Bonac. *de censur. in specie, tom.3 disput.1 quæst.2 punct.5. num.10.* vers. *Secundò,patet*, Quibus addi potest,Scortia *in selectas, Rom.Pontif.const.Epit.166.Theorem.410.* vers.*quod spectat ad tertiam partem*, ibi,*hinc colligi Catholicos*, cum aliis de quibus *suprà*. 70.

Secundò fautores, defensores, & receptatores schismaticorum incurrunt tantummodo censuram latam à Const.Pauli IV. de qua *suprà,n.41* quæ,cum nulli sit reseruata, poterit à quocumque Confessario tolli, Duard. *in Bullam Cœnæ,lib.2.Can.1.q.56.n.18.* vers. *Bene verum est* Bonac *vbi suprà*, vers.*Obserua quartò*,Abb.Pueronus *ad Bull.Cœnæ Dom.c.1.n.146.* 71.

Tertiò,existentibus duobus Summis Pontificibus eodem tempore, si constet de canonica electione vnius, & de alterius electione non canonica, consulere debet Confessarius pœnitenti, & præcipere, quod pro vero Pontifice, eum agnoscat, quem constat canonicè electum.Si verò,res est dubia,& de alterutrius canonica electione minimè constet, tunc Confessarius consulere debet pœnitentibus, quod teneant se vti membra vnius Ecclesiæ 72.

Catholicæ, & se referant ad eius Supremum caput Christum Dominum, ac Pontifices illos, non vti certos, sed vti dubios agnoscant, promptosque se exhibeant ad illum pro vero Pontifice agnoscẽdum, quem pro tali approbabit Concilium Generale, Mar. Alterius *de censuris, lib. 5. disp. 2. cap. 9.* vers. *si postules*, & vers. *Addo etiam*, vbi addit, quod in tali dubio, quisque potest negare alterum ex illis esse verum Pontificem, absque periculo peccati mortalis, vel excomm. Nald. *in summ.* verbo, *Bulla Cœnæ Domini, num.* 16. qui alios allegat. conciuis meus Pueronus Abb. Generalis Oliuetanæ Religionis, *ad Bullam Cœnæ, cap. 1. num. 243. & seq.*

73. Quartò animaduertere debet Confessarius quod qui diceret non esse de fide hunc numero Papam, v.g. Sanctissimum D.N. Vrbanum VIII. esse verum Pontificem non est habendus pro Schismatico, sed pro vero hæretico, vti latissimè probauit Suar. videndus de Fide, *disput. 10. sect. 5. per totam*, vbi hoc pluribus Conciliis, Summorum Pontificum Constitutionibus, & PP. auctoritatibus comprobauit: Sicut enim Ecclesiam Dei visibilem esse hãc numero, est de fide, ita etiam esse debet de fide, illius caput visibile, cui subest, & obedire tenetur, esse hunc hominem visibilem, pro Summo Pontifice communi Ecclesiæ consensu habitum, & si hoc est de fide, ergo contrarium asserens, est hæreticus, bene Turrian. videndus *in suis selectis, disp. 1. p. disp. 35. dub. 5.* vbi quod hoc certius nunc est, quam esset ante tempora Clem. VIII. latè Bonac. post hæc scripta visus, *de censuris in specie, tom. 1. eius operum, disp. 1. q. 2. punct. 1. n. 9.* & Pater Pueronus nouissimè visus *ad Bullam Cœnæ, cap. 1. numer.* 142.

74. Quintò, circa schismaticum Confessarius eo modo se geret proportionaliter, quo modo *suprà, tit. 2.* docuimus cum se gerere debere cum Hæretico; nam sublata à schismatico censura, ab Episcopo, & Inquisitore, abiurato schismate, & hæresis suspicione in foro externo, eadem exiget ab eodẽ in foro interno. Monereque debet eum de grauitate Schismatis, quam confessarius colligere potest.

Tum ex eo, quod schisma Ecclesiam Dei in Tunica D.N. inconsutili, & in vnica Arca Noë, figuratam, & de qua in Canticis 6. dicitur, *Vna est Columba mea, perfecta mea, vna est Matri suæ, Electa genitrici suæ*, vt notatur in extrauag. *Vnam Sanctam, de Maior. & obedientia*, scindit, & diuidit, vnde Beda *in Martyrolog. die 25. Nouembris*, refert, Christum B. Petro Alexandrino Episcopo, veste concissa apparuisse, eique dixisse, hoc fecisse Arium, quia Ecclesiam lacerauerat.

75. Tum ex diuinis vltionibus schismaticis immissis, vnde, *num.* 16. iussu omnipotentis Dei, terra viuos absorbuit, Dathan, & Abiron.

Tum denique ex aureo monito discipulis suis tradito à B. Ant. Magno moriente, in hæc verba relato, à S. Athanasio in eius Vita, *Schismaticorum, inquit, & hæreticorum venena vitate, meumque in eos odium consectamini, quia Christi sunt inimici, scitis ipsi, quod nullus mihi, nec pacificus quidem sermo, cum iis aliquando fuerit, propter eorum prauam voluntatem, & pertinax contra Christum bellum.* Similiter schismaticum moneat Confessarius, de pœnis, quas ob schisma contraxit, cum eas in foro etiam conscientiæ omnino obseruare teneatur, & ei salutares pœnitentias, & delicto & personæ qualitati congruas, prudenti ipsius arbitrio iniungat. 76.

TITVLVS IV.

De Fautoribus Hæreticorum.

SVMMARIVM.

1 *Fautorum appellatione, qui veniant.*
2 *Fautores habentur Inquisitores, & Episcopi si Hæreticos non puniant.*
3 *Nisi, id facerent ad euitanda scandala.*
4 *Et in isto casu Episcopi, & Inquisitores, non punientes hæreticos sunt suspecti de hæresi, & qualiter.*
5 *Fautores sunt, Domini temporales omittentes capere hæreticos.*
6 *Idem de Iudicibus inferioribus.*
7 *Omittentes denunciare hæreticos sunt fautores.*
8 *Contra Dominos temporales, & Magistratus non proceditur, nisi Papa consulto.*
9 *Can. primus Bullæ Cœnæ, non habet locum contra fautores suspecti de hæresi.*
10 *In fautoriam incidunt Principes condentes leges per quas Officium S. Inquisitionis impeditur.*
11 *In hoc Dominio Mediolani subditi Potentissimo Regi nostro prohibentur inseruire pro milite Principibus exteris.*
12 *Rei hi à Senatu nostro Mediolani solent damnari ad Triremes, hæc tamen prohibitio non habet locum in inseruiente Principibus exteris aduersus hæreticos, vel Turcas, numero 13.*
14 *Reges cogi possunt ad iurandum, quod obseruabunt leges in hæreticos latas.*
15 *Fautores habentur, alimenta Hæreticis dantes, & tales sunt suspecti, n. 16.*
17 *Item, qui hæreticos venerantur.*
18 *Item illos visitantes.*
19 *De hæresi illius cui fautum est, debet constare, vt procedatur contra fautores.*

20 *Fautores*

104 *Grauitas huius delicti, ex quibus colligatur.*
105 *Pœnitens, quam benignè sit monendus, ex Nazianzeno.*
106 *Qualis satisfactio iniungenda.*

FAutorum nomen, hoc loco latè accipiemus, provt eo quoque comprehendi possunt, receptatores, defensores, & credentes
1. hæreticorum, de his enim omnibus *hoc titul.* agemus. Sciendum igitur est ex Peña *p. 2. com.* 78. *vers. trifariam autem*, tribus modis dici, quem fautorem hæreticorum, primo modo, omissione, seu negligentia, secundo modo facto, seu cooperatione, tertio modo consilio, seu verbis, ita etiam explicat Farin. *de hæresi, q.* 182. *n.* 1. & Leonardus Duard. *ad Bullam Cœnæ, lib.* 2. *Canon.* 1. *q.* 32. & alij, ab eis latissimè allegati.

§. I.

De Fautoribus hæreticorum, ex omissione.

IN istam fautoriæ ex omissione, & negligentia speciem incidere possunt, personæ publicæ, & priuatæ, & quoad publicas quidem in hanc fautoriam incurrunt.

2. Primo Episcopi Inquisitores, & eorum ministri, si hæreticos non puniant, nec contra illos procedant, text. est *in Clem.* 1. *de pœnis, & in cap. excomm. il* 1. *§. Volumus de hæreticis*, & idem dicendum, si lectionem librorum prohibitorum permittant, & prædicationem falsorum dogmatum, latè Peña *ad direct. p.* 2. *comm.* 2. *vers. si de Episcopis*, Farin. *de hæresi, quæst.* 182. *n.* 24. *& quæst.* 186. *n.* 145. Sanctarell. *de hæresi, cap.* 11. *num.* 2. qui alios allegant.

3. Hoc tamen intelligendum est, nisi Episcopus, vel Inquisitores, tales hæreticos permitterent, ad euitanda maiora scandala, vel vbi ignorarent aliquem esse Hæreticum, Farin. qui alios cumulat, *d. q.* 186. *n.* 149. *& seq.*

4. Et quod in casu nostro, Episcopi sint suspecti de hæresi, constat inter omnes, solummodo dubitari potest de qualitate suspicionis, attemen dicendum est suspicionem esse violentam, ita vt ex hac, possint vti hæretici damnari, vti fusè probauit, Peña *dicto comm.* 2. *vers. Si de Episcopis*, quem sequitur Farin. *vbi suprà, quæst.* 182. *num.* 26. Quibus autem pœnis puniri debeant, vide eundem Peña *vbi suprà, vers. Episcopi ergo*, & *vers. seq.* vbi de causis eos excusantibus.

5. Secundò, in hanc fautoriam incurrunt Domini temporales, qui requisiti omittunt inuestigare, capere hæreticos &c. text. est *in cap. excomm. §. moneantur. de hæret.* latè Farin. *dicta quæst.* 182. *num.* 15. *& seq.* Peña *part.* 2. *com.* 78. *sub litera A*, Sanctarel. *dicto cap.* 11. *n.* 6. Scortia *in selectas Pontif. Constitutiones, Theorem.* 410. *vers. excommunicantur quartò*, Filliuc. *quæst. Moral.* 1. *part. tract.* 16. *cap.* 2. *num.* 38. Pater Pueronus, *in Bullam Cœnæ, cap.* 1. *num.* 164. & licet *num. sequenti*, excuset à censura Bullæ Cœnæ Principem, & eius Magistratus, fauentes hæretico, ab Inquisitoribus vti tali relaxato, si tam Princeps, quam Officiales eius sciant eum esse innocentem, quod etiam visus est voluisse Sousa, *in dictam Bullam Cœnæ, disp.* 12. *conclus.* 3. Attamen aduertendum, quod dicta per Patrem Puerorum, & per Sousam habent locum tantummodo in foro conscientiæ, in quo verè loquuntur, secus enim est in foro externo, in quo Principes, & eius magistratus fauentes hæretico, sic ab Inquisitoribus ipsis relaxato haberentur pro fautoribus hæreticorum, & in omnes pœnas canonicas incurrerent, vt in hoc opere alias latissimè probaui, & ij nisi aliqua legitima causa excusentur suspecti sunt de hæresi violenter, faciunt notata per Peñam *comm.* 1. *part.* 2. *vers. Si de Episcop.* Farin. *vbi suprà, num.* 16. Graff. *lib.* 4. *suarum, decis. cap.* 18. *num.* 20. *vol.* 1. Leonard. Duard. *ad Bullam Cœnæ, lib.* 2. *can.* 1. *quæst.* 32. *num.* 11. Marium Alt. *de censur. tom.* 1. *lib.* 5. *disp.* 2. *cap.* 5. & his pœnis puniri debent, de quibus Peña *vbi suprà.*

Tertiò, idem dicendum de Magistratibus, 6.
& aliis Iudicibus inferioribus, Peña *dict. com.* 78. *sub litera E*, Farin. *d. q.* 182. *num.* 19. *& seq.* Sanctarel. *n.* 6. *vers. Præterea publici Officiales*, Suar. *de fide, disp.* 24. *sect.* 1. *n.* 6. Scortia *Theor.* 26. *vers. Fautores.*

Quartò, aliquando personæ priuatæ incurrunt in hanc fautoriam omittendo denunciare hæreticos vt dixi in titul. *de obligatione denunciandi*, vel si à Magistratibus aliquid eis fuerit iniunctum aduersus hæreticos, & illi nō impediti minimè obediant, latè Farin. *dicta quæst.* 182. *n.* 17. *& seq.* Peña *dicta com.* 78. *vers. priuati autem*, Suar. *de Fide, vbi suprà*, Filliuc. *d. num.* 38. Scortia *vbi suprà, vers. Dixi generaliter*, Pater Pueronus *dicto cap.* 1. *n.* 166. 7.

Circa quæ tamen aduertendum est, quod stantibus edictis Inquisitorum obligantibus omnes ad denunciandum, omnes indistinctè, etiam priuatæ personæ in hanc fautoriam incident, eo tamen modo, & forma, provt declaraui in titulo de obligatione denunciandi.

An autem, & quomodo tales sint de hæresi suspecti, dixi *in dicto tit. de oblig. denunciandi alios istius fautoriæ modos, & casus*, vide apud Sanctarel. *vbi suprà, cap* 11. & Sanch. *in summ. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 11. *& seq.*

Duo tamen diligenter notanda sunt, circa Dominos temporales, & Magistratus in hanc fautoriam incidentes.

Primum est non esse contra eos procedendum, nisi consulto Supremo Tribunali Ro- 8.

manæ Inquisitionis, vti notauit Peña, *d. comm.* 78. *vers. Ac in puniendis.*

9. Alterum est, Censuram latam in Bulla Cœnæ, can. 1. contra fautores Hæreticorum, non habere locum, contra Dominos temporales, vel magistratus negligentes in capiendo excommunicatum insordescentem in excommunicatione, per annum, vel sortilegum, &c. quia isti non sunt hæretici, sed tantùm de hæresi suspecti, ita contra Nauar. quem ibi allegat, voluit Sanch. *in summ. loco alleg. num.* 14. & Suar. *de censuris, disp.* 21. *sect.* 2. *num.* 14. & nos *infrà* §. 12. *num.* 89.

10. In eandem etiam fautoriam incidunt Reges, Principes, Duces, Marchiones, & alij Supremi Magistratus, qui leges condunt, vel conditas obseruari mandant, nec reuocant, per quas Officium S. Inquisitionis impediatur, vel debilitetur, benè Bobadil *in sua Polit. l.* 2. *c.* 17. *de la Iurisdicion Ecclesiastica casu* 66. *n.* 107. vbi quod Inquisitores possunt compellere per censuras Reges prædictos, & Principes ad modificandas, & reuocandas dictas leges.

11. Sic quamuis in hoc fœlicissimo Dominio Mediolani adsint proclamationes Excell. D. I. T. Suæ Cath. Maiestatis, prohibentes subditos inseruire pro milite exteris Principibus sub pœna rebellionis pluresque huiusce criminis rei saltem ad pœnam triremium fuerint ab Excellentiss. Senatu damnati, vt attestatur D. Caluinus, qui honorificè in primis aduocationis meæ annis munere Vicarij prætorij, in hac nostra Ciuitate Cremonæ functus est, *in*
12. *tract. de æquit. c.* 100. *n.* 11. vbi quod solet Senatus reos hosce ad triremes condemnare, pro vt in facto Io. Baptista Cauagna, fuit ad remũ septennalem damnatus, vt ex literis Senatus datis, Sp. D. Prætoris Cremonæ die 19 Februa-
13. rij 1618. Attamen cum inseruiunt in militia Principibus exteris contra hæreticos, vel Turcas, tunc non comprehendi subditos huius Dominij sub dictis proclamationibus decidit idem Senatus Mediolani, vt attestatur idem D. Caluinus, *loco suprà cit. num.* 14. *&* 15.

14. Per easdem quoque censuras cogi possunt Reges Principes, & eorũ Magistratus ad præstandum iuramentum de obseruandis, & per eorum subditos obseruari faciendis legibus, & Statutis contra hęreticos latis, & promulgatis, Bobadil. *vbi suprà, cas.* 74. *n.* 118. *& ibi in Apostilla sub litera A*, vbi alios DD. allegat.

§. II.

De varijs casibus in quibus quis dicitur fautor hæreticorum opere.

15. PRimo hanc fautoriæ speciem incurrunt, alimenta hæreticis præstantes, & pecuniam eis mutuantes, Farin. qui alios cumulat, *de hæresi, quæst.* 182. *num.* 6. Leonardus Duardus *ad Bullam Cœnæ, lib.* 2. *canon.* 1. *quæst.* 32. *num.* 8. Sanctarell. *de hæresi, cap.* 11. *dub.* 1. *num.* 16.

Et hi, nisi aliquibus causis excusentur sunt suspecti de hæresi vehementer, vel leuiter, secundum quod maiora, vel minora adsunt contra eos indicia, ita Locat. in verbo *Credentes, num.* 2. Farin. *vbi supra num.* 7. quæ tamen declaranda sunt ex his, quæ tradit idem Farin. *ibid. num.* 13. 16.

Secundò, fautores hæreticorum habentur, qui eos adorant, venerantur, & laudant, Farin. *d. q.* 182. *num.* 4. *&* 5. vbi alij allegantur Sanctarel. *vbi suprà, num.* 11. Item, hæreticos visitantes, Sanctarell. *ibid. n.* 11. vers. *Item dicuntur.* 17.

Et hi pro indiciorum qualitate, & circumstantiarum numero, & modo, suspecti sunt de hæresi modo leuiter, modo vehementer, ita Locat. in dicto verbo, *credentes num.* 2.

Tertiò, Fautores dicuntur hæreticorum, Primò illos visitantes, & cum iis susurrantes, dum carcerati habentur: Secundò qui valde lamentantur de eorum comprehensione, & morte: Tertiò, qui dicunt eos iniustè damnatos; Quartò, qui ægris oculis aspiciunt illos persequentes: Quintò furtiuè colligentes hæretici combusti ossa abscondenda, & hi haberi debent, vti vehementer suspecti de hæresi, ita Peña, 2. *p. direct. casu* 78. vers. *Iam vt nihil.* Farin. *vbi suprà, n.* 10 Zanard. *in summ diuin. Præcep. tom.* 1. *cap.* 5. *de fide*, vers. *fautoria.* 18.

Et generaliter alios particulares casus, vide apud Sanctarel. *vbi suprà, dicto cap.* 11. Farin. *dict. q.* 182. Suarez *de fide, disp.* 24. *sect.* 1. Sanch. *d. cap.* 10. *n.* 11. *& seq.* Leonard Duard *ad Bullam Cœnæ lib.* 2. *Can.* 1. *quæst.* 32. *per tot.* Marium Alterium, *de Censuris, tom.* 1. *lib.* 5 *disp.* 2. *cap.* 5. Locat. & alios in verbo, *Fautores.*

Duo tamen hoc loco sunt præmonenda; Alterum est, quod vt ritè rectéque contra aliquẽ vti fautorem Hæreticorum procedatur, constare prius debet, de hæresi illius, cui fautum prætenditur, iuxta Doct. Bart, *l. is qui*; *de furtis* Locat. *in Iudiciali*, in verbo *fautores, num.* 3. vers. *Vnum tamen*, Mandos. *ad Repert. Inquisit.* in verbo *fautores litera H*, Farin. *d. quæst.* 182. *num.* 11. 19.

Alterum est, quod fautores hæreticorum, nisi qualitas personæ aliud suadeat, & reliquæ circumstantiæ, regulariter sunt suspecti de hæresi vehementer, ita Eymericus, *in Director. part.* 2. *quæst.* 56. *num.* 6. vbi probat hoc, ex eo, quod excommunicati ob causam fidei sunt suspecti de hæresi vehementer vt probatur in cap. *cum contumacia, de hæret. in* 6. & nos latè diximus, in titul. *de insordescentibus in excommunicatione.* At fautores hæreticorum sunt excommunicati ex causa fidei per cap. *excommunicamus,* 20.

municamus, il primo §. credentes de hæret. igitur, &c. Farin. ad hoc videatur qui alios allegat, *vbi suprà, num. 55.*

§. III.

De impedientibus sanctum Officium.

AB omni, & quocumque impedimento liberum omnino debere esse S.Officium sapientissimè cõstituerunt Summi Pontifices, prout latè probauit, Campeg. *ad Zanch. c. 31.*

21 Impedientes autem S.Officium, sunt in duplici differentia: Alij enim illud impediunt directè, vt puta statuendo, quod nullus de hoc crimine cognoscat, nisi v.g. Magistratus sæcularis, alij autem illud tantummodo indirectè impediunt, statuendo v.g. quod nullus portet arma, nisi sit de familia Potestatis, per hoc enim statutum excluduntur familiares S.Officij; vt *infrà* videbimus, ita Eymeric. *in Direct. p. 2. q. 54. n. 1.* Peña 161. *sub litera A*, Farin alios allegans, *de hæresi, quæst. 182. n. 24. & 75. & seq.* In pluribus autem casibus particularibus, dicitur quis S.Officium impedire, quos breuiter enumerabimus.

22. Primò enim impedire sanctum Officium dicuntur, iniuriantes, vel offendentes Inquisitores, seu eorum ministros, vel etiam testes & denunciatores, qui in S.Officio aduersus aliquem deposuerunt, de quibus latè dixi in materia Bullæ. *Si de protegendis*, & pro nunc videndi sunt Simanch. *de Cathol. Inst. titul. 34. n. 28. & in Enchir. tit. 7. num. 13.* latè Campeg. *ad Zanch, cap. 32.* vbi quod iniurias in Inquisitores prolatas possunt Inquisitores punire, Farin. alios cumulans, *d. q. 182. n. 79.* Sanctarel. *de hæresi, cap. 11. n. 14.* Scortia, *Theor. 278.*

23. Secundò, Impedire S Officium dicuntur, qui minis, & terroribus verbalibus tantummodò vtuntur, Lucern. Inq. in verb *Impedientes, §. 2.* Peña *comm. 79. p. 2. sub litera A*, Farin. *vbi suprà, num. 84.*

24. Tertiò, Impedire sanctum Officium dicuntur, prohibentes familiares Inquisitorum in vsu armorum, *Clement. 2. §. fi. de hæret.* vbi Zabar. Vital. Imol. & alij, latissimè Farin. *dict. quæst. 182. num. 89. & seq.* Singulare enim priuilegium habent Inquisitores, vt possint familiam habere armatam, vt patet ex Bulla Ioan. XXII. Incip. *Exigit ordinis vestri*, vbi etiam Papa dixit, quod non debent Inquisitores abuti priuilegio concedendi arma suis familiaribus sed de his latius, in tit. *de Inquisitoris potestate*, interim videndi Farin. *vbi suprà*, Peña *p. 3. comm. 105.* Simanch. *de Cath. Instit. tit. 34. num. 23. & tit. 41.* Salcedo *ad Diaz. in Praxi, cap. 154. num. 24.* qui alios allegant, quibus addi potest Borel. *de Magist. Edictis, lib. 3. cap. 17. num. 21.* Sicuti nec eodem priuilegio abuti debent familiares, vt *prima parte* vidimus, vbi etiam latè probaui in casu, quo familiares priuilegio armorum sibi ab Inquisitoribus concesso abutantur, S.Officium debere eos grauiter punire.

Sic Potentiss. Rex Noster verus Catholicæ fidei defensor mandauit Officialibus suis in Hispania, quod inter cætera iurent in manibus Inquisitorũ, se obseruaturos omnes præeminentias, & priuilegia de Iure, Apostolicis Constitutionibus, & Regum indultis concessa Inquisitoribus eorumque Officialibus, & familiaribus, vt *infrà* videbimus, vbi iuramentum quod dicti Officiales præstant per extensum ponemus. 25.

Pari etiam ratione, vt securius Tribunal S. Officij possit contra hæreticos, & de hæresi suspectos procedere, prohibere potest suspectis de hæresi, ne quoduis genus armorum deferant, Bobadill. *in sua polit. lib. 2. cap. 17. por la Iurisdicion Ecclesiastica casu 104. num. 151.* 26.

Quartò, Impedire S. Officium dicuntur, occultantes hæreticum, ne ad manus Curiæ veniat, Farin. *vbi suprà, n. 95. & seq.* Item captum hæreticum vi ex manibus curiæ eximentes, Farin, *n. 99.* Item si pecunia, vel precibus carceratos hæreticos curent liberari, Farin. *n. 97.* & Sanctarel. *c. 11. n. 8.* Item qui se fingunt hæreticos illos, quos quærunt Inquisitores, vt hoc modo veros hæreticos liberent, Sanctarel. *vbi sup. n. 9.* Farin. *ibid. n. 98.* qui alios allegant. 27.

Quintò, Impedire S. Officium dicuntur Consulentes hæreticis, iam captis, vt veritatem celent, cum interrogati fuerint ab Inquisitore, cap. *accusatus de hæret. in 6. § Sacerdotes*, Eymer. *in Direct. p. 2. q. 56. n. 4.* vers. *Quartus casus*, vbi Peña, Farin *d. q. 182. n. 8.* Idem prorsus dicendum de consulentibus dictis hæreticis, vt fugiant, vel eos, cum contra ipsos est decreta captura, commonefacientes, Sanctarel. *dict. cap. 11. num. 10.* 28.

Contra hosce S. Officium impedientes, procedere possunt Inquisitores, text. est in cap. *Statutum*, vbi cõmuniter DD. *de hæret. in 6.* & cap. *vt Officium, §. compescẽdi, eod. tit. in 6.* latissimè Mater. pertractans, Peña *3. com 85.* & Farin. *d. q. 182. n. 77.* qui alios citat, & ad hos vidẽda est Bulla Alex. IV. Incip. *Quod super*, inter literas Apostolicas pro S.Officio. 29.

Hi etiam impedientes S.Officium habendi sunt pro suspectis de hæresi vehementer, ita dixit Eymeric. *in Direct. Inq. p. 2. q. 56. n. 2.* vers. *Secundus casus*, vbi Peña *sub litera A*, & Farin. *d. q. 182. n. 70.* declarat, hoc procedere habita ratione personarum, & modi impediendi, nam aiunt, quod si rusticus v. gr. impediret, vel aliquis alius indirectè ob affectionem carnalem, &c. tunc tales non haberentur pro suspectis de hæresi vehementer, sed tantummodo leuiter, idem dixit, Peña *p. 2. comm. 79. sub lite-* 30.

litera B, Duard.*ad Bullam Cœnæ,lib.2.Canone 1.quæst.33.num.*10.

31. Erunt tamen tales impedientes S.Officium diligenter interrogandi, ac torquendi super causa, qua moti sunt ad impediendum S.Officium,vti doctiss.annotauit, Peña *d.comm.*29. vers.*In hac tamen difficultate*,& Farin.*d.q.*182. *n.*70.*&* 85. & nos *infrà*, cum de modo procedendi contra hos fautores hæreticorum.

Ad materiam tamen huius tituli,vide quæ dixi in materia Bullæ, *si de protegendis.*

§. IV.

De Iuramento, quod præstant Officiales Regis nostri in Hispania in manibus Inquisitoris.

QVia in superioribus aliqua tacta sunt de Officialibus laicis, vt Regis Nostri Potentiss. Zelus in rebus fidei ad aliorum omnium Regum exemplum omnibus pateat operepretium duxi hoc loco de verbo, ad verbum ponere iuramentum,quod Officiales Regis eiusdem solent in manibus Inquisitorum præstare, quod ex Garzia *in sua praxi S. Officij* tale est:

32. *Forma del iuramento, que han de hazer los Corregidores, y Regidores, y otros qualesquier Officiales de las Ciuidades, Villas, y Lugares donde reside el Officio de la Santa Inquisicion.*

33. *Nos Fulano Corregidor de la Ciuidad N. y Fulano sù Lugartenieinte, y Fulano, y Fulano Regidores, y Fulano, y Fulano Alguaziles por amonestacion, y mandado de los Señores Inquisidores, que residen en esta dicha Ciuidad, como verdaderos Xpños, y obedientes à los mandamientos de la S.M.Yglesia, promettemos, y Iuramos por estos Santos Euangelios, y Santa vera Crux, que tenemos ante nuestros ojos, y tocamos con nuestras manos, que tendremos la Santa Fè Catholica, que la Santa Matre Yglesia de Roma,que tienne, y predica, y que la haremos tener y guardar à todos otras qualesquier personas sujetas à nuestra iurisdicion, y la defenderemos con todas nuestras fuerzas contra todas las personas que la quisieren impugnar, y contradicir, en tal manera que perseguiremos à todos los hereges, y sus creyentes, y faurecedores, receptadores, y defensores, y los prenderemos, y mandaremos prender, y los accusaremos, y denunciaremos ante la S.M.Yglesia, y ante los dichos Señores Inquisidores como sus Ministros, si supieremos dellos en qualquier manera, mayormente lo Iuramos y prometemos quando cerca deste caso fueremos requiridos.*

34. *Otrosi Iuramos, y prometemos, que non cometeremos,ni encaregaremos nuestras tenentias, ni otros officios publicos de qualquier cualidad que sean à ningunas de la dichas personas, ni à otras ningunas à qui en fuer vedado, ò impuesto por penitencia por vuestras mercedes, ò por otros qualesquier Inquisidores, ni à ningunas personas que el derecho por razon del dicho delicto prohibe, y si los tuuieren no los dearemos vsar dellos, antes los puniremos, y castigaremos conforme à las leyes deste Reyno.*

Otrosi Iuramos, y prometemos que nigun de los susodichos recibiremos,ni tendremos en nuestra familia, conpania,ni seruicio, ni en nuestro consejo,y si por ventura lo contrario hizieremos non sabiendolo,cada,y quando que à nuestra noticia venire las tales personas ser de la condicion susodicha, luego los alanzaremos. 35.

Otrosi Iuramos, y prometemos, que guardaremos todas las preeminencias priuilegios, y exempciones, y ymunidades dadas, y concedidas à Vos Señores Inquisidores, y à todos los otros officiales, ministros, y familiares, del dicho Santo Officio, y los haremos guardar à otras personas. 36.

Otrosi Iuramos, y prometemos que cada, y quã que por vos los dichos Señores Inquisidores, ò qualquier de vos nos fuere mandada exequtar qualquier sentencia, ò sentencias contra alguna, ò algunas personas de los susodichos sin ninguna dilacion lo haremos, y cunpliremos segun, y de la manera que los Sagrados Canones,y leyes que en tal caso ablan lo disponen, y que assi en lo susodicho como en todas las otras cosas,que al S.Officio de la S. Inquisicion pertenecierem saremos obedientes à Dios, y la Yglesia Romana, y à vos Señores Inquisidores, y à vuestros successores segun nuestra possibilidad, assi Dios nos ayude y estos Santos quatro Euangelios,que con nuestras proprias manos tocamos, y si lo contrarios hizieremos Dios no lo demande, como à malos Xpños, que à sabiendas se per Iuran. Amen. 37.

§. V.

De receptatoribus Hæreticorum.

SVpponendum est, primo loco, illum dici Hæreticorum receptatorem, qui sciens quem hæreticum esse illum recipit, ita Ioan. de Anan.*in cap.excommunicamus*, §.*credentes, num.*13.*de hæret.*& alij relati,per Farin.*de hæresi,quæst.*182. *num.*132. Leon.Duard.*ad Bullam Cœnæ,lib.*2.*can.*1. *quæst.*82.*num.*1. Sanch. *in Decalogum, lib.*2.*cap.*10.*num.*4.*& seq.* Marium Alterium *de censuris lib.*5.*disput.*2.*cap.*4. *tom.*1. qui alios allegant. 38.

Supponẽdum secundò,quod hæreticorum receptatores dicuntur,etiam ij, qui hæreticos semel tantùm recipiunt, vt eos hac ratione ab Inquisitoribus liberent, ita Peña *p.*2.*comm.*76. *sub* 39.

sub litera B, vbi quod hæc est cōmunis opinio, quidquid dicant nonnulli veteres, Farin. *dict. quæst.* 182. *num.* 152. Sanctarel. *de hæresi, cap.* 12. *num.* 1. *concl.* 1. Suar. *de fide, disp.* 24. *sect.* 1. *n.* 24. & Sanch. *in alleg. c.* 10. *n.* 10. Scortia *in selectas Const. Pont. Theor.* 410. vers. *Excommunicatur tertiò*, vbi etiam bene notauit ad incurrendam excommunicationem Bullæ, à receptante non requiri, quod hæreticus sit denunciatus, quod etiam voluit, Sanch. *dicto cap.* 10. *num.* 6. & Filliuc. *quæst. Moral.* 1. *part. tract.* 16. *cap.* 2. *num.* 39. *&* *n.* 36. *in fin.* P. Puceronus *ad Bullam Cœnæ, cap.* 1. *n.* 125. *&* 128.

40. Hisce suppositis, dubitari hoc loco potest, circa huiusmodi receptatores, de nonnullis, & quidem primò, dubitari potest, quis verè, & propriè receptator hæretici, vt hæreticus est, sit dicendus, in qua re

Sanch. *d. cap.* 10. *num.* 5. vers. *Sed contrarium*, voluit illum verè, & propriè dici hæretici, vt hæreticus est, receptatorem, qui illum recipit ob hæresim, & in hæresis fauorem.

Suarez verò *de fide, disp.* 24. *sect.* 1. *num.* 7. *& seq.* melius, dixit illum dici verè, & propriè receptatorem Hæretici, vt hæreticus est, qui taliter hæreticum recipiendo, eum liberat à manibus Inquisitoris, & sic facit aliquid, quod tendit in fauorem hæresis, licet formaliter non intendat fauere hæresi, & sic particula illa (*vt*) intelligenda est, specificatiuè, non reduplicatiuè, vt explicat Suar. *dict. num.* 9. & Suar. seq. Sanctarell. *de hæresi, cap.* 22. *num.* 3. qui alios allegat, & ab hac opinione in foro externo non est discedendum, optimè Layman. *in summ. lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 14. *n.* 5. vers. *Tertiò excommunicatur*, vbi dixit, quod licet, vt quis incidat in excommunicationem Bullæ requiratur, quod receptet hæreticum, vt hæreticus est, attamen non requiritur formalis intentio fauendi hæresi, sed sufficit indirecta, & putatiua, aliàs inquit, & bene vix posset reperiri receptator, & fautor, qui etiam non esset hæreticus, & ibi reprobat Sanch. *loco suprà citato*.

Nihilominus Sanch. etiam opinio probabilis est, tum ob auctoritatem tanti Doctoris, tum quia illam latè defendit Duard. *loco supra citato quæst.* 29.

41. Secundò, dubitari potest, an pœnas in receptatores hæreticorum latas incurrant receptantes consanguineos Hæreticos. In qua re, videndi sunt Duard. *dict. quæst.* 29. *per totam*, Marius Alter. *d. lib.* 5. *disp.* 2. *cap.* 4. vers. *Controuersia tamen est*, & Sanctarell. *de hæresi d. cap.* 12. *num.* 2. *concl.* 2. qui alios latissimè allegat, breuiter tamen.

42. Dicendum primò, receptantem consanguineum hæreticum ratione consanguinitatis, nō excusari à tota pœna, mitius, tamen puniendum, ita Peña 2. *part. comm.* 81. *sub litera B.* & vers. *Cæterum*, Marius Alter. *loco proximè allegato*, Farin. qui alios allegat, *d. quæst.* 182. *num.* 144. *& seq.* Fundatur hæc conclusio *in l.* 2. *ff. de Receptator.* vbi dicitur, quod receptator latronis affinis mitius est puniendus, quam legem locum habere etiam in Crimine læsæ Majestatis docuerunt Tiraq. *de pœnis temperandis, causa* 20. *&* 21. & Gigas *de Crimin. læsæ Majestatis, lib.* 3. titul. *de pluribus, & variis quæstionibus, quæst.* 5. *num.* 3. latè Scortia *in selectas, Rom. Pontif. Const. Theor.* 27. vers. *Receptatores*, ibi, *sed quid in foro*, vbi etiam declarat, quid dicendum sit in foro interno, quoad excommunicationem Bullæ, de qua re, vide Layman *in summ. lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 14. *n.* 5. vers. *Tertio loco*, ibi, *quod verò*, & Patrem Pucerorum conciuem meum, *ad Bullam Cœnæ, cap.* 1. *num.* 137. *& seq.* qui tamen loquitur in foro Animæ.

Dicendum secundò, quod in impositione istius mitioris pœnæ habenda est ratio graduū consanguinitatis, vt mitius puniantur, qui gradu proximi sunt receptato Hæretico, quam remotiores, ita Peña *vbi suprà*, vers. *Rursus consanguineos*, Graff. *in suis decis. aureis* 1. *part. lib.* 4. *cap.* 18. *num.* 35. *& seq.* Farin. *vbi suprà*, *num.* 144. *in fin. & num.* 148. *& seq.* Vbi de Patre, & Vxore, receptante filium, vel Maritum hæreticum, Simanch. *de Cath. Inst. tit.* 15. *num.* 21. & iterum Peña 3. *part. com.* 160. vers. *Num autem*. 43.

Sic patrem receptantem filium bannitum contra formam Statuti non puniri pœna statuti sed alia extraordinaria, dixit Menoch. *de arbitr. Iudic. casu* 348. *num.* 7. *& cons.* 74. *n.* 22. *lib.* 1. quem allegat Marius Muta *ad capitula Regn. Sicil. tom* 2. *cap.* 108. *Regis Federici, n.* 85. Circa statuta tamen prohibentia in indiuiduo patribus ne sub grauissimis pœnis filios bannitos receptent, & eis alimenta præstent, animaduertendum est, quod Senatus noster Mediolani, verus in hoc subditorum pater, & æquitatis amator numquam passus est, in facti contingentia, patrem qui filium bannitum hospitio receperat molestari, vt testis est Franciscus Bernardinus Porrus *in suo fasciculo rerum crimin. fol. mihi* 314. vers. *Cridæ Principum*.

Benè Sousa, vbi, quod sine dubio pater recipiens filium hæreticum est ab Inquisitoribus puniendus pro modo culpæ, mitius tamen puniendus pater filium hæreticum receptans, quàm frater fratrem hæreticum receptans *in Aphorism. Inq. lib.* 1. *cap.* 23. *n.* 7. qui alios refert.

Dicendum tertiò, consanguineum receptantem hæreticum, vti talis est, non vt consanguineus, incurrere in omnes pœnas impositas huiusmodi receptatoribus, ita Farin. *vbi suprà*, *num.* 142. sed in dubio receptans consanguineum præsumitur illum, non vti hæreticum 44.

hæreticum receptasse, sed vti consanguineum, ita Graff. *vbi suprà, cap.* 18. *n.* 35. Sanctarell. *d. c.* 12. *n.* 4. *in fin.* & Farin. *ibid. num.* 143. Leonard. Duard. *d can.* 1. *q.* 29. *n.* 5. Marius Alter. *vbi suprà*, Bonac. *de cens. in specie, disp.* 1. *q.* 2. *punct.* 3. *num.* 2.

45. An autem hucvsque de consanguineis dicta habeant locum in receptante hæreticum sibi amicitia coniunctum, vide Peñam *d. com.* 81. vers. *numquid autem*, & Farin. *num.* 146. qui alios citat.

46. Tertiò dubitari potest, de receptante hæreticos ignorante eos esse hæreticos, & quidem clarum est, istum sic hæreticos receptantem, non esse puniendum pœnis statutis in receptantes hæreticos, ita docuerunt Eymeric. *p.* 2. *q.* 51. *num* 2 vbi Peña *comm.* 76. Farin. *d. q.* 182. *num.* 163. qui alios allegant, quibus adde Leonard. Duard. *vbi suprà*, *q.* 28. *n.* 7. & Marium Alterium *de censuris, tom.* 1 *lib.* 5. *disput.* 2. *cap.* 4. vers. *sed si ex ignorantia*, & Sanctarel. *de hæresi, cap.* 12. *num.* 5. *conclus.* 5. Azeued. *in Regias Hispan. Constit. lib.* 8. *titul.* 3. *lib.* 5. *& seq.* & Patrem Pueronum *ad Bullam Cœnæ, dict. cap.* 1. *num.* 130.

47. An autem, & cui in hoc casu incumbat onus probandi scientiam, vel ignorantiam, an fisco alleganti scientiam, an reo alleganti ignorantiam.

Dicendum primò, ignorantiam in dubio præsumi, & per consequens fisco alleganti scientiam incumbit onus illam probandi, ita Peña *d. comm.* 76. vers. *An autem receptator* Simanch. *de Cath. Inst. tit* 15. *num.* 18. *& seq. & in Enchirid. tit. de receptat. n.* 4. *&* 5. Farin. *dicta q.* 182. *n.* 164. Duard. *ad Bullam Cœnæ, loco suprà allegat. n.* 9. Sanctarell. *d. cap.* 12. *n.* 6. vbi quod hoc multo magis procederet, in allegãte ignorantiam; & illam probante, per iuramentum

48. Dicendum secundò si notoriè constat receptatum esse hæreticum, vt quia erat denunciatus, vel Amicus, vel Vicinus receptatoris: tunc quia præsumptio, quod sciuerit receptatum esse hæretioum, militat in fauorem fisci, ipsi receptãti incũbit onus probandi ignorantiam, ita docuerunt DD. omnes suprà allegati *in prox. conclus.* & in supradicto casu intellexit Simanch. *dicto num.* 18. Doctrinam Alphonsi à Castro *de Iusta hæret. punit. lib.* 2. *cap.* 17. vbi voluit reum debere se ostendere innocentem & à culpa liberum, si per ignorantiam se dicat hæreticos recepisse.

Conclusiones hasce ambas, probant mirificè tradita per Giurbam *cons. decisiuo Criminali* 29. *num.* 32. vbi de probatione scientiæ in receptante bannitos.

Et cum receptare ex se in genere suo non sit malum, Peña *dicto comm* 76. vers. *sub litera* & Giurba *dicto cons.* 29. *n.* 32. & Monal. *cons.* 107. *num.* 11. *vol.* 1. ad probandum receptantem esse in culpa, tota vis posita erit in probanda scientia receptantis, vt arguunt, Peña, & Giurba, *vbi suprà*.

Et sic cum quis est, v. g in ciuitate Cremonæ declaratus, & denunciatus hæreticus res de plano procedit, quod omnes Cremonenses, & de districtu præsumuntur habere scientiam, quod ille sic fuit declaratus, & denunciatus hæreticus. Si verò esset hæreticus declaratus & denunciatus Florentiæ, tunc talis scientia non præsumeretur in Cremonense, ita de receptante hæreticum, vel bannitum prohibitum receptari ex forma statuti docuerunt Isernia in Constitut. Patarenorum, & Marius Muta *ad dictum cap.* 108. *Regis Federici num.* 83. vbi *in fi.* ex Boss. *in tit de rapina, n.* 16. & Simone de Prætis *cons.* 8. docet, quod quando quis est dubius, vel ignorans quem esse bannitum, tunc talis receptans non incurrit personas aliquas. 49.

Hæc mirificè probantur ex decisione Sen. Mediolani, tenoris seq. *Dilectiss. Noster. Relatis in Senatu his quæ ad nos scripsistis circa detẽtionem Dominici Maderni, sub Officio Cap. Iustit. Mediol. condemnati capitaliter, & isthinc detenti cum sclopo rotato, auditoque eodem tempore Vic. Iustitiæ referente statum causæ illius condemnationis mandamus vobis, vt memoratã condemnationem exequutioni mitti faciatis, sed non procedatis contra eos, qui illum receptarunt, vel cum eo conuersati fuerint in isto agro Cremonensi, cum per multos menses isthic habitauerit passim habitus pro non bannito, si quos autem receptantes, vel conuersantes in agro, hoc Mediolanensi nominauerit, volumus vt processum remittatis ad Cap. Iustitiæ. Dat. Mediolani* 10. *Martij* 1611. A tergo *Sp. I. C. Pratori Cremonæ Senatori nostro dilectissimo.*

Quæ enim dicuntur de conuersante cum bannito, proportionaliter possunt applicari cõuersanti cum hæretico declarato in alia Prouincia, & sicuti præsumptio scientiæ banni, quæ oritur ex descriptione banniti in albo D. Caluinus *de æquit. cap.* 41. *n.* 30. habet locum tantummodo in ea ciuitate, in qua bannitus fuit bannitus declaratus, & in albo descriptus, ita præsumptio scientiæ quæ oritur ex condemnatione hæretici videtur habere locum tantùm in ea Ciuitate, & Diœc. in qua hæreticus fuit denunciatus.

Ex his sequitur quid dicendum sit, de Nautis, Caupon. & stabulariis, nam tunc demum pro receptatione punientur; cum hæreticum publicè damnatum, & denunciatum receptabunt. Locat. *in Iud. Inq.* in verbo *Receptatio, num.* 6. Pegna *vbi supr.* vers. *Hinc consequitur*, Graff. *in suis aureis decis. lib.* 4. *cap.* 18. *num.* 33. *tom.* 1. Decian. *in tract. Crim. lib.* 5. *cap.* 51. *n.* 70. Farin. *d. q.* 182. *n.* 161. Leonard. Duard. *d. q.* 29. *n.* 11. Sanctar. *d. c.* 12. *n.* 6. latiss. Farin. *in praxi* 50.

Criminali, *q*.133.*n*.42.*& seq*. vbi dixit, quod si aliter diceremus esset magnum priuilegium cauponum, quorum genus communiter reputatur improbum.

Ex quibus, omnino reprobanda est doctrina Azor. *Instit. Moralium*, *tom*.1.*lib*.8. *cap*.15. *q*.8.*in fi*. vbi videtur excusare caupones, etiam in dicto casu receptationis hæretici publicè denunciati, à probatione ignorantiæ, pro vt expressè, etiam Azor. reprobauit, Duard. *d.q*.28.*n*.11.*in fi*.

Et quamuis Bartol. *in l.Omnes Cod.de Agricol. & censitis lib*.11. Alexander *in l*.1. *de recept*.& Elisæus Danza *in tract. de pugna Doct. tit.de recept. n*.31. voluerint hospites à pœnis receptantium excusari ex eo, quod hospitari coguntur omnes viatores, vt considerat D. Caluinus *de æquit.cap*.41. *num*.32.

Attamen ipse D.Caluin.*n*.33.attestatur Senatum excellentiss. Mediolani non obseruare illorum DD.traditionem, quinimo mandasse ad vlteriora procedi contra duos hospites in Oppido Carauaggij grauatos de receptione cuiusdam Finetti banniti, prout etiam ipsemet D.Caluinus de anno 1620.ex ordine eiusdem Senatus contra alterum ex ipsis contumacem deuenit ad condemnationem Quod si in bannitis id statuit Senatus, multò magis idem dicendum erit in hęreticis, quorum crimen horribilius esse crimine læsæ Majestatis, dixit Galiard.*de delict.mental.& actual. lib*.1.*n*.4.

51. An autem receptator vicini hæretici vel publicè pro hæretico denunciati, quo casu præsumitur receptator sciuisse receptatum esse hæreticum, ex traditis suprà, & Farin. *in praxi*, *d.q*.133.*num*.122.*& seq*.ob talem scientiam præsumptam possit condemnari in pœnam huiusce criminis ordinariam, si scientiam neget.

Dicendum est quod non, sed puniendum esse alia pœna extraordinaria mitiori, prout voluit Bald. *l*.1. *num*. 2. *Cod. de his qui latron*. Menoch. *de arbitr. casu* 348. *num*. 15. & alij quos sequitur & allegat Farin.*dicta quæst*.133. *num*.136.*& num*.138.

52. Vbi ex Claud.ad Bertazol. *cons*.126.*sub lit*. C, vers.*Iam vero*,& Sim.de Pratis *cons*.50.*n*.9. dixit quod, Iudex omissa extraordinaria condemnatione poterit reum torquere, super dicta scientia, circa quam tamen torturam consulo esse magna cum cautela procedendum.

53. Quartò, dubitari posset, per quos actus inducatur receptatio hæretici prohibita, sed de hac re videndus est text.*in l*.1.§.*quod autem ff. de seruo corrupto*,& Farin.latissimè *d.q*.133.*c*.1. *per tot*.

54. Quintò, quæri potest an receptans hæreticos per vim, vel metum, excusetur à pœnis receptantium hæreticos, &

Dicendum quod sic, ex alleg. per Farin. *q*.133.*n*.36.*& seq*. Sanch. *in summ.lib*.2.*c*.10. *n*.8 & Farin. *de hæresi*, *dicta q*.182.*num*.162.& Giurb. qui alios citat *cons.crim.decis*.28.*n*.17. Scortia *in selectas const. Pontif. Theorem*. 410. vers *excommunicatur* 3.

Et in hac materia videndus est Marius Muta *ad cap.Regn.Sicil.tom*.2.*cap* 108.*num*.86. *& seq*.vbi de receptante bannitum per vim D. Caluin.*de æquitat. cap*.41.*num*.25.*& seq*. vbi de intellectu nostrarum constitutionum Mediolani, sub titulo de bannitis, & pulcherrimè Danza *loco supra allegato*, *num*.69. vbi de mittentibus alimenta Bannitis, & alias res per vim, & minas.

Sextò, dubitari potest, an talis receptor sit suspectus de hæresi, & quo suspicionis gradu, in qua re 55.

Dicendum primò, certum omnino esse, hosce receptatores Hæreticorum scienter, esse de hæresi suspectos, conclusionem hanc vnanimiter docuerunt DD *infra* citandi, & in ea nulla adesse potest difficultas.

Dicendum secundò hosce receptatores, regulariter loquendo esse de hæresi suspectos 56. vehementer, ratio huius conclusionis est, quia omnes excommunicati ex causa fidei sunt vehementer de hæresi suspecti, vt probauit Eymer.*in Direct*, *p*.2.*q*.56.*n*.5.vers. *Quintus casus est*, at tales receptatores ipso facto ex causa fidei sunt excommunicati, cap. *excommunicamus*, §.*credentes de hæret*. igitur sunt suspecti de hæresi vehementer.

Et ita docuerunt Eymeric. *in Direct*, *p*.2.*q*.51.*n*.4.*& q*.56.*n*.6. Locatus *in Iudiciali Inquisitorum* in verbo *excommunicati n*.3.& in verbo *Pœna*, *n* 11.& in verbo *suspicio*, *n*.3. Franc. Leon.*in Thesauro fori Ecclesiastici*, *p*.3. *cap*.37. *n*.34. vers. *Quintus si quis*, Leonard.Duard.*ad Bullam Cœnæ*, *lib*.2.*cap*.1.*q*.33.*conclus*.2.*num*.31. Sanctarell.*de hæresi*, *cap*.12.*n*.3.*conclus*.3.Farin. *d.quæst*.182.*num*.133.

Bene verum est, quod in hac re diligentissimè considerari debent, qualitas personarum 57. receptantium, & modus receptationis, nam ex horum consideratione manifestè apparebit, aliquando suspicionem hanc vehementem esse aliquando leuem tantummodò, vti animaduertit Peña *ad Direct*.*p*.2. *q*.51. *comm*.76. *sub litera* C.& Farin *dict.num*.133.

Ex quibus colligitur, quod hisce receptatoribus indici debet abiuratio, modò de leui, 58. modò de vehementi secundum gradum, quē contrahunt suspicionis, ex hac receptatione. ita Peña *vbi suprà*, Farin.*d.n*.133.& Sanctarel. *d.c*.12.*n*.3.*concl*.3.*in fi*. vbi alios allegat.

Quomodo autem talis receptator debeat abiurare, & qua abiurationis forma, dicam in fine tituli præsentis.

Septimò, dubitari potest, quibus pœnis puniri debeāt huiusmodi receptatores hęreticorū. 59.

Circa

Circa quam rem videndi sunt Peña. *d. comm.* 76. vers. *Receptatores verò*, *Simanc. de Cath. Inst. tit.* 15. *n.* 14 Farin *in alleg.* 33. vbi de Receptatione Bannitorum, *& in q.* 182. *nu.* 132. *& seq.* Sanctarell. *dicto cap.* 12. *num.* 6. & seq. qui alios allegant.

In imponendis autem pœnis hisce receptatoribus hæreticorum, notanda est pulcherrima Doctrina Sousæ *in Aphoris. Inquis. lib. p. c.* 23. *num.* 20. quod vt pœna ordinaria receptatorum, vel etiam corporalis grauis imponatur, necesse est probare in receptante scientiã veram, quod receptatus sit hæreticus, idque plenè, & concludenter, vt enim alijs pœnis plectatur sufficit scientia præsumpta.

De materia autem probandi vtramque scientiam videndus est Mastrill. *decis.* 216. *num.* 25. *& seq.* & Castill. *decis.* 161. *n.* 33. & Regens de Ponte de *potest. Proreg. titulus. de pronis. fieri solit.* §. 3. *n.* 19. vbi Ioan. Baptista de Thoro, *in addit.*

§. VI.

De Hæretico Hæreticum receptante.

60. HÆreticorũ receptatores grauissimè puniendos esse vidimus suprà, Hæretici, enim qui communiter hostes dicuntur diù viuere non possent, sine istis receptatoribus, vt dixit Marius Muta *ad c. Regn. Sicil. c.* 52. *Regis Iacobi in* 1. *extensione* vers. *ampliare possumus, to.* 1. Quod & de receptatoribus Bannitorum plurimis more suo cumulatis dixit idẽ Muta *in eodem cap. Regn. Sicil. tom.* 2. *ad Capitulum* 108. *Regis Federici num.* 2.

Propterea non solum Catholici hæreticos, & Apostatas recipientes, sed Iudæi ipsi, ac hęretici alios hæreticos receptantes puniri debere ab Inquisitoribus, dixit idem Marius Muta *ad dictum cap. Regis Federici.* 108. *amplìat.* 21. *n.* 8. vbi allegat Oldrad. *cons.* 76. & Surd. *cons.* 498. *num.* 22. *& seq. vol.* 4. Loquitur autem Muta ibi, in indiuiduo hæretici, hæreticum receptantis, & doctrinam hanc extẽdit ad Bannitum receptantem alium bannitũ, id ipsum etiam docuit Sousa *in Aphorism. Inquis. lib.* 1 *cap.* 23. *num.* 26. vbi loquitur de Iudæis, & alijs infidelibus receptãtibus Apostatas, & hæreticos.

61.

§. VII.

De Conuersantibus cum Hæreticis.

62. COnuersationem familiaritatemque nimiam cum hæreticis prohibitam esse docuerunt Simanch. *de Cath. Inst. tit.* 11. *per totum*, & Repertorium Inquisit. in verbo *Communicare num.* 1. & *seq.* vbi Petrus Vendramen. *in addit. sub litera A*, qui alios cumulat.

Sub nomine autem conuersationis istius prohibitæ comprehenduntur, allocutio hæreticorum, Farin. *de hæresi quæst.* 182. *n.* 168. *& quæst.* 133. *num.* 13. vbi de alloquente cum Bannito, transmissio, & receptio litterarum, Decian. *in tract. Crim. lib.* 5. *cap.* 41. *nu.* 12. vers. 6. *ad Hæreticos*, Peña *comm.* 81. *litera D.* vers. *Iam vt vno verbo*, vbi quod tales transmittentes, vel recipientes &c. sunt suspecti de hæresi vehementer. 63.

Negotiatio cum hæreticis, Farin. *d. q.* 182. *n.* 171. vbi alios allegat Royas *singulari* 212. 64.

Visitatio hæreticorum, secundum text. in ca. *accusatus*, §. ille quoque *de Hæret. in* 6. & quod tales visitantes regulariter sint suspecti de hæresi vehementer, dixit Eymericus, *in Direct. p.* 2. *q.* 56. *num.* 8. Locat. *in Iudiciali Inquisit.* in verbo *suspicio*, *n.* 3. Farin. qui alios cumulat, *loco sup. cit. n.* 172. *& seq.*

Missio munerum ad hæreticos, contractioque parentelæ scienter cum ipsis, Locatus in verbo *suspicio*, *n.* 20. & 30. & quod tales mittentes, &c. sint suspecti de hæresi vehemẽter, dixerunt Eymeric. *in Direct. p.* 2. *q.* 56. *num.* 8. & Peña. *ibi comm.* 81. sub litera D, vers. *Iam vt vno verbo*, quos sequitur Farin. *vbi suprà, num.* 175. *& seq.* 65.

Plura de Hæreticis vitandis, videnda sunt apud Sanctarellum *de Hæresi, cap.* 78. & Martinum Becanum *in sua summ. Theol. tom.* 3. *c.* 16. *q* §. *& pluribus seq.* qui alios cumulant. 66.

Sciendum tamen, est generaliter hosce cõuersantes cum hæreticis suspectos esse de hæresi, fautoresque dici Hæreticorũ, ita Repert. *Inquisit. in verbo hæreticus*, vers. *Nota quod cõuersatio*, & in verbo *conuersatio*, vers. 2. & in verbo *Detegitur* vers. *Item si nunquam* vbi quod hæc suspicio est vehemens, Eymeric. *in Director. p.* 2. *q.* 56. *n.* 7. vbi quod hæc suspicio est vehemens, Locat. *in Iudiciali Inquisitorum*, in verbo *suspicio*, *n.* 15. vbi propterea, quod habentes familiaritatem, cum Hæreticis, propter vehementem suspicionem debẽt abiurare, Lud. à Paramo *de Orig. Sãctæ Inquisit. lib.* 3. *quæst.* 9. *num.* 166. *& sequ.* vbi, quod ex conuersatione vehemens oritur suspicio, ob quam tales conuersantes sæpe coguntur, vel se purgare, vel familiaritatem illam, & conuersationem abiurare. 67.

Quamuis hæc non ita indistinctè sint accipienda, nam non semper contra tales cõuersantes oritur suspicio vehemens, sed modò vehemẽs, modò leuis, secundum qualitatem personarum, loci, temporis, & aliarum circunstantiarum, prout dixerunt, Locat. *in Iud.* in verbo, *Credentes*, *n.* 2. Simanch. *de Cath. Instit. tit.* 11. *numero.* 9. & Farin. *dicta quæst.* 182. *numero.* 166. 68.

Addendum tamen est, ex Royas, *in tract.* 69.

de hæret.part.2.num.77. quod ex hac conuersatione, oritur indicium sufficiens ad torturā contra conuersantem, vbi ita dicit consuluisse, Bald.*conf.79.vol.3.* posse quendam Episcopum torquere conuersantem cum hæretico, si de hæresi accusaretur.

70. Sed quoniam hoc loco de conuersantibus cum hæreticis loquimur, dubitari potest, an in locis hæreticorum, liceat Catholicis adire templa hæreticorum, eorumque concionibus, precibus, ac ritibus superstitiosis interesse, non vt falsam fidem profiteantur, sed vt suo Principi obediant? in qua re

Concludendum omnino est negatiue, etiam si mors Catholicis ob id immineret, ita latissimè probauit Sanctarell. *de hæresi, cap.8. dub.1. per tot.* Sanch.*lib.2.in Decalog.cap.4. num.27.* & Suar.*in defens. Catholicæ fidei aduersus Anglicanæ sectæ errores, lib 6.cap.9.num.16.* asserens id esse sine vlla dubitatione, & ita fuisse in quodam Breui declaratum à Sanctiss. Paulo Papa V. attestatur Sanctarell.*vbi suprà, num.3. in principio, & in fine.*

71. Dicendum etiam hoc loco esset aliquid de instituente hæredem, in testamento scienter hæreticum, sed de hoc alibi, tantummodò pro nunc dixisse sufficiat, talem instituentem hæreticum esse de hæresi suspectum, siue hæreticus institutus sit extraneus, siue sit consanguineus instituentis, ita Carer. *de hæretic. cap.2.num.68.* Menoch. *de Præsumpt. lib.5. præsumpt.61 n.33.* Farin.*de hæresi, q.190.n.108.* & Sanctarell. *de hæresi, quæst.190. num.108.* & Sanctarell. *de hæresi, cap. 15. dub.3. numero 10. vers. Deinde quia,* qui alios Doctores allegant.

§. VIII.

De Defensoribus, & Aduocatis hæreticorum.

72. DEfensores hæreticorum sunt in duplici differentia, alij namque dicuntur ij, qui hæreticorum errores defendunt, & hi hæresiarchæ dicuntur, & de his iura non loquuntur cum verè sint hæretici, ita Eymeric, *in director.part.2.quæst.52.num.1.* vbi Peña *in com. 77.sub litera A, & B,* & Farin.*de hæresi, q.182. num.63.* & Simanch.*de Cathol.Institut.tit.15. num.8.* Leonard. Duard. *ad Bullam Cœnæ Domini, lib.2.can.1.q.32.num.1. & 2.*

Alij autem dicuntur hæreticorum defensores, quia eorum, non errores, sed personas defendunt, viribus, potentia, armis, vel fraude, & hi propriè defensores hæreticorum habentur, exempla videri possunt, penes Peñam *dict. comm.77.sub litera B,* qui alios allegat, quibus addi potest Sanctarell.*de hæresi, cap.11. dub.3. conclus.1.& seq.*

Et hi defensores hæreticorum sunt suspecti de hæresi, modò leuiter, modò vehementer, considerata qualitate defensionis, Eymeric.*dict.q.52.num.3.* Peña *dicta comm.77. vers. Hic autem modus defensionis,* Simanch. *d.titul. 15.num.9.* vbi quod considerandum est, an hæc defensio facta sit in iudicio, an extra, an cum armis, an sine, an verbis, an factis, Farin.*d.q.182.num.64.* Sanctarel.*vbi supra, n.27. in fi.* 73.

Ac proinde abiurare etiam coguntur tales defensores hæreticorum, iuxta Eymeric. *loco supra allegato, num.3.* & Peña *vbi suprà, sub litera D,* vbi alios allegat, & pœnas quibus tales defensores plectūtur enumerat, de quibus etiam vide Sanctarell.*vbi sup.n.28.* & Farin. *d. quæst.182.n.58.& seq* qui alios DD. referunt. 74.

Quoad Aduocatos verò, & Notarios, seu Procuratores, si in casibus ipsis non permissis (quæ enumerantur, à Farin. *de hæresi, q.197. num.54.& seq.* & Sanctarell. *de hæresi, cap.11. dub.2.per tot.*) & sine licentia Inquisitoris, (quæ omnino requiritur, Farin. *vbi suprà, num.77.*) Patrocinium hæreticis, hæreticorum fautoribus, receptatoribus, defensoribus, &c. præstēt, vltra pœnas de quibus, Farin & Sanctarel. *vbi suprà,* sunt etiam de hæresi suspecti, & contra eos, vti tales possunt Inquisitores procedere, & comprehenduntur sub nomine defensorum hæreticorum, ita Farin. *vbi sup. num.55.* & Sanctarell.*n.21. vers. imo aduocati,* qui alios latissimè allegant, & Leonard Duard. *ad Bullam Cœnæ Domini, lib.2.can.1.q.32.num.9. vers. Huius criminis,* Paulus Christineus *Decis. Curiæ Belicæ, vol.2.decis.34.num.9.* vbi quod nullo modo Aduocatus, potest accusato de hæresi, præbere suum patrocinium, nisi de licentia superiorum, & quod ita iudicauit Supremum Mechlinense Consilium, Freitas *ad Roder. de Confes. solicit, q.23. num.28.* vbi quod præbens consilium Inquisito, etiam iustum, inscio Inquisitore arbitrariè puniri debet, & ita practicatum in S.Officio attestatur Locatus *in Iudiciali Inquisitorum, casu 10. inter casus Placentiæ, fol.mihi 462.* Scortia *in selectas, const. Theor. 30. num. 1.* Pater Pueronus *dicto capitul.1. num.149.* 75.

§. IX.

De Credentibus hæreticorum.

DIsputant hoc loco DD. an hæreticorum credentes dici formaliter possint hæretici? circa quam quæstionem, ne in æquiuoco versemur,

Præmittendum est aliquem dici posse credentem hæreticorum pluribus modis. 76.

Primò quidem, quia credit hæreticorum erroribus, & ij propriè dicuntur hæretici, ita Eymericus

Eymericus *in Director.p.2.q.50.num.*1. Suar *de fide, disput.24. sect.* 1. *num.* 1. Marius Alterius *de censur.tom.*1.*lib.*5.*disput.*2.*cap.*3.verf. *Alios verò dicit,*Leonard. Duard. *ad Bullam Cœnæ Domini, l.*2.*can.*1.*q* 26.*n.*2.Royas *de heret.*1.*p. n.*298. *& pluribus seq.* Sãch. *in Decalog. tom.*1. *lib.* 2.*cap.*10.*n.*2. qui alios allegant, latissimè Farin. *dicta quæst.*182.*n.*111. *& seq.*

77. Secundò, illi credentes Hæreticorum dicuntur, qui licet nulli hæresi expresśè ad hęreant, credunt tamen hæreticos esse viros bonos, & habere bonam fidem, & sic credentes hæreticorum dicuntur habere Hæreticorum perfidiam non explicitam, sed implicitam, ita originaliter, dixit Palud. *in* 4. *sent. dist.* 13. *q.*3.*conclus.*7. Marius Alter. *de censur. loco suprà cit.* verf. *Secunda opinio est*, optimè Toletus, *in summa, l.*1.*c.*19.*nu.*5. vbi dixit hæreticorum credentes esse, qui errorem expresśè non habent, explicitè, sed implicitè tantum, cuius dictum singulariter commendat Farin. *vbi suprà*, *nu.* 104. verf. *Et ex omnibus prædictis*, Peña. *dicta comm.* 75. verf. *Petrus de Palude*, Sanctarellus *de heresi*, *d. c.* 11. *dub.* 4.*n.* 29. qui alios allegat, & hi propriè credentes Hæreticorum dicuntur, vt notarunt DD. alleg. Scortia *in selectas, Rom. Pontif. constit. Theoremate* 27. *& Theor.* 410.

78. Tertiò, alij videntur dici credentes Hæreticorum, de quibus non apparet. quod credāt hæreticorum erroribus explicitè, vel implicitè, sed videntur credere Hæreticorum verbis, iussionibus, &c. vt potè, quia hæreticos visitant, eis alimoniam præbent, ad eorum dictũ vadunt, & redeunt, &c. & hi propriè credentes Hæreticorum non dicuntur, vt notauit, Guido Fulcodius *in consult. ad Inquisit. quæst.* 9. cuius verba referuntur per Pegnam, *dicto comm.* 75. sub litera D, & Eymericus, *p.*2.*q.* 50. *n.* 5. verf. *Tales enim non iud.* Suar. *de fide, disput.*14. *sect.* 1 *nu.*2. vbi quod tales potiùs dicuntur fautores, quàm credentes hæreticorũ, Leonard. Duard. *dicta q.*26. *suprà.cit. num.* 8. vbi quod asserens hæreticos esse viros bonos, non potest ex hoc dici credens Hæreticorum, sed fautor, quod idem, voluit Suar. *de censur. disput.* 21. *sect.* 2. *num.* 6. *& seq.* & Sanch. *in summ. lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 3.

79. Isti tamen licet propriè credentes non dicantur, tamen sunt de hæresi suspecti vehementer, vel leuiter secundum qualitatem, & modum circumstātiarum, Eymeric. *in Direct. p.*2.*q.*50.*n.* 5. Duard. *vbi suprà, n.*8.& 9. verf. *Imo prædicti*, Peña *d.comm.* 75.*sub litera E*, vbi, quod ob id coguntur tales abiurare.

80. His præmissis ad quæstionem respondendum est, credentes Hæreticorum esse formaliter hæreticos, loquendo tamen de credentibus propriè Conclusionem hanc docuerunt latissimè Duard. *dicta q.* 26.*per totam*, Suar. *de Fide, disput.* 24. *sect. prima, nu. primo*, *vbi* quod ad essentiam hæresis nihil refert, an explicitè & in particulari, an implicitè, & in vniuersali, & generali Hæreticorum errores credantur, Sanch. *in citato cap.* 10. *num.* 2. Sanctarell. *de heresi*, *dicto cap.* 11. *dubio* 4 *n.* 30. *conclus.* 2.

Et si opponatur, quare ergo in Bulla Cœnæ excommunicātur in primo Canone, Hæretici, & eorum credentes, nam hoc modo, hæc vltima verba essent superflua, 81.

Respondendum est cum Duardo. *vbi suprà, num.* 11, verf. *ad secundum*, & Sanctarell. *loco cit.* quod specialis excommunicatio fuit lata contra credentes Hæreticorum, ad maiorem declarationem, nam cum duobus modis possit quis credere Hæreticis, vel distinctè assentiendo eorum erroribus, vel confusè, licet ambò sint hæretici, tamen quia credentes secundo modo nihil distinctè credunt contra fidem, proprio nomine ad maiorem declarationem sunt expressi, Quod etiam docuit Pater Pueronus Abbas Gen. Oliuetanus, Do. ac conciuis meus *in Bullam Cœnæ, cap.* 1. *num.* 116.

Et hinc est, quod in Bulla Cœnæ Pij V. desunt illa verba, & eorum credentes, vt animaduertit, Nau. *in summ. cap.* 27. *numero* 55. Sanctar. & Duard. *vbi suprà.*

Superest modo, vt videamus, ex quibus cognoscantur Hæreticorum credentes. Et quidem cognoscuntur verbis, & factis, vti dixerunt Eymericus *in Direct. p.* 2. *q.* 50. *num.* 2. & Peña *ibi* Verf. *Quomodo*, 82.

Verbis credentes dignoscuntur, si verbis profiteantur se Caluini erroribus credere, ita Eymericus, & Peña *locis indicatis*, Duard. qui alios allegat. *d.q.*26. *num.*4.

Opere autem, vel facto cognoscuntur ex pluribus, & primò quidem, si sermones, seu prædicationes Hæreticorum audierint pluries, nam tales dicendi sunt ex hoc Hæreticorum credentes, ita Eymeric. *d. q.* 50. *num.* 3. Peña. *dicto comm.* 75. verf. *& quamuis hæc sit*, vbi quod nõ sufficit ad hoc vnicus, nec binus actus, & hoc alleg. Concil. Narbonense, de quo ibi latissimè Farin. *dicta q.* 182. *n.* 115. & *seq.* Duard. *d.q.*26. *num.* 5. Suar. *de fide, disp.* 24. *sect.* 1. *num.* 3. *in fi.* & Sanctarellus *de Heresi, dicto cap.*11.*num.* 31. *concl.* 3. qui alios allegat, Sousa, post hæc scripta visus, *ad Bullam Cœnæ*, *disp.* 8. *num.* 10. 83.

Et licet semel, vel bis audiens conciones hæreticorum nõ possit ob id dici credens hæreticorum, non tamen ob id immunis redditur à suspicione Hæresis leui, vel etiam vehemēti, secūdum qualitatem personæ audiētis, & aliarum circumstantiarum, ita Archid. cap. *Quicumque de hæreticis in* 6. *num.*2. Io. Andr. *n.*3. & Gemin. *num.*7. Sanctarell. *de heresi, loco* 84.

citato, num. 31. Farin. qui alios cumulat, *n.* 120. ſed præ omnibus videndum eſt Concilium Tarraconenſe, apud Peñam *part. 2. fol. mihi* 210. *in principio* §. *Suſpectus de hæreſi.*

85. Secundò, credentes hæreticorum cognoſcuntur, ex eo, quod in infirmitate conſtituti, petunt hæreticos, vt ab eis conſolationem recipiant per manus impoſitionem, ita Concil. Narbon. apud Peñam *dicta comm.* 75. *ſub litera A*, Farin. *d. q.* 182. *num.* 110. *& ſeq.* Sanctarel. *d. n.* 31. & de hoc habemus textum in cap. *filij, de hæret. in* 6. Pleniſſimè Peñ. *p.* 3. *com.* 170. *per tot.* Pater Pueronus ad Bullam Cœnæ, *cap.* 1. *num.* 121. qui tamen in foro conſcientiæ, hoc non admittit, hoc tamen limita vt non procedat, ſi infirmus dum petiit hæreticos non erat ſanæ mentis, ita glo. & DD. in d. c. *filij*, Farin. *num.* 111. & Peñ. *vbi ſuprà*, an antè infirmus in prædicto caſu præſumatur ſanæ mentis, & an, & cui incumbat onus probandi infirmum eſſe vel non eſſe ſanæ mentis, & in quibus caſibus non poſſit infirmus admitti ad probandum ſe tunc fuiſſe non ſanæ mentis, vide textum in dicto cap. *filij*, vbi DD. Farin. *vbi loco cit. num.* 112. *& ſeq.* & Peñ. *dicto comm.* 170.

§. X.

De Conſultoribus Hæreticorum.

86. BReuiter dicendum, conſilium Hæretico præſtantes dicendos eſſe fautores hæreticorum, ac proinde de hæreſi ſuſpectos, provt ſunt fautores, ita Farin. *dicta quæſtione* 181. *num.* 3. optimè Concil. Tarracon. apud Peña *part.* 2. *folio mihi* 210. *in principio*, & ad hoc videnda eſt Conſt. Innoc. IV. *Ad extirpanda*, §. *quicumque verò*, & alia Conſtit. Clem. IV. *Ad extirpanda*, §. *quicumque verò*, inter literas Apoſtolicas, pro S. Officio, illa *fol.* 6. hæc *fol.* 30. *poſt Directorium.*

§. XI.

De Tortura Hæreticorum fautoribus danda.

87. OMittendo pro nunc illos, qui leuiter hæreticis fauent, quibus illud torturæ genus infligi debet, quod datur leuiter ſuſpectis, de quo dixi in titulo de Blaſphemis, & latius titulo de ſortilegis, & alibi ſæpiſſimè.

Quoad eos, qui magnopere hæreticis fauent, & vehementer ſunt ſuſpecti, maximè in caſibus, de quibus Concilium Narbon. *c.* 14. 15. 16. apud Peñam *part.* 2. *com.* 78. verſ. *Iam ſi noſce*, Dicendum quod, iſti tales fautores adhibita tortura diligenter interrogari debent de cauſa, cur hæreticis fauorem præſtiterunt provt, etiam docuit Farin. *d. q. num.* 182. *n.* 69. vbi de impedientibus ſanctum Officium, & *num.* 133. *& num.* 85. 55. Sicuti etiam torquendi ſunt, ſuper compicibus, iuxta ea quæ dixi *in titulo de tortura*, *parte tertia huius operis, & ſupra in hac* 2. *part. tit.* 1. §. 19.

§. XII.

De abiuratione Fautoribus huiuſmodi iniungenda.

CIrca quæſtionem hanc, ſupponenda eſt hoc loco communis DD. traditio, quod pro qualitate ſuſpicionis, gradus quoque abiurationis eſt ſuſpecto iniungendus, ita vt ſi fautor ſuſpectus ſit de hæreſi leuiter, ei leuis ſit abiuratio indicenda, ſi verò vehementer, abiuratio de vehementi. 88.

Præmittendum etiam eſt quod licet regulariter non ſubſiſtat abiuratio generalis non expreſſis particularibus erroribus ſeu hæreſibus, Attamen hoc fallit in abiuratione fautoribus iniungenda, ita Eymeric. *in Director. p.* 2. *q.* 54. *n.* 4. vbi Peña *in comm. ſub litera C*, & Repert. Inquiſit. in verbo, *Fautores*, Leonardus Duard. *ad Bullam Cœnæ Domini*, *lib.* 2. *can.* 1. *q.* 33. *num.* 34. nam cum iſti fautores hæreticorum in nullam ſpecialem, & particularem hæreſim videantur conſentire, ideo nullam in ſpecie hæreſim abiurare poterunt, & ſic ſatis erit, ſi in genere dicat, ſe fautor deteſtari omnem hæreſim cuius ſuſpicionem fauendo hæreticis, eoſdem receptando, aut inquiſitoris Officium impediendo contraxit. Eymer. *vbi ſuprà* Peña *ibid.* & Leonard. Duard. *ad Bullam Cœnæ, loco cit. num.* 34. 89.

Hiſce præmiſſis dicendum eſt, quod ſi præmiſſa tortura appareat fautorem (fautoris nomen hoc loco accipiendo genericè, vt dixi ſuprà in principio tituli) potius perſonæ, quàm errori voluiſſe fauere, tunc ſufficit illa generalis abiuratio, de qua *ſuprà*. Quod ſi ſecus ſit, & aliquæ aliæ coniecturæ, concurrant, ex quibus oriatur ſuſpicio eum, qui ſe fautorem exhibuit, eoſdem, cum hæretico habere errores, vt quia v. gr. diſtinctè ſciat omnes illius hæretici, cui fauit, hæreſes, tunc vltra generalem hæreſum abiurationem, de qua *ſuprà*, cogendus omnino eſt talis fautor etiam ad particulares errores, & hæreſes abiurandas, ita Peña *dicta comm.* 79. ſæpè citato verſ. *In hac tamen difficultate*, Farin. *de hæreſi, q.* 182. *n.* 55. vbi de tortura, & abiuratione iſtorum fautorum. 90.

Sed hic pulcherrima inſurgit dubitatio, an ſcilicet qui relabitur in fautoriam iam de vehementi abiuratam, vel etiam aliam, poſt tamen abiurationem de vehementi alterius fautoriæ; ſit habendus pro relapſo; In qua re licèt Locatus *in Iudiciali Inquiſitorum*, in verbo *Relapſi*, *num.* 5. verſ. *Quidam autem ſunt relapſi*, 91.

lapsi, ex Concilio Tarracon. de quo *in directorio, part. 2. fol. 120.* visus fuerit inclinare in partem affirmatiuam.

Attamen contraria sententia negatiua est verior, communior, ac pietati huiusce S. Tribunalis magis accommodata, & eam tenent Peg. *p 2. comm.* 83. vers. *Sed tota difficultas*, Farin. *de haresi, q.* 195. *num.* 36. *& seq.* & Sanctarell. *de haresi, cap.* 42. *dub.* 5. *num.* 14. qui alios allegant.

Et ratio istius conclusionis est, quia de natura, & essentia relapsi est, vt de aliquo lapsu constet in hæresim, ad hoc, vt talis relapsus possit brachio sæculari, pœna relapsis debita puniendus relaxari, Alphons. à Castr. *de Iustit. haretic. punit. lib. 2. cap. 2.* Simanch. *de Cath. instit. tit.* 57. *num.* 5. & nos latè in tit. *de Relapsis*, At qui iterum fauet hæreticis, non constat ob id, quod in hæresim inciderit, igitur non erit relapsus.

92. Si tamen quis non solùm bis in abiuratam fautoriam, vel aliam relaberetur, sed pluries, & pluries, tunc cum Peg. *vbi suprà*, vers. *Hoc vnum*, & Farin. *dicta q.* 195. *n.* 39. dicendum esset omnino talem brachio sæculari relaxandum esse, debitis pœnis mulctandum.

93. Ad hanc tamen traditionem deueniendum non esset inconsulto Supremo Senatu vniuersalis Inquisit. Romanæ, provt semper, vbi de hominis vita agitur consulendus est, ita Campeg. ad Zanchin. *de haret. cap.* 17. *sub litera A*, Decian. *in tract. crim. tom* 1. *lib.* 5. *cap.* 51. *num.* 85. Peña *d. comm.* 83. vers. *Si cui tamen*, & Farin. *d. q.* 195. *de haresi, num.* 38.

§. XIII.

De pœnis Fautoribus hæreticorum imponendis.

94. DE pœnis fautoribus, defensoribus, Consultoribus, Auxiliatoribus, Credentibus, & Receptatoribus hæreticorum, imponendis, videndi sunt latissimè de hac materia tractantes, Peg. *p. 2. in Director. comm.* 76. vers. *Receptatores verò*, vbi de pœnis receptantium hæreticos, & *comm.* 77. vers. *Et debent abiurare*, vbi de pœnis defensorum, & *comm.* 78. vers. *& duodecim magnas*, vbi de pœnis fauentium hæreticis, & *comm.* 79. vers. *At dubium est*, vbi de pœnis impedientium Sanctum Officium, Farin. *de haresi, q.* 182. *n.* 37. *& seq. & num.* 58. *& seq.* vbi de pœnis defens. hæret. & *num.* 71. *& seq.* vbi de pœnis Imped. Sanctum Officium, latissimè etiam Leonard. Duard. *ad Bullam Cœna Domini, l. 2. can. 1. q.* 27. vbi de pœnis credentium hæreticorum, *& q.* 33. *per totam*, vbi de pœnis receptatorum, fautorum, & defensorum hæreticorum, Sanctarell. *de haresi, cap.* 11. *& cap.* 12. qui alios DD. allegant.

Hisce pœnis de more S. Officij addendæ sunt fautoribus pœnitentiæ salutares, Ieiunia, Orationes, Eleemosynæ, Peregrinationes, &c. 95.

§. XIV.

Quomodo cum fautoribus, &c. hæreticorum Confessarius se gerere debeat.

SI fautoria, receptio, defensio, conuersatio, & credentia in Bulla Cœnæ Domini prohibitę sub excommunicationis pœna, iunctam habent hæresim, tunc confessarius, cum fautoribus, receptatoribus, defensoribus, & credentibus hæreticorum, eo modo se gerere debet, quomodo cum se gerere debere, cum hæreticis, diximus *suprà, tit. 2. §. fi.* 96.

Si autem delicta illa ab hæresi, sint seiuncta illorumque delictorum Rei, catholicam semper mentem sese habuisse profiteantur, tunc quoniam (licet hæretici non sint) tamen sunt excommunicati excommunicatione Bullæ Cœnæ, antequam eos confessarius absoluat diligenter animaduertat, an talem habeat facultatem. 97.

Censuræ enim Bullæ Cœnæ, soli Summo Pontifici sunt reseruatæ, præterquam in articulo mortis, ita vt nec Concilium Generale, nec Collegium Eminentiss. Cardinalium ab eis possint absoluere, §. Cæterum à prædictis sententiis, in Bulla prædicta Cœnæ, Nald. *in summ.* in verbo *Bulla Cœna, num.* 60. Et cum in memorata Bulla reuocentur, quæcunque facultates, & indulta, quibusvis concessa, ac quælibet Concilij decreta, Regulares, virtute cuiusdam Bullæ Pij V. de qua mentionem facit Portel. *in dubiis Regular.* in verbo *Abbas, n. 6.* & Suar. *de Pœnit. tom. 4. in tertiam partem D. Thom. disp.* 30 *sect.* 2. *num.* 7. nunc absoluere ab hæresi occulta, non poterunt, vt reseruata virtute Bullæ Cœnæ, sicuti, nec ab aliis casibus eiusdem Bullæ, etiamsi tractaretur. 98. 99. 100.

De Prælatis regularibus respectu suorum subditorum, ita Diana, qui alios more suo cumulauit, *resolut. Moral.* 1. *p. tract.* 5. *resol.* 6. & Tamburin. *de Iure Abb. tom. 2. disput.* 14 *quasito* 15. *per totum, & quasito* 17. *similiter per totum*, & ratio est, quia Bulla Cœnæ expresse tollit facultates, & indulta concessa Regularibus & Monasteriis, & singulo anno renouatur, & publicatur, igitur sufficienter, intelligitur sublatum dictum indultum Pij V. & cuiuslibet alterius summi Pontificis, quidquid in contrarium voluerit, Perin. *in priuil. Minim. tom.* 1. 101.
Constit. 4. Sixti I V. §. 5. *num.* 6. *& seq.* ac alij à Diana, & Tamburino allegati.

Si tamen confessarius aliquis haberet à Summo Pontifice, facultatem absoluendi à casibus Bullæ Cœnæ, excepta hæresi, dubium est, an tunc posset absoluere hosce fautores, defensores, 102.

fensores, credentes, & receptatores hæreticorum.

Et breuiter, quando non sunt formaliter hæretici, arbitror virtute illius facultatis eos posse absolui, sic de Bulla Cruciatæ, concedente absolutionem à casibus quibuscumque etiam Bullæ, excepta hæresi, plurimi DD. relati à Diana *vbi suprà, resol.*7. quibus addo, videndum omnino Henriq. *in Summa, lib.*6. *de Sacramento Pœnitentiæ, cap.*16. *num.*1. *in addit.* verſ. *Quare de se videtur*, vbi loquitur etiam de Schismaticis, quando schisma non est cum hæresi coniunctum, & rationem addit ibi, Henriquez quia exceptio firmat regu-
103. lam in casibus non exceptis, & verè non est tanta ratio hæresis, ac aliorum delictorum non habentium annexam hæresim, & post hæc scripta visus Pater Pueronus Abb. Generalis. Oliuetanus *ad Bullam Cœnæ, cap.*1. *n.*248.

Circa hos tamen fautores notandum est, quod in Bulla cœnæ excommunicantur fautores hæreticorum, Quare fautores suspectorum tantummodò de hæresi, non erunt ligati memorata censura, Pater Pueronus *dict. cap.*1. *num.*168. qui alios allegat, & nos *suprà*, §.1. *n.*9.

104. His de potestate Confessarij consideratis grauitatem horum delictorum pœnitenti proponet considerandam, tum ex insigni loco scripturæ Sacræ, *lib.*2. *Paralip. cap.*19. Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitia coniungeris, idcirco iram Domini, mereris, tum ex D. Basilio, relato in cap. *qui consentit.* 11. *quæst.*3. in hæc verba. Si quis peccantem defendit, acrius, quam ille, qui peccauit coerceatur, tum denique ex diuina horum delictorum punitione, quæ colligitur, ex primo Regum cap.15. vbi Dominus, Saul Regno priuauit, quia Regi Agag pepercit.

105. Mox benignè eum corriget, id est, vt explicat D. Greg. Nazianz. *Orat.*26. *de moderatione, in disputationibus seruanda.* leuiter, & humanè, non vt hostis, neque vt durus, aut rigidus Medicus, adhorteturque vt peccata prædicta in futurum fugiat, velut à facie colubri, Eique tandem pœnitentias, & satisfactorias, & præseruatorias, iniungat, iuxta regulas in hac ma-
106. teria, à DD. traditas. & præsertim, à Coninch. *de Sacram. part.*2. *disput.*9. *de satisfactione, dub.*8. *per totum.*

TITVLVS V.

De Polygamis.

SVMMARIVM.

1 *Polygamiæ duæ species.*
2 *An sit prohibita, & quo iure, opinione hæreticorum.*
3 *Sententia Catholica.*
4 *An Polygamia esset licita, ante legem Euangelicam.*
5 *Pluralitas virorum, respectu vnius mulieris est, omni iure prohibita.*
6 *Opinio Sanch. refertur, & confutatur, n.*7.
8 *Opinio Menochij refertur, & confutatur, n.*9.
10 *Quot modis dicatur aliquid esse contra ius naturæ.*
11 *Dominium corporum nostrorum est apud Deũ,*
12 *Quomodo polygamia sit contra ius naturæ.*
13 *Polygamus est suspectus de hæresi, & cur, num.*14
15 *Quid in ducente secundam vxorem clam, Refertur opinio Auctoris repertorij Inquisitor.*
16 *Confutatur opinio prædicta, num.*17.
18 *Polygamia an sit delictum mixti fori, opinio Simanchæ.*
19 *Opinio Genuensis.*
20 *Vera Sententia, & illius probatio, vbi optima Doctrina Cantera, & Trasmiera.*
21 *Hodie Polygamia ad solos Inquisitores spectat, num.*22.
23 *Reprobatur decisio* 36. *Franchi.*
24 *Secundum Matrimonium non contrahitur, nisi habito certo nuntio.*
25 *Praxis curiarum Ecclesiasticarum, in hac materia.*
26 *Contrahens secundum Matrimonium ob absentiam longam viri non seruata forma, cap.* Dominus. de secundis nuptiis, *secundum Simanch. & Guttier. non subditur iudicio Inquisitorum.*
27 *In contrarium est veritas, quæ quotidie practicatur in S. Officio.*
28 *Probatur conclusio, & respondetur rationi Simanchæ, n.*29. *vbi Decisio S.C.S. Officij de Vrbe in casu occurrenti.*
30 *An subsit Inquisitoribus contrahens, secundum Matrimonium, ob nullitatem primi prætensam, nondum tamen declaratam, num.*31. *vbi an talis, sic contrahens Matrimonium possit excusari ab abiuratione, & quid si secundum Matrimonium sit nullum, & cõtrahens protestetur, quod per quæcunque verba non intendit illud contrahere.*
32 *An coniunx contrah. sponſ. cum alia viua coniuge subdatur foro Inquisitorum, opinio Riccij.*
33 *Reprobatur Riccius.*
34 *A præparatoriis infertur ad præparatum.*
35 *Casus de quo in §. præced. accidit Cremonæ.*
36 *Costa Papiensis alleg. §. Superiori loquitur in sponsalibus de præsenti.*
37 *Pater Diana loquitur in sponsalibus de futuro, & alij ibi allegati.*
38 *Non iuris effectus, sed animi destinatio attenditur, in hac re.*
39 *Pari Infamia pœna afficiuntur, qui binas nuptias*

tenetur alere, & in subsidium mater, & seq. vbi latè reprobatur, Surd. de Alim. tit. 1. quæst. 14. num. 8. & Sanch. dict. disp. vlt.

104 *Cum Parens vnus est diues, alter pauper, semper à diuite filij sunt alendi.*

103 *Declaratur, text. cap. 2. qui filij sint legitimi, &c. cum haberet, de eo qui duxit in Matrimonium quam polluit per adulteriū.*

105 *Confessarius quomodo se gerere debeat cum Polygamo habente errorem in intellectu, remissiuè.*

106 *Polygamus non habens errorem in intellectu potest absolui à quocumque confessario, n. 18. vbi quid de sortilego, blasph. hæreticali, & similibus.*

107 *De grauitate huius delicti.*

108 *Polygamo existente in mala fide, secunda Vxor lucratur omnia sibi donata etiam pretiosa.*

109 *Quomodo se gerere debeat Confessarius cū Muliere, quæ secundò nupsit, & dubitat de vita prioris viri, circa debitum reddendum secundo viro, & seq. vbi quid si factis diligentiis adhuc mulier est dubia, & non potuit certificari.*

111 *De pœnitentia Sacramentali iniungenda Polygamo.*

1\. POlygamiæ duæ sunt species, altera est plurium vxorum successiuè, de qua tractant latissimè DD. de irregularitate, & Matrimonio tractantes, & in specie Card. Bellarm. *tom. 2. controu. de Matrim. contro. 3. cap. 9.* Sanch. *de Matrim. lib. 7. disp. 81. & pluribus seq.* Suar. *de cens. disp. 49. per tot.* qui alios cumulāt, & de hac hoc loco agendum nobis non est, altera species est plurium vxorum simul ductarum, & de ista (quoniam vt infrà videbimus hæresis suspicionem inducit) in præsenti nobis est pertractandum.

§. I.

An Polygamia sit prohibita, & quo iure.

2\. IN lege Euangelica licitam esse Polygamiā impiè dixerunt Anabaptistæ, & Lutherus prout illos referunt, Card. Bellarm. *loco suprà cit. c. 10.* Valentia *in 3. part. tom. 4. disp. 10. q. 1. punct. 3.* vers. *Quod igitur attinet.*

3\. Sed in contrarium est Catholica veritas definita in concilio Trid. *sess. 24. canon. 2.* hisce verbis *Si quis dixerit licere Christianis plures simul habere vxores, & hoc nulla lege diuina esse prohibitum, Anathema sit.*

Neque noua est hæc Tridentini Concilij definitio, nam olim etiam idem definitum fuit à Syricio Papa *in Epist. 1. & ab Innocent. I. Epistol. 9.* & à multis aliis, de quibus, *tot. tit. de sponsa duorum*, & apud Gratianū 24. q. 3. c. *An non.*

Probatur hæc veritas Catholica, primò, ex primæua Institutione Dei, de qua Genesis 2. Quamobrem relinquet homo Patrem suum, & Matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Ex quo loco notanda sunt verba illa, vxori suæ, & etiam illa, & erunt duo, quæ polygamiam excludunt.

Secundò, hoc idem euidentius colligitur ex cap. 19 Matth. vbi interrogatus Iesus à Iudæis, an licita esset vxoris repudiatio, respondet quod non, & adducit supradictum locum Genesis. Et cum Iudæi instarent Moysem permisisse libellum repudij, Resp. Christus ad duritiam cordis vestri permisit Moyses vobis dimittere vxores vestras, ab initio autem non fuit sic.

Tertiò probatur hoc ipsum, ex Paulo *ad Corinth. Epist. 1. c. 7* ibi, vnusquisque habeat vxorem suam, & ex aliis quam plurimis locis, de quibus apud Bellarm. & Valent. *loco alleg.*

Difficultas est, an hæc prohibitio sit particularis legis euangelicæ, an etiam ante legem illam extiterit lex aliqua naturalis, aut diuina positiua, polygamiam prohibens. 4.

Qua in re, supponendum est hic non tractari de pluralitate virorum respectu vnius mulieris, nam omnes concludunt iure naturali talem polygamiam prohiberi, vtpotè contrariam productioni prolis, quæ est primarius Matrimonij finis, ita D. Thom. *in 4. dist. 33. q. 1. art. 1. ad 7.* Sanch. *loco cit. disp. 80. num. 4. in fi.* Bellar. *d. c. 10.* vers. Quartò polygamia, solū igitur hoc loco agendum est de Polygamia plurium vxorum respectu vnius viri. In qua re 5.

Caietanus 1. *ad Timoth.* c. 3. explicans ea verba, oportet Episcopum esse vnius vxoris virum, ait, tunc temporis multos habuisse plures vxores eo, quod nullibi id reperiatur interdictum, Et *Marci* 10. explicans ea verba. Quicumque dimiserit vxorem, ait, legem de vxorum pluralitate nullibi in canonicis libris esse prohibitam, ex quibus colligitur quod Caietanus, non solum sentit polygamiam fuisse in veteri lege licitam, sed etiam eam in Noua Euangelica non fuisse prohibitam.

Verùm hæc sententia confutatur ex loco Matth. 19. suprà adducto, & apertius ex cap. *Gaudemus, de diuortiis*, ibi, nec vlli vnquam licuit insimul plures vxores habere, nisi cui fuit diuina reuelatione concessum. Et ideo sententiam hanc Caiet. latiùs confutarunt, Sanch. & Bellarm.

Sanchez *in sæpè citata disp. 80. n. 7.* vers. *Ceterùm vt quid*, duplex ius naturæ distinguit, primarium vnum, quod primis naturæ principiis (qualia sunt præcepta Decalogi) continetur, & in hoc Deus nequit dispensare. Alterum est, quod ex illo tamquam conclusio ex principiis deducitur, & in hoc Deus dispensare potest. 6.

Hoc

Hoc supposito, ait Polygamiam natura sua esse contra ius naturæ secundarium, non pri-
7. marium. Verùm sententiam, hanc confutat, & bene Conich. *de Sacram. tom. 2. disput. 26. dub. 5. nu.* 15. tum quia, nulla exempla, quæ extra controuersiam sint assignantur, quibus ius illud naturæ secundarium explicetur, tum quia vel hoc secundarium naturæ ius deducitur, tamquam conclusio necessaria, & tunc in illo non poterit dispensari, nisi dispensetur in principijs primis, sicuti in necessaria consequentia, etiam si antecedens possit esse falsũ vera existente conclusione, attamen impossibile est hanc euerti, nisi euertatur antecedens, vel ex primis principijs deducitur tantùm ex quadam decentia, & tunc non obligabit, nisi ex illa decentia.

8. Menoch. *de Arbitr. Iudicum, casu* 420. *nu.* 46. *& pluribus sequ.* in ea fuit sententia, Polyhamiam, natura sua, iure naturali esse prohibitam, eiusdem fuit Sententiæ Ledesma *de Matrimonio, quæst.* 65. *art.* 1. *concl.* 2.

9. Verum neque Sententia hæc sic generaliter sumpta potest defendi, nam vxorum pluralitas non aduersatur primario Matrimonij fini, sed illum optimè assequitur, cum vnus vir multis fœcundandis mulieribus earumque liberis educandis sufficiens sit, qui est primarius Matrimonij finis, igitur pluralitas illa non videtur lege naturali prohibita. Pro solutione istius difficultatis.

10. Supponendum primò posse aliquid tripliciter dici contra ius naturæ, Primò, quod secundum se, & intrinsecè includat malitiam saltem obiectiuam contra naturam, seu iuri naturæ repugnantem, hoc modo contra naturam sunt, odium Dei, & peccatum contra naturam, & in his non potest Deus dispensare. Secundò quando secundum se non ita absolutè repugnat iuri naturæ, quin possit sæpe licite fieri, tamẽ quandoque repugnat, ratione alicuius adiuncti repugnantis iuri naturæ, sic copula Petri cum Ioanna est contra naturã ante nuptias, quia est accessus ad non suam, post nuptias licita, cum tamẽ sit eiusdem physicæ speciei cum præcedẽte. Tertiò, quando solum illicitum est ratione alicuius periculi peccandi contra ius naturæ, vt habitatio Sacerdotis cum Iuuenculis.

11. Supponendum secundum, nos non habere dominium nostrorum corporum, & rerum, sed Deum, quod ex infinitis propemodum sacræ scripturæ locis colligi potest apertissimè. Hinc fit, vt iure Deus possit nobis concedere, vt sine peccato innocentem occidamus & hoc modo Abraham filium occidisset, nisi ab Angelo fuisset impeditus, sicuti etiam potest Deus concedere, vt aliquorum bona surripiamus, provt contigit in Israelitis, qui Ægyptios spoliarunt, quia scilicet. Deus vitæ bonorumque nostrorum est supremus Dominus, his suppositis.

Dicendum est Polygamiam non esse contra ius naturæ primo modo, attamen esse cõtra ius naturæ, secundo, & tertio modo dictum, ita Coninch. *de Sacram. tom. 2. disput. 26. dubio secundo, à num.* 19. *vsque ad* 29. & Mart. Beccanus, *in secunda parte sua summa, Tractat. tertio, capitulo tertio, n.* 9. 12.

Ratio primæ partis conclusionis est, quia aliàs non potuisset Deus, cum Patriarchis veteris testamẽti dispensare in hac vxorum pluralitate, cum Deus contra ius naturæ dispensare nequeat, Beccanus, qui alios allegat. *loco proximè citnum.* 5. qui latè articulum tractat, & alios DD. allegat.

Deus cum Patriarchis illis dispensauit in hac vxorum pluralitate, vt probatur ex cap. *gaudemus, de Diuortijs, igitur,* &c.

Ratio secũdæ partis est, quia vir per Matrimonium tradidit potestatem sui corporis primæ mulieri, igitur secũda mulier non potest vti illo eodem met corpore, nam esset vsus rei alienæ inuito Domino.

Et insuper multæ occasiones sunt peccandi ob Polygamiã, prout latè deduxit Bellar. *loco citato, cap.* 10.

Ex quibus patet, quomodo Deus dispensauerit cum Patriarchis in Polyg. nam vti supremus omnium rerum Dominus, voluit vsum corporis, qui per priorem contractum, vni tantum fœminæ datus est, communem esse posse duabus, priorem contractum ex parte rescindendo, ita Beccanus *loco citato, n.* 9. *in fi.* & de hac materia prohibitionis Polygamiæ, vide Dionysium Gothofredum eruditissimè loquentem in suis notis, ad l. *Nemo Iudæorum,* in verbo, *Nec in diuersa sub vno tẽpore coniugia,* Cod. *de Iud. & Calicolis,* & præ omnibus Illustrissimum D. Dom. Didacum Garcia, de Transmiera, post primæ huiusce partis Impressionem visum *in suo doctissimo tractatu de Polygamia lib.* 1. *per plures Quæstiones.*

§. II.

An Polygamus sit de Hæresi suspectus.

Polygamum de Hæresi suspectum esse, clarè constat apud omnes ferè DD. de hac repertractantes, præsumitur namque malè sentire de Sacramento Matrimonij, & tenere licitum esse plures vxores simul ducere, prout sentiebant Anabapt. Lutherus, & spurcissimus Mahumetus, ita docuerunt Lapus in *cap. accusatus* §. *sane de Haret. in* 6. Farin. *ibid. in principio, num.* 3. Io. Lupus, *in repet. cap. per vestras,* §. 18. *n.* 25. *de Donat. inter virũ, & vxorem,* Brunus, *de haret. l.* 1. *c.* 2. Menoch. *de Arbitr.* 13.

de Arbitr. Iudic. casu 420. *num.* 214. Simanch. *de Cath. instit. Rubr. de matrim. num.* 2. *& in Enchiridio Violatæ Relig. Iudicum titulo de nefariis nuptiis, num.* 5. Peña *ad Director. part.* 2. *quæst.* 56. *comm.* 81. vers. *de eo qui viuente prima vxore*, Iacob. Graff. *lib.* 5. *suarum decis. aurearum, cap.* 18. *num.* 16. Nauarr. *cons.* 1. *de hæretic.* Guttier *Pract. quæstione lib.* 2. *quæstione* 8. *num.* 1. Farin. *de hæresi, quæst.* 178. *num.* 68. *& & seq & de delictis carnis, quæst.* 140. *num.* 24. Barbosa *de Officio & Potestate Episcopi parte* 2. *Allegat.* 40. *num.* 44. Praxis Archiepiscopalis Neapol. Genuens. *cap.* 68. *num.* 12. & Ricciullus *de Iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium, lib.* 5. *cap.* 11. *num* 19. qui alios antiquiores Doctores allegant inter quos, nullus latius materiam hanc pertractauit, quam Albertin. *de agnoscendis assertionibus Cath. quæst.* 23. *per totam*, Fernandez de Otero *quæstione Iuris, parte* 3. *quæstione* 9. *num.* 2. Matienz. *in lib.* 5. *Nouæ Recopilat. legum Hispan. titul* 1. *lib.* 5. *glos. secunda, num.* 3. & Salcedo *ad capitulum* 84. *Diaz.* versic. *Nec illud hoc loco.*

Probatur hoc ex pulcherrima regula Peñæ *ad Directorium, parte* 3. *Cõ.* 24. *in fin.* vers. *Denique*, vt in hac causa, quam sumpsit à text. in cap. *excommunicamus. il primo* §. *adiicimus de hæret.* quæ est, quod, omnia opera, per quæ aliquis dissidet à communi vita, & conuersatione fidelium, aut ab Ecclesiæ probatis ritibus, & consuetudinibus, aut à receptis Patrum doctrinis & præceptis, quæ communes magis, quàm priuatos mores respiciunt, aut hæresim inducunt, aut hæresis suspicionem.

At ducere duas vxores simul, vel duos viros simul, est opus, per quod Polygamus dissidet à communi vita fidelium, qui vnica vxore vel viro sunt contenti, ab Ecclesiæ probata consuetudine, quæ hanc Polygamiam prohibuit, vt *suprà* visum fuit, & à receptis Patrum doctrinis, qui idem dixerunt, igitur talis Polygamus, vel est hæreticus, vel de hæresi suspectus. Augetur hæresis suspicio, ex eo quod extant particulares hæreses Polygamiam permittentes, vt *suprà* vidimus, vnde tales plures vxores ducentes præsumuntur de secta Anabaptistarum, Turcarum, vel Lutheri. Cõfirmantur prædicta, quia lege diuina & Euangelica, prohibetur Polygamia, Genes. 2. *Et adhærebit vxori, & erunt duo in carne vna*, vbi notanda sunt verba, *vxori*, & verba, *erunt duo.* idem repetit Christus Dominus noster Matth. 16. igitur committens factum contra vnitatem Sacramenti Matrimonij, ab Euangelica lege statutam, facit actum hæreticum, per quem suspectus quis redditur, quod malè sentiat de Sacram. Matrimonij, Lup. *in repet. cap. per vestras*, §. 17. *num.* 25. *de don. inter virum, & vxorem*, Couat, *Epit. de sponsparte* 2. *cap.* 3. §. 3. *num.* 6.

Sed Auctor Repertorij Inquisitorum in 15.
verbo *contrahens, versiculo primo, post medium*, & in verbo *pertinax, vers. secundo* admittere hæc videtur tantùm in eo casu, quo palam vxores plures ductæ sint, secus si secretè, quod & voluisse visus est Simanch. *de Cath. Instit. titul.* 40. *de Matrimonio, n.* 4. *in principio.*

Verùm siue secundum Matrimonium con- 16.
tractum sit palam, siue clam, semper Polygamus est de hæresi suspectus, ita DD. omnes *suprà* allegati pro conclusione, dum generaliter loquuntur & in specie id docuerunt, Albert. *de agnoscendis assertion. Catholicis, quæst.* 23. *n.* 89. vers. *Ex quo in foro*, Salcedo *vbi suprà*, & Farin. *de delictis carnis, quæst.* 140. *num.* 24. *circa medium, & de hæresi, quæst.* 178. *num.* 7. vers. *Contrarium videtur.*

Ratioque huiusce rei ea est, quia Polyga- 17.
mus ducendo duas vxores, siue id faciat palam; siue clam, semper facit opus, per quod dissidet à communi vita fidelium, ab Ecclesiæ probatis ritibus, & à receptis Patrum doctrini, & semper abutitur Sacramento Matrimonij, ex quo abusu oritur hæresis suspicio, vt *infrà* videbimus, & docuit Mattienz. *in lib.* 5. *Nouæ recopilat. legum Hispan. titul.* 1. *l.* 5. *glos.* 2. *num.* 3. *&* 4. igitur semper, aut hæreticus est aut de hæresi suspectus, & licet palam hoc modo contrahens grauius peccet, & maiorem ostendat impudentiam, ob hoc tamen non tollitur, quin etiam clam contrahens sit de hæresi suspectus, maximè cum hæreses, non solum palam committantur, sed etiam occultè vt post glossam *in Clem.* 1. *de hæreticis* dicebat Albert. *loco supra allegato*, bene illustrissimus Trasmiera, doctus in Regno Siciliæ Inquisitor, *de Polygamia, lib.* 2. *quæst.* 1. *n.* 6. *& sequentibus*, qui omnino videatur.

§. III.

An Polygamia sit delictum mixti fori.

Simanch. *de Catholicis Institutionibus, titul.* 18.
40. *de Matrimonio, num.* 2. *&* 3. quem sequutus fuit Guttier. *Pract. quæst. libro* 2. *quæstione* 8. *num.* 1. *&* 2. dixit, quod de hoc Crimine sæpe cognoscere solent hæreticæ prauitatis Inquisitores ob abusum Sacramenti Matrimonij, & hæresis suspicionem, inde manantem. Addit tamen, quod si reus aliquo colore excusetur à suspicione hæresis (puta quia aliquis duxit secundam vxorem credens primam ob longam absentiam, iam esse mortuam, vel putans primum Matrimonium ex aliqua probabili causa esse nullum) tunc ait, quod

quod consultius facerent Inquisitores, si cognitionem huiusmodi delicti Iudicibus ordinariis relinquerent.

19. Genuensis *in praxi Archiepisc. Neapol. c. 84. in Antiq. & cap. 68. in Nouis, n. 12. vers. Item si Bigamus*, ex inueterata consuetudine illius Regni, dixit Polygamiam esse delictum mixti fori, ita tamen vt si Polygamus, sit præuentus à curia sæculari debeat remitti ad Iudices Violatæ Religionis, qui illum torqueant super intentione, & abiurare faciant, deinde tenentur illum remittere ad Curiam sæcularem, quæ illum punit pro Polygamia, similiter si est præuentus ab Inquisitoribus, in totum ab ipsis punitur, ita enim Genuens. *loco citato* intellexit Farin. *de hæresi quæst. 78. num. 71.* vers. *Vide Mont. Maran.*

20. Dicendum tamen est huiusmodi criminis cognitionem spectare ad Iudices fidei, priuatiuè, quo ad quoscunque alios, ita docuerunt maior pars DD. supra allegatorum, *quæst. secunda, in principio*, & singulariter Farin. *dicta quæst. 178. num. 71.* Sigismundus Scaccia *de Iudiciis ciuilibus, criminalibus, & hæreticalibus, lib. 1. cap. 12. num. 55.* vbi attestatur, hanc opinionem communiter practicari, latissimè Campan. *in diuers. Iuris canonici, Rubr. 1. num. 46. seq.*

Bene Canter. videndus *quæst. crimin. circa delictorum punitionem cap. 4. de adulterio, num. 29.* vers *sed quid si vtrumque*, ibi *sed certè de hoc dubio*, vbi dixit Iudices sæculares non posse cognoscere de illo, qui bis Matrimonium contraxit, nam ad effectum eum puniẽdi deberent cognoscere, an bis contraxerit nec ne, & sic incidenter deberent tractare de Matrimonio, quod laicis est prohibitum. Videatur etiam omninò Sousa *in Aphorismis Inquisitorum, lib. 1. cap. 35. n. 18.* vbi quod ex declaratione Summ. Pont. ad Inquisitorem Lusitaniæ hoc crimen spectat priuatiuè, (quo ad laicos) ad S. Officium.

Et si adhuc instetur, quod post torturam datam Polygamo super intentione omnis hæresis suspicio purgatur, & delictum manet non Ecclesiasticum, bene respondet D. Trasmiera, *dicto lib. 2. quæst. secunda, n. 20. & sequentibus*, quod etiam post torturam manet factum hæreticale contra vnitatem Matrimonij, & sic Hæresis suspicio purganda per abiurationem, & punienda per pœnas à Iure statutas, videatur etiam idem auctor, *lib. 3. cap. 1. per totum*, vbi latissimè firmauit Inquisitorem esse Iudicem competentem, & quidem solum in hoc crimine Polygamiæ.

Ratio istius conclusionis est, quia non videtur, dari posse casus, in quo cesset hæresis suspicio in tali ducente duas vxores, cum semper in tali adsit abusus Sacramenti Matrimonij ex quo manat hæresis suspicio. Ad exempla autem supra adducta à Simanch. *infra* in sequenti §. erit respondendum.

Confirmatur ratio principalis conclusionis ex eo, quod cum causæ omnes hæresis, & suspicionis ipsius, delegatæ sint Inquisitoribus, & Polygamiæ causa sit ex his, quæ hæresis suspectum reddunt Polygamum, sequitur etiam causam hanc in necessariam consequentiam esse Inquisitoribus delegatam. 21.

At causæ, Inquisitoribus delegatæ, semper intelliguntur delegatæ, priuatiuè, quo ad Iudices Laicos, vt dixit egregiè Scaccia *de Iudic. Ciuil. Crimin. & Hæretical. lib. 1. c. 12. n. 53.* igitur causa hæc Polygamiæ priuatiuè, quo ad Iudices laicos spectabit ad hæreticæ prauitatis Inquisitores.

Et ob id Royas tractatu de hæreticis, *parte prima, num. 540 & seq.* quem sequitur Farin. *in additionibus suis, ad omnia eius opera, ad quæst. 140. ad numer. 24. fol. mihi 98.* dixit quod licet communiter dicant Doctores cognitionem huius criminis, esse mixti fori, attamen hodie ad solos Inquisitores dicta cognitio spectat, Matrienz. *lib. 5. Nouæ recompilat. titulo 1. lib. 5. gloss. 2. num. 3.* vbi postquam dixit, Polygamiam esse mixti fori, addit persæpè, ob eius frequentiam de ea cognoscere Inquisitores. Et ibidem, Azeued. in gloss. *(No, temiendo à Dios) num. 3. in fi.* addit, quod nunc in Hispania soli Inquisitores contra Polygamos procedunt, & ita vel ob eiusdem delicti frequentiam, vel ob alias causas particulari iussu fuisse statutum, vnde si processus contra Polygamos sit cœptus ab Episcopo, tamquam ordinario loci, qui vti talis potest cognoscere omnes causas Iure ordinario, quas potest cognoscere Inquisit. Iure delegato, licet ab eodem processus posset perfici, non tamen sine Inquisitore poterit Episcopus causam expedire, nec reum torquere, vt not. etiam Girlenz. *consf. 137. num. 9. & sequentibus*, & sic fuit pluries practicatum in Episcopatu Cremonæ, in his causis Polygamiæ. 22.

Ex quibus colligitur, Franchum, *decis. 36. num. 4.* vel decipi, vel loqui secundum consuetudinem, seu potius abusum in suo Regno Neapol. existentem, dum dixit, punitionem istius delicti spectare ad Iudicem laicum. Neque obstat, quod tale delictum puniatur de Iure ciuili, ab Imperatore, vt in l. *eum qui duas, Cod. ad legem Iuliam de adulteriis*, nam etiam crimen hæresis variis pœnis ab Imperatoribus, olim punitum reperitur, de quibus titul. Cod. *de Hæreticis*, & tamen clarum est, cognitionem criminis Hæresis, nequaquam ad Iudicem laicum, spectare posse, reliquum nunc est, vt exempla, Simanch. supra relata, examinemus. 23.

L §. IV.

§. IV.

An contrahens, ſecundum Matrimonium, non ſeruata forma, cap. Dominus, de ſecundis nuptiis, *ſubdatur iudicio Inquiſitorum.*

SAnctiſſimè, tum in cap. *Dominus de ſecundis nuptiis*, tum in cap. *in præſentia, de ſponſalibus* diſpoſitum eſt, ne Epiſc pi permittant Matrimonio copulatos Eccleſiæ auctoritate, ad aliorum conſortium conuolare do-
24. nec certum nuncium recipiant de morte coniugum.

25. Ex horum textuum diſpoſitione, manauit communis Curiarum Eccleſiaſticarum praxis, vt coniugum mors, ad effectum aliud matrimonium contrahendi aliter probari non poſſit, quàm per vnum teſtem de viſu, qui deponat qualiter vidit coniugem ab hac vita deceſſiſſe, & inſuper neceſſe etiam erit, vt alij teſtes examinentur, qui deponant de publica voce, & fama, & de luctu coniugis, ita Aloyſ. Ricc. *in praxi fori Eccleſiaſtici, titulo de Reb. Matrimon. reſolut.* 231. *in impreſſis Neapoli de anno* 1620. D. Tranſmiera *de obligat. Denunciandi q.*4.*c.*5.*n.*1.

Et licet vbi eſſemus in coniuge, qui deceſſit in longinquis partibus ſufficiat vnus teſtis de viſu abſque alia probatione, vt latè probauit Guttierr. *Pract. quæſt. libro ſecundo, quæſt.* 8. *& de Matrim. cap.* 51 *numero ſecundo*, verſ. *Mihi verò prior*, tamen regulariter vbi ceſſat difficultas probationis, & non adeſt longa diſtantia loci, in quo coniux obiit vltra certum nuntium, aliæ etiam probationes requiruntur, vt doctiſſimè, ſicuti etiam latiſſimè probauit Sanch. qui alios allegat, *de Matrimon. lib.* 2. *diſput.* 46. Hoc ſuppoſito. Quæritur modò an coniux ad ſecundum Matrimonium tranſiens, ſine ſolemnitate prædicta, certi nuncij, poſſit puniri à Iudicibus violatæ religionis, qua in re,

26. Simanch. *de Cath. Inſtit. titulo* 40. *de Matrimon. num.* 3. verſ. *quid ſi ob longam abſentiam*, quem ſequitur Guttier. *pract. quæſt. lib.* 2. *quæſt.* 8. *num.* 3. verſ. *Hæc quamuis rectè procedere*, voluit hunc coniugem, ob longam abſentiam probabiliter exiſtimantem alterum eſſe mortuum, ad ſecundum Matrimonium tranſeuntem puniri non poſſe ab Inquiſitoribus, ſed Epiſcopis locorum ordinariis relinquendum eſſe. Rationem huiuſce ſuæ opinionis aſſignant, Simanch. & Guttier. quod ſcilicet talis bona fide Matrimonium contraxerit, vnde non videtur tanquam hæreticus infamandus, & puniendus, & hoc idem voluit, Mattienz. *ad* 5. *librum Noua recompil. legum Hiſp. tit.* 1. *l.* 5. *gloſſ.* 2. *n.* 4.

27. In contrarium tamen eſt veritas ſæpiſſimè in Tribunalibus S. Officij practicata, quod ſcilicet talis Iudicio, & foro Inquiſitorum legitimè ſubdatur, hanc doctrinam tamquam purã, & meram veritatem ſuppoſuit Farin. *de Hæreſi, q.* 178. *n.* 71. verſ. *Neque exempla per eum adducta*, & expreſsè tradidit Maſſin. *in praxi S. Officij, p.* 9. *aſſert.* 43. *prima impreſſionis*, & ita practicatum fuit in S. Officio Cremonæ in his, & ſimilibus caſibus me exiſtente, & Conſultore, & Aduocato fiſcali.

Fundamentalis huiuſce rei ratio eſt, quod 28.
iſte ſic contrahens ſecundum Matrimonium, ſine certo nuncio mortis coniugis à ſac. canonibus requiſito de neceſſitate, exponit ſe morali periculo polygamiam cõmittendi, & Sacramento Matrimonij abutendi, nam donec certus nuncius de prioris coniugis morte habeatur, poteſt eſſe quod viuat. At eiuſdem eſt malitiæ conſtituere ſe in morali periculo admittendi alicuius criminis, atque illud crimen committere, prout bene tradiderunt Suarez. *tom.* 5. *in* 3. *p. D. Thom. diſp.* 18 *ſect.* 3. *num.* 16. & Sanchez *in præcepta decalogi, tomo* 1. *lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 4. igitur in eiuſdem ſpeciei malitia eſt Polygamus ob abuſum Sacramenti Matrimonij, ac taliter contrahens Matrimonium, ex eo quod ſe exponit periculo abuſus talis Sacramenti.

Confirmatur ratio, quia iſte quantũ in ſe videtur diſpoſitus ad contrahendum ſecundum Matrimonium, tam ſi prima vxor ſit mortua, quàm ſi ſit viua alias curaſſet obſeruationem Canonum circa mortis alterius coniugis probationem diſponentiũ, ex alia parte verſamur in crimine hæreſis, quod occultum eſt, & latẽs in mente, igitur iſte non minus videtur ſuſpectus de hæreſi, ac verus Polygamus exterior.

Nec bona fides iſtius ſic cõtrahentis poteſt 29.
allegari, ſicuti illam allegabant, Symanch. & Guttier. nam imo potius præſumitur in eo dolus, ex eo quod fecit, quod de Iure facere non debebat, Menoch. *conſ.* 215. *n.* 7. *vol.* 3. & ob nõ obſeruatam Iuris ſolemnitatem in ſecundo Matrimonio, contrah. Menoch. *ibid. n.* 51. maximè cum eadem certitudo mortis coniugis, requiratur ad effectum, quod Eccleſia concedat facultatem ſecundo loco contrahendi, ac ad effectum propria auctoritate ad dictas ſecundas nuptias conuolandi, vt bene probauit, Sanch. *de Matrim. lib.* 2. *diſp.* 46. *n.* 6. & Souſa *in Aphoriſm. Inquiſit. lib.* 1. *c.* 35. *n.* 13

Nec etiã eſt, quod excuſetur ignorãtia, cum hæc ſit ignorãtia iuris, quæ neminẽ excuſat l. Conſtitutiones Principum, Cod. de Iuris, & facti ignorantia, cum ibi not. per DD.

Et ſecundũ prædicta quædam mulier maritata, quæ viuente primo viro ſecundũ Matrimonium contraxerat, non ſeruata forma dicti capituli Dominus, ex ordine Sacræ, & Eminentiſſ. Congregationis S. Officij de Vrbe,

be, fuit coacta ad abiurandum de vehementi, & ad inseruiendum Hospitali Mendicantium in hac nostra Ciuitate Cremonæ, per sex menses, prout ita fuit exequutum me Consultore, & Aduocato Fiscali huiusce S. Officij existente.

Quinimò Curatus, qui secundo Matrimonio interfuerat, quoniam negligens fuit in indagando à muliere qualitatem suam, & statim credens, quia tenellæ erat ætatis eam esse virginem fuit ex ordine eiusdem Sac. Congregationis suspensus ab Officio per quinquennium, licet deinde ex solita illius Eminentiss. Tribunalis benignitate fuerit post sex menses rehabilitatus.

§. V.

An contrahens secundum Matrimonium, ob nullitatem primi prætensam, non tamen declaratam, subdatur foro, & Iudicio Inquisitorum.

30. SEcundum exemplum adductum à Simanch & Guttier vbi supra est, de illo, qui cum prius Matrimonium ex aliqua probabili causa nullum iudicaret. ad secundum Matrimonium conuolauit, nondum declarata nullitate primi. Quærimus hoc loco, an iste sit de foro Inquisit. Et breuiter existimo duos esse constituendos casus.

31. Primus casus est, cum nullitas primi Matrimonij, non est patens, & secundo contraxit, sine declaratione Ecclesiæ super nullitate primi Matrimonij, & tunc talis sic contrahens non euitabit Iudicium Inquisitorum, sed de eorum foro erit, & coram ipsis erit probanda nullitas primi Matrimonij, qua non probata ab ipsis punietur, vti Polygamus, ita Farin. *de Hæresi, quæst.* 178. *num.* 71. vers. *Sic, & is qui primo Matrimonium*, & Massin *in Praxi S. Officij, p.* 9. *assert.* 43. *p. impress.* Ratio huius rei eadem est, cum ea, quam supra proxima Quæst. assignauimus.

Secundus casus est, cum nullitas est patens, & in hoc casu, causæ cognitio spectabit, non ad Inquisitorem, sed ad Episcopum, ex eo, quod non sequuta declaratione nullitatis primi Matrimonij, ad secundum conuolauerit, punieturque sic delinquens pœnis de quibus in c. *cum in Apostolica, de sponsalibus*, vbi Abb. & alij Canonistæ, latissimè Lancellot. *de Attent. cap.* 4. *limitat.* 17. *per tot.* ita Farin. *loco suprà alleg.*

Bene in hac materia Ferdinand. de Castro Palao *in suo opere Morali*, 1. *p. tract.* 4. *disput.* 8. *punct.* 16. §. 8. *num.* 1. Addit Illustrissimus Trasmisera *de Polygamia l.* 2. *Quæst.* 7. *num.* 19. *& seq.* quod si contingat primum Matrimonium declarari nullum, videtur excusandus contrahens, secundum, non expectata sententia super nullitate primi ab abiuratione. Quod ego verum non credo, relinquo tamen S. C. declarandum, quia iste sic contrahens si nullitas non sit notoria, & nondum lata sit sententia, videtur dispositus ad contrahendum secundum Matrimonium, etiam si primum sit validum, sed dubium è contra est. An subdatur foro Inquisitorum contrahens secundum Matrimonium nullum.

In qua re bene affirmatiuè respondet Castro Palao, loco proximè relato, vers. *Item procedit.* & latissimè cum sequitur D. Trasmiera *dicto lib.* 2. *quæst.* 9. *per totam*, vbi id eruditè limitat, nisi secundum Matrimonium esset nullum defectu consensus.

Sed iterum dubium esse potest si contrahens secundum Matrimonium protestetur, quod per quæcumque verba non intendit illud contrahere vtrum subdatur foro Inquisitorum, in qua difficultate dico, quod sic, saltē ad effectum examinandi validitatem dictæ protestationis, & Matrimonij ex post in facie Ecclesiæ contracti, de qua materia videndus est Sanch. *de matrimonio, lib.* 2. *disp.* 45. *qu.* 2. & alij ab eo latissimè allegati quibus addi potest in simili materia loquens, Card. Mantic. *de Tacit. & ambig. Conuent. lib.* 16. *tit.* 7. *per tot.* & ambas hasce conclus. sequitur. Doctiss. Transmiera *de obligat. Denunciandi q.* 4. *c.* 5. *n.* 2.

§. VI.

An coniugatus contrahens sponsalia cum alia viua coniuge, sit de foro Inquisitorum.

ALoysius Ricc. *in Praxi aurea variarum, Resol. resolut.* 373. *per totam*, negat crimen hoc spectare ad hæreticæ prauitatis Inquisitores, Moueturque ex eo, quod, licet expressum sit, quod contrahens Matrimonium cum duabus simul, sit de hæresi suspectus, attamen hoc non potest extendi ad contrahentem sponsalia, cum aliud sit Matrimonium, aliud promissio Matrimonij, & aliud illud contrahere, aliud promissio de contrahendo, l. in bonæ fidei, de eo, quod certo loco, *cap. penult. de electione, in* 6. vbi gloss. in verbo, *exprimendum.* 32.

Verum contraria Opinio verior est, & vsu iam in S. Officio practicata, quod talis sic contrahens sponsalia, vti de hæresi suspectus subdatur foro, & Iudicio Inquisitorum, ita Costa *de Remed. subsid. Rem.* 15 *num.* 18. qui alios cumulat. 33.

Ratio huiusce rei est, quod negari non potest, quin à sponsalibus, tamquam à præparatoriis inferatur ad Matrimonium tanquam ad præparatum, cum à præparatoriis ad præparatum efficax soleat sumi argumentum, 34.

Menoch. *conf.788. n.13. vol.8.* & consequenter, quod iste voluerit verè duas simul vxores ducere, & sic abuti Sacramento Matrimonij, ex quo abusu oritur hæresis suspicio, & licèt, iste realiter, & in effectu, secundam non duxerit vxorem, attamen cum in se per externum signum, scilicet per sponsalia contracta fuerit dispositus ad illam ducendam, satis dicitur de hæresi suspectus, cum hæresis crimen, sola praua opinione perficiatur, vt dicebat Menoch. *de arbitr. Iud. casu 360. n.7.* & quamuis sic sponsalia contrahens non sit illo suspicionis hæresis genere, & qualitate suspectus, quo suspectus est, ducens duas vxores, vt infrà (cùm de abiuratione Polygamis iniungenda agemus) videbimus, attamen negari non potest, quin etiam sic sponsalia contrahens aliquo modo sit de hæresi suspectus.

Nec quidquam facit ratio Riccij, nam verè ex illa nihil contra conclusionem nostram, in hoc Tribunali sæpissimè obseruatam colligi potest, vt vnicuique eam diligenter consideranti facilè manifestum fiet, minus obstaret, quod disposita in Matrimonio regulariter non habent locum in sponsalibus de futuro, vt latè probauit Azeued, *lib.5. Nouæ Recompilat. tit.1. lege prima n.1. & seq.* qui alios allegat, Quia, hoc non habet locum cum dispositio loquens de Matrimonio est perpetua, vt ibidem notauit Azeued. *dicta lege prima, n.19.* & Salced. *ad c.76. Diaz. verſ. Nec superioribus,* vbi ita intelligunt *l. Oratio de sponſ.* vbi dicitur Matrimonio prohibito censeri prohibita spansalia. At in casu nostro durante primo Matrimonio prohibitio secundi, est perpetua, & eadem etiam ratio prohibitionis viget in Matrimonio, & in sponsalibus. D. Trasmiera *de obligatione denunciandi, q.4. c.5. n.3.* Alberghin. *in manuali qualificator c.17. n.18.*

Ex dictis colligi potest, quid dicendum esset de vxorato qui non contraxit Matrimonium nec sponsalia, cum alia viua coniuge, sed tantummodo tractauit de ducenda alia, hic enim omissa omni abiuratione deberet pœnis arbitrariis puniri ab Inquisitoribus.

§. VII.

35. *In qua Conclusio præcedentis §. magis confirmatur.*

QVia casus §. præcedentis potest de facili occurrere, prout de facto accidit in Ciuitate nostra Cremonæ opere pretium duxi latius confirmare iurisdictionem S. Officij contra hosce cõiugatos, qui non obstante Ma-
36. trimonio spõsalia de futuro cũ alia cõtrahunt.

Vltra igitur omnia supradicta confirmari potest conclusio ex eo, quod licet Costa Papiensis supra allegatus, *num.32. de remed. subsid. remed. 15. num.18.* & Graff. *in suis Moralibus, conf. alleg.* ibi, *per Costam.* loquantur in coniugato contrahente sponsalia de præsenti ante Concilium Tridentinum, quæ tunc sequuta copula transibant in verum matrimonium iuxta text. cum ibi not. per Canonistas in *c. is qui de sponsalibus.* 37.

Attamen quod idem omnino concludendum sit etiam in vxorato contrahente sponsalia de futuro, in indiuiduo propositæ quæstionis dixit P. Diana post priora scripta impressa visus, *p.4. resol. Moral. tract.7. resol.4.* Verſ. *Sed hic obiter.* vbi attestatur de praxi S. Officij de Vrbe, & Sac. Supremæ Romanæ Inquisitionis puniendi hosce coniugatos contrahentes sponsalia de futuro, vel aliter deuenientes ad actum proximum secundi Matrimonij contrahẽdi, idque ex suspicione hæresis leui oriente ex secundo Matrimonio attẽtato.

Idem quoque tenuit Auctor, quisquis ille sit (certè vir doctus est) cuiusdam praxis S. Officij vulgari idiomate conscriptæ *in c. 6. de Polygamis, in fin.* vbi id pro indubitato supponitur, Habet enim hæc formalia verba. *Contro quelli poi che hanno attentato il secondo Matrimonio essendo ancor viua la prima moglie, & sono venuti all'atto prossimo, cioè fatto Instrumento di dote, esaminar testimonij cominciato à far le publicationi in Chiesa, & simili, si procede à cattura, & ridotte in processo la fede del primo Matrimonio con quella delle publicationi del secondo si fanno praua tortura super intentione abiurar de leui, & si condannano ò à carcere per tempo, ò à esiglio, ò à relegatione nel luogo, oue è la prima moglie,* & cum eisdem auctoribus sentire videtur Doctus Trasmiera *in suo Erudito tractatu de Polygamia, lib.2. quæst.3. n.16. vsque ad finem*, vbi, quod ita obseruatur in Inquisitione Vniuersali Romana, quidquid postea dicat de stylo Inquisitionis Hispanæ.

Augentur vlterius supradicta, ex textu *in leg. cum qui Cod. ad l. Iuliam de Adulteriis* ibi, *in ea enim re non iuris effectus quo Ciues nostri Matrimonia contrahere plura prohibentur, sed animi destinatio cogitatur.* Sic videmus etiam quod, quoad præcipuam iuris pœnam Polygamis indictam, quæ infamia est, à I.C. bina Matrimonia contrahentes, & bina sponsalia æquiparantur, vtrosque enim pari infamiæ labo infectos esse, dixit text *in l.1. § fin. ff. de his qui notantur infamia*, vbi infamia notatur, qui bina sponsalia, binásve nuptias, eodem tempore constitutas habuerit, quem textum ex eius ratione decidendi, quæ colligitur ex dicta l. *eum qui*, intelligunt DD. communiter etiam de habente vnam vxorem, & aliam sponsam eodem tempore, vt videre est, ex Caball. *resol. crim.98. n.32. cent.1.* & Farin, *de delictis carnis,* 38. 39.

q.140.

q.140.n.17.qui alios DD.allegat. Si igitur à Iure nostro, & quoad prohibitionem, & quo ad pœnas præcipuas æquiparantur binas nuptias contrahens & bina sponsalia, ex eo quod non Iuris effectus, sed animi destinatio cogitatur, nulli mirum videri debet, si etiam quo ad Iurisdictionem S.Officij, bina Matrimonia contrahens, & coniugatus alia sponsalia de futuro iniens æquiparentur. Neque obstat si dicatur illum textum loqui etiam de contrahente bina sponsalia de futuro, qui tamen Iurisdictioni Inquisitorum non subditur, quia cum in huiusmodi contrahēte non adsit Sacramentum, non potest considerari abusus illius, vti benè notauit Trasmiera *loco supra alleg.quæst.4.n.15. & 16.*sed, quod in hac re me penitùs conuincit, est sequens ratiocinatio.

40. Quotiescunque delictum attentatum est punibile, tunc Iudex competens delicti consummati, est etiam Iudex competens attentantis illud. At delictum Polygamiæ attentatum cum deuentum fuit ad actum proximum puta sponsalia, maximè ad præsentiam Parochi, Instrumenta dotalia, & publicationes secundum omnes est punibile, quia etiam Aloysius Riccius *in resol.sua 373.supra alleg.* id supponit, licet dicat punitionem illius spectare ad ordinarios, igitur Inquisitor Iudex competens Polygamiæ veræ, erit Iudex competens attentantis illam. Maior propositio in qua cardo totius ratiocinationis consistit clarissima est, nec eget probatione, potest tamen pro ea magis illustranda dari exemplum huiusmodi.

41. In Regno adsunt Pragmaticæ rigorosissimæ contra asportantes extra Regnum animalia, aurum, &c. & super causis istorum asportantium à Sua Excell. deputatur vnus Iudex specialis, qui dicitur Iudex Contrabandorum, qui in dictis tantùm causis limitatam habet iurisdictionem, vt videre est ex moderno Mausonio in suo tract. *de Contrabandis*, post alium eius tractatum *de causis exequutiuis*, *in proœmio.* modò iste Commissarius, licet vt dixi, limitatam habeat Iurisdictionem, attamen, quia est Iudex Contrabandi consummati, est etiam Iudex Contrabandi attentati, puta illius, qui cum rebus prohibitis asportari reperitur in itinere, maximè in locis suspectis, Mauson. *ibid.quæst.1.n.7.& quæst.3.n.2.& seq.*

42. Sed magis in specie, quod conatus in delictis S.Officij puniatur ab Inquisitoribus, egregiè docuit Roderic. Acugna, *de Confess.sollicit. quæst.5.n.8.*

Ad hoc idem faciunt ea, quæ notaui *infrà in hisce additionibus huius secundæ partis tit.12.de Sortilegiis*, de eo qui sortilegium cœpit sed non perfecit, istius enim sine vlla difficultate Iudicem esse Inquisitorem, ibi probaui.

43. Neque aliquibus negotium facere debet Sousa *in Aphorismis Inquisitorum, lib.1.c.35 n.6.* Quia vltra responsionem, quæ colligitur ex Diana *loco sup.alleg.* falsum est, quod Albertin. & Farin. locis per eum allegatis dicant cognitionem huiusce delicti spectare ad Ordinarios, non autem ad Inquisitores, & sic die 19. Decembris anni 1637.habito longo colloquio de hac re in nostra Congregatione S.officij, in contingentia huiusce casus facta coram Eminent. & Reuerend.DD.Cardinali Camporeo Episcopo Cremon. & laudatiss.ac Religiosiss. Viro, Reuerendiss.P.Io.Baptista à Martinengo Inquisitore fuit per omnes Consultores conclusum, quod Inquisitores hæreticæ prauitatis poterant de iure cognoscere causas istorum coniugatorum, qui prima coniuge viuente sponsalia cum alia contraxerunt, quod maximè dicebant DD. Consultores procedere in casu in quo sponsalia cum secunda contracta fuissent coram Parocho, quia scilicet Parochus singillatim consensum sponsi, & sponsæ (separatim tamen) accepisset. In isto enim casu, ex adhibitione in his sponsalibus Ministri Ecclesiæ, videtur magis probari volūtas contrahendi secundū Matrimoniū verè, & effectualiter.

Ad finem huiusce quæstionis notanda erit Doctrina D. Thomæ *in Quartam senten.dist. 27.q.2.art.1.ad 6.* vbi habet hæc formalia verba, loquens de sponsalib. *quæ sunt quædā Sacramentalia Matrimonij, sicuti exorcismus Baptismi*, quæ si prout iacet vera esset, omnem in hac difficultate tolleret amaritudinem, super ea tamen ego nullum fundamentum, pono, quia traditio illa à Petro de Ledesma *de Matrim. quæst.43.art.1.§.vlt.supponendum est*, & à Petro Sanchez *de Matrim.tom.1.lib.1.de sponsalibus, disp.1.n.8.* declaratur, vt D.Thom. nihil aliud intelligere velit, quàm quod sponsalia sunt præuium quid ad ipsum Matrimonij Sacramētū, non autem, vt verè quid Sacramentale sint. 45.

Et ex his omnibus etiam patet quid dicendum sit de vxorato contrahente sponsalia de futuro cum alia sequuta copula in locis in quibus Sac.Conc.Trid.non fuit vsu receptum. Hi enim sine vlla dubitatione subduntur Iudicio Inquisitorum, & iisdem pœnis puniri debent, ac puniuntur contrahētes binas nuptias. Quoniam ex præsumptione Iuris, & de Iure quæ non admittit probationem in contrarium, spōsalia de futuro in illis locis sequuta copula transeunt in verum Matrimonium *cap. iis qui fidem, de sponsalibus* bene Didac Canter. *quæst. crim.p.4.c.4.de adulterio, n.19. vers.sed dubium consistit*, vbi quod hoc procedit, etiam si vtrumque Matrimonium esse celebratum ex fictione dicti capituli, *Is qui*, & quod in Ciuitate Murciæ ita iudicauit ipse contra quendā Ioannem Merinum, licet ipse diceret (de quo etiam cōstabat) quod nolebat contrahere Matrimonium, 46.

nium, nam non obstante hac protestatione (vbi contraria facto) fuit dictus Merinus punitus pœna contrahentium binas nuptias, & ibi addit vlterius, quod ita etiam fuit iudicatum in Supremo Inquisitionis Hispaniæ Tribunali.

§. VIII.

An Inquisitores procedere possint contra virum contrahentem cum Polygama.

HAnc Quæstionem hoc loco inserui ob quandam traditionem Canteræ, *quæst. crim. p. 4. c. 4. n. 29.* vbi dixit, quod Inquisitores hæreticæ prauitatis contra talem virum non procedunt, etiam si sciuerit eam cum qua contraxit habere alium virum.

47. Ego certè hanc praxim nulla ratione possum approbare, nam verè iste abutitur Sacramento Matrimonij, & ob id redditur suspectus de hæresi, & subiectus foro Inquisitorum, supposito semper, quod sciuerit eam cum qua contraxit habere alium virum.

48. Et certè si in S. Officio puniuntur falsi testes in iudicio producti ab vxorato ad effectum contrahendi secundum Matrimonium, quia cooperantur abutenti Sacramento Matrimonij; non video quare in eodem S. Officio non debeat puniri scienter Matrimonium contrahens cum maritata, & ita nostram opinionem in indiuiduo reperio tenuisse P. Massinum in sua praxi S. Officij, *p. 9. assert. 46.* vbi ait. *Colui che scientemente contraher à Matrimonio con la moglie altrui, & all'incontro colei che si sposar à col marito d'altra donna soggiaceranno alle pene di coloro che hauendo vna moglie viua, ne prendono vn'altra,* quem allegaui *infrà* §. 12. vbi etiam adduxi Simanch. *de Matrimonio, n. 5.*

49. Neque obstat ratio Canteræ, quod talis contrahens cum maritata præsumitur cum ea contrahere potiùs ad eam seducendam, & calore libidinis quàm animo abutendi Sacramentis Ecclesiæ, quia hæc ratio militat etiam in ipsa Polygama, & in quocunque Polygamo, & tamen isti distinctè subduntur in foro Inquisitorum,

50. Hinc Sousa *in Aphoris. Inquisit. lib. 1. c. 35. n. 9.* non excusat hunc virum ab hæresis suspitione, nisi ignoranter contraxit cum maritata:

51. Hinc etiã P. Diana, *p. 4. resol. Moral. tr. 7. resol. 4. vers. notandum est,* dixit ex Emanuele Mauro *de incant. opusc. 1. sect. 3. c. 6. n. 11.* eodem modo punitam fuisse matrem, quæ consuluit Polygamiam filię, ac filiam ipsam Polygamam, quia ratione abusus Sacramenti ambæ pariter erant suspectæ, & de consulente Polygamiam, quod iisdem pœnis, & abiuratione puniatur, ac Polygamus bene probauit Illustriss. Trasmiera *de Polygamia, lib. 3. quæst. 5. per totam,* & sanè ego possum attestari in nostro S. Officio Cremonæ, me ibi Consultore, & Aduocato Fiscali existente plures huiusmodi reos qui scienter cum maritata contraxerunt fuisse à Reuerendiss. per tempora Inquisitoribus grauissimè punitos, & quoniam proximè de consulente Polygamiam diximus, nunc addo idem omnino dicendum esse de mandante Polygamiam, & de contrahente per Procuratorem secundum Matrimonium, quinimo, & de procuratore ipso, si sciat eum cuius nomine secundum Matrimonium contrahit, aliam habere vxorem, omnes enim hi per Sanctum Officium puniendi sunt, D. Trasmiera latè & doctè *de Polygamia, lib. 2. q. 13. & lib. 3. citata quæstione quinta. & de obligatione denunciandi q. 4. c. 5. n. 4.*

§. IX.

De probatione primi matrimonij, & superuiuentia primæ vxoris.

AD fundandam S. Officij intentionem contra Polygamos, probanda primo loco sunt duo Matrimonia contracta, & hoc, vel per testes, vel per fidem sumptam ex libris Parochorum, qui in hac materia plenè probant Matrimonia fuisse contracta, latissimè de hac materia pertractantes, Nicol. à Ianua *de Scriptura priuata, lib. 5. tit. de libris Plebanorum, quæst. 6.* Aloysius Riccius *in praxi fori Episcopalis, tit. de Matrimonio, resol. 218 in impressis Neap. de anno 1620.* qui alios plurimos Doctores cumulant, cum autem Matrimonium probatur per testes, tunc existimarem, testes debere esse omni exceptione maiores, quoniam agitur de validitate vnius Matrimonij, & inualiditate alterius declaranda, ad not. per Genuens. *in praxi Archiepiscopali Neapolitana, c. 21. n. 24.* vbi alij DD. allegantur, latissimè de hac probatione maximè cum fides Parochi desideratur, & reus est negatiuus videndus erit Illustriss. Trasmiera *de Polygamia, lib. 3. quæst. 4. per totam.* 52.

Similiter, si non fuit secundum Matrimonium contractum, sed tantummodò contracta sponsalia, tunc in processu registrandæ erunt fides primi Matrimonij ex libro Parochi, & fides sponsalium, vel publicationum Matrimonialium factarum à Parocho, cui in hoc casu non est dubitandum, quin plena fit adhibenda fides, cum in his, quæ ad Parochi Officium spectant plene ei credatur, Marius Anton. *Variarum. Resolut. lib. 1. c. fi. casu 35.* Nicol. à Ianua *de scriptura priuata, lib. 5. loco supra citato, num. 6.* vel etiam poterunt in processu poni instrumenta dotalia, quæ etiam ipsa sponsalia 53.

ſponſalia aliqua liter probabunt.

54. Secundo loco probanda erit per fiſcum S. Officij ſuperuenientia primæ vxoris, ſemper enim vita, ſicuti etiã mors probanda eſt per illũ, qui vel in vita, vel in morte fundatur, Corn. *conſ.* 10. *n.* 4. verſ. *His tamen minimè refragantibus*, *vol.* 1. latiſſimè Farin. qui plurimos allegat *in ſuis fragm. Crim. p.* 2. *ſub litera M. n.* 308. *& ſeq.* vbi etiam latiſſimè ponit modos quibus vita probari poteſt, & alios omnes DD. hac de re tractantes allegat latè etiam de materia, Guttier. *in Pract. q. lib.* 2. *q.* 6. *per tot.* bene Matienz. *in lib.* 5. *Nouæ recompilat. legum Hiſp. tit.* 1. *l.* 5 *gloſ.* 3. *n.* 8. vbi quod ad effectum hunc de quo agitur non ſufficit probare ſuperuiuentiam alterius coniugis ex præſumptione, quod quilibet præſumitur viuere centum annis.

§. X.

An Polygamus debeat torqueri, & quomodo.

55. CONſtitutus Polygamus in Carceribus S. Officij, verificata identitate perſonæ ipſius, vel per ipſius confeſſionẽ vel per teſtes modo tradito per Scacciam, *de Iud. ciuil. Crim. & Hæretic. lib.* 1. *c.* 87. *n.* 19 probatóque delicto, modo ſupradicto, interrogandus eſt, an verè crediderit licere, & licitum eſſe homini Chriſtiano, poſt legem Euangelicam plures ſimul vxores ducere, quod ſi reſpondet affirmatiuè, habendus eſt, pro formali hæretico, & Hæreticorum pœnis plectendus eſt, ſi verò reſpondeat negatiuè, & Catholicè negando ſe intentionem habuiſſe hæreticam, ſed potiùs ad ſecundum Matrimonium conuolaſſe ex libidine, & carnis concupiſcentia, cum crimen hæreſis occultum ſit, & in mente lateat, vt fidei Iudices ſe certificent, quid verè de fide ſentiat Polygamus ad tormenta ſuper ipſius intentione deueniendum eſt, quod eſt ſingulare in hoc S. Officio, & rectè ad hanc torturam deuenitur, nam cum factum, quod reus fatetur, vel de quo eſt conuictus, potuerit fieri abſque mentis errore, ex aliqua alia cauſa, puta ex concupiſcentia, vt in hoc caſu, & in committente ſortilegia qualificata ad amorem vel ob auaritiam, vt in committente ſortilegia ad inueniendum theſauros, tunc ſemper reus torquetur, ſuper intentione, & crudelitate eorum, quæ operatus eſt, ita Genuenſ. *in Praxi Archiepiſcopali, c.* 84. *in antiq. n.* 8. *& c.* 68. *in nouiſſ. eodem, n.* 8. quem ſequutus fuit Farin. *in tractatu de hæreſi, quæſt.* 179. *n.* 59. verſ. *Quod ſi factum*, & in punctualibus terminis noſtris, Campan. *in diuerſ. iuris canon. Rubr.* 1. *n.* 47. verſ. *Verùm ſi rigoroſo.*

56. Neque obſtant ea quæ dixit Albertinus *de agnoſcendis aſſer. Cath. quæſt.* 36. *n.* 18. verſ. *Circa prædicta*, vbi voluit, quod cum quis factum hæreticale fatetur, ſed negat intentionem non ſit ſuper intentione torquendus, ſed deueniendum tunc ſit ad punitionem, & condemnationem.

Nam, vel doctrina ſupradicta intelligenda eſt, cum factum non potuit ex alia cauſa fieri, quam hæreſis, vt ſupra dicebamus, vel generaliter ſumpta eſt falſa, & contra communem practicam Officij S. Inquiſitionis.

Quo verò ad modum torturæ huiuſce, exiſtimo ſtandum eſſe conſuetudini locorum, ita tamen, vt hæc tortura medietatem horæ non excedat, vt docuit Genuenſ. *in Praxi Archiepiſcopali. Neap. c.* 68. *n.* 8.

§. XI.

De abiuratione Polygamo iniungenda.

ANtequam de abiuratione agamus videndum prius eſt, an Polygamus ſit ſuſpectus de hæreſi leuiter, vel de vehementi, & quidem loquendo de Polygamo, qui ſcilicet verè duas ſimul duxit vxores,

Simanch. *de Cath. Inſtit. tit.* 40. *de Matrimonio, n.* 6. quem ſequutus etiam fuit Guttier. *practicarum, quæſt. lib.* 1. *quæſt.* 8. *n.* 1. *& ſeq.* ſenſit Polygamum eſſe tantummodo de hæreſi leuiter ſuſpectum, & ob id ex generali Hiſpaniæ conſuetudine Polygami ſolent abiurare tantùm de leui, cum ſecundum gradum ſuſpicionis dari etiam ſoleat gradus abiurationis, & in hoc Hiſpani reſpexiſſe videntur ad libidinem, & concupiſcentiam Polygami, quæ regulariter ſolet eſſe origo, & prima cauſa impulſiua ad tale facinus perpetrandum. 57.

Verùm in contrarium eſt veritas ſemper in ſupremo Tribunali Sanctæ Romanæ Inquiſitionis obſeruata, quod ſcilicet tales Polygami ſunt vehementer de Hæreſi ſuſpecti, prout atteſtatur Farin. *de Hæreſi, quæſt.* 178. *n.* 68. *in fin.* verſ. *Et in ſupremo Vrbis totiuſque*, &c. Coſt. Rem. 15. *n.* 18. Fernand. de Otero *quæſt. Iuris. p.* 3. *q.* 9. *n.* 4. *in fin.*

Ratio huiuſce rei eſt, quod illa dicitur vehemens ſuſpicio, ſeu præſumptio hæreſis, quæ ſumitur ex ſignis exterioribus operum, aut verborum, ex quibus concludi ſolet, frequenter, & vt plurimum, quod talia agens, vel dicens eſt Hæreticus, ita Gerſon. *in tract. de proteſtat. conſideratione* 12. Simanch. *de Cath. Inſtit. tit.* 50. *n.* 27. *& in Enchirid. violatæ Relig. tit.* 41. *n.* 3. Albert. *de Hæret. quæſt.* 34. *n.* 46. Pegn. *p.* 2. *com.* 80. verſ. 2. *Suſpicio*, Martin del Rio, *diſquiſit. Magic. lib.* 5. *ſect.* 12. verſ. *Vehemens ſuſpicio.* Ricciullus *de iure perſonarum extra Eccleſiæ gremium exiſtentium, lib.* 5. *c.* 11. *n.* 7. 58.

At ex abuſu Sacramenti (quod in Polyga-

mia interuenit) solet frequenter, & vt plurimũ quis iudicari hæreticus, prout solet iudicari hæreticus, vel vehemẽter suspectus de hæresi, baptizans imagines. Farin *de hæresi, q.181 n.25.* & Mart. del Rio, *disquisit. Magic. per fol. lib. 3. part. 1. quæst. 3. sect. 1. & lib. 5. sect. 15.* vbi dixit, quod baptizans imagines, vel hæreticus est, si putet formam vel materiam Baptismi aliam esse posse ab ea, quam instituit Christus, vel vehementer de hæresi suspectus, si neget se sic credere, & hoc non aliunde prouenit, quam ab abusu Sacramenti Baptismi. Similiter in abutente Hostia consecrata, igitur etiam Polygamus ob eundem abusum erit vehementer de hæresi suspectus, (atque ita quatuor Polygamos Romæ in Ecclesia Sanctæ Mariæ supra Mineruam, abiurasse de vehementi, die 18. Maij 1597. ipso præsente, attestatur Campan. *in Diuers. iuris Canonici, Rub. 1. n.47.*

Et sic patet contra D. Trasmieram de Polygamia, *l. 2. q. 1. n.29.* Quod nos Itali consequentius in hac re loquimur, quam faciant Hispani, qui cogunt Polygamos ad abiurandum tantummodò de leui, cum enim de similibus ad similia rectè procedat iudicium, si sortilegus ex amore abutens Sacramento Eucharistiæ, Extremæ Vnctionis, vel Baptismi regulariter est suspectus de vehementi, etiam secundum Hispanos, cur erit tantummodo de leui suspectus abutens Sacramento Matrimonij.

Nec obstant considerata à P. Albergino *in suo manuali qualificator. c.27. n.14.* Quod baptizans imagines facit actum, qui de sui natura præ se fert supectionem vehementem hæresis. Quia nulla alia ratione baptizans imaginem est suspectus de vehementi, nisi quia abutitur sacramento. At idem abusus est in Matrimonio. Quod si recurrat P. Alberghinus ad fragilitatem carnis, cur idem dicendum non erit etiam in Baptizante imagines ex causa vehementis amoris, & hunc Sacramenti abusum adeo semper considerauit Sacra Congregatio, vt semper etiam rusticos cogat ad abiurandum de vehementi.

Et mihi maximam difficultatem facit Praxis Tribunalis Hispani de qua ibi D. Trasmiera *n.31. & seq.* Quia, si secundum ipsos ex simplici & vnica Polygamia oritur tantùm suspicio leuis de Hæresi, non poterit ex duplici Polygamia resultare vehemens suspicio. Ex duabus enim leuibus suspicionibus non insurgit suspicio vehemens, sicuti nec ex duabus vehementibus suspicionibus oritur suspicio violẽta, Farin *de hæresi q.195. n.24.* cum aliis alleg. ab eo, quidquid in contrarium voluerit Locatus *in Iud.* in verbo *Abiuratio, n.1.* Et verbo *Suspicio n.18.* quia eius doctrina nunquam practicata fuit in nostris Inquisitoribus.

Ex ea enim sequeretur etiam in necessariam consequentiam ex duabus suspicionibus violentis, quem debere abiurare de formali, cum tamen implicet in adiecto suspectum abiurare de formali, neque faciunt Tiraq. & Barbosa à D. Trasmiera allegati, quia bene dicunt contrahentem cum pluribus grauius peccare, & grauius puniri, At de suspicione hæresis ex hoc non potest argui, & in supremo Tribunali Vniuersalis Inquisitionis isti ad secundas, & vlteriores simul nuptias transeuntes abiurant de vehementi, sed grauius puniuntur, quam simplices Polygami videlicet, ad remum septennalem, vel decennalem, vt patet, ex casu de quo Campanil, *vbi supra*, & quamuis ex iteratis blasphemiis soleat Blasphemus cogi ad abiurandum de vehementi, qui alias tantùm de leui abiuraret, tamen ex duplici tantùm prolatione Blasphemiæ non cogeretur ad abiurandum de vehementi, ergo neque ex duplici abusu Matrimonij cogi quis debet ad abiurandum de vehementi, dato quod ex vnico abusu debet abiurare tantùm de leui: me tamen semper remitto illi Supremo Hispaniarum Tribunali, cuius Religioni, Prudentiæ, Doctrinæ & Integritati multum debet Cath. Religio.

Ex his colligitur, quod isti Polygami solent 59.
abiurare de vehementi, prout ex consuetudine, & stilo Inquisit. Suprem. Almæ Vrbis, dixit Farin. *loco supra allegato.* Et quamuis Pegna dixerit, ex qualitate Polygami, aliquando oriri tantummodò leuem, aliquando etiam nullam suspicionem vt videre est, apud ipsum *ad direct. part. 2. com.81. vers. de eo, qui viuente.*

Attamen, existimo difficillimè posse dari casum in quo, vehemens suspicio in Polygamo minuatur, & ego in S. Officio Cremonæ, vidi etiam rusticos cogi ad abiurandum de vehementi, quia in vllo Catholico, vix potest dari probabilis ignorantia prohibitionis Polygamiæ, & malitiæ illius, cum sit prohibita de iure naturæ, vt vidimus *suprà, quæst. 1.* Et in omnibus concurrat abusus Sacramenti, ex quo resultat suspicio vehemens.

Quo autem ad eos qui secundam vxorem ducunt ignorantes primam esse mortuam inducentes tamen testes ad probandum se non habuisse vxorem, quamuis non constet de eorum actuali Polygamia, attamen debent abiurare de vehementi & damnari ad Triremes, & ita cum quidam Bononien. ibi primam duxisset vxorem & postea examinatis testibus quod nunquam habuerat vxorem Neapoli duxisset secundam ignorans an prima esset mortua die 19. Octobris 1610. à Sacra Congregatio coram Sanctissimo fuit præuia tortura super intẽtione coactus ad abiurandum de vehementi & damnatus ad triremes per quinquennium, quia licet non constaret de actuali Polygamia

Polygamia, quoad se consummauit crimen, ita reperi scriptum manu eminentissimi D. mei Cardinalis Camporei æternæ Memoriæ in quodam manuscripto rerum ad sanctum Officium spectantium, vbi & additur, quod moneatur secunda vxor, ne antequam certioretur de vita vel morte prioris vxoris, disponat de persona sua.

Quo autem ad vxoratos, qui viua prima coniuge cum alia sponsalia contrahunt.

Dicendum, hos vti tantummodò de leui suspectos, de leui tantummodò abiurare debere, ratio est, quia in istis non interuenit abusus Sacramenti, ex quo oritur vehemens suspicio hæresis, igitur neque in istis adesse debet suspicio vehemens, quia tamen in istis adest praua animi dispositio ad abusum Sacramenti, de leui erunt de hæresi suspecti, & de leui abiurare debebunt.

§. XII.

De pœnitentiis salutaribus, & aliis pœnis Polygamo imponendis.

POst Polygamo iniunctam abiurationem, solent eidem ab Inquisitoribus iniungi variæ pœnitentiæ salutares, vt ieiunia, & orationes, & alia huiusce modi, post quæ

61. Condemnatur Polygamus, qui scilicet duas vxores duxit realiter, ad triremes per quinquennium, & si produxit falsos testes ad probandum mortem prioris coniugis per septennium, & etiam plus arbitrio Inquisitorum, & fit ei præceptum de redeundo ad primam vxorem, declarata ei nullitate secundi Matrimonij, & declarato ei statu peccati, in quo mansit cohabitando cum secunda Vxore, Simanch. *de Cath Inst. tit.* 40. *de Matr. n.* 6. & *in Enchiridio violatæ Religionis, tit* 12. de Nefariis, *n.* 6. qui vlterius addit, quod plebei fustibus cædi solent, parte etiam dimidia bonorum publicata, Lud. à Paramo *de Origine S. Inquisitionis, lib.* 2. *tit.* 3. *cap.* 11. *n.* 71. vbi quod Polygami infami mitra dehonestati fustibus cæduntur, Fernand de Ottero, *dicta quæst.* 9. *num.* 14. vbi quod hi Polygami solent, damnari ad triremes, fustigationem, &c. & quod ita vidit practicari, Matienz. *in librum* 5. *Nouæ recompil. tit.* 1. *l.* 5. *gloss.* 3. *n.* 3. vbi etiam Azeued. *n.* 6. qui dixerunt hodie in Hispan. hos Polygamos dãnari ad pœnam triremiũ per decem annos, Farin. *de hæresi, quæst.* 178. *num.* 73. circa quem, Farin. locum aduertendum, quod dum dicit, abiurent de leui, loquitur secundum consuetudinem Hispaniæ, de qua in proxima quæstione dictum est, nam regulariter in istis partibus, ex inueterato stylo Supremi Tribunalis abiurant de vehementi, vti etiam supra late dixi, & voluit idem Farin. *vbi supra, n.* 68. vers. *& in Supremo Vrbis.* Inquisitor Cantera *quæst. crim.* 1. *p. cap.* 1. *de hæret. n.* 55. vbi quod horum reorum causæ solent publicè expediri, & quod regulariter ad triremes transmittuntur, Ferd. de Castro Palao *in opere Morali,* 1. *p. tract.* 4. *disp.* 8 *punct.* 16. §. 8. *n.* 2.

Ad quam etiam pœnam condemnantur falsi testes, vti dicemus infra in materia testium, & docuit Simanch. *loc. supra cit. n.* 6. qui refert, ita in facto fuisse iudicatum.

Atque hæc habent locum, vbi Polygamus semel tantum secundam duxerit vxorem, nam si ter, vel etiam vlterius Matrimonium contraxerit grauius est puniendus, longiorique tempore in triremibus stare debebit, Thesaur. *quæst. forens. lib.* 1 *quæst.* 14. *num.* 5. & Campan. *in diuers. Iuris canon. Rubr.* 1. *num* 47 vbi etiam, quod Romæ ipso præsente in Ecclesia Sanct Mariæ supra Mineruam, quatuor Polygami à Supremo Tribunali Inquisitionis Romæ damnati fuerunt ad triremes, videlicet duo per septennium, qui cum tribus simul contraxerant, & alij duo ad quinquennium, qui ad secundas tantùm nuptias conuolauerant die 18. Maij 1597 præsentibus Cardinalibus Eminentiss. Supremis Inquisitoribus.

Eodem modo puniri debent contrahentes secundum Matrimonium, non seruata solennitate, c. *Dominus. de secũdis nupt.* & c. *in præsentia. de Sponsalibus*, hi enim præuia tortura super intentione abiurant de vehementi, & condemnantur ad triremes per quinquennium, & vltra, nam quantum est in se consummarunt delictum, iuxta not *suprà*. 63.

Quo verò ad illos qui secundum Matrimonium non contraxerunt, sed solum attentarunt, contrahendo sponsalia, hi post torturam super intentione, & abiurationem de leui, condemnari debent vel ad carcerem per aliquod tempus, vel exilium, vel relegantur in aliquo loco & si plebei sint in aliquam pœnam publicam v. g. vt stent præ foribus Ecclesiæ, vel ad alias pœnas, ad arbitrium Inquisitorum. Et si in idem delictum, & facinus relabantur repetita abiuratione de leui condemnari possunt ad triremes. 64.

De pœnis horum delinquentium plura (de iure tamen illius regni loquens) Guttier. *in pract. q. lib.* 2. *quæst.* 8. *per tot.* & Thesaurus iunior, *quæst. forens. lib.* 1. *q.* 14 *per totam*, Fernand. de Ottero, *dicta quæst.* 9. *n.* 3. *seq.* Et in specie quod sint infames, Parlador. *Quotid. differentiarum iuris, Differentia* 108 *num.* 16. *& n.* 19. *& sequ.* vbi quod hæc infamia non afficit filios Polygami, quidquid sit de filiis hæretici, sed præ omnibus de hisce pœnis, tam nobilibus, quam ignobilibus imponendis adeat benignus lector Dom. Transmieram post hæc primo 65.

mo loco impressa visum, *de Polygamia lib. 3. q. 8. & seq.*

Quæ autem hucusque dicta sunt de ducente simul plures vxores, habent quoque locum, quo ad torturam, abiurationem, & pœnas in Viro ducente in Matrimonium scienter vxorem alterius, & in muliere scienter ducente
66. virum alterius, Simanch. *de Cath. Inst. tit. de Matrimonio, 40. num. 5.* & P. Massinus *in Praxi S. Officij, p. 9. Assert. 46.*

Sed pulcherrimum dubium mouet Illustrissimus Trasmiera, *lib.* 2. q. 10. an mulier nolens redire ad primum virum sit punienda ab Inquisitore.

Et bene respondet, quod sic, non solum dico ego vti contemptrix præcepti ei facti de redeundo, & cohabitando cum primo viro, sed etiam ait D. Trasm. vti ea quæ videtur malè de Sacramento sentire, dum cum secundo viro cohabitare præsumit, vnde text. in c. *cum per Bellicam.* 35. *q.* 1. vbi materiam hanc pertractant DD appellat hasce mulieres Impias, hoc tamen intelligerem ego nisi expresse mulier protestaretur, quod cum secundo viro cohabitat vti concubina. Quamuis tamen hæc vera videatur, ego tamen spatio 15. annorum, quo in Tribunali S Officij sum versatus, nunquam vidi contra hasce mulieres procedi, vti de hæresi suspectas ad abiurationem, sed solum vti contemptrices præcepti ad alias pœnas.

Quomodo autem puniendi sint hi Polygami, si seipsos Inquisitoribus deferant, tradit Castro Palao, *dicta disp. 8. punct. 16. §. 8. n. 2.* vers. *aduerto tamen*, vbi ait, Quod sine difficultate mitius sunt puniendi, & quod Compostellæ, non fuit huiusmodi Polygamus reclusus in secretis carceribus, cum eius causa agebatur, sed in aliqua domo particulari, sed de hac eadem re *infrà* ad titulum *de sponte comparentibus.*

§. XIII.

De Punitione falsorum testium in materia Polygamiæ.

QVia specialis occurrit difficultas in materia testium, qui in foro Episcopali deponunt (ad effectum, vt quis possit transire ad secūda vota) de morte primæ cōiugis, & quod prætēdens trāsire ad secunda vota est solutus, cum tamen ex post reperiatur coniugatus, vel cum ea de cuius morte attestantur, vel cum alia;

67. Ideo hoc loco aliqua de his testibus annotanda sunt, & quidem pro Indubitato præsupponendum est punitionem horum testium spectare ad Sanctum Officium, Quamuis in foro Episcopi deposuerint, id docet nos communis nostri Tribunalis praxis plusquam notoria, & decisio specialis Sacræ Congregationis Eminentiss. DD. Supremorum Inquisitorum, vt constat ex literis eiusdem Eminentiss. Ordinis directis Reuerendiss. P. Inquisitori Cremonæ, sub die 12. Iunij 1632. quæ in Archiuio nostræ Cremonen. Inquisitionis conseruantur. Ac planè conuincit euidentissima ratio, quod Iudicium vniuersale Polyg. ad Sanctum Officium spectans absorbet iudicium particulare istorum falsorum testium, quod ad se trahit, iuxta text. *in l. per minorem causam 54. ff. de Iudiciis*, vbi Odofred. Bart. Bald & alij id adnotarunt damnanturque regulariter vna cum Polygamis ad Triremes quinquennales vel etiam septennales pro modo eorum culpæ arbitrio Inquisitorum.

Dubium tamen pulchrum in hac re occurrere potest, si constito de Polygamia, in S. Officio vocati testes in Curia Episcopali examinati vigore quorum ad secundas nuptias transiuit Polygamus, fateantur quidem se in ea Curia, & ea occasione Matrimonij per Pogamum contrahendi examinatos fuisse à Notario. Attamen constanter negent se ita deposuisse provt in attestationibus scriptum à Notario reperitur possit contra testes procedi ad eos de falso puniendos.

Et quidem si testis coram Iudice deposuerit, vel saltem depositionem suam subscripserit non potest probabiliter dubitari, quod scripturæ Notarij sit standum, etiam ad effectum 68.
puniendi criminaliter testem, ita Auil. *in c. 37. prætorum in gloss. por si, n. 20.* Bobadil. *in sua Politica tom. 2. lib. 3. c. 14. n. 46.* Sesse *decis. Aragonia 107. n. 4. tom. 1.* & Marius Giurba *cons. decisiuo 78. n. 17.* vbi id ampliat licet testis nesciens scribere se subscripserit signando eius depositionem sino Crucis, ex Neuizan. *cons. 24. n. 2.* Guazzin *de defens. reorum defens. 28. c. 15. n. 6.* & Laurent. *decis. Auen. 33. n. 17.* & hinc emanauit Sanctiss. Constit. D. Nostri Vrbani VIII. de qua in literis Eminentiss. D. Cardinalis Federici Borromei: Impressis post Synodum Eminentiss. D. mei Card. Camporei f. 171. quod examina horum testium fiant coram Vicariis Generalibus Episcoporum, & non coram solis Notariis.

Quare hæc difficultas restringi debet ad têstes examinatos à solo Notario, quique eorum depositionem non subscripserunt.

Vt autem in hac re, certa ab incertis distinguamus:

Certum est primò in hac causa non esse locum condemnationi, neque Notarij, neque te- 69.
stium, quia amborum dicta inter se se conquassantur, vnde cum constet de falsitate, sed reus illius ignoretur, ob hanc incertitudinem, nullus damnatur, ad hoc est magistrale cons. Nattæ 392. *vol. 2. per totum*, qui id probat optimo simili, de vno teste dicente ad alterius præsentiam aliquid fuisse factum, cum tamen iste hoc neget

neget, (ait enim Natta) constat quod altera pars falsum deposuit,& quia de reo huius falsitatis non apparet,cum testimonia ipsorum se inuicem confundant, ob incertitudinem nullus ex illis testibus damnatur,& Nattam loco allegato sequuntur comm.DD.longa serie relati à Farin.*de Falsitate, & simulatione, q.*158. *n.*204. quibus addo ego Seff. *decis.*107.*n.*6.*& seq.*Bobadill.*dict.c.*14.*n.*46. Addentes ad Clarum §. *Falsum n.* 63. Guazz. *in dict. c.*15.*n.*2. Thasaur.lun. *Quæst.forensi*, 31.*num.*4. *lib.*1.& Giurbam *dicto cons.*78.*n.*16.

70. Certum est secundò, stante hac falsitate apertam esse viam Iudici, ad inquirendum illius auctorem,ita Natt *vbi suprà,n.*2.*circa medium*, vbi allegat pulcherrimam doctrinam Baldi,& Natt.etiam in hoc sequitur com.DD. Farin.*dict.quæst.*158 *n.*205.Roland à Vall.*cons.* 38.*n.*23.*& seq.*& Guazin. *dict.c.*15.*n.*2.

Dubium autem est in duobus, an contra istum Notarium ex depositionibus istorum testium insurgat indicium ad torturam, & dato quod non, an saltem contra Notarium possit deueniri ad capturam.

71. Et quo ad primum,quamuis Boiss.Tit. *de falsis, n.*16.*&* 17. dicat in hoc casu testem esse torquendum;attamen ipse ait,hoc in praxi non obseruari, prout de eadem obseruantia, quod testis non torquetur,attestatur Farin. *vbi supr. n.*209. & Guazz.*dict.c.*15.*n.*3. Propterea dico ad Quæstionem quod mihi magnoperè placet obseruantia Senatus Pedemontani, qui numquam torquet Notarium ex attestationibus testium,nisi testes sint plures,quàm duo,ita Thesaur.*dict.quæst.*31 *in fi.*vel aliàs Notarius laboret mala fama, & testes sint alicuius existimationis,Giurba,*dicto cons.*78.*n.*17.Guazz *c.*15.*n.* 9.Sesse *decis.*107.*n.*8.*&* 9. Natt.& Rolandus *locis allegatis.*

Sed si ex vna parte adesset Notarius cum bona fama, & ex alia duo testes pariter bonæ famæ nec alia adessent indicia alteram ex dictis partibus coadiuuantia vtique non esset deueniendum ad torturam,quia secundum Nattam ratio incertitudinis, quæ operatur quod neutra ex dictis partibus condemnetur,operatur vt neutra torqueatur, & quia secundum Rolandum *dicto cons.*38.*n.*27.*& seq.* Notarius habetur loco duorum testium.

72. Quoad secundum dubium,si loquamur in S.Officio,in quo regulariter non solet, capturari reus,nisi contra eum adsint indicia ad torturam, vt probaui *in tertia parte huius operis*, facilis erit responsio, cum idem in hoc secundo dubio dicendũ sit, quod in primo diximus.

Si verò loquimur in aliis tribunalibus in quibus minora indicia requiruntur ad capturam quam ad torturam, sine dubio Notarius poterit carcerari ex dictis duorum testium,vnde in casu deciso à Capicio *decis.*94.Notarius erat carceratus,& pariter erant carcerati Notarij in casibus super quibus cõsuluerunt Nat. Rol.& Giurba,& in casu deciso à Sesse contra illum Notarium Consilium Regni Aragoniæ, noluit decernere capturam,quamuis laboraret mala fama,quia testis,qui tantummodo vnicus erat,se subscripserat attestationi,& subdit Sesse, quod si testis ille se non subscripsisset, vtique captura fuisset contra Notarium concessa.

Arbitror tamen etiam in Sancto Officio;ex attestationibus duorum similium testium posse vocari notarium, & subiici examini, ita, vt diligenter excutiatur, & si ex dicto examine non se grauet, crederem adhuc posse retineri sub aliqua honesta fideiussione tam ipsum, quam testes de se consignando toties quoties, quia experientia nos docuit multa cursu temporis in hoc Tribunali patefieri,quæ quacumque diligentia adhibita in principio causarum in lucem minimè venire potuerunt.Me tamen in hac re, prout, & in aliis humiliter remitto Sacræ Congregationi Vniuersalis Romanæ Inquisitionis. 73.

§. XIV.

An filij ex Matrimonio prædicto procreati, sint legitimi.

AN autem filij nati ex tali Matrimonio irrito ex memorata causa ab Inquisitorib. declarato,sint legitimi, videndi sunt Canonistæ,& alij moderni,*in c.*2. *qui filij sunt legitimi*, 74. Lupus *de illegit.com.*4.§.1.*n.*24.*& seq.* Franc. *decis.*130.vbi addentes Barbos.*ad dictum c.*2. *qui filij*,&c.cum aliis infra allegandis.

75. Nam regulariter proles ex Matrimonio putatiuo suscepta,bona fide existente,vel in ambobus ex coniugibus, vel saltem in altero est legitima, *dicto capitulo* 2. & *l.qui in prouincia*, §.*Diuus.ff.de ritu nuptiarum*,non solum,quo ad successiones ex testamento,& ab intestato, & parentum,& consanguineorum,sed etiam quo ad omnes alios effectus, dignitates, honores, 76. spiritualia, bona Emphyteutica, fideicommissa,etiam in præiudicium substitutorum,feuda, & similia, vt latè probarunt infiniti propemodum DD.alleg. per insignem I. C. Marium Giurbam ad consuetudines Senatus Messan. *tom.*1.*c.*1.*gloss.*1.*n.*32.& latiùs. *gloss.*4. *n.*61.*&* 63. quibus addo ego Do.Mattam olim in Patauino Gymnasio Præceptorem meum,*de success.legali, part.*1. *q.*7.*art.*1.2. *&* 3. Rot.coram Sanctæ memoriæ Greg.XV.*decis.*461.vbi additio sub *n.*11.Didac.Lud.de Lima,*in addit.ad* 77. *Mol.de Primogenitto Hispan.lib.*3. *capitul.*1. *n.* 12. Campan.*in diuers.iuris canonici, Rub.*11.*c.* 13. *n.*140. *& n.*145. vbi ponit pulcherrimum casum, qui sibi contigit in facto, ipsum videat lector.

Et

78. Et hi filij taliter sunt legitimi, quod pro talibus habentur, etiam quo ad parentem qui fuit mala fide, Additio ad dictam decis. Greg. *n.11. circa medium*, latissimè Marta *dicta quæst. 7. art. 1. num. 19. & sequentib.* quamuis in hoc casu disputent DD. an parens, qui fuit in mala fide succedere possit filio, in quo articulo mihi nunquam placuit opinio negatiua quam latissimè tuetur Tellus Fernand. *ad leg. 6. Tauri, num. 7. & sequ.* Quoniam latissimè contrarium docuit Ceual. *comm. contra comm. quæst. 697. n. 16.* & Didac. de Lima *loco citato*, nam qualitas legitimitatis, non potest diuidi, & esset absurdum filium esse legitimum, & tamen patrem carere hac qualitate legitimitatis,

Vlterius, Pater habet regulam pro se, quod affirmatiuè, & negatiuè successio fit reciproca, vt latissimè ibi persequitur Ceual. ergo donec clarè probetur exceptio, standum erit regulæ memoratæ.

79. Ampliantur prædicta, vt legitimati dicantur filij, qui nati sunt ex tali Matrimonio putatiuo, lite super illius nullitatis declaratione pendente, quinimo, & lata sententia, pendente appellatione, ita in sacro Neapolit. consilio decisum refert Franch *decis.* 150. Giurba *vbi suprà, n. 66. & 67.* qui alios cumulant.

80. Quinimò Matrimonium putatiuum prolem illegitimam prius susceptam, legitimat, Giurba, *n 67.* Campanil. *vbi supra n.* 138.

Vbi tamen mala fides sit in ambobus ex parentibus, proles sine difficultate est illegitima, Giurba *vbi suprà, n. 68.*

81. Sicuti autem ad legitimationem prolis pro primo requisito necessarium est, adesse bonam fidem in ambobus, vel altero ex coniugibus, ita pro secundo requiritur, quod Matrimonium non sit clandestinum, *dicto capitulo 2. Qui filij*, Giurba *vbi suprà, num. 67.* versiculo, *Nisi clandestinè*, Paschal. *de Patr. potest. par. 2. cap. 1. num. 81.*

82. An autem ad effectum de quo agitur, clandestinum dicatur Matrimonium, si coram Parocho, & testibus celebretur, omissis tamen denunciationibus, Rot. Rom. *decis. 354. num. 6. post secundum vol. consilior.* Farina noluit hunc articulum decidere, sed Curia Archiepiscopalis Neapolit. in vna causa spectante ad Tribunal Sancti Officij, apud Aloysium Ricciulum, *decisione dictæ Curiæ* 150. *part. 3.* decidit pro filiorum legitimatione, pro qua semper in dubio pronunciandum, dixit Couar. *de sponsal part. 2. c. 8. § 2. n. 16.* vers. *Vndecimo.*

***

§. XV.

An Inquisitores sint Iudices competentes in causa hac legitimitatis Prolis.

Sed hìc dubitari potest, num huiusce causę illegitimitatis Iudices competentes, sint Inquisitores Hæreticæ prauitatis. In hac difficultate respondendum est, affirmatiuè 83.

Primò, quia Iudex causæ principalis est Iudex omnium incidentium, & dependentium 84. *l. Nulli, l. quoties, Cod. de iud. l. prima, Cod. de ordine cognit.* Tuschus *pract. conclus. litera C, conclus.* 625 *num.* 10. Bim *cons.* 188. *num.* 13. Gayl. *Pract. obseru. lib. 1. obseruat. 1. num. 2.* optimè Grass. *de effectibus Clericatus, effectu primo, num.* 400. & Moder. Barbos. *tract. de clausul. inter eius Tractatus varios, clausula* 38. *numer.* 7. & *cap. quanto, de Iudiciis*, vbi, 85. quod Iudex Ecclesiasticus non solum est Iudex competens, in omnibus causis spiritualibus, sed etiam in omnibus causis annexis, & dependentibus ab ipsis, optimè videndus Caldas, *quæst. forensib. lib. 1. q. 25. numer.* 13. *&* 14.

At causa hæc legitimitatis, dependet à causa principali Polygamiæ, de qua cognoscunt Inquisitores, igitur &c.

Secundò, quia causa legitimitatis, non est 86. merè Laicalis, vt probant DD. in c. *lator. qui filij sint legitimi*, vnde sæpe articulus iste legitimitatis solet ad Ecclesiasticum Iudicem remitti, vti dependens à Matrimonio, maximè vbi non ageretur de solo articulo facti super Matrimonio, Barbos. *in leg. Titia, num. 22. 24. & 53. ff sol. Matrimonio*, & Menoch. *cons.* 366. *n.* 11. igitur æquum est, hunc articulum ab eo Iudice cognosci, qui principaliter de Matrimonio cognouit.

Tertiò, quia in Sancto Officio regulariter 87. delicta melius probantur, quam in aliis foris & ex probationibus, ibi super Polygamia receptis, clariùs apparebit, an in contractu matrimonij adfuerit bona fides saltem vnius ex coniugibus, quod vt *suprà* diximus, est requisitum necessarium ad legitimationem prolis, igitur conueniens est, quod hæc quæstio ibi decidatur.

Quartò, quia de facto in Tribunali Sancti 88. Officij Neapoli, similis controuersia tractata, & decisa fuit, vt apud Riccium *decis.* 150. *Cur. Archiepisc. Neapol. tom.* 3.

Neque obstat, quod Iudex Laïcus, neque 89. ratione dependentiæ, & connexitatis potest esse Iudex causæ spiritualis, igitur nec Ecclesiasticus poterit esse Iudex causæ secularis neque ratione dependentiæ, quia Iudex Laïcus, respectu causæ spiritualis est penitus incapax, Caldas, *cons.* 3. *num.* 14. Fontanell *de Pactis*

Pactis nupt. cla.4.glos.12.p.2.num.22. Bobadill. *in sua Polit.lib.2.cap.18. n.17.& 23.* vnde nec principaliter, nec incidenter potest de huiusmodi causis cognoscere, Fontan. *ibid. Mart. de Iurisdict.p.4.cent.2.casu 136.n.11.* Peguer. *decis.91.num.5.*

90. At Iudex Ecclesiasticus, respectu causæ Laicalis non est incapax, sed incompetens, qui propterea iurisdictionem habet in habitu, & potentia, quæ ex iusta causa incidentiæ, & dependentiæ reducitur ad actum, Fontanel *ibid. num.23.* Valasc *decis.159.num.7.* optimè Anguian. videndus *tractatu de legibus, tom.1.lib.2. controu.22.num.21. à quo totam Resolutionem 110.tract.2.1.part.* desumpsit P. Diana *in suis Variis Resol. Moralibus.*

§. XVI.

Cui ex Parentibus incumbat onus alendi liberos, nullo declarato Matrimonio ex causa Polygamiæ.

Distinguendi hoc loco sunt tres casus, ex quibus clara solutio huiusce quæstionis apparebit.

91. Primus casus est, cum in contractu Matrimonij alter ex parentibus fuit in bona, alter in mala fide, & tunc proles debet ali expensis existentis in mala fide, apud coniugem, qui

92. fuit in bona fide hoc colligitur ex Auth. *Si Pater, Cod. diuort. facto,* apud quem liberi, &c. quæ licet loquatur in casu diuortij facti, attamen locum etiam habet in casu nostro, ex indentitate rationis.

Nam ratio decidendi in illo textu fuit, ne culpa illius, cuius causa diuortium fit, maneat impunita, vt animaduertit Barbos. *in Rub. soluto matr.p.2. num.53.* igitur etiam in casu nostro, ne culpa coniugis, qui fuit in mala fide, maneat impunita, eius expensis ali debent liberi, ita Sanch *de Matrimonio, lib.9. disp 21. num.11. vers. Quod si alter Parens.*

93. Et hic casus cum pater fuit in mala fide ab omnibus DD. conceditur, difficultas est in Matre, an si ipsa sit in mala fide teneatur alere filios suis expensis.

94. In qua re communis opinio est affirmatiua ob verba Auth. *Si verò contra, tunc apud Patrem, Matris locupletis expensis,* atque ita docuerunt Sanch. & Barbos. *vbi suprà* Guttier. *can.quæst.lib.1.cap.24.num 19.* & manifestè id præsupponit, Odofr. *in dicta auth.n.1* Angel. in *§.illud,* in auth. *vt liceat Matri, & Auiæ,* & alij plerique & certè in iudicando non esset ab hac opinione recedendum.

95. Verùm hanc opinionem in puncto iuris arbitror esse falsam, quia verba illa Matris locupletis expensis, posita in dicta auth. *Si Pater,* fuerunt ibi ex nimia licentia addita ab Irenæo, nec adsunt in *§.illud,* Auth. *Vt liceat Matri,* &c. vnde sumpta est memorata Auth. *Si Pater,* vnde cum in iure habeamus regulam quod Patri incumbit onus alendi liberos, ab hac regula non est recedendum, nisi habeamus apertum textum, atque ita, quod in hoc casu Mater non teneatur expensis suis alere filium voluit Salyc. *in l. Alim. Cod. de Neg. gestis,* & latissimè defendit Valascus videndus *decis.92.num.10.& 11.lib.1*

Neque obstat solutio Sanch. *vbi suprà, n.70.* 96.
quod illa verba optimè ab Irenæo addita fuerunt, auth. *Si pater,* quia dispositum in vno ex correlatiuis, intelligitur etiam statutum in alio, tum quia hoc modo, non potuerunt illa verba allegari in vim legis, cum Irenæus non habuerit auctoritatem legis condendæ, tum quia non militat eadem ratio, quo casu cessat argumentum à correlatiuis, Barbos. in locis communibus Argumentorum Iuris, Lo- 97.
co 19. ratio diuersitatis est, quia si Pater alit filios, & onus expensarum sentit, patriam tamen potestatem retinet, ex qua magnas percipit vtilitates, quod cessat in Matre, vnde si additio Irenæi procederet, magis puniretur Mater in isto casu, quam Pater, & sic ad istam inæqualitatem euitandam, argumentum à correlatiuis cessare debet.

Neque dubitandum est, quod pater etiam in mala fide existens, in potestate habeat filios ex se natos, vxore existente in bona fide.

Quia ad hoc est punctualis doctrina Baldi *in l. qui contra in 3. quæstione num.9* Cod. *de incestis nupt.*

Secundus casus est, cum omnes parentes 98.
fuerunt in mala fide, & in isto casu cum proles sit illegitima, alimenta istis filiis sunt præstanda eo modo, & forma, qua præstari solent filiis illegitimis, iuxta dispositionem, cap. *cum haberet, de eo qui duxit in Matrim. quam polluit per adulterium,* cuius dispositionem etiam in ciuili foro obseruari in confesso est, apud omnes, & latè docuit Coler *de Alim. lib.1.cap.3.n.8.* & in hoc etiam casu consensit Sanch. *vbi suprà, n.11. vers. Quod si vterque.*

Alenda igitur erit proles à Patre, & non nisi 99.
in subsidium à Matre, Valasch. *dicta decis. 92.num.13.* & Costa Papiens. *de Remed. subsid. Rem.106.n.5.* qui alios cumulant.

Tertius casus est, cum vterque coniux est 100.
in bona fide, & in hoc casu, Sanchez, ait, communibus vtriusque parentis expensis filios alendos, quod ante eum dixerat. Surd. *de Alim. titul.1.quæst.14.num.8.* & quædam additio ad Abbatem, *in cap.2.* qui filij sint legitimi, quam tamen Sanch. non allegauit. Mouentur omnes, ex dicto cap.2. ibi, de parentum facultatibus nutriantur.

Verum hæc opinio mihi numquam potuit 101.
placere, Quia ambobus parentibus, existentibus

M

bus in bona fide, proles est legitima, quoad omnes omnino iuris effectus vt *suprà*, §. 11. probauimus. At filios legitimos, Pater alere tenetur, non mater, nisi in subsidium, Coler. *de alim. lib. 1. cap. 2. num. 14. seq.* Costa Papiens. *vbi suprà*, Confirmatur quia mater non tenetur alere filios, nisi in casibus, *l. Nesennius, ff. de neg. gestis*, vt obseruauit Salic. *in l. alim. Cod. de neg. gestis*, at iste casus non continetur in *dicta l. Nesennius*.

102. Vlterius contra Sanchez, si vtroque Parente existente in mala fide, & sic prole effecta illegitima, de alimentis eorum iudicandum est ad instar aliorum illegitimorum, vt expressè dixit Sanch *d. n. 11.* vers. quod si vterque. igitur a paritate rationis, vtroque parente existente in bona fide, & sic prole nata legitima de eius alimentis idem iudicandum erit, ac de alimentis aliorum legitimorum, at alij legitimi aluntur à Patre, & in subsidium à Matre, igitur.

103. Neque obstat text. *in d. c. 2.* ibi, *de Parentum facultatibus*, Quia verba illa intelliguntur ordine successiuo, non coniunctiuo, ita in fortioribus terminis, text. in cap. *cum haberet, de eo qui duxit in Matr. quam polluit per adulteriũ*, ibi, vt vterque liberis suis necessaria subministret, intellexit Peregr. *de Iure fisci, lib. 3. tit. 18. n. 59.* & Modernus Barbos. in dicto cap. *cum haberet, num. 7.*

104. Hæc tamen intelligi debent cum ambo parentes sunt locupletes, aliàs enim semper filij sunt alendi ab eo, qui potest eos alere, non ab impotente, ita colligitur ex dicta auth. *si pater*, & peruulgatum est inter omnes, patre paupere existente per matrem diuitem liberos esse alendos.

§. XIV.

Quomodo Confessarius se gerere debeat cum Polygamo.

105. Diligenter sciscitabitur Confessarius à pœnitente, num in contrahendo secundo Matrimonio viuente prima Vxore, bene senserit de Sacramento Matrimonij, nam si errorem habuisset in intellectu, existimans fortasse Polygamiam vxorum esse licitam, cũ eo agere deberet Confessarius, ac agitur cum Hæretico, ac proinde cum excommunicato excommunicatione Bullæ Cœnæ Domini, in primo Canone.

106. Si verò semper Catholicè sensit de Matrimonio, tunc nisi polygamia sit ab Episcopo reseruata, omnis Confessarius ab ea poterit absoluere, ita Fagund. *in præcepta Eccl. Præcepto secundo, lib. 8. cap. 8. num. 39.* P. Zanard. *in sum. diu. præcept. 1. part. Præcepto 1. cap. 11.* vers. *Sextò noto cum Toleto*, Homobon. de Bonis, *de Examine Ecclesiast. 1. p. tract. 7. c. 1. q. 4.* Valer. de differentiis vtriusque fori, verbo *hæresis, differentia 2. n. 1.* Sylu. *2. 2. q. 11. art. 3. conclus. 2.* Filliuc. *quæst. Moral. p. 2. tract. 22. cap. 6. n. 164.* & post hæc scripta visus R. P. Conciuis meus Dom. Don Dominicus Pueronus Abbas Generalis Monachorum Montis Olιueti, *in suis Commentariis in Bullam Cœnæ, cap. 1. num. 37. & num. 66.* & latius, *num. 57.* qui generaliter loquuntur de Apostata, Sortilego, Blasph. Hæreticali, & similibus rectè, & catholicè sentientibus, & ratio huius rei euidens est, quia vt dixi, *tit. 1. §. 1. n. 4.* vers. *Item dicitur error*, nullũ factum, quantumuis hæreticum, est sufficiens ad constituendum in foro conscientiæ Hæreticum, sine errore in intellectu.

Monebit deinde Confessarius Polygamum primo, de statu in quo reperitur, & de grauitate peccati sui, de quo Christus Dominus noster, Matth. cap. 19. & Lucæ, cap. 16. dixit, *Omnis, qui dimittit vxorem suam, & alteram ducit, mæchatur*, quæ verba Christi referens, Marcus cap. 10. addit, *Mæchatur super suam.* 107.

Secundò, de eius obligatione redeundi cũ prima, de obligatione cum secunda Vxore restitutionis dotis, & in hoc casu animaduertat confessarius, quod Polygamo existente in mala fide, vxor secunda lucratur omnia sibi donata, etiam pretiosa, iuxta ea, quæ allegat in parum absimilibus terminis, Ricc. *in praxi fori Ecclesiastici, Resol. 223. in impressis, Neapol. de anno 1620.* & de obligatione erga filios secundi Matrimonij de qua nos *suprà*. 108.

Tertiò, monebit Mulierem, quæ dubitat de prioris viri vita, de dispositione, text. in cap. *dominus de secundis nuptiis*, vbi dicitur in eo casu, posse Mulierem prædictam reddere debitum, sed nequaquam illud posse exigere, statimque, cum primo viro redire debere, ac certa est de illius vita, circa quam rem, videndus est Comitolus, *respons. moral. lib. 1. quæst. 129.* Si tamen mulier sic dubitans omnes possibiles diligentias fecisset pro veritate indaganda, & adhuc dubia esset, Diana *resolut. moral. p. 3. tract. 4. resol. 195.* cum Sanch. Filliuc. Coninch. Valencia, & Reginaldo, quos allegat, probabiliter arbitratur mulierem in isto casu, posse, & reddere, & petere debitum, argumento eorum quæ docent Doctores de possessore bonæ fidei, qui si dubitat rem esse alienam, & facto sufficienti examine, nequit dubium vincere, potest non solum rem retinere, sed etiam ea vti, videatur tamen de hac re latissimè agens Dom. Trasmiera *l. 2. q. 6. per totam sui tractatus eruditi de Polygamia.* 109. 110.

Tandem circa salutares pœnitentias, in foro conscientiæ Polygamo iniungendas, confessarius præ oculis habeat, textum in cap. *Accepisti de sponsa duorum*, cuius hæc sunt verba, Accepisti illam in vxorem tibi, quam alter sibi desponsatam habebat, dimitte illam, quia 111.

quia nunquam potest tibi fieri legitima, & quadraginta dies in pane, & aqua, cum septem sequentibus annis pœniteas, ita tamen, vt confessarius intelligat sibi non imponi præceptum talem pœnitentiam iniungendi, cum circa hoc possit, iuxta prudens ipsius arbitrium, ieiunia illa moderari, vti notauit Did. Perez *ad Ordinam. Regni Castell. lib. 5. tit. 1. l. 3. fol. mihi 45.* vers. *punitur.*

TITVLVS VI.

De Confessariis Sollicitantibus.

SVMMARIVM.

1 *De enormitate huius criminis, remissiuè.*
2 *De Bullis Apostolicis, quarum vigore Inquisitores cognoscunt de hoc crimine & sequentibus.*
5 *An etiam de iure, hoc delictum spectaret ad Inquisitores, & seq.*
7 *Post Bullas Pauli IV. & Pij IV. Inquisitores cognoscebant de hoc crimine, etiam extra loca Hispaniæ. & seq.*
10 *Legum, alia fauorabilis alia odiosa.*
11 *Constitutio Gregorij XV. est odiosa, & correctoria Iuris communis, & seq.*
15 *Ante Bullam Gregor. disputabatur, an in Bullis Pauli, & Sixti comprehenderetur Confessarius solicitans pueros, vel per interpositam personam, vel post Confessionem, hæc dubia hodie sunt decisa, & sequentibus.*
18 *Sollicitans ad alia peccata, non luxuriosa non incurrit pœnas nostræ constitutionis, & sequent. vbi an saltem talis sollicitans subdatur foro Inquisitorum, & sit de fide suspectus.*
21 *Pœnas nostræ constitutionis non incurrit, fingens se Sacerdotem: & sollicitans, nec fœminæ confessarium sollicitantes, & sequent. vbi, etiam quid de Interprete.*
24 *Inquisitores procedunt, licet actus inhonesti non sint completi.*
25 *Confessarij sollicitantes fœminam, vt sit mediatrix comprehenduntur in Bulla nostra.*
26 *Quid in sollicitante ad peccata carnalia in aliis Sacramentis.*
27 *Sollicitans, ante, vel post confessionem, quando incidat in Bullam & seq.*
30 *Quid in sollicitante in confessionario, vbi decretum Sup. Tribu & seq. & quid de confessario monialium sollicitante in parlatorio communi. sollicitare quid sit, & an Confessarius consentiens mulieri sollicitanti incurrat in nostram constitutionem num. 33. & seq.*
36 *Quid de Confessario post sollicitationem statim pœnitente, vel laudante venustatem mulieris, vbi quid de sollicitante tacitè, & num paruitas materiæ excuset, vbi latè de materia & num Bulla comprehendat actus solum venialiter inhonestos, & de facultate concessa Inquisitoribus vniuersalibus damnandi Confessarium ex testibus singularibus.*
38 *Mandans Confessario, vt sollicitet non comprehenditur in Bulla nostra.*
39 *Adducitur pulcherrima Doctrina Bart.*
40 *Talis mandans subditur foro Inquisitorum.*
41 *Mandans est de foro Mandatarij, & n. 43.*
42 *Delictum mandantis, & mandatarij est vnũ.*
44 *Ratione connexitatis causa mandantis est de foro Inquisitorum.*
45 *In aliis delictis ad S. Officium spectantibus mandans est de foro Inquisitorum.*
46 *Doctrina Dianæ, Trimarchi, & aliorum non habet locum in hoc casu.*
47 *Constitutio nostra recipit interpretationem à Iure communi.*
48 *Cur fœmina sollicitans confessarium non subdatur foro Inquisitorum.*
49 *Quæ dicta sunt de mandante proportionabiliter dicenda sunt de aliis cooperantibus Confessario.*
50 *Singularitas testium, quotuplex.*
51 *Sufficienter probatur sollicitatio, per testes singulares & per mulieres, & seq.*
54 *Qualitas mulierum diligenter consideranda, aliâque perpendenda, & seq. vbi de variis adminiculis in hoc crimine.*
56 *Mulieres, quæ Confessario sollicitanti consenserunt an sint testes idoneæ.*
58 *Duæ fœminæ in hoc crimine non conuincunt, & quot requirantur, & seq.*
61 *Fœmina honesta denuncians, non facit indicium ad capturam, nec ad torturam, seq. vbi litera Sacræ Congregationis.*
63 *Examinatur Doctrina Canteræ qui voluit vnicam fœminam in hoc crimine facere indicium ad torturam.*
64 *Hæc Doctrina non recipitur, nec in Inquisitionibus Italiæ, nec Hispaniæ.*
65 *Doctrina Abbatis cap. 2. de confessis non recipitur, & seq.*
67 *Nec etiam habet locum cum veritas aliter nequit haberi.*
68 *Testis cum admittitur in defectum aliarum probationum, an habeatur pro omni exceptione maiori, & seq.*
71 *Iustitia decreti S.C. in hac re.*
72 *Tortura super intentione datur Confessariis sollicitantibus, & seq.*
73 *Item, & pro vlteriori veritate, & si in tortura persistat, an dimittendi, vbi quid agendum, cum confessario sollicitante per verba ambigua, & negante se habuisse intentionem sollicitandi.*

DE enormitate huius criminis, aliqua præmittenda essent, sed quoniam hæc ex DD. infra allegandis vnicuique facilè constabit, ideo ad materiæ tractationem accedendo, sit 1.

§. I.

§ I.

Quo Iure Inquisitores procedant in hoc crimine.

2. INquisitores hæreticæ prauitatis de hoc crimine cognoscunt, vigore Bullæ Pauli IV. anno 1561. die 16. Aprilis editæ, & directæ Archiepiscopo Hispalensi, Incipit. *Cum sicut nuper*, & Bullæ Pij IV. edita anno 1564. die 6. Aprilis, item vigore decreti facti à Supremis Generalibus Inquisitoribus, approbati etiam à Sanctiss. Clem. VIII. de quibus, Ludouic. à Paramo *de Origine S. Inquisitionis*, *lib.* 3. *c.* 10. *num.* 168. sed Bullæ illæ, & illud decretum videntur habere locum tantummodo in Hispaniis, quoniam directæ erant Bullæ, Archiepiscopo Hispalensi, & decretum Sacræ Congregationis expresse restrictum ad loca Hispaniæ, vt tam ex Bullis, quam ex decreto Sacr. Congregat. videre est.

3. De anno autem 1612. de mense Aprilis, fuit decretum à Sanctiss. Paulo V. monendos esse omnes Inquisitores, vt confessariis præciperent, quod abstineant ab omni, & quacumque sollicitatione, alias procederetur rigorosè contra quoscumque, & de hoc decreto apparere ex litteris Eminentiss. Cardinalis Arrigonij scriptis Reuerendissim. Inquisit. Mediol. sub die 5. Maij anni 1612. attestatur Aloys. Bariola *in suis Floribus Direct. Inquisitorum, tractat. de Confess. sollicit.* §. *Inquisitores procedunt.*

4. Nunc autem hac de re extat nouiss. constit. Greg. XV. edita die 30. Augusti 1622. Incip. *Vniuersi Dominici*, in qua litteras, seu Bullam Pauli IV. confirmat, illamque non solum in Hispaniarum Regnis, sed in quibusvis Christiani orbis partibus firmiter, & inuiolabiliter obseruari præcipit, Bullam autem hanc ad verbum referunt Naldus in summa in verbo *Confessarius*, *num.* 41. & Bariola *in litteris pro S. Officio editis post suos flores Direct. fol. mihi* 462. & omnes DD. Moderni.

5. Disputari tamen hoc loco potest, an etiam de Iure communi huiusmodi criminis cognitio spectaret ad Inquisitores, in qua re,

Salcedo *ad Diaz. in pract. criminali*, *cap.* 85. *sub litera A*, *refert.* Nauarrum *in conf.* 1. *in tit. de hæreticis*, vbi (ait ipse) eum multis rationibus probare, minimè potuisse Inquisitores cognoscere contra quendam Religiosum qui carnaliter cognouerat duas mulieres, quas in Sacramentali confessione audiuerat, sed voluit allegare, conf. secundum, verè etiam illud conf. Nauarri non potuit ad hoc allegari, cum non loquatur de Confessario sollicitante, sed de Confessario cognoscente filiam spiritualem, vt animaduertit Freitas *ad Roder. de Confess. sollicit. q.* 2. *n.* 45. *vers. Qui tamen.*

In hac tamen quæstione loquendo ante Bullas Pauli & Pij IV.

Dicendum est, Inquisitores minime potuisse cognoscere de hoc crimine, sed Episcopos illius criminis fuisse Iudices competentes, ita Ludouic. à Paramo *de Origine S. Inquisit. lib.* 3. *quæst.* 10. *num.* 92. vnde etiam olim Episcopi solebant sibi reseruare hunc casum prout de variis Episcopis, in Regno Neapol. attestatur Graff. *de casibus reseruatis*, *lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 8. *& seq.* 6.

Si verò loquamur, ante Bullam Greg. XV. sed post Bullas Pauli IV. & Pij IV. Dico quod Episcopi soli non poterant de hoc crimine cognoscere, sed ad Inquisitores spectabat, cognoscique ab iis debebat eo modo quo cognosci solent cæteræ causæ Hæresis, cum interuentu ordinarij, ita Sanctarellus *de hæresi*, *cap.* 44. *dub.* 5. *num.* 1. Roder. à Cunha *de confess. sollicit. quæst.* 2. vbi latissimè Freitas *in additione*, *quæst.* 2. & moderni *infrà* allegandi. 7.

Probatur conclusio, quia ad Inquisitores pertinet de iure cognoscere in causis hæreticorum, & suspectorum de hæresi, cap. *accusatus de hæret. in* 6. Freitas *ad dictam quæst.* 2. Roder. *num* 45. *vers. Decipitur secundò*, Sanctarell. *de hæresi*, *cap.* 40. *dub.* 1. *concl. sup. num.* 5. vbi alios allegat, At Pontifex in dictis Bullis declarat, hosce Confessarios esse de hæresi suspectos ibi Nos in animum inducere nequeuntes, quod qui de fide Cath. rectè senserint Sacramentis ab Ecclesia Dei institutis abutantur. Et hosce Confessarios de hæresi, etiam esse suspectos docuerunt Pegna *ad Direct. part.* 2. *comm.* 81. vers. *illa quoque* Salcedo *ad Diaz. in Pract. Crim. cap.* 85. vers. *Hodie verò*, Graff. *de casibus reseru. lib.* 2. *cap.* 12 *num.* 23. & latissimè alios allegans, August. Barbosa *de Officio Episcopi*, *tom.* 2. *allegat.* 40. *num.* 40. 41 *& seq.* igitur eius criminis cognitio post Bullas Pauli IV. & Pij IV. ad Inquisitores spectabat. 8.

Et hoc etiam extra Regna Hispaniæ, nam ratio sup. allegata militat vbique, nec Papa censetur voluisse declarare hosce sollicitantes suspectos in Hispania, non autem alibi, præsertim cum ratio præsumptionis Papæ, quæ est abusus Sacramenti, militet vbique & quod ita obseruaretur, tam in Inquisitionibus Hispaniæ, quàm Italiæ, rescripsit Cardinalis Sanctæ Seuerinæ, Supremus Inquisitor, die 28. Iunij 1597. Ioann. Franc. Leonio tunc Vicar. Gen. Episcopi Venell. vti attestatur ipse *in* 3. *parte Thesauri fori Ecclesiastici. cap.* 37. *num.* 35. 9.

Post Bullam autem Greg. XV. nulla potest esse hac de re probabilis dubitatio, vt videre est ex tenore ipsius Bullæ, & ex *infrà* dicendis.

§ II.

An Bulla Gregorij XV. sit fauorabilis, vel odiosa.

10. SVpposita communi distinctione, seu diuisione legum in fauorabilē, & odiosam, de qua diuisione, latissimè tractant, Suar. *de legib. lib. 5. c. 2. per tot.* Salas *in prima secundæ tract. de legib. disp. 21. sect. 1. n. 10.* vers. *Sed dubium est*, & Gonzales *ad Reg. 8. cancell. §. 6. Proœmiali per totum*, vbi allegat omnes alios DD.

11. Dicendum est, præfatam constitutionem non fauorabilem, sed odiosam esse, ita Aloys. Ricc. *in 3. p. variarum resol. in Praxi Bullæ circa sollicit. in confess. resol. 65. & 66.* Sanctarell *de hæresi, c. 45. dub. 5. n. 5.* vers. *Respondeo hanc constitutionem*, Ratio huiusce conclusionis est, nā fauorabilitas, & odiositas legum sumendæ sunt ab earundem legum materia, ita Suar. *vbi suprà, n. 4.* & alij proximè citati, at materia huiusce legis est odiosa (quoniam pœnalis) igitur etiam constitutio illa est odiosa.

12. Et licet indirectè videatur hæc constitutio fauorabilis, quia fuit promulgata, vt Sacramenta legitimè administrentur, & ad obuiandum animarum periculis, attamen nō per hoc desinit esse odiosa huiusmodi constitutio aliàs nullæ essent leges odiosæ, nam cuiuscunque legis etiam odiosissimæ finis est, fauor totius Reipublicæ & ipsius bonum. Sic reseruatio votorum est facta ob salutem animarum, & fauorem religionis, & tamen quia pœnalis est, ideo est odiosa Suar. *tom. 2. de Relig. l. 6. de voto, cap. 21. n. 1. Sot. de Iustitia, & Iure, lib. 7. q. 3. art. 3. col. 5.* vers. *Ex his consequens*, Sayrus *in claui, lib. 6. cap. 21. n. 48.* latissimè Sanch. *in præcepta Decalogi, lib. 4. cap. 40. num. 25.*

Sic reseruatio peccatorum, ex Tridentino *sess. 14. cap. 7.* introducta est in Ecclesia in fauorem animarum, & tamen hæc reseruatio odiosa est, Suar. *de Pœn. disp. 40. sect. 6.* Henriq. *in sum. lib. 6. de Pænit. cap. 16. n. 6.*

13. Ex his colligitur constitutionem, hanc strictissimè esse intelligendam, cap. *odia de reg. Iuris, in 6. l. cum quidam. ff. de lib. & posth. auth. quas actiones. Cod. de SS. Ecclesiis*, vbi committuntur DD. latissimè Suarez *de legibus, lib. 6. c. 2 & 3.* ad quem semper recurrendum est in materia interpretationis, & extēsionis legum, prout etiam de eadem materia videndus est Farin. *in suis Fragm. crimin. 1. p. post tractatum eiusdem de Furtis, in littera E*, verbo *extensio, per plures numeros, & conclusiones*, & Salas *de legibus, dicta disp. 21.*

14. Est etiam Bulla hæc Iuris communis correctoria, cum ante Bullas Pauli IV. & Pij IV. Episcopi soli de hoc crimine cognoscerent.

§. III.

De variis dubiis in hac materia declaratis, per Bullam Gregorij XV.

ANte Gregorij XV. Bullam plura, eáque maximi momenti disputari solebant in hac materia, quæ nunc sanctissimè per Bullam nostram sunt definita, &

Primò, quidem disputari solebat, an Bullæ 15.
Pauli IV. & Pij IV. itemque decretum S. Congregationis, de quibus suprà, haberent locum, in sollicitante pueros, quoniam loquuntur solum de sollicitatione fœminarum, & quamuis opinio affirmatiua fuerit magis vera, magisque in S. Officio practicata, vt patet ex Aloys. Ricc. *in 3. part. variarum resolut. titulo de sollicit. in confess. resolut. 66. per tot.* & Sanctarello *de hæresi, cap. 45. per totum*, Hieronym. Rodriquez *in Compend. quæst. regul. resol. 131. n. 2. & seq.* attamen etiam opinio negatiua magnos habuit sectatores, vt videre est ex eodem, Sanctarello *vbi suprà*, & ex Ludouico à Paramo *de Origin. S. Inquisitionis, lib. 3. quæstione 10. numer. 92.* vbi alios allegat Graff. *consf. 1. de cognat. spirituali, in 6. quæsito*, & Rodriq. *vbi suprà.*

Hodie autem cessare debet huiusmodi disputatio, propter verba Bullæ Gregorianæ circa medium, ibi quascumque personas, & quæcunque illæ sint, sollicitauerint, quæ verba ob generalitatem eorum, etiam ad pueros extendi nullus negare audebit. Naldus in verb. *Confessarius, num. 41.* vers. *Quarum prima est*, sed verè etiam ante Bullam nostram seruabatur in praxi, opinio affirmatiua, teste Molfes. *videndo in sum. tract. 7. cap. 14. n. 34.* & Rodriq. *loco proximè relato.*

Secundò, disputabatur, an iura illa antiqua 16.
habere possent locum, contra sollicitantes per interpositam personam, quæ quæstio multas patiebatur difficultates, vt videre est ex Riccio, *vbi suprà resol. 65. per totam.*

Attamen etiam hæc quæstio fuit hodie per Bullam nostram decisa, per illa verba, Siue per se, siue cum aliis perpetranda Naldus *vbi suprà*, vers. *Secunda est, an sollicitantes*, Sanctarellus *de hæresi, capit. 44. num. 19. conclus. 14.*

Tertiò controuertebatur, an dicta Iura pro- 17.
cederent contra sollicitantes immediatè, ante confessionem, vel immediatè post, cum loquantur de sollicit. in actu confessionis, & licet affirmatiua opinio esset in S. Officio, iam vsu recepta, vt videri potest ex traditis per Bellon. *de potest. eorum, quæ incont. fiunt, lib. 1. cap. 176.* Aloys. Riccio *lib. 2. variarum, resolut. Resolutione 440. per tot.* Ludouicum à Paramo *dict. quæstione 10. à num. 31. vsque ad finem, & num. 90.* Genuens. *in Praxi Archiepiscopali, Neapol. cap. 66. num. 2.* vbi, quod ita declarasse fertur

fertur Clem. VIII. & Hieronym. Rodriquez *vbi suprà, num.* 5. qui alios latissimè allegat, attamen quæstio hæc, ex verbis Bullarum antiquarum, anceps reddebatur.

Hodie tamen etiam quæstio, & controuersia hæc videtur per constitutionem hanc clariss. decisa, per illa verba, siue ante, vel post immediatè, de qua re plura infra in propria quæstione.

§. I V.

An sollicitans fœminas ad alia peccata, non tamen luxuriosa, incurrat pœnas nostræ constitutionis.

18. IN hac re doctissimus Peña *in Directorium Inquisitorum, parte* 2. *comm.* 81. vers. *Ille quoque*, voluit eadem hæresis suspicione laborare confessarium sollicitantem mulieres ad libidinem, ac ad alia peccata, & proinde ad quæcumque peccata sollicitantem Inquisitorum iudicio subditum esse, atamen hoc non obstante,

19. Dicendum est, talem Confessarium sollicitantem, non incurrere pœnas dictæ Constitutionis Gregorianæ, nec subdi Iudicio Inquisitorum, ita Sanctarell. *de hæresi, cap.* 46. *num.* 1. *conclus.* 1. latissimè post hæc scripta visus Diana *resolut. Moral.* 1. *part. tract.* 4. *resol.* 20. *per totam*, vbi alios allegat. Ratio est quoniam Bulla loquitur de sollicitante ad venerea, nam licet vtatur hisce verbis, ad inhonesta attamen illa verba, tum ex ordinaria eorum significatione, tum ex antecedentibus, actus libidinosos significant. Sanctarell, *vbi suprà, in fi. num.* 8. At in constitutionibus pœnalibus & odiosis non fit extensio, de delicto, ad delictum, *l. interpretatione, de pœnis, capit. in pœnis de reg. iuris in* 6. Honded. *conf.* 95. *numer.* 99. *volum.* 1. latissimè Villagut. *de extens. legum, Rub. de extensione legis pœnalis respectu meræ pœnæ, numer.* 1. *& seq.* vbi latissimè probat extensionem non esse admittendam, in lege pœnali, & contrariis argumentis respondet.

20. Hisce accedit etiam diuersitatis ratio, inter peccata carnis, & alia peccata, nam illa, ob carnis fragilitatem frequentius in confessione committebantur sollicitando pœnitentes, provt apparet ex proœmio Bullæ Pauli IV. nec nouum in iure nostro est, aliquando grauiorem pœnam minori delicto imponi, cum homines ad illud proni sunt, soletque frequentius committi, vt animaduertit Turrecrem, cap. *interfectores* 33. *quæst.* 2 *art.* 2. *n.* 5. glos. cap. *admonere, eadem causa, & quæst.* D. Thom *in* 4. *dist.* 37. *quæst* 2 *art.* 2, *ad* 2. vnde illis carnis peccatis, vti his, quæ frequentius committebantur, Greg, XV. reliquique Pontifices prædecessores pœnas per constitutiones supra nominatas, grauissimas constituerunt, quamuis forsasse contingere possit, pœnitentem sollicitari ad peccata alterius generis grauiora, cum hoc, vel non accidere soleat, vel saltem rarissimè, tum, & ob specialem malitiam contrariam puritati tanti Sacramenti, & ita etiam tenet Lud. à Param. *lib.* 3. *c.* 10. *n.* 121. vers. *inde fit*, Ledesma *ibi alleg. in addit. ad* 3. *p. quæst.* 56. *art.* 2.

Atque hæc procedunt, cum quæritur an Confessarius sollicitans in non venereis in confessione comprehendatur sub pœnis huiusce constitutionis nostræ.

Nam si quæratur, an talis Confessarius subdatur foro Inquisitorum sitque de hæresi suspectus, vti ille, qui Sacramento pœnitentiæ verè abutitur, Dom. Trasmiera *de Polygamia, lib.* 3. *quæst.* 2. *§. vnico, num.* 46. respond. affirmatiuè, & in hoc sensu intelligit doctrinam Peñæ *supra in principio, §. allegatam*, & vltra allegata ab ipso, idem docuerunt eodem modo Doctrinam Peñæ *vbi suprà* intelligentes, Ioann. Sancius *in suis selectu disp.* 11. *num.* 13. vers. *& explicari potest Peña*, Castro Palao *tract.* 4. *disput.* 9. *pun.* 6. *n.* 2. & P. Trimarcha, cuius Religionem, claritatem & doctrinam veneror, de Confessario abutente Sacramento pœnitentiæ *disp.* 14. *sect.* 3. *num.* 15. *&* 16.

Ego in casu occurenti rem hanc deferendam puto ad Sacram Congregationem, quia quamuis supradictorum DD. auctoritati multum deferam, attamen de illorum traditione valde dubito, quia sollicitatio in confessione inducit suspicionem hæresis ex vi constitutionum Apostolicarum, cum ante eas soli Episcopi de hoc delicto cognoscerent. At constitutiones illæ super quibus tota Iurisdictio Inquisitorum est fundata, sunt restrictæ ad sollicitationem ad venerea, vti ea, quæ specialiter pugnant cum puritate tanti Sacramenti, ergo extra casus de quibus loquuntur constitutiones illæ, nulla intelligitur data Inquisitoribus Iurisdictio, nec ab Episcopis ablata.

§. V.

Variæ Quæstiones declarantur occasione verborum Bullæ Gregorianæ.

VT breuiter casus in hac materia occurrẽtes, secundũ Gregorianæ Bullæ decisionem possint declarari, verba nonnulla Bullæ breuissimè perpendemus, provt similia verba Bullæ Pauli V. contra sollicitantes, perpendit, Portel. *in dubiis regularibus*, verbo *sollicitare fœminas in confessione, fol. mihi* 1018.

Ac præterea ne in futurum de pœna his delinquentibus impenenda, & de modo contra eosdẽ procedendi ab aliquo dubitari posit, statuimus,

M 4 *decer*

decernimus, & declaramus, vt omnes, & singuli Sacerdotes. Circa quæ verba

Dubitari potest, quid dicendum sit de Sacerdote, qui talem se esse fingit, quique fœminam sibi bona fide peccata sua confitentem, sollicitat ad turpia.

Huic difficultati breuiter respondetur, quod cum Bulla nostra loquatur in Sacerdote, non potest nec debet extendi ad non Sacerdotem, qui se Sacerdotem fingit, ita Sanctarellus *de hæresi, cap. 46. n. 9. concl. 6.* Ratio istius conclusionis est, prohibitio extensionis in pœnalibus, & correctoriis, de qua *suprà*, ita etiam sensit, P. Diana, post hæc scripta visus *var. resol. 1. p. tract. 4. resol. 15.* latissimè alios allegans P. Trimarcha *de Confessario abutente Sacramento, disp. 7. sect. 1.* In hanc tamen constitutionem incurreret Sacerdos, qui ad turpia fœminam sollicitaret, quamuis actuali iurisdictione careret audiendi confessiones latissimè P. Trimacha *loco suprà citato, sect. 4. per totam.* qui alios latissimè more suo cumulat.

22. Dubitari secundo loco potest, an pœnas dictarum constitutionum incurrant fœminæ confessarium sollicitantes.

Huic etiam dubitationi respondendum est, negatiuè, quia constitutio prædicta loquitur in Sacerdote, & Confessario, & est pœnalis, & odiosa, igitur, non est extendenda ad fœminam sollicitantem, & ita docuerunt Aloys. Riccius *in praxi variarum resolut. part. 3. resol. 67. per totam, sub rubr. Praxis contra sollicitantes.* Sanctarellus *dicto cap. 46. num. 4. concl. 3.* & Diana *vbi suprà 23.* Trimarcha *disputat. 9. sect. 5.*

Hoc etiam loco iure posset dubitari quid sentiendum esset de interprete confessionis sollicitante.

Sed cum interpres appellatione Sacerdotis minimè veniat, & se potius teneat ex parte pœnitentis, non comprehenditur in Bulla nostra (etiamsi esset Sacerdos) idem Sancius *vbi supradicta disput. 2. num. 10. & 37.* & Castro Palao *in suo opere Morali, tract. 4. disp. 9. punct. 9. num. 6* vbi meritò reprobant Freitam in addit. ad Acugnam *de Confessariis sollicitantibus quæst. 15. num. 37*, si tamen Confessarius interpretis opera vteretur ad sollicitationem, talis interpres sine dubio subderetur foro Inquisitorum vt dixi *infrà in §. speciali de mandante.*

23. *Qui personas, quæcumque illæ sint*, per hæc verba nulli dubium est, quin tollatur dubitatio antiqua, de qua supra, an scilicet sollicitans pueros in bullis, & decretis antiquis comprehenderetur, nam vt *suprà* dixi, comprehenditur etiam talis sollicitans ob verba generalia, quæ ex ratione recti sermonis apta sunt, etiam masculos comprehendere.

24. *Ad inhonesta*, supra in proxima quæstione dixi, per illa verba intelligi peccata libidinis, ac proinde Confessarium sollicitantem ad alia peccata, non ligari nostra constitutione, ad ibi dicta me remitto.

Possunt autem Inquisitores procedere contra huiusmodi Confessarios, siue actus inhonesti sint completi, siue incompleti, vt si interuenerint tantùm, oscula, tactus, amplexus, &c. ita Ludouic. à Paramo *de Origine S. Inquisit. lib. 3. quæst. 10. num. 116. & 118.* vbi addit eadem pœna Confessarios puniendos esse pro tactu, & signis, ac si ad effectum libidinis peruenissent, Sanctarell. *de hæresi, cap. 44. num. 7.* Rodriq. *in Comp. quæst. regul. resol. 131. num. 4.* vbi quod in constit antiquis comprehenditur, etiam Confessarius prouocans pueros ad molliciem.

Siue per se, siue cum aliis quomodolibet perpetranda. Per hæc verba clarissimum est prohiberi sollicitātem etiam per interpositas personas, quidquid esset de iure Antiquo, ita Graff. *de casibus reseruatis, lib. 2. cap. 12. de confess. sollicit. num. 29. & seq. & consf. 1. de Cognat. spirituali, num. 37.* vers. *circa quartum, vol. 1.* cum aliis supra alleg. bene Diana *var. resolut. tract. 4. de resol. 19.* 25.

Et sic cessat quæstio Doctorum num sollicitans fœminam, vt mediatrix sit, comprehendatur in hac constitutione, nam vtique comprehendi clarè innuunt verba eiusdem supra relata & dixit Ferdinand. de Castro Palao *dicta disp. 9. punct. 5. n. 2.* vbi idem docuit secundum antiquas Bullas Pij IV. & Clem. VIII. Sancius *eadem disput. 2. num. 44.* & Ioan. Angelus Boss. Barnabita *de Iubileo in appendice num. 14. & 15.*

In actu Sacramentalis confessionis, Quid in Sacerdote sollicitante ad turpia mulieres, dum administrat alia Sacramenta, puta Baptismi, Eucharistiæ, &c. an incurrat pœnas huiusce nostræ constitutionis, & quidem Sanctarell *de hæresi, cap. 46. num. 5. concl. 4.* hanc quæstionem in terminis format, & respondet negatiuè, nam in prædicta Const. fit mentio solum de Sacramento pœnitentiæ, ergo quoad alia Sacramenta, ius commune reseruans cognitionem horum criminum ordinariis locorum remanet incorrectum. 26.

Siue ante, vel post, nam in moralibus, quod parum distat nihil distare videtur, vt in terminis nostris dixit, Bell. *de iis, quæ incontinenti fiunt, lib. 1. cap. 176. in fi.* & ita etiam in S. Officio seruabatur, ante dictā constit. licet in constitutionibus Pauli IV. & Pij IV. non adessent hæc verba, & ita etiam viuæ vocis oraculo, declarasse Clem. VIII. refert Genuens. *in praxi Episcop Neapol. cap. 66. num. 2.* & circa hoc videndi sunt, Paramus, & Ricc. *locis suprà alleg.* cum de hac re 27.

Immediatè, Quamuis Confessarij comprehendantur sub dispositione nostrę constitutionis, 28.

nis, si sollicitent fœminas ad turpia in actu confessionis, vel etiam ante, vel post, attamen id intelligi debet, immediatè, nam si post multum temporis spatium elapsum, & postquam, tam Confessarius, quam pœnitens ad sua habitacula sese receperunt, sollicitatio contingit, tunc tales ordinariis locorum puniendi relinquuntur, nec constitutione præsenti ligantur, ita Rodericus *in suis quæst. Regularibus, tom. 2. quæst. 27. art. 2.* Graff. *de casib. reseruatis, lib. 2. dicto cap. 12. num. 36. vers. 6. & si affirmauimus*, Ludouic. à Paramo *de Orig. S. Inquisitionis, lib. 3. cap. 10. num. 91.* Sanctarellus *de heresi, cap. 44. num. 15. conclus. decima, & num. 13. concl. 9.* & hoc stante dicta particula, *immediatè*, nunc non videtur habere posse probabilem dubitationem, quidquid licet in diuersis terminis dixerit Ricc. *tom. 3. variarum, resol. 69. per tot.*

Vnde Confessarium post auditam confessionem accedentem ad domum mulieris, & eam ibi sollicitantem, non incidere in hanc constitutionem, dixit Molfes. *in summ. 1. part. tract. 7. cap. 24. num. 31. vers. Itaque si confessarius*, & P. Diana *variarum resolut. 1. p. tract. 4. resol. 14.* Trimarcha *disp. 3. sect. 5.* & Illustriss. Trasmiera *de Polyg. lib. 3. q. 2. §. vnic. n. 44.*

30. *Siue occasione, vel prætextu confessionis huiusmodi, etiam ipsa confessione non secuta*, idem etiam à fortiori dicendum confessione sequuta, sed absolutione non data, ita Graff. *dicto cons. 1. de cognat spirituali, & de casibus reseruatis, lib. 2. cap. 12. de confessariis sollicitantibus, num. 31.* Ratio huiusce rei est, quia confessio bona fide facta Sacerdoti, etiam non sequuta absolutione, dicitur Sacramentalis, vt not. Medina *in suo Cod. de Pœnit. tract. 3. quæst. 7. vers. nec obstat.*

Ratio verò dictorum verborum supra positorum Bullæ, & etiam immediatè sequẽtium, est ne fiat cõstitutioni prædictæ fraus. Sic enim vel non sequuta confessione, vel non sequuta absolutione, possent confessarij, dolo proprio ipsis patrocinante, contra omnes Iuris regulas euitare pœnas nostræ constitutionis.

Siue extra occasionem confessionis, in confessionario, aut in loco quocunque vbi confessiones Sacramentales audiuntur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire.

Secundum Bullas, & decreta antiqua, talis Confessarius fingens se audire confessionẽ, licet re vera eam non audiret, sollicitans fœminam in confessionario, nõ incurrebat pœnas inflictas per Bullas illas Confessariis sollicitantibus, ita Sanctarellus *de heresi, cap. 46. n. 6. concl. suprà*, nam illæ Bullæ, & Decreta loquuntur de eo, qui abutitur Sacramento pœnitentiæ, at huius Sacramenti in casu prædicto, nullus adest abusus, quia ibi nulla confessio, & consequenter nullum Sacramentum. & vulgata regula est, quod non entis nullæ sunt qualitates, igitur, &c.

Sed quoniam succedente tempore Confessarij, vt vim Constitutionum antiquarum euitarent in confessionario confessiones mulierum fingentes sese audire, (quas tamen ex condicto non audiebant,) fœminas ad turpia sollicitabant, & ob id antiquarum constitutionum rei non videbantur, ex Hieron. Rodriq. qui alios cumulat, *in Comp. quæst. regul. resol. 131. num 10.* ideo vt etiam contra istos per Inquisitores procederetur in Sacro Supremæ Inquisitionis Romæ Tribunali decreto particulari fuit sancitum. 31.

In hæc verba, Feria 5. die 10. Iulij 1614. in generali Congregatione S. Romanæ Vniuersalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico, Montis Quirinalis, coram Sanctissimo Domino nostro Paulo, Diuina Prouidentia Papa V. ac Illustrissimis & Reuerendiss. DD. Petro tit. Sanctæ Mariæ in Transtyberim, Aldobrandino, Roberto, tit. Sanctæ Mariæ, in Via, Bellarm. Ferd. Taberna, tit. S. Eustachij & Ioan. Garsia, SS. Quatuor Coronatorum Mill. nuncupatis Presbyteris, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, aduersus hæreticam prauitatem, in tota republica Christiana Generalibus Inquisitoribus à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis, facta relatione, quod multi confessarij tractant cum Mulieribus in confessionali extra occasionem confessionis, de rebus inhonestis, Sanctissimus decreuit, vt contra huiusmodi Confessarios procederetur in Sancto Officio, & hoc decretum refertur à Coriolano *de casibus reseru. parte 1. sect. 2. art. 22. num. 4.* & Belochio *in simili tractatu, parte secunda, quæst. 7. n. 32.* Ex quo sequitur, etiam ante Bullam Gregor. X V. Confessarios sollicitantes, esse denunciandos, etiam si sollicitent extra Confessionem in confessionario tantummodò contra P. Dianam *vbi suprà, resol. 25.* qui huius decreti, ibi non meminit. 32.

Et hoc idem nunc optimè etiam fuit à sanctissim. Gregor. X V. declaratum in prædictis verbis Bullæ, An autem istis debeat indici abiuratio videbimus *infrà* cum de abiuratione confessariis sollicitantibus indicenda loquemur.

Sed adhuc dubitari potest, quid dicendum sit de Confessario Monialium sollicitante Monialem in Parlatorio communi, in quo etiam solet earum Monialium Confessiones excipere, & alij etiam solent ibi indistinctè cum eisdem Monialibus loqui. In hac re

Benè Sancius *in suis selectis disput. 11. n. 68. in fi.* ait talem non comprehendi sub hac constitutione, quia locus ille propriè non potest dici confessionale, nisi sollicitaret in die, quam Monia

Moniales haberent destinatã pro cõfessionib.

33. *Sollicitare, vel prouocare tentauerint*, sollicitare est studium suũ, & diligentiã ad aliquid ponere, iuxta D. Thom. 2. 2. *quæst.* 47. *art.* 9. vbi Caiet latissimè Aloys. Ricc. *Variarum resolut. part.* 3. *tit. de sollicitantibus in confessione resolut.* 70. sed nullus est, qui verba prædicta melius declaret, quàm Turrecremata, in cap. *si quis, tam fœminam, quàm masculum, de Pœnitent. distinct.* 1. Vt si quis (inquit Turrecremata) attentauerit aliquem aliquo exteriori signo, & actu, scilicet adulando, promittendo, sollicitando blando eloquio, cum verbis lasciuis, & impudicis persuadendo ad rem veneream cum masculo, vel fœmina, ita etiam Graff. *de casibus reseruatis, dicto cap.* 12. *n.* 12. in explicatione verbi *sollicitauerint*, Peirin. *in Priuil. Minim. tom.* 1. *Const.* 4. *Gregor. XV.* §. 6. *num.* 21.

34. *Et dum in textu dicitur tentauerint*, notandum, quod sicut in grauibus delictis punitur affectus non sequuto effectu, ita etiam in hoc crimine, licet effectum non habuerit sollicitatio, attamen puniri debet, glos. in cap. *si quis tam fœminam, de pœnitent. distinct.* 1. in verbo *attentauerit*, Aloys. Ricc. *loco proximè allegat. resol.* 70. *num.* 5. *&* 6. Sanctarellus *capit.* 44. *num.* 16. *conclus.* 11. Bene Portell. *in dubiis regular.* verbo *sollicitare fœminas, num.* 2. & ego latissimè infrà tit. *de Sortilegis*. Hîc autem dubitari potest.

35. Primò, an in hasce constitutionis nostræ pœnas incurrat Confessarius, qui sollicitatus in confessione à fœmina, illi etiam in confessione assentit. Qua in re breuiter agendo, duæ possunt esse Sententiæ, nam,

Ludouicus à Paramo *de Orig. S. Inquisitionis, lib.* 3. *quæst.* 10. *num.* 171. vers. at ne omnino immunes. voluit hunc confessarium comprehendi sub dispositione Bullarum antiquarum in hac materia editarum, & esse de hæresi suspectum, iudicioque Inquisitorum subiectum.

Sanctarellus verò *de hæresi, cap.* 46. *num.* 2. vers. *Dico secundò*, & Graff. *de casibus reseruat. lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 38. vers. *Octauò ex verbo*, & Seraph. de Freitas *in addit. ad Roder. à Chuna, de Confess. sollicit. quæst.* 11. *num.* 18. *& seq.* Peirin. *ad Priuil. Minimorum, tom.* 2. *const.* 4. *Greg. XV.* §. 2. *num.* 2. Homob. *de examine Ecclesiastico, tom.* 2. *tract.* 11. *cap.* 12. *quæst.* 26. Bonacin. *tract. var. disp.* 6. *punct.* 3. *n.* 17. Portel. *ad dubia regul.* in verbo *sollicitare fœminas, num.* 10. etiã in terminis constitutionis nostræ, contrarium tenuerunt, nam vt pluries *suprà* dixi, verba nostræ constitutionis, vti pœnalis, & odiosæ, sunt strictissimè intelligenda, & interpretanda, at Bulla nostra loquitur contra Confess. sollicitantes, & Confessarius noster, non potest dici sollicitator, igitur nec potest sub dicta Bulla comprehendi.

Confirmatur primò, ex eo quod talis Confessarius blanditiis fœminæ pœnitentis allectus, potius præsumitur consensisse ex humana fragilitate, quam ex errore in fide, vti not. Sanctarell. *vbi suprà*.

Confirmatur secundò, à simili, cum reseruatur casus ab Episcopis, exercentium Sodomiam, tunc in eo casu soli agentes comprehenduntur, excluduntur que patientes, quia non dicuntur exercere actum sodomiticum, sed pati, & verba in casibus reseruatis sunt strictè interpretanda, cum reseruatio sit odiosa, ita latè docuit aliis pluribus relatis, Graff. *de casibus reseruatis, libro primo, cap.* 11. *de Sodomia, numer.* 5. *& pluribus sequent.* igitur, nec in casu nostræ Bullæ comprehendi debet confessarius sollicitanti mulieri consentiens, cum in illo non possit considerari tanta malitia, quanta in Confess. sollicitante cum hic habeat se quodammodo ratione agentis, ille patientis

Verùm, sententia hæc apud me magnam habet difficultatem stantibus verbis Bullæ, *aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, & tractatus habuerint*, & stante etiam abusu Sacramenti, cuius puritas æque læditur cooperando, & ob id, quod talis Confessarius includatur, in dispositione Bullæ, voluerunt Diana, *resol. moral. tract.* 4 *resol.* 11. 1. *part.* & Sousa *in opusc. de sollicit. lib.* 1. *cap.* 6. *n.* 8. *& in Aphorism. Inquisit. lib.* 1. *cap.* 34. *num.* 9. & P. Trimarcha de Confessario abutente Sacramento Pœnitentiæ, *disp.* 9. *sect.* 3. qui alios allegat.

Sentioque ob id, cum Ludouico à Paramo, *loco supra citato*, in fine casum hunc vti difficillimum, egentemque Pontificia declaratione inconsulto Supremo Senatu, non esse decidendum.

Secundò, dubitari potest, quid dicendum de Confessario, qui post sollicitationem immediatè pœnitet sollicitationis factæ. Respond. cum Sanctarell. *de hæresi, cap.* 44. *n.* 18. *conclus.* 13. & Graff. *de casibus reseruat. lib.* 2. *cap.* 12. *de confess. sollicit. num.* 39. & P. Trimarcha *de Confess. abutente, disput.* 12. *sect.* 1. qui alios citat, Quod iste Confessarius incurrit, &c. nam sollicitatio, iam fuit facta, & in delictis non consideratur perseuerantia, sed cõsideratur si adfuerit voluntas deliberata, etiam si incontinenti pœniteat, Turrecrem. *in cap. diuortium, de pœnit. dist.* 1. an autem illa pœnitentia operari possit diminutionem pœnæ in Confessario, crederem quod sic, ex his quæ in simili dicam de Blasphemo, qui post prolatam blasphemiam statim pœnitet percutiendo pectus, de quo in tit. *de Blasphemis*. 36.

Aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, seu tractatus habuerint, in hanc constitutionem incurrunt Confessarij, qui non verbis expressis, sed tacitis mulieres alliciunt ad inhonesta, 37.

nesta, vt si illas de pulchritudine,& venustate laudent, nam tales Sacerdotes huiusmodi blanditiis Sacramento pœnitentiæ abutuntur, fœminasque illis verbis ad inhonesta alliciũt, ita Sanctarel *de haresi, cap. 44. num. 9.* vers. *Dico sexto.* & sic paruitas materiæ non excusat ab incursu in pœnas nostræ constitutionis, Diana *dicto tract. 4. resol. 21.* Peirin. *ad Priuil. Minim. tom. 1. const. 4 Gregor. XV. §. 6. num. 21. & §. 5. num. 15. in fin.*

Occasione istius paruitatis materiæ dispuťãt DD quid sentiendum sit de Confessario sollicitante pœnitentem ad actus solummodò venialiter inhonestos.

In qua re Ferdinand. de Castro Palao *1. p. tr. 4. disp. 9. punct. 3.* arbitratur probabile esse Confessarium modo prædicto sollicitantem non includi in dispositione nostræ Bullæ Gregorianæ.

Verùm ego censeo opinionem hanc valdè periculosam esse, & ob id in praxi, nec consulendam, nec sequendam, ita Peyrin. *ad priuilegia Minimorum tom. 3. cap. 11. num. 6. per totum*, vbi quod opinio illa aperit viam fraudibus, Ioan. Angel. Boss. *de Iubileo in appendice de Confessariis sollicitant. à num. 50. vsque ad 55.* vbi in hac materia firmat conclusionem non dari paruitatem materiæ, quantum spectat ad Bullam nostram. Tactus enim qui aliàs essent peccata venialia, efficiuntur mortalia si fiunt in Sacramento pœnitentiæ. Ita etiam sensit Sancius *in sua select. disput. 2. n. 22.* & Freitas ad Roderic. *de Confess. sollicit. quæst. 7. num. 33.* Verè enim in hac materia carnis non sunt laxandæ habenæ, & propterea Religiosissimus Vir P. Claudius Aquauiua Generalis superinsignis Religionis Societatis Iesu, die 24. Aprilis 1612. decreuit, quod nullus ex Theologis Societatis doceret opinionem illã Doctorum, quæ vult in materia luxuriæ dari paruitatem materiæ, vt notauit Diana *var. resol. part. 3. tract. 5. resol. 1. Dantes etiam facultatem venerabilibus*, & infrà, *etiam ex testibus singularibus.*

Non est nouum in iure modo aliquem pœna ordinaria puniri ex testibus singularibus. Ita enim etiam mandarunt Rex Ludouicus, & Regina Ioanna, vt contra vsurarios ad pœnam ordinariam procedatur, si tres adsint testes singulares, & fama publica, vt docuit Annibal Troy. *in Pragmaticam Reg. 48. num. 1. & seq.* pragmatica autem dictæ Reginæ habetur inter Pragm. Regni. sub tit. *Pragm. Vsurarum*, fol. mihi 468. Sic etiam in Regno Lusitaniæ, Inquisitores, qui procedunt in crimine Sodomiæ, brachio sæculari sodomitas maiores relaxant ex tribus testibus, etiam singularibus, vt notauit Ferdinand. de Castro Palao *in suo opere Morali, 1. part. tract. 4. disputat. 8. punct. 11. §. 2. num. 11.* latissimè P. Trimarcha *de Confess. abutente disp. 2. sect. 7.* vbi etiam ponit ad verbum decretum P. Aquauiuæ de quo *suprà.*

§. VI.

An mandans Confessario, vt in Confessione sollicitet comprehendatur in Constitutione Gregoriana.

38. PAter Diana *1. part. resol. Moral. tract. 4. resol. 22.* cuius omnes rationes reassumpserunt Boss. *de confess. sollicit. dub. 6* & P. Trimarcha post hæc scripta visus *in simili tractatu, disp. 14. sect. 4.* voluit hunc mandantem non subiacere pœnis nostræ constitutionis, quod, & ego constanter affirmo, præcipuè ex Doctrina Bart. *in l. sed si vnius, §. 4. de furtis, num. 2. & seq.* quam latissimè exornaui *in titul. de Sortilegiis, in propria quæstione de mandante*, quod scilicet constitutio loquens in personam, iubendo, v. gr. comittentem tale delictum, tali pœna esse puniendum non comprehendit mandantem.

Verùm tamen constanter, etiam affirmo, quod talis mandans est de foro S. Officij, & subditus Inquisitori vigore Bullarum mandantium Iurisdictionem Inquisitori, in Confessarios huiusmodi sollicitantes. 40.

Primò, quia mandans sortitur ratione contractus forum mandatarij *l. Heres. §. Apud Labeonem ff. de Iud.* vbi loquens I.C. de homine Prouinciali Romæ seruum Institorem habente causa vendendarum mercium, ait, *Quod cum eo seruo contractum est, ita habendum ac si cum Domino contractum sit, quare ibi se debebit defendere*, & idem deducitur ex *l. si vt proponitur, ff. de fideiuss.* igitur etiã mandans sortitur forum mandatarij in delictis, *l. Absentem de pœnis*, cum aliis allegat. à Moderno Barbosa in loco argumenti à contractibus *num. 8.* 41.

Secundò, quia delictum mandantis, & Mandatarij est vnum, Mastril. *ad indultum Regis Nostri, cap. 19. num. 14.* igitur vnus etiam debet eorum esse Iudex. 42.

Tertiò, quia mandantem in delictis sortiri forum Mandatarij communiter dixerunt scribentes, in eo enim solum discrepant, an tale forum sortiatur mandans priuatiuè, quoad forum originis, & loci vbi dedit mandatum Barbos. sen. *in dicto §. Apud Labeonem, num. 21. & seq.* & latiùs Regens Carleual. *de foro Competenti, disp. 2. quæst. 7. sect. 1. num. 732. & seq.* qui alios allegant. 43.

Quartò, idem fortius dicendum est ratione connexitatis, ne aliàs continentia causæ diuidatur, id enim solet dare aliàs iurisdictionem eam non habenti, vt probauit Illustriss. Trasmiera *de Polygamia l. 3. q. 16. numer. 13. & seq.* vbi ex hoc probauit, testes falsos in causa 43.

sa Polygamiæ, qui aliàs non subessent Sancto Officio effici tamen de foro Inquisitorum ne continentia causæ diuidatur, ad quod videndi sunt DD. *l. nulli, Cod. de Iudiciis*, vbi latissimè modernus Barbosa.

45. Quintò, quia idem videmus contingere, & practicari in S. Officio in omnibus aliis casibus ad hoc Tribunal spectantibus, vt patet in consulente Polygamiam, P. Diana *part. 4. resol. Moral. tract. 7. resol.* 4. In mandante, & consulente maleficia, & alia delicta, vt vidimus in peculiaribus delictorum singulorum Titulis, igitur nulla ratio suadet quod hoc negemus in casu nostro.

Sextò, quia dato v.g. casu, quod de Mandante non constet, nisi ex depositione confessarij, & aliquibus adminiculis, iste mandans impunitus euaderet, nam non posset eum punire Inquisitor defectu Iurisdictionis, nec ordinarius defectu probationum, quia sanctum Officium aliis Tribunalibus nulla edit indicia, scripturas, vel probationes, vt vidimus in titulo de sortilegis, igitur vt vnusquisque debita possit pœna mulctari, fatendum erit hunc mandantem posse per Inquisitores puniri.

46. Nec in casu hoc Iurisdictionis prorogandæ locum habent, quæ dicunt Trimarcha, Diana, & alij, ac doctrina illa Bart. quia aliud est loqui de extensione legis pœnalis, vt pœnalis est, & quoad pœnas, aliud verò loqui de prorogatione Iurisdictionis ex lege pœnali, quæ dupliciter fauorabilis est, tum scilicet ne delicta maneant hoc modo impunita, tum vt hoc
47. modo Constitutio recipiat interpretationem à Iure communi, DD. omnes in l. omnes populi, vbi præcipuè Ioann. Baptista de Sancto Seuerino, *num.* 204. *ff. de Iustitia, & Iure*, secundum quem concessa alicui Iurisdictione intelliguntur ea concessa, quæ accessoria sunt, Tusch. *tom. 4. litera I, concl.* 549. *num.* 3. Bene Dec. videndus, cap. *vt debitus, de Appell. n.* 72. & 73. vbi dixit, quod commissio extenditur ad ea, quæ vtilia sunt, & quod concesso vno intelligitur concessum accessorium, sine quo, licet actus possit expediri, attamen melius cum eo expeditur.

Non obstat, quod fœmina sollicitans confessarium non est de foro S. Officij, igitur nec in casu nostro mandans. 48.

Primò, quia nondum certum est fœminam sollicitantem non subdi S. Officio vt videre est ex Trimarcha *disp. 9. sect.* 5. & res hæc egeret Pontificia declaratione.

Secundò, dato etiam hoc esse certum, quia verè in S. Officio ita practicatur, ratio differentiæ inter vnum casum, & alium est, quod mandans, & mandatarius correlatiua sunt, & eorum vnicum est delictum, & ad paria de Iure antiquo iudicantur, vnde etiam de Iure nouo dispositum in lege etiam pœnali in mandatario debet extendi ad mandantem, vt bene in casu simili dicebat Senatus Lusitanus, apud Phœbum *decis.* 72. *num.* 8. 9. & 10. & in eis militant, quæ suprà dixi, quæ nulla possunt ratione accommodari fœminæ sollicitanti, quæque etiam non dicitur ita fœdare, & polluere Sacramentum, vti facit Sacerdos eius Sacramenti minister, & mandans Sacerdoti, qui dicitur esse prima causa Abusus.

Et quæ dicta sunt de mandante proportionabiliter ob easdem rationes applicanda sunt omnibus auxiliatoribus istius Confessarij, dummodo influant in sollicitationem, & sic etiam interpreti cuius ope, & medio confessarius in Sacramento solicitat, & eo abutitur. 49.

Et post hæc scripta valdè gauisus sum, dum vidi D. Trasmieram *de Polyg. l. 3. q. 2. num.* 46. in parum absimilibus terminis distinctione nostra supra firmata vtentem, vult enim confessarium ad alia delicta in confessione sollicitantem, subdi quidem Iurisdictioni Inquisitorum, attamen non subdi pœnis nostræ Bullæ. Et quia ad manus meas post hæc scripta deuenit Quæstio disputata à P. Nicolao Riccardo Reuerendissimo Sacri Apostolici Palatij Magistro, An fœmina sollicitans Confessarium sit suspecta de hæresi? ad communem omnium vtilitatem volui eam hoc loco inserere.

AD SANCT. D. N.
D. GREGORIVM *XV. Pont. Max.*
Et Illustrißimos & Reuerendiß.
*S.R.E.*CARDINALES *In vniuersa Republica Christiana contra hæreticam prauitatem Inquisitores generales à Sede Apostolica specialiter deputatos.*

QVÆSTIO
De Sollicitantibus ad turpia in Sacramentali Confessione:

In qua dubitatur, Vtrum, sicut Confessarij sollicitantes mulieres ad turpia in actuali confessione sacramentali, vt vehementer de hæresi suspecti, abiurant: ita etiam pœnitentes sollicitantes confeßarios ad libidinem, sint vehementer suspecti de hæresi, adeo vt teneantur illam de vehementi abiurare.

TITVLVS quæstionis vnum supponit, & alterum quærit: supponit enim pro comperto confessarios sollicitantes mulieres ad libidinem in actu, vel circa actum confessionis, ante vel post, esse de hæresi vehementer suspectos, & ita contra eos debere Inquisitores procedere, eosque cogere ad abiurandum de vehementi, vt in Constitutione Apostolica Pij IV. Anno MDLXI. die xvj. Aprilis declaratum est: quæ refertur ab Emanuele Rodriquez *quæst. regularium tom. 1. quæst. 59. art. 4.* idque etiam constat, vt vult Franciscus Bariola Ordinis Sancti Augustini, in suo libro, qui inscribitur, *Flores in Directorium Inquisitorum*, ex Priuilegio Clementis VIII. MDLXXXXII. iij. Decembris, & ex Decreto Illustriss. & Reuerendiss. S. R. E. Cardinalium Generalium Inquisitorum Romæ MDXCVII. Id verò, quod in titulo quæstionis quæritur, est: An etiam pœnitentes sollicitantes confessarios ad turpia, sint etiam habendi vt vehementer de hæresi suspecti, adeo vt contra eos debeant Inquisitores procedere, eosque cogere ad abiurandum de vehementi?

Et pars affirmatiua videtur vera. Primò: nam confessarius mulierem pœnitentem sollicitās ad actus turpes, & libidinosos in actu, vel circa actum confessionis sacramentalis, licèt ex natura actus, & sceleris carnalis non possit iudicari de hæresi vehementer suspectus: tamen propter sacramentum adiunctum, iustè præsumitur vehementer suspectus, quia videtur malè sentire de sacramentis Ecclesiæ, præcipuè de sacramento Pœnitentiæ; nimirum quòd non fuerit institutum in medelam animæ, & quòd licitum sit illud prophanare. Sed similiter pœnitentes sollicitantes confessarium, propter easdem rationes videntur malè sentire de sacramento Pœnitentiæ, nempe quòd licitum sit in illo similia, cum maxima sacramenti irreuerentia patrare. Ergo pœnitentes sollicitantes confessarios in confessione sacramentali, iudicari possunt vt vehementer suspecti de hæresi, adeo vt teneantur eam abiurare de vehementi.

Secundò præterea. Sollicitatio carnalis, siue ad turpia in Confessione sacramentali, est Inquisitoribus reseruata, vt ex priuilegiis allegatis constat. Ergo quicumque ad libidinem sollicitat, siue sit confessarius, siue pœnitens, potest ab Inquisitoribus iudicari vt vehementer suspectus de hæresi, & consequenter potest cogi ad abiurandum de vehementi.

Quòd si dicas, Constitutionem allegatam Pij IV. solùm loqui de confessoribus fœminas allicientibus ad carnaliter peccandum; non autem de pœnitentibus:

Tertiò præterea, & arguitur contra. Nam licèt Apostolicum indultum solum loquatur de Confessoribus sollicitantibus mulieres ad turpia: tamen etiam intelligi debet de pœnitentibus carnaliter sollicitantibus in Confessione sacramentali: quia verba Constitutionis Pij IV. de ipsis pœnitentibus etiam verificantur: cùm etiam ipsi maximam faciant iniuriam Domino nostro Iesu Christo, qui sacramentum Pœnitentiæ instituit. Dicitur enim in præfata Cōstitutione: *Nos in animum inducere nequeuntes, quòd qui de fide Catholica rectè sentiunt, sacramentis ab Ecclesia institutis abutantur, aut iniuriam faciant, &c.* Cùm ergo non solùm Confessarij, sed etiam pœnitentes sollicitantes in sacramentali Confessione, sacramento Pœnitentiæ abutantur; de vtroque intelligenda est præfata Constitutio.

Quartò præterea. Quamuis in præfata Constitutione solum fiat mentio de Confessoribus fœminas sollicitantibus ad carnalia: tamen cùm eadem sit ratio, locum etiam habet in his, qui in actu, vel iuxta actum Confessionis sollicitant ad peccatum nefandum aliquos adolescentes. Ergo quamuis in præfata Constitutione solum explicitè Inquisitorib. sit reseruata sollicitatio carnalis Confessarij sollicitantis mulierem; etiam intelligenda est de pœnitentibus sollicitantibus: cùm vtriusque eadem sit ratio, & mens Constitutionis.

Quintò præterea. Crimen sollicitationis, qua pœnitentes sollicitant Confessarios ad turpia, est tantæ malitiæ, vt de sui natura inducat in sollicitante vehementem suspicionem de hæresi. Ergo huiusmodi pœnitentes habendi sunt, vt vehementer suspecti, & cogi possunt ab Inquisitoribus ad abiurandum, etiam

lege positiua non existente. Antecedens est notum: tum quia in tali crimine videntur pœnitentes malè sentire de sacramento Pœnitentiæ: tum etiam quia de sui natura est sufficientis malitiæ, vt possit iustissimè ferri lex de censendo pœnitente sollicitante Confessarium, vehementer suspecto in fide. Consequentia verò probatur: nam proferens verba hæreticalia, vel faciens actum de sui natura hæreticalem, ipso facto redditur vehementer suspectus; & possunt contra eum Inquisitores procedere, & cogi ad abiurandum, etiam nulla particulari lege supposita: vt patet in proferente blasphemias hæreticales, aut percutiente aliquam imaginem. Ergo.

Sextò præterea. Si aliqua ratione pœnitentes sollicitantes Confessarios ad turpia in confessione sacramentali, non haberentur vt vehementer suspecti de hæresi, esset, quia nulla extat lex positiua ita disponens. Sed hæc ratio est nulla: quia dantur nonnulli casus lege positiua non prohibiti, in quibus Confessarij habentur vt vehementer suspecti de hæresi. Ergo. Minor probatur. Confessarius inducens pœnitentem in actu Confessionis, ad carnaliter alliciendum alium Confessarium in Confessione sacramentali, est vehementer suspectus de hæresi, & cogitur ad abiurandum, vt ex ipsa praxi constat; & similiter sollicitans ad lenocinium, vt vehementer suspectus de hæresi, etiam abiurat. Et tamen non extat lex positiua: quia in his casibus non habet locum Constitutio Pij IV. non enim sollicitat pœnitentē in actuali confessione sacramētali ad turpia. Ergo.

Sed contra est: quia Confessarius sollicitans pœnitentem ad turpia in Confessione sacramentali, iudicatur vehementer suspectus de hæresi ab Inquisitoribus, & cogitur ad abiurandum de vehementi, non *ex natura sollicitationis carnalis* in sacramento Pœnitentiæ exercitæ; (aliàs Confessarius sollicitans pœnitentem in sacramentali Confessione *ad alia peccata, vt ad furandum, &c* iudicaretur suspectus vehementer de hæresi ab Inquisitoribus, & cogeretur ad abiurandū de vehementi: quod tamen est falsū) sed quia *Pōtificiis decretis sancitū est*, huiusmodi Confessarios sollicitātes carnaliter, esse vehementer suspectos de hæresi, adeò vt contra eos procedere debeant Inquisitores. Vnde solùm sollicitatio, de qua Apostolicum indultū loquitur, est Inquisitoribus reseruata. Cùm ergo Apostolicis indultis *non sit reseruata Inquisitoribus sollicitatio, qua pœnitentes Confessarios ad turpia alliciunt*, dicendum est quòd huiusmodi pœnitentes non sunt cogendi ab Inquisitoribus ad abiurandum de vehementi, & ad purgandam vehementem suspicionem de hæresi.

Ad euidentiam huius considerandum est, non esse habendum pœnitentem sollicitantem Confessarium in sacramentali Confessione, vt suspectum vehementer de hæresi, quamuis id è contra iudicetur de Confessario pœnitentem ad libidinem prouocante. Primò, quia licèt stando iu iure naturali, & non supposita lege positiua, vtrumque videatur esse simile: de secundo tamen est lata lex à Sede Apostolica, & iustissimè: de primo non. Et sicut Ecclesia propter detestationem Donatistarum, & Rebaptizantium, & Anabaptistarum, censuit rebaptizantes irregulares, in detestationem hæresis, quæ passim vigebat; quod non factum est in sacramento Confirmationis, nullo ferè id attestante: quo fit vt scienter rebaptizans, vt dicitur *de consecr. dist. 4. c. eos quos*, propter reiterationem sacramenti Baptismatis efficiatur irregularis; non autem reiterans sacramentum Confirmationis, licèt vtrobique reiteretur sacramentum imprimens Characterem: Ita iustissimè lata est sententia de hæresis suspicione in Confessarium, non in pœnitentem sollicitantem. Et propterea Confessarius sollicitans pœnitentem in actu confessionis, cogitur ad abiurandum, vt vehementer suspectus de hæresi, quia id lege sancitum est: non autem pœnitens sollicitans Confessarium, etsi ex parte vtriusque actus secundum se considerati, eadem videatur ratio. Quare autem magis sit lata lex contra Confessarios, quam contra pœnitentes sollicitantes, multis rationibus ostendi potest.

Primò, propter *frequentiam prioris* delicti, cùm secundum ferè nunquam, aut raro in foro iudiciali sit auditum. Secundò, propter *periculum maius*: cùm sit verisimile *pœnitentem* magis à Confessario moueri, quam è contra Confessarium. Tertiò propter *facilitatem maiorem probandi* delictum. Nec nouum est, peccatum eiusdem rationis, propter facilitatem, & periculum magis puniri, & minus: vt in lege veteri *Exod* 22. qui furabatur ouem, reddebat in quadruplum; qui bouem, quintuplum; qui autem rem aliam, duplum tantum, vt ait S. Thom. 1. 2. *quæst.* 105. *art.* 2. *ad* 9. vbi docet, *quòd in pœna furti considerabatur secundum legem id quod frequenter accidere poterat: & ideo pro furto aliarum rerum, quæ de facili custodiri possunt à furibus, non reddebat fur nisi duplum. Oues autem non de facili possunt custodiri à furto, quia pascuntur in agris: & ideo frequentius contingebat, quòd oues furto subtraherentur. Vnde lex maiorem pœnam apposuit, vt scilicet quatuor oues pro vna oue redderentur. Adhuc autem boues difficiliùs custodiuntur, quia habentur in agris, & non ita pascuntur gregatim, sicut oues: & ideo adhuc hic maiorem pœnam apposuit, vt scilicet quinque boues pro vno boue redderentur.* Hæc S. Thomas. Et ideo si peccatum sollicitationis sacramentalis ex *parte pœnitentis* fieret frequens, & immineret magna necessitas retrahendi fideles ab illo, sufficientis est malitiæ de sui natura, vt *possit iustissimè ferri lex similis*

de

de censendo pœnitente sollicitante confessarium, vehementer suspecto in fide. Verùm quia nondum lata est talis lex, ideo nec taliter ante illam iudicandum censeo: & ideo pœnitentes *sollicitantes ad turpia confessarios* in confessione sacramentali, *non sunt iudicandi vt vehementer* suspecti de hæresi.

Secundò præterea. Præfata Constitutio Pij IV. expresse loquitur tantum *de Sacerdotibus*, qui in tantam prorumpunt iniquitatem, vt sacramento Pœnitentię in actu audiendi confessiones abutantur; nec illi, qui id instituit, Domino Deo, & Saluatori nostro Iesu Christo iniuriam facere verentur, mulieres videlicet pœnitentes ad actus inhonestos, dum illarum audiunt confessiones, alliciendo, & prouocando. Ergo non debet talis Constitutio extendi ad *pœnitentes sollicitantes confessarios*, quia de illis nulla prorsus fit mentio: est enim res odiosa, sententię pœnalis extensio; & communiter nisi id iubeat lex, vel ratio conuincat, est restringenda. Consequentia est manifesta. Antecedens autem vt bene intelligatur, referam verba Constitutionis, quæ est huiusmodi.

Venerabili fratri Archiepiscopo Hispalensi in Regno Hispaniæ, hæreticæ prauitatis Inquisitori Generali.

PIVS PAPA IV.

Venerabilis frater, salutem, & Apostolicam benedictionem. Cùm sicut nuper, non sine animi nostri molestia accepimus, diuersi Sacerdotes in Regnis Hispaniarum, atq. etiam in eorum Ciuitatibus, & Diœcesibus curam animarum habentes, siue eam pro aliis exercentes, aut aliàs audiendis confessionib. pœnitentium deputati, in tantam prorupe rint iniquitatem, vt sacramento Pœnitentiæ, in actu audiendi confessiones abutãtur, nec illi, & qui id instituit, Domino Deo, & Saluatori nostro I.C. iniuriam facere vereantur, mulieres videlicet pœnitẽtes ad actus inhonestos, dũ earum audiunt confessiones, alliciendo, & prouocando, seu allicere, & prouocare tentando, & procurando, ac loco earum per sacramentum huiusmodi Creatori nostro recõciliationis, grauiori peccatorum mole eas onerando, & in manibus Diaboli trahendo in Diuinæ maiestatis offensam, & animarum perniciem, Christi fidelium scandalum non modicum: Nos in animum inducere nequeuntes, quòd qui de fide Catholica rectè sentiunt, sacramentis ab Ecclesia Dei institutis abutantur, aut illis iniuriam faciant, fraternitati tuæ, de cuius eximia pietate, virtute, atque doctrina plurimum in Domino confidimus, per præsentes committimus, & mandamus, quatenus per te, vel alium, siue alios, à te deputandum, seu deputãdos, contra omnes, & singulos Sacerdotes dictorum Regnorũ, ac illarum Ciuitatum, & Diœcesum, de præmissis quomodolibet diffamatos, tã seculares, quàm quorumuis etiam exemptorum, ac Sedi Apostolicæ immediatè subiectorũ Ordinum regulares, cuiuscumq. dignitatis, status, gradus, ordinis, cõditionis, & præeminentiæ existant, tam super præmissis, quàm super fide Catholica, & quid de ea sentiant, diligenter inquiras, & iuxta facultatum tibi contra Hæreticos, aut de hæresi quouis modo suspectos à Sede Apostolica concessarũm continentiam, & tenorem procedas, ac culpabiles repertos iuxta excessuum suorum qualitatem, prout iuris fuerit, punias, eos etiam, si, & prout de iure fuerit faciendum, debita præcedente degradatione, sæcularis iudicis arbitrio puniẽdos tradendo. Non obstantibus constitutionib. & ordinationibus Apostolicis, ac Ecclesiarum, & Monasteriorum, nec non Ordinum quorumlibet, quorum ipsi Sacerdotes fuerint, etiam iuramento, cõfirmatione Apostolica, vel quauis alia firmitate roboratis, statutis, & consuetudinibus, priuilegiis quoque, indultis, & literis Apostolicis sub quibuscumq. tenoribus, & formis, ac cum quibusuis clausulis, & decretis, etiam motu proprio, aut aliàs quomodolibet concessis, etiam iteratis vicibus approbatis, & innouatis. Quibus omnibus (eorum tenores præsentibus pro expressis habentes) hac vice dumtaxat specialiter, & expresse derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris, die 16. Aprilis, Anno Domini 1561. Pontificatus nostri Anno secundo.

Cæsar Glorierius.

Tertiò præterea. Præfatæ Constitutionis verbis arguuntur de suspicione hæresis illi, qui *cùm sint proprij ministri* sacramenti Pœnitentiæ, eo tamen abutuntur, eique maximam faciunt iniuriam. Pœnitentes autem *non sunt ministri* sacramenti Pœnitentiæ, & ita non propriè abutuntur sacramento Pœnitentiæ, cùm propriè ille dicatur abuti aliqua re, cuius rei est proprius vsus, siue cuius est proprius minister. Ergo quando Inquisitoribus committitur, vt procedant contra abutentes Sacramento Pœnitentiæ, id intelligendum est *de propriis ministris* nempe de confessoribus in actu audiendi confessiones.

Quartò præterea probatur. *Consuetudo* (vt dicitur *dist. 1. c. consuetudo*) *est ius quoddam moribus institutũ, quod pro lege suscipitur, cùm deficit lex.* Sed iuxta consuetudinem huc usque seruatam, *pœnitentes sollicitantes Confessarios* in actuali confessione sacramentali, *non habentur vt vehementer* suspecti de hæresi. Ergo non sunt cogendi ad abiurandum de vehementi.

Ad primum dicendũ: nego paritatem. Nam licet supposito iure naturali, & natura actus sollicitationis in actuali confessione sacramentali, vtriusq; eadẽ sit ratio, quia in vtroq; actu quãtũ est ex se, sollicitãs videtur male sẽtire de sacramẽto Pœnitentię: tamẽ supposita lege positiua lata contra Confessarios sollicitantes in actu confessionis mulieres ad turpia, vti cõtra suspectos de hæresi, huiusmodi Cõfessarij habendi

bendi sunt vt vehementer suspecti Cæterum, quia lex *non est lata contra pœnitentes carnaliter sollicitantes Confessarios*; hinc est, quòd ipsi non sunt habendi vt vehementer suspecti, & consequenter non sunt cogendi ab Inquisitoribus ad abiurandum; *etsi actus sollicitationis pœnitentium erga Confessarios sit tantæ malitiæ & talis naturæ, vt contra eos possit ferri lex disponens*, quòd pœnitentes ita sollicitãtes Confessarios sint de hæresi suspecti, & cogendi ad abiurandum, sicut v.g. *antequam esset lata lex cõtra Confessarios sollicitantes, non habebantur vt suspecti de hæresi*, neque contra illos procedebant Inquisitores, contra quos modò supposita lege procedunt; ita si contra pœnitentes sollicitãtes lata esset eadem lex, *cuius actus malitiæ est capax*, ipsi etiam vt vehemẽter suspecti de heresi haberentur, & contra illos procederent Inquisitores. Ex quo sequitur quòd tota ratio quare hodie Confessarij sollicitãtes pœnitentes ad turpia, habentur vt vehementer suspecti de hæresi, non autem pœnitentes sollicitãtes Confessarios: est, quia *contra Confessarios lata est lex, non verò contra pœnitentes*. Vnde tota diuersitas desumitur non ex natura actus sollicitationis, sed ex ipsa lege positiua, ita disponente. Quare autem magis sit lata contra Confessarios quàm contra pœnitentes sollicitantes, iam supra dictum est.

Ad secundum iam satisfactum est.

Ad tertium similiter dicendum, quòd ex verbis Constitutionis satis cõstat, ipsam loqui de Cõfessarijs tantũ non verò de pœnitentib.

Ad quartum dicendũ quòd nonnulli DD. propter illud arbitrati sunt, non posse Inquisitores procedere contra Confessarios sollicitãtes adolescentes ad peccatum nefandum. Oppositum tamen docet Emanuel Rodriquez *quæst. regul. tom 2. quæst. 7 art.* . Hodie cessat hæc difficultas, quia præter Constitutionem Pij IV. extant alia decreta Pontificia, quæ id disponunt; præcipuè fel. record. Pauli V.

Ad quintum dicendum, quòd petit vt explicemus, cur blasphemus hæreticaliter, etiam nulla lege positiua lata habetur, & iudicatur de hæresi vehementer suspectus; & non qui sollicitat Confessarium ad obscœna in actu sacramentalis Confessionis.

Dico igitur, vtriusque esse diuersam rationem: quia actus blasphemiæ vniuocum signũ est, quod à nulla alia causa videtur, moraliter loquendo, nasci posse præterquam à contemptu diuinorum, & infideli iudicio: reducitur enim blasphemia ad iudicium affirmans, vel negans, sicuti incomplexum ad complexum: & eiusdẽ rationis esse videtur, vocare Deum insipientem atque iudicare complexè Deum esse insipientem. At verò sollicitatio nata est prodire ab alia causa, præterquam à sacramenti incredulitate, nimirum à libidine, quæ naturaliter causa illius esse videtur. Vnde blasphemiæ est connexa oppositio ad fidem, ex obiecto, & natura sua; sicut deturpatio sacræ imaginis, hæresi Iconoclastarum. Sollicitanti verò accidit contemptus sacramenti ex circumstantia; sicut furanti in loco sacro, cui furtum, & ablatio rei alienæ est obiectum, sacrilegium autem circumstantia est, quæ speciem mutat præter eius formalem intentionem.

Si dicas, quòd etiam esse potest, vt ille ex proposito propter sacramenti incredulitatem id faciat, non ex libidine, sed ex hæretico iudicio. Respondeo ita esse: sed quia æquiuocum est, propterea relinquendo actum suæ naturæ, non licere descendere ad determinatum iudicium.

Sed iterum contra distinctionem inter blasphemiam, & hanc sollicitationem opponitur. Quia etiam blasphemia potest oriri ex alia causa, quàm ex infidelitate, nimirum, ex ira in ludo, aut alia huiusmodi. Ergo distinctio nulla est. Respondeo, quòd aliud est assignare causam per se alicuius actus, & in specie: aliud in indiuiduo, & secundum fines operantium potius, quam operis; & quòd distinctio, vt potè scientifica, assignanda fuit secundum id quod est moraliter loquendo blasphemiæ proprium in specie. Quòd si in indiuiduo ex ira, vel alia causa procedit, est sicuti actus ex genere mortales, qui in indiuiduo sunt aliquando veniales, ex indeliberatione, aut paruitate materiæ: sicuti è contra veniales ex genere, sunt mortales in indiuiduo, propter constitutionem finis vltimi in obiecto de se leuissimo. Dico igitur blasphemiam ex genere rei esse signum infidelitatis, vt probatum est; licet per accidens quandoque possit esse signum iræ, passione deliberationem perfectam impertturbante.

Ad sextũ dicendum, quòd casus relati in argumento sunt virtualiter eiusdem speciei cum actu sollicitationis sacramentalis ad turpia: & ideo reddunt Confessarium vehementer suspectum de hæresi.

Secundò dicendum, quod in vtroque casu Constitutio Pij IV. habet locum: quia in vtroque casu Confessarius abutitur sacramento Confessionis.

Aduertatur tamẽ quod quãuis hæ fœminæ non sint suspectę de hęresi, aliquãdo ex ordine Sacræ Congreg. fuerũt punitæ in S. Officio & sunt de foro Inquisitionis saltẽ ne earũ delictũ maneat impunitũ. Sic in facto quodã cẽsuisse S. Cõgreg. in quadã muliere, quę falsa fuit quod ad instantiã vnius regularis Confessarium suũ tentauerat, & postea in S Officio deposuerat, legitur in Manuscriptis D. mei Card. Camporei, circa hasce tamen mulieres nihil agere debent Inquisitores nisi prius consulta suprema vrbis Congregatione.

§. VII

§. VII.

An hoc delictum sufficienter probetur testibus singularibus.

50. SVpponendum est hoc loco, triplicem esse speciem singularitatis, quæ in teste reperiri potest, prima dicitur obstatiua, secunda, diuersificatiua, tertia, verò cumulatiua, seu adminiculatiua.

Singularitas obstatiua dicitur, cum insurgit repugnantia, & contrarietas in vnico actu, de quo tantùm probando agitur, vt accidit in testibus Susannæ, nam Susanna de vnico tantum adulterij crimine accusabatur ab illis senibus, non enim dicebant senes Susannam pluries adulterasse, sed semel tantùm, & tamen quia variabant in loco, nam vnus dicebat sub pinu: alius sub schino, ideo singularitas obstatiua inter dictos testes oriebatur, quæ in totum fidem illorum eneruauit.

Singularitas diuersificatiua dicitur ea, ex qua inducitur diuersitas rei, & effectus in substantia, vt cum actor dicit se mutuasse decem, & testes super hoc inducit, quorum aliqui dicunt se vidisse mutuare decem Mense Augusti, alij vero mense Septembris, isti testes sunt singulares in loco, & tempore, non tamen sunt contrarij, quia intelligi possunt de pluribus mutuis.

Singularitas autem cumulatiua est, cum dictum vnius coadiuuat dictum alterius, vt cum vnus testis deponit de visu, alter de auditu, vnus de actu, seu facto, alter de fama. Hasce singularitatis species ponit, ac declarat, Bald. *cap. licet causam, num.* 11. *de probat.* Crauet. *de Antiq. tempore parte* 4. *num.* 157. *& sequ.* Pegna *in direct. parte* 3. *comm.* 121. vers. *Sed quo aptius*, Ludouicus à Paramo *de Origine Sanctæ Inquisit. lib.* 3. *quæst.* 10. *num.*145. *& pluribus seq.* Guttier. *Pract. quæst. lib.*3. *quæst.*12. *num.*6. *& seq.* & latissimè Farin. *de testibus, quæst.*64. *à num.*4. *vsque ad* 8. Hoc supposito.

51. Dicendum, crimen hoc sollicitationis in Confessione, sufficienter probari per testes singulares etiam plenè, ad effectum huiusmodi reos condemnandi in pœnam ordinariam huius criminis maximè accedentibus indiciis, & coniecturis, ita docuerunt in terminis nostris Ludouicus à Paramo *de Orig. S. Inquisit. libr.* 4. *quæst.*10. *numer.*140. *& pluribus sequentibus*, & latiùs Sanctarellus *de hæresi, cap.* 44. *dub. vnico, conclus.* 3. *numer.* 4. Bell. *de his quæ in cont. fiunt, libr. primo, cap.*176. *numer...* à quo omnia ad verbum desumpsit Aloys. Ricc. *in suis variis resolut. p.*2. *resolut.* 440. Zanardus *in summa diuinorum præceptorum, tom.* 2. *cap.* 111. *de testibus in causa fidei*, vers. *Tertio*, etiam Roder. *de Confess. sollic. quæst.*22. *num.*8. Peirin. *ad Priuil. Minim. tom.*2. *const.*4. *Gregor. XV.* §.7. *num.*22.

An autem sufficienter sit ex his testibus, & coniecturis conuictus Confessarius ad effectum, de quo suprà, relictum est in arbitrio Eminentissimorum DD. Card. Supremorum Inquisit. vt expressè dicitur in Bulla Gregor.

Ratio huiusce rei ea est, quia agitur de Crimine, in quo veritas aliter haberi non potest, cum in Sacramento Pœnitentiæ nullus interueniat, nec interuenire possit, nisi Confessarius, & Pœnitens. At cum veritas aliter haberi non potest, ne delicta maneant impunita, etiam testes aliàs inhabiles, & singulares admittuntur, prout communiter notarunt Canonistæ, *cap. fin. de Testibus cogendis*, Royas *in suis singularibus fidei, singulari* 3. latissimè Ludouicus à Paramo, qui alios cumulat, *dicta quæst.* 10. *num.* 136. *& seq.* & Sanctarell. *loco prox. alleg.* 52.

Confirmatur à simili de reuelatione Confessionis, quæ licet, vno teste non probetur, quo ad effectum Confessarij condemnandi in pœna ordinaria, attamen dicta reuelatio sufficienter probatur ex pluribus testibus singularibus, quoniam aliàs veritas haberi non potest, ita Suarez. *tom.*4 *in tertiam partem, de Pœnitentia, disput.*33. *sect.*8. *num.*3. & Henriquez *in summa, lib.*6. *cap.*19. *n.*10. igitur etiam in casu nostro, testes singulares hoc delictum probabunt, Binsfeld. *de confess. malefic. memb.*4. *concl.*6. vers. 5. *omnium DD.*

§. VIII.

An hoc crimen ex testimonio mulierum probetur.

QVamuis fœminæ mutabiles sint, dolosæ, fraudulentæ, mendaces, leues, & corruptibiles, vt multis probauit Tiraquellus, *in legibus Connub. lib.* 9. *num.* 49. Mascardus *de probation. lib.*2. *conclus.*763. & Farin. *de testibus, quæst.* 59. *num.*1. *& seq.* & ob id non admittantur ad testificandum, vti post gloss. in cap *quoniam de testibus*, in verbo *mulieres*, vbi Abb. *num.*2. & Fel. *num.*1. docuerunt Mascardus, & Farin. *locis allegatis.* 53.

Attamen negari non potest, quin admittantur ad hoc crimen probandum, tum quia vt supra, in similibus terminis dicebam, aliter veritas haberi non potest, tum quia in criminibus enormibus admitti solent fœminæ, vti latissimè probant Farin. *de hæresi quæst.*188. *num.* 76. & Delrius, *disquisit. magicarum, libro quinto, in secunda appendice, quæst.* 12. *&* 13. Confirmatur, quia in attrocibus licet iura transgredi, vt latissimè probat Binsfeld. *de confess. maleficorum, & sagarum, membro* 2. *concl.* 6. vers. 7. *regulare*, igitur multo magis

admitterentur mulieres, in hoc crimine ad testificandum, cum hoc non sit contra iura, vbi aliter veritas haberi non potest, vt *suprà* probaui, & latissimè Binsfeld. *vbi supra*, vers. *Quinto omnino DD.* & delictum nostrum sit atrox. ita latissimè conclusionem nostram, probat Paramus, *dicta q.*10. *num.*134. *& seq.* vbi alios allegat.

§. IX.

De qualitate fœminarum ad probandum sollicitationem.

54. IN hoc crimine semper ante Iudicum oculos habenda est doctrina Leonissæ, *in cons.* 55. *num.* 12. *inter cons. Crim. diuersorum, tom. primo*, quam sequitur Ludouicus à Paramo, *dicta quæst.*10. *num.*165. Paulus Bellonus *de Potest. eorum, quæ fiunt in cont. libro primo, cap.* 176. *num.*3. P. Zanard. *in summa diuinorum præceptorum tom.* 2. *cap.* 111. *de testibus, in causa fidei*, vers. 4. *quod hæ*, & vers. 6. *requiritur*, & nullis ex his allegatis, Molfes. *in sum.* 1. *p. tract.*7. *cap.*24. 38. Doctrina autem illa hæc est, vt diligenter consideremus, qualitatẽ fœminarum denuntiantium, an scilicet sint probatæ vitæ, an meretrices, nam illis facilius creditur, hisce difficilius, non enim congruum est, ob vnius, vel alterius mulierculæ impudicæ testimonium, in discrimen venire probitatem Confessarij, vt dicebat Bell. *vbi suprà*, & ob id, cum hæ mulieres malæ vitæ denunciant Confessarios de hoc crimine, Sanctum Officium denunciationes debet recipere, attamen ob id non sunt Confessarij vocandi, sed expectandum est, quod alia superueniant indicia.

Secundò, diligentissimè considerari solet qualitas etiam Confessarij, an scilicet sit deditus peccatis, & delictis carnis, nam facilius contra hosce procedendum in Sancto Officio, & de hoc Inquisitores, se debent extraiudicialiter informare, vt dixit Ludouicus à Paramo, *loco supra citato, num.*165. *in Rubrica de stylo, & Pract. procedendi in hoc delicto.*

55. Debent etiam in hoc crimine probando nonnulla alia considerari, quæ magis, vel minus illius probationem adiuuare solent, hæc autem notantur à P. Zanardo, *dicto c.*111. vers. *primum quod, & seq.*

Primò, considerandum, an hæ mulieres sollicitatæ, vel pueri comparuerint in Sancto Officio sponte, quo casu minus probant, an coactæ à Confessariis, in Confessione, maximè generali, quia eas absoluere noluerunt, nisi malum Confessarium in sancta Inquisitione deposuissent, quo sanè casu nulli dubium est, quin magis probent, ita Zanard. *vbi suprà*, vers. *primo quod*, & vers. *secundùm quod hæ mulieres*, ex confessione enim præsumitur, quod tantum ad exonerationem conscientiæ hoc dicant, & non suasione hominum.

Secundò, considerandum, an hæ mulieres sollicitatæ bene euacuent interrogatoria, quæ eis fiunt, circa locum confessionis, verba confessarij, &c. ita Zanard. *vbi supra*, vers. *Tertium quod indicent.*

Tertiò, animaduertendum, quod si mulieres sollicitatæ, fuissent meretrices, vel malæ vitæ (cum quibus potuit esse facilior sollicitatio ob maiorem spem actus carnalis, cum illis futuri, quam cum mulieribus honestis) an tempore depositionis sint honestæ, & ad pœnitentiam paratæ, an etiam tunc in prostibulo manerent, vel cum aliquo concubinario, quo casu parum eis esset credendum, quia existimandum esset quod non ad exonerandam conscientiam hæc dicerent, cum in peccato perseuerent, sed meritò posset suspicari, quod ab alio suasæ, aut prece, vel pretio inductæ hoc deponerent, Zanard. *vbi supra*, vers. *Quintum quod si.*

Quartò, etiam considerandum, an mulieres hæ cum indiciis probatis & repertis deponant, v. g. quod extra confessionem, vel in ea, Cõfessarius voluerit ei magnum donum facere, & constet de dono, vel tentauerit eam deosculari, vel manum suam ad mamillas ponere, vel in domum suam introducere, & hæc ab aliquibus visa sint, & probata, nam tunc sollicitatæ mulieres, magnam facerent probationem, ita Zanardus, *vbi supra.* vers. *septimum requiritur*

§. X.

An mulieres quæ sollicitanti Confessario consenserunt sint sufficientes testes in hoc crimine.

QVamuis regulariter socius criminis non sit sufficiens testis, ad probandum alterius socij delictum secundum communissimas DD. traditiones, de quibus Fatin. *in tract. de hæresi, quæst.*188. *num.*83. qui loquitur in crimine hæresis.

Attamen existimo in hoc crimine, ex dispositione speciali Greg. XV. de qua infra, exceptionem illam, quod fœmina sollicitanti consenserit, non posse vllo modo opponi dictæ mulieri, nec vllo modo considerari ad tollendum de fide illius. Moueor ex Decreto Sacræ Congregationis Supremæ Romanæ Inquisitionis, facto de Ann. 1624. 25. Iulij, de quo Decreto, Eminent. Card. Mellin. de mandato S. D. N. Papæ Vrbani VIII. ac Eminent. Card. Suprem. Inquisitorum commonefecit Eminentiss. Archiepiscopũ Mediol. per literas relatas ad verbum à Bariola, in literis Apostol. impressis 56.

pressis, post suos Flores Directorij, verba illarum litterarum, ad quæstionem nostram spectantia, hæc sunt.

57. *N.S. & questi miei Illustrißimi Signori, in Congregatione tenuta auanti Sua Santità, à 25. di Luglio passato, dopo hauer anco inteso il parere d'vna particolare Congregatione deputata per questo effetto, hanno risoluto, che qualsi voglia penitente è tenuto à denonciar il confessore, dal qual sarà stato sollicitato, nel loco della Confessione, ancorche gli habbia consentito, è non è tenuto a propalar il proprio consenso, ne sopra ciò s'interrogi dal Vescouo, ò dal Inquisitore, ò loro Vicarij auanti quali deporrà, Ne meno il Confessore denontiato, procedendosi contro di lui, nelli constituti, che se gli faranno, s'interrogi sopra di detto consenso, & in caso, che egli volesse dir lo da se non si scriua il suo detto, come cosa in ordine alla persona sollicitata, non spettante al Sancto Officio.*

Ex huius decreti, verbis, colligi potest nullo modo fœminæ, denuntianti opponi posse hác exceptionem, nam si consensus ille virtute dicti decreti non debet in actis reduci, & secundum vulgatam iuris regulam, *quæ sunt extra acta sunt extra mundum, quo ad iudices,* Ludouis. *decis.* 1. & *ibi* latè, Beltram *in addit.* sequitur in necessarium consequens talem consensum in hoc Tribunali non esse habendum in consideratione, aliàs si voluissent talem consensum in aliqua haberi consideratione Eminentissimi Cardinales mandassent illum in actis redigi, saltem ad confessarij instantiam, nam indemnitati fœminæ denuntiantis satis consultum esset mandando, ne ob id contra ipsam procedatur, vel quod consensus ad partem ponatur pro defensione Confessarij, & expedita causa acta circa illum consensum facta comburantur.

Confirmantur primò prædicta, ex eo quod vbi socius criminis admittitur contra socium in testem, maximè cum veritas aliter probari non potest, quam per testem consocium, tunc sufficienter probat, neque ad diminuendum eius dictum potest ei opponi, quod sit socius criminis, ita Abb. *c.* 1. *de confess. col. pen.* vers. 2. *membro*, Imo, Cynus, & alij allegati per Gomez, *variarum resol. lib. 3. c. 12. n. 18.* vers. *Imo quod talis,* & P. Sanch. *in suis opusculis moralibus, lib. 6. c. 5. dub. 15. n. 3.* igitur hoc multo magis habebit locum in casu nostro, in quo Papa mandat consensum mulieris sollicitationi præstitum non esse in actis S. Officij redigendum.

Confirmatur secundò, quia defectus complicitatis criminis, qui potest opponi testi, manauit à Iure positiuo, vt animaduertit, idem Sanch. *loco suprà allegato*, ergo sufficienter alio iure positiuo, scilicet, Decreto Supremæ Congregationis, de quo *suprà* intelligi debet, fuisse sublatus.

Hæc tamen res maximam habet difficultatem, & ideo in hoc magna cum cautela procedendum est, & Iudicibus ipsis consulerem, quod in hac materia, cum de pœnis extraordinariis, agitur Confessario imponendis, aliquam habeant saltem extraiudicialiter, qualitatis huius mulieris rationem.

§. XI.

An hoc delictum plenè probetur à duabus fœminis.

Regulariter quodlibet delictum plenè per duos testes probari clarissimum est, iuxta Christi Domini sententiam, *In ore duorum, vel trium stat omne verbum*, latissimè Sanctarell. *de hæresi, c. 39. dub. 2. n. 11. & seq.* vnde merito dubitari potest an idem sit in hoc crimine. 58.

Ludouicus à Paramo *de Orig. S. inquisitionis, lib. 3. q. 10. n. 152. & plurib. seq.* vers. *Oppositam tamen sententiam*, quem sequitur Bell. *de his quæ incontinenti fiunt, lib. 1. c. 176. n. 4.* voluerũt duas fœminas hoc delictum plene probare, & hosce DD. sequitur Ricc. 2. *p. variarum resol. Resolut. 44c.* & Bariola, *in suis floribus Directorij, de confess. solicit.* vers. *possunt mulieres in hoc casu.*

Mouentur ex eo, quod in probatione cuiuslibet delicti sufficiunt duo testes, quod latè exornat, Paramus *loco citato*, vbi addit, ita in Hispania obseruari, obseruantiamque à Sanctissimo approbatam.

Verùm hæc opinio nimis rigorosa est, & pluries in Sancto Officio Cremonæ, me ibi Consultore præsente reprobata, & ob id 59.

Dicendum, duas fœminas plenè hoc delictum minime probare, ita Sanctarell. *de hæresi, c. 44. concl. 4. num. 6.* vbi latè sententiam hanc probauit, quam etiam tacitè approbauit Curia Archiepiscopalis Neapol. & Sacra Congregatio Supremæ Inquisitionis de Vrbe, vti attestatur Genuens. *in Praxi Archiepiscopali Neapol. c. 66. inno.* & c. 81. *in antiq.* vbi de ordine dictæ Sacræ Congregationis de Vrbe, non fuit habitus pro conuicto Parochus, contra quem plures mulieres deponebant de sollicitatione, quarum plures tactu, & signis fuerant tentatæ, & vna verbis, sed solummodo de ordine eiusdem Congregationis fuit tortus, & nihil confessus, fuit à cura suspensus per annum, eandemque Sententiam probauit Roder. à Chuna *de confess. sollicit. q. 23. n. 4. & seq.* & Peirin. *ad priuil. Minim. vbi suprà,* §. 7. *n. 23.* Trimarcha *de confess. abutente disp. vlt. sect. 3.*

Probatur conclusio, primò, quia, qui grauatur in vno, in alio debet releuari *l. eum qui, de iureiur.* at huiusce criminis rei in hoc grauãtur quod possunt conuinci per testes singulares, vt *supr.* visum est, igitur in hoc sunt releuandi, vt non sufficiant duo, sed plures requirantur.

Secundò probatur, quia aliàs Sacerdotes facile retraherentur ab audiendis confessionibus, fraudes namque mulierum prudenter possent pertimescere.

Neque obstat ratio, Ludouici à Paramo, de qua *suprà*, nam illa regula generalis, intelligitur dum modò testes sint omni exceptione maiores, prout ita ad illud argumentum respondet. Sanctarell. *vbi suprà*. At in casu nostro, testes, primò sunt mulieres, secundò sunt singulares.

60. Quot autem debeant adesse fœminæ ad conuincendum, relinquitur arbitrio Inquisitorum, vt notauit Sanctarell. *vbi suprà, n.6. in fi.* Bene verum est, quòd ad conuincendum Confessarium testes non debent pati alias exceptiones, præter exceptionem sexus, & singularitatis, aliàs plura specialia inducerentur, quo ad vnum eundemque testem, & constitutio Greg. XV. supponit testem aliàs habilem, & solùm disponit super singularitate testis, vt illa non obstet,

§. XII.

An fœmina honesta denuncians faciat indicium ad torturam, vel capturam.

IN hac re, Zanardus *in summa diuin. praeceptorum, tom.2.c.88. tit. de Tortura*, vers. *Item si mulier bonæ famæ*, ait fœminam deponentem contra suum Confessarium de sollicitatione facere indicium ad torturam, nisi (inquit, Zanardus) Confessarius esset probatæ vitæ, & pro tali cognitus.

61. Verùm, ego dico, quod licèt Confessarius non esset cognitus probatæ vitæ, adhuc ex sola depositione vnius mulieris non potest, nec debet torqueri. Nam tunc ad torturam potest deueniri, cum delictum est semiplenè probatum, vt cum contra reum adest vnus testis omni exceptione maior, ita latè Pegn. *in director. p.2. com.* 110. *litera G*, & ego latè dicam infrà, in titulo *de Indiciis, & tortura*. At delictum sollicitationis non est semiplene probatum per depositionem solam vnius fœminæ, tum quia aliàs duæ fœminæ plenè probarent, contra dicta superiùs, *in proxima quæst.* tum quia testimonium fœminæ patitur exceptionem sexus, vt *suprà* dixi, loco proximè allegato, igitur ex sola depositione fœminæ non potest Confessarius torqueri, atque ita ex Leoniss. *conf.* 55. *n.* 12. *inter conf. crim. diuers. tom.* 1. docuerunt Farin. *de delictis carnis, quæst.* 137. *num.* 32. & Campanil. *in diuers. Iuris Canonici, Rubr.* 11. *c.* 32. *n.*6. Si autem adessent alia indicia, tunc si illa sufficientia essent, posset Iudex ad torturam deuenire, puta si adesset, mala fama Confessarii, vel quod voluerit ei facere aliquod donum, &c. quæ tamen indicia prudentis Iudicis arbitrio relinquuntur.

Quinimò, nec ob solius fœminæ vnius depositionem, Confessarius vocandus est, nec carceribus mancipandus, ex traditis per Royas *de Hæret. p.2. n.*32. & Symanch. *in Enchir. tit.* 25. *n.* 5. *& tit.* 16. *de Cath. Instit. n.* 2. maximè cum in Sancto Officio sola carceratio irroget infamiam, Rot. Rom. apud Cæsar, de Grassis, *decis.* 184. *n.*4. Cost. *de facti scientia, & ignorantia, inspec.* 19. *n.* 9. & ita inconcussè obseruari debet in Sancto Officio, quia vnica fœmina non facit semiplenam probationem, & in dubio stante paritate qualitatum, Confessarius præualet fœminæ pœnitenti, ita Molfes. *dicto tract.* 7. *c.* 24. *n.* 39. vbi quod in praxi, ita obseruatur, & *c.* 23. *n.* 65. *& sequentibus*, optimè Roder. à Cunha *de Confess. sollicit. qu.* 23. *n.* 10. vbi dixit, Confessarium, neque posse carcerari ex depositione duarum mulierum, quæ meretrices sint, quia nimirum illorum testimonium, vix æquiualet testimonio vnius fœminæ honestæ. 62.

Et hæc omnia mirificè confirmantur ex literis supremi Tribunalis de Vrbe, directis Vicario Generali Archiepiscopi Ianuensis de verbo, ad verbum relatis à Peyrin. *ad priuilegia Minim. tom.* 3. *c.* 11. *n.*4. & ex similibus literis pariter de verbo ad verbum relatis à Marcello Vulpe *in sua praxi Iudiciali fori Ecclesiastici c. de sollicit. n.* 14. vers. *Quod Confessarius nō possit carcerari*, quæ literæ sunt tenoris seq.

M. Reuerendo Signore, acciò più fundatamente si proceda contro li sollicitanti in Confessione, questa Suprema Congregatione ordina, che per il detto d'vna sola donna V.S. non facci constituire, ò carcerare il preteso reo, senza darne prima qua auuiso, con le relatione della qualità della donna, del denunciante, & reo denunciato, & allora à V.S. sarà significato se debba, ò non proceder à constituirlo, & carcerarlo, e tanto esequirà. Si compiacerà poi nottificar quest' ordine à i Vescoui Comprouinciali, acciò anch'essi lo esequiscano, mentre io dal Signore Dio le prego ogni bene.

Roma à 17. *Luglio* 1627.

Come fratello, Il Cardinale Mellino.

Conferunt etiam hoc loco tradita per Ferdin. de Castro Pallao *in suo opere Morali* 1. *p. disp.* 9. *punct.* 11. *n.* 1. vbi dixit Confessarium pro hoc crimine non esse carceribus mancipandum, nisi duobus, vel tribus testibus vrgeatur, addens quod in Hispania particulares Inquisitores non solent sine consilio Supremi Senatus Sanctæ Inquisitionis illius Regni Confessarios aliquos carcerare. Ex quo videre est quanta cum maturitate Illustrissimum illud Tribunal contra hosce Confessarios procedat.

§. XIII.

§. XIII.

Examinatur quædam Doctrina Canteræ & latius dictà in superiori §. confirmantur.

63. Didacus Cantera olim in Regno Murciæ Inquisitor, *in suis variis quæst. crimin. p. 4. de quæst. tangentibus probationes c. 2. de probat. per testes, quæst. 3. circa finem* vers. *secundo, intellige supradictam regulam*, ibi, *ex quo infertur, quod in crimine sollicitationis*, & latius *ibidem, quæst. 1. n. 47. per tot.* voluit dictum vnius fœminæ honestæ in hoc crimine sollicitationis facere indicium contra Confessarium non solum ad capturam sed etiam ad torturam.

64. Et quamuis pro confutatione istius sententiæ sufficere possint, quæ dixi §. superiori, Attamen eam nulla ratione in praxi admittendam esse constat ex eo, quod aliter practicatur non solum in vniuersali Romana Inquisitione, vt constat ex litteris Supremi Tribunalis de quibus suprà, sed etiam in Inquisitione Generali Hispaniæ, de qua attestatur Castro Palao loco proximè allegato, vbi dixit Sacerdotes pro hoc crimine non carcerari, nisi duobus, vel tribus testibus vrgeantur, & quod particulares Inquisitores ad talem carcerationem non deueniunt, nisi consulto priùs Supremo illius Regni Senatu.

Neque conclusioni iam in dicto §. superiori per nos firmatæ obstant argumenta Canteræ.

65. Primò enim mouetur Cantera ex doctrina Abbatis *in cap. 2 de Confessis*, vbi voluit quod Socius criminis in casibus in quibus potest de Sociis interrogari, facit indicium ad torturam, & in causis fidei nulli dubium est quin quis de Sociis possit interrogari, vt dixi *suprà titul. 1. §. 18. per tot.*

66. Verùm doctrina Abbatis, super qua se fundat Cantera est falsa, quia nec etiam in criminibus exceptis dictum socij criminis, quamuis in tormentis firmatum facit indicium ad torturã, ita Clar. §. *fi. q. 21. n.* 8. Binsf. Id. *de Confess. Malef. & Sagar. membr. 2. concl.* 3. & 4. Delrius *disquisit. Magic. lib. 5. in 2. appendice quæst. 1.* vers. *dico primò*, Farin. *de hæresi, quæst 185. num.* 151. cum aliis, quos longa manu refero in tertia parte huius operis in propriĩ tit. *de indiciis, & tortura.*

67. Secundò mouetur ex eo, quod saltem dictum Abbatis debet habere locum cum veritas aliter haberi non potest, nec actu, nec habitu, nam tunc testes qui admittuntur in aliorum defectum habentur pro testibus omni exceptione maioribus, ex famigerato consilio Decij 343. *n.* 3. quod in hac materia ab omnibus solet allegari.

68. Sed neque hæc Decij traditio vera est, neque vsu in aliquo Tribunali recepta. Nam in omnibus casibus, in quibus testis inhabilis admittitur, & si simus in eo delictorum genere, in quo veritas aliter haberi non potest, nec actu, nec potentia, numquam habetur pro integro teste, vt latissimè probauit Farin *de test. q. 62. à n. 72. vsque ad n.* 80 vbi quod hanc opinionem vidit ipse à bonis Iudicibus obseruari, & practicari, & ibidem more suo multos ad hoc DD. allegat, quibus addo ego Marium Giurbam *cons. decisiuo crimin. 64. n. 19.* vers. *& vbi admitterentur.*

Tertiò loco mouetur Cantera, quod instrumentum regulariter non reprobatur, nisi per testes omni exceptione maiores *l. in Exercendis, C. de fide instrumentorum*, cum longa serie cumulatis nouissimè per D. Franciscum de Sanabria *in sua repet. c. 3. loco de probat. n.* 40. 41. & 44. & tamen reprobatur Instrumentum etiam per testes minus idoneos propter defectum aliarum probationum, vt *in dicto c. 3. loco*, vbi Instrumentum alienationis rerum vniuersitatis reprobatur per illos de vniuersitate, ex quo ratiocinationem suam hisce verbis concludit Cantera, *ecce ergo, quod vbi testes minus idonei admittuntur propter defectum probationis, regulantur sicuti testes omni exceptione maiores.* 69.

Sed neque hæc ratiocinatio probat intentum Canteræ, quia verum est in defectum aliarum probationum testes minus idoneos admitti ad reprobandum instrumentum, at quod tunc per istam admissionem habeantur pro legitimis, & omni exceptione maioribus constantissimè negatur, Non enim valet ista consequentia, hic testis admittitur, ergo est integer, Modern. Barbos. *in dict. c. 3. loco n.* 11. vers. *Restat nunc respondere*, & sic cum per istos testes instrumentum impugnatur, non sufficiunt duo, sed plures requiruntur, iuxta consilium Curt. Sen. 55. *n.* 5. approbatum communiter à Doctoribus, vt videre est ex Farin. *de falsit. & simulat. quæst.* 158. *n.* 105. *& de testibus quæst. 62. loco suprà allegato*, quod est signum euidens testes admissos in aliorum defectum non haberi pro integris testibus, vbi aliquas patiantur exceptiones, ideò enim tunc plures requiruntur, vt sic eorum numerus eorundem testium defectum suppleat, Farin. *eadem q. 62. de testibus n. 305. & plurib. seq.* 70.

Et ex his apparet, quam iustè emanauerit à Sacra Congregatione decretum illud, de quo supra, quod ex dicto vnius solius fœminæ contra Confessarium non procedatur, & quod etiam secluso dicto Decreto ab hac praxi nulla erat ratione discedendum, stante exceptione mulieris præsumptione pro Sacerdote administrante Sacramentum militante, & quod aliàs Sacerdotes, à pœnitentiæ administratione arcerentur, si eorum integritas ex vnius fœminæ testimonio posset in dubiũ reuocari, 71.

f

maxime

maxime in hoc Tribunali, in quo, (vt notum est,) sola carceratio infamat.

§. XIV.

De Tortura sollicitantibus huiusmodi danda.

72. DVplex tortura solet huiusmodi Confessariis sollicitantibus dari, nam vel sunt confessi, vel conuicti, & tunc torquendi sunt super intentione, an scilicet crediderint licitum esse abuti Sacramento pœnitentiæ, ad res lasciuas, & vti illo Sacramento tamquam medio ad huiusmodi res obtinendas, & hoc ex vulgata regula in hoc Sancto Tribunali. Quod confitens factum hæreticale, vel non mere hæreticale, quod tamen potuit cum mentis errore fieri, est super intentione, torquendus, Simanch. *de Cath. Instit. tit.* 75. *n.* 52. Didac. Canter. *in suis quæst. Crim. Rubr. de hæret. c.* 1. *n.* 69. & 70. Graff. *lib.* 2. *suarum decis. c.* 5. *n.* 15. Genuens. *in Praxi Archiepiscopali, Neapol. c.* 84. *in antiq.* & 69. *in no. num.* 8. cum aliis, quos infra latè allegabo cum de Tortura, in proprio titulo, hoc autem speciale est in Sancto Officio, nam cum Hæresis, sit delictum latens in mente, certificari deb t Ecclesia, per tormenta, an malè reus senserit de fide, & ita in casu nostro Confessarij sollicitantis, docuit Molfes. *dicto c.* 24. *n.* 40.

Si vero non est confessus, nec conuictus, & adsunt indicia ad torturã, torqueri debet confessarius pro habenda veritate, quæ torturæ species, cum nihil in hoc crimine speciale habeat, non est cur hoc loco de ea disseramus.

73. Dubitari tamen potest, an si in tortura persistat, & nihil fateatur, reus tunc sit liber dimittendus, vel potius suspendendus à confessionibus, maximè mulierum, in exilium mittendus &c. & pro nunc. Dico quod si indicia plenè sunt euacuata, tunc reus, confessarius est liber dimittendus, si verò non sunt plenè eneruata, pro vt sæpè accidit in Sancto Officio, quia reis in hoc Sancto Tribunali dari non solet, regulariter tortura, tam grauis, vti dari consueuit in aliis foris, tunc poterit aliqua ex dictis pœnis mulctari, prout factum fuit in illo Parocho, de quo *supr.* ex Genuens. *in Praxi, c.* 66. interim videatur Farin. *de hæresi, q.* 185. *n.* 126. *& seq.* nam de hac re infra latè, *in tit. de Tortura, part.* 3. *huius operis.*

Quid autem dicendum sit, si Confessarius fateatur verba importantia sollicitationem, negaret tamen se habuisse intentionem sollicitandi.

In hac re distinguendi sunt duo casus, Primus est, cum verba directè, & clarè important sollicitationem, & tunc d cerem, neq; admittendam esse eius excusationem, de defectu intentionis, neque super hac intentione esse torquendum, vt volebat Molfes. *in sæpe cit. c.* 24. *n.* 42. etiam si aliàs Confessarius esset bonæ famæ. Primò, quia protestatio est contraria facto. Secundò, quia rei sic facile euitarent pœnas constitutionis nostræ, & mentem Summorum Pontificum deluderent. Tertiò, quia si in tortura persisterent, maximum oriretur præiudicium fisco S. Officij, qui aliàs haberet contra reum fundatam suam intentionem.

Secundus casus est, cum verba important sollicitationem, solùm indirectè, vt quia v.g. sunt verba dubia, vel quia laudatur fœminæ pulchritudo, tunc quia *suprà* diximus, etiam ex hoc incurritur in pœnas nostræ constitutionis, cum verba dubia in casu nostro, accipiantur in deteriorem, significationem, Roder. Achuna *de Confess. sollicitantibus, q.* 5. *n.* 21. vbi dixit ad præsumptionem sollicitationis sufficere signa etiam remota, idque argumento sumpto à communiter accidentibus, Peir. *in Priuil. Minim. tom.* 2. *constitutione quarta Greg. XV.* § 6. *n.* 21.

Si Confessarius, sit malæ famæ, potest super eius intentiòne torqueri, ita tamen, vt etiam, si in tortura persistat, adhuc suspendatur ad tempus à confessionibus mulierum, Molfes. *dicto c.* 24. *n.* 43. ita in Parocho, qui plures sollicitauerat tactu, & signis, quæ vt plurimùm solent esse æquiuoca, fuit executum in Curia Archiepiscopali Neapol. de ordine Supremæ Congregationis, de vrbe, teste Genuensi, *in sæpè citat. praxi Archiepiscopali, c.* 81. *in antiquis*, quod exemplum refert, Freitas *in additionibus ad dictam quæst.* 7. Roder. Achuna, *num.* 40.

Si verò Confessarius sit bonæ famæ, tunc Molfes. *dicto n.* 42. vult, quod ipsi credendum sit sine tortura, ita tamen vt super sua intentione, qua verba illa protulit diligenter interrogetur, Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 1. *c.* 34. *n.* 53. hoc tamen relinquo ego cogitandum iudicibus, qui diligenter omnes circunstantias, & qualitates, tam Sacerdotis, & pœnitentis, quam sollicitationis considerare debent, P. Trimarcha post primam huiusce operis impressionem visus *de Confessario abutente disp. vltima sect.* 8.

§. XV.

De abiuratione Confessario sollicitanti indicenda.

ANtequam de abiuratione agamus videndum est, an Confessarij sollicitantes sint suspecti de leui, an de vehementi, & quidem Ludouicus à Paramo *de Origine Sanctæ Inquisitionis, lib.* 3. *q.* 10. *n.* 115. vers. *Hoc supposito*, voluit tales Confessarios esse de hæresi suspectos leuiter, & *n.* 166. vbi dixit, huiusmodi 74.
Confes-

Confessarios regulariter debere abiurare de leui. & hanc opinionom tenuerunt omnes ferè I.C. Hispani. Roder. à Cunha, *de Confess. sollicit. quæst. 2.* vbi Freitas, *num. 45.* vers. *Secundò, quia suspicio.*

Et Sesse *decis. 449. n. 3. vol. 4.* P. Diana post hæc scripta visus, *p. 4. resol. moral. tract. 5. resolut. 51. & tract. 7. resolut. 7.* Castro Pallao, *in suo opere Morali, tract. 4. disp. 9. punct. 6.* qui alios allegant.

Mouentur ex eo, quod in hoc Confessario magis libidinem considerant Hispani, quam voluntatem abutendi Sacramento pœnitentiæ, & voluntas, & propositum distinguunt delicta, non autem exitus *l. 1. C. ad l. Corneliam de Sicariis.*

Et ad hoc facit mirabilis doctrina Bartoli *in l. verum est, la prima, n. 4. de furtis*, vbi dixit, quod si feci pacem cum aliquo, & promisi eũ nõ offendere sub pœna certa, si adultero vxorem illius, non teneor pœna pacis ruptæ, quia ait Bartolus, ego hoc non feci animo iniuriandi, sed causa libidinis principaliter.

75. Verùm dicendum, hosce Confessarios esse de hæresi vehementer suspectos, ita videtur tenere Pegna *ad direct. p. 2. comm. 81.* vers. *ille quoque*, vbi talem Confessarium non leuem malæ credentiæ suspicionem contrahere affirmauit Bariola *in suis floribus Directorij Inquisit. de confess. sollicit.* vers. *suspicio, quæ vrgentur, &* vers. *seq.* vbi dixit, quod hodie ex stylo vrbis, & orbis, imo etiam ex Apostolico rescripto Confessarij sollicitantes sunt vehementer suspecti de hæresi, ac propterea compelli ad abiurandum de vehementi, quod repetit idem Bariola, in vers. *Debent Confessarij*, idem dixit Leon. *in Thesauro fori Ecclesiastici, p. 3. c. 37. n. 35.*

Confirmari potest cõclusio ex eo, quod tota hæc suspicio fundatur in abusu Sacramenti pœnitentiæ, vt patet ex constitutione Pauli IV. ibi, *Nos in animum inducere nequeũtes, quod qui de fide Catholica, rectè sentiunt, Sacramẽtis in Ecclesia Dei institutis abutantur, aut illis iniuriam faciant.* At abutentes Eucharistia sunt vehementer suspecti de hæresi, vt probaui in titulo *de sortileg.* sicuti, & abutentes Sacramento Baptismi, & matrimonij, vt probaui in titul. *de Polygamis*, igitur idem dicendum erit in abutente Sacramento Pœnitentiæ.

Et ad hoc diligenter animaduertant Inquisitores, quia à quodam viro doctissimo accepi, quod cum quidam Confessarius in vna ciuitate huiusce Dominij, ob hoc sollicitationis crimen abiurasset de leui, fuit iterum in ciuitate nostra ex ordine Supremi Almæ vrbis Tribunalis vocatus, & coactus abiurare de vehementi.

Et hæc habent locum, quo ad sollicitantes mulieres in actu confessionis, vel immediatè ante, vel immediatè post, nam tunc etiam dicitur Confessarius abuti Sacramento, quoniam vt *suprà* dixi, in moralibus habet locum regula, *quod parum distat*, &c.

Secus dicendum in Confessario sollicitante tantummodo in confessionario, & fingente ibi audire confessiones, quas tamen non audit, & sic in abutente tãtummodo cõfessionario, nam cum in hoc cesset causa suspicionis Hæresis, scilicet abusus Sacramenti, cessare etiam debet suspicio ipsa, ita post hæc scripta visus, Sousa *in Aphor. inquisitorum, lib. 1. c. 34. n. 68.* cuius doctrina valde gauisus sum. 76.

Hisce suppositis dicendum, quod si Confessarius fatetur cum pertinacia se habuisse errorem in mente, tunc debet abiurare de formali, & tractandus est, vti verus hæreticus, ita Lud. à Paramo *de Orig. S. Inquisit. lib. 3. c. 10. n. 165.* contra tradita à Molfes. *vbi supr. n. 40.* qui in hoc casu, contra omnia iura mundi, voluit Confessario iniungi debere abiurationem tantummodò de vehementi.

Si verò in tortura affirmet, & perseueret in respondendo catholicè, tunc abiurare debebit hic Confessarius, vti suspectus de vehementi.

Si autem sollicitauerit extra actum omnino Confessionis in confessionario tantum, modo supra dicto *in § Secus dicendum*, nullo modo abiurare debebit, quia nullo modo est de hæresi suspectus, hæc patent ex dictis supra, licèt iste Confessarius in hoc Tribunali possit, & debeat pœnis nostræ constitutionis mulctari arbitrio Inquisitorum.

Vnum animaduertendum puto ad finem huiusce §. circa praxim Hispanorum cogendi Confessarios sollicitantes ad abiurandum tantum de leui, Quod ego arbitrarer hanc eorum praxim omnino cessare debere in Confessario sollicitante mulierem, vt peccet non secum, sed cum alio, quia cum in hoc Confessario cesset stimulus carnis in ipso, dicitur etiam cessare in ipso causa, ob quam in illis Regnis suspicio istius Confessarij creditur esse solummodo leuis. 77.

§. XVI.

An Confessarij extra actum confessionis in confessionario tantum sollicitantes debeant abiurare.

QVamuis suprà docuerimus Cõfessarios sollicitãtes in cõfessionario tantùm extra cõfessionis occasionem nulla ratione cogi posse ad abiurandum, ex rationibus de quibus ibi, diximusque etiam nobiscum sentire doctum Sousam, *in Aphorismis Inquisitorum, lib. 1. c. 34. n. 68.* pro vt etiam idem docuit in suo opusculo de Confessariis sollicitantibus *in annotationib. ad Bullam Greg. XV. n. 15.* & 16. 78.

Quia

79. Quia tamen post impressum tractatum meum hunc de modo procedendi in causis S. Officij ad manus meas peruenit P. Diana, qui *in sua quarta parte, eodem anno impressa resol. 50. tract. 5. vers. Quo vero ad alios casus*, docere videtur quod imo isti Confessarij debent abiurare, prout ait Diana in Romana, & Vniuersali Inquisitione obseruatur, aliqua addenda sunt hoc loco pro confirmatione sententiæ Sousæ, & nostræ, & confutatione opinionis dicti P. Dianæ.

80. Mouetur igitur Diana ad asserendum, quod hi Confessarij debeant abiurare hac ratione, quia Greg. XV. post enumeratos casus sollicitationis in confessione propè eam, & in confessionario sine vlla distinctione subiungit Pontifex, quod Inquisitores, & Ordinarij super his, prout in causis fidei inquirant, & procedant, vnde concludit P. Diana, quod sicuti in casu sollicitationis in confessione, & prope eam iniungitur Cõfessario abiuratio, ita etiam debeat iniungi in casu sollicitationis in con-
81. fessionario, vt sic vna determinatio æqualiter determinet *l. iam hoc iure ff. de vulgari*, Becius, *consil. 101. n. 65.* Surdus *cons. 31. n. 15.*

Verùm non discedo, ob id ab opinione Sousæ, quia in Confessario nostro non adest abusus Sacramenti, igitur neque suspicio hæresis, quæ oritur ex abusu.

Neque obstat ratio P. Dianæ, quia ad eam dupliciter respondetur.

82. Primò quidem dando instantiam hoc modo videlicet. In Inquisitione Regni Lusitaniæ, Inquisitores habent commissionem specialem Sum. Pontificum, & in specie Greg. XIII. sub die 13. Augusti anni 1574. procedendi in causis Sodomitarum, cum hac clausula speciali, *sicut in causis fidei*, Sousa *in Aphoris.*
83. *Inquisitorum lib. 1. cap. 59. num. 10.* & 29. & tamen Sodomitæ in eo Regno, non abiurant neque de leui, vt ex Moura, ibi allegato dicit P. Diana, *resol. Moral. p. 4. resol. 20. tract. 7. vers notandum est*, quinimo *dicto cap. 59. num. 11.* idem Sousa attestatur particulam illam *sicut in causis fidei*, à Sanctissim. D.D. Vrbano VIII. declaratam fuisse, vt intelligatur solummodo, quo ad modum procedendi, vt constare dixit ex literis Eminentiss. olim Cardinalis Mellini, sub die 5. Martij anni 1622.

84. Idem dici potest de Inquisitoribus Regni Aragoniæ, Valentiæ, & Barcinonæ, qui similem habent concessionem Sum. Pontificis, vt constat ex Ferdinando de Castro Pallao *in suo opere Morali part. 1. tract. 4. disp. 8. punct. 12. §. 2.* & tamen non abiurant in dictis Regnis
85. Sodomitæ, sed tantummodo si maiores sint vigintiquinque annis Curiæ seculari relaxantur in actu publico, si verò sint minores, flagellis cæduntur, & ad triremes condemnantur vt ait Castro Pallao *loco allegato.*

Cum igitur verba Bullæ nostræ, *sicut in causis fidei*, possint commodè intelligi, quo ad ordinem procedendi, eo vtique modo intelligenda sunt, maximè id suadentibus verbis ipsius constitutionis ibi, *Inquirant, & procedãt*, Si enim Pontifex voluisset, quod etiam causæ terminarentur, illud vtique dixisset, & cum de terminatione causarum Papa ibi mentionem non fecerit, intelligitur eam voluisse reseruare dispositioni iuris, secundum quam Confessarij sollicitantes in cõfessione, & prope eam, quia abutuntur Sacramento expediuntur, vt suspecti de hæresi, sollicitantes verò in confessionario tantummodo, vti non abutentes Sacramento, & per consequens non suspecti non possunt expediri vt suspecti. 86.

Secundò respondetur, quod regula illa iuris de vna determinatione respiciente plura determinabilia cessat vbi eadem ratio non militat in omnibus determinabilibus. Surd. *cons. 67. num. 19. vol. 1.* Hic autem militat sine dubio diuersa ratio, quam supra proximè considerauimus. 87.

Nec aliquem terrere debet attestatio eiusdem P. Dianæ, quod ita obseruetur in vniuersali Romana Inquisitione, quia cum P. Diana sit versatus in Inquisitione Sicula non debet ei de necessitate credi, si attestatur de consuetudine Inquisitionis alterius Regni, vt de DD. de consuetudine attestantibus dixit Surdus aliis allegatis *in cons. 74. num. 14. vol. 1.* me tamen semper remitto determinationi Sacræ Congregationis Eminentissimorum DD. Cardinalium Supremorum Inquisitorum. Post hæc impressa insurrexit P. Alberghinus Siculæ inquisitionis Doctus Qualificator & *c. 31. sui manualis qualificator. §. 2. n. 6. & seq.* conatur Patrem Dianam Cõciuem suum defendere & imprimis *n. 6. vers.* Probatur ait in antiqua cõstitutione Pauli IV. sollicitantes cũ iniuria sacramenti esse de hæresi suspectos, & hoc verissimum est, sed minorem quam subsumit: Quod hæc eadem iniuria reperitur in sollicitantibus in Confessione à nobis constantissimè negatur, nec à Patre Alberghino probatur, & ratio negationis est. Quia non adest vt supponitur, Sacramentum, ergo non potest considerari illius abusus vel iniuria, maximè cum sic sollicitantes in solo Confessionario Confessionem non faciãt peccatorum, neque Sacramentum illud fœdent. subiungit *n. 8.* instantiam, quam P. Dianæ opponimus. De crimine Sodomiæ non concludere. Quia delictum Sodomiæ licet cognoscatur ab Inquisitoribus, tamen manet in statu delicti secularis, & punitur eo modo quo iudices seculares illud delictum punirent. Verum ego instantiam hanc adduxi vt probarem verba Greg. XV. in Bulla nostra *sicut in causis fidei* non concludere quod sollicitantes in solo Confessiona- 88.

rio

rio debeant abiurare sicut in Bullis recensitis contra Sodomitas id concludere nequeunt. Deinde delictum Sodomiæ non est delictum merè laïcale, vt communiter DD. docuerunt illud esse delictum mixti fori & in eo puniendo inter Ecclesiasticum & secularem iudicem esse locum præuentioni. Farin. *de delict. Carnis quæst.* 147. *n.* 55.

§. XVII.

De pœnis, & salutaribus pœnitentiis istis Confessariis sollicitantibus imponendis.

19. QVoad pœnas isti Confessarij solent cōdemnari ad triremes per quinquennium, vel septennium, ita Bariola, *vbi suprà*, in vers. *Hodie*. Idem docuerunt etiam.

Didacus Cantera *quæst. criminal. circa punitionem delictorum, capit.* 1. *de heretic. numer.* 65. Castro Palao *vbi supra, punct.* 11. *numer.* 2. vers. *Adde me vidisse aliquos*, & P. Diana *dicto tractat.* 7. *resolut.* 7. vers. *an ab inquisitoribus*, vbi referunt plures casus in quibus Confessarij huiusmodi fuerunt ad triremes damnati, etiam in perpetuum, iuxta Bullam Gregorianam, imo aliquando (ad arbitrium tamen Eminentissim. DD. Cardinalium Supremorum Inquisitorum) possunt brachio sæculari tradi, pro vt apertè disponit Constant. Greg. XV. debent quoque suspendi in perpetuum ab audiendis confessionibus priuari beneficiis, dignitatibus, voce actiua, & passiua, ad arbitrium Inquisitorum, & Confessariis regularibus potest imponi, quod teneant vltimum, & infimum locum inter regulares sui Monasterij. Et aliquando debent Inquisitores mandare, vt sententia contra Confessarium regularem lata, publicè legatur in proximo capitulo suæ Religionis generali, & hoc ad aliorum terrorem, & exemplum, de quibus pœnis, vide Bullam Gregorianam, & Lud. à Paramo *loco alleg.*

Sed præsertim Castro Palao *dicta disp.* 9. *punct.* 9. *n.* 2. & pulcherrimam instructionem seu epistolam Supremi Tribunalis Inquisitionis Hispanæ, datam sub die 1. Iulij 1580. relatam à P. Diana, de nostro Tribunali optimè merito, *part.* 4. *resol. Moral. tract.* 7. *resolut.* 7. vers. *alias vero pœnas*.

Solent etiam imponi eis pœnitentiæ salutares, vt ieiunia, orationes, & similia, prout moris est huius Sanctissimi Tribunalis in omnibus delictis, ad ipsum pertinentibus.

Animaduertere autem debent Inquisitores contra huiusmodi confessarios sollicitantes, ne vltra hoc delictum, alia etiam commiserint, docendo nempe pœnitentes nō esse peccatum, hanc sollicitationem, vel tactus impudicos &c. super quo in specie debent interrogari, quod si fatentur se ea, & docuisse, & credidisse, abiurare debent de formali, si verò in tortura malam credulitatem negent, de vehementi.

§. XVIII.

De speciali pœna suspensionis à Confessionibus, imponenda Confessario sollicitanti, vel de sollicitatione suspecto.

SVspensio ab audiendis confessionibus inter præcipuas pœnas habetur, quæ confessario sollicitanti indicuntur, vt supra vidimus, idque non solum, vt in eo puniatur Sacerdos in quo deliquit sed etiam vt à puritate tanti Sacramenti non solum malum arceatur, sed etiam suspicio mali, an autem suspensio hæc debeat esse perpetua, vel temporalis video dubitari à P. Diana. 89.

In qua re dico ego breuiter versari Iudicis arbitrium, quod cum à iure debeat esse regulatum, & à ratione vt late demonstrauit, Menoch. *de arbitrar. Iudicum, lib.* 1. *q.* 14. arbitrarer ego in hac materia posse commodè distingui duos casus.

Primus casus est, cum Sacerdos de sollicitatione nec est confessus, nec conuictus, sed tantummodo de ea aliquibus probationibus, & præsumptionibus grauatur, & tunc potest Sacerdos regulariter loquendo suspendi à Confessionibus ad tempus, & ita vidi pluries practicari in nostro S. Officio Cremonæ, in quo tamen, vt plurimum Rei solent suspendi à Confessionibus ad arbitrium, vt etiam pluries ordinauit Sacra Congregatio in casibus ad ipsam relatis, in quibus iussit Inquisitoribus, vt ad arbitrium eminentissimæ Congregationis reos de hoc crimine sollicitationis grauatos suspenderet, & huic casui consonat decisio eiusdem Sacræ Congregationis, apud Genuensem *in praxi cap.* 81. de qua suprà pluries, & quod ex testibus singularibus in hoc crimine possit ad suspensionem deueniri, pluries attestatus mihi fuit Eminent. Cardinal. Camporeus ita passim seruare Sacram Congregationem. 90.

Dixi regulariter, quia potest esse aliquando quod indicia contra hunc Confessarium talia sint, ac tanta, quod debeat suspēdi in perpetuum saltem à confessionibus mulierum, prout supra triginta annos suo tempore factū fuisse mihi pluries attestatus fuit, q. Reuerendissimus D. Abbas Stanga in quodam Parocho, qui etiam post graues torturas, ex ordine Supremi Tribunalis nunquam fuit permis- 91.

sus audire Confessionis mulierum.

92. An autem si tortura inflicta huic Confessario sit grauis, adhuc sit locus suspensioni prædictæ ad tempus, dicendum est absolutè quod sic.

Primò quia versamur in materia vndequaque periculosa.

Secundò, quia pœna suspensionis à Confessionibus magis respicit fauorem Sacramenti, quam pœnam Sacerdotis de sollicitatione suspecti.

Tertiò, quia in praxi nunquam vidi huiusmodi Confessarios etiam tortos ex ordine Sacræ Congregationis immunes fieri ab hac suspensione.

93. Secundus casus est, cum Sacerdos, & Confessarius est de sollicitatione, vel confessus, vel conuictus, & in isto casu arbitror ego suspensionem debere esse perpetuam, in quo etiã casu intelligo procedere Epistolam Supremi Senatus S. Inquisitionis Hispanæ ad Inquisitores particulares, sub anno 1600. directam, cuius verba refert P. Diana *vbi suprà*, vers. *Sed in nostro tribunali*, quo etiam modo intelligendos puto Doctores simpliciter asserentes Confessarium sollicitantem ab audiendis confessionibus esse suspendendum, quales sunt Cantera, Castro Palao, Paramus, Acugna, & Sousa locis à Diana *vbi suprà* indicatis. An autem huiusmodi suspensionis pœna possit iniungi Confessario sponte comparenti? Ego dicerem quod sic maximè vbi casus esset grauis, tum, quia suspensio hæc, vt supra dicebamus magis respicit fauorem sacramenti quàm pœnam Confessarij, tum quia si pœna est, vtique ea est leuissima vt latissimè probauit Cartar. *in decis. fori Archiepiscopalis Mediol.* 12. *n.* 38. *& pluribus seq.* Bene verum est, quòd in hac materia cũ Magna circumspectione procedendum est, vt priuilegia sponte comparentium maneant illæsa, & sic ipsi Confessario potest in tali casu iniungi, vt Cõfessiones non audiat, nisi necessitatus à suis superioribus, vt ex ordine S. C. scio in nostra Inquisitione fuisse in casu graui semel practicatum.

§. XIX.

An metus excuset Confessarium ab incursu pœnarum Bullæ nostræ.

94. EXemplum potest poni in hoc Paragrapho de Confessario, qui vocatus à fœmina pro eius confessionibus audiendis ab ea sollicitatur ad turpia, quæ etiam minas superaddit se exclamaturam, vim sibi, inferri nisi consentiat, ob quæ postulanti fœminæ consentit.

95. Breuiter existimo ego talem Confessarium ligari nostra constitutione, ac proinde denunciari debere hæreticæ prauitatis Inquisitoribus, ita Sancius *in suis selectis, disputat. de Sacramen. Pœnitent. disput.* 11 *num.* 30. vers. *ad dam ea Constitutione Gregorij*, ratio huius rei est manifesta, quia inhonesta perficit cum fœmina occasione confessionis, & in Bulla nostra Gregoriana comprehenditur habens tractatus, & sermones inhonestos cum fœminis in confessione Sacramentali, vel occasione eiusdem.

Nec ex capite metus, potest se se tueri iste Confessarius, quia iste metus est leuis, vti etiam dixit Peirin. *ad Priuileg. Minim. tom.* 2. *ad constitutionem Gregorij XV.* §. 3. *num.* 9. vers. *& iste leui isto timore correptus*, & vt in constantem virum cadere metus dicatur debet probabiliter timeri, vt notant Doctores *in l. metum la secunda ff. quod metus causa*, vna cum aliis allegatis per Sanchez *de Matrim. lib.* 4. *disp.* 1. *num.* 15. 96.

Modo in casu nostro Confessarius non debet damnum aliquod probabile timere, ex acclamatione fœminæ, sed Deum præ oculis habens animaduertere debet ad aurea verba Ambrosij, in libro de Ioseph. c. 5. ibi, *non turbentur innocentes, cum falsis criminib. appetuntur, & oppressa iustitia detruduntur in carcerẽ, visitat Deus, & in carcere suos, & ideo ibi est plus auxilij, vbi est plus periculi*, & ad hoc adduci potest text. in capitulo *Sacris. de his quæ vi*, vbi dicitur metum non prorsus culpam excludere, licet eam attenuet, & ibi id bene probauit Abbas, & ceteri Canonistæ, & Tiraqu. *de pœnis temperan. causa* 36. 97.

Et cum doctrina istorum congruit, quod in casu nostro egregie docuit Sousa *in Aphorismis Inquisitorum, lib.* 1. *c.* 34. *n.* 28. *& in Opuscul. de Confessar. sollicitant. tract.* 1. *c.* 17. *n.* 8. *& seq.* vbi voluit talem Confessarium mitius esse puniendum. 98.

Non assentior tamen Sousæ, dum eum ab omni abiuratione eximit, quia eius traditio procedit secundum stylum Hispaniæ, secundum quẽ isti Cõfessarij abiurant tantummodo de leui, quia ex sollicitatione vt supra, vidimus Iur. Conf. Hispani arbitrantur solum leuem suspicionem, hæresis oriri, sed quia secundum stylum nostri Supremi Tribunalis regulariter sollicitatio inducit suspicionem vehementis hæresis possent Inquisitores meo quidem iudicio indicere huic Confessario abiurationem de leui, quia quamuis metus adfuisset, attamen non defuit culpa mortalis cum abusu Sacramenti. 99.

Sic regulariter apostatans à fide coactione non præcisa, sed conditionali abiurat, de vehementi, vel saltem de leui, cum ea seclusa deberet abiurare de formali, vt diximus *tit.* 1. §. 11 *n.* 62. 100.

Minuẽdo igitur etiam in hoc casu ob metũ huic

huic Confessario gradum abiurationis, prout minuitur etiam gradus culpæ dicendum erit locum saltem esse abiurationi de leui.

101. Neque obstant Acugn. *de Confessar. sollicitant. quæst. 9. n. 9.* Peirin. *loco allegat.* & Don Anton. Cabreros *in sua delineat. de metu, lib. 2. c. 1. n. 43.*

Quia Acugn. & Peirin. fundant suam sententiam super *cons. 7.* Graf. *de pœnitent. & remiss. in 1. dub.* qui ideo dixit casum in Regno suo Neapol. Episcopis reseruatum sollicitationis in confessione non comprehendisse casum de quo agimus, quia non fuit sollicitans sed sollicitatus, qua etiam ratione vtuntur Acugn. & Peirin.

102. Verùm hæc ratio non potest habere locum in casu nostro stante Bulla Gregoriana pœnis suis subiiciente etiam Confessarios, quoscunque tractatus, & sermones inhonestos in confessione habentes ac proinde comprehendente etiam Confessarium sollicitatum à fœmina in confessione Sacramentali, si sollicitationi consentiat, vt nos, etiam *suprà* probauimus *hoc tit. 6. §. 5.*

103. Propterea Sancius *dicta disp. 11. n. 30.* miratur, & summa quidem cum ratione de Bonacina *in suis tract. var. disp. 6 punct. 3. n. 17.* & in parte de Sousa, qui post Bullam nostram scripserunt, quod Acugn. & Graf. sequantur, quod idem dici potest de Peirin. *ad Priuileg. Minim. loco suprà allegat. n. 10.*

104. Quo verò ad Don Anton. Cabreros eruditissimum I.C. qui longè ætatem suam superauit, cum nondum ferè, (vt ipse in præfatione ait) tractatum illum in lucem emiserit completa trietertide 7. dicendum est, quod quatenus Confessarius hunc, ex capite metus à pœnis nostræ Constitutionis eximere conatur, nec rectè loquitur, nec id vlla ratione probat, nec tandem aliqui ex Doctoribus allegatis excusationem istius Confessarij posuerunt in metu, sed Acugna, & Graf. in eo, quod est sollicitatus, & non sollicitans, & Ioan. Sancius exprefsè in terminis Bullæ nostræ contrarium sensit, vt *suprà* vidimus, & loquens in casu Bullarum antiquarum rationem adducit ex eo, quod ibi nullum est Sacramentum.

§. XX.

Quomodo Confessarius se gerere debeat cum Confessario sollicitante, & pœnitente sollicitata.

105. PRimo loco Confessarius, circa Confessarium sollicitantem animaduertere debet, num in mēte sua in actu sollicitationis habuerit errorem in intellectu, nam tunc habendus est pro hæretico formali, & excommunicato excommunicatione Bullæ Cœnæ.

Quod si semper Catholicè sensit, tunc videndum est, an in loco sollicitationis, casus Confessarij sollicitantis sit reseruatus Episcopo, vt est in pluribus Ciuitatibus Regni Neapolitani, teste Graff. *de casibus reseruatis, lib. 2. cap. 12. num. 8. & tom. 1. eius consil. lib. 4. titulo de cognatione spirituali, consil. 1.* & in isto casu solus Confessarius habens facultatem absoluendi à reseruatis, poterit Cōfessarium sollicitantem absoluere. Si verò casus sollicitationis non sit reseruatus, quilibet Confessarius poterit eum absoluere, vt supra docuimus in tit. de Apostasia, & in indiuiduo sollicitationis in confessione, docuit Peirin. *in Priuil. Minimorum, tom. 2. ad constitutionem quartam, Greg. XV. §. 9. num. 15.* & nouissimè, P. Trimarcha *de Confessario abutente disp. 14. sect. 6.* qui (vt solet semper) loquitur doctè, & eruditè. 106. 107.

108. Secūdo loco Cōfessariis sollicitantibus proponi debet grauitas delicti, potissimū ex P. Ribera, *super c. 3. Sophon.* In illis verbis *Sacerdotes eius polluunt Sanctum, num. 3.* cuius hæc sunt formalia verba *Sanctum quoque polluunt, & contra legem iniustè agunt* (scilicet Sacerdotes) *cum Sacra Confessionis secessu, & solitudine, ad turpitudinem abutuntur, & eas, quæ vt abluerentur venerant, magis coinquinant & contaminant. Horum typum portabant impij filij Heli, qui dormiebant cum mulieribus, quæ obseruabāt ad ostium tabernaculi, de quibus paulò ante dictum est; Porrò filij Heli, filij Belial nescientes Dominum, neque officium Sacerdotum ad Populum, (& mox) erat ergo peccatum grande, nimis coram Domino, quia retrahebant omnes à sacrificio Domini, quod quanto melius in Sacerdotes huiusmodi conueniat, nemo non videt, qualis illorum exitus fuerit ibidem legimus, In die vno morientur ambo, & suscitabo mihi Sacerdotem fidelem, qui iuxta cor meum, & animam meam faciet.* & deinde Ribera subiungit infelicem exitum cuiusdam Confessarij, qui hoc sollicitationis morbo laborabat.

109. Tertiò, Confessarius consulere poterit sollicitanti, quod corde puro, sponte se deferat Inquisitoribus, quia si nullis sit præuentus indiciis, gaudebit beneficio sponte comparentium, & si est præuentus indiciis, gaudebit beneficio comparentium non citatorum, nec vocatorum, de quo plura *infrà titulo de sponte comparentibus* ita Peirin. *ad priuil. Minim. loco suprà allegato, num. 33.* & Molfes. *in Prompt. triplicis iuris, tom. 1. tract. 7. cap. 24. numer. 45. & 46.*

110. Circa horum tamen dicta animaduertendum est, Quod dum dicunt Confessarium sponte comparentem, v. g. Romæ, gaudere beneficio, sponte comparentium, licet esset præuentus indiciis Genuæ, grauissimè errant, nam sic esset in facultate Confessarij, hoc

O 2 modo

modo euitare pœnas huius delicti canonicas si sciens se præuentum, in vno loco, in alio sponte se deferret, ad quod euitandum inoleuit Sanctissima praxis Sancti Officij, apponendi in expeditione sponte comparentis, clausulam *dummodo non sis præuentus in aliquo Sancto Officio*, vti attestatur Farin. *de Hæresi q.* 193.*n.*28.vers. *& scias.*

111. Quartò, Confessarius circa pœnitentem sollicitatam, imprimis eam monere debet, de ipsius obligatione denunciandi censoribus fidei Confessarium sollicitantem, hoc enim expressè statuitur in Bulla nostra Gregoriana, §. *Mandantes omnibus Confessariis*, latè Peirin. *loco supra allegato*, §.9.*numer.*24. *& sequentibus.* Et sic ad denunciandum cogendæ

112. sunt, etiam mulieres, quæ sollicitanti Confessario consenserunt, quidquid enim in contrarium dixerit Portel. *in dubiis regularibus* in verbo, *Sollicitare, numero* 15. & hæc opinio verior, & probabilior est, vt demonstrauit Hieron. Rodriq. *in Compend. quæst. regularum Resolut.* 131.*num.*12. & hodie, est certa, quia sic fuit decisum, à Suprema Congregationis Sancti Officij de vrbe, vt patet ex litteris Eminentiss. Cardin. Mellinus sub die 25. Junij 1624 impressis post flores, Bariolæ, & ante tractatum, Roder. à Cunha *de Confess. sollicit.* Non enim tenetur mulier explicare suum consensum, tamquam rem non spectantem ad Sanctum Officium, ex quo cessat omnis obiectio, quæ ex complicitate delicti posset oriri.

113. Dubitari tamen potest, an possit mulier sollicitata præmittere correctionem fraternam antequam Confessarium sollicitantem denunciet. In qua re tenui in titulo de obligatione denunciandi opinionem negatiuam, quam etiam nunc constantissimè teneo, stante Bulla, & edictis Inquisitorum, quidquid in contrarium dixerint. Peirin. *in Priuil. Minimorum, loco supra allegato, num.*26. & 27. & Hieron. Rodriq. *dicta resol.* 131.*n.*13. *&* 14. ad cuius rei comprobationem videnda sunt, ea quæ dixi, *tit. prædicto*, §.6. *per totum.*

114. Similiter dubitari potest, an regulares possim absoluere mulierem sollicitatam, quæ in termino edicti Confessarium sollicitantē non denunciauit, à censura, quam in vim edicti prædicti contraxit, vigore Priuilegiorum regularibus concessorum, quod à quacumque censura, etiam Papæ reseruata possint absoluere, in hac etiam difficultate Portel. in *dubiis regular. in verbo, sollicitare, num.*24. vers. *tota dubitatio est*, & Hieron. Rodriq. *dicta resol.* 131.*num.*16. vers. *vel etiam à regularibus*, affirmatiuam sententiam tenuerunt, dummodò mulier parata sit, denunciare Confessarium, ego tamen in hoc cautè admodum procedendum arbitror, & rem hanc eueniente casu, cum Hæreticæ prauitatis Inquisitoribus omnino communicandam, cum negatiuam sententiam teneat, Homob. de bonis, *de examine Ecclesiastic. tract.*7.*c.*7.*quæst.*35. & alij docti, & pij Viri.

Quomodo autem se se gerere debeat Confessarius, cum muliere, virgine honestissima, vel moniali, siue alia quacumque quæ non potest adire Inquisitores, sine periculo infamiæ docuit Portel. *in dubiis regularibus*, verbo, *sollicitare, numer.*21. nam ibi dixit, tales admitti ad denunciandum per Epistolam missam ad Inquisitores, per aliquem suum familiarem vel vt dixit Lazar. *de Blasphem. quæst.*12.*n.*64. per ipsummet Confessarium, verùm hæc forma denunciandi per litteras, non debet executioni mitti, nisi re tota consulta, cum Reuer. P. Inquisitoribus, qui in hoc casu cautius fortasse agerent, si Confessarium delegarent ad recipiendum talem denunciationem, ab illa Nobili, vel moniali, in hoc tamen me semper remitto, determinationi Sacræ, & Supremæ Inquisitionis de Vrbe, magna enim cum circunspectione procedere debent in hac materia, tam Confessarij, quam Inquisitores. 115.

De causis excusantibus fœminas sollicitatas à denunciatione, videatur Roder. à Cunha, *de Confess. sollicit. quæst.*19.*per totam*, & ibi Freitas *in additionibus*, & P. Trimarcha *de Confess. abutente, disp.*12. *& seq.* & nos infrà. 116.

Tandem animaduertant Confessarij, quod si in confessione non declarauerint fœminæ sollicitatæ obligationem denunciandi, grauissimè ab Inquisitoribus punientur, Sousa *in Aphorism. Inquisitorum, lib.*1.*c.*34.*n.*73. & expressè hoc in Bulla Gregoriana cauetur. 117.

§. XXI.

Vnde oriatur obligatio denunciandi in fœmina sollicitata.

VAriant in hac controuersia Doctores, nam Sanctarell. *de hæresi, cap.*46. *num.*10. Bonacin. *in tractat. variis disput.*6. *quæst.*6. *puncto tertio, num.*10. & Belloch. *de casibus reseruatis, parte secunda, quæst.*9. *num.* 205. qui alios cumulant, voluerunt obligationem hanc immediatè oriri ex Bullis contra huiusmodi sollicitantes emanatis. 118.

Fagundez verò *in secundo præcepto Ecclesiæ, lib.*4.*cap.*3.*numer.*31. Portell. *in dubiis regularibus*, in verbo *sollicitare, num* 16. Rodericus Acugn. *quæst.*21.*num.*3. vbi Freitas docuerunt hanc obligationem oriri immediatè ex edictis Inquisitorum, quorum edictorum verba, prout in Hispania solent publicari refert Castro Palao, *tract.*4.*disp.*9. *puncto primo, num.*10. 119.

Prima opinio mihi sine dubio videtur verior 120.

rior maximè ob verba, Bullæ Gregorij XV. ibi, mandamus &c.

121. Nisi velimus hasce opiniones concordare cum Ioan. Ang. Boss. *de Iubileo, in appendice de Confessariis sollicitant. dubitat.* 22. *n.* 76. qui dixit obligationem hanc denunciandi radicaliter oriri ex Bullis Apostolicis, & formaliter ab edictis Inquisitorum. Hæc tamen concordia potest sibi locum vindicare in Bullis antiquis, nam stante Const. Greg. XV. certum est obligationem denunciandi etiam formaliter ex ea oriri, cum in ea expressa obligatio denunciandi legatur.

§. XXII.

De nonnullis causis excusantibus à denunciatione in hoc crimine.

FAgundez *in secundum Ecclesiæ præceptum lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 31. vers. *si sollicitatio huiusmodi*, Primo loco vult, quod si aliquis scit
122. sub secreto naturali stricto aliquem confessarium sollicitasse aliquam in confessione, non tenetur eam denunciare. Ratio ipsius est quod obseruatio huiusce secreti est de iure naturali, nec vergit in detrimentum proximi, obligatio autem denunciandi est, de iure positiuo.

123. Verùm opinio hæc in praxi, nec est consulenda, nec sequenda, & contrarium communiter tenent DD. nam, quod in tali casu denunciatio non sit omittenda contra Fagundez in indiuiduo voluerunt, Ioan. Ang. Boss. *in dicta append. de confess. sollicit. dub.* 26. *n.* 87. *& seq.* & Ferdin de Castro Palao *in suo opere Morali, part.* 1. *tract.* 4. *disput.* 9. *punct.* 10. *num.* 5. alios allegaui ego *in hac eadem p.* 2. *titul.* 9. §. 5. *num.* 22. Ratio autem huiusce rei est, quod sollicitatio in confessione est delictum
124. quod vergit contra bonum publicum, & commune scilicet contra Sacramentum Pœnitentiæ, & ad illud Sacramentum accedentes, igitur nullo obstante secreto, etiam iurato (excepto Sacramentali) talis sollicitatio est denuncianda, vt latè dixi *dicto tit. de obligat.* denunciandi, per quæ patet responsio ad rationem Fagundez.

Secundo loco idem Fagundez *ibidem n.* 31. vers. *Antequam fiat*, dixit nullo modo aliquem obligari ad denunciandum Cōfessariū
125. sollicitantem, nisi præmissa correctione fraterna non obstantibus edictis Inquisitorum, quam opinionem vbi ex mera in denunciando non timeatur damnum aliquod publicum, sequutus etiam fuit, Ioan. Aug. Boss. *de Iubileo loco alleg. num.* 91. Verùm opinionem hanc
126. vti periculosam semper falsissimam esse sum arbitratus, & eam confutaui *infrà titul.* 9. §. 4. *num* 18. & §. 15. *num.* 64. *hoc tit.* prout eam, & reprobauit Ferdin. de Castro Palao, *in suo opere Morali.* §. 10. *num.* 2 vbi ait rarò in his Confessarijs sollicit. sperari posse emendationem, bene Ioan. Sancius, *disp.* 11. *selecta*, *n.* 57. *& seq.*

Tertiò idem Fagundez vbi supra, vult fœminam non teneri ad denunciandum Cōfessarium, nisi contra eundem adsit aliqua infa- 127.
mia, verùm etiam hæc excusatio communiter reprobatur à DD. & in specie à Bossio, *vbi supra, num.* 84. & Ferdin. de Castro Palao *ibidem dicto puncto.* 10. *n.* 3.

Probatur, quia sic raro admodum teneretur fœmina ad denunciandum, cum hoc crimen secretissimè committatur adeò vt à solo sollicitato sciatur, nec commodè obuiaretur malis, quibus per suas constitutiones in hac materia editas mederi intendunt Sum. Pontifices. Quartò, emendatum Sacerdotem non 128.
esse de necessitate denunciandum multi voluerunt, Fagundez, dum vult præmittendam correctionem fraternam si adsit spes emendationis, multo magis voluisse videtur cessare obligationem denunciandi, vbi adsit emendatio formalis, Boss. *vbi suprà, num.* 92. Portel. *in dubiis regularib* in verbo, *sollicitare, numer.* 18. qui alios allegant. Verùm neque hæc limitatio in Praxi est recipienda, vt probaui *in dicto tit.* 9. §. 6. *per totum.*

Et licet ibi loquutus sim de hæreticorum 129.
denunciatione, attamen idem dictum est de denunciatione suspectorum de hæresi, & in specie de Confessario sollicitante, ita docuerunt Bonac. *in suis tractat. varijs disput.* 6. *punct.* 3 *num.* 9. & Ferdin. de Castro Palao, *vbi suprà, num.* 1. ratio huiusce rei est euidentissima, quia denunciatio quam Inquisitorum edicta præcipiunt non fit ad emendationem Fratris, sed ad punitionem, & exemplum aliorum, vt dixi, *tit.* 9. §. 4. *num.* 18. vers. 3. *quia duplex est.*

Ex quibus patet quàm periculosa sit do- 130.
ctrina Fagundez in hac materia denunciationis faciendæ in S. Officio, nam verè destruit omnia edicta Inquisitorum, quæ hoc modo seruirent de vento, neque existimarem Confessarium qui hasce opiniones sequens fœminæ sollicitare consuluisset non teneri ad denunciandum sollicitantem posse, & debere in S. Officio euadere impunitum.

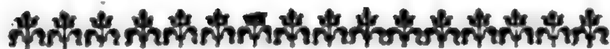

TITVLVS VII.

De Blasphemis.

SVMMARIVM.

*rint, aut coram audientibus dixerint, Do*mine miserere.

76 *Absolutus in conscientia à Confessario non potest molestari in hoc Crimine secundum Bartolum.*

77 *Hac opinio Bart. falsa est, & communiter reprobata.*

78 *Galiard. vult taliter in foro conscientia absolutum mitius esse puniendum, & quomodo hac traditio possit procedere.*

79 *Absolutus ab excommunicatione, in foro conscientia, adhuc à Iudice potest puniri in foro exteriori.*

80 *Minoribus regulariter pœna minoratur.*

81 *Fallit hoc secundum aliquos in crimine Blasphemia.*

82 *Exemplum D. Gregorij, & puerorum qui irriserunt Eliseo.*

83 *Quoad abiurationem minor atas Blasph. non suffragatur, Secus quoad alias pœnas, n. 84.*

85 *Refertur Constitutio Sanctissimi D.N. in materia celebrantium, cum non sint Sacerdotes.*

86 *Inter pœnas, qua Blasphemis imponuntur, pracipua est, quod stent praforibus Ecclesia.*

87 *Hac pœna ortum habet à cap. 2. de Maledicis.*

88 *Hac pœna cessat in Clerico, & Nobilibus, n. 89. vbi bene Lopez.*

90 *De iure ciuili pœna Blasphem. est mortis naturalis.*

91 *Hac pœna in praxi non obseruatur, & quid in varijs regionibus obseruetur.*

92 *Senatus noster Mediolani aliquando Blasphemos puniuit pœna triremium, aliquando etiam morte naturali, & ibi plures huiusce Excellentissimi, & Religiosiss. Senatus Decisiones.*

93 *Exemplum punitionis vnius Blasphemi in Gallia ex Gothofredo.*

94 *Blasphemus, habens errorem in intellectu est excommunicatus excommunicatione Bulla Cœna Domini.*

95 *Quid si pœnitens dubitet de intentione sua.*

96 *Blasphemia hereticalis, vt plurimum solet esse reseruata.*

97 *Reseruatio an liget ignorantes.*

98 *Reseruatio blasphemia non ligat rusticum ignorantem vim verborum blasphemia.*

99 *Blasphemus de quibus interrogandus.*

100 *Grauitas Blasphemia ex Scripturis.*

101 *Item ex diuinis vltionibus.*

102 *Qualitas satisfactionis est arbitraria Confessario.*

103 *Pœnitentia praseruatiua Blasphemo iniungi debet.*

104 *Blasphemo consuetudinario num absolutio differenda.*

105 *Opinio Io. Sancij super quo fundetur.*

106 *Confessarius non habet ius interrogandi pœnitentem super consuetudine peccandi.*

107 *Contraria opinio magis comm. à DD. approbatur.*

108 *Blasphemia prolata ex consuetudine quando sint peccata mortalia.*

DE variis significationibus, huiusmodi nominis blasphemiæ videndi sunt, Sanc. *in Precept a Decalogi, lib. 2. c. 32. n. 1.* & Sanctarell. *de haresi, tract. de Blasphemia, c. 1. dub. 1.* vbi alij DD. allegantur.

§. I.

Quid sit Blasphemia.

SVarez *de Religione, tom. 1. lib. 1. de Irreligiositate, c. 4.* Blasphemiam, definit, vt sit verbum maledictionis, conuitij, seu contumeliæ in Deum, definitionemque hanc latissimè explicat, *toto illo cap. 4.* 1.

Verùm mihi magis placet definitio Blasphemiæ quam tradit Sanchez *loco supra citato*, vt sit Loquutio falsa contra Deum per modum conuitij, quam etiam ante Sanch tradidit, Bannes. 2. 2. q. 13. art. 1. *Notabili.* 2.

Dicitur primò, loquutio, quia scilicet Castro, *lib. 1. de Iusta hare. punitione*, & Cordub. *in quastionario, lib. 1. q. 17. §. 15. notab. 1.* senserint in solis factis, & signis posse esse blasphemiam, vt si quis imagines conculcet, attamen verius est blasphemiam in solis verbis, mente, ore, vel scripto prolatis consistere. ita Suar. *dicto cap. 4. num. 4. vers. Nihilominus dicendum*, Sanch. *dicto cap. 32. num. 5.* Sanctarell *in dicto tractatu de blasphemia, cap. 1. dub. 3. num. 5. & seq.*

Dicitur secundo loco, falsa, quia semper in blasphemia subest falsum, vel in actu signato, quod contingit, cum aliquid falsum Deo tribuitur, vt Deus est iniustus, vel aliquod verũ de Deo negatur, quod contingere potest non solum si blasphemus vtatur verbis modi indicatiui, sed etiam si vtatur verbis modi optatiui, & imperatiui, in quo modo licet non consistat falsitas, in enunciatione eius, quod est, vel non est, attamen consistit falsitas in affectu, vt in Deo sit, quod esse nequit. 5.

Vel in actu exercito, quod euenit, quando, & si verum significatur, at ex ipso irrisorio, & contumelioso modo significandi, significatur id esse tamquam irrisorium, & contumeliosum in Deo, vt cum inhonestè pudenda Christi, vel Sanctorum nominatur, ita Caiet. 2. 2. q. 13. art. 1. vers. *quo ad secundum*, Simancha *de Cath. Instit. 8. de Blasph. n. 2.* Valentia, 2. 2. *disput. 1. q. 13. puncto 1.* Sanch. *dicto cap. 32. num. 6.* vbi respondet ad argumenta, Suar. *loco supra cit. num. 9.* contrarium sentientis, quem se-

quutus fuit, Sanctarellus, *dicto tract. de Blasph. cap. 1. dub. 4 per to.*

4. Dicitur tertio loco in Deum, nam licèt etiam contumelia in Sanctos prolata, sit blasphemia, attamen ea tenus dicitur Blasph. quatenus, contumelia redundat in Deum, quia Deus in Sanctis maledicitur, vti declarat Sanctarellus *dicto tract. de Blasph. c. 1. dub. 1.* vers. *Obiicies primò.*

5. Dicitur quarto loco, per modum conuitij, nam de ratione Blasphemiæ est diminutio, & derogatio diuinæ gloriæ, quæ duobus modis contingere potest, primo modo volendo directè illam diminutionem, quo pacto Damnati in Inferno Blasphemant: alio modo volendo illam indirectè, quoniam scilicet, qui Blasphemiam vsurpat, licet directè nolit imminutionem diuinæ gloriæ, attamen attentis circunstantiis, & modo vsurpationis, merito vsurpatio illa iudicatur habere diuinæ gloriæ contemptum, ita Sanch. *dicto cap. 32. num. 2.* Valentia, *2.2 disput. p. q. 13. puncto 1. notab. 2.* & Sanctarellus, *loco citat. dubio 2. per totum.* Ex his

6. Quærunt DD. num Blasphemia opponatur Virtuti Religionis, an vero confessioni fidei.

In hac re, communis resolutio est blasphemiam vt sic in genere sumptam opponi virtuti Religionis, non autem confessioni fidei, Probatur quia blasphemia, vt sic derogat honori Deo debito, at iste honor debetur Deo ex virtute Religionis, igitur, &c.

Quod autem non sit contra confessionem fidei, probatur, quia Dæmones blasphemant, & tamen credunt, nec errorem habent in intellectu, cum sciant esse Deū iustum, &c. ergo Blasphemia potest esse sine mala credentia, & infidelitate ita Suar. *de Relig. loco cit. cap. 6. n. 6. & seq.* Valent. *dicta q. 13. punct. 2.* Sanctarell. *d. cap. 1. dub. 5 per tot* Beccanus *3. p. summa. cap. 14. num. 4. & seq.* Sanch *c. 32. n. 7.* qui alios latissimè allegat.

Non est tamen negandum, vt plurimum in Blasphemia hæreticali, esse etiam coniunctam malitiam oppositam confessioni fidei, saltem externæ, prout docuit idem Suar. *dicto cap. 6. num. 7* & Sanctarell. *vbi supra num. 12. & 13.* & hoc modo intelligendi sunt D. Thom. *dicta q. 13. art. 1.* Castro. *de iusta hæret. punitione, lib. 1. cap. 12.* dum voluerunt, blasphemiam opponi confessioni fidei.

§. II.

De Blasphemia hæreticali, & non hæreticali.

PRæcipua Blasphemiarum diuisio est in hæreticalem seu qualificatam, & in non hæreticalem, seu non qualificatam.

Hæreticales Blasphemiæ sunt, quæ significant, & continent errorem contra fidem, cuiusmodi sunt, quando per verbum indicatiui modi, asseritur aliquid fidei contrarium, ita Sanch. *in alleg. cap. 32. num. 36.* Eymericus *in Directorio Inquisit. p. 2. q. 41. num. 1.* Pegna, *com. 66.* Duardus *in Bullam Cœnæ, lib. 2. canone 1. quæst. 22 num. 29.* Sanctarellus *de hæresi, in Tractatu de Blasphemia cap. 8. dub. 1. num. 2.* Suar. *de Relig. tom. 1. lib. 1. de irreligiositate, cap. 5. num. 6.* vers. *Altera diuisio*, Comitolus *Respons. Moral. lib. 4. quæst. 9. cap 3.* Barbosa *de Officio Episcopi, alleg. 51 num. 86 & seq.* Zanard. *in summ. diuinorum præceptorum, tom. 2. c. 64.* vers. *Hæreticalem*, latissimè Farin. *quæst 20. n. 28. & seq.* 7.

Huiusce generis Blasphemiæ plura à DD. dantur exempla, & quidem primò pro Blasphemia hæreticali habetur dicere *al dispetto di Dio*, ita Gramat, *decis. 50.* Menoch. qui alios allegat, *de arbitr. Iud. casu 375. num. 4.* Naldus *in sum. in verbo Blasphemia num 1.* Scortia *in Bullas. Theor. 222.* vers. *Hæreticales*, Molfes. *in summ. tract. 11. cap. 3. num. 20. & 27.* Io Baptista de Thoro, *in compendio decis. Regni, 1. p. fol. 79. vers.* Blasphemia, an censeatur dicendo, *al dispetto.* 8.

Ex quo patet opinionem Baldi, qui contrarium consuluerat *in cons. 476* ille qui dicit, *lib. 3.* esse erroneam, & temerariam, & ita inconcussè hæc Blasphemia in S. Officio habetur pro hæreticali, nisi declaremus eam vti eam declarat Suarez. *de fide*, etiam si displiceat Deo, quomodo eam intellexisse visus est Azeued. *ad Regias Hispan. Const. lib. 8. tit. 3. l. 1. num 81.* dum dixit dictam blasphemiam, non esse hæreticalem cum cuius opinione transeunt cæteri omnes I.C. Hispani, vt videre est, ex Royas, & aliis alleg. per Sanch *in sum. lib. 2. cap. 32. num. 15.*

Secundo, pro Hæreticalibus Blasphemis habentur dicere, *Renego Dio, la Croce, la Fede, il Sacro Crisma, la purita della B.V.M.* ita Sanch. *loco proximè citat.* Salcedo *ad Diaz, cap. 113.* vers *& quia sæpissimè*, Barbosa *dicta alleg. 51. n. 88.*

Tertiò pro hæreticali Blasphemia habetur dicere, *putana di Dio*, nam hæc verba sunt contra puritatem Dei, ita Naldus, *vbi supra, num. 1.* Homob. de bonis. *de casibus reseruatis, p. 2. casu 1.* vers. *contra vero colligitur*, Belochius *de casibus reseruatis, p. 2. q. 1. num. 241.* quidquid in contrarium in terminis huius blasphemiæ consuluerit Girlenzon *cons. 85. per totum*, quia verè nihil de qualitate huiusce blasphemiæ dixit. Et sic in S. Officio Cremonæ, adest consuetudo eam puniendi supra 80 annos. vt constat ex votis Manuscriptis D. Amidani sæpè in hoc opere à me citatis. 9.

Et certè si Blasphemia *potta di Dio*, ab omnibus

nibus habetur pro hæreticali, mihi persuadere non possum Blasphemiam hanc non esse hæreticalem.

Quartò, pro hæreticali Blasphemia habetur dicere, *potta di Dio*, ita sæpiùs fuisse decisum à Curia Archiepiscopali Neapol. attestatur Viu. *decis.* 388.

Quintò, Idem iudicandum de blasphemis, *Dio inginsto, Dio traditore, Dio partegiano*, Zanard. *in summ.* 1. *p. cap.* 10. *vers. Tertiò, dixi*, Comitol. *dicta quæst.* 9 *cap.* 3.

Sextò, Idem fuit iudicatum de Blasphemia, *al dispetto di quel becco cornuto &c. ne hò pur fatto vna*, per Senatum Pedemont. teste Thesauro Iun. *quæst. forens. lib.* 1. *q.* 78. & hæ formulæ blasphemiæ hæreticalis, non desinunt esse tales, licet proferrentur sub conditione, quia habent in se implicitam affirmatiuam, ita Royas *de hæret. p.* 2. *n.* 173. & 174. & nos *infrà*, §. 8. *num.* 48.

10. Blasphemia non hæreticalis, ea est quæ, & si ex modo dicendi, & in actu exercito, significant errorem contra fidem, attamen secundum se, & in actu signato, non affirmat aliquid contra fidem, Sanch. & alij omnes *suprà* alleg. quibus addi potest, Do. meus Marta *de Iurisd. p.* 2. *cap.* 13. *num.* 11. tales sunt omnes imprecationes Deo factæ, & omnes maledictiones eidem datæ, & hoc, nisi sint Deo factæ per verba modi indicatiui, nam tunc essent hæreticales, vti animaduertit, Sanch. *loco citato*, *n.* 36. *in fin.*

11. Imo, Suarez, *dicto c.* 5. *n.* 7. addit hæreticales esse blasphemias, dicere, *ô Deum iniustum, ô Deum improuidum, &c.* licet non proferantur per verba indicatiui modi.

12. Dubitari etiam potest, an cum de Sanctis aliquid renegatur, vt dicendo, *Renego San Pietro*, tunc Blasphemiæ sint hæreticales, ad quod quæsitum

Dicendum quod non, quia per illas blasphemias non negatur, neque affirmatur aliquid, quod sit contra fidem, ita Sanch. *vbi suprà*, vbi etiam quod accepit ab Inquisitoribus, quod in huiusmodi Blasphemiis non procedunt.

§. III.

An Blasphemia sit mixti fori.

Distinguendum hoc loco est, inter blasphemias hæreticales, & non hæreticales.

13. Primò, quoad blasphemias hæreticales illæ ad Iudicium spectant Inquisitorum, ita Simanch. *de Cath. Instit. tit.* 8. Castro *de iusta hæret. punit. lib.* 1. *c.* 12. Alber. *de agnoscend. assert. Cath. quæst.* 6. *num.* 24. & *quæst.* 22. *num.* 63. cum aliis pluribus cumulatis per Sanctarellum *de hæresi, tract. de Blasph. cap.* 8. *dub.* 1. *num.* 1. Leon. *in Thesaur. fori Ecclesiastici*, *p.* 2. *cap.* 16. *n.* 30. Salcedo *ad Diaz in pract. c.* 113. vers. *quandoque tamen*, Barbos. *de Officio Episcopi, tom.* 3. *alleg.* 51. *num.* 89. Et ad Tribunal Inquisitorum taliter spectant, quod nullus alius potest de eis cognoscere, Barbosa *vbi suprà*, Scaccia qui alios allegat *de Iud. Ciuil. Crimin. & hæretical. lib.* 1. *cap.* 12. *n.* 56. Do. meus Marta *de Iurisdictione, p.* 2. *c.* 13. bene Capiblan. *de potestate Baronum, Prag.* 8. 1. *p. num.* 96. vbi quod Collaterale Consilium remittit Iudici Ecclesiastico cognitionem harum Blasphemiarum.

Secundò, quoad Blasphemias non hæreticales, illæ non spectant ad forum Inquisitorum 14.
sed sunt mixti fori, & datur locus præuentioni inter Iudicem Ecclesiasticum, & Sæcularem text. est in cap. 2. *de Maled.* quem ad hoc eleganter, notat Socin. *cons.* 119. *lib.* 4. ita communiter concludunt omnes *suprà* allegati. Salcedo, vers. *Est quide ex nostro*, Leon. *n.* 29. Barbos. *n.* 93. & alij locis *suprà* allegatis.

Notant tamen communiter DD. quod si 15.
Iudex Ecclesiasticus laïcum præuenerit, pœnámque leuem reo imposuerit, poterit Iudex sæcularis reum eundem condemnare vsque ad condignam pœnam, Bald. in Auth. *Clericos, col.* 2. *Cod. de Episcop. & Cleric.* latissimè Salcedo, *loco proximè allegato* & Barbos. *n.* 95. qui alios DD. allegat.

Verùm rectè ex Salcedo *vbi suprà*, notat 16.
Barbos. hoc pœnæ supplementum à Laïco non fieri, quia ad Ecclesiasticum, vti digniorem spectat declaratio an pœna sit condigna necne, & semper declarabit esse condignam, & hæc de iure communi.

Nam Romæ adest Const. quædam Iulij III. 17.
quæ incipit. *In multis*, in qua delegat cognitionem omnium blasphemiarum in Deum, B. M. V. & Sanctos, Inquisitores Generales Vrbis, prout latius ex ipsa constitutione apparet quæ est in Bullario in ordine 43. f. 545.

§. IV.

An Blasphemus sit suspectus de hæresi, & qualiter.

Distinguendum etiam nunc est, inter hæreticales & nõ hæreticales nã, quo ad nõ hæreticales clarum est, quod non sunt suspecti de hæresi eas proferentes, Quo ad blasphemos verò hæreticales regulariter sunt de hæresi suspecti, & ratio est, quia alias de illis In- 18.
quisitores minime cognoscere possent, ita supponunt omnes DD. de hac materia tractantes, & expresè dixerunt, Locatus *in Iudiciali Inquisitor* in verbo *blasphemia*, *num.* 3. & Farin. qui alios allegat, *de delict. & pœnis*, *quæst.* 20. *num.* 4.

Sed

Sed difficultas est, an talis blasphemus sit suspectus de hæresi leuiter, vel de vehementi, qua in re distinguendi sunt duo casus.

19. Primus casus est, in blasphemante pluries, & consuetudinariè, tam in Ludo, & Ira, quam extra Ludum, & Iram, & ad omnem leuem animi motum, & in hoc casu blasphemus est, suspectus de hæresi vehementer, Eymeric. *in Direct. Inquisit. quæst.* 41. *num.* 5. *p.* 2. Vbi Pegna, *in comm. illius, quæst.* Locatus *in Iudiciali*, verbo *Blasphemia*, *n.* 5. Zanard. *in summa diuinorum*, *p.* 2. *cap.* 64. vers. *Si verò id faciat*, vbi quod etiam si quis in ira blasphemet, si tamen id faciat ex habitu, & postquam sæpè fuit correptus, tunc etiam de vehementi erit de hæresi suspectus, Genuens. *in Praxi Archiepiscopali Neapolitana*, *cap.* 18. *in nouis*, *num.* 11. vers. *Item Blasphem.* frequentia namque habituata vehementem suspicionem solet in hisce casibus parere, Eymericus, & aliis locis *suprà* indicatis.

20. Secundus casus est in Blasphemante non ex habitu, sed raro & in ludo, tantùm, vel in ira tantùm, & in isto casu talis Blasphemus redditur tantummodo suspectus de leui hæresi, ita Eymericus, Pegna, Locatus *vbi suprà*, *n* 6. & aliis locis allegatis.

21. Neque excusari potest allegando, quod huiusmodi blasphemias protulerit quis, sola turbatione, & furia, non ex mala credentia, nam hoc est excusare excusationes in peccatis, sicuti namque ab Apostasia à fide, & per consequens ab Hæresi, non excusatur timore mortis Mahumetem adorans, & similia faciens secundum Rayn. *de Apostat. quæst.* 7. vers. *circa istos*, ita à præsumptione hæresis excusari non debet Blasphemus, licet in ira blasphemet, nam maior commotio in mente insurgit ex timore mortis, quam in Ludo ex amissione pecuniarum, Eymericus, *dicta quæst.* 41. *n.* 7. vbi rationem hanc latius explicat, & Locatus in dicto Verbo *Blasphemia*, *n.* 6. vers. *nec prodest*, vbi omnia, *& singula*, verba Eymerici transportauit.

Ita etiam docuerunt, quo ad qualitatem suspicionis, tam in primo, quàm in secundo casu Repertor. Inquisitorum, in verbo *Blasphemus*, §. *sed an tales blasphemi*, Lælius Zech. *in summ. tom.* 1. *c.* 25. *Rubr. de blasph. in generali*, *n.* 3. *circa medium, in tract. de fide*, Zanard *in summ. diuin. precept. tit. de blasph. c.* 10. vers. *Blasphemi autem in ira*, Lazar. *in tract. de blasph. q.* 6. *n.* 8. *&* 9.

§. V.

Quis dicatur assuetus Blasphemare, & ex consuetudine.

22. QVamuis regulariter in delictis ex duplici actu inducatur consuetudo, vti dixi glos. cap. *mos*, *dist.* 1. & in cap *tua nos*, & cap. *illo vos*, *de pignoribus*, Graff. *decis.* 48. *num.* 3. Cephal. *cons.* 28. *num.* 11. quod enim bis fit, frequenter fieri dicitur cap. *Monasteria, de vita, & Honest. Cleric.* & *ibi* Abb. *num.* 5. vnde Dæmoniaci energumeni & laborantes morbo caduco, si frequenter cadant non possunt in ordinibus ministrare, cap. *communiter.* 33. *distinctione*, & cap. 1. 7. *quæst.* 2. & dicuntur frequenter cadere si bis cadant, vti dixit glos in dicto cap *Monasteria*.

Attamen, ad hoc, vt quis dicatur habere consuetudinem blasphemandi non sufficit, quod bis blasphemauerit, sed requiritur, vt sæpe, ac sæpiùs id fecerit, ita Alex. *cons.* 77. *n.* 8. *lib.* 1. Mantua *sing.* 606. *n.* 3. Bellon. *cons. fi. num.* 5. Selua *de Iuram. p. vltima, q. fi. num.* 9. Albert. *de agnoscend. assert. Cath. q.* 6. *num.* 15. Decianus *tract. crim. tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 3. *num.* 16. Mascard. *de probat. concl.* 194. *num.* 1. Menoch. *de Arbit. Iud. cent.* 4. *casu* 375. Lazar. *de blasph. q.* 8. *num.* 4. *&* 5. Graff. *de casibus reseruatis, lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 12. *& seq. & num* 57. vers. 22. *non comprehenditur*, & Sanctarellus *de hæresi, tract.* 3. *de Blasphemia, c.* 6. *dub.* 5. *n.* 5. vers. *ad hoc verò*, Far. *quæst.* 10. *n.* 43. 23.

Quot autem actus requirantur, vt quis blasphemare solitus dici possit, multi multa dicunt, Nam. Lazarus *vbi suprà*, *num.* 5. ad minus, consuetudinem blasphemandi in aliquo inducendam, vult requiri quinque actus interpollatos. 24. 25.

Zanardus verò *in summ. diuin. præceptorum, tom.* 2. *cap.* 64. vers. *Vnde ad constituendum*, vult requiri saltem decem actus blasphem. in anno, sed melius

Menoch. *dicto casu* 375. cum quo, & ego sentio videtur hoc reliquisse arbitrio Iudicis, addo ego, dummodo tamen actus blasphemandi ad minus sint quinque. 26.

Controuerti modò solet, an consuetudo hæc blasphemandi probetur per testes singulares. In qua difficultate 27.

Hyppolitus Riminaldus, post Crot. quem allegat, *cons.* 7. *n.* 11. *in fin. & n.* 83. voluit consuetudinem hanc sufficienter probari per testes singulares.

Alex. vero *cons.* 72. *per tot. vol.* 1. optimis fundamentis probauit consuetudinem blasphemandi, non probari per testes singulares, & Alex sequuti sunt, Boer. *decis.* 301 *n.* 11 Gramat. *in Const. Blasphemantes*, *n.* 18. Bellon. *cons. vltim. n.* 5. Decian. *in tract. crimin. tom.* 2. *lib.* 6. *c.* 4. *n.* 8. *& cap.* 5. *n.* 5. Mascard. *de probat. concl.* 194. *num.* 1. *lib.* 1. Farin. qui alios allegat, *de testibus, quæst.* 65. *n.* 289. & nouissimè Buccar. *de differentiis inter Iudicia Ciuil. & Crimin. differentia* 68 *n.* 11. ex quibus colligi potest, quod ab hac opinione, vti communiter à DD. recepta, nefas esset recedere.

De

De hac autem probatione per testes singulares in S. Officio latè agemus *in 3. parte huius operis*, interim tamen videndi sunt Sousa *in sua peculiari disputatione de testibus singularibus, post eius Aphorismos Inquisitorum*, & P. Diana p. 4. *resol. Moral. tract. 7. resolut. 32. per tot.*

18. In fine tamen huiusque quæstionis animaduertendum est, quod actus per quos probari intenditur consuetudo blasphemandi debent esse interpollati, nam si quis vnico impetu plures blasphemias proferret, non diceretur talis pluries blasphemasse, sed semel tantum, Cepol. *cons. 76. in Crim.* Anguss. *cons. 12. in princ. lib. 1.* Pœnut. *de Momento temporis, cap. 20. num. 16.* & Bellon. *de iis quæ incontinenti fiunt, libro 1. cap. 97. num. 11.* Farin. *de delictis, & pœnis, quæst. 20. num. 43.* Lazar. *de Blasph. quæst. 8. num. 8. num. 23 & seq.* optimè Salazar, *de vsu, & consuet. cap. 6. num. 13.* vbi quod plures proferens blasphemias vnico impetu, licèt puniatur pœna plurium blasphemiarum, attamen cum de credulitate blasphemantis agitur, quia in hæresim tendunt, inspiciendum est interuallum temporis, vt de vna, vel pluribus blasphemiis, vel hæresibus puniatur, bene verum est, quod hic ob multiplicationem blasphemiarum est acrius puniendus, Bellon. *vbi supra, num. 18.* latè Azeuedus *ad Regias Const. lib. 8. tit. 4. lege 1. n. 42.* vbi allegat Couar. *lib. 2. variarum, cap. 10. num. 7.* vers. *Hactenus tractatum est.*

Bene Bellon Papiens. *de his quæ incontinenti fiunt. lib. 1. cap. 97. n. 21.* qui alios cumulat, facit, quod notat idem auctor *in eodem tractatu, lib. 2. c. 16.* quod scilicet interficiens duos homines vnico ictu sclopi, vt suo tempore Papiæ accidisse attestatur, non dicitur duo homicidia commisisse ad effectum, vt censeatur exclusus à beneficio Indulti Potentissimi Regis, & Domini nostri excludentis eum, qui alia duo homicidia commisit, & generaliter, quando vnum, vel plura sint delicta, videatur Couar. *var. resol. lib. 2. tit. 10. n. 8.*

§. VI.

De Blasphemia hæreticali prolata in ira in ebrietate, & ioci causa.

QVo ad blasphemos hæreticales in ira, iam *suprà* dixi ipsos esse tantummodò
19. de leui de Hæresi suspectos, nunc etiam dico ipsos esse mitius puniendos, ita namque docuerunt, Albert. *de agnoscend. assert. cath. quæst. 27. n. 2. & 3.* & alij plurimi allegati per Farin. *de delictis, & pœnis, quæst. 20. n. 47.* Lazar. *de blasph. q. 7. n. 61. & seq.*

30. Addit tamen Farin. *ibid. num. 48.* diligenter considerandum esse, an ira ortum habuerit à iusta, & graui causa, an à leui, & iniusta, primo, namque casu minùs puniuntur; secundo verò magis, & *ibi* enumerat causas iustas iræ, & *num. 48.* expresse voluit iram, quæ insurgit ex ludo prouenire ex causa illicita, & iniusta, cum ludus præcipuè alearum, & taxillorum sit à iure reprobatus *l. alearum vsus, C. de Relig. & sumpt. funerum.* ita voluit etiam Albertinus *de agnosc. Assert. q. 27. n. 8. & n. 18.* cum aliis *ibi* allegatis, inspicienda, etiam est diligenter qualitas personæ, nam si esset rusticus magna ira commotus ex causa iusta ab omni suspicione Hæresis excusaretur, sic in fortioribus terminis, magna C. V. Neapol. absoluit quendam rusticum, qui dum cum domino eius creditore altercaretur, ex magna ira, & inconsideratè hæc verba protulit, *Quod Deus non poterat facere, quod ipse teneretur ad tantas operas*, Io. Baptista de Thoro *in Compendio decision. Regni, 1. part. fol. 79.* vers. *Blasphemans.*

Auctoribus citatis adde Greg. Lopez, bene in hac materia loquentem *in Rubr. tit. 28 part. tit. 7. glos. 1.* vbi etiam ipse distinguit, de ira orta ex iusta, vel iniusta causa, & addit quod ira potest esse tanta, quod æquiparetur dementiæ, vt cum quis subitò ex aliqua passione prorumpit in verba blasphema, quorum significationem non considerat, nam in hoc casu talis non peccat mortaliter, ex S. Thom. loco *ibi* per Greg allegato, quod etiam ex post dixit Scipio Rouit. *in pragmat. Regni Neapol. Rubr. de Blasphemantibus, num. 9.* vbi alios allegat.

Excusabuntur etiam à pœnis blasphemi hæreticales in ebrietate, vel saltem mitissimè 31.
punientur, ita Farin. *dicta q. 20. n. 50. & seq.* Lazar. *de Blasph. q. 8. n. 47.* Salcedo *ad Diaz cap. 113. circa finem*, vers. *Excusabitur autem iis*, idem enim iudicandum est de ebrio ac de furioso, & mente capto. *l. omne delictum § per vinum ff. de re militari.*

Idem etiam dicendum est, de dormientibus, Salcedo, *vbi suprà*, vers. *Erunt etiam à pœna.*

Sed ad maiorem præmissorum claritatem 32.
aduertendum, quod ebrietas est triplex, leuissima, leuis, & magna.

Leuissima est, quæ mentem non impedit, sed tantum exhilarat hominem, eumque promptiorem reddit, & de hac agit, Bald. *l. 1. n. 40. C. vnde vi*, vbi etiam ait pœnam delicti, ob hanc ebrietatem, non minui.

Leuis est, quando calor vini mentem turbat, & in hoc casu, ebrietas solet minuere pœnam, Landerchius, qui alios allegat, *consil. 207.*

De qua etiam ebrietatis specie loquutus fuit Ioannes de Anania *in c. 2. de maledic.* dum dixit ebrietatem excusare blasphemum à tanto non à toto, & dicta Ananiæ ibi sequutus fuit Gregor. Lopez *loco supra proximè allegato*, vers.

vers. *quid autem in ebrio blasphemante.*

Magna est, quæ mentis alienationem inducit, atque hæc delictum prorsus tollit, cum hæc ebrietas furori propè similis sit, Laderch. *vbi supra, per tot cons* quem omnino vide. Et sicuti triplicem diximus esse ebrietatem, ita triplicem esse iram dixit idem Laderch. *loco cit.* vers *Magna est*, de qua eadem omnino sunt dicenda quæ de ebrietate diximus.

Dictum verò DD. vulgatum, quod ebrietas excusat à tanto, non à toto, de quo Albertinus *de agnoscend. Asser. quæst.* 36. procedit in ebrietate leui, non in leuissima, quæ nec à toto, nec à tanto excusat, non in magna, quæ ab vtroque excusat.

Quia tamen difficillimum est cognoscere, an ebrietas inducat totalem mentis alienationem, & Ecclesia non solet iudicare de occultis, tutissima est opinio Albert. *loco citato, num.* 16 quod ebrio dicenti verba Blasph. vel hæretica ad cautelam deposita ebrietate semper imponatur aliqua pœnitentia, siue quis peccauerit per ebrietatem, insaniam, calorem iracundiæ, seu furorem, seu etiam dormiendo, argumento, *cap. excommunicatorum*, 23. *quæstione quinta.*

33. Qui verò per iocum, vel etiam lubricum linguæ blasphemias hæreticales euomunt, grauissimè sunt puniendi. ita Pegn *comm.* 17. *in 3. p. litera B*, vers. *& quamuis regulariter*, Lazar. *de blasph. quæst.* 6. *n.* 11. vers. *Extenditur* 3. Salcedo *ad Diaz. dicto cap.* 113. vers. *sed locus iste*, Farin. *de hæresi, quæst.* 179. *n.* 4c. Sanctarell. alios referens *de hæresi, tract.* 3. *de blasph. cap.* 8. *dub.* 2. *num.* 2.

34. Sed an isti sint puniendi per Episcopos, & alios Ordinarios, an per Inquisitores controuertunt DD.

Verior tamen communiorque sententia est istos posse, & debere per Inquisitores puniri, nam ex quo hæreticalia proferunt verba, negari non potest, quin sint de hæresi suspecti, & consequenter Inquisitorum Iurisdictioni subiecti, & ita tenuerunt Pegna, *vbi suprà*, vers. *num autem*, Salced. *ibidem*, vers. *sed vtrum qui talia*, Farin. *dicta quæst.* 179. *num.* 48. & Sanctarell. *loco allegato*, qui omnes in isto casu dicunt Inquisitores, posse imponere pœnam pecuniariam, quamuis ad augendam, vel minuendam pœnam, consideranda sit qualitas personæ iocantis, verborum, & aliarum circumstantiarum.

Et in omni casu, ei, qui asserit se lubrico linguæ vel ioci causa, vel in magna ita Blasph.
35. protulisse, incumbit onus hoc probandi, latissimè Pegn. & Sanctarellus *locis alleg.* ille vers. *ad hæc illud*, iste, *num.* 4. & Pegna *eodem loco sub litera D*, vbi latè de proferente has blasphemias per lubricum linguæ, & quod eodem modo puniri debeant.

Ab Inquisitoribus quoque puniri possunt, 36. qui verba Sacræ Scripturæ ad iocosa trahunt libellósque componunt, ita Pegna, *vbi suprà* vers. *postremò*, Salcedo, *loco citato*, vers. *quæ sanè sunt obseruanda*, & Sanctarellus *dicto num.* 4. *in fin.*

§. VII.

De fœdantibus, & conspurcantibus Imagines Sanctorum.

DE hoc delicti genere in præsenti pertractandum est, quoniam tales imagines conspurcantes, &c. facto dicuntur blasphemare, vti communiter dixerunt DD. *infrà* citandi. 37.

Et imprimis huiusce criminis reos esse de hæresi vehementer suspectos constat inter omnes, vti docuere, Alphonsus de Cast. *de iusta hæretic. punit. lib.* 1. *cap.* 12. *&* 15. Genuens. *in praxi Archiepiscopali Neapol. cap.* 18. *num.* 11. *in fin. & in addit. num.* 17. P. Zanard. *in summ. diuin. Præceptorum, cap.* 64. vers. 2. *Dico quod eadem pœna, tom.* 2. vbi quod hi aliquando etiam abiurant de leui tantum, & regulariter de vehementi non autem de formali (si Catholici sint,) Quamuis ait ipse, aliqui tenuerint hos non debere abiurare, quia Maiestatem confitentur, & eam tantummodo odio, & malo animo offendunt, Simanch. *in Enchiridio iudicum violatæ Relig. tit.* 10. *Rubr. de effractoribus Imaginum*, Lazar. *de blasph. q.* 6. *n.* 14. 38.

An autem hic casus sit mixti fori, vel potius ad Inquisitores pertineat, priuatiuè, quoad Laicos disputant DD. in qua difficultate, 39.

Clarus *in Pract. Crim.* §. *fin. q.* 68. vers. *Imaginem*, Simanch. *de Cathol. Instit. tit.* 33. *num.* 17. voluerunt hoc delictum esse mixti fori, ita vt sit locus præuentioni inter iudicem laïcum, & Ecclesiasticum, & illos, varios casus particulares, in quibus tales delinquentes à Iudicibus sæcularibus fuerunt condemnati referentes, sequuntur Baiard. *ad Clarum, num.* 49. *& seq.* Farin. *de delict. & pœnis, quæst.* 20. *num.* 68. *& seq.* Menoch. *de Arbitr. Iud. casu* 376. *per tot.* Franc. *decis.* 504. vbi Riccius *in addition.* Caballus *in suis resolut. Crimin centuria prima*, *casu* 91. Farinac. *in nouiss. addit. ad dictam quæst.* 20. *sub num.* 68. *&* 70. qui alios refert, & concludit esse locum præuentioni inter Iudicem sæcularem, & Inquisitorem, Franc. Bernard. Portus, *in suo fasciculo rerum Criminalium, fol.* 45. vbi meminit, de quodam dicto il Spagnoletto, qui ex ordine Senatus nostri Excellentissimi fuit suspensus ob pedibus calcatam Sacram Imaginem, & quamuis hæc sit communissima opinio. Attamen 40.

41. men ego contrariam opinionem veriorem puto, videlicet.

Cognitionem huiusce criminis spectare ad Iudices fidei, priuatiuè quoad laicos, moueor ex pluribus, &

Primò, Quia si is qui taliter delinquit verbo, dixisset Imagines Sanctorum non esse venerandas, vtique talis blasphemasset hæreticaliter, & per consequens puniendus esset ab Inquisitore, priuatiuè, quoad laicum, vti supradixi, at voluntas alicuius, non minus verbo, quam facto declaratur. *l. reprehendenda*, vbi DD. *Cod. de Instit. & subst.* quinimo voluntas magis facto, quàm verbis declaratur, Barbos. *Axiomate* 230. *num.* 4. qui alios allegat, fractione autem, aut conspurcatione alicuius Imaginis, clarè patet tales reos velle fateri Imagines non esse venerandas, igitur etiam hi facto hæreticaliter blasphemantes subduntur iurisdictioni Inquisitorum priuatiuè, quoad laicos.

42. Secundò, quia ita fuit decisum à Supremo Regio consilio Hispaniæ, in quodam nouiter conuerso, qui imaginem B. M. V. fregerat, quique prima sententia fuerat condemnatus, ad amputationem manus, & ad suspensionem in furca, & cum ab hac sententia hic reus appellasset, ad Regiam Pincianam Cācellariam; Iussu DD. de dicta Cancellaria, causa hæc remissa fuit ad Inquisitores, à quibus postea fuit ob non probatum delictum absolutus, ita suo tempore accidisse scribit Azeuedus I. C. insignis ad Regias Constitutiones, *lib.* 1. *tit.* 1. *leg.* 3. *num.* 7. *& seq.* qui etiam vlterius tenet hanc remissionem iustissimè factam fuisse, & de hoc crimine solos Inquisitores posse cognoscere.

Tertiò, Moueor ex eo quod nullus hucvsque controuertit, quod inquisitores soli sint Iudices in causis sortilegorum hæreticalium, vt v.g. sortilegij in quo sortilegus vtitur Hostia consecrata, vel baptizat imagines, vt *infrà* probaui *in tit. de sortilegis*, & hoc non ex alia ratione, quàm ex eo, quod nisi crederet Hostiam consecratam habere virtutem ad sortilegia, illa non vteretur, vt ibi dixi ex Alphons. à Castro, & aliis, quod tenere esset hæresis, igitur etiam in casu nostro, idem dicendum, nam deturpans imagines, nisi crederet, imagines non esse venerandas, non est præsumendum, quod illas deturparet, sicuti etiam Baptizans Imagines, nisi crederet eas posse baptizari, non est præsumendum, quod illas baptizaret.

Quartò, Moueor ex eo, quia apud Græcos isti effractores Imaginum vocantur Hæretici vti notauit Azeuedus *vbi suprà*, *num.* 9. *circa medium.*

Atque ita tenet Azeuedus omnino videndus, *vbi suprà*, Genuensis in Praxi Archiepiscopali Neapol. *cap.* 18. *in additionibus, num.* 17. & Lazar. *de blasphemia, q.* 6. *num.* 14.

Neque obstat, quod communiter opponitur, quod Inquisitores non possint imponere pœnam condignam huic delicto. Quia hoc negatur, nam possunt ex enormitate delicti, & eius circunstantiis, hosce reos Brachio sæculari relaxare, Azeued. *loco citato*, & Genuens. *dicto num.* 17. *in fin.* prout etiam Bononiæ, tres qui plures imagines in Ciuitate conspurcauerant de ordine Supremi Tribunalis Sanctæ Romanæ Inquisitionis, fuerunt brachio sæculari traditi de anno 16[illegible]. qui debitas tanti sceleris pœnas persoluerunt, & ita contra hosce reos obseruari in Hispania attestatur Sousa *in suis Aphorism. Inquisit. lib.* 2. *cap.* 42. *n.* 14. *sequentibus.*

Et de iure hosce reos ad pœnam mortis naturalis etiam puniendos dixit Viscont. *in suis conclus. iuris, in litera I*, in verbo *Imagines*, vbi alios allegat, quibus addi potest præses Gotofred. Abauo *sua praxi & theorica criminali, in* § *hæresis*, *num.* 54. *& seq.*

Et tam enorme est hoc delicti genus, vt illius Rei, à C Regis nostris indulto generali excludantur, Mastril *ad indultum, cap.* 26. *n.* 14. *&* 15. vbi idem concludit de blasphemo hæreticali, & sic Franc. Bernard. Porrus *in suo fasciculo rerum Crim. fol. mihi* 46. attestatur se non potuisse obtinere ab Excellentiss. Senatu nostro Mediolani, quod quidam Benedictus Vicecomes, ob Hæreticales blasphemias ad remum per quinquennium damnatus frueretur beneficio decreti gratiosi.

Prout nec in Regno Neapolit. in Blasphemia Dei, & eius Sanctissimæ Matris, ac Sanctorum Apostolorum transigi posse, nec pœnam cōmutari, nec fieri gratia ex Regia Pragmatica Cardinalis Granuellani, tunc illius Regni Proregis, testes sunt Gagliardus *de delictis mentalibus, & actualibus, lib.* 2. *de Blasphem. num.* 126. *in fin.* vers. *Item in Blasphemia*, & Ioan Dominicus Tassonus *in pragmat. Regia, de Antefato*, vers. 2. *obseruat.* 2. *num.* 139. & vers. 12. *obseru.* 1. *num.* 15.

§. VIII.

De variis generibus Blasphemiarum, & an Inquisitores aliquando possint punire blasphemias non hæreticales.

QVamuis supra de variis blasphemiarum generibus dixerim, attamen nunc maioris huiusce materiæ declarationis gratia, nonnulla exempla adducam similium blasphemiarum.

Et primò de Blasphemia, *nec Deus ipse si descenderet cælo, amoueret frumentum de Area hac*, clarum est, quod est hæreticalis, & de hac

blasph.videatur Viuius *decis.* 175.*n.*18. Lazar. *de blasph.quæst.num.* 3.

Secundò sub hæreticalibus blasphemis, comprehenduntur etiam blasphemiæ hæreticales prolatæ sub conditione Royas *de hæreticis,part.*2.*n.*173.*& seq.* Lazar.*de blasph. q.*7. *n.*44 *& seq.*quia in actu conditionali,adest voluntas de præsenti.

Tertiò, pro hæreticali blasphemia habetur dicere, *Dio Partesano*, Plot. *in tract.de Blasph. n.*27. Lazar.*de Blasph.q.*7.*n.*29.

Quartò, qui diceret, *Dio becco Diauolo*, si est assuetus proferre blasphemias atroces in Deū, præsumitur verbum illud iniuriosum retulisse in Deum, aliàs secus, Lazar.*de Blasp. q.* 3.*n.*19. vers. *Hinc in facti.*

Quintò, controuerti potest an blasphemare dicatur, dicēs *al dispetto,che non vò dir di Dio, vel putana, che nō vò dir della V.M.* & Plotus in tract.de blasp.n.17. voluit, hunc blasphemare hæreticaliter, nam inquit ipse, protestatio illa non releuat, vti contraria facto.

Lazarus verò *de blasph.q.*3.*n.*30. tenet oppositum, nam negatio posita ante verbum regulariter inducit orationem negatiuam, & ita etiam ego in mitiorem partem inclinans teneo. Neque obstat ratio Ploti, nam in hoc Crimine nam in hoc Tribunali declarationi expressæ potius stari debet, quam facto contrario, cum versemur in his, quæ in animo consistunt, vti dixit Menoch. *de arbitr. casu* 86.*num.*9.

Sextò, dicere, *Putana della Vergine*, non proferendo nomen Mariæ, est hæreticaliter blasphemare, nam ex communi vsu loquendi appellatione Virginis, per excellentiam intelligitur B.V.M ita Plot.*de blasph.n.*13. Laz *in eodem.tract.quæst.*3.*num.*38. Belochius *loco infra alleg.*

Septimò, dicere, *al corpo di Dieci, ò dirà vel putana di Dio bacco, vel al dispetto di Christophoro, vel putana della vergine Giouanna*, non est blasphemare attamen Iacobus Ramirez *in tract.de custodia linguæ, cap.*3. ait talia verba proferentem male facere, *nam sicuti*, inquit, *qui se ad ignem sæpe approximat, quandoque ab eo comburitur, ita etiam qui ex consuetudine huiusmodi verba proferet quandoque verè blasphemat.* Quod ampliatur in lusore, qui semper præsumitur blasphemare, & addere illa verba dolosè, ita Lazarius *de blasph. q.*3. *n.*33. Et de his omnibus aliis similibus blasphemiarum generibus, vide Belochium *de casibus reseruatis, p.*2.*q.*12.*n.*6.*& pluribus seq.*

44. Quoad secundum, dico quod solus Inquisitor cognoscit, non solum de blasphemiis hæreticalibus, sed etiam de habentibus connexionem cum hæresi, ita Albertinus *de agnoscend.assert.Cath.q.*22.*n.*63. vbi ait sufficere, quod blasphemia habeat in se hæresim explicitam, vel implicitam, vt de illa Inquisitores cognoscant, Alphons. à Castro *de iusta hæret. punit.l.*1.*c.*12.*in fi.* ibi, *blasphemia autem, quæ habet quandam cum hæresi vicinitatem, vel connexionem ad Inquisitores spectat*, Royas *de hæreticis, p.*2.*assert.*12.*n.*168. & Lazar. *de blasphemia, q.*6.*n.*10.

De illis verò blasphemiis, quæ nec hæreticæ sunt, nec cum hęresi cognationem habent non solent cognoscere Inquisitores directè, licèt ex illis soleant malam, & prauam inquisiti Rei indolem arguere Sanctarellus *de hæresi, tract.* 3.*de blasp.c.*8. *dub.*2.*n.*2. De illis tamen etiam cognoscunt Inquisitores cum sunt coniunctæ, cum blasphemiis hæreticalibus, & ita passim obseruatur in hoc Sacro S.Tribunali. 45.

§. IX.

De blasphemiis sub conditione.

QVia diximus *suprà, num* 43. blasphemias hæreticales non desinere esse tales, quāuis eis adiiciatur aliqua conditio, nunc pro clariori veritate, & intelligentia huiusce rei,

Animaduertendum est, quod ita de plano procedunt cū blasphemia profertur sub conditione de futuro, quia tunc omnes rationes adductæ à Doctoribus militant, vt videre est ex Cantera *in suis quæst.crim. tit. de blasphem. n.*3. Sanch. *in summ.lib.*2.*cap.*32.*n.*24. Azeued. *ad Reg.Hispan.Const.nou.recopil.lib.*8. *tit. de los blasphemos, l.*1.*num.*14. & Sanctarell. *in tract. de blasphemia post eius tract. de hæresi, c.*2.*dub.* 1.*num.*13. 46.

Neque obstat ratio adducta per Salazar de vsu, & consuetudine *cap.*5.*num.*28. quod conditio nihil possit in esse, quia vt supra dicebamus, in actu conditionali adest voluntas de præsenti, & ex blasphemia illa conditionali significatur fidem nostram non esse firmam, cum possit à futuro euentu pendere, vt dixit Sanctarell. *vbi suprà.* 47.

Dubium quidem graue esse potest, quid dicendum sit de blasphemia prolata sub conditione de præterito.

In qua difficultate secundū traditiones Canteræ Sanch. & Sanctar. *vbi sup.* concludendum videretur idem iudicandum de blasphemia prolata sub conditione de futuro, ac prolata sub conditione de præterito, nam DD. exemplificant traditiones suas in hac blasph. *si hoc non est verum renego Deum*, & dicit Cantera, quod talis proferens est blasphemus, & subditur Iudicio Inquisitorum, siue illud, quod asserit non sit verum, siue sit verum. 48.

Ego tamen saluo semper veriori iudicio, & salua determinatione S.M. Ecclesiæ, & Sacr. Congregationis, dicerem talem proferentem verba blasphema sub conditione de præterito, 49.

to, quam non extitisse est (impossibile si verè extitit vt præsuppono) non posse dici blasphemum hæreticalem.

Probatur conclusio, & pro faciliori probatione ponatur exemplum tale. Si dies externa non præteriit nego Deum, tunc sic, iste proferens talem propositionem ita firmiter credit in Deum, vt ex vi suæ propositionis impossibile sit eum non credere in Deum, quia impossibile est diem externam non præteriisse, igitur iste non est blasphemus hæreticalis.

50. Secundo probatur, quia in casu istius blasphemiæ non militant rationes consideratæ à DD. supra allegatis, nam Sanch. *d.c.32.n.24.* mouetur ad asserendum verba etiam sub conditione prolata blasphemiam importare ex eo, quod fidei humanæ denegatur omnimoda firmitas, cum significetur quasi pendens ex conditione contingenti.

At hæc ratio cessat in conditione de præterito, quia est conditio non contingens, sed necessaria, quam impossibile est non extitisse.

Sanctarell. verò *vbi suprà*, mouetur ex eo, quod in istis propositionibus conditionalibus videtur fides nostra pendere à conditione, quæ potest esse, & non esse, quæ in effectu est eadē ratio cum ratione Sanchez, de qua *suprà*.

At hæc ratio non potest applicari casui nostro, quia conditio prædicta, si dies externa non præteriit, non potest esse, & non esse, sed est conditio necessaria.

Royas *loco suprà, n.43. allegato*, rationem adducit ex eo, quod in actu conditionali adest voluntas de præsenti.

Sed neque hæc ratio obstat nostræ conclusioni, quia vt sup. dicebamus voluntas, quæ de præsenti adest in proferente dictā propositionem est Catholica, & impossibile est, quod ex vi dictæ propositionis non sit Catholica, quia impossibile est dictam conditionē nō extitisse.

Nec etiam quicquam facit ratio Canteræ *loc. sup. allegato*, quia licet verba illa sint temeraria, & scandalosa, attamen nihil negant de Deo, imo ex vi illius conditionis significant esse credendum Deo, sicuti impossibile est præterita non extitisse.

Hæc tertio loco mirificè comprobantur ex
51. Doct. Bart. *in l.1. de condit. & demonst numer. 2.* vbi dixit conditionem sub tempore præterito non esse conditionem nisi admodum impropriè, quod idem dixit I C. *in l. cum ad præsens, cum duabus seq.* vbi benè Gottofred. *in suis notis, ff. si certum petatur*, vnde ex stipulatione, sub conditione de præterito non oritur obligatio conditionalis, sed pura: sic quamuis controuertant DD. an Episcopus possit dispensare in votis conditionalibus, pro indubitato tamen præsupponunt eum non posse dispensare in votis conditionalibus sub conditione de præterito, vt videre est ex longa serie alleg. per Sanch. *in summ. lib. 4. cap. 40. n. 88. & plurib. seq.*

Sicuti igitur in his actibus, stipulationibus, & Votis obligatio est pura, ita in propositionibus conditionalibus, sub conditione de præterito assensus est purus, & ea proferens habet mentem, & assensum Catholicum.

Ad hoc idem allegari potest pulcherrima 52. doctrina D. Tho. *in 4. sent. dist. 29. q. vnica art. 3.* quam alleg. & sequitur Paulus Duranus *de conditionibus, & modis impossibilibus, ac iure prohibitis, p. 3. c. 2 num. 12. & seq.* quod scilicet quamuis conditio impossibilis adiecta contractui Matrimonij vitietur, ita quod Matrimonium reiecta illa conditione sustinetur *c. fi. de conditionibus appositis*, Paulus Duran. *in eodem tract. p. 4. c. 6. per tot.* Attamen quando sumus in conditione de pręterito falsa vtique illa non vitiatur, sed vitiat Matrimonium, quia remouet consensum ab actu, igitur etiam in nostro casu omnis assensus hæreticus remouetur à dicta propositione.

Et si verè DD. *suprà* allegati in contrarium 53. diligentius inspiciantur, loquuntur in blasphemia conditionali conditione de futuro, & cum exemplificant in conditione, si hoc est verum intelligi commodè possunt, cum asserta veritas non est nota proferenti, nam tunc verè proferens blasphemiam sub illa conditione blasphemat hæreticaliter.

Et si dicatur proferentem blasphemiam etiam sub conditione de pręterito æquare certitudinem humanam certitudini diuinæ,

Respondendum erit, quod propositiones, quæ ex se videntur æquare vtramque, certitudinem, puta dicendo, *hoc est verum sicuti est* 54. *Euangelium*, possunt dupliciter cōsiderari, vno modo vt illa dictio, *Sicuti*, denotet æqualitatē, & tunc vtique illa propositio contineret hæresim, quia semper magis est necessaria veritas reuelata, quacumque alia veritate humana, quantūuis euidenti. Si verò illa dilectio. *Sicuti*, denotet tantummodo similitudinem hoc modo illa propositio non continet hæresim, licet modus loquendi sit malus, & quia regulariter, & ex communi vsu loquendi propositiones certitudinem diuinam, & humanam æquantes intelliguntur similitudinariè, vt ita loquar, nisi aliter constet de mente eas proferentis nō sunt blasphemæ, ita Sanchez *d.c.32. sup. alleg. n.31.* & latissimè propositionem illam, *hoc est verum* sicuti Euangeliū, examinans Parlador. *in suis quæst. quotid. post diff. iuris, q. 18. §. 1. n. 1. & seq. & n. 4.* vbi ait, quod, qui huiusmodi verba protulit si verum dixit nullo modo est puniendus, quia non protulit, ea verba animo blasphemandi, sed ex certitudine veritatis Euangelicæ dictum suum confirmauit.

Quidquid tamen sit de huiusmodi blasphemiis sub conditione de præterito prolatis, nam me

me remitto semper cum omni humilitate, & reuerentia determinationi Sacr. Congregationis, certè continent verba temeraria, scandalosa, & piarum aurium offensiua, & vti talia subiecta punitioni Inquisitorum.

55.

§. X.

An consuetudo Ciuitatis excuset à pœnis blasphemiæ, & an blasphemi gaudeant immunitate Ecclesiæ.

COntrouertunt DD. an cõmunis consuetudo regionis excuset blasphemantes, vt videre est ex Farin. *de delictis, & pœnis, q.* 20. *n.*44. *& seq.* & Sanctarel. *de hæresi, tract.*3. *de blasp. cap.*6 *dub.*5.8. qui alios DD. allegant.

56. Sed communissima sententia est negatiua, ita Farin. & Sanctarel. *locis alleg.* nam in iis, quæ ex sua natura mala sunt, consuetudo non excusat glos. in cap. *sanè de tempor. ordinat.* Lazar. *de blasph. quæst.*3. *num.*21. Vnde Griuel. *decis.*24. *Senatus Dolani, n.*11. *& seq.* inuehit in eos DD. qui blasphemis aiunt minuendam esse pœnam ob consuetudinem Ciuitatis.

Cõsuetudo enim ait Griuel. aggrauat delictum. & multis grassantibus opus est exemplo *l. aut facta, §. fi. ff. de pœnis,* & crescente malitia, iustum est pœnam augeri, vid. *dict. decis.* quia in hac materia blasphemiæ pulcherrima est, & erudita.

Sic Senatus noster excellentissimus Mediolani seuerus blasphemantium Iudex, vt deberent esse omnes Principes secundum tradita à Deciano *in suis tract. crim. tom.*2. *lib.*6. *c.*6. *n.*17. & Gottofred. ab Auo *in Theoric. & pract. crim. in §. Blasphemia, n.*1. numquam admittit capitula, per quæ imputati de blasphemia volunt consuetudinem probare ad excusationem illius delicti. Iubet enim Iudicibus criminalibus vt illa reiiciant, vt attestatur Clarus *in § Blasphemia,* vers. *Item potest,* ibi *Senatus tamen noster,* quem sequitur Gottofred. *in suis notis, ad Nouellam* 77. *coll.*5. *tit.*6. *c.*1 *sub litera G.* vers. *Placet in eo tantum quod prastet.*

Praxis etiam, & stylus huiusce Sacrosancti Tribunalis contra Lazar. seruat indistinctè quod quicunque suspecti de hæresi sunt, à ministris S. Officij extrahuntur ab Ecclesia, & in carceribus detinentur, vti etiam attestantur Farin *de immunit. Ecclesiæ. c.*13. *n.*175. Abbas Gillin. *in sua summa casuum conscientiæ* in verbo *blasphemia, num.*12.

57. An autem gaudeant immunitate Ecclesiæ? Breuiter loquendo de Blasphemo hæreticali, respondendum est, quod non, nam talis est suspectus de fide, & suspecti de fide, non gaudent Immunitate Ecclesiæ, ita in terminis blasphemi, docuerunt Ricc. *variarum resolut. tom.*2. *resol.*9. Peregr. *de immunit. Ecclesiæ. c.*12. *n.*12. & Alex. Ambros. *ad Bullam Greg. XIV. de immunit. Ecclesiæ, c.*8. *n.*12. Diana *resol. Moral.* 1. *part. tract.* 1. *resol.*38.

Licet contrarium tenuerit Lazar. *de blasp. quæst.*5. *num.*73.

§. XI.

An in crimine Blasphemiæ detur repulsa testium.

MAgis communiter dixerunt DD. speciale esse in hoc crimine, provt, & in crimine læsæ maiestatis, quod non detur repulsa testium, nisi ex capite inimicitiæ. ita docuerunt vt antiquos DD. omittam, Scipion. Rouit. *ad pragmat. Regni in Rubr. de blasphem. num.* 1. vbi allegat Annam Seniorem *singular.*67. Galiard. *in dicto tit. de blasphem. n.*125. vers. *& blasphemus non potest,* Viscont, in verbo *blasphemia hinc infertur,* qui alios allegant. 58.

Contrariam tamen opinionem tenuerunt Clar. *in §. blasph.* vers. *vltimo,* Boër. *decis.*301. *n.*12. Ludouic. Gilhausen *in sua arbore iudicial. crim. cap.*2. *tit.*1. *de blasph. n.*17. vbi dixit contrariam opinionem à plerisque fuisse reiectam, vti plenam rigoris, & Camill. Borell. *in sua summ. decis. tom.*2. *tit.*15. *n.*79. vbi ait, quod licet crimen Blasphemiæ odio habeat, attamen pluries pro inquisitis de eo delicto fecit reprobationem testium, quæ in magna Curia Vicariæ fuit admissa. 59.

Hasce contrarias sententias concordare curauit Parlador. *quotid. Iuris, quæst. post eius sesquicentur. diff. iuris, quæst.*18. §. 2. *n.*5. *& seq.* vt prima opinio habeat locum, cum homo humilis, & vilis huiusce criminis accusatur, secunda verò, vbi vir nobilis, & integræ existimationis. 60.

Certè opinio Clari verior est, & magis practicata, maximè in hoc Sacrosancto Tribunali, in quo nomina testium supprimuntur, vnde sicuti in hoc limitantur, & restringuntur defensiones reorum, vtique in alio sunt ex æquitate ampliandæ, & extendendæ, vt scilicet detur repulsa testium secundùm text. *in l. eum qui. ff. de iureiur.* 61.

§. XII.

De tortura blasphemis danda.

BLasphemis quoque dari torturam clarissimum est, siue pro veritate habenda, siue etiam super intentione: pro veritate quidem habenda, cum veritatem nolunt confiteri: super intentione verò, cum de credulitate eorum, quæ dixerunt interrogati Catholicè respondentes, vrgentur coniecturis, de hæresi, Molfes. *in summa tractat.* 11. *cap.*3. *num.*17. 62.

*num.*17. vers. *contra istos blasphemos*, hæc patent, tum ex dictis de indic. & tortura, tum ex dictis in tit. *de sortilegiis*, in quæst. *de abiuratione sortilegis iniungenda*.

63. In præsenti autem dubitari potest, an tortura in casu nostro sit danda blasphemo, cum tantummodò est de hæresi leuiter suspectus, in qua difficultate,

Campanil. *in diuers. Iuris Canon. rub.* 11. *cap.* 26. *num.* 63. *&* 64. & Roder. à Cugna *de Confess. sollicit. quæst.* 23. *n.* 14. vers. *Atque de his*, voluerunt suspectum de leui, nullo modo esse torquendum.

Mouentur primò, quia ex leuibus indiciis non potest dari tortura, neque in causis fidei, vti dixi, & latissimè probaui *in dicto tit. de sortileg. loco alleg.*

64. Mouentur secundò, ex eo, quod disputant DD. num ex leuibus præsumptionibus, sit quis de fide interrogandus, & tamquam de hæresi suspectus carcerandus, & Simanch. *de Cathol. Instit. tit.* 50. *num.* 28. *& seq. & in Enchiridio Iudicum violatæ religionis, titul.* 41. *num.* 7. dixit sibi valde acerbum videri quem de fide interrogari, quid sentiat ex solis leuibus suspicionibus, nisi fortè versaremur in homine vilis, & abiectæ conditionis, & Simanch. sequitur Doctissimus Peña *ad direct. p.* 2. *comm.* 12. *in fin.* vbi addit, Hoc ait, est certum ad nullius capturam veniendum esse, ex his tantùm indiciis, aut delictis, quæ leuiter solùm redderent quempiam suspectum propter insigne honoris detrimentum, quod in hoc crimine, sola captura afferre dignoscitur, hosce etiam pluribus relatis, sequitur Farin. *de hæresi, quæst.* 185. *n.* 56. *& n.* 7. vbi alios plures allegat, optimè Scaccia *de Iudiciis ciuilib. crimin. & hæretical. lib.* 1. *cap.* 44. *per tot.* sed maximè, *num.* 2. vbi dixit neminem capiendum ex leuibus indiciis, in hoc crimine.

65. Si igitur leuia indicia vix sufficiunt ad interrogandum reum & si sufficiunt, non tamen ex illis potest deueniri ad ipsius capturam. Quomodo ex dictis indiciis poterit reus torqueri, cum multò maiora requirantur indicia ad torturam, quam ad capturam, ex notatis per Clarum *in pract. crimin. q.* 20. *n.* 3. *& q.* 28. *n.* 2. Atque ita DD. *suprà* citati indistinctè loquuntur, tam de tortura pro habenda veritate, quàm de tortura super intentione.

66. Pro huiusce difficultatis solutione, notandum est, quod suspicio hæresis leuis, talis dicitur in ordine ad suspicionem vehementem, nam leuis suspicio secundum se considerata, arbitrio prudentum virorum est grauis, vnde ob id Ecclesia eam leuem suspicionem habet in consideratione, dum Christi fideles ea suspicione laborantes, cogit ad abiurandum de leui, cap. *Accusatus in principio, de hæresi, in* 6. ita Freitas *ad Roder.* à Cugna *de confessar. sollicit. q.* 5. *num.* 37. Sic in simili percussio Clerici, alia dicitur leuis à qua potest Episcopus absoluere, cap. *peruenit*, de Sententia excomm. & alia grauis, à qua Papa, & non Episcopus absoluit, cap. *Si quis suadente* 17. *quæst.* 4. Et tamen percussio leuis, talis dicitur præcisè in ordine ad grauem, nam in se potest esse peccatum mortale, & sic culpa grauis, vt ex Nauar. & aliis obseruauit, Bonac. *de censur. in specie, tom.* 3. *disp.* 2. *q.* 3. *punct.* 6. *sect.* 5. *num.* 8. vers *dixi percussio leuis.*

Hoc supposito si sermo sit de tortura danda pro veritate habenda, & super complicibus, vbi simus in aliis casibus suspicionis leuis hæresis in quibus, de complicibus aliqualiter appareat, & in eodem delictorum genere, quod sine complicibus nequit perpetrari, tunc dico eam etiam suspecto tantummodò de leui, non confesso, & non conuicto dandam.

Id euidenter constat ex inueterata praxi S. Officij, qua huiusmodi suspecti tantummodò de leui solent pro habenda veritate torqueri, vnde P. Massin. *in Praxi S. Officij, parte* 8. in forma sententiæ contra reum suspectum de leui, ponit hæc verba, *Et parendo à noi, che tu non hauessi detta intieramente la verità giudicassimo, &c. esser necessario venir contra di te, al rigoroso essame, nel qual constituito niente di nouo aggiongiesti à tuoi primi detti.*

Confirmantur prædicta, primò quia suspicio leuis arbitrio prudentum, & Ecclesiæ est grauis in se, vt *suprà* vidimus, ergo in ea locus est torturæ. Confirmantur secundò, quia ex Freitas *ad Roderic. de Confess. sollicit. q.* 23. *n.* 29. ex Cantera, & aliis ibi allegatis, Confessarius sollicitans, potest pro habenda veritate torqueri, quod etiam de iure communi procedere dixit Sousa *in Aphorismis Inquisitorum, libro primo, cap.* 24. *num.* 65. licet ipse contratrarium teneat, & tamen tam Freitas, quàm Sousa, vti Hispani, Hispanorum opinionem sequuntur, quod sollicitatio in confess. non inducit, nisi suspicionem de leui, vt vidimus *tit.* 6. §. 13.

Neque obstant argumenta in contrarium adducta, quod scilicet ex leuibus indiciis nullus sit de fide interrogandus, carcerandus, & multo minus torquendus.

Quia, aliud est ex leuibus indiciis carcerare, torquere, & interrogare reum, aliud id agere ex legitimis indiciis inducentibus de iure suspicionem hæresis leuem, quæ in se grauis est, hoc est licitum, quamuis primum sit illicitum.

Aliàs sequeretur, quod in Hispania, nec binas nuptias contrahens simul, nec Confessarius sollicitans possent interrogari, quid sentiant de Sacramentis Matrimonij, & Pœnitentiæ nec carcerari. Quia ibi, ex illis delictis oritur suspicio tantùmodò leuis hæresis, vt *suprà* vidi

vidimus *tit.* 5. *&* 6. Et tamen in Hisp. huiusmodi rei, & carcerantur, & interrogantur de fide, Sousa *in Aphorism. Inquisitorum, lib.* 1. *cap.* 35. *num.* 3. & Ludouic. à Paramo *de Origine Sanctæ Inquisitionis, lib.* 3. *q.* 10. *num.* 165. vers. *Et quoniam.*

Si verò loquamur de tortura super intentione, tunc dico suspecto de leui, eam minimè dandam. Probatur, quia vt probaui, *tit.* 12. §. 8. *num.* 96. suspicio leuis hæresis sufficienter, & naturaliter tollitur abiuratione de leui, quæ ad hunc præcisè effectum fuit inuenta, igitur vlterius non est reus torquendus.

Secundò probatur, Quia suspicio vehemens hæresis tollitur tortura super intentione, & abiuratione, vt probaui loco supra allegato, *num.* 87. ergo non est æquum, ad tollendam suspicionem leuem hæresis (quæ longæ inferior est vehementi) de necessitate requiri torturam, & abiurationem.

Tertiò probatur, quia ob id Sousa *in Aphor. Inquisitorum, lib.* 1. *cap.* 34. *num.* 64. voluit Confessarium sollicitantem, qui secundum iura suæ regionis non est, nisi de leui suspectus de hæresi, vt *suprà* dixi, non debere torqueri super intentione, & Genuensis *in praxi Archiepiscopali Neapol. cap.* 84. *in antiquis, num.* 8. ibi, Quando reperitur quis suspectus leuiter, tunc taliter suspecto solet imponi pœnitentia salutaris, & abiuratio de leui, & regulariter non torquetur, cuius dictum intelligo, de tortura super intentione, aliàs ei non posset iniungi abiuratio de leui, quæ necessariò supponit de delicto plenè constare debere, vel per confessionem, vel per legitimas probationes. Et doctrina, Genuensis, per totum illud caput magnifacienda est, quoniam tota desumpta est ex literis Supremæ Congregationis de Vrbe, vt ipse *in fin. illius capitis* attestatur.

Si tamen tortura daretur taliter suspecto, tunc esset vtique abstinendum ab abiuratione, quia illa suspicio leuis sufficienter esset sublata per torturam Peña *ad Eymeric. p.* 3. *comm.* 39. vers. *Quare in hoc articulo.* Quamuis vt *suprà* dixi, & latiùs dicemus *in tit. de sortilegijs,* suspicio leuis regulariter sit tollenda per abiurationem de leui.

Bene verũ est, quod cum suspicio leuis non consistat in indiuisibili, sed habeat suam latitudinem moraliter, si hæc suspicio leuis, in genere suo sit ex suspicionibus gradum infimũ leuis suspicionis excedentibus, posset etiam, tunc reus taliter suspectus torqueri leuiter, super intentione & vlterius cogi ad abiurandum de leui, & hoc est, quod voluit dicere, Genuẽs. *loco suprà allegato,* dum non dixit simpliciter, suspectum de leui non torqueri, sed tantummodo regulariter non torqueri.

Hic autem commodè dubitari potest, an cũ reus explicitè non fatetur, sed tantummodò se remittit dictis testium, possit torqueri pro habenda præcisa responsione per sic, vel non?

In qua re respondendum est affirmatiuè, ita Bald. *l. accusationem num.* 6. *C. qui accusare poss.* Capic. *decis.* 145. Farin. *de indic. & tortura, quæst.* 37. *num.* 176. Et ratio est, quia potest esse, quod testes qui deposuerunt non probent, vt quia sit vnus tantum testis, vel quia patiuntur exceptiones in personis, vel in dictis, quo casu relatio, ad eorum depositiones pateretur easdem exceptiones, cum omnes qualitates relati sint in referente.

His accedat, quod potest esse quod illa relatio ad dicta testium sit fraudulenta, puta quia reus plures blasphemias protulerit, quam testes deposuerint, vnde propterea cogendus est reus ad præcise respondendum, & hanc scio fuisse opinionem Reuerendissimi olim Marci Antonij Amidani, *tom.* 3. *eius votorum, voto* 15. *num.* 2.

§. XIII.

De abiuratione blasphemo iniungenda.

QVoniam blasphemi consuetudinarij, & ex habitu quodã, tam in ira, quam extra iram, & ad omnem leuem animi motum sunt vehementer suspecti de hæresi, vti *suprà* probaui, ideo clarum est, quod isti debent abiurare de vehementi, Genuensis *in praxi Archiepiscopali Neapol. cap.* 68. *num.* 8. vers. *Si verò aliquis est suspectus,* Lazarus *de Blasph. quæst.* 6. *n.* 17. P. Zanard. *in sum. diuin. præceptorum,* 1. *p. cap.* 11. *de Blasph.* vers. *blasphemi autem in ira.* 67.

Si verò sint blasphemi consuetudinarij tantùm in ira, maximè si ita non sit ex causa omnino iniusta, tunc quoniam tales sunt tantum de leui suspecti, de leui tantummodo abiurare cogendi sunt, Lazar. *de blasph. loco suprà allegato,* & P. Zanardus *ibidem.* 68.

Videatur etiam in hac materia abiurationis Ioseph Sesse *decis. Regn. Aragon. decis.* 470. *n.* 24. *vol.* 4. vbi ait, quod qui hoc modo blasphemauit, *Renego Deum, & Beatam Virginem,* abiurauit de leui, & eodem loco subdit, quod alius quidam blasphemus vna, & alia vice fuit coactus ad abiurandum de leui in Tribunali S. Officij, & ad exilium quatuor annorum P. etiam Diana *p.* 4. *resolut. Moral. tract.* 7. *resol.* 8. vers. *Nota tamen,* ait, quod die 16. Decembr. 1633. in inquisitione Sicula duo blasphemi abiurarunt de vehementi publicè, ipso ibi Consultore existente.

Si verò, quis semel tantum blasphemiam hæreticalem protulerit in ira, tunc talis, non solet abiurare, sed tantummodo graui ei facta obiurgatione dimitti solet cum pœnitentiis salutaribus, & aliquando, si persona sit vilis cogitur 69.

cogitur stare præ foribus Ecclesiæ, cum cancandela accensa in manu, ita Genues. *in pract. Archiepiscopali Neapolitana, cap.* 68 *n.* 13. vers. *Item illis, qui semel,* & Lazar. *de blasph. quæst.* 6. *num.* 21.

70. An autem, qui bis, vel ter, in ira tantum blasphemauit sit cogendus ad abiurandum? Dico quod sic, & hoc probant verba Eymerici *in Director. p.* 2. *q.* 41. *n.* 6. vbi ait: Si verò non frequenter sed raro, nec longo tempore sed pauco, & non extra Ludum, sed in Ludo tantum, tunc eo casu abiurare debent vti leuiter suspecti, & qui ter blasphemauit in ira rarò saltem dicitur blasphemasse, & in verbis prædictis Eymerici comprehenditur, igitur etiam talis debebit abiurare.

Sed quoniam Zanard. *in sum. diuin. præcep. cap.* 11. *de blasphemia,* 1. *p.* vers. *Blasphemi autem in ira,* ait quod blasphemi in ira, & semel, bis, & ter, non solent abiurare si ira magna fuit, & causa iræ iusta, ideo in hoc seruanda est practica vniuscuiusque Tribunalis. Et quia cum tractatur de blasphemi abiuratione, contingit sæpè dubitari, an in loco secreto, an publico sit ei indicenda? Tota hæc res residet in iudicantium arbitrio, ita tamen, quod si blasphemi, licet indiciis præuenti comparuerint, tamen in Sancto Officio, nec citati, nec vocati possit cum ipsis agi honestiori abiuratione, Locatus *in* 3. *casu Placentiæ deciso,* addit etiam Rol. *cons.* 63. *n.* 7. *lib.* 3. & Farin. *quæst.* 194. *n.* 9. *de hæresi,* honestiori etiam abiuratione esse agendum cum blasphemo nobili, quod tamen non audeo affirmare, ob ea, quæ dicam, §. *seq.*

Generaliter tamen aduertendum est, quod regulariter abiuratio de vehementi fit publicè, sicuti abiuratio de leui in secreto. Aliquando tamen etiam abiuratio de leui fit coram Congregatione vt supra vidimus ex Ioseph Sesse *in alleg. decis.* 470. Et ego etiam ipse semel vidi practicatum in nostro S. Officio Cremonæ tempore Reuerendissimi, & Religiosissimi P. Magistri Ioan. Baptistæ de Sextula, tunc huiusce Ciuitatis Cremonæ Inquisitoris, qui ob singulares animi sui dotes morum, ac vitæ suauitatem, & doctrinam ex post maxima cum laude totius suæ Dominicanæ Religionis munere Prouincialis vtriusque Lombardiæ fœliciter functus est. Ad quod possunt allegari scripta à P. Diana *p.* 4. *tract.* 7. *resolut.* 33. sicuti etiam aliquando vidi suspectos de vehementi non abiurare publicè, vt accidit in quodam nobili in hac nostra Ciuitate Cremonæ, qui cum ter fuisset in Sancto Officio, de hoc crimine blasphemiæ inquisitus de vehementi abiurauit coram Congregatione, mitius secum agendo ob eius affines nobiles.

§. XIV.

De pœnis, pœnitentiisque salutaribus blasphemis imponendis.

Omisso casu in quo blasphemans fatetur, se corde credidisse blasphemiam, quam ore protulerit, quo casu abiurare deberet de formali, & pœnis hæreticorum mulctati, iuxta tradita per Lazar. *de blasphem. quæst.* 6. *n.* 17. & Zanard. *in sum. diuin. præceptorum* locis suprà, in proxima quæstione indicatis. 71.

Blasphemi ex consuetudine, & vehementer suspecti condemnantur ad triremes, per triennium, vel in pœna pecuniaria graui, si viri sint honestæ conditionis, ita Zanard. *in summ.* 1. *p. cap.* 11. vers. *secundum est frequentia,* Salcedo *ad Diaz, cap.* 113. vers. *pœna autem quæ imponi solet,* vbi etiam quod viles condemnantur ad verbera, & nobiles ad carceres, Royas *in tract. de hæreticis, p.* 2. *num.* 176. Barbosa *de Officio, & potestate Episcopi, alleg.* 51. *num.* 89. *& seq.* vbi alios allegat. In hac tamen materia animaduertendum, quod quamuis Nobiles ratione nobilitatis videantur mitius puniendi, cap. *grauem, de pœnis,* ibi, *Volentes tamen nobilitati parcere Comitis,* Peña *comm.* 16. *part.* 2. Gayl. *lib.* 2. *obseru.* 110. *n.* 45. 72.

Attamen hæc non videntur habere locum, vbi delictum sit commissum contra splendorem Nobilitatis Gayl. *vbi suprà, num.* 42. nam tunc Nobilitas auget pœnam, optimè Henricus Boich. cap. *cum quidam, de iureiur.* vbi enumerans delicta, quorum pœnæ augentur ex nobilitate, mentionem facit de blasphemia.

Et quando Nobiles, & graduati sint in delictis magis vel minus puniendi videndus omnino erit Gregor. Lopez *in l.* 2. *tit.* 28. *partit.* 3. *glos.* 1. *per tot.* vbi verè loquitur in hac materia superegregiè.

Blasphemi verò, cum sunt tantummodo leuiter suspecti, puniuntur post abiurationem aliqua leui pœna pecuniaria, vel etiam dimitti solent, cum pœnitentiis salutaribus, quæ regulariter omnibus blasphemis solent iniungi, ita Lazar. *de blasph. q.* 6. *n.* 22.

De aliis pœnis blasphemis imponendis, vide Barbosam *vbi suprà,* vbi latissimè de illis pertractat, Peñam *com.* 66. vers. *Blasphemi olim,* Marium Italiam *de immunit. Ecclesiæ, c.* 5. §. 6. *num.* 86. *& seq.* 73.

Addendum etiam est hoc loco, quod cum blasphemiæ à ludo, & ludi causa procedunt, tunc debent reis fieri præcepta sub pœnis pecuniariis, vt abstineant à Ludo, vt sic sublata causa blasphemiarum (scilicet ipso ludo) tollantur & blasphemiæ. 74.

Tandem pro complemento huiusmodi materiæ aduertendum ex Zanardo *in sum. diuin.*

P 4 præce

praeceptorum, cap.64. vers. Excusabuntur autem, p.2. Blasphemantes ex simplici ebrietate, vel in ira magna, & ex grauiss. & iustissima causa maximè si illicò, quod se deliquisse nouerint coram præsentibus pectus obtuderint, vel alta
75. voce dixerint, *Domine miserere, peccaui*, excusari ab omni abiuratione, licet non ab omni pœna, nam per actus doloris externos suspicio malæ credulitatis ab eis tollitur, Farin. *quaest. 20. num. 57. de delictis, & pœnis.*

§. XV.

De quadam cautela Thomæ Ferrarij.

76. THomas Ferrarius *in suo Cautelarum tractatu cautel. 25.* ait, quod si Blasphemus post prolatam Blasphemiam Sacerdoti confiteatur, & ab eo absolutionem obtineat liberabitur ab omnibus aliis pœnis, & allegat Bartolum ita sentientem in consilio suo 167. incipiente, *Minister fratrum de pœnitentia.*

77. Sed ne hæc Bartoli opinio, aliquem in nostro S.Officio decipiat animaduertendum est, quod ea est communiter reprobata, ita Iason Bald. Ioann. de Anania & alij allegati à Greg. Lopez. *in l.4. glos.2.* in verbo *Cortele la lengua, tit.28. partit.7. vers. An si blasphemus*, vbi quod contra Bartolum omnino est tenendum, quia per pœnitentiam non tollitur pœna ciuilis, & legalis, Barbos. iun. *in cap.1. num.6. de maledicis*, benè etiam in nostris terminis Parlador. *quotid. diff. suru diff. 12. §.2. num.22.* vbi ait, quod Sacerdos habet tantum iurisdictionem in foro interno, & nullam in foro externo, & ideò Iudicium in illo foro non habet aliquid commune cum hoc, quoad Iurisdictionem, & ibi allegat Couarr. *lib. 2. variar. resolut. cap. 10. num.3.* & sic absolutum in foro conscientiæ à crimine hoc blasphemiæ, posse nihilominus adhuc in foro exteriori puniri in hoc S.Officio dixit Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.1. cap. 19. num.23.*

78. Et quamuis Galiard *de delict. mentalibus, & actualib. lib 8. tit. de blasphem. num.127. vers. & licet non habeat absolutionem à Sum. Pontif.* conetur probare ex dicta cautela Ferrarij, blasphemum, qui Sacramentalem obtinuit absolutionem mitius saltem in externo foro esse puniendum.

79. Attamen in praxi ego per spatium quatuordecim annorum quibus in hoc S.Officio versatus fui, numquam vidi aliquam haberi rationem huiusce cautelæ Ferrarij, nisi fortasse casus contingeret, quod statim quis prolata blasphemia accederet ad Confessarium. Nam tunc non ratione absolutionis Sacramentalis, sed ratione subitanei accessus ad dictum confessarium, ex quo indicium pœnitentiæ denotatur mitius cum eo esset agendum, vt etiam diximus *hoc ipso titulo, num. 62.*

Hinc etiam est, quod in simili videmus absolutum in foro conscientiæ ab excommunicatione posse adhuc in exteriori foro à Iudice puniri pro eo delicto pro quo fuit excommunicatus vt tradunt communiter DD. relati à Duardo *ad Bullam Cœnæ Domini, lib.3. §.2. q.12. num.22.* & Ricciull. *de iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium, lib. 4. cap. 68. num.12.* qui alios latissimè allegant.

§. XVI.

An in crimine blasphemiæ pœnæ ob minorem ætatem sint minuendæ.

MInoribus regulariter in delictis minorandam esse pœnam lato calamo tradiderunt Farin. *de pœnis temperandis, quæstione 92. num. 1. & seq.* & Cabel. *resolut. Criminal. cent.2. casu 134.* & Iulius Cæsar Ruginellus *in suis practicis quaest. cap. 35. per totum.* 80.

Attamen, quod minori Blasphemanti minor ætas non prosit ad effectum ei minuendi pœnas, dummodo sit doli capax dixerunt Farin. *vbi suprà, num. 192.* qui alios allegat, & post eum Ruginell. *dicto cap. 35. num. 19.* & Ludouic. Gilhausen. *in sua Arbore iudic. crim. cap.5. ramuscul.3. de exception. num.67. vers. neque etiam excusat.* 81.

Hoc autem probant communiter DD. ab exemplo pueri illius de quo D.Greg. *lib.4 dialogor. cap.19.* ac Hostiens. & Ioan. Andreas *in cap.1. de delictis puerorum*, hic enim puer cum annorum esset quinque ob eius blasphemias, quas ab impio patre didicerat è manibus parentum fuit à Diabolo ereptus, & in Infernum detrusus, de quo exemplo videndus est Farin. *de pœnis temperandis, quaest.92. n.48.* hoc ipsum etiam probant ab exemplo puerorum, qui irridebant Eliseo, de quibus dicit Scriptura 4. *Reg. cap. 2.* quod postquam Eliseus illis maledixit egressi sunt duo vrsi, qui quadraginta ex illis pueris lacerarunt. 82.

Quia tamen nullus ex auctoribus citatis loquitur in Tribunali S.Officij, in eo arbitror ego sic distinguendum.

Aut loquimur de abiuratione, & sumus in minore viginti quinque annis, vel in pubere doli omnino capace, & tunc dico, quod non obstante minori ætate debet abiurare, neque enim minoribus in hoc casu vllo modo suffragari potest minor ætas, siue de substantia abiurationis loquamur, siue de eius qualitate, Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib. 2. cap.40. n.4.* qui alios allegat, & nos latius *in 3. parte in peculiari tit. de abiuratione.* 83.

Aut loquimur de aliis pœnis, & dico quod indistinctè non solum in blasphemia, sed in omni 84.

omnibus etiam aliis delictis ad S. Officium spectantibus minor viginti quinque annis mitius est puniendus, nisi hæreticus esset pertinax, & impœnitens, Farin. *de hæresi, quæst.* 194. §. 2. *num.* 32 & Sousa *in Aphoris. inquisit. lib.* 3. *c.* 32. *n.* 18.

85. Vnde Sanctiss. D. N. Vrbanus VIII. sua speciali Constitutione Incipiente *Apostolatus* 23. *Martij* 1628. expressè statuit celebrantes cum Sacerdotes non sint seculari foro esse consignandos, vt vltimo supplicio afficiantur, etiam si minores essent annis vigintiquinque, dummodo maiores essent annis viginti, in quo extendit Constitutiones Gregor. XIII. & Clem. VIII. de quibus *suprà per tot.* Nam ante Const. Sanctiss. D. N. vtique rei huiusce criminis minores puniebantur citra mortem.

§. XVII.

De quadam pœna peculiari Sancti Officij, quod blasphemi stent præ foribus Ecclesiæ.

86. INter præcipuas pœnas in S. Officio blasphemis imponi solitas, ea præcipua est, quod stent pro foribus Ecclesię cum candela accensa in manu, genibus flexis, in die Dominico, siue festiuo, dum Missarũ solemnia celebrantur, & aliquando etiam cum lingua compressa ligno, vulgo, *inchiouata*, provt ita in Hispania, & Bononiæ obseruatum fuisse in facti contingentia attestatur Fernandez de Othero *disp. iuris, lib.* 3. *q.* 14. *n.* 4. & non semel etiam obseruatum vidimus in hac nostra Inquisitione Cremonæ.

87. Hæc pœna est conformis cum dispositione Iuris de qua *in cap.* 2. *de maledicis*, vbi hæc pœna his verbis describitur. *Statuimus vt si quis contra Deum, &c.* & infrà, *vt diebus Dominicis præ foribus Ecclesiæ in manifesto dum aguntur Missarum Solemnia blasphemus existens vltimo illorum dierum dominico pallium, & calceamenta non habeat, ligatus corrigia circa collum.*

Videndique ad hoc ibi sunt Abbas, & Cæteri Canonistæ, alijque eo loci per modernum Barbos. allegati, quibus addi potest Dionys. Gothofred. *in suis notis ad Nouell.* 77. *sub litera G, in tertia editione,* ibi, *Greg. pœnam mitigauit.*

88. Hæc tamen pœna non habet locum in Clerico, qui non subiicitur dispositioni dicti capituli secundi de maledicis, ita enim *dicto cap.* 2. docuerunt, Ioann. Andr. Hortensis, & Abbas, & rationem huiusce rei assignat Gagliard. *de delict. mental. & actual. loco supra allegat. num.* 126. *vers. non tamen Clericus,* quia si Clericus sic discalceatus, & cum corrigia circa collum deberet stare præ foribus Ecclesiæ coram populo, vituperaretur ordo Clericalis, & ministerium Clericorum, & esset admiratio, & malum exemplũ laicis, si sic publicarentur Clerici blasphemantes. In quam etiam rationem coincidit ea, quam allegat Gothofred. vbi suprà, *Ne ordo Clericalis vilescat.*

Pariter numquam vidi hanc pœnam imponi viris nobilibus in hoc S. Tribunali, qui licèt ob nobilitatem non sint mitius puniendi, eis tamen possunt condonari pœnæ, quæ ex se irrogant infamiam, & aliis pœnis loco illarum plecti, benè in terminis nostris omninò videndus doctiss. Gregor. Lopez *in l.* 2. *tit.* 28. *partit.* 7. *glos.* 4. vers. *quid autem si esset nobilis,* vbi in indiuiduo dixit, quod nobilis potest se redimere eleemosynis à pœna, quæ sibi esset dedecori. 89.

§. XVIII.

Quomodo puniantur blasphemi à Iudicibus secularibus.

QVæ hucvsque dicta sunt habent locum in S. Officio, quia tamen aliquando blasphemiæ puniuntur etiam per Iudices seculares, maximè verò blasphemiæ non hæreticales in locis vbi non adest S. Officium, vtile erit videre, quibus pœnis in praxi aliquando puniantur de facto, vt ex hoc saltem Rei huiusce criminis intelligere possint, quanta cum benignitate secum agatur in hoc sacrosancto Tribunali.

Et imprimis quidem Ludouic. Gilhausen. *in sua Arbore Iudic. Crim. c.* 2. *tit.* 1. *de blasphem. num.* 6. *& seq.* contendit de iure Blasphemos puniendos pœna mortis naturalis, quia *Leuitici* 24. lapidabantur, & eosdem in lege veteri sæpius Deus miraculosè puniuit.

Quia blasphemia maius est delictum furto, & homicidio, cum æquiparetur crimini læsæ Majestatis, hæc autem delicta morte naturali puniuntur. Et quia tandem ita innuit Imperator in Auth. *vt non luxurietur contra naturam, in fin. & num* 14. conclusiuè tenet Gilhausen, assuetum blasphemare puniendum esse pœna mortis naturalis. Idem de iure obseruãt Coller. *decis.* 171. *n.* 1. *& seq.* Fernandez de Othero *diuers. iur. disput. lib.* 3. *quæst.* 14. Gottofred. Abauo *in Praxi & Theoric. crimin.* §. *Blasphemia, num.* 6. vers. *Iure Ciuili,* Galiard *de delict. tam mental. quàm actual. loco suprà allegat.* & Cantera *in suis quæst. crim.* concernentibus punitionem delictorum *in proprio titulo de Blasphemia, num.* 5.

Hi tamen omnes concludunt in praxi hanc pœnam mortis non obseruari, & ideò notant varia statuta Hispaniæ Regni Neapol. Siciliæ, ac Status Sabaudiæ, in quibus blasphemi variis pœnis puniuntur, sed præsertim pœna triremium. 91.

Certè

92. Certè Senatus noster Excellentissimus Mediolani, cum blasphemiæ sunt atrocissimæ eas punit, vel pœna mortis naturalis, vel perpetuarum triremium, vt notat Clar. *vbi suprà*, vers. *sed quæso, in fi.* de quodam Ant. Zanza qui fuit damnatus à Senatu ad perpetuos triremes, ita tamen, quod vbi non esset aptus furcis suspenderetur, & de anno 1621. die 14. Decembris literis datis ad Sp. D. Prætorem Cremonæ ex ordine eiusdem Senatus, quidam Bartholomæus Pilotus ob atroces blasphemias fuit furcis suspensus. Quod etiam in attrocioribus blasphemiis obseruare Senatum Sabaudiæ attestatur Præses Abauo *de Reatib. quæst. 7. n. 302.* vers. *at in atrocioribus.*

Regulariter tamen Senatus solet blasphemos punire pœna triremium triennalium, vel quinquēnaliū vt loco citato obseruat Clar. & ita idem Excellentissimus Senatus literis da-
93. tis ad eundem Sp. Prætorem Cremonæ, sub die 29. Maij 1572. damnauit ad triremes triennales, Ioan. Baptistam Carellum, quod atrociter blasphemauerit.

Et de punitione horum Blasphemorum videatur Gothofred. *in suis Notis ad Nouell. 77. coll. 6. tit. 5. c. 1. sub litera G*, vbi inter cætera refert, licet de iure pœna blasphemi, sit vltimi supplicij, attamen sub Philippo Valesio Francorum Rege blasphemantem ad torquem pependisse à prima hora vsque ad nonam, iterantem ad eundem torquem pependisse integra nundinarum die, eique suprema labra ferro candenti, ita diffissa vt dentes apparerent, tertia vice labium inferius, quarta vtrumque, Quinta etiam linguam abscissam, vt qua parte peccasset eadem puniretur.

§. XIX.

Quomodo Confessarius se gerere debeat cum Blasphemo.

94. IN hoc Blasphemiæ Reo Confessarius imprimis animaduertere debet, an habuerit errorem in intellectu, nam tunc Blasphemus hæreticalis erit innodatus excommunicatione Bullæ Cœnæ Domini, Homob. de Bonis *de examine Ecclesiastico, tom. 1. tract. 7. c. 5. q. 22.* vers. *circa absolutionem, & de casib. reseruatis. p. 2. casu 1.* vers. *circa absolutionem*, Belloch. *de casibus reseruatis, part. 2. quæst. 1. n. 275.*

95. Si autem pœnitens dubitet, an habuerit, cum blasphemauit errorem in intellectu, tunc prudens Confessarius, vti de sua iurisdictione dubius non debet pœnitentem absoluere, sed cum superiori remittere, Homobon. *de examine Ecclesiastico, loco supra cit.* vers. *& in dubio*, nisi in casibus, de quibus Coninch. *de Sacramento, part. 2. de Sacramento Pænitentiæ, disp. 8. dub. 6. per totum.*

Si vero nullum habuit in intellectu errorē, 96.
tunc considerare debet Confessarius, an hæreticalis Blasphemia sit reseruata Episcopo, prout magis communiter solet reseruari, vt constat ex Beloch. *de casibus reseruatis*, & aliis, & tunc etiam ipse, blasphemum minimè poterit absoluere, nisi habita facultate ab Episcopo, vel ab eo relegato, nec blasphemia hæreticalis desinet esse reseruata, si pœnitens reseruationem ignoret, cum simus in delicto prohibito, de iure naturali, & diuino. Homobonus de Bonis *de examine Ecclesiastico, tract. 5 cap. 5. q. 34.* vers. *Secus verò dicendum, tom. 1.*
quia in isto casu reseruatio afficit, etiam igno- 97.
rantes, si tamen pœnitens aliquis rusticus ignoraret vim verborum blasphemiæ, blas-
phemia ab eo prolata non esset reseruata, Bel- 98.
loch. *vbi suprà, num. 268.* non existente autem reseruato crimine blasphemiæ ab eo poterit quilibet Confessarius absoluere, vt dixi *suprà titulo 5. §. 14. n. 82.*

Secundo locó Confessarius, debet diligen- 99.
ter interrogare blasphemum de numero blasphemiarum, an in Deum, B. M. V. vel Sanctos fuerint prolatæ, quia grauiores sunt blasphemiæ prolatæ in Deum, & B. M. V. quam in Sāctos, an vnico impetu in plures Sanctos blasphemauerit, vt puta in duodecim Apostolos, quo casu duodecim erunt peccata, de consuetudine blasphemandi, an eas protulerit animo sedato, vel in ira, & an in magna, vel leui animi commotione, Belloch. *de casibus reseruatis p. 2. q. 1. n. 171.* vers. *Circa confessionem*, Homob. de Bonis *de examine Ecclesiastico, dicta quæst. 22. in principio*, vers. *de tribus præcipuè* quæres, an habuerit voluntatem iniuriandi Deum expressam, vel tacitam, & indirectam, & curabit, vt pœnitens explicet qualitatem iniuriæ, an scilicet sit iniuria execratoria, irrisoria, &c. Mo fes. *in summ. tract. 11. cap. 3. num. 31. & 32.* Layman, *in sum. lib. 4. tract. 10. c. 6. n. 6. & n. 12.* vbi videatur.

Tertiò, monere debet pœnitentem de gra- 100.
uitate criminis blasphemiæ, quæ colligi potest, ex duobus potissimùm.

Primò ex scripturæ Sacræ locis, 4. regum 19. *Cui exprobasti, & quem blasphemasti? contra quem exaltasti vocem tuam, & eleuasti in excelsum oculos tuos? contra Sanctum Israel*, Matth. 12. *Spiritus autem blasphemiæ non remittetur*, quia pauci hoc crimine laborantes ad cor cōtritum, & humiliatum perducuntur, vnde D. August. *in serm. Domini in Monte*, dixit, *quod tanta est labes huius peccati, quod humilitatem deprecandi subire non potest.* Et Leuitici 24. *Educ Blasphemum extra castra, & ponant omnes qui audierunt manus super caput eius, & lapidet eum omnis populus.*

Secundò, ex diuinis vltionibus, nam ob 101.
blasphemiam Sennacherib. Regis Assyriorum

rum Angelus Domini percussit centum octuaginta quinque millia hominum, de eius exercitu, vt dicitur *Regum 4. cap. 19.* & Antiochus ob blasphemiam plaga horribili percussus fuit, vt narratur *2. Machab. cap. 15.* plures alias vltiones de Blasphemis à Deo habitas, legat vnusquisque apud Lazar. *de Blasph. quæst. 5.*

102. Quartò circa satisfactionem iniungendam blasphemo, quoniam posita est totaliter in arbitrio Confessarij prudentis, Belloc. *vbi suprà, num. 179.* Molfes. *in sum. tract. 11. cap. 3. num. 39.* ita se gerat confessarius, vt semper pœnitentiam aliquam præseruatiuam iniun-
103. gat, verbi gratia, quod singulis sextis feriis per aliquod tempus confiteatur peccata, vel ieiunet in pane, & aqua, & singulis diebus specialiter Deum laudet, Belloch. *vbi suprà, num. 181.* & Homobonus de Bonis *de examine Ecclesiastico, vbi suprà, dicta quæstione 12.* vers. Secundò, quod talis blasphemus, ita tamen, vt semper prudens Confessarius euellat occasionem Blasphemandi pœnitenti inhibendo ei ludum, & similes alias occasiones Duardus *ad Bullam Cœnæ, lib. 2. can. 1. quæst. 22. num. 31.*

104. Tandem animaduertent Confessarij, consuetudinario Blasphemo, non esse statim dandam absolutionem, sed in aliquod tempus differendam, secundum communem Doctorum opinionem, de qua Pater Diana *resolutionum Moralium, prima parte tract. 7. resolut. 55.* quidquid in contrarium voluerit Ioan. Sancius, ab eo allegatus, sic Confessarij meliùs de futura emendatione, & præsenti proposito pœnitentis se certificent, alia, quæ de hac materia possent dici pro recta administratione huiusce Sacramenti pœnitentiæ Blasphemo, videnda erunt apud Comitolum, *Respons. Moral. lib. 4. cap. 9. in disputat. de Blasphemia.*

§. XX.

De Blasphemo consuetudinario.

105. QVamuis opinio Ioann. Sancij de qua suprà, §. proximo videatur de iure verior, quia verè eius ratio efficax est, quod pœnitens, qui habet dolorem de præterito, & propositum de futuro, habet requisita ad obtinendam Sacramentaliter absolutionem & per consequens data etiam consuetudine pec-
106. candi, debet à Confessario absolui, maximè cum Confessarius non habeat ius interrogandi pœnitentem super consuetudine peccandi, cum id nullo iure diuino, nec humano caueatur.

107. Attamen quia in praxi contraria opinio magis communiter à DD. approbatur, & à piis Confessariis vsu recipitur, ideò non auderem ab ea recedere.

In hac tamen materia Confessarij diligenter animaduertere debent quod consuetudo blasphemādi, cum est, retractata efficaci proposito non blasphemandi, tunc blasphemiæ ex post sequutæ vti prouenientes ex consuetudine quasi naturali, & impetu necessario non videntur peccata mortalia, ita Layman *in sua Theolog. Moral. lib. tract. 2. cap. 3. num. 6.* Abbas Gilin. *in summa casuum conscientiæ* in verbo *blasphemia, num. 11. sub litera A, & sub litera B,* vbi addit quod Doctores, qui dicunt denegandam esse absolutionem habenti consuetudinem blasphemandi, vel iurandi, intelligendi sunt de habente talem consuetudinem ex aduertentia, non verò inaduertenter, quia (ait ipse) huiusmodi blasphemiæ, & iuramenta prolata inaduertenter ex praua consuetudine, non sunt ita facilè iudicanda peccata mortalia: ibique ad hoc allegat Reginaldum Sanchez, & Suarez. 108.

TITVLVS VIII.

De insordescente in Excommunicatione.

SVMMARIVM.

26 Secun

1\. PRæmittendum esset hoc loco, quàm grauis sit, & formidabilis pœna excommunicationis, sed quoniam de ea, latissimè tractauit Diaz. vbi plurima eruditissimè cumulauit *in praxi canonica, cap.* 18. *n.* 1. ideo ad eum recurrendum est in hac materia.

§. I.

De tempore requisito ad insordescentiam.

2\. AD insordescentiam in excommunicationem incurrendam ad minus requiritur annus, & licet Pontifex in cap. *cum bonæ, de ætat. & qualitat.* narrando factum loquatur de sustinentibus excommunicationem per triennium: nihilominus, quod eadem dispositio habeat locum in sustinentibus excommunicationem per annum, ita vt etiam hi dicantur in excommunicatione insordescere, voluerunt glos. *ibi*, in verbo *Spoliare*, Host. *n.* 7. Ioan. Andr. *num.* 10. Abb. *num.* 7. Ricciull. *de Iure personar. extr. Ecclesiæ gremium exist. lib.* 4. *cap.* 7. *num.* 1. Marius Alterius *de Censuris, lib.* 2. *disp.* 6. *cap.* 1. vers. *de secundo dubio*, Eminentiss. D. Card. Bellarm. *in suis Notis ad Trident. sess.* 25. *de Reform. c.* 3. *in fin. obseruat.* vbi quod quanto maior est mora tanto magis grauatur excommunicatus, & pro indubitato hoc supponunt omnes Doctores *infra tot. tit.* allegandi.

Debet tamen Annus hic esse, & completus, & continuus, vnde si quis in excommunicatione steterit per sex menses, deinde obtenta absolutione cum reincidentia, post absolutionem steterit in excommunicatione per alios sex menses, talis non poterit dici in excommunicatione insordescens, nam in hac materia tempora non coniunguntur, Rot. Rom. *decis.* 195. *in impressis post secundum volumen. consil. Farin.* vbi etiam attestatur, ita fuisse decisum à Sacra Congreg. Concilij, *in vna Bonon. insordescentiæ*, Seraph. *decis.* 1285. *n.* 5. vbi in specie reprobatur Decius *in cons.* 145. *vol.* 1. qui contrarium tenuerat, latissimè Ricciull. *de Iure person. lib.* 4. *cap.* 8. *n.* 1. *& seq.* bene Eminentiss. Cardinal. Bellarm. *in suis notis ad Tridentinum, sess.* 25. *cap.* 3. *de reform. n.* 8. *in Addit.* & *in fin. Obseru.* attestatur Sacram Congregationem Concilij decidisse, non posse procedi contra eum qui per tres annos steterat in excommunicatione lata ab Aud. Cameræ Apostolicæ, tanquam suspectum de hæresi, si singulis annis in festis Paschalibus, ab eodem A.C. absolutionem obtinuit. 3.

Et quod hucvsque dictum est, de anno requisito, & sufficienti ad contrahendam insordescentiam intelligendum est, vt procedat, etiam ad eam contrahendam in causis fidei, ad quod faciũt notata pulcherrimè per Host. *in summ. de hæret.* §. *qualiter deprehenditur, num.* 4. vbi dixit, quod licet aliqui canones loquantur de iis, qui per biennium, & triennium in excommunicatione perseuerant, satis tamen esse si per annum perseuerent, nam canones illi solum narrant factum, prout contigit, nec aliquid circa tempus biennij, vel triennij determinant, ita etiam tradiderunt DD. *infrà* allegandi cum de suspicione hæresis ex insordescentia oriente agemus, interim tamen legendus est Sanctarellus *de hæresi, cap.* 4. *n.* 1. qui plurimos allegat, *& num.* 6. *ibid.* vbi, quod hic annus in causa fidei, debet esse completus, & continuus, quod etiam plurimis aliis relatis, docuit Farin. *de hæresi, q.* 192. *n.* 36. 4.

Dubitari tamen hoc loco potest, quando nam annus hic incipiat, an à die incursus excommunicationis, an potiùs à die quo fuit declaratus excommunicatus, in qua re 5.

Dicendum annum incipere à die quo quis fuit nominatim excommunicatus denunciatus, ita Albertinus *in Rubr. de hæret. in* 6. *quæstione* 13. *numer.* 35. Aloys. Ricc. *in praxi variarum resolut. tom.* 3. *resolut.* 216. & Sanctarellus *de hæresi, cap.* 4. *num.* 6. qui alios allegat.

§. II.

§ II.

De pertinacia requisita ad insordescentiam.

DIximus *suprà* ad insordescentiam requiri ad minus annum completum, & non interruptum, nunc

6. Tertiò, dicimus requiri perseuerantiam, cum pertinacia animi, quæ includat contemptum clauium, ita post DD. in cap. *cum bonæ, de ætat. & qualit.* decidit Rot. Rom *decis.* 196. *n.* 2. *in impressis post secundum vol. consiliorum Farin.* vbi ad hoc allegat Signorol. *cons.* 33. *num.* 10. vers. *præterea*, & Decian. *cons.* 14. *num.* 9. *vol.* 3. eadem Rot. *decis.* 132. 1. *p. in recent. num.* 7. vbi quod ad probandam insordescentiam, non sufficit probare solam perseuerantiam in excommunicatione per annum, nisi etiam probetur hic animus cum contemptu clauium, ita etiam Ricciull. *de Iure person. extra Ecclesiæ gremium existentium, lib.* 4. *cap.* 8. *num.* 3. Ex hoc

7. Primò infertur, quod ad incurrendum in hanc insordescentiam requiritur, quod excommunicatus habuerit notitiam excommunicationis, aliàs nunquam posset dici insordescere, optimè Rot. Rom. *decis.* 181. *num.* 2. *& seq. in impress. post secundum volumen consil. Farin.* vbi etiam ponitur praxis probandi hanc scientiam, Ricciullus, *vbi supra, num.* 4.

8. Secundò infertur, quod is qui intra annum institit pro absolutione, licet eā non obtinuerit, non potest dici insordescere in excommunicatione, idem in eo, qui fecit diligentias pro obtinenda absolutione, Rot. *decis.* 202. *in impressis post secundum vol. consil. Farinacij*, Ricciullus, *vbi suprà, num.* 5. *& seq.* Idem quoque dicendum de eo qui ob impedimentum aliquod non potuit comparere, Ricc. *var. resol. tom.* 3. *resolut.* 214. & Ricciullus *loco allegato, num.* 10. in his enim cessat contemptus, à quo in terminis nostris quamlibet causam etiam iniustam excusare, decidit Rot. *dec.* 196. *num.* 3. vbi alij DD. alleg. *post secundum vol. consil. Farin.* idem Farin. *q.* 192. *num.* 20. *& seq.* Ricciull. *vbi suprà, num.* 10. *& num.* 11. vbi quod ad euitandas has difficultates praxis inoleuit, vt cum agitur contra insordescentem transacto anno, citetur ad se purgandum iuxta cap. *cum contumacia, de hæret. in* 6. si tamen contrà eum agatur, vti de hæresi suspectum, quod etiam decidit Rot. Rom. *apud Seraph. decis.* 1285. *num.* 3. *& seq.* vbi, quod hic processus debet fieri, coram Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, & Seraph. *vbi suprà*, sequitur Mariscot. *variar. resolut. lib.* 2. *c.* 35. *num.* 60. & Ricciullus, *ibidem, num.* 13.

9. Quartò, ad hoc, vt quis verè insordescens dici possit, ita vt ex illa insordescentia agi possit ad iuris effectus ab ea prodeuntes, videtur requiri, quod super insordescentia sequatur sententia illius declaratoria, ita Ricciullus *d. cap.* 8. *n.* 12. qui alios allegat.

Hæc tamen declaratoria, cum agitur contra aliquem, vti de hæresi suspectum ob dictam insordescentiam debet fieri vt supra dicebam ab Inquisitore, vti dixerunt, Seraph. Mariscot. & Ricciull. *locis suprà allegatis.* 10.

§. III.

De nonnullis effectibus insordescentiæ.

PLures enumerantur à DD. effectus Insordescentiæ, ego præcipuos hoc loco tangam tantummodò.

Primò igitur dicunt DD. clericum, vel laïcum haberi pro confesso, & conuicto de delicto, pro quo fuit excommunicatus, si in excommunicatione insorduerit, ita quod amplius non sit audiendus, nisi vellet innocentiam suam nouis probationibus demonstrare, latissimè Menoch. *de arbitrariis Iudicum, casu* 416. *cent.* 5. Genuens. *in praxi Archiepiscop. Neapol. in nouis. cap.* 26. *per tot.* Salcedo *ad Diaz. in pract. Crim. Can. cap.* 118. *n.* 4. qui alios allegat, Ricciull. *de Iure person. lib.* 4 *cap.* 7. *num.* 4. Marius Alter. *de Censur. tom.* 1. *lib.* 2. *disp.* 8. *c.* 3. vers. *secunda propositio.* 11.

Ex hoc colligi potest, quid sit dicendum in quæst. illa, an insordescens sit priuatus, vel priuandus Beneficiis. 12.

Nam si crimen ob quod fuit excommunicatus sit ex illis, quæ inducunt priuationem ipso iure, talis insordescens ipso iure ob insordescentiam erit beneficio priuatus, si delictum sit tale, ob quod delinquens est priuandus non autem ipso iure priuatus beneficio, tunc ob insordescentiam est benef. priuandus, ita Seraph. *decis.* 1285. *per tot.* Ricciullus, qui alios latissimè allegat, *dicto cap.* 7. *ferè per tot.* Salced. *vbi suprà, num.* 4. vers. *ex qua assertione*, Mariscot. *lib.* 2. *Variar. c.* 35. *num.* 60. *& seq.* latè Campanill. *in diuers. Iuris canonici, Rubr.* 11. *cap.* 15. *n.* 30. *&* 31. & latiùs omnibus supradictis, Marius Alterius *de censur. tom.* 1. *lib.* 2. *disp.* 6. *cap.* 5. *ferè per tot.*

Secundò, aiunt DD. Insordescentem posse puniri per Iudicem laicum, ex quo in Concilio Triburien. Antiqui Patres decreuerunt, cap. 3. quod, *qui post excommunicationem, non fuerint ad pænitentiam inclinati per sæcularem Principem puniantur, vt quos Dei timor non corrigit, saltem pæna temporalis corripiat.* 13.

Hinc colligunt DD. legem primam, & secundam, *titul.* 5. *lib.* 8. *Regiarum Const. Hisp.* quæ mandat Iudicibus sæcularibus, vt laïcos in excommunicatione vltra mensem perseuerantes puniant, sanctissimam esse, ita namque 14.

dixerunt Salced *ad dict. cap.* 118. *Diaz num.* 6. latè Guttier *canon. quæst. lib.* 1. *cap.* 12. & Marius Alter *vbi suprà. disp.* 8. *cap.* 3. vers. *Hinc collígit*, vbi alij allegantur, latissimè Azeued. *in dicta l.* 1 *tit.* 5. *lib.* 8. *Nouæ recompilationis*, qui in hac materia òm nino videatur.

§. IV.

An insordescens in excommunicatione sit suspectus de hæresi.

15. BReuiter, dico insordescentem in excommunicatione esse de hæresi suspectum, imò vt *infrà quæst seq.* dicam talis quandoque reputari deberet vti hæreticus, & tanquam talis condemnari.

Conclusionem hanc probant verba Concilij Tridentini, *sess.* 25. *c.* 3. *de reformatione* ibi, *Sed si indurato animo censuris annexus in illis per annum insorduerit, etiam contra eum, vti de hæresi suspectum procedi possit*, quem Concilij locum ad excommunicatos ex quacumque causa etiam ciuili extendi docuerunt Salcedo *ad Diaz in pract. Crim. Can. cap.* 118. *num.*.. vers. *Primò quod non solùm.* Et Marius Alterius *de Censur. tom.* 1. *lib.* 2. *disput.* 8. *cap.* 3. vers. *Tertia Propositio.*

16. Et generaliter, quod quilibet insordescens in excommunicatione, sit de hæresi suspectus dixerunt Locat. *In Iudiciali Inquisit.* in verbo *excommunicati, num.* 2. Eymeric. *in Directorio, p.* 2. *q.* 57. *num.* 6. & 7 vbi Pegn *com.* 72. *littera C*, Scaccia *de Iud. lib.* 1. *cap.* 98. *num.* 36. Genuens. *in praxi, cap.* 68. *num.* 8. Zecchius *in sum.* 1. *p. tit. de Fide*, *Rubr. de hæreticis*, *n.* 13. Royas *sing.* 60. *num.* 2. Azeuedus *ad Const. Regias, tit.* 5. *lib.* 8. *l.* 1. *num.* 213. Fuschus *de visitat. lib.* 1. *cap.* 29. *num.* 2. Grauat ad Vestrium, *lib.* 8. *cap. vlt. num.* 42. Vgolin. *de censuris tabul.* 1. *cap.* 14. §. 3. *num.* 3. Simanch. *de Cath. Instit. tit.* 17. *num.* 4. Couar. in cap. *Alma Mater*, 1. *p.* §. 7. *num.* 10. vers. *Quartò est considerandum*, Guttier. *lib.* 1. *canonic. quæst. cap.* 12. *num.* 20. Farinac. *de hæresi, quæst.* 192. *num.* 14. & *seq.* Campanil. *in diuersorio Iuris Canonici*, *Rubric.* 11. *cap.* 15. *num.* 31. Zerola, *in praxi Episcopali*, 1. *part.* verbo *Casus*, vers. *Excommunicati per annum*, P. Zanard. *in summ. diuin. præceptor.* 1. *p. cap.* 5. vers. 18. *Dico*, Marius Italia ad Bullam Gregor. XIV. *de Immunit. Ecclesiarum*, *lib.* 1. *cap.* 5. §. 6. *num.* 7. Sanctarellus *de hæresi*, *cap.* 4. *dub.* 4. *concl.* 4. *num.* 4. Aloys. Ricc. *variarum resolut. lib.* 3. *resolut.* 209. Ricciullus *de Iure personarum*, *lib.* 4. *cap.* 8. *num.* 3. Card. Bellarm. *in notis ad Tr d. loco suprà alleg. in fin. obseruat.* vt alios antiquiores DD. ab iis allegatos omittam.

17. Qui etiam omnes DD communiter dixerunt ex quacumque causa insordescentem, debere ab Inquisitoribus citari ad respondendum de fide, & contra omnes posse procedi, dixit Campanil. *dicto num.* 31. cum aliis *vbi suprà*, eadem enim contemptus ratio militat in quæcumque excommunicato in excommunicatione perseuerante, imo in excommunicato ex causa ciuili militat maior contemptus clauium, cum hæc minus illum debeat retardare ad comparendum coram Iudice, quàm causa Criminalis in qua agitur de pœna corporali, vti considerarunt, Salcedo *ad Diaz dicto cap.* 118. *n.* 12. vers. *Primò quod non solùm*, & Ricciullus *vbi suprà*, *cap.* 7. *n.* 18. vers. *Quinimò maior.*

Verùm quidquid sit de iure, certè de consuetudine, contra insordescentes in excommunicatione lata ob aliam causam, quam Hæresis Sanctum Officium non solet procedere, ita Pegn. *dicta comm.* 72. vers. *ex recepta.* 18.
Scacc. *de iudic. lib.* 1. *cap.* 98. *num.* 36. vbi quod ipse nunquam vidit, neque audiuit contra taliter excommunicatos, & insordescentes procedi, vti suspectos de hæresi, Lælius Zechius *in summ.* 1. *p. Rubr. de Fide*, *cap.* 11. *de hæresi, num.* 13. vers. *Hi si per annum*, vbi quod ex consuetudine Officium Inquisit. contra hos non procedit Iacob. Graf. *in summ. decis.* 1. *p. lib.* 4. *cap.* 14. *num.* 4. vers. *Ex recepta tamen consuetudine*, Lazat. *de Monitoriis*, *sect.* 4. *q.* 8. *num.* 20. & 21. vbi quod Eminentissimus Cardinalis Arigonius literas dedit Vic. Episcopi Placent. de ordine Sacræ Congregationis, sub die 30. Septembris 1606. quibus eidem Vicar. mandauit non esse procedendum sub nomine S. Officij Inquisitionis, contra aliquem ob insordescentiam ex eo quod non paruit execut. & censuris Rotæ Romanæ, & similium, sed tantum super insordescentia proueniente, ex inobedientia excommunicationis, & censurarum impositarum ab ipso Sanctæ Inquisitionis Officio, Borg. *decis.* 33. *p.* 2. *n.* 61. *in fin.* vbi quod, ita Episcopo Ferrar. fuit de anno 1585. rescriptum prout ipsi, dixit P. Inquisit. Papiæ, vir valde doctus, & pius.

Et ita etiam S. C. de anno 1627. rescripsit Reuerend. P. Inquisitori nostro Cremonæ, ne contra hosce insordescentes procederet, nisi prius consulto Supremo Vrbis Romanæ Inquisitionis Senatu in omnibus casibus particularibus, Belloch. *de casibus reseruat. p.* 2. *q.* 4. *num.* 226. In aliquibus tamen casibus stante maxima contumacia, scio in Tribunalibus aliquibus S. Officij inquisitos fuisse hosce insordescentes, consulto tamen prius Supremo Vrbis Tribunali, vt mihi à viris fide dignis relatum fuit.

***

§. V.

§. V.

An hæc suspicio sit leuis, vehement, vel violenta.

19. DIco primò, si quis suspectus de hæresi, & hac de causa vocatus ab Inquisitoribus iudicium subterfugiens, comparere noluerit, & idcirco ob contumaciam declaretur excommunicatus, in eaque contumacia, & excommunicatione contumax per annum remaneat, tunc per Sententiam pronunciari potest Hæreticus, & vti talis puniri, conclusionem hanc ad literam probat text. in c. *cum contumacia de haret. in 6.*

Vbi glos. in verbo *vehementem*, notat quod vbi suspicio hæresis est contra aliquem, si citatus sit contumax, suspicio incipit esse vehemens: si verò talis contumax excommunicatus in excommunicatione perseueret per annum, præsumptio quæ erat vehemens transit in violentam, quæ est sufficiens ad condemnationē.

Probatur etiam conclusio nostra ex cap. *excommunicamus il p. de hareticis in 6* vbi Hostiens. *n. 2. & seq* ait ex hac perseuerātia in excommunicatione oriri præsumptionem Iuris, & de iure. per quam hæresis crimen sufficienter probatur quod etiam notarunt, Butrius ibi *num. 7. &* 12. Anania, *n. 6.* Anchar. *num.* 4. & Io. Andr. *num.* 5.

Et ita latè docuerunt, Pegn. 3. *p. Director. com.* 49. vers. *quod si is*, Scacc. *de Iud. c.* 98. *n.* 36. latissimè alios allegans Farin. *de haresi*, *q.* 192. *n.* 14. *& seq.* Marius Alterius *de censuris, tom.* 1. *lib.* 2. *disp.* 8. *cap.* 3. vers. *quarta propositio*, Sanctarell. *de heresi*, *cap* 4. *dub.* 5. *concl.* 1. *&* 2. vbi plurimos allegat, & alij omnes supra allegati, *in proxima quæst. pracedenti.*

20. Quinimo talis ob hæresis crimen, vel illius suspicionem excommunicatus, & in excommunicatione per annum perseuerans, ipso iure absque alia sententia habendus est pro hæretico, & prout deciditur in auth. *Gazzaros. Cod. de haret.* quam ab Ecclesia fuisse approbatam, post Hostiens. Abb. Socin. Butr. Ioan. Andr. Anchar. & Anan. quos allegat probauit Sanctarellus, *d. cap.* 4. *n...* vbi tamen quod requiritur declaratoria sententia secundū Scacc. *d. cap.* 98. *num.* 10. & Pegn. *p.* 3. *in* 13. *modo terminandi processum.*

21. Vt tamen talis vt hæreticus possit condemnari, debet omnino citari, vt se purget à suspicione quod sit hæreticus, ex eo quod per annum in excommunicatione insorduit, vti supra dixi cum de pertinacia ad insordescentiā necessaria, & docuerunt vltra ibi allegatos, Salced. *ad Diaz. d. c.* 118. Sanctar *d. n.* 2. Farin. *dicta quæst.* 192. *num.* 27. qui alios allegat.

22. Quamuis tamen talis insordescens puniendus sit, vt hæreticus attamen verè non est hæreticus, vti probauit latissimè Farin. *vbi supra*, *n.* 19 ratio est quia iura dicunt talem condemnandum veluti hæreticum: dictio autem *veluti* non identitatem, sed similitudinem importat, Pegn. *part.* 3. *comm.* 49. *sub littera A.*

Tandem aduertendum, quod si talis excōmunicatus, elapso iam anno compareat velitq; probare suam innocentiam, antequam sit declaratus Hæreticus admitti debet ad iudicium vti docuerunt Scacc. *de Iud. lib.* 1 *cap.* 28. *n.* 95. Pegn. 3. *p. com.* 174. Sanctarel. *vbi suprà*, *n.* 3. Salced. *ad dictum*, *c.* 118. *Diaz. n.* 12. vers. *Imo*, & quod Marius Alter. *de Censur. tom.* 1. *lib.* 2. *disp.* 8. *c.* 3. vers. *Quod si etiam anno elapso.* 23.

Quinimo talem excommunicatum audiēdum esse, si compareat etiam postquam fuit Hæreticus declaratus, & eius statua combusta dixerunt, Pegn. 3 *p. comm.* 46. vers. *Adueniente autem*, & vers. *Postremò illud*, Cartar. *de execut. sent. c.* 1 *n.* 178. *&* 280. Sanctarell. qui alios allegat *n.* 3. *in fin.* 24.

Dico secundò, Insordescens in excommunicatione lata ob aliam causam, quam hæresis, est suspectus de hæresi leuiter, ita Couar. in c. *Alma Mater*, 1. *p.* §. 7. Simanch. *de Cath. Instit. tit.* 27. *n.* 4. Eymeric. *in Direct. p.* 2. *quæst.* 47. vbi Pegn. Salced. *ad Diaz. dict. c.* 118. *n.* 12. vers. *Tertiò, quod licèt*, Marius Alter. *de Cens. tom.* 1. *lib.* 2. *disp.* 8. *c.* 3. vers. *circa hoc decretum*, Genuens. *in Praxi Archiepisc. c.* 68. *n.* 8. Farin. qui alios latissimè allegat, *de haresi*, *q.* 192. *n.* 23. & alij allegati per Sanctarell. *de harasi*, *c.* 4. *n.* 4. 25.

Hanc tamen leuem suspicionē sufficere ad abiurationem de leui, vel canonicā purgationē indicendam, quam si subire quis noluerit, tamquam hæreticus condemnari poterit, voluit Farin. *dicta qu.* 192. *n.* 16 Salced. *ad Diaz. dict. c.* 118. *n.* 12. vers. *Quartò, quod licèt*, Sanctarell. *de heresi c.* 4. *n.* 5. vbi alios allegat DD.

Hæc tamē conclusio procedit de iure, nā secus est de consuetudine, vt *supr.* diximus, *n.* 18.

§. VI.

An Absolutio ab excommunicatione in foro conscientiæ tollat effectum insordescentiæ.

HÆc quæstio non videtur habere locum in his nostris regionibus, in quibus vt animaduertimus *num.* 18. Inquisitores, & Sanctum Officium non procedit contra insordescentes in excommunicatione lata ex alia causa, quàm hæresis, solùm igitur videtur posse disputari in terminis iuris communis, in quib. quilibet insordescens per annum est de hæresi suspectus.

Ego breuiter in hac re distinguendum putarem, aut loquimur secundum iuris rigorem, aut secundum æquitatem à piis, & doctis Iudicibus practicatam. 26.

Si loquimur secundum Iuris rigorem, certum est sine vlla difficultate absolutionem in foro conscientiæ non tollere effectum Insordescentiæ, ratio est euidens, quia absolutio in foro conscientiæ non suffragatur in foro ex-
27. terno, cum Iudex in dicto foro externo non prohibeatur punire delicta sublata in Sacramento pœnitentiæ, ita Canonistæ omnes in cap. *de his in fin. de accusat.* & Moder. Barbos. *num.* 8. allegat concordantes.

28. Confirmatur hoc ex communi Praxi Sum. Pontificum, qui in Bullis iubileorum semper apponunt clausulam, quod absolutio à censuris virtute Iubilei non suffragetur, nec prosit pro foro externo, Suarez *tom.* 5. *in* 3. *p.* D. Tho. *de Censuris, disp.* 7. *sect.* 5.

29. Aut loquimur secundum æquitatem, & ego existimarem cessante partis oppositione, quæ instaret excommunicatum declarari insordescentem absolutionem prædictam in foro conscientiæ operari posse, quod Iudices non debeant sic absolutum declarare insordescentẽ, nec in effectus insordescentiæ incidisse, possitque admitti sic absolutus in Iudicio, & extra iudicium, ac si non esset excommunicatus.

30. Conclusionem hanc probant latè deducta à Valer. *de diff. vtriusque fori* in verbo *absolutio diff.* 2. *vers. Præterea*, vbi dixit taliter absolutum in foro conscientiæ, quando nullus adest accusator posse in Iudicio admitti, vt sit actor, ac si non esset excommunicatus, & quod cum taliter absoluto debet Iudex dissimulare, nec eum habere pro irregulari si celebret, neque etiam in foro externo, ibique multa alia adducit scitu dignissima.

31. Quinimo addit Suarez *vbi suprà, sect.* 5. *n.* 23. *in fin.* talem sic absolutum in foro conscientiæ non posse puniri in foro externo vti inobedientem mandatis Ecclesiæ & contemptorem censurarum, quod Valer. *vbi suprà*, vers. *Posset tamen*, videtur aliqualiter admittere non de iuris rigore, sed de æquitate.

32. Quomodo autem absolutus in foro conscientiæ possit probare se sic in dicto foro absolutum, & an in hoc casu sufficiat attestatio Confessarij, qui excommunicatum absoluit, videndus erit idem Valer. *eod. loco* in verbo *excommunicatio diff.* 1. *n.* 3. vbi ait, quod licet Calder. *in cons.* 2. *de testibus*, voluerit sufficere solam attestationem Confessarij, attamen optima cautela est, vt excommunicatus curet se absolui à Confessario coram notario, & testibus, vt sic euitetur scandalum, & periculum, & securius possit in foro externo probare suam absolutionem iuxta Doctrinam Henriquez Felin. Angel. Syluester, & Nauarri locis à Valerio indicatis.

33. Pro iunioribus autem declarandum esset hoc loco quid sit absolutio hæc in foro conscientiæ, & quomodo à Sacra Pœnitentiaria Breuia harum absolutionum expediantur, & quomodo differat ab absolutione in foro pœnitentiæ: Verum ne longior sim eos remitto ad Ricciull. *de iur. person. extra gremium Ecclesiæ existent. lib.* 4. *cap.* 68. *num.* 1. vbi rem hanc latissimè explicat.

§. VII.

An effectus insordescentiæ tollatur, si intra annum Excommunicatus obtineat Bullam Apostolicam cum clausula, Téque Absoluentes.

IN Apostolicis rescriptis ad euitandas nullitates in Curia Romana inoleuit vsus apponendi in Bullis absolutionem à Censuris ad effectum tantummodò prædictum, de qua Clausula Ricciull. *vbi suprà, lib.* 4. *cap.* 9. *per tot.* Matt. *de clauf.* 1. *p. cla.* 47. & Modernus Barbos. *in simili tract. inter eius tract. var. cla.* 179. *per tot.* 34.

Quæritur igitur hoc loco, si contra aliquem sit lata excommunicationis sententia, & antequam lapsus sit insordescentiæ annus, impetret ab Apostolica sede rescriptum aliquod, siuè gratiæ, siue Iustitiæ, in quo adsit memorata Clausula, dictus annus insordescentiæ taliter dicatur interruptus, quod eo lapso verè talis non possit dici per annum insordescens in Excommunicatione.

Ego, saluo semper veriori iudicio, arbitror non obstante dicta Clausula, annum insordescentiæ currere, ita quod lapso dicto anno talis excommunicatus possit à Iudice declarari insordescens.

Moueor primò, ex eo quod absolutio datur cum clausula, *ad effectum præsentium dumtaxat consequendum*, & actus agentium non operantur vltra eorum intentionẽ vulgatis iuribus. 35.

Secundò, quia absolutio illa est verbalis, & de stilo, & datur quibuscumque etiam si non pœniteant, vt ex Hostiens. & Felino dixit Valer. *de diff. vtriusque fori* in verbo *Absolutio, diff.* 2. *n.* 5. Igitur non potest operari absolutio illa, quod pertinacia tollatur ab excommunicato. 36.

Tertiò, quia dicta clausula non tollit excõmunicationem, sed impedimentũ proueniens à dicta excommunicatione suspendit, quousq; gratia suum sortiatur effectum, vt post multos dixit Ricciull. *loco alleg. n.* 4. Igitur non potest tolli ex dicta clausula casus anni ad effectum incurrendæ insordescentiæ requisiti. 37.

§. VIII.

De tortura, & abiuratione insordescentibus huiusmodi danda.

INsordescens in excommunicatione lata ob aliam causam, quam hæresim, in casibus 38.

bus in quibus contra insordescentem sit procedendum, cum sit tantummodò suspectus de hæresi de leui, non debet torqueri super intentione, nisi vt *suprà* dixi, & probaui in titul. *de Blasphemis*, sed tantummodo abiurare debet de leui, & dimittitur cum pœnitent. salutaribus, vt dixit Genuens. *in Praxi Archiepiscopali Neapol. cap.* 68. *numer.* 8. vbi punctualiter dixit, quando reperitur, quis suspectus leuiter, nempe si per annum in excommunicatione perseuerauit, non in causis Sanctæ fidei, sed in aliis casibus positis per Eymericum, *parte* 2. *quæst.* 46. & tunc taliter suspecto, solet imponi pœnitentia salutaris, & abiuratio de leui.

39. Quò verò ad insordescentes in excõmunicatione lata ob causam hæresis, de quibus dixi *suprà, quæst. proxima, in* 1. *concl.*

Si talis insordescens sponte comparet, post annum insordescentiæ, antequam sit declaratus hæreticus, & docet de impedimento ob quod non potuit comparere, vt quia fuit apud Hostes, &c. tunc nulla habenda est ratio insordescentiæ, sed audiendus est, ex integro, ac si in termino comparuisset, ita Pegn. *ad Direct. p* 3. *comm.* 49. *vers. tandem addo*, Farin. *de hæresi, quæst.* 192 *num.* 22. Scacc. *de iud. cap.* 98. *num.* 27. Card. Bellarm. *in suis notis, ad Trident. dicta sess.* 25. *de reform. cap.* 3. *n.* 12. *in fin. additionis.*

40. Si verò de legitimo impedimento non docet, sed tamen probat suam innocentiam, circa hæresim ob cuius suspicionem erat citatus, licet sit absoluendus ab illa hęresi, tamen ob suspicionem contemptus Clauium Ecclesiæ, vehementem, præuia tortura super intentione cogendus erit ad abiurandum de vehementi, hoc colligitur, tum ex dictis *suprà proxima quæst* tum ex allegatis per Scacc. *vbi sup. n.* 29. *vers Si docet tantum*, Simanch. *de Cath. Instit. tit.* 27. *n.* 4. *&* 5. Negari tamen non potest, quin aliquando suspicio illa ob insordescentiam possit esse leuis, quod prudentis iudicis arbitrio rectissimè relinquitur.

41. Si autem cõparet, & non docet de innocentia, nec de legitimo impedimento, tunc cum eo agendum est, vti vehementer de vtraque hæresi suspecto scilicet de ea de qua prius erat citatus, & ea, qua per insordescentiam redditus fuit suspectus, & sic tortus super Intentione cogetur abiurare de vehementi, Scacc. *vbi suprà, n.* 28. Zanard. *in summ. diuin. præcept. tom.* 1. *c. de fide* 5. *vers. Primus post annum*, atque hæc si comparet insordescens antequam sit declaratus Hæreticus, nam

42. Si comparet postquam hæreticus est declaratus, quo casu etiam ipsum comparere posse, & admittendum supra dixi, & latissimè probauit aliis relatis Farin. *de hæresi, quæst.* 185. *num.* 106 tunc

Si minuit, & penitus non tollit suspiciones contra ipsum militantes indicenda est illi abiuratio vel de leui, vel vehementi, pro gradu suspicionis, & etiam tortura super intentione, si suspicio, sit vehemens, vel etiam leuis, sed in eo genere grauissima, ita Scacc. *dicto cap.* 98. *num.* 31. 43.

Si verò innocentiam, vel impedimentum probat, tunc idem dicendum est, ac dixi *suprà* de comparente ante factam declarationem.

Si verò nihil probat, si impœnitens est, vel relapsus clarum est, quod relinquendus est curiæ seculari, vt dixit, Farin. *de hæresi, q.* 185. *num.* 103. 44.

Si verò sit pœnitens, dubium est, quomodò debeat abiurare, an de formali, an de vehementi. 45.

Scaccia, *vbi supra, num.* 32. *vers. Contrarium tamen censeo*, voluit hunc debere abiurare tantum de vehementi.

Contrarium tamen quod imo debeat abiurare de formali, videtur fuisse de mente Bursat. *cons.* 7. *num.* 19. 33. *& seq. vol.* 1. & Farin. *dicta quæst.* 185. *n.* 103. sed de hac quæst. dicam in tit. *de contumacibus, p.* 3. *huius operis.*

Quæ dicta sunt de reo Insordescente sponte comparente habent locum, etiam in eo, qui fuit captus à curia. Verum tamen coniecturæ magis vrgent captum, quam sponte comparentem, Scacc. *vbi suprà, n.* 33. 46.

§. IX.

De pœnis huiusmodi Insordescentibus imponendis.

PRo modo, & qualitate suspicionis pœnæ etiam huiusmodi Insordescentibus sunt imponendæ, nam leuiter suspectus dimittitur cum solis pœnitentiis salutaribus, vt *suprà* vidimus ex Genuens. *quæst. proxima.* 47.

Si verò sit suspectus vehementer poterit condemnari grauioribus pœnis, & in specie pecuniariis, vti attestatur Simanch. *de Cath. Instit. tit.* 27. *num.* 5. & Scacc. *de Iud. cap.* 98. *num.* 29. & in his plurimum potest Iudicis arbitrium teste Menoch. *de arbitr. iud. casu* 416. *per tot.* Ita tamen vt semper de more huiusce Sacrosancti Tribunalis, salutares pœnitentiæ iniungantur.

§. X.

Quomodo Confessarij se gerere debeant cum Insordescentibus.

IN hac materia imprimis Confessarius debet diligenter, animaduertere an Insordescens in excommunicatione Catholicè sentiat de clauibus Ecclesiæ, nam si non rectè 48.

 sentit,

sentit, vtique habendus est, non solum pro hæretico mentali, sed etiam pro hæretico externo, excommunicato excommunicatione Bullæ Cœnæ Domini.

Quamuis enim, vt hæresis dicatur externa requiratur signum extrinsecum manifestatiuum hæresis, vt vidimus *tit.* 1. & in casu nostro non videatur adesse, nisi omissio petitionis absolutionis negligentia, & actus negatiuus.

49. Attamen insordescentia in excommunicatione, cum consistat in perseuerantia, ea non dicitur consistere in sola negatione, & actu negatiuo, & si etiam in solo actu negatiuo consisteret, adhuc etiam ij actus à DD. nostris habentur pro sufficientibus ad efficiendum, quod hæresis mentalis transeat in externam, & subiaceat iudicio Ecclesiæ, ita Sanch. *in summ. lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 16. & post eum Filliuc. *quæst. Moral. tom.* 2. *tract.* 21. *cap.* 6. *n.* 191. Layman. *in summ. lib.* 2. *tract.* 1. *c.* 14. *n.* 4. vbi bene declarat, quando pura omissio sit sufficiens signum externum hæresis.

Et in hoc casu non sufficit absolutio ab excommunicatione, in qua insorduit, sed vlterius absoluendus est ab excommunicatione Bullæ Cœnæ lata, in hæreticos.

Vbi verò insordescens in intellectu errorem non habuerit, interrogandus erit de causa Insordescentiæ, an dicto tempore claues Ecclesiæ vere contempserit, pro vt de iure præsumitur, Ricciull. *de iure person. extra Ecclesiæ gremium existentium, lib.* 4. *c.* 7. *n.* 17.

Mox (sublata tamen semper censura à Iudice qui eam tulit, vel ab illius delegato) monebit Confessarius pœnitentem, quàm timenda sit excommunicatio cum per eam fidelis à corpore Christi separetur, *c. nihil* 11. *quæst.* 3. & de familia Christi transeat in familiam Diaboli, cuius fit vilissimus seruus, cap. *audi,* 11. *q.* 3. & ob id communiter dicitur, quod excommunicatus relinquitur Diabolo, vt ouis Lupo, latissimè Azeued. multa cumulans ad leges Nouæ Recompil. *lib.* 8. *tit.* 5. *de los Descomulgados, leg.* 1. *n.* 43. *& pluribus seq.*

Tandem satisfactionem pœnitenti iniunget congruam, qualitati, & circunstantiis insordescentiæ prædictæ.

TITVLVS IX.

De Obligatione denunciandi.

SVMMARIVM.

1 *Hæretici sunt denunciandi Inquisitoribus sub pœna excommunicationis, & peccati mortalis.*

2 *Locus insignis Deuteron. & seq.*

5 *Suspecti de hæresi sunt denunciandi. & seq.*

7 *Leuiter suspectus an sit denunciandus, & seq.*

9 *Filius patrem hæreticum, & Maritus vxorem denunciare tenetur & seq.*

11 *Filius denuncians patrem Hæreticum euitat pœnas.*

12 *Pater suspectus de hæresi est denunciandus, & seq.*

14 *Patres Malefici sunt denunciandi.*

15 *Vxor (si vir sit terribilis) excusatur à denunciatione.*

16 *Hæretici occulti, etiam omissa correctione fraterna sunt denunciandi, vbi quid de suspectis de hæresi, & in specie de blasphemis, sortilegis & Confessariis sollicitantibus, & reprobatur opinio Fagundez & aliorum, & aliqua ponuntur pro validitate constitutionis, Soc. Iesu, de aperiendis defectibus singulorum Rectori, vti Patri omissa correctione fraterna, & seq.*

19 *Confessarius non tenetur denunciare hæreticum nisi hæreticus ad eum accederet animo eum peruertendi, & seq.*

22 *Quodcumque aliud secretum non excusat à denunciatione.*

23 *An hæreticus emendatus sit denunciandus.*

25 *Non denunciantes vi edictorum incurrunt excommunicationem ipso facto, & forma Edicti fidei ponitur eo modo quo S.C. ordinauit illud in Inquisitionibus Italiæ publicari.*

26 *Omnes subsunt Inquisitoribus.*

27 *Denunciationes sunt faciendæ in scriptis.*

28 *Edictum Inquisitorum comprehendit etiam Reges.*

29 *Et num comprehendat Officiales Papæ.*

30 *An vi edicti quis teneatur denũciare seipsũ.*

31 *Qui à persona fide digna audiuit num teneatur denunciare.*

32 *Mulier, quæ habet nomen Maleficæ an sit denuncianda.*

34 *An hoc edictum sit perpetuum, & obliget cum periculo vitæ, vel famæ, & quomodo se gerere debeant in denunciatione Monialis & virgo honesta, & quid cessante præsumptione edicti.*

35 *Qui teneant denunciationem faciendam Inquisitoribus de necessitate.*

36 *Contraria sententia de Iure est verior, & qui eam teneant.*

37 *Rationes pro hac sententia.*

38 *Consilium quod huiusmodi causæ ab Episcopis Inquisitoribus remittantur.*

39 *Doctrina Castri Palai, procedit secundum consuetudinem Hispaniæ.*

40 *Quid agendum, vbi ex consuetudine à solis Inquisitoribus processus formatur.*

41 *Non denunciantes cum teneantur an sint suspecti de hæresi, & quali suspicione, & seq.*

43 *Metus cadens in constantem virum excusat non denunciantem.*

46 *Etiam*

§. I.

An Hæretici sint denunciandi.

1. HÆreticos non occultandos, sed fidei Iudicibus denunciandos omnes vno ore dixerunt, quos longa serie allegant Farin. *de hæresi, quæst.* 197. *num.* 35. & Sanctarellus *in eodem tractatu, cap.* 9. *dub. vnico, num.* 2. & ad hoc

2. Pulcherrimus est scripturæ Sacræ locus *Deuteron. cap.* 13. *vers.* 6. vbi dicitur, *Si tibi persuadere voluerit frater tuus, vel filius, vel vxor, vel amicus clam dicens: Eamus, & seruiamus diis alienis, non Acquiescas ei, nec audias aut parcat ei oculus tuus, vt miserearis, & occultes eum sed statim interficies: sit primum manus tua super eum, & postea omnis populus mittat manum.* Ex quo textu colligitur talem accusandum, vt postea interficiatur, & licet videatur loqui tantummodo de Apostasia à fide, & Idololatria, attamen intelligendus est etiam de hæreticis, quoniam, vt notauit Simanch. *titul.* 19. *Cath. Inst. num.* 5. & Sanctarellus, *d. c.* 9. *num.* 1. Sanctus Hieron. August. & alij Patres, hæreses, & aliena ab Ecclesia dogmata, vocãt deos

3. alienos. Et sanè cùm hæresis crimen ad perniciem tendat reipublicæ, & naturali ratione quælibet persona, cum sit pars, totius Reipublicæ succurrere teneatur, ex hoc eodem naturalis rationis fonte orietur obligatio denunciandi, vti post, D. Thom. Salon. Bann. Arragon. Sot. & alios quos allegat, peregregie docuit Genuens. *in Praxi Archiepiscopali Neapolit. cap.* 18. *n.* 1. Tenetur autem quilibet, &

4. sub pœna peccati mortalis, & excommunicationis, vti habetur in Bulla Greg. IX. Incipiente, *Excommunicamus*, Innocentij IV. Incipiente *Nouerit*, quæ habentur in fine Directorij, inter literas Apostolicas pro S. Officio, de qua excommunicatione *infrà* cum de edicto nostri Reuerendiss. Patris Inquisit. in hac materia edito.

§. II.

An suspecti de hæresi sint denunciandi.

5. ETiam suspectos de hæresi esse denunciandos, tradidere communiter DD. Farin. *vbi supra, qu.* 197. *n.* 35. Martinus Delrius *disquisit. magicarũ, lib.* 5. *sect.* 4. vers. 6. *tenetur*, vbi de obligatione denunciandi sortilegos, Lælius Zechius *in summa, in tract. de fide*, Rubr. *de hæresi, cap.* 11. *n.* 12. vbi de obligatione denunciandi fautores hæreticorum, retinentes libros prohibitos, sortilegos, de quibus est text. *l. quicumque Codice de Malef. & Mathem.* cuius hæc sunt aurea verba, *Quicumque Maleficiorum labe pollutum audierit, deprehenderit, occupauerit, illico ad publicum pertrahat, & Iudicum oculis communis hostem salutis ostẽdat*, & ibi latissimè hoc idem probauit Binsfeld in comm. huiusce legis, & proferentes propositiones hæreticas, & scandalosas, quod in vers. *Ampliatur etiam*, extẽdit idem Zach. 6.
ad proferentes dictas propositiones ioco, quoniam vt ait ipse, Ecclesia non iudicat de occultis, *cap. Erubescant, dist.* 32. quod etiam voluit Farin. *vbi suprà*, vers. *Adde*, Sanch. *ad præcepta Decalogi, lib.* 2. *c.* 32. *num. vltimo*, & Lazar. *de blasph. quæst.* 12. *fere per tot.* vbi loquuntur de obligatione denunciandi Blasphemos hæreticales, Genuens. *in praxi, dicto cap.* 18. *num.* 10.

Benè Valer. *de diff. vtriusque fori* in verbo *hæresis, diff.* 2. vbi de negante fidem ore, non autem corde, qui non potest dici hæreticus, quod est denunciandus Inquisitoribus, & exemplificat in Christianis existentibus in Terris Turcarum negantibus Deum ob metum.

Et de hoc dubitari non potest stantibus edictis Inquisitorum, in hac materia de ordine Supremi Tribunalis publicatis.

Dubium tantummodò hoc loco oriri potest, num etiam leuiter suspecti de hæresi, puta semel in ira tantùm, vel bis blasphemantes 7.
sint Inquisitoribus, de necessitate denunciandi, in qua re

Genuens. *in Praxi, dicto cap.* 18. *num.* 10. dixit veritatem esse in hac difficultate, quod soli suspecti de hæresi vehementer, vel violenter tantummodo sunt denunciandi, non autem suspecti etiam leuiter, & Genuens. *loco cit.* sequitur Lazar. *de Blasph. qu.* 12. *num.* 32. & eandem opinionem tenere videtur Alphons. à Castro *de iusta hæret. punit. lib.* 2. *c.* 25. *circa finem*, & Sanctarellus *de hæresi, c.* 9. *dub. vnico, n.* 16. vers. *Quartò non tenetur quis* vbi ad hoc allegat Nauarrum, *cons.* 3. *de hæreticis.*

Verùm, quidquid sit de horum DD. traditione, Contrarium omnino tenendum est 8.
stantibus edictis Inquisitorum, quæ loquuntur generaliter, & sine distinctione de suspectis de hæresi, vnde etiam videntur generaliter, & sine distinctione intelligenda, maximè cum suspicio leuis, in hoc crimine habeatur pro legitima, ad effectum saltem cogendi taliter suspectum, ad abiurandum de leui, iuxta text.

in cap. accusatus in principio de haeret. in 6. & ita practicatur quotidie in S. Officio; à qua praxi certè nefas esset recedere.

§. III.

An Filius Patrem, & vxor maritum, denuntiare teneantur.

9. IN hac difficillima quaestione, Abulens. *in caput. 13. Deuter. quaest. 3. Simanch. de Cath. instit. tit. 39. num. 37.* & *seq. & in tract. de Patre haeretico, num. 14. & seq.* tenent nullo modo teneri filium ad denunciandum Patrem haereticum, quod ob rationis similitudinem dicerent etiam de vxore respectu viri, cùm sint vna Caro, & hanc eandem sententiam tenuisse videtur, Genuens. *in praxi Archiepiscopali Neapol. cap. 18. n. 9.* & Gutier. *canon. q. lib. 1. cap. 11. num. 57.*

10. Verum in contrarium est communissima DD. sententia, teneri scilicet filium, & vxorem ad denunciandum Patrem haereticum, vel virum haereticum, ita docuerunt Pegna *ad Director. sub litera B. com. 15. p. 2.* Ludouicus à Paramo, *de Orig. S. Officij lib. 3. q. 8. num. 83.* Farin *de haeresi, quaest. 197. num. 40.* vbi, quod haec opinio sine dubio est verior, Suar. *de fide disp. 20. sect. 4. n. 21.* Lelius Zechius *de casibus reseruatis, casu 2. num. 2.* vers. *amplatur*, Sanctarell. *de haeresi, cap. 9. num. 14.* vbi omnes alij DD. antiquiores allegantur, Diana, *resol. moral. 1. p. tract. 4. resol. 4.*

Didacus Cantera videndus *in suis quaest. crim. quaest. 5. de reo, num. 3.* vers. *in hoc cadit illa quaestio.*

Colligitur haec conclusio ex loco illo Deuteron. *cap. 13.* de quo *in 1. quaest.* & ex eo quod obedire nos oportet, magis Deo quam hominibus.

Et si dicatur ex hac denunciatione grauissimum infamiae damnum filiis parari, ob poenas in filios haereticorum latas à Sacris Canonib. de quibus dixi, *in tit. de poenis haereticorum.*

11. Respondendum est filium Patrem haereticum deferentem, euitare omnes poenas filiis Haereticorum inflictas, vti docuere Pegna *dicto com. 15.* & Sanctarell. *vbi suprà num. 15.* qui alios allegat, quibus adde, Suarez. *de fide, disp. 20. sect. 4. n. 22.*

Et sane si haec obligatio denunciandi arctat filium, & vxorem, patet quid sit dicendũ de aliis coniunctis, vti de fratre &c.

12. An autem, quae dicta sunt de Patre haeretico habeant locum in Patre, vel Marito suspectis de haeresi dubitari potest, in qua re

Aliqui viri docti tenuerunt ea non militare in Patre, & marito de haeresi suspectis ac proinde eos à filio, vel vxore minimè esse denunciandos. Mouentur ex pulcherrima traditione Abbatis, *c. inter sollicitudines de purg. can. num. 6.* quae etiam communiter approbata est à DD. prout attestantur Ricciullus *de iure person. extra Eccles. gremium exist. lib. 5. c. 19. num. 27.* & Sanctarellus *de haeresi, cap. 33. n. 6.* traditio autem est, quod statutum, & dispositio loquens de haereticis non habet locum in suspectis de haeresi, at DD. loquentes de filio, & vxore obligatis ad denunciandum, loquuntur de Patre, & viro haereticis, igitur illorum traditio non debet extendi ad eosdem tantùm de haeresi suspectos.

Et quamuis haec opinio sit satis probabilis, & summa aequitate nitatur, attamen contrariam opinionem veriorem esse arbitror, tum quia eadem militat ratio in haereticis ac in suspectis de haeresi, tum quia edictum nostrum, loquitur de suspectis de haeresi denunciandis & dum loquitur de personis obligatis ad denunciandum, loquitur per verba generalissima. *Commandiamo à tutte, & ciascuna persona, &c. di qualunque conditione &c.* igitur generaliter est intelligendum, vt comprehendat etiam filium, & vxorem, ita in terminis similis edicti Inquisitoris Brixiensis, quod ob illa verba generalia comprehẽdat etiam Patrem, & quamlibet aliam personam coniunctam, docuit Zechius *de casibus reseruat. casu 2. n. 2.* vers. *Ampliatur secundò.* 13.

Et in terminis nostris, Lazarius *de Blasphemia q. 12. 57.* sequutus Comitol. *q. moral. lib. 4. q. 8.* dixit, filium cogi posse ob edicti Inquisitoris Papiensis generalitatem ad denunciandum Patrem blasphemum, & tamen blasphemus non est haereticus, sed de haeresi suspectus, ad summum vehementer, & Lazar. sequitur Diana, post haec scripta visus *d. tract. 4. resol. 6.*

Petrus Binsfeld. *de Confess. Malefic. membro 2. post principium* §. pro parte negatiua, dixit, Parentes teneri denunciare filios Maleficos, & è contra, & tamen malefici sunt tantummodò suspecti de haeresi, & de filia quod matrem maleficam teneatur denunciare voluerunt, Lazar. & Comitolus *vbi suprà.* & latiùs, de eadem filia quod Matrem Veneficam teneatur denuntiare, Homob. de Bonis noster Cremonensis *disquisitionum moralium, tom. 1. tract. 7. de primo praecepto decalogi, c. 3. quaest. 16. ferè per totum.* 14.

Pegna *ad director. p. 2. comm. 78.* vers. *at non videtur*, Vbi putat vxorem excusandam, si nõ denunciat maritum suum, ex eo quod comedat carnes in diebus prohibitis, si eius maritus sit terribilis, & sic vt ipse ait ratione timoris, igitur signum est, quod secluso timore teneretur denuntiare, ex sententia huius doctissimi viri, Marius Alter. *de censuris, tom. 1. lib. 5. disp. 2. cap. 5.* vers. *Praeterea.* 15.

Et ex his patet responsio ad rationem in contrarium,

contrarium, nam, & militat eadem ratio, in hæreticis, & suspectis de hæresi, & DD. in hac materia loquuntur de vtrisque promiscuè.

§. IV.

An denunciationem debeat præcedere fraterna correctio.

OMissis plurimis, quæ circa hanc Quæstionem videri possunt apud Sanctarellum *de hæresi, cap.* 9. *dub.* 5. *n.* 5. & Suar. *de fide disp.* 20. *sect.* 4. *n.* 11. qui fusissimè quæstionem hanc examinant.

16. Dicendum est hæreticos, etiam occultos statim denunciandos esse, omissa omnino correctione fraterna, *infr.* enim videbimus quid sentiendum de suspectis de hæresi, conclusionem hanc tenent plurimi DD. antiqui, quos latissimè allegat, & sequitur Farin. *de hæresi, quæst.* 197. *n.* 39. Suár. & Sanctarellus, *vbi suprà*, numquam enim sperandum est, eum qui ausus est se opponere Ecclesiæ vniuersali corrigendum esse per meam monitionem, latissimè etiam Pegna, *p.* 2. *ad Director. comm.* 18. *per tot.* qui quamuis dicat præmittendam correctionem fraternam, cum eo qui protulit blasphemiam, vel verba hæreticalia, si mihi non constet hunc esse hæreticum, attamen subiungit id intelligendum esse seclusis edictis Inquisitorum, vigore quorum coguntur præcisè fideles ad denuntiandum, latissimè Sanctarellus *vbi suprà, n.* 8. *& præcedentibus*, vbi respondet ad plures obiectiones, quæ contra conclusionem fieri possent.

17. Sed quoniam in conclusione dixi, *etiam occultos*, dubitari potest, num si ego solus sciam Petrum esse hæreticum, nec aliter eius hæresim probare possim, tenear illum denunciare Iudicibus fidei, in qua difficultate quidquid dixerit Ioan. Andr. *in cap. nouit. de iudiciis.*

18. Dicendum est talem esse vtique denunciandum. Ratio est, quia quamuis delictum probari nequeat, superior vigilabit, & potest esse quod contra prædictas personas adsint aliæ denunciationes ex quibus fortasse de facili possit deueniri ad torturam, & ad alia iuris remedia, Ita Genuens. *in praxi Archiep. Neapol. c.* 18. *n.* 5. Sanctarell. *vbi suprà, n.* 2. Suar. *de fide disp.* 20. *sect.* 4. Lælius Zecchius, *dicto casu* 2. *n.* 2. vers. *ampliatur prædicta conclusio*, Lazar. *de Blasph. q.* 12. *n.* 54. & alij plurimi, quos allegat, & sequitur Farin. *de hæresi, dicta q.* 197. *n.* 36. Scacc. *de Iud. lib.* 1. *cap.* 56. *n.* 4. alios *infrà* retuli, *n.* 31.

Atque hæc quo ad hæreticos procedunt de plano. Difficultas est, num idem dicendum sit de suspectis de hæresi.

In qua re dicendum est, quod stantibus edictis Inquisitorum etiam suspecti de hæresi denunciandi sunt omissa correctione fraterna, ita in blasphemis, Peg. *p.* 2. *in direct. comm.* 18. *in Confessariis sollicitantibus*, Rodericus à Cugna *de Confess. sollicitantibus, q.* 18. *num.* 11. vbi Freitas *in addit.* post Henriquez *in summ. lib.* 6. *cap.* 17. *num.* 4. *sub litera E*, & Ludouic. à Paramo *de orig. S. Inquisitionis, lib.* 3. *cap.* 10. *n.* 4. & in sortilegis, Martin del Rio, *disquisit. Magic. lib.* 5. *sect.* 4. *num.* 6. optimè Turrianus *in suis selectis disputationibus*, 1. *p. disput.* 30. *in Censura Propositionum Centuria* 2. *dub.* 24. vbi quod contraria opinio in praxi nullo modo est admittenda, bene Freitas videndus ad Roderic. *de Confess. sollicit. d. q.* 18. *n.* 30. & pluribus sequentibus, vbi voluit non esse præmittendam correctionem fraternam *in Confess. sollicit.* licèt probabiliter, posset quis arbitrari eum ex dicta correctione emendãdum, quidquid in contrarium voluerit Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 1. *c.* 34. *n.* 57.

Probatur, quia ad sunt edicta Inquisitorum, id expressè præcipientia fundata in communi omnium doctrina, quod correctio fraterna, in delictis tendentibus particulariter contra bonum commune debet omitti, Molfes. *in sum. tract.* 1. *c.* 17. *num.* 14. Roder. *d. qu.* 18. *n.* 12. qui alios allegant. At delicta ex quibus oritur hæresis suspicio particulariter contra bonum commune tendunt.

Secundò, quia non debet audiens aliquem blasphemantem iudicare ipse, quod cum illa blasphemia non sit cõiuncta Hæresis, quia potest esse quod talis blasphemans sit de aliis blasphemiis denunciatus, ac de aliis etiam criminibus ex quibus vehemens, vel violenta hæresis oriatur præsumptio, vnde iudicium hoc relinquendum est Inquisitoribus, & taliter audiens omnino denunciare debet.

Tertiò, quia duplex est denunciatio alia Euangelica, alia iudicialis, ante Euangelicam, quæ fit ad emendationem fratris præmittenda est correctio, non autem ante iudicialem, quæ tendit ad punitionem, & exemplum aliorum: denunciatio autem in edictis præcepta est iudicialis, ita arguit, & bene P. Diana *resol. Moral. p. tract.* 4. *resol.* 2.

Quartò, in specie de Confessario sollicitante sic arguo, si Summus Pontifex, voluit fœminam complicem, quæ scilicet sollicitanti Confessario consensit, teneri omnino huiusmodi Confessarium denunciare, multò magis voluit Summus Pontifex eam obligare ad denunciandum prætermissa correctione fraterna.

Neque hoc loco in contrarium adduci possunt, quæ solent in medium afferri contra Regulam Reuerendorum PP. Societatis Iesu, qua ad maiorem humilitatem sociorum conseruandam, statutum est, vt quiuis peccatum alterius extra confessionem ad superiorem deferat

deferat omissa correctione fraterna, quam latissimè vti iuri naturæ, & diuino contrariam impugnauit Lorca in 2.2. *quæst.* 33. *art.* 3. *sect.* 2. *disp.* 47. *num.* 8. *& seq* & quidam M. Angelus Mansique Generalis ordinis Cisterciensis, in peculiari allegatione super hoc confecta, de qua meminit Hieron. Roder. *in quæst. Regul. Resol.* 36. *num.* 5. *num.* 3. vbi quod horum DD. opinio visa fuit probabilior toti Academiæ Salmaticensi die 24. Aprilis 1627.

Nam verè falsa est illorum DD. sententia, prout eam latissimè impugnarunt vna cum omnibus rationibus Lorcæ, Coninch videndus *de fide, spe, & charitate, disp.* 28. *dub.* 12. & Suar. *tom.* 4. *de relig. tract.* 10. *lib.* 10. *cap.* 7. *pluribus seq.* nullamque difficultatem probabilem habere videtur memorata constitutio in ingressis post eam conditam, & de ea habitam specialem notitiam, Coninch *vbi supra, num.* 209. & Bann. 2. 2. *q.* 3. *art.* 8. *dub.* 2.

Vlterius constitutio illa non loquitur de denunciatione iudiciali, de qua loquuntur edicta Inquisitorum neque de delictis tam perniciosis toti Reipublicæ sicuti sunt contenta in memoratis edictis.

Ex quibus patet non esse curandum de opinione Fagundez, Ioan. de la Cruz. Reginaldi, & Peirini, quos refert Diana *dicta Resol.* 2. qui voluerunt ante denunciationem Confessarij sollicitantis posse præmitti correctionem fraternam.

Nam vere horum DD. opinio penitus omnia edicta Inquisitorum destrueret, non tamen negarem stante horum DD sententia, posse ob non denunciationẽ huiusmodi Confessarij excusari non denunciantem ab excommunicatione, de qua in edicto, licet omnino existimem aliis pœnis etiam rigorosis eum mulctandum. Circa hanc materiam Correctionis fraternæ in nostro Tribunali videat omnino Benignus lector Illustrissimum D. meum Transmieram *in suo Doctissimo & eruditiss. Tract de Obligat. Denunciandi Hereticos & suspectos de Heresi quæst.* 9. *per totam* vbi per multas sectiones, & multa capita vniuersam hanc materiam cumulatissimè enucleauit. Videatur etiam Pater Albergh. *in Manuali Inquisitorum c.* 37. *per totum.*

§. V.

An si sub magno secreto sciam, aliquem esse hæreticum, tenear illum denunciare.

IN hac re quoniam duplex est secretum, aliud Sacramentalis confessionis, alterum omne aliud secretum naturale, duplex quoque potest esse dubitatio.

19. Et quoad secretũ Sacramẽtalis cõfessionis Albericus *in Rubr. Cod. de hæreticis, num.* 8. & quidam Rainerius, quem allegat Archid. in c. *Sacerdos, de pœnitentia distinct.* 6. voluerunt Confessarium teneri reuelare hæreticum, quem talem scit ex confessione ipsius Sacramentali, subdit etiam Archid. *eo loco*, quod si hæreticus, qui Cõfessario peccata sua confessus est sit impœnitens, tutius erit vt Confessarius adeat Episcopum, & ei dicat, Vigila super gregem tuum, quia lupus est in grege.

Contrarium tamen omnino est sentiendum, & contra eundem Albericum tenuerunt Theologi omnes *in* 4. *sent. dist.* 21. sed maximè Scotus *quæst.* 2. *in respons ad secundum argumentum*, vbi dixit carmen illud Iuristarum esse falsum. 20.

Est hæresis crimen, quod nec confessio celat.

Magister Faber Fauentinus præclarissimus temporibus nostris Theologus, & olim meus in Patauino Gymnasio Preceptor, à quo etiam insignia Magisterij in Sacra Theologia in vniuersitate prædicta Patauina accepi de anno 1616. *in suo tractatu de pœnit. disp.* 34. *cap.* 4. *num.* 72. Suarez *de fide, disp.* 20. *sect.* 4. *num.* 16. Simanch. *de Cath. Instit. tit.* 42. *num.* 14. *& tit.* 3. *in Rubr. de absolutione, num.* 5. vbi consulit Confessario, quod vbi non possit persuadere hæretico pœnitenti, quod vadat, ad se denunciandum Inquisitoribus, ipse Sacerdos vadat ad dictos Inquisitores, vt dent eis facultatem eum absoluendi; attamen Inquisitores hoc non possunt facere, vt vidimus, cum de excommunicatione lata in hæreticos, vbi etiam, quid in hoc casu facere debeat Confessarius, latissimè Lud. à Paramo *de Orig. S. Inquisitionis, lib.* 3. *qu.* 8. *num.* 86. *& seq.* Farin *de hæresi, quæst.* 197. *n.* 48. *& de indic. & tortura, quæst.* 51. *n.* 100. Sanctar. *dicto c.* 9. *n.* 17.

Si tamen aliquis hæreticus, accederet ad Confessarium non animo confitendi peccata, sed peruertendi Confessarium, & inducendi ad hæresim, tunc talis Confessarius teneretur denunciare illum hæreticum, quia talis non est Sacramentalis confessio, sed modus occultè dogmatizandi, ita pulcherimè tradidit Genuens. *in Praxi Archiep. Neapol. cap.* 18. *n.* 16. qui alios allegat. 21.

Quo verò ad alias species, seu genera secreti, dicendum est hæreticum esse denunciandum, etiam si illius hæresim sciam sub magno secreto, etiam iurato, ita Suarez. *de Fide, dicta disp.* 20. *sect* 4. *num.* 17. & Sanctarellus, qui alios latissimè allegat, *dicto cap.* 9. *num.* 10. vbi ampliat hoc procedere etiam si quis alteri diceret, manifesto tibi hoc sub confessione, nam hæc confessio non est Sacramentalis, nec talis manifestans, habet animum cõfitendi, ita Nauar. Caiet. Sot. & alij *ibi* allegati. 22.

Ratio

Rationem huius conclusionis assignat. Suar. *vbi suprà*, quia omne aliud secretum, excepto secreto confessionis est mere humanum, & ex priuato pacto tacito, vel expresso inter loquentem, & audientem nascitur, & ideo non potest obstare legi superioris præcipienti denunciationem, atque ita etiam docuit Pegna. *p. 2. comm.* 18. & Farin. *dicta quæst.* 197. *n.* 50. Idem dic de suspectis *de hæresi*, Diana *resol. Moral parte* 1. *tract.* 4. *Resolut.* 24. vbi alios allegat.

§. VI.

An hæreticus emendatus sit denunciandus.

23. SOtus *de Iust. & iure, lib.* 3. *quæst.* 5. *art.* 5. & alij alleg. latissimè per Sanctarellum *de hæresi, c* 9. *n.* 12 tenuerunt hæreticum emendatum nullo modo esse denunciandum, & hosce auctores, videtur sequi Genuens. *in Praxi, c.* 18. *n.* 6. *dubio* 4. vbi dixit, quod si pro certo habeatur hosce hæreticos esse emendatos, non sunt denunciandi.

24. Attamen verior est contraria opinio, (licet prima probabilitate non careat) quam tenent doctissimus Suarez *de fide disp.* 20. *sect.* 4. *n.* 13. Farin *dict. q.* 197. *n.* 52. & Sanctarell. *dicto c.* 9. *n.* 11. Freitas ad Roder. à Cugna, *de Confess. sollicit. q.* 18. *n.* 39. qui alios allegat. Ratio huius conclusionis est, tum quia tales hæretici possunt fingere se emendatos, tum quia fortasse alios infecerunt hæretica pestilentia, vel ab aliis fuerunt infecti, & necessarium est, vt hoc innotescat iudicibus fidei.

§. VII.

De edicto Eminentissimi, & Reuerendissimi D. Cardinalis Episcopi nostri, & Reuerendissimi Patris Inquisitoris.

QVam iustè, & sanctè edicta hæc ab Episcopis, & Inquisitoribus publicari soleant colligi potest ex traditis per Ludouicum à Paramo *de Origine Sancti Officij, lib.* 3. *quæst.* 5. *Rubr. de edicto fidei*, vbi latissimè Simanch. *de Cath. instit. titul.* 19. *num.* 12. Lazar. *de blasphem. quæst.* 12. *num.* 16. *& sequ.* & aliis infrà allegandis, Nonnulla autem ad nostri edicti clariorem intelligentiam circa illius verba notabimus. Sed prius edicti totius formam præmitto eo modo, quo ex S. C. S. Officij de vrbe præscripto solet in Italia publicari.

EDITTO GENERALE DEL S Officio di Cremona.

Noi Pietro Campori per Diuina Misericordia Prete Cardinale di Santa Chiesa del Titolo di S. Tomaso in Parione, Vescouo di Cremona, & Conte &c. &

Noi Frà Vincenzo Preti da Serraualle dell'Ordine de Predicatori, Maestro di Sacra Theologia, & Inquisitore Generale di Cremona, e sua Diocesi, dalla S. Sede Apostolica contro l'heretica prauità specialmente Delegato.

DEsiderando come ricerca il carico di questo S. Officio à Noi imposto, che la Sacrosanta Fede Catthololica senza la quale è impossibile piacere à Dio, in questa nostra Giurisditione da ogni hereticale contagio intatta, & pura si conserui, con auttorità Apostolica à Noi concessa, in virtù di Santa Obedienza, & sotto pena di Scommunica di lata sentenza oltre le altre pene da Sacri Canoni, Decreti, Constitutioni, & Bolle de' Sommi Pontefici imposte: Comandiamo à tutte & ciascuna persona di nostra Giurisditione di qualunque conditione, stato, grado, ò dignità così Ecclesiastica, come secolare, sia quanto si voglia grande, che frà dodeci giorni prossimi, de' quali i primi quattro assegnamo per il primo, gl' altri quattro immediati per il secondo, & gl' vltimi quattro per terzo vltimo, & perentorio termine, debbano al S. Officio di questa Città, ò all'ordinario reuelare, & notificare giuridicamente, tutti, & ciascuno di quelli, de quali sappiano, ò habbiano hauuto, ò haueranno notitia.

Che siano Heretici, ò sospetti, ò diffamati di heresia, ò credenti, ò fautori, ò ricettatori, ò defensori loro, ò habbiano adherito, ò adheriscono à riti de Giudei, ò Maometani, ò de Saraceni, ò de Gentili, ò habbiano Apostatato dalla S. Fede Christiana ò in qualunque modo espressamente, ò tacitamente habbiano inuocato, ò inuochino il demonio, ò gli habbiano prestato ò prestino honore, ò habbiano hauuto parte, ò si siano ingeriti, ò s'ingeriscono in qual si sia esperimento di magia, ò negromantia, incantesimi ò altre simili superstitiose attioni, & massime con abuso di cose Sacre.

Che con Sacrilego ardire, non essendo Sacerdoti, s'habbino vsurpato, ò si vsurpino di Celebrare Messe, ò habbiano presunto, ò presumano di Ministrare il Sacramento della Penitenza à i Fedeli di Christo.

Che

Che habbiano abusato, ò abusino il Sacramento della Penitenza contro i Decreti, & Constitutioni Apostoliche.

Che habbiano Celebrato, ò Celebrino occulte conuenticole in materia di Religione.

Che contro Dio, ò suoi Santi, & particolarmẽte contro la Beatissima Vergine Maria proferiscono bestemmie hereticali.

Che habbiano impedito, ò impediscano l'Officio della S. Inquisitione, ò habbiano offeso, ò vero offendano alcun testimonio, ò Denuntiatore, ò Ministri di essa.

Che habbiano tenuto, ò tengano libri, ò scritti, che contenghino heresie, ò libri di Heretici, che tratti no di Religione senza auttorità della S. Sede Apostolica ò che gli habbiano letti ò stampati, ò fatti stampare, ò difesi, ò leggano, stampino, facciano stampare ò diffendano sotto qualsi voglia pretesto ò colore ouero libri di negromantia, magia, ò contenenti incantationi sortilegij, & simili superstitioni massime con abuso di cose Sacre.

Dichiarando, che per la sopradetta espressione de' casi da Noi specificati da reuelarsi come sopra non escludiamo gl' altri casi spettanti al S. Officio, che per altro ne' i Sacri Canoni, Decreti Constitutioni & Bolle de' Sommi Pontefici, sono compresi.

Et dalla detta Scommunica, & pene, nelle quali i disubidienti incorreranno, non possa alcuno essere assoluto se non da Noi, ò dal Supremo Tribunale del S. Officio di Roma ne sarà assoluto se prima giuridicamente riuelando i detti heretici, ò come di sopra sospetti di heresia, non hauerà sodisfatto.

Et perche dall' opera de' Confessori in questi particolari dipende grandemente il seruitio di Dio, & il bene priuato, & publico: Comandiamo à tutti li Reu. Confessori, che nel Ministrare il Sacramento della Penitenza, vsino con gli loro penitenti quella diligenza d'interrogationi sopra tutti li sodetti Capi, che stimaranno rispettiuamente necessaria alle persone cosi de principali delinquenti, come de partecipi & consapeuoli in qualsi voglia modo d'essi delitti; Et sotto la detta pena di Scommunica di lata sentenza come di sopra, alli medemi Confessori commandiamo che non ardiscano d'assoluere quelli, che trouaranno delinquenti, ò partecipi, ouero consapeuoli come sopra, ne' supradetti Capi, essendo che sono incorsi nelle Censure della S. Sede à suoi delegati riseruate.

Auuertendo, che à questi nostri precetti non sodisfaranno ne s'intendono sodisfare quelli, che con bolettini, ò lettere senza nome, & cognome delli auttori, ò in altra maniera incerta (delle qualli niun conto si tiene nel Sant' Officio) pretendessero riuelare i delinquenti, che ad ogni modo possono essere sicuri, che saranno tenuti secreti conforme al consueto di questo S. Officio, ne si mettono à necessità di prouare quello, che denunciano.

Et acciò che il presente nostro Editto Generale passi à notitia di tutti, ne alcuno pretenda ignoranza comandiamo in virtù di S. Obedienza sotto pena di Scommunica à tutti li RR. Arcipreti Curati, è Rettori delle Chiese soggette alla nostra giurisdittione, ò a i loro Luogotenenti, che la prima festa doppo la riceuuta d'esso in qual si voglia modo, debbano publicarlo e leggerlo, ò farlo leggere per extensum al suo Popolo in tempo di maggior concorso nelle dette sue Chiese e publicato lo facciano affigere alla Porta Principale delle medesime Chiese ò in altro luogo patente, oue da tutti possa esser veduto e letto il che parimente incarichiamo à tutti i Presidenti de' Monasteri.

Et in oltre sotto le medesime pene, vogliamo siano tenuti ricordarlo al detto suo Popolo ogni anno due volte almeno cioè in vna delle Domeniche di Quaresimo, & in vna dell' Aduento.

Et perche possano obedire com e conuiene à quest' ordine nostro, anzi della Sacra Congregatione douranno hauerne vn Transunto sempre affisso nella Sacrestia delle loro Chiese.

PEr desiderio che habbiamo, che questa nostra Giurisdittione si conserui in quella purità di fede, nella quale, si troua: inherendo al sopradetto Editto, & ad altri ordini della Sacra Cõgregatione, comandiamo sotto pena di Scommunica, & altre arbitrarie.

Che nessuno Corriero, Barcarolo, Mulatiere, ò altro ardisca di portare libri dentro, ò fuori della Città, & altri luoghi à noi sotto posti (etiam per passaggio) se non haueranno la lista de libri, sottoscritta dall' Inquisitore, ò altri, à chi spetta, de' luoghi, onde saranno partiti, & per doue saranno passati sotto pena anco della perditta delli libri, & altre à noi arbitrarie.

Sotto l'istesse pene, & della perdita de i libri, comandiamo che niuno sia chi si voglia, riceua libri portati, o introdotti in qualsi voglia modo in questa nostra giurisditione, ne apra casse balle ò fagotti doue siano libri, ne gli leui di Dogana senza licenza nostra ò de' Nostri Vicarij, & senza hauere prima presentata la lista al S. Officio, o auisandolo, se saranno capitati senza licenza.

Che niuno Mercante ardisca di riceuer libri, ò mandarli fuori, sotto pretesto di merci, ò celati in fagotti, balle, ò casse senza la debita licenza, sotto pena di Scommunica, della perdita de' libri, & delle merci, che saranno con essi mescolate, Et quel che si dice del portar, e riceuer libri, s'intende an co dell' historiette, figure, lunarij, & altre simili carte.

Et tutte le sudette cose comandiamo anco à gli

gli Hebrei, sotto pena di 50. scudi & della perdita de' libri, & robbe come sopra, & altre à noi arbitrarie, respettiuamente.

Comandiamo à tutti li Librari della nostra giurisdttione, sotto l'istessa pena di Scommunica, & altre pene à Noi arbitrarie, che non ardiscano di vendere libri comperati da Hebrei, ò fuori, ò d'entro della Città.

Li Stampatori sotto le medesime pene, & altre à Noi arbitrarie, non stampino cosa alcuna senza nostra licenza Eccettuando gli Editti, & altre cose simili del foro Episcopale, e Secolare, non essendo pregiudiciali al S. Officio.

Li Datiari Doganieri e Portinari, non lascino vscire, ò entrare libri di qualsi voglia sorte senza le liste sottoscritte come sopra. Et se capitaranoo à gli Officij loro senza liste sottoscritte, trattenghino i libri, e siano obligati à darne auiso à Noi, ò alli nostri Vicarij. Et questo comandiamo sotto pena di Scommunica, & altre arbitrarie.

Et in fede di ciò habbiamo fatte le presenti sottoscritte di nostra propria mano.

Dat. dal S. Officio di Cremona à 26. di Ottobre 1639.

P. Cardinalis Camporeus Episc. Cremonen.
F. Vincentius Preius Inquisitor. Cremonen.

Hieronymus Calcinonus Cancell.

Noi Pietro Campori.
Noi Frat. Vincentio.

Forma ista publicandi edictum ab Episcopo, & Inquisitore simul est multum laudabilis, & commendata à Sacra Congregatione, vt in Manuscriptis eiusdem Eminent. D. Cardinalis Camporei reperitur annotatum occasione nonnullarum controuersiarum coram dicta S. Congregatione pendentium inter D. Cardinalem Borromeum Archiepiscopum Mediolani, & Inquisitorem. Hæc verba, die 24. Septembris 1620. *Scribatur Inquisitori pro informatione eique mandetur, vt agat cum Illustrissimo Cardinali vt edicta fiant sub nominibus Archiepiscopi, & Inquisitoris ab eisdemque subscribantur, prout fieri consueuit Cremonæ, & in vniuerso dominio Veneto.*

25. *Sotto pena di Scommunica di lata sentenza.* Ex his verbis colligitur non denunciantes in casibus edicti incidere ipso iure, & facto in excommunicationem, nam excommunicatio de qua in Constitutione Greg. IX. Incip. Excommunicamus, non est latæ sententię, sed ferendæ, vti colligitur ex il'is verbis, alioquin excommunicationis sententia procedatur, ita Pegna, *comm. 2. par. 2.* & Suarez. *de fide, disput. 20. section. 4. num. 28.* Sanchez *in summ. tom. 1. cap. 32. numer. 47. vers. Atque Inquisitores quotannis*, Lazar. *de Blasphem. quæst. 12. numero 18.* Zechius *de casibus reseruatis, casu 2. numer. 2. vers. Mandat ergo*, Sanctarellus *de hæresi, d. cap. 9. numer. 10.* qui omnes loquuntur de excommunicatione lata per edicta Inquisitorum, & Episcoporum in hac materia.

Commandiamo à tutte, e à ciascuna persona &c. di qualunque conditione, grado, stato, ò dignità, cosi Ecclesiastica come mondana, sia quanto si voglia grande. Hæc verba iuri communi consona sunt, nam possunt Inquisitores in causa fidei, contra quoscumque procedere, *cap. vt Inquisitionis de hæretic. in 6.* & dicta verba comprehendunt etiam Reges, ita vt illi etiam denunciare teneantur prout latissimè super dictis verbis edicti disserens probauit Paramus *de Orig. S. Inqusit. lib. 3. quæst. 5. num. 23. & plurimis sequ & num. 40.* vbi refert exemplum Imperatoris Caroli V. æternæ memoriæ, qui iussit Ioannæ eius filiæ ab Inquisitorib. vocatæ, vt coram ipsis de nonnullis fidem tangentibus contra quemdam interrogaretur ne rem protelaret, sed nulla interposita mora deponeret, ne excommunicationem incurreret, tam contra alios, quam contra se, si se etiam in minima re culpabilem sensisset, statimque Serenissima Ioanna deposuit coram Archiepiscopo Hispal. & D. Fernando Valdes tunc Generali Inquisitore. 26.

Debbiano al Sancto Officio, &c. riuelar, & notificar giuridicamente, de hisce verbis, *reuelar, & notificar*, videdus est Ludouic. à Paramo, *loc. cit. dicta quæst. 5. num. 33.* & cum additur, *giuridicamente*, colligitur denunciationem, seu reuelationem hanc debere fieri in scriptis cum expressione nominis denunciantis, & subscriptione illius si sciat scribere, & non denuncians hoc modo, non potest à Confessariis absolui, ita pulcherrimè Genuens. *in praxi, c. 18. n. 2.* vbi vlteriùs addit, quod tales denunciationes non solent recipi, nisi denuncians cum iuramento examinetur, quam praxim iustissimis fulciri rationibus probauit Genuens. *ibi*, Zech. *de casibus reseruatis, casu secundo, vers. declaratur*, Lazar. *de Blasph q. 12. num. 74.* vbi in term. de §. edicti, *Auertendo che*, Ricc. qui bene loquitur in hac materia, *decis. 135. per totam, vol. 2.* 27.

Tutti, & ciascuno di quelli, Hoc decretum, & edictum comprehendit in hac parte, etiam Reges, Principes, & Duces, vti dixit, Suarez. *de fide, disp. 20. sect. 4. n. 24.* licèt contra hos postea non soleat procedi, nisi consulto Summo Pontifice, Pegna *comm. 80. tertiæ partis*, Suar. *vbi suprà.* 28.

An autem comprehendat hoc decretum Episcopos consecratos, & Officiales Papæ, cōtra quos non possunt procedere, cum à solo Summo Pontifice possint iudicari iuxta *c. Inquisitores.* 29.

R

quisitores, de haeretic. in 6. & extrauag. *cum Matthaeus, de haeret. inter communes.*

Dic quod sic, nam Inquisitores contra hosce possunt dicta testium recipere, vt eorum delicta possint Sedi Apostolicae denunciare, ita aliis relatis, Pegna *p. 3. comm. 76.* vers. *Monendi tamen sumus.* Quam tamen Pegnae, & aliorum doctrinam, Suar. *d. disp. 20. sect. 4. num. 25.* intelligit, vt procedat tantùm cum periculum est in mora.

30. Sed an vigore huius edicti, quis teneatur denunciare se ipsum, dic quod non, ita Simanch. *de Cath. Instit. titul. 42. num. 13.* Pegn. *p. 3. comm. 12.* Suar. *de fide dicta sect. 4. num. 18.* latissimè Sanctarell. *de haeresi, cap. 9. num. 18.* qui alios allegat, Diana *var. resol. 1. p. tract. 4. resol. 8.*

De quali sapiano, ò habbino, ò haueranno notitia.

31. Quid si audiuerit quis à persona fide non digna, aliquem esse haereticum, an stantibus dictis verbis, teneatur illum denunciare? Et respondendum quod non, ita Cordub. *lib. 1. q. q. 43. dubio secundo, §. sextò, quando,* Guttierr. *canonicarum, quaest. lib. 1. cap. 11. num. 71.* Sanctarell alios allegans *de haeresi, cap. 9. num. 16.* vers. *Secundò, Si quis audiuit,* vbi idem dixit esse dicendum de eo qui non recordatur à quo audiuerit, vel vbi is à quo audiuit nihil certi sciat, & ita etiam videtur sensisse, Farin. qui alios citat *de haeresi, q. 197. num. 51.* tenetur tamen denunciare, qui scit, licet denunciationem non possit probare, Diana qui ad saturitatem alios allegat, *resol. moral. 1. p. tr. 4. resol. 1.* vbi quod, ita seruatur in Supremo Vrbis Tribunali S. Inquisitionis, ex Farin. *de haeresi, q. 185. num. 71.*

O s'ingeriscano in qual si voglia esperimento di Magia &c. Incantesimi, ò simili attioni superstitiose, stantibus his verbis,

32. Dubitari potest, an denuncianda sit mulier, quae habet malum nomen maleficae, ad quam plures concurrunt pro maleficiis, non tamen apparet ipsam fecisse, nisi simplices superstitiones? & dicendum est, quod sic si pluries, & passim ad quorumcumque instantiam id faciat, ita Genuens. *in praxi, cap. 18. n. 14.* Quid autem dicendum sit de muliere, quae ex simplicitate, & ignorantia fecit aliquod sortilegium haereticale, vide Genuens. *vbi suprà, n. 4.* vbi dixit veritatem esse, & ita à doctissimis viris consultum fuisse hanc mulierem, & similes esse priùs monendas, quod si se correxerint, abstinendum à denunciatione, aliàs sunt denunciandae.

Che habbino abusato, ò abusano il Sacramen-
33. *to della Poenitenza.* Circa obligationem denunciandi hos Confessarios sollicitantes ad turpia in confessione, vide quae dixi, in tit. *de Confess. sollicit. quaest. vlt.* vbi DD. allegaui, & Constitutiones Apostolicas, & Decreta Supremi Tribunalis de hac re.

Quo ad alia delicta de quib in edicto nostro videndi sunt tituli particulares huius operis.

Dubitari tandem potest, an hoc edictum 34. sit perpetuum, ita vt obliget mortuo, vel remoto Inquisitore, & dic quod sic, ita in terminis nostrorum edictorum, Suarez *dicta sect. 4. num. 11.* rationémque ibi assignat, nam, inquit, licèt praeceptum videatur ab homine, tamen quia Tribunal à quo procedit perpetuum est, ideo per modum legis perpetuo durat, sicuti tradunt DD. de Bulla Coenae Domini, & hoc idem de his edictis dixit Portel. *in dub. regul. in verbo denunciatio, n. 5.* vers. *Hoc tamen.*

Et in verbo *sollicitare, num. 17.* Fagundez *in secundum praeceptum Ecclesiae, lib. 4. c. 3. n. 31.* & Ioan. Angelus Bossius de Iubileo *in appendice de Confess. sollicit. n. 77. & seq.*

An autem huiusmodi edicta obligent ad denunciandum, cum denunciare obligatus timet sibi ex denunciatione damnum magnum in vita, bonis, & honore. Dic, quod si tractetur de haeretico formali dogmatizante in perniciem Reipublicae, tunc denunciatio omnino facienda est, si verò tractetur tantummodò de suspecto de haeresi denunciando, tunc excusarem sic obligatum, si non denunciat, ita Fagundez *in praecepta Decalogi, tract. 2. lib. 4. cap. 3. num. 31.* Genuens. *in praxi, cap. 18. n. 8.* vbi de haeretico dogmatizante, & de hac materia, vide Lazar. *de Blasphem. quaest. 12. num. 64.* vbi docet quomodo se debeat gerere virgo nobilibus parentibus orta, si sit obligata denunciare, Portel. *in addit. ad Dubia regularia,* verbo *Sollicitare faeminas, n. 22.* vbi de modo, quo Monialis se gerere debet, si à Confessario sollicitetur.

Et an edictum Inquisitorum fundatum super praesumptione obliget cessante praesumptione ad denunciandum? Quamuis vulgata regula sit, legem fundatam in praesumptione non obligare; attamen in hac materia semper ante oculos Confessariorum habenda est doctrina Freitas *in addit. ad tractatum Roder. à Cugna de Confess. sollicit.* quod in his edictis Inquisitorum iudicium discernendi circa suspicionem de fide quae resultat, ex praesumptione edicti, non competit Confessariis sed Inquisitoribus.

§. VIII.

An denuncians suspectum de Haeresi, Episcopo, satisfaciat edicto Inquisitorum.

QVaeritur hoc loco, quid sentiendũ sit de eo, qui in Ciuitate in qua, & Episcopus adest,

adest, & Inquisitor, Confessarium sollicitantem, blasphemum, vel quemlibet alium de hæresi suspectum denunciat Episcopo, an satisfaciat edicto Inquisitorum?

35. In qua re multi tenent necessariò denunciationem hanc fieri debere Inquisitoribus, & in specie Ferdinandus de Castro Palao *in suo opere Morali, tract.* 4. *disp.* 9. *puncto* 10. *numero* 4. vers. Cæterum voluit Confessarium sollicitantem denunciari tantummodò debere Inquisitoribus.

36. Verùm ego semper de iure contrariam sententiam sequutus fui, quam tenuerunt Fagundez *in secundum praeceptum Ecclesiæ, lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 31. P. Diana *resolut. Moral. part.* 1. *tract.* 4. *resol.* 28. Boss. *de Iubileo in appendice de Confess. sollicitant. dubio* 30. *num.* 37. qui alios allegant.

37. Probatur primò hæc sententia ex verbis Bullæ Gregorianæ, in materia sollicit. *mandantes Inquisitoribus, seu locorum ordinariis.*

Secundò probatur, quia per Bullas Apostolicas delegantes cognitionem criminis sollicitationis Inquisitoribus, non intelligitur ablata Iurisdictio, quæ aliàs competebat Ordinariis locorum circa huiusce delicti cognitionem: simul tamen cum Inquisitoribus, igitur etiam ipsis ordinariis poterit hæc denunciatio fieri.

Tertiò, quia in hac nostra Prouincia Mediolanensi, edicta fidei, quæ publicantur emanant sub nomine Episcoporum, & Inquisitorum.

38. Consulo tamen semper Episcopis, vt huiusmodi denunciantes mittant ad Inquisitores, quia in Sancto Officio melius formantur processus ratione secreti, quàm in foris Episcopalibus.

39. Non obstat authoritas Castri Palai, quia ipse loquitur secundùm consuetudinem Hispaniæ, de qua *in Annot. ad primam quæst. Falcodij.*

40. Vbi tamen in Praxi, per consuetudinem receptum est, quod processus ad Sanctum Officium spectantes fiant per solos Inquisitores pro dispendiis euitandis, quam consuetudinem multis Summis Pontificibus, & S.R. Ecclesiæ Cardinal. Supremis Inquisitoribus semper placuisse attestatur Pegna, in suo Tractatu Manuscripto inscripto, *Instructio seu praxis Inquisitorum, lib.* 2. *cap.* 63. *num.* 6. Vtique vel hi rei sunt S. Officio denunciandi, vel saltem Episcopi statim habita denunciatione eam transmittere debent ad Inquisitores vt, prout libuerit, in causa procedant.

§. IX.

An non denuncians hæreticos cum teneatur, sit suspectus de hæresi, & quomodo.

Non denunciantes, cum teneantur, hæreticos, vltra alias pœnas suspecti etiam sunt de hæresi, fautoresque in hoc dicuntur hæreticorum, ita Repertor. Inquisitorum in verbo, *Fautores*, vers. *Item in indicatione*, Decian. *in tract. Criminal. lib.* 5. *c.* 51. *n.* 25. Pegna *ad Director p.* 2. *comm.* 78. vers. *postremò*, Leonard. Duard. *ad Bullam Cœnæ Domini, lib.* 2. *canon. p. q.* 32. *n.* 12. Farin *dicta quæst.* 197. *num.* 38. Sanctarell. *de hæresi, c.* 9. *n.* 19. *circa medium*, qui alios alleg. 41.

Quod maximè locum haberet in Cruce signatis, ad quos ex officio, & ex proprio iuramento munus denunciandi hosce hæreticos spectat, Lazar. *de Blasph. q.* 12. *n.* 12. & Farin. *de hæresi, dicta q.* 197. *n.* 48. 42.

Dubium tamen hoc loco esse potest, nũ hæc suspicio, sit leuis, vehemens, vel violenta, in qua difficultate, Alphons. à Castro *de iust. hæret. punit. c.* 25. *in principio lib.* 2. dixit suspicionem hanc esse violentam. 43.

Verum hæc sententia est nimis rigorosa, vti ex Simancha, & Royas, dixit Pegna *ad Director. p.* 2. *com.* 81. *sub litera D*, vers. *illis* ex Ioanne Royas, possetque tantùm locum sibi vindicare in casu, in quo vltra non denunciationem, adesset inter hæreticum, & non denunciantem, nimia familiaritas, & amicitia, tunc enim contra non denunciantem violenta oriri poterit præsumptio, ita Alphonsus Aluarez, Guerrero *in Thesauro Christian. Relig. titul. de hæret. n.* 9. & Royas qui alios allegat *sing. fidei* 5. *num.* 18.

Lælius Zechius *in summ. tom.* 1. *tit. de fide, Rubr. de hæret. cap.* 11. *num.* 5. vers. *Tertia suspicio, circa principium* voluit suspicionem hanc esse vehementem.

Quod locum tunc sibi vindicare posse optimè dixit Pegna. in dicto vers. *Illis* ex Ioan. Royas, cum nulla adest probabilis causa non reuelandi, vel in iudicio interrogatus eos scienter celaret iuxta doct. Zanchini *de hæret. c.* 5. *n.* 4. ex quo colligitur,

Veram esse doctrinam Leonardi Duardi *ad Bullam Cœnæ, lib.* 2. *canon.* 1. *qu.* 33. *concl.* 1. *n.* 17. qui voluit huiusmodi non denunciantes regulariter esse suspectos dumtaxat de leui, quia tales, vt plurimum omittunt denunciare non in defensionem hæresis, sed ex amicitia, vel aliqua alia causa. 44.

His addendum est, quod si quis ob metũ in virum constantem cadentem omitteret denunciare, nullo modo esset de hæresi suspectus. ita Sanctarellus *de hæresi, cap.* 9. *n.* 16. vers. 45.

Tertiò non tenetur, Farin. *dicta q.197.num.53.*

46. An autem consanguinei vxor, &c. habendi sint suspecti de hæresi? Dicerem, quod sic, de leui saltem, nisi terribilitas viri, vel Patris, &c. Vxorem, & filium excusaret, ita in terminis Pegna, *p.2. comm.78.* vers. *at non videtur*, cuius dictum sequitur Scacc. *de Iudic. lib.1. cap.56.num.4.* & Farin. *vbi suprà, num.53.* Alt. *de cens. lib.5 disp.2.cap.5.* vers. *Praeterea*, quæ autem hucusque dicta sunt habent locum in non denunciante hæreticos, secus arbitror ergo dicendum in omittente denunciare suspectos de hæresi, nam ij (saluo semper saniori iudicio) non erunt suspecti de hæresi, licet possint puniri omnibus pœnis, statutis in edictis Inquisitorum.

Moueor ex eo, quod aliàs contra omnes regulas iuris præsumptio oriretur ex præsumptione, & suspicio, ex suspicione.

An autem rei isti sint torquendi cogique possint ad abiurandum dixi in tit. *de Fautoribus.*

§. X.

Quomodo Confessarius se gerere debeat, cum obligatis ad denunciandum.

47. IN hac re imprimis animaduertere debet confessarius, an obligatus ad denunciandū, ex non denunciatione inciderit in fautoriam hæreticorum de qua diximus *tit.4. §.1.* nam tunc talis, cum vltra excommunicationem latam in edictis Inquisitorum incidat etiam in excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini latam contra fautores hæreticorum, non poterit ab ea excommunicatione absolui nisi ab habentibus auctoritatem absoluendi ab excommunicationibus Bullæ Cœnæ.

Si verò non denuncians, cum teneretur per tantum tempus omisit denunciare, quod incidit in excommunicationem edicti Inquisitorum, tunc dubium est, an possit talis absolui à Regularibus virtute suorum, Priuil. & in specie virtute eorum Priuilegiorum, quibus possunt absoluere à quibusuis excommunicationibus reseruatis, etiam Sedi Apostolicæ, tam à iure quam ab homine latis, In qua re me remitto ad ea quæ dixi *in tit.6.§.15.n.86.*

48. Vbi verò non denuncians in nullam incidit excommunicationem, tunc quæri potest an eum possit Confessarius absoluere antequam actu denunciet.

In qua difficultate communiter DD. videntur velle sufficere firmum propositum denunciandi ad obtinendam absolutionem, ita Peirin. *ad Priuil. Minim. tom.2. ad Const.5. Greg. XV §.9.n.24.* Sanctarell. *de hæresi, c.9.dub. vnico, n.16.in fi.* vbi de praxi Sacræ Pœnitentiariæ, Diana *resolut. Moral.1.p. tract.4. de denunc. resolut.27.* Hieron. Rodriq. *in compen. q. regul. resolut.131.num.16.*

Attamen traditionem hanc istorum DD. Ego intelligerem procedere tantummodò in personis illis quorum fides est confessariis bene nota, nam si esset pœnitens homo ordinarius, curandum omnino est, vt denunciatio præcedat, nisi vrgeat necessitas communionis. Auila *de censuris, p.2.cap.7.dub.7. in fin.* vers. *In rebus*, Zanard. *in summ. diu. precept. p.2. precept.2.cap.11. in fi.fol.184.* videatur Lazar. *de Blasph.qu.12.num.79.* vers. *Post autem hæc scripta.*

Tandem ad instructionem Confessarij, vt sciat casus in quibus huiusmodi edicta obligant ad denunciandum, videndus est Aloys. Riccius, *decis.278. Curiæ Archiepiscopalis Neapol.p.3.* qui eam totam descripsit de verbo ad verbum, à Ioan. Valer. *de differentiis vtriusque fori*, in verbo, *hæresis*, *differentia prima*, suppresso eius nomine. 49.

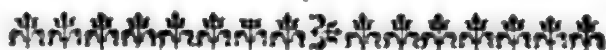

TITVLVS X.

De retentoribus librorum prohibitorum.

SVMMARIVM.

1 *Eclesia habet potestatem prohibendi libros hæreticorum, & an Principes laici, eandem habeant potestatem, vbi de combustione librorum Lutheri Romæ, & librorum Marchionis Villenæ in Ciuitate Conchensi.*

2 *De excommunicatione Bullæ Cœnæ, contra legentes libros hæreticorum.*

3 *Legentes libros infidelium non incurrunt hanc excommunicationem.*

4 *Ad eam incurrendam sufficit librum esse hæretici licet nondum damnati.*

5 *Excommunicatio illa ligat legentes libros Schismaticorum, scolia hæreticorū, & etiam librum hæretici in parte bona, & seq. vbi de legente libros Armenorum, & Græcorum.*

7 *De requisitis ad incurrendam dictam excommunicationem, & seq.*

10 *Paruitas materiæ an excuset ab hac excommunicatione.*

11 *An Bulla Cœnæ comprehendat Episcopos, & Cardinales, vbi quid de Generalibus Religionum.*

12 *An etiam Inquisitores, & eorum Commissarios, & seq. vbi an reuocatio licentiarum legēdi libros vetitos Sanctissimi D.N. Vrbani Papæ VIII. comprehendat licentias quæ emanarunt à Sacra Congregatione, & ibi decretum eiusdem Eminentissimæ Congregat.*

De

IN Ecclesia Dei adesse potestatem prohibendi libros hæreticorum, eamque iustissimam, & legitimam esse constat ex perpetuo vsu Ecclesiæ, nam tempore Apostolorũ multi libri combusti sunt coram omnibus, vt patet ex Actis Apostolorum, *c.* 19. & Constantinus Imperator, ex decreto Concilij Nicæni, iussit Arij libros comburi. Item mandato Theodosij Imperatoris combusti sunt libri Nestorij in Concilio Ephesino damnati, hocque idem variis rationibus, & exemplis probarunt, Bellarm *lib.* 3 *de laicis, c.* 20. Ricciullus *de iure person extra Ecclesiæ gremium exist. lib.* 5. *c.* 21. Suar. *de fide, disp.* 20. *sect.* 3. *n.* 4. & Sanctarellus *de hæresi, c.* 13. *&* 14. 1.

Sic libri impij Lutheri Romæ fuerunt cum eius statua combusti Ludouic. à Paramo *de orig. S. Inquisit. lib.* 2. *tit.* 2. *c.* 1. sic, & libros Marchionis Viglienæ à F. Lopetio Barrientos Episcopo Conchensi fuisse concrematos dixit idem Ludouic. à Paramo *vbi suprà, c.* 2. *n.* 4. *& lib.* 3. *q.* 5. *n.* 248. generaliter, dixit Inquisitores hæreticorum libros solere comburere. Atque hæc potestas prohibendi libros ob hæresim, ita propriè conuenit Ecclesiæ, vt ea minimè concedatur Principi sæculari, si loquamur, de prohibitione libri ob hæresim nõdum declaratam, nam si loquamur de prohibitione librorum continentium hæresim, iam omnibus notam, & sufficienter declaratam laudabiliter etiam à Principibus laicis damnantur, Ricciull. *vbi supra, c.* 12. *per totum*, bene Sanctarell, *de hæresi c.* 14. *dub. vnico, n.* 8. hoc supposito ad materiam nostram accedamus.

§. I.

De excommunicatione Bullæ Cœnæ lata in legentes, &c. libros hæreticorum.

IN primo canone Bullæ Cœnæ, excommunicantur, scienter legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes libros Hæreticorum, hęresim continentes, vel de Religione tractantes, absque licentia, &c.

Ex quibus verbis colligitur, quod ad incurrendam hanc censuram requiritur, Primò 2.

quod libri qui leguntur, retinentur, &c. sint libri hæreticorum.

3. Ex qua prima conclusione sequi quod legentes libros infidelium continentes hæreses, vt librum Talmud, &c. non incurrunt excommunicationem nostram, sed aliam latam, vel à Clem. VIII. in quadam eius Bulla, de qua in tit. *de Iudæis*, vel in Indice librorum prohibitorum Reg. 10. ita Duard. *ad Bullam Cœnæ, lib. 2. can. 1. q. 35. n. 5.* Sanch. *in sum. lib. 2. c. 10. n. 22.* Suar. *de Fide disput 20. sect. 2. num. 11.* Pater Pueronus Abb. Gen. Oliuetanus *in Bull. Cœn. can. 1. n. 196.* Nald. *in sum. in verbo libri, num. 9.*

4. Secundò, sequitur ad incurrendam hanc censuram, non esse necesse auctorem libri esse damnatum, sed sufficere esse quomodocumque hæreticum, ita contra Graffium, Sanch. *vbi suprà n.* & Suar. *de fide, dicta sect. 2. n. 11.* Pater Pueronus, *ibid. n. 173.*

Tertiò, dicta particula comprehendit libros schismaticorum, cum verè hi baptizati sint, ita Suar. *vbi suprà*, Sanctar. *de hæresi, c. 13. n. 17.* & hoc, siue libri sint impressi, siue manuscripti Modern. Barbos. *in cap. fraternitati, num. 3. de hæret.*

5. Quartò, legentes scolia hæreticorum ad libros catholicorum incidunt in excommunicationem nostram, ita Sanch. *vbi supra, n. 25.* & Duard. *ibi. q. 43.* Quod ita intellexit, P. Pueron. *d. c. 1. n. 176.* vt procedat vbi scolia hæretici, adeo ampla essent, vt ex ipsis magis, quam ex catholica doctrina cresceret volumen, secus si scolia essent, quid minimum, nam tunc vere non possent dici liber hæretici.

Et sic libros Armenorum, & Græcorum legens ligatur hac censura, Castro Palao, *in oper. Moral. tom. 1. tract. 4. disp. 2. §. 1. n. 1.* Quamuis hodie verè Græci, & Armeni vt plurimum sint hæretici, cum negēt Purgatorium, & processionem Spiritus Sancti à Filio, Sousa *in Aphoris. Inquisit. lib. 1. c. 21. n. 20.*

6. Quintò, excommunicatio nostra extenditur etiam ad legentem librum in ea parte in qua nulla est hæresis, Sanch. ibi. *n. 35.* quia totus liber est prohibitus, latè Sanctarellus, *d. c. 13. n. 12.*

7. Secunda conditio est, vt liber hæretici, hæresim contineat, vel de religione tractet, quid autem sit librum hæresim continere, vel de religione tractare, videndus est Sanch. *d. c. 10. n. 33.* & Suar. *d. sect. 2. n. 18.* Duard. *ad dictum Can. primum Bullæ, q. 39.* & 40. Marius Alterius *de Censuris, tom. 1. lib. 5. disp. 2. c. 6.* Sanctarellus *de hæresi, c. 13. n. 10.* & 11. & P. Pueron. *vbi suprà, n. 178.* Ferdinandus de Cast. Palao, *vbi suprà n. 7.* In qua re animaduertendum est, quod qui legeret librum hæretici, qui ex professo hæresim non contineret, nec de religione tractaret, licèt aliquam hæresim contineret, non ob hac incideret in hanc excommunicationem huiusce Bullæ, Filliuc. *qu. Moral. tom. 2. tract. 22. c. 7. num. 204.* Sousa *in exposit. huiusce Bullæ disp. 3. c. 2. concl. 2.*

Tertia conditio est, vt scienter legantur, retineantur, &c. vnde sufficit ad euadendam hanc censuram, vel ignorare librum esse hæretici, vel etiam si hoc sciatur ignorare, quod hæresim contineat, vel de religione tracter, Sanch. *vbi suprà, num.* 38. & 39. Duard. *quæst.* 36. 37. *&* 38. Sanctarell. *d. cap. 13. num. 15.* qui alios allegat. Sousa *in Aphoris. Inqu. lib. 1. cap. 21. numer. 22.* Nald. *in summ.* in verbo, *Bulla Cœnæ, numer. 15.* vbi, quod in Bullam incidunt Aromatarij, qui cartis vtuntur libri hæretici ad inuoluendum obsonia, Scortia *in select. Pontific. Constitutiones Theor.* 410. vers. *septimò.* 8.

Quarta conditio est, vt id fiat absque licentia Papæ, qui solus potest hanc licentiam dare, 9.
vt probat Sanch. *dicto cap. 10. n. 43. & seq.* & Suar. *dicta sect. 2. num. 27.* vbi etiam latè probant hanc licentiam non posse concedi à Collegio Cardinalium sede vacante, Pater Pueron *vbi suprà, num. 197.* vers. *de Collegio Cardinalium.*

Duo tamen hoc loco examinanda sunt, primum est, An paruitas materiæ excuset ab incursu huius censuræ? In qua re 10.

Vgolinus in expositione præsentis canonis negatiuam tuetur sententiam, & vult legentes etiam minimam partem dictorum librorum includi in nostro canone, hoc tamen non obstante

Contrarium est verius, & communius à DD. receptum, tales nimirum legentes non esse excommunicatos, sicuti nec breuissimo tempore retinentes, ita Sanch. *dicto cap. 10. n. 31.* & latissimè hoc probans Duardus *vbi suprà q. 46. per totam*, & Sanctarellus, *dicto c. 13. n. 1* qui alios allegat. & Marius Alterius, *dicta disp. 2. cap. 4. col. 7.* vers. *Respondeo aliquando.* in iudicanda autem hac paruitate materiæ, plurimum potest prudentis Iudicis arbitrium, à iure tamen regulatum, pro qua re videndus est P. Pueronus, *vbi suprà, num* 183. qui enumerat plures opiniones DD. explicantium hanc paruitatem materiæ, semper tamen in ea diiudicanda Iudex ante oculos suos habere debet periculum, cui legens se exposuit, nam si periculum sit notabile, excommunicatio sine dubio incurritur.

Alterum est, an hæc censura, & hic canon, 11.
comprehendat Episcopos, Cardinales, & Inquisitores, in qua etiam re

Quo ad Episcopos, & Cardinales dicendum est absolutè quod Bulla nostra illos comprehendit ita Sanch. *dicto cap. 10. n. 45.* Suar. *dicta sect. 2. num. 26.* Pegna *ad Director. p. 2. com. 3.* vers. *falluntur ergo Episcopi*, Sanctarellus

rellus *de hæresi*, *cap.*13. *num.* 14. & Ricciullus *de Iure person. lib.* 5. *cap.* 25. *num.*3. D. Pueronus, *vbi suprà*, *num.* 201. qui alios allegant, omnes namque licentiæ, & priuilegia fuerunt reuocata per Iulium III. in Constitutione, Incipiente, *Cum meditatio*, inter litteras Apostolicas, pro Sancto Officio, idem etiam factum fuit per similem Constitutionem Pauli IV. Incipientem, *Cum futurum*, & Pij IV. *Cum pro munere*, & nouissimè per Constitutionem Gregor. XV. editam die 30. Decembr. 1623. Incip. *Apostolatus Officium*, impressam post Flores, Bariolæ inter literas Apostolicas pro Sancto Officio. Et vltimo loco, per constitutionem S. D. N. Vrbani VIII. sub data 11. Aprilis 1631.

Ex quibus constitutionibus arbitror satis confutari, ea quæ, docet Peirin, *ad Priuilegia Minim. tom.*2. *Const.*9. *Pauli V.* §.2. *num.*9. *& seq.* dum voluit, quod Generalis Regularium cum consilio Collegarum, potest dare licentiam legendi libros Hæreticos suis fratribus ad hæreses oppugnandas, nam in dictis constitutionibus non solum reuocantur licentiæ cum clausulis amplissimis, aptis comprehendere etiam priuilegia regularium, sed etiam statutum fuit, quod deinceps licentiæ huiusmodi libros legendi non concedantur nisi à S. C. S. Officij, Hieron. Rodriq. vidend. *in comp. quæst. regul. Resol.*92. *num.*1. vbi quod Priuil. Gregor. XIII. concessum Societati Iesu, super quo fundatur Peirin. *vbi suprà*, hodie est reuocatum per Bullam Cœnæ, quod etiam idem Auctor *suprà* dixerat, *resol.* 73. *num.* 11. Portell. *in dubiis regul.* verbo *libri*, *numer.* 3. vers. *Aduertit Rodriq.* & nouissimè P. Lezana *in summa quæstionum regularium* 1. *p. cap.* 18. *num.*96.

12. Quoad Inquisitores verò, Pegn. *loco proximè allegato*, vers. *Iam hæc prohibitio*, Leonard. Duard. ad Bullam Cœnæ, *lib.* 2. *can.*1. *q.* 35. *num.* 34. & Farin. *de hæresi*, *q.*80. *n.*43. Naldus *in summ.* verbo, *Bulla Cœna*, *num.* 11. voluerunt Bullam nostram, non comprehendere Inquisitores, nec eorum Vicarios, & hoc per Bullam allegatam Iulij III. vbi postquam Pontifex reuocauit omnes licentias &c. concessas Episcopis &c. addit hæc verba, *Inquisitoribus, seu commissariis super Hæretica prauitate ab Apostolica Sede, pro tempore deputatis, durante ipsa deputatione tantummodò exceptis.* &c. Verùm

13. Sanchez, *d. cap.*10. *num.*45 *in fin.* Suarez *in allegata sect.*2. *n.*28. *in fin.* Sanctarellus, *vbi suprà*, *num.*14. vers. *putant nonnulli*, & Ricciullus *de iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium*, *lib.*5. *c.*25. *n.*4. contrarium existimarunt, scilicet Inquisitores, & eorum Vicarios ligari canone nostræ Bullæ, nisi particularem habeant ab Apostolica Sede, vel à Congregatione Eminentiss. Cardinalium S. Officij facultatem. Ratio est quia in dicta Bulla Iulij III. sicuti etiam in aliis, nihil de nouo Inquisitoribus conceditur positiuè, sed tantùm facultates, & licentiæ, si quas antea habebant, ipsis reseruantur, nec cum aliorum facultatibus reuocantur, ita etiam Barbos. *alleg.*90. *n.*8. *de Officio Episcopi.*

Si quis tamen magis in sententiam Pegnæ inclinaret aduertere omnino deberet Bullam illam Iulij III. comprehendere solos Commissarios Inquisitorum, non ab ipsis Inquisitoribus substitutos, sed ab Apostolica Sede creatos, vti notauit Marius Alterius *de Censuris, lib.* 5. *disp.* 2. *c.*6. vers. *Hæc prohibitio, tom.*1. quamuis Pegna contrarium teneat, *vbi suprà*. 14. 15.

Quia verò *suprà num.* 11. mentionem fecimus de reuocatione omnium licentiarum legendi libros vetitos facta à S. D. N. Vrbano VIII. animaduertendum est dictam constitutionem non comprehendere licentias concessas ab Vniuersali, & Sacra Congreg. S. Officij de Vrbe, vt specialiter Sanctissimum Dominum nostrum se in hac declarasse patet ex literis Eminentiss. D. Card. S. Onufrij directis Reuerendissimo Inquisitori Genuensi, quas habui ab Illustrissimo D. Aloysio Belcredio nunc meritissimo Prætore Cremonæ, in hæc verba.

MOLTO REV. PADRE.

Il Vicario Archiepiscopale, & li Consultori di cotesta Inquisitione non hanno bisogno di confirmatione della licenza di legger libri prohibiti altre volte concessa loro da questa Sacra Congregatione come V.R. scriue con la sua delli 17. *di Febraro, riceuuta alli* 3. *del corrente, Atteso che nostro Signore con suo decreto hà dichiarato non esser riuocate tali licenze date da questa Congregatione del S. Officio che è quanto le deuo dire in risposta, & il Signor la conserui.*

Roma 12. *Marzo* 1633.

Di V.R.

Come Fratello

Il Cardinale S. Honofrio.

De differentiis autem quæ sunt inter excommunicationem latam in canone nostro, & latam in Reg. 10. Iudicis, & in Bulla Pij IV. Incipiente, *Dominici gregis* impressa ante indicem librorum prohibitorum, vide Marium Alterium *in proximè alleg. cap.* 6. vers. *Ex his colligi potest.* 16.

§. II.

Quis sit Iudex huius Criminis.

CVm retinere libros hæreticos, & prohibitos, sit delictum, quæritur hoc loco quis sit Iudex huius Criminis.

17. Et quidem distinguendum est, nam vel libri sunt prohibiti ob hæresim, vel suspicionem falsi dogmatis, & tunc clarum est, quod Inquisitores sunt Iudices competentes contra hos retentores, hoc probant verba expressa Bullæ Pij IV. Incip. *Dominici gregis*, ibi, si quis autem aduersus eas regulas prohibitionemque fecerit, is quidem qui hæreticorum libros, vel cuiusuis auctoris scripta, propter hæresim vel falsi dogmatis suspicionẽ damnata, atque prohibita legerit habueritve, ipso iure in excommunicationis pœnam incidat, eamque ob causam in eum vti de hæresi suspectum inquiri, & procedi liceat, &c. vnde cum soli Inquisitores possint punire reos, vti de hæresi suspectos, ab ipsos quoque dumtaxat spectabit huiusce criminis cognitio.

18. Si verò libri, ex aliis causis sint prohibiti, punitio retinentium illos ad Ordinarios Ecclesiasticos spectabit, ita bulla *suprà* allegata, ibi, *qui verò libros alia de causa prohibitos legerit, habueritve, præter peccati mortalis reatum, Episcoporum arbitrio seuerè se nouerit puniendum*, ad quod etiam facit, Reg. 7. Indicis, & 20. *in §. finali.*

19. Ex quibus Concilij verbis oriri poterat difficultas, num retinentes libros prohibitos ob obscenitates, quas continent, possint ab Inquisitoribus puniri, nam videbantur huiusmodi rei remittendi ad ordinarios locorum.

Contrarium tamen decidit Suprema Congregatio Vrbis quod scilicet Inquisitores sunt Iudices etiam contra retinentes libros prohibitos ob res lasciuas, & contra bonos mores vt cõstat ex literis conscriptis Reuerendiss. P. Inquisitori Cremonæ, per Eminent tunc Cardinalem Mellinum sub die 6. Februarij 1627. Vt in litteris tenoris sequentis.

REV. PADRE.

Essendo solito che negli Editti del Santo Officio s'impongano pene à chi tiene libri non solo heretici, ò sospetti, ma anche di cose lasciue, & contra bonos mores, possono, & deuono gli Inquisitori proceder all'exequtione delle pene cominate contro li trasgressori tanto mi occore di dirle in risposta della sua dei 21. di Genaro, & il Sig. la conserui.

Di Roma li 6 Febraro 1627.

Di V.R. *Come fratello*

Il Cardinale Mellino.

A tergo autem,

Al Reu. Padre, il P. Inquisitore di Cremona.

Et hæc decisio Sacræ Congregationis est omni iuri, & æquitati congrua, ita enim in indiuiduo casus nostri docuit Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib. 1. c. 21. n. 45. & 36.* Quinimò, qui assereret libros ex præscripto S. Inquisitionis prohibitos in conscientia retineri posse, quando libri non continent Doctrinam contrariam fidei, aut Sacræ Doctrinæ, vti assertor propositionis scandalosæ, & temerariæ à S Officio grauiter esset puniendus vti dixit P. Turrianus *select. disput. part. 1. in censura propositionum cent. 4. dub. 17.* vbi addit talem assertorem esse S. Officio denunciandum.

§. III.

An retinens libros damnatos sit habendus pro hæretico, vel tantum pro suspecto de hæresi.

LOquendo de libris hæreses continentibus non defuerunt magni nominis Iurisconsulti, qui voluerunt talem retentorem habendum esse pro hæretico, ita namque docuerunt, 22.

Archidiaconus, *in c. fi. 24. q. 2. Rom. sing.* 326 Incip. *Eo ipso.* Io de Anan. in c. *si quis Episcopus de heret.* & alij relati per Pegnam *dicto comm. 3.* vers. *ex supradictis*, Decian. *in tract. Crim. tom. 1. lib. 5. cap. 46. num. 26.* & Farin. *de heresi. q. 180. num. 34.*

Verùm hæc opinio omnino falsa est, tales enim retentores horum librorum verè ex hoc solo non iudicantur hæretici, licet verè sint de hæresi suspecti, probatur hoc expresse ex dispositione Bullæ Pij IV. de qua supra, ibi eamque ob causam in eos vti de hæresi suspectos inquiri, atque ita tenuerunt alios referentes, Pegna, *vbi suprà*, vers. *Horum tamen sententia*, Decian. *d. cap. 46. num. 26.* vers. *Sed ego non puto.* Farin. *dicta q. 180. n. 33.* Ludouicus à Paramo, *de Orig. S. Inquisit. lib. 3. q. 9. num. 147. & seq.* Azeuedus *ad Regias Hispan. Const. lib. 1. tit. 7. lege 27. num. 16.* Sanctarell. *de heresi, cap. 41. dub. 3. num. 5.* vers. *Septimò sunt suspecti*, Leonard. Duard. *ad Bullam Cænæ Domini. lib. 2. can. 1. quæst. 51. num. 21. & sequ.* & Genuens. *in praxi Archiepiscopali Neapol. cap. 18. num. 12.* 23.

Et latius Didacus Cantera *in suis quæst. crim. c. 1. n. 1 de heretic. n. 64.*

Si quis tamen penes se librum haberet à se compositum, in quo ex professo hæreses essent positæ, & Catholicæ veritates toto conatu impugnatæ certè talis, vti hæret. esset condemnandus, vt optimè animaduertit Pegn. *loco citato* vers. *Hoc tamen dictum*, latè alios cumulans, 24.

mulans, Farin. *dicta q.*80.*num.*16.*&* 17.

Sicuti etiam idem sentiendum esset, si cum retentione concurrerent aliquæ vrgentissimæ coniecturæ, Farin. *ibid. num.* 35. Duard. *vbi suprà, num.* 24.

Hæc tamen limitãda sunt in eo, qui non ex proposito sed quasi per trãsennam scripsit hæresim. Præsumitur enim talis hoc ex ignorãtia potius scripsisse, præsertim si res erat difficilis, & obscura, & ipse habebatur communi opinione vir Catholicus, & pius. Ita Ferdinand. de Castro Palao *tract.*4.*disp.* 2. *punct.* 10. §.4. *num.* 2. vers. *Quod intelligendum est.*

§. IV.

An hac suspicio sit leuis, vel vehemens.

25. Zanch. *de hæreticis, cap.*7.*n.*7. Repertorium Inquisitorum, in verbo *libri*, Locatus, *eodem verbo*, voluerunt ex hac retentione librorum Hæreticorum, vel ob hæresim prohibitorum, oriri vehementem hæresis suspicionem contra retentorem.

Decianus verò *tract. Crimin. lib.* 5. *cap.*46.*n.* 26. vers. *Aut verò apparet*, voluit leuem tantummodò ex dicta retentione oriri præsumptionem.

26. At verius est hoc esse Iudici arbitrarium consideratis omnibus circumstantiis, & qualitatibus, nam

Si inconsideratè retinuerit, vel legerit, si parum, & semel si reprehendenti statim obtemperauit, si statim, ac sciuit librum esse prohibitum illum Inquisitori detulit, si sollicitè absolutionem quæsiuit, is leuiter tantummodò suspectus habendus est.

Si verò studiosè penes se retinuerit, vel legerit totum, aut pluries, si inquirat vnde tales libros habere possit, & ex longinquis regionibus sibi curat asportari, certè talis erit de vehementi suspectus.

27. Si tandem libri hi sint reperti penes heredem qui nondum omnes angulos domus hæreditariæ lustrauerit, vtique talis nullam contrahet hæresis suspicionem.

Ita latissimè docuerunt Pegna, *d. comm.* 3. vers. *Vt ergo gradus*, Farin. qui alios allegat, *d. q.* 180.*n.*9. Genuens. *d. cap.* 18. *num.* 12. Menoch. *de præsumpt. lib.* 5. *præsumpt.* 6. *num.* 18. Param. *de Orig. S. Inquisit. lib.* 8. *q.* 9. *num.* 148. Azeued. *ad Regias Const. Hispan. lib.* 1. *tit.* 7. *lege* 27. *num.* 18. Hieronym. à Monte, *quæst.* 13. Const. *de Iuris, & facti scientia, & Ignor. Cent.* 1. *distinct.* 33. Bursat. *cons.* 90. *& cons.* 344. *vol.*4. & Scortia *in Const. Pontif. Theor.* Bene Decian. *loco alleg.* vers. *Quæ autem supradicta, num.* 30. vbi dixit, quod tradita per ipsum *in d. n.* 26. habent locum de iure communi, & quod stante Bulla Pij IV. contrarium est dicendum, ita tamen vt qualitas suspicionis intelligatur arbitrio iudicantium remissa.

Bene omnino videndus Ludouic. à Paramo *dicta q.* 9. *lib.* 3. *n.* 248. *& seq.* Sousa *in Aphorism. Inq. lib.* 1. *cap.* 21. *num.* 36. *&* 37. Inquisitor Cantera *dict. c.* 1. *de hæret. n.* 64. P. Diana *resol. Moral. p.* 4. *tract.* 7. *resol.* 6. vbi quod hæc qualitas suspicionis resultans ex retentione libri hæretici est remissa religioni iudicare debentis, & vers. *Nota tamen*, ait, quod in Inquisitionibus Hispaniæ regulariter isti retentores librorum prohibitorum abiurant de leui, quod ante eum notauerat etiã P. Suarez *de fide disp.* 24. *sect.* 2. *n.*4. latè Ferd. de Castro Palao *dicto tr.*4. *disp.* 2. *punct.* 10. §.4 *n.* 6. vbi quod quando per indicia manifesta probatur retinentes libros hæreticorum omnino ignorasse illorum qualitatem, tunc liberi sunt ab omni hæresis præsumptione, & suspicione.

§. V.

De eo qui retinet librum hæretici, vt errores confutet.

Breuiter arbitror legentem, vel retinentem librum hæretici, qui ex professo hæresim continet, vel de religione tractet, si id faciat animo confutandi illius errores, ob commune bonum Reipublicæ Christianæ, idque S. Officio legitimè constet, puta quia in perquisitione domus dum libri fuerunt inuenti, inuentæ etiam fuerunt scripturæ retinentis dictos libros in quibus eorum dogmata confutabat, esse ab omni hæresis suspicione immunem, ac proinde puniendum quidem esse, quia sine licentia, & propria auctoritate dictos libros retinuit, abstinendum tamen ab omni tortura, & abiuratione, Addentes ad Romanum *singulari* 326. *incipiente, eo pro, quod libri hæresis*, vers. *limita nisi reperiantur*, Felin. Albertin. Decian. & Marcad. apud Ferd. de Castro Palao, *dicto punct.* 10. §. 2. *n.* 8. 28.

Est etiam hic absoluendus ab excommunicatione lata in Bulla Cœnæ, quia ad quantumuis bonum finem libri hæreticorum retineantur, semper incurritur excommunicatio dictæ Bullæ, ita Sanchez *in summ. lib.* 2. *c.* 10. *num.* 53. Suarez *de fide disp.* 20. *sect.* 2. *num.* 21. Ricciull. *de iur. person. lib.* 4. *cap.* 25. *num.* 5. Duard. *in primum Canonem Bullæ quæst.* 33. *num.* 28. Pater Dominus ac conciuis meus Abbas Pueronus *in dictam Bullam Cœnæ tom.* 1. *cap.* 1. *num.* 188. vbi ait quod qui composuit librum hæreticum, & postea illum legit, vt eum confutet incidit in duplicem excommunicationem, & vt hæreticus, quia librum composuit, & vt lector libri hæretici, quia illum legit Ferd. de Castro Palao, *dicto punct.* 10. §. 2. *num.* 8. *&* 9. 29. 30. 31.

Ratio

Ratio autem huiusce rei est generalitas Bullæ quæ non distinguit, prohibet enim retentionem, & lectionem absolutè ob periculum peruersionis, aliquando enim contingit, quod qui in fide firmus est, sæpè cadat, & laqueis, quos existimabat posse dissoluere, comprehendatur.

32. Nec obstat si dicatur Canonem illum Bullæ, fundari super præsumptione periculi peruersionis, qua præsumptione cessante, etiam in aliquo casu particulari videtur dicendum, quod etiam cessare debeat dispositio dicti canonis, ad ea quæ notant multi recentiores apud P. Dianam *resolut. Mora. 1. p. tract. 10. resolut. 27 in princ.*

33. Quia opinio illorum recentiorum potest habere locum vbi lex se fundat in præsumptione delicti facti, secus si se fundat in periculo delicti, vt benè explicat Ferdinand. de Castro Palao videndus *tract. 3. disp. 1. punct. 14. n. 12 & 13.* vbi dat exemplum hæredis qui non confecit Inuentarium, tenetur enim vltra vires hæreditarias ex lege præsumente delictum factum id est occultationem rerum hæreditariarum. In hoc enim casu ait Castro Palao si delictum ab aliquo particulari hærede minimè sit commissum, vtique ille in conscientia non tenebitur vltra vires hæreditarias, Canon autem Bullæ Cœnæ fundatur non super præsumptione delicti sed super præsumptione periculi illius, sed de hac re iterum *infrà, n. 56.*

34. Addo ego in nullo casu particulari cessare præsumptionem periculi peruersionis, quia perseuerantia in fide est peculiare donum Dei iuxtà ea quæ dixi *titulo secundo*, §. 7. *num* 54.

35. Si tamen huiusmodi sic legens, vel retinens libros hæreticorum eos legisset, vel retinuisset in illis Regionibus, in quibus Bulla Cœnæ non est publicata, nec vsu recepta, quia censuram huiusmodi Bullæ non incurrisset, non esset à Bullæ excommunicatione absoluendus, ita Sanchez *vbi suprà, num. quarto*, & Beccan. *in sua summ. Theol. Scolast. p. 2. tract. 3. cap. 6. quæst. 8. num. 4. in fin.* & ratio est, quia lex non obligat, nisi sit vsu recepta, vt tradunt omnes DD. qui materiam de legibus pertractarunt.

§. VI.

De transcribentibus, imprimentibus, &c. huiusmodi libros.

EA omnia, quæ dicta sunt de Hæreticorum librorum retentoribus, locum habent, & comprehendunt.

36. Primò, Scriptores similium librorum, nam, & hos esse de hæresi suspectos, eodem modo, quo retentores docuerunt, Rimin. Iun. *cons.* 414. *num. 21. & seq.* Pegn. *p. 2. comm. 17. vers. Sed quæ erit pœna*, vbi quod si scienter eos transcribunt, puniuntur, vt fautores hæreticorum, Azor. *Instit. Moralium, tom. 1. lib. 8. cap. 17. quæst. 5.* Farinacius *de hæresi, q. 180. num. 18.*

Secundò, Asportantes hæreticorum libros, ex hæreticis prouinciis ad Catholicas, ita Azor. *dicto cap. 17. quæst. 6.* dummodò tales asportantes sciant se libros hæreticorum asportare, aliàs si illos asportarent in fasciculis inclusos, nescientes, quid ibi contineatur, vt communiter accidit in proccacio, cessaret omnis suspicio hæresis, Pegna, *dicta comm. 17. vers. Cæterum in scriptore*, Farin. *dicta q. 180. num. 15.* 37.

Tertiò, idem dicendum est de corrumpentibus libros Catholicorum, & immiscentibus Catholicæ Doctrinæ dogmata hæretica, ita Pegn. *vbi suprà*, vers. *Denique* Menoch. *de arbitr. casu* 549 *n. 5.* Farin. *vbi suprà, n. 14.* 38.

Quartò, idem quoque sentiendum, de impressoribus librorum hæreticorum, si scirent illos esse hæreticos, ad quod & de pœnis quibus tales impressores puniendi sunt, vide Bullam Leonis X. Incipientem, *Exurge Domine*, vers. *Inhibemus præterea*, impressam post Director inter literas Apostolicas pro Sancto Officio, fol. Mihi 90. Aliam Bullam Pij IV. Incipientem. *Cum pro munere*, ibidem fol. 129. & Quoddam Decretum Eminentissimorum Cardinal. Supremorum Inquisitorum emanatum de anno 1543. impressum ibidem fol. 122. & insuper, 39.

Pegnam *dicto loco, ferè per tot. commentar.* Azor. *dicto cap. 17. q. 1. 2. 3. & 4.* Sanch. *in præcepta Decalogi, lib. 2. cap. 10. num. 57.* Farin. *vbi supra, n. 19* & Modern. Barbos. in cap. *fraternitati. n. 7. de hæret.*

Et latiùs Ferd. de Castro Palao *loco suprà allegato, n. 3 & seq.*

Vt autem, etiam in istis gradus cognosci possit suspicionis, diligenter consideranda sunt ea, quæ *suprà* dixi de hac materia, *in quæstione proximè præcedenti.*

§. VII.

De tortura huiusmodi retentoribus danda.

DIsputant DD. an sola retentio libri prohibiti, sit sufficiens indicium ad torquendum retentorem, in qua re

Communis nostrorum traditio fuit, vt sola retentio, in homine bonæ famæ non faciat contra ipsum indicium ad torturam, ita Farin. qui alios allegat, *dicta q. 180. num. 48.* quod probant DD. exemplo rei furtiuæ, quæ licet aliàs sit indicium sufficiens ad torturam, contra 40.

tra eum penes quem reperitur, tamen si ille penes quem reperitur sit bonæ vitæ, & famæ, talis inuentio non sufficit ad torturam, Farin. *de furt.q.*177.*n.*1.*&* 5. Arnal. Albert. *de Agnos. assert. Cath. quæst.*28.*n* 25 *&* 26.

41. In homine autem malæ vitæ, maxime concurrentibus aliquibus adminiculis nulli dubium est, quin dicta retentio librorum faciat sufficiens indicium ad eum torquendum, super complicibus, credulitate contentorum in dictis libris, & an alios dictas hæreses docuerit, Bursat. *dicto cons.*344. *vol.* 4. Costa *de iuris, & facti scientia, & ignorantia, cent.* 1. *num.*4. Homobon. de Bonis, *de exam. Ecclesiastico, tom.* 1. *tract.*7.*c.*2.*q.*13. *vers. vnde primi.*

Ferd. de Castro Palao *loco suprà alleg. num.* 6. vers. *Quocirca*, vbi dixit, quod vt retinens libros hæreticos ex dicta retentione possit torqueri, vt suspectus de hæresi debet esse malæ famæ, malæ vitæ, & conditionis, secus enim ait sentiendum esse, si talis retinens esset bonæ vitæ, & famæ, nec vnquam aliàs de hæresi suspectus.

42. Si tamen penes aliquem reperiretur liber hæreticorum sine auctoris nomine, tunc licitè posset interrogari retentor de auctore in tortura, & si in tortura persistens auctorem non nominaret, tunc haberetur ipse pro auctore dicti libri, & sic condemnaretur, vt hæreticus, ita Decianus, *in tract. Crim. lib.* 5. *cap.*46. *num.* 26. vers. *Puto autem ego*, Farinac. *de hæresi, dicta quæst.*180. *num.*21. Leonard. Duardus *in Bullam Cœnæ, lib.* 2. *canone p. q.* 51. *num.*5. *&* 6.

In casu tamen in quo ex retentione librorum quis redderetur suspectus tãtum de leui, vel quia libri reperti sint penes idiotam, vel hominem optimæ famæ, &c. vel quia libri damnati contineant tantummodo sortilegia ad amorem, non hæreticalia (quo casu leuem tantum suspicionem inducunt in retentore) tunc regulariter abstinendum putarem à tortura super intentione, & credulitate, & vtendum esset remedio abiurationis de leui, vt latè probaui, tum *in tit. de sortilegiis, in quæstione de Abiuratione*, tum *in tit. de Blasphemis, in quæst. de tortura*, ad quæ loca lectorem remitto.

43. Tandem pro complemento huius quæstionis aduertendum, quod in Curia Neapol. dixit seruari Genuens. *in Praxi Archiepiscopali illius curiæ, cap.* 69. *num.* 12. vers. *Item seruatur in curia*, quod scilicet ob solam retentionem librorum hæreticorum, negromanticorum, vel similium scripturarum continentium hæresim, vel apostasiam à fide manifestam, solet retentor torqueri super intentione, & credulitate contentorum in dictis scripturis & super vsu, & complicibus, & vbi in tortura persistat solet ob solam retentionem abiurare de leui, quæ tamen ego iuxta supradicta intelligerem, vbi scilicet cum retentione concurreret, vel mala fama retentoris, vel aliqua alia coniectura, ex qua præsumptio ex retentione oriens, augeretur, ita Decian. & alij *sup.* allegati, quibus addo P. Zanardum *in sum. diuin præceptorum, part.* 2. *cap.*94. *Rubr. de tortur. in causis fidei*, vers. *Primò inspiciendum*, & vers. *Secundò, hoc venit pensandum.* Et ea quæ hoc loco dicta sunt de tortura retentoribus librorum danda, proportionaliter applicanda sunt etiam legentibus, scribentibus, & transportantibus dictos libros, consideratis tamen in hoc omnibus circumstantiis, & qualitate personarum.

§. VIII.

De abiuratione istis retentoribus iniungenda

Quoniam (vt *suprà* dixi) retentores librorum hæreticorum sunt de hæresi suspecti, modò leuiter, modò vehementer, ideò istis, etiam pro modo, & gradu suspicionis, qualitas, & gradus abiurationis iniungendus est. 44.

Si namque inquisiti ex retentione illa reddantur tantum leuiter suspecti, vt quia sint idiotæ maximè in materiis illis, de quibus tractant libri illi, & statim ab Inquisitore interrogati veritatem sincerè fateantur, tam quoad se ipsos, quam quoad complices, tunc abiurare debent de leui.

Si verò omnino ignorantes essent, ita vt ignorarent penitus latinam linguam illorum librorum, vel etiam nescirent legere, tunc omitti potest omninò abiuratio, quoniam cessat etiam in totum suspicio, vti dixerunt Pegn. Zanard. & alij *suprà* allegati, in materia gradus suspicionis, orientis ex retentione.

Si verò inquisiti, primo quidem loco homines sint docti: Secundo, libri hæreses contineant: Tertiò, si eos diutiss. retinuerint, & legerint, ac cum diligentia, ex longinquis regionibus conquisitos, ad se transportari curauerint, quæ sunt præcipua consideranda in hac materia, tunc præuia tortura vt *præcedenti quæstione dixi*, super credulitate, & intentione propositionum hæreticalium, super complicibus à quibus libros habuerũt, quibus mediantibus super vsu dictarum propositionum, an aliquos eas docuerint vt *suprà* dicebam, si in ea se non grauent, adhuc cogendi sunt ad abiurationem de vehementi ad similitudinem aliorum suspectorum de hæresi vehementer, de quibus Pegna *ad director. p.*2. *comm* 59. vers. *quod si non compareant*, vel si eos libros inquisiti, cum magna diligentia ad se transportari minimè curauerint, saltem de leui ob solam retentionem, vti seruari in Curia Archiepiscopali

pali Neapol. testatur Genuens. *in praxi dictæ Curiæ, cap. 69. num. 12.* vers. *Item seruatur in curia.*

45. Si tamen statim ac libros aliquos, quis reperit se habere, seu statim ac ad manus suas perueniunt, illos comburit, vel lacerat, tunc quoniam omnis hæresis cessat præsumptio, cessare quoque debet abiuratio, Far. *d. q.* 180. *num.* 40. qui alios omnes allegat. Decian. *tract. crim. lib.* 5. *cap.* 46. *num.* 26. vers. *Limitantur* secundò

46. An autem sufficiat libros propria auctoritate comburere vel necessariò sint Inquisitoribus consignandi, disputant DD. & Zanch. *de haeret. cap.* 7. *num.* 7. & Auctor repertorij Inquisit. videtur asserere satis esse si comburantur, nam per talem combustionem satisfit fini prohibitionis librorum, qui est, vt tales libri supprimantur, vnde cum fini satisfiat legis, satisfacere videtur comburens &c.

Verum, Pegna *ad Director. p.* 2. *comm.* 3. vers. *Præterea*, Sanch. *ad Præcept. Decalogi*, *lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 56. Azor *instit. moralium*, *lib.* 8. *cap.* 16. *quæst.* 11. *tom.* 1. Farin. *d. q.* 180. *num.* 40. Leonard. Duard. *ad Bullam Cœnæ*, *lib.* 2. *canone* 1. *q.* 52. *per totum*, Ricciullus *de iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium*, *lib.* 5. *cap.* 24. *per totum*, & Scortia *in selectas Consl. Pontif. Theor.* 169. *per totum* voluerunt necessariò tales libros esse Inquisitoribus deferendos, quod clarissimè probatur per Constitutionem Iulij III. quæ Incipit. *Cùm meditatio cordis*, in qua præcipitur, quod tales libri realiter, & cum effectu Inquisitoribus tradantur.

Si tamen, quis bona fide illos propria auctoritate combussisset, non ob hoc in hæresis suspicionem incidisset, vti notant Duardus, Ricciullus, & alij *locis indicatis.*

Nec in excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini, ex Scortia, qui alios allegat *in select. Roman. Pontif. Const. Epit.* 166. *Theorem.* 410. *vers.* 7. comprehenditur.

Similiter, si in libris damnatis penes aliquos repertis non adsunt propositiones hæreticæ, nec ad hæresim spectantes siue directè, siue indirectè, sed tantummodò in eis repe-
47. riuntur propositiones temerariæ, & scandalosæ, puniri debent tales retentores pœnis arbitrariis, non tamen abiurare, quoniam vbi non adest materia inducens hæresis suspicionem, vel leuem, vel vehementem, non potest habere locum abiuratio, Bursat. *cons.* 344. *n.* 18. *vol.* 4. & latè dicam in tit. *de Propositionum speciebus*, in materia propositionis scandalosæ, & temerariæ,

48. Et quamuis inquisiti aliquando negent se libros hæreticorum in eorum domibus, vel cubiculis repertos legisse, vel ibi adfuisse negantes constanter affirmant ibi dictos libros appositos fuisse ab eorum inimicis, attamen si hæc non probent, cum tamen teneantur ex iis quæ dicta sunt in titulo *de confessione reorum*, *in quæstione, de confessione qualificata*, & torti super vlteriori veritate, &c. intentione, & complicibus, non se grauant, cogendi nihilominus essent abiurare saltem de leui, ob præsumptionem contra illos militantem, quod dictos libros legerint, ex diuturna retentione eorum desumptam, sicuti neque probabile est, in alicuius cubiculo hæreticos libros fuisse appositos inscio penitùs cubiculi domino, nisi hoc aliunde probetur.

Tandem in hac materia semper cum casus occurret, tria ante oculos sunt habenda. 49.
Primò, Qualitas personæ, penes quam libri reperiuntur. Secundò, Qualitas librorum repertorum. Tertiò, diuturnitas retentionis, vt ex his qualitas suspicionis possit apparere, ex his quæ supra diximus.

Et quod ex diuturnitate, breuitate, vel momentaneitate retentionis rei prohibitæ retineri, augeatur, minuatur, vel etiam in totum tollatur pœna, probatur ex his quæ longa manu docent de retentione sclop. rotat. breuioris mensuræ ex proclamat. Excell. L. T. huius Dominij retineri prohibitorum sub grauissimis pœnis, Bellon. Papiens. *de his quæ fiunt incontinenti lib.* 2. *cap.* 24. *ferè per tot.* & D. Caluinus *de æquitate cap.* 4. *num.* 12. & 13. Vbi varias pulcherrimásque decisiones Excellentissimi nostri Senatus Mediolani, in hac materia adducunt.

Ad idem potest adduci, quod cum in Statu Mediolani sub grauissimis pœnis interdictum sit Regularibus tenere arma prohibita in suis Monasteriis iuxta Decretum Congregationis Eminentissimorum DD. Cardinalium super negotiis Episcoporum, & Regularium de quo Nald. *in Summ.* in verbo *Religiosus numer.* 50. si tamen religiosus aliquis arma prohibita ab aliquo sæculari reciperet ad momentum retinenda, vtique non incurreret pœnas dicti Decreti, vt docuit, P. Peyrin. de sua Religione benemeritus *tom.* 3. *ad Const. seu Priuilegia Minimorum cap.* 9 *ad Const. Clement. VIII. num.* 77. vers. *Sed ego existimo contrarium*, & in indiuiduo excommunicationis latæ in Bulla Cœnæ Domini, quod non comprehendat retinentem librum hæreticum per duos dies, animo tamen eum absolutè non retinendi, dixit aliis cumulatis Sousa *in Aphorism. Inquisitorum, lib.* 1. *cap.* 21. *num.* 29.

***

§. IX.

§. IX.

De pœnis, & Pœnitentiis salutaribus huiusmodi Reis imponendis.

49. PRo qualitate culpæ, & pœnas imponendas constat inter omnes, & testatur ad propositum nostrum, Pegna *in sæpe citato, comm.3.* vers. *Iam qua pœna.*

Vnde pro qualitate huiusce criminis, modò maior, modò minor pœna est imponenda. Et regulares quidem cum ex dicta retentione sunt suspecti, vehementer possunt priuari voce actiua, & passiua, suspendi à diuinis, priuari muneribus legendi, concionandi, &c. & hoc vltra ieiunia, orationes &c. de quibus Pegn. *vbi suprà* non regulares verò vltra pœnitentias salutares etiam aliquando possunt à Ciuitate banniri, vti testis est Genuens. *in praxi Archiepiscopali, Neapol.c.68. num.12.* vers. *Item seruatur in curia.*

Suspecti autem tantum de leui, possunt de iure dimitti cum pœnitentiis salutaribus.

Pro totius materiæ complemento vi-
50. dendum esset, an Inquisit. in suis Diœcesibus, & similiter Episcopi possint libros damnare, sed quoniam Pegna *de hoc plenissimè tract.com.52.p.2.per tot.* ideo ad eius dicta me remitto.

An autem licentia concessa alicui à Re-
51. uerendissimo Inquisitore Cremonæ, legendi librum suspensum donec corrigatur, suspensum donec corrigatur suffragetur in Diœcesi Mediol. vide Hieron. Rodriq. *in compendio quæst. regularium, resol. 92. num.2.* vbi contra, Suarez *de legib. lib.8.c.26. num.8.* & Portel. *in dubiis regularibus*, in verbo *librorum prohibitio, num.4.* firmat talem posse legere librum illum etiam extra diœcesim. Quia Priuilegium est datum personæ, & ita etiam ante Rodriquez voluit Nauar. *de Priuil. conf.6. volum.2.* & Nald. *in sum.* in verbo *libri num.6.* & Azor. *Instit. Moral.1.p. lib.5.cap.23.q.6.* Homob.de Bonis, *in suo examine, tract.7.c.2.q.11.§. Porrò libros interdictos.*

§. X.

Quomodo Confessarius se gerere debeat cum legentibus, & retinentibus libros hæreticos, vel aliàs prohibitos.

PRimò, animaduertere debet Confessa-
52. rius ex regulis superius traditis, an pœnitens inciderit in excommunicationem Bullæ Cœnæ, nam ab ea vtique prius à Summo Pontifice, vel ab habente ab eo auctoritatem erit absoluendus.

Quo verò ad excommunicationem, de qua in Bulla Pij IV. cum illa nemini sit re- 53.
seruata poterit quilibet Confessarius ab ea absoluere, Homobon. de Bonis, *in examine Ecclesiastico, tract.7. cap.2. quæst.9.§. His ergo sic suppositis, tom.1.*

Circa excommunicationem tamen Bullæ Cœnæ, animaduertenda est aurea Do- 54.
ctrina Sousæ *in sua relect. in dictam Bullam disp.1. num.50.* quam sequutus fuit Portel. *in dubiis regularibus*, in verbo *libri prohibiti, num.15.& 16.1.p.* quod scilicet in excommunicationem Bullæ, incidit oculis percurrens librum hæreticum, cum aduertentia ad illa, quæ scripta sunt, licet nihil ore proferat, nam secundum communem vsum loquendi ille talis dicitur legere. Et si dicatur, quod cum verba exterius non proferat eius peccatum non videtur externum, & per consequens, nec subiectum externæ dispositioni Ecclesiæ, & sic censuræ Bullæ, respondit Portel. quod illius peccatum satis dicitur externum, ex sequentibus externis actionibus, scilicet ex apertione libri ad legendum, ex defixione oculorum, & ex reuolutione foliorum.

Si verò tractetur de libris prohibitis ex alia causa, quam hæresis, vt quia v.g. sint 55.
contra bonos mores, tunc ex Bulla Pij IV. de qua supra eos legentes, & retinentes incurrunt peccatum mortale.

Quod intelligo ego, etiamsi legens, vel retinens non se exponeret periculo peccati mortalis, vt lex positiua aliquid addat legi naturali, secundum quam vbi adest periculum etiam ante Bullam talium librorum lectio, & retentio erat vetita, Homobon. de Bonis, *dicto tract.7. q.10.* vers. *Addo de iure naturali.*

Neque obstat quod lex fundata in præsumptione in conscientia non obligat, ces- 56.
sante præsumptione. Quia hoc est verum de præsumptione diffinitiua, non autem suppositiua, vt declarat suppositiua, vt declarat, Portel. *in dubiis regul.* in verbo *lex n.9. 1.part.* vbi dat exemplum de lege superioris prohibente ingressum cubiculorum intra conuentum quæ obligabit etiam ingredientem bono animo.

Vel traditio illa non habet locum, vbi lex in præsũptione fundata obligat in conscientia etiam cessante in aliquo particulari casu præsumptione, ratione vel moralis periculi, vel scãdali, Rodr. qui alios cumulat, *in comp.q. Reg.resol.90.n.15.circa finem.* In lectione autem huiusmodi librorum semper adest, vel scandalum, vel morale periculum peccati.

Vel tandem regula illa non habet locum, cum lex fundata in præsumptione fuit lata ad euitanda mala, quæ regulariter oriebantur ex actu à lege prohibito, vti declarat.

S Vasq.

Vasq. *in part. 2. quaest. 96. art. 4. disp. 163. cap. 3. vers. Alterum genus praesumptionis est.*

57. Secundò, aduertat Confessarius, quod omnino curare debet libros hæreticos, vel hæreticorum vel de Religione pertractantium ad Inquisitores deferri, vt *suprà* dicebamus, *num.* 38. nec ante debet pœnitentem absoluere, quam libros cum effectu S. Officio consignari curauerit.

58. Si tamen pœnitens libros illos propria auctoritate combussisset non ob id in cēsuram aliquam incidisset, Homob. de Bonis, *dicto tractatu 7. cap. 2. quaest. 12. in principio*, & propterea, vbi nihil aliud obstaret absolui posset.

59. Vbi verò libri prohibiti sint, quia res lasciuas, & contra bonos mores contineant, tunc, si pœnitentes habeant propositum illos retinendi, nullo modo ratione periculi, & peccati mortalis de quo in d. Bulla Pij IV. poterunt absolui, Homobon. *vbi suprà q. 13. in fin.*

Sed hic Confessarius probabiliter posset de duobus dubitare.

60. Primum est, an retinentes huiusmodi libros prohibitos, ob res lasciuas sint denunciandi S. Officio, in quo (salua semper declaratione S. M. Ecclesiæ, & S. C. Emin. Card. Sup. Inquisitorum) dicerem quod non, nisi huiusmodi retentores aliàs essent de hæresi suspecti, verba enim edicti Eminentiss. D. Cardin. Episcopi nostri, & Reuerendiss. P. Inquisitoris, nullo modo comprehendunt huiusmodi libros, & aliàs ex dispositione iuris communis, nulla apparet obligatio huiusce denuntiationis.

61. Secundum est, an cùm pœnitentes tenentur consignare huiusmodi libros Inquisitoribus, satisfaciant eos consignando Ordinario loci?

In hac etiam difficultate respondetur, quod de rigore iuris pœnitentes sic ordinario loci libros consignantes satisfaciunt obligationi suæ.

Quamuis enim in Bulla Iulij III. incipiente, *Cùm meditatio cordis*, expresè præcipiatur huiusmodi libros consignari Inquisitoribus, attamen non ob id legitur, ibi restricta facultas Ordinariorum, vt in simili probauimus *infrà*, *tit. 12. §. 11. num. 56.*

62. Sanctissimè tamen agerent locorum Ordinarij, si huiusmodi retentores remitterent Inquisitoribus, qui in causis fidei melius ob silentium formant processus, quam Ordinarij, coram quibus non seruatur silentium, tam arctum, vt in S. Officio, & ita quotidie practicat Eminentiss. & Reuerendiss. DD. meus Card. Camporeus Episcopus noster Cremonen. vnus ex Supremis Generalibus Inquisitoribus, qui reos Criminum ad S. Officium attinentium semper Inquisitori remittit.

Vbi tamen huiusmodi libri essent in aliquo casu Ordinario consignati, Ordinarius ipse tenetur eosdem S. Officio re consignare, vti Sacram Congregationem respondisse, refert Piasec. *in Praxi Episcop. p. 2. cap. 3. de haeret.* & Ioan. Franc. Leo, *in Thesauro fori Ecclesiastici, p. 3. cap. 37. num. 11.* 63.

Tertio loco, interrogare debet Confessarius pœnitentem, an sciat aliquos legere, vel retinere libros hæreticorum, vel de religione tractantium, vel hæreses continentium, etiam in alienis domibus, & vbi aliquos huiusmodi criminis reos agnoscat eum cogat ad eos S. Officio denunciandos iuxta tradita per nos tit. præcedenti. 64.

Quartò, vt statum pœnitentis bene intelligat Confessarius, interrogandus erit pœnitens à quibus libros illos habuerit, quandiù penes se eosdem retinuerit, quoties legerit, an aliquibus, & quoties, ac quibus commodauerit, an eorum occasione (si sint ex continentibus res lasciuas) carnaliter peccauerit, saltem delectationes sensuales passus sit, & similia. 65.

Quinto loco, grauitatem huius delicti, quo ad libros hæreticorum ostendere debet Confessarius pœnitenti ex multis, sed præsertim ex eo, quod ab initio nascentis Ecclesiæ, vsque in præsentem diem, libri huiusmodi semper fuerunt reprobati, & igni traditi, vt videre est ex Decian. *Tractat. crimin. tom. 1. lib. 5. cap. 46. num. 1. & pluribus sequentibus*, & Sanctarellus *de haeresi, cap. 14. dubio vnico, num. 1. & sequent.* & si D. Paulus 2. *ad Timoth.* 2. admonet nos euitare colloquia hæreticorum, quanto magis euitandi erunt eorum libri, qui & semper loquuntur, & venena euomunt. 66.

Quo verò ad libros res lasciuas continentes, grauitas delicti eos retinentium, & legentium patet euidenter, ex eo quod corrumpunt bonos mores, pueros & adolescentes contaminant, cursu temporis totam rempublicam inficiunt, ad libidinem incendunt, & irritant, vti animaduertit Tiraquell. *ad ll. Connub. l. 16. num.* 4. 67.

Sexto, & vltimo, prudens Confessarius pœnitenti proportionatam arbitrio suo satisfactionem iniunget, ita tamen, vt pro parte dictæ satisfactionis lectionem aliquam librorum piorum qualitati pœnitentis accommodatam imponat. 68.

**

TITVLVS

TITVLVS XI.

De Celebrantibus, & Administrantibus Sacramentum Pœnitentiæ, cum non sint Sacerdotes.

SVMMARIVM.

1 *Celebrantes & Pænitentiæ Sacramentum administrantes, cum Sacerdotes non sint, de hæresi sunt suspecti; vbi de sententia hæreticorum, & seq.*
3 *Qualis sit hæc suspicio, & seq.*
7 *Quidquid esset olim, nunc ex Constitutionibus Apostolicis Inquisitores sunt Iudices huiusce Criminis, & seq.*
10 *An Constitutio Gregor. XIII. directa Inquisitoribus Hispaniæ habeat locum extra ea loca, & seq.*
13 *De quodam, qui in partibus Hispaniæ se gerebat pro Episcopo Manfredoniæ.*
14 *In Const. Greg. & Clem. VIII. non incidit Sacerdos audiens confessiones, sine iurisdictione, nec non Sacerdos non absoluens, & quid de induente se Vestibus Sacris, si non celebrat, & seq.*
16 *Quomodo in hoc delicto debeat constare de corpore delicti.*
17 *An corpus delicti in hoc Crimine probetur sufficienter testibus Singularibus, vbi plura de testibus Singularibus.*
19 *Probato corpore delicti per testes singulares, an locus sit condẽnationi in pœna Extraor. & seq.*
21 *Late de Reo habẽte penes se literas testimoniales falsas, & asserente nihilominus se Sacerdotem.*
22 *Confessus qualificatè quomodo debeat expediri.*
24 *De abiuratione, tortura, & pœnis horum reorum, & seq.*
30 *Iudex Secularis cui fuerunt relaxati rei nostri, an teneatur eos morti tradere, vbi decis. S. Concilij Neapol. & Sanctiss. D. N. Pauli V.*
31 *Inquisitores possunt procedere contra Iudices laicos si sententias suas non exequantur, & reprobatur Opinio Anguiani Hispani.*
32 *Quomodo hi rei puniantur in Hispania, vbi decisio Inquisitionis Siculæ & literæ Eminentiss. Card. Milini in hac materia, & seq.*
36 *Quomodo Confessarius se gerere debeat cum huiusmodi reis.*
37 *Grauitas huius delicti, remissiuè.*
38 *An huiusmodi rei sint irregulares.*

NOn infimum locum tenet in hoc S. Officio, illorum enorme delictum, qui cum in sacro Presbyteratus ordine nequaquam sint constituti, temerario tamen ausu, & Sacrosanctum Missæ sacrificium audent celebrare & Sacramentum Pœnitentiæ administrare, de hisce ergo nunc in præsenti titulo est agendum.

§. I.

An celebrantes cùm Sacerdotes non sint, Pœnitentiæque Sacramentum administrantes sint de hæresi suspecti, & qualiter.

IN hac re dicendum est, Reos hosce esse de hæresi suspectos, & de hoc nunc dubitari non potest stante Constitut. Greg. XIII. Incipiente, *Officij nostri*, quæ impressa habetur apud Rodriquez. *quæst. Reg. tom. 2. quæst.* 28. *art.* 2. & in Bullar. nouo Cherubini, *tom.* 2. *constitut.* 21. *inter constitutiones Greg. XIII.* in qua hæc verba leguntur. *Nos itaque*, &c. *Animaduertentes eos qui Presbyteratus ordine non sunt insigniti, & se in administrandis dictis Sacramentis ingerunt, facto Catholicam veritatem impugnare, quæ solos Presbyteros*, &c. Si igitur tales Rei facto impugnant Cath. fidem, ergo etiam de hæresi erunt ob id suspecti. 1.

His accedit hæresis, quæ hisce nostris potissimùm temporibus grassatur, quod scilicet etiam laici, & sæculares sint horum Eucharistiæ, & Pœnitentiæ Sacramentorum ministri, vt patet ex Card. Bellarm. *Controu. fidei tom.* 2. *Controu.* 1. *generali, lib.* 1. *cap.* 24. & 25. vbi latissimè hanc hæresim confutat, igitur sæcularis administrans huiusmodi Sacramenta vel Sacerdos non ordinatus erit de hæresi suspectus. Consequentiam hanc probat doctrina Soti in *Relect. de hæresi*, vbi dixit, quod facere opera mala ab hæreticis tamen probata, & laudata inducit hæresis suspicionem. Quod dictum Soti licèt impugnetur à Paramo *de Orig. S. Inqu. tit. lib.* 3. *quæst.* 10. *num.* 72. & *seq.* attamen in casu nostro rectè procedit, approbarique videtur à Greg. XIII. in *suprà citata constitut.* ibi, nam, & si multorum sententia affirmetur, prædictum delictum ab Inquisitoribus plectendum esse, hisce præsertim temporibus quibus hæretici temerè audent proferre, etiam sæculares eorum Sacramentorum Ministros esse posse. 2.

Difficultas tãtũmodò esse potest, in qualitate, & gradu suspicionis, an scilicet leuiter, an vehementer sint de hęresi suspecti, in qua re.

Dicẽdũ hosce reos esse de hæresi suspectos vehementer, & ratio istius conclusionis est, quia regulariter abutens Sacramentis redditur de hæresi suspectus vehementer, vt probaui in tit. *de Polygamis*, & in tit. *de Confessariis sollicitantibus*, At Rei nostri celebrando, & Sacramentum Pœnitentiæ administrando, cum Sacerdotes non sint, abutuntur hisce Ecclesiæ Dei Sacramentis, 3.

existimantes (saltem facto ipso) alios, præter Sacerdotes, posse esse illorum Sacramentorum ministros: igitur, erunt suspecti non leuiter, sed vehementer.

Et ad hoc probandum facit primò Pegn. *ad Director. p. 2. comm.* 81. vers. *Ille quoque.* Leon. *in Thesaur. fori Ecclesiastici, p.3. cap.37. num.35.* & Bariol. *in suis florib. Direct. in tit. de Confess. sollicit.* vers. *Suspicio quæ vrgentur*, & vers. seq. vbi dixerunt Confessarium sollicitantem ad turpia in confessione esse de hæresi suspectum vehementer, ratione abusus Sacramenti.

4.

5. Secundò, Martinus Delrius *disquisitionum Magic. lib. 5. sectione 15. & lib. 3. p. 1. quæst. 3. sect. 1.* vbi dixit quod Baptizans imagines ad minus est suspectus de hæresi vehementer, ratione abusus dicti Sacramenti.

Tertiò, cõclusio probatur ex eo quod vehemens suspicio illa dicitur quæ sumitur ex signis exterioribus, operum, aut verborum ex quibus concludi solet frequenter, & vt

6. plurimum quod talia agens, vel dicens est hæreticus, Martinus Del Rius *disq. magic. lib. 5. sect. 12* vers. *Vehemens suspicio.* Ricciull. *de iure person. extr. Ecclesiæ gremium existentium lib. 5. cap. 11. num. 7.* At ex celebratione Missarum huiusmodi, & administratione Sacramenti Pœnitentiæ aliud colligi non potest, quàm tales celebrantes, &c. esse hæreticos Lutheranos, igitur, &c.

Atque ita seruatur in Sancta Vniuersali Romana Inquisitione, quæ hosce Reos cogere solet ad abiurandum de vehementi, vt vbique attestantur Doctores.

Quidquid in contrarium seruetur in Tribunalibus Hispaniæ in quibus habentur isti Rei suspecti tantummodò de leuij, & ob id coguntur tantùm in dictis Regnis abiurare de leui, Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib. 1. c. 32. num. 14.* & Ferd. de Castro Palao *part. 1. sui operis Moral. tract. 4. disputat. 8. punct. 16. §. 9. numer. 2.*

§. II.

Quis sit Iudex, competens horum reorum.

7. LIcet antiquis temporibus satis controuersa fuerit quæstio, quis nam Iudex esset competens in hisce criminibus, Ordinarius ne Ecclesiasticus, an Inquisitor aduersus prauitatem hæreticam specialiter delegatus, pro vt colligitur ex Constitutione Gregor. XIII. supra citata, incipiente, *Officij Nostri.*

Nam, quod ad Ordinarios spectaret munus puniendi hosce reos, non obscurè colligi posse videtur ex text. in cap. *ex litteris extr. de Clerico non ordinato ministrante*, vbi Papa mandat Episcopo Legionensi, vt quendam Diaconum, qui ante Sacerdotij ordinem susceptum Missam celebrare præsumpserat, certis pœnis puniat.

Et tantò magis videntur per Ordinarios Ecclesiasticos puniendi, cum tales Rei facto se velint Sacerdotes ostendere, quo casu clarum est, quod incidunt, in crimen falsi, vti 8.
originaliter dixit Bald. *in leg. Qui sub prætextu Cod. de sacrosanct. Eccles.* Diaz. *in Praxi Crim. Can. cap. 12. numer. 1.* vbi Salcedo Franc. Leon. in Thæsaur. fori Eccl. *cap. 35. numer. 57.* Farin. *de falsit. & simulat. quæst. 150. num. 85. & seq.* qui alios allegat. Caball. *in suis resolut. Crim. centur. 2. casu 176. numer. 3.* & Bonif. *de furtis, §. corporalis, numer. 50. vers. & de Laico*, Et de Crimine falsi clarũ est, in Clerico Ordinarium Ecclesiasticum esse Iudicem competentem, vt patet, ex not. per DD. *tot. tit. de Crimine falsi.*

Atamen hæc omnia licèt fortassis potue- 9.
rint allegari pro Ordinariorum tuenda iurisdictione antiquis temporibus, tamen nunc sublata est omnis disputatio per dictam Constitutionem Greg. XIII. per quam præsens quæstio fuit definita ibi, *Nos itaque vt omnis difficultas, dubitatióque tollatur*, &c. *eorum, qui in presbyteratus ordine non constituti Missas celebrant & confessiones audiunt cognitionem, & punitionem ad Inquisitionis Officium, & Inquisitores antedictos pertinere, ita huiusmodi delicti ratione aduersus eos inquirere, procedere, ac culpabiles repertos punire Officium, & Inquisitores prædicti valeant; Apostolica auctoritate præsentium tenore perpetuo declaramus, & diffinimus.*

Et quamuis aliqui dubitare possint an 10.
dicta Gregor. XIII. constitutio, quoniam directa est Inquisitoribus Hispaniæ, locum sibi possit vindicare in aliis Inquisitoribus aliarum prouinciarum? attamen sine dubio affirmandum est vbique locorum dictam Constitutionem, licèt Inqui- 11.
sitoribus, tantum in partibus Hispaniarum existentibus fuerit directa, inuiolabiliter obseruari debere, prout in terminis similium Constitutionum docuerunt Bartol. Spin. *in tractat. de Strig. cap. 3.* vers. *quod etiam patet*, qui loquitur in Constitutione quadam directa ad Inquisitores Allemaniæ, Pegn. *ad Director. part. 3. comm. 158.* vers. *Præterea non arbitror, & in quæstione de robore Extrauag. in fin. literarum Apostolicarum pro Sancto Officio, numer. 14.* vbi vtrobique reprobat Bursat. in *consl. 43. num. 52. lib. 1.* qui dixit Constitutiones Innoc. IV. & Clem. IV. Roman. Pontif. deponentes de bonis Hæretic. confiscatis, in Italia solum esse obseruandas, quoniam ad Terras Italiæ fuerunt

fuerunt directæ, Flauius Cherub. *in suo compend. Bullarij tom. 2. schol. 2. ad dictam Constitutionem Greg. XIII. fol. mihi* 87.

Et præter Constitutionem prædictam Greg. XIII. quæ etiam impressa habetur post Bariolam *in suis floribus folio* 434. adest alia Constitutio Clem. VIII. edita de anno 1601. die primo Decembris, incipiens, *Et si aliàs*, quæ impressa habetur apud Quarantam *in Summa Bullarij* in verbo, *Ordo*, & post flores Bariolæ, inter literas Apostolicas pro Sancto Officio *folio mihi* 437. in qua Constitutione, inhærendo aliis duabus constitutionibus Pauli IV. & Sixti V. de quibus Locat. *in Iudiciali Inquisit.* inter decreta facta in Congregat. Sancti Officij Romæ *fol.* 475. *&* 476. Mandauit Sanctissimus Pontifex Reos hosce, per Iudices Sanctæ Inquisitionis tradi etiam pro primo lapsu, seu potius relaxari brachio sæculari.

De quibus Constitutionibus mentionem faciunt Maiol. *de Irregul. lib.* 4. *cap.* 13. *num.* 1. Leon. *in Thesauro fori Ecclesiastici, parte* 3. *cap.* 35. *n.* 57. *&* 58. vbi refert, quendam filium perditionis in partibus Hispaniarum, se pro Episcopo Manfredoniæ, & Nuntio Sanctæ Sedis gessisse, & trans mare multas missas, etiam Pontificaliter decantasse, ob id in Sancto Officio detentum laqueo deaurato suspensum tandem fuisse, ipso vidente, Farin. *de Hæresi quæst.* 193. *n.* 39. & Sanctarellus *in tractatu de Hæresi, cap.* 42. *num.* 5. Aug. Barbosa *de Officio, & Potestate Episcopi part.* 3. *allegat.* 110. *num.* 19. Salcedo, ad Diaz. *in Pract. crim. Can. cap.* 12. *sub littera D,* Scortia *in Select. Rom. Pontif. Const. Epit.* 161. *Theoremate*, 403. & Modern. Barbos. *in capitulo ex literis num.* 2. De Clerico non ordinato ministrante.

§. III.

Duo dubia circa Bullas Greg. XIII. & Clem. VIII. declarantur.

CIrca Summorum illorum Pontificum Constitutiones, duo possunt oriri dubia.

14. Primum est, an illæ locum sibi vindicare possint, in eo, qui confessionem alicuius audit, licèt Sacerdos non sit, at illum non absoluit? In qua difficultate

Dicendum est, præfatas Constitutiones in eo locum non habere, colligitur hoc, in Constitutione quidem Greg. XIII. ex illis verbis, *& confessiones audire, & absolutionem impartiri*, copulatiua enim, & copulatorum requirit concursum, secundũ vulgatas iuris regulas in Constitutione autem Clem. VIII. ex illis verbis, dum scilicet iniquè sibi assumunt gradum Sacerdotalem, & auctoritatem absoluendi à peccatis.

Ratione quoque potest conclusio confirmari, nam ideo in dictis Constit. supponuntur rei illorum criminum iudicio Inquisitorũ, quia facto (ingerendo se in administratione Sacramentorũ, cum sacerdotes non sint) Catholicam veritatẽ impugnant, at qui non absoluit, nullum administrat, nec administrare intendit Sacramentum: igitur talis non erit suppositus Iurisdictioni Inquisitorum, nec pœnis dictarum Constitutionum poterit mulctari, Cõst. prædict. quia Constitutiones hæ sunt maximè pœnales, ergo sunt restringendæ quantum fieri potest.

Atque ita in terminis nostræ quæstionis docuerunt Rodriquez. *quæst. regular. tom.* 2. *quæst.* 28. *art.* 2. vers. *Hæc const. habetur*, Rodericus à Cunha *de Confessariis sollicit. quæst.* 13. *num.* 14. provt illum refert, & sequitur Sanctarell. *de Hæresi cap.* 42. *dub. vnico num.* 5. vers. *Refert hanc constitutionem.* Modernus Barbos. *c.* 1. *n.* 7. *in fin. de Clerico non ord. minist.*

Et licèt Freitas, *ad Roderic. loco proximè alleg. n.* 31. *& seq.* voluerit talem audientem Confessiones, & non absoluentem, incurrere pœnas nostrarum Constitutionum, attamen eius opinio, & rationes ex supradictis facilè soluuntur, quia formalitas huius delicti consistit in abusu Sacramenti, at Sacramentum nullum adest, cum non datur absolutio.

Neque obstat ratio Freitas, quod etiam si sequatur absolutio, attamen ibi non aderit Sacramentum, quia ad abusum Sacramẽti sufficit quod adsint omnia ea, quæ aliàs ad Sacramentum requiruntur, at deficiente absolutione ea non adessent, & in non absoluente, abest animus administrandi Sacramentum, in quo consistit, in hoc foro formalitas huius delicti.

Secundum dubium est, an dictæ Constitutiones, extendantur ad illum, qui sacro Presbyteratus ordine insignitus, sine actuali Iurisdict. fidelium Confessiones audit, eosque à peccatis mortalibus absoluit? & ad hoc dubium

Respondendum est negatiuè, nam Constitutiones illæ loquũtur expressè de iis, qui Sacerdotali Charactere non insigniti, Sacramentum pœnitentiæ administrare præsumunt, & ita in terminis nostrarum Cõstitutionum docuerunt, Rodriquez. *quæst. regul. tom.* 2. *quæst.* 28. *art.* 2. *in fin.* vers. 2. *est notandum* Rodericus à Cunha *de Confess. solicit. quæst.* 13. *numero* 15. & Sanctarellus *de Hæresi capite* 42. *dub.* 1. *num.* 5. vers. *Quod antea docuit.*

In has tamẽ Bullas incurrit Missã incipiẽs, licet verba cõsecrationis non proferat, sicuti

in easdem non incidit non Sacerdos, qui vestibus Sacerdotalibus induitur celebrare intendens, si non celebrat. Sousa *in Aphoris. Inquisit.l.1.cap.32.num.5.& 6.*

§. IV.

An, & quomodo in hoc crimine debeat constare de corpore delicti.

16. VT rite rectéque contra huiusce criminis reos procedi possit in primis constare debet Iudici, & in actis de corpore delicti, hoc enim in omnibus criminibus, de necessitate requiritur, maximè verò in his quæ publice fieri solent, vt contingit in hisce criminibus. Doctrina hæc desumpta est ex *l.1.§.Item illud.ff.ad Syllan.* communísque est etiam omnium omnino DD. vt videre est ex Farin. *de Inquisit quæst.2.per tot.* & Mario Giurba *cons. crim. decis.37. numer.21.* vbi, quod de hoc corpore delicti constare debet, etiam in crimine adulterij, & alios DD. plurimos more suo cumulat, quibus adde Card. Tuschum *Pract. conclus. tom. 2. littera D, conclus.171.per tot.* sed maximè *numer.29.* vbi ex Gomez.3.*tom.var.resolut.cap.9.num.1.* dicitur probatio corporis delicti fundamentum, & basis totius processus criminalis.

Debet igitur, vt possit de hoc crimine procedi, constare reum, denunciatum celebrasse tali, & tali die, in tali Ecclesia, & tali Altari.

17. An autem celebratio hæc, probetur sufficienter per testes singulares, meritò dubitari potest, puta si vnus testis dicat se tali die vidisse, in tali Ecclesia, & tali Altari reum dicentem Epistolam, alter verò dicat se vidisse eundem recitare Euangelium, alter verò Hostiam eleuare, in qua difficultate,

Dicendum sufficienter probari celebrationem Missæ per illos testes, & ita docuerunt Felin. in cap. *licèt ex quadam, de testibus, numer.2. col.penult.* vers. *& nititur impugnare,* Abb. *ibid.n.11.& seq.* Simanch. *de Cath.Instit. tit.64.numer.65.* & Farin. *de testibus. quæst.65. num.282.*

Et si dicatur quod potest esse, quod reus dixerit principium Missæ, & tamen Missam non perfecerit, Resp. Fel. *vbi suprà,* quod hoc non obstat, quoniam sufficit dictum testis concludere à communiter accidentibus, & eandem conclusionem cum Abb. & Fel. probarunt Alexand. *cons.72. numer.4.* vers. *Idem tenet.vol.1.* vbi allegat Ricard. de Malumbr. & Bald. Idem Abb. *in cons.113. vol.2.col.3.* vers. *non obstat,* & Card. Tusc. *Pract. conclus. tom.8. littera T, conclus.265.num.17.*

Secus fortassis videretur dicendum, si vnus testis deponeret se audiuisse reum celebrantem vno die, & alter altero die, nam celebratio Missæ in hoc casu non videtur plenè probata, ad effectum condemnandi reum in pœnam ordinariam delicti, nam ad effectum condemnandi reum in pœnam ordinariam plenè debet constare de corpore delicti, Farin. *dicta quæst.2. num.6.* vers. *liquidè autem,* testes autem illi cum singulares sint nullo possunt modo dici contestes, quæ testium contextualitas requiritur ad aliquid probandum.

Doctrina hæc colligi videtur ex traditis, 18.
per Abb. *in cons.42. numer.2.& 3.libro 1.* vbi quod, cum agitur de probanda celebratione Missæ, puta in excommunicato, ad effectum, concludendi celebrantem irregularé, tunc celebratio probatur si vnus testis deponat, de Epistola, alter de Euangelio, quia illæ sunt partes indiuiduæ Missæ, secus si vnus deponat de Missa, alter de Vesperis, quia tunc cum deponant super rebus diuiduis, sunt singulares, nec celebrationem probant, & doctrinam Abb. ibi probauit Cardin. Tuscus *in supra citata conclus. 265. numer.97.*

Et rationem differentiæ inter partes indiuiduas vnius totius, id est Epistolam, Euangelium, &c. respectu Missæ, & partes diuiduas, vt puta plures Missas assignat Abb. *vbi supra, num.3.* quia inquit, omnes testes in sensu sunt singulares, nam ego video per meum visum, & tu per tuum, vnde cum dicunt DD. quod testes debent esse contestes, hoc intelligitur respectu obiecti, super quo deponunt, ita vt obiectum eodem tempore se repræsentans sensibus testium operetur quod sint contestes, & propterea impossibile est, vt deponentes super actibus, seu partibus diuiduis probent, quoniam idem obiectum non potest eodem tempore se repræsentare sensibus testium, ex quo vnus deponit super vna parte, alius super alia, secus in partibus indiuiduis, vt puta epistola, &c. quia moraliter loquendo, & secundum communiter accidentia non potest, quis dixisse partem Missæ, quin etiam totam dixerit, & hanc pulcherrimam doctrinam Abb. sequitur Tusc. *loco supra cit.num.95. & pluribus seq. & numer.17.* vbi quod ratione connexionis, quam habet vna pars cum alia, testes dicuntur contestes, licèt de diuersis partibus deponant, ex doctrina Alex. & aliorum de quibus ibi.

Dixi ad effectum condemnandi reum in 19.
pœnam huiusce criminis ordinariam, nam ad effectum eum condemnandi in pœnam extraordinariam, vt puta triremium, &c. sufficienter potest dici corpus delicti probatum per testes singulares, deponentes de diuersis missis, Cardin. Tuschus *Pract. conclus. tom.6.*

tom.6.littera P, conclus.236.numer.33. & tom.2. sub littera D, conclus.171.num.45. vbi quod non constito de corpore delicti, reus tamen potest in aliquam pœnam extraordinariam puniri, & ad hoc ibi allegat Oldrad. *cons.* 108. *num.* 50. vbi & plures allegat, & dicit opinionem hanc esse communem.

Confirmari possunt hæc, ex decisione Senatus Sabaudiæ, apud Fabrum *in suo Cod.fabr. lib.9.tit.10. de Sicar. def.* 8. vbi quod speciale est in Crimine Assassinij, quod contra Assassinum procedatur, licèt non constet de corpore delicti. At non est minus enorme hoc delictum, quàm Assassinium, igitur etiam in hoc crimine, non constito plenè de corpore delicti procedi poterit aduersùs reos ad pœnam extraordinariam, & ita in praxi obseruatur.

20. Licèt in Iure hoc magnam patiatur difficultatem, cum omnes DD. dicant, ante torturam, & condemnationem, imò etiam ante carcerationem constare debere plenè, & concludenter, vel per testes, vel per euidentiam facti de corpore delicti, ita Farin. qui alios omnes allegat *dicta q.2 n.6. vers. liquere autem,* quibus addo Felicium, *alleg.*155. *n.2.p.2.* vbi, quod corpus delicti non probatur per testes singulares, & Marium Giurbam *decis. criminali* 37. *n.46. & seq.* mouentúrque omnes DD. ex dicto text. *in l.1. §. Item illud,* ibi, *liquere igitur debet.* Quare tutius esset in hac materia prius plenè verificare corpus delicti, quæ verificatio dicitur basis, & fundamentum totius processus criminalis, quàm contra reum deueniatur ad aliquos actus Iudiciales.

Nisi essemus in reo, qui celebrauerit in partibus longinquis, in quo casu ob probationis difficultatem lex contenta est probationis genere possibili.

§. V.

De reo penes quem repertæ sunt litteræ Testimoniales falsæ, & nihilominus allegante se Sacerdotem.

21. SI casus talis contingeret, pro vt de facili deuenire solet in S. Officio, ego dicerem talem reum esse vehementer suspectum, quod celebrauerit sine ordinibus, ex eo præcipuè, quod negatiua Clericatus intelligitur probata fauore fisci hoc ipso, quod reus contrarium non probat, Calder. *cons.*12. *de Iud.* cum aliis latissimè allegatis per Carol. de Grassis *de effectibus clericatus in proœmio num.*193. cum enim qualitas clericatus non insit homini à natura, vtique illa non præsumitur, sed est per allegantem probanda Cald. *vbi suprà*, & Carol. de Grass. *ibid n.*184. maximè si reus allegaret se ordines suscepisse vltra Montes. Quæ omnia augerentur ex litteris testimonialibus falsis penes eum repertis.

Ex quibus arbitrarer confessionem qualificatam Rei nostri, celebraui, sed sum sacerdos, esse diuidendam, & reiecta qualitate sacerdotij per fiscum S. Officij acceptandam, ad notata per Farin. *de reo confesso, & conuicto, q.*81. *num.*10.

Adderem insuper, quod nos non versamur in casu condemnationis istius rei in pœnam ordinariam Bullarum de quibus *suprà.* 22.

Primò, quia confessus qualificatè nunquam punitur pœna ordinaria, ex praxi omnium tribunalium, secundum originalem doctrinam Abbatis in cap. *auditis de præscript.* de qua Farin. *q.*81. *num.* 157. Mastrill. *decis.*146. latissimè Laderc. omnino videndus 192. *n.*2. vbi reprobat Boss. *sub tit. de confess. num.* 24. qui voluerat doctrinam Abb. non procedere, vbi vltra confessionem qualificatam aderant contra reum alia indicia.

Et in foro nostro S. Officij pulcherrimum adest consilium Rim. Iun. 83. *vol.2. cons. Crim. diuers.* vbi consuluit, quod quidam Iudæus, qui effectus Christianus ad Iudaismum redierat non poterat puniri pœna ordinaria, ob confessionem ipsius qualificatam, quod redierat non animo reiudaizandi, sed vt Iudæos deciperet, donec quotam suam fuisset consequutus.

Secundò, quia ex indiciis etiam violentis nullus condemnatur in pœna ordinaria, secundum doctrinam Innoc. in cap. *Quia verisimile de præsumpt.* vbi, quod cum Iudex procedit super delicto ex præsumptione debet multum temperare sententiam suam, non condemnando nisi raro, & modicè, latissimè Farin. *quæst.*86. *num.*110.

Quare votum meum esset, in arbitrio esse Episcopi, & Inquisitoris, vel Reum hunc condemnare in pœna extraordinaria triremium ad tempus.

Vel illum torquere, secundum doctrinam Bald. *l.1. num.*45. de confessis, vt sine qualitate confiteatur, & vbi ex tort. nihil emergat, poterit vlteriùs condemnari in pœna triremium sed ad breuius tempus.

Et licèt Farin. de reo confesso, & conuicto *quæst.*81. *num.*137. reprobet dictam doctrinam Baldi, attamen illa bis fuit in Senatu Pedem. practicata, testibus Osascho *decis.*60. & Thesaur. *decis.*13. & in Regno Siciliæ apud Mastril. *decis.*246. *l.*3. & in Rota Lucensi, *decis.*19. *Ludouici.*

Neque obstat ratio Farin. quod aliàs tortura reo non prodesset, & quod tortura tollit, quæcumque indicia etiam indubitata, nam

nam doctrina Farin. procedit, vbi reus durissimè torqueretur vt seipsum declararet. Far. *de Ind. & tortura, quæst.* 40. *numer.* 15. In sancto autem Officio non datur reis tortura grauissima, vt in aliis foris.

Et hæc opinio Baldi passim obseruatur in hoc Tribunali, dum abutentes Sacramentis sine mala credulitate torqueri mandat, & postea ad triremes condemnat.

§. VI.

De tortura, abiuratione, & pœnis horum reorum.

24. TOrquentur rei nostri, tam pro habenda veritate, quàm pro vlteriore veritate, & super intentione & vbi Cath. respondeant abiurare debent de vehementi iuxta notata §. 1. huius tituli.

25. Condemnantúrque in pœna ordinaria delicti, quæ est traditio Brachio sæculari, vt patet ex alleg. Constitutione Clem. VIII. & decretis Congreg. S. Officij, de quibus, Locatus *in fi Iudicialis*.

26. A pœna autem ordinaria excusant minor ætas delinquentis, non plena verificatio corporis delicti, leuitas rei, & alia de quibus *suprà §. proximo, & per tot. titulum*, quo ad minorem tamen ætatem aduertendum, quod nouissimè Sanctissimus D. N. Vrbanus Diuina Prouidentia Papa VIII. extendit pœnam ordinariam huiusce criminis, ad maiorem viginti annis, vt in sua Constitutione 79. Incipiente, *Apostolatus* 23. Martij, 1628. Vnde sacra Congregatio die 20. Ian. 1622. Iussit quidem Regularem laïcum, qui non Sacerdos Missas plures celebrauerat, præuia tortura super intentione & abiuratione de vehementi transmitti ad triremes perpetuas, quia erat minor. Sic Eminētiss. D. Cardinalis Camporeus in suis manuscriptis prout in alio casu in eisdē manuscriptis legitur sub die 3. Iulij 1622. Sanctissimum mandasse quod quidam reus huius criminis, si erat maior præuia abiuratione de vehementi traderetur brachio sæculari: si verò erat minor transmitteretur ad perpetuas triremes.

27. Dubitatum autem in hac re, scio, in Maiori Inquisitione Regni Lusitaniæ, quid de huiusmodi reis facere debeant Iudices laïci postquam eorum fuerint brachio relaxati, nam cum in illo Regno Iudices laïci, nullam pœnam executioni mandare soleant, nisi quæ Regia ordinatione sancita est, vel ab ea Iudicum arbitrio committatur, aut de Iure Cæsareo recipiatur, facilè continget Reos istos sic relaxatos mortis pœnam euadere.

In hac tamen re clarissimum existimo, quod tales rei sic sæculari brachio relaxati, debent à laïcis Iudicibus pœna mortis multari.

Nam omissa huiusmodi delicti grauitate, de qua Diaz. *in praxi*, c. 12. vbi quod ideo Patres illi Antiqui huic Crimini pœnam non statuerunt, quia tantum nefas committi posse minimè crediderunt.

Regula generalis est. quod cum Iudex Ecclesiasticus (qui sanguinis sententiam ferre non potest) aliquem curiæ sæculari tradit, ille mortis supplicio est plectendus.

Quod in hoc crimine sine dubio est faciendum, cum tales sint falsarij, vt supra probaui §. 2. vbi ad hoc plures allegaui, quibus addo nunc Piasec. *in Praxi Crim. p.* 2. *cap.* 4. *num.* 24. 28.

Et Hæretici etiam, ex pulcherrima doctrina Diui Thom. 3. *p. q.* 80. *art.* 6. ad secundum, vbi expresè dixit, quod dans Hostiam non consecratam pro consecrata, quantum est in se facit idololatrare illos, qui credunt esse Hostiam consecratam.

Quibus accedit exemplum de quo Franc. Leo *in Thesaur. fori Ecclesiastici*, de quo *suprà* §. 2. Item exemplum, de quo Roderic. à Cunha *de Confess. sollicit. quæst.* 13. *num.* 11. vbi ex Paulo, *de Irregul. p.* 6. *tit. de Clerico non ordinato ministrante, num.* 3. refert, de ordine Papæ Alex. VI. quendam fratrem Hispanum huiusce criminis reum traditum brachio sæculari fuisse incineratum, item aliud exemplum de quo Salcedo *ad Diaz. dicto c.* 12. vbi, quod quidam laïcus Tolet. qui duas Missas celebrauit perpetua detrusione in Monasterium punitus fuit, mitiùs cum illo agendo ob dementiam. 29.

Atque ita supremam Vrbis Sacram Congregationem S. Officij re in Rom. Curia delata censuisse huiusmodi reos traditos, & tradendos Curiæ sæculari, esse pœna mortis afficiendos. Neque Iudices sæculares posse examinare sententias Inquisitorum, sed illas omnino exequi debere testati mihi fuerunt grauissimi viri. Sic de anno 1636. & sequenti, duo rei nostrarum constitutionum traditi Curiæ sæculari in ciuitate Neapolitana fuerunt, & ex ordine Sacri Cōcilij primò suspēsi mox combusti, vt meminit Thoro *in comp. decis. Regni p.* 3. *sect.* 2. Verbo *Pœna quænam sit contra laïcum*, Et in manuscriptis Eminentissimi. D. Cardinalis Camporei reperi sic scriptum die 20. Ian. 1622. Coram Sanctissimo, Torqueatur N. (reus huiusce Criminis) super intentione abiuret de vehementi, & transmittatur ad triremes in perpetuum attenta minori ætate, quia aliàs iuxta decretum Clem. VIII. erat tradendus Curiæ sæculari, & in alio casu in eisdem manuscriptis sic legitur: die 3. Martij 1622. Quia non satis constat

constat an sit maior annis 25. Sanctissimus decreuit, quod si est maior, abiuret de vehementi, & Curiæ sæculari tradatur: si verò est minor, præmissa abiuratione prædicta damnetur ad triremes perpetuò. Sic tres huius Criminis rei in regno Neapolitano suspensi fuerunt & combusti, Sanfelic. *decis.* 239. *per tot. p.* 2. vbi ponit formam traditionis istorum reorum brachio sæculari, & formam obseruandam à iudicibus sæcularibus in executione sententiæ contra hosce reos.

31. In casu autem, quo iudices laïci sententias per Inquisitores latas, tam contra Hæreticos quam contra huiusmodi reos exequi recusarent, tunc contra eos possent Inquisitores memorati procedere, Pegn. *in Direct. p.* 3. *com.* 85. latissimè Diana *resolut. moral. p.* 1. *tractat.* 2. *resol.* 134. vbi reprobat opinionem Christoph. Anguiani, *tract. de legibus lib.* 3. *controu.* 31. *num.* 37. *& seq.* volentis in isto casu Inquisitores non posse procedere contra Iudices laïcos.

§. VII.

Quomodo puniantur hi rei in Hispania.

32. SAnctiss. D. noster Vrbanus Papa VIII. iussit medio literarum Eminentissimi D. Card. Mellini ad Inquisitorem Generalem Regni Lusitaniæ, sub die 5. Martij 1622. quod rei huiusce criminis confessi, vel conuicti omnino brachio sæculari relaxarentur vltimo supplicio afficiendi, vt attestatur Sousa *in Aphor. Inquisit. lib.* 1. *c.* 32. *n.* 12.

33. Verùm sicuti ante has literas in Hispania Const. Gregor. & Clem. quoad pœnam mortis non seruabantur, vt ait idem Sousa *vbi sup. num.* 13. puniebantur, enim tunc tantummodo pœnis fustigationis, triremium pecuniariis, exilio, & reclusione in Monasterio, vt benè notarunt Sousa *vbi suprà*, & Ferd. de Castro Palao *tract.* 4. *disp.* 8. *punct.* 16. §. 9. *num.* 2.

Ità nec post memoratas litteras Eminentissimi Cardin. Mellini, in illis Regni Hispaniæ numquam vidisse hanc pœnam mortis practicari attestatur idem Sousa *vbi suprà, numer.* 11. vbi ait, *verum post declarationem istam, hoc practicari non vidi.* Id certè non alia ratione effectum fuisse arbitror, nisi quia fortasse in casibus, qui in illis Regnis acciderunt aderant circumstantiæ aliquæ minuentes delictum, & per consequens pœnam ordinariam mortis, quæ rigorosissima est.

Si enim nullæ huiusmodi circumstantiæ interuenissent, vtique Decretum Sanctiss. Domini, debuisset ad vnguem obseruari, & illud sine dubio obseruassent Hispani, qui semper fuerunt, & piissimi, & Sedi Apostolicæ obsequentissimi.

Hinc sub die 7. Octobris 1633. in Inquisitione Siciliæ quidam Religiosus Subdiaconus, qui pluries confessiones excepit abiurauit de leui, & fuit damnatus ad triremes per septennium, vt refert P. Diana *resolut. Moral. p.* 4. *tit.* 7. *resolut.* 11. vel quia in dicta Sicula Inquisitione non peruenerunt literæ Eminentiss. Card. Mellini, vel quia hæ non se extendebant vltra Regnum Lusitaniæ, vel quia in eo casu aderant circumstantiæ delictum minuentes. 34.

Hinc etiam Castro Palao *vbi suprà, num.* 2. vers. *& ita vidi*, ait se vidisse quemdam adolescentem simplicem, qui annali reclusione in Monasterium, & pœna pecuniaria damnatus fuit, eo quod fingens se Sacerdotem alterius Confessionem excepit, vt eum postea irrideret. Et meritò in hoc pœna mortis non habuit locum, tum ratione ætatis, tum ratione simplicitatis, tum quia non serio, sed irrisionis gratia alterius Confessioné audierat. Idem sine dubio dicendum de casu relato à Tasson. *super pragm. de antefato vers.* 9. *obseru.* 3 *num* 22. qui refert de anno 1627. Curiam Archiepiscopalem Neapolitanam condemnasse quendam ad triremes, quod Missam celebrasset, & ordines non haberet, sine dubio enim in eo casu debebant adesse circunstantiæ aliquæ minuentes delictum, aliàs debuisset Curia illa seruare rigorem Bullarum. 35.

§. VIII.

Quomodo cum huiusmodi reis se gerere debeat Confessarius.

PRimo Confessarius considerare debet, num talis sic celebrans, vel pœnitentiæ Sacramentum administrans verè in intellectu habuerit errorem, an non, nam in illo casu reus huiusce criminis erit innodatus excommunicatione lata in Bulla Cœnæ contra Hæreticos in primo Canone. 36.

Secundò ex supradictis debet Confessarius ponderare grauitatem huius delicti, vt opportunam possit pœnitenti satisfactionem iniungere, & si sit reus sæculari foro relaxandus, debet eum benignè consolari, vt mortem patienter sustineat, sic enim mors ei proderit ad satisfactionem peccatorum. 37.

Quod si reus non sit sæculari curiæ tradendus, sed ob aliquam causam mitiori pœna afficiendus, tunc dubitari potest, an talis reus ob talem celebrationem, & administrationem pœnitentiæ effectus sit irregularis.

In qua difficultate dicendum est, quod si sumus 38.

sumus in Clerico, sine dubio efficitur irregularis, per text. *in cap.1. de Clerico non ordinato ministrante*, vbi Modern. Barbos. *num.7.* alios cumulat, quibus addi potest Scortia *in Select. Rom. Pontif. Const. Theorem.*403. vers. *Quarenti, an clericus.*

Sed si sumus in Laïco, arbitror ego cum Henriq. *in Summ.lib.6. de Pœnit.cap.2.§.7.* littera H, & Barbos. *vbi suprà* nullo modo talem laïcum reddi irregularem. ratio est, quia irregularitas in casu nostro inducitur, ex dicto text. *in cap.1.* at ille textus loquitur expresse de clerico, quia debet intelligi secundum Rubricam, sub qua est situatus, sed est situatus sub Rubr. de Clerico non ordinato ministrante.

TITVLVS XII.

De Sortilegis.

SVMMARIVM.

1 *Sortilegium quid sit, quot eius species, & quid eius nomine veniat, & seq.*
4 *Quid possit Dæmon circa Elementa.*
5 *Quid possit circa corpora hominum, & animalium, & seq.*
15 *Quid possit circa animam corpori iunctam.*
16 *Quid possit circa animam separatam, vbi explicatur locus* 1. *Reg.cap.*28.
17 *De pacto Sortilegi cum Dæmone tacito, & expresso, quid sit vtrunque & de vtriusque malitia, & an differant specie, & quid in foro conscientiæ, & seq.*
23 *Sortilegium hæreticale quid sit & plura illius exempla, & seq.*
29 *Sortilegium non Hæreticale quid sit, & plura illius exempla*
30 *Sortilegia ad bonum finem illicita.*
31 *Si fiant cum immixtione Sacramentorum sunt hæreticalia.*
32 *Decisio in qua quis fuit damnatus vt necromanticus ob huiusmodi sortilegium.*
33 *Res sacræ in sortilegio adhibitæ Diabolo offeruntur*
34 *Inquisitores sunt iudices competentes in istis sortilegiis.*
35 *Et ita in Hispania practicatur.*
36 *Oratio incipiens,* Crux Christi *superstitiosa est, & vti talis à Sacra Congregatione declarata.*
37 *Huiusmodi sortilegia in Inquisitione Cremonæ solent puniri.*
38 *An Papa possit errare in Canonizatione Sanctorum.*
39 *Quod non potest errare.*
40 *Ecclesia vniuersalis colit Sanctos canonizatos.*
41 *Declaratur locus D.Aug.* Multa corpora SS.
42 *Hæreticum est asserere Papam posse errare in canonizatione Sanctorum.*
43 *Caietanus existimat solum pium esse credere Papam non posse errare in canonizatione Sanctorum.*
44 *Suarez verò ait temerarium esse id asserere.*
45 *Papa in pertinentibus ad fidem non potest errare.*
46 *Nec in spectantibus ad mores.*
47 *Sortilegia in quibus miscentur Orationes cum claus.* Si Sanctus est, *sunt hæreticalia.*
48 *Sortilegium amatorium quando sit hæreticale, & seq.*
51 *Sortilegia amatoria committentes interrogandi sunt an crediderint, Dæmonem posse cogere voluntatem hominis.*
52 *Sortilegium factum cum bestia non consecrata, an sit hæreticale, opinio Farin.*
53 *Contraria opinio Scaccia, & Zanardi probatur latè, & seq.*
55 *De vtente nominibus, signis, & characteribus ignotis, vbi de nominibus Angelorum & Dæmoniorum ac in specie an Vriel sit nomen Angeli, latissimè.*
56 *Inuocans dæmonem cum adoratione latriæ, vel duliæ est hæreticus, & quando habeatur pro suspecto, pluraque ibi exempla.*
58 *Inuocans Dæmonem, ad facienda miracula, hæreticale committit sortilegium, & seq.*
61 *Inuocans Dæmonem ad sciendum ea quæ ipse potest naturaliter scire, quando hæreticale committat sortilegium.*
63 *De inuocatione Dæmonis sine cultu.*
64 *De sortilegio ad includendum dæmonem in vase.*
65 *De diuinatione per astra, & Bulla Sixti V. contra Astrologos, & seq.*
68 *De aliis diuinationis speciebus, remissiuè.*
69 *Quid sit Astronomia.*
70 *Quid sit Astrologia.*
71 *Astrologus potest ex genitura corporis temperamentum & infirmitates (etiam futuras) prædicere, & illarum tempus.*
72 *Astra in corpus agunt directè.*
73 *Prædictio hæc Astrologi est incerta, & cur?*
74 *Pulcherrima traditio Ptolomei, de incertitudine Astrologiæ, vt in se.*
75 *Astrologia nostra est valde incerta ex Iunctino.*
76 *Reiicitur P.Hurtado, qui voluit Astrologũ posse prædicere diẽ vltra quem quis viuere nequit.*
77. *Reiicitur Bonatus, qui voluit neminem posse viuere vltra 90. annos ex P.Sanch.in Eccles.*
78 *Quid sentiendum de figura facta hora decubitus ægroti.*
79 *Reiicitur Abulensis, cap.19. Leuitici qui voluit Astrologum non posse prædicere sano infirmitates.*
80 *Infirmitates ex crapula inuitàti ad cœnam non*

nõ possunt ab Astrologo prædici ex P. Arriaga.

81 *Quid sentiendum de genesi Patris elicita ex Genesi Filij.*

82 *Astrologus potest iudicare de inclinationibus Nati.*

83 *Astra indirectè agunt in animam, & cur in hoc Astrologus sæpè vera prædicat.*

84 *Iudicium Astrologicum est medium inter possibile, & necessarium secundùm auctorem Centiloquij.*

85 *Iudicium de inclinationibus est incertissimum & debet esse vniuersale, non particulare.*

86 *Exemplum ex auctore Centiloquij approbatū à D.Thom. de Mercurio in Domo Saturni.*

87 *Impium est dicere astra inclinare ad delicta.*

88 *Contingentia alia habent connexionem cum temperamento & inclinatione, alia non.*

89 *An Astrologus possit prædicere ea futura, quæ habent aliquam connexionem, cum inclinatione, & declaratur P.Raphaël de la Torre.*

90 *Astrologia prædicens futura contingentia superstitiosa est.*

91 *Probatur hoc ex scriptura. Conciliis. Iure Canonico, Ciuili, & Patribus.*

92 *Astrologi opprobrio habentur apud omnes ferè nationes.*

93 *Sapientis Alphonsi Regis Arragonum pulcherrimum dictum.*

94 *Aquila Ponticus & Eusebius Emisenus ab Ecclesia eiecti.*

95 *Astra horū futurorum nullo modo sunt causa.*

96 *Astrologorum linguas Deus confundit, vt Gigantum, Genesis 11.*

97 *In nullo concordant Astrologi fundamento huiusce vanitatis.*

98 *Diuisio Cæli in 12. Domos voluntaria.*

100 *Dissentiunt Astrologi in formatione figuræ Cæli.*

101 *In significationibus Domorum.*

102 *In modo faciendi directiones.*

103 *In directione partis fortunæ, planetæ retrogradi, & directione Aphetæ Existentis inter mediū Cæli, & angulū Occidentis, & n.184.*

105 *In elicienda parte fortunæ.*

106 *An admittendæ sint aliæ Arabum partes.*

107 *In latitudinibus obseruandis in directionibus.*

108 *In mensura directionum.*

109 *In computandis aspectibus Planetarum.*

110 *In obseruando, vel non, capite, & cauda Draconis.*

111 *In viribus Planetæ retrogradi.*

112 *In coniunctione Maleficorum, an sit bona, vel mala.*

113 *Zodiacus nonæ sphæræ imaginarius, ad quid inuentus, & à quo.*

114 *Iste non potest realiter influere.*

115 *Ob præcessionem Æquinoctiorum cum Sol est in Cancro Octauæ, est in Leone Nonæ.*

116 *Superstitiosissima est ea Astrologiæ pars quæ profitetur se posse prædicere mutationes Regnorum, ex P. Marquez.*

117 *Cur vera prædicant Astrologi, remissiuè.*

118 *Stãte Const. Vrbani VIII. Astrologus nulla omnino Iudicia facere potest, neque quo ad futuras infirmationes ex malis directibus, ex Genituris Sum. Pontificū & eius consanguineorū vsque ad tertium gradum inclusiue.*

119 *Campanellæ Astrologia eliminanda.*

120 *Dies Martis & Veneris Cãpanella infausti.*

121 *Familia Mendoza obseruat Diem Martis, ex licentia S. Officij & num. 128.*

122 *Non dantur Dies infausti ex se.*

123 *Obseruatio istorum dierum damnatur à D.Paulo.*

124 *A Sacris Canonibus.*

125 *A Theologis Scholasticis.*

126 *A Philippo II. Hisp. Rege gloriosæ memoriæ.*

128 *Quale peccatū sit istorū dierum obseruatio.*

129 *Omnes ferè dies Hebdomadæ aliquibus nationibus infausti.*

130 *An Dies cretionum à diebus infaustis Originem duxerint, & latè de Intellectu* l. cretionum Cod. de Iure delib. *& n.*131. *vbi examinatur Doctrina Torreblancæ.*

131 *Secundum DD. Vltramontanos, quid sint Dies cretionum, & num.*136

133 *Tam extraneo hæredi, quam suo datur Ius deliberandi.*

134 *Cretio quid sit, quotuplex, & quibus verbis antiquitus fieret, & num.*135. *&* 136.

137 *De Paciscente cum Dæmone expressè vel tacitè, & seq.*

139 *De Professoribus Magiæ.*

140 *Iudex tam sortil. hæreticalium, quam non hæreticalium est Inquisitor, vbi de remissione horum reorum facienda per laicum, & seq. & decis. cons. Neapol.*

142 *Multa fiunt sortilegia contra tormenta, quæ vocantur taciturnitatis.*

143 *Cons.* 105. *Simonis de Pretis in hac materia, & quomodo intelligendum, num.* 149.

144 *Quæstio hæc incidit in Ciuitate Cremonæ dum Auctor erat Proiudex Maleficiorum, sub Illustrissimo Salamanca.*

145 *Honorifica mentio D. Gasparis de Aliferis tunc meritissimi Vicarij Pretorij.*

146 *Sortilegia hæreticalia spectant ad Inquisitores priuatiuè.*

147 *Sortilegium non qualificatum de Iure Antiquo erat mixti fori, num.* 148.

149 *Cum dubitatur de qualitate Sortilegij, quis sit Iudex.*

150 *Sortilegium potest considerari vel vt hæresim continet, vel vt ex eo Status Reipublicæ perturbatur.*

151 *Singularis ad hoc Doctrina Binsfeldij.*

152 *Hæc distinctio aliàs etiam fit in S. Officio.*

153 *Hæc tamen Doctrina non est tuta, nec practicanda in sortilegiis hæreticalibus.*

non

§. I.

Sortilegium quid sit.

1\. SOrtilegium diffinitur, vt sit quædam superstitio illusoria, & summe noxia, qua homo vtitur dæmonis ministerio, ita Girlandus *in tractatu de Sortilegiis*, *q.*1. *num.*1. Farin *in praxi crim. q.*20.*n.*73. sed melior mihi videtur definitio Bodini, *de Dæmonomanja*, *l.*1.*c.*1.*in princip.* quem sequitur Scaccia, *de iud. ciuil. crim. & hæret. lib.*1.*c.*12. *n.*20. qui Sortilegium definiuit, vt sit, quid ad aliquid consequendum diabolicis vtitur instrumentis.

2\. Sortilegiorum tres enumerauit species Girlandus *d.tract.de sortileg.q.*2. & Farin. *d.q.*20. *n.*74. Prima diuinatiua, per quam sortilegi futura quædam præsentia, vel præterita nobis ignota vaticinari conantur. Secunda species est sortilegij amatorij, quod fit ad flectendos animos pudicos mulierum, vel virorum ad libidinem. Tertia species est sortilegij malefici, per quod fabricantur infirmitates, morbi, calamitates, & similia in hominibus, vel brutis, ex quibus, vel mors maleficiati statim oritur, vel illius corpus paulatim conteritur, virtúsque debilitatur.
3\. Sortilegi nomine hoc loco continentur diuinatores, Incantatores, strigiæ, seu lamiæ, sortilegi, Idololatræ, Magi, arioli, aruspices, & alij de quibus Zanchin. *de Haeret.c.*22.*n.*1. *& seq* ita Farin. *de hæresi*, *q.*181. *num.*3. vers. *Præmitto secundò*, vbi alios allegat, inter quos Petrum Gregor. *in Syntagm. Iuris, lib.*34. *tom.*3. *c.*3. vbi agit de pluribus speciebus diuinatorum, quibus addi potest latissimè materiam pertractans Martinus Delrio, *disquisit.magic. lib.*4. *per tot.* & alij in præsenti titulo allegandi.

§ II.

De potestate dæmonis.

PRæmittenda est hæc quæstio de necessitate, vt postea facilius, & melius intelligantur, quæ sumus infra dicturi de sortilegio qualificato, & hæreticali.

Et quidem circa elementa, possunt tempestates, grandines, tonitrua, ventos, terræmotúsque excitare, iisque variis modis lædere, vt patet, *Iob.* 1. possuntque segetes ex vno in alium agrum transplantare, &c. Less.*de Iust.& iure, lib.*2. *c.*44. *dub.*3. *num.*14. Mart.del-Rius *disquisit.magicarum*, *lib.*2.*q.*11. Binsfeld.*de confessionibus maleficorum*, *& sagarum*, *p.*1.*quæst. conclus.*10.*fol.mihi* 201. 4.

Circa corpora hominum, & animalium, Primo possunt illa celerrimè de loco ad locum transferre, provt accidit communiter in Sagis seu Lamiis, quas Dæmones verè, & realiter, ad nocturnos conuentus transferunt; Quidquid enim aliqui dixerint quod translatio hæc sit tantummodo imaginaria, attamen opinio hæc est falsa, & reipublicæ perniciosa, nam licet negari nequeat, quin translatio hæc aliquando fit imaginaria, attamen negari non potest, quod etiam aliquando realis sit, prout latissimè probant Lessius *vbi suprà*, Delrius *loco citato*, *q.*26. & Sanch. *ad præcepta decalogi, lib.*2.*c.*40.*n.*6. latè omninò videndus Binsfeld. *de confess. Magorum*, *& Sagarum*, *p.* 1. *q. conclu.*12.*per totam*, *fol.mihi* 203.*& conclus.*13.*fol.* 219. Leon.*in thesauro fori Eccl.p.*3.*cap.*36.*n.*11. *& seq.* Parlador.*quotid.differ.iuris*, *diff.*106.§.3. *per tot.* 5.

Secundò, possunt corpora hominum, & animalium transformare, non quidem figuram intrinsecè mutando, sed aliam ex vaporibus extrinsecus circum ponendo, ita Less.*loco cit. n.*18. qui benè rem hanc explicat, Delrius *disquisit.magic. dicto lib.* 2. *q.*18. Binsfeld.*de confess.Mag.& Sagar.concl.*3.*fol.mihi* 162. vbi latè explicat *cap.*4.*Danielis.* 6.

Tertiò, possunt morbos immittere, qui nulla medica arte queant curari, & similiter morbos omnes curare, qui naturaliter queunt sanari, Less.*dicto dubio* 3.*num.*19.*&* 20. Binsfeld. *vbi suprà*, *conclus.*7.*&* 8. 7.

Quartò, occultos Thesauros possunt eruere, sicuti etiam possunt se reddere aliquo modo inuisibiles, & Dæmones in homines immittere, vt ab ipsis obsideantur, Less. *loco cit. n.*21.*&* 22. 8.

Quintò, possunt impedire actus matrimoniales, vel refrigerando hominem ab actu illo, adhibendo virtutes rerum occultas, vel prohibendo 9.

hibendo missionem spirituum ad membrum, in quo est virtus motiua, auctor Lucernæ Inquisitorum *in tractatu de Strigiis*, *num.* 14. vers. *quod autem*, Binsfeld. *vbi suprà, concl.*6. *fol.*192.

10. Sextò actum venereum possunt exercere cum viris, exhibendo se succubos, & cum mulieribus exhibendo se incubos, & hoc casu possunt prolem gignere, deferendo semen alicuius in vas mulieris in actu copulæ, & tunc prolis verus pater est, non dæmon, sed ille homo cuius semine dæmon fuit abusus, Delrius *vbi supra*, *q.*15. latè Petrus Thyræus, *de apparitionibus spirituum*, *lib.*1. *cap.* 10 *num.*2. *& pluribus sequentib.* Binsfeldus *vbi suprà*, *conclus.* 5. *fol.* 172. & vltra exempla varia huiusce rei à supradictis auctoribus adducta, supra quinquaginta annos, vt videre est votis manuscriptis D. Amid. *voto* 12 *tom.*1. adfuit in Ciuitate nostra, quædam mulier, quæ venereè commiscebatur cum dæmone, credens se commisceri cum quodam suo amasio defuncto, non autem cum dæmone, cum quo tamen nunquã apostatauit à fide, nec de hoc vnquam ab eo fuit requisita, quæque postquam fuit carcerata, ei in carceribus apparebat quotidie, licet secum non commisceretur.

11. Septimò possunt facere, vt nascantur gigantes, quia possunt, cum coeunt cum mulieribus eligere semen plurimum, crassissimum, calidissimum, spiritibus affluens, & seri expers, Delrius *vbi suprà*, *q.* 15. vers. *vltimum in hac quæstione* & idem dicendum de Pigmæis.

12. Octauò possunt facere bestias loqui, vt accidit in serpente, qui tentauit Euam, Delrius, *quæst.* 19. Item possunt facere vt homo inediam perferat, longissimoque tempore dormiat, idem Delrius *quæst.* 21. sicuti etiam possunt seni iuuentam reddere, Delrius, qui id probat variis exemplis *dicta lege secunda*, *quæst.* 13. & producere aliqua mixta sensibilia imperfecta, quæ generantur ex putri, Delrius *vbi suprà*, *q.*14.

13. Ex alia parte certum est, dæmonem non posse facere miracula vera, nam hæc potentiam requirunt infinitam, & sic dæmon non potest suscitare mortuos, visum reddere cæco nato, facere, vt idem corpus sit in duobus locis, & similia, Delrius *disquisitionum magicar. lib.*2. *quæst.* 7. latè Binsfeld. *de confess. Magor. & sagarum* 1. *part. quæst. conclus.* 1. *fol.mihi*157.

14. Nec etiam dæmon potest ordinem naturæ, & leges vniuersi mutare, vel euertere, Delrius *loco citato*, *quæst.* 10. cum autem effectus, qui à diabolo expectatur, potentiam eius superat, tunc effectus ille censeri debet præstigiatorius, Delrius *disquisit. magic. lib.*2. *quæst.* 6. *in fin.* ad quem semper recurrendum in similibus materiis.

Circa animam humanam coniunctam corpori, dæmon ea omnia potest, quæ ex corporis dispositione, & imaginatione pendent, vt inferre amentiam, incitare ad amorem, odium, libidinem, facilè enim est dæmoni efficere, vt obiectum aliquod assiduè obuersetur phantasiæ in modum, vel conuenientis, vel disconuenientis, & concitare humores, & spiritus consectaneè effectui amoris, vel odij. Less. *de Iustitia & Iure*, *lib.*2. *cap.*44. *dubio* 3. *num.*23. Delrius *disquisitionum magicarum libro* 2. *quæst.*24. 15.

Circa animam verò separatam nihil possunt dæmones, præterquam quod damnatis possunt irrogare supplicia, & tormenta secundum modum, & mensuram à diuina iustitia pro meritis constitutam, itaque non possunt illas ab inferis excitare, & viuis repræsentare Lessius *vbi suprà*, *num.* 23. vers. *circa animas separatas*, Delrius *libro* 2. *quæst.*6. & latissimè *quæst.*26. 16.

Solùm circa hoc difficultatem facit, illud primi Regum, cap. 28. vbi cum Saul petiisset excitari Samuelem per Pythonissam, ipse Saul apparuit, vt verior sententia tenet, quod confirmatur ex cap. 46. Eccles. vbi Samuel dicitur prophetasse post mortem, & Regi interitum prædixisse, & ipsum Samuelem, verè apparuisse Sauli probarunt Galatin. *contra Iudæos*, *lib.* 6. *cap.* 10. Ioseph. *lib.* 6. *Antiquit. cap.* 14. Lyran. & Abulens. ibi, Petrus Thyræus *de apparit. spiritus*, *cap.* 11. *numer.* 8. *&* 9.

Verum Samuel non vi magica suscitatus prodiit, sed diuina in pœnam impij regis, cuius rei signum est, quod magicam incantationem præuenerit, vnde, & turbata est Pythonissa, & rectus capite sursum elato emerserit è terra, contra morem vmbrarum magicarum, quæ pedibus sursum versis, & capite deorsum prodire dicuntur, ita Lessius qui rem hanc fusè explicat *loco citato*, *num.*24. videatur ad hoc D.Thom. 2.2.*q.*95. *art.*4. *ad* 2. & eo loco omnes eius commentatores, & Io. Marianam Societ. Iesu, *in dictum cap.*28. *Regum*, *num.*15. vbi alios DD. ad hoc refert.

§. III.

De pacto Sortilegi cum Dæmone, expresso, & tacito.

Inter Sortilegum, & dæmonem duplex pacti genus interuenire solet, expressum vnum, tacitum alterum, ita Farin. *de hæresi*, *quæst.*181. *num.*34. Binsfeld *de Confess. Malefi præludio* 6. *per tot.* Suar. *de relig. tom.*1. *lib.*2. *de superstitione*, *cap.*9. Sanch. *in præcepta Decalogi*, *lib.*2. *c.*38. *num.* 3. *& seq.* latissimè Delrius *disquisit. magic. lib.*2. *quæst.*4. & 5. 17.

18. Expressum cum dæmone pactum est, quod expressis verbis à sortilego fit cum dæmone, aut cum sciens aliquis dæmonem per aliquod signum occulta docere, illud ea docendus vsurpet, ita Sanch. & alij *locis allegatis* videatur Delrius, qui *d. q.* 4. vers. *Primò sciendum est*, declarat omnes modos, quibus hoc pactum fieri solet. Quamuis existimarem ego falli Sanchez dum voluit, vsurpantem signa, & caracteres, ad quorum vsum dæmon aliquid facit, habere pactum expressum cum dæmone, cum re vera illud tantummodo si pactum tacitum, & implicitum, vt videre est ex Delrio, & aliis *vbi supra*.

19. Tacitum pactum est cum quis superstitiosis vtitur signis, ad quorum vsum dæmon vigore pacti expressi habiti cum primo instituente, aliquid facit, & operatur, ita Delrius *vbi suprà*, vers. *Pactum tacitum duplex*, & latissimè *vbi suprà*, *tot. cap.* 9.

20. Ex quo colligitur pactum hoc tacitum cum dæmone interuenire posse, etiam absque eo quod sortilegus intendat opem dæmonis implorare, cũ enim signa illa à sortilego vsurpata, ex sola secreta hominis ope effectum speratum efficiant, eo ipso quo, quis his vacat tacitè velle videtur dæmonis opem, Sanchez *vbi suprà, num.* 4. Et hoc est, quod subtilissimè docuit Caiet. 22. *quæst.* 95. *art.* 2. vers. *ad euidentiam huius*, quem sequitur Simanch. *de Cath. Instit. tit.* 63. *num.* 13. & Suar. *loco cit. num.* 13. *& num.* 7. vbi quod, per crassam ignorantiam, vel inaduertentiam potest quis velle contraria, vnum formaliter, aliud virtualiter vt accidit in his Sortilegis, qui formaliter nolunt opem dæmonis, & virtualiter illam volunt, vtendo signis, & caracteribus magicis.

21. Malitia vtriusque pacti, in eo sita est, quippe ab ipso mundi exordio *Gen.* 3. Deus inter homines, & dæmones inimicitias posuit easque vniuersi in Baptismo spondent, quare pacta huiusmodi cum dæmone ineuntes, fœdus cum Dei inimico, & hoste iurato ineunt, quamobrem pertinet hoc ad proditionem quandam & apostasiam, instar militum, ad contrariam inimicorum factionem declinantium, ita Sanchez *loco citato, d. c.* 38. *n.* 6. Suar. *de relig. tom.* 1. *lib.* 2. *de superstitione, cap.* 8. *num.* 19. post Caiet. 2. 2. *q.* 90. *ar.* 1. optimè Eymericus *in directorio Inquisitorum p.* 2. *q.* 43. & ob id D. Paulus 1. *ad Corinth. cap.* 10. dixit; *Nolo vos socios fieri dæmoniorum.*

22. Quærit Suarez, *loco supra citato, cap.* 10. an diuinatio v. g & sortilegium factum per pactum tacitum cum dæmone, differat specie à facto cum eodem dæmone per pactum expressum? Et omittendo ea, quæ in scholis pro vnitate specifica dictorum sortilegiorum dici possent, clarum est, quod, quo ad pœnas ac præsumptionem de hæresi sortilegia illa habenda sunt pro distinctis specie. ita Suar. *loco citato* & D. Thom. *in* 2. 2. *q.* 95. *art.* 3. *ad* 1. vbi ait multo grauius esse Dæmones inuocare, quàm aliqua facere quibus dignum sit, vt se dæmones ingerant, licet in foro conscientiæ Diana *resol. moral. p.* 1. *tract.* 7. *resol.* 65. voluerit dicta sortilegia non differre specie, ac proinde in confessione non esse necessarium, quod in specie exprimantur, certum tamen est, quod cum in sortilegiis factis cum pacto tacito non sit tam clara eorum malitia sicuti est in aliis sortilegiis, in foro conscientiæ sortilegus ex pacto tacito aliquando euitat culpam mortalem, videatur Portel. *in dubiis regul.* verbo *sortilegia, num.* 26. & Bosnaniens. *in decis. totius Theol. l.* 3. *c.* 8. *q.* 1. *conclus* 6.

§. IV.

De Sortilegiis hæreticalibus, & non Hæreticalibus.

VVlgatissima est sortilegiorum diuisio, in qualificata, seu hæreticalia, & non qualificata, seu non hæreticalia, de qua latissimè Pegna, Scaccia, Farin. & Delrius *locis infrà allegandis*.

Sortilegium hæreticale, & qualificatum est, quod exercetur cum aliquo dicto, seu facto hæreticali, vel cum abusu Sacramentorum, vel rerum quas Theologi vocant Sacramentalium, Olei sancti, Candelæ Benedictæ, Agnus Dei, &c. vel cum in eo adhibetur Euangelium, Symbolum, Pater noster, vel aliquis Psalmus Dauid, vel aliæ orationes, vel verba scripturæ, maximè ad effectum consequendum, quod de se sit peccatum mortale, ita Pegna *ad director. part.* 2. *comm.* 67. Farin. *de Hæresi, quæst.* 181. *numer.* 2. *& pluribus seq.* Scaccia, *de iud. ciuil. criminalibus, & hereticalibus, libro* 1. *cap.* 12. *numero...* Delrius *disquisitionum Magicarum, libro* 5. *sectione* 15. *per totum* Leonardus *in Thesauro fori Ecclesiastici part.* 3. *cap.* 36. *num.* 9. Ex quibus plura in praxi colligi possunt. 23.

Primò, sortilegium hæreticale committi ab iis, qui à Dæmone petunt ea, quæ soli Deo reseruata sunt, vt cùm petunt resurrectionem mortui, veram creationem, illuminationem cæci nati, &c. ita Farin. *de hæresi, quæst.* 181. *n.* 5. vbi alios antiquos DD. allegat. 24.

Secundò sortilegium hæreticale committrebaptizantes puerum, vel baptizantes imagines, magnetem, vel hominis mortui cadauer, ita Farin. *de hæresi, dicta q.* 181. *num.* 23. *& seq.* Scacc. *loco suprà citato, num.* 36. Pegna *com.* 67. vers. *Postremò generaliter* Leon. *in Thesaur. fori Eccles. dicto cap.* 36. *num.* 10. & Delrius *disquisit. magicar. lib.* 5. *sect.* 15. vers. *Dico quartò*, 25.

tò, vbi quod isti, vel sunt hæretici si credunt formam, & materiam Baptismi esse aliam ab ea quam Christus instituit, vel si sic non credunt, sunt vehementer de hæresi suspecti.

16. Tertiò hæreticale sortilegium est, cum Dæmoni tribuitur adoratio vel latriæ, vel duliæ soli Deo, & Sanctis eius debita, ita Eymericus *in Directorio p.2.q.43.ferè per totam*, vbi etiam Pegna latissimè, Scaccia *dicto cap. 12. num. 15. & seq.* Dicitur autem sortilegus, latriæ honorem Dæmoni dare, si vocaret eum Deum, vel aliis verbis denotantibus diuinitatem, honorem verò Duliæ si eum vocaret Sanctum, vel Beatum, si ei genuflecteret, preces funderet, luminaria accenderet, thus, & alia aromata ei offerret immolarétque ei aliquod animal, vel sanguinem proprium, de quibus vide Eymeric. *loco cit* & Scacc. *d.cap.12.num.26 seq.* & Leon. *d.c.36 num.9 & 10.*

17. Quartò, sortilegium hæreticale est, quod fit ad inuenienda furta, cum puella virgo habens cereum accensum in manu ponitur ante phialam plena aqua & profert hæc verba, *Angelo bianco, Angelo santo, per la tua santità, per la mia virginità mostra mi, chi hà tolto tal cosa*, ita consuluit plenissimè Barbat. *conf.55. lib.1.* Decian. *tract.crim.lib.20.cap.17* vers. *item hæreticus est, qui per phialam.* Pegna *parte secunda, comm.68.* latissimè Farin. *de hæresi, quæst.181. num.15.*

Et licèt Clarus *in § hæresis.num.23.ad finem*, expressè reprobet Barbat. prout etiam facit Ram. lun. *conf.4.14. num. 16. & seq.* expressè docentes sortilegia facta ad inuenienda furta non esse hæreticalia.

Attamen veritas est, quod huiusmodi sortilegia, tunc sunt hæreticalia, cum in eis interuenit abusus vel Sacramentorum, vel Sacramentalium, vel aliquid aliud ex his quæ *suprà* diximus, aliàs secus. Farin. *vbi suprà, num.17.*

In casu autem nostro negari non potest, quin sortilegium sit hæreticale, cum in eo diabolus vocetur Sanctus, & sic duliæ honor ei impendatur. Idem dicendum de vsu speculi ad scienda futura, cum accensione candelæ quæ adorationem significat, Ricc. *decis. curiæ Archiepisc. Neapol. 243. per tot. vol.2.*

18. Quintò quæcumque sortilegia fiunt à Sortilegis habentibus pactum expressum, cum Dæmone respectu operantis sunt hæreticalia, etiam si talia non essent ratione operis, vt quia à Dæmone peteretur res suam facultatem naturalem non excedens, ita Mart. Delrius *disquit. magic. lib.5. sect.15. num.2.* vers. *Secundum axioma*, Zanard. *in summ. diuinorum præceptor. p.2. cap. 64.* vers. *secundò erit sortilegus*, tales enim pacta cum Dæmone ineuntes, sunt vehementer suspecti de apostasia, ita Zanard. ibi ex D.Thom. *2.Sent. dist.* - Genuens. *in Praxi Curiæ Archiepiscop. Neapol. c.18. n.11.* vers. *Item vehementer suspecti. in nouissimis impressis, & in antiquis, cap.23.*

Sextò, breuiter omnia sortilegia sunt hæreticalia, in quibus sortilegi Imagines baptizant, pueros rebaptizant, caput defuncti fumigant, Sanctorum Imagines conculcant, sputis fœdant, Cruces deiiciunt, vel confingunt, Sacramentis sacris, vel Sacramentalibus nefariè abutuntur, dæmones inuocant, eis thura adolendo, sacrificia offerendo, candelas accendendo, cultum tribuendo, genua flectendo, humi prosternendo, preces emittendo, adorando, se eis deuouendo, obedientiam promittendo, laudes eorum vel cantus proferendo, castitatem, pro eorum reuerentia, vel admonitu seruando, ieiunando, carnem suam macerando, vestibus nigris, vel albis pro eorum reuerentia, induendo; per characteres, signa, & ignota nomina obsecrando; Aues, vel alia similia animalia immolando, sanguinem proprium ex se emittendo, vel aliquid simile in eorum cultum, & obsequium peragendo qui eorum scripta nomina honoris, & cultus causa secum deferunt, vti latissimè hæc omnia prosequitur Beloch. *de casibus reseruatis, part. 2. quæst. 1. in primo casu Tabellæ Anthonitanæ, num. 73.* & ferè per totum illum casum, ex quibus colligitur, quod sortilegium non hæreticale est, in quo, nulla ex supradictis interueniunt, ita Doctores *suprà* al- 19.
legati quod pariter prohibitum, & vetitum est, & regulariter exerceri non solet, sine pacto saltem implicito cum dæmone, & ob id licet ad bonum finem factum, punitur ab Inquisitoribus vt fuit decisum in Curia Archiepiscopali Neapolitana in quadam vetula octuaginta annorum, quæ huiusmodi simplicia sortilegia faciebat ad sanandas infirmitates, teste Riccio *decis. illius curiæ 144. vol. 2.* quam desumpsit à Carocc. *deci.88. per tot.* Sic etiam simplex sortilegium videtur superstitiosus ille medendi modus, quo vulnus breuissimè curatur, applicando medicamentum petiis lineis sanguine vulnerati madefactis, quia agens naturale naturali actione transeunte non potest agere in distans, ita Bonacina *de legibus disput.3.q.5.punct.4. num.18. & seq.* vbi, quod ita fuit conclusum in Pœnitentiaria Mediolani, *& n. 19.* addit hosce sic medentes debere denunciari Sancto Officio, & ita in nostro S.Officio Cremonæ huiusmodi sic, vel similibus modis medentes, puniuntur grauissime, similiter sortilegium non qualificatum est, quod fit cum ossibus mortuorum, desumptis ex aliquo cœmeterio.

Et licet aliqui Viri docti, & pij voluerint, illud sortilegium esse qualificatum, quia ossa illa sunt pars corporis humani solemni ritu ab Ecclesia benedicta, dum Eccles. sepulturæ traderetur, attamen opinionem hanc ego semper

falsam existimaui, quia ossa illa non possunt dici quid Sacramentale eo modo, quo à DD. Sacramentalia vocantur, præterquam quod hinc sequeretur, quod Sortilegium factum cum capillis mulieris esset qualificatum, quia capilli sunt pars corporis mulieris ab Ecclesia in Baptismo benedicti,& in Confirmatione ab Episcopo Sacro Chrismate inuncti,& ita pluries praticatum fuit in nostro S. Officio Cremonæ, me Consultore existente.

§. V.

De Sortilegio Sanitatis quando sit hæreticale.

30. SOrtilegia quantumuis ad bonum finem facta illicita esse concedunt omnes quos longa serie refert Petr. Binsf. *in l.4.q.5.concl.2. Cod.de Malef. & Mathemat.* quinimo sortilegia huiusmodi aliquando simplicia esse, aliquando verò qualificata,& hæreticalia nequaquam probabiliter potest dubitari.

31. Si enim sine vlla immixtione Sacramentorum vel rerum quas Theologi sacramentales vocant, vel sine aliis à nobis supra recensitis, *num.21.& seq.* fiat Sanitatis sortilegium certè erit simplex, sed si aliqua ex eis interueniant, non video quare non debeat dici sortilegium qualificatum, & ne id proprio marte dicere videamur, allego in terminis Torreblancam *de Magia,lib.2.c.49.n.56.* vbi ex Martino Del Rio *disquisit. magicarum lib. 3.c.2.q.4.sect. 7.* vers.*per Christum, & cum Christo*, & vers. *De hac formula*, narrat, quod quidam salutator
32. Ipri, fuit damnatus, vt Negromanticus ex eo quod recitatis verbis Sacrosanctæ Consecrationis,& nonnullis aliis sanabat omnia vulnera,& *num.55* addit idem Torreblanca omnino videndus,huiusmodi sortilegia sanitatis, eo superstitiosiora esse, quo sanctiores res in eis permiscentur,quia res Deo debitæ,& dedi-
33. catæ in sortilegiis adhibitæ Diabolo eius hosti offeruntur,vt notat Io.Criuil. *de superstit.p.3.cap.11.*

34. Neque dubitandum est quin Inquisitores sint Iudices competentes in huiusmodi sortilegiis sanitatis,quæ passim ab Hispanis vocantur *Ensalmo*,quod verbum nostra lingua significat medicamentum,quod fit recitando super infirmos Psalmos,& Orationes,vt dixit Laur. Franciosin.*in suo elegantissimo Dictionario Hispano, & Italico, parte 2.* in verbo *Ensalma-*
35. *dera*, ita enim practicatur in Hispanis Inquisitionibus vt attestatur P. Diana *resolut. moral. p.4. tract.8. resol. 122. & tract.3. resolut. 62.* vbi etiam resoluit orationem incipientem
36. *Crux Christi*, &c. ad pestem euitandam esse omnino superstitiosam,& vti talem fuisse à Sacra Congregatione S.Officij declaratam, per literas Eminentiss.D.Card. S.Honufrij, datas ad Inquisitorem Hetturiæ, 18. Septembris 1630. vti etiam attestatur P.Marchinus Religiosus Congreg.Clericorum S.Pauli Decollati, *in suo eleganti tractatu de peste in problematibus f.44. problemate 33.*

Et in nostra Inquisit. Cremonæ possum ego attestari huiusmodi sortilegia sanitatis grauissimè puniri,pro facti,& personarum qualitate à Reuerendiss.per tempora Inquisitoribus. 37.

Et ita in Congregatione nostra Sancti Officij coram Eminentiss.D.meo Camporeo, die 25. Septembris 1638. per omnes DD. Consultores vno excepto fuit dictum sortilegium cum Hostia non consecrata factum ad sanitatem esse hæreticale, & in ea dicebam, quod licet DD. in hac materia loquantur tantummodò de Hostia consecrata, vel de Hostia super qua celebratæ sunt Missæ, attamen vltra rationes supra allegatas, idem conuincebat sequens ratio, Quod forma Sacramenti Eucharistiæ adhibita in sortilegio in omnium sententia reddit illud Qualificatum, igitur idem dicendum est de alia parte integrãte eiusdem Sacramenti id est de Hostia non consecrata, quæ adeo est materia Sacramenti, quod moraliter pro Eucharistia tantummodò est destinata, & non est sicut aqua, & oleum respectu Sacramenti Baptismi, & Confirmationis, quæ de se sunt materiæ communes tam ad Sacra, quàm ad profana.

Et si dicatur quod vtimur Hostia non consecrata aliquando ad literas claudendas, respondetur,quod hoc est merè per accidens, & non tollit, quin Hostia moraliter tantummodò pro Sacramento Eucharistiæ sit destinata. Et cum hac sententia videtur transire me citato Diuus Trasmiera *de obligatione denunciandi quest. 4. cap. 7. num. 6.* vers. *Imo verò Carena.*

§. VI.

An Sortilegium sit qualificatum in quo Sanctitas alicuius Sancti Canonizati in dubium reuocatur.

SOlent plerumque impij Sortilegi sacrilegis orationibus vti in quibus Sancti aliqui inuocantur cum conditione, *si Sanctus est, vel si Sancta es*, ideo opportunè, quæritur an huiusmodi sortilegia ex hoc præcisè sint qualificata.

In hac re breuiter dicendum est,hanc quæstionem ab alia pendere de qua agunt Theologi, *in 3. sententiarum distinct.25.* cum Magistro, *& in 2.2. D.Thomæ in materia de fide*, an Papa possit errare in Canonizatione Sanctorum? hac enim discussa clarè patebit solutio præsentis difficultatis. 38.

Circa

Circa hanc igitur Canonizationis Sanctorum materiam arbitror statuendas esse duas conclusiones

39. Prima conclusio sit, Papa non potest errare in Canonizatione Sanctorum, hæc conclusio est contra Ioan. VViclef, & alios hæreticos apud Thomam VValdensem *tom.3. de Sacramentalibus, c.122.* qui dixerunt totum contrarium Papam scilicet posse errare in Canonizatione Sanctorum.

40. Probatur autem conclusio, quia Ecclesia vniuersaliter colit Sanctos Canonizatos, at ex D. Augustino insolentissimæ insaniæ est disputare an sit faciendum, quod tota facit Ecclesia, videatur Bellarm. *tom.1. eius controu. disp.7. generali de Ecclesia triumphante, lib 1. c.9.* vbi hoc probat multis argumentis & respondet ad locum quem, vt Diui Augustini

41. multi obiiciunt, *multorum corpora*, honorantur in terris, quorum animæ torquentur in gehenna, & dicit quod debet intelligi de impiis qui honorantur superbissimis sepulchris, vel de Martyribus Donatistarum, qui ab hæreticis honorabantur vt Martyres, cum eorum animæ re vera torquerentur in Inferno.

42. Secunda conclusio est. Propositio hæc, Papa potest errare in Canonizatione Sanctorum, est hæretica.

43. Hæc conclusio est contra Caietanum *in primo tom eius tractatuum, tract. de Indulgentiis ad Iulium III. c.8.* & Canum, *lib.5. de locis Theologicis c.5. propè finem*, qui voluerunt solum piè credendum esse Papam non errare in canonizatione Sanctorum.

44. Est etiam contra Suarez *de fide disput.5. sect.8. num.8.* vbi dixit eam propositionem non esse de fide, sed solummodò impiam, & temerariam.

45. Probatur conclusio. Papa in his quæ ad fidem pertinent, vel rem fidei secum trahunt, non potest errare iuxta promissionem Christi Domini, *Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.* At Canonizatio Sanctorum rem fidei habet annexam, quia hoc ipso, quod Sanctus canonizatur proponitur ab Ecclesia vt colendus, & Deus in eo.

46. Confirmatur quia de fide est, Papam non posse errare in his quæ ad mores spectant, igitur multo minus poterit errare in canonizatione Sanctorum.

Et hanc opinionem contra Caietanum, & alios latè tenuerunt, & probarunt Pater Valentia, *in 2.2. disp.1. punct.7. q.6. §.40.* vers. *Itaque*, P. Franc. de Pitigian. *in 3. sententiarum distinct.25. q.2. art.5.* & P. Ferdinand. de Castro Palao *in suo opere Moral. tom.1. tract.4. disp.1. punct.5. §.4.* qui alios allegant.

47. His igitur sic stantibus dicendum est, Sortilegia in quibus miscentur huiusmodi orationes esse hæreticalia ratione illarum conditionum quibus quod est de fide certum, proponitur sub dubio. & ita pluries decisum fuit in Inquisitione Cremonæ.

§. VII.

An præbere pocula Amatoria sit Sortilegium Hæreticale.

DE hoc Sortilegij Amatorij genere, variisque modis, quibus ad illud conficiendum vti solent Magi, illiusque vi, & efficacia, ac tandem de remediis aduersus illud, latissimè videndus est Delrius, *disquis. magicarum lib.3. p.1. q.30. per tot.* qui alios citat, sed ad rem nostram. 48.

Dicendum breuiter est, secluso pacto expresso cum Dæmone, seclusoque etiam abusu Sacramentorum, Sacramentalium, & verborum Sacræ Scripturæ, ac demum seclusa inuocatione ipsius Dæmonis per verba deprecatiua, Sortilegium ad tentandam mulieris pudicitiam non est hæreticale, ita Eymer. *in Directorio p.2. quæst.43.* Pegn. *in comm. ad dict. quæst. sub litera N, §. Qui dedit pocula* Petr. Binsfeld. *in Commentario legis 4. Cod. de Malef. & Mathem. quæst.2. concl.3.* Scaccia *de Iudic tom. 1. cap.12. num.39* vbi quod hæc opinio non habet contradictorem, Farin. *de delictis, & pœnis, quæst. 20. num.80.* Aloys. Ricc. *in Praxi fori Episc. tit. de Hæresis crimine. resolut.424. num. 11.* vers. *Si verò*, vbi omnes alios antiquiores citat.

Ratio huiusce conclusionis est, quia per hæc sortilegia postulatur Dæmonis auxiliũ ad tentandum, quod est ipsius proprium cum Matt. 4. tentator dicatur, ita Binsfeld. Ricc. & alij *suprà* allegati & de hac ratione nos *infrà* latè, cum de Dæmonis inuocatione loquemur.

Dixi secluso pacto expresso cum Dæmone, quia tali pacto existente sortilegium, si non ratione operis, saltem ratione operantis, est hæreticale iuxta ea quæ *suprà* dixi *quæst. proxima præcedenti* vers. 5. *Quæcumque* ex Matt. Delrio, Genuense, & Zanardo *locis alleg.* 49.

Dixi etiam secluso abusu Sacramentorum, rerum Sacramentalium, & verborum Sacræ Scripturæ, nam si in hisce poculis misceantur, Hostia Cõsecrata, Sanguis Iesu Christi, Aqua Benedicta, Reliquiæ Sanctorum, Pater noster, Psal aliquis Dauid, &c. Sortilegium erit Hæreticale, huiusmodi pocula præbere Ricc. *loco citato num.11.* vers. *& huic prima* Pegna *loco citato*, vers. *Rursus id quoque animaduertendum*, & nos *suprà* etiam alios cumulauimus *quæst. præcedenti*, vers. *sortilegium hæreticale, & qualificatum*, Binsfeld. *loco proximè alleg. q.2. conclus.5.* 50.

Dixi tandem dummodò Dæmon non inuocetur verbis deprecatiuis, propter ea quæ

latissimè *infrà* dicemus, de inuocantibus Dæmones.

In hac tandem materia notandum diligenter est, quod ab omnibus ferè aduertitur, in hisce casibus, reos amatoria pocula præbentes exactissimè examinandos, & interrogandos, an credant maleficia aut Dæmonem posse cogere alicuius viri, vel fœminæ voluntatem ad amorem inhonestum, nam si hoc crederent, vt verè hæretici tractandi essent, nisi illos ignorantia excusaret, ita Alph. à Castro *de iusta hæretic. punit. cap.* 15. *in fin. lib.* 1. Pegn. *d. Commentario* 68. vers. *Rursus*, Binsfeld *d. q.* 2. *conclus.* 4. Graff. *in suis Aureis decis.* 1. *p. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 22.

51.

§. VIII.

An sortilegium factum cum Hostia non Consecrata sit Hæreticale.

52. IN hoc pugnantes ad inuicem sunt Doctorum sententiæ, nam aliqui dixerunt hoc casu sortilegium minimè posse vocari hæreticale, etiam si super ea Missæ celebratæ sint, ita Farin. *de Delict. & Pœnis, quæst.* 20. *num.* 84. *& de Hæresi, quæst.* 181. *num.* 20. vbi allegat Locatum *in Iudiciali Inquisit.* verbo *Sacerdos num.* 4. & Delrium *disque Magic. lib.* 5. *sect.* 15. vers. *Dico quintò*, *è contrario*, *& melius*, *veriúsque*.

53. Scaccia *de Iudic. Ciuil. crim. & hæretic. lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 34. vers. *Sortilegus igitur.* dixit sortilegium esse hæreticale, vti in sortilegis Hostia non consecrata, in qua tamen Missæ celebratæ sint, & ait se nescire quomodo saluari possint à lapsu Oldrad. Farin. & Ghirl. qui contrarium tenuerunt, nam cum Sortilegus illa Hostia vtatur, quia fuerunt super ea celebratæ Missæ, intendit virtutem Missarum miscere in Sortilegio, & quamuis Hostia non sit sacrata, attamen cum propter Missas super ea dictas adhibetur in sortilegio, negari non potest, quin talis Sortilegus re sacra abutatur, nisi enim crederet Missas Hostiæ virtutem addere, Missas super ea dici non curasset, Scaccia *loco citato*, *quinimò vlteriùs.*

53. Zanardus *in Summ. diuin. Precept. p.* 2. *cap.* 64. vers. *Imo teneo, quod vti.* subtiliter docuit quod vti Hostia non consecrata, in Sortilegio, & eam in area sursum cum spretu proiicere, siue apostatando à fide, siue non, etiam ad effectum bonum in se, puta ad soluendum maleficium, quamuis in modo malus sit, etiam si super illa Hostia, non sint celebratæ Missæ erit actus, facientem reddens de Hæresi vehementer suspectum, & ita se consuluisse, in Sancto Officio Cremonæ attestatur, de anno 1611. dum esset S. Officij Consultor.

Monetur P. Zanardus primò, ex eo quod in quacumque Hostia reperitur Crux Christi, quæ vbicumque & in quacumque materia reperiatur semper est adoranda Adoratione Latriæ, vti docuerunt communiter Theologi *in* 3. *sent. dist.* 9. *& in* 3. *part. summæ D. Thom. quæst.* 25. *art.* 4.

Secundò, quia sæpe non rem, sed significatum inspicimus, at quæcumque Hostia, siue consecrata, siue non, semper repræsentat Sacrosanctum Missę sacrificium, vnde eam spernere, in necessarium consequens est spernere Sacramentum Altaris.

Tertiò, quia si Sortilegus non intellexisset derogare Sacramento Altaris, cur potiùs Hostiam, quam aliam rem selegisset.

Et ex his ego quoque sum in eadem sententia, cum Scaccia, & Zanardo, ad cuius maiorem declarationem,

Considero, quod Diabolus fuit inuentor, & institutor primus omnium Sortilegiorum, qui ad talia sortilegia, tales res adhiberi voluit, vt eius auxilium Sortilego daret, Diabolus autem inimicissimus est Dei, & sacrosancti Sacramenti Altaris, vti continentis Corpus Iesu Christi, & Sacrificij Missæ, quod Passionem Christi repræsentat, per quam Regnum Diaboli fuit destructum, vnde decernendo, vt in tali sortilegio, Hostia, licèt non consecrata adhibeatur, præsumitur Diabolus hoc fecisse in odium, spretum, & contemptum tam Sacramenti Altaris, quàm Sacrificij Missæ. 54.

Neq; in contrariũ pro Farin. Oldr. & Girl. sentẽtia allegari potest Martinus Delrius *disquisit. magicarum, lib.* 5. *sect.* 15. vers. *Dico quint.*

Primò, quia sententiam illam tantum probabilem appellat.

Secũdò, quia ait illam procedere, dummodò rectè sentiat Sortilegus de præsentia Corporis Christi in Sacram. nec crediderit Hostiam, Missas, & Sacram. Altaris aliquam vim habere ad effectus Magicos, hæc sententia (ait Delrius) probabilis est, si de hac eius intentione, & credulitate constat, nam quamdiu non constat, Mihi quidem videtur de hæresi maximè suspectus, ex quo apparet potius Delrium nostræ, quàm Farin. sententiæ fauere.

§. IX.

De vtente in sortilegiis nominibus, & caracteribus, & signis ignotis.

AD cognoscendum, num vtens in sortilegiis, signis, caracteribus, & nominibus incognitis, sortilegium hæreticale committat, nec ne, discedendum nobis non est, à regulis *suprà* traditis. 55.

Si

Si enim cum nominibus ignotis, signis, &c. misceetur aliquod factum hæreticale, vel aliquod Sacramentum, vel Sacramentale, seu aliqua oratio, vt *Pater noster*, &c. vel tandem adest pactum cum Dæmone expressum, tunc non est dubium, quin Sortilegium sit hæreticale, hoc patet ex his quæ suprà diximus *de sortil.hæret.in genere.*

Si verò nullum horum interueniat, tunc sortilegium non est hæreticale, sed simplex, prohibita tamen sunt huiusmodi signa, &c. in lege Domini, *Leuitici*. 19. vbi prohib.ne figuræ, aut stigmata fiant, & grauissimè peccat vtens hisce signis, Pegn. *comm.68. p.2.* Azor. *Inst.Moral.lib.19.cap.26.q 6 p.1.* Symanch. *de Cath.Inst.tit.63.de superstitionibus num.12.*vbi quod hisce figuris tacitè Dæmon inuocatur, & *num.33.* vbi dixit quod obseruare nomina, signa, & caracteres, & cætera omnia, quæ natura sua nullam habent virtutem, superstitiosum est, atque adeo vehementer suspectum, latè Farin.*de delict.& pœnis quæst.*20. *num.*97.*& seq.& de hæresi,q.*181.*num.*30. vbi alios allegat.

An autem huiusmodi signa, & caracteres virtutem aliquam naturalem habeant, & quam? vide latissimè hac de re differentem Martinum Delrium *disquisit. Magic.lib.1.qu. 1.per totum.*

Quibus adde Torreblancam *de Magia operatrice, lib.2. cap.9. num.26. & sequ.* vbi quod Orationes etiam piissimę damnatæ sunt ob pactum implicitum cum dæmone si permixta habeant nomina incognita, & *num.27.* ait suspectum etiam esse eum qui Magicis, & ignotis caracteribus commiscet signum Sanctissimæ Crucis.

Ad finem huiusce §. Notandum primò, nomina inscripta Gob, Giber, Gabir, Gadebru. esse sine vlla difficultate nomina Dæmonum Ioan. Laurentius Anania *in suo Tractatu de natura Dæmonum,lib.2.c.6.* vbi etiam bene ait generaliter omnia nomina incognita dæmonibus adscribi.

Notandum secundò, quod ex natura vniuscuiusque Angeli si nobis esset perspecta in singulis proprium munus agnosceremus, quia vt ait D.Thom *in parte 1.quæst.*108. *artic.*3. sicut quælibet stella habet propriam influentiam, ita multo magis quilibet Angelus proprium munus quia autem natura singulorum Angelorum nobis est ignota, ideo ignoramus quoque singulorum munera, ex quibus singulis peculiaria nomina imponere possemus, Iacobus Granado *in 1.part. tom.3. de Angelis tract.16.disp.2.n.1.*

Notandum tertiò, tria solum esse nomina propria Angelorum, quæ ex scriptura Sacra colliguntur videlicet, *Michael Gabriel Raphael*, ita P.Concilij Romani, sub Zacharia Papa, apud Card. Baronium *Annalium Ecclesiasticorum tom.9.fol.mihi* 132. *impressionis Venetæ,sub Anno Domini* 745.*num.*37.his verbis, *Nos autem vt à S.Apostolatu verbo edocemur, & Diuina tradidit auctoritas, non plus quam trium Angelorum nomina agnoscimus, Michael, Gabriel, Raphael* Granado *vbi suprà* Serarius *in cap.12.Tobiæ,quæst.12.* & P.Cornelius à lapide *in caput 1.Apocalyp.*vers.4.§.*Nota typum, & symbolum.*

Notandum quartò, nomina, *Raguel, Tubuel, Adimis, Tubas, Simihel*, applicata Angelis esse magis nomina Dæmonum, quam Angelorum, ita dixerunt Patres illius Concilij Romani, dum reprobant orationem quandam compositam, à quodam Aldeberto Pseudo-Episcopo Hæretico vbi, sub memoratis nominibus Angelos inuocabat, & coniurabat, & confirmatur hoc ex eo, quod nulli auctores (quos viderim) inter nomina Angelorum ponunt supradicta quinque nomina, vnde ob id magis standum est determinationi Patrum illius Concilij stante maximè approbatione Zachariæ Summi Pontificis.

Notandum quintò, posse esse aliquam controuersiam de nomine *Vriel*, nam inter nomina damnata ab illis Patribus est etiam nomen *Vrielis*, sed in contrarium, quod sit nomen Angeli probatur ex 3.& 4.*Esdræ* vbi sæpe fit mẽtio *Vriel*, & quamuis libri illi non sint ex Canonicis, attamen, negari nequit quin ab Ecclesia permittantur.

Secundò facit, quod Angeli *Vrielis*, sæpe mentionem faciunt Patres allegati per Cornelium à Lapide *loco allegato*, vbi addit Panormi adesse insigne Templum dicatum septem Angelis sæpe sub septennario numero à Sacra scriptura nominatis quorum nomina sunt, *Michael, Gabriel, Raphael, Vriel*, Interpretatus Ignis Dei, *Sealtiel*, interpretatus, oratio Dei *Iehudiel*, interpretatus laus Dei, & *Barachiel*, interpretatus benedictio Dei, quinimo Granado *loco allegato, num.3.* ait Romæ huiusmodi septem Angelos, cum iisdem nominibus pictos reperiri in Altari S. Mariæ Angelorum, ac in eadem Alma Vrbe impressum extare librum sub anno 1595. in quo aderant eadem septem nomina Angelorum cum suis orationibus ad eos inuocandos, quare ex his non audeo asserere nomen *Vrielis*, esse nomen Angeli, & ad Concilium potest responderi solùm voluisse nomen *Vrielis*, considerata qualitate personæ Aldaberti qui erat hæreticus impudentissimus & modo inuocandi per verba, *coniuro vos*, quo modo solent dæmones inuocari, magis dæmonis esse, quam boni Angeli.

Quamuis ego orationes in quibus nomina istorum quatuor Angelorum inferuntur non videantur damnandæ, quia tamen nomina illa

ex

ex canonica aliqua scriptura nobis non sunt reuelata, ait P. Granado *vbi suprà, n.6.* hæc formalia verba. *Solùm addo oportere in publicis orationibus abstinere ab omnibus aliis Angelorum nominibus, præter illa tria recepta, imo fortasse consultius esse, nullum aliud illorum nomen etiam priuatis deprecationibus vsurpare, id enim erit magis conforme consuetudini Ecclesiæ, & decreto Concilij tam citati.* hæc tamen omnia submissa sint determinationi S. M. Ecclesiæ, Sanctissimi D. N. & Eminentissimæ Congregationis S. Officij de Vrbe.

§. X.

De inuocantibus dæmones.

VT breuiter, & distinctè, quantum fieri potest, in hac materia procedamus, totam hanc rem quatuor conclusionibus explicabimus, sit ergo

56. Prima conclusio. Inuocans dæmonem cum adoratione latriæ, vel duliæ, vel est hæreticus, vel vehementer de hæresi suspectus, & loquendo de adoratione latriæ res clarissima est, nam illa inducit apostasiam à fide, dum adorat. Latria soli omnipotenti Deo debita, diabolo tribuitur, quoad adorationem verò duliæ idem est dicendum, nam taliter adorans dæmonem videtur credere dæmonem non esse talem, qualem secundum veram fidem esse credimus, vnde contra taliter adorantem, magna seu vehemens hæresis suspicio oritur, ita latissimè probauit Eymericus *in Director. Inquisit. p. 2. quæst. 43. num. 5. & plur. sequ.* vbi Pegna, *in comm. dictæ quæstionis sub litera I,* Symanch. *de Cath. Instit. tit. 21. Rubr. de diuinatione, & reuelatione numer. 11. & titul. 30. de hæret. numer. 15.* vers. *similiter, & in Enchiridio viol. relig. titul. 8. num 9.* Læl. Zechius *in summa, part. 1. tit. de Fide, cap. 15. rubr. de superstit. diuinat. numer. 15.* Graff. *in suis decis. lib. 2. cap. 2. numer. 1 & sequ.* Franc. Suarez *de Relig. tom. 1. lib. 2. de superstit. cap. 19. num. 10.* vers. *Et tunc est adhibenda*, latissimè omnes veteres cumulans, Farin *de hæresi, q. 181. n. 68. & seq.* Sigism. Scaccia *de iud. ciuil. & c. lib. 1. c. 12.* vbi fusè materiam hanc explicat, *n. 25. & seq.* Ex hoc

56. Colligitur, sortilegium hæreticale committi ab eo, qui inuocat dæmonem, primo faciendo circulos in terra, illosque aliquibus signis muniendo, & puerum in medio ponendo, nam talis videtur honorem aliquem diabolo tribuere, maximè cum circuli sint signa diuinitatis, ita Zechius *in summ. loco proximè citato, n. 5.* vers. *3. modus*, Farin *d. q. 181. n. 7.* vbi allegat Zanchini Additionatorem.

57. Colligitur secundò, quod sortilegia omnia in quibus sortilegus obedientiam præstat diabolo, in his quæ tendunt in opprobrium fidei Christianæ, sunt hæreticalia Decian. *tract. crim. lib. 1. c. 17.* vers. *51.* Farin. *vbi supra, n. 71.*

Colligo tertiò, sortilegium hæreticale esse portare cartam appensam ad collum cum nominibus, Gibet, & aliis incognitis, quia nomen illud Gibet est nomen dæmonis, vt dixit, Ioannes Laurentius de Anania, *libro 2. de natura dæmonum, cap. 6.* & delatio illa ad collum, est signum reuerentiæ & cuiusdam adorationis exhibitæ Dæmoni, sicuti signum est reuerentiæ, & deuotionis erga Sanctos, eorum reliquias, & ossa ad collum gestare.

Secunda conclusio. Inuocare dæmonem ad efficiendum ea, quæ solus Deus potest efficere, puta ad suscitandum mortuum, &c. hæreticale est, in hac conclusione conueniunt omnes supra allegati pro prima conclusione *locis cit.* quibus adde Martinum Delrium *disquisit. magic. lib. 5. sect. 15.* vers. *Primum axioma* Zanard. *in Summ. diuin. præcept. tom. 2. c. 64.* vers. *Hæreticalia, primò sunt*, quinimo Delrius *loco citato* similia sortilegia probat non solum esse hæreticalia, sed etiam esse verè hæretica, Petrus Binsfeld. *in comment. l. eorum C. de Malef. & Mathem. quæst. 2. concl. 2.* occasione tamen huiusce conclusionis, 58.

Dubitari potest, an inuocans dæmonem ad sciendum futura sortilegium hæreticale committat ad quod dubium breuiter 59.

Respondendum est, quod si inuocetur dæmon, ad sciendum futura, quæ per naturam sciri non possunt, (quæ sunt triplicis generis, vel enim à Dei voluntate dependent, qualia sunt mysteria gratiæ, vel à libero nostro arbitrio, vel determinatam non habent causam, prout sunt regnorum gubernationes, & tunc taliter dæmonem inuocans sortilegium committit hæreticale, ita Pegna *ad direct. part. 2. comm. 68.* vers. *an inquirere futura*, Martin. Delrius *lib. 4. disquisit. Magic. cap. 2. quæst. 2.* vers. *Primò nequit dæmon*, & vers. *Secundò, in istis.* Azor *Instit. Moral. p. 1. lib. 9. cap. 24. quæst. 1. & 2.* Sanch. *in præcept. Decalogi, lib. 2. cap. 38. num. 7.* vbi, quod illa futura potest dæmon coniectans probabiliter prædicere ob ingenij acumen, longam experientiam, cognitionemque temperamentorum hominum. Zanard *in summ. diuin. præcept. p. 2. cap. 64.* vers. *hæreticalia primò*, latissimè Farin. *de hæresi, quæst. 181. num. 6. & seq.* vbi omnes DD. hac de re agentes allegat, quibus addendus est Scaccia *de iud. ciuil. crimin. & hæretic. lib. 1. cap. 12. num. 24.* & Franc. Toletus *lib. 4. suæ summæ cap. 15. num. 2.* Cum verò inuocatur ad sciendum futura, quæ possunt per illum sciri, vt sunt futura, quæ habent determinatam causam, & alia futura, de quibus latè Sanch. & Delrius *locis suprà citatis*, tunc quid sit

ſit dicendum apparebit ex dicendis *in* 3.& 4. *concluſ.*

60. Tertia concluſio: inuocans dæmonem, ad faciendum, vel ſciendum ea, quæ naturalem dæmonis facultatem non excedunt, ſi id faciat verbis deprecatiuis, tunc ſortilegium committit hæreticale, ita Eymericus *in direct.p.2.quæſt.*43. quod etiam approbauit Pegna *in alleg. comm.*68. verſ. *Verùm plurimùm refert*, qui, & alios allegat, & atteſtatur ita fuiſſe iudicatum, Zanard. *in ſumm.diuin.præcept. tom.*2. *cap.*64. verſ. 2. *erit ſortilegus*, Praxis Neapol.Gen. *capit.*18. *num.*11. verſ. *Item inuocare.*

61. Quarta concluſio Inuocans dæmonem ad faciendum, vel ſciendum ea,quæ naturaliter poteſt dæmon ſcire, vel facere, ſi id faciat verbis imperatiuis non autem deprecatiuis, quibus honor aliquis diabolo exhiberi videtur vt not. Pegna *loco proximè allegat.* tunc ſortilegium hæreticale non committit,quamuis grauiſſimè peccet, ita Eymer. *d.qu.*43.Pegna, *d.comm.*68. verſ. *Sed hoc*, eam diſtinctionem recipit, Scaccia *de Iud.lib.*1.*cap.*12. *numer.*39. Suarez, *de Relig.tom.*1.*lib.*2.*de ſuperſtitione,cap.*19.*num.*10. Binsfeld. *in comm. Leorum Cod.de Maleſ.quæſt.*2.*concl.*2.Graff. *in ſuis deciſ.aureis tom.*1.*lib.*2.*cap.*5.*num.*8. Zanard. *loco proximò alleg.* Farin. qui alios latiſſimè cumulat *de hæreſi, quæſt.*181.*num.*5. 74. 75.*&* 76. quod & ſuppoſuit Delrius *in ſæpe citata,ſect.*15.*concl.*6. Praxis Archiepiſcopalis Genuenſ.*cap.*18.*num.*11.verſ. *Item inuocare dæmones.*

61. Concluſio hęc,vt habeat locum intelligenda eſt cum illis modificationibus, de quibus Delrius *vbi ſuprà.*

Primò,dummodò non miſceantur in ſortilegio res ſacræ.

Secundò, dummodò dæmon non inuocetur vti amicus Dei.

Tertiò, dummodò non ad ea, quæ facere nequit.

Quartò, dummodò non credat hoc eſſe graue peccatum.

Quintò, dummodò non putet dæmonem poſſe operari etiam Deo nõ permittente,nam hiſce non concurrentibus talis inuocans, vel eſſet hæreticus reputandus, vel vehementer de hæreſi ſuſpectus.

So'ummodò,hac in re difficultatem facere poſſent tradita per Eymericum *d.q.*43.verſ.3. *caſus*, vbi voluit,quod inuocare dæmonẽ ſimpliciter, ſit actus hæreticus, quoniam inquit ipſe,inuocatio eſt actus latrię,nam Pſal.49.dicitur, *Inuoca me in die tribulationis*, & Geneſ. 4 *Iſte cæpit inuocare nomen Domini.*

63. Verùm cum Pegna *in com.*68. verſ. *tertius caſus, ſeu concluſio*, dicendum eſt, inuocationem dæmonum fieri poſſe abſque cultu, vt cum requiritur aliquid ab eis, quod ab ipſis præſtari poſſit abſque vlla reuerentia, ſemota omni cogitatione ſubiiciendi ſe dæmonibus imo etiam cum actu interiori odij in ipſos, ita Caiet.2.2.*q.*95.*art.*4.

Neque verbum inuocandi ſemper adorationem latriæ in ſcriptura ſignificat, vt pulchrè declarat Pegna *loco citato* verſ.*Neque inuocandi verbum.*

Symanch. *de Cathol.Inſtit.tit.*30. *num.*16. affert diſtinctionem inuocantium dæmonem, vel per verba imperatiua, vel deprecatiua, & pro ea diſt.multos DD. allegat, ex quo non obſcurè colligi poteſt, diſtinctionem illam cõmuniter à DD.approbari,*num.*autem 17.videtur ipſe eam refellere, ex D. Aug.dicente, *lib.*10.*de ciuit.Dei, cap.*11. ridiculum eſſe inuocare dæmones per modum imperij, aut eis comminando præcipere, non enim eſt poteſtas ſuper terram, quæ comparetur eis,vt dicitur *Iob.*41.

Verum quamuis ridiculum ſit inuocare dæmones per modum imperij, cum dæmones poteſtati hominum non ſubdantur, attamen quoniam cum inuocantur imperatiuè, obediunt aliquando, vel obedire fingunt, vt nos decipiant. quæſtio noſtra, & concluſio ſupradicta in hoc caſu particulari habet locum, & ſecundum hanc diſtinctionem de inuocante per verba deprecatiua, vel imperatiua fuiſſe aliquando iudicatum, atteſtatur Pegna *dicta com.*68.verſ.*Verùm plurimùm,*vnde in praxi ab ea non auderem diſcedere.

Ex his omnibus colligitur quid dicendum ſit, de ſortilegio quod fit ad includendum Dæmonem in aliquo vaſe,nam, 64.

Suppoſito primò, quod Dæmones nullo modo compelli poſſunt ad habitandum alligati in hiſce vaſculis, vt tradidit Simanh. *de Cath. Inſt. tit. de ſuperſtit. num.*30. *& ſeq.* & Pegna *dicta comm.*68. verſ. *In hac re ſit hac prima.*

Suppoſito etiam ſecundò, nullam artem eſſe, quæ hoc facere poſſit, ſed potius dæmones ibi includi,pactione expreſſa,vel tacita inter ipſos, & ſortilegos, vt dixit idemmet Pegna,*vbi ſuprà*,verſ.*ſit ſecunda.*

Dicendum, quod ſi in ſortilegio hoc facto ad effectum includendi dæmones interuenit abuſus ſacramenti alicuius,vel rerum aliquarum ſacramentalium,vel pactio expreſſa Dæmonis, vel vſus aliquorum verborum ſacræ ſcripturæ, vel orationis alicuius vel tandem inuocatio dæmonis cum cultu, vel per verba deprecatiua,tunc ſortilegium eſt hæreticale, aliàs ſecus. Concluſio hæc colligitur ex dictis ſuprà tam in hac quæſt. quam in præcedentibus.

De hac materia vltra alleg. per Pegnam *loco citato*, vide Farin. *de hæreſi, quæſt.*181.*n.*

28.&

28.& 29. Azor. *Instit. Moral.* 9. *cap.* 36. *quæst.* 2. Graff. *p.* 1. *suarum decis. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 17. & Delrium *disquisit. Magic. lib.* 2. *quæst.* 30. *sectione* 1. *&* 3.

De materia inuocant. Dæmon. Zanard. *in sum. p.* 1. *tit. de fide*, vers. 17. *dico*.

§. XI.

De diuinatione, per astra.

65. Astrologia naturalis coniectans, quæ naturaliter contingunt ex aspectu astrorum, puta si consideretur natiuitatis punctum, coniectat ex eo temperamenta, & propensiones hominis, est licita, ita Suarez. *De Relig. lib.* 2. *de superstit. cap.* 11. *num.* 8. *& sequent.* Sanch. *in Decalog. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 38. *num.* 28. Nec non iudicium damnatur à Sixto V. *in sua constitutione*, optimè Suarez. *loco citat. num.* 12. plenissimè Scortia *in selectas Rom. Pontif. const. Epitome.* 140. Molfes. *in summ. tract.* 11. *cap.* 7. *n.* 106.

Aduertendum tamen hosce effectus demptis necessariis, vt eclipsi, &c. esse valde incertos, eo quod à multis aliis causis pendeant, ac proinde horum effectuum coniectatio vix coniecturam eam posse appellari, testatur Caiet. 2.2. *quæst.* 95. *artic.* 5. *in fin.* aut suspicionem, vt dixit Suar. *loco allegat. num.* 11. & Filliuc. *tract.* 24. *cap.* 4. *num.* 81. vbi quod inclinatio pueri nascentis potest prædici, dummodò non prædicatur, vti certa, vel nimium probabilis.

Astrologia iudiciaria prædicens pendentia ex libero arbitrio, aut casus fortuitus, est superstitiosa, eaque diuinat ex tacito pacto cum dæmone, vt v.g. cum diuinat matrimonium, liberos, mortem &c. & de hac loquitur const. Sixti V. ita Sanch. *vbi suprà, num.* 30. Suar. *num.* 13. Delrius *disquisit. Magic. lib.* 4. *c.* 3. *qu.* 1. vbi latissimè Farin. *de hæresi, q.* 181. *n.* 57. *& plur. seq.* qui alios citat.

66. Seclusa constitutione Sixti V. astrologus prædicens aliquos ex hisce effectibus, non vt certo, aut probabiliter euenturos, sed ex sola illa tenuissima coniectura, qua sciri possunt per astra, licitè hoc facit, ita Sanch. *loco cit. n.* 34. Suar. *num.* 31. qui alios allegant, & postea Molfes. *vbi suprà, n.* 118.

At supposita dicta constitutione Sixti V. illicitum omnino est Astrologo eo modo, etiam ex illa tenuissima coniectura effectus illos prædicere, ita Sanch. *loco citato, n.* 34. Salas, *p.* 2. *qu.* 9. *art.* 5. *tract.* 2. *disput.* 2. *sect.* 3. *num.* 36. id patet ex illis verbis bullæ, etiam si, id certo se non affirmare asserant, & protestantur, modus namque iste prædicendi est perniciosus reipublicæ, & præsumitur ita protestari Astrologus, potius ad occultandam malitiam, quam quod ita sentiat, & hoc quoad forum exterius, nam quoad forum interius, videndus est Suarez. *loco cit. n.* 30. Sanch. *loco cit.* Farin. *num.* 59. vers. *& quod attinet ad Bullam*, in eo enim probabilior videtur sententia Suar. quam nouissimè sequutus fuit pluribus relatis Molfe. *dicto cap.* 7. *num.* 110. quod scilicet Bulla prædicta non habeat locum in dicto foro, sed in exteriori tantummodo, vide tamen in hac materia Bonacinam, *de cens. in specie tom.* 3. *eius operum*, *disput.* 2. *quæst.* 2. *puncto* 38. *num.* 30. de modo autem procedendi contra istos, dicam infra.

Superstitiosa quoque est astrologia, pactoque tacito dæmonis innixa, prędicens res præteritas, vel præsentes, vt furtum, &c. ita Suar. 67.
dicto cap. 11. *n.* 27. Sanch. *dicto cap.* 38. *num.* 36. qui alios allegat.

Temeraria tandem, erronea, ac hæretica est, ea Astrologię species quę mysteria nostræ fidei prædicere profitetur, ex astris, vt quod Christus nasciturus erat ex Virgine, quia in puncto Sanctissimæ ipsius Natiuitatis ascendebat in horoscopo signum Virginis, vt videre est ex figura Cœli ab Aliaco erecta, apud Sixtum Senens. *lib.* 6. *Bibliot. Annot.* 10. Mysteria enim nostræ fidei ex solo Dei decreto pendent, Molfes. *dicta* 7. *n.* 115.

Et eiusdem temeritatis notam merentur astrologi illi qui de statu Ecclesię Dei ex astris aliqua prædicere posse sibi pollicentur, & de vita vel morte, ac assumptione Summi Pontificis, quasi hæc non à solo Deo, sed ab astris etiam dependeant, contra quos latè disputat videndus P. Alex. de Angelis Societ. Iesu *in suis eruditissimis libris contra Astrologos*, *lib.* 4. *cap.* 47. *per totum*, hanc propterea temeritatem, vt condignis pœnis Sanctiss. D. Noster Papa Vrbanus VIII. coërceret peculiari const. Incipiente, *Inscrutabilis*, editæ Kalend. Aprilis 1631. ordinauit, quod Astrologi iudiciarij qui de statu Reipublicæ Christianæ, vel Sedis Apostolicæ, seu vita Romani Pontificis, aut eius consanguineorum, iudicia faciūt, vel facta in posterum penes se retinent vel alicui ostendunt, aut verbis tractant, vltra excommunicationis pœnam, quam ipso iure incurrunt, vti læsæ Maiestatis rei vltimo supplicio, confiscatione bonorum, & si clerici fuerint, priuatione beneficiorum suorum, & officiorum mulctentur.

De aliis diuinationis speciebus videndus 68.
Suarez. *dicto lib.* 2. *de superstit. cap.* 12. *& sequent.* Sanch *per tot. cap.* 38. Delrius *disquisit. magic. lib.* 4. *capit.* 3. *per plures quæstiones*, Farinac. *de hæresi, quæst.* 18. *numer.* 56. & Scaccia *de iud. dicto cap.* 12. *numer.* 42. *& sequent.* Azor. *Instit. Moral. p.* 1. *lib.* 9. *cap.*.... & omnes summistas *in primo præcepto decalogi*, videatur etiam Portel. *in dubiis Regul.* verbo *sortilegia*, *num.*

*num.*27. vbi de diuinatione sumpta ex physionomia, quod sit licita, cum temperamentis, de quibus ibi. vnde D.Gregor. Nazianz. cum esset condiscipulus Iuliani Apostatæ, ex praua ipsius physionomia probabiliter coniecit malum animum Iuliani, ita D.Gregor. oratione secunda in Iulianum in Medio, videndus etiam Portel. *vbi suprà, num.*28. qui agit de Chiromantia, & de porrigente manum Ægyptiacæ, vt det, vt aiunt, bonam fortunam.

§. XII.

Iterum Astrologiæ iudiciariæ vanitas, & superstitio demonstratur.

69. VT certa ab incertis in hac materia secernamus, animaduertendum est, quod nos hoc loco non agimus de astronomia, quæ vt ab Astrologia contra distinguitur, docet cœli motus, ortus, obitus & conuersionē syderum, secundum Isidor. 3. *Etymolog. cap.*26. quem sequutus fuit doctiss. Abulens. totius Hispanæ nationis decus, & ornamentum singulare, *in libros Genesis, tom.*1. *ad Epistolam D. Hieronymi ad Paulinum, cap.*6. in verbo *Astronomis, Astrologis*, de qua latissimè agunt Ptolomeus in sua magna compositione vulgo dicta Almagestum Ioan. de Monteregio in sua Epitome, & quot quid de sphæra, & theorica planetarum tractatus ediderunt, inter quos insignes sunt ex Religiosiss. Soc. Iesu Pater Clauius, & P. Ioseph Blancanus olim in Parmensi Gymnasio Mathematico professor publicus, & meus præceptor amantissimus, hæc enim vnde quoque licita est. nec à iure vllo modo vetita reperitur.

70. Sed loquimur de Astrologia, eaque ipsius parte, quæ ex cœli situ vniuerso de tempore natiuitatis obseruato, & in duodecim partes, quas domos vocant distributo, hominis mores, complexionem, infirmitates, inclinationes diuitias, magisteria, amicos, carceres, honores, vxores, ac denique mortem, ac eius genus, sese diuinare posse profitetur, ad idque regulas, obseruationes ac præcepta tradit.

71. Hoc supposito, prima conclusio sit, astrologus potest ex figura cæli tempore natiuitatis pueri alicuius efformata temperamentum illius pueri prædicere, & infirmitates futuras & illarum tempus, quod deducere solent astrologi comm. ex directione ascendentis, & Lunæ ad corpora radios, vel antiscia maleficorum.

72. Hæc conclusio certa est, nec de ea potest aliqualiter dubitari, quia astra in corpus, & illius humores agunt directè, vt bene probauit D.Thom. 3. *contra gentes, cap.*84. *&* 85. & permulti alij apud Patres Conimbricenses, *l.*2. *de Cælo, & Mundo. cap.*3. *q.*9. *art.*2. *conclus.*2.

Bene verum est, quod hæc prædictio siue astrologiam in se consideremus, siue vt in nobis est, valde incerta est.

Si enim astrologiam vt in se est spectemus, certum est, certum pueri temperamentum, & certas ipsi futuras infirmitates, non à solis astris dependere, pulcherrimus ad hoc est locus Ptolomei, *in quadripartito, lib.*1. *c.*1. vers. 73.
Quod vero ad Genethliaca attinet, & secundum versionem Halij Abenœodan. *cap.*2. vers. 74.
cumque super hominum, vbi ait temperamentum non à solis astris, sed à qualitate seminis parentum, & diuersitate regionis, ac ex ipsa etiam educatione, & consuetudine dependere solere, qui locus latè declaratur ibi ab Halij, & Cardano *textu* 17. *& seq.* Vbi obseruat hasce tres causas à Ptol recensitas esse principales in constituendo hominis temperamento: videmus enim quotidie plures filios ex diuersis parentibus ortos sub eadem cœli constitutione pro parentum natura diuersi esse temperamenti prout, & quotidiana praxis nos docet ex ipsa regionum diuersitate, diuersitatem oriri temperamenti in Italis, Hispanis, Gallis, Indis, & Anglis.

Si etiam Astrologiam consideremus, vt in 75.
nobis, euidentissimum est, eandem prædictionem valde esse incertam, id expresè docuit Iunctinus *in cap. primum sphæræ Ioan. de Sacro Bosco fol. mihi* 11. *paruæ editionis* vbi ait, *Quod iudicare de sanitate, infirmitate, & aliis, quæ ex cælesti influentia procedere possunt permittitur bonis astrologis; Quamuis sæpe errent quia veram Astrologiam non habent.*

Et hanc temperamenti, & infirmitatum prædictionē non esse certam dixerunt etiam Conimbric. dicto art. 2. vbi huiusmodi prædictionem aiunt esse admodum probabilem (quod tamen ego constanter nego ex supradictis) Ruuius *de Cælo, lib.*2. *c.*3. *q.*6. vers. *Quarto infero*, Suar. *de Relig. tom.*1. *tract.*3. *lib.*2. *cap.*11. *n.*8. *& seq*, Lessius *de Iust. & Iure, lib.*2. *cap.*43. *dubit.*6. *n.*34. qui alios allegat.

Hinc falsam omnino arbitror doctrinam, 76.
P.Hurtado *de cælo, & mundo, disput.*2. *sect.*6. §.70. *n.*3. impressionis sextæ, qui voluit posse Astrologos certò scire diem, vltra quem quis viuere non possit, hoc enim bene ex supradictis confutatur, quod temperamentum, & vita hominis non à solis astris dependent, & Bonatum iudiciariorum Principem, quod dixerit neminem posse vltra nonagesimum an- 77.
num viuere ob triplicem reuolutionem Saturni, manifesti erroris conuincit Mag. Franciscus Sanchez olim publicus Astrologię professor in Academia Salmaticensi, in suis commentariis *in cap.* 8. *Ecclesiastes*, vers. 7. ex eo quod ipse vidit Vlissipone Æthiopem, qui vltra annum 150. vixerat, additque ille auctor quod etiam si dies ille sciri, per astrologiam

V possent,

posset, attamen illud nullo modo prædici potest ex Astrologia. vt in nobis est, quia nostra Astrologia, incertissima est, & incertissimis innixa fundamentis, vt infra videbimus.

78. Et ex his patet, quid dicendum sit, de figura Cœli, quam erigit medicus in initio morbi & in momento ipso decubitus, de qua latè Maginus in suo tractatu de legitimo vsu Astrologiæ in Medicina, ea enim licita est nec vllo iure vetita quamuis ex ea, si de se sola sumatur non possit sumi indicium nisi leuissimum, vnde dixit Campanella *in medicinalibus suis lib. 4. c. 1. de crisibus, art. 2. num. 2.* quod hæc figura decubitus insufficiens est, nisi consentiat figura natiuitatis.

Cuius rei illa est naturalis ratio, quod iudicium de ægroti morbo, supponit iudicium temperamenti ægroti, hoc autem ex genesi fit, non ex figura decubitus.

79. Circa hanc tamen conclusionem animaduertendum est, quod non consentio Abulensi, qui *cap. 19. Leuitici q. 29.* voluit astrologum non posse prædicere sano infirmitatem ei ex astris imminere, hinc v. g. ad tres annos, quinimo hoc potest facere astrologus absque vlla superstitione, ex puncto enim genesis puer ex astris sortitus est tale temperamentum, igitur cum occurret directio opposita illi temperamento poterit Astrologus dicere puero imminere periculum infirmitatis, at astrologus scit tempus illius directionis: igitur sciet tempus quo nato erit pertimescendum, & in hoc casu potest habere locum prædictio astrologi apud Hurtadum *vbi suprà*, qui prædixit eius discipulo infirmitatem, quæ ei euenit.

80. Si tamen infirmitas nato ex accidenti non ex astris eueniret, puta ex crapula, vel similibus non posset eam astrologus prædicere, vt animaduertunt Arriaga *in cursu Philosophico de cœlo disputat. vnica sectione 6. numer. 66. & seq.*

81. Sed dubitari potest an ex genesi filij possit temperamentum patris coniecturari, & breuiter dico, quod si de viribus, robore, & temperamento patris velimus indicium sumere ex figura filij, quia ex dicta figura filius appareat, fortis, robustus, &c. & ex hoc velimus arguere ergo etiam Pater viribus est constans. Vtique hoc vndequaque licitum est, quia iuxta illud Horatij.

Nec imbellem feroces
Progenerant Aquilæ Columbam.

Sed si ex figura filij velis erigere figuram Patris, & Matris, iuxta doctrinas Cardani *in tertio quadripartiti, cap. 4. textu* 10. Campanellæ *astrologicorum libro 4 cap. 2. art. 1. num. 3.* de qua re adest integrum Problema 24. Montisregij in suis Tabulis, ponendo Solem filij de die, & Saturnum de nocte in ascendente Patris, & Lunam de nocte, Venerem verò de die in ascendente Matris, & hac figura sic erecta velis Patris, & Matris temperamenta, & infirmitates eis Imminentes coniectari, dico, quod hoc (si superstitionis genus non est vt vere puto non esse) saltem res est vana, inutilis, & absque vllo fundamento; non enim possunt astrologi ostendere cur Planetas illos, & non alios in ascendente ponant, & cur ibi potius, quàm in alia cœli parte, curque potius Saturnum ratione suæ frigiditatis, & siccitatis infœcundum significatorem Patris ponant, quam Iouem aliàs ab ipsis planetam beneuolum nuncupatum, & fortunam maiorem.

Secunda conclusio, ex hac figura pueri sic erecta potest quidem astrologus iudicare de inclinationibus pueri, sed cum maiori incertitudine, quam *suprà* diximus id eum agere posse de temperamento, & dummodo iudicium suum sit generale, non autem speciale & particulare. 82.

Probatur conclusio, quoad primam partem, quia cælum, & astra dispositiuè, & per accidens, indirectè, & per quandam redundantiam mouent humanam voluntatem vt pluribus in locis docuit D. Thom. sed præsertim *de veritate, quæst. 5. art. vlt. & 3. contra gentes. cap. 92.* Et sic poterit astrologus ex quali coniectura temperamenti nati, coniecturare eiusdem nati inclinationes nec mirum, quod vt in pluribus Astrologus in hac re vera prædicere videatur, quia, vt ait D. Thom. *in 1. part. q. 115. art. 4. ad tertium*, pauci sunt sapientes, & plures homines sequuntur passiones, quæ sunt motus appetitus sensitiui, bene P. Nazarius conciuis meus in *1. p. tom. 3. q. 114. art. 4. contr. 1. de Magia naturali, quæst. 4. per totam*, & P. Raphael de la Torre *in 2. 2. tom. 2. q. 95. art. 5. disp. 1. assert. 7.* vbi ait, quod Astrologus magna cum cautela id prædicere debet, asserendo v. g. *Existimo, vel credo has inclinationes portendere huic infantulo cælum, nisi aliunde impediatur*, Suar. *de religione dicto lib. 2. c. 11. n. 8. & seq.* Abulens. *in cap. 19. Leuitici, q. 30.* Martinus Delrius *Disquisit. Magiæ, lib. 4. cap. 3. quæst. 1. assert. 2.* qui alios allegant. 83.

Hoc astrologicum iudicium, cum vt dicebat Ptolomæus *in Centiloquio*, (si tamen Ptolomei est, ego enim cum Cardano, & Valentino Nayboda arbitror non esse ipsius) *propositione prima*, medium teneat inter necessarium, & possibile Abulens. *dicta quæst. 30.* vers. *tenebunt ergo ista iudicia*, Sequendo DD. probabatorum traditiones dicendum est, memoratum iudicium, incertissimum esse, & vix ad suspicionem quãdam peruenire, vt dixit Suar. *vbi suprà, num. 9.* vel esse suspicionem, tantum, vt voluit *loco citato* Delrius, & vix nomen coniecturæ mereri, vt aiebat Raphaël de la Torre *dicta assert. septima circa finem.* 84.

Et ex his resultat probatio secundæ partis nostræ 85.

nostræ conclusionis, nam fortior causa est ea quæ directè agit, quam ea, quæ indirectè tantum, & per accidens, astra autem in corpus directè, & in animam indirectè agunt, igitur maiori cum incertitudine prædicet astrologus inclinationes pueri, quam eius naturale corporis temperamentum.

86. Dixi tertiò, huiusmodi inclinationum prædictionem debere esse vniuersalem, vnde omnes DD. *suprà* citati consentiunt Astrologum posse dicere, hunc puerum habiturum inclinationem, ac propensionem ad mansuetudinem, vel iram, vt ait Suar. vel (vt ait Raphaël de la Torre *vbi supra in responsione ad secundam Astrologorum rationem*) puerum inclinationem habere ea ad quæ disponitur à primis quatuor qualitatibus, vel humoribus, & sic D.

87. Thom. 3. *contra gentes, cap.* 84. *in fi.* approbat propositionem Auctoris centiloquij. Quod Mercurius in aliqua ex domibus Saturni fortis dat bonitatem intelligentiæ, sic etiam ex Abulensi *dicta q.* 30. *in cap.* 19. *Levitici*, *circa medium*, poterit ex astris astrologus coniecturare talem inclinatum esse ad Venerea, vel non, ad voracitatem, vel parcitatem ciborum, ad ebrietatem, vel sobrietatem, timiditatem, vel audaciam, quia huiusmodi propensiones consequuntur complexionem, nec vllo modo dependent ex nostra libertate.

88. Nullo tamen modo licitum erit, sed omnino superstitiosum in indiuiduo asserere aliquem, quod v. gr. in genesi sua habeant Venerem Marti copulatam in signis masculinis futurum sodomitam, & mulierem, quod Lunam habeat iunctam Marti futuram impudicam, & adulteram, hoc enim impium esse dogma, bene dixit Raphaël de la Torre, *vbi suprà loco proximè allegato*, vers. *Tertiò labuntur.*

Tertia conclusio, Astrologia, quæ versatur circa futura contingentia à nostra libera voluntate pendentia prædicenda omnino superstitiosa est, ac iudicio nostri Tribunalis subiecta virtute Constitutionis Sixti V. de qua *suprà proximò* §.

89. Hæc autem duplex est, alia enim versatur circa ea futura contingentia quæ nullam omnino, vel ferè nullam habent, cum naturalibus nati propensionibus connexionem, vt quod futurus sit Rex, Cardinalis, victurus in mari, & similia, alia autem versatur circa ea futura, quæ cum prædictis inclinationibus probabilem habent connexionem, vt quod ad venerea inclinatus, ducturus sit vxorem pulchram, quod propensus ad iram, habiturus sit rixas, & inimicos, Ita bene distinxit Raphaël de la Torre *loco suprà allegato disput. secunda, assert.* 3. vers. *Pro decisione notare oportet.*

Aitque is Doctor astrologiam, circa hæc vltima futura contingentia versantem, si ex suspicione tantummodò ea prædicat nec superstitiosam esse, nec à Bulla Sixti V. vetitam.

Verùm is Auctor benedicit, sed adhuc eius traditio vlterius est declaranda, Si enim prædictio hæc ex propensione præcisè ducatur optima est eius doctrina; sed illa prædictio non est astrologica, licet ducta ex propensione cognita ex principiis astrologicis, sed est prædictio moralis quam quilibet vir prudens non astrologus potest facere.

Si verò futura illa etiam leui coniectura ducantur ex propriis astrologorum regulis, vt verbi gratia stando ex exemplis allatis à Raphaële, quod quis sit pulchram vxorem ducturus, quia in genesi Luna se applicet Veneri, vel quod quis inimicos sit habiturus, quia quis habeat Aquarij signum in ascendente vel Dominum primæ domus in duodecima dico tunc, quod traditio Raphaëlis non potest locum habere, cum in hoc prædicendi genere non militent rationes ab eo ponderatæ.

Dico igitur Astrologiam circa prædictionem amborum istorum futurorum, modo suprà declarato de se superstitiosam esse, malam, damnatam, perniciosam Christianæ Reipublicæ, & à Sanctæ memoriæ Sixto Papa V. & nouissime à Sanctiss. D. N. Vrbano in Constitutionibus de quibus § proximè superiori vetitam, & prohibitam, summis quidem cum rationibus. 90.

Probatur conclusio primo ex scripturæ Sacræ locis. Hieremiæ enim cap. 10. dicitur. *Hæc dicit Dominus, iuxta vias gentium nolite discere, & à signis cæli nolite metuere, quæ timent gentes*, vbi bene P. Cornelius à Lapide probat hoc loco damnari astrologiam iudiciariam ab Ecclesia iam, & ex scripturis damnatam, & locum hunc bene explicat Diuus Hieronymus ibi, dum ait, *Propriè aduersus eos loquitur, qui venerantur cælestia, & quæ in signa sunt posita annorum, & temporum, mensium, & dierum; ab his autem æstimant regi humanum genus, & ex causis cælestium terrena moderari.* 91.

Ad idem facit locus Actorum cap. 19. v. 19. ibi, *Multi autem ex eis, qui fuerant curiosa sectati contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus*, quem etiam locum de hac astrologia bene intellexit idem P. Cornel. à Lapide *eo loco, vers.* 19. *n.* 3. ibi, *Tertiò alij per curiosa.* plura alia loca referunt Suar. Delrius, *locis suprà allegatis.* Torreblanca *de Magia, lib.* 1. *cap.* 7. *n.* 23. *& sequentibus*, & Don Ioseph. Pellicer *in suis eruditis lectionibus Hispano idiomate impressis, super Carmina. Don Luisij de Gongora fol. mihi* 798. vers. *Fuera de que no han accido.*

Secundò Astrologia hæc reprobatur ex

Conciliis,& præsertim ex Concilio Toletano primo capit. vltimo; vbi dicitur, *Si quis Astrologia, vel Mathesi, credendum esse dixerit, Anathema sit.*

Tertiò idem probatur ex sacris Canonibus, cap. *Illud*, cap. *Sed, & illud 26. quæst.* 2. cap. *Consuluisti*, cap. *Sciendum 26. quæst.* 3. cap. *Ex tuarum*, de Sortilegis vbi communiter canonistæ, & præcipuè modernus Barbosa.

Quartò probatur hæc astrologia à Iure Ciuili l. Item apud Labeonem, §. *si quis astrologos, ff. de iniur. l. secunda Cod. de malef. & Mathem. & l. nemo aruspicem eodem titul. & l. Mathematicos, Cod. de Episcopali audientia*, vbi communiter interpretes.

Quintò reprobatur à pluribus Patribus, sed præsertim à Diuo Augustino *lib. 2. de Genesi ad literam cap. 17. & libro 2. de Doctrina Christiana. cap. 21. & sequentibus. & lib. 5. de Ciuitate Dei, cap. 1.* bene Don Ioseph Pellicer *loco allegato* ad quem benignum lectorem remitto, vbi latè probauit huiusmodi astrologiam reprobari Iure Regio, à Canonistis, Ciuilistis, Historicis, Theologis, Philosophis, Poëtis, & Medicis, quos ibi allegat.

92. Sextò facit, quod apud omnes ferè nationes huiusmodi astrologi opprobrio habiti sunt, & eiecti, vt Reipublicæ perniciosi, & de his Tacitus ait lib. 17. *Genus hominum potentibus infidum, quod in nostra Ciuitate vitabitur semper.*

93. Vnde legitur de Alphonso Arragonensium Rege, quod interrogatus cur solos astrologos ab eius aula arceret, respondit, *Sidera stultos regunt impelluntque, sapientes vero astris imperant, stultos ergo Principes honorare astrologos consequens est*, vt ex Ænea Syluio, narrat Cornel. à Lapide *in dictum cap. 19. Actorum v. 19.*

94. Et ex Baronio circa annum Domini 137. num. 11. Aquila Ponticus insignis Scripturæ Sacræ Interpres, quod quotidie positionem natiuitatis suæ spectaret, ab Ecclesia expulsus est, & Iudæus effectus. Et circa annum Domini 341. num. 9 ait idem Baron. Eusebium Emissenum, quod huiusmodi Astrologiæ operam daret ab Ecclesia sua aufugere coactum fuisse.

95. Septimò, idem probatur ratione huiusmodi, astra nullo modo influunt, nec directè nec indirectè, nec per accidens in huiusmodi futura contingentia: igitur ex eis, nec cum certitudine, nec sine ea possumus prædicere, & hac ratione vtuntur omnes Philosophi, ac Theologi.

96. Sed vt vanitatem istius artis oculis ipsis intueamur, ac à mentibus fidelium vana hæc, & superstitiosa curiositas penitus eradicetur, demonstrandum est, Quomodo Deus astrologis hisce in cælum vsque ascendere tentantibus, dum futura soli Deo reseruata, iuxta illud Isaiæ 41. *Annunciate nobis quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quia dij estis*, se prædicere posse contendunt, adeo linguas confuderit, vt Gigantibus accidit *Genesis cap.* 11. quod nulla omnino habeant huiusce suæ disciplinæ certa fundamenta sed omnia omnino dubia sint, quo casu non est dubium eos ex huiusmodi principiis incertis nullas posse considerabiles conclusiones deducere.

Et omisso, quod suæ cælestis diuisionis in duodecim domos nullam rationabilem causam possunt adducere, vt latiùs probarunt Picus *in Astrolog. lib. 6. cap. 3.* & P. Alex. de Ang. in hosce coniectores *lib. 4. c. 19.* quam enim Franc. Nola Medicus Neapol. in sua Physica sectione duodecim cæli mansionum conatus fuerit huiusce diuisionis physicam rationem demonstrare, attamen verè eius rationes nihil aliud concludunt, nisi de quatuor Angulis videlicet ascendentis, occidentis, medij, & imi cæli, quod verò ex post quilibet ex hisce Angulis sub se habere debeat succedentem domum, & cadentem hoc nulla potest probabili ratione demonstrari. 97. 98.

Omisso inquam hoc, sectio hæc, quæ basis est totius astrologi iudicij penitus incerta est. 99.

Nam Arabes, vt videre est ex Valentino Naiboda in suis Elementis Astrologicis in Alcabitium differentia prima, de esse circuli accidentali, folio mihi 135. & Magino *in sua introductione ad Ephemerides, part. 2. cap. 10.* Diuidunt Zodiacum in 12. partes æquales, & eo modo figuram cælesti distribuunt, vt vnaquæque triginta gradus contineat, & vnde vna finit, & altera incipit. 100.

Alij, vt Abraham Auenezre Iudæus, & Regiomontanus integro Problem. 14. ante eius Tabulas directionum, Maginus *ante Tabulas sui primi mobilis Canone 23. & in introductione ad Ephemerides, cap. 10. part. 2.* non Zodiacum sed Æquatorem secant in duodecim partes æquales.

Alij tandem retentis quatuor Angulis, vt in modo superiori, spatium inter dictos angulos, ita diuidunt, vt vnaquæque domus ab alia distet duabus horis inæqualibus, & hunc modum sequuntur Stadius in principio suarum Ephemeridum, Hieronymus Diedus in sua Anatome Cœlesti, & arbitrantur multi hunc modum esse Ptolomei, vt notauit Diedus *vbi suprà, lib. 1. cap. 1. & 2.* & Argulus *in sua introductione in Ephemerides, lib. 3. c. 24.* vbi posuit Tabulas domorum pro hoc modo formandi figuram, quas Ptolemaicas vocauit, quamuis verè Ptolomeus nihil aliud de huiusmodi domibus dixerit, nisi quod vnaquæque domus constare debet 30 gradibus, & quod inter eas debent esse aspectus, vt prima respiciat septimam oppositione, & quartam quadrato, &c. ita *lib. 3. quadripart. cap. 11. & lib. 3, cap. 15.* proponit

*dripart.cap.*11.*& lib.*3.*cap.*15. proponit huiusce rei exemplum ad eleuationem Poli 30. & 22. in qua maximus dies est horarum 14. vt probatur *ex problem.*14.*Montis Regij.*

Modo videat prudens vir, quomodo possit ex figura cæli aliquid prædici, si adhuc ignoratur modus certus eam faciendi, & modi illi tres, qui præcipui sunt (nam Ranzouius in principio suæ Astrologiæ ponit alios nouem modos fabricandi hasce cæli figuras) inter se adeo discrepant vt quod signum Zodiaci secundum vnum modum est v.gr. in octaua domo, illud secundum alium fit in nona, & modus prætensus Ptolomei, quamuis in quatuor angulis consentiat, cum modo Montis Regij, attamen in aliis octo domibus differunt aliquando inter se per quinque gradus, quod sufficiens est ad tollendum signum vnum, quod aliàs esset in ea domo, & quod plus est Dominium planetæ domini signi, & ab illa domo, in qua est signum, vt videre est ex tabulis Ptolemaicis Argoli.

101. In significationibus harum cæli sectionum valde inter se discrepant Astrologi, vt videre est ex Pico in Astrologos *lib.*1.*cap.*3. ego solùm vltra habeo adductas discrepantias, animaduerto Arabes ab octaua domo iudicium sumere mortis, & tamen Gauricus ait id sumendum esse à septima, vnde cecinit.

Prima domus vitæ, septima mortis erit.

102. In directionibus, etiam significatorum ad promissores suos, non consentiunt astrologi, Planetas enim extra angulos existentes dirigunt Arabes, & cum eis Firmicus in Zodiaco singulis gradibus singulos annos assignantes, vt videre est ex Naiboda *different.*4.*tit. de directiu. in principio*, & Campanella *Astrolog. lib.* 5.*cap.*2.*art.*3.

Ptolomeus verò eosdem planetas dirigit per horaria tempora, vt videri potest ex Diedo *vbi suprà*, Naiboda *ibidem*, Argolo *lib.*3.*Astrolog.c.*24. Stadio *in Proœmio Ephemeridum.*

Regiomont. vero eosdem planetas significatores ad suos promissores deducit per circulos positionum, vt videre est ex Tabulis primi mobilis, Magini, Argoli, & Mangini. & hi tres modi valde inter se differunt in effectu, & tempore effectus. & tamen tam Arabes, quàm qui Ptolomeum sequuntur, & Regium. cum suis, se tempus semper diuinasse ad vnguem profitentur, vt ait ipsemet Campanella *vbi suprà*, *num.*9. qui & ipse fatetur ingenuè rem hanc incertissimam esse.

Alij cum Ptolomeo quinque tantum aiunt esse significatores, Ascendens Medium cæli, Solem, Lunam, & partem fortunæ, quàm horoscopum nominant lunarem, alij alios etiam planetas, & cuspides domorum, vt significatores dirigunt vt videre est Argolo, *l.*3.*Astrolog.cap.*14. vers. *Ptolomeus.*

Alij partem fortunæ dirigunt directione conuersa prout, & planetas retrogrados, & Ptolom ipse *lib.*3. *quadripartiti cap.* 10. vtitur directione hac conuersa cum Apheta, idest planeta gubernator vitæ est inter medium cælum, & Angulum occidentis, & cum Ptolom. Card *ibidem* text.33. Naibod *diff.*4. *de direct.* vers. *Postremo directio conuersa*, & alij. E contra verò multi alij hanc directionem conuersam, quæ est cum significator deducitur ad promissorem per Ascensiones obliquas ipsius promissoris, omnino reiecerunt, vt Argolus *Astrolog. lib.* 3.*c.*14. vers. *Duplex est*, alij etiam vtẽdo directione directa in casu in quo Apheta fit inter M. C. & Angulum occidentis, se veritatem inuenisse professi sunt, vt Francisc. Iunct. primùm religiosus Carmelita, Sacerdos, ac Prouincialis, mox profugus, & apostata, vt testis de ipso oculatus attestatur Posseuinus *Bibliothecæ selectæ, lib.*15 *c.*15. vers. *De Francisco Iunctino* in suo tract. *de Iudiciis Natiuitatum fol* 27.*cap.*4. vers. *est etiam notandum.* 103

Partem fortunæ Ptolom. *lib.*3. *quadripartiti c.*12. sumit à Sole in Lunam, Arabes, vt videre est ex Isagoge Carelli. *p.*2. de extractione partium Natiuitatis à Sole in Lunam in diurna, & à Luna in Solem in nocturna Natiuitate. 105.

Partem fortunæ solam alij considerant, vt Ptolomeus, Card. & Campanell., alij innumeras alias partes confingunt, vt videre est, ex Carell. *vbi suprà*, & Guidone Bonato *in tractatu speciali de Protectionibus partium & eorum significationibus.* 106.

Alij in directionibus latitudines non esse obseruandas in planetis voluerunt moti ex exemplis directionum de quibus Ptolom. *in* 3.*quadripartiti*, alij seruandas esse indistinctè latitudines voluerunt, alij in sextili aspectu, & trino id negarunt, vt videre est ex Argulo Astrologicorum *lib.*3.*cap.*16. 107.

In mensura directionum discrepant Astrolog. nam Card. vnicuique anno assignat mediũ motum Solis, vt ex duodecim eius genituris videri potest, & Card. sequitur Naiboda *loco suprà allegato*, & canonem Naibodæ; pro directionibus apposuit Magin. *in suo tractatu de vsu Astrologiæ in medicina, fol. mihi* 104. alij, vt Argolus *vbi suprà, cap.*23. annum vnum singulis gradibus directionis quam esse Ptolomæi sententiam ipse contendit. 108.

Aspectus planetarum alij numerant in Zodiaco, vt Arabes, alij in æquatore, vt Ptolomeus, qui ob id *lib* 3.*cap.*14 voluit trinum, & & sextilem deprauatos in æquatore interficere, de qua re videndus est Canon. 40. Mag. in suo primo Mobili. 109.

Alij, vt Abrahã Auenezre relatus à Iunct. *de Iud.c.*4. aiunt semper 120. partes circuli efficere aspectum trinum, alij, vt Campan. *lib.*1.

Astrolog. cap. 10. artic. 1. num. 8. & Magin *in sua introductione in Ephemerides 1. part. cap. 30.* distinguunt inter signa breuium, & longarum ascensionum.

110. Alij caput, & caudam Draconis, vti sectiones Lunæ imaginarias in ecliptica reiiciunt, vt omnes antiquos DD. fecisse attestatur Iunctinus *in sua Isagoge, cap. 6.* alij considerandos censent, vt moderni.

111. Alij planetas retrogrados debiliores arbitrantur vnde passim Ptolomeus Iunctinus *in speculo Astrolog. in Isagoge cap. 10.* & Ranz. 3. *part. cap. 3.* ponunt retrogradationem inter debilitates Planetarum, alij eos fortiores iudicant, quia tunc sunt in imo sui Epicicli, & sic terræ viciniores, Gauricus *tom. 2. suorum operum fol. 1372.* ibi, *Planetæ retrogradi cum sint terræ proximiores quam recto tramite progredientes fortius in hæc inferiora agunt quam directi.*

112. Coniunctionem Saturni, & Martis malam dixit Campanell. *dicto articulo 1. numer. 2.* bonam verò esse ob temperaturam qualitatum voluit Iunctinus *in Isagoge, cap. 3.* & Stadius *in introductione, titulo de coniunctionibus Planetarum, fol. 193.* versicul. *dixit Albumasar.*

Et vt vno verbo concludam, omnia in hac disciplina adeo incerta sunt, vt nullum omnino quantumuis leuissimum fundamentum possit super Astrologorum iudiciis fieri.

113. Ad finem tamen huiusce §. vt superstitio huiusce vanitatis magis scateat, notandum est actionem cæli in corpus, vt supra vidimus esse physicam, & realem, ac proinde planetas non solum in se, sed etiam ratione signorum in quibus reperiuntur agere in hæc inferiora, aliter enim agit Sol in Leone, aliter in Aquario, igitur hæ actiones in inferiora tribuendæ sunt signis veris, & realibus, quæ sunt in octaua sphæra, non autem signis &

114. Zodiaco imaginario nonæ sphæræ, ab Hipparcho primum ob præcessionem æquinoctiorum inuento Quia enim vetustissimi Astrologi æquinoctia contingere obseruarunt fere in principio arietis, & libræ. Ideo id vti firmum retinens Hipparchus nouum Zodiacum adinuenit, quia autem hic Zodiacus imaginarius est, vt fatentur Astrologi, Blanc. *in sphæra lib. 17. cap. 7.* nullo modo in iudiciis potest haberi in consideratione, quando enim Astrologi pro domo Solis assignarunt Leonem, intellexerunt de eo Leone, cuius constellatio conspicitur in octaua sphæra & tamen cum astrologi genituras faciunt, eas formant iuxta Ephemerides currentes, quæ regulantur, iuxta

115. Zodiacum nonæ, & fixum ac immobile, cum tamen Sole existente in Leone nonæ sphæræ, verè, & realiter existat in Cancro octauæ.

Constat igitur ex his superstitiosam esse eam Astrologiæ partem, quæ de futuris contingentibus vel ab humana libertate pendentibus actibus prædicit, & multo magis eam, quæ profitetur se posse prædicere mutationes Regnorum, quàm latissimè confutauit Pater Marquez *in suo doctissimo gubernatore Christiano, lib. 2. cap. 26.* 116.

Eam verò quæ circa hominis temperamentum, & infirmitates versatur, adeo incertam esse, siue in se ob alias causas, maximè intrinsecas concurrentes, siue vt in nobis, ob discrepantias Astrologorum in primis principiis, vt summa cum ratione dixerint DD. supra relati, iudicia ex ea vix ad gradum leuissimæ coniecturæ, & suspicionis posse ascendere.

Quod autem Astrologi vera quandoque contingentia prædicant, hoc veræ superstitionis indicium, vt videmus in Astrologo, qui mortem Henrici IV. prædixit, qui ob id in Hispana Inquisitione coactus fuit ad abiurandum de leui, & fuit aliis pœnis mulctatus, vt infrà videbimus, interim videatur Suarez. Less. & Raphaël de la Torre, qui varias causas ex sanctis Patribus adducunt, cur aliquando isti astrologi vera prædicant. 117.

Animaduertunt autem Astrologi, quod stante constitutione Sanctissimi Domini Nostri Vrbani VIII. § superiori relata, mea quidem sententia non possunt super genituris Summi Pontificis iudicia aliqua facere, neque super infirmitatibus futuris ex malis directionibus. 118.

Quia constitutio generaliter loquitur de iudiciis super vita, & morte.

Quia rationes constitutionis, videlicet scandalum Christi fidelium, & Reipublicæ conseruatio, ac quies hominum eorum præsertim, qui inquieti ex omnibus nouandarum rerum occasionem accipiunt, in huiusce prædictionibus (quamuis aliàs essent de se licitæ) infirmitatum æquè militant: quia denique hæc constitutio vti fauorabilis animabus, Reipublicæ, & toti Ecclesiæ Dei amplianda, & extendenda est, vt comprehendit quæcumque iudicia, & prædictiones astrologicas.

§. XIII.

De diebus faustis, & infaustis.

Occasione vanitatis prædictionis Astrologicæ breuiter hoc loco pertractare decreui de alia vana obseruantia scilicet de diebus faustis, & infaustis idque ob ea potissimum quæ dicit Campanell. *in sua Astrologia iudiciaria*, quam ait se expurgasse ab omni superstitione, cum tamen pessimus liber sit à tota Republica Christiana nominatim eliminandus 119.

minandus plenus enim est superstitionibus Astrologorum, ita vt meritò dici possit, quod quidquid est superstitiosi in tota Astrologia iudiciaria, id totum in eo tractatu reperitur. Et verè liber ille nil aliud est quàm compendium omnium propositionum Cardani, super quadripartito Ptolomæi.

120. Hic igitur Campanel in titulo peculiari de diebus infaustis, dicit quosdam dies quibusdam esse infaustos, ob id notat diem Martis, & Veneris sibi ipsi semper infaustos extitisse, septies enim tormentis applicatus fuit, & semper id sibi accidisse ait, in dictis diebus Martis, & Veneris.
111. Addit vlteriùs familiam Mendocinam in Hispania Priuilegium particulare habere à S. Inquisitione, vt possit abstinere, ne in die Martis opus aliquod insigne aggrediatur.

122. Verùm apud Catholicos viros repudianda est hæc superstitio Campanellæ, nec enim dantur dies fausti, & infausti ex se, & huiusmodi dies obseruantes

123. Damnantur à D. Paulo ad Galatas 4. *dies obseruatis, & tempora, & menses, & anno s: timeo vos ne frustra laborauerim in vobis*, hunc enim D. Pauli locum contra huiusmodi sic dies obseruantes intellexerunt multi Patres, apud Martin. del Rio *disquisit Magicarum, l.* 3. *quæst.* 4. *sect.* 6.

124. Damnantur à Sacris Canonibus, vt videre est ex cap. *Illud huius* 26. *quæst.* 2. & cap. *non obseruetis, cum sequenti* 26. *quæst.* 7.

125. Damnantur à Theologis Scholasticis, vt videre est ex D. Thoma *in* 2. 2. *quæst.* 96. *art.* 3. *in corpore articul.* vbi Raphaël de la Torre *disput.* 3. Suarez *de Relig. tom.* 1. *lib* 2. *cap.* 2. *& sequent.* del Rio *loco supra citat.* Sanchez *in summa lib.* 2. *cap.* 40. *num.* 15. *&* 16. Torre blanca *de Magia, lib.* 1. *cap.* 27.

126. Damnauit, & hos dies fœlicissim. recordationis Philippus II. Hispaniarum Rex, qui vt superstitionem suis temporibus vigentem de non contrahendo matrimonium in die Martis (quoniam dies est belli) spernendam omnibus fidelibus pro sua religione demonstraret, matrimonium eo ipso die contrahere voluit, vt notant Torreblanca *loco proximè citato. num.* 24.

127. Et hinc est, quod obseruatio horum dierum, quia certo credantur infausti, est peccatum mortale, quod si obseruatio fiat tantum ex quodam timore, erit peccatum veniale, vt pluribus cumulatis notat Sanchez *in allegato num.* 15. *&* 16.

128. Et cum obseruantia hæc dierū ex se sit mala, parcat mihi Campanella, ego non credo licentiam obseruādi diem Martis fuisse à S. Officio concessam familiæ Mendozzinæ, quia si dicta obseruātia est licita, familia prædicta non egebat licētia: si illicita vtiq; non potuit concedi.

Ad finem huiusce appendicis remitto lectorem ad Torreblancam *loco citato num.* 27. vbi ex Alexandro ab Alexandro *lib.* 4. *dierum genialium, c.* 20. notat, apud Rabinos diem Lunæ fuisse infaustum, quia in eo putabant natum fuisse Cain, apud Athenienses diem Martis, apud Medos, diem Mercurij, apud Friggios, diem Iouis, apud Troianos, diem Veneris, & apud Persas, diem Saturni. 129.

Animaduertit vlterius, *num.* 31. quod ex hac superstitione dierum infaustorum ad negotia peragenda emanarunt dies cretionum quibus hæreditas antiquitus nō poterat adiri ad quod allegat Petrum Gregorium *in syntagmate iuris vniuersi, lib.* 34. *cap.* 14. (qui tamen *ibi*, nihil de hac re) quos dies vt merè superstitiosos sustulit Imperator in l. cretionum C. de iur. deliberandi. *cretionum scrupulosam solemnitatem*, ait Imperator, *hac lege amputari decernimus.* 130.

Et quia materia hæc pulchra est, & digna scitu, circa hanc animaduersionem Torreblancæ de diebus cretionum animaduertendum est. 131.

Quod si doctoribus nostris, & ferè communi opinioni, credamus, verum dicit Torreblanca, dies illos de quibus Imperator ibi, habitos fuisse ab antiquis pro infaustis.

Odofred. enim *in dicta l. cretionum*, ait, quod antiquitus in diebus criticis poterat hæreditas adiri, secus in non criticis, idest paribus puta die sexta, octaua, &c.

Bellapertica insignis Doctor *ibidem* idem dicit, quod solum in diebus in quibus natura confortabatur, id est criticis, & imparibus (videlicet) *quintus*, *septimus*, &c. poterat adiri hæreditas, & in fine illius legis ait, quod quidam sunt, quibus si in mane diei Lunæ fieret iniuria, crederent ferè se illa die morituros, & aliqui, qui non inciperent aliquod opus in dicto die Lunæ, dicitque istam legem esse contra omnes istorum, dierum obseruatores.

Alberic. *ibidem* ait, nota contra obseruantes dies, qui non inchoarent aliquid facere in tali die.

Bald. *eodem loco* ait, nota, quod antiqui fuerunt multum bestiales quia multum colebant dies, & fortè in diebus criticis non poterat hæreditas adiri, quasi in diebus infortunatis, & infrà, sed hodie non curamus dies, neque constellationes.

Angel. *eodem loco* ait, nota quod hodie, tam in die critico, quàm non critico potest adiri hæreditas, ita etiam Iason, & alij ibidem.

Si autem Iurisconsultis aliis, & præsertim Vltramontanis, veris Romanorum antiquitatum obseruatoribus adhærere velimus, falsa erit Torreblancæ obseruatio, de istis diebus cretionum, & aliter lex illa erit intelligenda. 132.

133. Pro qua re notandum quod hæredi extraneo de iure ciuili, suo vero, & necessario de iure Prætorio, datur ius deliberandi, an velit esse hæres, necne, §. *sui autem, & necessarij in fin.* ibi, *sed his Prætor*, institut. *de hæredum qualitate, & differentia*, tempus autem deliberandi, aliquando à Iudice datur, iuxta text. *in l. 1. de iure deliber.* vbi ait Prætor, *si tempus ad deliberandum petet dabo*, & tempus hoc erat centum dierum, vnde dies centesimus, dicitur dies aditionis à Iur. Conf. *in l. Pannonius, ff. di acquisit. hæreditat.* vbi Gothofredus *sub litera D, in tertia editione.*

134. Aliquando etiam illud idem tempus à testatore datur; & tunc dicitur, *cretio*; ob antiquam formulam de qua Vlpian. *in tit. 22. fragment. num. 34. Titius hæres esto, cernitoque in diebus centum proximis quibus sciens, poterisque si non credideris exhæres esto*, & sic apparet, quod cretio dicta est à cerno, quod idem est ac decerno.

135. Cretio autem duplex erat vulgaris quæ fiebat cum illis verbis, *quibus sciens poterisque* quo casu tempus datum hæredi non currebat ignoranti. Et continua quæ fiebat, sine illis verbis, & in qua etiam ignoranti tempus currebat, ob idque continua dicebatur, ex quibus patet, quod dies cretionum dicebantur illi, qui à Testatore hæredi statuebantur ad cernendum, seu decernendum, an velit esse hæres, & cretio spatium illud centum dierum quod hæredi ad deliberandum statuebatur, istam dierum cretionem vti scrupulosam sustulit Imperator, & pinguius hæredibus prouidit *per l. fin. Cod. de iure deliberandum.*

136. Ita rem hanc declarant Hugodonell. *in d. l. cretionum*, Herman Vul. Iur. prudent. Rom. *lib. 1. c. 72. num. 28.* vers. *A testatore definitum*, Vessembeci, *in Pandectas tit. de iur. delib. n. 1.* Pet. Greg. *syntagmat. iur. vniuersi, lib. 46 cap. 2. n. 5. & seq.* Ant Gouean. *lib. 1. var. lect. cap. 25.* Cuiacius, *lib. 7. obseruat. c. 41.* Brison. *de verb. significat. pag. mihi* 670 Couar. *var. resol. lib. 4. c. 10.* Ant. Pichard. *in §. item extraneus, n. 27. & seq.* Borcholt. *in §. extraneis, num. 5. & seq. Institut. de hæredum qualitate, & differentia*, & Gothofred. *ad Vlpianum dicto tit. 22. n. 27. & seq. tom. 5. suarum annotationum ad vniuersum Ius ciuile, tertiæ impressionis magnæ* cum aliis allegatis per Næuis *in suis remissionibus*, & Sebastianum Ximenes *in edicta parte 2. Concordantiarum iuris, in dicta l. cretionum.*

Atque hæc de hac materia quæ curiosa est sufficiant, interim verò, iterum benignum lectorem moneo vt abstineat à Campanel. quia Astrologia ipsius, quam conformem dicit D. Thomæ, verè superstitiosissima est, & contra sanam doctrinam omnium Sanctorum Patrum, & Theologorum Scholasticorum, & quia titulus libri potest multos decipere expediens fortassè esset, illum, licet sub generalibus Indicis regulis comprehensum nominatim inter libros vetitos connumerare, me tamen semper remitto Eminentissimæ Congreg. Indicis, & S. Officij.

§. XIV.

De faciente pactum expressum, & tacitum cum dæmone, & professoribus Magiæ.

QVoniam pactum, seu professio expressa cum Dæmone non fit ei, nisi apostatando à fide, negando Baptisma, conculcando Christum crucifixum, & adorando dæmonem, vt latissimè docuit Delrius *disquisit. magic. lib. 2. q. 4.* & Farin. *de delictis, & pœnis, quæst. 20. num. 77.* ideo non est dubitandum quin taliter paciscens hæreticale factum committat, latissimè Farin. *de hæresi quæst. 181. n. 54.* Suar. *de Relig. lib. 2. de superstitione, cap. 19. num. 10. in fin.* 137.

At pactum tacitum cum dæmone iniens, alio actu hæreticali non interueniente, Hæreticale factum non committit, Suar. *vbi suprà*, Farin. *dicto num. 54. in fin.* Zanard. *in summa diuinorum præceptorum, part. 2. cap. 64.* vers. *Moueor ad hoc tenendum*, vbi quod ex huiusmodi pacto oritur tantùm leuis hæresis suspicio, & si dicatur quod paciscens tacitè cum dæmone init fœdus & amicitiam cum hoste Dei, & per consequens videtur Apostata, ad similitudinem subditi Regis Hispaniæ ineuntis fœdus cum hoste dicti Regis. 138.

Respond. Zanard. ibi, quod duplex est fœdus, & amicitia, alia communis, & quoad commercia, vt si subditus vnius Principis, commercium habeat, cum Principe hoste sui Principis, tantum in rebus emendis, &c. & hæc amicitia, licèt sit prohibenda, attamen non inducit suspicionem saltem vehementem rebellionis, alia est amicitia ad effectum occidendi proprium principem, & hæc est signum rebellionis, & Apostasiæ, primam amicitiam cum dæmone contrahit faciens sortilegia non hæreticalia, secundam habens pactum cum dæmone expressum, & sortilegia exercens hæreticalia, & hoc idem videtur supponere Peña *in sæpè citato conm. 68.* vers. *Simanchas.*

Quoad Professores Magiæ non naturalis, & dæmoniacæ, an sint connumerandi inter sortilegos hæreticales, colligi potest ex regulis hucvsque traditis, & ex Farin. *dicta quæst. 181. num. 36.* & Peña *3. prima direct. com. 26.* & aliis vtrobique allegatis. 139.

§. XV.

§. XV.

Quis sit Iudex huius criminis.

140. SEcundum hodierna iura Iudex, tam sortilegiorum hæreticalium, quàm non hæreticalium est Inquisitor. Et quoad sortilegia hæreticalia res videtur carere dubitatione, quoad alia verò res est decisa per Bullam Sixti V. Incip. *Creator cæli*, ita Scaccia *de Iud. lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 51. & Farin. *de hæresi, quæst.* 181. *num*.... Zanard. *in summ. diuin. præcept. parte secunda* vers. *tertiò ergo noto*.

Et licèt olim hoc delictum esset mixti fori, attamen nunc Inquisitor de eo cognoscit priuatiuè, quoad iudices laïcos, ita Scaccia *loco citato, num.* 53. nam quæ delegantur Inquisitoribus regulariter delegantur eis priuatiuè quo ad Iudices laïcos, & sic Arresto Franciæ iudicatum fuit tres mulieres sortilegas remittendas esse ad Episcopum Parisiensem, teste Papon, *Arrestorum Franciæ lib.* 22. *tit.* 3. *Arresto* 2. & in omni casu Inquisitor cognoscit an Iurisdictio sit sua. Freitas *ad Rodericum de Confess. sollicit. quæst.* 5. *num.* 39. Quinimo opinio quæ assereret, quod Iudex laicus potest iudicare, an aliquod delictum spectet, vel non spectet ad S. Officium dicitur temeraria à Turriano *in suis selectis disputat. part.* 1. *disp.* 30. *cent.* 2. *dub.* 5.

Sic vnus reus Inquisitus in foro sæculari de sortilegiis factis cum libro Necromanciæ & sociis facto verbo in sacro Conf. per Regētem Rouitum fuit remissus ad Reuerendissimum Inquisitorem, prout ad eundem Inquisitorem fuit remissa rea, quæ fecerat Apocham scriptam eius sanguine, dando corpus, & animam Diabolo, vt testis est Ioan. Baptista de Thoro *in Compend. decis. Regni p.* 3. *sect.* 3. verbo *Remissio petita per Iudicem Ecclesiasticum*, qui videatur, & Regens Sanfelic. *decis.* 233.

Taliter autem Inquisitores, soli sunt Iudices in hisce criminibus sortilegiorū, quod si in Carceribus curiæ sæcularis inueniatur aliqua malefica ob idque vel hæretica, vel suspecta de hæresi, si id S. Officio legitimè innotescat, possunt Iudices sæculares per censuras ab Inquisitoribus compelli ad cōsignandum S. Officio dictam maleficam, & omnes, & quoscunque processus, ac scripturas, vt de sortilegiis, & hæresi, vel illius suspicione legitimè puniatur, ita tamen, vt hisce finitis S. Officium teneatur maleficam reconsignare iudici laico, ita Peña videndus *in addit. ad Lucernam Inquisitorum, post tract. de strigibus, fol. mihi* 158. vers. *sed ab hac sententia*, & vers. *scitu dignum est*, vbi quod statim dictæ Maleficæ consignandæ sunt Inquisitoribus ex Bulla felic. mem. Pij V. cuius verba *ibi* referuntur.

Bene Ioseph. Sesse *de inhibition. Iustitia Aragonum, cap.* 30. §. 1. *n.* 43. *& seq.* vbi, quod hæc remissio illicò Inquisitoribus est facienda in quacumque parte Iudicij, & *num.* 58. *& seq.* plura refert exempla Consilij illius regni, de cuius mandato plures inquisiti in S. Officio fuerunt Inquisitoribus statim remissi. Dubitari tamen posset hoc loco, num facta hac remissione Iudex laicus possit vlteriùs in causa procedere, & pro negatiua sententia videtur vrgere Const. illa Pij V. in illis verbis, *suspensa aliorum criminum cognitione*.

Verùm ego teneo, quod facta remissione personæ à laico Iudice Inquisitoribus, Iudex laicus potest, in processu iam per eum formato assumere informationes, dummodò causa S. Officij non impediatur, ita Sesse semper in hac materia remissionis faciendæ S. Officio videndus *loco cit. n.* 111. *& seq.* vbi, quod verba illa Pij V. debent intelligi, de suspensione cognitionis, &c. quæ obesse posset Sancto Officio.

Et hanc remissionem faciendam esse non solum in crimine hæresis, sed etiam in omnibus ab ea dependentibus latissimè dixit Sess. *ibid. ferè per totum illud caput*, prout de eadem reconsignatione facienda ab Inquisitoribus iudicibus laicis etiam virtute dictæ Const. Pij V. idem Sesse erit videndus, *n.* 116. *& seq.*

Et in casu petitæ huiusmodi remissionis ab Inquisitoribus, Iudices laici tenentur credere assertioni Inquisitorum, vti Iudicum competentium in hoc crimine hæresis, & dependentium, Sesse *vbi suprà num.* 98. *& seq.*

Non teneretur tamen S. Officium consignare aliquos reos in ipsius carceribus existentes pro aliis delictis Iudicibus secularibus, quia hoc est speciale in casu in quo à Curia sæculari ipsi S. Officio reus aliquis fuisset consignatus, nam tunc omnis æquitas suadet, vt expedito fidei processu reconsignetur, ita Peñ. *ibid.* vers. *Sed nunquid poterit*.

Aduertendum tamen, quod licet nunc Inquisitores cognoscant, de sortilegiis non hæreticalibus, superstitionibus, & de retentione librorum prohibitorum, non per hoc tamen sublata fuit facultas Episcopis cognoscendi, de huiusmodi causis, & illas decidendi etiam sine interuentu Inquisitorum, prout faciebant ante Const. illam Sixti V. Quoniam quamuis facultas cognoscendi de illis delictis legatur concessa Inquisitoribus, in dicta constitutione, attamen in eadem facultas Episcopis concessa de iure communi non legitur restricta, ita Io. Franciscus Leon. *in thesauro fori Ecclesiastici p.* 2. *c.* 36. Rubr. *de sortilegiis*, *n.* 22. *&* 23. vbi vbi quod ita censuit Sacra Generalis Congregatio Sanctæ Romanæ, & Vniuersalis Inquisitionis sub die 21. Decembr. anni 1602 fundatúrque hoc ex communibus DD. traditionibus, 141.

nibus, quod Iurisdictio alicui concessa intelligitur cumulatiuè, non autem priuatiuè vt notatur *in l. 1. Cod. de Offic. Præfecti Vrbi.* latè Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præsumpt. lib. 3. præsumpt.* 18.

§. XVI.

Quis sit Iudex competens in sortilegiis contra tormenta.

VIdendum nunc est de quæstione quotidiana quæ in iudiciis persæpè contingit, num scilicet Iudex secularis sit competens contra reum, quem habet in fortiis, si penes eum reperta sint sortilegia contra tormentum funis & alias quæstiones ad reticendum veritatem.

142. Circa quam rem sciendum est multa similia sortilegia solere ex arte dæmonis ad effectum prædictum vsurpari, quæ à Doctoribus nostris solent vocari sortilegia taciturnitatis, de quibus, & eorum remediis videndus est Martinus del Rio *disquisitionum Magicarum lib. 5. sect. 9.* vers. *quoad tertium dubium fol. mihi* 703. *impressionis Venetæ*, Cartar. *in praxi interrogandorum reorum, lib. 4. c. 1. num.* 222. Ambrosin *in processu informatiuo lib. 4. cap. 7.* vbi Franciscus Bernardin Porrus *in suis additionibus*, Barard. *ad Clar. quæst. 64. num.* 119. Cost. Papiens. *de iur. & fact. scientia, & ignorantia, centur. 2. distinct. 14. numer.* 13. Binsfeld. *in l. & si excepta Cod. de Malef. & Mathematic. quæst. 1. num.* 15. & nouissimè Torreblanca *de magia, lib. 2. cap. 23. de Malef. taciturnitatis per tot.* & post hæc scripta visus Regens Sanfelic. *decis.* 265. vbi ponens formam schedulæ, quæ à reis ceu forma solet deferri, malè dubitat an contineat sortilegium qualificatum ex notatis *suprà* §. 4. *num. 23. & seq.* & peius ibi fuit totum sortilegium descriptum, hæc enim sortilegia numquam debent tota imprimi, ne detur occasio ea discendi & eis vtendi, & pessimè reum illum puniuit magna Curia; cum ratione sortilegij qualificatissimi debuerit prius remitti officio sanctissimæ Inquisitionis,

143. Hoc supposito Simon de Pretis, cons. suo 104. consuluit, & iudicauit quendam sortilegum hoc sortilegij genere vsum ad effectum prædictum, esse per Iudicem secularem puniendum, provt in effectu fuit damnatus ad triremes.

144. Et cum hæc quæstio de facto inciuidisset in Ciuitatæ Cremonæ sub Prætura fœlicissima Illustrissimi Don Consalui de Salamanca Senatoris vndequaque spectatissimi ac tanti Regis Ministri dignissimi, de anno 1636. tempore, quo ego eram illius Proiudex Maleficiorum, in quatuor illis sicariis, qui in via publica animo derobandi, homicidium immane perpetrarunt in personam Illustrissim. & Reuerendissim. D. Don Caroli Gonzagæ Fratris Excellentissim. Principis Bozuli, quorum duo penes se habebant varias scripturas continentes huiusmodi sortilegia, cum abusu nominum Dei, D. N. I. Christi, & B. Virg Mariæ, Psalmorum, Orationis Dominicæ, Saluationis Angelicæ, nominibusque & caracteribus, ignotis, disputatum fuit in Curia, num punitio horum sortilegiorum ad nos spectare posset.

Et perillustriss D. meus Gaspar de Aliferis ex amplissimo Collegio Iuriscõsultus Mediolani, vir Doctrina vsu, ac longa præcipuorum regiorum officiorum huiusce status experientia singularis, & tunc Vicarius Prætorius pro nostræ Curiæ Iurisdictione allegauit consilium illud Simonis de Prætis 105 & Clarum *in §. hæresis in fin.* vbi attestatur Senatum Mediolani iudicasse quandam sortilegam non esse puniendam pœna confiscationis bonorum, his addidi ego Caball *resol. crim. centur. 3. resolut. 223. num.* 71. vbi mentionem faciens de dicta decis. Senatus allegata per Clar. addit se vidisse hos sortilegos puniri à Magistratu laïcali octo virorum guardiæ, & baliæ Ciuitatis Florentiæ. 145.

Verum ego in hac materia sic distinguendum esse secundum communes Doctorum nostrorum traditiones dicebam. 146.

Vel sortilegium est qualificatum, & hæreticale iuxta ea quæ dixi *supra* §. 4. & tunc sine difficultate cognitio huiusce sortilegij pertinet ad Inquisitores, priuatiuè quoad laïcos, idque omni iure, siue nouissimo, siue antiquo. In hac sortilegiorum specie conueniunt omnes Doctores, ita enim Clar. *loco citato*, vers. *successiuè quæro*, Caball. *vbi suprà*, Farinac. *de hæresi, quæst. 181. num.* 93. vbi alios multos allegat Diana *resolut. moral. part. 4. tractatu 7. resolut. 10. in princip.* cum aliis *suprà* per me allegatis, benè Simanch. *de Cathol. Institut. titul. 62. de sortileg. num. 2. & 3.* vbi quod Inquisitor cognoscit de omnibus sortilegiis, quæ hæresim sapiũt manifestam, vel de hæresi reddunt suspectum, sortilegum de vehementi, & hoc idem ingenuè fassus est Regens de Ponte in suo tractatu manuscripto de his, quæ practicantur in Regno in materia iurisdictionis Ecclesiasticæ, *in cap. particulari de sortilegiis.*

Vel sortilegium non est qualificatum, sed simplex, & tunc verum est, quod si loquamur de iure antiquo est mixti fori, & datur locus præuentioni: inter Ecclesiasticum & Laicum Iudices, & in his terminis procedunt tradita per Clar. *vbi suprà*, vers. & hoc 2. casu, Cabal. *dicta resolut. 223. num.* 71. & per Doctores allegatos à Farinac *vbi suprà, num.* 91. 147.

Si autem loquamur de iure nouissimo post Bullam

Bullam Sixti V. de qua suprà Inquisitores cognoscunt de omnibus sortilegiis etiam simplicibus benè post hæc scripta visus vltra supra allegatos Ioseph Sesse, *decis. Regn. Aragon. tom.4 decis.*464. *num.*18. *& seq. & decis.* 466. *numer.*16.17. Scottia *in select. Rom. Pontific. constitut. Epit.*58. *Theoremat.*158. Diana *dicta resolut.* 10. qui alios allegat.

Et quamuis Freitas, & Bobadill. *locis in proxima appendice allegatis* voluerint iurisdictionem concessam Inquisitoribus per dictam Bullam Sixti V. non esse intelligendam priuatiuè quoad laicos, sed cumulatiuè, vt Freitas loquitur.

Attamen ego non discederem ab opinione contraria quam in tractatu hoc aliàs impresso iam firmaui, quia hæc delegantur Inquisitoribus, & committuntur ratione hæresis, vel suspicionis ipsius, vnde intelliguntur delegata priuatiuè quoad laicos.

Et scio de ordine Sacræ Congregationis Roman. Inquisitionis Vniuersalis, non multis ab hinc annis quendam Prætorem cuiusdam Terræ insignis huius Dominij, eo quod quasdam sortilegas, quæ sortilegia non qualificata commiserant carcerari fecerat, fuisse (quia spontè in S. Officio comparuerat) benignè receptum, absolutum tamen ab excommunicatione lata contra turbantes Iurisdictionem S. Officij.

148. Vel tertiò sumus in dubio, num sortilegium sit qualificatum necne, & tunc dicebam, quod cognitio huius articuli spectabat ad Inquisitores, & eorum Tribunal, ita communiter Doctores, Freitas *vbi suprà, numer.*39. Diana *dicta resolut.* 10. *in princip.* Leon *in Thesaur. for. Ecclesiastici, cap.*36. *de sortileg. num.*19. Caball. *dicta resol.*225. *num.*73. quidquid in contrarium dixerint, Reg. de Ponte *vbi suprà*, & Matt. *de Iurisdict. part.*2. *cap.*12. *n.*11. cum enim iste articulus sit incidens spirituale Inquisitor solus est Iudex competens *l. Titia*, vbi DD. communiter *ff. solut. matrimonio.*

Et ex his omnibus concludebam quod Sicarij illi, qui penes se habebant cartam continentem sortilegium qualificatum cum abusu multorum verborum Christi Domini, & Psalmorum, & aliarum rerum, quæ sine dubio sortilegia illa qualificabant non poterant vllo modo puniri, nec rei constitui de dictis sortilegiis à Iudicibus secularibus, sed ab Inquisitore tantummodò.

149. Neque obstare dicebam consilium illud Simonis de Pretis 105. quia non apparet sortilegium de quo ibi esse qualificatũ, licet enim sortilegus ille inglutire deberet ficum in quo erat moneta quædam, quæ ab vna parte habebat signum crucis, attamen non apparet, quod abuti voluerit illo signo crucis, nec quod ad illud sortilegium esset necessaria illas species monetæ, vti signata signo sanctissimæ Crucis.

Vlterius addebam indubitatum esse Simonem de Pretis, cuius consilia impressa fuerunt Venetiis anno 1575. sic consuluisse ante editam Bullam Sixti V. contra astrologos, quæ promulgata fuit anno 1586. die 9. Ianuarij.

Et si opponatur quod sortilegium illud quamuis qualificatum, potest dupliciter considerari, vel vt hæresim continet manifestam vel vt tollendo effectum torturæ, tollit Fisco, & Iustitiæ probationem veritatis, primo modo consideratum spectat ad Inquisitores, secundo vero modo potest spectare etiam ad Iudices laicos, & hoc modo videtur consideratum à Simone de Pretis *dicto cons.*105. *num.*15. *&* 16. 150.

Pro qua distinctione allegari potest Doctrina singularis Binsfeld *de confessionibus maleficiorum, & sagarum prælud.*14. *fol.*119. *& memb.*2. *conclus.*6. *dub.*2. vers. *tertium illatum, fol. mihi* 275. quod sortilegia possunt dupliciter considerari, vno modo, vt sapiunt hæresim, vel vt hæretica sunt, & in hoc casu spectat eorum cognitio ad Iudicem Ecclesiasticum, altero modo considerari possunt, vt ex eis varia delicta oriuntur contra commune bonum Reipublicæ, vt homicidia, latrocinia, damna in vineis, & similia, & in hoc casu Iudex laicus est competens istorum sortilegiorum, & traditionem hanc Binsfeld secutus fuit Ioann. Grivel *in suis decis. Senatus Dolani, decis.*33. *n.*31. vers. *quod sine dubio*, & ita etiam in sortilegiis qualificatis hoc modo consideratis laicus Iudex sæpè iudicauit, vt videre est ex *dicta decis. Grivel in fin.* & ex *decis.*2. *Antonij Fabri*, *in suo C. Fabr. in tit. de malef. & mathematic. lib.*9. & Gregor. de Valen. insigni Theologo religiosissimæ Societatis Iesu *in* 2.2. *disput.*6. *generali quæst.*13. *punct.*4. *in princip.* vers. *& quidem, tum à seculari.* 151.

Et quidem non est nouum etiam in S. Officio aliquando fieri similes distinctiones prout videmus in Curia Archiepiscopali Neapolitana, in qua cum curia secularis præuenit aliquẽ Polygamum, ipsi Curiæ Archiepiscopali petenti consignatur ille Polygamus quæ torquet eum super intentione & cogit eum abiurare, post quæ statim reconsignat curiæ sæculari eundem Polygamum puniendum, quoniã ablata per torturam, & abiurationem hæresis suspicione, delictum Polygamiæ remanet merè laicale, ita Genuens. *in sua praxi Archiepisc. cap.*84. *num.*13. 152.

Certè huic obiectioni responderem, quod in sortilegiis hæreticalibus nulla ratione ego vti Iudex laicus hanc distinctionem practicarem, nisi cum maxima trepidatione conscientiæ. 153.

Tum

Tum quia communiter Doctores, generaliter loquendo dixerunt hæreticalia, & qualificata sortilegia ad tribunalia Inquisitorum hæreticæ prauitatis pertinere priuatiuè, quoad Iudices laicos.

Tum quia hac distinctione adhibita, facili negocio Iudex laicus posset effici Iudex competens etiam in causa hæresis formalis quatenus scilicet ex ea perturbatur status pacificus Reipub.

154. Non negarem tamen quin ex scripturis huiusmodi sortilegia continentibus penes reũ repertis possit Iudex laicus indicium validum sumere contra Inquisitum de delicto pro quo inquiritur. vti singulariter obseruauit Ant Faber *in suo C.Fabrian. lib.9. tit.21.d. q.definit.3.* vbi loquitur in indiuiduo horum sortilegiorum.

Et si hoc est verum, provt puto verissimum, crederem etiam licere Iudici laico interrogare talem reum de causa, qua scripturas illas penes se retinebat, & etiam à quibus habuerit & quibus tradiderit ad effectum veniendi in cognitionem mandantium, & aliorum sociorum criminis, ac reddendi validius indicium illud, & cum magis aggrauandum de delicto principali, pro quo carceratus in curia sæculari reperitur.

155. Hæc tamen omnia dicta sint, salua determinatione S.M. Ecclesiæ, & Supremi Tribunalis Sanctæ Inquisitionis de Vrbe, cui hæc, & quæcumque alia mea scripta humillimè subiicio. Et sic in casu illo Rei prædicti mortis dicti Don Caroli, fuerunt Inquisitori Cremonæ consignati & ibi de more expediti & remissi D.Prætori, qui est post ex ordine Senatus Mediolani fuerunt furcis suspensi & Inquisitor Cremonæ iussit de libro actorum deleri cedulas sortilegiorum penes dictos reos repertas, provt me Proiudice existente deletæ fuerunt.

§. XVII.

An Inquisitores cognoscant de Ægyptiacis chiromantiæ artem profitentibus.

156. DVbitari, & iure merito potest, an Inquisitores de iure possint procedere contra Ægyptiacas vulgo *Zingare*, quæ dant, vt vulgo dicitur *la buena ventura*.

157. In hac re Villadiego *in sua Politica, cap.5. §.20. num.36.* sic ait, *y à las brujas castigan los Inquisidores, y à las Gitanas que dizen la buena ventura*, & in margine ad hoc iura allegat P. Diana *p.4. var. resolut. moral. tract.8. resolut. 128.* idem tenet allegando Villadiego, *vbi suprà, num.20. per Impressorum errorem.* Addo ego Bobadill. pariter *in sua Politica, lib.2. cap. 17. Por la Iuridicion Ecclesiastica, num.74.* referens se tamen ad Nauarr. *in Manuali capite 11. numer. 31.* vers. 15. verba Bobadill. sunt, *Caso 39. es contro las brujas a las quales pueden assimismo castigar los Inquisitores segun Simanca, y otros, y contro las Gitanas que dizen la buena ventura. se vea lo que escriue Nauarro.* 158.

Ego autem in hac re infrascriptas conclusiones statuendas arbitror. 159.

Prima conclusio. Ægyptiacæ hæ sunt à Christianorum finibus exterminandæ, quia vt plurimum sunt ex genere Turcarum, & in partes Christianorum ab eis mittuntur, vt exploratores ita Delrius *disquisit magicar. lib.4. quæst.5.* P. Nazarius conciuis meus, & hisce temporibus decus illustriss. Religionis Dominicanæ *in 1. part. D.Thom. tom.3. q.114. artic.4.* vers. *Tertia conclusio Ægyptij quidam*, Torreblanca *de Magia lib.1. cap.10. num.30. & seq.* & sic Carolum V. in Germania, & Regem Ferdinandum in Hispania iussisse hanc gentem abire, ex Ferdinando de Corduba notauit Diana *loco allegato*, & in nostro Mediolani Dominio contra hoc hominum genus adsunt proclamationes Excellentissimorum Gubernatorum huiusce status, vnde merito die 21. 160.
Nouembris anno 1626. Senatus Excellen- 161.
tissimus noster Mediolani literis suis directis ad Illustrissimum Prætorem Cremonæ damnauit ad triremes quinquennales quatuor Ægyptios ex eo, quod in hoc dominio per dies quinque versari essent contra dispositionem proclamationum Excellentissimorum L. T. huius Status.

Secunda conclusio, huiusmodi Ægyptiaci, 162.
si in annunciatione (vt aiunt bonæ venturæ) prædicant futuros effectus liberos, vtique subdentur iudicio, & foro Inquisitorum de iure. Ratio est, quia vtuntur chiromantia vetita suspectaque de pacto cum Dæmone, Torreblanca *vbi suprà, num.30.* & in hoc casu procedunt dicta Bobadill & Villadieg.

Tertia conclusio, si isti vtantur tantummo- 163.
do chiromantia naturali circa temperamenta, & naturales inclinationes non possunt, nec ab Inquisitoribus, nec ab aliis Iudicibus puniri. Ita Torreblanca *vbi suprà, cap.10. n.2. & seq.* vbi docet quomodo Chiromantia possit esse licita, satis eruditè.

Quarta conclusio de facto nunquam vidi 164.
in Inquisitionibus Italiæ procedi contra hosce Ægyptiacos, ob id præcisè: quod dent, vt aiunt, bonam venturam, Ratio fortassè esse potest, quia datio huiusce bonæ venturæ fit semper in istis partibus cum risu, & ioci causa, & nullus est quamuis simplex, qui præstet fidem dictis Ægyptiacis.

Dixi, ob id præcisè, Quia si in ista datio- 165.
ne, vt aiunt bonæ venturæ ex parte Ægyptiaci interueniant aliquæ superstitiones; vel futura

tura ab eo certitudinaliter annuntietur, existimarem tūc in illis,& similibus casibus expedire, quod Inquisitores, & eorum Tribunal diligenter contra eos inquirat, & pro delicti genere, & modo puniat.

§. XVIII.

De quodam priuilegio speciali huiusce Tribunalis.

ET quia *suprà* dixi quod Inquisitoribus facienda est remissio ab omnibus Iudicibus laicis, ideò pro clariori intelligentia huiusce rei animaduertendum est diligen-
166. ter, quod Tribunal hoc S. Officij illud habet peculiare, quod omnia alia mundi Tribunalia ipsi subministrant indicia, scripturas, & personas cuiuscunque generis, vt processus, & causæ fidei, quæ maximæ sunt, expediri possint, Tribunal autem
167. S. Officij nulli alij Tribunali pro quibusque aliis criminibus subministrat indicia, neque personas, nisi vt *suprà* dixi, in casu in quo sibi prius essent consignatæ ab aliquibus iudicibus, atque hoc fit vt liberiùs, & securiùs causæ fidei possint tractari, &
168. sic Pater Massinus *in sua praxi Sancti Officij part. 9. primæ impressionis, & p. 10. secunda impressionis, assert.* 35. habet hæc formalia verba. *Non deuo no, ne possono gli Inquisitori per niuna occasione somministrar ad altro Tribunale già mai, ne inditij, ne persone di qualsiuoglia*
169. *conditione*, Bene in materia nostra Molin. *in repert. Rituum & obseru. Regni Aragoniæ* in verbo, *Captus* fol. 57. vers. *die vigesimo Septembris* 1497. & in verbo *Manifestatio*, fol. 220. vers. *quidam captus*, quem etiam refert, & sequitur Sesse *vbi supra*, *num.* 58. vbi dixerunt, captum per Inquisitores ratione hæresis non posse manifestari per Curiam Iustitiæ Regni Aragonum, Manifestatio autem in illo Regno dicitur, ordinatio prouisionalis, per quam iubetur rem, vel personam in publicum Iudicium trahi, & ibi sequestrari, vt ius dici possit, secundum Portules *in tertia parte Scholiorum super repertorio Molini* in verbo *Manifestatio*, *num.* 1. fol. mihi 296. Et scio pluries Sacram Congregationem negasse Episcopis nostris Cremonæ copias indiciorum contra Clericos in Sancto Officio in aliis delictis, non spectantibus ad Inquisitores resultantium, non obstante quod Episcopi sint cum Inquisitoribus coniudices, vt patet ex literis S. C. in Archiuio nostræ Inquisitionis.

**

§. XIX.

An Inquisitores in causis Lamiarum, soli sine Episcopis possint procedere.

BReuiter respondeo, quod in huiusmodi causis, soli possunt Inquisitores procedere sine Ordinariis locorum, eas condemnando, &c. sic enim cautum est per constitutionem Adriani VI. Incipit. *Cum acceperimus*, relatam per Pegnam inter litteras pro Sancto Officio. ita Pegna *in addit. ad lucernam Inquisit. in tract. de strigibus* vers. *quod si quæras fol. mihi* 157. qui tamen addit tutius ac decentius esse vt Inquisitores perinde in causis lamiarum, ac in causis hæreticorum procedant, & processus conficiant requisitis Ordinariis secundum iuris dispositionem. 170.

§. XX.

An, & quomodo in sortilegiis debeat constare de corpore delicti.

COnstare autem omnia debere Iudici, & in actis, de corpore delicti, decidit I. C *in l.* 1. §. *item illud ff. ad Sylanianum*, cuius hæc sunt verba, *item illud sciendum est, nisi constet aliquem esse occisum, non haberi de familia quæstionem, liquere igitur debet scelere interemptum, vt senatusconsulto locus sit, & hoc antequam ad specialem inquisitionem, & torturam deueniatur.* Farin. *de Inquisitione quæstione* 2. *num.* 1. *& pluribus sequentibus.* Scaccia *de Iudic. Ciuil. Crimin. & hæretic. lib.* 1. *cap.* 71. *num.* 3. *& cap.* 83. *num.* 3. *& sequent.* Antonius Gomez. *Variar. resolut. lib.* 3 *tit. de captura reorum*, *num.* 1. & taliter constare debet de corpore delicti, quod nisi de eo constet, licet reus fateatur delictum, attamen non potest ex illa confessione damnari, Andr. Fachin. *controuers. iuris lib.* 1. *cap.* 28. Farin. *vbi supra n.* 7 qui alios allegat. 171.

Sed quoniam alia delicta sunt merè interna, vt hæresis, alia etiam externa, & hæc quædam sunt, quæ aliquod post se vestigium relinquunt, vt homicidium quædam verò, quæ nullum post se vestigium relinquunt, ita etiam sortilegia, quædam sunt, quæ nullum post se vestigium relinquunt, vt sunt ire ad Ludos Dæmonum, coire cum ipsis, &c alia sunt, quæ post se vestigium relinquunt, vt sunt infanticidia, veneficia, &c. Ideo tribus conclusionibus rem hanc expediam, sit ergo

Prima conclusio. Hæresis lamiarum, probatur per confessionem ipsarum, nec est necesse, quod ad procedendum contra ipsas, & sortilegos super crimine hæresis, constet de 172.

X crimine

crimine hæresis, seu de corpore delicti, nam cum delictum hæresis sola voluntate perficiatur ex sola quoque voluntate potest quis damnari, ita Albertin. *de agnoscendis assert. Cathol. quæstione 25. numero 1. & seq.* Clar. *in §. si, quæstione* 4. vers. *scias tamen.* Farinac. *de Inquisitione quæstione secunda, numero* 25. *&* 26. qui alios allegat, Ludouic. à Paramo *de origine Sanctæ Inquisitionis, lib.* 3. *quæstione 6. de Inquisitione in causis fidei, n.* 28. *& seq.*

173. Secunda conclusio, si loquamur de illis sortilegiis, quæ post se relinquunt aliquod vestigium facti, tunc vt iudex rite, recteque procedat, debet ante omnia constare de corpore delicti, fundatur hæc conclusio in regula *dicta l.* 1. *§. Item illud*, & in communissima DD. omnium traditione. Quod ante omnia constare debet de corpore delicti, & reliquos omittendo in terminis horum sortilegiorum ita docuerunt Albertin *dicta quæstione* 25. *numer.* 24. vers. *Aut verò dicta mulier malefica*, Lud. à Paramo *loco citato, numer.* 81. Farin. *numer.* 26. *loco citato in fi.* & latiùs *in additionibus suis ad dictum locum*, Martinus Delrius *disquis. magicarum, libro quinto, sectione secunda, in principio, & latissimè, sectione* 16. vers. *si verò Mors sit alicuius maleficiati*, & vers. *En Rhodus, en saltus. fol. mihi* 725. Carpzouius *in Iurisprudentia Romano-Saxonica, part.* 4. *constit.* 2. *deff. quinta.* Sic ergo probandum erit, Infantem occisum, infirmitatem hominis ex maleficio prouenire, ex attestationibus vel Medicorum, vel prudentum Exorcistarum, segetes corruptas, &c. ita Bernard. Comens. *in tractatu de strigib. in fi. Lucerna Inqu.* vers. *Ita dicimus quod vbi medici.*

Fachin. videndus *conf.* 12. *numer.* 17. *lib.* 1. & Torreblanca *de Magia seu de delictis in quibus tacita vel expressa Dæmonis inuocatio interuenit lib.* 3. *cap.* 16. *num.* 16. *& seq.*

Et in hac materia corporis delicti animaduertendum est, quod in sortilegio v. g. hortili non dicitur probatum corpus delicti si probetur mors, vel infirmitas, vel debilitatio membri præsertim maleficiati, quia Sanctum Officium non punit homicidia, percussiones, & vulnera, sed necesse est probare, quod mors, vel infirmitates ex maleficio processerint, vt in casu nostro, & ad effectum de quo agitur satis dicatur constare de corpore delicti.

174. Et quamuis comm. dicant DD. de corpore delicti debere constare plenè, & concludenter, vel per testes, vel per euidentiam facti. Farin. *in alleg. quæst. secunda, numer.* 6. vers. *Liquidè autem*, qui alios DD. allegat, attamen hoc fallit in criminibus difficilis probationis, quale est sortilegium, quod solet fieri secretè, & clam. ita idem Farin. *dicta quæst.* 2. *num.* 12. Delrius *dicta sect.* 16. *loco citato*, nam in talibus delictis sufficit probare corpus delicti per indicia, quoniam probatio per indicia habetur pro plena probatione in criminibus occultis, ex alleg. per Farin. *vbi suprà*, & certè iniquum esset (ait Delrius *loco suprà citato*) aliam in hoc delicto exigi certitudinem, quam quæ ex natura delicti haberi potest, & si in furto, & aliis similibus delictis, minor requiritur probatio, ad probandum corpus delicti, vt dixit Farin. *vbi suprà, numer.* 14. *& seq.* cur non etiam minor in casu nostro probatio requiritur in quo agitur de sortilegio, crimine occulto, & difficillimæ probationis, quæ autem sint indicia, ad hoc crimen verificandum latissimè ponit Binsfeld. videndus *l. fin. Cod. de Malef. & Mathem.* & Martinus Delrius *disquisit. Magic. lib.* 5. *sect.* 3. *&* 4.

Tertia conclusio. Loquendo de sortilegiis quæ non relinquunt post se vestigium aliquod facti, tunc ex sola confessione sortilegi, absque eo quod constet de corpore delicti, (de quo constare non potest, cum nullum de sortilegis prædictis remaneat vestigium) possunt condemnari, ita in terminis nostris docuere Delrius *dicta sect.* 16. Petrus Binsfeld. *in comm. l. nemo Cod. de Malef. & Mathem. quæstoine* 1. *conclus.* 2. Gregor. Valentia 2. 2. *disput.* 6. *quæst.* 13. *puncto* 4. vers. *Porrò tunc punientur*; quos sequutus fuit Farin. *in suis additionibus ad quæst.* 2. *num.* 26. *de Inquisitione fol. mihi* 5. 175.

In aliis, autem similibus delictis, cum agitur de probando corpore delicti semper recurras ad Farin. *d. quæst.* 2. *num.* 13. Clar. *§. fin. quæstione* 4. vers. *Scias autem* Scacciam, *de Iud. cap.* 83. *num.* 11. *part.* 1. Giurbam, *conf. decis.* 37. *numer.* 21. nam Farin. & Giurba cum allegatis ibi per eos tenent absolutè probandum in hisce criminibus corpus delicti, eo tamen modo, quo probari potest, id est per aliquas saltem leues coniecturas, Clar. autem, & Scaccia negant probandum corpus delicti in huiusmodi criminibus quo ad inquirendum, fatentur tamen probandum ad effectum inferendi torturam reo delato, vide Fachin. *controu. iuris, lib.* 1. *cap.* 28. 176.

§. XXI.

De indiciis contra Sortilegos.

Ex pluribus indiciis contra sortilegos, & maleficas militantibus aliqua sunt omnibus aliis delictis communia, & de his agemus, in titulo de indiciis, & tortura, vt v. g. mala, vel bona fama sortilegi, fuga ipsius, dictum Mandatarij, dictum socij criminis, &

& similia alia videntur propria huiusce criminis, & de his in præsenti breuiter agemus.

177. Primum indicium est, si penes sortilegum reperiantur instrumenta magica, vt pentacula, vel libri sortilegia continentes, vt Clauicula, quæ vocatur Salomonis, Almadel, centum Regum, opus Mathematicum, Opera Petri de Abano, &c. Nam quo ad pentacula, & alia similia instrumenta, si reperiantur penes aliquem, quod faciant indicium ad torturam, si aliqua alia leuissima indicia accedant pulcherrimè docuit Petrus Binsfeld. *l. fin. Cod. de Malef. & Mathem. tit. de indiciis criminis malefici.* versic. *Octauum indicium.*

Quinimo constanter teneo, quod etiam si nulla alia indicia adsint hoc solum sufficit, ad torturam, prout decisum fuisse à sacrosancta vniuersali Romana Inquisitione de Anno 1599. attestatur Genuens. *in praxi Archiepiscopali Neapolitana, cap 18. num. 13.* in quodam Doctore bonæ famæ, quem Sacra Congregatio mandauit torqueri super vsu, intentionéque, seu credulitate, qui cum tortus nihil fuisset confessus, abiurauit de leui ob retentionem.

Et sanctissima hæc huiusce Supremi Senatus decisio, confirmari potest à simili, de eo penes quem reperta sint instrumenta apta ad falsificandam monetam, nam quod talis ex hoc solum sit sufficienter ad torturam indiciatus, docuerunt Franc. *decis.* 440. vbi alios allegat, *n.* 1. Ricc. *in additione ad dictam decisionem*, vbi attestatur ita quotidie practicari, & ita fuit in Curia Archiepiscopali Neapolitana decisum, teste Riccio *decis. 43. p. 2.* Io. Maria Nouar. *in suis collect. super Pragm. Regni Collectanea 136. num. 12.* Marius Giurba *cons. decisiuo, 85. n. 26.* vbi plures more suo cumulat. & Marius Muta *decis. Regni Siciliæ 40. num. 9.*

178. Quo ad libros verò dicendum etiam idem quod de instrumentis magicis, nam ex talium librorum retentione, si sortilegia contineant hæreticalia, insurgit contra retentores vehemens hæresis præsumptio, ita Petrus Binsfeld. *in Comm. l. culpa Cod. de Malef. & Mathem. & l. fin. loco supra proximè allegato*, Mart. Delrius *disquisitionum Magicarum lib. 5. sect. 17.* vers. *Sunt etiam tales retinentes* Genuens. *in praxi Archiepisc. Neapol. cap. 68. in nouiss. num. 12.* vers. *Item seruatur*, vbi quod in Curia Neapol. tales retentores librorum magiæ, & pentaculorum, aliorúmque instrumentorum similium, torquentur super intentione, complicibus, & vsu, & vbi nihil emergat ex tortura abiurant de leui, ob retentionem solam, Zanardus, *in summa diuinorum præceptorum tom. 2. cap. 94. de tortura in causis fidei, num. 13.* vers. *Si vero sunt libri*, qui de sortilegiis, latissimè Pegna generaliter loquens de librorum hæret. retentione *ad Directorium commentario tertio, p. 2.* & Farin. *de hæresi, quæst. 180. n. 28.* & alii quos suprà retuli in titulo de retentoribus librorum prohibitorum.

Si verò libri illi contineant sortilegia ad amorem, & alias res obtinendas, non tamen hæreticalia, tunc ex tali retentione contra retinentem insurgit tantùm leuis præsumptio hæresis, ad quam præsumptionem purgandam leuiter torqueri solent, & cum pœnitentiis salutaribus dimitti, Zanard. *dict. cap. 94.* vers. *Si verò sint libri.* 179.

Quæ tamen hoc loco dixi de vehementi, & leui hæresis præsumptione oriente ex retentione librorum continentium sortilegia declaranda sunt, ex his quæ tradit Pegna *in d. comm. 3.* vers. *An autem hæc suspicio p. 2.* & Genuens. *cap. 18. num. 12. in praxi Episcop. Neapol.*

Secundum indicium est, si quis Demonis nomen sæpe proferat ore, vt exempli gratia, rapiat te diabolus, exeas in nomine ipsius, &c. Ita Binsfeld. *in comm. d. l. fin.* vers. *Vndecimum si quis*, fol. mihi 604. quem sequitur Delrius *disquis. magic. lib. 5. sect. 4. num. 24.* 180.

Tertium indicium sumitur ex mala physionomia, vt puta si terribiles sint, deformesque vultus habeant, nam sicut venam argenti viui tractantes pallidi, tremulique efficiuntur, ita qui horribilem dæmonis visionem sequuntur, horribiles, & deformes redduntur, Eymeric. *in direct. 3. part. in tit. de signis exterioribus per quæ Negromantici, hæretici*, &c. Binsfeld. *loco citato*, vers. 13. & Delrius *vbi supra num. 21.* 181.

Quartum indicium sumitur, si appareat in istis stigma, seu nota, quam diabolus suis maleficis solet in aliqua parte corporis imprimere, Delrius *n. 28. loco citato* indicium hoc confutat, Binsfeld. verò *vers.* 14. leue illud existimat; attamen approbatur, à Lamberto Danæo *in Dialogo de sortiariis*, & Ioanne Bodino *lib. 2. Dæmonomaniæ cap. 4. & lib. 4. cap. 4.* 182.

Quintum indicium sumitur ex eo, quod Reus sit natus ex sortilego, seu sortilega, & quamuis hoc indicium sit leue, attamen si aliis iungatur auget contra reum præsumptionem, Binsfeld. *vbi suprà vers.* 15. Delrius *loco citato num. 22.* 183.

Sextum indicium sumitur ex singularitate notabili in actibus Religionis, cum enim sint superstitiosi, singularitate gaudent Binsfeld. *dicto loco, vers.* 17. Delrius *vbi suprà num. 27.* 184.

Septimum indicium sumitur ex sæpissima mutatione loci, currunt namque huc, illucque 185.

illucque præsertim quando malefici sibi timent, vt cum iam sunt diffamati, vel de proximo diffamandi, Binsfeld. *dicta comm. l. fi. verf.* 18. & Delrius *dicta sect. 4. num. 26.*

Octauum indicium potest sumi ex commodo, & vtilitate quæ inquisito ex nocumento alicui facto per maleficium resultat, nam vel ille præsumitur Maleficus, vel Malef. de illius mandato factum, Cardinalis Tuscus cum alleg. per eum *pract. concl. tom. 6. concl. 624. n. 3. & 4. sub littera P.*

Et hoc indicium, seu præsumptio appellari solet à Doctoribus nostris præsumptio Cassiana, quia teste Cicerone pro Roscio, & pro Milone, Lucius, Cassius sapientissimus Iudex de commodo eiusque ratione diligenter solitus fuit in omnibus causis inquirere, Collegium Coloniense Iuridicum, *disput. iuris, tom. 2. disput. 33. de delictis priuatis, n. 130.* vbi quod ob id imprimis inspiciendum est in quocunque crimine, an delinquens ex tali delicto vtilitatem percipiat, vt v.g. successionem, liberationem æris alieni, & similia, Martinus Delrius *disquisit. magic. lib. 5. q. 9. sect. 4. num. 18.* vbi dixit diligenter inspiciendum esse an alius aliam causam, vel similem vtilitatem haberet, videat benignus lector de hac re Casson. *de indiciis tract. 2. cap. 1. & 3.* & Farin. *de indiciis, & tortura, quæst. 52. n. 144. & seq.*

Alia signa, & indicia huiusce criminis contra sagas, & sortilegos, vide apud Binsfel. & Delrium *sectione 3. & 4.* & Bernardum Comens. *in tractatu de strigibus in fine Lucernæ Inquisit. circa finem dicti tractatus.* & Matthiam Berlich. *in suis practicis conclusionibus ad Saxoniæ elect. constitutiones, p. 4. concl. 4. num. 16. & seq.*

§. XXII.

De sanguine exeunte à violenter necato ad præsentiam necantis.

SAnguinem è cadaueribus occisorum ad præsentiam reorum manare solere testis est Aristot. *in problem. sect. 7. problem. 6. verf. aut quia ex vulnere*, idque accidisse post septem horas à die necis, testis est Francisc. Canon. *in tract. de malef. in præmiss. cap. 3. de sanguine profluente*, quinimo, & post biduum, & etiã post octo dies, vt attestatur Papon Arest. Franciæ *l. 24. titul. 9. de quæst. Aresto 5.* & Thesaur. Sen. *decis. Pedemon. 163. num. 4.*

186. Id etiam euenire solere non solum in vulneribus peremptis, sed etiam in quibuscunque aliis violenter necatis, & non tantum ad præsentiam mandatariorum, sed etiam mandantium, & aliorum complicum, dixit idem Thesaur. *vbi suprà, num. 5. verf. Ampliatur tertiò*, quibus stantibus, non est dubium, quin etiam hoc indicium sanguinis possit verificari in nostris maleficis, dum maleficio hostili homines perimunt, vnde Martinus Delrius inter huiusce criminis indicia, de hoc etiam agit *disquisit. magic. lib. 5. quæst. 5. sect. 4. num. 10.*

De causis huiusce emanationis sanguinis 187. non conueniunt scribentes, alij enim ad antipathyam, & qualitatem ac motum quendam ab interfectore impressum interfecto ex vi imaginationis, & furiæ recurrunt, vt Aristot. *loco suprà citato*, alij autem recurrunt ad occultum Dei iudicium, allegantes illud Psalm. 78. *& innotescat in nationibus coram oculis nostris vltio sanguinis seruorum tuorum qui effusus est.* Binsfeld. *de confess. maleficorum, & sagarum præludio 12. dub. 4. concl. 8.* & hanc opinionem arbitror ego verissimam, si vera sunt ea, quæ supra diximus ex Thesauro, quod scilicet huiusmodi sanguis solet è cadaueribus manare etiam ad præsentiam mandantium, & aliquando etiam post octo dies à die mortis, in his enim casibus manatio illa sanguinis non potest esse naturalis, non enim naturale agens agere potest in distans, nec possibile est post octo dies è cadauere exire sanguinem.

Sed vtcunque sit, certum est in iudiciis 188. passim fuisse practicatum indicium istud sanguinis emissi sufficere ad torturam, si Doctoribus nostris credendum est.

Ita enim in Senatu Pedemon. fuisse iudicatum attestatur Thesaur. *vbi suprà, n. 4.*

In Curia Burdigal. Boër. *decis. 166. num. 1. & seq.*

In Ciuitate Venetiarum, & Fanni Nouell. alleg. à Farin. *de indiciis, de tortur. quæst. 52. numer. 154.*

In oppido de Ledesma, Anton. Gomel. *var. resolut. tom. 3. cap. 13. num. 15.*

In Senatu Dolano etiam de hoc indicio habitam fuisse rationem, constat ex Griuell. *decis. 93. in fin. in Aresto illius Senatus.*

Sicque passim obseruari à Magistratibus Picardiæ testis est Leuinus Lemnius *de occultis naturæ miraculis lib. 2. cap. 7.* apud Thesaur. *vbi suprà, num. 5.*

Quinimo, & Christernum Daniæ Ducem indistinctè passum fuisse in Regno suo obseruari modum hunc explorandi cædium auctores attestatur Henricus Ranzouius in ducatibus Daniæ Vicarius, in epistola sua responsoria ad consolatoriam Dauidis Chytrei, vbi etiã plura huiusce rei adducit exempla, pro vt eum refert Ludouic. Gilhausen *in sua arbore iudiciali criminal. c. 6. §. 7. de quæst. & tortur. sect. 2. num. 78. & 79.*

Verum indicium hoc incertissimum esse, 189. ac leuissimum semper ego sum arbitratus, &

& Thesaur. *in dicta decis. 173. num. 2. vers. mihi certè*, ait se audiuisse à Magistratibus Patriæ suæ, qui causas criminales agunt, experientiam hanc fallacem repertam fuisse, & non exiisse sanguinem à cadaueribus occisorum ad præsentiam eorum, qui postea Rei, & homicidæ reperti sunt, Gomez *loco supra citato*, ait, iudicio suo, ex hoc indicio ad torturam non esse deueniendum.

Quia incertissimum, & ex causis nobis ignotis.

Quia tortura actus est grauissimi præiudicij.

Et quia indicia debent esse à iure approbata, nullibi autem indicium hoc à iure approbatur.

Martinus Delrius *vbi suprà* dixit nullum Iudicem timentem Deum debere ad torturam deuenire ex hoc indicio.

Ioan. Zanger. *de indiciis, & tortur. c. 2. n. 160.* dixit hoc indicium esse valde leue, & ex eo non debere Inquisitum torturæ subijci, nisi concurrant alia indicia, & quidem vrgentia, & sanguis modo omninò præternaturali ex cadauere fluat.

Quod idem prorsus dixit Ludouic. Gilhausen, *loco suprà citato, num. 79. in fin.*

Godofred. Abauo Præses Senatus Sabaudiæ *in suo tract. Reatuum, quæst. 19. n. 54.* vbi ait, quod quidquid dixerit Boer. *dicta decis. 166.* nunquam ipse vidit in Senatu Sabaudiæ indicium illud admitti, vti ad torturam sufficiens nisi aliis indiciis concurrentibus.

Colleg. Colon. Iuridicum *disp. Iuris tom. 2. disp. 4. concl. 12.* vbi se remittit ad Treutler. *in suis selectis disputationibus vol. 2. disp. 4. thesi 7.*

Matth. Steph. *in suis quatuor centuriis quæst. Iuris cent. 4. q. 17.* vbi dixit hoc indicium esse incertissimum, & leuissimum, & ex eo non posse ad torturam deueniri, nisi alia vrgentia adsint indicia, & sanguis ex cadauere fluat omnino præternaturaliter, & in dubio ad effectum torturæ non esse curandum de hoc indicio, quia melius est peccare in absoluendo, quam in torquendo, & melius est propter misericordiam, Deo rationem reddere, quàm ob crudelitatem.

190. Et sanè de anno 1636. sub Prætura numquam satis laudati Illust. nobil. ac religios. D. mei Don Consalui de Salamanca, cui me
191. plurimum debere profiteor, tempore, quo ipse erat in hac nostra Ciuitate Prætor, & ego illius Pro-Iudex maleficiorum, idem Illustriss. D. consuluit Senatum nostrum Excellentiss. Mediolani super hoc indicio, de quo agimus, à quo æquissimo, & iustissimo ordine emanauit Decretum sequens.

Philippus IV, Hispaniarum Rex, & Mediolani Dux, &c.

92. *Dilectiss. Noster: satis fuit responsum litteris, quas die 28. Februarij proxime præteriti scripsistis ad Magnificum Senatus nostri Præsidem de Nece Iuliæ Bellisella, & Io. Baptista Vicecomitis* Cuius ex vulneribus sanguis exiuit in conspectu Vespasiani Schitij, *non autem Gasparis Picenardi pariter suspectorum eius facinoris. Igitur nouissimis literis, quibus petiistis vobis dici, quid de ea re sentiamus, nihil est, quod præterea respondeamus, nisi vt meliora quæratis indicia, & iuxta ea procedatis ad expeditionem causæ referendo referenda.*

Mediolani 3. Iulij 1636.

A tergo.

Spectabili I.C. Prætori nostro dilectissimo.

Hoc tamen decretum Senatus intelligerem ego, vt loquatur de hoc indicio in ordine ad torturam, vel cum non habet conditiones adiunctas de quibus DD. suprà allegati, nam cum vrgentia aliàs adsunt indicia, & cum sanguis modo præternaturali fluit à cadauere, omnes fere DD. supra pro vtraque sententia allegati approbant illud pro legitimo iudicio, quin imo non obscurè videntur innuere, quod etiam si nulla adsint indicia, adhuc tamen saltem sufficiat ad inquirendum, si modo saltem præternaturali fluat sanguis è cadauere, & ad indicium hoc sanguinis fuit habitus recursus in Regno Arragonum, in casu quem refert Sesse *dec. 111. l. 1.* quem latiùs retuli ego *in 3. p. tit. de indic. & tortura*, in casu autem ab Excellentissim. Senatu deciso sanguis non fluxit modo præternaturali, cum solum duæ vel tres guttæ sanguinis è cadauere exierint, vt testis illius rei fui ego oculatus, me tamen in hoc reuerenter remitto illo Excellentiss. Ordini.

Quare recolligendo omnia hucusque dicta distinguendi sunt in materia de qua agimus tres casus. 193.

Primus casus est, cum sanguis exit è cadauere occisi ad præsentiam prætensi rei, sed non modo præternaturali, & in hoc casu, super hoc sanguinis exitu nullum potest fieri fundamentum nec ad effectum torturæ, nec ad effectum inquirendi.

Secundus casus est, cum sanguis exit modo omninò præternaturali, sed nulla alia extant indicia contra reum, præter hoc, & in isto casu exitus iste sanguinis, potest deseruire pro indicio ad Inquirendum, non autem ad torturam.

Tertius casus est, cum sanguis exit modo præternaturali, & vlterius alia adsunt vrgentia indicia, & in hoc casu vtique Iudex poterit contra reum deuenire ad torturam, imo aliquando, etiam ad condemnationem pro modo, & qualitate indiciorum, vt accidit in casu decis. Sesse 113. *lib. 1.* de quo latiùs *part. 3. tit. de indiciis, & tortura § fin.*

Quod si quæras quandonam dici possit sanguinem

sanguinem exire modo præternaturali, dico considerandas esse circunstantias omnes, vt bene considerauit, post hæc scripta visus D. Antonius Merenda meritissimus Iuris ciuilis Interpres Primarius in Regio Gymnasio Papiensi, *controu. iuris lib. 7. cap. 35. vers. num. 7.*

Aduerte tamen benigne lector quod quamuis exitus ille sanguinis possit esse indicium contra reum, attamen quod ad præsentiam prætensi rei non exierit sanguis non potest ob id allegari pro indicio innocentiæ Rei, quia si verum est exitum illum sanguinis prouenire ex iudicio Dei, *vt suprà* dicebamus, & actiones Dei ad extra sint liberæ, nec nobis constet aliunde quod se alligauerit ad hoc peragendum, vt ex scripturis constat eum se alligasse Sacramentis, ex eo quod sanguis de facto non exierit non potest colligi innocentia Rei.

§. XXIII.

De nonnullis aliis indiciis in hoc crimine.

PLura alia indicia in hoc crimine à Doctoribus nostris enumerantur, quæ vtile erit in præsentiarum recensere.

194. Primum est si penes aliquem sit inuenta olla plena hostiis, membris humanis, imaginibus cereis quæ acubus transfixæ sint, & similibus ita Ioan. Zanger. *in suo tract. de quæst. & tortura, c. 2. num. 200. vers. præcipua verò hæc sunt.* Ludouic. Gilhausen, *in arbor. iudic. crimin. cap. 6. part. 7. sect. 2. num. 106.* & Torreblanca *de Magia lib. 5. c. 17. n. 36.*

195. Secundum indicium est, si saga cum dæmone loquatur adstantibus dæmonem respondentem audientibus, sed non videntibus, Gilhausen, *vbi suprà.*

196. Tertium indicium est, si quis repertus fuerit circa patibula publicè punitorum expoliando cadauera, Torreblanc. *de Magia lib. 2 c. 36. & lib. 5. cap. 17. num. 34. & numer. 35.* vbi ait idem dicendum esse, si quis in nocte Sancti Ioannis reperiatur colligere grana herbæ Felicis nuncupatæ, qua Magi ad maleficia vti solent.

197. Quartum indicium est, si quis se offerat aliis ad docendum Incantationes, Gilhausen, *vbi suprà, num. 103.*

198. Quintum iudicium, si Saga reperiatur inimicum suum tangere, & ille statim, vel mortuus concidat, vel membrorum distorsione, apoplexia aliòve subito morbo afficiatur, pariterque si penes ipsam reperiretur chirographum obligationis inter se, & diabolum, Zanger. *vbi suprà, vers. eodem modò,* benè Faber *in suo Cod. Fabriano, in tit. de maleficis, & mathemat. lib. 9. definit. 2. vers. sed si quod plerunque,* vbi etiam ipse ponit exemplum de eo, qui statim ab aliqua accepto pomo subito morbo corripitur, & in suis notis ad dictam definitionem *num. 11.* huiusce rei rationem reddit philosophicam, quod naturaliter non potest fieri talis, ac tanta mutatio, cum natura, (vt aiunt Philosophi) operetur in tempore.

Sextum indicium potest adduci de nominatione facta à Dæmone medio exorcismo, sed de hoc diximus *suprà §. 17. numero 82. vers. dubitari etiam possit,* quibus addi potest Pater Massin. *in praxi S. Offi. ij. part. 7. fol. mihi 177. §. quindi si vede,* secundæ impressionis, & Rot. Rom. coram Buratto inter decisiones eiusdem impressas, *tom. 3. decis. 763. num. 11.* ex quibus colligitur pessimam esse praxim auctoris flagelli dæmonum, qui voluit posse in Exorcizando energumeno interrogari dæmonem de Auctore illius Maleficij. 199.

Septimum indicium, potest desumi ex rebus, quæ regulariter reperiuntur in ceruicali & puluillis lecti, ad qualitates tamen harum rerum diligenter animaduertere debent Iudices, nam possunt fieri multæ fraudes Iustitiæ & reis inquisitis, & aliquando etiam fortassis potest accidere, quod dæmon ipse similes res supponat, vt videmus accidere in Energumenis, qui dum exorcizantur euomunt acus, & similia. 200.

Hæc tamen indicia omnia singulariter sumpta clarum est, quod non sunt sufficientia ad torturam, nisi cum moderationibus de quibus *suprà §. 14. n. 64. & seq.* Gilhausen *loco citato, num. 106. vers. Ex quibus.* 201.

Solùm hoc loco dubitari posset, quid sentiendum sit de fama publica, puta cum aliquis, vel aliqua in S. Officio carceratur, qui mala fama laborat, quod scilicet sit maleficus, vel malefica. De hac tamen re latiùs agemus *in sequenti parte,* vbi latè tractabimus, *de indicio famæ.* 202.

Pro nunc dico famam, vbi etiam sit secundum omnia requisita à iure probata, non sufficere in hoc crimine ad torturam, nisi alia concurrant, Torreblanca *de magia vbi suprà, n. 1. & seq.* Gilhausen *loco alleg. n. 106. vers. Verùm fama,* fama enim in hoc crimine sortilegij facillimè insurgit contra mulieres præsertim verò vetulas, & deformes, & Ferdinand. de Castro Palao *in suo opere morali tom. 1. tract. 4. disp. 8. punct. 16. §. 5. n. 2.* ait, quod in his causis maleficorum; & sagarum ob periculum falsitatis liquidiores, & clariores requiruntur probationes, non solum ad torturam, sed etiam ad capturam. 203.

Et quamuis infra dixerim §. 25. *num.* 218. Iudicem in hoc crimine debere esse facilem ad

ad torturam, hoc ita intelligendum est, vt tamen necesse sit præcedere indicia legitima; & non æquiuoca circa corpus delicti prçterquam, quod assertio illa Baldi, & Binsfeldi magis procedit in Tribunalibus laïcis, quàm in Ecclesiasticis, in quibus cum maxima maturitate in his materiis proceditur. Et circa indicium hoc famæ diligenter in materia nostra animaduertenda sunt verba instructionis pro formandis processibus in causis strigum, & sortilegiorum, quæ circumfertur in Inquisitionibus Italiæ manuscripta; ea enim talia sunt; Non sint faciles Iudices ad procedendum contrà aliquam personam vti strigem, vel maleficam ex indicio famæ; quamuis enim fama indicium sit aliàs magni momenti, attamen in ista materia ob commune odium, quod habetur in striges, contra quas omnes immaniter clamant, facillimè insurgit huiusmodi fama contra aliquam mulierem, prçcipuè quando est vetula, & turpis formæ, vnde vel modicum fundamentum super tali fama fiat, vel saltem diligenter Iudex interroget testes à quanto tempore citra ortum habuerit, & à quibus, & qua occasione, hinc enim forsan sæpè ex processu apparebit famam esse indicium modici momenti.

Hinc memini suprà vndecim annos in nostra Inquisitione Cremonæ, me ibi Consultore existente, & Inquisitore Reuerendiss. & Religiosissimo P. Io. Baptista à Sextula, taliter super hoc indicio famæ hæsitasse Congregationem huius S. Officij, quod non fuit ausa consulere posse ad capturam deueniri, contra duas mulieres cuiusdam Oppidi, quamuis laborarent fama vehementi, quod essent striges.

§. XXIV.

De nonnullis animaduertendis circa carcerationem, examen, & torturam Maleficarum.

204. PRimò animaduertendum est huiusmodi processus nullo modo incohandos esse in S. Officio, vt in aliquibus aliis Tribunalibus fit, hoc modo videlicet. *Cum ad aures peruenerit*, vel *Fama præcedente*, semper enim præcedere debet examinatio personæ, vel personarum denunciantium, & ita audiui
205. fuisse à Sacra Congregatione ordinatum, prout pariter Senatus noster Mediolani, passim mandat Iudicibus, ne processus eo modo incipiant, sed semper ad denunciam, vel querelam certæ personæ, ita iussit Senatus Prætori Piceleonis sub die 15. Februarij 1608. his verbis: *Dilecte noster. Visa relatione, &c.* & infrà. *Verùm vos monemus non esse inchoandos processus ab eo, quod deuenerit ad aures Prætoris commissum fuisse tale delictum sed querelam, aut denunciam à certa persona dandam esse, & in actis redigendam*, sic nos habemus constitutionem in titulo de accusat. §. nec etiam admittere, vbi declarantur nulli processus facti super delationibus criminum sine nomine, & cognomine delatoris, & huiusce Const. Mediolani meminit Bossius *in tit. de denunciat. numero* 18. Clar. *quæst.* 5. *numer.* 4. vbi enumerat varia decreta Senatus, & Franciscus Portus, in suo fasciculo rerum criminalium fol. 55. vers. *memini dum puer essem*, sic quod neque in S. Officio possit procedi contra hasce maleficas ex notitia habita per libellum, vel Epistolam in occulto datam sine auctore, nec possint testes in ea nominati examinari dixit Sousa *in Aphorism. Inq. l. 3. cap. 3. num.* 11. de qua tamen re videnda sunt quæ dixi in 3. parte.

Secundò, Iudex antequam deueniat ad carcerationem maleficæ diligenter animaduertat, an sit probatum corpus delicti iuxta ea quæ suprà diximus, & an adsint indicia sufficientia, ne aliàs actione iniuriarum teneatur, benè Gilhausen *in arbore Iudic. crimin. cap. 3. p. 1. numer.* 29. vers. *post assumptas informationes.* latiùs P. Massin *in Praxi S. Officij part. 7. in principio* vers. *Oltre à ciò*, secundæ impressionis, qui omnia hæc, & alia infrascripta notanda desumpsit ex quodam manuscripto, quod in Inquisitionibus Italiæ circumfertur cui titulus est, instructio pro formandis processibus in causis strigum, sortileg. & maleficarum, Sousa *in Aphorism. Inq. lib. 2. cap. 26. num.* 5. 206.

Tertiò facienda est perquisitio domus maleficæ in actu capturæ, & quidem fideliter, ita vt omnia scribantur, tam contra ream, quam pro rea, vt puta in cubiculo prædicto repertæ sunt Imagines Sanctiss. aqua benedicta, &c. nec enim in præiudicium rei omittenda sunt in offensiuo, quæ pro ipso faciunt, scribendo tantum ea, quę fisco fauent, hæc enim est pessima praxis Iudicum criminalium, non timentium Deum, de quibus videndum est integrum consilium criminale Marij Giurbæ 23. & hæc perquisitio fieri debet in præsentia Notarij, ab Inquisitore, vel eius Vicario, & omnia describenda sunt diligenter, nec his interuenire debent consanguinei, vel familiares maleficiati, ne scandala oriantur, & fraudes fiant, Ambros. *in suo processu informatiuo, cap. 5. lib. 1. numer.* 5. & Portus *in addit. lib 2. cap. 1. numer.* 14. Et in nostro S. Officio, hæc omnia latius prosequitur P. Massin, *in Praxi S. Officij, p. 7. circa primum fol. mihi* 176. *secundæ impressionis, §. Asserta il Giudice.* 207.

208. Quartò Medici qui infirmum curarunt sunt diligenter examinandi de omnibus circumstantiis, qualitatibus, & accidentibus singularibus infirmitatis, vt alij magis periti, qui infirmum non curarunt, videre etiam possint, an talis infirmitas esse possit naturalis, P. Massin, *in praxi S. Officij part.* 7. in Rubr. *Modo di proceder contra le strege. in princ.* ibi, *& perciò bisogna essaminar li Medici.* & Medicorum deponentium qualitas præci-
209. puè est, attendenda, quia Medicorum iudicia fallacia sunt, & in hac materia legatur Porrus *ad Ambrosinum lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 15. vbi narrat, quid sibi acciderit in facto in materia istorum medicorum, cum quibus ingenuè fatetur se errasse, quia ait, *modò spes lucri refulgeat, consilia iuxta voluntatem petentium reddunt.*

210. Quintò Maleficæ hæ in separatis carceribus singulæ sunt custodiendæ, nemini facultate concessa ipsas alloquendi, quinimò etiam custos ipse carceris cautè admodum cum eis se gerere debet, nec quidquam eis suadere, quod fateri debeant. P. Massin, *vbi suprà fol.* 129. §. *Non permettano li Giudici.*

211. Sextò, Iudices ipsi numquam eas alloquantur, nisi iudicialiter cum eas examinant. Sousa *in Aphorism. Inq. l.* 2. *c.* 26. *n.* 22.

212 Septimò, Inquisitores maleficas maximè in prima audientia interrogare debent an sciant vel præsumant causam sui examinis, deinde de inimicis, & causis inimicitiarum quis fuerit earum Confessarius, de frequentia Sacramentorum, & similibus, vt earum mores, & vita apparere possint. Mox in secunda, & aliis audientiis an sciant aliquod sortilegium, ad quem effectum, an eo vnquam vsi sint. Et si negauerint, possunt eis aliàs fieri interrogatoria in genere, paulatim obiiciendo ea quæ constant in processu, circumscriptis tamen semper nominibus, & cognominibus testium, & circumstantiis, ex quibus Inquisitæ possent venire in eorum cognitionem. P. Massin, *vbi suprà, in examine maleficarum. fol. mihi* 179.

Completo processu offensiuo si adhuc in negatiua persistant erunt repetendi testes, & hoc etiam ex Officio, vbi malefici rei essent pauperes, Massin, *in praxi S. Officij. part.* 7. *fol.* 181. vers. *& se negarà ogni cosa*, & articulis ex parte fisci formatis eorum copia danda erit Inquisitis, & eorum Aduocato, eisdem ab Inquisitoribus, assignando, qui tempore à Iudicibus statuto interrogatoria formabit secundum quæ fieri debebit repetitio testium, & publicato eisdem processu, statuendus erit terminus Inquisitis ad faciendas suas defensiones, Pegna *in instructione Inquisitorum manuscripta, lib.* 2. *cap.* 28. *& pluribus seq.* & nos latiùs *in tertia parte huiusce operis.* Quibus peractis Congregatio Consultorum congreganda erit, vbi merita processus pro habendis eorum votis proponi debent, suppressis semper nominibus & cognominibus testium, & antequam contra eas ad torturam deueniatur, interrogandæ erunt, & monendæ pluries super his de quibus aliàs fuerunt interrogatæ.

Octauò tortura sit simplex sine squassis, pondere ad pedes, &c. P. Massin, *in praxi Sancti Officij, part.* 6. in Rubr. *Modo di dar la corda* §. *e qui pur anco hassi da notare*, fol. 162. *secundæ impressionis.* Cum semper solitis, & vsitatis tormentis vti debeant Iudices non insolitis, Ludouic. Gilhausen qui alios allegat *in arbore iudic. crimin. cap.* 6. *pag.* 7. *sect.* 3. *num.* 22. 213.

Nonò regulariter non est repetenda tortura nisi in grauissimis casibus, Massin *in praxi S. Officij part.* 8. de modo repetendi tormenta, circa quam rem videndus erit Martin. Delrius *disquisit. magic. lib.* 5. *quæst.* 31. & Dom. Peregr. olim in Patauino Gymnasio præceptor meus amantissimus *cons.* 2. *quæsito* 26. *vol.* 2. Idem P. Massin, *vbi suprà fol.* 181. §. *& se negari*, ibi, *ne siano facili*, vbi quod huiusmodi repetitio torturę non debet fieri, nisi prius consulta suprema Congregatione Sancti Officij de Vrbe, moderata etiam debet esse tortura, vt regulariter horam non excedat & ad hunc effectum horologium adhibendum est, Gilhausen *vbi suprà, numer.* 50. P. Massin, *in praxi p.* 9. *assert.* 44. 214.

Decimò in fœminis ob honestatem non abradantur capilli, nec pili, & indicium quod aliqui DD. allegant ad probandam aliquam esse maleficam quod non emittat lacrymas, non debet Iudicem mouere ad credendum dictam inquisitam verè esse maleficam; indicium enim illud, vt à doctissimis viris accepi, in praxi est modicissimi momenti. P. Massin, *vbi suprà*, fol 181. §. *Non si radano li peli.* 215.

Vndecimò iudex debet in hac tortura adhibenda vti sale scientiæ, & conscientiæ, Gilhausen *vbi suprà, numer.* 34. vbi quod iudex considerare debet propositionem Saluatoris, *qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.* 216.

Duodecimò in examinandis maleficis, quæ fatentur apostasiam, & quod adiuerunt ad ludos diabolicos non debet iudex esse contentus sola earum confessione, sed diligenter adhuc eas interrogare debet, super omnibus circunstantiis, & si aliquæ ex eis sint in iudicio verificabiles, curare omnino debet, vt quantum fieri potest verificentur, P. Massinus *in praxi p.* 7. *in fi.* §. *sopra il tutto hanno*, ibi *e confessando esse qualche circunstanza.* 217.

§. XXV. *De*

§. XXV.

De tortura Sortilegis, & Maleficis danda.

DE tortura vltra supra incidenter tacta dum de indiciis loquebamur hoc loco breuiter differendum nobis est, quantum ad hoc crimen attinet, nam quo ad generalia torturæ agemus *in titulo particulari de tortura.*

218. Et præmittendum quidem est quod iudex in hoc crimine facilior, & promptior esse debet, in procedendo ad torturam, vt latè probauit Petrus Binsfeld. *de confess. maleficorum & sagarum membro 2. concl. 6. vers. 6.* in enormibus, quod generale est in omnibus delictis enormibus, & occultis, difficilísque probationis, Bald. *l. nemo deinceps Cod. de Episcopali Audientia latissimè* more suo Giurba videndus *cons. decisiuo 91. numer. 1.* vbi infinitos allegat, quod intellige dummodo constet de corpore delicti per indicia legitima non æquiuoca modo supra per nos declarato. Et in hoc crimine à tortura dignitas non excusat D. Peregrin. olim in Patauino Gymnasio præceptor meus *cons. 2. num. 110. vol. 2.* quod consilium semper ante oculos iudicum in hoc delicto Sortilegiorum, & magiæ procedentium esse deberet.

Primo igitur hoc supposito si reus de sortilegio denunciatus, non sit conuictus, nec confessus de vsu sortilegij, vel maleficij, vrgeatur tamen aliquibus coniecturis, quod vsus fuerit, vt v.g. si penes ipsũ reperti sint libri sortilegia continentes, vel res aptè ad sortilegia vt *Carta vergine, calamita Battezzata, parte de vestimenti de morti*, Pentacoli, &

219. similia, tunc vt supra dixi in proxima quæstione in primo indicio, talis torqueri debet super vsu, ex quo enim dictas res penes se retinuit, præsumitur illis vsus, vnde ad dictam præsumptionem tollendam debet torqueri, ita Binsfeld. Genuens. & alij *loco suprà alleg.*

220. Et si super vsu torquetur ille penes quem reperta sunt instrumenta apta ad fabricandam falsam monetam, vt tradiderunt, Francus, Riccius Giurba, Muta, & alij, de quibus *suprà proxima quæstione*, vers. *& Sanctiss. hac*, cur & rei nostri non torquebuntur super vsu, si penes se reperti fuerint habere aliquid ex magicis instrumentis, vel libris.

Et quoniam Doctor ille bonæ famæ ex mandato Sacræ Vniuersalis Romanæ Inquisitionis ob pentaculum penes se repertum, fuit tortus super vsu vti attestatur Genuens. *dicto cap. 18. num. 13.* Et *cap. 68. num. 12.* vers. Item seruatur in curia, vbi quod ita quotidie practicatur in Curia Archiepiscopali Neapol. contra huiusmodi retentores librorum magicorum, pentaculorum, & similium scripturarum, nullus potest esse in hac re dubitandi locus.

Modus autem torturæ huiusce prudentis iudicis arbitrio est relinquendus, vt pro qualitate, & efficacitate indiciorum reum torqueri faciat.

Secundò, torquetur reus huiusce criminis super complicibus, quamuis enim regulariter interrogari, & sic nec torqueri possit reus, super sociis *l. repeti §. 1. de quæst.* ibi, *is qui de se confessus est in caput aliorum non torquebitur*, latissimè Farin. *de indic. & tortura quæst. 43. numer. 1. & seq.* Peguera *decis. crim. 5. per tot.* & Menoch. *de arbitr. Iudicum casu 475. cent. 5. per totum*, attamen hoc fallit 221.

Primò in criminibus exceptis, inter quæ numeratur crimen nostrum sortilegij, text. est *in l. fi. Cod. de Malef. & Mathem.* & docuerunt Farin. *d. quæst. 43. numer. 67. limitatione 9.* Peguera *dicta decis. 5. numer. 15.* Menoch. *in alleg. casu 475. num.....* Petrus Binsfeld. *de confess. maleficorum, & sagarum membro 2.* vers. *ex quibus omnibus.* Mart. Delrius *disquisitionum Magicarum lib. 5. sect. 3.* vers. *secundum indicium est*, bene Fachineus *cons. 12. numer. 10. & 11. vol. 1.* 222.

Secundò fallit illa reg. in illis criminibus, quæ sunt difficilis probationis, & in quibus aliter veritas haberi non potest, quam per socios criminis ita Farin. qui alios allegat *dicta quæst. 43. num. 68. limit. 10.* at nostrum sortilegij crimen difficillimę esse probationis nullus dubitare potest, latissimè Binsfeld. *de confess. sagarum membro secundo, concl. 6.* vers. 5. *omnium.* 223.

In hac tamen interrogatione de sociis facienda diligenter aduertendum, vt fiat generatim, neminem socium in specie nominando, aliàs non Iudicis interrogatio, sed suggestio esset. Ita Peguera *dicta decis. 5.* vbi diligentissimè totam hanc materiam explicat *numer. 20.* vers. *tamen ne Iudex*, Binsfeld. *de Confess. sagarum p. 2. conclus. 1.* vers. *sed circa prædicta.* Delrius *dicta sect. 3.* vers. 2. requiritur ex parte iudicis, qui latè materiam tractant in ordine ad hoc crimen sortilegij. 224.

Et quod in praxi hæc tortura super complicibus huiusmodi sortilegis dari soleat, attestatur Genuens. *in praxi Archiepiscopali Neapol. cap. 68. numer. 12.* vers. *Item seruatur in Curia.*

Tertiò, interrogari solet reus super credulitate, sua, & intentione v.g. num crediderit in sortilegio ad amorem Dæmonem posse cogere voluntatem, vt suprà etiam notaui 225.

notaui in quæst. de Poculis amatoriis, num crediderit dæmonem posse suscitare mortuum, si inuocauerit dæmonem ad id, an crediderit licere homini Christiano operam dare huiusmodi sortilegiis, & si reus cum pertinacia affirmatiuè respondeat, habendus est vti hæreticus formalis, quod si Catholice respondeat, & hæreticam intentionem neget torqueri debet super credulitate, & intentione sua, nam cum in facie Ecclesiæ ad sortilegium redditus sit eidem Ecclesiæ, vel vehementer, vel leuiter suspectus, delictumque hæresis occultum sit ac latens in mente: per tormenta certificanda est Ecclesia, an male sortilegus de fide senserit, Zanard. *in summ. diuin. præcept. part. 2. cap 94. de tortura in causis fidei, numer.* 14. Et quod huiusmodi sortilegus debeat in praxi taliter torqueri attestatur Genuens. *locis proximè allegatis*, & nos de hac torturæ specie egimus, in tit. *de Hæreticis*, in proprio §. *de tortura super intentione,* vbi etiam dixi quanta, & qualis debeat esse hæc tortura.

Sed quoniam aliquando contingit maleficas esse à dæmone obsessas, vt animaduertit P. Thyræus *in disput. dæmoniacis, p. 2. cap. 19.* dubitari posset, an tunc debeant torqueri? In qua re breuiter dicendum est, quod non, vt latissimè probauit Ruginell. *pract. q. lib. 1. c.* 38. *per totum.* Et quia, de hac materia maleficæ obsessæ à dæmone, adest insignis decisio Senatus Dolani, Io. Griuel. 33. ideo ad eam benignum lectorem remitto, ibi enim etiam fuse pertractatur, quando nam delicta harum Maleficarum à dæmone obsessarum ipsis sint tribuenda ad effectum eas puniendi pœnis legitimis, an potius dæmoni, de qua re etiam videndus est, P. Thyræus *in suis disput. dæmoniacis, part. 1 cap. 17. per totum.*

§. XXVI.

An depositiones duarum Sagarum attestantium se in conuentu aliarum sagarum vidisse Inquisitam, faciant indicium ad torturam.

216. IN hac re Binsfeldius *de confessionibus sagarum membro 2. post 6. conclusionem dubio 2. ferè per totum,* & vers. 7. *illatum*, & Martinus Delrius *disquisitionum magicarum, lib. 5. Appendice 2. q. 8. per totam* latissimè sustinent ex depositionibus huiusmodi lamiarum consurgere vrgentissimum indicium ad torturam, quod etiam voluit Gregor. de Valentia 2. *disput. 6. q. 13. puncto 4. §. 3. vers. 2. Regula.*

Verùm quidquid sit de hac opinione in puncto iuris, clarum est, quod illa in praxi non seruatur in S. Officio, & Praxis hæc fundatur in decreto quodam Sanctæ Supremæ Romanæ Inquisitionis, de cuius vsu, & obseruantia Praxique attestatur Farin. *de hæresi, quæst.* 185. *numer.* 153. vers. *Aduerte tamen quod vera non est.*

Cum enim Sagæ illæ de visu deponentes potuerint per diabolicam illusionem esse deceptæ, nam licet vere quandoque ad ludum corporaliter transferantur per diabolum, attamen negari non potest, quin quandoque etiam decipiantur, ita vt translatio illa imaginaria sit, prout suprà notaui *in quæstione de potestate dæmonis* vers. *circa corpora hominum.* ex Lessio, Sanch. & Delrio, quibus addo nunc Bernard. Comens. *in tractat. de strigibus, impresso post lucernam Inquisitorum, numer.* 6. & Petrum Binsfeld. *de confess. Sagarum, & Maleficiorum membro 1. concl. 12. per totam*, ex hoc sequitur quod earum depositio de visu potest esse falsa, vnde absurdum esset dicere, quod ex talibus depositionibus oriatur indicium sufficiens ad torturam, cum indicia ad torturam sufficientia debeant esse certa, non dubia, & æquiuoca, prout latissimè docuit pluribus relatis Farin. *de indic. & tortura q.* 37. *num.* 6. *& sequentibus.*

§. XXVII.

An ex depositionibus duarum Lamiarum attestantium se in conuentu aliarum vidisse aliquem, contra eum possit per Inquisitores inquiri.

SVpra dixi quod non possunt torqueri Strigæ, ex attestationibus aliarum atte- 217.
stantium se eas vidisse in conuentu, nunc addo ita tenuisse etiam Simanch. *Cath. Instit. tit.* 37. *de Lamiis, numer.* 14. & Sigismundum Scaccia *de Iud. Ciuil. Crim. & hæretic. lib. 1. cap. 82. numer.* 10. vbi attestatur, quendam ignarum Commissarium tormentis subiecisse quandam mulierem ex talibus depositionibus, qui propterea ex decreto Sacri Supremi Senatus Inquisit. vniuersalis debitas pœnas luit.

Quinimo dico ex eodem Scaccia ibidem earum depositiones, nec sufficere ad inquirendum, prout etiam ita fuit à S. C. S. Officij de Vrbe decisum.

Quod verum est, nisi deponerent de his quæ viderunt ante conuentum, vt quod socia se vnxit ad volandum, inuocauit dæmonem, &c. ita Scaccia, & Simanch. *locis citatis.*

Et hæc omnia hic, & §. superiori dicta benè confirmat Ferdinand. de Castro Palao *in suo opere morali, 1. p. tractat. 4. disp. 8. punct. 16. §. 5. numer. 2.* vbi addit, quod de anno 1612. ita

ita speciali Madrilliana instruct. 15. & 20. cautum fuit occasione cuiusdam actus publici in Logronensi Ciuitate celebrati, in quo plures damnati fuerant, & postea compertum fuit, plures fallacias in condemnatione adfuisse, ob quas bona eorum, qui fuerant damnati non fuerunt fisco applicata neque eorum sententiæ Ecclesiis affixæ, & insuper declarati fuerunt habiles cuiuscunque officij S. Inquisitionis eodem ipso anno 1612. & Ferdinandum *vbi suprà* sequitur Diana *part. 4. resolut. moral. tract. 6. resol.* 30. post Patrem Tannerum insignem virum Religiosissimæ Societatis Iesu, *in 2. 2. D. Thom. 4. disp. 4. quæst. 5. dub. 2. per tot.* & Layman *in Theologia morali lib. 3. sect. 5. tract. 6. cap. 15. numer. 8. & seq.* Vide etiam Patrem Massinum *in praxi S. Officij, part. 9. assert. 141. primæ impressionis.*

Dubitari etiam posset, quid sentiendum sit de assertione dæmonis extorta per exorcismos, an scilicet faciat indicium ad torturam contra nominatum.

In qua re dicendum est, quod non, quia Diabolus est pater mendacij, ita decidit Faber *in suo Cod. Fabr. l. 9. tit. de malef. & Mathem. def.* 3. prout etiam cautissimè procedere debent Inquisitores ex assertionibus exorcistarum, nam in his materiis Exorcistæ sæpè falluntur, nisi signum aliquod efficax adducerent Homob. de Bonis *de casibus reseru. part. 2. cap. 2. fol. mihi* 272. vers. *Maleficium veneficum.*

§. XXVIII.

An depositiones sagarum contra socios valeant sine tortura.

218. VVlgatissima regula est omnibus criminalistis nota, quod vt Socius criminis socium sua depositione afficiat debet deponere cum iuramento, & tortura dictum

219. suum confirmare, Clar. *quæst.* 21. vers. *Sciat*, qui alios allegat, & taliter debet torqueri, quod Senatus noster Mediolani sub die 5. Aprilis 1607. rescripsit Prætori Vogoniæ, quod non sufficit Socium criminis prius esse examinatum in tormentis, & quod de nouo iuret, sed opus est, quod de nouo post iuramentum deponat in tortura, & in suo dicto perseueret, verba rescripti Senatus apud Franciscum Bernardinum Portum *in suo fasciculo crimin. fol.* 99 hæc sunt: *Quod autem attinet ad Ferrarium planè cognouimus Bugnagamillum testem, qui in secundo examine Ferrarium ipsum grauauerat de subornatione non potuisse interrogari de subornatore, & cum fateatur se passum subornationem, faciatque propterea se infamem, debuisset vlterius torturæ subijci, vt purgaret infamiam, & faceret indicium contra subornantem, & cum id factum non fuerit, non potuisse super eius dicto fundamentum fieri; nec Ferrarium reum constituere, itaque mandamus, vt post hac diligentius aduertatis, Ferrarium autem absoluatis, Mediolani die* 5. Aprilis 1607. Ex 230.
quo Senatus rescripto vtique apparet non esse tutam doctrinam Blanci, *de indiciis homicidij, ad l. fin. de quæst. numer.* 380. & 389. vbi vult sufficere, quod nominatio Socij sit facta in tortura, vel statim à reo deposito à tortura, contra enim eumdem Blancum faciunt, quæ allegat Bellon. Papiensis *de his quæ incontenenti fiunt, lib. 2. cap.* 116. *num.* 3. vbi dixit non sufficere nominationem Socij in tortura, nisi iterum eius nominatio in alia tortura confirmetur.

Dubium igitur est, an præmissa habeant 231.
locum in S. Officio, nam Genuensis, & permulti alij allegati à P. Diana *part. 4 resol. moral. tract. 6. resol.* 10. & Sousa *in Aphorism. Inquisitorum, lib. 2. cap. 25. n.* 27. opinionem affirmatiuam tenet. Quibus addi potest Hieronymus 232.
de Federicis *resolut. crimin. 62. per tot. post secundum vol. consiliorum Farinacij*, vbi dicit, quod in vniuersali Romana Inquisitione hæc quæstio incidit in facto, & quod Eminentissimus Cardinalis Verallus, qui tunc solus erat professionis legalis ex Supremis Inquisitoribus in dicta Congregatione tenebat, quod socius criminis in hoc Tribunali S. Officij non debet torqueri, quodque ipse Federicus erat omnino contrariæ opinionis, rationibus de quibus in dicta sua resolutione, & quod tandem in dicta Congregatione superuenit Eminentiss. Cardin. Crescentius pariter professionis legalis, qui cum ipso Federico tenuit esse omnino socios criminis torquendos, cuius opinioni acquieuit, etiam dictus Eminentissimus Cardinalis Verallus.

Contrariam tamen sententiam, quod imò 233.
in sociis criminis non sit necessaria tortura in hoc Tribunali tenuerunt Simanch. *de Cath. instit. tit. 53. numer.* 38. Pegna *3. part. directorij commentario* 113. & alij quos allegat, & sequitur Diana *vbi suprà*, qui attestatur ita etiam obseruari in praxi in Sancta Inquisitione Hispana.

Ego in hac materia sentio sequendam 234.
esse consuetudinem vniuscuiusque Tribunalis S. Officij; multis enim in locis etiam in foro sæculari de consuetudine admittuntur socij criminis sine tortura, vt dixit Caball. *resolut. moral. cent. 1. casu 84. num. 11. & seq.*

Certè in nostra Inquisitione Cremonæ, in 235.
qua supra quatuordecim annos munere Consultoris, & Aduocati Fiscalis fungor attestari possum, numquã socios criminis fuisse tortos ad infamiam purgandam. Quod etiam

etiam pluries attestatus fuit Perillustris, & Reuerendiss. D. meus Abbas Aymus vir nobilitate, Doctrina, & morum honestate perinsignis, ac in nostra Inquisitione supra annos vigintiquinque versatissimus.

Et nostra consuetudo eam optimam habet rationem, quod cum socij criminis absque vllo timore torturæ admittuntur ad testificandum, maiori cum facilitate, & libertate causæ fidei agitantur.

§. XXIX.

De eo qui cœpit sortilegium facere, sed non perfecit.

POtest poni exemplũ huiusce rei in sortilego, qui vt furtũ inueniret, præparauit phialam plenam aqua, adolescentem, & candelam benedictam quam etiam accendit, sed non perfecit, de quo sortilegio, ex Barbatia, Deciano & Farin. loquuti fuimus *suprà*, §. 4. *n.* 27. Ex hoc igitur facto duplex potest insurgere quæstio, vna est, an ex eo quod sortilegus iste partem sortilegij perfecit, contra eum oriatur indicium ad torturam quo ad partem sortilegij non perfectam? Altera est, Qua pœna iste sortilegus sit puniendus?

236. Ad vtramque quæstionem responderi potest, ex simili doctrina Inquisitoris Canteræ *in suis quæstionibus criminalibus part.* 4. *concernente punitionem criminum, cap.* 1. *de hæreticis, num.* 62. vbi quærit quomodo sit puniendus,
237. qui in occidendis animalibus vteretur cæremonia mahumetana, quæ consistit in quatuor copulatiuè. Primò enim, occisio debet fieri de aure ad aurem. Secundò, requiritur, quod animal ponatur ad alquibliam. Tertiò, quod lux remaneat in capite. Quartò, quod dicatur, *Vizmele*, & dicit, quod si quis reperiretur occidisse animal de aure ad aurem, sed non perfecisse aliàs cæremonias, vtique non deberet puniri pœna ordinaria delicti, sed alia extraordinaria. Quinimò dubitat an indicium quod resultat ex illa parte delicti facta sit sufficiens ad torturam, quo ad partes delicti non factas, nisi ait Cantera ille, qui occidit animal esset de genere Maurorum, vel si aliundè probaretur eam cæremoniam sic occidendi animalia esse cæremoniam Mahumetanam, & *ibi in fine dicti numeri* addit se vidisse sic obseruari, pro vt, & *num.* 63. *in fi.* vers. *Dixi suprà circa cæremoniam*, ait, quod si quis omnes illas cæremonias sic vt supra adhibuisset in animali mortuo, vtique non
238. puniretur pœna ordinaria dicti delicti, quia non esset vsus dictis ceremoniis in animali viuo, sed pœna extraordinaria, & sic in Inquisitione Murtiæ ipso ibi Inquisitore fuisse iudicatum, attestatur.

Ego autem, vt in hac materia quantum attinet ad sortilegia, & præcipuè ad exemplum supra propositum liberè dicam quod sentio circa punitionem istius Sortilegi, qui sortilegium illud non perfecit: assentior Canteræ, ita tamen vt Inquisitores diligenter animaduertant, an in parte sortilegij perfecta aliquid sit commissum, quod hæresim sapiat manifestam. Nam tunc, quo ad torturam super intentione, & abiurationem expediendus esset sortilegus eo modo quo diximus expediendos esse sortilegos hæreticales, sed de hac re videnda sunt quæ infra diximus.

Quo verò ad alteram quæstionem, an indicium resultans ex dicta parte sortilegij perfecta sit sufficiens ad torturam, 239. quo ad partem sortilegij non perfectam? Ego sine vlla distinctione arbitror indicium illud esse sufficiens ad torturam. Mouet me decisio Sac. Congreg. sæpius *suprà* allegata de illo Doctore aliàs bonæ famæ, qui ex eo, quod penes se repertus fuit habere pentaculum, tortus fuit super eius vsu, igitur multò magis torquendus erit super vsu totius sortilegij, qui partem tantum sortilegij perfecit. Ad hoc idem faciunt quæ dixi *suprà* §. 14. *num.* 64. & vulgata praxis Sancti Officij secundum quam habentes penes se libros, & scripturas continentes sortilegia hæreticalia torquentur super vsu, & certè de vna parte intrinseca vnius totius integralis faciliùs arguitur ad aliam partem, quàm de vna re extrinseca, vt puta vno pentaculo, vel scriptura continente sortilegium arguatur ad sortilegij vsum.

§. XXX.

An, & quomodo Sortilegi debeant abiurare.

SOrtilegos esse de hæresi suspectos in confesso est apud omnes DD. Sed an de 240. leui, an potius de vehementi dubitari potest hoc loco, & hoc necessariò præmittendum est vt sciatur quænam abiuratio Sortilego sit iniungenda cum illa secundum qualitatem suspicionis ininngi solet.

Ante omnia tamen supponendum est Iudices violatæ religionis, non facilè credere debere, hunc, vel illum esse vehementer de hæresi suspectum, quia, in hoc, vel 241. illo auctore, reperiant ex tali, vel tali causa oriri vehementem suspicionem, nam qualitas personarum, & circunstantiæ causarum diligenter sunt considerandæ, ex his namque augetur, & minuitur suspicionis gradus, imo aliquando in totum omnino tollitur heresis suspicio. ita Pegna *in direct. Inquisit. p.* 2. *comm.* 81.

*comm.*81.verſ.*Poſtremò vnum hoc*,& latiùs *com.* 3.*p.*2.vbi de præſumptione oriente ex retentione librorum prohibitorum, Genuenſ. *in praxi Archiepiſcopali Neapol.c.*18.*n.*12.

Supponendum eſt ſecundo loco, quod abiurationi ob hæreſis ſuſpicionem non poteſt eſſe locus, niſi conſtito plenè, & concludenter, non autem præſumptiuè ſolum de facto, ex quo prætenditur oriri hæreſis ſuſpicio, aliàs enim præſumptio, ex præſumptione oriretur contra regulam *l.*1.*Cod. de dot.promiſſ.* Rot. *deciſ.*800.*num.*17.*par.*1.*diu* Menoc. *lib.*3.*præſumpt.*132. *in octaua declaratione*, & hoc bene notandum eſt etiam in omnibus aliis delictis ad hoc Sanctum Tribunal pertinentibus his ſuppoſitis.

242. Quo ad ſortilegia hæreticalia clarum eſt ea regulariter loquendo parere ſolere vehementem hæreſis ſuſpicionem, ita Alphonſ. à Caſtro *de iuſta hæreticorum punitione lib.*1. *capit.*15. verſ. *vt autem hoc apertius, fol. mihi* 80. vbi quod adhibere res ſacras in ſortilegiis, apertam, & violentam præbet hæreſis ſuſpicionem, quia nullus illas res ad maleficia adhiberet, niſi crederet, illa ad ſimilia opera exercenda aliquam vim habere, talis autem credulitas aperta eſt hæreſis optimè Pegna *ad directorium part.*2. *comm.* 67. verſ. *Item illa ſortilegia* Praxis Archiepiſcopalis Genuenſ. *cap.*18. *num.*11. verſ. *Admiſcentes Sacramenta*, & verſ. *Item illa ſortilegia*,& verſ. *Item inuocare dæmones*, Zanardus *in ſumma diuinorum præceptorum part.*1.*cap.*5. Rubr.*de fide* verſ.16.*dico*,*&* *par.*2.*cap.*64.verſ. 3.*ſortilegium.*

243. Sed hic dubitari poteſt, an inuocantes dæmonem, abſque cultu aliquo, imo verbis imperatiuis, ſiue abuſu Sacramenti, Sacramentalium, Rerum ſacrarum, & verborum Sacræ ſcripturę ad ea obtinenda quę eius naturalem poteſtatem non excedunt, ſint de hæreſi vehementer ſuſpecti. in qua re

Simanch *de Cat.Inſtit.tit.*21.*n.*13. ait cōtra hos inuocatores poſſe procedi, vti contra ſuſpectos de vehementi de hæreſi.

At melius Pegna *ad direct.par.*2.*comm.*68. verſ *Simanchas* contrarium ſenſit de inuocationibus illis, in quibus interueniunt ea, quæ dixi *in tit. dubij in fin.* tamen multum conſiderandam animaduertit qualitatem perſonæ, ex qua ſuſpicio ſolet augeri, vel minui, & Pegnam ſequuntur *ſuprà* relati *in propria quæſtione de Inuocantibus dæmones* verſ. 4. *concluſio.* Quibus nunc addo Leon. *in Theſauro fori Eccleſiaſtici p.*3.*c.*36.*num.*10. verſ. *illa enim Sortilegia.*

244. Praxis igitur contra hos ſortilegos hæreticales ſeruanda, talis eſt, vt diligenter interrogentur, an crediderint dæmonem v.g. poſſe creare hominem, poſſe cogere hominis voluntatem, &c. vel res ſacras, & ſacramentales, & verba ſcripturæ habere ex ſe vim, ad inueniendum theſaurum, & c. quod ſi cum pertinacia affirmatiuè reſpondeant, vt hæretici ſunt puniendi, ita Alphonſ. à Caſtro *de iuſta hæretic.punitione lib.*1.*cap.*15. *circa finem* Zanardus *dicto cap.*64. verſ. *Et de formali ſi hæc contendant, part.*2. Pegna *in* 2.*part.comm.*59. verſ. *quod ſi non compareant. in fin.* dixi, cum pertinacia, quia ſi mulier v g. interrogata, an crediderit dæmonem in ſortilegio ad amorem poſſe amaſiæ cogere voluntatem, reſponderit affirmatiuè, non ob id ſtatim cogenda erit ad abiurandum de formali, ſed ſufficit ſi cogatur ad abiurandum de vehementi, dummodo parata ſit corrigi, quia ſimplicitas mulieres excuſat, ita Alphonſ. à Caſtro *de iuſta hæreticorum punitione lib.*2. *capit.*15. maximè cum articulus libertatis arbitrij, non ſit ex articulis notiſſimis omnibus, prout eſt articulus Incarnationis & c. præterquam quod, illa reſponſio mulieris poſſet exponi de coactione morali, iuxta vulgatum dictum, *cogit ſua, quemque voluptas*, non de coactione phyſica.

Quod ſi credulitatem negent, & Catholicam ſeſe intentionem habuiſſe affirment, torturæ ſubiiciuntur, in qua ſi etiam Catholicè reſpondeant, coguntur abiurare de vehementi, Pegna *ad director.p.*2.*comm.*67.verſ. *Item illa ſortilegia in fi.* P.Zanard *dicto.c.*64.verſ.*contra ſortilegos enim hæreticantes* Genuenſ. omnino videndus *cap.*68.*praxis Archiepiſcopalis Neapol.num.*8.verſ.*Si verò aliquis eſt ſuſpectus*, quam ſequitur Farin. *de hæreſi,q.*179.*num.*59. verſ. *Quod ſi factum*, & ad hoc faciunt notata per Pegnam *ad direct.* 2.*p.comm.*59.verſ. *Quod ſi non compareant.* 245.

Et hæc habent locum, quo ad ſortilegos, qui ſortilegiorum vſum faterentur, vel de eo eſſent conuicti, ſed ſi vſum negarent, de illo tamen ſuſpecti, vel ob retentionem librorum, & inſtrumentorum magicorum, vel ſcripturarū ſortilegia hæreticalia continentium, tunc circa iſtos ſeruari debet, quod ſupra dixi *in qu.de tortura ſortilegis danda* verſ. *& ſi ſuper vſu torqueretur, & in quæſt. de indic.contra ſortilegos.*verſ.*Primum indicium.*

Quo ad ſortilegos verò ſortilegia non hæreticalia committentes, dicendum hos eſſe ſuſpectos de leui de hæreſi, ita DD. *ſupr.* alleg. quibus adde Zanardum *in ſumma diuinorum præceptorum tom.*2.*c.*134. verſ. *de leui verò habebuntur ſuſpecti*, Rubr. *de abiuratione de leui, & de vehementi, fol. mihi* 743. 246.

Colligitur etiam hoc ex modo loquendi antiquorum Doctorum ante Bullam Sixti V. iſti enim indiſtinctè docent ante dictam conſtitutionem ad Inquiſitores ſpectaſſe ſola ſortilegia ſapientia hæreſim manifeſtam ita Canoniſtæ

in quarto modo terminandi processum in causa fidei.

Confirmatur secundò, ex text. in dicto cap. *Accusatus. in princip. de Hæretic. in* 6 per quem text. Eymeric. *in Director. part.* 2. *quæst.* 55. *numer.* 10. dixit quod leuiter suspecto indici debet, vel purgatio canonica, quam *suprà* in desuetudinem abiisse probaui, vel abiuratio de leui, quod idem etiam docuit, ex dicto cap. *Accusatus. in princip.* Scaccia *de Iud. Ciuil. crimin. & hæret. lib.* 1. *capit.* 59. *numer.* 11. *in principio*, & Farinac. *de hæresi, quæst.* 187. *num.* 29. & 31.

254 Quo ad facientes verò iudicia circa natiuitates hominum contra Bullam Sixti V. vbi astrologia iudiciaria prohibetur etiam si Astrologi, se certò prædictiones illas minimè facere affirment.

Notandum ex Zanardo, *in Summa diuinorum præceptorum tom.* 1. *cap.* 5. *de Fide*, vers. *Primò Sortilegus, seu diuinator*, quod si Astrologus dixerit se prædixisse solummodò pro quanto Astra possunt inclinare, non video quomodo iste talis possit cogi ad abiurationem, nam omnes Philosophi, & Theologi fatentur Astrologiam esse scientiam corpora cœlestia agere in hæc inferiora, in corpus quidem directè, in animam verò indirectè, vti tradit etiam D. Thom. *parte* 1. *quæst.* 115. vnde cùm ex se rem indifferentem gesserit, non est cur ei indici possit abiuratio, vel absolutio ab excommunicatione.

Quia tamen, talis ex facto se reddidit suspectum, iudicio Inquisitoris subdetur, quo ad inuestigationem credulitatis.

Si verò interrogatus super credulitate assereret se tenere cum pertinacia Astra posse directè agere in voluntatem, tunc vti hæreticus, & hæreticorum pœnis esset iudicandus, & puniendus vide Zanardum *loco citato.*

Vide Sousam *in Aphorismis Inquisitorum, lib.* 1 *cap.* 48 *num.* 15 vbi ait, quod qui aliquem effectum liberum ab hominum voluntate pendentem prædicit, licet dicat se id certum non affirmare, attamen ab Inquisitoribus puniri potest, ad eorum arbitrium, vide etiam Dianam *tractat.* 7. *resolut.* 17. *parte* 4. *resolut. moral.* vers. *vnde in Inquisitione Hispana*, vbi attestatur in ea Inquisitione quemdam Clericum, qui prædixit tempus, genus & modum mortis Regis Francorum, vt postea euenit abiurasse de leui, fuisse suspensum ab Ordinibus, priuatum beneficiis, & à tota Hispania exulatum, & eodem tempore (ait) alium etiam Clericum abiurasse de leui, fuisse reclusum in Monasterio per annum, & pœna pecuniaria mulctatum.

§. XXXI.

De pœnitentiis salutaribus, & aliis pœnis Sortilegis imponendis.

Quo ad pœnitentias salutares sicuti in aliis criminibus, ita etiam in hoc crimine solent pœnitentiæ salutares iniungi, ieiunia, orationes, peregrinationes, &c. 256

Quo verò ad alias pœnas, loquendo de sortilegiis hæreticalibus ad necem, ex quibus aliquis re vera mortuus sit, isti tradendi sunt brachio sæculari, ita Martinus Delrius *disquisitionum Magicarum libro* 5. *sectione* 16. versicul. *Si mors.* & nouissimè ita decreuit Gregor. XV. in sua Constitutione incipiente *Omnipotentis Dei*, ad cuius Constitutionis Gregorianæ materiam quo ad traditionem Brachio sæculari, quæri potest, an si constet de maleficio, & febre maligna subsequente, ac postmodum de morte, mors tribuenda sit maleficio, ad effectum puniendi maleficum pœna dictæ Bullæ? In qua re dico, quod cum habeamus maleficium præcedens, & febrem malignam subsequentem (nisi euidenter constet febrem ex maleficio ortum habuisse) mors febri, vti causæ proximiori tribuenda est, non remotiori, pulcherrimus ad hoc est textus, *in lege huic scripturæ, §. si seruus ff. ad legem Aquiliam* vbi constabat seruum lethaliter vulneratum, & post vulnus superuenerat naufragium, dicit ibi, Iure-Consult. non posse agi de occiso contra vulnerantem, quia seruus præsumitur mortuus ex naufragio, vti ex causa proximiori. 257

Confirmantur prædicta, ex duabus pulcherrimis Rot. decis. 220. & 239. inter Decisiones Eminentissimi Cardinalis Caual. contracta fuerat societas, super periculo vitæ, cuiusdam fœminæ, excepto casu partus, mulier hæc fuit prægnans, deinde in quinto mense correpta fuit febre maligna cum morbillis, & die decima quarta, quæ critica est, fecit abortum cum effusione magna sanguinis, & post septem horas mortua est, decidit ibi Rot. quod mulier censetur obiisse ex abortu, vti ex causa proximiori, & quamuis inquit Rot. *ibi, num.* 4. potuerit febris esse causa Abortus, cum, vt dicit Zachias *in suis quæst. medico legalibus, titul.* 4 *q.* 4. *num.* 85. l. 1. febris acuta soleat partum interrimere, vel corrumpere, attamen ait Rota de hoc non est curandum quia febris est causa abortus æquiuoca, igitur idem concludendum erit in casu nostro, quod scilicet mors intelligitur causata à febre acuta, & maligna, cum ex ea, vt plurimum soleat mors subsequi, non ex maleficio, quod febris causam fuisse non probatur, & illius causa esse non potest, nisi æquiuoca.

Si verò ex sortilegio illo infirmitas tantum, impotentia generandi, damnum notabile, in animalibus, vel fructibus prouenerit damnatur Sortileg. ex dicta constitutione ad pœnam perpetui carceris, quo ad alios verò sortilegos etiam hæreticales, condemnari debent ad triremes per septennium, vel quinquennium ita Zanard. *in summa Diuin. precept. p.* 1. *cap.* 5. *de fide* vers. *Quintò se eis subiiciendo*, vide Delrium *disq. Magic. lib.* 5. *cap.* 16. & Zanardum *in summ. Diuinor. precept. cap.* 64. vers. *Ideo aduerte*.

Mulieres verò fustigari debent etiam pluries, cum exilio perpetuo à Diœcesi ita Faber. *in suo C. Fabr. l.* 9. *tit.* 12. *de malef. & mathem. definitione prima, & secunda*.

Ita tamen quod relegentur in aliqua Ciuitate, vbi adsit S. Officium cui teneantur se singulis mensibus præsentare, vt ab eo, & eius officialibus possint obseruari, *an ambulent in luce vel in tenebris*, Quamuis enim publicè intersit Prouincias malis hominibus expurgari, *l.* 3. *de Officio Præsidis*, ibi, *nam in mandatis Principum est, vt curet is, qui prouinciæ præest, malis hominibus prouinciam purgare, nec distinguitur vnde sint*. Attamen hoc, ita agendum est in causis ad S. Officium spectantibus, vt prouincia purgetur, & animarum saluti consulatur, ac aliæ prouinciæ huiusce delictorum generibus non inficiantur.

Et ex hac perpetua, vel temporali carceratione, occurritur malo, quod ex simplici exilio istis mulieribus indicto oriri dicebat Præses Abauo *in sua praxi Criminali in* §. *Sortilegium, n.* 98. quod scilicet detur occasio eis maleficia sua continuãdi & alias Catholicas Prouincias pestifero hoc veneno inficiendi.

Quo vero ad eas mulieres, quæ in ludis diabolicis euntes à fide apostatarunt, Imaginem Christi conculcauerunt, cum dæmone nefarios coitus habuerunt, istæ puniendæ sunt pœnis Apostatarum, & gratias de hoc agere debent Iudicibus violatæ religionis, quia à Iudicibus laïcis hæ mulieres, in iis regionibus, in quibus Iudices in huiusmodi crimine procedunt solent damnari ad mortem, vti pluries Senatum Sabaudiæ obseruasse attestatur Faber *in suo C. lib.* 9. *tit. de malef. & mathem. defin.* 2. & Senatum Dolanum docet Griuel. *decis.* 33. *suprà alleg.*

Et in nostra Ciuitate Cremonæ, quædam talis mulier post fustigationem fuit perpetuo carceri damnata, cum aliis pœnitentiis, de more huiusce tribunalis imponi solitis, vt constat ex votis manuscriptis Reuerendiss. D. Marci Ant. Amid. olim Præp. S. Agathæ Crem. & Consultoris S. Officij *tom.* 1. eius votorum apud me existentium, voto octauo.

Dubitari etiam iure merito potest quomodo puniendæ sint hæ mulieres quæ in ludis diabolicis à fide apostatantes abiurauerunt, si relabantur.

In qua re Ferdin. de Castro Palao *in suo opere morali tract.* 4, *disp.* 8. *punct.* 16. §. 7. *num.* 3. ait, quod in Hispania, ex instructione Madriliana decima quarta edita anno 1613. istæ Lamiæ admittuntur ad reconciliationem & bis, & ter, & quod ita fuit practicatum in Inquisitione Logronensi.

Verùm ego consulo occurrente casu DD. Inquisitoribus, quod ad Supremum Tribunal Vrbis recurrant, ab eoque responsum expectent, quia verè dictę mulieres de iure iudicãdæ essent vt relapsæ, ad ea, quæ diximus *suprà tit.* 2. §. 5. Et quæ tradidit Castro Palao procedunt ex speciali consuetudine Hispaniæ,

Sortilegis verò non Hæreticalibus vt plu- 258.
rimum debent tantum dari pœnitentiæ salutares, vt dixi *suprà* ex Genuens. *in praxi c.* 68. *num.* 8. licet etiam aliquando soleant eis imponi aliquæ pœnæ pecuniariæ, vel pœna carceris per aliquot menses, vel pœnitentia publica leuis, vt quod stet præ foribus Ecclesiæ in die festo Zanard. *in summ. diuin. precept. p.* 2. *c.* 134. vers. *Tertiò differunt*.

Quid autem sentiendum sit de eo qui ia- 259.
ctauit se plura experimenta, & sortilegia exercuisse, breuiter dic, quod si constet de sola iactantia ob eam solam grauiter debet puniri, text. est in cap. quam sit graue, de excessibus Prælatorum, vbi canonistæ, & Modern. Barbos. *num.* 5. arbitrio tamen Iudicis iuxta in hac materia cumulata per Menoch. *de arbitr. Iudic. Cent.* 4. *casu* 331. diligenter tamen interrogandi sunt testes, an verè reus dixerit se plura sortilegia exercuisse per modum iactantiæ, nam si non per modum iactantiæ illud dixisset, fortasse versaremur in terminis confessionis extraiudicialis Rei, quæ cum regulariter faciat semiplenam probationem sufficeret ad torturam Pegn. *comm.* 110. vers. *ergo prater, p.* 3. Giurba, alios latissimè cumulans, *cons.* 87. *num.* 20.

Ex quibus colligitur, quid sit dicendum de illa quæstione sæpiùs agitata inter Doctores, quam scilicet probationem faciat cõfessio, extraiudicialis, in qua ad sunt contraria dicti Innocentij in cap. *Inquisitionum de electione*, & in cap. *interposita de appellationibus* quæ dicta conciliare voluit Abbas in cap. at si Clerici, *n.* 16. 17. de Iudiciis.

Vera enim distinctio in hac materia est, quod vel confessio extraiudicialis v. g. Adulteri adducitur ad probandum crimen adulterij, & tunc facit tantummodò indicium quod cum sit à delicto remotũ vtique vt legitimum sit debet probari per duos testes cõtestes omni exceptione maiores iunctis aliis requisitis de quibus Menoch. *de præsumption. lib.* 1. *q.* 89. & Giurb. *loco allegato*, cum aliis per nos allegatis *in*

tis *in tertia parte huius operis in peculiari titulo de indiciis,& tortura.*

Vel confessio extraiudicialis allegatur ad probandum nouum delictum,scilicet ad probandum iactantiam de delicto, & tunc illa confessione plene probata illud quoque nouũ delictum intelligitur plenè probatum, & in his terminis procedit text. in dicto cap quam sit graue de excessibus Prælatorum, vbi Papa ex confessione extraiudiciali cuiusdam Clerici adulteri, cum priuauit omnibus beneficiis. Ita bene distinxit Rot *decis.1. de confess. in nouis*, & latè Doctus Cantera *in suis quæst. criminalibus, cap.2. de probat. per testes quæst.1. num.21.& seq.*

§. XXXII.

An Maleficus virtute Bullæ Gregorij XV. possit tradi brachio sæculari, ex indiciis indubitatis.

160. SVpponendum hoc loco, illa dici indicia indubitata quæ mouent animum Iudicis ad necessariò credendum reum tale delictum commisisse, ita vt ex illis animus Iudicis violentetur, ac necessitetur ad ita credendum, nec possit ad aliud trahi, ita Inquisitor Cantera,qui alios allegat *in suis quæst. crimin. titulo de probation. cap.2. quæst.6. numer.1. in fin.*

161. Hoc supposito, quæstio proposita pendet ab ea insigni iuris controuersia, num ex indiciis indubitatis possit quis ad mortem damnari circa quam videndi sunt Cantera *vbi suprà* Fachin. *controuers. Iur. lib.1.cap.29.* Cæual. *in suis communibus contra communes quæst.337.* Ioan. Mattienz. Iun. qui latè articulum pertractat in sua repetit.cap. *afferte mihi gladium. num.95.& pluribus sequ. de præsumpt.* Gregor. Lopez qui alios Doctores antiquos allegat *in l. 26. titul. 1 gloss. 4. partit.7.* Franc. *decis. Regn. Neapol.372.* Merlin. *decis. Rot. Lucens.34.* & D.Ang. Stephan. Garon. inter I.C. nostri temporis eruditiss. ad titul. nostrarum Constitutionum Mediolani,de iure fisci *art.36.num. 7.& sequent.*

Ego ex omnibus istis Doctoribus recolligendo ea, quæ in Tribunalibus præsertim supremis practicantur, arbitror distinguendum esse inter delicta occulta, ac difficilis probationis, & non occulta, ac facilis probationis, inter Iudices inferiores,&tribunalia suprema, inter pœnam mortis, & alias pœnas etiam corporales, vt fustigationis, & triremium, ac pœnas pecuniarias

162. In delictis non occultis verior est conclusio, quod ex indiciis etiam indubitatis non possit quis pœna corporali puniri, ita Castrens. *in vulgato cons.299. num.3.part.2.* vbi, quod ita in facto obtinuit, Gandin & alij allegati à Gregorio Lopez *loco citato.*

Cum autem sumus in delictis atrocibus occultis,& difficilis probationis,quale est crimen sortilegij, quod præ manibus habemus adhuc arbitror distinguendum. 163.

Nam aut sumus in Iudicibus Supremis, vt est Sacra Cong. Vrbis Romæ,& tunc certum est in hoc delicto,& aliis similibus puta hæresis &c. posse ex indiciis indubitatis deueniri ad pœnam corporalem,etiam mortis.

Sic magna curia Regni Siciliæ quendam homicidam ex indiciis indubitatis post grauẽ torturam,damnauit ad triremes per septenniũ apud Marium Mutam *decis.37.n.27.& seq.*

Sic Senatus Pedemontanus ex iisdem indiciis damnauit matrem suspectam parricidij in pœnam fustigationis, & exilij apud Thes. *decis.13.num.4.*

Sic in Regno Neapolitano per Sacrum Consilium damnati fuerunt plures ad triremes ex solis violentis, & indubitatis indiciis, Franc. *decis.372.& decis.538.n.17.* bene Ioan. Dominicus Tassonus *in Pragm. de antefato* vers.12.*Obser.2.n.2.*vbi, quod de anno 1606. quędã mulier imputata de homicidio viri ex indiciis indubitatis fuit damnata ad mortem, & quod Card. Zapata de anno 1621. decreuit per pragm. specialem, quod ex indiciis indubitatis possent Iudices ad mortem damnare, & ibi,allegat P.Marquez *in sua Politica deducta ex Hist. Moysis, & Iosue lib.2.cap.17. circa principium* versiculo,*deuere notar a qui,que los Indicios*, qui omnino videatur,quia egregiè loquitur in hac materia.

Sic in Senatu Dolano ex iisdem indiciis indubitatis,de quibus in Aresto impresso in fine illius decis. reus homicidij, & latrocinij damnatus fuit ad mortem naturalem.

Sic Senatus noster Excellentiss. Mediolani sub die 16.Nouemb.1628.damnauit ad mortem naturalem quendam Paulum de Villa Mutinensem, qui solis indiciis indubitatis de homicidio vrgebatur,vt refert D.Garon. *vbi sup.n.15.*vers. *Certè sit verum,amamus*, & de generali obseruantia eiusdem Senatus reos in pœnam ordinariam mortis condemnandi ex dictis indiciis, attestatur Bellon. Papiens. eiusdem ordinis Senator recolend. mem. *lib.2. de his quæ fiunt incontinenti capitulo 115. numero 10.*

Sic Iudices Regiæ Audientiæ Regni Aragonum in delictis atrocibus, & difficilis probationis solere reos ex indiciis indubitatis ad mortem damnare attestatur Portules *ad repertorium Molini,super ritibus, & obseruantiis Regni Aragonum, tom.3. §. indicium, num.7.& sequentibus*, vbi plures decisiones illius Senatus refert in hac materia.

Sic tandem in foro Valentino obseruari ab

illo Senatu attestatur Morla *in Emporio Iuris part.1.tit.12.num.15.*& in toto Regno Portugaliæ, Sousa *in quæst.vnica de testibus singularibus in causa fidei post eius Aphorismos Inquisitorum sect.2.num.22.*

264. Si vero simus in Iudicibus inferioribus, tunc verius arbitror eos non posse ex indiciis indubitatis damnare quempiam ad pœnam ordinariam mortis naturalis, & sic neque punire poterunt maleficum de quo nunc agimus virtute dictæ Constitutionis Gregorij XV. in pœnam ordinariam vltimi supplicij, sed bene poterunt eum torquere, vel ad aliam pœnam extraordinariam etiam corporalem deuenire.& in hoc casu sentio locum habere posse traditiones illorum Doctorum qui voluerunt generaliter Iudices abstinere debere ab vltimo supplicio, cum reus solis violentis præsumptionibus vrgetur, Innocent. in capitulo. *Quia verisimile, num.2.* vers. *Nota tamen, de præsumptionibus* Ludouicus Ghilausen. *in suo arbore indicial. crimin.capitulo sexto, parte 4. de præsumption. num.*176. vbi Farinac. & alios allegat Fachin. *consil.12. num.24.vol.1.*

An autem in isto casu debeat Iudex ad torturam deuenire, vel potiùs extra ordinem punire Ludouic. Ghilausen, *vbi supra, num.*148. cum Farinac. & aliis ibi allegatis rectè arbitratur positum hoc esse in arbitrio iudicare debentis contra Fachin. *qui in allegato cap.29.suarum controuersiarum lib.1.* acerrimè sustinet Iudices in hoc casu omnino debere reos torquere, plura de hac re videat benignus lector apud Farinac. *quæst.*36. qui tamen ferè nullos, ex auctoribus per nos citatis allegat, videri etiam potest Diana, *parte 4. resolut. moral. tractat. vltim. resolut.*116. quąaliquid dicit, sed de hac re vide, quæ dixi *in 3. parte, titul. de confess. reorum §. de confess. qualificata.*

§. XXXIII.

An mandans maleficium hostile fieri, secuto effectu comprehendatur sub Bulla Gregorij XV.

265. VT clara solutio huiusce quæstionis habeatur, notanda est singularis Doctrina Bart. *in l.sed si vnius § seruus, num.2. & sequ. ff.de iniur. & in l.aut qui dicitur §.fin. num.3. ff. quod vi aut clam*, quam communissimam esse omnium Doctorum probauit noster Clar. *in praxi crimin.§.fin.quæst.89.*vers. *Sed quæro*, & latiùs Farinac. *de consultoribus, & mandatoribus quæst.135.part.3.num.97.* vbi infinitos Doctores allegat.

Quod cum quæritur an sub statuto aliquo puniente aliquod delictum comprehendatur mandans, distinguendum est hoc modo.

Vel statutum loquitur in rem, puta si dicat 266.
sortilegium tale, homicidium hoc modo perpetratum, robbaria cum his circunstantiis facta, & similia puniatur pœna mortis, & in hoc casu ait Bart. statutum comprehendit etiam mandantem, quia mandans, & mandatarius sunt ex genere correlatiuorum, & mandantis, & mandatarij vnicum est delictum, vt benè probat Mastrill. *ad indultum Potentiss. Regis nostri, c.32.n.14.& seq.*

Vel statutum loquitur in personam, puta 267.
mandando, quod qui sortilegium commisit homicidium perpetrauerit, & robbariam fecerit, morte puniatur, & tunc mandans non punitur secundum Bart. pœna statuti, quia mandans non dicitur facere delictum verè, sed interpretatiuè, Farinac. *vbi supra, n.97. & n.100.* Et secundum hanc distinctionem fuisse iudicatum in Curia Arragonum attestatur Portules *ad Molinum super ritibus, & obseruantiis illius Regni, p.4.* verbo, *mandatum, num.11.& seq.*

Modò applicando Doctrinam hanc casu 268.
nostro, certum est Bullam Greg XV. loqui nō in rem, sed in personam ibi, *constito, quod aliquis pactum fecerit*, & infra, *vnam, aut plures personas, ita læserit*, & infra, *qui vero pactum fecerit*, igitur secundum dictam Doctrinam Bart. Bulla nostra nullo modo poterit comprehendere mandantes, quia vere non dicuntur facere sortilegia, illa, & pacta cum dæmone sed fictè & interpretatiuè.

Confirmari hæc possunt ex eo quod homi- 269.
cidium proditorium perpetrantes immunitate Ecclesiastica non gaudent, sed ab ea excluduntur siue de iure communi loquamur, capite *inter alia, de immunitate Ecclesiarum*, siue secundum Bullam fel. record. Gregorij, XIV. & quia tam dictum capitulum, & ius cōmune quam memorata Bulla loquuntur in personam ibi, *qui proximum suum proditorie occiderit*, Ideo siue de iure communi loquamur, siue secundum Bullam prædictam mandantes homicidium proditorium committi gaudere debent Ecclesiastica immunitate, ita in indiuiduo huius casus ex memorata Doctrina Bart. dixit Sanch. omnino videndus *in suis consiliis moralibus, tom.2. lib.6.c.1. dub.9.n.3.& sequ.*& hæc memini me adduxisse in Curia nostra Cremonensi sub Prætura Illustrissimi, & amplissimi Senatoris, ac D mei Don Consalui de Salamanca, dum in ea interuenirem vti L.T. Aduocati Fiscalis huius Ciuitatis Cremonæ, existente Iudice Maleficiorum D. Camillo Carcano I. C. Mediolanen. viro, 270.
in criminalibus iudiciis versatissimo, & in lustitia administranda conscientiæ puritate verè integerrimo, occasione cuiusdam extracti ab Ecclesia. Confirmantur prædicta ex eo,

eo, quod Bulla Gregorij quo ad immunitatem Ecclesiarum latissimè interpretanda est, sed quo ad casus exceptos strictissimè intelligenda est, ita Ferrer. in obseruat. Senatus Cathaloniæ, *p.3.c.238.n* 18. vbi, In indiuiduo dixit Immunitatis Ecclesiæ regulam, vti fauorabilem ampliari, & casus fallentes, vti odiosos restringi, igitur pari ratione idem concludendum erit in terminis Bullæ nostræ Gregorij XV.

271. Puniendus ergo erit in casu nostro mandans hostile Maleficium perpetrari pœnis iuris communis de quibus Torreblanca *de magia, lib.3.cap.13.per tot.* cum aliis allegatis à P. Diana *resol. moral. p.4. tract.7. resol.* 10. vers. *Nota verò,* & Sousa *in aphorismis Inquisitorum lib.1.cap.58. per totum,* sed maximè, *num.* 14. *& seq.*

272. An autem pueris maleficis pœnæ sint mitigandæ, me remitto ad Petrum Binsfeld. qui rem hanc ex professo pertractat, *in commentar. l.5. C. de malefic. & mathemat. q.1. conclus.* 3. vers. *Quid dicendum sit de pueris*, fol. mihi, 519. vbi in substantia concludit, quod ipse non consuleret Iudici, quod arbitrium suum in puniendis istis pueris maleficis extenderet ad mortem, cum non excedunt annum decimumsextum.

§. XXXIV.

An attentans maleficium hostile puniri debeat pœna huius constitutionis.

273. Nos scimus, & DD. comm. tradiderunt, præsertim verò Gilhausen. *in arbore Iud. Crim. c.2. tit.17. n.8.* dæmonem post fœdus sibi à maleficis datum, eisdem solere puluerem quandam nigri coloris tradere, qua mortem iis; quos offendere cupiunt, per solum vestimentorum contactum, inferant. Item, & aliam puluerem partim cinericij, partim rubri coloris; qua ad infirmitates inferendas vtuntur.

Quæritur modò, an si maleficus petat à dæmone puluerem atri coloris ad mortem inferendam alicui eamque accipiat, ac etiam vtatur sine tamen optato effectu, puniri possit pœna nostræ constitutionis.

274. Et quidem altius materiam hanc repetendo certum est, cogitationem solam delinquendi, dum stat in puris terminis cogitationis non esse legibus humanis punibilem, quia vt ait, Vulp. *in l.18. ff. de pœnis, Cogitationis pœnam nemo patitur,* vbi pulcherrima notauit more suo Gothofred. in verbo, *patitur*, quod etiam latè docuerunt Theol. *in 1.2. Diui Thom. q.96. art.* 4. vbi Vasquez *disput.* 160. *cap.* 2. Becc *tract.3.c. 6. q.5.* & Suarez *de legibus, lib.3. c.13. per tot.* qui alios allegant.

Difficultas est cum cogitatio delicti non stat in puris terminis cogitationis, sed vlterius adest tractatus de delicto committendo, vel etiam medium aliquod facti siue proximum, siue remotum.

In hac difficultate mire inter se se digladiantur scribentes, vt videre est ex Farinac. 275. *quæst. crim.* 124. *num.* 41. *& seq.* Guazzin. *de defens. reorum, tom.2. defens.33. cap.* 24. Cæual. *comm. contra, com. quæst.* 540. Gregor. Lopez *in l.2. tit.31. de las pœnas partita 7. gloss. prima, & seq.* Guttier *pract. quæst. lib.3. q.7.* Clar. vbi addentes *q.*92. & aliis infra alleg.

Ego distinctè procedendo arbitrarer sic posse distingui, vel sumus in delictis atrocibus, quæ etiam aliquando atrocissima vocantur, vel sumus in delictis non atrocibus.

Primo casu, si vltra cogitationem deuentum fuit ad actum proximum delicto; Existimo tunc eadem pœna puniendum esse delictum consummatum, ac conatum ad illud consummandum ita Inquisitor Cantera *in suis quæstionibus criminalibus tangentibus delicta c. 7. de homicidio, num.* 26. & plurimi alij DD. apud Farin. *vbi suprà, num.* 8. & quamuis Farin. *ibidem num.* 37. & Giurba *cons. crim. decisione 46. n.* 37. cum aliis apud ipsos voluerint in hoc casu, etiam quod essemus in atrocissimis non esse locum, nisi pœnæ extraordinariæ. 276.

Attamen nostra opinio sine dubio in Tribunalibus maximè supremis fuit semper practicata.

Sic in nostro Excellentissimo Mediolani Senatu passim Mandatarij qui ad actus proximos pro executione homicidij ipsis mandati deuenerunt furca suspendi mandantur, ex dispositione Nouæ Constitutionis huius Dominij *tit. de pœnis, §. Mandantes.* vbi Dom. Garronus decis. Senatus allegat, quibus addi potest, quod idem Senatus, sic rescripsit Prætori Cremonæ, 11. Decemb. 1598. 17. Nouemb. 1616. & 15. Martij 1625. & aliàs sæpissimè Cassaneus *in consuet. Burgundiæ rubr.1. fol.51. n.7. vers.1.* quia vbi refert aliam similem decisionem Senatus factam anno 1501. ipso existente Vic. Capitanei Iustitiæ Mediolani. 277.

Sic in Senatu Sabaudiæ, quidam fuit furca suspensus, quod de nocte intrauerit domum cuiusdam, & cum baculo percusserat animo eum occidendi, & eius domum derobandi, licèt effectus non fuerit sequutus, vt refert Præses Abauo *in sua praxi crim. §. conatus, n.*16. 278.

Sic in Senatu Pedemontano quidam, quod cum alio tractasset de introducenda peste in vna Ciuitate medio vnguentorum, licet inutilium ad mortem naturalem fuit damnatus vt attestatur Thesaur. Iunior *ad decisionem Patris sui 243 & in sua quæst. forensi 25 num.7. in fine,* vbi alias similes decisiones eiusdem Senatus allegat. 279.

280. Sic etiam obseruatum fuisse in Regno Neapol. attestantur res iudicatæ relatæ, per Afflic. *in Const. Regni, lib. 1. rubr. 12. num. 11.* & Capicc. *decis.* 155.

Et in Tribunalibus Galliæ, ita quoque fuisse in variis particularibus casibus vsu receptum vnusquisque videre potest ex decisionibus relatis à Papon. Arestorum Franciæ, *lib.* 23. *tit.* 10. *per totum.*

281. Si autem versemur quidem in delictis atrocissimis attamen non sit deuentum ad actum delicti proximum, sed tantum ad actum remotum, vel solum tractatum, tunc est locus pœnæ tantummodo extraordinariæ, ita Cantera, Farin & Giurba *locis allegatis*, Castill. *decis. Regni Siciliæ* 186. *num.* 8. & in hoc casu intelligo text. *in l.* 1. *in principio ff. de extraord. Criminibus*, & hoc quidem restringi debet in crimine læsæ Majestatis, vt dixi *tit.* 13. *num.* 53. *remiss. in fine.*

282. Secundo verò casu, cum sumus in delictis non atrocibus, tunc si deuentum sit ad actum proximum, puniri debet conatus pœna extraordinaria, si vero ad actum remotum tantum, & reus non perfecit delictum, quia pœnituit, tunc DD. volunt talem conatum non esse vlla pœna puniendum, ita Cantera *vbi sup.* vers. *Aut loquitur, in delictis non atrocioribus*, & Thesaur. *dicta quæst.* 25. *num.* 3. Menoch. *de arbitr. Iudicum casu* 360. *num.* 9. *&* 10. qui alios referunt.

283. Dubitant tamen scribentes, an crimen veneni tale sit ob quod possit ex conatu solo puniri reus cum deuentum fuit actus proximos; id est, ad ipsam veneni propinationem sed mors non est sequuta. In qua re adsunt duo pulcherrima cons. Horat. Giouagn. videlicet 28. & 29. *vol.* 1. vbi bene materiam hanc cum omnibus DD. ad sua vsque tempora pertractauit.

284. Ego sequendo praxim Senatus nostri Excellentissimi Mediolani dico quod, vel venenatio est simplex delictum non qualificatum aliqua notabili circunstantia, & tunc non est puniendus illius criminis reus eadem pœna, ac si mors esset sequuta, ad hoc probandum possunt allegari omnia cumulata à Giouagn. *locis citatis.*

Sic Senatus noster Mediolani literis datis ad Prætorem Cremonæ, sub die 27. Maij 1627. iussit Paulum Quarantam, quod brassicis coctis venenum miscuerit ad necem vxoris, ex quo ipsa, & nonnullæ vicinæ mulieres fuerunt in vitæ discrimine, damnari in pœnam remi septennalis, & non est dubitandum in eo casu in facto sine dubio adfuisse multas circumstantias minuentes delictum.

Et in casu super quo consuluit Giouagn. vbi supra, reus ille fuit à pœna mortis absolutus, & ad triremes damnatus.

Vel venenatio aggrauatur ex circumstantiis facti illius grauitatem augentibus, & tunc etiam effectu non sequuto mortis pœna reus puniendus esset. 285.

Sic Senatus Mediolani in casu de quo Boss. *de homicidio, num.* 13, damnauit ad mortem famulam, quod Domino suo venenum propinasset, ne si mitius eam puniri mandasset, seruis ansa præberetur in necem dominorum conspirandi ob quam eandem rationem bis in duobus similibus casibus iudicasse Senatum Pedemontanum attestatur Thes. Iun. *in additionibus ad dictam decisionem patris sui* 243. *in fin.* vers. *& in seruo.* 286.

Alia ad hoc potest allegari decisio eiusdem Pedemontani Senatus, de qua ibidem Thesaurus, de eo, qui ex omnib. vni de familia venenum propinauerat, vt ei succederet, licet enim mors non fuerit sequuta, attamen fuit in pœnam mortis damnatus. 287.

Et pariter casus relatus à Claro, *d. q.* 92. ex Igneo *l. si sequens, §. cum ex patre, ff. ad Syllan. n.* 10. hanc eandem distinctionis partem comprobat, refert enim quendam capite fuisse punitum, quod pluries medio veneni conspirasset in mortem agnati sobole carentis. 288.

In his enim omnibus casibus non est dubium, quin ex circunstantiis valde augeatur grauitas delicti, ratione reiterationis, ratione propositi plures occidendi, & ratione scandali.

Quare in hoc crimine veneni, ego arbitrarer non esse vllo modo ab hac distinctione in praxi recedendum, quam etiam in indiuiduo approbasse visus est Thes. Iun. *vbi suprà*, vers. *verùm DD. itali.*

289. His de delictis, in genere præcognitis deueniendo ad Quæstionem nostram, dico quod non est dubium, quin hoc delicti genus sit ex atrocissimis, Præses Abauo *in praxi in §. sortilegium, num.* 95.

Attamen pro constanti etiam arbitror, conatum iunctum, cum actu proximo, etiam si per reum non steterit, quin mors sequeretur in materia maleficij hostilis non posse puniri pœna huiusce Const. Gregorianæ. 290.

Moueor quia in Bulla requiritur quod mors fuerit sequuta, & quidem per modum conditionis, id enim indicant illa verba, *ita læserit, vt ex maleficio vel sortilegio mors sequuta fuerit*, adnot. per Modern. Barbos. *dictione* 183. *n.* 9. inter eius tractatus varios, igitur vt illius Bullæ dispositio habeat locum requiritur purificatio illius conditionis in forma specifica. 291.

Confirmatur hoc idem ex alleg. à Menoch. *dicto casu* 360. *n.* 96. *& seq.* vbi probauit, quod statuto puniente delictum, non punitur conatus ad illud pœna illius statuti.

Bene verum est, quod reus ex simili conatu in sortilegio hostili deberet pœna alia extraordinaria 292.

ordinaria puniri, vt & *suprà* notauimus, & animaduertit Menoch. *loco citato*, *num.* 110. *& seq.*

Sed adhuc dubitari potest, quid si puluis quam habuit sortilegus à dæmone ad mortem inferendam esset inutilis.

293. Ad hæc respondendum est, eodem modo puniendum esse sortilegum, ac si puluis illa vtilis fuisset, quia mens,& propositum distinguunt delicta *l. Diuus Adrianus ff. ad l. Cornel. de Sicariis*, & facit decisio Senatus Pedemontani, de qua supra, de eo qui tractauerat cum alio de Peste introducenda in Ciuitate per vnguenta, quæ tamen reperta fuerunt inutilia.

§. XXXV.

Quomodo Confessarij se gerere debeant cum Sortilegis.

294. IMprimis (quod sæpe monui in aliis titulis) diligenter considerare debet Confessarius, num Sortilegus habuerit errorem in intellectu, nam in hoc casu sortilegus esset Hæreticus exterior, excommunicatus excommunicatione Bullæ Cœnæ Domini, *in primo Canone*, Beloch. *de casib. reseru. p. 2 q. 1. in primo casu Tabellæ Anconitanæ, num. 72. & 73.* Homob. de Bonis. *de Exam. Ecclesiastico, p. 1. tract. 7. cap. 4. q. 19.*

295. Si verò errorem in intellectu minime habuit, tunc animaduertere debet, an Sortilegium sit reseruatum Episcopo loci, nam, vt plurimum sortilegia solent reseruari Episcopis maximè si fiant cum abusu rerum sacrarum, Homob. de Bonis, *de casib. reseru. p. 2. casu 2. in principio*, Beloch. *in simili tractatu, in Tabellis, Anchonitana, Asculana, Calliensi, Feretrana, Pisauriensi, & aliis*, & in hoc casu impetranda est auctoritas ab Episcopo (cui casus est reseruatus) Sortilegum absoluendi, quamuis in hoc prudenter se gerere debeat Confessarius, aliquando enim magis expedit pœnitenti eum

296. personaliter mittere ad superiorem & Episcopum pro absolutione, vt animaduertit Lazar. *de Blasph. quæst. 11. n. 5. & 6.*

Animaduertendum tamen, quod si Sortilegus fuerit ab Inquisitore præuia abiuratione de vehementi absolutus in foro exteriori ab excommunicatione in forma si quam contraxit, &c.

297. Adhuc debet coram Confessario confiteri omnia illa sortilegia, & si sunt reseruata debet Confessarius sufficientem habere auctoritatem à reseruatis absoluendi, sublata enim excommunicatione remanet adhuc peccatum mortale, sacramentali confessione abolendum, vti de Blasphemiis, & aliis criminibus ad S. Officium spectantibus *suprà* pluries docuimus, & aduertit Lazar. *de Blasph. q. 12. n. 82.*

Circa contritionem autem excitandam in sortilego pœnitente, duo præcipuè animaduertere debet Confessarius. 298.

Primum est, circa grauitatem delicti, quæ pœnitenti explicanda omnino est, tum ex prædictis tum ex latè pertractatis à Scort. *in selectis Rom. Pontif. Const. Theor. 65. n. 1. & sequent.* & à Delrio *in suis magicis disquisitionibus*, ad quem in hac materia semper recurrere debet prudens Confessarius.

Secundum est, quod debet ostendere sortilego pœnitenti, magnam Dei Omnipotentis misericordiam, nam Dæmon sæpe solet sortilegos inducere, vt de salute sua omnino desperent Beloch. *vbi suprà. n. 65. & sequentib.* & Homobonus de Bonis, *loco citato*, *cap. 4. quæst. 18.* 299.

Circa Confessionem autem diligenter interrogandi erunt sortilegi, de qualitate Sortilegiorum, abusu rerum sacrarum, & Sacramentorum, de complicibus, de tempore, quo in huiusmodi sortilegiis insorduerunt, de damnis datis medio sortilegiorum, de qualitate mulierum, ad quorum amorem prouocandum facta fuerint sortilegia, an adfuerit pactum expressum cum Dæmone, an actus Apostatici, vt videre est ex Belochio, *vbi supr. n. 70. & seq.* & Homob. de Bonis, *ibidem*, *q. 19.* vers. *Secundò quærendum erit.* 300.

Vlterius Confessarius debet animaduertere ad singula superstitionum genera, & singulas generum species, de quibus latissimè Sanchez *in summ. lib. 1. c. 37. & plurib. seq.* Portel. *in dubiis regularib.* in verbo *Veneficia, & Incantationes*, & Hier. Llamas *in Meth. Curat. Anim. 3. p. c. 3. §. 1. fol. mihi 270. & sequ.* & circa singula earum genera sortilegum pœnitentem interrogare. 301.

Notent autem Confessarij superstitiosam omnino esse cartulam, quam nonnulli pro doloribus viscerum solent portare, in qua est scriptum nomen, Pater, & statim Balthasar nomen filius, & statim Gaspar, & nomen Spiritus Sancti, & illico aliud nomen simile, & ob id cartula prædicta rumpenda & auferéda est sub peccato mortali, vt in indiuiduo huiusce cartulæ cum illis nominibus, dixit Hieron. Llamas, *in Methodo curationis Anim. 3. p. cap. 3. §. 1.* vers. *Quascumque autem cartulas.* 302.

Tandem circa absolutionem Confessarius pœnitentem vrgere debet, vt dæmoni, & omni pacto cum eo inito abrenunciet, vt damna per maleficia illata resarciat, libros sortilegia continentes ad Inquisitores deferri curet, & alia præstare quæ latè prosequitur Beloch. *vbi suprà, n. 71. & plurib. seq.* & Matt. Delrius. *Disquisit. Magic. lib. 6. per totum.* 303.

Tantummodò ad finem præsentis § primò videndum esset, num contra Magicas artes exercentes sortilegia, & similia delicta lata sit aliqua

304. aliqua excommunicatio ipso iure? In qua re, dicendum est, quod non, nam nullus canon, qui sit legitimè receptus, hoc statuit, ita Tolet. *in summ lib. 1. c. 41 n. 3.* Filliuc. *q. moral. tract. 14. c. 6. quæsito 11 n. 97.* Bonacin. qui alios allegat. *tom. 3. eius operum de Censuris in specie disp. 2. q. 2. puncto 38. n. 1. & seq.* qui omnes respondent ad extrauag. Io. Papæ XXII. Incipientem *super illius specula*, impressam in fine tractatus Binsfeld. *de confess. malef. & Sagarum, & in Bullario tom. 1. Constit. 13. dicti Pontificis*, quod non est vsu recepta.

305. An autem ante absolutionem Sortilegi Confessarius exigere ab eo debeat cautionem iuratoriam de similia delicta amplius non committendo, potest dubitari, nam in enormibus delictis tale iuramentum esse à Confessario exigendum, & à pœnitente præstandum dixit Graff *decis. aurearum p. 1. lib. 1. c. 32 n. 15.* & in hoc delicto iuramentum illud, & exigi, & præstari respectiuè debere voluit Beloch. *de casib. reseru. loco sæpiss. suprà alleg. n. 87.* Ego verò in hac difficultate arbitror, totum hoc in prudentis Confessarij arbitrio positum esse, considerata qualitate pœnitentium, & reliquis facti circunstantiis.

306. Secundò examinanda, quoque esset alia non minus vtilis, quam necessaria quæstio, num Confessarius socius criminis sortilegij, possit validè absoluere socium criminis? In qua etiam difficultate breuiter agendo, distinguendum est hoc modo.

307. Aut hæc quæstio tractatur secundùm dispositionem Iuris communis & tunc, licet confessarius non deberet audire confessiones socij criminis, nec eum absoluere secundum D. Thom. *in supplem. 3. partis, q. 20. art. 2. ad primum*, Sot *in 4. dist. 18. q. 4. n. 2.* Homob. de Bonis *de exam. Eccl. p. 3. tract. 13. q. 30. resol. 4.*

308. Attamen si confessiones Socij criminis audiat, validè eum absoluit, ita S. Thom. Sot. & Homob. *vbi suprà*, P. Io. Ang. Bossius, vir doctus, & eruditus *in suo tract. de Priuil. Iubilei, sect. 1. casu 12. n. 2. & 3.* vbi addit talem Sacerdotem, neque peccare mortaliter, si socium criminis sacramentaliter audiat, & absoluat secluso scandalo, & periculo, ne pœnitens ad nouum peccatum excitaretur.

309. Si verò tractetur hæc quæstio in terminis nostri Concilij Septimi Prouincialis Mediolani, clarissimum est socij criminis confessionem à socio minimè posse audiri, verba autem dicti Concilij *in titulo de Sacramento Pœnitentiæ §. qui criminis*, hæc sunt: *Qui criminis alicuius culpæve mortalis particeps fuerit, sciat sibi interdictum munere audiendi Confessiones illorum, quos socios eius criminis, culpæve habuerit*, quod decretum ad quoscumque Confessarios etiam regulares volumus pertinere.

310. Ex quibus Concilij verbis colligitur primo, quod cum non reseruetur casus, sed limitetur Confessarij iurisdictio neque tempore Iubilei licita erit talis confessio, vel absolutio, ita Bonacin. *de Sacram. disput. 5. q. 7. punct. 5. §. 5. n. 10.* Io. Ang. Boss. *in dicto tractat. de priuileg. Iubilei loco supra alleg. n. 17. & seq.*

Colligitur secundò prohibitionem conciliarem comprehendere, quæcunque peccata mortalia, Bonacin. *vbi suprà, n. 11.* Homob. de Bonis *de exam. Eccl. p. 2. tract. 10. q. 30. resol. 6.* licet hoc videatur nimis rigorosum, Io. Ang. Bossio, *vbi suprà, n. 10.* 311.

Colligitur tertò, quod si pœnitens socius criminis bona fide accederet ad Confessarium, & vterque ignoraret prohibitionem Concilij, tunc absolutio teneret, circa quod tamen, videndus est latè de hac re disputans Io. Ang. Boss. *vbi suprà, num. 13. & sect. 3. casu 2. §. 4. per totum.* 312.

TITVLVS XIII.

De Bulla Sanctissimi Pij V. *Si de Protegendis.*

SVMMARIVM.

1 *Constitutio continens maiorem pœnam quam ius ciuile imponat, dicitur condita ad terrorem, secundum Firm.*
2 *Confutatur Firman.*
3 *Constitutio nostra non est condita ad terrorem tantum & eius rationes. & seq.*
5 *Constitutio nostra non extenditur ad personas non nominatas, & seq.*
8 *Constitutio nostra non comprehendit mulierem quæ percusserat clericum qui indicauerat eius virum cursori S. Officij.*
9 *Persona quæ excommunicantur in Bulla, & actiones quæ puniuntur.*
10 *Persona & res in quas prohibentur fieri actiones, & pœna, num. 10. & seq.*
14 *Offendens eum qui fuit Minister S. Officij an ligetur Constitutione, num. seq.*
19 *Quid si offendat intuitu officij, & seq.*
20 *Pulcherrimus casus decisus in magna Curia Neapolitana.*
21 *Nostra Constitutio non comprehendit offendentem ministrum S. Officij electum tantummodo.*
23 *Quid de offendente hos ministros odio priuato, & sequent.*
25 *In dubio an huiusmodi ministri intelligantur offensi odio priuato.*
26 *Ad probandum odium priuatum, quæ requirantur.*
27 *Præsumptio Bullæ quando procedat, & seq. vbi an offendens Officialem S. Officij ex odio priuato*

§. I.

An Bulla nostra potiùs ad terrorem, quàm ad eius executionem condita sit?

COnstitutionem nostram, potiùs ad terrorem conditam esse, quàm vt eius pœnæ executioni mittantur, suaderi potest, ex his quæ tradit Firman. *in repertorio,* in verbo *Bannum. num.* 35. vbi ex Bald. quem allegat *in addit. ad specul. in tit. de sententia*, in verbo *banna*, dixit, bannimenta, & edicta imponentia grauiorem pœnam, ea quam imponit ius commune edita potiùs esse ad terrorem quam ad pœnæ executionem, quod idem etiam docuerunt Gram. *decis.* 36. *num.* 1. *vers. Ratio dubitandi*, Riminald. Iunior *cons.* 327. *num.* 2. *vol.* 3. & Mascard. *de probat. vol.* 1. *conclus.* 162. *num.* 33. At Bulla nostra imponit pœnam, impositam reis læsæ Maiestatis, perterrefacientibus testes, &c. qua certè pœna non punirentur tales de iure communi, seclusa nostra constitutione, igitur, &c. 1.

Verùm doctrina illa Firmani non est vera, & latissimè illam confutauit Grammaticus *dicta decis.* 36. *num.* 1. *& seq. in primo dubio*, vbi etiam dixit quod in alio sæculo Baldus ruminabit de veritate suæ doctrinæ, & quod quotidie contra Baldum in praxi per Iudices iudicari soleat dixit Farin *in suis fragmentis Criminalibus p.* 1. in verbo *Bannimenta imponentia, num.* 1. *& seq.* Doctrina autem illa Firmani cessante, cessat omnis ratio dubitandi in nostra quæstione, & sic dicendum Constitutionem nostram conditam esse à Sanctissimo Pio V. non ad terrorem, sed vt dictæ Bullæ pœnæ executioni mittantur, nam quod Summus Pontifex, voluerit, reos nostræ constitutionis, eiusdem constitutionis pœnis puniri, constat clarissimè ex lect. eiusdem, & clausulis in fine positis, quod autem potuerit eosdem reos, talibus pœnis punire nefas est dubitare, maximè ex traditis in magis dubitabilibus terminis, 53 in Prorege Neapolis à Grammatico qui alios allegat *d. decis.* 36. *n.* 12. vers. *& maximè in Illustriss. Prorege.* 2. 3.

Quod etiam debuerit idem Sanctiss. eosdem reos hisce grauissimis pœnis coërcere colligi potest ex grauitate, & enormitate delicti, & ex

ex Summo fidei fauore, ob quem S. Officium, ab omnibus impedimentis liberum esse conuenit, vti longa oratione ostendit Campeg. *apud Zanchin de Hæreticis, cap.* 31.

4. Confirmatur conclusio ex eo, quod DD. omnes tractantes materiam impedientium officium S. Inquisitionis, verberando v. g. vel perterrefaciendo Inquisitores, consultores, accusatores, &c. omnes se remittunt, ad Bullam nostram, prout videre est ex Simanch. *de Cath. Instit. tit.* 41. Rubr. *de Ministris, & eorum officiis, n.* 11. vers. *Pius V.* vbi Constitut. nostram sanctissimam, & iustissimam appellat Pegna *ad direct. p.* 2. *comm.* 79. vers. *Cæterùm hodie.* Farin. *de Hæresi, q.* 182. *num.* 80. *& num.* 96. Zanard. *in summ. diuin. præcept. lib.* 1. *tit. de fide,* vers. *Tertium verò genus.* Monaldus *cons.* 66. *n.* 23. vers. *Hunc autem deueniendo ad Tertium,* Io. Franc. Leon. *in Thesauro fori Ecclesiastici, p.* 3. *c.* 37. *de Hæresi, n.* 37. Aloys. Ricc. *in suis decis. Curiæ Archiepiscopalis Neapol. decis.* 74. *tom.* 1. & Antonius Sanctarell. *de hæresi, cap.* 11. *dub.* 1. *n.* 150. vers. *Item offendentes ministros,* & in hac quæstione nullum potest esse probabile dubium.

§ II.

An nostra Constitutio possit extendi ad personas in ea non nominatas.

5. BReuiter dicendum Constitutionem nostram minime extendi posse ad personas in ea non nominatas, licèt eadem in persona non nominata militaret ratio, ac in persona nominata.

Probatur conclusio ex communi DD traditione, quod licet ex pluribus causis extensio, de casu ad casum soleat concedi, attamen extensio de persona, ad personam non conceditur, text. *l. si quis ita § penultimo ff. de Testam. tutela,* Aret. & alij *in l. gallus, §. & quid si tantum, de lib. & Posth.* Cæpol, *cons.* 107. *n.* 18. Rol. à Valle *cons.* 56. *num.* 24. *vol.* 3. & alij plurimi citati per Villagut. *de extens. legum in Rubr. de extensione legum exorbitantium, num.* 11. & Farin. *in suis Fragm. Crim. part.* 1. in verbo *Extensio, num.* 277. nec enim à verbis Bullæ maximè in materia pœnali, & ardua est recedendum, cum talem præsumitur habuisse Summus Pontifex voluntatem, qualis ex verbis colligitur vt in puncto Bullæ nostræ *si de protegendis* dixit Riccius *decis.* 74. *num.* 8. *& 9. vol.* 1.

Confirmatur *conclus.* 1. quia vt bene post Bald. Decium, & alios quos allegat, animaduertit Card. Tuscus *Pract. Concl. littera B, conclus.* 2. *n.* 8. quem sequutus fuit Farin. *in suis fragm. Crimin. p.* 1. verbo *Bannimenta imponentia, n.* 8. edicta maleficiis imponentia maiorem

6. pœnam quam faciat ius commune, sunt strictissimè interpretanda, & quidquid in iis non est expressum, censetur omissum, & iuris communis dispositioni relictum, igitur, &c.

Confirmatur secundò, quia in materia stricta, qualis est constitutio nostra nunquam debet subintelligi persona extrinseca, Socin. Senior *cons.* 175. *col.* 9. vers. *Confirmatur, etiam hoc,* igitur nec in Bulla nostra subintelligi potest persona in ea non nominata. 7.

Et ita in Curia Archiepiscopali Neapolitana teste Riccio *in citata decis.* 74. *p.* 1. fuit decisum, Bullam nostram non comprehendere, 8.
mulierem, quæ percusserat clericum, qui indicauerat cursori S. Officij vbi nam esset eius mater, alias de hæreticalibus superstitionibus inquisita ex eo quod Clericus ille, nec erat Accusator, nec testis, nec denunciator, nec minister S. Officij, quæ sunt personæ solæ in Bulla expressæ.

§. III.

De nonnullis considerandis ad Bullæ nostræ intelligentiam.

QVatuor ad intelligentiam nostræ Bullæ, nobis duximus consideranda, primò personæ quæ in Bulla nostra excommunicantur, & pœnis reorum læsæ Maiestatis puniuntur: secundò actiones ob quas puniuntur: tertiò personæ, & res in quas actiones ipsæ fieri prohibentur: quartò pœnæ per nostram Constitutionem delinquentibus constitutæ.

Circa primum Bulla nostra generalis est, 9.
omnes & quascunque personas comprehendens ipsi Constitutioni contrauenientes, & hoc ob dictionem illam *Quicumque* quæ neminem excludit *l. Iulianus ff. de leg.* 3. maximè stantibus verbis sequentibus ampliatiuis, siue cuncta Ciuitas, siue Populus, siue Dominus, Comes, Marchio, Dux, vel potiore titulo Illustris.

Circa secundum quoad personas infra no- 10.
minandas actiones sequentes prohibentur. Primò, *occidere,* Secundò, *Verberare,* Tertiò, *Deiicere,* Quartò, *perterrefacere,* quo ad res verò S. Officij, & personarum nominatarum in Bulla, & infrà, Quintò, *expugnare,* 6. *Inuadere,* 7. *Incendere,* 8. *Expoliare,* 9. *Diripere,* 10. *Interuertere,* 11. *Exportare, Item prohibere ne personæ quæ ex incendio, &c. seruari poterant, & defendi, seruentur, & defendantur,* & quo ad carceres S. Officij, 12. *Effringere,* & quo ad carceratos, 13. *Extrahere,* vel *Emittere,* 14. *Eripere,* vel *recipere,* quo ad carcerandos verò, 15. *prohibere ne carcerentur,* 16. *occultare,* 17. *facultatem fugiendi dare,* 18. *vel id mandare,* 19. *ad quodlibet præmissorum auxilium, consilium, vel fauorem publicè, vel occultè scienter præstare,* 20. Cœtum,

&

& homines ad prædicta facienda *accommodare.*

11. Quo ad tertium plura sunt genera personarũ, & rerum in quas actiones prædictæ fieri prohibentur. Et quidem quoad personas prohibentur hæ actiones fieri. Primò in *Inquisitores, 2. in Aduocatos, 3. Procuratores, 4. Notarios, 5. Ministros alios S. Officij 6. Episcopos munus Inquisitorum in sua Ciuitate, vel Prouincia obeuntes, 7. Accusatorem, 8. Denuntiatorem, 9. Testem in causa fidei, 10. In personas quæ ex expugnatione, &c. defendi & seruari poterant, 11. Carceratum, 12. carcerandum.*

12. Quo ad res verò prohibentur similiter actiones de quibus supra fieri, 13. *in Ecclesias, ædes aliásve res siue publicas, siue priuatas Officij seu ministrorum, 14. libros, literas, auctoritates, Exemplaria, Regesta, Protocolla, Exempla, Scripturas, aliáve Instrumenta publica, siue priuata.*

13. Quo ad quartum pœnæ sunt, *Excommunicatio latæ sententiæ, & omnes pœnæ statutæ in primo capite legis Iuliæ Maiestatis*, in reos criminis læsæ Maiestatis, 3. *traditio Brachio sæculari*, 4. in Clericis, *priuatio omnis benef. & Dignit. &c. & traditio, &c. 5. Priuatio Aduocatorum, 6. confisc. omnium bonorum, & priuatio successionum, &c.*

§. IV.

An offendens eum qui fuit minister S. Officij, puta Inquisitor, comprehendatur in Bulla nostra.

Similem quæstionem ex qua nostra omnino decidi debet, mouent DD. in terminis statuti offendenti Antianos grauem pœnam imponenti. in qua

14. Albericus *l. ordine de public. iudiciis* tenuit statutum loquens in offendente Antiano, vel alios officiales habere locum etiam in offendente officiales, & Antianos finito officio idem etiam tenuit *in tract. statut. in 2. parte q. 20.* Moueturque per text. *in d. l. ord.* quo prouisum est. quod sublato ordine remanet pœna, allegat etiam ad idem text. *in l. fi. ff. de Decur. & l. penult. Cod. eodem titulo*, Albericum autem sequuntur Hypol. de Marsil. *in singulari 179.* Viget statutum, Io. Igneus *in l. si quis in graui §. de his ad Syllanian.* & alij latissimè relati per Franc *decis. 403 num. 2. & seq.*

15. Sed contra Albericum tenuit Romanus *in d. l. si quis in graui §. de his*, & alij etiam DD. relicto Alberico Romani opinionem sequuntur quos allegat, & sequitur Franc. *decis. 403. num. 5. & 6.* & Caball. *resol. crimin. Centuria 2. resol. 111.* vbi opinionem hanc dicit esse communem, & Paulus Bellon *de Potestate eorum quæ fiunt incontinenti, lib. 2. n. 6. vers. contraria opinio.* Pro resolutione igitur,

Dico primò simpliciter loquendo offendens ministrum Sancti Officij iam officio functum non comprehenditur sub dispositione nostræ Constitutionis Hanc conclusionem in necessariam consequentiam tenere debent omnes, qui opinionem Romani sequuntur probaturque conclusio iisdem rationibus quibus comprobatur opinio Rom. &c. 16.

Primò quidem, quia qualitas dicta à verbo, debet intelligi secũdum tẽpus verbi, *l. in delictis §. si detracta de noxal. l. quod constitutum de militari testamento*, quem text. Bald. & Ang. hoc modo sumunt, cui non conueniat Priuilegium: At verba nostræ constitutionis non conueniunt, eo quia actu officialis non est, nam veritati repugnat, finito officio adhuc officialem esse, & talem manere, aliud enim est officialem, & Ministrum esse, aliud officio & ministerio iam functum esse, *arg. text. in l. si verò soluto Matrimonio.* vti etiam dicebat Bell. *vbi suprà*, vers. *Primò ob vulgatam regulam*, igitur, &c. 17.

Secundò conclusionem nostram mirificè probat textus, *in cap. 1. de Vasallo*, qui contra Constitut. Lothar. in quo text. dicitur, quod si Vasallus est à Vassallagio liberatus, non tenetur Dominum vt prius defendere. Item non offendere, si tamen offenderet non punitur ea pœna, qua puniretur si Dominum offendisset, sed alia iudicis arbitrio; igitur nec offendens eum qui aliàs fuit Minister Sancti Officij puniri debet illa pœna, qua puniretur si Officialem, & Ministrũ S. Officij offendisset.

Tertiò probatur conclusio ex verbis Bullæ nostrę, quæ dum de offendente Episcopum loquitur, requirit in Episcopo actuale ministerium S. Officij, ibi autem Episcoporum id munus, id est Inquisitoris, in sua diœcesi, aut prouincia obeuntium, igitur idem actuale ministerium requiritur in Inquisitoribus, & in aliis Ministris Sancti Officij & hoc ob naturam alternatiuæ, aut Episcoporum quæ est, vt verba posita in vna eius parte, interpretentur, & declarent verba alterius partis, vti docuere Ias. *l. si is qui pro Emptore, n. 49. de vsucap.* Socin. Senior *cons. 13. n. 9. lib. 3.* & Decius *cons. 95. col. 1.* Menoch. *cons. 122. n. 3. vol. 2.* 18.

Et ad text. *l. ordine, & l fin. & pen.* supra allegatos pro opinione Alberici respondit Franc. *dicta decis. 403.* & Bell. *dicto cap. 7. num. 5.* vers. *Rerum prædicta*, & Caball. *dicta resol. 111. num. 3.* quod procedunt fauore illius qui se Magistratu abdicauit, nam illi idem honor debet exhiberi, non autem in odium alterius, prætérquã quod illæ leges possunt procedere in suis casibus singularibus, nec ob id trahendæ sunt in consequentias alias.

Dico secundo, si offensio esset facta Ministris Sancti Officij iam ministerio functis, intuitu 19.

tuitu tamen, & contemplatione officij præteriti, vel gestorum tunc sine dubio talis offendens incurreret pœnas nostræ Constitutionis. Pro hac conclusione faciunt tradita latissimè per Parif. de Put. *de Syndicat.* in verbo *remotus ab officio*, vers. *an statutum de offendente.* vbi, quod offendens officialem ab officio remotum puniri debet, pœnis statuti punientis offendentem officialem, si illam offensam mei faciat occasione officij præteriti, idem etiam docuit Mastrill. in suis comment. ad indultum generale, *c.* 36. *n.* 10. vers. *Amplia* 3. & vers. *& licet contrarium*, vbi quod indultum generale excipiens cædem officialis Regalis habet locum in occidente officialem remotum, sed intuitu officij.

20. Et cùm hæc quæstio incidisset in facto, in quodam qui occiderat quendam actuarium, post octo menses à die officij præteriti, magna Curia iudicauit, talem reum non posse gaudere beneficio indulti prædicti, teste Franco. *dicta decis.* 403. *n.* 1. qui licet *in fin.* dicat Sacrum Consilium iudicasse contrarium, attamen etiam ibi dicit, à dicta sententia pendere reclamationem ad consilium collaterale, quæ causa non fuit, inquit ipse, expedita ob fugam Rei à carceribus, bene verum est, quod Frãcus inclinat in sententiam magnæ Curiæ, quam latissimè defendit à *num* 6. vers. *Sed quia in præsenti casu vsque ad finem*, opinionem Parif. de Puteo *de qua suprà.*

Neque obstat si dicatur quod hoc modo constitutio nostra quæ pœnalis est extenderetur contra iuris reg.

Nam respondetur quod cum ratio in constitutione nostra expressa *ibi* qui tantum nefas in odium, & contemptum huius officij commiserit, & non expressa, quæ est libertas S. Inquisitionis quæ tamen non obscurè colligitur ex procemio dictæ constitutionis, militent in casu, & terminis nostris, conclusio nostra non dicitur extendere constitutionem nostram, sed declarare, & ea quæ sunt stricti iuris recipiunt interpretationem declaratiuam. ita in similibus terminis respondit Franc. *d. decis.* 403. *n.* 9. *in fin.* Et ex hoc etiam responderi.

Secundo respondetur quod talis offendens dicitur offendere ministrum S. Officij, & sic includitur, &c.

§. V.

An nostra constitutio habeat locum in offendente Ministrum S. Officij electum tantùm.

QVæstio hæc formari potest in Inquisitore qui post literas à Summo Pontifice, vel Sacra Vniuersali Romana Inquisitione obtentas, quibus super hæretica prauitate tali loco delegatur, debet literas suæ delegationis præsentare Regi, vel Principi illius loci, Capitulo maioris Ecclesiæ, vel etiam consistorio Ciuitatis, vti tradiderunt Simanch. *de Catholic. Instit. titul.* 44. *num.* 1. & Pegna *in Director. parte tertia, comm.* 1. *in principio.* Quæritur igitur an talem Inquisitorem electum ante literas Regi præsentatas offendens Constitutionis nostræ pœnis subdatur, qua in re breuiter

Dicendum quod non: Moueor primò ex pulcherrima traditione Baldi per illum text. *l. sed & milites* §. *Quæsitum de excusatorum*, vbi dixit quod priuilegium concessum ratione officij requirit officium in actu, nec sufficit habitu tantum, sed Inquisitor, ante præsentationem prædictam habet officium habitu tantùm, non actu igitur. 21.

Secundò Moueor, quia ante commissionem, & delegationem ipsius præsentatam commissio illius non sciebatur, igitur non potest dici offensus Inquisitor.

Tertiò, Quia in terminis, quod in exceptione facta ab Indulto Generali Philippi III. Hispan. Regis de occidente Official. Reg. non includantur occidentes officiales electos, ante literarum suarum præsentationem ob supradicta fuit decisum in Sacro Regio Consilio Neapol. teste Franco *decis.* 326. *per tot.* & docuerunt Caball. *in suis resol. Crim. Centuria* 2. *casu* 148. *num.* 7. & Mastrillus latissimè ad Indultum Generale eiusdem Regis, *c.* 36. *n.* 23. vbi latè alios DD. allegat. 23.

§. VI.

An hosce Ministros offendens non intuitu S. Officij, sed ex odio priuato incurrat pœnas nostræ Constitutionis.

BReuiter dicendum est, quod non. Probatur conclusio primò ex verbis Bullæ nostræ ibi, qui tantùm nefas in odium, & contemptum S. Officij admiserit, igitur ex priuata inimicitia Ministros S. Officij offendens, non incurrit pœnas nostræ Constitutionis quod illis verbis videtur annotasse Farin. *de heresi, quæst.* 180. *num.* 80. *in fin.* 23.

Secundò probatur conclusio ex his quæ docuerunt DD. de offendēte officialem Principis, qui licet incurrat Crimen læsæ Maiestatis, Rol à Valle *cons.* 88. *n.* 2. *lib.* 2. & Decian. qui alios allegat, *cons.* 18. *num.* 317. *vol.* 1. tamen hoc intelligitur si hoc fiat contemplatione Officij, secus si ex odio, & inimicitia priuata Ann. *cons.* 97. *num.* 2. *lib.* 1. Do. meus Oddus *cons.* 88. *vol.* 1. Farin. *de delictis & pœnis, quæst.* 17. *num.* 40. & de Crimine læsæ Maiestatis, *quæst.* 112. *num.* 150. *& seq.* & Honded. *cons.* 105. & 108. *vol.* 1. 24.

Sic

Sic etiam in terminis Regij Generalis indulti excipiētis cædem Officialis Regij, quod in dicta exceptione minimè comprehenditur officialem occidens ex odio priuato docuerunt pluriésque decisum attestantur Franc. *decis.* 326. & Mastrill. *ad dictum Indult. cap.* 36.*n.*21. Similiter etiam excommunicatio Bullæ Cœnæ Domini lata *c.in.*9. contra offendentes illos qui ad Romanam Curiam veniunt non, vt venientes ad Apostolicam Sedem, sed vt particulares inimicos, vti plura allegando probauit Leonard. Duad. *ad Bullam Cœnæ, lib.* 2.*can.*9.*q.*32. igitur,&c.

25. Dubium tantummodò potest hîc esse, an in dubio Ministri S. Officij præsumātur offensi vt tales, & in odium S. Tribunalis? an verò vti particulares inimici, & ex odio particulari? in qua difficultate

Seclusa dispositione Bullæ nostræ dicendum esset, quod in dubio præsumuntur officiales,& ministri offensi ex odio particulari,& hoc ad excludendum maius delictum vti pluribus aliis cumulatis, docuerunt Farin. *de crimine læsæ Maiestatis,q.*112.*num.*154. Mastrilius *ad indultum Regium, cap.*36. *num.*22. qui alios allegat, quidquid ex Boss in contrarium dixerit Bursat.*cons.*148.*n.*15.*in fin.vol.*2.

At attenta dispositione Bullæ nostræ si versemur, in offendente qui fuerit in Sancto Officio indiciatus, denunciatus, vel punitus pro aliquo delicto spectante ad dictum Tribunal vel in aliquo consanguineo, seu affine talis inquisiti, &c. Clarissimum est, quod offensa prædicta intelligitur, & præsumitur facta intuitu, & in contemptum S. Officij probant hoc verba textus, ibi: *Nemo autem expurgationem habere, aut causam vllam proponere, vel prætendere possit, qui tantum nefas in contemptum, & odium huius officij admiserit, nisi contrarium per claras probationes docuerit se fecisse.*

Ex quibus verbis manifestissimè colligitur præsumptionem in prædictis casibus esse contra reos sic delinquentes.

Et si aliqua causa particularis per tales offendentes allegetur ad hoc vt ex illa possint pœnas nostræ Constitutionis euitare, tria copulatiuè probare debent.

26. Primò, probari debet, quod causa allegata sit nota offendenti, Do meus Odd. qui alios allegat *cons.* 88. *n.*96. qui respondit in puncto & terminis statuti Lucensis punientis acriter offendentes Aduocatos.

Secundò, probari debet, quod offendens ex causa illa sit motus ad offendendum, Odd. *vbi suprà, n.*97. Tertiò deniq; causa non debet esse leuis, sed iusta, & legalis, quamuis enim qualibet causa, etiam leuis, sufficiat ad euadendam pœnam pacis, vel treguę ruptæ, vti tradidit Nicol. Moron. *de pace, & tregua, c.*113. & Hercul. *de cautione non offendendo c.*13.*n.*15. attamen illud procedit, quo ad euadendam pœnam conuentionalem inter partes ex consensu stipulatam, secus quoad pœnam à statuto, lege, vel constitutione, qualis nostra est, impositam. ita docuere alios latissimè referentes Mascard. *de probat. concl.*1157. *sub n.*18. *vol.*3. & Do. meus Odd. *vbi suprà, num.*98. & 99.

Addi etiam potest, quod causa illa iusta non debet esse procurata ab offendente, quia hoc esset fraudare nostram constitutionem.

Præsumptionem quoque Bullæ existimarem procedere, in offendente tales ministros, qui sit, vel esse probetur suspectus de fide vehemēter vel violenter, & multo magis, si sit hęreticus, nam cum nullus delinquere præsumatur sine causa, hîc autem, ex vna parte, adsit mala qualitas vitæ offendentis, ex alia ministerium S. Officij in offensum, ob quod solent tales ministri odio haberi ab hæreticis, & de hęresi suspectis, in consequentiam probabilissimam deduci potest talem offensam, non ex odio priuato sed à contemptu S. Officij processisse, & Bullam nostram in tali casu locum sibi vindicare. 27.

Si autem versaremur in aliquo, bonæ vitæ, & famæ in materia fidei, qui nec indiciatus, nec denunciatus, nec punitus vnquam fuisset in S. Officio, quique nec aliqua affinitate, vel consanguinitate esset vlli in S. Officio indiciato, &c. coniunctus, & iste talis aliquem qui fuisset in hoc Tribunali accusator, denunciator, vel testis, vel etiam aliquem Ministrum S. Officij maximè ex inferioribus offendisset, certè in hoc tali existimarem cessare debere præsumptionem Bullæ nostræ (& hoc saluo semper saniori, ac veriori iudicio, maximéq; Eminentiss. DD. Card. Suprem. Inquisit.) & in hoc casu, si Inquisitor prætenderet talem offendentem punire, & esse de foro suo existimarem ipsi Inquisitori onus incumbere probandi talem offensam fuisse factam in contemptum S. Officij, ob vulgatam DD. traditionem quod qualitas tribuens Iurisdictionem est probanda saltem summariè Abb. Butrius, & Felin. in cap. *si clericus. de foro compet.* Geminian. in cap *Romana* §. *contrahentes, de foro competenti, in* 6. & post Curt. Iuniorem, & alios quos allegat Aloys. Ricc. *in praxi fori Ecclesiastici resol.*546. *n.*1. vbi etiam de communi attestatur. 28.

Bene verum est, quod sufficeret probari illam qualitatem ab Inquisitore per coniecturas, ex traditis per Farin. *de crimine læsæ Maiestatis, q.*112.*n.*154. & Mastrill. *ad indultum dicto c.*36.*n.*22. qui alios allegat; An autem offendens ministros S. Officij ex odio priuato, possit ab Inquisitoribus puniri, videatur latissimè disputans articulum hunc; Ioseph. Sess. *de inhibit. Iustitiæ Arragonum, cap.*30. §. 1. *à num.* 121. *vsque ad finem.*

§. VII.

De intellectu Bullæ in illis verbis, per claras probationes.

29. CVm clara probatio dicatur illa, quæ fit per testes, vel per facti euidentiam, Mascardus *de probat. in prælud. quæstione quarta, numero quinto*, dubitari in casu nostro potest, num per supra scripta verba Bullæ excludatur præsumptiua, & coniecturalis probatio? In qua re

30. Dicendum sufficere probationem præsumptiuam,& coniecturalem, quod probari potest ex eo, quod præsumptio sit vera, & propria probatio, vti post DD. *in de probat.* demonstrauit Merenda *controu. Iuris, lib. 5. cap. 39. num. 11. & sequentibus*, & lex de probat. loquens, debet etiam de præsumptiua intelligi, ne dicamus legem suam probationem excludere, vti post Bero. *in Rubr. de probat. n.* 47. vers. *Si vero à lege*, voluit in casu pulcherrimo Eugen. *cons.* 82. *n.* 24. *vol.* 1. igitur à verbis Bullæ nostræ minimè excludi debet probatio præsumptiua,& coniecturalis.

31. Et quamuis hæc videantur procedere in præsumptione legis, & Iuris, & non in præsumptione hominis tantum, ex his quæ docuit Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *quæst.* 36. *num.* 10. *& sequentibus*; Attamen quod etiam hominis præsumptio, dummodò leuis non sit, sit vera,& propria probatio, docuerunt Bero. *vbi suprà, n.* 42. & ante eum Bald. *in addit. ad specul. in titulo de præsumpt.* §. *species*, in verbo *an præsumatur*, vers. *Præsumptio est talis*, quos in terminis decreti Ducalis, perhibentis in fractione treguæ posse allegari nouam causam, nisi legitimè,& per euidentiam facti probetur, sequutus fuit Eugen. *in dicto cons.* 82. *n.* 37. *& sequentib. vol. primo.*

32. Solummodò in hac re duo videntur difficultatem facere, alterum est, quod cum probatio requiratur in vim conditionis, tunc appellatione probationis licet venire possit præsumptio Iuris,& de iure, attamen nullo modo veniunt præsumptiones Iuris tantùm, nisi natura rei probandæ aliter probari non posset, nec præsumptiones hominis vt patet ex traditis latissimè, per Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *quæst.* 37. *per tot.* Alterum est, quod præsumptiua probatio, non videtur habere locum, cum requiratur probatio clara, vel euidens, ex traditis per eundem Menoch. *ibid. q.* 38. *per tot.*

33. Verum prædicta non obstant, nam quoad primum falsa omnino est Menochij sententia confutaturque primo per text. *l. licet Imperator de leg.* 1. vbi dicitur à regula ibi firmata recedi non posse si non sit euidens voluntas testatoris, ex quo colligitur probationem requiri in vim conditionis, & tamen I. C. ibi & post eum interpretes satis esse existimant de voluntate per coniecturas constare.

Secundò confutatur sententia Menochij, ex *l. fin. Cod. de Nouat.* vbi Imperator statuit nouationem hodie non fieri, nisi partes specialiter remiserint priorem obligationem, & expresserint secundam pro prima se eligere, & tamen communiter docent Doctores huic legi sufficienter satisfieri per coniecturalem, & præsumptiuam probationem, licet textus loquatur per verba specialiter, & expresserint, vti videre est apud Menoch. *de præsumpt. libro tertio, præsumptione* 135. & Paul. Bellon. *de Potest. eorum quæ fiunt incont. lib.* 1. *cap.* 160. *num.* 1.

Et ita contra Menoch. tam ex prædictis, quàm ex aliis tenuit Merend. *Controuer. Iur. libro quinto, dicto cap.* 39. *num.* 16. *& sequentibus*, & Eugen. *in dicto cons.* 82. *num.* 24. *& sequentibus.*

Quoad secundum vero etiam contra Menochium tenendum est, prout etiam contra illum tenuit Merenda *vbi suprà, num.* 20. *& seq.* vbi probat præsumptiuam probationem venire appellatione probationis veræ, legitimæ, & euidentis, quod etiam ex iuribus allegatis clarissimè colligi potest. 34.

§. VIII.

An omittens obuiare actionibus per Bullam nostram prohibitis incurrat pœnas eiusdem.

PRæmittendum est, quod duplex est omissio, altera purè negatiua, quæ nullum habet positiuum influxum, physicum, seu moralem in effectum, vt cum quis videt Ministrum Sancti Officij offendi, & non impedit. Altera est omissio, quæ non est purè negatiua, sed positiuum habet influxum, vt occultare arma Ministrorum, ne se possint defendere, Hoc supposito. 35.

Dico primò, omittentes obuiare actionibus prohibitis per Bullam omissione purè negatiua, non incidunt in Bullæ nostræ pœnas. Probatur primo, quia Bullæ nostræ virtute prohibetur, actus purè positiuus, vt occidere, rapere, retinere, occultare, comburere, &c. at non obuiare criminibus, per Bullam prohibitis cum possit, & debeat, est actus negatiuus purus, ergo non comprehenditur sub Bulla nostra, quoniam in pœnalibus verba sunt strictè interpretanda cap. *odia de reg. Iur. in sexto.* 36.

Neque obstat, quod qui potest hominem à morte liberare, non liberat, illum occidit, cap. *sicut dignum*, §. *illi etiam. de homicidio*, & indicium societatis occultæ contra illum oritur, qui cum possit manifesto facinori obuiare 37.

re definit. cap. *non inferenda* 23. *quaest.* 3. cap. *qui potest*, & cap. *quanta in fin. de sent. excom.* non obstat, inquam, quia iura illa loquuntur imputatiuè, seu interpretatiuè, & non secundum veritatem, at intellectus interpretatiuus nō habet locum in constitutione pœnali, ita in parum absimilibus terminis ad dicta iura respondet Leonard Duardus *ad Bullam Cœnæ, lib. secundo, Can.* 9. *quaest.* 8. *num.* 14. vers. *Ad primum.*

38. Secundo probatur principalis conclusio à simili, quia in Bulla Cœnæ Canone 9. Excommunicantur, qui venientes, & recedentes à Sede Apostolica interficiunt, mutilant, &c. & in prædicto Canone non comprehenduntur non obuiantes illis criminibus vti latissimè probauit Leonardus Duardus *in dicto Can.* 9. *quaest.* 8. *per totam*, igitur nec tales non obuiantes comprehenduntur sub dispositione Bullæ nostræ.

39. Dico secundò, non obuiantes actionibus prohibitis per Bullam omissione non pure negatiua, sed positiuum, vel moralem influxum in actiones prohibitas habente, vt auferendo arma à Ministris Sancti Officij ne se possint defendere, &c. comprehenduntur sub dispositione nostræ Bullæ, & pœnis in ea contentis puniri possunt. Probatur primò, quia tales sine dubio sunt fautores, vel auxiliatores occidentium, &c. vti etiam dixit Duardus *loco proximè allegato, num.* 10. at auxiliatores, & fautores comprehenduntur in Bulla, vt ex eius verbis patet, ibi, *seu aliàs auxilium, consilium, vel fauorem*, &c. igitur, &c.

Secundò probatur ex verbis Bullæ, ibi, *seu, qui*, &c. *etiam inermis siue capiendi, siue comburendi, siue supprimendi causa fuerit.* At non obuians per actionem habentem positiuum influxum, siue physicum, siue moralem potest esse causa capiendi, &c. igitur, &c. Maximè stante illo verbo *inermis*, ex quo Papa videtur innuere, non esse necessarium influxum, positiuum in captionem, combustionem, & cætera, sed sufficere moralem, qualis influxus inermis delicto assistentis, & aliquid agentis, quo delinquentes animosiores, vel tutiores reddat.

De non obuiante delictis vide Farin. *de indic. & tort. q.* 51. *per tot.*

§. IX.

An ratum habens crimina per Bullam prohibita subdatur pœnis illius.

40. PRæmittendum est, quod Ratificatio est alicuius facti comprobatio meo nomine gesti, sed à me non mandati. Dixi *meo nomine*, quoniam frustrà ratum habemus, quod nostro nomine gestum non est, text. *est in Cap. ratum. de reg. Iur. in sexto*, & notat Bart. *lege prima* §. *Sed, & si quis ff. de vi, & vi armata*, dixi etiam *comprobatio*, quæ duobus modis fieri potest, vel verbis, vt si quis dicat, rem gratam mihi fecisti, vel factis, vt donando aliquid delinquenti, vide Farin. latissimè hæc declarantem *de Consultoribus, quaest.* 135. *num.* 43. *& pluribus seq.*

Præmitto secundò, quod ratificatio non est simpliciter mandatum, & in rei veritate, sed per fictionem Iuris, vti dixit Capra *conclusione* 54. *numero quinto*, & Suarius *disputat.* 44. *sectione tertia, numero* 26. *de censuris*, & Leonardus Duardus *ad Bullam Cœnæ, libro secundo, canon* 9. *quaestione septima. numero octauo, & nono*, non enim ait Suarez. Ratihabitio habet illum influxum in effectum, & delictum quem habet mandatum, vt consideranti, cuique apparere potest. Hisce suppositis, 41.

Dicendum, Ratificantem non comprehendi sub dispositione Bullæ nostræ. Probatur ex eo quod in Bulla nostra verba sunt propriè intelligenda cum sit pœnalis vt per se patet at cum in aliqua dispositione, vt verbi gratia, in statuto verba sunt strictè, & propriè intelligenda, tunc statutum illud, vel illa dispositio de Malef. & mandante loquens, non habet locum in ratificante, vti plurimis cumulatis docuere plurimi DD. quos allegat, & sequitur Farin. *de Consultor. quaest.* 135. *num.* 71. igitur, &c. 42.

Quod maximè habet locum in casu nostro, in quo Bulla nostra auget iuris communis pœnam committentibus delicta ibi prohibita, iuxta allegata per eundem Farin. *dicta quaest.* 135. *n.* 128.

Et ita etiam in terminis excommunicationis latæ in Bulla Cœnæ, *can.* 9. contra occidentes, &c. venientes ad Sedem Apostolicam, quod non comprehendat ratificantes latè defendit Duardus, *ibi quaestione septima, per totam.*

§. X.

De non obstante, cum ex iustitia teneatur, an in Bulla nostra comprehendatur.

PRæmisi supra dupliciter contingere posse aliquem non obstare, vno modo per omissionem purè negatiuam, altero modo per omissionem habentem influxum positiuum vel moralem in effectum, nunc addo cum Suarez *de censuris, disput.* 45. *sectione quarta*, & aliis infra citandis, quod iste non obstans omissione purè negatiua, vel tenetur ex iustitia obuiare delicto, qualis est Iudex, filius 43.

lius cum videt Patrem offendi, seruus, &c & similes de quibus latè Farin. *de indic. & tort. quæst.* 51. *num.* 26. *& pluribus seq.* vel non tenetur ex iustitia obuiare delicto, sed tantùm ex charitate vti loquuntur Theologi qualis est quilibet extraneus dum videt aliquem extraneum offendi. hoc præmisso.

44. Dicendum quod non obuians delicto, cum teneatur ex iustitia, comprehenditur sub dispositione Bullæ nostræ, secus de non obstante, qui non tenebatur ex iustitia sed solùm ex charitate. Probatur conclusio nostra, quia talis non obstans moraliter influit in effectum, & propterea non obstans homicidio cum possit & teneatur ex iustitia, efficitur irregularis, secundum communem opinionem DD de qua Suar. *vbi suprà, num.* 5. *vers. Dico secundò*, Henriq. *in summ. lib.* 14. *cap.* 12. Sayrus *de Censur. lib.* 7. *cap.* 4. *num.* 3. Coninch. *de Sacram. disput.* 18. *dub.* 7. *num.* 71. & Bonacin. *de censur. disput.* 7. *quæst.* 4. *punct.* 8. *concl.* 5. *num.* 37. At moraliter influens in effectus, & actiones per Bullam prohibitas, quoniam dicitur fauere actiones illas facientibus, comprehenditur, & ligatur dispositione Bullæ nostræ, igitur etiam talis non obstans, &c.

45. Dixi secus esse si talis non obstans, non tenetur ex iustitia obstare, sed ex sola charitate, nam tunc procedunt dicta *suprà, in prima conclus. quæstione, de hac materia, & ibi* dicta confirmantur, ex eo quod talis non obstans nullum habet influxum, neque physicum, neque moralem in actiones prohibitas, vnde etiam non obstans homicidio, cui ex sola charitate obstare tenetur non fit irregularis, vti docuerunt Suar. Sayr. Bonac. & alij *locis sup. alleg.* igitur in Bulla nostra non comprehenditur.

46. Neque obstat si dicatur, quod non obstans, qui ex sola charitate tenetur, dicitur delinquenti fauere, cap. *quanta de sent. excomm.* & docuerunt Marius Alterius *de censuris, lib.* 5. *disput.* 12. *cap.* 6. vers. *De hac quæst.* & Leonard. Duardus, *ad Bullam Cœnæ, lib.* 2. *canone* 11. quæst. 19. *per totam*, vbi dixerunt generaliter, non prohibentem Antistitem percuti, cum possit, incidere in excommunicationem Bullæ Cœnæ, latam illo Canone 11.

Non obstat, inquam, quia ad incurrendam censuram latam in mandantes, &c. vel præstantes fauorem, auxilium, &c. requiritur moralis, vel physicus influxus in actionem prohibitam, vti pulcherrimè, & magistraliter docuit Suar. *de censur. disp.* 21. *sect.* 2. *in vndecima Censura, n.* 71. vers. *Denique add. extensio.* at non obuians, qui ex iustitia non tenetur non influit vt *suprà* dixi, igitur, &c. & ad cap. *quanta* respondetur, vti etiam *suprà* respondi, non obuiantem, præstare fauorem, interpretatiuè, quod colligitur ex verbo illius text ibi *Interpretamur*, non autem verè, & realiter, at intellectus interpretatiuus non admittitur in dispositione strictè intelligenda, vt supra latè dixi de ratificante, igitur.

Secundò respondetur dictum text intelligi debere de non obstante obligato ex iustitia obuiare percussioni clerici, nam talis incurrit censuram, Can. *si quis suadente diabolo*, non autem intelligi de non obuiante, qui obuiare non tenetur, & ita illum text. intelligunt Molina *de Iust. & Iure, tom.* 4. *disput.* 33. *membro* 5. *num.* 6. & Bonacina, qui alios allegat, *de Censuris. disput.* 2. *q.* 4. *punct.* 3. *concl.* 2. *n.* 5. vers. *Neque obstat*, cap. *quantæ*. 47.

Ad traditionem autem Alterij, & Duardi respondetur, quod si intelligitur de non obstante, qui ex iustitia tenetur obuiare, tunc vera est illorum traditio, si verò intelligitur etiam de non obstante obligato tantùm ex charitate, eorum traditio manifestè reprobatur, ex dictis *suprà*, & ex alleg. *in quæst. de Ratificante.*

§. XI.

De illis verbis Bullæ, siue aliàs auxilium, consilium, vel fauorem, *&c.*

PRo intellectu horum verborum, & quomodo inter se differant, & etiam à mandato, vide latè hac de re tractantem Farin. *de Consultor. &c. q.* 129. *num.* 1. *& plur. seq.* vbi de auxiliatoribus, & Consultoribus, *& n.* 41. vbi de fautoribus, & Leonard. Duardus, *ad Bullam Cœnæ, lib.* 2. *Can.* 11. *quæst.* 17 vbi latè de hac re, & Marium Alterium *de censuris, lib.* 5. *disput.* 12. *cap.* 6. vers. *seu præstantes eis auxilium, fol.* 629. & vers. *consilium, fol.* 630. & vers. *vel fauorem, fol. mihi* 632. 48.

Notanda tantummodò sunt verba illa, *auxilium, &c. in quolibet prædictorum scienter præstiterit.* Ex quibus colligitur Bullam punire non auxilium simpliciter, quo casu caperetur auxilij nomen largo modo, sed punire auxilium respectu certi actus, in quolibet prædictorum, quo casu constitutio nostra debet intelligi de fautore, & auxiliatore in ipso delicto, 49.
non autem post delictum, ita Farin. qui alios allegat *de consultor. q.* 132. *num.* 41. *&* 42. & Leonard. Duard. *loco allegato, n.* 6. Alter. *vbi suprà*, vers. *secundò, quæret aliquis.*

Et sic Bulla nostra comprehendit tantùm fautores, & auxiliatores in actionibus in Bulla prohibitis, non autem auxiliatores, &c. post actiones prohibitas perpetratas, & ita in Bulla comprehenderetur, opem dans occisori, vulneratori, &c. in occisione, ipsa, & vulneratione, secus post.

***

§. XII.

§. XII.

De illis verbis Bullæ, licèt nemo occisus, nemo verberatus, nemo extractus, emissus, vel ereptus, nihil effractum, succensum, direptumve, nullum denique damnum re ipsa sit sequutum, &c.

50. EX his verbis Bullæ nostræ colligitur, quod in delictis in ea prohibitis punitur affectus, & conatus, non sequuto effectu, quod passim admittunt DD. in crimine læsæ Maiestatis, & in aliis atrocissimis delictis latissimè Farin. *de crimine læsæ Maiestatis*, *qu.* 116. *num.* 147.

51. Solummodò hoc loco dubitari potest an sola machinatio, & solus conatus puniri debeat in hisce criminibus pœna Bullæ nostræ, an vlterius etiam requiratur quod sit deuentũ ad aliquem actum exterius? in qua re breuiter

52. Dicendum, quod requiritur aliquis actus externus, vt possit conatus, & affectus puniri pœnis nostræ constitutionis. ita in casu cap. *fælicis de pœnis in* 6. qui est de insequentibus, capientibus, & c. Cardinales, docuerunt, Archid. *n.* 10. & Io. Andr. *in princ.* & Gemin. *ibid.* *n.* 5. & in crimine læsæ Maiestatis docuerunt Menoch. *de Arbitr. Iudicum casu* 360. *n.* 24. *& seq.* & Farin. *vbi suprà n.* 152. & 154. vbi attestatur de communi opinione DD.

An autem actus illi exteriores debeant esse proximi delicto, an sufficiat si sint remoti?

53. Dicendum, quòd cum simus in dispositione odiosa, & pœnali, actus illi debent esse proximi delicto. Conclusionem hanc probat pulcherrima traditio Baldi *in cons.* 356. *Statuto Ciuitatis Placent. vol.* 1. vbi voluit Statutum Placentiæ quo punitur qui nixus est carnaliter cognoscere mulierem intelligi de actu proximo. quod, & latè probauit Menoch. *de Arbitr. Iudic. dicto casu* 360. *n.* 115. *& seq. & n.* 119. vbi quod illa Baldi traditio non haberet locum si statutum prohiberet, attentare delictum per verba negatiua, pro vt faciunt Constitutiones Mediol. tit. *de pœnis* cap. *Mandantes*, quibus cauetur posse pœnitere mandati delicti, si modo delictum nec factum, nec attentatum est: nam tunc ait Menoch. statutum intelligi debet etiam de actu remoto, nam cum totum negatur, & pars *l. hoc genus de Condit. & demonstr.*

Quid autem in crim. læsæ Maiestatis sit dicendum videndus est Farin. *d q.* 116.

§. XIII.

An Mandans qui mandatum reuocauit subdatur pœnis nostræ Bullæ.

COmmunis Regula Doctorum est, quod mandans reuocato mandato, non tenetur, etiam si Mandatarius post reuocationem dicti mandati delictum commiserit Gomez. *variar. resol. tom.* 3. *cap. de homicidio num.* 40. Menoch. *de arbitrariis Iudicum casu* 252. *num.* 7. latissimè Farinac *de consultor. & mandatoribus, quæst.* 135. *num.* 174. *& sequ.* qui alios allegat. 54.

Quod procedit, siue reuocatio sit expressa, siue tacita, vt puta quia mandans contraxerint parentelam, cum illo, quem occidi mandauerat, vel inimicitias contraxerit de nouo cum Mandatario. ita Gomez *vbi supr. dicto n.* 40. & Farin. *loco citat. n.* 175. *& seq.* 55.

Hæc tamen intelligenda sunt, vt procedant & habeant locum, dummodò ratificatio intimetur, & notificetur mandatario: nisi enim Mandatarius sciat pœnitentiam mandantis non excusatur mandans, si is mandatum sibi derelictum executus fuit. ita Farin. qui alios allegat *loco citat. n.* 181. & Cotta *de Re integr. dist.* 23. *per tot.* 56.

Talis tamen mandans in casu nostro, licet non notificauerit reuocationem mandati mãdatario, excusabitur ab incursu censurarum Bullæ nostræ, ratio est quia ad contrahendam censuram requiritur dolus, at dolus cessat per reuocationem mandati, & tantùm adest negligentia in non notificatione reuocationis mandati quæ non sufficit ad incurrendam cẽsuram, ita Farin. *loco citat.* qui alios allegat quibus addo Leonardum Duard. *in Bullam Cenæ, lib.* 2. *Can* 11. *qu.* 13. *per totum* vbi de mandante percuti Cardinalem, & Marium Alterium *de Censuris lib* 5. *c.* 6. *fol. mihi* 624. vers. *Sed quid dicendum*, & hæc fuit originalis doctrina Innoc. in c. *Mulieres in fin. de sententia excom.* sed occasione hucusque dictorum, vt materia hæc clariùs intelligatur, 57.

Dubitari potest an mandans incurrat excommunicationem Bullæ nostræ, statim ac alteri mandauit, aliquam actionem ex prohibitis per Bullam nostram, an potiùs vbi mandatarius rem executioni misit? In qua re 58.

Glos. *in Clem. prima* in verbo *mandauerit. de pœnis* monet hanc quæstionem, & arguit pro vtraque parte, & tandem quæstionem indecisam relinquit, sed

Cardinalis *in eadem Clem. numer.* 8. expressè tenet mandantem excommunicationem non incurrere nisi vbi mandatarius delictum mandatum commisit, & rationem reddit *ibi* Card. quia mandans dicitur facere, id quod alius

alius solo nomine fecit, cap. *mulieres de sent. excommunicationis*, quæ ratio cessat, donec mandatarius delictum executioni miserit, & ita tenet alter qui alios allegat, *loco suprà citato*, *fol.*623. vers. *Sed supersunt duæ difficultates.*

Vera in hac re resolutio est, quòd vel æquè principaliter excommunicatio lata est contra facientes, ac contra mandantes, vt in casu cap. 1. *de Homicidio in sexto*, vel cum in vno canone fertur excommunicatio contra facientes, in altero verò contra mandantes, & tunc excommunicatio incurritur à Mandante, licèt Mandatarius nondum delictum mandatum executioni miserit, etiam si numquam executioni mittendum esset, aut principaliter fertur excommunicatio contra facientes, & accessoriè contra mandantes, cõsulentes, &c. & tunc excommunicatio non incurritur, nisi sequuto effectu, & tempore quo effectus sequitur, ita distinxerunt Valent. *tom.*4. *disp.*7.*q.*17.*puncto* 9.*ad finem* Alter. *de censuris, lib.*3.*disput.*2.*c.*2. vers. *dubitatur secundò*, & Bonacina *de censuris disput.*1. *quæst.*1. *punct.*3. *num.*15. qui alios cumulant.

An autem, & quando æquè principaliter censeatur lata excommunicatio in facientes, ac mandantes, & quando tantùm accessoriè contra mandantes, videndus est Leonardus Duard. *ad Bullam Cænæ, lib.*2. *Can.*2. *quæst.*6. *per totam.*

In dubio tamen excommunicatio censetur lata tantummodo accessoriè contra mandantes, ne constitutio, & lex pœnalis extendatur ita Auila *de censuris p.*2. *cap.*5. *disp.*3. *dubio* 6. Bonacina *loco citato*, & alij ab ipsis allegati Ex quibus patet responsio ad propositam Quæstionem.

59. Sed redeundo vnde digressi sumus, obiici nobis possunt verba Bullæ nostræ, ibi, licèt nemo occisus, &c. ex quibus videtur colligi pœnitentiam mandanti non posse prodesse, cum puniatur à Constitutione affectus, etiam non sequuto effectu.

Verùm *suprà* diximus, quod non obstantibus illis verbis ad incurrendas nostræ Constitutionis pœnas requirebatur, quod esset etiam deuentum ad actus aliquos etiam exteriores, & proximos, vnde idem in casu nostro dicendum est de mandante.

Hoc autem quod dixi procedit quoad pœnam ordinariam, nam quo ad extraordinariam, talis mandans licet mandatum reuocasset, adhuc deberet aliqua pœna extraordinaria
60. puniri, ex iis quæ notant DD. de aliis mandantibus in crimine assassinij, & aliis atrocioribus de quibus Farin. *de homicidio quæst.* 23. *num.*104.*& n.*119. maximè si mandatum per aliquod tempus durasset. Constit. *de Re integr. dist.*23.*in fin.* vbi ad hoc allegat Felin. *in quodam suo Tractatu, de Nixu & Conatu*, Gomez, *tom.*3.*c.*3.*n.*41.

Quæ autem dicta sunt hoc loco de mandante habent locum etiam in consulente ex notatis per Farin. qui alios allegat. *de Consultor.q.*129.*n.*90. 61.

Solummodò, Consultoribus addi debet, quod si post reuocatum consilium, & contrarium consultum, certi sunt eum, cui consilium dederunt amplius delictum consultum, non esse perpetraturum, tunc à pari procedunt cum mandatoribus, sed si de illo certi non sunt, tunc vltra mandatores tenentur, denunciare illi, in cuius necem consilium præbuerunt, vt possit mortem euitare, ita Gomez qui alios allegat, *dicto tom.*3. *variar. cap.*3. *de homicidio, num.*43. & Farin. *dicta quæst.*129. *num.* 92. *& seq.* & ratio differentiæ, inter mandantem, & consulentem, quo ad hoc est, quia mandatum fit tantùm gratia mandantis, vnde verisimile est, quod reuocato mandato delictum amplius non fiet. Consilium verò, fit gratia accipientis, vnde si semel in animo concepit facere delictum, difficillimè desistet, ita declarant rem hanc Gomez. *loco allegato*, & alij com. apud ipsum. 62.

§. XIV.

De illis verbis Bullæ, seu Perterrefecerit.

QVæri hoc loco potest, nũ quælibet perterrefactio Ministrorum S. Officij, vel accusatoris, denunciatoris, & testis etiam leuis, sufficiat ad incurrendas pœnas nostræ Constitutionis an verò debeat esse grauis?

Et quidem breuiter procedendo,

Dicendum est, perterrefactionem debere esse de re graui, quæ possit inducere metum, & timorem cadentem in virum constantem, vt constitutioni nostræ in perterrefacientem possit esse locus, ita in terminis Bullæ nostræ docuit P. Zanard. *in summ. diuinor. præcept. tom.*1. *capit.*5. *de fide*, versicul. *Noto autem vnum.* 63.

Ratio fundamentalis nostræ conclusionis est, quod constitutio hæc vti pœnalis, de terrore & metu incurso loquens, debet intelligi de eo terrore, & metu, qui in iure metus, & terror reputatur, cuiusmodi non est metus, seu terror metum leuem inducens *l. non timorem ff. de eo, quod metus causa*, Vital. *in Clem.*1.*n.*3. *de foro competenti* vbi ait, non haberi rationem in Iure metus leuis.

Et ad hoc etiam faciunt glos. fi. in c. *Vnico, de iis quæ vi*, &c. & Franc. *ibi in fin.* vbi aiunt excommunicationem in eo c. latam contra cogentes Iudices Ecclesiasticos ad absoluẽdum excommunicatos, non incurri ob metum leuẽ dictis

dictis Iudicibus illatum, & glos & Franc. sequitur Suar. *de censuris disp.* 23. *sect.* 4. *n.* 11.

Faciunt quoque latè tradita, per Sanchez *in sum. tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 4. *n.* 4. vbi latè probauit excommunicationem latam à Trid. *Sess.* 25. *de Regul. c.* 18. contra cogentes fœminas ad monasterij ingressum, non comprehendere cogentes per metum leuem.

64. Ad hoc autem vt metus cadat in constantem virum, quinque requiruntur relata per Sanch. *de matrimonio, l.* 4 *disp.* 2. *n.* 10.

Primum est, vt malum quod timetur, in se sit graue *l. metum la prima, ff. de eo, quod metus causa* ibi, *sed maioris mali*, vbi glos. explicat id est magni mali, quæ autem sint hæc mala, videndus est de his latissimè agens Sanch. *de matrimonio, lib.* 4. *disp.* 5. *per totam.*

Secundum est, vt malum quod timetur æstimetur probabiliter aduenturum, ita vt timor dicti mali non sit vanus, sed probabilis ita Sanch. *cum plurimis apud eum alleg. disp.* 2. *num.* 15. *& seq.*

Tertium est, vt metum incutiens seu perterrefaciens potens sit minas executioni mandare, Sanch. *vbi suprà, n.* 19.

Quartum est, quod perterrefaciens, minas exequi sit solitus, nec sit homo facilè minas iactans, Sanchez, *loco allegato, numer.* 20. *& sequ.* qui alios allegat, & explicat quandonam quis dicatur solitus minas executioni mandare.

Quintum est, quod non possit timens malo minato facilè occurrere Sanch. *vbi suprà, num.* 23. *& disp. sequentib.* vbi optimè declarat totam materiam metus.

§. XV.

An perterrefactio de qua in Bulla, intelligatur de perterrefactione facta factis, an etiam verbis.

65. SVpposito, quod Bulla nostra pœnalis sit, odiosa, & multum à Iure communi exorbitans, ratione pœnarum, de quibus ibi, clarissimum est, quod verba eiusdem Bullæ debent intelligi strictissimè, & propriissimè, verbum autem perterrefacere, propriè significat factis timorem inferre, sicuti comminari significat timorem inferre verbis, vt latè probauit Marius Alterius *de Censuris, tom.* 1. *lib.* 5. *disp.* 14. *cap.* 3. *vers. superest explicandum, super verbis Bullæ Cœnæ Domini. Can.* 13. *ibi, ac etiam partes & c. capiunt, & c. bonis spoliant, perterrefaciunt, concutiunt, comminantur per se, vel per alios,* &c. Ex quo sequitur quod Bulla prædicta potest commodè intelligi tantum in perterrefactione facta factis.

Atque hoc modo intelligendo Bullam, minus exorbitat à Iure communi, & sicuti statutum correctorium Iuris communis, quodque potest Ius commune corrigere in duobus casibus, intelligendum, & interpretandum est, vt tantùm in vno casu corrigat, etiam impropriando verba, vt latè deduxit, & probauit Honded. *cons.* 1. *n.* 33. *vol.* 1. ita non est dubium, quin eodem modo sit interpretanda constitutio pœnalissima, à Iure communi multũ exorbitans, saltem vbi talis constitutio similem intellectum admittit non impropriando verba, sed ea accipiendo in potiori significatione.

Confirmatur hoc ex eo, quod cum Papa voluit in constitutione pœnali comprehendere etiam perterrefactiones verbis, hoc expressit, vt fecit in illo Can. 13. Bullæ Cœnæ Domini, ibi perterrefaciunt, concutiunt, & comminantur.

Neque obstat quod *suprà* Papa nominauerit facta, & postea subiunxerit verbum perterrefactionis, nam dico, quod subiunxit verbum perterrefecerit, præuia dictione, seu, quæ est particula declaratiua, secundum glos. *in cap. bone il. primo de potest. Prælat.* Gemin. *cons.* 115. *num.* 7. *circa finem* vers. *quia dictio, seu*, Bald. *cons.* 442. *n.* 2. vers. *Item illa dictio l.* 1. *& cons.* 218. *num.* 3. vers. *si autem ponitur. vol.* 2. plenè Apostill. ad Romanum *cons.* 179. *num.* 7. vers. *Regulariter*, & vers. *& idcirco.* vbi alios cumulat, Card. Tusch. *Pract. conclus.* 372. *num.* 4. natura autem dictionis declaratiuæ est, non inducere nouam dispositionem *l. heredes palam §. si quid post factum ff. de testam.* Ioan. Ant. Bellon. *cons.* 1. *num.* 21. *cent.* 1. latè Card. Tuscus, *tom.* 2. *littera D, Conclus.* 86. *per totam*, at Bulla *suprà* non expresserat, nisi facta, ibi, *occiderit, verberauerit, deiecerit*, igitur sequens verbum, *seu perterrefecerit*, intelligendum est de timore illato factis.

Neque obstat, quod aliquando dictio, seu, stet augmentatiuè, & augeat dispositionem, vt notauit Octau. Vulpell. *de propositionibus, & aduerbiis*, in dictione, *seu* nam hoc non vindicat sibi locum, in dispositione pœnali, seu exorbitanti, sed tantùm in dispositione fauorabili, vt in concessionibus Indulgentiarum concessis pro salute animæ, & in beneficio Principis, Romanus *consil.* 363. *Petitur à me, num.* 2. vers. 2. *demonstratur*, vbi apostilla in verbo *ampliationem*, Alex. *cons.* 193. *num.* 3. & 4. *vol.* 2. vbi addent. Card. Tuschus *dicta conclus.* 372. *num.* 12.

§. XVI.

An perterrefaciens testem, non sequuto effectu incurrat pœnas nostræ Constitutionis.

BReuiter respondendum est negatiuè, tum ob verba Bullæ, perterrefecerit, dictio 66.

enim

enim *per*, denotat consummationem, & perfectionem rei cui adiicitur, *l. Vrbana* §. *pernoctare ff. de verb. significatione*, latissimè Barbosa modernus inter suos tractatus varios, *Tractatu de dictionibus*, *& clausulis, dictione* 201 *num*. 3. qui more suo multos ad hoc cumulauit.

Tum quia, quando Summus Pontifex voluit punire affectum non sequuto effectu, hoc in Bulla expressit in illis verbis, *licet nemo occisus*, *nemo verberatus*, &c. & tamen non addidit, licet nullus testis in effectu perterrefactus fuerit, non tamen euitabit iste perterrefaciens testes, etiam non sequuto effectu, aliàs pœnas, prout in facto sic pluries fuit obseruatum in nostro Sancto Officio licet non sit puniendus præcisè pœnis grauissimis nostræ Constitutionis.

§. XVII.

Circa illa verba Bullæ, in causa fidei.

67. QVamuis strictè verba Bullæ nostræ prædicta, consideranti, fortassè dicendum videretur, Constitutionem nostram procedere tantummodò, in his qui contra aliquem testificati sint, vel eum denunciauerint, & accusauerint, tamquam hæreticum, quia hæc propriè, & strictè dicitur causa fidei, secus autem cum quis aliquem accusat, vel denunciat de verbis, vel propositionibus scandalosis, erroneis, &c.

Attamen in hac re dicendum est, cum Zanardo *in summa diuinor. precept. tom.* 1. *cap.* 5. *vers. Tertium genus defendentium includi*, & nostrę Constit. pœnis ligari non solū offendentes testes, & in causa Hæresis deponentes, sed etiam in omni, & quacumque causa ad Sanctum Officium spectante, quoniam omnis causa ad hoc Tribunal pertinens dicitur propriè causa fidei, & ad eam spectans, notámque aliquam fidei inferens, siue directè, siue indirectè, & in omnibus causis huiusce S. Officij militat ratio eadem libertatis, huiusce tribunalis, & ita in practica seruandum est, & hoc anno 1635. de ordine Supremi Tribunalis de Vrbe, quidam miles Neapolitanus, qui è manibus Birruariorum, quendam blasphemum nomine S. Officij captum eripuerat, fuit condemnatus in omnes pœnas nostræ Constitutionis, licet postea ex benignitate eiusdem Supremi Tribunalis fuerit ei commutata pœna vitæ, in pœnam remi decennalis, prout ita Crem. fuit publicè executum in aula S. Officij.

§. XVIII.

De aliis verbis Bullæ, captumve, eripuerit, *&c.*

QVoad hæc verba, illud tantummodo in Controuersiam venire potest, num ereptio ista sufficienter probetur ad effectum cōuincendi reum, ex testimonio Birruariorū. 68.

Et quidem, hæc Quæstio fuit olim disputata in nostro S. Officio, supra 40. annos vt patet ex voto 18. Reuerendissim. Amidani, *tom.* 1. & breuiter dicendum est, quod non; omisso enim an attestari super dicta ereptione sit ex spectantibus ad Officium ipsorum Birruariorum, in quo articul. Ias. *l. properandam* §. *& si quidem, num.* 10. *C. de Iud.* Alciat. *de præsump. reg.* 3. *præsumpt.* 14. *num.* 6. & Menoch. *de Arbitr. casu*, 112. *num.* 15. negatiuam sententiam tenuerunt.

Certum est in causis grauibus, & vbi de maximis pœnis agitur, vt in casu nostro non credi Birruariis, etiam numero pluribus, nisi ad effectum torquendi reum, non autem ad effectum eum conuincendi, Isern. *in Const. Regni Siciliæ*, *humanitate*, *col.* 2. vbi Afflict. *num.* 30. Bursat. *cons.* 65. *in* 12. bene Franch. *decis.* 379. vbi Addent. Ioseph. Ludouic. *decis. Lucensi*, 1. *num.* 3. latissimè alios cumulans, Giurba *consil. decisiuo Criminali* 98. *num.* 10. & 11. vbi loquitur in Birruariis deponentibus in concernentibus Officium suum, & circa ea, quæ sunt difficilis probationis, & in terminis Birruariorum S. Officij, Farinac. *de heresi, quæst.* 188. *num.* 70. *& sequent.* vbi declarat Constit. Innoc. III. Alexandri IV. & Clem. VI. quibus videtur caueri plenam fidem adhibendam esse Birruariis S. Officij vt non procedant in his, quæ eorum Officium consequuntur, vt cum deponunt super Imped. Executionis, nec in causa in qua agatur de pœna graui, vt sic recipiant interpretationem à Iure communi.

Si tamen essemus in loco, in quo capita Birruariorum non habentur pro personis vilibus, tunc ab his plenè conuinceretur reus, latè Nouar. qui alios cumulat *quæst. forens. lib.* 1. *quæst.* 16. *per tot.* 69.

Aduertendum tamen, quod vt reus puniatur pro prædicta ereptione, constare debet, quod Birruarij, ipsi ostenderint mandatum de capiendo, aliàs ipsis impunè resisteretur, §. fin. auth. vt nulli Iud Boss. *in tit. de Captura*, *n.* 93. *Repert. Inquisit.* in verbo, *captura*, vers. *Nota qualiter*. 80.

§. XIX.

An nostra Constitutio comprehendat Iudices, & Magistratus.

QVæstio hæc posita est hoc loco examinanda ob quandam Doctrinam Regentis 81.

tis de Ponte, in eius tractatu, qui manuscriptus circumfertur, de his, quæ practicantur in Regno in materia Iurisdictionis, sæpè à Danza in suo tractatu, de Pugna doctorum allegatus & ab ipso Regente de Ponte promissus, *in fin. sui Insignis tractatus de potestate Proregis*.

Hic enim Regens, vt ab à excommunicatione contra eum virtute dictæ Bullæ, *si de protegendis*, ex eo, quod Ministrum S. Officij offenderat, ex causa S. Officij lata sese tueretur, inter illa allegabat, c. de Polygamis final. quod Bulla prædicta, ne verbum quidem de Iudicibus, & quod vti pœnalis ad eos non poterat extendi.

83. Verùm, licet Bulla prædicta non nominet Iudices in indiuiduo, sufficienter tamen eos exprimit, in dictione vniuersali, *quicunque*, quæ nullum solet excludere, dummodo dispositionis ratio illi possit adaptari, cap. solitæ vbi DD. *de Maiorstate, & obedientia*, Marius Anton. *var. resol. lib. 2. resol.* 40. *n.* 2. Menoch. *cons.* 600 *num.* 5. Caldas *cons.* 50. *num.* 16. vbi quod illa dictio apta est comprehendere quascumque personas, etiam si specialiter essent nominandæ.

At materia, seu actiones à bulla nostra prohibitæ in Ministros Sancti Officij, indifferens est, & adaptari potest Iudicibus, sicuti etiam aliis quibuscumque, igitur etiam Iudices ligantur dicta constitutione.

84. Et hoc multo magis habet locum in casu nostro, in quo, ex vna parte versamur in materia fidei, in qua dictio vniuersalis, neque Reges, neque Imperatores excludit, vti probaui *in titul. nono* §. 7. *num.* 26. ex alia tractatur de dictione vniuersali, quam subsequuntur particulæ ampliatiuæ, siue priuatus, &c. Augentur vlterius prædicta, quia constitutio nostra comprehendit Duces, Marchiones, seu alio quocumque tit. Illustres, ergo multo magis comprehendet Iudices his inferiores, qui in odium S. Officij aliquas ex prohibitis actionibus commiserint.

Et hinc est, quod Scortia *in Selectas. Rom. Pontif. Constitutiones, super hac constitutione nostra Epit.* 106. *Theorem* 278. dixit, Bullam hanc Pij V. esse vniuersalem, omnesque laïcos & Ecclesiasticos comprehendere, & Bonacina *de Censur. in specie disp.* 2. *q.* 2 *puncto* 13. *num.* 5. vers. *Ex quo sequ.* in indiuiduo dixit, sub dicta Bulla comprehendi, etiam Iudices, Prætores, Gubernatores, &c. Et ideo prædictus Regens, vt ipse attestatur, *loco citato*, petita à Summo Pontifice humili venia, fuit ab excommunicatione in forma Ecclesiæ consueta absolutus.

85. Et paulò pòst benignus, & misericors Deus potens de lapidibus suscitare filios Abrahæ, secundum magnam charitatem suam, qua dilexit nos, vocauit vocatione sua sancta eundem Regentem, supra septuagesimum tertium annum constitutum, ad Insignem Religionem Clericorum Regularium Theatinorum, in qua per tres annos, maxima cum laude, humilitate, paupertate, obedientia, subiectione, modestia, & cæteris aliis religiosis virtutibus vixit, adeoque orationi fuit toto illo tempore deditus, vt semper singulis noctibus ante matutinas vigilias hilariter assurgens, per integram horam profusis semper lacrymis coram Augustiss. Sacramento Altaris, orationi mentali incumberet, prout hæc omnia narrat P. Molfes. *ad Consuetudines Neapolitanas, tom.* 2. *part.* 2. *quæst.* 2. *à num.* 5. *vsque ad finem*.

§. XX.

An minor ætas excuset transgressores nostræ Constitutionis.

QVod ad quæstionem nostram attinet, licet magis commun. teneant DD. in atrocissimis minori non esse minuendam pœnam pro vt vidère est, apud Farinac *de pœnis temperandis, quæst.* 92. *num.* 107. & Ruginell. *pract. q. cap.* 34. *num.* 46. qui omnes DD. ad hoc allegant.

Attamen in pract. in casu nostro, minores 25. annis mitiùs puniri eisque rigorosissimæ nostræ Bullæ pœnas omnino minuendas arbitror, sicut etiam in aliis atrocissimis sæpissimè videtur in facti contingentia mitiùs punitos minores, prout attestatur varios casus referens Farinac. *vbi suprà num.* 108. & Menoc. *de Arbitr. Iud. casu* 356. *n.* 43. 86.

Et Farin. *ibid. num.* 108. addit, in casibus, in quibus minoribus non minuendam pœnam dixerunt DD. numquam ad pœnam ordinariam delicti contra eos veniendum, nisi duobus concurrentibus primum est, quod minor excedat annum 14. secundum est, vt id fiat consulto principe.

Sic etiam, in Crimine Hæresis minor 25. qui hæresim abiurauerit, non est puniendus pœna ordinaria, qua puniretur si esset maior, vti docuerunt Simanch. *de Cath. Instit. titul.* 29. *num.* 56. Zanardus *in summ. diuinor praeceptorum, tom.* 2. *in fi. tract. de pœnis minuendis c.* 6. vers. *Quartò fallit*, & Pegna *ad direct. part.* 1. *comm.* 13.

§. XXI.

De aliis causis excusantibus à pœnis nostræ Constitutionis.

EX variis causis excusantur delinquentes, & contrauenientes Bullæ nostræ, à pœnis eiusdem ordinariis. 87.

Nam minui debet cum ex causa amoris mulierum, contrauentum fuit constitutioni nostræ,

nostræ, dummodo absit formalis contemptus Sancti Officij, & quod ex hac causa minuatur pœna ordinaria, regulare est in omni delicto, vti probauit latè Farin. *de pœnis temperandis qu.98.causa 13.n.77.& seq.& n.81.* & 83. vbi de Crimine Sortilegij, & hæresi.

88. Minui etiam deberet pœna, vbi delinquens allegat se vulnerasse Ministrum S. Officij, ex odio priuato, & odium priuatum non plenè probat.

Sicuti etiam minuenda esset, vbi perterrefactio est tantummodo verbalis, nec de re quæ possit causare metum cadentem in virum constantem.

Item ex omnibus causis, de quibus latè Farin. *tot.tit. de pœnis temperandis*, & Zanardus *in summa diuinorum præceptorum, tom.2.in fi.in simili tractatu*, & ante eos Tiraquellus, *in eodem tractatu de pœnis temperandis.*

Ad finem huius §. quæri potest, quid dicendum sit de filio, qui Patrem exemit è manibus Birruariorum S. Officij.

In qua re, ego dicerem eum non esse mulctandum pœnis nostræ constitutionis sed bene alia extraordinaria non tamen admodum graui, nisi aliud circunstantiæ facti suaderent, ita dum talis casus hic Crem. euenisset, sensit Reuerendiss. D. Amid. *tom 1.votorum suorum manuscript. voto* 18. vbi ad hoc allegauit decis. Excellentissimi Senatus nostri Mediolani, apud Clar. *in praxi quæst.* 29. vers. *Quæro etiam*, cum enim quædam mulier è manibus Iustitiæ eripuisset virum capitaliter damnatum, ille Excellentiss. ordo, mulierem illam, nec absoluit, nec condemnauit, sed decreuit eam non esse molestandam, donec aliter fuisset ordinatum.

§. XXII.

De ignorantia nostræ Constitutionis.

89. Licet constitutio pœnalis regulariter ignorantes non liget. cap. *dixit Sara.* 32. *quæst.4.cap.2. in fin. extra de Constit.* cum aliis latissimè cumulatis, per Farinac. *in suis Fragm. crim.p.1.* in verbo *Bannimenta, n.*28. & in verbo *Constitutio, n.*685.

Attamen cum Constitutio est Papæ, vel alterius Principis non recognoscentis superiorem, & vlterius est perpetua, tunc talis constitutio ligat etiam ignorantes. ita communiter
90. Canonistæ *in c.2.de const.* vbi Boich. *n.6.* Ant. de Butrio, *n.3.* & alij allegati per Farin. *locis citatis* in verbo *Bannimenta, n.*42. & in verbo *Constitutio.n.*696.

91. Et postquam constitutiones sunt publicatæ tunc ignorantia earum non præsumitur, nam quilibet, scire præsumitur, quod publicè scitur, vt dixit Ias. *cons.83.n.2.vol.1.* Farin. alios allegans in dicto verbo *Bannimenta, n.*29. & in verbo *Constitutio, n.*687.

Et quamuis Crauett. *cons.*193.*n.*8.& Surd. *decis.Mantuana* 221.*n.*14. dixerint, quod hæc scientia præsumpta non sufficit ad imponendam pœnam corporalem. 92.

Attamen Farin. in dicto verbo *Bannimenta, n.*30. ait in practica se vidisse plures in pœnam corporalem condemnari ex sola hac præsumpta scientia, ac proinde dicit post publicationem constitutionis in locis solitis inanem esse allegationem ignorantiæ.

Propter probabilem, tamen ignorantiam, quæ fortasse cadere posset in aliquo rustico, vel idiota, existimarem minui posse pœnam ordinariam huius nostræ constitutionis, arbitrio tamen Eminentissimorum, & Reuerendissimorum Cardin. Supremorum Inquisitorum. 93.

Ad quos semper recurrendum admoneo cum agitur de imponendis, pœnis nostræ Constitutionis, vt animaduertit P. Zanard. *in sum. diuinor. præceptorum, tom.1.c.5. de Fide*, vers. *Tertium genus descendentium.* 94.

Hodie verò, ad hæc euitanda reis solet in expeditione intimari Bulla nostra, & eis bene declarari illius tenor, ne postea se possint illius ignorantia tueri.

Imo cum timor est, ne offendant denunciatores, testes, &c. possunt huiusmodi rei in expeditione post Bullam intimatam, cogi ad fideiubendum in ea maiori summa, qua possunt de non offendendis testibus, accusatoribus, vel denunciatoribus, vt ex pluribus votis manuscriptis Reuerendiss. D. Marci Anton. Amidani sic in nostro S. Officio practicatum fuisse constat. 95.

§. XXIII.

An rei nostræ Constitutionis torqueantur, & abiurent.

Quoad Torturã existimo breuiter, Reis nostris posse dari cum negant se testes, & accusatores &c. offendisse, & tamen contra eos extant indicia sufficientia ad torturam & hoc est clarum, nec habet difficultatem. 96.

An autem eis sit danda tortura super intentione? Dicendum est tunc in casu nostro locum esse torturæ super intentione, cum Rei nostri sunt suspecti de hæresi, quod quando accidere possit *infrà* videbimus.

De tortura autem super complicibus, me remitto ad dicta latè in tit. de indiciis, & tortura, in tertia parte operis.

Quo ad abiurationem autem aduertendum, quod de ea in Bulla nostra, nec verbum quidem, ideo in practica tales Rei in Constitutionem nostram incidentes, regulariter non debent abiurare. 97.

An

An autem eis indicenda sit in aliquo casu abiuratio, ab illa pendet quæstione an scilicet tales Rei in crimina prohibita à Constitutione nostra incidentes, sint de hæresi suspecti, & quomodo, in qua re.

Eymericus *in Directorio part. 2. quæst.* 54. *n.* 1. ait lacerantes processus Inquisitionis, & vulnerantes testes in causa fidei, pro eo, quod testificati sunt, directè S. Officium impedire, & *numer.* 2. addit, quod hi licèt sint multum culpabiles, attamen non esse hæreticos iudicandos, & *quæst.* 56. *num.* 2. vers. *Secundus casus est eadem, part.* 2. ait hosce esse suspectos de hæresi vehementer.

Probat id Eymericus *ibi* primò, quia, qui impedit Officium Inquisitionis excommunicatus est, & elapso anno fit suspectus violenter cap. *vt Inquisitionis* §. *fi. de hæret. in* 6. ergo prius vehementer suspectus erit, quoniam præsumptio violenta non consurgit immediatè ex leui, quamuis ab ea possit incipere, sed ex vehementi.

Secundò, hoc idem probat ex quodam rescripto Vrbani Papæ, Incip. *præ cunctis nostræ mentis*, impresso *in Direct.* 2. *p. fol. mihi* 129. In quo Papa ait posse animaduerti in impeditores, veluti in fautores hæreticorum, & defensores, at ij sunt suspecti de hæresi vehementer, igitur.

Pegna autem *in comm. d. quæst.* 56. vers. *& quamquam*, licèt asserat sententiam Eymerici in terminis iuris esse verissimam (prout re vera est) ait tamen ad iudicandum, an tales impeditores sint suspecti de hæresi, nec ne, diligenter esse considerandam qualitatem personarum, causam qua ad impediendum moti fuerunt, &c. nam potest inquit esse quod tales incidentes in Bullam nostram sint rustici, & idiotæ, vt comm. accidere solet, & in his nescio quomodo possit cadere suspicio hæresis, vel potest esse quod non sit idiota, sed ratio affinitatis cum reo eos mouerit ad sic delinquendum, &c. & Pegnam ibi sequitur Farin. *de hæresi, quæst.* 182. *n.* 70. qui alios allegat.

Et in casu, quo sint huiusmodi impeditores suspecti, possunt torqueri supra causa, qua moti sunt ad Sanctum Officium impediendum, vti dixit Pegna *in director. part.* 2. *q.* 54. *tom.* 79. *sub littera C*, vbi etiam de forma abiurationis, quam talis impeditor Sancti Officij deberet facere, & Farin. *de hæresi dicta q.* 182. *n.* 85. qui alios allegat.

98. Omnes tamen rei in nostram constitutionem incidentes ob crimina in ea prohibita perpetrata, post lectam eis publicè (ad aliorum exemplum sententiam absolui debent ab excommunicatione lata in nostra Bulla quam incurrere eos clarissimè patet, tum ex supradictis, tum ex Barbosa *de Officio, & potestate Episcopi, parte tertia, allegat.* 50. *numero* 121. sic Sacra Congregatio iussit quendam reum huiusce Bullæ absolui à Censuris sub die 13. Augusti 1620. vt reperi notatum in Scripturis Eminentiss. D. Cardinalis Camporei, vbi etiam quædam mulier rea percussionum pugnis datarum, cuidam qui in Sancto Officio denunciauerat, fuit præuia absolutione à Censuris, damnata ad standum præ foribus Ecclesiæ bis & habendam domum pro carcere per 6. menses.

Ratio autem quare in Sancto Officio 99. rei nostri non soleant regulariter abiurare, sumitur ex Doctrina Bonif. Vitalini *in Clem. prima, numer.* 160. *de hæret.* & Card. Zabar. *ibid. in* §. *Verùm, il secundo numer.* 7. vers. *Quartò, quæro*, vbi dixerunt quod impedientes Officium Sanctæ Inquisitionis, tunc redduntur suspecti de hæresi, cum id faciant gratia hæresis, secus autem si pretio, aut amore carnali, nam tunc contra eos non potest procedi vti suspectos de hæresi, sed vti conturbantes iurisdictionem Sancti Officij, & Doctrinam hanc, quæ verissima est sequuti fuerunt Farin. *de hæresi, quæst.* 182. *numer.* 87. & Leonardus Duardus, *ad Bullam Cœnæ Domini, lib.* 2. *Can.* 1. *quæstione* 33. *numer.* 28. *& sequent.* In hisce autem nostris Catholicis regionibus, non præsumit Sanctum Officium regulariter reos nostræ constitutionis impedimentum præstare S. Officio intuitu hæresis, & in fidei odium, sed potius ex affectu carnali seu ex alia causa, & ideo reis huiusmodi non solet S. Officium regulariter abiurationem iniungere, vt patet ex sententiis quæ in hac materia publicè leguntur.

§. XXIV.

De Pœnis horum reorum.

POEnæ horum reorum manifestè con- 100. stant ex Bulla nostra, bene verum est, quod cum rigorosissima sit, Eminentiss. illi PP. Supremi Inquisitores ad quos casus horum reorum semper referri debent, illius rigorem in omnibus casibus non seruant, æquitatem potiùs sequentes, quàm iuris rigorem.

Et ita Farin. *de hæresi, quæst.* 188. *numer* 73. attestatur, quemdam carceratum in S. Officio, qui præparata fuga vulnerauerat ad mortem custodem carcerum fuisse suspensum, prout, & hic Cremonæ, quidam Hebræus de anno 1614. fuit suspensus, ex eo quod occiderat quemdam Hebræum, qui contra eum in S. Officio deposuerat, vt pluries mihi attestatus fuit Reuerendiss. D. Io. Baptista Stanga Abb. S. Anto. qui Consulto-

ris munus in nostro S. Officio per quadraginta annos exercuit.

Sic etiam quando vulnus non est lethale, sed leue, vidi tales sic offendentes aliquando damnari ad triremes perpetuos, vel saltem decennales, prout ita hic Cremonæ fuit executum in persona vnius, qui baculo percusserat quendam testem, qui in S. Officio deposuerat contra eius fratrem, publicè illi lecta sententia in aula magna Episcopatus Cremonę, me ibi præsente, existente ibi Episcopo Illustriss. Io. Baptista Briuio, & Reuerendiss. P. Tho. à Tabia Inquisitore.

Sic etiam perterrefacientes testes, (non tamen sequuto effectu) aliquando dimissi fuerunt cum graui obiurgatione, & intimatione bullæ nostræ, vti seruatū fuisse in casu suo, attestatur Monald *conf. 66. n...... in fi. vol. 2.* Sic etiam cum quidam curserius S. Officij detulisset quoddam præceptum Inquisitoris vxori cuiusdam rustici, quod absente vxore voluit consignare eius viro, qui dictum curserium iniuriis verbalibus affecit, & eum armis insequutus fuit dicendo *li scirro becco torna in dietro à tor il tuo precetto*, Coram Sanctissimo die 15. Iulij 1611. fuit annuente eodem Sanctissimo probata sententia de partibus, quod dictus vir incidisset in pœnas nostræ constitutionis & quod erat damnandus ad triremes per quinquennium, addito quod ex Benignitate Sanctissimi audietur si gratiam commutationis petierit attenta viri rusticitate, & affectu maritali, ita annotauit Eminentiss. D. Cardinalis Camporeus supremus Inquisitor manu propria in quodam libro rerum ad Sanctum Officium spectantium penes me existente.

Aduerte tamen benigne lector, quod ex his exemplis non licebit Inquisitoribus, nec ministris Sancti Officij formare sibi regulam generalem, quod scilicet perterrefacientes puniri debent, *vt suprà*, & pariter vulnerantes, nam hoc arbitrium in materia huius Bullæ nostræ, non est Inquisitorum, nec ordinariorum, sed Eminentiss. DD. Card. Supremorum Inquisitorum, ad quos spectat declarare, an Rei nostri inciderint in pœnas nostræ constitutionis, nec ne, & ad quos ob id consulo quod huiusmodi causæ semper referantur.

Ad finem huius §. nolo omittere pulcherrimum casum de quo Reuerendiss. D. Marc. Ant. Amid. *tom. 1. eius votorum casu 2.* qui hic Crem. accidit, vsque de anno 1592. de quodam, qui omnes testes contra eum in S. Officio examinatos accusauerat, & carcerari fecerat per Iudicem sæcularem ob varia delicta, & damna ab eis, & eorum animalibus in eius prædiis illata.

Circa quem casum votum D. Amidani, & vt ipse ibi attestatur maioris partis nostræ Congregationis Cremonæ fuit, quod, licet illa accusatio non possit dici formaliter perterrefactio, de qua in Bulla nostra, per text. in l. Accusationis C. de his quæ vi, metusve causa fiunt, tamen quia visa fuit calumniosa, & dolosa, Reus ille teneretur expensis suis liberare testes carceratos, & soluere omnes expensas liberatis à Carcere.

§. XXV.

Quomodo se debeat gerere Confessarius cum Reis nostræ Constitutionis.

IMprimis animaduertere debet Confessarius an pœnitens reus nostræ Constitutionis, faueret hæretico, & quem animum habuerit, iuxta tradita *suprà in tit. 4. de fautoribus*, nam tunc esset excommunicatus excommunicatione Bullę Cœnæ Domini, in primo Canone, Filiuc. *quæst. moralium, tract. 15. c. 6. q. 10. vers. quia vero.* 101.

Si verò, Rei huiusmodi non habuerint animum fauendi hæresi, neque directè, neque indirectè, sed in Bullam nostram inciderint ex passione, amicitię, &c. tunc certum est eos incidere in excommunicationem memoratæ Constitutionis, *Si de protegendis.* 102.

Dubium tamen est, an dicta excommunicatio sit reseruata? 103.

In qua re, communis opinio est eam nemini esse reseruatam, ob idque à quocumque Confessario approbato posse tolli, ita post Nauar. & Vual. tenuit Filiuc. *quæst. Moral. tract. 14. c. 6. quæsito 7. n. 92.* & Bonacina, *de censuris, in specie, disput. 2. q. 2. puncto 13. num. 6.* in eoque fundatur hæc sententia quod de reseruatione dictæ Censuræ non constat.

Hæc tamen opinio, apud me est valde dubia, & si essem Confessarius non apponerem manum absolutioni pœnitentis ab hac Censura.

Non enim probabile est Sanctissimum Pontificem tot pœnas constituisse in Reos dictæ constitutionis, & Excommunicationem in eos latam nemini reseruasse, vt à quocumque Confessario posset tolli. Et in praxi Inquisitores in expeditione horum reorum absoluunt eos ab hac censura, cum causas eorum expediunt, & hinc est, quod Sayrus. *de censuris, lib. 3. c. 31. num. 7.* & Scottia *in selectas Constitutiones Epitome. 106. Theorem. 278.* vers. *pœna prædictorū*, voluerunt excommunicationem dictæ Bullæ, esse reseruatam Summo Pontifici.

Notare etiam debet Confessarius, quod excommunicatio huius Bullæ incurritur à consulente, etiam nullo effectu sequuto, ita colligitur ex verbis illis Bullæ, ibi licet nemo

nemo occisus, &c. & in indiuiduo notauit Bonacina *dicto puncto* 13. *numer.* 4. hoc tamen intelligendum est, iuxta *suprà* dicta *in quæst. de mandante.*

105. Similiter dubitare posset confessarius, quomodo se gerere debeat, cum Reo nostræ Constitutionis, qui incidit in pœnam confiscationis omnium bonorum, an scilicet hanc pœnam debeat in conscientia pati Reus, etiam ante sententiam stantibus verbis Bullæ. Circa quam rem mihi semper placui sententia Vasquez *in* 1.2. *D.Thom. tom.*2. *disp.*170.*cap.*3. qui voluit, reum in conscientia non teneri subire pœnam illam confiscationis bonorum, & hanc eandem sententiam latissimè defendit Mol. videndus *de Iustitia, & iure, tract.*2. *disp.*95. *per tot.* vbi de confiscatione Bonorum hæretici.

TITVLVS XIV.

De Iudæis, & aliis Infidelibus.

SVMMARIVM.

1 *Iudæi infames sunt, & cur à Regibus nostris Potentissimis expulsi.*
2 *Iudæi an sint hæretici, & qualiter, & seq.*
4 *Inquisitores iurisdictionem non habent in Iudæos nisi in casibus expressis à iure.*
5 *Iudæi in delictis Secularibus subduntur iudicibus laicis, quid in delictis spiritualibus, vel mixtis, & seq.*
8 *Surd.consf.*497.*n.*8. *arbitratur in crimine Iudæi rem habentis cum Christiana esse incompetentem.*
9 *Rationes Surdi, & num.*10.
11 *Contrarium sensit Marius Muta ad capit. Regni Siciliæ, vbi reprobat Surdum loco citato.*
12 *Papa licèt non vt Pastor Iudæorum, ipsi tamen sunt sub pedibus eius, & sub eius Dominio, & potestate.*
13 *Inquisitores quomodo possint procedere in hac causa, vbi decisio Sac.Congreg. in hac materia.*
14 *An Inquisitores aliquando iudicent Iudæos, vbi reiicitur Simancha, num.*15.
16 *Primus casus Bullæ Greg. XIII. concordat cum Iure communi, &* 17. *vbi reprobantur Conrad. & Vasq. & seq.*
18 *Iudæi ad Saracenos transeuntes an subsint Inquisitoribus, & quid de Iudæis negantibus Trinitatem.*
19 *Secundus casus Bullæ, qui olim controuertebatur, num.*20.
21 *Tertius casus Bullæ.*
22 *Quartus casus Bullæ.*
23 *Quis sit Iudex Iudæi Blasphemi.*
24 *Iudæi subsunt Inquisitori, si delinquant contra fidem nostram.*
25 *Quintus casus Bullæ.*
26 *Sextus casus Bullæ.*
27 *Septimus casus Bullæ.*
28 *Octauus casus Bullæ.*
29 *De duplici Talmud.*
30 *Nonus casus Bullæ.*
31 *Principes seculares in eo non possunt dispensare & seq.*
35 *Iudæi Imagines conspurcantes an subdantur Inquisitoribus.*
36 *Quid de Iudæis ab eorum bibliis abradentibus test. quæ Christo possunt conuenire.*
37 *De Iudæis facientibus sibi accendi ignem in die Sabbati à Christianis.*
38 *Iurisdictio Inquisitoribus concessa in dicta Constitutione Greg. XIII. an intelligitur priuatiuè, quo ad laicos, num.*39.
40 *Qualiter Iudæi torquentur, & abiurent, & sequentibus.*
44 *Quibus pœnis Iudæi puniantur, & an possint ab Inquisitoribus sine Episcopis puniri.*
45 *Paruuli Iudæorum an inuitis parentibus possint baptizari, vbi casus decisus in Congregatione S. Officij Ciuitatis Regiensis*
46 *Communio cum Iudæis in pertinentibus ad Religionem est illicita, & quid in pertinentibus ad alias res, & seq. vbi pulcherrimus casus decisus in Ciuitate Regij, & seq.*
48 *Fidelis communicans cum Iudæo, si errorem habet in intellectu, est excommunicatus excommunicatione Bullæ Cœnæ, vbi quid si peccauit ex contemptu.*
49 *De peragendis à Confessario circa hosce communicantes cum Iudæis.*
50 *DD. in hac materia videndi.*

De Iudæis tractaturi, ea solum examinabimus, quæ ad Tribunal S. Officij spectare videbuntur, reliqua non nisi illorum occasione breuissimè attingentes.

Solummodò antequam horum Iudæorum materiam pertractemus notandum est, quòd in toto orbe terrarum non reperitur gens indignior infamior & abominabilior, quam gens Iudæorum, vt latè probauit Bobadill. videndus *in sua pol.* 1. *lib.* 1. *c.*4. *de lina je del corregidor* & Castill. *decis. Regn. Sicil.* 107. *n.*47. *& seq* Ob idque iustissimè fuit à Catholicis, & Potentiss. Regibus nostris ab omnibus Regnis suis expulsa, iuxta ea, quæ tradiderunt DD. *in* 2.2. *in materia de fide* sed præsertim Gammachæus Doctor Sorbonicus *q.*10. *de infidelitate, c.*31. *concl.*2. causas autem expulsionis prædictæ, & eius modum narrant longa serie, Pegna videndus *in suo manuscripto, tract. de temp. gratia, c.*23. Paschal. *de patr. potest.* 1. *p. c.*7. *n.*25. *& seq.* & Magister Gil Gonzalez de Auila *in suo libro inscripto Theatro de las grãdezas de la Villa de Madrid. lib.*1. *fol. mihi* 89. *in Rubr.*

Rubr. Expulsion de los moriscos anno 1610. An autem per hanc expulsionem Iudæi taliter effecti sint hostes diffidati Regiæ Coronæ, vt bona eorum vti bona hostium possint capi, & deprædari, videndus est Castill. *d. decis. 107. per tot. tom. 1.* & Molfes. qui in casu super quo emanauit dicta decisio consuluit, *cons. suo 17. post secundum vol. ad consuet. Neapol.*

§. I.

An Iudæi sint Hæretici.

1. ANtequam ad solutionem quæst. propositæ accedamus supponendum est Iudæos esse extra Ecclesiam Dei, patet hoc ex loco illo Pauli ad Corinth. cap. 5. *Quid enim mihi de his, qui foris sunt, iudicare,* & de hoc est text. in cap. *gaudemus, de diuort.* & in cap. *multi, 2. q. 1.* latissiméque hoc probarunt Cardin. Bellarm. *lib. 3. cap. 3. controuersia generali, 3. tomo,* & Ricciullus *de personis extra Ecclesiæ gremium existentibus lib. 2. cap. 1. per tot.* vbi alij allegantur, hoc supposito breuiter

2. Dicendum, Iudæos, & si contra fidem sentiant, attamen non esse hæreticos, ratio huiusce conclusionis est, quia vt quis hæreticus dicatur, requiritur quod sit Baptizatus, vti latissimè probaui, *in tit. de hæresi,* & hæreticis, nec potest dici ab Ecclesia Dei diuisus, qui numquam in ea fuit, vti dicebat Royas *sing. fidei 37. num. 5.*

Cōclusionem nostram docuerunt, Royas, *vbi suprà & in tractat. de hæretic. part. 2. n. 471.* Albertin. *in rubric. de hæretic. in 6. quæst. num. 12.* Farinac. qui alios plurimos allegat *de hæresi, quæst. 188. num. 128. & in suis Fragment. crimin.* in verbo *Iudæus, num. 655. part. 1.* Leonardus Duardus *ad Bullam Cœnæ Domini, lib. 2. Can. 1. q. 21. per tot.*

3. Licèt autem verè, & propriè Iudæi hæretici non sint, attamen negari non potest, quin saltem impropriè, & largè vocari possint hæretici, ita Io. Andr. in cap. *firmissimè. de hæreticis, numero 3.* Lopez *in alleg. hæreticalibus impressis post repetit. ad caput per vestras ext. de donat. Int. Vir. & Vxorem, §. post medium,* versic. *& hinc est.* Farin. *dicta quæst. 178. num. 130.* qui alios citat, & Leonard. Duardus, *loco cit. n. 5.*

4. Hinc est quod Inquisitores hæreticæ prauitatis nullam habent iurisdictionem in Iudæos, ex eo tantum quod Iudæi sunt, cum vt sic, non sint verè Hæretici, pulcherrimum ad hoc est cons. Bald. 315. & cons. 316. *vol. 1.* vbi Rouescal. *in addit.* & Bald. sequutus fuit Decian. *in suis tract. crim. lib. 5. cap. 14. num. 2.* & Farin. *in Fragment. Crim. part. 2.* in verbo *Iudæus, num. 655.* an autem in aliquibus casibus Iudæi Inquisitorum foro subdantur, infrà videbimus.

§. II.

An Iudæi in delictis subdantur Iurisdictioni Iudicis laïci, vel Ecclesiastici.

IN hac re quo ad delicta mera sæcularia, 5.
qualia sunt homicidia, furta &c. clarissimum est, quod Iudæi puniuntur, & subsunt Iurisdictioni Iudicis Laïci, ita Marquar. *de Iudæis, p. 2. cap. 9. n. 4.* vers. *in criminib. vero* Farin. in Fragm. Crim. in verbo *Iudæus, p. 2. num. 663.* Ricciul. *de iure person. ext. Ecclesiæ grem. exist. lib. 2. c. 52. n. 5.* post Decian. *in tract. Crim. lib. 5. cap. 14. n. 2. in fin.*

Difficultas est quid sit dicendum, in cau- 6.
sis mere spiritualibus, vel mixtis, in qua re Quidam Doctor de Valentia cons. 119. inter consilia Socini Senior. *vol. 4.* cui cons. etiam ipse Socinus se subscripsit Clar. in §. *blasph. n.. & §. fin. q. 35. n. 25.* Alex. *cons. 99. vol. 6.* Anania *in Rubr. de Iudæis, num. 9.* Mart. *de iurisd. p. 2. c. 13. n. 14. & c. 16. n. 20.* voluerunt in delictis merè Ecclesiasticis, vel mixtis solos sæculares Iudices esse competentes.

Mouentur omnes ex illo loco Pauli, *Quid enim mihi de iis, qui foris sunt iudicare.*

Secundò mouentur per text. in cap. *In nonnullis. ext. de Iudæis,* vbi Papa mandat quod si Iudæi prorumpant in contumeliam Creatoris, puniantur per Iudices, & Principes sæculares.

Sed Bald. *in cons. 315. & cons. 316.* cui cons. se subscripserunt Io. de Lignano, & quinque alij Canonistæ Senatus Pedem. apud Thesaur. *decis. 241. n. 7.* vers. 3. *fuit opinio aliorum.* Marquar. *de Iudæis, p. 2. cap. 9. per tot.* Decian. *in tract. Crim. lib. 5. cap. 14. num. 2.* Bursat. *cons. 90. num. 1. & seq. vol. 1.* Pegn. *ad director. part. 2. cons. 71.* Card. Tuscus in verbo *Iudæus, conclus. 372. num. 7. & seq.* Farin. *in fragm. crimin. p. 2.* in verbo *Iudæus n. 663.* & Ricciul. *de iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium lib. 2. cap. 52. num. 6.* Quibus non obstantibus, generaliter docuerunt in criminibus merè Ecclesiasticis, solos Ecclesiasticos iudices esse 7.
competentes, in mixtis vero posse vtrosque & Ecclesiasticos, & laïcos cognoscere, ita tamen, vt inter eos sit locus præuentioni, Farin. *vbi suprà.*

Probat traditionem hanc DD. text. in cap. *Post miserabilem, de vsuris,* ibi, *Iudæos ad remittendas Christianis vsuras, per Principes, & potestates compelli præcipimus,* cap. *autem in his §. secundum, de verborum signif.* cap. *quod præcipitur 14. quæst. 2, cap. 1. de offic. deleg.* ex quibus clarè colligitur, verbum *præcipimus* importare iurisdictionem, sicuti etiam importat necessitatem præcisam, ad not. per Doctores *in Rubric. Codice de Mandat. princip.*

Quod

Quod idem etiam probatur non obscurè, in cap. *postulasti.* de Iudæis, vbi in crimine mixto laïcus potest compelli per Ecclesiasticum, vt procedat contra Iudæum, neque obstant opposita, nam

Ad primum respondetur, quod locus ille Pauli intelligi debet, de excommunicatione, & aliis pœnis spiritualibus, vti ita illum intelligit P.Cornel.à Lapide *in dicto loco*, vers. 12. ita etiam Royas *de hæret.part.1.n.563.* vbi, quod aliud dicendum est quoad pœnas corporales, & pecuniarias.

Ad secundum ex text. in d.c. *in nonnullis.* pluribus modis respondetur per Eymeric. *in direct.p.2.q.46.n.8.* quem vide, Abb. verò addit in cap. *postulasti. n.4. vers.* Et ad istum text. puto respondendum quod cum Papa præcipit Domino temporali, vt Iudæum puniat, hoc facit, quia non ita de facili Ecclesiast. potest Iudæos compellere, sicuti potest iudex laïcus, & ideo Papa id facere intelligitur ad faciliorem executionem iustitiæ, non per hoc tamen tollitur, quin Papa iurisdictionem habeat in ipsos, maximéque hoc colligitur ex verbis, canonum ponderatis à Ricciullo *vbi suprà num.8.& seq.*

§. III.

De Iudice Competente Iudæi rem habentis cum Christiana.

8. SVrdus *in cons.* 497. *num.*8. *& seq.* pertractat hanc pulcherrimam quæstionem an Ecclesiasticus Iudex, sit competens in causa Iudæi committentis simplicem fornicationem cum Christiana, & ibi ipse concludit negatiuè, se tamen remittit in hoc cum maxima humilitate determinationi S. M. E.
9. Mouetur Surdus *num.9.* ex eo quod Iudæi
10. non ligantur Sacris Canonibus. Secundò mouetur *n.12.* ex eo quod in simplici fornicatione nullus potest considerari in Iudæo contemptus fidei nostræ.

11. Verùm contra Surdum insurrexit doctiss. & religiosiss. I. C. Siculus de nostra iurisprudentia optimè meritus Don Marius Muta & de decreto impugnando totum illud consilium tenet in casu nostro etiam Ecclesiasticum esse iudicem cōpetentem huiusmodi Iudæi, vbi iudicem laïcum in cognitione huiusce criminis præuenerit, quod idem generaliter dixit in omnibus aliis criminib. mixti fori, sita enim tenuit *in suis com.ad c.Regn. Sicil.vol.2.c.68.Reg.Feder.n.15.*vers. *Difficult.est.*

12. Probat autem Muta hanc sententiam suam, ad *cap.112. eiusdem Regis*, *num.* 18. ex eo quod in Ecclesia Romana, & in Summo Pontifice adest potestas *super oues*, *& boues*, *& vniuersa pecora campi*, ex Psalm. 8. vbi Gloss. ait, quod omnia dixit, quia nec terrestria, nec cœlestia dimisit, per *oues* intelliguntur Christiani, per *bestias*, *& vniuersa pecora campi*, alij infideles, qui quamuis non subsint Rom. Pontifici quoad pastum, quoniam non est eorum pastor, sunt tamen pedibus eius subiecti quo ad dominium & potestatem, quæ ibi latè exornat Muta videndus. Si ergo sunt sub iurisdictione Summi Pontificis, vtique poterit eos punire, & ita *in dicto cap.68. num.* 12. attestatur in Curia Archiepiscopali Panormi sæpè fuisse punitos similes Iudæos huiusce criminis accusatos, & ex his respondet Muta ad rationes Surdi, quod data iurisdictione concedenda est facultas Ius dicendi, quæ est effectus Iurisdictionis, vt dixit idem Surd. *cons.152.n.22.& seq.*

Sed quidquid sit de hac ratione Mutæ, 13.
quam nos latè examinauimus in prima parte huius oper. tit. primo, de Summ. Pontif. certum est, quod ad materiam nostram spectat, quod si ex probabilibus circumstantiis colligi posset Iudæum cum Christiana fornicationem simplicem habuisse, vel in contemptum Religionis, vel vt Synagogam superiorem esse ostenderet Ecclesiæ, sine dubio Inquisitores Hæreticæ prauitatis contra eos procederent, sicuti procedunt in omnibus casibus in quibus nostram Religionem quoquo modo contemnere præsumunt, vt infrà videbimus in Bull. Greg. XIII. Et post hæc scripta vidi D.Io. Baptistam Ciarlinum *in suis controuersiis forensium iudiciorum*, *cap.* 42. *num.* 50. *& plur. sequent.* vti latissimè firmauit Iudicem Ecclesiasticum etiam competentem in materia Iudæi se commiscentis cum Christiana, & id melioribus rationibus probat, quam fecerit Muta *vbi suprà*, & respondet omnibus rationibus Surdi *in allegato cons.497.* licet eum non alleget, additque non solum ita in Curiis Ecclesiasticis practicari, sed etiam sic fuisse decisum à Sac. Congreg. S. Officij de Vrbe literis peculiaribus datis ab Eminentiss. D. Cardinali Mellino, æternæ memoriæ, ad Inquisitorem Regij, sub die 11. Iunij 1621. Quibus mandauit ei ne nomine S. Officij procederet contra huiusmodi Iudæos carnaliter Christianas cognoscentes, sed eas relinqueret Ordinariis locorum puniendos, prout ita etiam practicasse Episcopum Parisiensem qui grauiter puniuit quemdam Iudęum, qui filios ex Christiana susceperat, testis est Boer. *dec.*[?] *316.n.5. vers. Et ita.*

Ego tamen literas Sac. Congregat. de quibus *suprà* intelligo, vt procedant dummodò in dicto coitu non adsit aliquis contemptus nostrę Religionis ex coniecturis

probabilibus præsumptus, quia tũc sine dubio Inquisitores possent contra huiusmodi Iudæos procedere, *vt suprà* dixi.

§. IV.

An Inquisitores de Iure in aliquibus casibus possint Iudæos punire.

14. Dicendum breuiter est, seclusis Pontificiis Constitutionibus, & solo Iure Canonico communi attento, Inquisitores in multis casibus posse Iudæos, & Saracenos punire, hosce autem casus infrà videbimus. Conclusionem nostram expressè docuerunt, Eymeric. latissimè *in Direct. Inquisit. part. 2. quæst. 46. per totam.* Locatus Auctor Repertorij Inquisit. Comensis *in Lucerna Inquisit.* omnes, in verbo *Iudæus*, Pegna *in comm. dicta quæst.* 46. Royas. *de hæret. parte prima, numer.* 552. *& sequ.* Farin. *fragm.* in verbo *Iudæus parte secunda, numer.* 657. *& seq.* Decian. *dicto cap.* 14. *numer.* 2. Azeued. *ad Regias Hispaniæ Const. libro* 8. *titulo tertio, lege prima, numer.* 20. *& sequent. & numer.* 23. vbi quod, licèt Inquisitor non possit Iudæis pœnas spirituales, & pœnitentiales imponere, sicuti Christianis, potest tamen priuare eos commercio Christianorum, præcipiendo Christianis ne cum Iudæis tractent, & eos carcere, pœnis pecuniariis, & publicis verberibus, & similibus pœnis coërcere.

15. Ex quibus patet perperam loquutos Simanch. *de Cath. Institut.* 35. *de Iudæis, numero* 11. & Socin. Sen. *consil.* 119. *numero* 18. *volum. quarto*, vbi concludunt Inquisitores non posse procedere contra Iudæum, qui aduersus Christianum dixerat, *la vostra fede, è fede da pazzi*, & Anchar. *in consil.* 15. vbi consuluit, quod Iudex sæcularis debet Iudæum punire, qui proiecit immunditias super Crucem, quæ in Litaniis deferebatur, sed hæc melius *infrà* declarabitur quæstio.

§. V.

De Bulla Gregorij XIII. Antiqua Iudæorum.

Ad difficultates hasce sedandas, emanauit à Sanctissimo Domino nostro Gregor. Papa XIII. Constitutio, quæ Incipit, *Antiqua Iudæorum improbitas*, vbi Papa declarat casus particulares, in quibus Inquisitores possunt contra Iudæos procedere, eam nos breuiter explicabimus *in seq.* §.

§. VI.

De primo casu Bullæ nostræ.

Primus casus, in quo Inquisitores libere procedere possunt contra Iudæos, in Bulla nostra, hisce verbis explicatur.

Si quis Iudæus aut infidelis, ex iis quæ circa fidem cum illis nobis sunt communia veluti Deum vnum & æternum, omnipotentem, Creatorem, omnium visibilium, & inuisibilium, & similia non esse asseruerit, prædicauerit, vel priuatim alicui insinuauerit.

Casus hic noster concordat cum iure communi, ita namque ante Bullam prædictam tenuerunt Direct. Inquisit. *p. 2. q.* 46. *n.* 4. 16.
Zanch. *addition. ad cap.* 36. in verbo, *delinquunt circa fidem eorum.* Locatus *in iudiciali Inquisi.* verbo *Inuocare, numer.* 1. *vers. Quædam alia sunt*, Decian *in suo Tract. Crim. lib.* 5 *cap.* 14. *numero* 2. *vers. & insuper notandum.* Marquar. *de Iudæis, p.* 2. *c.* 9. *n.* 2. Bursat. *consil* 90. *n.* 1. *vol.* 1. & post Bullam Gregor. XIII. de eaque mentionem facientes, Pegn. *in comm. d. q.* 46. Zanard. *in Summ. Diuinor. præcept. part.* 1. *cap.* 4 *vers. Vltimo subiiciuntur*, Azorius *in Summ. tom.* 1. *lib.* 8. *cap.* 21. *quæst.* 12. Io. Franc. Leon. *in Thesaur fori Ecclesiastici part.* 3. *cap.* 35. *num....* & Farin. qui alios allegat. *de hæresi, q.* 178. *num.* 146. *& in suis Fragm. Crimin. p.* 2. in verbo *Iudæus n.* 659. latissimè Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 1. *c.* 37. *n.* 17. qui alios allegat.

Rationem huiusce rei assignant Eymeric. & Locatus locis citatis, nam in iis in quibus nobiscum conueniunt à Christianis non distinguuntur, & in his, nec Iudæi sunt, nec pro hæreticis habentur, vnde ea impugnando dicuntur directè fidem Christianam impugnare.

Contra tamen hanc conclusionem senserunt Conrad. *lib.* 4. *de hæret. cap.* 2. & Fernandus Vasquez *Contr. Illustr. lib.* 1. *c.* 24. quorum sententiam contra communem opinionem esse, & nulla niti ratione probauit Pegn. *d. comm.* 71. *sub littera A.* 17.

Dubitari tamen hoc loco potest, an Iudæus ad sectam Saracenorum transiens possit ab Inquisitore puniri. in qua re Oldradus *consil.* 51. *si Iudæus*, Alber. *in Rubr.* Cod. de Iudæis, *col.* 1. *vers. Quæro circa hanc*, Ioan. Andr. *in addit ad specul. in rubr. de Iudæis circa finem*, vers. *dubitari vidi.* Io. de Anan. *incip. ex speciali in fi. de Iudæis, & Rom. in Singul.* 687. Incip. *Cras Christus ascendit*, tenuerunt talem Iudæum nequaquam puniri posse. Sed, contrarium quod, & puniri possit, & ab Inquisitore sit talis Iudæus coërcendus melius docuerunt Campegius *ad Zanch. de hæreticis, cap.* 36. vers. *tandem circa hanc tractationem*, & Decianus *Tract. Criminalium,* 18.

lium. lib.5.c.12.n.34.& hæc opinio non videtur habere probabilem dubitationem post Bullam nostram, in præcitatis verbis, cum enim Secta Saracenorum multa contineat discrepantia à rebus quas com. credunt Iudæi nobiscum, vt videre est ex Eymerico *in Director.p.2.q.46.num.12.*vers.*Respondetur quod Iudæi.* si Iudei ad Saracenorum sectam transeunt, per consequens necessarium in aliquibus, communibus Iudæis, cum Christianis discrepant, & ita formaliter sub verbis nostræ Bullæ comprehenduntur, & ita etiam tenuit Eymeric. *in cit. quæst.46.*

Si tamen Iudæus transiret ad aliquam Sectam, quæ nihil contrarium haberet rebus in quibus Iudæi nobiscum conueniunt tunc iudicarem minimè posse Iudæos ab Inquisitore puniri, & ita rem hanc videntur declarare Campeg. *loco citato in fin.*

Dubitatum etiam ab aliquibus scio, an Iudæi negantes Trinitatem incidant in hunc casum Bullæ, & ratio dubitandi est, quod Trinitas personarum colligatur ex Testamento veteri, vt videre est ex Mol. *1.p.quæst. 27. art.1.disput. 2.* vnde tenentes contra Trinitatem dicuntur tenere contra contenta in Bibliis, & sic huiusmodi Iudæi videntur subiici Sancto Officio ad not. per DD. in cap. *Quod super his de voto & votis.* In contrarium tamen est veritas, quia licèt mysterium Trinitatis contineatur in Testamento veteri, id tamen est implicitè, non explicitè, & mysterium hoc semper ignorarunt Iudæi, & ob id dixit Christus Ioan. VIII. *neque me scitis, neque Patrem meum*, & hoc pro Rabinismo ordinario supponit Cardin. Bellar. *lib.2.de Christo. cap.6.* Quare cum ignorantia hæc toleretur in Iudæis ab Ecclesia, vtique ob eam non poterunt puniri.

§. VII.

De secundo casu Bullæ nostræ.

19. *SI Dæmones inuocauerit, consulueritve, aut eorum responsa acceperit, ad illosve sacrificia, aut preces ob diuinationem aliamve causam direxerit, aut quid eis immolauerit, vel thuris, alteriusve rei fumigationes obtulerit, aut alia quævis impietatis obsequia præstiterit.*

Secundus iste casus est veluti corollarium primi, nam nobiscum conueniunt Iudæi, solum Deum adorandum illique soli vti Deo preces fundendas, ipsúmque solum futura scire, vnde cum Iudæi in casum nostrum secundum huius Bullæ incidentes, prædicta in quibus nobiscum conueniunt, saltem facto negent, sequitur casum nostrum esse veluti corollarium primi.

20. Controuersa olim fuit quæstio, quis in casu hoc Iudæum punire deberet, an Princeps sæcularis, an Inquisitor, & tandem quæst. hac reducta in Curia Rom. Greg. XI. in publico Consistorio mandauit DD. Card. Bonon. & Mutin. quatenus scriberent, & mandarent Episcopo Illerdensi in cuius fortiis Hebræus quidam (qui Dæmones inuocauerat, illis sacrificauerat, responsa expectauerat, & habuerat,) in sequestrum conuocatus erat, quatenus intra certum tempus dictum Hebræum consignaret Episc. Barchinonēsi, & P. Eymerico. Inquisit. in Aragonia, & litteras dictorum Card. ponit Eymeric. *dict.q.46. n.17.* ad huius casus materiam allegari possunt, & de Iudæis in casum incidentibus, Eymericus *d.q.46.n.17.* Campeg. *ad Zanchin.de hæret.cap.36.*in verbo *delinquunt circa fidem nostram, in fin.* Farin. *de hæresi, q.178 num.146.* Io. Franc. Leo. *in Thesaur. fori Ecclesiastici*, remissiuè ad Bullam nostram *cap.35.n 119.* Azor. *loco iam supra in primo casu allegato*, & Zanard. *loco ibidem citato.*

§. VIII.

De tertio casu Bullæ nostræ.

SI Christianos verbo, facto, vel exemplo, aut quouis alio modo, nefaria huiusmodi docuerit, vel ad ea perpetranda perduxerit vel perducere attentauerit. Et hoc est, quod dicit Eymericus *d. q.46.num.4.* vers. *Si ergo inueniantur, ibi, præsertim in præsentia Christianorum*, vbi Pegna addit, *quia quandoque; ad similia, suo malo exemplo Christianos pertrahunt, vel perducere attentant*, circa conatum huiusmodi, quando debeat puniri videnda sunt ea, quæ dixi in materia Bullæ Pij V. *Si de protegendis*, vbi latè de hac re. 21.

§. IX.

De quarto casu Bullæ.

SI Saluatorem & D.N. Iesum Christum, purum hominem, vel etiam peccatorem fuisse, Matremve Dei non esse Virginem, & alias huiusmodi Blasphemias quæ per se hæreticæ dici solent, in Christianæ fidei ignominiam, contemptum, aut corruptionem impiè protulerint. 22.

Distinctionem hanc de blasphemiis hæreticalibus, & non hæreticalibus ad propositum nostrum Iudæorum púlcherrimè attulit Eymericus *dicta quæst. 16. num. 10.* vers. *Respondetur multipliciter.*

In blasphemiis nāque non hæreticalibus, 23.
quoniam delictum illud est, mixti fori, vti probaui *in tit. de Blasphemis, in propria quæst.* de hac re, Iudęos punire potest, & Iudex Ecclesiasticus loci ordinarius, & Iudex

sæcularis,

sæcularis, ita vt inter eos sit locus præuentioni prout de delictis mixti fori in genere loquens, in materia nostra Iudæorum, dixit aliis etiam allegatis Farin. *in fragm. crimin. p. 2.* in verb, *Iudæus num.* 664. & de Iudæo blasph. *al Corpo di Christo la farà così*, quod possit puniri, tam ab Ecclesiastico, quàm à sæculari decidit Senatus Pedem. *apud Thesaur. decis.* 241. *n.* 7. vers. 3. *fuit opinio aliorum.*

Sed, quo ad blasphemias hæreticales nominatas in verbis prædictis Bullæ, Iudex erit Inquisitor, vt in Bulla nostra, latè Lazar. *de blasph. quæst.* 6. *num.* 15.

Et licet Alex. & alij allegati per Masquar. *de Iudæis p.* 2. *cap.* 9. *numer.* 5. & Farin. *de delict. & pœnis q.* 20. *num.* 41. Lazar, *loco supra citato, n.* 5. tenuerint, quod iudex sæcularis punit Iudæos in crimine blasphemiæ; attamen illorum doctrina procedit in blasphemia non hæreticali, ita tamen vt etiam Iudex Ecclesiasticus in illo blasphemiæ genere punire possit Iudæum, modo supradicto, nam in hæreticali solus Inquisitor cognoscit.

Quod maximè procedit in casu nostro, in quo Iudæus præsumitur hasce blasphemias proferre in contemptum Religionis Christianæ, & clarum est, quod Iudæus Christi fidem contemnens subditur iudicio Inquisitorum, vt infra dicemus in nono casu.

24. *In Christianæ fidei ignominiam, contemptum, & corruptionem impiè protulerit*, optimè Decian. *in tract. Crim. lib.* 5. *cap.* 14. *num.* 2. *in principio*, vbi quod Iudæi subduntur Inquisitori si delinquunt circa fidem nostram, contemnendo, vel vilipendendo eam, vel etiam committendo aliquid in contumeliam Christi & eius fidei, & Ecclesiæ, ita etiam Royas *in tract. de hæret. p.* 1. *num.* 557. vbi reprobat Socin. Sen. *in cons.* 119. *vol.* 4. qui consuluerat quendam Iudæum non posse puniri ab Inquisitoribus, eo quod aduersus Christianum dixerit (*la vostra fede, è fede da cazzi*, Masquar. *de Iudæis, part.* 2. *c.* 9. *num.* 3. Farin. *in Fragm. Crim part.* 2. in verbo *Iudæus, n.* 657. *& de hæresi q.* 178. *n.* 133. vbi alios plurimos allegat, quibus adde Bald. *cons.* 110. *vol. secundo.*

§. X.

De quinto casu Bullæ.

25. *SI cuiusuis eorum opera, aut consilio vel fauore aliquis Christianus à fide desciuerit quamque semel susceperat abnegauerit, vel ad Iudæorum seu aliorum Infidelium Ritus, Cæremonias, superstitiones, vel impias sectas transierit vel redierit, seu in hæresim aliquam inciderit, aut qui vt Christi fidem abneget, seu in hæresim incidat, opem, consilium, fauoremve quomodocumque præstiterit*, idem etiam erat ante Bullam hanc, vt patet ex annot. per auctor. Repert. Inquisit. in verbo *iudæus*, vers. *item Inquisitor potest*, Marquar. *de Iudæis, p.* 2. *c.* 9. *n.* 3. vers. *Sicut etiam de Iudæo.* Auctor *lucernæ Inquisitorum*, in verbo *Iudæus, num.* 1. Royas *in tractatu de hæret. part.* 1. *num.* 558. latè Campeg. *ad Zanch. de hæresi, c.* 36. vers. *deliquit circa fidem nostram.* Decian. *in tract. crim. lib.* 5. *c.* 14. *n.* 2. latissimè & pulcherrimè Eymericus *in Direct. inquisit. p.* 2. *q.* 44. *n.* 3. & Pegna *in com.* 69. *sub littera C*, vbi etiam de Ritu, quo Iudæi facti Christiani, ad Iudaismum redeunt, Syluester *in Summ.* in verbo *Hæreticus* 2. *num.* 4. Sanctarellus *de hæresi, cap.* 2. *dub.* 1. *n.* 7. Farin. *de hæresi, q.* 178. *n.* 143. vbi alios allegat, *& num.* 145.

Et ratio huiusce rei est, quia si iudici ratione delicti efficiuntur de foro Inquisitorum, quibus commissa est omnimoda fidei defensio, vti considerauit Bursat. *cons.* 90. *n.* 3. *vol.* 1. alias enim melioris essent conditionis, quam Christiani, & sic ex sua malitia præmium exceptionis obtinerent, latè Repert. Inquisit. *vbi suprà.* vers. *An, & ex qua eam, circa medium.*

Latissimè de materia omnino videndus. Surd. *cons.* 498. *volum.* 4. vbi benè probauit iudicem Ecclesiasticum, & Inquisitorem posse punire quendam Hebræum, ex eo quod instigauerat alium Hebræum factum Christianum, vt rediret ad Iudaismum, & ibi multa opportunè docuit in hac materia Hebræorum delinquentium.

§. XI.

De sexto casu Bullæ.

SI quis Catechumenum, vel quemcumque ex Iudæis, aut Infidelibus, Deo inspirante ad fidem Christi venire volentem, post declaratam, nutu, verbo, facto, aut quocumque alio modo, à fide, vel fidei instructione, aut sacri Baptismi susceptione retrahere, auertere, vel dehortari, aut ne ad fidem veniat, néve regenerationis lauacro abluatur, quouis modo impediuerit, in hoc casu etiam ante Bullam Inquisitores poterant procedere contra Iudæos, optimè Bald. *cons.* 315. *num.* 1. *vol.* 1. *& cons. seq.* vbi Rouescal. *in addit.* Marquar. *de Iudæis p.* 2. *cap.* 9. *numer.* 3. vers. *Sicut etiam de Iudæo*, Decian. *vbi suprà, dicto numer.* 2. *& cap.* 12. *num.* 8. Farin. *de hæresi, q.* 178. *num.* 143. qui alios allegat, adde Campeg. *ad Zanch. de hæreticis, cap.* 36 in §. *delinquunt circa fidem nostram*, vers. *Hoc idem affirmatur.* 26.

§. XII.

De septimo casu Bullæ nostræ.

SEptimò Inquisitores procedere possunt contra Iudæos, *Si Apostatas, seu Hæreticos scienter* 27.

scienter domi acceptauerint, aluerint, occultauerint, &c. vel eis quomodolibet opem, auxilium, vel fauorem praestiterint.

Et ita etiam in hoc casu posse Inquisitores procedere dixerunt Simanch. *de Cath. Institut.* 35. *de Iudaeis, numer.* 11. Squilacens. *in tractat. de fide Catholica cap.* 46. *numer.* 1. *&* 2. Pegna dicta verba nostrae Constitutionis allegans 2. *part. Directorij comm.* 76. vers. *Iudaei verò, &c comm.* 77. vers. *Iudaei propterea*, & Farin. qui alios allegat *de haeresi, q.* 178. *numer.* 143. *& quaest.* 282. *num.* 66.

§. XIII.

De octauo casu Bullae.

28. OCtauò Inquisitores procedere possunt contra Iudaeos, *Si libros haereticos, vel Talmudicos, aut alios Iudaicos damnatos, vel aliàs prohibitos retinuerint, &c. diuulgauerint, vel in quaecumque loca detulerint, aut ad eam rem opem suam accommodauerint.*

De huiusce casus octaui materia, & de prohibita lectione librorum omnium damnatorum etiam Infidelibus, & Iudaeis, & quo in casu contrauentionis possint, & debeant ab Inquisitoribus puniri latè Pegna *in* 2. *p. direct. super caput fraternitatis de haereticis comm.* 3. *in fin.* vers. *Postremo in fine huius commentarij*, Bursat. *consil.* 90. *numer.* 4. *& seq. vol.* 1. & Farin. *de haeresi, quaest.* 180. *num.* 10. qui alios latissimè allegat.

29. *Vel Talmudicorum*, de duplici Hebraeorum Talmud, Hierosolymilitano scilicet, & Babylonico, vide Decian. *in tract. Crim. lib.* 5. *c.* 12. *n.* 3. Marquar. *de Iudaeis p.* 3. *c.* 1. *n.* 49. vbi quid in hoc libro contineatur, Flauius Cherub. *Scholio.* 2. *in Bullam* 20. *Clem. VIII.* Et de speciali prohibitione illius libri, vide Bullam Innocent. IV. Incip. *Impia Iudaeorum*, & decretum particularo Illustrissimorum Card. Supremorum Inquisit. Incip. *Cum sicut nuper*, post Direct. Inquisit. inter litteras Apostolicas pro S. Officio, & vltimo loco Bullam Clem. VIII. Incip. *Cùm Hebraeorum malitia*, de qua in Bullar. nouo, *tom.* 3. *const.* 20.

§. XIV.

De nono casu Bullae nostrae.

30. NOnò possunt Inquisitores procedere contra Iudeos, *Si Christianos deriserint redemptionisque nostrae Hostiam salutarem in ara Crucis immolatam Christum Dominum ludibrio habentes, quandocumque maximè verò in Sacro Parasceues die, Agnum seu ouem, vel quid aliud Cruci affixerint, aut appenderint, in eamve conspuerint seu quomodocumque contra eam fecerint.*

Huc spectant omnia quae suprà dixi *in* 4. *casu Bullae nostrae, vers. in Christianae fidei.*

De hac Memoria Pass. D. N. quotannis fieri solita à Iudaeis in ludibrium Religionis Christianae, crucifigendo pueros, agnos, &c. plura Marquard. *de Iudaeis parte prima, cap.* 7. *numer.* 2. sed quod in isto casu puniri debeant per Episcopos vel iudices seculares, tenuerunt post Oldrad. *cons.* 36. Repertor. Inquisitorum in verbo *Iudaeus* §. *An inquisitor possit procedere*, & Decian. *in tractat. Crim. lib.* 5. *cap.* 12. *num.* 18.

Verum quam malè isti loquuti sint, patet ex alleg. supra in quarto casu Bullae, vbi plurimos allegaui, qui generaliter, & bene docuerunt, Iudaeos vilipendentes Ecclesiam, Christum, & Christianam fidem puniri debere ab Inquisitore, vnde cum isti Iudei Cruci affigentes oues, &c. vilipendant Christum non video, quomodo possint à iurisdictione Inquisitorum subtrahi, stante verò dispositione Bullae nostrae clarissimum est cessare omnes aduersariorum doctrinas.

§. XV.

De decimo, & vltimo casu Bullae.

SI *Nutrices Christianas contra Sacrorum Canonum statuta, diuersorumque Rom. Pontificum, &c. sanctiones, adhuc retinuerint.* 31.

Dubitari hoc loco potest, an Iudaeis licitum sit retinere nutrices extra domum, in qua re.

Cardinalis in cap. *ad haec, de Iudaeis*, vers. *oppono*, & Abb. *ibid. numer.* 2. voluerunt id Iudaeis licere, nam text. in dicto cap. *ad haec*, qui illud prohibet, habet haec verba, *in eorumdem domibus.*

Sed contrarium est verius, vti probarunt aliis plurimis relatis, Sanch. *ad praecepta Decalogi, lib.* 2. *cap.* 31. *num.* 13. & Ricciullus *de iure personar. lib.* 2. *cap.* 28. *num.* 17. nam siue in domo propria, siue extra retineantur nutrices, semper ob familiaritatem adest periculum subuersionis, quae fuit ratio docidendi, in dicto cap. *ad haec.*

Neque obstant illa verba, in eorumdem domibus, nam illa non fuerunt apposita ad restringendam prohibitionem, sed gratia frequentioris vsus, vti bene declarat Sanch. *vbi suprà.*

Ratio autem quare hic casus in bulla nostra reseruetur Inquisitoribus est, quia est contra decorem Christianae religionis, quo nos Christiani, qui sumus filij liberae, seruiamus filij ancillae, qui sunt Iudaei, quae est ratio assignata à text. in cap. *& si Iudaeos, de Iudaeis*, Sanch. *vbi suprà, num.* 20. & Ricciullus *loco allegato, num.* 12. 32.

Ex quibus sequitur, quod Princeps saecularis,

laris,non poteſt in hoc diſpenſare, cum decori Chriſtianæ Religionis derogari nequeat,ita Ricciull.*dicto num.*12.

Imo nec Epiſcopi ob eandem rationem poterunt in hoc diſpenſare, etiam vt extra domum nutrix retineatur,Ricciull.*vbi ſuprà, n.*18.Sanch.*d.cap.*31.*num.*27.

34. *Aut eas retinens die, qua Sanctiſſ. Eucharistiæ Sacramentum ſumpſerint, lac vno, vel pluribus diebus, in latrinas, cloacas, & alia loca effundere, coegerint*, & cum ex hoc maximè Chriſtus D. N. vilipendatur, non eſt dubium quin optimè ſtatutum ſit, vt in hoc quoque caſu procedant Inquiſitores, vt patet ex alleg. ſupra, & de huiuſmodi Iudæis cogentibus nutrices lac in cloacas effundere poſt ſuſceptum corpus D. N. vide text. in cap. *& ſi Iudæos, de Iudæis.* Calder. *conſ.*2. incip.*Iudæus doloſè, & appenſatè, ſub titulo de Iudæis*, & Campeg. *ad Zanch. de hæret. cap.*36. §. *Delinquunt*.cap.*fidem noſtram*, verſ. *Hoc idem affirmatur.*

§. XVI.

De aliis caſibus,in quibus Iudæi ſubſunt foro Inquiſitorum.

35. ACcuſantur quandoque Iudæi in hoc Tribunali S.Inquiſitionis,quod imagines Sanctorum fregerint, vel conſpurcauerint, & tunc clariſſimum eſt, quod poſſunt contra eos Inquiſitores procedere,tanquam vilipendentes Chriſtianam fidem, & Religionem,ex allegatis *ſuprà,in* 4. *caſu Bullæ Greg. XIII.*an autem hoc ſit delictum mixti fori,dixi in tit. *de Blaſphemia,in propria quæſtione*, & hic caſus videtur in Bulla Greg.comprehenſus, in 9. caſu, vbi de Iudæo conſpuente in Crucem,& ſi in vim 4.caſus Bullæ puniri debent ab Inquiſitoribus Iudęi,verbo *Hæreticales blaſphemias proferentes*, cur non ab iiſdem puniri debent Iudęi facto blaſphemias committentes, conſpurcando ſcilicet imagines, & ita in propoſito arguit Azeued. *Regiar.conſtit.lib.*1.*tit.*1. *l.*3.*n.*9. vti etiam eum allegaui, *in tit. de blaſphemia.*

36. Secundò Inquiſitores procedere poſſunt contra Iudæos abradentes in Bibliis verba, quæ Chriſto conuenire poſſunt, & tripudiantes, ornatiuſque incedentes in die Veneris ſancti, de quibus Alex. *conſil.* 233. *num.*6.*volum.*6.& Lazar. *de blaſphemia quæſt.*2. *num.*33.

37. Tertiò procedunt Inquiſitores contra Iudæos, ſibi accendi facientes ignem in die ſabbati per Chriſtianos, vel eorum opera vtentes in ſeruitiis vilibus, & item contra Chriſtianos Iudæis in ſupradictis inſeruientes,nam omnia hæc tendũt ad decorem cultus Iudaici, & in ludibrium religionis Chriſtianæ, oſtendentes ſe ſe Iudæi Chriſtianis ſuperiores,in eo quod poſſunt,ita cautũ eſſe peculiari conſtitutione Nicolai V. quæ incipit, *ſuper gregem Dominicum* §. *Nec poſſunt*, ſub datum Romæ Kal. Iulij 1447. Pontificatus anno primo,atteſtatur Ricciull. *de iure perſonarum extra Eccleſiæ gremium exiſtentium lib.*2. *c.*39. *num.*18. Sic etiam pluries reſcripſit Sac. Congregatio Eminentiſſ. DD. Generalium Inquiſitorum, Reuerendiſſ. Inquiſitori Cremonæ,vt ex litteris eiuſdem Sacræ Congregationis, quæ conſeruantur in Archiuio noſtræ ciuitatis, prout etiam ſcio plures Hebræos, qui pluries opera Chriſtianorum vſi fuerant in exercitiis vilibus fuiſſe condemnatos ad carceres formales,& alias pœnas arbitrarias ab Ordinariis,& Inquiſitoribus.

§. XVII.

An iuriſdictio conceſſa Inquiſitoribus à Gregor. XIII. in caſibus de quibus ſuprà, an Iudæi ſint Hæretici, intelligitur priuatiuè,quoad laïcos.

BReuiter dicendum, quod in caſibus de quibus in Bulla,& etiam in præcedentibus Inquiſitores procedunt priuatiuè, quo ad Iudices laïcos,ita Scaccia *de iudic.ciuilibus. crimin.& hæreticalib. lib.*1.*c.*12.*n.*53. vbi dixit, quod ea quæ Inquiſitoribus delegantur, ſemper delegantur priuatiuè, quo ad laïcos Iudices, & ita etiam vt plurimum practicatur in hoc Tribunali, etiam in Iudæis fractoribus imaginum, qui non videtur caſus explicitè comprehenſus in Bulla. 38.

Et in omni caſu, cum Inquiſitores præueniunt in cognitione, ſeu captura, &c. contra Iudæos imaginum fractores, ſine vlla tunc difficultate procedunt, nec laïcus vllo ſe modo intromittit in cognitione illa, & ita Sanctum Officium puniuit grauiter quendam Iudæum, qui in terra Sabloneтæ conduxerat domum cuiuſdam Chriſtiani,in qua aderat imago B.M.V. quæ ex poſt reperta fuit expurcata, & deleta ab eius filiis, ipſo ſciente, & non obſtante, cum facilè poſſet,& teneretur, vti mihi ſignificauit Reuerendiſſ.Abb.S.Ant.Crem. in noſtro S.Officio Conſultor, collega ac affinis meus amantiſſimus.

Quo ad caſus tamẽ explicitè in Bulla cõprehenſos clariſſima eſt ſupradicta doctrina,quod iuriſdictio ſit Inquiſitorum priuatiuè quo ad laïcos,iudices,idque non obſcurè colligi poſſe videtur, ex verbis memoratæ Bullæ Greg. XIII. ibi, *ſtatuimus, & declaramus Inquiſitores hæreticæ prauitatis liberè procedere poſſe in omnibus cauſis, & caſibus qui, ſequuntur,* 39.

sequuntur, verbum enim *liberè* multum ampliat dispositionem,& excludit omne impedimentum,& alterius cuiuscumque contradictionem, vt singulariter dixit Decian. *consilio* 41.*n*.14.*vol*.2.& Card.Tuschus *Pract.conclus.tom.*2.*littera D,conclus.*306.*num*.4. *& seq. & tomo* 5.*littera L,conclus*.335. *num*.5.*& seq.*;& liberè non dicerentur in casibus Bullæ procedere Inquisitores posse,si etiam iudices laïci de illis possent cognoscere, etiam vbi ipsi præuenissent, & in omni casu Inquisitores sunt iudices competentes ad cognoscendum an iurisdictio sit sua, Freitas *ad Roder.de Confess.sollicit.q*.5.*n*.39.

§. XVIII.

De Tortura, & Abiuratione Iudæis iniungenda.

40. DIstinguenda hoc loco sunt Iudæorum delicta, quæ triplicis generis esse solēt, alia namque sunt delicta, contra ea quæ nobis,& ipsis sunt communia qualia sunt delicta 1.2.3. & 8. casus Bullæ nostræ Gregorianæ,nam quo ad retinētes Talmud,quod dicatur delinquere contra fidem nobis,& ipsis communem,patet,quia licet dictus liber cōtineat,plurimas Blasphemias contra Christū, & B.V.M. attamen continet etiam plura cōtraria iis quæ nobis,& ipsis sunt communia, vt videre est,apud Marquar.*de Iudæis p*.3. *c*.1. *n*.49.& hoc respectu tantùm,dicuntur Iudęi delinquere modo dicto.

Alia sunt delicta Iudæorum contra fidem nostram, qualia sunt, alia delicta comprehensa in aliis casibus Bullæ,& etiam in 8.casu ratione librorum continentium hæreses, quo ad nostram fidem tantùm.

Alia sunt delicta contra eorum fidem propriam, & de his hoc loco non est agendum, nam ea non puniuntur, vt suprà vidimus in prima quæstione.

41. Quo ad delicta Iudæorum primi generis, quoniam in his,& quo ad eos,& quo ad nos sunt Hæretici, vti dixit Eymericus *in director.Inquisit.parte secunda,quæst*.46.*num*.3.*& seq.* ideo in his.

Si Iudæi veritatem non fateantur, & adsint indicia sufficientia ad torturam, iuxta ea, quæ dixi de indic.& tortur. torquentur pro veritate habenda.

Si vero veritatem fateantur,se scilicet v.g. dixisse Deum non esse omnipotentem, interrogatique super intentione,& credulitate respondeant,se ita etiam credidisse, coguntur abiurare de formali, vti verè Hæretici, Eymeric. *in direct.d.quæst*.46.*in fi.* vers. *quo Iudæo*,vbi Pegn.*comm*.71.*eod.* vers. *ponit formam abiurationis ab hæretico faciendæ*, Zanardus *in summ.diuinor. præcept.c*.4. *tom*.1. vers.*si igitur in supradictis.*

Si autem intentionē negent,super ea torquentur,& in omnibus,& per omnia eodem modo contra eos proceditur, ac contra Christianos,& iisdem pœnis plectuntur, ac ipsi Christiani,& pro gradu suspicionis, vel leuis,vel vehementis abiurare solent.

Quo ad delicta verè secundi generis torquentur tantummodò pro habenda veritate,& super complicibus,nam in his verè ipsi hæretici non sunt, sed quoniam contra fidem nostram grauissimè delinquunt, ideo puniri debent grauissimis pœnis de quibus in constitutione Greg. XIII. & Clem. VIII. nec in isto casu coguntur ad abiurationem, quoniam Ecclesia non cogit eos ad fidem, & eos in suis ritibus tolerat. 42.

§. XIX.

Quibus pœnis Iudæi, & alij infideles puniantur.

INquisitores punire solent Iudæos, delinquentes in casibus prædictis variis pœnis, priuationis communionis cum Christianis, pecuniariis,carceris etiam perpetui, verberum, & etiam traditionis, brachio sæculari, & hoc pro modo, & qualitate delictorum, & iuxta Pontificias constitutiones, de quibus supra, ita Zanch.*de hæreticis, cap*.36. *numer*.4. vbi Campeg.Syluest.in verbo *Iudæus quæst*. 5. Zanardus *in summ. diuinor. præcept.tom*.1.*cap*.4.vers.*secundò puniuntur*,latè Pegna *ad Director.parte secunda, quæst*.44.*comm*. 69. *sub littera C*, Bursat.*cons*.90.vbi de Iudæo penes quem reperti fuerunt libri prohibitæ lectionis. 43.

Tandem animaduertendum, quod nec Inquisitor sine Episcopo, nec Episcopus sine Inquisitore punire possunt Iudæum, cum committit aliquod crimen,pro quo sint subiecti iurisdictioni Inquisitorum,ita Pegna *dicta comm* 69. vers. *illud hic non est omittendum*, & Farin. *de hæresi,q*.178.*n*.147. 44.

§. XX.

An paruuli Iudæorum possint baptizati inuitis parentibus.

QVamuis maxima de hac re sit controuersia,inter D.Th. & Scotum, magis tamen communis opinio est negatiua,quam latissimè pluribus cumulatis probauit Ricciull.*de iure person*.&c.*l*.1.*c*.32. sufficit tamen, quod adsit consensus Aui paterni, licet pater Iudæus infantis contradiceret, latissimè Gratian. *discept*. 977. *tom*. 5. vbi etiam attestatur, 45.

attestatur, quod ita fuit iudicatum, si tamen infans Iudæus inuitis parentibus de facto baptizaretur, vtique cogendus esset ad obseruantiam Baptismi, Affl. *decis.* 151. Ricciull. *vbi supra, cap.* 34. Ex quo patet falsam, & erroneam esse opinionem Calder. *cons.* 3. *n.* 2. *de Iud.* vbi consuluit talem infantem sic baptizatum debere ali penes patrem Iudæum, præstita per patrem cautione de eo restit. cum ad legitimam ætatem peruenisset, Ricciul. *vbi supra, num.* 4. vbi etiam, quod ita Romæ 22. Octobris 1587. fuit iudicatum cuius autem ætatis debeant esse pueri Iudæorum, vt possint inuitis parentibus baptizari, vide Ricciull. *vbi supra, cap.* 33. *per tot.*

Et post hæc scripta visus D. Io. Baptista Ciarlinus I.C. de nostra Iurisprudentia benemeritus, ac Vicarius meritissimus Episcopi Regensis *in suis controuer. forensium iudiciorum, cap.* 42. *fere per totum, & maximè n.* 46. vbi attestatur in Ciuitate Regij, sub die 23. Septembris 1629. re etiam participata cum Reuerendiss. P. Inquisitore illius ciuitatis, & in eius Congregatione S. Officij proposita quendam puerum Iudæorum annorum octo fuisse baptizatum, quia instanter baptismum petierat, non obstantibus contradictionibus parentum qui prætendebant examinari dictum puerum ipsis etiam præsentibus, & videntibus ac audientibus eum dicentem se velle fieri Christianum, vt certi essent de eius voluntate.

Hæc tamen, quæ diximus de Baptismo infantium Iudæorum cessant in infantibus hæreticorum, si enim hæretici cogi possunt ad Baptismum filiorum suorum, quia ex quo in Album Christianorum relati sunt, Ecclesiæ subditi effecti sunt, bene Gamachæus *in* 2.2. *quæst.* 10. *de infidelitate, cap.* 34. vers. *De hæreticorum filiis.*

§. XXI.

Quomodo Confessarius se gerere debeat cum conuersantibus, cum Iudæis, & aliis Infidelibus.

46. IMprimis animaduertat Confessarius, prohibitam esse communicationem cum Iudæis in respicientibus Religionem, ita D. Thom. *in* 2.2. *q.* 169. *art.* 2. *ad* 4. Sanch. *in sum. l.* 1. *c.* 7. *n.* 1. latissimè Ricciul. *de iure person. extra Ecclesiæ gremiũ existentiũ l.* 2. *c.* 39. *per tot. cap.* vbi infert vtiliter ad multa in praxi necessaria.

Ex quo infero ad pulcherrimam quæstionem, quæ de facto accidit in Ciuitate Regij, teste D. Io. Baptista Ciarlino Vicario Generali illius Ciuitatis *in supracit. cap.* 42. *suarum controuer. num.* 72. *& seq.* de quodam Iudæo, qui dum Catechizaretur, ex quo eius Vxor numquam voluit à Iudaismo recedere ab ea instanter requirebatur, vt ei daret libellum repudij more Iudæorum, vt & ipsa posset alteri nubere, verùm habito colloquio de hac re in pluribus Congregat. ad hoc factis, & cum Reuerendissimo Inquisitore illius Ciuitatis, ipsemet vti Vicarius Generalis denegauit dicto Iudæo licentiam dandi libellum repudij dictæ eius vxori modo Iudæorum, idque rectissimè factum fuit, quia quidquid sit de tempore, quo legalium obseruatio cœpit esse mortifera, in quo ego sequor opinionem Scoti *in quarto sent. dist. tertia, quæst. quarta*, quam latissimè tuetur olim præceptor meus amantissimus P. Faber. *in quarta disp.* 10. *cap.* 6. certissimum est, quod nũc obseruatio legalium, & sic oblatio repudij secundum formam traditam à Moyse Deuter. 24. vbi Tostatus & Cornelius à Lapide, omnibus etiam Iudæis est mortifera.

Quinimo in rebus etiam politicis ea communio prohibita est fideli, cum Iudæo, ex 47.
qua resultare potest nimia familiaritas, Ricciullus, *vbi supra cap.* 41. per totum, vnde infert non licere Christiano simul habitare cum Iudæo, nec cum eo spurcissimè commisceri, quod delictum à nostris Mediol. Constitutionibus, in titulo de Iudæis, punitur pœna mortis naturalis, nec vti opera medici Hæbræi, nec cum eisdem ad ludos, nuptias, & conuiuia ire, quæ omnia, & alia plura latissimè ibi prosequitur Ricciull. videndus *& pluribus capitibus seq.*

Secundò considerare debet Confessarius 48.
an Christianus communicando cum Iudæo habuerit in intellectu errorem, credendo scilicet Ecclesiam errare prohibendo tale commercium, nam tunc talis esset excommunicatus excommun. Bullæ Cœnæ Domini, Belloch. *de casib. reseru. p.* 2. *q.* 9. *in Tabell. Pisaur. num.* 143. & si non habuerit talem erorem interrogandus est Christianus, an saltem cum Iudæo communicauerit, ex contemptu Ecclesiæ, vel Episcopi, nam ratione huius contemptus formalis, communicatio, quæ aliàs esset venialis, euaderet mortalis, Belloch. *vbi supra* 141. *& seq.*

Tertiò, conetur Confessarius inducere 49.
pœnitentem ad contritionem suorum peccatorum, ostendendo ei grauitatem delicti, & periculum cui se exposuit, nam iuxta illud Psal. 17. *Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris.*

Quartò, iniunget Confessarius pœniten- 50.
ti, & satisfactoriam, & præseruatoriam pœnitentiam prudenti ipsius arbitrio, qualitati delicti, & illius circunstantiis accommodatam.

Interim de tota hac Iudæorum materia, videndus est, P. Gauant. in Manuali Episcoporum

coporum in verbo *Iudai*, & omnes summistæ, *ibid.* Modern. Barbos. *in Collectan. decretal. tot. titulo de Iudais*, & Azeued. *ad Regias Hispan. Constitutiones, lib. 8. titul. 2. de los Iudios y moros, l. secunda*, & Concilium nostrum Prouinciale quintum.

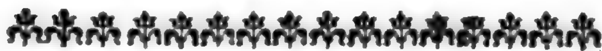

TITVLVS XV.

De edentibus carnes in diebus prohibitis.

SVMMARIVM.

1 *Hæresis circa delectum ciborum.*
2 *Dies in quibus quis carnes comedere nequit, vbi de ieiunio Quadragesima.*
3 *Comedens carnes diebus vetitis est suspectus de hæresi, & quando non, seq.*
6 *Quis possit licentiam concedere, carnes comedendi in diebus prohibitis.*
7 *Qualiter huiusmodi rei sint suspecti, & sequent.*
11 *Inquisitores sunt iudices huius criminis.*
12 *Inquisitores an procedant contra comedentes pisces, & carnes, vbi aliqui licentiam habent comedendi carnes, & seq.*
14 *Infirmitas qualiter probetur.*
15 *De tortura, abiuratione, & pœnis horum reorum, & 16.*
17 *Quomodo Confessarius se gerere debeat cum huiusmodi reis.*

§. I.

De hæresibus, circa delectum ciborum.

1. PRæmittendum est hoc loco, antiquam extare hæresim, nostris temporibus, renouatam à Sectariis quibusdam, improbantem in ieiuniis delectum ciborum, quàm latè (vt alios omittam) reprobauit Gregor. Valentia, *tom. 3. in Summ. D. Thom. disp. 9. q. 2. punct. 2.* vers. 2. *controuersum inter nos, & Sectarios est*, vbi plurimis scripturæ sacræ locis, Conciliorum antiquorum, & Sanctorum Patrum auctoritatibus probat, de fide certum esse, Ieiunium nostrum, cum delectu ciborum, id est cum abstinentia à carnibus, & aliquando ab ouis, & lacticiniis, vt in Quadragesima, vtile esse, & laudabile, quod, & nouissimè definitũ à Sacro Tridentino Concilio constat, apud omnes *Sess. 25. de reformat.* cap. *de delectu ciborum, ieiuniis, &c.* vbi Modernus Barbos. *in suis Collect.* allegat Concordantes Doctorum auctoritates.

§. II.

An comedens carnes in diebus prohibitis sit suspectus de hæresi.

ANtequam ad quæstionem nostram accedamus, notandi primo sunt dies, quibus prohibitum est, carnes comedere, de quibus glos. in cap. *de esu*, verbo *feria, de consecrat. distinct. 5.* & sunt dies Veneris, & Sabbati, Archid. dicto cap. *de esu, num. 2.* latissimè Azor. *institut. Moral. tom. 1. lib. 7. cap. 15.* per plures Quæst. vbi, quid dicendum, de feria quarta, quæ tamen non est de præcepto, sed tantùm de consilio, glos. *vbi suprà*, Graff. *de casibus reseru. lib. 2. cap. 10. num. 3.* Item omnes dies quadragesimæ, omnes vigiliæ, dies quatuor temporum de quibus Graff. *vbi suprà*, & Azor. *loco citato, cap. 12. 13. & 14.* vbi latissimè, & eruditissimè agit de hisce diebus, & ieiunio in ipsis seruando. In Quadrages. tamen non licet vesci ouis, nec lacticiniis, non quia tale Ieiunium intrinsecè includat abstinentiam à lacticiniis, sed quia distincto præcepto præcipitur talis abstinentia, ca. *denique, dist. 4.* quod probatur, quia cessante præcepto Ieiunij in Quadragesima, scilicet in diebus Dominicis, non cessat tunc præceptum abstinentiæ à lacticiniis, Sanch. *lib. 4. in præcepta Decalog. cap. 11. num. 53.* & Portel, *in dubiis regularibus*, verbo *Ieiunium. num. 8.* 2.

Neque in his partibus curandum est, de sententia Lusitanorum, quam latissimè tuetur Fagundez *in præcepta Ecclesiæ, præcepto 4. lib. 1. cap. 2. num. 10. & pluribus sequentibus*, quod seclusa consuetudine, ex vi solius iuris communis, eius lacticiniorum in Quadrages. non est prohibitus, tum quia Lusitanis exceptis, iisque non omnibus contraria opinio communissima est, contra quam attentantes dicuntur natare contra torrentem omnium ferè DD. tum quia in his partibus adest consuetudo ab omnibus recepta, & in omnibus Tribunalibus ferè canonizata, vetans vsum lacticiniorum in Quadrag. & in S. Officio quotidie puniuntur tale præceptum frangentes, videatur Diana post hæc scripta visus *resol. moral part. 3. tractat. 6. resol. 80.* vbi latè de hac opinione Fagundez. His sic præmissis.

Dico breuiter comedentem carnes, oua, & lacticinia in diebus vetitis, esse de hæresi suspectum, ita docuerunt, Repert. Inquisitor. in verbo *cognoscere*, vers. *sed an Iudex Inquisitor*, Paris. *cons. 169. num. 67. volum. 4.* Peña *ad director. part. 3. comm. 24.* vers. *Ecclesiastica Sacramenta, & parte 2. quæstione 55. comm. 80.* vers. *& ob hanc præsumptionem*, Zanch. *de hæretic. cap. 35. num. 2.* ibi *non abstinet ab esu carnium, vti præcipit Ecclesia*, Farin. *de hæresi, quæst. 178. num. 80* Riminald. Iun. *cons. 395. num. 20.* 3.

vers. *Quinque testes deponunt*, Alex Raudensis *var. resol. cap. 5 num. 7. & 10.* Homobonus de Bonis *de casibus reseruatis, parte secunda, casu finali*, vers. 3. *vt à carnibus*, Graff. *de casibus reseruat. lib. 2 cap. 10. num. 21.* Genuens. *in praxi Curiæ Archiepiscopalis Neapolit. cap. 18. num. 11.* vers. *comedentes carnes*, Marius Italia *de Immunit. Ecclesiæ, lib. 1. cap. 5. & 6. num. 131.* Aloys. Ricc. *in praxi fori Ecclesiastici impressa Neapol. de anno 1620. resolut. 423.* vers. *carnes comedentes*. Zerola (à quo Ricc. totam suam resolut 423. desumpsit, ad verbum) in verbo *casus*, vers. *carnes comedentes*.

4. Ratio huius conclusionis desumi potest, ex verbis D. Gregorij, relatis in cap. *si qui sunt, dist. 81.* peccatum (ait) paganitatis incurrit, quisquis dum Christianum se asserit, Sedi Apostolicæ obedire contemnit.

Confirmari hoc potest ex traditis, per Sotum *in relect. de hæresi*, vbi dixit, quod facere opera mala, aliquando tamen ab hæreticis laudata, & probata, inducit hæresis suspicionem, quod dictum licet generaliter non sit verum, cum illud latè confutauerit Ludouic. à Paramo *de Orig. S. Inquisit. l. 3. quæst. 10. n. 72. & seq.*

Attamen, existimo ego dictum illud procedere posse, vbi opus quod fit, magis communiter ab hæreticis laudaretur, & probaretur. & de illo essent plurimæ speciales hæreses provt adsunt in casu nostro, in quo omnes ferè nostri temporis hæretici conueniunt, in reprobando ciborum delectu. in ieiuniis, vt videre est ex Valent. *supra citato*, Bellarm. *in particulari libro de ieiunio*, & Leonard. de Lessio *de iustitia, & iure. lib. 4. c. 2. de Ieiunio, dubit. 5. num. 25. & seq.*

5. Hæc tamen hæresis suspicio cessat, vbi quis licentiam habet comedendi carnes in diebus vetitis, nam tunc licitè carnes comeduntur, & quod lege permittente fit, pœnam non meretur, *l. Gracchus*, *Cod. ad l. Iul. de Adult.* vel vbi omnis contemptus cessaret, & adesset Infirmitas corporis, & sine licentia, Paris. *cons. 169. num. 68. seq. vol 4.*

6. Difficultas est à quo debeat hæc licentia dari, nam Syluester in verbo *Ieiunium, quæst. 7.* Caiet. 2. 2 *quæst. 147 art. 3. & in summ.* in verbo *Ieiunium*, & alij dixerunt licentiam hanc dari posse à solo parocho, saltem ex probata consuetudine.

Hostiens. verò, & Butrius, in cap. *consilium, de obseru. ieiuniorum* tenuerunt, licentiam hanc posse dari à solo Episcopo, mouentur ex eo quod Parochi habent ius tantũmodò in iis, quæ ad forum pertinent interius, at dispensare ab obseruatione Ieiunij. &c. non est ex spectantibus ad forum interius, sed exterius, igitur.

Ego breuiter cum Filliucio *quæst. moral. tom. 2. tract. 27. cap. 6. quæst. 10. num. 26. & seq.* qui alios allegat, dico

Primò si quis iustam habeat causam, vel non ieiunandi, vel carnes in diebus vetitis comedendi, & causa illa sit certa, talis non eget dispensatione. Ratio est quia obligatio legis tollitur superueniente causa, & necessitate, atque ita etiam tenuit Bonacin. *de legibus disput. 10. quæst. 1. punct. 2. num. 5.* Quinimo addit Filliucius, *vbi suprà, num. 128.* quod si quis dubitet de causa sufficienti, si Medicus iudicet causam sufficientem, nulla vlterius requiritur dispensatio Abbat. cap. *consilium § præterea de obseru. Ieiun.*

Secundò dico, si Medicus dubitet de sufficientia causæ, tunc recurrendum est ad Episcopum, & vbi illius copia haberi non possit, vel vbi adesset consuetudo, ad Parochum, ita Bonacina qui alios allegat *vbi suprà*, vers. *dixi modò* Filliucius *loco citato, num. 127.* Azorius *Instit. Moral. tom. 1. lib. 7. cap. 18. quæst. 3.* Graff. *in decis. part. 2. lib. 2. cap. 16. num. 20.*

Ex quibus colligitur, quod comedens carnes in die Ieiunij, etiam sine licentia superioris, si id non faciat in Ecclesiæ contemptum, sed ex iusta causa, maximè per Medicum approbata, non est de hæresi suspectus, ita etiam in terminis nostris docuit Paris. *cons. 169. num. 68. & seq. vol. 4.*

Vnde in hac re, magna vtendum est prudentia, & circumspectione, ne viros alioquin Catholicos hæreticos iudicemus.

Quæri tamen hoc loco potest quid sentiendum sit, de edente in diebus ieiunij, quædam animalia, de quibus dubitari potest, an sint pisces, vel carnes, vt sunt ponticus, vulgo lodria, camaleones, &c, & breuiter in hac re semper recurrendum est ad iudicium Medicorum, vt in proposita quæstione, dixit Fagundez, *in quartum Ecclesiæ præceptum, l. secunda, cap. 2. num. 9.*

In omni tamẽ casu, tales, meo iudicio essent ab Inquisitoribus vocandi, & vti temerarij grauiter ore tenus obiurgandi, quantum enim est ex se, exponunt se periculo frangendi Ecclesiæ præceptum, circa delectum ciborum.

§. III.

An Rei nostri sint suspecti de hæresi leuiter, vel vehementer.

COmmuniter DD. suspicionem hæresis 7.
orientem, ex comestione carnis, vel ciborum prohibitorum in diebus Ieiunij, vt Quadragesimæ. &c. resoluunt esse suspicionẽ vehementem, ita namque docuit Genuens. *in praxi Archiepiscopali Neapol. dicto cap. 18. num. 11.* vers. *Comedentes carnes*, Peña *ad director. p. 2. comm. 80.* vers. *& ob hanc præsumptionem,*

nem,vbi expreſsè dixit, Veſcentem carnibus abſque licentia. & neceſſitate in diebus prohibitis eſſe ſuſpectum de hæreſi vehementer, licèt hoc interdum ab ingluuie, & voracitate prodire poſſit, & idem voluit idem Peña *part. 3.comm.*24. verſ. *Eccleſiaſtica Sacramenta.*

8. Verùm hoc intelligendum eſt,vt procedat, dummodò vltra carentiam licentiæ, & defectum cauſæ, concurrant etiam, quod pluries comederit carnes, quod reprehenſus, vel dictam reprehenſionem parui fecerit, vel verba illa hæreticorum propria, quod intrat per os non coinquinat animam, impiè protulerit, & quod Inquiſitus ſit malæ vitæ, & famæ, vtpote, quod Eccleſiæ Sacramentis non vtatur, quod Eccleſias,non frequẽtet,&c. hiſce namque concurrentibus non eſt vllo modo dubitandum, quin, vehemens oriatur ex dicta comeſtione vetita, hæreſis ſuſpicio, aliàs leuis tantummodò ſuſpicio oriretur.

9. Quod comprobari poteſt ex pulcherrime traditis per Peñam *p.3.comm.*24. verſ. *denique* vbi dicit, *quod omnia opera per quæ quis diſſidet à communi vita fidelium, aut ab Eccleſiæ probatis ritibus, & conſuetudinibus aut à receptis Patrum doctrinis,& præceptis, quæ communes magis,quam priuatos reſpiciunt,aut hæreſim inducunt, aut hæreſis ſuſpicionem*, Iunctis traditis per eundem Peñam *part.*2.*com.*80. verſ. *& ob hanc*, vbi, *quod vehemens ſuſpicio hæreſis oritur ex ſignis exterioribus operum, vel verborum, ex quibus capitur argumentum concludens frequenter,quod qui talia facit eſt hæreticus.*

At comedens carnes modo iam dicto,diſſidet à communi vita, &c. & ex tali comeſtione ſumitur argumentum, quod qui talia facit, ſeu modo prædicto carnes comedit, vt plurimum eſt Hæreticus, igitur, &c.

10. Ad cognoſcendam etiam qualitatem ſuſpicionis,diligenter inſpiciendæ ſunt omnes circunſtantiæ, de quibus Peña *ad direct. part.*2. *comm.*3. vbi de Præſumptione oriente ex retentione librorum prohibitorum, nec facilè credi debet,hunc, vel illum eſſe vehementer de hæreſi ſuſpectum, quia in hoc, vel illo auctore legatur, ex tali, vel tali cauſa oriri vehementem hæreſis ſuſpicionem, vt etiam optimè animaduertit Peña *ad direct. part.* 2. *comm.*81. verſ. *Poſtremò vnum hoc.*

§. IV.

Quis ſit Iudex huius criminis.

11. BReuiter dicendum, huiuſce criminis Iudices competentes eſſe Inquiſitores hæreticæ prauitatis, ita Repertor.Inquiſit.in verbo *cognoſcere*, verſ. *Sed an Iudex Inquiſitorum*, Zanch.*de hæret.cap.*35.*num.*2. Zerola *in Praxi Epiſcop.*in verbo *caſus*, verſ.*carnes comedentes*, Ricc. *in praxi fori Eccleſiaſtici reſol.* 423. verſ. *Carnes comedentes.*

Probatur concluſio ex eo, quod ad Inquiſitores pertinet iudicare omnes hæreticos, & de hæreſi ſuſpectos,ſecundum gloſ.communiter receptam, *in Clem.nolentes,de hæret.* Ioan. Andr.Gemin. & alij in cap.*ne aliqui de hæret. in* 6.Ludouic.à Paramo,qui alios plurimos allegat *de Orig.S.Officij,lib.*3.*quæſt.*10.*num.*97.*& ſeq.*at ex *ſuprà* probatis,tales comedentes carnes,in diebus prohibitis,ſunt de hæreſi ſuſpecti, igitur, &c.

Sed hoc loco pulcherrima ſeſe offert quæſtio diſcutienda,quam quandoque ſcio fuiſſe in Trib. S.Officij agitatam, num ſcilicet habens licentiam comedendi carnes in diebus prohibitis, ſi comedat carnes,& etiam piſces, ſubdatur foro Inquiſit. ita vt in illum, vti de hæreſi ſuſpectum poſſint inquirere? In qua re, priùs videndum eſt,an illud licitè ſine peccato fiat, nam ex hoc facilior ſequetur reſolutio difficultatis propoſitæ. 12.

Nauarrus *conſ.* 5. *de obſeruat. ieiun. lib.*3. *in antiq.*quem ſequitur Graff.*de caſibus reſeruatis,lib.*2.*cap.*10.*num.*50. verſ. 18. *Immunem*,voluit diſpenſatum, vt poſſit edere carnes, peccare ſi in eodem prandio, & menſa piſces manducet, licet poſſit fauori ſuo renuncians, vno die comedere carnes, altero piſces, idem dixit Graff. *in ſuis aureis deciſ.p.*1.*cap.*37. *lib.* 2.*num.*59. vbi rationem adducit, nam vel talis comedens poteſt comedere piſces, & ſic cum careat neceſſitate comedendi carnes, non poteſt illas comedere, vel non poteſt comedere piſces,& peccat illos comedendo, niſi ait ipſe, modicitas eum excuſaret, aliàs talis peccaret mortaliter.

Filliucius autem *moral.qq.lib.*2.*tractat.*17. *cap.*4.*quæſt.*5. primò quidem cum Nauarro & Graffio cenſet licere vno die comedere carnes,& alio piſces, & mane etiam vnum,veſpere autem aliud, ratio iſtius rei eſt,quia diſpenſatus, vt poſſit edere carnes, dicitur quoddam priuilegium habere, priuilegiatus autem non cogitur ſemper vti priuilegio, ſed aliquando poteſt ſe conformare cum Iure communi, nec ob id dici poteſt diſpenſationis cauſam inanem eſſe,contingit enim pleriſque eſum continuum piſcium nocere, non autem interruptum, & in hoc ait Filliucius omnes conuenire.

Secundò addit Filliucius, *num.*53.probabilius eſſe, licitè, & abſque culpa licere taliter diſpenſato edere piſces, in eadem menſa Ratio eſt,quia iam per diſpenſationem ſolutus eſt ab obligatione legis humanæ imperantis abſtinentiam carnis vetitis diebus, igitur contra legem illam non peccat, & ad argumentum Graff. de quo *ſuprà*, reſpondetur, quod cla-

rum est aliquos adesse, quibus continuatus vsus piscium nocet, non vsus interruptus, secundò clarum etiam est minus nocituros pisces simul cum carnibus esos, quàm solos. Tertiò si peccabit talis fortasse poterit peccare contra temperantiam, si pisces ei sint vehementer nocituri, non contra legem Ecclesiæ abstinentiam præcipientis, à qua fuit dispensatus, cum dispensatio in dubio præsumitur iusta.

Confirmatur huc vsque dicta ad hominem, contra Nauarr. & Graffium, nam ratio illa, vel pisces ei nocent, vel non, militat etiam in comedente pisces diuersis diebus, vel in diuersis mensis; nam si pisces eis nocent, igitur semper peccabit, tam in vna mensa, quam in pluribus comedendo, si non nocent, iniusta est dispensatio.

Ex his patet, quid sit dicendum ad quæstionem propositam, nam sentio, contra dispensatum, vt possit edere carnes, si pisces comedat non posse per Sanctum Officium inquiri, vti de hæresi suspectum, tum quia talis licitè comedit pisces, igitur ob id non debet censeri suspectus de hæresi, tum quia obligatio legis Ecclesiasticæ abstinentiam à carnibus præcipientis, iam quoad hunc fuit per dispensationem sublata, & quatenus etiam talis peccet contra temperantiam, non ob id potest dici suspectus de hæresi Lutheranorum, & aliorum hæreticorum delectum ciborum in ieiuniis improbantium, quinimò addo, quod existente licentia cessat contemptus Ecclesiæ, in quo propriè, & formaliter fundatur suspicio hæresis in hoc crimine.

13. Si tamen Sanctum Officium, & illius fiscus probaret dispensationem obtentam fuisse dolosè, arbitrarer posse tunc Inquisitores contra talem inquirere, nec sufficeret, si fiscus allegaret dispensatum comedere etiam pisces, nam potest esse quod talis comedens peccet tantùm contra temperantiam.

In hac etiam re vide Comitolum *in suis respons. moralibus, lib. 4. q. 49. difficult. 3.*

§. V.

Quomodo probetur infirmitas.

14. QVoniam Rei nostri, vt plurimum allegant se carnes comedisse ob infirmitatem, quo casu clarum est ipsis incumbere onus probandi talem infirmitatem, tamquam suæ intentionis fundamentum, Mascard. *de probat. concl.* 1295. & Pacian *de probat. lib. 1. titul.* 54 *num.* 8. cum enim morbus qualitas sit, cum qua homo non nascitur, non præsumitur, Dec. *cons.* 522. *num.* 16. Borgnin. *decis.* 7. *num.* 15. *vol.* 2. latissimè Thom. Actius *de infirmitat. part.* 1. *Rubr.* 38. ideò aliqua de modo probandi infirmitatem (remissiuè tamen ad DD.) dicenda sunt.

Primò igitur infirmitas probatur per attestationem Medicorum, ita Mascard. *de probat. concl.* 897. *num.* 12. Thom. Actius *in tract. legali de infirmit. rubr.* 37. *num.* 1.

Secundò probatur per testes domesticos Mascard. *concl.* 897. *num.* 15. *& concl.* 1072. *n.* 6. Alex. *cons.* 148. *lib.* 2. Actius *vbi suprà, num.* 11. *& seq.*

Tertiò probatur per iuramentum infirmi, Decian *cons.* 14. *num.* 31. *lib.* 3. circa quod vide Odd. *de restit. in integr. q.* 11. *num.* 41.

Quartò probatur per aspectum corporis ægroti, ita Actius *dicta rubr.* 37. *num.* 28. vt v.g. si facies sit extenuata, tristis &c. & generaliter, de variis aliis modis probandi infirmitatem. vide Odd. *de rest. in integrum, quæst.* 11. Mascardum *in citatis conclusionibus*, vbi alios Doctores allegat.

§. VI.

De tortura, abiuratione, & pœnis huiusmodi Reis imponendis.

QVoad torturam super intentione, illa non videtur danda regulariter, nisi vehementer suspectis, vt dixi in tit. *de Blasphem. Sortileg.* vnde cum comedentes carnes in diebus prohibitis erunt suspecti vehementer, torqueri debent super intentione, & vbi se non grauent, abiurare de vehementi, puniríque pœnis, quibus vehementer suspecti puniri solent, maximè autem debent eis imponi ieiunia, vt in quo peccauerunt puniantur. 15.

Si tamen isti carnes comedentes non erunt, confessi, nec conuicti, adsint tamen indicia ad torturam, poterunt torqueri pro veritate habenda.

Quoad suspectos verò de leui, hi post abiurationem de leui videntur dimittendi cum pœnitentiis salutaribus, maximè verò ieiuniis, nisi etiam quoad istos suspicio sit talis, quod videatur necessarium ante abiurationem eos torquere super intentione iuxta ea quæ dixi *in tit. de blasphemis* §. 10. *num.* 49. *& seq.* ad quæ in omnibus me remitto. 16.

Qui verò ex tali comestione suspecti non redduntur, sed tamen aliqualiter deliquisse reperiuntur, vel comedendo in media nocte, in hora illa diuisoria vnius diei ab alio, vel ex aliqua infirmitate, sed sine licentia, vel etiam inaduertenter, vel cum aliquo scandalo, sed cum licentia, in hisce casibus omissa abiuratione, videntur grauissimè obiurgandi, & cum aliquorum ieiuniorum impositione, vel aliis etiam pœnitentiis salutaribus dimittendi.

§. VII.

§. VII.

Quomodo cum Reis noſtris ſe gerere debeat Confeſſarius.

SIcuti in omnibus aliis delictis, ita & in hoc, Confeſſarius pœnitentem monere debet an errorem in intellectu habuerit, credens Eccleſiam non potuiſſe ſtatis diebus delectum ciborum ordinare, nam in hoc caſu erit pœnitens ligatus excommunicatione Bullæ Cœnæ Domini, vti notauit Belloch. *de caſibus reſeruatis, part. 2. quaeſt. 9. in Tabell. Piſaur. num.* 82 *& num.* 86. & ſi non habuit errorem in intellectu, an ſaltem in voluntate prauam habuerit diſpoſitionem, & peccauerit ex contemptu.

Mox interrogabit eum de omnibus peccati huiuſce circunſtantiis, & præſertim de ſcandalo, & demonſtrata ei iſtius criminis grauitate, ex quo ſaltem virtualiter Eccleſiæ claues contemnuntur, ſi peccatum hoc non ſit reſeruatum Epiſcopo loci, vt eſt in multis Ciuitatibus, pœnitentem abſoluet, iniunctis ei ieiuniis, & carnium abſtinentia per tempus bene viſum, vt ſic in eo in quo peccauit, puniatur, ita Belloch. *vbi ſuprà, num.* 88.

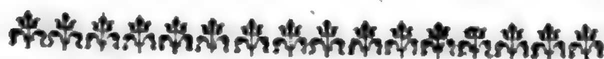

TITVLVS XVI.

De variis propoſitionum gradibus.

SVMMARIVM.

1 *Varij enumerantur gradus propoſitionum.*
2 *Quid ſit propoſitio hæretica, & an talis ſit, etiamſi proferatur à non hæretico. & ſeq.*
4 *Dicere Tobiam non habuiſſe Canem, an ſit propoſitio hæretica.*
5 *Propoſitio erronea quæ ſit? Exemplum huius propoſitionis, & ſeq.*
7 *Quid ſit propoſitio ſapiens hæreſim.*
8 *Quid ſit propoſitio temeraria, vbi latè de Donatione Conſtantini, & Angelorum Cuſtodia.*
9 *Quid ſit propoſitio ſchiſmatica.*
10 *Quid ſit propoſitio malè ſonans, offenſiua piarum aurium, & ſeq.*
12 *Quid ſit propoſitio ſcandaloſa, vbi etiam de propoſitione blaſphema, & nonnulla notanda de hoc delicto.*
13 *Quid ſit propoſitio iniurioſa.*
14 *Vna propoſitio poteſt habere plures ex prædictis gradibus, & an Eccleſia poſſit errare in qualificatione propoſitionum.*
17 *Inquiſitores procedunt contra aſſertores harũ propoſitionum & hæc facultas eis non eſt ſublata per facultatem conceſſam Epiſcopis à Tridentino procedendi contra Concionatores proferentes ſimiles propoſitiones, & ſeq.*
18 *Contra Concionatores antedictos Epiſcopi, & Inquiſitores procedunt vti delegati.*
19 *Contra laicos verò Epiſcopi vti ordinarij, & Inquiſitores vti delegati.*
20 *Praxis procedendi contra aſſertores damnabilium propoſitionum, & ſeq. vbi quid de aſſertore propoſitionis hæreticæ, ſi ſe eam credidiſſe aſſerat, an debeat abiurare de formali, vbi etiam quid de Sortilega ad amorem, quæ credidit Dæmonem poſſe cogere hominis voluntatem.*
21 *Praxis procedendi, contra aſſertores propoſitionum dubiarum.*
22 *Praxis procedendi contra aſſertorem propoſitionis ſcandaloſæ, temerariæ, &c.*
23 *Forma reuocationis ſimilium propoſitionum, remiſſiuè.*

VArios damnabilium propoſitionum gradus enumerare ſolent DD. quos ipſi videntur deſumpſiſſe ex Concilio Conſtantienſi *ſeſſ.* 8. *in ſententia damnationis Articulorum Ioan. Vuicleph. & ſeſſ.* 25. *in ſententia damnationis, Ioan. Hus*, in quibus ſententiis Concilium mentionem facit propoſitionis, hæreticæ, erroneæ, hæreſim ſapientis, &c. 1.

§. I.

De propoſitione hæretica.

PRopoſitio hæretica dicitur, quæ apertè alicui Catholicæ veritati de fide definitę contraria eſt, ita Simanch. *de Cathol. inſtit. tit.* 54. *num.* 3. Albertin. *de agnoſc. aſſert. q.* 6. *n.* 1. Suar. *de Fide diſp.* 19. *ſect.* 2. *n.* 2. & Ricciull. *de Iure perſon. extr. Eccleſiæ gremium exiſtentium, lib.* 5. *cap.* 8. *num.* 1. 2.

Atque hæc procedunt, ſiue propoſitio ab hæretico proferatur, ſiue à Catholico, nam ſemper propoſitio contraria alicui veritati de fide definitæ, erit hæretica, ita Suar. *loco cit. n.* 3. & Ricciull. *d. c.* 8. *n.* 3. quidquid in contrarium voluerit Caiet. *in* 2. 2. *q.* 11. *art.* 1. 3.

An autem hæretica ſit propoſitio, ſi quis aſſereret aliquid contra ea, quæ habentur in ſacra ſcriptura, puta ſi diceret Tobiam non habuiſſe canem? Dubitarunt nonnulli.

Verùm non eſt dubitandum, quin talis propoſitio ſit hæretica, ita Royas *de hæret. part.* 1. *num.* 474. Et Ricciull. *loco cit. num.* 4. vbi etiam, quod ipſe crederet in facti contingentia, aſſerentem talem propoſitionem eſſe examinandum, & ſi poſt informationem, adhuc in ſua opinione perſiſteret, eſſe contra eum vti hæreticum procedendum, ita Albert. *de agnoſc. propoſit. quaeſt.* 30. *num.* 15. 4.

§. II.

De propositione erronea.

Licet valde controuersum sit quid sit propositio erronea, attamen magis communis eorum opinio videtur esse, qui dixerunt.

5. Propositionem erroneam esse eam, quæ est contra veritatem aliquam, ab Ecclesia non definitam, vel non omnibus manifestam, vel à proferente ignoratam, ac proinde propositionem erroneam minus continere, quàm propositionem hæreticam, ita Simancha *d. titul.* 54. *num.* 8. Albert *quæst.* 6. *num.*... Suar. *dicta sect.* 2. *num.* 11. *& seq.* Ricciul. *dict. cap.* 8. *n.* 10. Ludouic. à Paramo *de origine S. Inquisitionis, lib.* 4. *quæst.* 3. *num.* 105. Bariol. *in floribus Direct. titulo de variis propositionum gradibus* §. *quid est propositio erronea*, vbi, quod illa est, quæ continet errorem contra veritatem aliquam obscuram, nondum ab Ecclesia definitam, Molfes. *in summa tom.* 1. *tractat.* 11. *cap.* 2. *numer.* 57.

6. Exemplum dat Suar. *loco cit. num.* 13. huiusce propositionis erroneæ, aitque propositionem hanc, Beata Virgo peccauit venialiter aliquando ante Concilium Tridentinum fuisse erroneam tantùm, quoniam contraria opinio (licèt semper fuerit Cath.) attamen nondum erat definita, de fide.

§. III.

De aliis propositionum gradibus.

7. Propositio sapiens hæresim ea est, quæ prima consideratione habet sensum hæreticum, pie tamen intellecta potest habere sensum Catholicum, vt si quis dicat Bibliam esse falsam, nam prima facie propositio est hæretica, quia omnia in Biblia contenta sunt vera, sed quia potest intelligi de Bibilia alicuius particularis, per fraudem impressoris deprauata, propositio illa cum hac qualitate efficitur Cathol. ita Simanch. *dict. tit.* 54. *num.* 6. Albert. *vbi suprà, num.* 2. Bariol. *loco alleg.* § *quid est propositio sapiens hæresim*, vbi quod ea etiam dicitur propositio talis, ex qua, cum notorio vero, quod negari non potest, sequitur hæresis, vt si quis diceret, omnis homo existens Romæ est in peccato mortali, nam ex hac propositione iuncta alia notoriè vera, infantes Romæ existentes sunt homines, sequitur hæresis, scilicet infantes nouiter baptizatos, &c. esse in peccato mortali, atque hic modus hunc propositionis gradum explicandi, placet Suar. *dict. sect* 2. *num.* 17.

8. Propositio temeraria est, qua aliquid tamquam certum asseritur, quod nulla potest ratione, vel auctoritate efficaciter probari, vt si quis diceret, quod mundus intra 10. annos finietur, ita Albert. *vbi suprà, num.* 7. Ricciul. *dicto cap.* 8. *num.* 11. Suar. *dicta sect.* 2. *num.* 20. Ludouicus à Paramo *dicto l.* 3. *quæst.* 3. *num.* 108. Molfes. *in summ. tom.* 1. *tractat.* 11. *cap.* 2. *num.* 61.

Opportunè hoc loco quæri potest, quam censuram mereantur DD. illi, qui negant donationem factam à Constantino Ecclesiæ, seu B. Syluestro, & eius successoribus, de qua in cap. *Constantinus* 96. *distinctione.*

Et quidem præsupposito, non posse probabiliter dubitari saltem hodiernis temporibus non solum de veritate, sed nec etiam de validitate donationis Constantini, vt latissimè probarunt, Baron. *in sacris Annalibus, Anno Domini* 324. *num.* 117. *& seq.* Marta *de iurisdictione* 1. *part. cap.* 30. *& seq.* Azeued. *ad lib. primum nouæ recompil. legum Hispaniæ, titul.* 2. *lib.* 5. Illescas *in Histor. Pontif. tom.* 1. *in vita Syluestri, lib.* 2. *cap.* 1. *fol. mihi* 54. Camil. Borell *ad speculum Principum Belluga rubr.* 9. in verbo (*Beato Syluestro*) Ramirez *de lege Regia*, §. 2. *num.* 45. *& in addit. sub litera O*, Ioan. de Solorzano *de Iure Indiarum, lib.* 2. *cap.* 22. *num.* 5. *& seq.* Bursat. *cons.* 124. *vol.* 1. *per totum.* Rodericus à Cunha latissimè in dicto cap. *Constantinus*, vbi impugnat omnia contraria argumenta quæ in hoc ab hæreticis, & præsertim ab impio, & temerario Valla, & nunc à Modernis hæreticis, & I. C. Saxoniæ adducuntur.

Dicendum est, DD. qui contra donationem hanc sentiunt ad minus temerarios esse censendos & vti tales ab Inquisitoribus hæreticæ prauitatis puniendos, quia hæc opinio est contra communem sensum Summorum Pontificum, Theologorum, Canonistarum, & I. C. de quibus Bursat. *vbi suprà.*

Dixi ad minus, quia Albert. *de agnosc. assert. Cathol. quæst.* 17. *num.* 2. Abb. *cons.* 84. *lib.* 1. & Rol. *cons.* 88. *num.* 28. *lib.* 1. & illos qui hodie tenent donationem Constantini non valere non procul esse ab hæresi, & Valenzuola *in defensione Monitorij contra Venetos, part.* 3. *num.* 51. ait opinionē illam esse damnatam in Concilio Constantiense *sess.* 8. & Bulla Martini V. Couarr. *var. resol. lib.* 4. *cap.* 16. *num.* 8. ait nulli Catholico licere in hac re aduersus Apostolicam Sedem loqui, & oblatrare.

Et ad ea quæ inculcant impij Saxones, quod Imperator nō potest abdicare à se superioritatis Ius, quod habet in feudis, & Ciuitatibus suis, legat benignus lector integrum consilium eruditissimi D. Spadæ Aduoc. Romani *inter cons Farin. vol.* 3. *cons.* 198. vltra Doctores suprà allegatos.

Interim, quia nostri instituti non est hanc materiam plenius pertractare, videantur, vltra *suprà* allegatos Copin. *de Sacra Politia forensi lib.*

lib.3.tit.7.num.17. Gothofred. *Nouell.7.cap.2.* Cæual *quæst.345.* Camill. Borel. *de Cath. Regis præst. cap.47.num.20.* Ludouic. à Paramo *de Orig. S. Inquisit. lib.3.q.1.opin.1.num.42.& seq.* vbi latissimè Afflict. *in proœm. Const. Regni quæstione 2.* Card. Tuschus *tom.2.* verbo *Donatio, concl.689.*

Eandem temeritatis notam merentur, qui custodiam Angelicam tenẽtes ex Sacris Scripturis reuelatam, multis in locis de quibus, Suar. *de Angelis, lib.6.cap.17. per totum*, asserrent tamen singulis hominibus, singulos Angelos non esse deputatos ad custodiam contra illud, Matth. 18. *Angeli eorum semper vident faciem Patris*, & contra communem sensum omnium Patrum quos allegat Suar. *vbi suprà, num.8.* & alij infra allegandi quidquid in contrariũ oblatrauerint Caluinus, & Centuriatores apud eundem Suarez *eodem loco*, & quod talia asserentes ad minus temerarij sint habendi dixerunt, P. Raphaël Auersa *in 1.part. D.Thom. quæst.51.sect.6.* vers. *Secundò singulos homines*, ibi, *adeo vt absque graui temeritate*, & P. Alarcon eruditiss. pariter ac doctissimus vir Soc. Iesu *in eadem 1.part. tract.6.disp.10.cap.2.* vbi quod sine errore, & temeritate negari nequit singulis hominibus, singulos esse Angelos ad custodiam deputatos, idem docuerunt P. Prop. *ibid. quæst.64.dub.3.* & Vasq. *disp.245. cap.1.* qui alios citauit.

In hac etiam materia propositionis temerariæ, bene aduertendum est ad exempla, quæ tradunt DD. nam aliquando ipsi notant aliquam propositionem aliqua nota, quàm verè ea propositio non meretur, sic P. Hieronymus à Tauacia *in suis floribus Theologiæ impressis Valentiæ in Hispania de anno 1612. in sua quæst. vltima Prologi primi libri sententiarum*, vers. *Temeraria propositio dicitur*, ait hanc propositionem, *plures fœminæ saluantur quàm viri*, esse temerariam.

Sed verè fallitur hic auctor non solum enim, ea propositio non est temeraria, sed imo probabilissima est DD. sententia plures fœminas saluari, & prædestinatas esse, quam masculos, vt latissimè probauit, & rationibus, & auctoritatibus eruditissimus P. Ruicius *in tract. de prædestinatione disput.56.* qui omnino erit videndus, & P. Did. Alarcon *in 1.part. D. Thom. tract.4 disp.6. cap.2.* vers. *Quarta difficult.*, *in fin.*

9. Propositio schismatica est, quæ parit in Ecclesia diuisionem, vt si quis diceret posse dari in Ecclesia duos Pontifices, Simanch. *dicto titul.54. num.14.* Ludouic. à Paramo *num.111.* Ricciull. *num.13.* Molfes. *in summ. tom.1. tract.11. cap.2. num.62.*

10. Propositio malè sonans est, quæ licet nude sumpta videatur Cath. tamen iuncta cum circunstantiis loci, temporis, & personarum malè sonat, vt propositio hæc, *fides iustificat*, nam nunc attentis hæresibus modernis, dicitur malè sonare, ita Ludouic. à Paramo *numer. 107. loco citato*, & Suar. *in sæpè citata sect.2. num.18.* Molfes. *vbi suprà, num.59.* vbi quod talis etiam esset propositio illius, qui assereret, quod plures saluantur in statu sæculari, quàm religioso.

Et ab hac propositionum specie parum, aut etiam nihil distare videtur, propositio piarum aurium offensiua, vti dixit Suar. *loco citat. num.19.* 11.

Propositio scandalosa est, quæ in materia doctrinæ solet præbere occasionem errandi, ita Ricciull. *d.c.8.n.14.* & Suar. *sect.2.n.19. circa medium*, Molfes. *vbi suprà, num.60.* 12.

Propositio blasphema est, qua Deo, vel Sanctis, maledicta, iniuriæ, & inconuenientia dantur attributa Simanch. *vbi suprà, num.16.* de materia huius propositionis videndus est totus titulus, *de Blasphemis*, ibi, *tamen dictis nunc addo*, de qualitate blasphem. *al sangue, al Corpo & Puttana*, videndum esse Manaldum *cons.10. & 11. vol.2.* vbi latè de constitutione Pij V. & de testibus deponentibus contra blasphemum, Simon de Prætis videndus *cons.51. per totum*, & quod blasphem. *Puttana, &c.* sit hæreticalis, vti tenui *in d. tit.* vide instructionẽ ad Vicarios Sancti Officij, impressam Mutinæ, in tit. *de li Biastematori* fol. mihi 13. vbi hæc blasphemia enumeratur inter hæreticales, & de blasphemia *Pouerinazzo*, vide Bertaz. *cons.553.* vbi eius filius *in addit.* vers. *Ex his.* Et de blasphemia *Potta della V. & Malanagio il giorno d'oggi*, si illo die cadat dies festus alicuius Sancti, vide Viscont. *in suis conclus. iuris sub litera B*, verbo *blasphemia*, & de verbis *Por vida de Dios*, an sint blasphema, & an hæresim sapiant, Sanch. *in summ. lib.2. cap.32. num.36.* & de dicta blasphemia, & de sequentibus *Descreo de Dios, Malgrado Aya Dios, ne hà poder en Dios, ni pesa à Dios*, latiss. Azeued. *ad Regias Hispaniæ Constitutiones noua recompilationis, l.8. titul.4. l.5. per totam*, vbi etiam de verbis *de Boto à Dios, & non le puo far Dios*, & de iurante per membra pudenda Christi B.M.V. & Sanctorum, *& n.60. & seq.* vbi latè de blasphemia ad Corpus Dei, & quod etiam Inquisitores possunt procedere contra proferentes hanc blasphemiam, quod intelligo ego, vbi proferens ea verba crederet Deum habere vere membra. Videatur Sanch. *in summ. dict. cap.32. n.30.* & de verbis *al Corpo di Christo*, vide Thesaur. *decis.241. per totum*, & de pœnis blasphemis imponendis, vide Azeued. *vbi suprà*, Fernand. de Otero *diu. q. Iuris, part.3. q.14.* Negusant Iun. *cons.496.* Ricc. *quotid. rerum fori Ecclesiastici, part.3. resol.40. & pluribus sequentibus*, Parlador. *q. quotid. quæstione 18. post eius tractatum quotid. differentiarum iuris*, Auendan. omnino videndus *de exequendis*

mandatis Regum Hispaniæ, part. 2. c. 5 per totum Franc. Bernard. Porr. *in fasciculo rerum criminalium, fol. mihi* 45. *&* 107. Nouar. *in Pragmat. Regni, Collect.* 41. Marchesel. *quæst.* 50. *&* 51. Scortia *in selectas Rom. Pontif. const. theoremat.* 221. atque hæc incidenter occasione Propositionis Blasphemæ, de hac materia Blasphemiarum dicta sufficiant, ad propositum igitur tituli nostri redeundo.

13. Propositio iniuriosa est, quæ detrahit alicui fidelium statui, vt sunt verba, quæ proferuntur aliquando contra aliquas Religiones, vel contra aliquam personam insignem, ita Albert. *quæst.* 6. *num.* 9. Simanch. *titul.* 54. *num.* 18. Ricciull. *dict. cap.* 8. *num.* 15. Bariola *in floribus direct. loco cit.* apud quem etiam habentur alij similiũ propositionum gradus à supra enumeratis tamen parũ distantes, ideò ad eum lectorem remitto, & ad Ricciull. Molfes. Suar. & alios *suprà* allegatos, quibus addi potest omnino videndus P. Hieron. Tamarit. à Tauaria *in suis floribus Theolog. com.* 1. *quæst.* 17. *seu vltima Prologi Magistri sent.*

14. Tandem in hac materia notandum, quod omnes animaduertũt, non repugnare, imo sæpè euenire solere, vt vni soli propositioni plures gradus ex supra memoratis conueniant, ita Simanch. *dict. tit.* 54. *num.* 19. Albert. *dict. q.* 6. *num.* 27. Ricciull. *dict. cap.* 8. *num.* 17. vers. *Cæterùm.* Suar. *d. sect.* 2. *num.* 21. vers. *aliud est obseruandum*, vbi hoc probat ex Concilio Constantiensi *sess.* 22. vbi, Propositio illa, *Christus quotidie peccat*, licet possit Catholicè intelligi, declarando illam in suis membris, attamen nominatur ibi à Concilio, erronea, scandalosa, & piarum aurium offensiua, de hisce etiam propositionibus videndus est P. Zanard. *in summ. Diuin. præceptor. part.* 1. *rubrica de Fide, vers.* 26. & Læl. Zechius *part.* 1. *summa rubr. de fide, cap.* 11. *num.* 3.

Solet tamen hoc loco etiam disputari, num Ecclesia in qualificatione harum propositionum possit errare, statuendo v. g. hanc propositionem esse erroneam, illam scandalosam, &c.

In qua re certum est Ecclesiã non posse errare, & Bannez 2. 2. *quæst.* 11. *art.* 2. ait erroneum esse aut errori proximum asserere Ecclesiam posse errare, sed verius est esse hæreticum, vt cum Maldero, & aliis docuit Coninch. *de fide, spe, & charitate disp.* 18. *dub.* 8. *num.* 135. aliàs Ecclesia non esset columna, & firmamentum veritatis, vt dicit Paulus ad Timoth. 3. Quinimo nec potest summus Pontifex errare, cum iudicat aliquam propositionem esse probabilem, vt v. gr. cùm *in Clem. vnic. de Summ. Trinit.* approbat, vt probabiliorem opinionem asserentium in Baptismo infundi paruulis habitum virtutum Theologicarum, vt peregregiè probauit Turrian. *select. disput. part.* 1. *disp.* 30. *dubio* 3. vers. *Peculiaris difficultas*, & de materia propositionis illius, de qua *in dict. Clem. vnic.* videatur Vasq. *in part.* 2. *D. Thom. disp.* 86. *tom.* 1.

§. IV.

An Inquisitores possint procedere, contra proferentes propositiones scandalosas, temerarias, & similes.

Paulus III. in sua Constitutione Incip. *In Apostolici culminis specula*, quæ habetur inter litteras Apostolicas pro sancto Officio, post Direct. facultatem dedit Inquisitoribus procedendi contra quoscumque etiam exemptos, asserentes propositiones suspectas, scandalosas, periculosas, errores continentes, ac alias Cathol. fidei minus consonas, Christianæque pietati, ac bonis moribus minimè conformes vel publicè proponentes, & populis prædicare audentes. 15.

Et quamuis Episcopi, tamquam Sedis Apostolicæ delegati, vigore Tridentini *sess.* 5. *c.* 2. vers. *si verò*, possint procedere contra concionatores huiusmodi propositiones, in publicis eorum concionibus asserentes, vti animaduerterunt Ioan. Franc. Leo *in thesauro fori Ecclesiastici, part.* 1. *cap.* 8. *numer.* 12. Flau. Cherub. *Schol.* 2. *ad dictam Constitutionem Pauli III.* & Campanil. *in diuers. Iuris Canonici rubr.* 12. *cap.* 13. *num.* 21. Attamen non per hoc censetur adempta facultas Inquisitoribus procedendi contra eosdem reos concessa virtute dictæ Constitutionis, vti etiam in indiuiduo dixit P. Zanard. *in Summ. Diuinor. præceptorum part.* 1. *rubr. de Inquisitore quæst.* 54. vers. 2. *Nota quod.* 16.

Ex quibus collige, quod Episcopus, & Inquisitor, cum contra concionatores tales propositiones in publicis concionibus asserentes procedunt, sunt paris auctoritatis, cum ambo procedant, vti Sedis Apostolicæ delegati. 17.

Cum verò procedunt contra laïcos easdem propositiones priuatim asserentes, non item, nam tunc Inquisitor procedit, vti Apostolicæ Sedis Delegat. vigore memoratæ constit. Pauli III. Episcopus verò vti ordinarius, ordinaria, facultate sibi de iure communi competente. 18.

§. V.

De praxi procedendi contra hosce Reos.

Vbi propositiones prolatæ à reis, de quibus agimus sunt hæreticæ, & earum assertores sint viri docti, tunc contra eos eo modo procedendum est, vt supra docuimus *tit.* 1. *de hæresi, & hæreticis.* Ita tamen, vt semper vbi auditores scandalizati fuerunt scandalum tollatur, 19. 20.

tollatur, eo modo quo datum fuit, vt Cordubæ factum fuisse, videbimus *infra num.* 21.

Et si hæreticarum propositionum assertores, nec viri docti sint, sed rudes, nec malæ vitæ, sed probatæ, tunc videnda etiam sunt quæ dixi *in d. titul.* 1. §. 7. *&* 8. & Albertin. *de agnosc. assert. Cath. quæst. vltima per totam.*

Si enim propositio hæretica non sit contra articulos fidei omnib. notissimos, vt contra articulum Incarnationis Virginitatis B.M.V. & similes, tunc illius propositionis assertor, etiã si se eam credidisse asserat, non est, si sit rudis & idiota statim cogendus ad abiurandum de formali nisi correctus pertinax esset in illius propositionis assertione, sufficit enim, si sit paratus corrigi, quod abiuret, vel de leui, vel vehementi pro modo suspicionis.

Sic sortilega hæreticalis ad amorem, si fateatur se credidisse dæmonem posse cogere hominis voluntatem, si hoc cum pertinacia assereret, abiurare deberet de formali, sed si sit parata corrigi, licèt hæresim crediderit, sufficit si abiuret de vehementi, vti ostendi *in tit. de sortileg.* Alf. Castr. cui nunc addo videndum Binsfeld. *l. eorum C. de Malef. & Mathem. quæst.* 2. *conclus.* 4.

21. Si verò propositiones dubiæ sint, sensumque hæreticum, ac Cath. admittant, illarum assertor ab Inquisitoribus cogendus est, vt publicè (si publicè, eas protulit) verum sensum earum exponat, vt ab eo datum scandalum cesset, quod si is qui talem propositionem dixerit, alioqui suspectus erat, vocandus est à Iudicibus, atque interrogandus, qui si probabilem sensum eorumdem verborum attulerit, non est cogendus, vt publicè illum explanet, si modò nullus scandalizatus fuerit, monendus tamen est, ne deinceps talia dicere audeat, atque hic est modus procedendi contra assertores propositionum erronearum, vel hæresim sapientium, quem doctissimè tradidit Alphons. à Castro *de iusta hæret. punitione lib.* 1. *cap.* 3. vers. *propositio hæresim sapiens,* ibi. *quo cum igitur hæ propositiones,* vbi semper ad duo animaduertere debent Iudices in hac materia, alterum est ad personam asserentem, an scilicet aliàs, sit de hæresi suspecta, alterum est an aliquis ex auditoribus, verba illa in sensum hæreticum acceperit, ac proinde scandalizatus fuerit, doctrinamque hanc Castr. sequuti fuerunt Simanch. *de Cathol. Instit. tit.* 54. *n.* 11. & Ludouic. à Paramo *de Orig. S. Inquisitionis, l.* 3. *q.* 9. *n.* 174. *in fi.*

22. Quo verò ad assertores propositionum temerariarum scandalosarum, offendẽtium pias aures, iniuriosarum, &c. Dicendum est quod (ex quo non possunt cogi ad abiurandum) sunt saltem cogendi ad reuocandum dictas propositiones, & ad errorem suum detestandum, iuxta *Extrauag. Vas. elect. de hæret.* & tradita per Ludouicum à Paramo *dicto num.* 174. vbi alios allegat, sic cum duo Concionatores, Cordubæ, & Murciæ temerè populo prædicassent, virtute Bullæ Cruciatæ posse absolui, etiam ab hæresi, coacti sunt id publicè retractare per censores fidei teste Henriquez *in summ. lib.* 6. *cap.* 16. *num.* 3. *in addit.* vers. *Quare duo prædicatores.*

Formam autem reuocationis similium propositionum vide apud Massinum *in praxi sancti Officij, part.* 7. sub Rubr. *forma della reuocatione, ò ritratatione,* fol. mihi 163. & in altera parte huius operis. 23.

TITVLVS XVII.

De variis delictis spectantibus ad S. Officium.

SVMMARIVM.

1 *Non Confitentes, & Communicantes semel in anno an sint suspecti de hæresi, & qualiter seq.*

5 *Contemnens censuras quando subdatur Iurisdictioni Inquisitorum, & quid de contemnente Indulgentias & Ecclesiasticos ritus, & seq. vbi decisio Inquisitionis Murciæ.*

10 *Professi, & Sacerdotes Matrimonium contrahentes sunt vehementer suspecti de hæresi, & quid si tantummodò contrahant sponsalia.*

13 *Græci vxorati promouentur ad ordines.*

14 *Vidua Sacerdotis Græci, an possit matrimonium sine dispensatione contrahere.*

Vxoratus ordines suscipiens est suspect. de hæresi, num. 12.

15 *Sumentes hostiam non cõsecratam, & Sacerdotes celebrantes, & non Consecrantes, an sint suspecti de hæresi, & qualiter, seq. vbi decisio Inquisitionis Mediolani.*

19 *De Constitutionibus Clem. VIII. & Greg. XV. de conuersantibus cum hæreticis, & de Matrimoniis cum hæreticis, maximè in Anglia vbi etiam quid de vtente opera Medici Hebræi, & quid ob id acciderit Henrico III. Regi Castellæ.*

20 *Qua conditione permittitur hæreticis venire ad terras Catholicorum causa commercij.*

21 *Quomodo hæretici scandalum præbuisse dicuntur ad effectum de quo agimus.*

22 *Scandalum cum sit qualitas tribuens Iurisdictionem Sancto Officio plenè probandum est.*

23 *Sequuto scandalo an hæreticus possit puniri ratione scandali præcisè, an etiam ratione hæresis.*

24 *Permissio hæc debet esse à Papa approbata, aliàs*

§. I.

§. I.

De non confitentibus, & communicantibus semel in Anno.

1. OMnes Christi fideles teneri saltem semel in anno peccata sua confiteri, & Sacratissimam Eucharistiam sumere, sancitum est, in Lateranensi Concilio, sub Innocent. III. vt habetur in cap *Omnes vtriusque sexus, de Pænit. & remiss.* & latissimè docuerunt materiam huiusce præcepti Ecclesiæ pertractantes plurimi DD. longa serie relati, per Azor. *Instit. Moral. p. 1. lib. . c. 28. & seq.* & per Fagund. *in quinque præcepta Ecclesiæ, super hoc præcepto annua Confess. & Commun.*

2. Ex hoc colligunt DD. non sumentem Eucharistiam, & non confitentem semel in anno censeri debere suspectum de hæresi, & contra talem Inquisitores posse procedere, vti firmarunt Rovas *Sing 98. num. 6.* Zanch. *de hæretic. cap. 35. num. 1. & 2.* vbi Campeg & alij allegati per Farin. *de hæresi, quæst. 178. num. 79.* & Sanctarell. *de hæresi, cap. 41. dub. 3 num. 5.* quoniam isti tales deuiant à communi fidelium consuetudine, & vita.

3. Attamen Peña *in Annot. ad Ambros. de Vignato, in tract. de hæret. q. 2. sub num. 32.* tenet quod ex hac sola omissione Communionis & Confessionis non potest, quis reddi suspectus de hæresi, quoniam omnes DD. contrarium asserentes, sed maximè Fel. *in rubr. de hæret. numer. 4.* mouentur ex dispositione, text. *in Auth. de Priuil. dot. hæret. mulier. non præst.* qui tamen text nihil ad hanc rem facit, nam institutum Iustin. erat eo loci docere, qui nam essent dicendi hæretici, aitque eos esse putandos hæreticos, qui diuersarum sunt Sectarum, & postquam diuersas sectas enumerasset subiungit hæc verba, *Igitur sacram Communionem in Cathol. Ecclesia non percipientes, à Deo amabilibus Sacerdotibus hæreticos iustè vocamus nam licet nomen Christianorum sibi imposuerint, veruntamen à Christianorum se fide, & cōmunione separant.* Ex quo patet ibi tractari de Communione recipienda singulo anno, sed de Communione Catholicorum, & de his qui ab ea discedunt, hæc Peña *ibi* vers. *huic verò sententiæ*, vbi addit hunc intellectum illius text. magis comprobari, ex versione illius text. græca.

4. Quare in hac re, licet magis communis opinio DD. sit ex omissione Confessionis, & Cōmunionis semel in anno oriri hæresis suspicionem, attamen magis vera videtur opinio Peñæ, quam sequutus fuit Farin. *de hæresi, dict. quæst. 178. num. 79.* vers. *ex quibus*, vbi quod secluso contemptu omittens illa Sacramenta suscipere, nec potest dici hæreticus, nec suspectus de hæresi, quod etiam repetiit, idem Peña *in addit. ad Lucernam Inq.* in verb. *hæresis, n. 10.*

Si tamen versaremur in persona, alias de hæresi suspecta ageretur que de dicta omissione per plurimos annos, sine vlla legitima, vel colorata causa, & de obstinata voluntate non communicandi, tunc posset talis omittens inquiri, & puniri, vti suspectus de hæresi, stante maximè disposit. Concilij Tridentini *Sess. 13. de Sacramento Eucharist. can. 9.*

Et esset interrogandus, etiam in tormentis, super virtute, necessitateque Sacramentorum, & super potestate clauium Ecclesiæ, & cogendus etiam ad abiurandum secundum modum, & gradum suspicionis.

§. II.

De contemnente censuras.

COntemptus censurarum est duplex, alter negatiuus, alter positiuus, Negatiuus contemptus, qui, & impropriè contemptus dicitur est, cum quis de re aliqua nullam curam habet, ei tamen nullam facit iniuriam, sic censuras contemnere dicitur, insordescens in eis: contemptus positiuus est, cum quis censuris infert aliquem actum irreuerentiæ, & iniuriæ, vel verbis vilificando eas, vel facto, Syluester *in summ. in verbo contemptus, num. 1.* & in proposito nostro Menoch. *de Arbitr. Iudic. Cent. 5. Cas. 416. num. 27.* 5.

Quatuor autem modis dicitur censura positiuè contemni, secundum magistralem doctrinam Gemin. *in cap. dilecto, num. 8. de sent. Excomm. in 6.* 6.

Primò, cum excommunicatus accumulat culpam culpæ.

Secundò, cum ex certa scientia intrat Ecclesiam, etiam cum officia diuina non recitantur *cap. primo, 21. dist. cap. clericus 24. quæst. 3.*

Tertiò cum non intrat Ecclesiam, sed ad valuas audit officium, quod est contra Iura, cap. *quod in te, de Pænit. & remiss.* cap. *permittimus, de sent excomm. in 6.*

Quartò cum communioni Catholicorum, quos potest euitare, se ingerit, cap *illud, de clerico excommunicato ministrante.* Quibus addi potest, quintus modus, cum, quis verbo vilipendit censuras.

Hosce positiuè censuras contemnentes esse de hæresi suspectos iudicioque subdi Inquisitorum, dixit Marc. Anton. Columna relatus à Peña *comm. 24. part. 3. direct.* vbi, quod sub nomine sancti Officij debebat procedi contra nonnullos, qui deturpauerant, & lacerauerant cedulones excommunicationis, ratione contemptus censurarum, & clauium Ecclesiæ, quod idem dixit Genuens. *in Praxi Archiep. Neapol. c. 7. n. 6.* vbi quod non solùm contra illos deturpantes cedulones Curia Neapol. procedit, sed etiam contra illos qui in contemptum 7.

temptum excommunicationis audent dicere, *che Scomunica? che Scomunica?* & num. 8. vbi attestatur, quod ob illa verba, quidam laicus de anno 1609. de ordine Curiæ Episcopalis Montismarani fuit fustigatus, idem docuerunt Lazzar. *de Blasphem. quæst.... num....* & Menoch. *d. cas.* 416. *num.* 27.

Qualitatem autem suspicionis hæresis, metiri debent Inquisitores à qualitate personæ, & quantitate contemptus iunctis aliis circunstantiis.

8. Certè supra quinquaginta annos, quidam homo pessimæ vitæ, de pluribus Blasphem. & aliis Criminibus Cremonæ in Sancto Officio Inquisitus, sed maximè de contemptu censurarum, & in specie quod dixerit *anco li Scomunicati mangiano*, & quod non obstante censura Missam audierit, Ex voto Congregationis nostræ habitus fuit pro suspecto, quoad articulum censurarum, & clauium de vehementi de hæresi. vti attestatur Reuerendiss. M. Ant. Amid. *in suis votis redditis in S. Officio apud me existentibus manuscriptis, tom.* 2. *cas.* 34. *num.* 8. *fol.* 171.

9. Quod dictum est, de censurarum contemptoribus, idem dicendum est, de contemptoribus indulgentiarum, campanarum, personarum Ecclesiasticarum, & similium.

Prout de contemptore campanarum, attestatur Zerola *in praxi Episcopali*, in verbo *casus, in quibus*, &c. vers. *campanarum*, vbi quod hic casus sibi accidit in facto, in quodam, qui nocte Sabbati Sancti abstulit martellos à quibusdam campanis, & illos appendit in arbore nucis, quique propterea post longam carcerationem abiurauit, ita etiam Ricc. verba supradicta Zerolæ de verbo transcribens, *in praxi fori Ecclesiastici. resolut.* 423. vers. *campanarum*.

Idem etiam dicendum est de contemptore aliarum Ceremoniarum, & Rituum Ecclesiæ, vnde in nostra Congregatione Cremonæ suprà sexaginta annos, vt apparet ex votis manuscriptis Reuerendissimi D. Amidani, *tom.* 2. *voto* 7. fuit conclusum potuisse S. Officium procedere contra quosdam Religiosos, qui ioci causa induerunt quendam fratrem idiodam, vestibus Pontificalibus, mitram capiti eius imponendo, & ei honorem vti Episcopo deferendo, eum imponentes super asinum, qui sic sedens dabat benedictionem per claustra Monasterij, aliis fratribus vario modo eum irridentibus.

Eodem modo puniri debent in S. Officio, per locum alterius Confessiones audientes, negari enim nequit, quin isti magnam iniuriam faciant Sacramento, maximè stante hæresi Lutheri, qui voluit laicum posse administrare Sacramentum pœnitentiæ, de quo videndus erit Roffens. *contra Lutherum, art.* 13. & ita in nostro S. Officio semper fuisse obseruatum, testis est Reuerendissimus Amid. *tom.* 3. *voto* 21. & 57.

Et de contemptore suspensionis à diuinis habemus exemplum Inquisitionis Murciæ, de qua eius Ciuitatis Inquisitor Cantera *cap.* 1. *de haret. num.* 60. *in fin.* de quodam qui fuit à Summo Pontif. & Eminentiss. Cardinalibus suspensus, & quia cum magno populi scandalo visus fuit Murciæ administrare in Sacris Ordinibus (non obstante suspensione) fuit damnatus ad triremes.

§. III.

De professis, & Clericis in Sacris Matrimonium contrahentibus, & vxoratis suscipientibus ordines Sacros.

Suspecti quoque sunt de hæresi, & quidem regulariter de vehementi, Religiosi illi professi, clericique sæculares in Sacris tamen ordinibus constituti, qui matrimonium contrahere audent idque siue palam contrahant siue clam, prout distinctionem hanc reprobantes tenuerunt Simanch. *de Cathol. Institut. tit.* 40. *num.* 9. & *seq.* & *in Enchirid. tit.* 12. *n.* 1. Peña *comm.* 74. *part.* 2. vers. *Iam apostata*, Decian. *lib.* 5. *cap.* 22. *num.* 40. Menoch. *casu* 546. *num.* 49. Azor. *instit. moral. part.* 1. *lib.* 8. *cap.* 21. *quæst.* 10. & 11. latè Farin. *de hæresi, quæst.* 183. *num.* 72. & *seq.* Transm. *de obligat. denunciandi quæst.* 4. *cap. vlt. num.* 5. 10

Ratio huius suspicionis prudenter in eo, quod hodiernis temporibus ab omnibus ferè hæreticis improbantur vota Monachorum, comm. docentes licere Monachis quibuscumque vxores ducere, etiam eas, quæ Deo perpetuam virginitatem deuouerũt ita Simanch. *vbi suprà, dict. titul.* 40. *num.* 10. facere autem opera mala ex genere suo, ab omnibus ferè hæreticis laudata inducit suspicionem hæresis, vt cum Soto diximus *supra in titulo* 15. §. 2. *num.* 4.

Ex qua ratione patet, in eandem hæresis suspicionem incidere Religiosos Soc. Iesu, qui matrimonium contrahunt, licet emiserint tantummodò vota simplicia biennij, quia hoc nõ obstante sunt veri Religiosi, & matrimonium eorum ob dicta vota irritatur, vti declarauit Gregor. XIII. in Bulla sua, *Ascendente Domino in Nauiculam*, ad quam materiam vide Sanchez *de Matrim. lib.* 7. *disp.* 25. *num.* 15. & *in sum. l.* 5. *cap.* 1. & Vasq. *part.* 2. *quæst.* 96. *disp.* 65. vbi latissimè de statu horum Patrum, qui vota biennij tantummodò emiserunt.

Ita post hæc impressa visus P. Diana *resolut. moral. p.* 4. *tract.* 7. *resol.* 2. vers. *Notãdum etiam*, cum quo tamen non assentior in qualitate ionis,

abiurationis, quia ipse loquitur secundum cõsuetudinem S. Officij Hispaniæ, secundum quam contrahentes binas nuptias abiurant tantummodo de leui, vnde non mirum ibi, si isti monachi contrahentes matrimonium abiurant tantum de leui, cum puniantur pœnis contrahentium binas nuptias, vt *ibi* obseruat Diana, vers. *verùm hodie*, ex Castro Palao *tom. 1. tra. t. 4. disp. 8. punct. 16. § 8. n. 4.*

In hac tamen materia aduertendum, quod licet identitas personæ professi, vel Clerici sic delinquentis sufficienter probetur per confessionem ipsius, hoc debet intelligi, quo ad præiudicium ipsius confitentis & ad effectum eum puniendi, nam ad effectum declarandi Matrimonium nullum, de identitate personæ professi, &c. sic delinquentis, debet constare per recognitionem personæ, modo de Iure debito, de quo Scaccia *de iudic. l. 1. c. 87. num. 19.* quod idem obseruari debet in polygamis.

11. Quid autem dicendum sit, vbi dicti religiosi non Matrimonium de facto contraxerint, sed tantùm sponsalia? Dic vt in simili dixi, in tit. de Polygamis, & vxorato, viuente coniuge, cum alia sponsalia contrahente.

12. Occasione istorum Matrimonium contrahentium tractant DD. quid sentiendum sit de vxorato, ordines viua vxore suscipiente? In qua re cõmunis, & vera est Sententia Simãch. *d. tit. 40. n. 14.* quam sequuntur Farin. *d. q. 183. n. 74.* quod iisdem omnino regulis iudicandus est in Sanctæ Inquisitionis Officio ac regularis professus, & clericus in Sacris Matrimonium contrahens.

13. Hæc tamen non habent locum in Græcis vxoratis, cum vnica tantum, & virgine, nam hi possunt sine vllo impedimento ad ordines Sacros promoueri, licèt mortua postea vxore cum alia matrimonium contrahere nequeant.

14. An autem vidua relicta presbyteri Græci, possit cum alio matrimonium contrahere sine dispensatione, dubitari potest,

In qua difficultate, opinio negatiua quæ etiam mihi magis probatur, quod scilicet sine dispensatione, relicta Presbyteri Græci, non possit ad aliud Matrimonium transire probari potest.

Primò ex dispositione Canonis 22. Concilij Altisiodorens. cuius hæc sunt verba, *Non licere relictæ Presbyteri, nec relictæ Diaconi, nec Subdiaconi, post eius mortem maritum accipere,* Hoc tamen Concilium non fuit generale, nec prouinciale, sed Diœcesanum, & celebratum fuit anno 590 sub Greg I.

Secundò videtur probari hoc ex Apostolo, prima ad Timoth. capitulo quinto, ibi, *viduas autem iuniores reprehende, quæ cum luxuriatæ fuerint in Christo nubere volunt,* circa cuius loci intelligentiam videndus est Bellar. *tom. 1. contr. 5. l. 2. c. 24.*

Tertiò probatur ex dispositione, c. *si qua Vidua*, & c *præcedenti, dist. 28.*

Quartò probatur ex eo, quod id absolutè non licere dictæ relictæ presbyteri voluerunt in terminis nostris, Palud *in quartum, dist. 37. §. quantum ad primum*, vers *dicta Concl.* & Steph. de Gaieta, *de Sacramento Matrimonij quæsito 195. versus finem.*

Quamuis D. Thom. *3. parte, in supplemento quæst. 53. art. 4. ad quartum*, & Azor. *Inst. Moral. lib. 13. cap. 14. quæsito 7.* vers *sed dubiæ quæstionis est 1. par. distinxerint*, num Presbyter Græcus de consensu vxoris, ad ordines Sacros ascenderit, an non? nam inquiunt primo casu non potest mulier relicta, ad secundas nuptias transire. 2. vero casu sic, de hac etiam re videndus est D. Bonauent. *in 4. dist. 37. in expositione literæ.*

Ex quibus omnibus apparet, huiusmodi viduas egere dispensatione, saltem ad cautelam ad effectum contrahendi secundum Matrimonium.

§. IV.

De Sacerdote celebrante, & non consecrante, & sumente Hostiam non consecratam.

Laïcus sumens, maximè tempore mortis Hostiam non consecratam, est de hæresi vehementer suspectus, nisi manifestè constet ipsum id fecisse ex magna reuerentia, quam habet erga Sacram. Eucharistiam ita Albertin. *in rubr. de hæret. in 6. qu. 13. n. 66. 69. & sequent.* Menoch. *de præsump. l. 5. præsumptione sexta, n. 22. & 23.* Farin. plures cumulans *de hæresi, quæst. 178. n 49.* Simanch. *de Cath. Instit. tit. 30. num. 29.* atque hæc est communissima opinio. 15.

Sacerdos quoque qui celebrando Missam fingit se Hostiam consecrare, & non consecrat, sed illam non consecratam sumit, de quo est casus, in cap. de homine, de celebratione Missarum, est de hæresi suspectus, maximè si esset assuetus hoc facere, posseque ab Inquisitoribus, & interrogari, quid sentiat de Sacramento Altaris, & etiam puniri, ita Lucerna Inquisit. in verbo *Sacerdos celebrans*, vbi Pegn. *in annot.* Decian. *in tract. crim. l. 5. cap. 17. num. 43.* Locatus *in iudiciali* in verbo *Sacerdos n. 4.* Grill. *de Sortil. quæst. 11.* vers. *Quæro quid dicendum.* 16.

Atque hoc nullam potest habere probabilẽ dubitandi rationem in contrarium, nam negari non potest, quin talis Sacerdos abutatur Sacramento Altaris, sacratissimoque Missæ sacrificio, fitque etiam in causa, vt Christi fideles Hostiam non consecratam adorantes in Idololatriam, saltem materialiter incidant,

Graff. *in suis aureis decision.p.2.l.3.c.15.de celebratione missarum,n.6.7.& seq.*

Et sic Bariola olim Cõsultor, S.Officij Mediolani in suis Aphoris. vtriusque iuris in verbo *Sacerdos sic celebrando* attestatur, sub die 30. Aprilis 1627. fuisse per Congregationem S.Officij Mediolani decisum, quod poterat S. Officium procedere contra quemdam Sacerdotem, eo quod cum in peccato mortali esset non consecrauit hostiam, sed verba consecrationis protulit super particula vulgo *Communichino*, quàm è Tabernaculo extraxit.

17. In qualem autem suspicionem hæresis incidat sacerdos hoc crimen committens, non potest sic in abstracto certo determinari, sed singulæ circunstantiæ facti debent considerari, & præcipuè propositum, seu intentio delinquentis diligenter est exploranda, vt inde criminis qualitate aucta, vel diminuta pro maiori, vel minori hæresis suspicione, pœna grauior, aut leuior imponatur.

Opportune hoc loco agendum esset de dicente Missam siccam, verum benignũ lectorẽ, quo ad hoc remitto, ad Durand. *de ritibus Ecclesiæ, lib.2.cap.4.ad fi.* Henriq. *lib.9.sum.c.27. n.2.in glos.sub litera A*, & Portel. *in suis respon. moral.p.3.casu n.2.& sequ.* vbi plenè de hac materia satis eruditè scripsit.

18. Quid autem dicendum sit, de Sacerdote celebrante super rebus aptis ad faciendum sortilegia, videndus est Menoch. *de Arbitr.casu* 388. vbi etiam de sacerdote dicente Missas Defunctorum, pro viuis, vt citò moriantur, & Diaz. *in praxi Crim.can.c.*40.& 44. vbi latissimè more suo, Salcedo.

§. V.

De incidentibus in Constitutionem, Clement. VIII. Incipientem, Cum sicut, *& Constitutionem Greg. XV. Incipientem,* Romani Pontificis, *editam, Anno* 1622. 2. *Iulij.*

19. Felicis Record. Clemens Papa VIII. in Constitutione sua peculiari Incipiente *Cum sicut*, edita Anno 1596. die 26. Iulij, statuit.

Primò, ne Itali cuiuscumque sint status, & conditionis sub quouis prætextu habitent, vel domicilium teneant in loco, in quo aliqua Ecclesia, cum Parocho, vel sacerdote Cath. non existat, vbi liberè audiri possint Missæ, & alia diuina Officia, &c. fieri, iuxta ritum sanctæ Matris Ecclesiæ.

Gregor. XV. in supra memorata Constitutione confirmatoria Bullæ Clem. VIII. addidit ac prohibuit, quibuscunque hæreticis ne, sub quouis quæsito colore, etiam mercimonij teneant domum apertam, propriam, vel conductam domiciliumque contrahant in Italia, locisque adiacentibus, mandauitque tam ipsos prædictæ Constitutioni contrafacientes, quam eorum receptatores, secundùm formam Iuris puniri.

Atq; hoc idẽ, quod hoc loco prohibet Clem. VIII. erat etiam iam, de Iure communi prohibitum, vt latè probaui in titul. *de Fautorib.hæret.§.de conuersantib.cum hæreticis.*

Secundo loco statuit idem Clem. VIII. vt Itali abstineant à Matrimoniis, cum mulierib. hæreticis, ab hæreticorum sepulturis, ac ne filios suos de sacro Baptismi fonte per hæreticos leuari permittant, nec ipsi illos, nisi per sacerdotem Cath. more baptizatos leuent.

Et hoc idem etiam iam de iure prohibitum erat Catholicis, vt de Catholicis Matrimonium contrahentibus cum hæreticis latissimè docuit, Symanch *de Cath.Instit.tit.de matrim. num*... & generaliter de contrahentibus parentelam cum hæret. Pegn. *comm.*81. *vers. Iam, vt vno,p.2.*& nos *loco suprà citato*, ex quo colligitur, quod in Anglia non possunt Parochi assistere Matrimoniis huiusmodi, nisi adsit certa spes conuersionis hæretici, & vlterius subsit causa à Sancta Sede Apostolica approbanda quamuis enim non leuis controuersia sit inter DD. num matrimonia huiusmodi sic contracta, sint valida, attamen verior communiorq; est sententia affirmatiua, vt videre est apud Sanch. de matrimonio *disp.*72. *l.*7. & Guttier. *in simili tractat.c.*104. maximè accedente auctorit. Sedis Apostolicæ.

De hac materia videndus P. Becc. *in comp. controu.huius temp.lib.*5.*c.*9. & not. Gothofred. *in l. ne quis in verbo, in matrimonium C.de Iudais, & cælicolis.*

Tertio loco vetatur, ne Catholici opera Medicorum hæreticorum vtantur, nisi ex necessitate, neue Catholici ad hæreticorum loca accedant, nisi id priùs significent suis Ordinariis, vel Inquisitoribus, quod tamen attinet ad vsum Medici hæretici animaduertendum est, quod prohibitio Clem. VIII. cessat vrgente necessitate, vt quia v.g. Catholicus graui vrgetur infirmitate, & non adest, nisi vnus medicus hæreticus, & ita fuit decisum *in Curia Archiep. Neapol.apud Ricc.decis.*268. *vol.*4.

Sic cum Christianis prohibitum sit, sub pœna excommunicationis accipere medicinam à Iudæis c. *Nullus* 28. *quæst.*1. Si tamen necessitas vrgeat, vtique licitum erit Christianis, etiã à Iudæis medicinam accipere, *arg.c.qualitas temporis* 27.*qu.*1. ita originaliter dixit Marian. Socin. *in cap.*1.*extra de Iudais*, Paulus Duran. *de condit.& modis impossibilibus* 1.*p.c.*1.*n.*39. Eberhard. Speckhan, *in suis quæstionibus Iuris Cæsarei Pontificy, & Saxonici, quæst.* 14. *per totum, sed maximè, numer.*6. caueant tamen quantum

quantum fieri potest Christiani à Medicis Iudæis. Quia, vt refert Bobadill. *in sua Politica, libro primo, cap. 4. num. 27.* Henricus III. Rex Castellæ, obiit opera Don Mayr Iudæi sui Medici, in quo plurimum fiduciam habebat.

Tandemque contra facientes, tamquam de hæresi suspectos puniri ab Inquisitoribus, & ordinariis mandat.

Ex quibus patet, quod constitutiones prædictæ sunt Iuri communi conformes, ac proinde fauorabiles, ac ab eodem Iure communi recipere debere interpretationem.

De hisce constitutionibus videndi sunt Naldus *in Summ.* in verbo, *Christianus secundò, num. octauo,* & Bariol. *post flores Direct. fol.* 471. vbi verba harum Bullarum ad verbum referunt, & Homobonus de Bonis *in suis disquisit. Moral. Theol. tract.* 11. *cap.* 7. *quæst.* 17. *in tertio supposito,* Becanus *in Manuali Controuers. aduersus hæreticos nostri temporis, & in sua Summa parte tertia, in Tractatu de fide.*

De modo autem procedendi contra reos incidentes in has constitutiones, maxime, quo ad torturam, & abiurationem plenè dixi, *in tit. de Fautoribus, &c. in §. de conuersantibus cum hæreticis.*

§. VI.

De hæreticis venientibus ad terras Catholicorum causa commercij.

20. QVia aliquando contingit vt mercaturæ causa hæretici ad Terras Christianorum veniant, & hoc à Principibus permittitur, vt factum fuit aliquando inter Regem Nostrum Potentiss. Hispanis, & Angliæ Regem, ea tamen lege apposita in hac permissione, vt in his quæ ad Fidem, & Religionem spectant non molestentur, nisi dato scandalo, & tunc ratione illius pro vt iuris fuerit puniantur, vt attestatur Sousa *in Aphoris. Inquisit. lib.* 1. *cap.* 31. *n.* 1.

21. Ideò circa hanc rem notandum, quod dicti hæretici tunc in casu nostro, & ad effectum de quo agitur scandalum præbere dicuntur, cum præbent Catholicis occasionem ruinæ, vel cum suadent transitum ad suam sectam, Sousa *vbi suprà, n.* 15. *&* 16.

22. Notandum secundò, quod vt possint Inquisitores in hoc crimine procedere, debet imprimis constare de scandalo plenè quia qualitas tribuens iurisdictionem inprimis est probanda Castill. *decis. Regni Siciliæ* 156. *num.* 5. *resol.* 2. & in indiuiduo casus nostri, Sousa *vbi suprà n.* 8.

23. An autem dato scandalo possint puniri, vt hæretici ratione hæresis, dic quod non, sed puniuntur tantùm ratione scandali, ita verius esse dixit Sousa *ibid. num.* 6. *& seq.* vers. *Probabilius.*

In duobus tamen casibus possunt molestari hæretici prædicti non obstante tali permissione, etiam non dato scandalo. Primus est, cum illa permissio non est à Papa approbata. Secundus est, cum essent ante permissionem datam præuenti in S. Officio, ita Sousa, *vbi suprà num.* 3. & 13. 24.

Quomodo autem se gerere debeant Inquisitores occasione militum Germanorum, qui aliquando in eorum Prouincia hospitij causa sub fide publica commorantur, dicendum est Inquisitores curare debere diligenter vt monita Diui Caroli in quinta Synodo Prouinciali Mediolani, cap. primo, obseruentur, ita enim audiui sæpè in his casibus rescripsisse Inquisitori Cremonæ. 25.

§. VII.

De Regulari vltra mare proficiscente, sine licentia superioris.

INter casus vehementis suspicionis hæresis non infimum locum tenet, ille, de quo Ioannes XXII. *in extrauag. ad nostrum sub titulo de regularibus.* 26.

De Regularibus, qui sine superioris licentia in partibus vltramarinis commorantes, detrahunt Sanctæ Romanæ Ecclesiæ constitutionibus, & alia multa à fide deuia in suis sermonibus, & secretis collocutionibus euomere insanis auribus nõ verentur, hosce enim de hæresi esse vehementer suspectos decidit ibi Pontifex, & tradidit Pegn. *par.* 2. *comm.* 81. vers. *In extrauaganti.*

De excommunicatione verò contra istos regulares lata, videndus est Bonacina *de clausura q.* 2. *puncto* 4.

§. VIII.

De obloquentibus de Inquisitore, & S. Officio.

SPeciale est in S. Officio, quod Inquisitor possit procedere contra iniuria afficientes verbali se, & Sanctum Officium, & eius Ministros, vti notauit Zanch. *de hæret. cap.* 31. vbi latè Campeg. Simanch. *de Cath. Inst. titul.* 34. *num.* 28. & Farin. *de hæresi, q.* 182. *n.* 79. *&* 80. Scorcia *in selectas Constitutiones Epitome* 106. *Theorem.* 278. vers. *quærenti.* Ideo autem mentionem feci de iniuria verbali, quia quo ad iniurias reales habemus Bullam Pij V. *Si de protegendis.* 27.

Obloquentes igitur de S. Officio, si honesti sint possunt condemnari ad petendam veniã

P. Inquisitori, coram plena Congregatione genibus flexis, & vbi iniuria grauis sit, etiam mulctari deberet aliqua pœna pecuniaria.

Si autem viles sint, loco pœnæ pecuniariæ, possunt fustigari.

Atque ita cum aliàs Cremonæ inquisitus fuisset in S. Officio, quidam Hebræus ob libellum famosum factum contra P. Inquisitorem, & S. Officium, Congregatio Crem. fuit in voto, quod si iste Hebræus delictum in tortura fateretur, condemnari deberet, vt publicè per Ciuitatem fustigaretur, cum mulcta pecuniaria, die 28. Augusti 1576. vti attestatur Reuerendissimus D. Marc. Ant. Amid. *in suis votis manuscriptis in causis S. Officij, penes me existentibus tom. 1. voto 10. n. 5.*

§. IX.

In qua idem magis confirmatur.

VT videamus quam iustè in S. hoc Tribunali puniantur huiusmodi obloquentes, quæ dicta sunt *in § superiori* confirmanda etiã sunt exemplis Supremorum Tribunalium.

28. Sic enim Senatus noster Mediolani, numquam satis ob eius religionem, & prudentiam laudatus simili modo punire solet obloquentes de Prætoribus, Iudicibus, & aliis Magistratibus, sic Ioan. Franciscus Bruscolonus quod temerè adiectis etiam minis obloquutus fuerit de DD. Protectoribus carceratorum huiusce Ciuitatis Cremonæ ex ordine Senatus, vt ex eius literis sub die 9 Decembris 1620. directis Sp. Prætori Cremonæ punitus fuit publicè tribus ictibus funis, & coram Curia genibus flexis hora populi frequentioris veniam petiit DD. Protectoribus, sic pariter quidam Franciscus de Fenaschis, quod de Curia obloquutus fuerit ex ordine Senatus, vt ex eius literis sub die 17. Iunij 1620. punitus fuit tribus ictibus funis publicè, & genibus flexis veniam petiit Curiæ hora frequentioris Populi, cum præcepto, vt à similibus abstineret sub pœna remi.

Sic etiam antiquis temporibus obseruauit idem Senatus, vt ex literis sequentis tenoris directis Sp. Prætori Cremonæ.

Dilectiss. noster. Benè factum est à vobis cum Do. Ioan. Baptista Persico, vt Pratorium, & Senatoria dignitas debitam retineant reuerentiam. Verùm postquam ille carceris passus est molestiam, & quid sibi faciendum sit ab vno ex Senatoribus in mandatis habuit, eis adimpletis eum, & eius fideiussorem vlterius non molestabitis, Dat. Mediolani 26. Maij 1573. Procuius decreti exequutione præfatus Comes veniam petiit à Prætore Cremonæ de verbis coram eo prolatis, coram Iudice, & duobus testibus. Eiusdem tenoris sunt literæ sequentes eidem Prætori directæ. Visa relatione quam nobis Iudex, ac L. T. vester fecit de Eliseo Piscio, nobili, aliquid nobilitati condonandum duximus, propterea attenta etiam ipsius Elisei carceratione, & partium compositione, volumus vt petita per præfatum Piscium D. Iudici venia, hora qua frequens populus in Prætorio esse solet, illum absoluatis. & has literas recollegi ego ex Archiuio Cremonæ criminali tempore quo eram huiusce Ciuitatis Proiudex, sub Illustriss. Don Consaluo Salamanca Prætore.

Exempla autem aliorum Supremorum Tribunalium, vide apud Godofredum Abauo *in sua praxi reatuum, quæst. 7. num. 60.* vbi ponit Assertum Senatus Sabaudiæ, & Hier. Portules *ad repert. Molini super ritibus, & Obseruan. Regni Arragonum, p. 3.* in verbo *Iniuria, num. 36. & seq.* vbi ponit modum quo Senatus illius Regni procedit in hisce iniuriis, & quando possit supra eis, procedi vt in notorio, & Don. Thom. Carleual. *in suo tract. de foro competenti, lib. 1. tit. 1. disp. 2. q. 7. sect. 1. n. 798. & seq.* vbi, quod in iniuria facta iudici sedenti pro Tribunali.

De materia autem hac videatur Bobadill, *in sua Polit. tom. 1. lib. 2. c. 17. n. 114. & ibidem, eiusdem Glossam sub litera D,* vbi quod Inquisitores debent obloquentes de se punire, *porque no solamente son ellos los ofendidos sino tanbien el officio de la Inquisicion y la Yglesia, y la fe,* benè Greg. Lopez *1. p. titul. 1. l. 48. in gloss magnam.* 29.

Et aduertendum, quod *in dicto* §. 7. dixi speciale esse in Inquisitore, quod potest punire iniuriãtes se, & suum Tribunal, quia id agere nequeunt extra forum S. Officij Iudices inferiores, sed tantummodò Supremi, Don. Th. Carleual. *loco proximè alleg. n. 785. & seq.* qui alios multos allegat, & de hoc est text. *in Auth. de Defens. Ciuitatum, collat. 3. tit. 2. Nouell. 15. cap. 5.* ibi, *si verò egerint aliquid iniuriosum, circa defensiones Officiales, tunc Prouinciarum Præsides, vlcisci, & castigare Officiales possint,* sic Senatus noster Mediolani, die 19. Augusti 1621. iussit Prætori Terræ Sorexinæ, qui processum formauerat contra deputatos dictæ Terræ super nonnullis iniuriis ipsi, & iustitiæ ab eis factis, quod processum remitteret Pretori Cremonę, cui etiam iniunxit quod testes repeteret, & in causa seruatis seruandis procederet. 30.

Limitat tamen hoc Carleual. *vbi suprà, n. 798.* vt non procedat cum iniuria est facta 31.
Iudici pro Tribunali sedenti, & sic notorie, 32.
quod ego intelligerem procedere tantummodo in Officialibus Regiis, & quidem non 33.
omnibus, sed maioribus licet, non supremis, non autem, vt procedat in quocumque Officiali, Feudatarij, quia hi, vt experientia patet

in

in nostro Statu Mediolani, sunt nullius, vel leuissimæ considerationis.

34. Bene verum est, quod tam Inquisitor, quam Iudices laici Supremi, cum iniuria est ipsis facta notoriè, puta in actu publico fidei, vel in loco vbi pro Tribunali laici Iudices sedent, tunc potest iniurians puniri etiam sine processu, & sententia in scriptis lata cum solo decreto oretenus lato, Carleual, *vbi suprà num.* 799. qui addit se ita vidisse sæpiùs practicari in Tribunalibus Supremis Hispaniarum, & ibi multos DD. allegat, quibus addo, Ego Hier. Porteles in dicto verbo, *Iniuria, n.* 39. *& sequentibus.*

§. X.

De superioribus Regularium procedentibus contra regulares subditos in causis hæresis.

35. FElicis recordationis Pius Papa IV. in quadam sua Constitutione, Incipiente *Pastoris æterni*, relata inter literas Apostolicas pro S. Officio, post Director. facultatem concessit Inquisitoribus procedendi in causis S. Officij, contra quoscumque regulares, quantumuis exemptos, dummodo à suis superioribus non essent præuenti.

Verùm memorata Constitutio, quo ad vltimam eius particulam nunquam fuit vsu recepta, vt testatur Pegn. *Comm.* 77. vers. *Tametsi verò, p.* 3.

Et Paulus V. in sua Constitutione, Incipiente *Romanus Pontifex*, edita anno 1606. expressè declarauit, & prohibuit, ne superiores regularium in causis S. Officij procedant, causas etiam coram ipsis pendentes ad Sanctum Officium auocando, &c. sub pœna inhabilitationis, priuationis vocis actiuæ, & passiuæ, & omnium aliarum pœnarum à iure impositarum contra fautores hæreticorum, & impedientes Sanctum Officium, & excommunicationis sibi reseruatæ, verba autem memoratæ constitutionis habentur apud Campan. *in diuers. Iuris Canonici, Rubr.* 12. *c.* 13. *n.* 138. & apud Bariol. *post Flor. Direct. fol.* 447.

Quoniam autem multoties Regularium superiores in memoratam Pauli V. Constitutionem incidunt.

Ideo Sanctum Officium contra ipsos debet procedere, ita tamen vt mitius agat, cum superioribus illis, qui ignoranter sed cum aliquali culpa reperiuntur deliquisse, semper tamen debent superiores absolui ab excommunicatione dictæ Bullæ, quia est reseruata Summo Pontifici, Bonacin. *de Censuris in specie, disp.* 2. *q.* 9. *punct.* 7. vbi latissimè agit de excommunicatione huius Bullæ.

Vbi tamen dicti superiores regularium in aliquibus locis haberent Iurisdictionem quasi Episcopalem, tunc sine dubio non obstante dicta Bulla, possent procedere contra regulares suos subditos, ita tamen, vt simul cum Inquisitore procedant, quo ad illos actus, quos aliàs Episcopi, & Inquisitores simul debent exercere, ne tamen ex hoc aperiatur via fraudibus consulo superioribus regularium Iurisdictionem quasi Episcopalem habentibus, vt statim accepta denuncia, de ea certiorem reddant Supremum Tribunal Vrbis.

Pari modo procedi debet contra superiores Regularium, si quoquo modo impedirent regularem subditum, ne statim hæreticos, vel de hæresi suspectos denunciaret, vt *in dicta Bulla*, vers. *simili auctoritate*, Bonacina *vbi supra, dicto punct.* 7. *n.* 4. in cuius num. fine animaduertit, quod vt incurratur censura, ad actionem impediendi requiritur audacia, seu præsumptio, ob illa verba Bullæ, quoquo modo id impedire, vel retardare audeant, vel præsumant, verbum enim præsumant, denotat temeritatem, Bald. *cons.* 486. *num.* 5. *vol.* 4. Menoch *cons.* 763. *num.* 10. Cochier. *de Iurisdictione ordin. in exemptos l.* 4. *quæst.* 75. *num.* 4. & dispositio puniens aliquem præsumentem &c. non comprehendit eum, qui agit bona fide, ignoranter, & inaduertenter, Ced. *ad Decretal. Collect.* 45. *num.* 3. Auend. *de exequ. Mand. Regum l.* 1. *cap.* 4. *n.* 38. Nauar. cap *Accepta, de rest. spol. opposit.* 8. *n.* 33. *& in extrauag. de dat. & promiss. num.* 35.

§. XI.

De incidentibus in Constitutiones Pauli V. Greg. XV. editas, in materia Conceptionis B. M. V.

VAriis temporibus in hac materia Conceptionis B. M. V. à diuersis Summis Pontificibus nonnullæ emanarunt Constitutiones, nam in hac re adest 36.

Primo Constitutio Sixti IV. in Extrauaganti *Graue nimis. de reliquiis, & veneratione Sanctorum.*

Secundò adest Constitutio Pij V. Incipiens, *super specula*, quæ est Constitutio 114. *in Bullario nouo, tom.* 2.

Tertiò adest, Constitutio Pauli V. Incipiens, *Regis Pacifici* edita anno 1616.

Quartò adest, Decretum factum ab eodem Sanctissimo D. N. Paulo Papa V. in Congregatione S. Officij, sub die 31. August. 1617. relatum per Campanil. *in Diuersorio Iuris Canonici Rubr.* 12. *cap.* 13. *num.* 140. in quo decreto de nouo statuitur, quod in posterum, donec articulus huiusmodi Concep. B. M. V. fuerit definitus, vel per Sanctitatem suam, & Sedem Apostolicam fuerit aliter ordinatum, nulli

nulli audeant in publicis concionibus, lectionibus, conclusionibus, & aliis quibuscumque actibus publicis asserere, quod eadem Beatissima Virg. fuerit concepta cum peccato originali. Et quod etiam opinionem negatiuam videlicet quod B.V. non fuerit concepta, cum peccato originali in publicis actibus asserentes, aliam opinionem non impugnent, nec de ea aliquo modo agant, seu tractent, sub censuris, & pœnis de quibus in *suprà* allegatis Apostolicis Constitutionibus.

Tribuens insuper, tam Episcopis, & Prælatis superiorib. aliisque ordinariis locorum, quam hæreticæ prauitatis vbique locorum deputatis Inquisitoribus potestatem seuerè animaduertendi contra transgressores, etiam regulares, & alias quascumque personas, &c.

Quintò adest aliud decretum Sanctissimi D N. Greg. Papæ XV. factum in Congregatione S Officij, sub die 24. Maij 1622. relatum per Flauium Cherubinum *in compend. Bull. tom. 3. in Appendice, fol. mihi* 18. In quo Sanctissimus extendit decretum memoratum Pauli V. etiam ad actus, & colloquia priuata, & vetat ne in Officio Cõceptionis, alio quàm Conceptionis nomine vti possint, tribuens etiam facultatem Episcopis, & Inquisitoribus transgressores, puniendi.

Tandem sub die 28. Iulij 1622. idem Greg. XV concessit Fratribus Prædicatoribus, vt in quibuscumque priuatis eorum colloquiis, & conferentiis, inter se duntaxat, & non inter alios aut cum aliis, de materia eiusdem Conceptionis B. M. V. differere, & tractare possent.

In hac materia notandum, quo qui crederet Conceptionem Immaculatam, vti articulum fidei esset Hæreticus, vti animaduertit Alf à Castro *de Iusta hæreticorum punitione l. 1. cap. 8. dubio* 4.

Vnde etiam propositio cuiusdam, qui dixerat, quod licet articulus Conceptionis non esset de fide, erat tamen de pertinentibus ad fidem, quodque qui pro eo moreretur esset vere martyr, fuit damnata à Supremis Inquisitoribus in Portugalia, annuente Sanctissimo Paulo V. de anno 1619. teste Portel. *in dubiis regul.* in verbo *Conceptio Deiparæ. numer. 6.*

Valeret tamen votum, vel iuramentum defendendi Conceptionem Immaculatam, vt latè probauit idem Portel. *vbi suprà, n.* 1.

Et latius *in suis responsionibus cas. moral. p. 2. casu* 32. *per tot.* vbi plenissimè respondet decem, & nouem propositionibus in hac materia Conceptionis cuiusdam Doctoris Gasparis Vrbis Cæsaraugustanæ verè scandalosis, & erga Deiparæ Matris Immaculatam Conceptionem indeuotis, temerariis, ac piarum aurium offensiuis, vbi latè de pluribus miraculis factis ob defensionem Deiparæ Virginis à peccato originali, & inter cætera sufficiat mihi adducere illud, quod refert Petrus Nunez *in Sanct. Seraphic fol.* 39. Quod scilicet Scotus cum Parisiis pergeret ad aulam publicam defensurus publicè puritatem Conceptionis B. M. V. & præteriret Imaginem lapideam eiusdem Virginis, & Scotus eidem Imagini caput inclinaret, petens ei auxilium ad difficilem futuram disputationem, Imago lapidea, Scotò caput inclinauit quasi annuens, & auxilium permittens, quod scriptum sit in gratiam deditorum doctrinæ Scoti, & mei ipsius qui in Patauino Gymnasio Theologię operam dans eius doctrinam didici, & pòst eam semper sectatus fui.

De hac materia videndi sunt, Naldus *in Sum.* in verbo *Conceptio*, Rodriquez, *in comp. q. regul. resolut.* 30. *per totam*, Barbosa *de Officio Episcop. alleg.* 105. Comitol. *qu. Moral. l. 6. quæst.* 40. & Filliuc. *quæst. moral. tom. 2. tract.* 27. *cap.* 3. *num.* 51. & Bonacina *de censuris in specie, disp.* 2. *qu.* 3. *puncto* 34. *& disp.* 3. *quæst.* 6. *puncto* 4. & idem Barbos. *in collect. ad Concil. Trident. Sess. quinta, n.* 16.

Praxis autem contra hosce transgressores nostrarum constitutionum esset, vt acceptata denunciatione in Sancto Officio, vel ad Supremam Romanam Inquisitionem mittatur denunciatio, ab eoque Supremo Tribunali expectentur iussa ab Inquisitoribus in partibus exequenda.

Vel si denunciatio commode Romam mitti non potest, fieri debet ab Inquisitoribus diligens perquisitio scripturarum, & concionum in domo Inquisiti, & testes super contrauentione diligenter examinandi, quibus peractis, si de contrauentione constat declarare debent Inquisitores, & Ordinarij reos incidisse in pœnas, & censuras comminatas in dictis Constitutionibus.

Occasione tamen harum constitutionum, sæpiùs in praxi occurrit dubitare, num Constitutio Pauli V. & Greg. XV. in illis verbis, *nec de opinione affirmatiua aliquo modo agatur*, comprehendat etiam casus, quibus de opinione affirmatiua indirectè pertractetur, vt v. g. cum opinio negatiua probatur à Concionatore, argumento ducto ab inconuenienti, in qua re licet opinio negatiua videatur fortassis suaderi ex eo, quod verba intelligenda sunt in potentiori significatu *l. 1. §. qui in perpetuum ff. si ager vectigal.*

Attamen, quod virtute memoratatarum Bullarum, nec directè, nec indirectè possit de opinione affirmatiua tractari, probatur euidenter ex formula verborum, aliquo modo, quæ includunt omnem modum possibilem, maximè quando negatiuè, vt in casu nostro ponuntur, Card. Tusch. *Pract. conclu. tom. 2. litera D, Conclus.*

*clauſ.*243 *num.*2. vbi alios allegat, & proprium eſt illorum verborum diminuere de proprio ſignificatu, ad ſaturitatem Tiraquell. *l.ſi vmquam*, verbo *omnia, num.*14. verſ.*ſed, & eam, gloſ.Cod.de reuoc. donationibus*, & propriè verificatur etiam in minimo, *gloſ.in clement.prima*, in verbo *aut earum parte*, *de foro compet.* cum allegatis per Bertazol. *de Clauſulis inſtrumentorum*, *Clauſula* 26. *gloſ.*12. *num.* 1. & operantur propterea, vt in diſpoſitione ea veniant, quæ aliàs non venirent, Barboſ.Modernus, *de dictionibus,& clauſ.dictione* 23. *num.*2. igitur etiam modus de opinione affirmatiua tractandi indirectus prohibetur à Bullis memoratis.

Intelligenda tamen hæc ſunt de modo indirecto, ex quo ſequitur damnatio opinionis affirmatiuæ, ita vt ea excludatur à terminis opinionis, nam mens ſummorum Pontificum fuit opinionem affirmatiuam manere debere ſub terminis opinionis, donec aliter à Sancta Sede fuerit iudicatum.

Propterea cõcionatores qui de opinione affirmatiua ei detrahendo, etiam indirectè loquuntur arbitror incidere in pœnas memoratarum conſtitutionum, nec puto eſſe in facultate Inquiſitorum, & Ordinariorum, in eo caſu minuere dictas pœnas, cum ipſis per dictas conſtitutiones fuerit impoſita lex, in his tamen caſibus conſulo, Inquiſitoribus quod referant cauſas horum reorum Eminentiſſimis Supremis Inquiſitoribus, qui ſemper in hiſce cauſis benignè reos tractare ſolent, & multum de rigore Bullarum diminuere.

§. XII.

De venerantibus homines mortuos ante illorum canonizationem, vel beatificationem.

37. QVoniam grauiter ab Inquiſitoribus puniendi ſunt, qui inconſulto Rom.Pontif. publicè defunctos nondum canonizatos, vel beatificatos venerari audent, publicè eos inuocando, campanas in die eorum obitus pulſando, altaria erigendo, in litaniis eorum nomina ponendo, aut in Martyrolio, Imagines eorum cum diademate, vel miraculis pingendo, pro vt ita ſpeciali Conſtitutione cautum eſt à Sanctiſſimo D.N.Gregorio XV. lata in S. Officio Vniuerſalis Romanæ Inquiſitionis, ſub die 13.Martij 1625. quæ impreſſa habetur *poſt flores Directorÿ Bariola, fol.mihi*482.& prius notatum fuerat à Zanchin.*de hæret.c.*22. *num.* 8. quoniam redduntur ſuſpecti de auctoritate Summi Pontificis qui iuſtis de cauſis reſeruauit ſibi facultatem proponendi Sanctos Eccleſiæ colendos, ideo nonnulla de hac re, & de canonizatione Sanctorum dicenda ſunt, quæ multis per me additis excepta ſunt, ex quodam ſcripto, Doctiſſimi quondam Franciſci Pegnæ olim Sac.Rotæ Romanæ Decani, quod manuſcriptum habui ab Eminentiſſimo & Reuerendiſſimo Domino meo Cardinali Camporeo, quodque poſtea reperi impreſſum, apud Turrian. *in ſuis ſelectis*, *diſput. Theolog. part.* 1. *diſput.* 33. *poſt dub.* 5. ſit ergo in hac materia.

Prima concluſio. Numquam fuit mos in Eccleſia Catholica venerari homines mortuos, tamquam Sanctos, antequam publica auctoritate legitimorum Iudicum Eccleſiaſticorum eſſent recepti, & approbati, hoc probatur teſtimonio D.Auguſt *tom.*7.*in breuiculo collationum*, *cum Donatiſtis in collatione tertia diei*, *c.* 13.& Optati Mileuitani *lib.* 1. *contra Donatiſtas*. 38.

Legitimi autem Iudices erant Romæ Pontifices Romani, in prouinciis autem Epiſcopi, & Concilia prouincialia, & ob hanc cauſam, Romæ Clemens Papa I. Anther. & Fabianus ſalubriter conſtituerunt 7. Notarios, qui acta Martyrum inquirerent, vt ea poſſent Romani Pontifices perſcrutari, vt poſtea probanda probarent, hæc colliguntur ex Sancto Auguſt. & Optato *locis allegat.* & ex Fabiano *epiſtola* 1.*ad Eccleſiæ comminiſtros*, latè addentes *ad concluſ.*261.*Maſcardi ſub.n.*50. vbi allegant Cyprian *epiſt.*37.*lib.*1.*& epiſt.*6.*lib.*3. 39.

Præterea illud etiam omnino certum putamus probatos tantum publica auctoritate Eccleſ. Martyres, & Confeſſores fuiſſe in Catalogo Sanctorum, & in Martyrologia Eccleſiaſtica S.R.E. relatos vti probarunt Card. Baronius ad Martyrolog ſub die 4.Martij, & Ioan. Molanus in lib de Martyrologiis, quidquid aſſuerit Card.Bellar.*tom.*1.*controu.lib.*1. *de Sanctis, cap.*8.*in fin.* circa hanc tamen rem videnda eſt reſponſio Eminentiſſ. D.Card.Bellar.de qua Turrian.*vbi ſuprà*, verſ.*minus* (*inquit*) *probabile*, & pulcherrimè, ac eruditè tradita per Molfeſ. *conſ.*46. *num.*10. *& ſeq. poſt ſecundum vol.ad conſuetud. Neapol.* 40.

Secunda concluſio ſit, ſemper in Eccleſia Dei viguit hæc doctrina de præcauenda falſorum Sanctorum veneratione, pluraque Concilia de hac materia ſalubres leges tulerunt, & imprimis. 41.

Concilium Carthaginenſe Primum, cap.2.
Concilium Laodicenum, cap.9.& 34.
Concilium Gangrenſe, cap. 20. relatum à Grat. cap. *ſi quis per ſuperbiam* 30. diſtinctione.
Concilium Cathaginenſe quintum, cap.14. relatum à Grat.cap.*placuit*, de conſecratione, diſt 1.
Concilium Bracharenſe, cap 5.aliàs 6.
Concilium Moguntinum, cap.51.
Concilium Lateranenſe ſub Innoc. III. relatum

latum in cap. 2. *de reliq. & veneratione Sanctorum.*

Concilium Tridentinum *sess. 25. titulo de Inuocatione, Veneratione, & Reliquiis Sanctorum.*

42. Tertia conclusio in Confessoribus referendis in numerum Sanctorum, semper Ecclesia maiorem adhibuit diligentiam, quam in Martyribus vt notant DD. communiter *in cap. 1. de reliq. & veneratione Sanctorum*, vbi Innoc. *num. 1.* Host. *num. 6 in fin.* vers. *licet autem*, Io. Andr. *num. 4. in fin* vers. *licet autem vita*, Abb. & alij qui propterea concludunt Confessores non esse canonizandos, ob solam apparentem vitæ Sanctitatem, sed præterea miracula per eorum intercessionẽ facta probare oportere, latissimè addentes *ad conclus. Mascardi 262 sub num. 2.* non sic in canonizandis Martyribus in quibus non est necessaria probatio miraculorum, Flau. Cherub. *Schol. 1. ad const. 4.* Alex. III *schol. 1. ad constitutionem 1.* Innoc. IV. vbi tamen, quod necessaria est probatio causæ propter quam martyrium passi sunt Rocc. *de canoniz. Sanctorum, c. 35.* bene D. Hiero. *in Psal. 115.* super illis verbis *Calicẽ salutaris*, ait, *Grandis res est martyriũ, quomodo grandis Res? quoniã retribuit D. quod accepit à Domino, Christus pro ipso passus est, & ipse pro eius nomine patitur*, & ob id idẽ D. Hier. super subsequẽtibus verbis Psal. *Dirupisti Domine*, ait, *quicumque Sanctus moritur sua morte, licet sit Sancta, qui misericordias operatus sit, fecerit signa, Dæmones eiecerit, non vadit ad Dominum securus, horrescit eius conscientia, quando videt Dominum, Martyr autem, & si post Baptismum peccauerit, tamen secundo martyrij Baptismate ablutus, securus vadit ad Dominum.*

43. Quarta conclusio sancta Ecclesia antequam Confessores canonizet præter vitæ sanctitatem, & miracula, requirit etiam & exigit multiplicatas preces magnorum virorum pro canonizatione intercedentium, constantem famam de sanctitate illius, continuationem miraculorum, & plura alia, de quibus canonistæ *locis cit.* & Iacob. Castell. *de canonizatione sanctorum, quæst.* . Cassan *in Catalogo Glor. mundi p. 3. consid. 50.* Maluetius *de canonizatione Sanctorum, dub. 4.* & Pegna *in vita Sancti Didaci, lib. 2. cap. 2. & in vita Sancti Raymundi, lib. 3. c. 1.*

44. Secunda conclusio, quoniam veneratio hæc Sanctorum est vna de maioribus causis, ideo Papa canonizationem Sanctorum sibi specialiter reseruauit *cap. 1. de reliq. & vener. Sanctorum*, vbi Innoc. *num. 2.* Host. *num. 7.* Io. Andr. *num. 5.* Castell. *de canonizatione Sanctorum q. 3.* & Maluet. *in simili tractatu, dubio 2.* Barbos. *de Officio Episcop. alleg. 50. n. 43. tom. 3.* & Card. Tusch. *Tract. concl. tom. 1. littera C, concl. 41.* vide Mascard. *de probat. tom. 1. concl. 262.* & taliter causa hæc est propria Summi Pontificis, vt nullo modo competat, neque legato ipsius de latere, etiam ex commissione speciali ipsius Papæ, Castell. *de canon. Sanctorum, q. 3. art. 2.* Modern. Barbos. *cap. 1. de reliq. & vener. Sanctorum, num. 6. & 7.* quia Papa non potest delegare potestatem definiendi res fidei, quinimo, nec collegium Cardinalium, nec ipsum Concilium generale possunt Sanctos canonizare, Barbos. *ibid.* qui alios cumulat, *n. 8.*

Sexta conclusio, Episcopi in suis Diœcesibus non possunt inducere celebrationem festi al cuius Sancti non canonizati per Papam, ita Gemiñ. *in cap. 1. de reliq. & veneratione Sanctorum, num. 12.* vbi etiam Franc. *num. 3. lib. 6.* latè Sanch *in summa, lib. 2. c. 43. num. 9. & seq.* qui plures cumulat. 45.

Septima conclusio post canonizationem alicuius Sancti factam per Rom. Pontificem Sanctus ille ab vniuersali Ecclesia colitur, & inuocatur, festum de eo fit, & Officium diuinum solemniter in die obitus eiusdem celebratur, eius imago pingitur cum diademate, &c. & plures alios honores consequitur, de quibus Pegna, *lib. 3. c. 41. vita Diui Raymondi*, & Canonistæ *locis citatis*, ac Castell. *de canonizat. Sanctorum, quæst. 9.* 46.

Octaua conclusio non licet alicui defuncto nondum canonizato preces solemnes, aut publicas fundere, aut eius reliquias venerari *cap. 2. de reliq. & ven. Sanctorum, & canon in cap. 1. eod. tit.* Host. *num. 11.* & Abb. *n. 3.* latè Sanch. *loco suprà allegato.* 47.

Nona conclusio, quamuis nondum canonizati, non possint publicè, & solemniter coli, ac venerari, attamen in secreto licet fundere preces ei, quem, quis credit virum probum, & sanctum, vt pro ipso ad Dominum intercedat, *glos. in c. 1. de Relig. & veneratione Sanctorum in 6.* iñ verbo, *Sedis Apostolicæ*, & in verbo *dicimus enim*, Abb. *cap. 1. eod. tit. n. 3. notab. 2.* vbi id colligit à textu *cap. 2. eod. tit.* arguendo à contrario sensu, nam ibi prohibetur expressè publicus cultus, igitur priuatus videtur permissus, latè Bellarm. *lib. 1. de Sanctis cap. 10.* Azor. *Inst. Moralium, part. 1. lib. 9. cap. 8. q. 8.* Sanch qui alios cumulat, *in summ. tom. 1. lib. 2. cap. 43. n. 4.* 48.

Hinc colligitur licitum esse, etiam aliis audientibus aliquem appellare Sanctum, licèt nondum sit canonizatus, prout fecerunt D. Greg. Nazianzenus, in vita Diui Athanasij, & D. Basilij, Sanctus Hieron. in vita Sanctæ Paulæ, & Sanctus Bernardus, in vita Sancti Malachiæ, ita Bellarm. *dicto lib. 1. de Sanctis, cap. 10.* Sanch. *in summ. d. c. 43. n. 5.* latissimè Molfes. videndus, *cons. 45. n. 22. & seq. post secundum vol. Comm. ad consuetud. Neapol.* 49.

An autem in Oratoriis priuatis pingi possit Imago alicuius defuncti, nondum canonizati

cum

cum radiis, vel diademate, dic quod non, Sanchez *loco citato*, *num.7.* & hoc expresse decisum reperitur à suprà citata constitutione, & decreto Gregor. XV. in principio, prout, & ab eadem constitutione prohibetur affixio tabellarum votiuarum sepulcro alicuius defuncti, nisi modo declarato per eundem Grego. XV. die 30. Octobris, anni 1625. quod decretum impressum habetur apud Barbos. *c.2. de reliq. & vener. Sanctorum.*

50. An verò hæc constitutio habeat locum, vbi imago illius, sic cum radiis picta, teneretur in angulo domus secreto, vel in proprio cubiculo? Dicerem ego quod sic, ob verba suprà memorati decreti ibi, *aliisque locis publicis, ac etiam priuatis, cum laureolis aut radiis, seu splendoribus proponuntur,* & infrà, *Ne quorumuis hominum, &c. Imagines, aliáque prædicta, &c. in Oratoriis, aut locis publicis, seu priuatis apponantur.* Quibus constitutionibus stantibus patet cauendum esse ab Andr. Molfes. *d. cons. 45. num. 33. & seq.* vbi voluit ad sepulchra, & Imagines nō canonizatorum posse deferri Tabellas, ac alia dona receptarum gratiarum indicia.

51. Decima conclusio, quæ dicta sunt de canonizatione Sanctorum intelligenda sunt etiam de beatificatione, quæ cum sit, quædam species veræ canonizationis à solo Pontifice Romano potest concedi, & sicuti contra hosce publice homines mortuos venerantes ante eorum canonizationem, vel beatificationem poterant procedere Inquisitores, vt testis est Zanch. *de hæret. cap.22. num.8.* & Pegna in eius scriptura super hoc confectu impressa apud Turrian. *vbi suprà, vers. postremò*, vbi quod tales possunt interrogari, quid sentiant de Rom. Pontificis potestate.

Ita nunc circa hosce reos Iurisdictio Inquisitorum redditur euidentissima, ex constitutionibus *suprà* allegatis Greg. XV.

52. Plura de canonizatione, & beatificatione Sanctorum, vide apud Graff. *in suis decis. Aureis, p.2. lib.2. cap.13. num.35. & sequentibus.* Mascard. *de probat. conclus.262.* vbi addentes, Zerol. *in praxi Episcop. p.2.* in verbo *canonizatio*, & summistas in eodem verbo, Molfes. *cons.45. & 46. post secundum vol. ad consuet. Neapol.* vbi de probatione Miraculorum, de qualitate testium, & formatione processus latissimè, & ad memoratas constitutiones Gregorij XV. videatur, Peirin. *ad Priuilegia Minimorum, tom.1. ad constitutionem tertiam Leonis X.*

***

§. XIII.

De fingente se ministrum Sancti Officij.

Fingens se ministrum S. Officij, cum non sit, non semel solet in S. Officio puniri, vt autem pœna, qua tales mulctandi sunt Iudicibus violatæ religionis innotescat, 53.

Notanda est doctrina, Alexand. *in addit. ad Bart. in l. eos § qui se pro milite, ff. ad l. Corneliam, de falsis.*

Quod scilicet, vel fingens se ministrum, se talem fingit verbotenus, & tunc, cum hoc delictum sonet in iactantiam meram, debet puniri pœna extraordinaria iuxta dicta in tit. *de Sortilegis, §.19. num.101.*

Vel fingens se ministrum, fecit aliquos actus concernentes solos ministros, & tunc talis puniri debet pœna falsi, ad quod etiam faciunt tradita per Menoch *de arbitr. Iud. Cent. 4. casu 318. n.21. & seq.* Azeued. *ad Reg. Hispaniæ constitutiones tom.1. lib.2. tit.11. l.9. in principio*, & alij allegati per Ximenez. *in concord. totius Iuris, ad dictum § qui se pro milite.*

De hac materia videndus est Ferdin. de Castro Palao, *in 1. p. operis moral. tract.4. disput.8. punct.16. §.7. num.4.* vbi dixit, quod qui se finxit ministrum S. Officij, vt se ab aliquo periculo liberaret, vtique mitius est puniendus, sed si id egit vt alios terreret, & concuteret, vtique grauissimè puniendus est, in actu publico producendus, & ad triremes damnandus.

Potest etiam ad hoc allegari historia, quam refert Lud. à Paramo, *de orig. S. Officij, lib.2. tit.2. cap.15.* de Sahabedra, qui fingens se Cardinalem, & Supremum Inquisitorem introduxit Officium S. Inquisitionis in Lusitania, quæ historia si vera est, verè dici debet admirabilis, vt vnicuique eam legenti facilè apparebit. Dixi, (si vera est,) quia de illius historiæ veritate multi dubitant, & eam impugnant omnes ferè Iurisconsulti Lusitani, & præcipuè Freitas *ad Rodericum, de confess. sollicit. q.22. n.33. & plurib. seq.*

§. XIV.

De Iudice laïco in causis hæresis se ingerente.

Vltra ea, quæ dixi, *in tit.3. de Apostasia* & dicam *in tertia parte huius operis*, sæpè contingit, quod Iudices laïci capere faciunt hæreticos, eos interrogant, & contra eos processus formant, & ob id S. Officium contra hos procedit, & meritò, nam vltra dicta *in locis allegatis*, Iudices incurrunt excommunicationem, cap. *vt Inquisitionis, de hæreticis in 6. §. prohibemus,* hæc tamen excommunicatio non est 54.

est reseruata Papæ, vnde Bonac. *de Censuris in specie, disp.2.quæst.10.punct.8.* ponit hanc censuram, inter non reseru.

Huiusmodi autem Iudices sic se in crimine hæresis ingerentes incurrunt aliam excommunicationem, de qua Iul.III. in Bulla sua incip. *licet à diuersis*, relata per Pegnam inter literas Apostolicas pro S. Officio *fol. mihi* 118. & hæc est censura reseruata, vt patet in Bulla ibi, *Ita vt nemo vmquam in præmissis delinquens, nisi à nobis, &c.* & differentiam hanc inter censuram latam in dicto cap. *prohibemus*, & latam in Bulla nostra, notauit Scottia *in select. Rom. Pontif. constitutiones, Theor.*172. *vers. Porrò, quo ad pœnas*, & de hac materia videantur Farin. *de hæresi, q.*186. *num.*153. & Sanctarell. *in simili tract. cap.* 40. *dub.* 4. *num.* 21. Solummodò hoc loco notandum est, Iudices laïcos de hoc crimine cognoscentes, etiam incidenter, incurrere excommunicationes prædictas, ob verba dicti §. *Prohibemus*, ibi, *quoquo modo*, ita Bonacina *dicto puncto* 8. *n.* 6. *vers. Amplia etiam si*, & Sanctarell. *vbi suprà*, vers. *& non solum illis interdicitur*, reliqua ad hanc materiam spectantia latè pertractantur *in tertia parte huius operis.*

§. XV.

De Testibus falsis, & eorum subornatoribus.

55. DE hac materia latè agam, in 3. parte huius operis, solummodo hoc loco aliqua dicam de pœna horum testium, & imprimis quidem ad horum testium punitionem concurrere debent Episcopus, & Inquisitor simul, ita Pegn. 3. *part. comm.* 122. vbi refert constitutionem Leon. X. ex qua hoc ipsum colligitur.

Et ratio huiusce rei est, quia licet testis deposuerit coram Episcopo, attamen cum in causis hæresis Episcopus sit iudex, sed simul cum Inquisitore, maiestas vtriusque Iudicis dicitur læsa.

Secundò notandum, quod falsus testis dicitur, non solùm, qui falsum deponit, sed etiam qui veritatem tacet, vt latè probauit Farin. qui alios cumulauit, *de hæresi, q.* 188. *n.*42.

Tertio loco, circa pœnas falsi testis, distinguendum est hoc modo.

Aut sententia ex falsis testibus lata, fuit executa contra reum, vel non, in primo casu, si reus fuit ad mortem damnatus, etiam testes falsi debent ad mortem damnari, si verò fuit ad triremes damnatus, similiter, & ipsi erunt ad triremes damnandi, ita Farin. *vbi suprà, n.*51. P. Zanardus, qui per plures annos fuit Consultor nostri S. Officij Cremonæ, *in summ. diuin. præcept. p.*2. *rubr. de testibus in causis fidei §. sed notandum est primò.*

In secundo casu, stylus S. Officij est non punire testem falsum pœna talionis, sed alia extraordinaria, scilicet fustigationis, & triremium Simanch, *de Cath. Inst. tit.*64. *n.*91. Farin. *vbi suprà, n.*39. vbi de praxi supremi Tribunalis.

In puniendis tamen hisce falsis testibus, ad tria potissimè Iudices animaduertere debent, videlicet, damnum illatum, vel tentatum, qualitatem personæ testificantis, & illius contra, quam testatur, & causam falsi testimonij dicti, ita P. Zanardus, *vbi suprà. §. quartò nota*, vbi, quod mitius punitur falsum testificans, vel quia cum sit simplex fuerit deceptus, vel ex aliqua vehementi passione, vt, quum qui falsum deponit pecunia præsente fuit corruptus.

Quartò sciendum est, quod licet testis deponens falsum ad defensam, vel super generalibus non videatur puniendus pœna triremiũ, attamen puniri debebit alia pœna graui, P. Massin. *in praxi S. Officij, p.*10. *assert.*4. prout etiam graui pœna extraordinaria puniendum esse testem, qui verum dixit, sed cum sibi esset ignotum, falsò attestatur, Farin. *de Testibus, q.* 67. *n.*70. & Marius Giurba *cons.*64. *n.* 19.

Quintò notandum est iisdem pœnis puniendos esse subornatores falsorum testium, imò etiam maioribus cum sint in maiori culpa Bart. *l. non solùm §. si mandato meo ff. de iniuriis.* Bald. *l. presbyteri, num.* 10. *C. de Episcopis, & Cler.* Simanch. *dicto tit.*64. *in fin.* Farin. *vbi suprà, num.*44.

Sextò, & vltimo animaduertant Inquisitores, sententias contra falsos testes, & eorum subornatores ferendas esse in loco publico, vti notabiliter dixit Simanch. *dicto tit.* 64. *n.* 91. *circa medium.*

§. XVI.

De quodam Cons. Bertazzoli 73. in Criminalibus.

ET ex his omnibus patet non esse curandum de Bertazzol. *cons.*73. *lib.*1. *crim.* vbi voluit Inquisitores non posse procedere contra subornantes testes falsos.

Quia in contrarium est veritas decisa ex Bulla Leo X. sub data diei 14. Decembr. 1618. inter literas Apostolicas pro S. Officio post Directorium, approbata communiter à DD. longa serie relatis à P. Diana, *p.*4. *resolut. moralium, tract.*7. *resol.* 16. vers. *restat modò*, quibus addo ego Ferdinand. à Castro Palao, *in suo oper. moral. tom.*1. *tract.*4. *disp.*8. *punct.*15. §. 6. *n.*14. & per longum vsum in S. Officio & eius Tribunalib. iam dici practicata Farin. *de hæresi, q.*188. *n.*4. vbi in specie reprobat, Bertazz. *in alleg. cons.*73. & respondet omnibus eius rationib. 56.

Et vlterius eo loco obseruat in casu etiam super 57.

per quo scripsit Bertazzol. *in alleg.cons.* contrarium fuisse obseruatum, nam ille subornator fuit in S.Officio tortus, & quoniam torturam sustinuit absolutus, vt in fine eiusdem consilij dixit idem Bertazzol. & *ibidem* P. Diana attestatur, quod in Tribunali Sancti Officij
58. Regni Siciliæ, quidam Regularis, qui erat falsus testis, & alios etiam induxerat ad falsum testandum fuit damnatus ad triremes per decem annos, cum hoc etiam quod reus innocens duceretur in publico spectaculo cum honore, & ramo oliuæ in manu, subditque aliàs sic fuisse obseruatum in Inquisitione Conquensi & in nostra Inquisitione Cremone similis testis falsus anno elapso fuit damnatus ad triremes quinquennales.

59. Occasione istorum falsorum testium aliquid dicendum esset de eo teste, qui in S.Officio in prima eius depositione vnum dicit, & in secunda aliud, sed quia quæstio hæc propriè pertinet ad materiam de testibus, ideò de hac re agendum nobis erit in tertia parte huius operis, hic solummodo est adnotanda decisio Sanctæ Inquisitionis Ciuitatis Conquensis, de qua Cantera *suarum quæst.crim. p.2. q.12. de Reo, n.5.* vers. *Et idem dicerem*, vbi dixit quod
60. ex ordine illius Inquisitionis quidam testis, qui sic variauerat fuit punitus, vt actu publico fidei staret cum quadam mordaca, & vt ducentum flagellis cæderetur.

§ XVII.

De teste in Sancto Officio reuelante suam depositionem.

61. BReuiter dicendum testem cui in S. Officio solet sub pœnis arbitrariis iniungi silentium, si suam depositionem reuelet, posse in hoc Tribunali puniri arbitrio iudicantium, inspectis singulis circunstantiis facti Simanch. *de Cath. Instit. tit. 63. num.* 83. vbi, quod possunt huiusmodi testes damnari in pœnam pecuniariam, exilij, fustium, & etiam triremium, si id facti qualitas deposuit, videatur de hac materia Abb. cap. *Fraternitatis n.13. de testibus*, Farin. *de testibus, quæst.67 n.296.* qui alios allegat.

§. VIII.

De vtente verbis Sacræ Scripturæ ad iocum, & res turpes.

62. IAm vidimus *in tit. de Blasphemis, num. 36.* quod trahentes verba Sacræ Scripturæ ad iocum subduntur Iurisdictioni huiusce Sancti Officij, nunc idem asseuerans, addo de ordine Supremi Tribunalis Sanctæ Inquisitionis de Vrbe, quendam professum cuiusdam approbatæ Religionis, quod res turpes, & scandalosas Hymno, *tam lucis orto sydere*, immiscuisset, fuisse in palatio S. Officij fustigatum voce actiua, & passiua per decennium priuatum, ita quod per triennium singulis sextis feriis ieiunaret, vti testis est Locat. *post Iudiciale Inquisit. in casibus Roma decis. casu 1. folio mihi* 417.

§. XIX.

De reuelationibus mulierum.

QVo ad mulieres, quæ se reuelationes à Deo, Sanctis, & Angelis habere profitentur, hæ si in reuelationibus suis, nihil habeant superstitiosi, erronei, temerarij, & hæretici subduntur iudicio Ordinariorum, vt passim practicari in Curiis Ecclesiasticis videmus: vbi verò occasione reuelationum aliquid credunt, vel docent hæretici, sapientis hæresim, temerarij, scandalosi, erronei, & blasphemi, tunc sine dubio tales mulieres subduntur iurisdictioni Inquisitorum, prout ita in facti contingentia, in Peruensi Regno accidisse testis est, Martinus del-Rius, *disquisit. magicarum lib.4. quæst. 3. sect. 3. de reuelationibus mulierum non sanctarum, folio mihi*, 504. *in impressis Venetiis anno* 1616. qui omnino videatur. 63.

Diana post primam huiusce operis impressionem visus *resol.moral.p.4.tract.8. resol.125.* vbi pariter concludit posse Inquisitores huiusmodi reuelationes mulierum examinare, & ad hoc allegat Simanch. *Cath.Instit. tit.21.n.25. & 29.* Emanuel.de Valle de Moura, *in Opusculo secundo, de Incant. & Ensal.sect.2.c.3.n.19.* & Raphaël del la Torre *in 2.2.D.Thomæ, tom.2.q.95.art.2.disp.3.*

Interim verò locorum ordinarij, mulieres has, & earum reuelationes, & visiones examinantes semper præ oculis habeant Ioan. Gerson. Cancellariũ Parisiensem *in suo perutili tractatu de probat. spirituum per totum*, qui impressus habetur *in Malleo Malleficarum, tom. 2. part. 2. fol.71.* vbi inter alia monet Ordinarios, in §. *Hoc præcipuè considerare necesse est in fin. Tractatus*, vt diligentissimè animaduertant, qualiter hæ mulieres cum suis Confessariis conuersentur, quod monitum ab eo transcripsit Delrius, *vbi suprà, in fin. illius sectionis*, vbi addit dignum esse, quod scribatur aureis litteris.

§. XX.

De portante arma Infidelibus.

CErtum est deferentes arma ad inimicos Christiani nominis, & hæreticos declaratos 64.

ratos excommunicat excommunicatione Bullæ Cœnæ Domini in 7. Canone, vbi videndi erunt Duard. Alterius, Sousa, Suar. Sayrus, Bonacina, *de cens. in specie*, *disp.* 1. *q.* 8. Nald. *in summ.* verbo, *Bulla Cœna*, *num.* 35 *& seq* Scort. *in selectas Roman. Pontif. constitutiones epitom.* 166. *Theorem.* 416. *per totum*, qui alios allegant.

65. Difficultas est an hi vti hæreticorum fautores sint de foro Inquisitorum, in qua re dico, quod sic, ita Bobadill. *in sua Politica*, *tom.* 1. *lib.* 1. *c.* 17. *n.* 69. *Caso* 35. *es contra los que lleuan armas, dineros, ò cauallos ò otros pertrechos de guerra a los enemigos de la fee, ò tienen con ellos trato y confederacion en tiempo de guerra como quiera que este delito concerne à toda la Christiand id y à los que le cometen estan escomulgados por solo hecho, y assi entiendo que en los Regnos de Aragon procede el S. Officio de la Inquisition contra los tales*, sed meliùs reos istos esse de foro Inquisitorum, & ab ipsis puniendos etiam probauit Inquisitor Cantera, *in suis quæstion. comm. in* 4. *parte* concernente punitionem delictorum, *cap.* 1. *de hæret. num* 67. *&* 68 vbi etiam *in fin.* attestatur ita fuisse iudicatum in Inquisitione Murciæ, & approbatam fuisse hanc eandem opinionem à Supremo Consilio Inquisitionis Hispanæ, verè enim delictum hoc tendit in detrimentum Status totius Religionis Christianæ, & vix huiusce criminis Rei excusari possunt ab eo, quod dicantur fauere Infidelibus, Apostatis, & hæreticis, ac proinde summa cum ratione, vt considerauit Cantera *vbi suprà*, huiusce criminis rei subduntur foro, & Iudicio Inquisitorum, bene etiam Ferd. de Castro Palao, *in suo opere moral. tract.* 4. *disp* 8. *punct.* 6 §. 10. vbi ait, quod

66. Inquisitores Hispani indistinctè procedunt in hoc crimine, & attestatur quemdam Religiosum fuisse à S. Officio ob huiusce criminis suspicionem, à Supremo Hispaniarum Inquisitionis Consilio in aureis 600. vna cum suspensione à diuinis, & annua reclusione in eius conuentu, addit vlterius, quod hodie huiusce criminis rei non abiurant, cum tamen antea abiurarent de leui.

67. Verùm circa hæc vltima verba Castri Palai, ego animaduertendum puto diligenter ad duo, videlicet ad personam, quæ huiusce criminis rea dicitur, & ad causam transportationis dictorum armorum ad infideles.

Si enim persona, vel aliàs de hæresi sit suspecta, vel de genere Maurorum, & Turcarum, sine difficultate ex dicta transportatione orietur suspicio fautoria, qua probata eo modo, quo ex dicta fautoria orietur suspicio hæresis erit per abiurationem tollenda, quod idem dicendum est si appareret causam dictæ transmissionis fuisse odium Catholicæ Religionis, quod si è contra reus qui huiusce criminis arguitur sit mercator aliàs de fide non suspectus, & appareat eum non fuisse motum nisi lucri & negotiationis gratia, in hoc casu arbitrarer cessare omnem suspicionem fautoriæ, & hæresis & sic in effectu fuit sensus P. Dianæ *resolut. moral. p.* 4. *tract.* 7. *resolut.* 19. vers. *non desinam tamen*, sed de tota hac materia videatur doctiss. Azeued. *ad leges noua recompilationis*, *lib.* 8. *tit.* 2. *de los Indios, y Moros*, *l.* 10. *per totam*, qui rem hanc optimè declarat.

§. XXI.

De frangente carceres S. Officij.

De materia fugientis, è carcere tam sibi assignato ad custodiam quàm ad pœnitentiam aliqua *suprà* diximus nunc eadem latius sunt explicanda, & aliqua vlterius addenda de frangente carceres S. Officij.

Ad hanc igitur materiam videndi sunt Zanch. vbi Campeg. *de hæreticis*, Sousa *in Aphor. Inq. lib.* 2. *cap.* 26. *num.* 32. *&* 37. Paramus *lib.* 3. *de Orig. S. Inquisitionis*, *q.* 4. *n.* 72. *& seq.* Sesse *decis.* 471. *n.* 6. *tom.* 4. cum aliis allegatis, per nos, *tit.* 1. §.... *num*.... *& seq.* & P. Dianam *resolut. moral. tom.* 4. *tract* 7. *resol.* 15. Ego ex dictis istorum, & aliorum DD. colligo infra scriptas conclusiones. 69.

Prima conclusio est fugientes fracto carcere habentur in Iure pro confessis de criminibus ob quæ detinebantur, & absentes in eorum pœnas condemnantur. Ita dicunt omnes ferè DD. qui de hac materia tractarunt Godofred. Abauo *in praxi*, *& Theorica crim.* §. *fuga carceribus effractis*, *num.* 2. *& seq.* & in praxi reatuum *q.* 13. *& seq.* Gram. *voto crimin.* 37. *num.* 1. Viu. *lib.* 1. *comm. opinionum opin.* 119. *& seq.* Clarus §. *fin. quæst.* 12. vers. *Tertio autem modo*, Portules *ad repertorium Molini super ritibus*, *& obseruantiis Regni Aragonum*, in verbo *Fractor*, *num.* 8. *& sequentib. parte* 2. vbi id ampliat, vt procedat etiam in carceratis qui cœperunt frangere carceres, sed non potuerunt aufugere, sed hoc ego non credo verum, & ita secundum dicta in hac conclusione practicauit Curia Cremonensis, 71. sub Illustrissimo, & religiosissimo viro nunquam satis laudato D. Consaluo de Salamanca Prætore, me illius Proiudice existente, nam omnes carcerati, qui aufugerunt fracto carcere dicto *le communi* fuerunt de anno 1636. damnati in contumaciam in pœnas illorum delictorum ordinarias, ob quem fuerant carcerati, ex obseruantia huiusce Status Mediolani, de qua Clarus *loco cit.* 70.

Et quamuis contra hanc conclusionem senserit ex parte Fernandez de Otero, *diuers. quæst. Iuris*, *parte* 3. *quæst.* 119. vers. *Ego verò indistinctè*, attamen à conclusione per nos firmata

firmata non est vllo modo in iudicando discedendum, vt dixit Godofred. Abauo *in praxi crimin. loco allegato num.7.* vers. *Atque ab hac sententia.*

72. Secunda conclusio, in nostro Tribunali S. Officij, hæreticus ob hæresim carceribus mancipatus, si fractis carceribus aufugiat, absens non statim, vt hæreticus condemnandus est, nisi de hæresi esset in processu conuictus, sed citatur, & vbi non compareat, excommunicatur, & per annum insordescens hæreticus declaratur, & eius statua de more comburitur, hanc conclusionem probat Sousa *in Aphoris. Inquisit. libro 2. c. 26. numero 37.* qui alios allegat, sed eam etiam mirificè declarauit Paulus Garzia in suo tract. Hispana lingua conscripto, *Orden de processar en el S. Officio*, ex ordine Supremi Consilij S. Inquisitionis Hispaniarum impressi fol.63. his verbis, *Ha se de aduertir que à los reconciliados, ò penitenciados con abiuracion de vehementi que estando reclusos quebrantan sus penitēcias y se ausentan, no auiendo contra ellos otra informacion saluo de la fuga, seles deuen hazer sus processos conforme al Capitulo con contumacia de hæretic. in 6. porque la sospecha que resulta de la fuga iunto con la de hauerse dejado estar escomulgados mas tiempo de vn año hazen entera prouança para poderlo declarar por herejes relapsos, y relaxar sus estatuas al brazo seglar, pero hauiendo informacion por laqual estan conuencidos de auer cometido nueuos delitos de heregia, y ausentadose se les podran hazer los processos en la via Ordinaria conforme al segundo modo que dispone la instrucion de Seuilla 19. del año 1484. Mas esto no se deue hazer con sola la informacion de la fuga como algunos los han acostumbrado porque aquella no basta para condenarlos por relapsos como se determino en el Consejo en esta causa que auiendose procedido en ausencia con sola la informacion de la fuga contra cierta persona reconciliada ausente, y relaxadola en statua al brazo seglar como relapsa se reuoco la sentencia por no estar conuencida de nueuos delitos, y se mandaron restituir y restituyeron los bienes que por ella se le auian confiscado.*

Et quamuis Garzia videatur loqui de eo qui aufugit è carcere sibi assignato ad adimplendas pœnitentias, attamen eadem est ratio de aufugiente ab eo carcere ac de aufugiente è carcere sibi dato ad custodiam, quo ad effectum declarandi fugientem relapsum in primo casu, & hæreticorum in secundo. Idem docuit aliis allegatis Pater Diana *dicta resol. 15.* vers. *Notandum est etiam,*

73. Ratio huius conclusionis deducitur ex benignitate huiusce Tribunalis, quod non statim præsumit fugientem Hæreticum formalem, cum possit esse quod aufugerit, vel tædio carceris, vel metu carceris, vel ex similibus causis, ita Ludouicus à Paramo *loco infrà allegando*, & secundùm ea quæ in hac conclusione diximus intelligenda sunt ea quæ *suprà* dixi in hac materia *titulo 2. §. 4. num. 21.*

Tertia conclusio, cum fugientes è carceribus eis fractis iterum à Ministris capiũtur, tunc ratione fracturæ, & fugæ solent regulariter puniri tribus ictibus funis in Dominio Mediolani, pro vt etiam eodem modo solent puniri si carceres frangere tentauerint, ita Clar. *loco suprà citato*, vbi attestatur de obseruantia nostri Senatus, si tamen sponte aufugientes redierint, arbitror esse posse locum benignitati Ius dicentium, & hos sic aufugientes in potestate Iustitiæ reuersos puniri posse pœna extraordinaria dixit Ferd. de Otero *vbi sup.* Canter. *in suis q. crim. p. 4. c. 9. de furto num. 37.* vbi quod viles personæ flagellantur, Farin. *quæst. 30. num. 8. & seq.* Sousa *loco alleg. num. 32.* 74.

Quarta conclusio. In hoc S. Officio huiusmodi carcerum effractores, si personæ sint viles, fustigantur; si nobiles, duriùs custodiuntur, ita Cantera *loco alleg. proximè*, vers. *In Officio S. Inquisitionis*, Sousa *vbi suprà* Ludou. à Paramo *de origine S. Inquisitionis lib. 3. quæst. 4. num. 72. & 73.* Ioseph Sesse *decis. 471. num. 6. part. 4.* addit vlteriùs Cantera, quod in hoc casu ipse crederet etiam nobiles personas esse saltem in carcere flagellandas, & quod ipse vidit Clericum flagellari publicè per vias, licèt honestius sit quod hoc fiat in carcere, P. Massin. *in praxi S. Officij. part. 9. assert. 25.* 75.

Conclusio, an quæ dicta sunt in præcedentibus conclusionibus habeant locum stante Bulla Pij V. *Si de protegendis*, quæstio est remittenda potius Eminentiss. DD. Cardinalibus Supremis Inquisitoribus, quam à me nunc decidenda. 76.

Quod enim fracto carcere fugiens è carceribus pœna dictæ constitutionis teneatur, videtur tenere Farin. *de hæresi*, *quæst. 193. §. 2. num. 138.* vers. *Et rursus vide Bullam Pij V.* vbi ait, quod non erit absurdum dicere talem fugientem fracto carcere ligari constitutione prædicta.

Ad idem facit insignis Doctrina Bosij, *in titulo de captura*, *num. 17. & seq.* vbi voluit constitutionem nostram Mediolani, *sub titulo de pœnis §. prohibitum est omnibus*, quæ certam pœnam imponit impedienti executionem in quacunque causa criminali, comprehendere, non solum eximentem carceratum de manibus Iustitiæ, sed etiam ipsummet carceratum se ipsum eximentem, & *ibi* latius hoc probat additque ita iudicasse Senatum Mediolani, dum in hac nostra Ciuitate Cremonæ sederet.

In contrarium verò facit, quod verè verba Bullæ prædictæ non videntur posse accommo

commodari huic casui, quod multò grauior est casus eximentis alium è manibus Iustitiæ quam eximentis se ipsum, cùm vnicuique licitum sit suum sanguinem redimere, *l. prima, de his qui sibi mortem*, &c.§. Quod similis bulla Sixti V. contra resistentes Iustitiæ numquam fuit in vrbe Romana in praxi reducta ab illius Iudicibus in eximente se à manibus Iustitiæ vt notat ipsemet Farin. *de carcer. & carcerat. quæst.* 33. *num.* 23. vers. *Sed quidquid sit de mero iure.*

Quidquid tandem DD. qui de materiis ad S. Officium spectantibus scripserint post Bullam prædictam de qua etiam pluries in suis tract. mentionem fecerunt, nullus (quod viderim) eius rigorem applicat frangenti carceres S. Officij vt inde aufugiat, in hoc igitur casu Inquisitoris partes erunt Supremum Tribunal consulere, & ab eo congruum responsum expectare.

77. Conclusio. Fugiens fractis carceribus, & statim se se præsentans Iudicibus supremis seu supremo Tribunali nulla pœna est, mea sententia afficiendus, bene Franciscus de Auiles *in suis Comm. ad cap. seu leges Prætorum, c.*18 *in glo.* Carcel. *n.*50. vbi plures DD. allegat, & bene conclusionem firmat, quia qui vadit ad superiores non dicitur frangere carceres, Iacob. à Sancto Georgio *in l.* 1. *n.*9 *Cod. de seruis fugitiuis*, latissimè alios cumulans Marius Giurba *cons decisiuo* 69. *n.* 19. eandem conclusionem cum Francisco Auiles tenet Fernandez de Otero, *dicta q.* 19. *num. fin.* qui allegat Griland. *in tract. de hæret. & sortileg. tit. de fuga carcerat. n.* 20. quando autem dicatur illicò ad superiores Iudices confugisse declarat idem Franciscus Auiles *vbi sup. in fin.* vers. *Sed ego teneo*, vbi ait totum hoc remissum esse prudenti arbitrio Iudicis.

78. Ad finem huius quæstionis videndum est de vna quæstione, quæ aliquando in facto potest contingere, & talis est, ponamus quod Episcopus non habeat tutos carceres, & roget Inquisitorē vt quendam reum grauissimi criminis in suis carceribus recipiat, Inquisitor roganti Episcopo annuit (quamuis hoc vel nunquam, vel rarissimè agere debeat) carceratus frangit carceres S. Officij, & vult aufugere, verùm non potest, quæritur, quis sit Iudex competens ad puniendum hunc carceratum ob fracturam carcerum S. Officij, & videtur dicendum Episcopum solum esse Iudicem competentem huiusce carcerati, quia licet esset in carceribus S. Officij, attamen erat carceratus Episcopi, igitur per fracturam, & tentatam fugam dicti carcerati Iurisdictio Episcopi fuit læsa, igitur etiam ipse solus erit Iudex competens.

Ego dicerem Inquisitorem posse hunc carceratum punire, quia carceres sunt S. Officij, & delictum fractionis carcerum est speciale delictum speciali pœna punibile.

Neque obstat si dicatur, quod iste non fregit carceres vt S. Officij, quia si hoc egisset, sub illa reduplicatione, vt sunt carceres S. Officij, tunc talis reus esset subiectus pœnis const. Pij V. *Si de protegendis*, & esset de hæresi suspectus, quia in odium S. Officij id egisset, præterquam quod illa distinctio videtur metaphysica, nam qualitas illa, quod sint carceres S. Officij est inseparabilis ab illis carceribus pro illo tunc, vt in simili de offendente Officialem S. Officij ex odio priuato dixit Sesse *de inhibit. pat. Reg. Arag. cap.* 30. §. 1. *num.* 194.

Hanc conclusionē nostram cōfirmare videtur doctrina Capibl. *de Baron. Regni Prag.* 8. §. 1. *n.* 225. vbi ait, quod subditus Baronis carceratus in Regia audientia ob carcerū violationem efficitur de foro Regiæ audientiæ, nec in hoc casu remittitur ad Baronem, nisi cum delictum, pro quo Baro petit remissionem, maiorem pœnam quam violatio carceris mereatur, & sic cum clausula, quod restituatur ad Carceres Regiæ audientiæ, vbi remaneat locus pœnæ ob violationem carceris, quidquid in casu suo prætenderet Eliseus Danza *in suo tractat. de pugna doctorum, titul. de carcererio, & carceribus, n* 14. *& seq.*

Et in praxi in hoc nostro Dom. Mediol. Curia Cremonæ semper damnauit subditos Feudatariorū detentos in carceribus prætoriis, nomine Feudatarij, si carceres frangant relicto iure Feudatariis eos puniendi pro delicto pro quo erāt carcerati, ita enim accidit sub Prætura Illustr. D. Salamancæ qui de anno 1636. dum erā L. T. Aduocati Fiscalis huius Ciuitatis Cremonæ condemnauit ob fractionem carceris, & fugam Baptistinū de Allodis, & Ludouic. de Valentinis, qui tunc in carceribus prætoriis detinebantur nomine Prætoris Castelletti Ponzonum sub die 15. Februarij.

Et mihi accidit etiam alius casus, nam cum quidam miles Hispanus nomine Franciscus Casalis fuisset carceratus in Castro S. Crucis, huius Ciuitatis, (cuius ego sum Auditor) de ordine D. Gubernatoris armorum in hac nostra ditione Cremonensi, isque fracto carcere dicti Castri aufugisset, & postea captus fuisset, & iterum in eodem Castro carceratus, dixi iurisdictionem meam esse non autem L. T. Auditoris Generalis Exercitus, qui etiam acquieuit. Et sic ego de eo feci relationem Excellentiss. Gubernatori huiusce Status; à quo ex huius ordine fuit ad triremes transmissus. 79.

Et quamuis Castellani regulariter, non habeāt Iurisdict. cum tantummodo deputētur 80.

ad

ad custodiam Castri, vt supponit Franc. *decis.*458. *in principio*, & per consequens, nec eam habeant eorum Auditores.

Attamen ex priuilegio Regis, ac D.N. Castellanus Arcis S.Crucis Ciuit.Crem.& eius Auditor habent Iurisd. Crim. & ciuilem priuatiuè quoad quoscunque milites Castri, & omnes inseruientes dicto Castro, & ego cognoui causas criminales sanguinis dictorum Militum etiam extra Castrum ipsum delinquentium, & de simili Priuil. Castellani arcis Iouis Mediol. mentionem facit Bers. *de foro compet.n.*4. & idem de tribus aliis Castellanis Ciuit. Neap. dixit Tasson *ad prag.de antefato*, vers. 3. *obser.* 3. *num.* 373. & Io. Baptista *de Thoro in addit.ad Regent. de Ponte de potest. Proregis*, *tit.*7.§.7.*n.*21. & generaliter de Castel. à S. M. creatis videatur Carolus Tapia *decis.* 13. *Sup.Cons.Italiæ n.*4. *& seq.* In qua decisione latissimè agitur de causa Castellani Manfredoniæ qui eius Castro vi à Turcis obsesso, eiusque muris pluries tormentis bellicis percussis, ac capta ea improuisò Ciuitate ad Castri deditionem deuenit.

§. XXII.

De carcerato in Sancto Officio seipsum occidere tentante.

82. QVia casus hic accidit in S. Officio nostro iam supra annos 60. vt ex Votis Dom. Amidani Voto 3.*volum.*2. Ideò operæpretium hoc loco breuiter aliqua de hac re dicere.

Clarũ est quod nullus est Dominus membrorum suorum, ob idque nemini licet se ipsum occidere, nec vulnerare, ita Balth. Gomez *de potest.hominis in se ipsum lib.* 1.*c.*1. *& c.*5. *per tot.* vbi latissimè materiam hãc pertractat, bene etiam Farin. qui alios cumulat *de homicidio,q.*128. *per totam*, quia tamen occisio, vel vulneratio sui ipsius in carcerato potest prouenire, vel ex conscientia criminis, ob quod in carcerem coniectus est, vel tædio vitæ, & doloris impatientia.

83. Ideò si ex prima causa contingat occisio, vel vulneratio in carcerato, & quidem si carceratus remansit occisus, eius bona fisco applicantur, vt latissimè probauit Farin. *vbi sup. n.*47. *& seq.* Gomez *vbi sup.c.*23.*n.*26. vbi quod vt hæc pœna habeat locũ requiritur de necessitate quod delictum ob quod, qui se occidit in carcere, sit à iure punitum confiscatione bonorum, bene etiam Cantera *in suis q.crim. p.*4.*tit.de homicid.n.*54. vers. *Primo casu*, vbi addit, quod vlterius requiritur, vt confiscatio habeat locum, quod delictum sit saltem semiplenè probatum vna cum occisione.

Si verò carceratus ex conscientia criminis seipsum tantùm vulnerauit tunc puniendũ esse, sed pœna extraordinaria, nõ autem mortis saltem ex generali consuetudine dixit Farin. *vbi sup.n.*35. *& seq.* & Gomez *ibid.c.*21.*n.*1.*& seq.* vbi bene omnino in hac materia plures casus distinguit.

Si verò carceratus, se ipsum occidit, vel vulnerauit animo occidendi tædio vitæ, vel doloris impatientia, vel etiam ex impatientia carceris, tunc talis non punitur ita expresse dicit text. *l. fin.* §. *Si quis autem ff. de bonis eorum qui sibi mortem*, &c. ibi, *nisi tædio vitæ, vel impatientia alicuius doloris coactus est hoc facere*, vbi Gothofred. *in suis votis* plura exempla refert eorum qui ex huiusmodi tædio vitæ, vel doloris impatientia, vel alio modo sibi mortem consciuerunt, ita Farin. *loco citat.num.*39. Clar. *in praxi*, §. *fin.quæst.*68. vers. *se ipsum occidens*, ibi, *cæterum si qui tædio vitæ.* 84.

Si verò dubium est an se occiderit, vel vulnerauerit ex conscientia criminis, vel tædio vitæ, Canter. *loco vbi suprà alleg.* bene distinguit, quod si Carceratus se occidit postquam contra eum in Iudicio facta est semiplena probatio delicti, & ipse scit se in carcerem coniectum ob illud delictum, certè præsumitur se occidisse ad fauorem fisci ex conscientia criminis, aliàs secus. 85.

Modò certum est, quod hæreticæ prauitatis Inquisitores sunt Iudices competentes aduersus hosce carceratos in S. Officio se ipsos occidentes, vel animo occidendi vulnerantes cum id faciunt ex conscientia patrati criminis ad S. Officium spectantis. 86.

Sed si tædio tantùm vitæ id egissent, arbitratur D. Amidanus cognitionem huiusce delicti spectare ad Iudices ordinarios dicti carcerati. ego dicerem posse spectare ad Inquisitores, quia tunc carceratus est in carceribus S. Officij, & subditus Inquisitori quo ad delictum pro quo reperitur carceratus, attamen in hac re me remitto decisioni Supremi Tribunalis quod in hoc, & similibus casibus semper ab Inquisitoribus erit consulendum. 87.

§. XXIII.

De Sacerdote reuelante Confessionem.

COnfessarios teneri ad sigillũm secreti eorum quæ habuit in Confessione indubitatum est apud omnes, sicuti etiam pari modo clarum est hoc sigillum esse de iure naturali, diuino, & humano, vt probant Becc. *de Sacrament. cap.*39.*n.*2. & latius Suar. *tom.*4.*in* 3.*part. disp.*38.*sect.*1.*per tot.* Coninch. *de Sacrament.tom.*2.*disp.*9.*dub.*1. Gaspar Hurtado *de Sacr.to.*1. *de pœn.disp.*12.*diff.*1. Nugnus *in* 3.*p.q.*11.*art.*1. *dub.*1. P. Faber olim in Patauino 88.

Dd 2 gymnasio

gymnasio præceptor meus amantissimus *de pæn.disp.*34.& Pitigian. *in 4.sent. tom.2.dist.*21. *q.2. art.*1. qui alios allegant, bene Godofr. Abauo *in sua praxi reatuum q.6.num.*17.*& seq.* vbi ait, quod Sacerdos potius debet mori millies, quam peccata pœnitentis reuelare, *& n.*22, refert casum cuiusdam Fratris Franciscani, qui audito in confessione cuiusdam Pœnitentis, quod ipse machinatus erat in mortem Francisci I. Regis Franciæ, eo Sacramentaliter absoluto, statim Regem adiit & ei auditum in confessione facinus reuelauit, quo audito Rex pœnitētem coram Parlamento Parisiensi sisti iubet, & lite contra eum agitata tandem morte mulctatus remansit, certè quidquid sit de Canonistis allegatis ibi à Gotofred. pessimè egit iste confessarius, & male etiam Rex, cum etiam ipsemet Princeps qui aliquid accepit de pœnitente à confessario non possit vti dicta scientia contra reum absque sacrilegio, & fractione sigilli, Abb. Gillin. *in resol. casuum conscientiæ* in verbo *sigillum confessionis Sacramentalis, n.*2.

90. Et taliter ligat hoc sigilli secretum, vt neque possit frangi de licentia pœnitentis, vt latè probauit Scotus *in* 4. *dist.*21. *q.*2. cuius opinio, quamuis sit contra PP. Dominicanos, & PP. Societatis Iesu, attamen bene defenditur à P. Fabro præceptore meo *in suo tract. de pænit. disp.*34.*c.*3. *per tot.* Pitig. *dicta dist.*21.*q.*2. *art.*13. Tatar. *in dictum locum Scoti* §. *Ad argumenta*, & eam verissimam existimo ex rationibus adductis à Fabro, *vbi suprà* & ab vno I. C. Hispano maximi nominis, videlicet à Didaco Cantera *in suis quæst. crim. quæstione* 6. *de re n.*7. vers. *supradicta regula*, ibi, *contrarium imo*, &c.

Sed vtcumque sit, an hoc delictum spectet ad S. Officium quæritur hoc loco, in qua re Alph. de Leone *de offic. Confessarij, to.*1. *resol.* 22.*n.*12. *casu* 2. dicit hos confessores fractores sigilli denunciandos esse S. Officio, & ita etiam communis vulgi opinio arbitratur.

91. Contrariam autem sententiam verissimam esse arbitror, quam tenet Molfes. *in sua summ. tripl. Iuris, tom.*1. *tract.*7.*c.*23.*n.*68. & P. Diana 4 *p. resolut. moral. tract.*8. *resol.*95. & possum ego attestari me numquam vidisse similes processus agitari in S. Officio provt vidi quandoque eosdē agitari in foro Episcopali.

92. Ratio huius sententiæ est, quod Inquisitores cognoscunt tantummodo de hæreticis suspectis de hæresi, & turbatoribus S. Officij, & si aliquando cognoscunt etiam de criminibus, ex quibus hæresis suspicio non oritur, id est ex specialibus decretis Summ. Pōt. vt accidit in Sodomia, de qua cognoscunt Inquisitores Lusitaniæ ex particularibus rescriptis Pij IV. Greg. XIII. & Vrb. VIII. de quibus Sousa *in Apho. Inq. lib.*1. *cap.*59. *num.*10.

At ex hac fractione sigilli neque oritur hæresis, neque hæresis suspicio, nec ex ea impeditur Tribunal Sancti Officij nec vlla Pontificia lege cautum reperitur, quod Inquisitores de ea procedant, igitur in eius criminis cognitione nullo modo se se ingerere possunt Inquisitores.

Minor in omnibus suis partibus est manifesta, si enim ex dicta fractione sigilli oriretur hæresis suspicio, cum ex natura fractionis ea non possit oriri, quia fractio prædicta non est actus hæreticus, vtique deberet oriri ex iure positiuo, at nullum tale ius legitur in toto corpore Iuris.

In vno tamen casu ait Molfes. *vbi sup.* talis Confessarius subderetur foro Inquisitorum, si videlicet crederet licitam esse reuelationem secreti Sacramentalis, & fractionem sigilli, male enim tunc sentiret de Sacramento pœnitentiæ, & sic posset ab hæreticæ prauitatis Iudicibus puniri. 93.

Sed an saltē possint Inquisitores interrogare hunc confessarium, quid sentiat de Sacramento pœnitentiæ, probabiliter potest controuerti. In qua etiam re ego distinguendum puto hoc modo.

Vel sumus in Confessario omninò aliàs probatæ vitæ, nec consuetudinario in hoc delicti genere, & tunc arbitrarer nullo modo posse Inquisitores reum hunc citare. nec interrogare de fide circa Sacramentum pœnitentiæ, Ratio est quia ex vna parte delictum hoc fractionis sigilli ex natura sua non spectat ad S. Officium, vt *supra* vidimus, & ex alia parte Confessarius est omnino integræ vitæ, igitur Inquisitor non poterit Confessarium hunc interrogare, &c. 94.

Vel sumus in Confessario malæ vitæ, & aliàs de hæresi suspecto, & tunc essem in voto, quod posset Inquisitor eum citare, & interrogare quid sentiat de hoc Pœnitentiæ Sacramento, quia cum simus in persona aliàs de hæresi suspecta, & circa hoc pœnitentiæ Sacramētum speciales adsint modernorum hæreticorum hæreses, non sine ratione in hoc casu S. Officium potest dubitare, quod talis Confessarius sit de hæresi suspectus. 95.

Et ita in effectu in casu simili video sensisse nostram Congregationem S. Officij Cremonæ, sub die 9. Nouembris 1587. apud Reuerēdissimum Marcum Antonium Amidanum *in eius votis manuscriptis, apud me existentibus voto* 34 *num.*9. *tom.*2. cum enim in S. Officio tunc adesset quidam homo perditæ vitæ grauatus de horrendis blasphemiis, de contemptu censurarum, de non seruato delectu ciborum, de non auditione Missarum diebus festis, & etiam de adulterio, & concubinatu, ex consuetudine Congregatio censuit per omnes attenta eius pessima vita, 96.

&

& aliis delictis, ex quibus aliàs iste erat de hæresi suspectus, posse eum interrogari in tormentis, quid sentiat de Sacramento Matrimonij, cuius fidem (cum coniugatus esset) per adulteria violauit.

97. Potest etiam hoc loco cōmodè dubitari de alia quæstione, de qua idem P. Diana *loco supra alleg. resolut.* 97. An subdatur foro Inquisitorum confessarius, qui non vult absoluere pœnitentem nisi sibi in confessione complicem delicti reuelet, in qua re bene Diana ait. hunc Confessarium non posse ab Inquisitoribus puniri, & *ibi* hanc suam sententiā probat ex Villalobos *in summa*, cuius scripta nondum in has regiones peruenerunt.

Ratio huiusce Rei eadē est cum superiori, quod nullo iure cautum reperitur ex hac re oriri hæresis suspicionem.

Quamuis enim dicere licitum esse proximum infamare, sit hæresis, attamen quod ex reuelatione complicis in confessione sequatur infamatio complicis, est valde inter DD. controuersum, nam multi tenent in confessione aperiendam esse circumstantiam manifestantem complicem, etiam si sequatur infamia complicis apud solum Confessarium, dummodò nullum aliud damnum complici sequatur, ita enim docuerunt Bonacin. *de contr. disp. 2. q. 4. punct. 4. n. 2.* Conink. *de Sacram. tom. 2. disp. 7. dub. 9. num. 89.* Vasquez *in 3. parte D. Thom. tom. 4. q. 91. art. 2. dub. 3. n. 28.* Reginald. *in praxi fori pœnitentialis, tom. 1. lib. 6. cap. 4. numer.* 156. bene Gaspar Hurtado *de Sacram. tom. 1. de pœnitent. disput. 9. difficult.* 11. vbi allegat illud D. Bernardi de formula honestæ vitæ in fine, *De nullo sinistrè loquaris nisi in confessione, & hoc vbi non potes aliter peccatum tuum manifestare*, & ratio istius opinionis est, quia per reuelationem complicis vni tātum confessario, qui eam notitiam habet sub sigillo Sacramentali non potest dici, quod complex infametur.

§. XXIV.

De superiori regulari incidente in Constitutionem Sanctissimi D. N. Papæ Vrbani VIII. edita 14. Aprilis 1633.

98. SAnctissimus D. N. Vrbanus Octauus mandauit in Generali Congregatione Sanctæ Inquisitionis Romanæ, quod quilibet superior regularium cuiusuis ordinis, in perpetuum semel in anno videlicet feria 6. post octauam Assumptionis B. M. V. in publica mensa, vel Capitulo, & insuper in quocumque generali, vel prouinciali capitulo, diæta, & capitulari congressu teneatur suos subditos commonere de iniuncta omnibus obseruantia, & executione infrascriptarum literarum Apostolicarum ad S. Inquisitionis munus attinentium sub pœna priuationis officij, & vocis actiuæ, & passiuæ constitutiones autem sunt.

Const. Iulij III. prima *licet à diuersis.*

Const. Pij V. 82. *si de protegendis.*

Const. Pij IV. 31. *cum sicut nuper*, & Gregor. XV. 34. *vniuersi Dominici gregis.*

Const. Gregor. XIII. 22. *Officij Nostri*, Clem. VIII 81. *& si alias*, & Sanctitatis suæ 79. *Apostolatus Officium.*

Const. Sixti V. 17. *Cæli, & Terræ Creator*, & Sanctitatis suæ 113. *inscrutabilis.*

Const. Clem. VIII. 42. *cum sicut*, & Gregor. XV. 28. *Romani Pontificis.*

Const. Pauli V. 26. *Romanus Pontifex*, eiusdē 97. *Regis pacifici*, & Greg. 29. Sanctiss. D. N.

Const. Greg. XV. 27. *Rom. Pontifex*, eiusdem const. 40. *Apostolatus officium*, & sanctitatis suæ 114. *& modo.*

Const. Sanctissimi D. N. Vrbani VIII. 37. Sanctiss. D. N. *sollicite*, 50. Sanctiss. D. N. *pro delicto*, & alia eiusdem const. 5. Nouemb. 1631. *cum sicut accepimus*, & omnes hæ constitutiones habentur impressæ penes P. Dianam 4. *part. resol. moralium.*

Non est dubium quin superiores, non parentes memoratæ const. subsint Iudicio Inq. 99.

Vnde cum in nostra Inquisitione Cremonæ quidam superior sponte se denunciasset 100. quod iuxta Constitutionem prædictam statuta die memoratas in ea bullas publicari non fecisset; re ad Supremum Vniuersalis Inquisitionis Tribunal delata fuit benignè tractatus, monitus tum, vt in posterum diligenter obseruationem dictæ nostræ constitutionis curaret.

Accepta igitur ab Inquisitore denunciatione superioris in nostram Constitutionem delinquentis non statim contra eum procedere debet, sed prius re communicata cum suprema Congregatione omnia ex eius iussu peraget cōsiderata qualitate personæ, & omnium aliarum circumstantiarum, quæ solent omissionem hanc, vel augere, vel minuere.

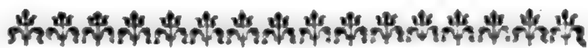

TITVLVS XVIII.

De sponte comparentibus, & tempore gratiæ.

SVMMARIVM.

1 *Sponte comparentes, qui dicantur.*

2 *An sponte comparentes censeantur, qui non vocati veniunt, licet indiciis sint præuenti, n. 3.*

4 *Quid si talis comparens, quo ad aliquas propositiones sit præuentus, quo ad alias non*

§. I.

Quinam dicantur, & haberi debeant, pro sponte comparentibus.

OMissis multis, quæ de significatione huiusce particulæ, sponte dici possent, breuiter dicendum est.

1. Eos dicendos esse sponte comparuisse in Sancto Officio, qui nullis præuenti indiciis coram fidei Iudicibus comparent, plenamque ac meram, tam de se, quam de aliis veritatem dicunt ac de suis delictis humiliter veniam petunt, colligitur hoc ex *l. sponte, de Muneribus, & Honoribus l. 4. §. fin. Cod. de Sicar. l. 2. Cod. de his qui latron*, atque ita docuit Archid. in cap. *vt commissi*, verbo *obedientes*, *de haret. in 6.* Pegna, *ad Direct. p. 3. comm. 12.* & Farin. *de hæresi, q. 193. n. 28.* vbi quod tales propriè in Supremo Tribunali habentur pro sponte comparentibus.

2. Dubitari autem hoc loco potest, quid sit dicendum, de eo, qui indiciis præuentus, in S. Officio comparet non citatus, nec vocatus, in qua re distinguendi sunt duo casus.

Primus casus est, de eo, qui scit vel suspicatur se præuentum, & sic metu probationum in S. Officio comparuit, & confessus est, & in hoc casu, licet mitius iste comparens sit tractandus, Locat. *post Iudic. Inquisit. inter casus decis. Placentia Casu 7.* vbi quòd tales mitius sunt tractandi, & cum eis mitiori est agendum abiuratione, attamen non debet gaudere beneficio sponte comparentium colligitur hoc ex *suprà* alleg. doct. nam, & est præuentus, & scit, vel suspicatur se præuentum, Farin. *vbi suprà num. 37.*

Secūdus casus est, cum ignorat talis comparens sese præuentum, & in hoc casu debet gaudere beneficio sponte comparentium, ita Farin. *loco cit. n. 28. vers. nisi fortè indiciorum.*

3. An autem comparens, sciuerit se præuentum vel ignorauerit, consideratis omnibus circumstantiis, prudentiæ, & arbitrio Iudicum relinquitur considerandum.

Quæri tamen potest, an etiam comparens, non citatus, nec vocatus, tamen præuentus, quoad aliquas v. g. Blasph. si alias etiam de quibus nullomodo est indiciatus fateatur, quoad has habendus sit pro spontaneo comparente? In qua difficultate 4.

Dicendum est, quod si dubitat se, quo ad illas esse præuentum, quamuis non sit, attamen non potest haberi pro sponte comparente, quia sēper eius confessio dicitur facta metu probationis, Farin. *de hæresi, q. 193. n. 37.* 5.

Si verò scit se non præuentum, vt quia dicat v. g. se solum nullis præsentibus illas blasph. protulisse, tunc crederem illum esse habendum pro sponte comparente, quia quo ad has blasph. non est indiciis præuētus, nec de eis poterat Iurid. interrogari iuxta trad. per Pegnam, *p. 3. com. 18. sub litera B*, vbi, quod rei non possunt interrogari, nisi de his de quibus sunt indiciati. 6.

Debent quoque tales comparentes, vt sponte comparentium beneficio gaudeant, plene tam de se, quam de aliis confiteri, aliàs habendi sunt, tamquam diminuti confitentes, ita Concil. Bitterrense cap. 2. ibi, *infra quem terminum venientes, pænitentes, & dicentes plenam de se, & de aliis veritatem habeant impunitatem, &c.* 7.

§. II.

De hæreticis sponte comparentibus.

HÆretici sponte comparentes mitissime sunt tractandi, pœna aliqua salutari, vel etiam aliquando (si id casus exigat) pecuniaria plectendi Pegna *dicto comm. 12. sub litera G*, vbi quod tales sponte comparentes habent impunitatem mortis, immurationis, exilij & confiscationis bonorum, ex Conc. Bitter. *cap. 2.* cuius ibi verba refert. 8.

Cogendi tamen sunt hi hæretici sponte comparentes ad abiurandum formaliter hæreses, licèt abiuratio in hoc casu debeat esse non publica, sed secreta, Simanch. *de Cath. Inst. tit. 1. n. 24.* Royas *Sing. 23. n. 8. & tract. de heret. p. 2. n. 272 & seq.* Farin. *de hæresi, q. 194. n. 8.* 9.

Interrogari etiam huiusmodi spōte comparentes debent, an erroribus suis adhæserint vel de illis dubitauerint. 10.

Quanto tempore in illis erroribus permanserint.

A quibus eos didicerint, & quomodo.

An libros prohibitos legerint, & quos & à quibus habuerint.

Super complicibus, & an alios cognoscant hæreticos, vel de hæresi suspectos.

An in aliquo Tribunali sit de prædictis errori

erroribus præuenti, vel indiciati.

An ipsos pœniteat in huiusmodi errores incidisse, & an hos, & omnes alias hæreses abiurare sint parati, de cætero Catholicè viuere, & pœnitentiã sibi iniungendam adimplere.

Moneri etiam debent, ad dicendam integram veritatem, aliàs quod habebuntur, vti diminuti confitentes, & fictè conuersi.

11. In praxi etiam aduertendum, quod in admissione, vel dimissione alicuius pœnitentis sponte se deferentis in S. Officio, solet in sententia apponi clausula, dummodò in aliquo S. Officio non sis præuentus, vti animaduertit Farin. *de hæresi, q.* 193. *n.* 28. vers. *& scias.*

12. Et vbi sponte comparens sit hæreticus minor. 25. annis, videtur admittendus ad abiurandum de formali, cum clausula citra pœnam relapsi, vbi autem sit maior. 25. annis, sine dicta clausula, nam minoribus 25. annis multa conceduntur, quæ maioribus omnino deneg. & ita in praxi obseruari attestati mihi fuerunt viri docti, pij, & in hoc tribunali versatissimi.

Sed dubitari hoc loco potest, an hæreticus relapsus sponte comparens, beneficio sponte comparentium gaudere debeat, in qua re

13. Dicendum relapsum sine dubio in tali casu esse ad pœnitentiam admittendum, ita Alph. à Castro *de iusta Hæret. punitione l.* 2. *c.* 2. latè Pegn. *dicta com.* 12. vers. *sed quid si relapsus,* & Farin. *de hæresi, q.* 193. *n.* 26.

14. Quamuis in hac re, tutissimum sit Supremum Tribunal consulere, vt animaduertit Simanch. *in enchirid. tit.* 60. *num.* 6. & Pegn. *loco alleg.* vers. *quia tamen*, benè P. Massinus *in praxi S. Officij, part.* 9. *assert.* 8. *primæ impressionis.*

15. Hæc tamen intelligenda sunt vbi relapsus, verè esset sponte comparens, & secus dicendum, vbi metu probationum in Sancto Officio comparuisset, vt quia sciuit, verbi gratia, quod aliquis se præparabat ad eum accusandum, vel quia rumor erat, quod erat accusandus, nam tunc nullo modo talis relapsus est, ad misericordiam recipiendus, Decian. *libro quinto, tractat. Crim. c.* 56. *numer.* 12. post Alph. à Castro loco per eum relato, quos sequutus Farin. *de hæresi q.* 193. *numer.* 37. de hac re vide Epistolam Cornelij, de qua *infrà.*

§. III.

De suspectis de hæresi sponte comparentibus.

Circa suspectos de hæresi spõte cõparentes, eodẽ omnino modo proceditur, quo cõtra hæreticos similiter sponte cõparentes procedi debet, vt sup. diximus § proximo.

Solummodo circa hos est aduertendum, quod si confiteantur se v. g. hæreticali sortilegio vsos esse, absque tamen hæretica intentione, nullo modo super hac intentione sunt torquendi, sed standum omnino est eorum spontaneæ depositioni, & cogendi sunt ab adiurandum pro modo suspicionis, vti animaduertit Pegn. *p.* 2. *comm.* 59. vers. *sed videam.* 16.

Interrogari etiam, & moneri debent, *vt suprà*, & dimitti cum clausula, dummodò nõ sint præuenti in aliquo S. Officio, de qua dixi *in tit. de confessariis sollicit.* §. *fi.* De his sponte comparentibus videnda est Epistola Cornelij ad Cyprianum *lib.* 3. *Epist.* 11. aliàs secundum ordinationem Pamelij, & 46. Incip. *Quantam sollicitudinem.*

Ad finem huiusce §. videndum est de Polygamo sponte comparente, quomodo de Iure possit expediri, in qua re dico, maxima cum circumspectione procedendum esse, nec sine verificatione iudiciali vtriusque Matrimonij inhibenda esset huic sponte comparenti cohabitatio cum secunda coniuge, quæ cum sit in poss. prætens. polygami, non debet ex sola sua confessione spoliari, cum confessio soli confitenti, non tertio præiudicare possit Sanch. *de Matrim. libro* 10. *disput.* 12. *num.* 50. & notant omnes canonistæ *in cap.* 1. *de frig. & Malef.* & si ad solam separationem thori sequuntur plenæ probationes, vt videre ex decis. Buratti. 815. vbi Ferentill. allegat alias decis. concord. multo magis legitimæ probationes erunt necessariæ cum agitur de nullitate Matrimonij, confess. enim coniugum, vbi agitur de dissolutione matrimonij regulariter non creditur Genuens. *in praxi cap.* 37. *num.* 10.

Hinc videmus Sacram Congregationem Supremæ Inquisitionis passim iubere, quod cum adest suspensio ident. personæ Polygami, fiat illius Iudicialis recognitio per rimulam ostij.

Ego igitur si essem Inquisitor reciperem spontaneam Polygami denunciationem nec circa ipsum, vel eius secundam coniugem quidquam decernerem, nisi plenè Polygamia in processu probata, donec enim hæc sit probata, semper secunda mulier habet ius ad copulam iuncta not. in *c. laudabilem*, vt lite pẽdente, vbi Canon. & ita in indiuiduo cum Polygamis sponte comparentibus agendum esse docuit Garz. in praxi Hispanica S. Officij, fol. 7. his verbis, *contra las personas, que se casan dos ò mas vezes, &c. aunque ellas mesmas expontaneamẽte se vengan à denunciar, y conf ssar su delitto, no se puede mi deue proceder, sin primero verificar todos los Matrimonios,* &c. Sic igitur ego practicarem vel eueniente casu Sacram Congregationem consulerem.

§. IV.

De tempore Gratiæ.

QVoniam apud grauiss. auctores, & nonnulla vetusta Concilia prouincialia celebrata in Gallia, frequens mentio habetur temporis gratiæ, nonnulla hoc loco explicare de eo necessarium duxi.

Tempus itaque gratiæ est, quidam dierum terminus, infra, quem sponte venientibus ad confitendum delicta sua, contra fidem commissa, auctoritate Apostolica conceditur impunitas mortis, immurationis, exilij, & confiscationis bonorum, ita fere Eymeric. *p.3.n.56.* vbi Pegna.

17. Et licet Albertin. *in repet.c.1. de hæret.q.12. n.4.* differentiam constituerit, inter hoc gratiæ tempus, quod ipse vocat misericordiæ, attamen vere inter vtrumque tempus nulla est probabilis, & realis differentia.

Hoc tempus gratiæ à solo summo Pontif. concedi potest, quoniam pœnæ illæ mortis, &c. in Hæreticos constitutæ sunt à Papa, *cap. ad abolendam §. illos de hæret. cap. super eo, de hæret. in 6* vbi de pœna mortis *cap. excom. il 2. §. qui autem, de hæret.* vbi de pœna perpetui carceris, Leo Primus *Epistola 45. ad Pulcheriam Augustam*, vbi de pœna exilij, & c. secundum leges, *de hæret. in 6.* vbi de pœna confiscationis bonorum.

Cum igitur hæ pœnæ à nullo alio hæreticis possint remitti, nisi à Papa, nullus quoque præter eum, poterit tempus gratiæ, per quod hæ pœnæ remittuntur hæreticis concedere.

Ex quo patet, quod tempus hoc gratiæ introductum est ex Apostol. Sedis benignitate, non autem consuetudine, vt dicebat Alber. *dicta q.12.n.4. circa finem.*

Quot autem dies continere debeat hoc tempus puto Inquisitoribus esse arbitrarium, Pegna *dicta comm.12. sub litera C.*

§. V.

In quibus casibus, sit locus, vel non sit, tempori Gratiæ.

18. PRimò clarum est, quod locus est tẽpori gratiæ, cum in aliquo loco de nouo constituitur Officium S. Inquisitionis, ita Pegna *comm.12.p.3.* vers. *sed animaduertat*, de qua re pulcherrimus locus est, in Concilio Bitterrẽsi, celebrato anno Domini 1246. apud Bitteras coram Archiepisc. Narbonensi, & aliis Episcopis Prouincialibus *c.1. & 2.*

Secundò locus est tempori gratiæ, cum in aliquo loco Officium Inquisitionis, ob aliquas causas intermissum renouatur Albert. *in repet. cap. 1. de hæret. in sexto, d.q.52.n.4.*

Tertiò, cum totum aliquod regnum hæretic. ad fidem conuerteretur.

Quartò, cum in aliqua Ciuitate hæretici latenter multos Catholicos decipiunt, tunc ad subueniendum deceptis, licet Officium Inquisitionis ibi non introduceretur, tempus tamen gratiæ esset concedendum, ita Card. Alban. *in quadam Instructione ad Fratr. Prædicatores, in Lombardia super modo procedendi contra hæreticos.*

Quintò, tempus gratiæ trium mensium concessit Paul. IV. in sua constitutione, Incip. *cum quorumdam*, Reis illorum criminum de quibus *in dicta constitutione.*

Sextò videtur esse locus tempori gratiæ, vbi vniuersus populus delinquit *c. comessationes, dist. 44. c. quoties, vbi glo. 1. q. 4.* sed hæc doctrina duas patitur exceptiones.

Prima est, vbi multitudinis peccatum esset grauissimum Tiraq. *de pœnis temperandis caus. 47. numer. 13.* Luc. de Penna *l. siue numer. 6. & 12.* vers. *In Apostasia verò C. de Exact. lib. 11.* Hæresis autem Crimen grauissimum est *cap. vrgentu de hæret.*

Altera exceptio est, vt non habeat locum, vbi peccatum magis nocet multitudini, quam scandalum, quod ex punitione oriretur, ita D. Th. 2.2. *q.108. art. 1. ad tertium*, Fel. *cap. dilecte num. 7. de except.* Exemplum habemus, de hac re Moysis, *Exodi 32.* quare in hoc casu non erit locus concessioni dicti temporis gratiæ.

§. VI.

Quibus competat, vel non competat tempus gratiæ.

BEneficium hoc temporis gratiæ competit omnibus, tam masculis, quàm fœminis, qui se culpabiles inuenerint, in vnoquoque peccato Hæresis, vel Apostasiæ, vel suspicionis eiusdem. 19.

Dummodo tamen, primo alias beneficio huius temporis non sint vsi, Concil. Bitter. *dicto cap. secundo*, ibi, *quibus aliàs huiusmodi gratia non est facta secundum veritatem plenam, tam de se, quam de aliis dicant*, vt suprà dixi §. 1. & 3. sponte compareant, id est, non nominatim vocati.

Hoc tempus gratiæ, non suffragatur iis, qui dum tempus gratiæ cœpit concedi, iam erant præuenti, ita Archid. *cap. vt commissi, in verbo, obedientes, n. 3.* & ibi, Io. Andr. *n. 4. de hæret. in 6.* & Guido Fulcod. *q. 2. in Consultat. ad Inquisitores*, nisi forte, tales indiciati ignorassent se præuentos, nam tunc vtique beneficio dicti temporis fruerentur.

Gaudere tamen debent benef. huius temporis gratię, primò, qui nec citati, nec vocati, nec

nec præuenti comparent statim post tempus gratiæ elapsum, ita Guido Fulcod. *loco citato*, vers. *certè si post tempus*.

Secundò ille, qui probat se pendente dicto tempore gratiæ fuisse legitimè impeditum, probatur autem impedimentum per Iuramentum ipsius, Rot. *decis.* 4. *de Iureiur. in antiq.* Bart. Rom. Ias. & alij *l.* 2. §. *quod diximus ff. si quis caut.*

Tertiò, etiam relapsus debet gaudere hoc beneficio temporis gratiæ, vt dixi *suprà* §. 2. quod intelligendum est, etiam in relapsis fictè, de quibus Paul. IV. *in sua const.* Incip. *cum quorumdam.*

Quartò quæri posset, quid esset dicendum, de hæresiarchis, & Dogmatistis, sed de his dixi *in titulo de haret.*

§. VII.

De Praxi obseruanda in tempore gratiæ publicando, & applicando illis quibus competere potest.

20. EX Conciliis Narbonensi, & Bitterensi, *d. c.* 2. praxis hæc videtur obseruanda.

Primò, namque Inquisitores accedentes ad aliquam Ciuitatem populum admonere debent, vt ad talem locum certa die se se conferant, Peg. *comm.* 1. *in principio, & comm.* 12. 3. *parte.*

Secundò, conuocato populo Inquisitor de fide sermonem habere debet Eymeric. *in direct. p.* 3. *num.* 47. vbi Pegna *num.* 49. 50. & 51. & mandatum Apostol. explicat.

Tertiò, publicatur monitorium contra inobedientes, Eymeric. *d.* 3. *p. n.* 52. & Pegn. *comm.* 12. *litera B.* & edictum temporis gratiæ, Pegn. *ibid.*

Quartò, Confessiones redeuntium in tempore gratiæ recipiuntur.

Quintò, reconciliatis, & absolutis dantur literæ patentes obtentæ absolutionis.

§. VIII.

Quinam auctores de hoc tempore gratiæ potissimùm mentionem fecerunt.

21. DE hoc tempore Gratiæ præclara fit mentio, in sequentibus, & auctoribus, & Manuscrip. &c.

Et primò quidem de eo mentionem facit Concil. Bitterense *cap.* 1. & 2. quod apud Bitterras fuit celebratum anno 1246.

Secundò, Guido Fulcodius qui fuit Clemens IV. in suis consultationibus ad Inquisitores *quæst.* 2.

Tertiò, Cardinalis Albanensis Ecclesiæ Rom. legatus, *in Instruct. ad Prouincialem Priorem Prædicatorum Lombardiæ*, super modo procedendi contra Hæreticos.

Quartò, periti quidam Auenionenses, in Resp. quodam Incip. *notum sit omnibus*, reddito Fratri Guliel. de Valentia, anno 1235. *cap.* 3.

Quintò, Archid. in c. *vt commissi*, in verbo *obedientes, de haret. in* 6.

Sextò, Io. And. *ibid.* vers. *Quæris Archid.*

Septimò, Gemin. *ibid.* §. *nec non, n.* 3. vers. *qui dicantur sponte redire.*

Octauò, Franc. *ibid. num.* 2. *notab.* 4.

Nonò, Direct. Inquisit. *p.* 3. *n.* 56.

Decimò, Repertor. Inqu. in verbo *gratia*, vers. *nota quod*, & in verbo *tempus gratiæ*, & in verbo *remissio.*

Vndecimò, Albert. *cap.* 1. *de haret. in* 6. *q.* 12. *num.* 3. & *seq.*

Duodecimò, Puteus *decis.* 517. Incip. *In vna Hyspal. l.* 2.

Decimotertiò, Veral. *decis.* 69. *hareticorum condemnatorum, p.* 3.

Decimoquartò, Simanch. *de Cath. Instit. tit.* 4. *num.* 3.

Decimoquintò, Instructio Hispalen. *anni* 1484. *cap.* 3. & 7.

Decimosextò, Pegna *ad Direct. p.* 3. *comm.* 12. & in peculiari tractatu *de tempore gratiæ*, qui manuscrip. circumfertur.

Decimoseptimò, Lud. à Paramo *de Orig. Sanctæ Inquisit. l.* 3. *q.* 4. *rubrica de forma, & ord. praced. num.*

Decimooctauò, Farin. *de haresi, q.* 193. *n.* 28.

Decimononò, Sousa *lib.* 4. *Aphorismorum*, à quibus omnibus auctoribus plura habebit, qui voluerit de hoc tempore gratiæ.

TITVLVS XIX.

De modo procedendi contra Defunctos.

SVMMARIVM.

1 *Delicta extinguuntur Morte, fallit in Crimine hæresis, & sequenti.*
3 *Intra quantum tempus memoria defuncti possit damnari, & seq.*
7 *Suspecti de hæresi, an post mortē possint inquiri.*
8 *Memoria se ipsum in carcere occidentis, an damnetur.*
9 *De probatione contra defunctum in hac causa requisita & seq.*
11 *De ordine processus latè & seq.*
15 *Opiniones DD. circa præscriptionem Iuris procedendi contra defunctos referuntur, & n.* 16.
17 *Verior opinio, quod hoc Ius præscribitur* 40. *annis, quo ad bona, secus autem quo ad damnandam personam defuncti, remissiuè.*

§. I.

§. I.

1. LIcet in omnibus communiter criminibus extinguantur morte delicta, vt inquit Vulp. *l. vltima ad l. Iul. Maiest.* & Modestinus *l. ex Iudiciorum ff. de accusat.* & ibi, per illos textus hoc notant omnes, quia mortui diuino iudicio subiecti ab humano sunt exempti vt dicitur *in capit. quorumdam dist. 23.* & cap. *ex epistola, ibid.* præuenti enim à Summ. iudice Deo sunt, & vocati ad maius Tribunal, vt latè hæc exornantes probant, Simanch. *in Enchir. Iud. Viol. relig. tit. 61. n. 1.* & Dec. *tract. crim. lib. 5. c. 67. n. 1.*

2. Attamen in crimine hæresis ob eius immanitatem hæc non procedunt, & in hæreticos etiam post mortem inquiritur, Simanch. *de Cath. Instit. tit. 18. num. 1. & seq.* Decian. *loco citato*, Pegna *parte tertia, comm 92.* Ludouic. à Paramo *de Orig. S. Inquisit. libr. 3. q. 4. n. 78. & seq.* cum aliis cumul. per Farin. *de heresi, quæst. 197. num. 86.*

§. II.

Intra quantum tempus possit contra defunctos hæreticos agi.

3. PEgna *in alleg. comm. 92. vers. his positis*, distinctione vtitur in hac difficultate, nam aut agitur contra hæreticum defunctum ad effectum eius bona confiscandi, & tunc hæc actio non durat, nisi per annos 40. aut ad effectum damnandi eius memoriam, & semper durat, háncque dictionẽ Pegnę plurimos morte suo cumulans sequutus fuit Sanch. omnino videndus *in Summ. tom. 1. l. 2. cap. 22. n. 38. & pluribus seq.*

4. Decianus *in alleg. c. 57. n. 12.* quo ad caput bonorum consentiens cum Pegna, quo ad alias pœnas voluit actionem quinquennio finiri, *per text. in l. 2. Cod. de Apost.* atque hanc Deciani opinionem sequutus fuit Baiard. ad Clarum *in §. Hæresis num. 17.*

5. Verùm hæc opinio confutatur à Farin. *dicta quæst. 197. numer. 116.* ex eo, quod confiscatio bonorum venit accessoriè ad damnationem memoriæ defuncti, ergo si hæc damnari non potest, nisi etiam intra illud idem quinquennium locus erit condemnationi in bonorum confiscat.

Alij tandem distinxerunt, an confiscata bona sint applicanda fisco sæculari, vel Ecclesiast. de qua distinctione, plura Pegn. *loco cit. vers. Hac tamen distinct.*

6. In hac difficult. certe non crederem posse discedi ab opinione Pegnæ, quæ sicuti in iure verior est, ita etiam magis comm. à DD. videtur probata, eam namque tenuerunt Simanch. *de Cath. Inst. tit. 18. num. 14. & in Enchiridio tit. 61. num. 7.* Lud. à Paramo *de orig. Sanctæ Inquisit. quæst. 4. numer. 83.* & Sanch. *loco iam allegato.*

Neque obstat text. *in l. 2. Cod. de Apost.* quia ille text. procedit de Iure Ciuili, secus de Iure Canon. vti resp. Pegn. *loco alleg. vers. Neque obstat*

§. III.

An suspecti de hæresi post mortem possint inquiri.

IN hac difficultate Lud. à Paramo *de Orig. S. Inquisit. l. 3. rubr. de ordine Iudic.* &c. *num. 84.* tenet contra fautores, &c. Hæreticorum posse post mortem procedi, allegátque pro se Simanch. *de Cath. Inst. tit. 46. n. 77.*

Verùm in contrarium est communis opinio, quod scilicet post mortem non possit 7.
procedi, nisi contra hæreticos formales, & eorum hæresibus credentes, ita Simanch. male à Paramo alleg. loco citato, vbi quod suspiciones, quantumuis vehementes, morte reorum extinguuntur, Pegna *dicta comm. 92.* vers. *alterum caput*, & Farin. *dicta quæst. 197. num. 104.*

Bene Acunha Archiepiscopus Bracharensis *in cap. 14. dist. 23. n. 6.* vbi quod non potest post mortem procedi contra fautores hæreticorum vti suspectos de hęresi ad damnandam eorum memoriam.

§. IV.

An memoria se ipsum in Carcere occidentis possit, & debeat damnari.

AFfirmatiuè ad hoc dubium respondendum est, nam reus ob hæresim in car- 8.
cere detentus, se ipsum occidens, præsumitur id fecisse ex conscientia patrati criminis, ac proinde puniri debet, ac si eius hæresis plene esset probata, ita Simanch. *dicto tit. 18. n. 31* Pegn. *comm. 92.* vers. *de illo*, Farin. *d. q. 197. num. 9.*

Admittentur tamen filij ad eius defensionem, & probationem, quod non ex conscientia criminis mortem sibi consciuerit, sed ex tædio carceris metúque tormentorum, Simanch. Peg. & Farin. *locis cit.*

§. V.

De probatione requisita contra defunctum, ad eius memoriam damnandam.

AD defuncti hæretici memoriam dam- 9.
nandam plena requiritur probatio, nec solæ sufficiunt suspiciones, vt dixi supra, & longa

longa serie probauit Farin. *q.* 197. *n.*103. qui alios allegat.

Quinimo secundum tradita, per Pegnam *dicta comm.*92. vers. *In hac causa*, contra defunctum plenior, & clarior probatio requiritur, quam contra viuentem Sim. *in enchir. tit.* 62. *n.*5. & Farin. *d. q.*197. *n.* 120.

10. Quare si de hæresi inquisitus pendente processu obierit, causam Inquisitores prosequi debent, vt eum, vel absoluant, vel eius memoriam damnent, si ipsius hæresis plenè probetur, nam si solummodo de hæresi ex probationibus suspectus redditur, non poterit eius memoria damnari, vt suprà dicebam & Farin. plures alios cumulans tradidit *vbi suprà, n.*99. bene tamen poterit declarari suspectus de hæresi, ex dictis præsumpt. & probationibus, vti animaduertit Simanch. *in enchir. dicto tit.* 62. *n.* 6. & Decian. *dicto lib.* 5. *c.* 57. *n.* 6. vers. *quo intellige verum*, non tamen poterunt hæreticæ prauitatis Iudices ob suspicionem illam pœnam pecuniariam imponere hęredibus suspecti, vt considerauit Simanch. *de Cath. Instit. tit.*118. *n.*13. & Royas *de hæret. p.*2. *num.*107.

§. VI.

De ordine procedendi contra defunctos.

11. SVpposita prius hoc loco doctrina sing. Ang. *in §. Interdum Instit. de hæredit. quæ ab Intest.* quam seq Pegn. *comm.*92. vers. *obseruatione dignum*, quod scilicet processus hic, non est instituendus contra defunctum, quoniam non extat, sed contra illius memoriam.

12. Præcedentibus probationibus de quibus dixi, Promotor fiscalis accusationem proponet instantérque petet contra rei memoriam procedi, proposito libello, de quo Repert. Inqu. in verbo *libellus* vers. *forma libelli*, ita Pegna *dicta comm.* 92. vers. *cum itaque*, & Lud. à Paramo *d. q.*4 *num.*85.

Intimabitur postea hic libellus, omnibus, quorum interest defuncti memoriam non damnari, Pegna *loco cit.* vers. *Hæc accusatio*, Aret. *dicto. §. interdum*, Paramus *n.*186. Farin. *q.*197. *n.*106. P. Zanardus *in summ. diuin. præcept. p.*2. *c.*142. vers. 6. *post bene.* Cald. *in l. vnica C. ex delicto defuncti, p.*4. *n.*5. vbi, quod sunt citandi filij, & hæredes, si illius memoria damnatur.

Proponetur quoque edictum, quo quiuis admittatur ad defuncti defensionem statuto eis termino competenti 30. vel 40. dierum Pegna vers *ne quis autem* P. Zanardus *vbi suprà.*

Quod si in termino præfixo nullus comparuerit Iudices ex Officio, Procuratorem, & Aduocatum defuncti constituent, Pegna, *vbi suprà* & Zanard. *ibid.* vers. 6. *si post definitum.*

Tandem vbi defuncti memoria nullo modo poterit defendi, deueniendum est ad sententiam contra eum, cuius formulam habes, in Concilio Constant. *sess.*8. *in sententia damnationis Io. Vvicleph.* & apud Repert. Inqu. verbo, *Sententia*, Decian. *dicto c.*57. *num.*16. & Pegnam *loco relato.*

Antequam autem sententia proferatur, statua defuncti, in publicum producenda est, (In qua maioribus caracteribus descriptum sit nomen illius defuncti cuius memoria damnanda est) & coram illa, ac si defunctus esset viuens, legendi sunt errores rei, & promulganda sententia, & tandem relaxanda brachio sæculari, vt comburatur, obseruando diligentissimè omnia, de quibus Concil. Constantiense *d. sess.*8. ita Pegna latissimè *loco citato*, & Lud. à Paramo *de orig.* & c. *l.*3. *q.*4. *rubrica de ord. procedendi, n.*87. *& seq.*

Damnata sic hæretici memoria (dummodo hæreticus pœnitens, non sit, nam tunc illius memoria non est damnanda, vt animaduertit Farin. *q.*193. *n.*21.) Eius ossa, vbi ab ossibus fidelium discerni possint, sunt exhumanda, bona confiscanda, ac eorum filij declarandi inhabiles, &c. iuxta iura in hac materia loq. de quibus Pegna *dicta comm.* 92. vers. *& ex hoc capite*, & Sanchez latissimè *in summ. l.*7. *cap* 27. *& seq.*

Et quandoque etiam domus rei defuncti euertitur, area dirutæ domus sale conspergitur, & in eadem area columnella erigitur totam rem gestam indicans, ita Pegn. *d. com.*92. vers. *quoniam verò*, vbi etiam ponit formulam Sententiæ ferendæ in euersione domus hæretici, cuius memoria damnanda est, ex Zanch. c.41. & Repert. Inqu. in verbo *Sententia*, vers. *Aliud genus sententiæ*, de qua re vide Farin. *de hæresi, q.*190. *n.*30. *& seq.*

Dubitari tamen hoc loco posset, an statua minoris sit comburenda, in qua re dicendum est quod sic, dummodo minor sit maior annis 14. in hac enim ætate, & abiurare coguntur minores, & si pertinaces sint, curiæ sæculari comburendi traduntur, Simanch *Cath. Inst tit. de minoribus, num.*58. & ita in Congregatione nostra Cremonæ fuisse conclusum, & successiue executum, de anno 1588. attestatur Reuerendiss. D. Amid. *tom.*3. Voto 45. *num.*6. *&* 7.

§. VII.

An cum agitur de damnanda memoria defuncti nomina testium sint edenda.

MEnoch. *cons.*383. *vol.*4. *per totum*, latissimè nititur probare, nomina testium & denunciantium, cum agitur de damnanda memoria defuncti esse defensoribus legitimis damnanda edenda. 13.

Moue

Mouetúrque Menoch. arg. ducto à fortiori, nam inquit, si reo viuenti, vbi testibus, & denuncianti periculum non imminet alicuius grauis mali, eorum nomina sunt ipsimet reo edenda, iuxta disposita *in cap. vlt.* §. 1. *&* §. *cessante de haeret. in* 6. igitur.

Attamen, quidquid sit de hac Menochij sententia, ego nullo modo ederem nomina testium, & denunciantium, neque etiam in casu nostro, quo de damnanda ageretur memoria defuncti.

14. Nam hodiernis temporibus semper præsumitur testibus, & denunciatoribus imminere periculum propter potentiam reorum, quæ tripliciter solet considerari, nam alia est, potentia generis, & familiæ, alia est potentia pecuniæ, alia est potentia Malitiæ, & hæ duæ potentiæ species, & si in casu nostro, non possint in reo defuncto reperiri, potest tamen esse, quod reperiantur in hæredibus, & filiis illius, de cuius memoria damnanda agitur, de quorum hæredum ac filiorum grauissimo damno tractatur ita Pegn. *in director.* 3. *p. comm.* 124. vers. *& certè semper*, Ludouicus à Paramo, *de Orig. S. Inquisit. lib.* 3. *q.* 4. *rubr. de expedit. processus in causis fidei, num.* 50. vbi etiam, quod si à non publicatione nominum appelletur reiici debet appellatio vti friuola (reprobato Paris. qui *cons.* 2. *vol.* 4. in casu cuiusdam Hebræi contrarium consuluerat) latè Farin. *de haeresi q.* 188. *num.* 12. vbi, quod, quidquid sit de iure, certè de consuetudine indistinctè etiam vbi non adest potentia Inquisiti non dantur, nec publicantur nomina testium nec denunciantium, & ita ait, in S. Rom. Inquisit. Tribunali supremo inuiolabiliter obseruari.

Neque obstat text. *in dicto cap. vltimo* §. *cessante*, Primò quia perpetuò censetur adesse nunc periculum grauis damni in testibus, & denunciatoribus, atque ita ad hunc text. respondet Lud. à Paramo *loco alleg.* vers. *Nec obstat text*.

Secundò, quia, quidquid sit de Iure, contrarium seruatur de consuetudine indistinctè, vt dicebat Farin. *loco suprà citato*.

Tertiò, quia, per dispositionem Constitutionis Pij IV. Incip. *cum sicut.* quæ impressa habetur post direct. inter literas pro S. Officio, videtur derogatum dispositioni *dict. cap. fi.* vti resp. Pegna *dicta comm.* 124. vers. *Tametsi verò*.

§. VIII.

An Ius procedendi contra defunctos aliquo tempore præscribatur.

IN hac quæstione multi multa dixerunt, 15.
alij enim voluerunt ius hoc procedendi ad damnandam memoriam defuncti præscribi quinquennio, alij nullo vnquam tempore vt Sous. *in Aphorism. Inquisit. libro* 2. *cap.* 50. *numer.* 1. & P. Diana *tractat.* 7. *part.* 4. *resol. moral. resol.* 28. vers. *Vnum mihi contra-* 16.
rium. Alij autem media via incedentes voluerunt hoc ius præscribi spatio quadraginta annorum, & hanc opinionem vti æquiorem, & veriorem tenet Ferd. de Castro Palao *in suo opere morali* 1. *p. tract.* 4. *disput.* 8. *puncto* 16. § 4. *num.* 18. qui, & alios allegat, & conclusionem firmat ex eo, quod ius confiscandi bona hæretici durat tantummodo per quadraginta annos, ergo etiam ius procedendi contra defunctum durare debet tantummodò per 40. annos, cum nulla differentia possit assignari inter vnum casum, & alium, vt reprobando Felin. & Baiard. ad Clarum prosequitur Castro Palao, *vbi suprà*, vers. *Neque audiendi sunt DD.*

Sed verè (quamuis hæc opinio quo ad ius 17.
præscribendi bona mihi magnopere arrideat) attamen quo ad ius procedendi ad memoriam damnandam defuncti arbitror nullo modo posse subsistere, vt latiùs probaui *in* 3. *p. tit.* 9. §. *de præscriptione*.

Finis Secundæ Partis.

CÆSARIS

CÆSARIS CARENÆ
I.C.S. THEOLOGIÆ DOCTORIS, &c.

TRACTATVS
DE OFFICIO SANCTISSIMÆ INQVISITIONIS, ET MODO PROCEDENDI IN CAVSIS FIDEI.

PARS TERTIA,

In qua tota Theorica, & Practica Criminalis breuissimè absoluitur, Maximè in ordine ad hoc Sacrosanctum Tribunal.

TITVLVS I.

De tribus modis procedendi in Iudicio, & probatione corporis delicti.

SVMMARIVM.

1 *Tribus modis in crimine hæresis proceditur, sicuti & in aliis delictis.*
2 *Inquisitores in hoc crimine procedunt simpliciter de plano, sine strepitu, & figura Iudicij.*
3 *Clausula* simpliciter, *&c. quid importet.*
4 *Modus procedendi per accusationem in S. Officio ferè abiit in desuetudinem.*
5 *Inhabilis in causis fidei admittitur ad accusandum.*
6 *Valet argumentum de teste ad accusatorem.*
7 *Pœna talionis recessit ab aula.*
8 *Accusatione superueniente cessat Inquisitio præcedens.*
9 *Accusator calumniosus punitur eo modo quo falsus testis.*
10 *Accusator & denunciator habentur in hoc foro loco testis.*
11 *Loco accusatoris in S.Officio successit fiscus.*
12 *In multis Prouinciis munus accusatoris subeunt fiscales, & quid seruetur in Dominio Mediolani.*
13 *Inquisitio duplex est, generalis, & specialis.*
14 *Ad Inquisitionem specialem in delictis relinquentibus vestigia post se requiritur, quod constet de corpore delicti.*
15 *Requiruntur etiam indicia sufficientia.*
16 *Requiritur etiam, quod inquisitio sit clara,*

Ee conti

contineatque omnes circumstantias, quidque seruandum sit in S. Officio.
17 *Ex leuibus suspicionibus potest in S. Officio contra Reos procedi, & quomodo DD. contrarium sentientes sint intelligendi.*
18 *Suspicio probabilis, quæ sit.*
19 *Modus procedendi per denunciationem est in S. Officio frequentissimus.*
20 *Denunciator, quo ad reum habetur loco testis.*
21 *Denunciatio quomodo facienda.*
22 *Reiicitur Paramus* de origine S. Inquisit. lib. 3. q. 6. num. 91. *vbi voluit posse recipi denunciationem in scriptis sine subscriptione, modò testes in ea nominentur, contrarium enim seruat Supremum Vrbis Tribunal.*
23 *De corpore delicti plenè constare debet.*
24 *In delictis occultis sufficit probatio corporis per coniecturas.*
25 *In homicidio cum cadauer non reperitur sufficit probatio corporis delicti per famam.*
26 *Decisio Excellentiss. Senatus Mediolani.*
27 *Indubitatum est sufficienter probari corpus delicti per famam cum adsunt alia adminicula, & seq. numeris.*
28 *Decisiones Senatus plures, n. 29. & 31.*
32 *Quid seruet Senatus noster Mediolani, cum de corpore delicti non constat per coniecturas, sed per solas suspiciones, vbi plures decisiones illius Excellentissimi Ordinis.*
33 *Sub pratura Illustriss. D. Don. Consalui de Salamanca tempore quo Auctor erat L. T. Aduocati Fiscalis Ciuitatis Cremonæ in Curia fuit tractatum de probatione corporis delicti in crimine veneni.*
34 *Corpus delicti probatur in veneno ex attestationibus Medicorum.*
35 *Etiam si deponerent Medici de crudelitate dummodò deponant in indiuiduo de veneno propinato.*
36 *Spuma, Vomitus, Liquor, & c. sunt signa veneni æquiuoca.*
37 *Quamuis probatio corporis delicti in hoc crimine sit difficillima, attamen non facilè Rei in hoc crimine ex deficientia huius probationis sunt absoluendi, sed consulendus est Princeps, & eius Senatus.*
38 *Decisio Senatus Mediolani, & Curia Cremonæ.*
39 *In crimine furti quomodo probatur corpus delicti.*
40 *De probatione corporis delicti in stupro, adulterio, & falsi crimine remissiuè.*
41 *In crimine hæresis non sequitur probatio corporis delicti.*
42 *Prout, nec in crimne sollicicitationis & aliis ad S. Officium spectantibus cum non relinquunt vestigia post se.*
43 *Secus cum delicta relinquunt vestigia post se, vt in fractione Crucifixi, necatione infantium, & c.*
44 *Confessio delicti non supplet defectum probationis corporis delicti.*

SIcuti in aliis criminibus, ita & in hoc hæresis delicto tribus modis procedi comm. dixerunt scribentes per accusationem, Inquisitionem, & denunciationem Pegn. *comm. 11. in tertiam partem*, Farin. *de hæresi, q. 185. n. 21. & seq.* Sousa *In Aphorism. Inqu. lib. 2. cap. 1. num. 1.* & Ferd. de Castro Palao *in opere Morali 1. p. tract. 4. disp. 8. punct. 2. num. 1. & seq.* qui alios antiquos allegat. 1.

Quocumque tamen ex istis modis procedant Inquisitores semper procedunt summariè, simpliciter de plano, & sine strepitu, & figura Iudicij, vt ad litteram dixit text. *in cap. statuta in principio, de hæreticis in 6.* & const. Alexandri IV. incipiens, *cupientes*, & Vrbani IV. incipiens, *licet ex omnibus*, inter literas pro Sancto Officio post directorium Inquisitorum, text autem *in Clement. 2. de verborum significatione* explicat clausulam illam, *Summariè*, &c. vt per eam intelligitur remissa solemnitas libelli, litis contestationis feriarum, ac amputatæ dilationis, appellationes frustratoriæ, & superflua testium multitudo, & latiùs de viribus huius clausulæ videndi sunt, quantum ad propositum nostrum attinet, Farin. *de hæresi, q. 185. n. 14. & seq.* Sousa *in Aphorism. d. c. 1. n. 2. & seq.* & Ferd. de Castro Palao, *vbi sup. punct. 1. per totum*, & generaliter Barbos. Modern. qui alios latissimè cumulauit inter eius tractatus varios de clausulis, in peculiari clausula *Summaria*, &c. 2. 3.

§. I.

De accusatione.

QVamuis modus hic per accusationem procedendi in hoc crimine in Sancto Officio iam ferè in desertitudinem abierit, Pegna *dict. comm. 13.* vers. *in hoc Sacro Tribunali*, Castro Palao *dicto puncto 2. numer. 1.* qui alios allegant, olimque etiam, raro admodum modus hic esset vsurpandus, vt animaduertit Eymeric, *in 3. p. num. 67.* vers. *Et attendat Inquisitor.* 4.

Attamen non inutile erit aliqua annotare in hac materia, quæ ad alia etiam deseruire poterunt. Primò igitur notandum quod sicuti inhabiles in causis fidei possunt testimonium ferre, vt videbimus *infrà*, ita etiam poterunt accusare, ita Farin. *n. 23. & seq.* Castro Palao. *n. 6. & seq.* Sousa *in Aphor. lib. 2. c. 2. n. 6.* Ratio est, quia valet argumentum de teste ad accusatorē, *c. super prudentia 12. q. 2. l. qui cum maior §. 1. ff. de* 5. 6.

de bonis libertorum, solùm disputant DD. de inimico capitali de quo dixi, *de testibus,quo ad personas* §.vers.*Verum hac ratio.*

Secundò notandum, quod quamuis olim in antiquis formulis harum accusationum, soleret accusator se subscribere ad pœnam talionis, vt videre est ex Eymerico *vbi suprà*, at-
7. tamen nunc nec dicta pœna est in vsu & si accusator se sub pœna subscriberet adhuc ad eam non teneretur, vt bene probauit Doctiss. Pegn. 3. *p. direct. comm.* 14. Farin. *vbi suprà, n.* 33. Castro Palao, *n.* 2. *&* 3. & Sousa *d. c.* 2. *num.* 4. ac Lud. à Paramo *de orig. S. Inq. l.* 3. *q.* 4. *in Rubr. de forma & ordinatione, &c. n.* 16. *& seq.*

Tertiò notandum, quod si pendente Inquisitione in hoc crimine superueniat accusator,
8. in accusatione procedendum est cessante Inquisitione, Farin. *n.* 31. Præses Abauo *in* §. *Inquisitio, n.* 38 vbi hoc limitat, nisi Iudex de collusione dubitet, quo in casu arbitror posse procedere opinionem Sousæ, quod superueniente accusatore non cesset inquisitio, *lib.* 2. *c.* 2. *n.* 11.

9. Notandum quartò, accusatorem calumniosum in hoc puniendum esse eo modo, quo solent puniri falsi testes, Pegn. Farin. Sousa, & Castro Palao, *locis suprà indicatis*, plura contra hosce calumiatores vide apud Præsidem Abauo *quæst* 1. *ferè per tot. de reatibus, & in sua praxi* verbo *accusatio, num.* 28.

10. Notandum quintò, quod in hoc foro accusator, prout, & denunciator habetur loco testis, nisi sit inimicus, Royas *sing.* 7. Farin. *vbi suprà, num.* 32. & Sousa, *num.* 8. qui alios allegant.

Notandum sextò, quod quia in Supremo Vrbis Tribunali hic modus procedendi recessit ab aulâ, Farin. *num.* 40. *in fin.* loco accusa-
11. toris successit fiscus, qui in Inquisitionibus Hispaniæ proponit contra reos accusationem & eam prosequitur, Pegn. *dicta comm.* 14. vbi formulam huius accusationis describit Farin. *n.* 42. Castro Palao, *punct.* 2. *n.* 1. Lud. à Paramo *de orig. S. Inquisitionis, lib.* 3. *quæst.* 9. vbi libellum accusatorium proponit, & singulas eius clausulas declarat, Sousa *n.* 10.

12. Sic in multis etiam prouinciis fiscales munus accusatoris subeunt, vt in Ducatu Sabaudiæ, Præses Abauo *de reatibus, quæst.* 2. *num.* 1. *& seq. q. q.* 5. *num.* 1. *& in praxi* §. *Inquisitio, n.* 4. *& seq.* vbi etiam de praxi simili Regni Galliæ. Certè in nostro fœlicissimo Statu Mediolani Fiscales non possunt accusare licet facta, & porrecta accusatione teneantur accusatori assistere, vt notat Clarus *in* § *si q.* 10. vers. *scias igitur*, sed vide *in tit de Officio Aduocati fiscalis.*

***

§ II.

De Inquisitione.

Frequentior est hic modus procedendi in S. Officio per Inquisitionem, & obseruauit, Pegna *dicto comm. suprà alleg.*

Et ideò, & in hoc modo procedendi infrascripta sunt notanda.

Et primò quidem, quod Inquisitio est du- 13.
plex, vna generalis, altera specialis, Clarus, *in praxi*, §. *fin. q.* 5. vers. *Poterit, & q.* 20. *& q.* 50, vers. *Item quia*, Gilhaus. *in arbore iudiciali criminali, cap.* 3. 1. *p. num.* 3. Præses Abauo *in* §. *Inquisitio, num.* 9. & in foro nostro S. Officij Pegna, *comm.* 16. Farin. *q.* 181. *num.* 43. Sousa *lib.* 2. *cap.* 3. & Castro Palao, *vbi suprà, punct.* 4. *num.* 1. Generalis fit cum delinquens quæritur, Clar. & Gilhaus. *vbi suprà*, & Castro Palao, *vbi suprà*, vbi quod hæc fit ab Inquisitoribus cum singulis annis edicta proponunt obligantia fideles ad denunciationem: specialis fit non ad inuestigandum delinquentem, sed ad delinquentem puniendum, Clar. cum omnibus aliis *suprà* allegatis, formulas autem vtriusque Inquisitionis in S. Officio, vide apud Pegn. Farin. & alios *vbi suprà.*

Notandum secundò, quod Inquisitio specialis non potest in S. Officio fieri cum sumus in delictis relinquentibus vestigia post se, nisi constito prius de corpore delicti, *l.* 1. § *item illud, ad Syll.* Gilhaus. *vbi suprà, num.* 6. qui alios 14.
allegat. Farin. *de Inq q.* 1. *num.* 6. Secundum est, quod legitima indicia præcedant, aliàs erit vtique nulla, Boss. *de Inquisitione num.* 23. Gilhaus. 15.
n. 25. Sousa *in aphor. dicto cap.* 3. *n.* 6.

Tertium requisitum est in aliis criminibus, 16.
vt sit clara, & specifica continens omnes circumstantias, locum, tempus, annum, & mensem, ne auferatur Reo defensio, Farin. *d. q.* 1. *n.* 11. Gilhaus. *num.* 18. in foro tamen S. Officij omnes illæ circumstantiæ in Inquisitione subticendæ sunt, ex quibus posset reus venire in cognitionem testium Pegn. *comm.* 14. *in fin.* vnde Lud. à Paramo *dicta q.* 9. *num.* 93. & Castro Palao, *punct.* 2. *num.* 4. aiunt in Inquisitione, & libello accusatorio non esse apponendum locum loci, alij autem ad huius Inquisit. formationem præcedentem famam requirunt, sed perperam, nam sufficiunt indicia, Pegn. *comm.* 16. *in fin.* & Farin. *n.* 48.

Notandum tertiò, quod cum DD. quærunt 17
num possit procedi contra aliquem, vt Hæreticũ, ex suspicionibus leuibus, res hæc careret dubitatione, quia passim ex S. Officio puniuntur delinquentes, etiam suspecti leuiter de hæresi, vt patet in Hispania in confess. sollicit. & polyg. & in Italia in blasphemis non ex consuetudine, & aliis de quibus *in secunda parte huius operis*, vnde ego intelligo, DD. qui dicunt

ex leui suspicione non posse contra aliquem procedi in hoc crimine, de quibus Farin. *num.* 56 vt nomine suspicionis leuis velint loqui de suspicione improbabili, non autem de suspicione probabili, licet in genere suspicionis, leui, Simanch. *de Cath. Inst. tit. n.* 58. *num.* 27. Royas *de haeret. p.* 2. *n.* 21. Farin. *n.* 58. *& q.* 194. *n.* 56. qui alios allegat, aliàs namque DD. illi loquerentur, vnde causam praxim S. Officij,

18. suspicionem autem probabilem voco, quæ licet leuis sit, attamen ex aliquo facto, oritur vel ea dispositione legis, vel consuetudinis siue vniuersalis, siue particularis alicuius Inquisit. Castro Palao, *tract.* 4. *disp.* 7. *punct.* 1. *n.* 7. Suar. *de fide disp.* 24. *sect.* 2. *n.* 4.

§. III.

De denunciatione.

19. FRequentissimus est, hic procedēdi modus in Sancto Officio quia denuncianti non est ita periculosus, cum non subeat onus in se probandi delictum, qui denunciat, sed Iudici omne onus remittat, Pegn. *comm.* 15. vers. *His peractis*, Farin. *num.* 71. Ludouicus à Paramo *quaest* 8 *num.* 22. Castro Palao, *punct.* 3. *num.* 1. Sousa, *lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 9.

20. Habetur autem hic denunciator, quoad reum loco testis, vt dixi *suprà*, & in titulo *de testibus quo ad personas*, vnde si calumniator appareat, puniendus erit vti falsus testis puniri solet, Castro Palao *vbi suprà*, vbi, & ex Simancha, *tit.* 19. *num.* 17. *& tit.* 64. *n.* 55. *Cath. Instit.* notat denunciatorem hæretici loco testis ex generalissima consuetudine Sanctissimæ Inquisitionis.

21. Denunciatio autem hæc inscriptis, vel oretenus, & iurata notario scribente facienda est vt notat Eymericus, *num.* 68. Farin. *n.* 67. *& seq.* Castro Palao, *num.* 2. *&* 4. Quidquid voluerit in contrarium Ludouicus à Paramo *de origine*

22. *S. Inquisitionis, lib.* 3. *quaest.* 6. *num.* 91. *& seq.* vbi voluit posse recipi denũciationem in scriptis sine subscriptione, modò testes in ea nominentur, posséque testes nominatos, ibi examinari, nam nunquam vidi hoc ab vllis Inquisitoribus obseruari, quinimò Farin. *num.* 68. attestatur constitutum seruari in Supremo Vrbis totiúsque Christianæ Reipublicæ Sanctæ & Generalis Inquisitionis Tribunali, sed de hac re memini me dixisse, *in Addit. ad tit. de sortilegis, & in hac parte tit. de testibus quo ad examen, & in secunda parte, tit. de obligatione denunciandi*, vbi omnes alias quæstiones ad hanc materiam spectantes latius prosequutus sum.

***

§. IV.

De probatione corporis delicti.

DE corpore delicti constare debere antequam contra aliquem procedatur dixi *in* 1. *p. tit.* 12. §. 13. & quidem per probationes planas, & liquidas, *l.* 1. § *Item illud*, ibi, *liquere igitur debet ff. ad Silan.* Farin. *de Inquisit. q.* 2. *n.* 23.
6. Nisi essemus in delictis occultis, & difficilis probationis, in quibus corpus delicti sufficienter probatur per coniecturas, & indicia, Boss. *de delict. num.* 20. Farin. *num.* 12. Guazzin. *de defens. reorum defensione* 3. *c.* 1. *num.* 4. quod etiam habere locum in iis delictis, quæ non relinquunt vestigia post se, vt in percussione facta manu vacua dixit Boss. *vbi suprà, num.* 23. Clarus *in praxi, q.* 4. *vers. scias tamen*, & Farin. *n.* 13. qui cæteros referunt. 24.

In criminali homicidij, cum cadauer non reperitur puta alicuius testis, vel denunciatoris in S. Officio sufficienter videtur probari corpus delicti per famam, Farin. *cons.* 227. *n.* 4. *lib.* 3. Giurba *cons. decisiuo crim.* 43. *n.* 29. & de eo qui confessus est se hominem occidisse, & in mare proiecisse, quod forma sufficiat dixit Farin. *vbi suprà, dicta q.* 2. *n.* 9. 25.

Vnde cum Clarus §. *fin. q.* 64. *vers. debet autem Iudex*, miraretur, quod Senatus noster Mediolani 1555. iusserit torqueri quendam Hebræum grauatum quod Christianam puellam vitiasset, & mox ad occultandum delictum eam occidisset, licet de cadauere non constaret, Porrus *in addit ad Ambros. lib.* 1. *c.* 1. *n.* 1. ait, quod Clarus non debet mirari, quia poterit Senatus sic processisse ex informationibus sumptis ex fama. 26.

Si verò cum fama alia indicia cōcurrerent res esset indubitata, vt puta si occisus visus fuisset cum homicida, vt in casu illorum de Longiuis deciso à Senatu apud Clarum *dicta* 27.
q. 4. *vers. quomodo verò*, & similem decis. eiusdem ordinis de Dionysio Perego, vide apud Porrum *vbi suprà*, vers. *Rursus in ea causa*, hic enim cum imputatus fuisset de nece cuiusdam Montesini, ne vi salui conductus panderet, quoddam mandatum ab ipso Perego habentem, nec cadauer Montesini vnquam fuerit repertum, adesset tamen fama publica, & visus fuisset Peregus cum Montesino, fuit per Senatum damnatus ad triremes quinquennales, vt videre est ex eodem Porro *in fasciculo rerum crimin.* §. *Parricidium, fol. mihi* 740. ibi, *Ideoque iure merito.* 28.

Idem dicendum, si cum fama concurrerent minæ, sic enim iussit Senatus procedi contra quendam, qui minatus fuerat puero cuiusdam Pauperculæ vbi in suo depasceret bestias. his enim minis stãtibus vna cum fama, quod puer fuerat proiectus in flumen Abduæ ad vlteriora fuit 29.

fuit processum non obstanti, quod cadauer nunquam fuerat repertum, vt test. idem Portus de Ambros. *vbi suprà.*

30. Idem quoque dicendum si cum fama concurreret, quod in domo suspecti visæ, seu repertæ fuerint guttæ sanguinis, ita enim superioribus annis decidit idem Senatus Mediola-
31. ni in illo nobili viro criminali imputato in Ciuitate Mediolani de nece cuiusdam, cuius cadauer cum non reperiretur, & adesset fama publica de nece illius, & in domo dicti nobilis repertæ fuissent nonnullæ guttæ sanguinis super quadam scala, Senatus in hoc crimine occulto habuit pro sufficiēter probato corpus delicti, & fuit ille nobilis ad mortem damnatus, & tortus denūciata morte, cum anteà fuisset negatiuus, omnia fassus fuit, & cadauer ipso indicante fuit repertum.

Atque hæc procedunt cum corpus delicti in homicidio probatur per coniecturas, & indicia, sed quid esset dicendum cum probaretur tantùm per suspiciones.

32. Senatus noster Mediolani, qui nullos indebitè, & contra iuris ordinem grauat, nec tamen delicta quantum fieri potest impunita relinquit, solet cogere suspectos ad fideiubendum de se corrigendo toties quoties, sub graui pœna, Clar. *d. q.* 4. vers. *Quando verò*, ibi, *Ego quandoque*, & sic die 2. Octobris 1610. Senatus in hæc verba rescripsit Prætori Cremonæ, *Audita in Senatu relatione status causæ, quam nobis fecerat prædecessor vester 9. Iulij 1609. requirendo quomodo procedendum contra Andream Baleonum querelatum de homicidio Honorij Campi, qui à triennio citra non reperitur, vobis mandamus, vt dictum Baleonum pro nunc reum non constituatis, sed fid. aureorum 500. adstrictum retineatis.*

33. In crimine veneni cum agitur de probando corpore delicti in casu occurrenti de anno 1637. sub illustrissimo viro D. Don. Consaluo de Salamanca, dum ego essem L. T. Aduocati Fiscalis nostræ inclytæ Ciuitatis Cremonæ plura in curia considerabamus.

34. Et primò quidem, quod corpus delicti probatur ex attestatione Medicorum, Cat. *cons.* 99. *inter cons. crim. diu l.* 1. Alex. ad quem omnes recurrunt *cons.* 115. *l.* 3.

35. Secundò, quod depositiones Medicorum licèt sint de credulitate, tamen probant, si sint iuratæ, & deponant de veneno propinato non ingenito, & quidem expresè Farin. *quæst.* 2. *num.* 30. Farin. *cons.* 19. *vol.* 1. Rot. Auenion. semper in hac materia videnda *decis.* 20. *per totam*, Giouag. *cons.* 28. *n.* 22. *seq. lib.* 2.

Tertiò, animaduertebamus signa, quæ in corpore illius mulieris, quam præ manibus habebamus, dicebantur ea, videlicet spumam ex
36. ore, vomitum, liquorem totius corporis, esse æquiuoca, & communia, tam veneno propinato, quam ingenito. Præses Abauo *in praxi criminali* in verbo *Venenum, num.* 7. *& seq.* Zach. *in quæstionibus medico-legalibus* ad quem in hac materia semper recurrere debet prudens Iudex, *lib* 2. *tit.* 2. *quæst.* 7. vbi latissimè differit de signis propinati, & ingeniti veneni, deque eorum fallacia, & validitate, bene Decius Turaminus *inter decis. Viuij. lib.* 3. *decis.* 487. qui omnino videatur, quia cum sit Medicus ex suę artis principiis probat quod diximus.

Quartò considerabamus, quod quia probatio corporis delicti in hoc crimine difficilis erat, attamen non ita facilè absolu ndi sunt Rei ex defectu huius probationis, sed res tota cum Principe, & eius Senatu consulenda est vt Papiæ factum fuisse attestatur Clar. *q.* 4 *in fin.* vbi ait Curiam illius ciuitatis contra quendam nobilem imputatum se venenasse propriam vxorem seuerè admodum processisse, re tamen cum Senatu participata, licèt vix delicti indicia adessent, ac proinde Curia nostra in illo sibi occurrenti casu fuit in voto consulendum esse ex officio Senatum. Atque hæc latius in his criminibus explicaui, quia de facili ea possunt contingere in S. Officio, in terminis Bullæ, *Si de protegendis.* 37. 38.

In crimine furti, Faber. *lib.* 6. *Cod. defin.* 2. videtur voluisse constare debere de corpore delicti aliter, quàm per querelam partis, hoc tamen dictum intelligo ego in furto cum fractura, aliàs enim ex sola querela proceditur, & perficitur processus Clar *quæst.* 8. vers *scias*, vbi add. Farin *n.* 16. & de indiciis furti videtur Farin. *n.* 17. *seq* & Menoch. *cons.* 353. 39.

In crimine autem stupri falsi, & adulterij quomodo corpus delicti sit probandum videndi sunt Farin. *dicta q.* 2. Guazzin. *dicta defens.* 4. *c.* 6. *&* 9. qui alios allegant. 40.

In crimine tamen hæresis, quod in animo consistit nulla requiritur probatio corporis delicti, ita Farin. *vbi sup.* 25. & alij apud ipsum, & *num sequenti* addit idem dicendum esse de confessionibus Lamiarum quano apostasiam confitentur, non quando confiterentur neces infantium, vt dixi pluribus alleg. *in* 1. *p. tract.* 12. §. 13. 41.

Et sic in crimine hæresis, sicuti in aliis omnibus ad Sanctum Officium spectantibus, in quibus nulla post se manent vestigia, vt in sollicitatione in confessione, blasphemia, & similibus, Iudex habita denunciatione statim debet assumere debitas informationes, & contra reum procedere, Clar. *dicta quæst.* 4. vers. *scias tamen*, vbi additiones. 42.

Secus si delicta relinquunt vestigium post se, vt accidit in crimine fractionis Crucifixi, & vulnerationis Sacræ Imaginis, in hoc enim casu Inquisitores debent curare, quid in processu constet de corpore delicti, ante omnem actū iudicialē contra reum, Honded. *cons.* 88. *vol.* 2. 43.

44 Confessio enim delicti minimè supplet defectum probationis corporis delicti, Guazzin. *vbi suprà, cap.* 3. Farin. *num.* 7. & Præses Abauo, §. *venenum, num.* 15.

TITVLVS II.

De citatione, captura, & examinatione reorum.

SVMMARIVM.

1 *Quid sit citatio, eius Origo, num. 2. & requisita num. 4.*
3 *Citatio alia verbalis, alia realis.*
5 *Rei in hoc foro sunt citandi, num. 6. vbi quod citatio est de substantia iudicij.*
7 *Cum suspectus de hæresi non est contumax, sed de facili potest inueniri, non est causa in citatione exprimenda alias secus, n. 8.*
9 *Vnica citatio sufficit in hæretico præsente, & quid in contumace, n. 10. seq. vbi opiniones referuntur.*
14 *Citatio debet personaliter intimari, quid si hæreticus latitet, num. 15. & quando dicatur latitare, num. 16.*
17 *Relatio nuncij de citatione in actis est redigenda.*
18 *In criminibus à captura non est inchoandum sed debet constare de delicto, & delinquente ex legitimis indiciis, num. 19. nisi reus esset de fuga suspectus, n. 20. & quid in hoc casu seruandum n. 21.*
22 *Indicia, quæ ad capturam sufficiunt remittuntur arbitrio Iudicis, qui in Sancto Officio multum debet temperare arbitrium suum num. 23.*
24 *In crimine hæresis non est deueniendum ad torturam, nisi cum adsunt indicia ad torturam, nisi persona carceranda esset insignis, nam aliàs maiora adhuc requiruntur indicia, num. 25.*
26 *Pro vt minora indicia sufficerent si persona aliàs esset suspecta.*
27 *Decisio Supremæ Inquisitionis Hispaniæ.*
28 *Inquisitores an possint reum capere in alieno territorio.*
29 *Plura mandata executiua sunt executori contingenda cum plures sunt capiendi, non vnum pro omnibus.*
30 *Aliquando in actu capturæ fit perquisitio Domus.*
31 *A captura non datur appellatio.*
32 *Cum agitur de hæresi formali fit descriptio bonorum.*
33 *In actu capturæ executor debet ostendere mandatum executiuum capiendo.*
34 *Carceratio fit vt captus custodiatur.*
35 *Examen reorum est prudentiæ potiùs quam artis.*
36 *In arbitrio est Inquisitorum quoties reos examinant, & constituant.*
37 *Inquisitores in examine molesti esse non debet, sed humanissimè se gerere, n. 38. Exemplum Inquisitorum Hispaniæ, n. 39.*
40 *Reus non est interrumpendus cum incipit fateri, nec ei danda dilatio ad respondendum, num. 41. nec promittere impunitatem, num. 42.*
43 *Inquisitor potest dicere Reo, quid secum misericorditer agatur nisi esset relapsus, num. 44.*
45 *Si de facto Inquisitor relapso promitteret impunitatem an ea sit obseruanda.*
46 *Decisio Supremæ Inquisitionis Hispaniæ.*
47 *Decisio Senatus Sabaudiæ, in materia impunitatis.*
48 *Ex confessione emanata sub spe impunitionis an possit Reus damnari, & quid si esset Ratif. num. 49.*
50 *An Iudici liceat ad eruendam veritatem, vti simulationibus.*
51 *Abstinere debet Inquisitor ab interrogatoriis suggestiuis.*
52 *Interrogandi rei non sunt extra ea in quibus grauantur.*
53 *Modus Reos interrogandi remissiuè.*
54 *Examina testium debent scribi à Notario nam aliàs scripta à Iudice non probant.*
55 *Notarij ferè nunquam seruant secretum.*

QVia post assumptas ab Inquisitoribus informationes contra aliquem, is inauditus condemnari nequit, ideo hoc loco de citatione agendum est cum ea sit actus totius futuri iudicij præparatorius.

§. I.

Quid, & quotuplex sit citatio.

OMissa defensione Socini *in tract. de citat. art.* 1. cum ea vberior sit, quam definitioni conueniat, Ego cum Vuesemb. *in paratit. Pandectarum, lib. 2. tit. de in ius vocande, n.* 13. eam sic definio, *Citatio est actus iudicialis, seu iudicij præparatorius, quo is, quem coram iudice sisti opus est, eiusdem Iudicis mandato legitimè vocatur, iuris experiundi causa.* 1.

Huius citationis origo est ex iure Diuino, quo Gen. 2. Deus antequam Adam condemnarat eum citando vocauit, *Adam vbi es*, & ex iure ipso naturæ, cum sit defensionis species, *Clem. Pastoralis, de re iud.* Abb. *in cap. cum olim, de re indic.* Maranta *in praxi, p. 6. cap. de citat. num.* 3. 2.

Duplex autem quantum ad propositum nostrum attinet est citatio, alia verbalis, quæ fit, verbo, vel scriptis, & realis quæ fit per apprehensionem 3.

henſionem perſonæ, Vueſemb. *vbi ſuprà verſ. ſpecies citationum*, Inquiſitor Cantera, *in ſuis quæſt. Crim. Præludio 3. num. 2.* & alij *infrà* allegandi.

4. Vtraque autem citatio ad eius validitatem tria ſubſtantialia requirit, mandatum Iudicis de citando, citationem ipſa, ſeu mandatum Iudicis ſcriptum executori conſignatum, & relationem executoris, ſeu nuncij, Maranta *in praxi, loco citato, num. 51. & ſequ.* & latiùs citationis requiſita declarans collegium Colonienſe Iuridicum, *in ſelect. diſp. tit. 1. diſp. 4. n. 1. & ſeq.*

5. Ex his duo conſequitur, vnum eſt, quod hæretici, vel de hæreſi ſuſpecti in hoc Tribunali citandi ſunt, iudiciū. n. contra eos inſtituēdum ſine actu præparatorio ſubſiſtere nequit, Ludouicus à Paramo *de orig. S. Inquiſit. lib. 3. q. 4. in rubr. de forma, & ordine, num. 62. & ſeq.* Farin. *de hæreſi, q. 185. n. 154.* Souſa *Aphoriſm. Inq. lib. 2. c. 27. per totum*, Ferd. de Caſtro Palao, *in opere Morali, 1. p. tract. 4. diſp. 8. punct. 5. n. 1.* qui alios citant.

6. Alterum eſt Inquiſitores non poſſe hanc citationem omittere, ſub eo prætextu, quod vt *ſuprà tractatu præcedenti* diximus, habeant facultatem procedendi de ſummariè, de plano, ſine ſtrepitu, & figura iudicij, quia citatio eſt de iure naturę, & quæ à dicto iure proueniunt, non intelligitur ex vi dictæ clauſulæ ſublata ita in indiuiduo, Pegna *in 3. p. Directorÿ comm. 104. in fi.* Souſa *in Aphoriſm. lib. 2. c. 1. n. 5.* Farin. *vbi ſuprà n. 16.* & Barboſ. *de clauſ. inter eius tract. varios clauſul... n...*

§. II.

An in citatione verbali debeat inſeri cauſa.

IN hac re breuiter procedendo diſtinguendi ſunt duo caſus.

7. Primus caſus eſt, cum hæreticus, vel ſuſpectus de hæreſi citandus, non eſt contumax, aut facile capi poteſt, & tunc tantummodò generaliter eſt citandus, vt ſe coram Inquiſitoribus ſiſtat, Simanch. *de cath. inſtit. tit. 44. num. 12.* Pegna *in ſecundam partem Directorÿ, comm. 72. ſub litera G*, Lud. à Paramo *de origine S. Inquiſitionis loco ſuprà citato, num. 34.* & Ferd. de Caſtro Palao *dicto puncto 5. n. 2.* qui alios allegant.

8. Secundus caſus eſt cum hæreticus, vel ſuſpectus de hæreſi citandus eſt contumax, vel capi nequit, vel latitat, & ſui copiam non facit, & tunc in verbali hac citatione inſerenda eſt cauſa, apponendo in ea ſolitam clauſulam, *Reſponſurus de fide compareas*, aliàs non poſſet contra eum procedi iuxta formam *c. cum contumacia, de hæreticis in 6.* ita Pegn. *vbi ſuprà.* & *3. p. comm. 33.* verſ. *Fit tamen interdum*, & alij ſupra allegati, Sigiſm. Scaccia. *de iudic. lib. 1. c. 47. n. 9.* P. Diana *reſol. moral. tom. 4. tract. 8. reſol. 42.* verſ. *Notandum eſt hic*, & Farin. *dicta q. 185. n. 112. & ſeq.* Souſa *in Aphoriſm. lib. 2. cap. 27. num. 5.*

§. III.

An vna vel multiplex citatio requiritur.

QVæritur hoc loco an ad contumacis condemnationem vnica ſufficere poſſit citatio, vel multiplex requiratur, nam quo ad hæreticum præſentem, & non contumacem vtique vnica ſufficit citatio, Farin. *vbi ſuprà, n. 158.* & Souſa *dicto c. 27. n. 12.* 9.

Aliqui igitur voluerunt vnicam ſufficere citationem continentem tempus 30. dierum, quorum decem pro primo, decem pro ſecundo, & decem pro tertio, termino peremptorio aſſignentur. Ita Scaccia, *de iud. lib. 1. c. 43. n. 10.* qui alios allegat 10.

Alij voluerunt ad minus requiri duas citationes, ita Alph. à Caſtro *de iuſta hæreticorum punitione, lib. 2. cap. 1.* & Caret. *de hæreticis, num. 128.* 11.

Alij tandem in ea fuerunt ſententia, quod requirantur tres citationes, & monitiones, ita Simanch. *de Cath. Inſtit. tit. 14. num. 6. & Enchirid. iud. violatæ Religionis, tit. 45. de abſentibus, num. 3. ſeq.* Lud. à Paramo *de orig. S. Inquiſitionis dicta q. 4. num. 65.* Royas *ſing. 29. num. 2.* Farin. *num. 117.* verſ. *verius tamen eſt.* Souſa *dicto c. 27. n. 10.* Caſtro Palao *dicto puncto 5. n. 2.* & P. Diana *p. 4. tract. 8. reſol. 42. in fin.* & ita paſſim in Tribunalibus Hiſpaniæ obſeruari atteſtantur ſupradicti omnes Doctores. 12.

Ego hanc opinionem veriorem arbitror, nam tutior eſt in materia hac quæ grauiſſima eſt, & magis congruit cum text. *l. conſentaneum. C. quomodo, & quando Iudex. & l. contumacia, §. 1. ff. de re iudicat*, & hinc videmus, quod trina citatio facta domi æquiparatur citationi perſonali, ſecundum ſpecialem ritum Curiæ Archiepiſcopalis Neapolitanæ, de quo Ricc. *deciſ. 204. lib. 1.* ſecundum quem domi citatus habetur pro perſonaliter citato, ad effectum vt poſſit excommunicari. 13.

In hac tamen re praxis vniuſcuiuſque Inquiſitionis, & Tribunalis erit diligenter obſeruanda.

§. IV.

De executione citationis verbalis.

CItatio verbalis vbi citandus, nec abſens ſit, nec latitet ſine vlla difficultate perſonaliter citando intimari debet, ita Farin. *in dicta quæſt. 185. num. 116.* poſt Simanch. *de*

Cath. Inst. tit. 14. *de contumacibus*, n. 5. & 6. & *in Enchiridio, tit.* 145. *n.* 7. *& sequ.* bene Sousa *in Aphorism. dicto c.* 27. *n.* 9.

15. Cum autem absens est, vel latitat, tunc citandus est, vel domi suæ solitæ habitationis, c. causam quæ, de dolo, & contumacia, ibi ad domum, vbi Modern. Barbosa, *num.* 3. *& sequ.* & hoc vbi consuetudo Tribunalis aliter non repugnet.

Vel per edictum ad valuas Cathedralis Ecclesiæ, quod in Tribunalibus S. Inquisitionis videtur frequentius, Scaccia, *de iud. lib.* 1. *cap.* 98. *n.* 32. Simanch *locis alleg.* Farin. *vbi suprà, n.* 116. Modern. Barbosa *in c. fi. n.* 3. *& seq. de dolo, & contumacia*, vbi omnes, DD. de hac citatione tractantes refert.

16. Latitare autem Reus dicitur, vbi in domo vbi vxor, & filij habitant non inuenitur, Barbos. *in dicto n.* 4.

17. Executa citatione nuncius in actis Cancellarij S. Officij cum iuramento referre debet, se talem citasse eo modo, quo Inquisitoris mandatum fuit executus, & in hoc plenè ei creditur iuxta ea quæ dixi, de teste Birruario quibus addo nunc, Modernum Barbos. *in c. cum dilecti, n.* 4 *de dolo, & contumacia*, & Bobadill. *lib.* 1. *c.* 13. *num.* 44. vbi bene notat non credi nuncio asserenti, citatum sibi dixisse se nolle comparere.

§. V.

An indicia debeant capturam præcedere.

18. IN criminalibus nunquam à captura inchoandum esse peruulgatum est in iure nostro axioma, quod in omnium ore vagatur *l. nullus in carcerem*, *& l. si C. de reis exhibendis*, & ibi Bart. Bald. Salic. & alij.

19. Constare igitur priùs debet de delicto, & ex secretis indiciis desumptis etiam de delinquente, antequam ad ipsius capturam deueniatur, Clar. §. *fi q.* 28. Royas *de haret. p.* 2. *assert.* 1. *n.* 2. *seq.* Pegn. *in* 3. *p. comm.* 17. vers. *Ergo in hoc articulo*, Farin. *de carceribus, & carceratis, q.* 27. *n.* 111. *seq.* Sousa *in Aphorism. Inquisitorum, lib.* 2. *c.* 26. *n.* 5 Paulus Garzias, *in sua praxi S. Officij*, *fol. mihi*, 5. Præses Abauo *in praxi*, §. *captura*, *n.* 1. *& seq.*

20. Si tamen reus sit de fuga suspectus, constito Inquisitori saltem summariè de hac suspicione fugæ (Præses Abauo *vbi suprà n.* 6. vers. *Si tamen de fuga*, vbi ponit pulchrum Arrestum sui Senatus Sabaudiæ) vtique poterit In-
21. quisitor mandare, quod reus capiatur, ex sola informatione extraiudiciali nondum in scriptis redacta, dummodò moraliter sit cautus, quod post capturam venient testes ad se examinandum, Clar. *d. quæst.* 28. vers. *Scias autem*, Farin. *dicta quæst.* 27. *num.* 130. Sousa, *cap.* 26. *n.* 6. & idem Præses Abauo *in tract. reatuum, quæst.* 5. *num.* 2. *& sequ.* vbi allegat vulgatum dictum Poëtæ, nocuit differre paratis, in hac autem re plurimum potest arbitrium prudentis Inquisitoris, cui hoc munus incumbit æqua lance decernere, quid magis minusve conducat, Præses Abauo *dicta quæst.* 3. vers. *Verùm id Iudicis.*

§. VI.

Qualia indicia requirantur ad capturam in crimine hæresis.

INdicia ad capturam sufficientia quæ sint, videtur in prudentis Iudicis arbitrio positum, *l.* 1. *ff. de custodia reorum* Præses Abauo *in Praxi*, §. *captura*, *num.* 7. Farin. *quæst.* 27. *num.* 126. *& sequ.* Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 2. *cap.* 26. *num.* 7. 22.

In hoc tamen crimine hæresis, prout, & in aliis ad hoc Tribunal spectantibus, debent Inquisitores in decernenda contra aliquem captura multum temperare arbitrium suum, & magno cum consilio ad eam procedere, Pegna *comm.* 17. vers. *Hæc res*, vbi ait, ex instructione quadam Madriliana anni 1561. cap. 3. cuius verba ibi refert, quod si Inquisitores cum consilio peritorum, & consultorum procederent ad huiusmodi capturas, vtique cautius agerent, quamuis autem huiusmodi indicia sint vt dixi arbitraria, tamen vt Iudex sciat quomodo ex Iure regulare debeat arbitrium suum. 23.

Dicendum est non esse deueniendum in hoc crimine ad capturam nisi adsint indicia sufficientia ad torturam, & sic saltem semiplena probatio, ita obseruari in Inquisit. Hispaniæ attestatur Cantera, *c.* 1. *de probatione per testes, rubr. de indic. ad torturam, num.* 60. vers. *Verùm tamen tene menti*, idque id ex specialibus instructionibus Supremæ Inquisitionis illius Regni, & in Inquisitionibus Italiæ, vt attestatur Genuens. *in praxi Archiepiscopali Neapol. cap.* 68. *num.* 1. vers. *cum carceratio* 2. *impressionis, & cap.* 84. *num.* 1. *primæ impressionis* cum quibus transit P. Diana *dicto tract.* 8. *resol.* 11. 24.

Si tamen persona carceranda aliàs esset optimæ famæ, & insignis nobilitatis consulunt DD. quod maiora indicia requirantur, Royas *de hæret. p.* 2. *assert.* 1. *num.* 22. Sousa, *numer.* 11. Farin. *dicta quæst.* 181. *num.* 7. qui alios allegant, adduntque ex Pegna *comm.* 108. vers. *Primum ergo*, quod non est deueniendum ad capturam alicuius officialis, vel personæ insignis, nisi consulto Supremo Tribunali, prout, nec solere Inquisitores particulares in Hispania carceri mancipare in materia sollicitationis 25.

citationis aliquam Sacerdotem, sine consilio Supremi Senatus illius Regni, attestatur Castro Palao *tract.4 disp.11.puncto 11.n.1.*

16. Si tamen persona esset aliàs suspecta, vt quia esset de genere Maurorum, & esset denunciata apud Inquisitores, de aliquibus cæremoniis illius gentis, fortasse etiam ex dicto vnius testis aliquam exceptionem patientis posset carcerari, quia ex præsumptione oriente ex illius origine, iuncta depositione illius testis coalesceret semiplena probatio, & ita
17. in Supremo consilio Inquisitionis Hispaniæ ex dicto vnius Mulieris minoris annis 18. capti fuerunt duo homines pro hæresi ex eo quod duo illi erant de genere Maurorum, & cæremoniæ de quibus illa mulier testabatur erant Mahometanę, & sic contra eos erat præsumptio, quod essent de illo genere, nam ex malis parentibus præsumitur contra filios, cap.*quia verisimile, de præsumpt.* vt attestatur Cantera *cap.2.de prob per testes rubr. de indic. ad torturam, num.*27. verſ. *Vnum tamen vidi practicari.*

§. VII.

An Inquisitores possint capere reum in alieno territorio.

28. Breuiter hanc quæstionem resoluit Simanch.*de Cath.Inst.tit.2.num.14.sequ.* & Scaccia *de iud.lib.1.cap.13.num.4. & sequ.* & post hos Diana *resolut. moralium,tom.4.tract.8.resolut.7.* qui dixerunt Inquisitores sine vllis literis Requisitoriis Dominorum temporalium posse exequi mandata sua in eorum territorio, & quod idem possunt sine requisitione aliorum Inquisitorum, & Episcoporum, quia omnes subsunt eidem Pontifici, in praxi tamen Inquisitores Inquisitoribus, & Episcopis literas requisitorias mittere solent.

§. VIII.

De animaduertendis circa capturam in hoc foro.

Nonnulla eaque non leuis momenti circa capturam, & carcerationem Reorum in S.Officio animaduertenda sunt.

29. Et primo quidem si ex eodem processu resultent plures Rei, & contra omnes sit captura decernenda, non est consignandum executori vnum mandatum executiuum contra omnes, sed contra singulos singulare mandatum relaxandum est, ita Paulus Garzia *in praxi* his verbis fol.5 *Si huuiere muchos complices contra cada vno se ha de hazer vn mandamiento, y no todos juntos porque si el alguazil huuisse de monstar per algun caso el mandamiento, no se sepan los de mas,* Pegna *comm.108.tertia partis* verſ. *Iam vbi captura,* Sousa *dicto c.26.n.17.*

Animaduertendum secundò, iuxta ea quæ diximus in additionibus ad primam partem in titulo de sortilegis, solet in actu capturæ fieri perquisitio domus capti, quæ facienda est, vt ibi monuimus, interim tamen notat Paulus Garzias, *vbi suprà fol.8.* quod in processu notanda sunt omnia, quæ in actu capturæ erant apud captum. 30.

Tertiò notandum, quod quantumcumque captus à captura appellet, detinetur, Guido Pap.*decis.*235. Præses Abauo *in praxi,§.captura, n.*31. & hoc maximè procedit in hoc Tribunali, in quo cum maxima maturitate conceduntur capturæ vt *suprà* vidimus. 31.

Quartò notandum, quod cum captura cōceditur ob hæresim formalem, tunc ex ordine S.Officij fit descriptio bonorum Rei, & sequestratio penes idoneam personam, quæ ea custodiat, Royas *de hæret.p.2. num.*46. Paulus Garzias *in praxi,fol.*6.ibi, *No se manda prender con secestro, saluo quando es por heregia formal,* Diana *vbi suprà resolut.*86. vbi plures Hispanas instructiones in hac materia omnino videndas refert. 32.

Quintò, executor in actu capturæ debet Reo ostendere mādatum executiuum Inquisitorum, aliàs enim non teneretur credere ei, quod habet mandatum, text. est *in l.prohibitum,* vbi Bart & alij *Cod de iure fisci,* Farin. *de testibus q.56.n.374.& seq. & de carcer. & carceratis,q.32.n.31.* Clar.*in praxi §.fi q.28.* verſ. *Dictum est,* vbi addentes, aliàs enim impunè ei posset resisti. 33.

Post capturam sequitur carceratio, ad eum enim finem fit, vt captus custodiatur *l.aut damnum § solent ff.de pœnis.* circa carcerationem autem notanda sunt ea, quæ diximus *in additionibus ad titulum de sortilegis*, vltra ea quæ notat Pegna *dicto comm.* 108. & Sousa *lib.2.c.26.* 34.

§. IX.

De examine reorum.

In examine quoque reorum multa notanda sunt, quæ valdè vtilia erunt in facti contingentia, quamuis alia permulta notabimus in peculiari praxi Sancti Officij, vbi exempla huius examinis subiiciemus.

Primò igitur notandum, examen in S.Officio potius esse prudentiæ, quàm artis, vt monet nos Pegna *in 3.parte direct. comm.21.n.85. in principio.* 35.

Secundò notandum, in arbitrio positum esse Inquisitorum quoties reos examinet, & constituat, nam certe vnica tantummodo audientia contenti esse non debent, Simancha *de* 36.

de Cath. Institut. tit. 43. *de ordine procedendi, n.* 14. *& seq. & in enchirid iud. violatæ Religionis, tit.* 28. *rubr. de monitionibus, per totam, & rubr. de Interrogationibus tit.* 27. Pegna *in praxi Inquisitorum lib.* 2. *cap.* 9. *& comm.* 18. *tertiæ partis, litera D,* Paulus Garzias *in praxi S. Officij, fol.* 8. *à tergo.*

37. Tertiò notandum, quod Inquisitores non debent esse nimis reis molesti in interrogationibus, ea percunctantes, quæ parum ad rem faciunt, sed omnes eorum interrogationes ad causam vel substantiam delicti pertinere debent, Pegn. *comm.* 18. *tertiæ partis,* vers. *Hoc autem præ ceteris.*

38. Quartò notandum, quod in examinandis Reis Inquisitores humanissimè se gerere debent, non autem nimis rigorosè, & acerbè, memores se homines esse, qui & in similia, & peiora cecidissent, nisi Omnipotẽtis Dei gratia adiuti fuissent, vt de se ipso dicebat D. Franciscus, ita Pegna *vbi supra,* vers. *Dum hæc omnia geruntur,* P. Zanardus *in Direct. Theol. part.* 3. vers. *Secundò intra primos dies,* P. Diana *resol. moral. tom.* 4. *tract.* 8. *resol.* 88. vbi aiunt, posse Inquisitores dum reos examinant concedere eis humile sedile, ad hoc vt magis quietum animum habeant.

39. Et vt Inquisitores Italiæ videant, quam benignè Inquisitores Hispaniæ reos examinent, subiicio verba ipsorum, quibus eos monent, ex Paulo Garzia, *vbi suprà* fol. 10. à tergo *Fue lo dicho que en este Santo Officio no se acostumbra prender persona alguna, sin bastante informacion &c. Por tanto, que por reuerencia de Dios, Nuestro Señor y de su Gloriosa, y bendita Madre nuestra Señora la Virgen Maria se le amonesta y encarga, recorra su memoria, y diga y confiesse enteramente la verdad de lo que se sentiere culpado, ò supiere de otras personas, que lo sean, Sin encubrir de si ni dellas cosa alguna ni leuantar à si, ni à otro falso testimonio porque haziendolo assi descargara su consciencia como Catolico Christiano, y saluara su anima y su causa sara despachada, con tota la breuedad y misericordia, que huuiere lugar &c.*

40. Quintò notandum, quod si reus veritatem fateri cœperit nullo modo est interrumpendus, nisi ad aliena à causa vagetur, Pegn. *dicto comm.* 18. vers. *Quod si delinquens.*

41. Sextò, si reus petat dilationem ad respondendum, tunc quidquid voluerit Alex. *l. prima in principio n.* 6. *ff. de edendo,* cum aliis *ibidem* vtique Inquisitor non debet ei eam concedere, reus enim ex quo super facto proprio interrogatur, statim debet respondere, Bald. *l. cum falsam, num.* 2. *ff. de acq. hered.* Clarus *in praxi* §. *fin quæst.* 45. *num.* 7. Gilhausen *in arbore iudiciali criminali, cap.* 5. *ramusculo* 2. *num.* 9. *& sequen.* qui de communi iudiciorum praxi attestantur.

Septimò, nullo modo debet reis si fateantur promittere impunitatem sed tantummodo Inquisitor poterit dicere reo, quod secum vtetur misericordia, ita Pegna *in tertiam partem comm.* 23. *num.* 106. vers. *Verùm tamen in hoc Tribunali,* Paulus Garzias *in suo ordine processus in Sancto Officio, fol.* 11. ibi, *y su causa sara despachada con toda Misericordia, que huuiere lugar,* Scacc. *de iudiciis lib.* 1. *c.* 87. *n.* 25. 42. 43.

Vbi tamen hæreticus esset relapsus non debet Inquisitor dicere reo, quod secum misericorditer aget, ita DD. *suprà* allegati, & præcipuè Garzia, vbi sic ait, *y base de aduertir, que si es relapso no se le ha deçir, que se harà con el de Misericordia pues no se le puede conceder solo se le ha de deçir, que diga verdad, y descargue su conciencia, y se prouecra iusticia.* 44.

Sed quid si de facto Inquisitor promisit relapso Misericordiam, an ei promissa impunitas sit obseruanda? Contrariæ sunt inter se sententiæ vt videre est apud Pegnam *dicto comm.* 23. vers. *quantum ad secundum,* & Farin. *de reo confesso, & conuicto, quæst.* 81. *cap.* 8. *per totum,* ac Ludouicum Gilhaus. *in arbore iudiciali criminali cap.* 6. *parte* 2. *de confess. num.* 38. & 39. 45.

Bene verum est, quod Inquisitor Cantera, *quæst. Crim. c.* 1. *de vera confessione, n.* 9. vers. *Secundò intelligo,* ibi, *sed rectè in hoc Crimine,* Attestatur per supremum consilium Inquisitionis Hispaniæ fuisse decisum non esse relaxandum, quendam relapsum ex eo quod Inquisitor promiserat ei misericordiam. 46.

Et cum hac decisione huiusce Supremi Tribunalis, videntur consonare decisiones Senatus Sabaudiæ, apud Præsidem Abauo *in sua praxi, & theorica criminali in* §. *confessio, num.* 32. *& seq.* Vbi ait, ex tali confessione non posse reum damnari, cum insufficiens omnino sit, nisi reus aliis probationibus vrgeatur, vel testibus fide dignis sit conuictus, additque quid nisi prædicta concurrant, & reus dictam confessionem reuocauerit, erit locus torturæ, in qua si adhuc in negatiua perseuerauerit erit absoluendus, & ita *in fi. num.* 35. sæpiùs in dicto Sabaudiæ Senatu fuisse iudicatum attestatur. 47.

Si tamen dicta confessio sit sub spe impunitatis promissæ emanata, & post ratificetur, vtique ex ea poterit relapsus pœna ordinaria puniri, dummodò ratificatio sit expressa, & cum specificatione quod promissionis impunitatis nulla habetur ratio, Pegn. *vbi suprà,* vers. *Postremò,* Menoch. *de arbitr. casu* 367. *num.* 6. Sousa *in Aphorism. Inquis. lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 45. videatur de hac re eruditiss. Bobadill. *in sua Politica, tom.* 2. *lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 10. *& pluribus seq.* vbi latissimè materiam hanc more suo pertractat. 49.

An autem, & quando liceat Iudici ad eruẽdam 50.

dam veritatem, vti simulationibus, videndus est Azeued. *in l.1.num.14. titul.2.noua recompil.lib.1.* Barbos. *in cap. afferte mihi gladium, num.3.& seq. de præsumpt.* vbi adducit exempla Caroli Magni, & Alphonsi Regis Aragoniæ bene etiam Matienz. Iun. *in eod. cap afferte*, vbi doctissimè.

51. Octauò notandum, quod debet Inquisitor abstinere ab interrogatoriis suggestiuis, de quibus habemus text. *in l.prima, §.In causa*, vbi bene Godofred. *in notis ff de quæst.*

Qui quæstionem habiturus est, (ait I.C.) *non debet specialiter interrogare, an Lucius Titius homicidium fecerit, sed generaliter quis id fecerit, alterum enim magis suggerentis, quàm requirentis videtur*, & ad hoc maxime inuigilare debent Inquisitores, quia confessio rei ex vi similis suggestionis extorta non sufficit ad eum condemnandum, Farin. *de reo confesso, & conuicto, quæst.83. & 84. & sequent.* Sousa *in Aphorismis, lib.2. cap.20.num.60.* alia in hac materia suggestiuæ interrogationis ex Pegna, Ambros. Cartar. Farin. & aliis dicam *in speciali praxi Sancti Officij in annotationibus ad examen rei.*

52. Nonò notandum, quod Inquisitores dum reos interrogant non debent eos interrogare extra id, de quo sunt Inquisiti, vel delati, nisi rei dum respondent dederint occasionem ad alia interrogatoria deueniendi, Pegn. *dicto comm.18.* vers. *& sic prudens Inquisitor*, & Paulus Garzia, *en la orden de processar*, fol.12. à tergo ibi, *sin interrogarles cosa, de que no esten testificados ò indiciados ò que ellos per sus confessiones noyan dado causa à ello.*

53. Quo autem ad modum in particulari Interrogandi reos in hoc Tribunali, videndus est P. Massinus, in sua praxi S. Officij, interim tamen benignus lector videat Bullam Martini V. Incipientem, *Inter cunctas, inter literas pro S.Officio post directorium, §.super præmissis, fol.mihi 74.* vbi per extensum ponuntur plures interrogationes hæreticis faciendas.

54. Decimò notandum, quod examina reorum debent scribi per Notarium, nam si Iudex ipse, vel Inquisitor scriberet illud examen non probaret, Did Perez, ad Ordinamenta Regni Castellæ, *lib.3.titul.8. l.5. gloss. 1.pag.643.* vers. *Ex quo deducitur*, Modern. Barbos. *cap quoniam contra.num.24.de probat.* quod aliqui notabant in causa Marchionissæ Flamenæ, in qua examina testium fuerunt scripta à DD. Vicario, & Iudice, ne si scriberentur à Notariis eorum dicta panderentur, quia vt notat Cantera, *quæst.sexta, de reo, num. 9.* dum fuit Vicarius Pampilon. nunquam potuit facere, quod Notarij seruarent secretum & licet eis multoties pœnam imposuerit, id minimè profuit, sed de hac re videndi sunt DD. in cap. *Quoniam contra, de probat.* vbi Sanabria & Bobadill. videndus omnino, *in sua politica, lib.2. cap.5. num.39. & cap.13. num.47.& seq.*

TITVLVS III.

De Probationibus, & Præsumptionibus.

SVMMARIVM.

1 *In Crriminalibus probationes debent esse luce meridiana clariores. n.2.& seq.*

4 *Ex præsumptionibus nullus criminaliter est damnandus.*

5 *Ordo Senatus Mediolani, quod ex suspicionibus nullus reus constituatur desumptus ex* l absentem de pœnis, *declaratur.*

6 *Imperfectæ probationes an coniungantur, remissiuè.*

9 *In Crimine hæresis requiruntur probationes clarissimæ, num.7. vbi reprobatur Clarus.*

8 *In atrocissimis an leniores probationes sufficiant. num.11.*

10 *Intellectus* l.2.C.de hæreticis.

12 *Cum agitur de damnando hæretico, vti hæretico non sufficiunt præsumptiones, secus si ageretur de eo damnando vti suspecto de heresi, n.13.*

14 *Ex patria bene, vel male solet præsumi, licet hæc præsumptio sit generalis, n.15.*

16 *De præsumptione desumpta ex parentibus maximè in S.Officio, n.8.*

17 *Cur filij hæreticorum puniantur.*

19 *Decisio Supremi Tribunalis Inquisitionis Hispanæ.*

20 *De præsumptione desumpta ex educatione, & conuersatione, n.21.*

22 *Semel malus semper præsumitur malus in eodem genere mali, num.23. vbi de ratione.*

24 *Malè dicta præsumuntur malè præmeditata.*

25 *Proferens verba hæretica præsumitur hæreticus.*

26 *In huiusmodi proferentibus verba hæretica quid Inquisitores debeant animaduertere.*

27 *Ex malè factis oritur coniectura malæ credulitatis, n.28. vbi quod est fortis.*

29 *De propositione habente duplicem sensum qui agant.*

30 *In dubio dubia propositio intelligitur in sensu Catholico dummodò interpretatio sit verisimilis, num.31. & nisi persona alias sit suspecta, n.32.*

33 *Casus decisus in Inquisitione Cremonæ.*

34 *Appellatione Concubinæ in Sacris Canonibus antiquis, quæ veniant.*

35 *Vna præsumptio tollit aliam.*

36 *Pla*

36 *Plures vincũt vnam. Exclusiua delicti præfertur illud includenti, num.37. Verisimilior, n.38. Fortior, num.39. Specialis, num.40. & desumptæ ex facto vincunt desumptas ex non facto, num.41.*

42 *In arbitrio Iudicis situm est, quænam præsumptiones alias vincunt.*

TOtus criminalis iudicij neruus in probationibus consistit, & ideo de his, & earum speciebus nunc agendum est.

§. I.

An, & quomodo, in criminibus probationes debeant esse luce meridiana clariores.

1. CRiminalistæ omnes clamant, in criminalibus iudiciis probationes debere esse luce meridiana clariores. Colligunt hoc ex text. *l. sciant cuncti*, ibi, vel *indiciis ad probationem indubitatis, & luce clarioribus, Cod. de probat.*

2. Hunc loquendi modum esse Imperatoris hyperbolen, ait Gothofred. ad eum locum, eo modo quo *in l. secunda, Cod. de fabricensibus, lib. 11.* dicitur, *Adoranda Imperatoris æternitas, & l. nona, ad l. Rhodiam*, dicitur *Imperator totius Mundi Dominus.*

3. Sed vtcumque sit, illud certum est, quod cum in criminalibus, vt plurimum de vita hominis agatur, probationes clarissimæ esse debent, vt ex eis sequi de iure possit condemnatio, Farin. *de Reo confesso, & conuicto, qu 86. num.1. & seq.* Guazzin. *de defens. reorum. tom.2. def. nf.33. cap.14. num.1. & seq.* Castil. *decis. regni Siciliæ, 167 num.18 part.2.* Ioan. Dominicus Tasson. *in pragmat. regni de antefato, vers. 12. obser. 1. num.49.* Matienz. Iun. *in cap.2. de præsumpt. num.99.* qui omnes alios DD. antiquos, & modernos allegant, aliàs enim posset Iudex procedere per emendicata suffragia, Maldonat. *respon.9.1.p.n.4.*

4. Ex hoc inferunt scribentes neminem ex indiciis, præsumptionibus, & coniecturis esse damnandum criminaliter, *l. Absentem, de pœnis*, Antonius Gomez, qui bene loquitur in hac materia, *tom.3. variarum, cap.12. num 25.* Farin *vbi suprà, num. 1.* Guazzin. *dicta defens. 33. cap.14.*

5. Et ex dicto text. *in l. absentem*, ibi, *sed nec ex suspicionibus debere aliquem damnari*, desumptus videtur Ordo Excellentissimi Senatus nostri Mediolani inter ordines impressos, *Quod nullus ex suspicionibus Reus de delicto constituatur*, quem ordinem Senatus, cum de condemnatione non loquatur, sed tantum agat de collocando inter Reos Inquisito arbitrarer esse intelligendum, de suspicione leui, ita enim etiam text. *in dicta l. Absentem* declarauit Gothofr. ibi, in verbo *suspicionibus.*

An autem quomodo Indicia sunt indubitata sufficiant ad condemnationem, in pœnam delicti ordinariam dixi latè *in addit. ad tit. de sortilegis.*

Colligunt vlteriùs ex hac eadem regula DD. quod plures imperfectæ probationes non coniunguntur ad effectum conficiendi vnam probationem plenam in criminalibus, ita Farin. & Guazzin. cum aliis per me allegatis *infr. de indiciis, & tortura* ad quæ benignum lectorem remitto. 6.

§. II.

An in crimine hæresis sufficiant probationes leuiores.

CLarus *in §. hæresis*, vers. *habet etiam hoc crimen*, in ea fuit sententia, quod in hoc delicto leuiores sufficerent probationes quam in aliis idque non solum ad inquirendum, sed etiam ad condemnandum, & huic opinioni, causam fortasse præbuisse videtur text. *l. 2. C. de hæreticis*, ibi, *vel leui argumento à Iudicio Catholicæ Religionis, & tramite detecti fuerint deuiare*, huc etiam spectare videtur eorum DD. opinio de quibus Marsil. *in praxi §. Si constante, n.157.* qui voluerunt propter enormitatem criminis non requiri indicia, ita solemnia, sed sufficere leuiores probationes. 7. 8.

Sed contraria sententia, & verior, quod imo etiam in Crimine hæresis, plenissimæ, & clarissimæ requirantur probationes sicut in aliis delictis ita Simanch. *de Cath. Inst. tit.51. n.11.* & in Enchirid. Iudicum *violatæ Relig. tit.34. n.6. & 7.* Pegna latissimè *in annot. ad Ambros. de Vignate, de hæreticis. quæst.12. art.2. num. 146.* Ludouicus à Paramo *de origine Sanctæ Inquisitionis, lib.3. quæst.6. num.88.* Farin. *de hæresi, q. 187. n.6.* Ferdinandus de Castro Palao *in opere morali tom.1. tract.4. disput.8. puncto 10. n.1.* vbi ex eo, quod in aliis delictis probationes requirantur luce meridiana clariores arguit à maiori, ergo etiam in delicto hæresis, quod est omnium grauissimum eædem probationes requiri debent. 9.

Neque obstat text. *in dicta l. secunda*, quia gloss. ibi exponit leui argumento pro, leui articulo, & vt Pegna, & Simancha *vbi supra* aiunt, Photius Patriarcha præfata verba ita vertit, *Qui, vel paulatim ab orthodoxa declinat fide.* 10.

Non obstat etiam, quod in atrocioribus minores probationes sufficere videantur, quia vt bene notat Cantera, in suis quæstionibus criminalibus, de probat. per testes *cap.2. quæst. prima, num 60.* ea opinio est, falsa, non enim valet hoc argumentum, *aliquis est accusatus de enormi crimine, ergo vel commisit illud, vel præsumitur* 11.

præsumitur commisisse, & in fi ibi, reprehendit Iudices præsertim supremos, qui seruant contrarium, cum inter leuia, & atrocia delicta nulla sit differentia respectu probationum, sed solùm respectu pœnæ.

§. III.

An in causis hæresis ex præsumptione possit sequi condemnatio.

VEra distinctio in hac materia est, quod vel agitur de condemnando hæretico, vti hæretico, vel de condemnando hæretico
12. vti suspecto de hæresi.

Si agamus, de damnando Hæretico, vti hæretico, vtique non ex præsumptionibus sed ex plenis probationibus est condemnandus, vt *suprà* vidimus, quinimo D. Guido Fulcodius *in sua quæst.* 15 *ad Inquisitores* ait, *quod sibi durum videtur ad voces duorum hominum bonæ famæ de tanto crimine damnarè*, & ibi ego in Annot. vnde in hoc crimine, hic insignis Doctor videtur requirere maiorem probatio-
13. nem, quàm in aliis.

Si verò agatur de damnando aliquo vti suspecto de hæresi, tunc bene poterit ex suspicionibus, & præsumptionibus vti suspectus pro suspicionum modo damnari, ita Castro Palao *in dicto puncto* 10. *n.* 1. & latissimè Ricc. *de Iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium lib.* 5. *c.* 11. *per totum*, & apud Eymericum 3. *p. directorij*, in modis terminandi processus per abiurationem de leui, & de vehementi constat has abiurationes indici cum hæresis non est plenè probata, sed tantùm per præsumptiones reddentes Reum suspectum de leui, vel de vehementi.

§. IV.

De præsumptione desumpta ex Patria.

14. EX patria vel bene, vel male aliquando præsumi testantur DD. text. est *in lege quod si nolit*, §. *qui mancipia, de adilitio edicto*, ibi, *Qui mancipia vendunt nationem cuiusque in venditione pronunciare debent, plerumque enim natio serui aut prouocat, aut deterret emptorem*, *& infra, præsumptum etenim est, quosdam seruos bonos esse, quia natione sunt non infamata, quosdam malos, quia natione sunt, quæ magis infamis est*, & ex hoc textu à patria sumi coniecturam, & præsumptionem deduxerunt Menoch. *de præsumpt. libro primo*, *quæst.* 15. *numer.* 28. *& libro sexto, præsumpt.* 58 *numero primo*, *& sequentibus*, Tiraquell. *ad leges connubiales, lege septima, gloss. prima, n.* 17. & Pontan. & Cerda in illud, primi Æneidos.

Quippe domum timet ambiguam, Tyriosque bilingues,

Vnde Episcopos ordinandorum patriam inuestigare debere sanxerunt antiqui Canones, cap. *Quando, distinct.* 24 ibi *Patriam*, Et de materia huiusce præsumptionis à Patria desumptæ videndi sunt DD. *in cap.* 1. Epistolæ Pauli ad Titum, vers. 12. ibi, *Cretenses semper mendaces*, & præsertim ibi Cosm. Magalian. *sect.* 10. *annot.* 3. *num.* 3. & Mendoz. *in librum primum Regum, cap.* 1. *num.* 1. *annot.* 4. *sect.* 4. *n.* 21. *& sequent.*

Et quamuis vt ait Simanch. *de Cath. Instit. titulo* 50. *num.* 9. hæc præsumptio generalis 15.
sit, attamen, vt idem auctor notat, negari nequit, quin facilius hodiernis temporibus præsumatur hæreticus Anglus, & Germanus, quam Italus, & Hispanus, & sic Anglus edens carnes in die Veneris, magis de hæresi præsumitur suspectus quàm Italus, quia in illo Regno vigent pestilentes Hæreses Lutheri, & Caluini, quæ in Deo dilecta Italia speciali tamen ipsius Omnipotentis gratia, nec vigent, nec vmquam vigebunt.

§. V.

De præsumptione desumpta ex parentibus.

TAlis præsumitur filius, qualis Pater, quia 16.
vt dicitur Ezechiel. 16. vers 44. *sicut mater, ita, & filia eius*, vbi D. Hier. & P. Cornel. à Lapide, latissimè, Bobadill. *in sua politica lib.* 1. *cap.* 4 *per totum*, Tiraquell. *l.* 7. *connubiali gloss.* 1. *num.* 2. *& sequ.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præsumpt.* 58 *per totam*, Cassan. *in Catalogo gloriæ mundi*, parte secunda, consideratione 24. Didacus Perez, ad Ordinamenta Regni Castellæ, *libro quarto, l. prima, titul. primo, gloss. prima, pagina mihi* 766 *col. secunda* vers. *Quæritur.* Et Azeued. *cons.* 28. *n.* 34. qui alios allegat.

Et ex hac præsumptione Iuris oriuntur pœ- 17.
næ à Sacris Canonibus in hæreticorum filios latæ, & à legibus ciuilibus in filios eorum, qui Crimen lesæ Maiestatis perpetrarunt promulgatæ, de quibus in cap. *quicumque* §. *hæretici, de Hæreticis in sexto*, *l. quisquis* §. *filij*, ibi, *In quibus paterni, hoc est hæreditarij criminis exempla metuuntur*, & bene ibi explicat Gothofr. ob præsumptionem Iuris, quod talis futurus sit filius, qualis fuit Pater.

Et in foro nostro S. Officij ex paterna origi- 18.
ne non leuem, vel pro filio, vel contra filium desumi præsumptionem dixit, & bene Simancha *de Cath. Instit. tit.* 50. *num.* 11. *& sequent.* & Ludouicus à Paramo *de origine Sanctæ Inquisitionis, libro tertio, quæst.* 9. *numer.* 56. *& sequentibus.*

19. Vnde ex ordine Supremi Consilij Hispaniæ Inquisitionis capti fuerunt duo homines, grauati quod nonnullas cæremonias Maurorum exercuissent ex dicto vnius solius Mulieris, & quidem minoris annis 18. vt refert Cantera *in suis quæst. crim. c. 2. de prob. per testes, quæst. 1. n. 27.* quia ipsi erant de genere Maurorum qui certè ex dicto solius illius Mulieris non fuissent capti, si de dicto genere non fuissent, vt ibi animaduertit Cantera.

§. VI.

De præsumptione oriente ex educatione & conuersatione.

20. EX educatione pariter, & conuersatione oriri validas in foro nostro præsumptiones dixit, & pluribus probauit Simanch. *vbi suprà, num. 12. & seq.* Vnde Azeued. *cons. 28. num. 34.* ex Baldo, quem ibi refert, ait ex mala conuersatione, & malo Magistro iunctis aliis adminiculis præsumi contra delinquentem ad torturam, latissimè Farin. *de indiciis, & tortura, quæst. 52. n. 85. & pluribus sequent.* Menoch *de præsumpt. lib. 1. quæst. 89. num. 125.* vbi varia loca Sacræ Scripturæ allegat, & inter cætera illud Prouerb. 22. *Noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum furioso, ne fortè discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ.*

21. In terminis nostris in causis hæresis desumendo validum argumentum ab educatione, & conuersatione adest punctuale consilium Baldi 95. Incipiens *regula iuris est*, per errorem allegatum ab Azeued. *vbi supra num. 81.* voluminis tertij, cum sit situatum in vol. primo vbi ex conuersatione cum hæretico iunctis aliis adminiculis dixit Episcopum posse ad torturam deuenire, & ibi Rouescal. *in addit.*

Et ad hæc faciunt, quæ latè dixi *in secunda parte huius operis, in tit. 4. §. 5.* vbi de conuersantibus cum hæreticis, benè etiam de materia Ludouic. à Paramo *de origine Sanctæ Inquisitionis lib. 3. q. 9. n. 8.*

§. VII.

De præsumptione oriente ex vita ante acta.

22. VBique clamant DD. quod semel malus semper præsumitur malus in eodem genere mali, *l. filius §. primo*, vbi Bart. *ff. de accusat. & l. Cassius in fi.* vbi etiam Bart. *ff. de Senatoribus*, Gregor. Lopez, *in l. 1.* in verbo, *Procurado, tit. 18. partit. 6.* Grammat. *decis. 25. num. 7.* Aloys. Ricc. *decis. 4.* Curiæ Archiepiscopali Neapol. *vol. 2.* cum aliis per me adductis *in tit. de defensionibus reorum in §. de consuetudine delinquendi.* Et in S. Officio idem firmauit Simancha *vbi suprà, num. 15. & sequ.* Ludouicus à Paramo *de orig. S. Inquis. lib. 3. quæst. 9. numero 60. & eodem lib. 3. quæst. 8. n. 93.* vbi, quod de eo qui semel fuit hæreticus semper timendum est, secundum Albertinum *de agnosc. assert. Cath. q. 25. num. 14.*

Et ratio huiusce præsumptionis deducitur ex eo, quod cum quis malus semel apparuit, nec bonus potuerit aliter fieri, quàm per pœnitentiam, cap. *peccatum de Reg. Iuris in 6.* donec pœnitentia probetur, quæ cum sit quid facti, non potest præsumi, merito contra eum qui semel malus fuit in eadem mali specie semper erit præsumendum. 23.

Et sanè ratio ipsa naturalis dictat, vt *suprà* etiam sæpiùs *2. p.* indicauimus, quod magis præsumitur contra eum qui aliàs fuit de sortilegiis inquisitus, quàm de eo qui semel tantùm ea perpetrasse, compertus est.

§. VIII.

De præsumptione oriente ex male dictis.

VErba male dicta præsumuntur male præmeditata, vt notant DD in *capitulo 1. de Præsumptionibus* Lupus in allegatione *in materia hæresis Paragrapho septimo*, Simancha *de Catholica Instit. tit. 50. num. 18.* & verborum qualitas est mentis, & fidei nostræ testimonium, Ludouicus à Paramo *de Orig. S. Inquisit. lib. 3. quæst. 9. num. 119.* 24.

Vnde Royas Inquisitor Valentinus *in tractatu de hæreticis parte 1. num. 601.* & Ludouicus à Paramo *loco proximè allegato, numer. 117.* cum aliis apud ipsos dixerunt, ex verbis hæreticis ab aliquo prolatis censeri debere, quem hæreticum, cum in eis violentissima iuris præsumptione malus animus, peruersa, atque impia intentio, & credulitas præsumatur, cap. *Humanæ aures 22. quæst. 4.* nec enim præsumendus est quisquam dicere, quod prius mente non cogitauit Tiraquell. *in l. si vmquam* in verbo, *libertis, n. 17. & sequ. Cod. de reuoc. donationibus.* 25.

In hac tamen verborum malorum probatione, vt proferentis mentem, & credulitatem rectius nanciscantur Inquisitores diligenter animaduertere debent ad modum proferendi, vt notauit Pegna *in tertia parte, comm. 17.* ferè per totum, an videlicet dicta verba prolata sint ex animo, an recitatiuè, an per iocum, an ex ira, an ignoranter, seu inaduertenter, an ex certa scientia, de qua re latè, dixi *in p. 2. tit. 1. §. 7. & seq.* & ibi etiam in additionibus. 26.

§. IX.

§. IX.

De Præsumptione oriente ex malis factis.

27. EX malis factis fortior oritur coniectura malæ credulitatis, Archidiaconus in cap. *quicumque.num.6.de hæreticis,in sexto*, Albertin.*de agnosc. assert. Cathol. quæstione octaua, num.12.& quæst.34.num.53.* Royas *de hæreticis parte prima,num.276.& pluribus sequentibus*, Pegna *in secundam partem Directorij, quæst.50.comm.75.* vers. *Magis enim standum*, vbi allegat pulcherrimum locum Christi Domini. Matth.21. ibi, *Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum dixit. Fili, vade, hodie operare in vineam meam,ille autem respondens ait, nolo, postea autem pœnitentia motus abiit,accedens autem ad alterum dixit similiter,at ille respondens,ait eo Domine,& non iuit, quis ex duobus fecit voluntatem patris? dicunt ei primus*, Cantera *de hæreticis,cap.1.num 69.* Ludouicus à Paramo *de origine Sanctæ Inquisitionis,lib.3.quæst.9.num.128.* qui alios allegant.

Et sanè negari minimè poterit, quin ex eo quod quis repertus, & conuictus fuit fecisse cæremonias Maurorum, non præsumatur, & quidem violentissima præsumptione eum esse hæreticum, Cantera, *vbi suprà.*

28. Quinimò adeò fortem nonnulli DD. voluerunt esse cõiecturam hanc, vt existimauerint eam sufficientissimam esse per se solam ad condemnandum, quem in pœna ordinaria etiam si ille, qui huiusmodi cæremonias fecisse grauatur constanter profiteretur se intentionem habuisse Catholicam, Royas *de hæreticis,par.1.Regula octaua*, cuius tamen opinionem sic indistinctè sumptam non probauit Cantera *vbi suprà*, de hac tamen materia me remitto, ad ea, quæ dixi *in 1.p.tit.1.§ 15.*

§. X.

De Propositione habente duplicem sensum.

QVæritur hoc loco in quo sensu intelligi debeat propositio duplicem sensum habens, Catholicum, & Hæreticum, & potest poni exemplum in hac propositione, Deus non fecit malum, quæ si intelligatur de malo pœnæ, est Hæretica, si de malo culpæ, est Catholica.

29. De hac re agunt Albertin. *de Agnosc. assert. quæst.34.num.48. & sequent.* Decian. *lib.5.cap.37.num.6.* Royas *de Hæret. part.1. num.200.* Simanch. *de Catholic. Institut. tit.54.num.21.& sequ.* Pegna *comm.111.partis tertiæ.* Diana, *resolut.8.tract.8.part.4.resol.moral.* Farin. *de hæresi quæst.187.num.13.& sequ.* Ricciul. *de iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium,lib.quinto,capitul.sexto,numero septimo, & octauo* Ferdinandus de Castro Palao, *in opere morali 1.part.tract.4.disp.8.puncto 10.num.2.*

Ex quorum dictis colligi breuiter potest, quod propositio dubia intelligitur prolata in sensu Catholico, quia semper sumenda est coniectura exclusiua delicti, Alex. *cons.188.lib.7.*& Crauet.*cons.9.num.20.* 30.

Id tamen cum duplici moderatione est intelligendum.

Prima est, quod interpretatio Catholica sit verisimilis, & credibilis, ita Simanch. *de Catholic. Inst.d tit.54.n.21.* Farin. *d.q.187.n.15.* Defectu huius moderationis, cum quidam in nostra Inquisit. Cremonæ fuisset grauatus quod dixisset, se credere in Deum, B.V.& Sanctos, sed non in Papam, interrogatusque dixisset, quod intelligebat non de Sanctiss. D.N. sed de quodam, qui in Diœcesi cuiusdam Ciuitatis vicinæ vocabatur, (Il Papa,) fuit tortus super credulitate sua, & abiurauit de leui quia persona erat ita idiota, & interpretatio illa suæ propositioni data non erat verisimilis, sed inuerisimilis, & incredibilis. 31.

Secunda moderatio est, nisi persona aliàs sit suspecta, quia esset de genere Maurorum, Iudæorum, &c.& de Ciuitate aliàs hæretica, ita Farin. *vbi sup n.14.* cum aliis *suprà* allegatis. 32.

Et sic cum quidam vir doctus, aliàs haberet concubinam, & in villa vbi habitabat diceret licitum esse habere concubinam, non habenti vxorem, ex text. in cap. *Is qui, & cap. sequ.34 dist.*& in S.Officio interrogatus suam propositionem explicasset iuxta intellectum dictorum Iurium, ad quæ etiam sese referebat expresè cum propositionẽ illam proferebat, fuit dictum, quod non erat suspectus de hæresi, quia erat persona nobilis, & aliàs proba, & quia relatum erat in referente cum omnibus suis qualitatibus, quia tamen propositio erat scandalosa, fuit grauissimè obiurgatus, & ei iniunctum, quod in dicta villa coram aliquibus ex illis rusticis, & Parocho declararet sensum suæ propositionis, de intellectu autem dictorum Iurium, & quid ibi veniat appellatione Concubinæ, videatur Anastas. Germon. *l.1 Animad.cap.11.* Gregor. Lopez, *part.4.tit.14.in Proœmio*, Sotomaior, *in cap.6. canticorum,num.7.*& Abulensis *in cap. 19. Iudicum quæst.4.* 33.

§. XI.

De concursu contrariarum præsumptionum.

PRæsumptionem vnam, aliam tollere, in omnium DD. ore peruulgatum est axioma, 35.

ma, in hac tamen re maximè Iudicis arbitrium solet versari, regulis nonnullis à scribentibus nostris coarctatum, quæ nec perpetuò veræ sunt, nec semper practicandæ, sed vt plurimum tantum, pro loci, temporis, & aliarum circunstantiarum modo.

36. Prima igitur regula est, quod ex contrariis præsumptionibus plures vnam vincunt, Crauet. *cons.* 145 *num* 11. Rim. Iun. *cons.* 183. *num.* 19. cum aliis allegatis à Guazzin. *de defens. reorum, Defens.* 39. *cap.* 2. *num.* 7. Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *quæst.* 30. *num.* 4. vers. *Quæ hactenus.*

37. Secunda regula est, quod præsumptio exclusiua delicti præfertur præsumptioni delictum includenti. Rom. *cons.* 68. *n.* 8. vbi Mandos. *in addit.* Gramat. *cons. Criminali* 31 *num.* 12. Bertazzol. *cons.* 161. *num.* 11. *vol.* 2. *in Crimin.* latissimè Farinac. *de reo confesso quæst.* 85. *num.* 1. *sequ.*

38. Tertia regula est, quod coniectura verisimilior tollit coniecturam minus verisimilem Crauet *cons* 245. *num.* 11. & Bertazzol. *consil.* 412. *num.* 28.

39. Quarta regula est, quod fortiores præsumptiones tollunt præsumptiones minus fortes, Decian *consil.* 1. *num.* 42. *vol.* 2. Matthienz. Iunior *in repet. cap. secundi de præsumpt. numer.* 189. Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *quæst.* 30. *num.* 1. *& sequ.*

40. Quinta regula est, quod præsumptio specialis est fortior, & tollit præsumptionem generalem, & magis specialis minus specialem, ita Menoch. *de arbitr. Iudicum cent.* 5. *casu* 472. *num.* 14. *& sequ.*

41. Sexta regula est, quod præsumptio, quæ ducitur ex facto tollit præsumptionem, quæ ducitur ex non facto, Abb. *in cap. Veniens, de filiis Presbyterorum, num.* 7. Menoch. *dicto lib. primo, quæst.* 29 *num.* 17.

Atque hæ sunt principaliores Regulæ, quæ in hac materia tradi solent à DD. nostris, qui tamen illud semper nos monent, in prudentis
42. Iudicis arbitrio situm esse quænam præsumptiones alias vincant, vt, & nos supra diximus in principio, Menoch. *dicto casu* 472. *in principio cent.* 5. ad quem in hac materia benignum lectorem remitto.

§. XII.

De Triplici præsumptionum specie.

IN foro nostro S. Officij triplicem DD. distingunt præsumptionum speciem, leuem, vehementem, & violentam; sed hoc loco non est, quod de his speciebus sigillatim verba faciamus, quia de his sæpissimè actum fuit *in p.* 2. *huius operis, & in hac tertia parte titulo de sententiis, & abiurationibus*, ex quibus locis benignus lector colligere poterit non solùm in genere, quid sint illæ præsumptiones, sed etiam omnes casus particulares in quibus locum sibi vendicare potest vnaquæque species dictarum præsumptionum.

Alia ad probationes, & præsumptiones spectantia latè à nobis tum *in par.* 2. tum *in addit.* fuerunt pertractata.

TITVLVS IV.

De Instrumentis, & Scripturis priuatis.

SVMMARIVM.

1 *Hæresis probatur per Instrumenta, & scripturas.*
2 *Quæ delicta probantur per scripturas, & quæ non, & num.* 3.
4 *De Sodomiæ probatione ex scriptura priuata ab inquisito recognita cum qualitate, quod per iocum eam fecit.*
5 *De modo recognoscendi scripturas priuatas.*
6 *Ex sola comparatione literarum non oritur indicium sufficiens ad torturam.*
7 *Consilium Nauarri VI. de hæret. declaratur.*
8 *Hæresis probatur ex instrumentis, etiam ad effectum condemnationis.*

VIsum fuit de probationibus, & præsumptionib. in genere, nunc ad singulas probationum species descendendum est, quia autem delicta, vt notauit Cantera in suis quæst. criminalibus tangentibus probationem delictorum, in proœmio in fine, probantur, vel per scripturas, vel per testes, vel per confessionem, ideo primo loco de modo probandi crimina per scripturas agemus, Mox de testibus, & vltimo de confessione reorum tractabimus.

§. I.

An Crimen hæresis probetur per Instrumentum, & per scripturas priuatas.

INdubitatum est delictum hæresis bene probari per Instrumenta, & scripturas priuatas recognitas continentes hæreses, ita Clar. *quæst.* 54 *in princip.* §. *fi.* Farin. *de reo confesso, & conuicto qu.* 84. *num.* 16. Genua *de scriptura priuata, lib.* 1. *q.* 15. *num.* 6. Lud. à Paramo *de orig. S. Inquisit. lib.* 3. *q.* 6. *num.* 84. Farin. *quæst.* 187. *num.* 10. & Ferd. de Castro Palao, *tract.* 4. *disp.* 8. *puncto* 10. *num.* 1. 1.

Generalis enim regula DD. est *in l. fi. Cod. de probat.* quod delicta, quæ in animo consistunt, vel contrahendo cōmittuntur bene per 2.
scripturam

scripturam probantur, Clar. *vbi suprà*, Farin. *n.*7. Genua *n.*4. & alij locis allegatis.

3. Secus enim dicunt scribentes esse in delictis, quæ consistunt in facto separato ab ipso Instrumento, vel scriptura, tunc enim ea minime probantur per scripturam, etiam si Notarius diceretur rogatus de Instrumento illius delicti in sui præsentia perpetrati, ita DD. *in dicta l fi.C.de prob.* Farin. *num.* 1. & Genua, *n.* 1. *& seq.* Sousa *in Aphorism. Inqu. lib.*2. *c.*22. *n.* 1. Cantera *in suis quæst. criminalibus, c.*3. *de probatione delictorum per scripturam, num.*2. vbi, quod adminicula in hisce delictis bene probantur per scripturam.

4. Et ad hanc materiam probationis Sodomię per scripturam priuatam recognitam ab Inquisito asserente tamen se eam scripsisse per iocum, videatur pulcherrimum consilium Farin 25. *vol.* 1. *vbi in fi.* attestatur Parochum illum fuisse beneficio priuatum, & perpetuo exilio à toto Ecclesiastico statu mulctatum.

Vbi autem agatur de hæresi probanda ex scriptura priuata dixi eam debere esse recognitam, addo nunc saltem debere esse probatum quod conscripta fuerit manu propria Rei grauati de crimine hæresis, de modo autem

5. verificandi scripturam priuatam, vel per testes qui viderunt reum eam scribere vel per testes habentes notam manum Inquisiti, vel tandem per comparationem literarum, videndi sunt Genua *de scriptura priuata, lib.*2. *tot. titul. de Apocha manu debitoris conscripta*, & Ioan. Dominicus Gayt. *de credito.c.*2. *tit.*8. *num.* 2617. *& plurimis sequ.*

6. An verò ex sola comparatione litterarum oriatur indicium sufficiens ad torturam, dic quod non, nisi alia adminicula adsint, ita Farin. *consil.*70. *num.* 14. Treuis. *decis. crim.*52. *n.* 8. *lib.*2. Genua *loco supra allegato, num.* 118. nisi essemus in homine malæ famæ, nam tunc ipsæ solæ sine vllis aliis adminiculis facerent indicium sufficiens ad torturam, vt obseruat Farin. *Fragm. crim. tom.*1. verbo *comparatio, num.*447. *& sequ.* de materia vide Porrum *ad Ambros. lib.*2. *cap.*10. & Vulpel. *consil.*35. *& consil.*135.

7. Circa hanc tamen probationem hæresis ex scripturis omnes ferè DD. solent allegare consilium Nauarri, 6. *num.*2. *& sequ. sub titul. de hæreticis*, vbi voluit Nauar. Hæresim alicuius non probari ex scriptura eiusdem continenti hæresim in quadam cartula, seu memoriali imperfecto, & hanc Nauarri traditionem sequitur Farin. & Castro Palao *vbi suprà*, qui alios allegant.

Verùm ego hanc doctrinam Nauarri sic in abstracto sumptam generaliter veram esse non crederem. Sed Inquisitoribus diligenter considerandam iudico, qualitatem personæ, an aliàs sit suspectus, nec ne, an sit doctus vir, vel idiota, vel scholaris, qui de recenti Sacræ Theologiæ operam nauare cœperit, qualitatem hæresis, an sit ex notioribus, an ex abstrusioribus, & denique modum scripturæ, & quo ea hæresis concepta est, aliàs enim bona esset hæc Nauarri cautela ad euitandum debitas pœnas ab hæreticis, si hæreses suas in hisce cartulis imperfectis conscriberent.

Et quamuis vt *suprà* vidimus per scripturam non probetur delictum consistens in facto separato ab ipsa scriptura;

Attamen ex ea scriptura sæpè oritur indicium ad torturam, & etiam ad condemnationem extraordinariam, vt constat ex dicto cons. 25. Farin. vbi ille Parochus, & fuit tortus, & vlteriùs priuatus beneficio, & exilio mulctatus, idem quotidie practicamus in his, penes quos repertæ sunt scripturæ continentes sortilegia qualificata, indistinctè enim torquetur super vsu. Et si scriptura contineat confessionem delicti ab ea separati, vtique ex ea confessione vt extraiudiciali, nihil vetat eum torqueri, vt patet ex dictis de indiciis, & tortura. 8.

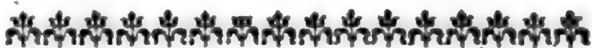

TITVLVS V.

De Testibus quoad personas.

SVMMARIVM.

1 *Omnes possunt testes esse, qui à iure non reperiuntur prohibiti,*

2 *In causis fidei omnes admittuntur exceptis inimicis.*

3 *Inimicus repellitur à testimonio dicendo etiam in causis S. Officij num.*4.

5 *Inimicus non admittitur ad accusandum, in Sancto tamen Officio hoc arbitrio Inquisitorum remittitur, num.*6.

7 *Inimicus non capitalis non repellitur à testimonio.*

8 *Quid de inimico reconciliato,*

9 *Amicus, vel consanguineus inimici an repelluntur.*

10 *Quid de inimico inimicitia procurata.*

11 *Qui contra me in causa criminali testimonium dixit, an sit Inimicus.*

12 *Probata causa inimicitiæ intelligitur probata inimicitia.*

13 *Inquisitores ex officio tam reos, quàm testes Interrogare debent super inimicitia.*

14 *In Crimine hæresis, & aliis exceptis mulieres admittuntur in testes.*

15 *De teste consanguineo.*

16 *Frater contra fratrem extra casum hæresis nō admittitur in testē nisi Cōsulto Principe.*

17 *De vxore, affinibus, & amasio n.*18. *& seq.*

QVoniam præcipuum probationis genus, quod fit non solum in hoc Tribunali, sed etiam in omnibus aliis, est probatio, quæ fit per testes, ideo hoc loco de testibus agendum est, quia autem in testibus considerari possunt personæ, dicta, & examen. Primò de testium personis à nobis erit pertractandum.

1. Præmittendum igitur est primo loco, quod titulus de testibus prohibitorius est, gloss. *l. Quoniam, C. de hæret. & Manichæis* ex quo sequitur, quod omnes testes, esse possunt, in causis ciuilibus, & criminalibus, qui expressè non prohibentur *l. 1. §. 1. ff. de testibus, l. Mutus, §. 1. de procurat.*

2. Præmittendum secundò, quod licet de iure plures à testimonio ferendo arceantur, de quibus Vuesem. *in Paratitlis ff. de testibus, num. 3.* Collegium Coloniense Iuridicum *in suis selectis disputationib. Iuris Ciuilis, p. 2. disp. 7. n. 5. & seq.* cum aliis in progressu huius tractatus allegandis, attamen in causis fidei, ob eius fauorem omnes in testes admittuntur exceptis Inimicis, Castro Palao *in opere morali, tom. 1. tract. 4. disp. 8. punct. 15. §. 1. n. 1.* Quia tamen testes admittuntur, sed cum suis exceptionib. vt sciamus, quanta sit fides eorum dictis in hoc Tribunali adhibenda, de singulis testium personis à iure ad perhibendum testimonium admissis, vel prohibitis, à nobis agendum est.

§. I.

De Teste inimico.

3. OMnes vbique clamant, inimicum capitalem à testimonio ferendo arceri, cap.

cap. *Repellantur*, & cap. *cum oporteat, de Accusat. l. si quis Cod. de test. l. 3. ibi, an ei inimicus sit aduersus quem testimonium fert, ff. eod.* Farin. *q. 53. in principio*; Lud. Gilhauf. *in arbore Iudi-*
4. *ciali Criminali, c. 6. p. 3. n. 4. & seq.* Quod habet locum etiam in causa hæresis, & in foro S. Officij Gilhauf. *n. 5.* Farin. *de heresi, q. 188. n. 101. & seq.* Castro Palao *dicto §. 1. num. 9.* Cantera *in quæst. tangentibus probationes, cap. 2. de plena probatione num. 49.* vers. *& etiam loquendo in crimine hæresis.*

5. Communiter DD. huiusce rei reddunt rationem ex eo, quod huiusmodi inimicus, neque admittitur ad accusandum, cap. *per tua*, & cap. *licet Heli de Simonia*, Lud. Gilhauf. qui alios allegat *in Arbore Iud. Crim. cap. 3. p. 2. de Accusat. num. 6.* vers. *Inimicus etiam*, igitur multo magis repellendus est à testimonio ferendo quia valet argumentum de teste ad accusatorem, & è contra, cap. *super prudentia 12. q. 2. l. qui cum maior §. 1. ff. de bonis libertorum.*

6. Verùm hæc ratio non habet locum in S. Officio, & in causa hæresis, in qua inimicus admittitur ad accusandum inimicum etiam cap. talem ob immunitatem criminis, & fauorem fidei, in arbitrio tamen semper Inquisitorum Farin. *de heresi, q. 185. §. 3. num. 25. & seq.* vbi quod plerumque inimici dicunt veritatem & quod Campeg. *ad Zanch. de hæreticis, c. 13.* in verbo *omnis*, *sub littera D*, hoc pluries habuit in facto, Gilhauf. *d. c. 3. p. 2. loco allegato*, vers. *Secundò, temperatur non procedere in crimine hæresis*, Ferd. de Castro Palao, *tract. 4. disp. 8. punct. 2. num. 7.* Sousa *in Aphorism. lib. 2. cap. 2. num. 7.* P. Diana *resolut. moral. p. 4. tract. 8. resol. 40.*

Vera igitur ratio nostræ conclusionis est, quod lex de inimico capitali omnia mala præ-
7. sumit. Dixi inimicũ capitalem repelli à testimonio dicendo: nam non capitalis non reiicitur, sed admittitur tamquam non maior omni exceptione, Farin. *d. q. 188 num. 110.* Pegna, *in tertiam partem Directorij, comm. 110.* Sousa, *in Aphorismis, lib. 2. cap. 10. num. 2.* Castro Palao *dicto puncto 15. §. 2. num. 9.* & Cantera *loco allegato*; Inimicitiæ autem capitales debentur quæ ex lite capitali agitata siue ciuiliter, siue criminaliter modo ex ea aliqua infamiæ labes nascatur: Item ex lite de omnibus, vel maiori parte bonorum: Item de Statu, Collegium Coloniense, *disput. 7. supra allegata, num. 18.* Cantera *vbi suprà, num. 48.* Farin. *dicto num. 110.* Pegn. *eodem comm. 116.* vers. *Prima ergo*, & Sousa *in Aphorismis Inquisit. lib. 2. tit. c. 34. num. 11.*

8. De inimico reconciliato DD. distingunt, vti diximus *de indiciis, & tortura*, inter reconciliationem de recenti, & antiquam; ex illa enim repellitur testis, ex hac admittitur, sed cum aliqua diminutione, vt ex Couar. *cap. 18. pract. quæst. num. 3.* dixit Canter. *loco allegato, n. 50.* ita distinguunt Farin. *dicta q. 188. num. 105.* Sousa *dicto cap. 10. num. 6.* Castro Palao, *§. 2. num. 11.* vbi quod in arbitrio positum est iudicare debentis, quæ sit antiqua, & recens reconciliatio.

An autem consanguineus, vel amicus inimici capitalis repellatur, dic quod sic regulariter, Pegna *vbi suprà*, vers. *Item præsumuntur*, Castro Palao *vbi suprà, num. 10.* Quamuis aliquando prudens Inquisitor possit testem amicum inimici recipere, vt notat Cantera videndus in hac materia *loco allegato, n. 52.* vbi probat, solam amicitiam cum inimico, non sufficere ad repellendum testem in totum, licèt postea concludat hoc positum esse in arbitrio iudicum. 9.

Si tamen aliquis cum aliquo inimicitiam procuraret, vt eum à testimonio dicendo arceret, idque verisimilibus coniecturis appareret, vtique Inquisitores sciant iustum non esse, vt quis ex suo dolo commodum reportet, & sic testis hic nullo modo erit repellendus in totum, Farin. *de testibus, quæst. 33. num. 64.* Cantera *vbi suprà, 53.* Castro Palao *num. 12.* Sousa *cap. 10. n. 9.* 10.

Ex eo verò, quod quis contra me in causa criminali testimonium dixit, num moriatur talis inimicitia, quæ sit apta ad eum repellendum in testem in alia causa criminali contra me, benè Cantera *vbi suprà, num. 54.* distinguit, cum Abb. in cap. *cum oporteat. de accusat.* vbi Anan & alij, quod si talis testis sponte, & non compulsus deposuit, vtique repellitur, secus si compulsus, vnde ex hac distinctione infert, quod huiusmodi testis in S. Officio nunquam repellitur, quia licèt spontè veniat ad denunciandum, dicitur denunciare compulsus tam ex cap. *excommunicatus*, *de hæreticis*, quàm vigore edictorum ab Inquisitoribus proponi solitorum, videatur Farin. *de testibus dicta quæst. 51. num. 47. & 49. & seq.* 11.

Probata autem causa inimicitiæ capitalis, satis intelligitur probata inimicitia, vt docet Farin. cum allegatis ab eo *loco citato, num. 27. & seq.* vbi hoc, cum Baiardo *ad Clar. quæst. 24. n. 42.* bene declarat, vt non procedat, cum causa inimicitiæ est ignota ipsi testi. 12.

Ex hucusque dictis colligi potest, quod, cum inimici capitales omnino in hoc foro repellantur & non capitales admittantur sed cum suis exceptionibus nominaque testium Reis non pandantur, partes Inquisitorum erunt, tam testes quam Reos super hac inimicitia, & eius causis diligenter interrogare, Farin. *q. 188 num. 106.* & Sousa *dicto cap. 10. num. 11.* qui alios allegant, & ita quotidie in S. Officio practicatur. 13.

§. II.

De testimonio mulieris.

OMissa quæstione, quam longa manu tractat Inquisitor Cantera *in tit. de plena probatione*, *num* 46. *fol. mihi* 188. an de iure Canonico mulier admittatur in testem in criminibus.

14. Certissima est sententia affirmatiua, quod admittitur in crimine hæresis, & aliis exceptis, Farin. *de testibus*, *q*. 59. *num*. 11. Cantera *vbi suprà*, *& de hæresi*, *q*. 188 *num*. 76. Gilhaus. *cap*. 6. *p*. 3. *de testibus*, *num*. 66. Castro Palao, *dicto puncto* 15. §. 1. *num*. 7. & Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib*. 2. *cap*. 13 *num*. 16 qui omnes concludunt mulieres in hoc casu non esse testes omni exceptione maiores, & sic duas fœminas, quinimo nec tres conuincere, Farin *d*. *q*. 59. *n*. 36. *& seq*. Fab. *in suo Cod. lib*. 4. *tit*. 15. *def*. 58. cum aliis adductis à me *in* 2. *p. in tit. de confess. Sollicitantibus*.

§. III.

De teste consanguineo, affine, vel domestico.

15. IN criminalibus testes consanguinei in linea recta non admittuntur, nec legi possunt ad testificandum contra alium consanguineum in eadem linea vsque in infinitum, Collegium Coloniense Iuridicum *tom*. 2 *suarum disput. in Pandectas*, *disp* 7. *num*. 24 latissimè Farin. *de testibus q*. 54. *per tot*. Gilhaus. *in Arbore Criminali*, *cap*. 6. *p*. 3. *n*. 10. *seq*. Cantera *in sæpe citato*. *tit. de plena probatione*, *num*. 10. In linea verò transuersali, frater non potest cogi ad testificandum contra fratrem, quod in hac linea obtinet locum vsque ad quartum gradum, Farin. *loco cit*. *n*. 12. Cantera, & alij, *vbi suprà*.

Et licet aliqui velint, quod consanguinei hi, etiam fratres admittuntur in testes, & cogi possint cum veritas aliter haberi nequit ex allegatis à Farin. *num*. 103. Gilhaus. *num*. 23. at-
16. tamen hoc nunquam in praxi recipiendum est, nisi consulto Principe, & in Statu nostro Mediolani Senatu Excellentissimo, Clarus *in praxi*. §. *fi quæst*. 24. vers. *Scias etiam*.

17. Pari modo nec vxor contra maritum, nec è contra, nec pro marito vxor, nec è contra admittitur ad testimonium ferendum, Farin. *vbi suprà*, *num*. 110. *& seq*. Gilhaus. *num*. 28. Collegium Coloniense, *loco citato*, *num*. 22. vbi rationem reddit, quod maritus, & vxor sunt vna caro, secundum Bald. *l. si cum Dotem* §. *si Maritus ff sol. Matrimonio*.

18. Idem dicunt DD. de affinibus, Farin. & alij, de quibus supra Præses Abauo *in praxi criminali* §. *Testes cogendi*, *num*. 4 *& seq*. quod DD. supradicti declarant de affinibus affinitate præsenti, non præterita, & per mortem dissoluta vxoris, vel viri.

Idem dicit Farin. de Amasio, & Amasia *dicta q*. 53 *num*. 217 vbi allegat Cyn. *in l*. 2. *Cod. de testibus* Collegium Coloniens. omnino videndum, *vbi suprà num*. 23. vbi huius rei hanc allegat rationem, quod Amasius pro Amasia, fas atque nefas committeret, *l*. 2. §. *cum placuisset*, *ff. de orig. Iuris*, ibi, *captumque amore virginis omne fas*, *atque nefas miscuisse*. 19.

Domestici etiam regulariter repelluntur, nisi agatur de probando delicto commisso domi, vel cum veritas aliter nequit haberi, *l. etiam Cod. de test*. ibi, *domestica testimony fides improbatur*, cum aliis alleg. à Farin. *q*. 53. *n*. 1. *& seq*. Collegium Coloniense, *num*. 21. Gilhaus. *num*. 30. Modern. Barbos. qui alios latissimè cumulat *in cap literis*, *num*. 2. *de testibus*, & Cantera *loco citato*, *num*. 17. *& seq*. qui etiam bene declarant qui non veniant in hac materia appellatione domesticorum, quod egregiè etiam præstitit Pegna *in tertiam partem Directorij*, *comm*. 119 vers. *Doctores quos initio*. 20.

In foro nostro Sancti Officij, consanguinei omnes contra consanguineos examinātur, pro ipsis autem minimè, text. est *in cap. filij de hæreticis in sexto*, & sic filij contra parentes, & è contra, frater contra fratrem, vxor contra virum, domestici contra domesticum examinantur, & ad examen coguntur in causis fidei, Pegna *dicto comm*. 119. *per totum*, Farin. *de hæresi*, *quæst*. 188. *num*. 149. *& de testibus*, *quæst*. 54. *num*. 29. Cantera *loco citato*, *num*. 10. *in fin. & num*. 22. Gilhausen. *num*. 19. Sousa *in Aphorism. Inqu. lib*. 2. *cap*. 11. *num*. 1. *& seq*. Modern. Barbos. in cap. *super eo*, *il*. 2 *num*. 11. & cap. *in literis num*. 13. *de testibus*, Ferdinandus de Castro Palao *in opere morali*, *dicta disput. octaua*, *puncto* 15. §. 1. *num*. 6. & nos latè de hoc diximus *in secunda parte*, *in titulo de obligatione denunciandi*. 21.

An autem huiusmodi testes in S. Officio sic admissi sint omni exceptione maiores, DD. nostri non inutiliter disputant.

Et quidem vniuersaliter loquendo, quod quoties consanguineus, contra consanguineum admittitur semper habeatur pro teste non integro dixit Farin. qui alios more suo cumulat, *quæst*. 56. *num*. 80. *& sequent*. In causis autem Hæresis, idem tenet Cantera *vbi suprà*, *num*. 13. vers. *dixi supra*, *quod consanguineus*, vbi articulum hunc plenè examinat, & allegat text in cap. *per tuas*, de simonia, vbi testes inhabiles, qui ibi fuerunt admissi, vti in crimine excepto, habentur pro testibus non integris. 22.

Si tamen testis consanguineus, vel domesticus esset vir spectatæ probitatis vtique posset etiam

etiam in S. Officio admitti ad deponendum pro consanguinei innocentia probanda, ita Pegna *vbi suprà*, vers. *& quamuis*, Farin. *q.* 188. *n.* 151. qui alios cumulant.

§. IV.

De teste excommunicato.

23. EXcommunicatum maiori excommunicatione non posse admitti ad testimonium ferendum, docent DD. in cap. *veniens il secundo de testibus*, & in cap. *excommunicatus*, §. *credentes de hæret. in sexto*, & Farin. qui alios citat, *de testibus*, *quæst.* 56. *num.* 240. & Modern. Barbos. in dicto cap. *veniens, num.* 9. Ricciull. *de iure person. extra Ecclesiæ gremium existentium, lib.* 4. *c.* 30. *n.* 14.

24. In causis tamen hæresis admittitur, cap. *in fidei fauorem* ibi, *excommunicati*, *de hæret. in* 6. Eymer. 3. *p. Directorÿ*, *quæst.* 64. & ibi Pegn. *comm.* 113. Farin. *de hæresi*, *q.* 188. *num.* 68. Castro Palao, *vbi suprà*, *num.* 2. Idem Farin. *de testibus*, *q.* 56. *num.* 275. vbi ait, quod hæc conclusio non habet contradictorem, & Ricciull. *de iure personarum extra Ecclesiæ gremium*, &c. *loco suprà allegato, n.* 14.

§. V.

De teste Hæretico, Iudæo, & Infideli

25. TEstes Hæreticos, Iudæos, & Infideles à testimonio ferendo arceri tam pro Catholico quam contra, constat inter omnes, & latè probauit Farin. *de testibus*, *quæst.* 56. *num.* 205. vbi iura, & DD. auctoritates allegat, & ad hoc sunt text. expressi, in cap. *si hæreticus*, *secunda quæst.* 7. *& in l. quoniam*, *Cod. de hæreticis.*

26. Hoc tamen cessare in criminibus exceptis cum communi sententia dixit idem Farin. *vbi suprà*, *num.* 217. Et in indiuiduo criminis hæresis, quod hæreticus admittitur contra hæreticum, & etiam contra fidelem, reprobato Eymerico, *tertia parte directorÿ*, *quæst.* 68. dixit Pegna, *ibid. comm.* 117. vbi, quod Inquisitor ex tali dispositione potest secretas sumere informationes contra fidelem, Farin. *de hæresi*, *q.* 188. 111. *& pluribus sequentibus*, vbi latissimè Castro Palao *vbi suprà*, *dicto* §. 1. *n.* 4. *&* 5. Sousa *in Aphorism. Inquisitorum lib.* 2. *c.* 12. *num.* 1. *& seq.*

27. Cum autem huiusmodi in testes accipiuntur, vtique iurare debent, sed Iudæus, & Infidelis, secundum leges suas, vt animaduertit Farin. *dicta q.* 56. *n.* 238. Pegna *in secunda parte director. comm.* 13. vers. *denique illud monere*, &
28. pulcherrimas formulas iuramenti tam Iudæorum, quam Saracenorum quæ in Hispania obseruantur, videat omnino benignus lector *in legibus Partitarum*, *tit.* 11. *part.* 3. *l.* 20. *& l.* 21. & vtrobique Doctiss. Gregor. Lopez.

§. VI.

De teste meretrice.

MEretrix infamis est, & leno, *l. palam* §. *non solum ff. de ritu nupt. & in l. Athletas*, §. *Ait Prætor*, *ff. de his qui notantur infamia*, & ibi Gotofred. vnde in criminalibus à testificando repelluntur, Farin. *q.* 56. *num.* 358. *& seq.* Gilhaus. *vbi supra num.* 50. qui alios allegant, & hoc ampliant etiam in Meretrice quæ desiit meretricari, per text. expressum, *in dicta l. palam* §. *non solum*, admittitur tamen meretrix, & leno ad testandum de gestis in Lupanari, vt not. Farin. *vbi supra*, *num.* 52. & Gilhaus. *num.* 34. 29.

Prout etiam in Criminibus exceptis, Farin. *n.* 366. vbi ex Gigante *de Crimine læsæ Maiestatis*, animaduertit, Iuliam, quæ meretrix erat coniurationem Catilinæ detexisse, vnde etiam in crimine hæresis, tam meretrix, quam leno admittendi erunt, Sousa *in Aphorism. Inq. lib.* 2. *c.* 13. *n.* 16. Illud tamen certum arbitror meretricem, & lenonem cum admittuntur in testes, in hoc crimine, etiam de gestis in lupanari non esse omni exceptione maiores, Farin. *quæst.* 56. *n.* 368. & latius idem Farin. *de hæresi*, *q.* 188. *n.* 83. qui alios latissimè cumulat, & nos *suprà* cum de teste consanguineo. 30.

§. VII.

De teste Birruario.

CVm Birruarij communiter apud omnes reputentur infames Clar. §. *fin quæst.* 7. vers. *habes igitur*, ideo eos nec idoneos testes esse, nec admittendos pro regula constituit Farin *de testibus*, *quæst.* 56. *num.* 370. *& seq.* qui eam bene declarat, vt procedat cum deponunt in non concernentibus eius Officium, etiam in antecedentibus, & subsequentibus, vt cum attestatur se fuisse in captura impeditos, iniuria affectos, &c. secus si deponant de concernentibus officium suum vt cum referunt se aliquem citasse. Præses Abauo *de Reatibus*, *quæst.* 13. *in fin.* vers. *Ego autem dico*, Faber *in suo Cod. lib.* 4. *tit.* 15. *def.* 26. 31.

In S. Officio adsunt Const. Innoc. IV. Incipiens, *Ad extirpanda*, §. *Officialibus verò prædictis*, & Alexand. IV. Incipiens *Ad extirpanda*, vbi de verbo ad verbum confirmatur Const. Innocentij, in quibus expresè hæc verba leguntur, *Officialibus verò prædictis plena fides in his omnibus habeatur*, *quæ ad eorum Officium pertinere noscuntur.* 32.

Ex

§. II.

De testimonio mulieris.

OMissa quæstione, quam longa manu tractat Inquisitor Cantera *in tit. de plena probatione*, *num* 46. *fol.* *mihi* 188. an de iure Canonico mulier admittatur in testem in criminibus.

14. Certissima est sententia affirmatiua, quod admittitur in crimine hæresis, & aliis exceptis, Farin. *de testibus*, *q.* 59. *num.* 11. Cantera *vbi suprà*, *& de hæresi*, *q.* 188 *num.* 76. Gilhaus. *cap.* 6. *p.* 3. *de testibus*, *num.* 66. Castro Palao, *dicto puncto* 15. §. 1 *num.* 7. & Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 2. *cap.* 13 *num.* 16 qui omnes concludunt mulieres in hoc casu non esse testes omni exceptione maiores, & sic duas fœminas, quinimo nec tres conuincere, Farin *d. q.* 59. *n.* 36. *& seq.* Fab. *in suo Cod. lib.* 4. *tit.* 15. *def.* 58 cum aliis adductis à me *in* 2. *p. in tit. de confess. Sollicitantibus.*

§. III.

De teste consanguineo, affine, vel domestico.

15. IN criminalibus testes consanguinei in linea recta non admittuntur, nec legi possunt ad testificandum contra alium consanguineum in eadem linea vsque in infinitum, Collegium Coloniense Iuridicum *tom.* 2 *suarum disput. in Pandectas*, *disp* 7. *num.* 24 latissimè Farin. *de testibus q.* 54. *per tot.* Gilhaus. *in Arbore Criminali*, *cap.* 6. *p.* 3. *n.* 10 *seq.* Cantera *in sæpe citato*. *tit. de plena probatione*, *num.* 10. In linea verò transuersali, frater non potest cogi ad testificandum contra fratrem, quod in hac linea obtinet locum vsque ad quartum gradum, Farin. *loco cit. n.* 12. Cantera, & alij, *vbi suprà.*

Et licet aliqui velint, quod consanguinei hi, etiam fratres admittuntur in testes, & cogi possint cum veritas aliter haberi nequit ex allegatis à Farin. *num.* 103 Gilhaus. *num.* 23. at-
16. tamen hoc nunquam in praxi recipiendum est, nisi consulto Principe, & in Statu nostro Mediolani Senatu Excellentissimo, Clarus *in praxi*, §. *fi quæst.* 24. *vers. Scias etiam.*

17. Pari modo nec vxor contra maritum, nec è contra, nec pro marito vxor, nec è contra admittitur ad testimonium ferendum, Farin. *vbi suprà*. *num.* 110. *& seq.* Gilhaus. *num.* 28. Collegium Coloniense, *loco citato*, *num.* 22. vbi rationem reddit, quod maritus, & vxor sunt vna caro, secundum Bald. *l. si cum Dotem* §. *si Maritus ff sol. Matrimonio.*

18. Idem dicunt DD. de affinibus, Farin. & alij, de quibus supra Præses Abauo *in praxi criminali* §. *Testes cogendi*, *num.* 4 *& seq.* quod DD. supradicti declarant de affinibus affinitate præsenti, non præterita, & per mortem dissoluta vxoris, vel viri.

Idem dicit Farin. de Amasio, & Amasia *dicta q.* 53 *num.* 217 vbi allegat Cyn. *in l.* 2. *Cod. de testibus* Collegium Coloniens. omnino videndum, *vbi suprà num.* 23. vbi huius rei hanc allegat rationem, quod Amasius pro Amasia, fas atque nefas committeret, *l.* 2. §. *cum placuisset*, *ff. de orig. Iuris*, ibi, *captumque amore virginis omne fas*, *atque nefas miscuisse.* 19.

Domestici etiam regulariter repelluntur, 20.
nisi agatur de probando delicto commisso domi, vel cum veritas aliter nequit haberi, *l. etiam Cod. de test.* ibi, *domestica testimony fides improbatur*, cum aliis allegà Farin. *q.* 53. *n.* 1. *& seq.* Collegium Coloniense, *num.* 21. Gilhaus. *num.* 30. Modern. Barbos. qui alios latissimè cumulat *in cap literis*, *num.* 2. *de testibus*, & Cantera *loco citato*, *num.* 17. *& seq.* qui etiam bene declarant qui non veniant in hac materia appellatione domesticorum, quod egregiè etiam præstitit Pegna *in tertiam partem Directory*, *comm.* 119 vers. *Doctores quos initio.*

In foro nostro Sancti Officij, consanguinei 21.
omnes contra consanguineos examinãtur, pro ipsis autem minimè, text. est *in cap. filij de hæreticis in sexto*, & sic filij contra parentes, & è contra, frater contra fratrem, vxor contra virum, domestici contra domesticum examinantur, & ad examen coguntur in causis fidei, Pegna *dicto comm.* 119. *per totum*, Farin. *de hæresi*, *quæst.* 188. *num.* 149. *& de testibus*, *quæst.* 54. *num.* 29. Cantera *loco citato*, *num.* 10. *in fin. & num.* 12. Gilhausen. *num.* 19. Sousa *in Aphorism. Inqu. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 1. *& seq.* Modern. Barbos. in cap. *super eo*, il. 2 *num.* 11. & cap. *in literis num.* 13. *de testibus*, Ferdinandus de Castro Palao *in opere morali*, *dicta disput. octaua*, *puncto* 15. §. 1. *num.* 6. & nos latè de hoc diximus *in secunda parte, in titulo de obligatione denunciandi.*

An autem huiusmodi testes in S. Officio sic admissi sint omni exceptione maiores, DD. nostri non inutiliter disputant.

Et quidem vniuersaliter loquendo, quod 22.
quoties consanguineus, contra consanguineum admittitur semper habeatur pro teste non integro dixit Farin. qui alios more suo cumulat, *quæst.* 56. *num.* 80. *& sequent.* In causis autem Hæresis, idem tenet Cantera *vbi suprà*, *num.* 13. vers. *dixi supra, quod consanguineus*, vbi articulum hunc plenè examinat, & allegat text in cap. *per tuas*, de simonia, vbi testes inhabiles, qui ibi fuerunt admissi, vti in crimine excepto, habentur pro testibus non integris.

Si tamen testis consanguineus, vel domesticus esset vir spectatæ probitatis vtique posset etiam

etiam in S. Officio admitti ad deponendum pro consanguinei innocentia probanda, ita Pegna *vbi suprà*, vers. *& quamuis*, Farin. *q.* 188. *n.* 151. qui alios cumulant.

§. IV.

De teste excommunicato.

23. EXcommunicatum maiori excommunicatione non posse admitti ad testimonium ferendum, docent DD. in cap. *veniens il secundo de testibus*, & in cap. *excommunicatus*, §. *credentes de haeret. in sexto*, & Farin. qui alios citat, *de testibus*, *quaest.* 56. *num.* 240. & Modern. Barbos. in dicto cap. *veniens*, *num.* 9. Ricciull. *de iure person. extra Ecclesiae gremium existentium*, *lib.* 4. *c.* 30. *n.* 14.

24. In causis tamen haeresis admittitur, cap. *in fidei fauorem* ibi, *excommunicati, de haeret. in* 6. Eymer. 3. *p. Directorij*, *quaest.* 64. & ibi Pegn. *comm.* 113. Farin. *de haeresi*, *q.* 188. *num.* 68. Castro Palao, *vbi suprà*, *num.* 2. Idem Farin. *de testibus*, *q.* 56. *num.* 275. vbi ait, quod haec conclusio non habet contradictorem, & Ricciull. *de iure personarum extra Ecclesiae gremium*, &c. *loco suprà allegato*, *n.* 14.

§. V.

De teste Haeretico, Iudaeo, & Infideli

25. TEstes Haereticos, Iudaeos, & Infideles à testimonio ferendo arceri tam pro Catholico quam contra, constat inter omnes, & latè probauit Farin. *de testibus*, *quaest.* 56. *num.* 205. vbi iura, & DD. auctoritates allegat, & ad hoc sunt text. expressi, in cap. *si haereticus*, *secunda quaest.* 7. *& in l. quoniam*, *Cod. de haereticis*.

26. Hoc tamen cessare in criminibus exceptis cum communi sententia dixit idem Farin. *vbi suprà*, *num.* 227. Et in indiuiduo criminis haeresis, quod haereticus admittitur contra haereticum, & etiam contra fidelem, reprobato Eymerico, *tertia parte directorij*, *quaest.* 68. dixit Pegna, *ibid. comm.* 117. vbi, quod Inquisitor ex tali dispositione potest secretas sumere informationes contra fidelem, Farin. *de haeresi*, *q.* 188. 111. *& pluribus sequentibus*, vbi latissimè Castro Palao *vbi suprà*, *dicto* §. 1. *n.* 4. *&* 5. Sousa *in Aphorism. Inquisitorum. lib.* 2. *c.* 12. *num.* 1. *& seq.*

27. Cum autem huiusmodi in testes accipiuntur, vtique iurare debent, sed Iudaeus, & Infidelis, secundum leges suas, vt animaduertit Farin. *dicta q.* 56. *n.* 238. Pegna *in secunda parte director. comm.* 13. vers. *denique illud monere*, &

28. pulcherrimas formulas iuramenti tam Iudaeorum, quam Saracenorum quae in Hispania obseruantur, videat omnino benignus lector *in legibus Partitarum*, *tit.* 11. *part.* 3. *l.* 20. *& l.* 21, & vtrobique Doctiss. Gregor. Lopez.

§. VI.

De teste meretrice.

MEretrix infamis est, & leno, *l. palam* §. *non solum ff. de ritu nupt. & in l. Athletas*, §. *Ait Praetor*, *ff. de his qui notantur infamia*, & ibi Gotofred. vnde in criminalibus à testificando repelluntur, Farin. *q.* 56. *num.* 358. *& seq.* Gilhausf. *vbi supra num.* 50. qui alios allegant, & hoc ampliant etiam in Meretrice quae desiit meretricari, per text. expressum, *in dicta l. palam* §. *non solum*, admittitur tamen meretrix, & leno ad testandum de gestis in Lupanari, vt not. Farin. *vbi supra*, *num.* 52. & Gilhausf. *num.* 34. 29.

Prout etiam in Criminibus exceptis, Farin. *n.* 366. vbi ex Gigante *de Crimine laesae Maiestatis*, animaduertit, Iuliam, quae meretrix erat coniurationem Catilinae detexisse, vnde etiam in crimine haeresis, tam meretrix, quam leno admittendi erunt, Sousa *in Aphorism. Inq. lib.* 2. *c.* 13. *n.* 16. Illud tamen certum arbitror meretricem, & lenonem cum admittuntur in testes, in hoc crimine, etiam de gestis in lupanari non esse omni exceptione maiores, Farin. *quaest.* 56. *n.* 368. & latius idem Farin. *de haeresi*, *q.* 188. *n.* 83. qui alios latissimè cumulat, & nos *suprà* cum de teste consanguineo. 30.

§. VII.

De teste Birruario.

CVm Birruarij communiter apud omnes reputentur infames Clar. §. *fin quaest.* 7. vers. *habes igitur*, ideo eos nec idoneos testes esse, nec admittendos pro regula constituit Farin *de testibus*. *quaest.* 56. *num.* 370 *& seq.* qui eam bene declarat, vt procedat cum deponunt in non concernentibus eius Officium, etiam in antecedentibus, & subsequentibus, vt cum attestatur se fuisse in captura impeditos, iniuria affectos, &c. secus si deponant de concernentibus officium suum vt cum referunt se aliquem citasse. Praeses Abauo *de Reatibus*, *quaest.* 13. *in fin.* vers. *Ego autem dico*, Faber *in suo Cod. lib.* 4. *tit.* 15. *def.* 26. 31.

In S. Officio adsunt Const. Innoc. IV. Incipiens. *Ad extirpanda*, §. *Officialibus verò praedictis*, & Alexand. IV. Incipiens *Ad extirpanda*, vbi de verbo ad verbum confirmatur Const. Innocentij, in quibus expressè haec verba leguntur, *Officialibus verò praedictis plena fides in his omnibus habeatur*, *quae ad eorum Officium pertinere noscuntur.* 32.

Ex

33. Ex quibus colligit Farin. *de haresi*, *q.* 188. *n.* 71. quod cum dictæ constitutiones loquantur de his, quæ pertinent ad officium seruitorum, vtique si deponerent de impedimento eis dato in executione, vel captura, memoratæ constitutiones non procederent, cum etiam ipsæ recipere debeant interpretationem passiuam à iure communi, de qua re memini me dixisse aliqua in secunda parte huius operis.

Secundò colligit Farin quod neque his seruitoribus plena adhiberi debet fides, in delictis grauibus vbi agitur de imponenda pœna
34. corporali graui etiam in spectantibus ad eorum munus, nisi eorum depositiones essent adminiculatæ, vnde ait, quod de anno 1614. quidam carceratus in S. Officio fuit furca suspensus, ex eo quod præparata fuga duos Custodes carcerum vulnerauerat ad mortem, idque ex depositionibus vulneratorum, & aliorum Custodum, concurrentibus tamen aliis vehementibus coniecturis, & præsertim, quod dicti vulnerati, fuerunt reperti sic vulnerati in eius carcere.

§. VIII.

De teste bannito.

36. BAnniti in contumaciam ob delictum, si loquamur in terminis Iuris communis vtique non sunt prohibiti ferre testimonium, secus stante dispositione statutorum, quod contumaces habeantur pro confessis, prima pars conclusionis probatur ex Baldo in cap. *super eo, il primo de testibus*, quia contumacia non infamat, secunda verò pars probatur ex Farin. *dicta quæst.* 56. *num.* 330. Notandum tamen ex Claro, *quæst.* 71. vers. *Præterea quæro*, quod Banniti aliquando à Senatu nostro Excellentiss. Mediolani admittitur ad testimonium ferendum, & eis ob id concedit saluos conductus, vt possint tutò se examini subiicere, & formulam horum rescriptorum Senatus habemus in formulario Senatus manuscripto, Oldradus de rescriptis in suis formulis.

37. In foro nostro S. Officij siue loquitur de iure communi, siue stantibus statutis prædictis, quæ non arctant personas Ecclesiasticas, Surd. *cons.* 301. *vol.* 3. DD. communiter in c. *Ecclesia Sancta Maria, de Const.* Banniti possunt examinari ab Inquisitoribus, sicuti enim banniti examinantur extra locum Banni, cum delictum non est aliter probatum, quam per contumaciam, Farin. *n.* 334. ita poterunt examinari in S. Officio, quod cum Tribunalibus sæcularibus nihil habet commune.

38. Nec vllo modo dubitari potest, quin Inquisitores possint validum saluum conductum concedere cuicumque Bannito à Principe seculari, vt possit se expurgare in S. Officio, vel vt valeat vti testis examinari, tum quia de Iure communi id potest quilibet Iudex inferior, (quidquid sit de consuetudine,) Clar. *q.* 32. vers. *Sed hic quæro*, Farin. *q.* 29. *num.* 81. Guazzin. *de defens. reorum, tom.* 1. *defens.* 12. *num.* 58. vers. *Iudex*, igitur id multo magis concedendum est Inquisitori in causis fidei, qui. & maior est, quocumque Iudice supremo sæculari, & in causis fidei liberè, & omni omnino impedimento iuris, & facti sublato procedere potest, tum quia Iudex debet assecurare testes, quos vocat Foler. *in pract.* verbo *capiat infor. num.* 52. & Baiard. *d. q.* 32. *num.* 36. Atque hoc iure vtimur, & de hoc est text. in c. *Hortamur*, 3. *quæst.* 9. vbi Glo. & Turrecrem. latissimè de materia videndus Portules ad. repertorium Molini *super ritibus, & obseruantiis Rgni Aragon. tom.* 1. verbo *accusatio n.* 138. *& plurib. seq.* vbi de hac securitate testibus per quoscumque Iudices concedenda, & Sesse *de inhibit. cap.* 1. §. 5. *num.* 67. *seq.*

§. IX.

De aliis testibus infamia laborantibus.

CErtissimum est in causa hæresis infamiam siue iuris, siue facti non repellere testem in totum, iuxta sæpe citatum cap. *in fidei fauorem de hæret. in sexto*, quamuis de fide testis aliqualiter diminuat.

Inter hos infames enumerantur Vsurarij *l. Improbum*, vbi Bald. Castr. & alij, Cod. *ex quibus causis infamia irrogetur*, Peguer. *decis.* 31. *num.* 1. Ideo extra forum nostrum S. Officij à testificando repelluntur, Clar. *in* §. *vsura* vers. *punitur etiam, in fin.* & Farin. *de testibus, quæst.* 56. *num.* 352. *& seq.* 39.

Spurij, qui nisi sint probatissimæ vitæ, Religiosi, vel nobiles, & magnæ conditionis, vti infames infamia facti, licet non repelluntur, in totum, non sunt tamen testes omni exceptione maiores, Farin. *num.* 400. *& seq.* 40.

Blasphematores consuetudinarij, non ex Ira solum, vel publici ante etiam condemnationem, Farin. *ibid. num.* 414. *& seq.*

Lusores consuetudinarij, in ludis prohibitis, nisi ageretur de probandis gestis in ludo, Farin. *vbi suprà num.* 427. *& seq.*

Ebrij penitùs, non autem tantum vino exhilarati, Farin. *num.* 434. 41.

Histriones Arenarij vel Bestiarij, Farin. *n.* 439. 42.

Apostatæ à Religione, quia infamis periurus, & excom. Farin. 444. *seq.* Ricciull. *de iure personarum extra Ecclesia gremium existentium lib. de Apostatis.* 43.

Fustigati, qui etiam si viuerent mille annis nunquam possent esse testes, vt ait Mascard. *de probat. concl.* 1356. *n.* 33. & Farin. *vbi sup. n.* 456. 44.

Decocti,

45. Decocti, seu falliti, proditores, calumniatores, prodigi, & alij de quibus apud Farin. *loco citato; num.* 446. *& seq.* & Modernus Barbosa, *in cap.* 2. in verbo, *etiam vilissimi. num.* 3. *& pluribus seq.* vbi alphabetico ordine omnes istos enumerat, qui ratione infamiæ à testimonio repelluntur.

46. Accusatus autem, vel carceratus pro aliquo delicto, accusatione pendente à testimonio repellitur, præterquam in casibus exceptuatis *cap. fin. de testibus, l. in testimonium, ff. eod. tit.* Farin. *q.* 56. *n.* 167. *& seq.* Gilhaus. *d. c.* 6. *p.* 3. *n.* 46. Modern. Barbos. *d. c. fin. n.* 2. *& c.* 2. *n.* 7. vers. *Carceratus*, Sousa *in Aphorismis Inq. lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 18.

§ X.

De teste minore.

47. Minor vigintiquinque annis, & maior viginti in criminalibus est testis idoneus, nec patitur exceptionem ætatis, text est *in l. in testimonium, la secunda ff. de testibus*, vbi dicitur, quod accusator non debet adducere in testem illum, qui minor est viginti annis, igitur à contrario sensu poterit accusator maiorem viginti annis in testimonium adducere, ita Farin. cum allegatis ab eo *de testibus, q.* 58. *n.* 10. *&* 19. *& seq.* Gil. *d. c.* 6. *p.* 3. *de testib. n.* 59. Greg. Lopez *l.* 9. *tit.* 16. *p.* 3. & Inquisitor Cantera, *dicto cap.* 2. *de plena probatione, n.* 40.

48. Minor 20. annis, & maior 14. in criminalibus regulariter à ferendo testimonio prohibetur, Farin. *vbi suprà, n.* 10. cum alleg. ab eo, quibus addo Vuesemb. *in Paratitlis Pandectarum, tit. de testib. n.* 3. Gilhaus. *n.* 58. Cantera *loco citato*, hoc tamen limitatur, vt non procedat, in casibus de quibus *infrà*.

49. Minores 14. annis proximi pubertati habẽtes scilicet annos decem cum dimidio iuxta not. à DD. *in Auth. Sacramenta puberum, Cod. si aduers. vendit.* vtique regulariter testes esse nequeunt, quia impuberes regulariter lubricum habent consilium, quia ætas illa facilis est ad mentiendum, & quia eis iuramentum deferri nequit. *l. qui iurasse, de iure iur.* quæ sunt rationes adductæ à Vuesemb *vbi suprà*, & Farin. *ibid. num.* 3. ita I. C. *l.* 3. *§. lege Iulia, ff. de testibus*, & Lud. Gilhaus. *num.* 57.

50. Supradicta tamen non procedunt cum sumus in casibus in quibus veritas aliter haberi nequit, ita Farin. *nu.* 29. *& seq.* Gilhaus. *nu.* 60. Cantera, *n.* 41. qui alios allegant, & loquuntur, etiam in impubere doli capace.

51. An autem in hoc casu impuberes aliquid probent, dico certum esse hos impuberes non esse omni exceptione maiores, vt latè probauit Farin. *num.* 14. vbi reprobat Marsilium, qui *in l. Infans, num.* 42. *Cod. ad l. Corneliam de Sicar.* ait in praxi ex dicto duorum impuberum fuisse occisorem eorum matris punitum, & Igneum *l. excipiuntur, n.* 37. *ad Syllan.* vbi ait dictum filij annorum 12. profuisse, & sufficiens fuisse ad torturam Patris sui, qui ipso præsente vxorem suam occiderat.

Dico secundò, regulariter dictum huiusmodi impuberis non admittitur ad probandum sed tantùm vt prosit ad veritatem indagandam ita Clar. *in praxi § fin. q.* 24. *n.* 17. Faber. *in suo Cod. lib.* 4. *tit.* 15. *def.* 12. *in annot. n.* 2. Farin. *vbi suprà, n.* 43. *&* 44. *&* 48. *& n.* 52. vbi hoc limitat, vt non procedat cum adsunt adminicula, & præsumptiones. 52.

Dico tertiò, aliquando dicta istorum impuberum admittuntur etiam ad aliquid probandum, & ad torturam cum sint adminiculata præsumptionibus, & coniecturis, arbitrio Iudicis validis, ita Farin. *n.* 52. Sic Faber *dicta definitione in fin.* habet hæc formalia verba, *sed & in causa homicidij filio impuberi aduersus Patrem à Senatu nostro pridem creditum fuisse relatum est*, & in addit. *n.* 8. ait simile quid referri à Paponio *Arestorum Franciæ lib.* 24. *tit.* 19. *§.* 7. *de quæstionibus*. 53.

Nec dubito, quin in casibus relatis à Marsilio, & Igneo *vbi suprà*, adessent alia adminicula, & præsumptiones ex quibus iuncto dicto impuberis coalescere potuerit indicium non ad inquirendum solum, sed ad torquendum.

Vnum tamen notandum est in hac materia, quod isti impuberes dum examinantur, id fit sine iuramento in Curiis sæcularibus, & ita pluries, me Proiudice existente sub Illustrissimo Salamanca Cremonæ Prætore anno 1636. in Curia fuit practicatum. 54.

Secundò, supradicta limitantur in Crimine hæresis, & in omnibus causis ad Sanctum Officium spectantibus, nam in his etiam Impuberes admittuntur, recipiuntur, & coguntur testari, ita Cantera *vbi suprà, num.* 42. vers. *Tertiò fallit in crimine hæresis*, vbi à minori, ad maius arguendo ait, quod si in crimine læsæ Maiestatis humanæ impuberes admittuntur secundum dispositionem expressam *l. de minore ff. de quæst.* multo magis admittendi erunt in crimine hæresis, Farin. *de hæresi, q.* 188. *num.* 75. *amplíat.* 5. qui alios allegant, & si reperto vno occiso in domo omnes de familia, etiam impuberes admittuntur ad ferendum testimonium, iuxta allegata à Farin. *n.* 25 *&* 44. igitur arguo ego multo magis idem dicendum erit in crimine hæresis, & quid in hoc crimine probent impuberes dixi *suprà proximè*, quibus, ibi dictis addo Canter. *vbi suprà, n.* 42. vers. *Secundò fallit*, ibi, *sed certè in hoc.* 55.

Infans, seu proximus infantiæ, nec examinari potest, nec examinatus aliquod prorsus facit indicium, Farin. *num.* 47. Gilhaus. *num.* 56. qui alios allegant, & hoc procedit, licèt essemus 57.

mus in criminibus exceptis, & in casu in quo aliàs veritas haberi nequit, quia semper militat ratio, quod Infans quidquid videt, vel audit ignorat, nisi infans esset supra septimum annum, & esset doli capax, quod Iudex arbitrabitur ex modo dicendi, & qualitate impuberis, Cantera, *n.*45. vers. *& mihi bene placet*, nam tunc arbitrarer in hoc crimine rectè facere Inquisitores si illum examinarent, an autem testis pubes sit integer si deponat de his quæ vidit tempore ætatis pupillaris, videndi
58. sunt Farin. *num.* 53. Cantera *n.*44. Collegium Colon. Iurid. *disp.*7. *num.*7. *p.*2.

§. XI.

De aliis testibus qui integri non sunt.

59. Testis de vniuersitate (quidquid sit in ciuilibus, in quibus videndus est Beltran *ad decis. S. mem. Greg. XV.* 340 *sub n.*14.) non admittitur pro integro teste, ad fauorem alterius de dicta vniuersitate contra extraneum, nisi in defectum aliorum testium, Farin. *de testibus, q.*60. *n.*511. Colleg. Colon. *d. disp.*7. *n.*35 & Canon in cap. *super* 14. *q.*2. cap. *accusatoribus*, c. *repellatur*, c. *Olim de accusat.* Gilh. *n.*75. Ferentill. *ad decis.* 214. Buratti.

60. Proxeneta non est maximè in criminibus integer testis in negotio in quo fuit mediator, Farin. *q.*60 *n.*406. *& seq.* & idem dicendum de mediatoribus inter aliquos, vt eos ad concordiam adducant, hi enim admitti non debent, & admissi non probant confessiones quas partes ipsis fecerunt, non enim debent secretum sibi commissum euulgare, Fab. *in suo Cod. lib.*4. *tit.*15. *def.*56.

61. Socius itineris, non est integer testis super iniuria socio illata, si eam etiam sibi illatam esse putauerit, quod signis, & coniecturis cognoscitur, Farin. *vbi suprà, num.*402.

62. Sollicitator in causa in qua sollicitat non est idoneus testis, secus in alia, Farin. *num.*244. *& seq.* Idem dicendum de negotiorum gestore, Farin. *num.*261. & de aduocato, Farin. *num.* 155. *& seq.* Faber. *loco cit. def.*19. vbi etiam de procuratore, Colleg. Colon. *vbi suprà, num.*41. Gilhaus. *num.*74.

63. Iudex pariter, & arbiter, in causa in qua iudicarunt sunt suspecti testes, prout & Assessor. Colleg. Coloniense *loco citato*, *num.*42. Farin. *num.*89.

64. Qui Titio se vsuras persoluisse deponunt nō probant Titium vsurarium, etiam si agatur ad fauorem tertij, nam ratione affectionis quam habent ad propriam causam, vel illi similem nunquam censentur integræ fidei, Farin. *n.*77. *& seq.* Portules *ad repert. Molini super obseruationes Regni Arag.* in verbo *vsura, tom.* 4 *num.*37.

Accusator non est idoneus testis contra accusatū, nec qui de domo accusatoris sunt, Farin *num.*64. Gilhaus. *num.*73. hoc tamen fallit in causa hæresis, in qua accusator, & denunciator, si aliam exceptionem non patiantur, sunt idonei testes, Farin. qui alios allegat *de hæresi, q.*185. *num.*32. quia in causa hæresis accusator prosequitur causam Religionis Christianæ, & sic cessat ratio repellens accusatorem à testimonio ferendo, quæ est interesse causæ propriæ, Farin *vbi suprà*. 65.

Nec idonei testes sunt, qui ex testimonio lato vel ferendo, aliquod commodum, vel laudem reportare possunt, vt latissimè dixit Farin. *q.*60. *num.*1. *& seq.* prout, & magis credendum esse testi contra suum cōmodum testāti, decidit Sen. Sabau. apud Fabrum, *vbi suprà, def.*42. quia (ait Senatus) non est credendum eos peierare velle, vt sibi noceant. 66.

Sacerdoti reuelanti crimen sibi in confessione manifestatum non debet Iudex in foro exteriori credere, & ex tali reuelatione nullum omnino oritur indicium contrareum, Præses Abauo in praxi in vers. *testes cogendi, n.*42. Præses Ant Faber. *loco citato, diff.* 38. 67.

Pauper si non sit probatæ vitæ non est integer testis, secus si sit honestæ vitæ, quia ob paupertatem solam præcisè nihil ei diminuitur de fide secundum distinct. Clari, *q.*24. vers. *quæro etiam numquid*, Farin. *q.*57. *num.*15. *&* 57. Cantera, vbi bene probat, in criminalibus ob paupertatem solam nihil diminui de fide testis, nisi vltra paupertatem aliquid aliud adsit ob quod contra pauperem sit præsumendum, vel nisi quis ex aliquo vitio in paupertatem deuenerit, *loco sup. alleg. n.*55. 68.

Furiosi à testimonio repelluntur, nisi dilucida interualla habentes deponant tempore sanæ mentis, Farin. *q* 61. *num.*1. *seq.* Colleg. Colon. *vbi supr. num.*3. In dubio autem depositio istius testis præsumitur facta tempore sanæ mentis, quia actus habentis dilucida interualla præsumitur gestus tempore sanæ mentis, non furoris, Lambert. *de contract. Mulierum, glos.*8. *num.*40. *& seq.* 69.

Muti, vel Surdi regulariter in testes non admittuntur, Farin. *q.*61. *num.*36. *& seq.* Colleg. Coloniense, *num.*10. maximè in criminalibus Gilhaus. *num.*77. Sicuti tamen in ciuilibus admittuntur cum deponunt per sensus in quibus impediti non reperiuntur DD. *suprà* alleg. locis indicatis, ita arbitror posse eos recipi in crimine hæresis, in omnibus casibus in quibus in ciuilibus possent testari, bene Sousa *in Aphorism. Inqu. lib.*2. *c.*13. *n.*26. 70.

Horum autē depositiones recipi debent, vel per scripturam si sciant scribere, vel per interpretem, Notario scil. scribēte interrogationē, mox signa, & nutus muti, & deinde consanguineorum, vel domesticorum interpretationem, 71.

Igneus

Igneus *in l.* 3. §. *Ignoscitur*, *num.* 26. verſ. *dicit enim Bal. ff. ad Syllan.* Farin. *num.* 51. *&* 52.

72. Teſtes Clerici, & Monachi quamuis regulariter contra laicos nequeant ferre teſtimonium, cap. *teſtimonium* 11. *quaſt.* 1. *cap. de cætero*, vbi modernus Barboſ. *n.* 2. omnes DD. allegat, attamen in crimine hæreſis cũ admittuntur ſunt fide digniores, quam laici, Farin. *n.* 80.

In aliis verò cauſis criminalibus, & ciuilibus in quibus Clerici, & Monachi admittuntur ad teſtimonium ferendum requiritur licentia ſuperioris, ſi tamen ſine ea ſint examinati adhuc probant, Farin. qui alios allegat *num.* 83. *&* 84. *& num.* 134.

§. XII.

De teſtibus inhabilibus nonnulla notanda.

73. Circa hos teſtes inhabiles, Primo loco notandum eſt, quod etiam *ſuprà* ſæpè monuimus hos teſtes in caſibus exceptis admitti, ſed cum ſua inhabilitate, ita Farin. *de hæreſi, quæſt.* 188. *n.* 83. Cantera, *num.* 13. *loco ſæpiùs ſup. alleg.* Et confirmatur hoc euidẽter ex eo, quod vnica fœmina honeſta denuncians Confeſſarium de ſollicitatione non facit indicium contra eum ad torturam, nec ad capturam, vt pluribus probaui *in tit. de Confeſſ. ſollicit. & in additionibus ad dictum locum*, vbi adduxi decretum S. C. Eminentiſſ. DD. Supremorum Inquiſit igitur euidens ſignum eſt fœminam honeſtam in hoc crimine excepto admitti, ſed cum ſua exceptione ſexûs, quia in hoc crimine hæreſis dictum vnius teſtis omni exceptione maioris ſufficit ad torturam, nedum ad capturam, Farin. *de hæreſi, q.* 185. *n.* 129. qui alios allegat, quibus addo ego, Caſtro Palao *in opere morali tract.* 4. *diſp.* 8. *punct.* 9. *n.* 5. Canteram *de Indic. & tortura, num.* 5. & P. Dianam *reſolut moralium, part.* 4. *tract.* 6. *Reſol.* 6. & nos latè *in titulo de indiciis, & tortura*.

74. Nec in hac re curandum eſt de Doctrina Canteræ *in quæſt. criminalib. tangentibus probationes titulo de plena probatione*, *n.* 27. verſ. *Pono exemplum*, vbi probare conatur, quod (cũ delictum ſollicitationis non poſſit, nec actu, nec habitu probari, niſi per mulierem ſollicitatam) vtique per dictum ipſius poterit Confeſſarius torqueri.

Quia hanc opinionem latè confutaui *in addit. ad tit. de confeſſ. ſollicitantibus*, Præterquam quod Cantera eſt ſibi ipſi contrarius, dum *ſuprà eodem tit. n.* 16. loquens de dicto mulieris ſollicitatæ dicit, *ego certè in hoc crederem intrepidè tenendũ, quod tales teſtes licet vocentur idonei, nõ tamẽ taliter quod ſint omni exceptione maiores, nec cũ duobus ex talibus teſtibus daretur pœna ordinaria, nec ex vno daretur tortura.*

75. Notandum ſecundò, quod teſtes inhabiles ſine dubio admittuntur ad probandam hæreſim, an autem admittantur ad probanda adminicula illius valdè controuertunt DD. loquendo de delictis exceptis in genere, Nam Bart. *in l quaſt. ff. ad l. Iul. Maieſt.* ait teſtes inhabiles admitti ad probandum Rectorem prouinciæ, ſucceſſorem in Regno non admiſiſſe, & ſic ſubſtantiam delicti, non autem ad probandum ſucceſſorem eſſe legitimum ſucceſſorem in Regno. Pariter Bald. *auth. ſi teſtis productus*, *num.* 7. *C. de teſtibus*, ait, quod ſtante ſtatuto quo inhabiles admittuntur ad probandum adulterium vtique non admittentur, ad probandum matrimonium, contrarium videntur ſenſiſſe Gig. *de crim. læſæ Maieſt. lib.* 2. rubr. *quomodo & per quos, q.* 5. & Boſſ. *de crim. læſæ Maieſt. num.* 114.

Vera ſolutio eſt quod adminicula ſubſtantialia delicti probantur per teſtes inhabiles, & hæc dicuntur, quæ inferunt ad ſubſtantiam delicti, vt puta amplexus, munera, colloquia ſecreta ſunt adminicula ſubſtantialia adulterij, quia tendunt ad illud, & illius probationem inferunt, ſimiliter familiaritas cum hæreticis, conuenticulæ ſecretæ, & ſimilia ſunt adminicula ſubſtantia hæreſis, ita Farin. *de teſtibus, quæſt.* 56. *num.* 78. & Ferd. de Caſtro Palao *in ſæpè cit. diſp.* 8. *punct.* 15. §. 2. *n.* 1. Souſa *in Aphoriſm. Inquiſ. lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 8.

Adminicula autem extr. licèt neceſſariò prærequiſita ad delictum non tamen illatiua illius, vt in adulterio Matrimonium, & in hæreſi Baptiſmus, quæ ad illa duo delicta prærequiruntur, ſed non tanquam illatiua illius, vtique per teſtes inhabiles non probantur, ita DD. omnes ſup. alleg. ex quibus apparet quod in praxi non eſt diſcedẽdũ ab opinione Bartol. & Baldi, quam etiam pluribus relatis ſequitur Rendin. *in prompt. recept. ſent. tom.* 1. *tit.* 115. *n.* 5.

Notandum tertiò, quod inhabilitas in teſte 76. conſideratur ſolùm tempore Iuramenti, & depoſitionis Farin. *quæſt.* 62. *n.* 166. *& ſeq.* Souſa *cap.* 13. *num.* 11.

Notandum quartò, quod ex numero teſtiũ 77. ſuppletur eorum inhabilitas etiamſi omnes eſſent inhabiles, Farin. *vbi ſup. n.* 305. *ſeq.* quod intelligo etiam ad imponendam pœnam ordinariã, ſi numerus ſit magnus, Peña 3. *p. com.* 113. verſ. *nec refert.* Farin. *de hæreſi. q.* 188. *n.* 83. Souſa *cap.* 13. *n.* 13. Diana *part.* 4. *reſol. moral. tractat.* 8. *reſol.* 123. & Ferd. de Caſtro Palao *vbi ſuprà*, §. 4. *num.* 1. qui aiunt ex quatuor teſtibus inhabilibus poſſe quem damnari in pœnam ordinariam, quod tamen dictum arbitror ego relictum eſſe in arbitrio rectè iudicantis.

Et eodem modo depoſitionem huiuſmodi 78. teſtis inhabilis ſuppleri ex maxima fide alterius conteſtis, atteſtatur idem Farin. *loco alleg. n.* 328. quod intelligendum eſt, quoad torturam, non quoad condemnationem in hoc cri-

mine hæresis Peña *dict. comm.* 113. vers. *Sit iam tertium*, & Sousa *dict. cap.* 13. *n.* 12.

79. Notandum quintò, quod producens testem inhabilẽ ad defensam in S. Officio non potest illius personam reprobare Farin. *d. q.* 62. *n.* 211. attamen non per hoc intelligitur approbare illius dictum Farin. *n.* 241. bene Rot. apud sanctæ mem. Greg. XV. *decis.* 455. *n.* 16. vbi latè Beltram. *in addit.* & hæc est originalis doctrina Bart. *l. si quis testibus, C. de testibus*, ibi, *sed contra dicta sic*, Sousa *cap.* 13. *n.* 14. & sic apparet falsa illorum DD. sententia qui voluerunt testem de credulitate plenè probare contra producentem, hoc enim verum est, si vltra productionem testis, produceretur etiam illius examen publicatum, vt bene declarant Farin. *n.* 277. *& seq.* & Beltram *loco alleg. n.* 16. *& seq.* Ferentill. *ad decis.* 298. *Buratti.*

80. In S. autem Officio in quo nunquam publicantur reis dicta testium examinatorũ, & productorum ab ipsis ad eorum defensam Paulus Garzias *in praxi S. Officij, fol. mihi* 26. vbi ait, *Al reo se le da noticia, que estan recebidas las defensas, no se le han da leer, ni dar translado dellas aũque el reo lo pida, instrucion* 39 semper poterit reus excipere cõtra examen, seu dicta testium, quia cum sibi non pandantur nunquã potest dici, quod ea producat, vel illis vtatur.

81. Notandum sextò, testes inhabiles admitti debere, etiamsi adsint alij testes habiles in causis fidei aliàs sequeretur, quod in d. c. in fidei fauorem, nullum speciale inductum esset fauore fidei, quia etiam in aliis causis criminalibus in subsidium testium habilium admittuntur inhabiles, ita, & bene Ferd. de Castro Palao *d. §.* 2. *num.* 7.

82. Notandum septimò, quod etiam testes inhabiles admittuntur ad probandam innocentiam Rei in S. Officio, sed cum suis exceptionibus Castro Palao *vbi sup. n.* 8. Sousa *d. c.* 13. *n.* 9. contrarium tamen tenent Farin. *de hæresi, q.* 188, *n.* 81. P. Diana *tract.* 8. *resol.* 57. vers. *dico tertio*, vnde in arbitrio positum est iudicare debentis, an, & qui testes inhabiles sint admittendi, & quantum probent Clarus *quæst.* 24. vers. *Item scias.*

Subiicienda tamen hoc loco arbitror verba Pauli Garziæ *in margine suæ praxis S. Offic. fol. mihi* 25. vbi loquens de testibus à reo ad defensam producendis ait, *los testigos han de ser Christianos Viejos, y no parientes ni criados del reo, saluo quundo las preguntas son tales, que por otras personas no se pueden prouar verisimilmente, y hase de aduertir al reo desto, y que nombre para prouar sus preguntas mucho numero de testigos para que dellos se examinen los idoneos, y fide dignos.*

De teste periuro, & falso videnda sunt quæ diximus titulo sequenti de testibus, quo ad dicta.

§. XIII.

De teste vnico.

Testis vnicus in criminalibus non plenè probat, maximè in hoc crimine, etiamsi esset Cardinalis, vel Rex, vel Papa, Farinac. *quæst.* 63. *per tot.* Gilhausen *loco cit. num.* 87. *seq.* Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 2. *c.* 14. & Cantera *de plena probatione, num.* 3. 84.

Bene verum est, quod testi vnico deponenti de facto proprio magis creditur, quam si non deponeret de facto proprio vt animaduertit Farin. *vbi sup. n.* 207. *& seq.* Sousa *n.* 5. & Faber. *in suo Cod. lib.* 4. *definitione*, & Gilhaus. *num.* 9. qui alios allegant. *num.* 35.

In foro tamen nostro S. Officij, & etiam in aliis passim videmus credi vnico testi perito, cum iuramento deponẽti, ad fauorem rei, v. g. cum non posse torqueri tormento funis, cum esse infirmum, & similia, Cantera *loco citato.* vers. *secundo vnus testis.*

TITVLVS VI.

De testibus quo ad dicta.

SVMMARIVM.

1 *Testis depositio obscura nihil probat.*
2 *Dubia probatio non releuat probantem.*
3 *Testis non probat si eius dictum non concludit de necessitate.*
4 *Testes deponentes de iudicio suo non probant.*
5 *De teste deponente per verba, in, circa, & an plures testes hoc modo deponentes possint concordari. num.* 7.
7 *De teste de credulitate.*
8 *Testis deponens de auditu proprio probat, secus si deponat de auditu auditus, num.* 9.
10 *Testis de auditu auditus facit aliqualem probationem sed admodum leuem, num.* 11. *maximè ad defensam rei, num.* 12, *& in delictis occultis num.* 13.
14 *Ex testibus de auditu auditus deuenitur ad torturam in crimine assasini.*
15 *In testibus de auditu diligenter considerandum à quibus audierint.*
16 *De teste qui alium cognouit ad vocem, n.* 17. *vbi quod in omni casu non est omni maior maior exceptione.*
18 *De teste de auditu ex interiecto pariete.*
19 *Testis debet deponere per vnum ex quinque sensibus.*
20 *Testis depositio de gestis noctis tempore, suspectus est nisi testis dicat adfuisse lumen, n.* 21. *vbi hoc fallit in noctibus autumnalibus, & num.* 22. *vbi, quod fallit etiam stante maxima*

xima vicinitate inter testem, & reum.
23 *Decisio Senatus Mediolani.*
24 *Testis præsens delicto potest torqueri si nolit testem manifestare.*
25 *Vt valeat depositio testis de noctis tempore gestis, sufficit adfuisse quodcunque lumen, num. 27. vbi quod sufficit si ex dictis aliorum testium constet adfuisse lumen.*
26 *Decisio Curiæ Cremonæ sub Illustriss. Salamanca.*
28 *Si testis dicat cognoui, &c. quia Luna lucebat, & factis ab Astrologo calculis appareat tunc Lunam non potuisse lucere nihil probat.*
29 *In materia fidei reus non conuincitur ex testibus singularibus, num. 30. vbi de pluribus testibus singularibus concludentibus de eadem specie hæresis Lutheranæ, & seq.*
31 *Testes singulares probant cũ agitur de eodem actu successiuo, num. 32. vbi de testibus, qui per rimulam viderunt adulterum.*
33 *Quomodo ex testibus singularibus possit confessarius sollicitans damnari.*
34 *Quomodo hæreses sint inter se connexæ, n. 35. vbi de loco, & tempore quomodo sint circumstantiæ extraordinariæ hæresis.*
36 *Ex quatuor testibus singularibus omni exceptione maioribus eiusdem speciei hæresis, sed non indiuidualis, num reus sit conuictus.*
37 *Quid si testes discordarent in solis verbis, num. 38. vbi quid in blasphemia.*
39 *In dubio testes præsumuntur contestes.*
40 *Cur testes singulares non coniunguntur ad reum conuincendum.*
41 *An, & quomodo testes singulares coniungantur in S. Officio ad effectum torturæ, vel pœnæ extraordinariæ.*
42 *Testis nominans alium in contestem qui negat nihil probat, & num. 43. vbi latè, an in hoc casu sit locus torturæ.*
44 *De teste qui dixit talem blasphemasse præsente tali, & tali qui negant.*
45 *Testes contrarij in substantialibus nihil probant, num. 46. seq. vbi quando dicantur contrarij in substantialibus.*
48 *Dicta testium non sunt cauillanda, sed adiuuanda.*
49 *Testes euidenter contrarij non concordantur. Prout nec si sint suspecti de falso. num. 50.*
51 *Concordia testium quomodo facienda.*
52 *In ciuilibus testes concordantur etiam ad probationem faciendam, & in criminalibus ad euitandum periurium, num. 53.*
54 *In foro S. Officij plus probant testes concordati, quam non concordati, & minus concordati probant quàm testes, qui concordia non egent, num. 55.*
56 *Quanta fides sit danda testibus concordatis arbitrio Iudicis relictum est.*
57 *Ex pluribus testibus variis quibus magis credendum.*
58 *Testis inter se varius nihil probat, num. 59. vbi quando, & quomodo testis possit eius dictum corrigere.*
60 *Intellectus text. cap.* Accusatus. §. *licèt, de hæret. in sexto vbi latè in S. Officio, cui depositioni sit standum ex duabus contrariis eiusdem testis.*
61 *An dispositio dicti §. habeat locum cùm testis in secunda depositione se, & alios exgrauat.*
62 *An testis varius in S. Officio possit puniri, vbi decisio Inquisitionis Conchensis.*
63 *Testis deponens, supra negatiua vaga non probat, n. 64. vbi quod secus est in negatiua coarctata ad breue tempus, n. 65. vbi quomodo debeat huiusmodi testis deponere.*
66 *De alio modo probandi negatiuam indirectè.*
67 *De grauato à duobus testibus, quod tali die, &c. blasphemauit præsentibus aliis duobus, qui negant.*
68 *Testes falsi pœna extraordinaria sunt puniendi cum attestationes sunt nullæ, n. 69. vbi idem de testibus falsis in circumstantiis n. 70. vbi de testibus falsis supra generalibus.*
71 *Testis falsus super generalibus an aliquid probet.*
72 *Testis falsus in vno articulo nihil probat in alio.*
73 *Ad puniendum testem falsum pœna ordinaria requiruntur probationes euidentes.*
74 *De teste qui recepit pecuniam, latè.*
75 *Quæ cõsideranda in puniendis falsis testibus.*
76 *Pœna ordinaria horum testium est triremiũ.*
77 *Decisio Inquisitionis Siculæ.*
78 *De teste vacillante.*
79 *Testes rationem sui dicti reddere debent.*
80 *Quæ ratio testis dici possit legitima.*
81 *An testes rationem reddere debeant etiam non interrogati.*
82 *De ratione testis, scio quia consanguineus, vel vicinus.*
83 *Ratio testis dictum saluat, vel destruit, & in ea probatio testis consistit.*
84 *Decisio Congregationis Cremonæ in materia testium de credulitate in causa Polygamiæ.*
85 *Testes de credulitate, an possint redargui de falso.*

VIso de testibus quoad eorum personas, consequens est, vt nunc de eis agamus, quo ad dicta.

§. I.

De obscura testis depositione.

TEstis obscura depositio nihil probat, Farin. *de testibus*, q. 68. n. 1. & *seq.* Mascard. *concl.* 1569. n. 6. vbi addent. Sousa *in Aphorism.* 1

Inquisitorum, lib. 2. c. 7. n. 1. quia dubia probatio
2. regulariter intelligitur contra probantem, nec eum vllo modo iuuat, Surd. *cons. 5. n. 47. & 48. & cons. 127. n. 40* & testis obscurè deponens æquiparatur non respondenti, Rulant. *de Commiss. Cam. Imperialis p. 2. lib. 2. c. 17. l. b. 1.*

3. Ex hoc colligitur primò quod testis qui deponit per verba, quæ de necessitate non concludunt, non probat, & exempla huius depositionis dant Mascard. *de prob. conclus. 1. q. 9 n. 6.* Farin. *vbi suprà, n. 3. & seq.* Sousa *ibid. n. 2.* Rulant. *loco cit. c. 19 & seq.* si fiat per verba, *possibile est, dubito forsan, prima fronte, si bene memini, ni fallor, salua veritate.*

4 Colligitur secundò, testes deponentes de iudicio suo regulariter non probare, quia testis munus est non iudicare, sed factum simpliciter narrare, Farin. *vbi suprà, n. 31.* Sousa. *num. 4.* nisi eorum dictum esset coniunctum cum sensu visus, Rot coram Sanctæ memoriæ Greg. XV. *decis. 427. n. 6. & n. 5.* vbi ait, quod licet huiusmodi testes de iudicio tantummodò suo deponentes non probent, attamen in his, quæ sunt difficilis probationis maximum faciunt indicium, quod idem visus est voluisse Rulant. *cap. 21. num. 6.*

5. Colligitur tertiò, quid dicendum sit de teste deponente, per verba, in, circa, vel plus minusue, non enim probare ob incertitudinem dixerunt relati à Farin. *vbi suprà, n. 22.* Sanctæ mem. Greg XV. *decis. 344. n. 6. & 8.* Sesse *decis. Regni Arrag. 305. vol. 3.* vbi, quod huiusmodi testes non probant, quando aliquid certum, & determinatum probari debet Modern. Barbos. *de dict. & Clausul. dict. 154. num 7. & 8.* vbi,
6. quod duo testes contrarij deponentis per verba, in, circa, possunt concordari detrahendo, virtutem dictæ dictionis à teste deponente de maiori tempore, bene Rot. *decis. 334. n. 5. p. 2. in recent.* quantum autem importent illæ dictiones Rot *in alleg. decis. 344. n. 4.* ait positum esse in arbitrio Iudicis, & Corn *cons. 179. n. 4. vol. 3.* dixit eas posse importare quartam partem eius rei super qua deponitur.

7. Colligitur quartò, testes de credulitate regulariter non probare, Farin. *d. q. 68. n. 62. & seq.* vbi quod neque etiam probant, si dicerent se firmiter credere, vel pro certo credere, Rulant *loco cit. cap. 19. n. 3. & seq.* vbi, quod huiusmodi depositio est incerta, quia licèt dicant testes se firmiter credere, attamen potest, esse quod res se aliter habeat.

Si tamen huiusmodi testes iustam suæ credulitatis causam, & originem allegent, tunc eos facere indicium contra reum voluit Farin. *n. 76* & Rulant. *num. 5.* vbi addunt huiusmodi testes probare in his, quæ non cadunt sub aliquo sensu corporis, in re difficilis probationis, vt est filiatio, vel adulterium, & in concernentibus peritiam artis, Ludou. Gilhausen. *in arbore iud. crim. cap. 6. p. 3. de testibus, n. 123. & seq.* Sousa *dicto cap. 7. n. 10. & seq.* vbi quod testes de credulitate probant contra producentem, ad defensionem Innocentiæ rei, & in his casibus in quibus præsumptiua probatio habetur pro vera.

§. II.

De testibus de auditu.

Testes de auditu proprio, vtpote, quia deponant se audiisse Titium blasphemantem, vel verba hæretica proferentem probant ita Farin, *de testibus, quæst. 69. num. 148. & sequentibus,* qui alios allegat, quibus adde Canteram *de probat. per testes, c. 2. n. 21.* vers. *quando testis dat rationem,* vbi hoc bene limitat, vt non procedat cum testis deponeret de auditu super re, quæ non caderet sub sensu auditus, quod idem dixit Farin, *loco citato, num. 156. & sequentibus,* & Gregor. Lopez *lib. 28. titul. 16. part. 3. glos. 4.* 8.

Testes verò de auditu alieno, seu vt DD. loquũtur de auditu auditus non probant, cap. *licet ex quadam de testibus,* Farinac. *vbi suprà, num. 2.* Cantera *ibidem, num. 22. in principio,* Camil. Borell. *in sum. decis. tom. 2. tit. 13. de testibus, de auditu, num. 25. & pluribus seq.* Lud. Gilhausen *in arbore iud. crim. cap. 6. p. 3. de testibus, num. 128. & seq.* 9.

An autem depositio istius testis faciãt saltem aliquod indicium, & præsumptionem, aliqualiter dubitant scribentes, & ego quidem, cum Farin. *vbi suprà, n. 10. & seq.* Gilhaus. *ibidem, n. 129.* Borell. *n. 28.* & Gregor. Lopez *in lib. 28. glos. 1. tit. 16. part. 3.* Arbitror huiusmodi testẽ facere quidem probationem sed admodum leuem, nec ad capturam sufficientem in homine maximè bonæ famæ, quia bona fama tollit omnem contrariam præsumptionem, quæ ex illius testis depositione posset oriri, Farinac. & Gilhaus. *vbi suprà.* 10. 11.

Quod autem huiusmodi testes de auditu alieno non probent non est perpetuo verum, nam faciunt præsumptionem indicium, & aliqualem probationem ad defensam rei, Farin. *n. 13.* Gilhausen. *n. 130.* Item, & in delictis occultis, ac difficilis probationis, Farinac. & Gilhaus. *vbi suprà,* vnde ex testibus de auditu auditus in crimine Assassinij, posse ad torturam deueniri dixerunt Felic. *alleg. tertia, n. 18. 1. p.* & Giurba *cons. decisiuo 41. num. 3.* Probant etiã in antiquis Modern. Barbos. in cap. *tam literis, n. 6. de attestat. & test.* vbi alios allegat, quibus adde Gregor. Lopez *in lib. 20. glos. 1. titul. 9. part. 4.* 12. 13. 14.

Diligenter autem animaduertendum est in materia horum testium de auditu siue proprio, siue alieno, quod si isti testes dicant se audiuisse

audiuisse ab aliquo, qui si examinatus fuisset repelleretur, vtique nihil probarent, quia testes repelluntur, quorum repelluntur auctores, Camill. Borell. *vbi suprà, num.* 51. *& num.* 14. vbi, quod multò magis repelluntur si dicant se audiuisse ab inimico principali rei.

§. III.

De teste qui alium cognouit à voce.

16. IN hac re DD. communiter recurrunt ad doctrinam Cumani *l.* 2. §. *Item Labeo*, *n.* 8. *ff. de aqua pluuia arcenda*, vbi dixit, hunc testem probare, addit tamen, quod hoc est valde periculosum cum hominum voces sæpè mutentur, Clarus, § *fi. quæst.* 21. *versf. sed quid si testis.* eandem sententiam tenens eam intelligit, vt procedat tantummodò, cum testis sic deponens, ita notam habet vocem eius de quo deponit, quod non potest decipi, bene Farinac. *q.* 69. *num* 164. *& seq.* vbi, & sequitur Clarum, & addit quod huiusmodi testis debet habere notam vocem loquentis de recenti, non enim sufficit quod vox huiusmodi nota testi fuerit in adolescentia.

17. Quidquid tamen sit de probatione huiusce testis, certum est eum non esse testem omni exceptione maiorem, ac proinde vnum testem sic deponentem non facere indicium ad torturam, nec duos sufficere ad cōdemnationem ita Lud. Gilhausen. *in arbore iud. crim. p.* 3. *c.* 6. *de testibus*, *num.* 133. bene Ripa videndus de nocturno tempore, *cap.* 58. *à num.* 1. *vsque ad* 13. vbi allegat Cottam *in Memorab.* in verbo *Testis deponens*, qui dixit in Ciuitate Mediolani iudicatum fuisse vnum testem sic deponentem non facere indicium ad torturam, Giurba *consf. crim.* 37. *num.* 42. *&* 43.

18. Et ex his patet, quid sit dicendum de teste de auditu ex interiecto pariete, vel cortina hic enim in criminibus exceptis, & difficilis probationis probat quidem, sed non vt omni exceptione maior in aliis parum, aut ferè nihil probat, Farin. *vbi suprà, num.* 192. *& seq.*

§. IV.

De teste deponente de gestis, noctis tempore.

19. TEstem deponere debere per aliquem ex quinque sensibus corporis correspondentem rei de qua deponit in confesso est apud omnes, Borell. *in summa decisf. tom.* 2. *tit.* 13. *num.* 1. à quo omnia ferè de verbo ad verbum desumpsit Riccius *in sua Collect. decisf. p.* 7. *Collect.* 3097. Et hinc colligit idem Borell. quod cum sensus visus, vt possit operari egeat luce, suspectissima est depositio testis deponentis de gestis noctis tempore, nisi addat testis, *quod vel luna lucebat*, *vel aliquod aliud lumen artificiale aderat*, ita Clar. *quæst.* 21. *versf. sed quid si testis*, *in fine*, vbi addentes Farinac. *de testibus, quæst.* 62. *n.* 33. *& pluribus seq.* latissimè omnium, Ripa *de nocturno tempore*, *cap.* 57. *per totum*, vbi ait, quod testes deponentes de taliter gestis nocturno tempore, si ad offensam, & pro fisco examinentur nihil omnino probant, nisi etiam non interrogati rationem reddant, quod vel Luna lucebat, vel aliud lumen aderat, secus verò si sint examinati ad defensam. 20.

21. Vbi tamen, vel noctes essent autumnales, quia solent esse clariores, Ripa *vbi suprà, num.* 24. vel maxima adesset vicinitas inter testem, & reum de quo deponit, vtique in arbitrio positum est iudicare debentis, an talis testis probet, necne, quamuis nec Luna luceret ea nocte, nec aliud lumen adesset, ita Ripa qui alios allegat *vbi supra, num.* 22. & Castill, *decisf. Regni Siciliæ*, *decisf.* 179. *num.* 14. *& sequent. vol.* 2. 22.

Et ex his quæ hucvsque dicta sunt colligitur ratio decisionis Senatus nostri Mediolani, qui Prætori Cremonæ, anno 1602. die 25. Martij in hac verba respondit, *Dilectissime Noster*, & infrà, *Seuerius verò actum fuit contra Cæsarem Princiualium, qui fuit tortus, quod noctu excubias agens super campanili*, *dixerit neminem se ex armatis occurrentibus cognouisse, cum si contrarium dixisset tanquam inuerisimilia deponens fuisset torquendus.* Ideo, &c. 23.

Quamuis enim testis præsens delicto possit torqueri, si delinquentes nolit manifestare iuxta decisf. Thesauri 42. vbi Gasp. Ant. eius filius, attamen hoc fallit ex mente Senatus si noctis tempore commisso delicto dicat se neminem cognouisse, quoniam cum deponat secundum naturam eius, depositio verisimilis est, & aliter facta omnino inuerisimilis redderetur. 24.

In hac tamen testis depositione animaduertendum est primò, quòd sufficit vt valeat, adfuisse quodcumque lumen artificiale, siue fuerit candela, siue ignis accensus, vt in casu decisf. Castill. *vbi suprà*, siue tandem ignis sit ex tormētario puluere accensus occasione explosionis sclopi rotati, vt decisum fuit in Curia nostra Cremonæ anno 1637. sub illustrissimo Viro ac Domino meo Don Consaluo de Salamanca Nobilissimo huiusce inclytæ Vrbis Prætore, me tunc existente L. T. Aduocati fiscalis, nam testes, qui deposuerunt se reum cognouisse, *al fuogo della poluere del fogone*, habiti fuerunt, quod legitimè deposuerint, prout etiam sufficere huiusce testis depositionem, licèt non dicat se cognouisse, quia aderat lumen, vel Luna lucebat, si hoc ex depositionibus aliorum testium apparet 25. 26. 27.

paret, bene notauit Giurba *conf. crimin. 37. num. 41.* & Ioseph. Sess. *decis. Arragon.* 107. *num. 1. & 4.*

28. Secundò animaduertendum est, quòd si testis dicat talem cognoui, quia Luna lucebat, & ad calculum reuocatis diebus Lunæ, appareat Lunam ea nocte non effulsisse, vel pluisse, vtique nihil probabit, imò testis ille de falso poterit puniri, vt ita etiam iudicatum fuisse attestatur Ripa *vbi suprà, n. 47.* vers. *Quare.*

§. V.

De testibus singularibus, maximè in causis fidei.

29. TRiplicem speciem singularitatis, cum DD. nostris communiter distinximus *in 2. part. huius operis tit. 6. §. 6.* vnde hoc loco, quæ ibi dixi, non repeto.

Animaduertendum est, quod in materia fidei regulariter reus non conuincitur ex textibus singularibus, ita Farin. *quæst. 64. n. 202. de testibus, & de hæresi, q. 188. num. 152.* & hoc generale est in omni etiam alia materia, Lud. Gilhaus. *in arbore Iud. Criminali, cap. 6. part. 3. de testibus, num. 92. & seq.* bene Inquisitor Cantera *in suis quæst. criminalibus, cap. 2. de prob. per testes. num. 17.* vbi ex Bald. *l. Iusiurandi Cod. de testibus*, ait quod testes singulares sunt, qui deponunt de diuersitate factorum, vel rerum, & quod ex his tantum probant vnus quantum mille, ac propterea non possunt hi testes singulares si de indiciis à delicto remotis deponant coniungi neque ad effectum torturæ iuxta ea quæ dicam *infra in tit. de indic. & tortura.*

30. Solummodo controuertunt DD. de testibus singularibus concludentibus plures species hæresis puta Lutheranæ, an probēt, quem esse Lutheranum, in qua re constanter teneo quod non, & ratio concludentissima, & demonstratiua est, quia non potest esse aliquod genus, nisi in aliqua specie, neque aliqua species, nisi in aliquo indiuiduo, igitur non potest probari quis in genere Lutheranus, nisi in indiuiduo probetur aliquis specialis actus hæresis Lutheranæ, at de nullo actu in indiuiduo constat legitimè per duos testes, sed tantùm per testes singulares, ergo ex dictis testibus numquam poterit dici probatū, quem esse hæreticum Lutheranum, & hanc sententiam tenuerunt, Simanch. *de Cath. Inst. tit. 64. n. 70. & seq.* Peña *comm. 121.* vers. *cæterum omissa*, cum aliis latè allegatis à Farin. *de testibus, quæst. 64. n. 207. & de hæresi, quæst. 188. num. 156.* quibus addo ego, Morlam *in Emporio Iuris, tom. 1. tit. 11. in Prælud. num. 51.* Maldonat, omnino videndum *consf. 9. 1. p. n. 38. & seq.* Inquisitorem Canteram *de prob. per testes, cap. 2. n. 17.* vers. *vnum tamen hic tractabo*, & Ferdinandum de Castro Palao *in suo opere morali, tom. 1. tract. 4. disp. 8. punct. 15. §. 4. num. 8. & seq.*

Si tamen ageretur de probatione alicuius actus successiui, & indiuidui saltem moraliter, tunc arbitrarer posse sustineri ex testibus singularibus posse resultare probationem plenam. Exemplum potest poni, in vno teste qui vidit Titium laicum in Sacrario Sacris vestibus indutum, & in alio, qui eodem mane vidit eundem ad altare recitantem Epistolam, ac demum in alio, qui eundem eodem mane vidit eleuantem Hostiam, hi enim testes videntur sufficere ad conuincendum Titium, quod Sacrum celebrauerit, ita DD. per me allegati *in dicto tit. 11. §. 4. num. 17.* cum aliis cumulatis à Sousa *in sua quæst. vnica de testibus singularibus, sect. 2. num. 20.* post Aphorismos Inquisitorum, & faciunt tradita à Castro Palao *vbi suprà, num. 11.* vers. *ad secundam confirmationem*, sic etiamsi duo testes dicant se vidisse vnus post alium immediatè per rimulam Titium se carnaliter cum Berta commiscentem, vtique erunt contestes, quia deponunt, de vnico actu indiuiduo, & successiuo, ita communiter DD. longa serie allegati per Rendinam *in promptuario recept. sent. tom. 1. tit. 115. n. 29.* & per Aloys. Riccium *in praxi fori Eccles. resolut. 402.* Eliseum Danzam *in suo tract. de Pugna DD. tit. de testibus, num. 18.* & Viuium *decis. 24. num. 27.* 31.

Et ex his vna cum notatis per DD. hic allegatos patet responsio ad rationes Sousæ *in dicta disput. de testibus singularibus, sect. 2. per tot.*

Neque enim obstat ex Bulla Gregor. XV. contra sollicitantes in confessione Sacramentali apparere posse reos illius criminis conuinci ex testibus singularibus. 33.

Quia arbitrium damnandi hosce reos ex testibus singularibus in pœnam ordinariam relictum est Supremis Inquisitoribus, qui ex quo supremam habent potestatem, latas etiam dicuntur habere habenas, præterquam quod agitur de delicto, quod nec actu, nec habitu potest aliter probari, quam per testes singulares, in quo propterea non est mirum si iuris regulæ non habeant locum, Azeued. *ad Regias Hispaniæ constit. lib. 4. titul. 6. l. sexta, n. 8.*

Non obstat quod hæreses sint inuicem connexæ, quia ad hoc respondit Cantera *vbi suprà*, quod cum ex facto non probato non possit oriri Ius, neque vllus poterit dici hæreticus nisi plenè probatis actibus, hæresim inferentibus. 34.

Non obstat etiam, quod locus, & tempus sunt circumstantiæ extrinsecæ hæresis, vt arguit idem Sousa *num. 16.* quia certum est hæresim in indiuiduo probandam, diuersitas autem loci, vel temporis diuersificat actum indiuiduum hæresis, Castro Palao *vbi suprà, n. 11.* 35.

vers.

vers. *ad rationem dubitandi*, vbi vlterius etiam, & bene addit, quod licet locus, & tempus essent circumstantiæ extrinsecæ hæresis, non sunt tamen circumstantiæ extrinsecæ depositionis, cum faciant diuersas depositiones, cum enim testes deponunt de diuerso loco, & tempore, licet deponant de eadem hæresi, dicuntur singulares, vt notauit idem Peña *loco allegato* cum omnibus *suprà* cumulatis, Maldonat. *vbi suprà, num.* 42. *& seq.* & Inquisit. Cantera *in suis quæst. crimin. cap.* 2. *de probat. per testes, quæst.* 5. *num.* 3. vers. *Primò quando illi testes.*

Colligitur etiam ex supradictis, quid dicendum sit, si contra vnum adsint quatuor testes omni maiores exceptione, singulares tamen in suis dictis, & deponentes de diuersis actibus eiusdem speciei hæresis.

36. Nam neque ex his Reum posse dici conuictum constantissimè teneo ratione de qua *suprà*, & ita docuerunt Peña *dict. comm.* 121. vers. *atque vt in hac quoque causa*, vbi pulcherrima loca Narbonensis, & Bitter. Concilij allegat, Castro Palao *vbi suprà*, *n.* 11. & Royas *de hæret. p.* 2. *n.* 146. *& seq.*

37. Colligitur secundò, quid dicendum sit, si huiusmodi testes sint concordes in substantia hæresis, & in loco, ac tempore, sed non in verbis formalibus, puta quia vnus testis dixit, Seium dixisse vsum sacrarum Imaginum esse abolendum, alius vero dicat Seium dixisse Sacras Imagines non esse adorandas, communis enim resolutio est hos testes esse contestes, ita Farin. *d. q.* 64. *n.* 216. cum aliis allegatis à Castro Palao, *loco supra citato, n.* 13. vbi huiusce rei pulcherrimam rationem adducit, quod illa verba formaliter sunt eadem, licet materialiter sint diuersa, & quod ob id testes non possunt dici formaliter diuersi.

38. Si verò ageretur de probanda blasphemia, quæ consistit in formalitate verborum, vtique testes essent singulares, si in solo cortice verborum discreparent. ita Farin. & Castro Palao *vbi suprà*, latissimè videndus Maldonat. *in Sylua respons. lib.* 1. *resp.* 9. *in* 1. *part. num.* 50. *& seq.* vbi quod, si vnus deponat Titium dixisse Seio quod erat *vn Cabron*, Alius verò, quod erat, *vn Cornudo*, & tertius, quod erat *Cuco*, vtique sunt singulares, licet illæ voces Hispano idiomate idem significent videatur hic auctor, quia certè in hac materia egregiè loquitur, & Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 2. *cap.* 6. §. 1. *n.* 4. quidquid in contrarium dixerit Cantera *in quæst. crim. de prob. per testes quæst.* 1. *tit. de plena probatione, num.* 8. *fol.* 130. vbi voluit, quod duo testes sint contestes, licet vnus eorum dicat Seium dixisse *renego Dios*, alius vero *reniego Iesu Christo*.

39. In dubio testes non singulares, sed contestes præsumuntur, Farin. *dicta quæst.* 64. *n.* 317. *& seq.* Et si vnius deponat Seium tali loco, & tempore adorasse Idola, alius verò idem dicat, sed de tempore non recordetur, vtique, & si simpliciter videantur contestes, tamen non possunt tales dici contestes integrè, vt bene probauit Castro Palao *vbi suprà*, *num.* 12. *post Petram de fid. ex prob. alien. resolut. quæst.* 12. *num.* 493. *& num.* 756. 758. *&* 877. Maldonat. *dict. resp.* 9. *num.* 42. *& sequentibus, sed maximè num.* 45.

Firma igitur ex his stat conclusio, quod testes singulares in materia fidei non coniunguntur ad reum conuincendum.

Nec obstaret si diceretur, vnum testem singularem adminiculare depositionem alterius, & sic tot posse esse testes singulares, & adminicula, quæ reum planè conuincant. 40.

Nam depositiones testium singulariũ quãuis, ex mutuo consortio magis firmæ reddantur, attamen, quia ista maior firmitas cum à causa extrinseca, & accidentaria procedat, scilicet ex depositione alterius testis singularis, non extrahit primi testis singularis depositionem à probatione imperfecta, quam habet, sed eam relinquit in suo modo probandi, vt perbelle ratiocinatur Castro Palao *dict. punct.* 15. §. 4. *num.* 16.

Si tamen ageretur de hisce testibus singularibus maximè numero pluribus, & valde dignis coniungendis ad effectum torturæ, vel pœnæ extraordinariæ imponendæ, vtique licitè id fieri posse commun. concludunt DD. & præcipuè D. Guido Fulcodius *in suis quæst. ad Inquisitores, quæst.* 14. vbi latè dixi in meis annotationibus, Maldonat. *dict. respons.* 9. *num.* 56. vbi, quod ita passim seruatur in Tribunalibus S. Officij in Regnis Hispaniarum. 41.

§. VI.

De teste alium in contestem nominante.

De hac re egregiè more solito pertractat Giurba *cons.* 23. *ferè per tot. & cons.* 37. *num.* 26. *& seq.*

Breuiter igitur dicendum est, quod testis vocans alium in contestem, qui contrarium dicit, nihil probat, & neutri in hoc casu creditur, Rot. *decis.* 337. *num.* 5. *post. secundum vol. cons. Farin.* Giurba, qui alios latissimè cumulat *dicto cons.* 37. *num.* 26. vbi hoc intelligit, nisi dispar esset vtriusque testis conditio, Castill. *decis. Regni Siciliæ* 161. *num.* 29. vbi, quod ille testis redditur suspectus de falso, an autem in hoc casu sit locus torturæ, distinguendum est hoc modo, vel testis nominatus conuincitur à duobus testibus, & tunc potest torqueri, Mastril. *decis.* 192. *numer.* 1. Giurba *dicto cons.* 23. *num.* 8. vel conuincitur ab vno tantummodo, & quidem si agatur de probando indicio remoto, 42. 43.

moto, nullo modo deueniri potest ad torturam, Mastril. *vbi suprà, num.* 7. & Giurba, *n.* 10. si verò agatur de probando indicio propinquo, tunc si testis conuincitur ab vno digniore locus erit torturæ. Mastrill & Giurb. *ibid.* Farin. *de testibus, quæst.* 79. *num.* 21. Si verò testes sint dignitate pares neutri creditur, Giurba, *vbi suprà, num.* 13. qui & alios allegat, *&* *n.* 9. bene aduertit, quod si à duobus nominatus in negatiua tortus persistat, tunc, nec ipsi, nec aliis testibus, qui eum nominarunt credendum erit.

Si vero testis minus dignus alium nominet digniorem, qui neget, tunc bene etiam notat Giurba *vbi suprà*, quod credi debet digniori, nisi indicium aliàs absque dignioris depositione sit plene probatum. nam aliàs istius dignioris testis depositio vtique prætermitti deberet, & ita pluries in M.C.V. decisum fuisse, ac obseruatum attestatur.

44. Quid autem dicendum sit de teste, qui ait talem blasphemasse præsenti tali, qui negat fuisse præsentem, breuiter cum Farin. *de testibus, quæstione* 65 *numer.* 172. *& seq.* dicendum est illum testem, & nihil probare, & de falso esse suspectum, nisi aliter videretur ex facti circumstantiis iudicare debentis religioni arbitrandum & cum Baldo *in leg. testium num* 9. *Cod. de test.* distinguendum inter præsentiam corporalem, & intellectualem, quis enim aliud mente cogitans, potest localiter in aliquo loco præsens esse.

§. VII.

De testibus varijs, & contrariis.

Paragraphus iste in duas partes est diuidendus in prima agemus de pluribus testibus inter se contrariis, in secunda de vnico teste sibi ipsi contrario.

45. Quoad primam partem indubitata est conclusio DD. quod testes plures inter se contrarij nihil probant, & se inuicem collidunt, Farin. *de testibus, q.* 65. *num.* 2. *& seq.* Gilhausen. *in arbore criminali, cap.* 6. *p.* 3. *de testibus n.* 99. Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 2. *cap.* 6. §. 1. *numero* 12.

46. Et tunc propriè contrarij habentur, cum in substantialibus ad inuicem sibi ipsis contrariantur, secus enim esset si tantummodo varij essent in accidentalibus, & in circumstantiis extrinsecis omnino, Farin. *vbi suprà, n.* 16. Gilhauf. *num.* 99. Sousa *num.* 13. & Camill. Borell qui alios latissimè cumulat *in summa decis. tom.* 2. *tit.* 12. *num.* 9.

47. In substantialibus autem contrarij habentur, cum discordant in loco, & in tempore, vt accidit in testibus Susannæ *Daniel, cap.* 13. Borell. alios cumulans, *num.* 5.

Item quando in verbis discordant, si agatur de probanda verborum formalitate puta blasphemia, Sousa *dict.* §. 1. *num.* 15. & Farin. *num.* 28. & nos *suprà*, si tamen in formalitate verborum concordent testes, licet vnus plus alio deponat non habentur varij, nec contrarij, vt bene probauit Giurba *cons. decisiuo* 63. *num.* 29.

Et quia DD. nostri in hac materia nihil habent in ore frequentius, quam quod dicta testium non sunt cauillanda, Paris. *cons.* 87. *n.* 41. *vol.* 3. Rot. *decis.* 321 *num.* 4. *p.* 2. *in recent.* sed potiùs coadiuuanda, Farin. *dicta quæst.* 65. *num.* 74. & vbi fieri possit concordanda, cap. *cum tu*, vbi Canonistæ *de testibus*, Alex. *cons.* 190. *num.* 1. *lib.* 7. Clar. *q.* 57. vers. *quartus casus*, Cæsar de Grassis *decis.* 4. *de testib.* Rot. *decis.* 259. *num.* 12. *post secundum volumen consiliorum Farin. & decis.* 167. *num.* 15. 1. *part. in recentioribus*, ideò vtile admodum erit videre quomodo prædicta intelligantur. 48.

Et imprimis quidem animaduertendum est, quod vbi in testibus contrarietas sit euidens, vel patens, tunc non est locus concordiæ in testibus, siue etiam in vnico teste sibi ipsi contrario, ita Bald. *l. sed, & si poss.* §. *sed, & si reum, ff. de iureiur.* Fel. *dicto cap. cum tu, n.* 1. vers. *Et procedit secundum istos*, Inquisitor Cantera *cap.* 2. *de vera confess. num.* 25. *in fin. fol. mihi* 86. Farin. *quæst.* 66. *num.* 320. Prout nec fieri concordiam in teste, nec testibus suspectis de falso passim docuerunt scribentes, Alex. *cons.* 154. *num.* 7. *lib.* 5. Natt. *cons.* 315. *num.* 10. *&* 11. & Crauett *cons.* 665. *num.* 17. Clar § *fin. quæst.* 23. *in principio*, qui omnes concludunt istos testes diligentissimè interrogandos, etiam super circumstantiis impertinentibus, vt puta si tempus erat clarum, vel nebulosum, quibus vestibus reus erat indutus, cuius coloris, &c. vt eos in verbis Iudex capiat, & ad veritatem indagandam meliùs deueniat. 49.

Vbi autem concordiæ sit locus sanè illam fieri posse per multiplicationem actuum dixit originaliter, Abb. dicto cap. *cum tu, num.* 2. Farin. *q.* 62. *n.* 38. per distinctiones, & diuisiones, Batt. *in prima const. Cod.* Peña *in praxi Inquisitorum, lib.* 2. *cap.* 45. *n.* 1. per verborum improprietatem, & subauditos intellectus, Rim. Sen. *cons.* 53. *num.* 11. *lib.* 1. *& cons.* 56 *n.* 6. Petra *de fid. ex prohibita alienatione resultantibus, q.* 12. *num.* 956. Peña *ibid. num.* 2. & Farin. *d. quæst.* 65. *num.* 43. 48. *& seq.* per principium, & finem actus, ac generaliter omnibus illis modis quibus contraria iura, & leges solent concordari, Farin. *vbi suprà*, alios latissimè allegans, *n.* 55. *&* 59. *& seq.* 50.

An autem in testibus hæc concordia sit facienda non solum, vt euitetur periurium, sed etiam vt contra reum probent, insignis est DD. nostrorum controuersia. 51.

In

52. In qua quidquid fit in ciuilibus, in quibus Rota magis comm. sequitur opinionem Bart. *l.Gallus,§ Ille casus,ff.de lib.& Post.* quod testes concordentur, etiam ad effectum probationis, vt videre est, ex Verall. *decis.270.n.7.p.3.* Puteo *decis.28.lib.3.in margine.* vers. *quoad Bernardinum*, Sanctæ mem. Greg. XV. *decis.354. num.14.*& Rota *decis.688.num.5.part.2.in recent.*

53. Quidquid etiam sit in foro sæculari in criminalibus In quo communiter ferè consenserunt scribentes in contrariam sententiam, quod scilicet fauore Rei concordia fiat in testibus, vt euitetur periurium non vt contra eũ probent, vt videre est ex DD.allegat.à Farin. *d.q.65.n.77.* Gilhausen *loco suprà cit.num.101.* Camil Borell.*d.tit.12.n.13.* & Sousa *c.6.n.21.* qui alios allegant.

Me restringendo ad ius Canonicum, & forum nostrum S.Officij, sic distinguendum arbitror.

54. Vel quæritur, an testes ad concordiam reducti tantum probent, quantum facerent alij testes, qui non paterentur hanc exceptionem, & tunc dicendum est, quod sine difficultate non tantum probant, ita Peña *dict. cap.45. num.11.* Bene Cantera *dicto loco allegato proximè,n.27. in fi.* vers. *sed circa opinionem*, vbi huiusce rei eam euidentem rationem adducit, quod huiusmodi testes sic cõcordati, non sunt contestes de se, cum de se non cõntestentur, sed per interpretationem, & concordiam, vnde ex eis non potest resultare probatio luce meridiana clarior, in criminalibus de necessitate requisita.

55. Vel quæritur, num ratione concordiæ probent aliquid plus quam non probarent, si non essent concordati, & in hoc casu arbitror omnino respondendum affirmatiuè, ex eodem Cantera *vbi suprà*, vers. *non ex concordia*, tum quia ex concordia aliqua probatio resultat, quæ non resultaret, sine ea, ex eo, quod tunc testes seipsos colliderent (vt ibidem ait Cantera) tum quia de iure Canonico, verior est opinio, quod concordentur testes etiam ad effectum probandi, vt animaduertit Farinac. *vbi suprà,num.79.* Et Sousa *num.19.* vers. *Secundum ius Canonic.*

56. Quanta autem fides istis testibus concordatis sit adhibenda, vtique in arbitrio positum est iudicantis, vt notabiliter obseruauit Boss. *de opposit.contra testes, num. 11.* vers. *vbi tandem*, qui alios allegat.

57. Testibus verò inter sese contrariis, seu variis existentibus, quibus magis credendum sit benignum lectorem remitto ad Farinac. *dicta quæst.65 p.3. per totam.*

58. Quoad alteram autem huiusce §. partem de vnico teste sibi ipsi contrario seu vario, regula pariter negatiua constituenda est, quod huiusmodi testi nullo modo est fides adhibenda, ita Farin. *de testibus,quæst.66.n.13* Cantera *loco proximè alleg.num.25.* vers. *sit nunquam primus casus.* Sousa *in Aphorism.Inquisit. lib.2. cap.6.§.7.n.54.& seq.* Gilhausen *dict.cap.6.p.3. num.107.& seq.* Hæc tamen regula intelligenda est, & declaranda eo modo, quo *suprà* declarauimus contrarietatem seu variationem plurium testium.

Quia tamen sæpè numero testis variationẽ suam tegit sub velo correctionis, ideo sciendum est testem posse incontinenti dictum suũ corrigere, id est antequam exeat à præsentia Iudicis eum examinantis, ita Sousa *dict.cap.6. §.4.num.66.* Bellon Papiens. *de his, quæ fiunt incontinenti, lib.1.cap.10. ferè per totum*, Rurger. Rulant. *de commissariis, & commissionibus Cameræ Imperialis,p.2.lib.2.cap.17. per totum*, vbi ex Sicardo *in l. optimam, num.32. Cod. de contrah. & comit. stipulat.* obseruat partes maximas esse Iudicis in hac materia in consideranda qualitate, fide, & dignitate testis se ipsum corrigentis, Cantera *loco alleg.n.25.* vbi, quod talis correctio incontinenti facta admittitur etiam sine ratione. 59.

Vbi verò correctio hæc incontinenti non sequitur non admittitur, nisi allegata aliqua sufficienti ratione correctionis, Sousa *num.65.* Cantera Bellon. & alij *suprà* allegati *locis indicatis.*

In foro nostro S.Officij habemus textum, in cap. *accusatus, de hæreticis in 6. §.licèt*, quo cauetur, testem in hæresis causa deponentem, qui primò veritatẽ celauit Iuratus, posse postmodum dictum suum corrigere deponendo contra se, & contra alios. Si (ait Papa) *manifestis indiciis, appareat talem non animi leuitate, seu corruptione pecuniæ, sed zelo fidei orthodoxæ dictum suum velle corrigere, ac quæ priùs tacuerat reuelare in fidei fauorem (nisi aliud obsistat) stari debet tam contra se, quàm contra alios attestationibus eiusdem.* 60.

Ex hoc textu colligunt DD. speciale esse in hoc Tribunali, quod in fauorem fidei secundę testis depositioni stetur, ita Barbosa Modern. *ibi*, qui alios cumulat, P. Sanctar. *de hæresi,c.38. dub.vnic.n.12.* P. Diana *p.4.resol.mor.tract.7.resol.22.* vers. *sed quia dictũ est*, post Peñam *in 3. p.Direct.com.114.* & Farin. *de hæresi,q.188.n.87.*

Et verè hoc est speciale in S.Officio, quia regulariter statur primę testis depositioni, secundum doctrinam Innoc. in cap. *præterea, de testibus cog* & Abb. in cap. *veniens, il secundo de testibus*, quam sequutus fuit Decius *cons.174. num.7.* & in statu nostro Mediolani ex duobus contrariis eiusdem testis depositionibus illi statur, quam confirmat testis in tortura, vt dixit Clarus, *§.fi.q.53.* vers. *sed quid si testis*, ibi, *in hoc tamen Ducatu.*

Bene verum est, quod dispositio dicti §. *licèt* vti

vti specialis intelligenda est, vt procedat in suo casu, in quo præcisè loquitur, videlicet cum testis primò hæresim tam contra se, quam contra alios negauit, mox zelo fidei eandem reuelat, secus enim dicendum esset, si primo con-
61. tra se, & alios deposuisset, & postea depositionem vellet reuocare, ita enim commun. DD. text. illum intellexerunt, vt videre est, ex Barbosa *ibid. num.* 17. Treuisan *decis.* 39. *n.* 13. *lib.* 2. P. Diana *vbi suprà*, vers. *verùm his non obstantibus*, Sanctarell. *dicto cap.* 38. *num.* 12. vers. *praeterea statur secundo dicto*, & Castro Palao *in opere morali, tom.* 1. *tract.* 4. *disp.* 8. *punct* 15. § 1. *num.* 3. & hoc idem manifestè etiam colligitur ex hoc eodem textu ibi, *contra se, & alios suos complices deponendo*, & ibi, *stari debet tam contra se quàm contra alios.*

Et quamuis contrarium sentiant, Simanch. *de Cath. Inst. tit.* 64. *n.* 56. *& seq. & in Enchirid. Iud. violat. Religionis, tit.* 36. *n* 4 Mart. del-Rius *disquisit. Magicarum, lib.* 5. *sect* 5. vers. Sextò, *Malefici.* Farin. *dicta quæst.* 188. *n.* 95. *& seq.* & Sousa *in Aphorism. inquisit. lib.* 2. *cap.* 9. *numero* 4.

Attamen horum DD. opiniones facili negotio conciliari possunt, vt prima procedat etiam si testis in secunda depositione reuelando se, & alios, nullam allegat, vel probat causam reuocationis suæ depositionis ex interuallo factæ, vt enim huic secundæ depositioni stetur solus fidei nostræ fauor attenditur.

Secunda verò procedat cum reuocans suam depositionem, qua se, & alios hæresis crimine grauauerat, non solum allegat, sed etiam probat errorem, & alias iustas suæ reuocationis causas, vt enim supra vidimus testis, quandocumque etiam ex interuallo allegata, & probata iusta causa potest reuocare suam depositionem.

62. An autem testis, qui in prima depositione vnum dicit, in secunda verò aliud, puniri debeat, & quomodo ab Inquisitoribus dixi *in additionibus ad secundam partem huius operis, tit.* 17. *append. post* §. 13. vbi ex Cantera *quæst. crim. p.* 2. *q.* 12. *de Reo, n.* 5. vers. *Et idem diceremus*, posui decisionem Inquisitionis Conchensis in hac materia satis insignem.

§. VIII.

De teste deponente super negatiua.

NEgatiua alia est vaga, alia coarctata loco, & tempore: vaga dicitur cum reus generaliter intendit probare se non blasphemasse: coarctata vero cum vult probare se tali die, & loco, & hora non blasphemasse.

63. Hoc supposito, communis DD. est, quod testis super negatiuá vaga nihil probet: quia, negatiua vaga non cadit sub sensu, & de sui natura est improbabilis, ita Farin. *de testibus q.* 65. *n.* 121. Bobadill. *in sua Politica, tom.* 2. *lib.* 5. *c.* 1. *n.* 114. Veral *decis.* 283. *p.* 3. Franc. Marcus *decis. Parlamenti Delphinalis* 266. vbi quod talis testis non caret suspicione falsitatis, S. mem. Gregor. XV. *decis.* 325. *n.* 9. qui loquitur de negatiua non admodum coarctata, vt puta ad tempus vnius mensis.

64. Si verò agatur de probanda negatiua coarctata ad breue tempus (in quo iudicando multum potest religio iudicantis,) vtique testes super ea inducti bene eam possunt probare, ita DD. omnes supra allegati, Mascard. *de probat. concl.* 1091. vbi addentes Afflict. *decis.* 314. vbi pariter addentes Marius Muta *decis.* 38. *n.* 8. qui alios cumulant.

65. Animaduertunt tamen DD. in hoc casu testes deponendo super hac negatiua non solum debere remouere sensum ab actu dicendo talem tali die, hora, loco, &c. non blasphemasse, sed etiam vlterius debere remouere actum à sensu dicendo, quod non potest esse, quod blasphemauerit, quin ipse audiuisset, Farin. *d. q.* 65. *n.* 223. Lud. Gilhaus. *in arbore Iud. ciuili, cap.* 6. 1. *p. de probat.* §. 327. vers. *negatiua tempore, & loco*, Modern. Barbos. *in cap.* 3. *loco, n.* 4. de testibus, qui alios allegant.

66. Est tamē alius modus ad reorum defensam, probandi negatiuam indirectè, probando scilicet die commissi criminis, in hac nostra Ciuitate Cremonæ, Reum fuisse Mediolani, & tota illa die secum fuisse testes Farin. *vbi sup. num.* 215. *& seq.* Gilhaus. *ibid.* vers. *Secundò indirectè*, & Portules, qui benè loquitur in hac materia ad repertorium Molini super ritibus, & obseruantiis Regni Arragonum, 1. *part.* verbo *accusatio, num.* 337. *& seq. fol.* 79. iste tamen modus probandi negatiuam non releuaret maleficum, & solitum conuersari cum Dæmonibus, vt bene notat Cantera *de Reo, q.* 12. *num.* 2. vers. *& ibi tractaui quando persona esset malefica.*

Occasione tamen huiusce negatiuæ, quæri potest de pulcherrima quæstione de qua agit Bobadil. *loco allegato.*

67. Quid nempe dicendum sit de eo, qui à duobus testibus grauatur, quod tali die, loco, & hora, & præsentibus aliis duobus blasphemauerit, si alij duo in contestes dati id negent addendo, quod non potest esse, quod ille blasphemauerit, quin ipsi audiuissent, in quare Bobadill. bene concludit, quod ex quo testes deponunt super negatiua coarctata, & remouent actum à sensu, Borell *in summa decis. tom.* 2. *tit.* 14. *num.* 68. & fauent reo, vtique isti testes erunt præferendi testibus affirmantibus, quod etiam generaliter de his testibus super hac negatiua coarctata deponentibus dixit Farinac. cum allegatis ab eo *d. q.* 65. *num.* 224.

Ego

Ego tamen in hoc foro S.Officij si similis casus cõtingeret nec aliæ probationes possent haberi, reum si carceratus esset fideiussori relaxarem, de se consignando Inquisitori sing. mense per aliquod tempus, puta per biênium, vel vbi fideiussorem inuenire non posset sub simili præcepto, longo enim vsu compertum est in hoc foro aliquando cursu aliquo temporis delictorum veritatem patefieri, quæ per quascumque diligentias in actu formationis processus factas minimè potuit haberi.

§. IX.

De testibus falsis.

PRæter ea quæ dixi in hac materia *in 2.p. huius operis, tit. de variis delictis ad forum S.Officij spectantibus*, §.13.*& in addit.ibidem*.§. *sequenti.*

Animaduertendum est primo loco, quod DD.non leuiter cõtrouertunt, num testes falsi puniendi sint etiam si eorum attestationes sint nullæ,& quidem verior sententia est, quod
68 extraordinaria pœna puniri debeant, non ordinaria, verè enim Iudicem offendunt Farin. *de testibus, quæst.*67.*n.*193.219.*& sequentibus*, Ferd. de Castro Palao *in opere morali, tract.*4.*disp.*8 *punct.*15.§.6.*n.*13.

69. Secundò notandum, testem deponentem falsum non in substantia negotij, sed in circumstantiis extrinsecis, non esse puniendum pœna falsi ordinaria, sed extraordinaria arbitrio Iudicis,& Inquisitoris, ita Auend. *de exequendis mandatis Regum Hispaniæ, lib.*1.*cap.*27. *n.*19.Portules *ad repert. Molini, super ritibus, & obser. Regni Arragonũ, p.*4.in verbo *testis, n.* 56. qui alios allegat. Vnde dicebam *in* 2.*part. tit.* 17.§.13.*num.*42. vers. *Quartò sciendum*, eadem
70. pœna extraordinaria quamuis graui puniendum esse testẽ, qui super generalibus interrogationibus, puta an sit affinis negatiue respondet, quod idem docuerunt Gramat. *decis.*43. *n.*5.& Eliseus Danza alios cumulans *de pugna*
71. *Doctorum, titul. de testibus, n.*27.*&* 28. An autem talis testis aliquid probet dicendum est, quod non si negatio illius, vel affirmatio tribuit, vel minuit fidem testi, Farin *d.q.*67.*n.*126. *& seq.* Sousa *in Aphoris. Inquisit. lib.*1.*c.*8.*n.*13.

Quia tamen casus hic testis falsi super generalibus frequenter potest accidere cum examinatur ad defensam, ideò diligenter animaduertere debent Inquisitores in hac materia an talis testis inciderit in fautoriam, fauendo hæretico carcerato.

72. Tertio notandum testem falsò deponentem in vno capitulo,& articulo nihil probare, neque in alio articulo, ita Portules *ad repert. Molini loco suprà allegato, n.*60. Farin. *q.*67.*n.*111. Sousa *cap.* 8.*n.* 11.& ratio est quia depositio testis ratione Iuramenti est indiuidua.

Quartò notandum, tunc demum esse locum 73.
pœnæ ordinariæ in crimine falsi, cum probationes sunt euidentes,& necessariæ nam si tales non sint locus solummodò erit pœnæ extraordinariæ, Farin.*num.*74.*& seq.* Sousa *dicto cap.*8.*num.*9.

Quintò falsi iudicantur testes, qui pecuniam 74.
receperunt, vel pro testificanda veritate, vel pro subtrahendo se à testimonio ferendo, Cantera latè *in suis quæst. criminalibus, p.*4.*c.*8.*de falsitate, n.*45.vers. *Quartus casus est*, Farin. *d. q.*67.*n.*236.*& seq.* vbi, quod iste testis præsumitur corruptus, nisi pecunias accepisset pro expensis propriis, puta, quia gratia testimonij ferendi longum iter esset suscepturus, quamuis enim munus testis sit gratis veritatem deponere, Præses Abauo *in praxi*, §. *falsum, n.*135. attamen verum quoque est, quod munus testis non debet ipsi testi esse damnosum, & sic non debet ad locum longinquum examinis venire suis expensis, sed expensis partis, petentis illum examinari, & quidem cum expensis correspondentibus qualitati ipsius testis, Danza *dicto titul. de testibus, n.*29.*& seq.* vbi addit, quod nobiles, senes, vel valetudinarij venire debent equestres, & non pedestres, prout ita decisum fuisse in Sacro Consilio refert Vrsill. *ad decis.*137.*Afflict.*

Si tamen testis in veritate deposuerit, sed id fecerit mediante pecunia iste testis non poterit dici falsus, quia verum deposuit, extra ordinem tamen erit puniendus ad similitudinem Iudicis, qui pecuniam accipit, vt iustam sententiam ferat, Præses Abauo *vbi supr. n.*133. *& seq.* quia quidquid gratis fieri debet si per pecuniam fiat vtique turpiter fit, *l. si ob stuprum*, §.*si tibi vbi glos. ff. de condict. ob turpem causam.*

Sextò, in his testibus falsis puniendis in 75.
S.Officio multa animaduertenda sunt de quibus Peña *in direct. part.*3.*comm.*121. an eorum dicta sint nulla, inualida, iniurata, an & quantũ parti nocuerint, an falsum deposuerint, an verum, sed falsò, quia sibi ignotum, cuius qualitatis sint ipsi testes, an rustici, an nobiles, an sagaces, an simplices, an probationibus claris conuicti, an præsumptionibus solis grauati, an sponte se in S.Officio detulerint, an potiùs cõuicti, vel grauati indiciis cõparuerint, vel capti fuerint, ex his enim vel augetur, vel minuitur ordinaria eorum pœna, bene Peña *vbi suprà*, Castro Palao *dicto puncto* 15.§. 6. *num.* 12. vbi de falso teste sponte comparente mitius puniendo, Sanctarell. *cap.*39.*dub.*3.*num.*20.*in fin.* qui alios allegant.

Septimò notandum, quod pœna ordinaria 76.
horum testium corruptorum, subornatorum, mandantium, & consulentium ex stylo Supremi Tribunalis de Vrbe est triremium, ad tempus,

tempus, vt dixi in sæpe *cit.* §. 13. & notant Bariola *in Aphorism.* in verbo *testes*, §. 8. & Diana *resol. moral. p. 4 tract. 7. resol.* 16. qui, & alios allegat, & attestatur in sua Sicula Inquisitione
77. quēdam regularem falsum testem, & qui alios ad falsum deponendum, in S Officio subornauerat fuisse damnatum ad triremes decennales, & fœminas complices fuisse fustigatas, & sex annorum exilio mulctatas, & generaliter de punitione falsorum testium videatur Eruditiss. & Doctiss. Bobadil. *in sua Politica l. 5. c. 2. num. 75. & seq.* vbi more suo peregregiè loquitur.

78. Testis vacillans, licèt falsus non sit, attamen est de falsitate suspectus, & vacillans dicitur qui dubitatiuè, vel cum timore loquitur quique duo proponit variè, & nescit eligere, quod verius sit ex illis duobus, ita Peña *in praxi Inquisit. lib. 2. c. 43 n. 1. & 2.* vbi ex Zanch. *de haeret. c. 14. n. 3.* quod huiusmodi testis potest ab Inquisitore torqueri, bene Rutger. Rulant. *de Comiss. Cam. Imp. p. 2. lib. 2. 26. n. 2. & seq.* vbi, quod in hoc casu Iudex obiicere debet testi vacillanti, errorem suum, pœnas Iuris in quas incurrit, & contrarietatem in suis dictis, moxque eum hortari, vt rectius deponat, cōminata etiam ei pœna pecuniaria carceris, & torturæ.

§. X.

De ratione per testes in eorum dictis alleganda.

PRudentis Iudicis partes esse à teste rationē sui dicti exquirere docuerunt Rutger.
79. Rulant. *de Commiss. Cam. Imp. p. 2. l. 2. c. 22. n. 2.* vbi ait hoc procedere, nisi dictum testis in se rationem contineret, Farin. *q. 70. num.* 1. vbi, & alios allegat, & conclusionem firmat regulariter testes sine ratione deponentes, nequaquam probare, l. sola testatione Cod. de testibus. vbi hoc notant scribentes, ratio autem legitima
80. testis desumi præcipuè debet à sensibus visus, vel auditus, vt & *supra in principio tituli* dicebamus, & latissimè tradidit Farin. *d q. 70. num. 127. & seq.* & Rutger. Rulant. *dict. cap. 22. num.* 12.

81. Controuertunt tamen scribentes an testes etiam non interrogati debeant rationem dicti sui reddere, in qua re ne longior sim plusquàm instituti nostri ratio requirit, dico, quod in criminalibus, dum testes deponunt de his quæ Iudicio tantum intellectus præcipiuntur, vtique etiam non interrogati debent rationem dicti sui reddere, Farin. *num. 6. & seq.* & Rutger *num.* 17. qui alios allegant, & latissimè enumerant casus, in quibus testes etiam non interrogati debent rationem reddere dicti sui vel non, & in quibus eam non reddentes probent vel non, bene Cantera videndus *in suis quaest. crim. tangentibus probat. cap. 2. de probatione per testes, dub. 8. num.* 14.

An autem sit bona ratio testis, *scio, quia vicinus*, vel, *quia consanguineus*, quia secundum 82.
doctrinam Batt. *in l. 1. n. 15. ff. si cert. petatur*, vicinus, & consanguineus præsumitur scire facta vicini, & consanguinei.

Dicendum est quod, quidquid sit in ciuilibus certe in iudiciis criminalibus, cum testis cum dicta ratione deponens non probet, nisi præsumptiuè, Farin *dicta quaest. 70. n.* 185. tantum enim probat testis, quantum ratio per eū adducta, Sousa *in Aphoris. lib. 2. c. 6. num. 77.* & Farin. *num.* 14. vtique reus ex dictis testibus numquam poterit puniri pœna delicti ordinaria, sed extraordinaria tantummodò, idem Farin. *dict. q. 70. n.* 189. & Lud. Gilhausen *in arbore Iudic. crimin. cap. 6 p. 3. n.* 134.

Et in hac materia rationis allegandæ per 83.
testes aduerte, quod ex ratione iudicatur probatio testis, vnde si testis dicat, credo, quia vidi, testis erit de visu, si autem dicat sciò certò, vel hoc est verū, quia sic credo testis erit de credulitate iuxta allegat. à Farin. *de testib. q. 68. num.* 72. & Rutger. Rulant, *vbi sup. num.* 4. ait quod ratio testis, ipsius dictum saluat, vel destruit. vnde in contingentia facti in nostra
Congregatione Cremonæ duo testes, qui de- 84.
posuerant Titium non esse coniugatum, quia si fuisset coniugatus ipsi, id vel ab ipso, vel ab eius affinibus intellexissent, habiti fuerunt pro testibus de credulitate ex ratione per ipsos adducta, quamuis in dicto principali deposuerint per verba, *son sicuro*, & sic dicebatur
istos testes non posse redargui de falso, nisi ex 85.
ipsorum confessione, quia semper possent dicere, nos sic credebamus, vt bene considerauit Farin. *quaest 67. n. 69.* vers *sed certè*, bene verum est, quod cum Titius Reus ex post repertus fuerit Polygamus, & ipsi duo testes in Polygamiam influxerint deseruiendo pro adminiculis iuxta Decis. Buratti. 10. alteri testi defuncto, qui deposuerat de morte primæ coniugis, quæ etiam verè mortua erat, sed ex post aliam duxerat, habiti fuerunt pro temerariis, in modo depositionis dicendo, *son sicuro*, & ex eorum depositione super negatiua vaga tredecim annorum, deposuerant enim quod toto illo tempore Titius nunquam duxerat aliam vxorem præter primam, quæ iam mortua erat, & sic conclusum fuit hos testes excusandos à pœna falsi, verùm aliqua pœna extraordinaria arbitrio iusdicentium ratione temeritatis esse puniendos.

TITV

TITVLVS VII.

De testibus quo ad examen.

SVMMARIVM.

70 *Ea reiecit auctor dum erat Proiudex Maleficiorum Cremonæ.*

71 *In S. Officio indistinctè interrogatoria admittuntur tam fisci, quàm rei, & ita seruat Suprema Inquisitio Rom. num. 72. vbi de ratione.*

73 *An testis teneatur respondere interrogationi criminosæ.*

74 *Obseruantia Hispaniæ Inquisitionis.*

75 *Testis à laico Iudice examinatus repetendus est ab Inquisitore.*

76 *De coactione testium ad se examinandum.*

77 *Inquisitores Illustrissimas mulieres debent examinare domi.*

VIso de personis, & dictis testium reliquum est, vt aliqua etiam de eorum examine annotentur.

§. I.

De animaduertendis, & obseruandis ab Inquisitoribus ante examen testium.

MVlta eáque non leuis momenti obseruanda sunt ab Inquisitoribus ante examen testium.

1. Et primò quidem antequam testes examinentur debent Inquisitore deferente iurare tactis sacrosanctis Euangeliis se veritatem omnino reuelaturos, tam contra se, quam contra alios, ita Did. Cantera, *in quæst. crim. de tangentibus probationes, cap. 2. de prob. per testes, numer.* 1. Gilh. *in arbore Iud. Crim. cap. 6. part. 3. numer.* 139. Gayl. *pract. obser.* 101. *numer.* 1. latissimè DD. *in cap. tuis, de testibus,* vbi moder. Barbosa alios cumulat, & hoc extendit ad omnes testes quacumque dignitate pollentes, Roder. à Cunha in *cap. multis, dist. 44. n. 3.* Rutg. Rulant. *de Comiss. Cam. Imp. p. 2. lib. 2. c.* 11.
2. qui omnes concludunt testes sine iuramento examinatos nihil probare, & non sufficere ad validitatem examinis, quod testis post examen peractum iuret, per text. l. iusiurandi, ibi, *priusquam perhibeant testimonium,* ff. de testibus, cum allegatis à Barbos. *in cap. fraternitatis, num. 6. eodem tit.* & Roderic. Acunha *loco prox. alleg.* & Bellono Papiensi *de his, quæ incont. lib. 1. cap.* 115.

3. Dixi hoc iuramentum præstandum esse tactis sacrosanctis Euangeliis, id enim expressè docuit Gloss. in cap. *fraternitatis.* in verbo *Iuramenti, de testibus,* cum aliis allegatis à Barbos. *ibi, numer. 7.* & quamuis Clerici in
4. Sacris soleant iurare tacto pectore, Caroll. *de Graff. de effectibus Clericatus, effectu 36. per totum.*

5. Attamen hoc non habet locum in causis grauibus, & sic in S. Officio in quo causæ sunt grauissimæ, ex doctrina Abb. *in cap. vltimo de iuramento calumniæ,* quam sequutus fuit Couarr. *in cap. quamuis pactum, 1. p. §. 1. num. 5.* & Carol. de Grassis, *in dicto tractatu effectu* 10. *num.* 45. & ita in S. Officio passim practicatur, quod etiam Sacerdotes iurent tactis sacrosanctis Euangeliis.

Ex hac iuramenti statione per tactum Scripturarum, & Euangeliorum facienda, colligit Bald. in cap. *cum causam, col. 10. de testibus,* quem sequuti fuerunt Campeg. *de testibus Reg.* 135. & Mascard. *de prob. tom. 3. concl.* 1358. *num.* 42. quod qui non habet manus, quia ei sunt incisæ non potest testimonium dicere. 6.

Ego tamen si talis casus occurreret in S. Officio, consulerem Inquisitoribus, quod reciperent iuramentum istius testis per procuratorem specialiter ab eo constitutum ad iurandum, ita enim obseruari in Camera Imperiali non obscurè innuit Rutger. Rulant. *de Comiss. Cameræ Imperialis, part. 2. libr. 2. cap. 11. numer.* 52. potest enim quis etiam per procuratorem iurare, vt probat Rom. *Sing. 8. per totum,* & vlterius cogerem etiam ipsum testem ad iurandum viua voce de veritate dicenda, quoniam cum iuramenti substantia consistat in inuocatione Diuini nominis, vt benè explicat Sanch. *in præcepta Decalogi, l. 3. cap. 1. numer. 1.* ad illius essentiam vtique non requiritur tactus sacræ rei, sed ad maiorem tantummodo solemnitatem, & testimonij firmitatem, ita Sanch. *vbi suprà, n. 3.* qui alios allegat. 7.

Quod si testis nollet iurare, vtique in foro nostro S. Officij cogendus esset pœna pecuniaria captis pignoribus, comminata, & inflicta ei tortura, ac excommunicatione, capitulo primo, cum ibi not. per Canonistas, de testibus cogendis, Collegium Coloniense *Iuridicum, tom. 2. disp. 7. de test. bus, n.* 43. qui alios allegat, & ita scio in suprema Rom. Inquisitione quendam reum fuisse coactum ad præstandum iuramentum, quod suscipere recusauerat media tortura, pro vt idem etiam in Senatu nostro Mediolani actum fuisse cum simili reo, qui recusabat iurare attestatur Clar. *§. fi. quæst. 45. vers. sed penè,* vbi quod talis reus fuit punitus tribus ictibus funis publicè, & reductus ad carceres iurauit, & interrogationibus respondit, & quamuis in R.A. Regni ex speciali prouisione cautum sit testes non esse media tortura cogendos ad deponendum, attamen eadem prouisio Regia hoc limitat, vt non procedat in causis grauibus vt videre est ex Eliseo Danza *de Pugna DD. tit. de testibus, cap. 3. num.* 16. causæ autem hæresis grauissimæ habentur.

Secundo loco monendi sunt testes de importantia iuramenti in hoc foro, & de pœna qua falsi testes solent puniri, Rutger. Rulant. 8.

de

de commissar. Cameræ Imperialis parte 2. lib. 2. cap. 12. num. 10. & seq.

9. Tertiò ipsemet Inquisitor (quantum fieri potest) debet testes examinare, in arduis enim causis criminalibus examina testium fieri debent coram Iudice ipso, Bobadill. *in sua Politica lib. 4. cap. 16. num.* 104. & in indiuiduo casus nostri in foro S. Officij, Scaccia de Iudic. *lib. 1. cap. 87. num.* 15. Paulus Garzia, *in sua praxi S. Officij, Hispano idiomate conscripta, fol. 2. à tergo in margine*, vbi sic legitur, *los Inquisidores conforme à la Instrucion 17. del año 1484. deuen examinar los testigos por si mismos, sin cometerlo à otro saluo en los casos, que alli refiere.*

10. Et quidem hoc examen debet fieri in loco Iudicij, nisi aliud qualitas personæ suaderet, puta quia essent moniales vel aliæ fœminæ honestiores, Simanch. *de Cath. Inst. tit. 64. num.* 13. Pegna *in Praxi S. Officij, seu Inquisitorum, lib 2. cap. 3. num.* 5.

11. Quartò cum examinandus est testis, cuius linguam nec Iudex, nec Notarius intelligunt, tunc adhibendus est interpres, cui ab Inquisitore dandum est Iuramentum, quod bene, & fideliter munus suũ exercebit, punctualiter referendo testi omnes interrogationes Inquisitoris, & Inquisitori ac Notario omnes responsiones testis, Ambros. *de modo formandi processum lib. 6. cap. 3. num.* 12. Flam. Cartar. *de executione sententiæ capto bannito, cap. 2. num. 56. & pluribus seq.* vbi quod isti interpretes adminus debent esse duo, vbi inueniantur, aliàs sufficit vnus, & plus dicit Cartar *num.* 53. quòd si notarius linguam testis intelligat ipse solus potest interpretari, & scribere eius responsiones, si tamen Notarius eius linguam non intelligat, sed solus Iudex vtique id ei nequaquam licebit, ex doct. Bart. *l. 1. §. eadem*, vbi Ias. *num. 10. ff. de verborum oblig.* quod vtique maximè mirum videtur, Franc. Bernard. Porro *in addit. ad dictum cap. tertium*, Ambros. quia persona Iudicis, est dignior persona Notarij, & de huiusmodi Iuramento præstando interpreti, in S. Officio bene Paulus Garzia *in sua praxi huiusce Tribunalis*, fol. 4. à tergo, *§. quando alguna persona se examina con interprete.*

12. Quintò non solum in hoc tribunali, sed etiam in omni alio foro examen debet fieri in loco secreto, & clausis Ianuis, prout, & Iuramenti delatio testibus in criminalibus, ita Rutger. Rulant. *de Commiss. Cameræ Imperialis, part. 2. lib. 1. cap. 12. num.* 3.

13. Sextò examen inchoari debet à testibus qui magis distant à loco in quo examinari debent ne fortè se absentent, & fugiant, Rutg. Rulant. *vbi suprà, num.* 4. vbi huiusce rei illam addit rationem, quia testes de iure communi non tenentur manere in loco examinis vltra quindecim dies secundum pulcherrimum textum *l. si quando 19. Cod. de testibus*, Verùm textus ille, *vt ibi sub litera D*, bene obseruat Gothofredus habet locum solum in causis ciuilibus. Vnde vera ratio nostræ assertionis erit naturalis æquitas.

Septimò, quamuis de iure hoc examen debeat fieri in S. Officio coram Inquisitore Notario, & duabus personis Religiosis, cap. *Vt Officium § Verum, de hæret. in sexto*, attamen hæc solemnitas non est in vsu sed examen fit coram Inquisitore, Aduocato fiscali, & Notario, Castro Palao, qui alios cumulat, *1. p. tract. 4. disput. 8. punct. 15. §. 3. num.* 6. & ita etiam obseruatur nunc in Inquisitionibus Hispaniæ, vt videre est ex praxi Pauli Garziæ sæpè allegata in forma examinandi testes. 14.

Octauò, Notarius debet scriptis mandare iuramentum testium, & interpretum, non tamen est necesse, quod id fiat per extensum, sed sufficit, si scribatur hoc modo, *comparuit &c. & medio Iuramento, &c. quod præstitit tactis, &c.* Paulus Garzias, *vbi suprà*, quamuis tutius sit si addatur tactis sacrosanctis Euangeliis, vt obseruauit Pegna *in praxi Inquisit. lib. 2. cap. 1. num.* 4. de qua re videndus erit Farin, *quæst. 78. de testibus, num. 74. sequent.* 15.

§. II.

De animaduertendis in ipso testium examine.

Nonnulla etiam notanda ab Inquisitoribus sunt in ipsomet testium examine.

Et primò quidem ex testibus qui de longinquis partibus non venerunt eos prius esse examinandos, qui de facti veritate plenius sunt edocti, Rutger. Rulant. *de Commiss. Cam. Imper. p. 2. lib. 2. cap. 14. num.* 11. 19.

Secundò leues personæ exactiùs sunt examinandæ, quàm graues idem Rutger. *vbi suprà, num.* 10. 17.

Tertiò diligenter sunt interrogandi, super delicto delinquente, complicibus, loco, tempore, occasione, modo, quot vicibus delictum fuerit commissum, & ad quorum præsentiam, P. Massin. *in praxi S. Officij, p. 2. fol. 37. primæ impress.* post Eymericum *in direct. 3. p.* in forma examinandi testem, *num.* 71. vbi Pegna *comm.* 17. 18.

Tertiò examen testis vna vice perficiet, Inq. nec illud interrumpat, Rutger. Rulant. *dicto c. 14. sub litera D.* 19.

Quartò consulo Inquisitoribus, quod ego practicabam dum eram proiudex Maleficiorum Cremonæ anno 1636. sub Illustrissimo, & laudatissimo Viro Don Consaluo de Sa- 20.

lamanca Equite Diui Iacobi, Senatore, & tunc istius Ciuitatis Cremonæ Præt. vt scilicet prius scribere à Notario faciat interrogationem, ita vt reus eam nequeat intelligere, antequam testem, vel reum ore interroget, hoc enim modo minus tempus habebit testis, & reus ad cogitandum super responsione danda, & veritate celanda, quod fortasse voluit innuere Rutger, *vbi sup. sub n. 2. litera E.*

21. Animaduertat etiam Inquisitor depositionem testis ab ipso teste ore, & voce, non autem scriptis esse faciendam cap. *relatum*, 5. *quæst.* 2. Langleus *in otio semestri*, *cap.* 1. *lib.* 4. Manent. *consil.* 24. Faber *in suo Cod. lib.* 4. *tit.* 15. *def.* 52. & Ante hos Farin. *q.* 80. *num.* 27. Nisi essemus in eo teste qui loqui nequit, huius enim depositio in scriptis recipi potest, ita
22. Langleus *vbi suprà*, vbi de teste muto, Rutger. *cap.* 15. & Farin. *vbi suprà*, *n.* 19. ac Cartar. *de executione sententiæ capto Bannito*, *cap.* 2 *num.* 43. *& seq.*

23. Quid verò facere debeant Inquisitores cum ad eos mittuntur denunciationes in scriptis bene declarat Pegna *in praxi Inquisitorum libro* 2. *cap.* 3. *per totum*, vbi ait, quod licet, ex huiusmodi denunciationibus possint Inquisitores inchoare processus si sint factæ à viris fide dignis, Iuramento munitæ, vel à personis impeditis accedere ad Inquisitores, vt sunt moniales, & aliæ fœminæ honestæ, attamen tutius erit, quod Inquisitor ipsæ, vel aliquis eius Commissarius accedat ad denunciantem absentem vel impeditum, vna cum Notario, & ibi eum iudicialiter examinet, ita enim euitabitur difficultas orta ex cap. *Inquisit.* §. *tertia dubitationis de accusationibus*, vbi Papa iubet non esse procedendum contra aliquem ad petitionem eorum qui Iudicibus cedulas proponunt, de qua decretali videndus erit Simanca *de Cath. Inst. tit.* 44. *num.* 10. & Hieron. Cæual. *comm. contra comm. quæst.* 821. *num.* 20. *& seq.* & ita in S. Officio practicari testatur Cantera *quæst. crim. probationes concernentium*, *cap.* 2. *de prob. per testes*, *num.* 8. *vers. vnum tamen considera.*

24. Sextò dum testis examinatur diligenter Iudex intueri debet, vultum, & frontem ipsius, vultus enim mutatio trepidatio, & similia in actis sunt redigenda, & à Notario singillatim scribenda, Cartar. *in praxi interrog. reorum*, *lib.* 1. *cap.* 2. *numer.* 73. *& sequ.* Rutger. Rulant. videndus in hac materia *loco suprà alleg. cap.* 24. vbi allegat illud Prouerb. cap. 10. *Pauor his qui operantur malum*, & illud Demostenis, in Oratione de falsa legatione, *conscientia scelerum eripit audaciam, linguam reprimit, obturatos angit, silentium imponit.* Egregiè Bobadill. *in sua Politica*, *lib.* 2. *c.* 16. *n.* 104. vbi allegat illud Ciceronis in Topicis, *Pallor vultus, Rubor, & titubatio, faciunt, vt minus fidei alicui adhibeatur*, & melius *tom.* 2. *lib.* 5. *cap.* 2. *num.* 43. *vers. y aduierta el Iuez*, & *num.* 44. ex Io. de Platea *l. quoties* 2. *Cod. de Naufragiis*, *lib.* 11. animaduertit Iudicem, vt hosce testes se se turbantes diligenter interroget etiam de circumstantiis non ita ad negotium facientibus vt de habitu delinquentis, & similibus, & quod cum vacillant eos torqueat, rationem hisce verbis subiungens, *por que es muy decente, y honesto espantar algunas vezes à los testigos para que digan mejor la verdad*, & testem suspectum verbis illaqueari posse ait Rutger. *cap.* 22. *n.* 14. *loco allegato.*

Septimò debet Inquisitor modum loquendi, & respondendi testium diligenter considerare, an omnes per eundem præmeditatum sermonem deponāt, an verbosi sint an plus æquo animosiores, an cum maxima celeritate deponant, an responsiones qualitati testium conueniant, puta quia rusticus dicat, quæ peritis conueniunt, & an nimis affectatè deponant; in his enim casibus, & ipsi testes, & eorum dicta maximè suspecta redduntur, Rutger. Rulant. *de Comiss. Cam. Imper. loco alleg. cap.* 23. *per totum*, Pegna *in praxi Inquisitorum*, *lib.* 2. *c.* 44. vbi de teste animosè deponente, Præses Abauo *in quæstionibus reatuũ*, *q.* 18. *n.* 29. vbi de teste accelerāte responsionem, Farin. *de testib. q.* 60. *n.* 33. vbi de teste nimis affectatè deponente, *n.* 37. vbi de teste verboso *& n.* 38. *& seq.* vbi de teste nimis citò respondente, & repentinè loquente, ante lectum sibi articulum. 25.

Octauò verba testium sunt à Notario scribenda, prout formaliter ab eis proferuntur Commissario ipsorum responsionem dictante, Rutger. Rulant. *loco supra cit. capit.* 28. *num.* 1. *&* 5. 26.

Nonò, Inquisitor curare debet, vt à Notario integra interrogatio scribatur, vt ex mox scripta responsione testis videri possit, an sit interrogationi congrua, vt obseruauit Pegn. *in praxi Inquisitorum*, *lib.* 2. *cap.* 2. *numer.* 3. vbi abusum illorum Notariorum reprehendit, qui in processu sic scribunt, *Interrogatus*, &c. & mox responsionem testis scribunt, & Paulus Garzias *in praxi S. Officij*, *fol.* 13. & *in margine*, ibi, *escriua se la pregunta entera como se hiziere*, & ita pluries mandauit Sacra Congregatio. 27.

§. III.

De obseruandis post examen testium.

Post perfectum examen testis, Primò Inquisitor debet facere, quod testis suam depositionem subscribat, ita enim iam diu in praxi vsu receptum est in S. Officio, Scaccia de 28.

de Iud. lib. 2. cap. 1 numer. 6. & Paulus Garzia *in praxi S. Officij, fol. 3. à tergo*, ibi, *han da firmar los testigos sus dichos sabiendo*, & de vtilitatibus huiusce subscriptionis testium videndus est Farin. *de falsitate, quaest.* 158. *n.* 192. vbi bene declarat non teneri testem se subscribere, nisi ei legatur tota ipsius depositio subscribenda, & Franc. Bernard. Porrus *ad Ambrosin. lib. 1. cap. 2. à numer.* 43. vbi ait, quod in causis Regiæ visitæ testes se subscribunt eorum depositioni, & multa ibi dicit de rigore illius Tribunalis.

29. Quod si testis nesciat scribere, solet in Sancto Officio in his nostris Italiæ partibus post eius depositionem apponere signum Crucis, Pegna *vbi suprà, numero* 6. qui mos desumptus videtur ex Auth. *de testibus in princ. in §. licere*, vbi Gotofredus, in verbo, *item per cartam*, & in Nouella. 72. Imperatoris Leonis, in verbo, *Sanctæ Crucis*, ostendit morem hunc se subscribendi medio signo sanctissimæ Crucis esse antiquissimum, maxime, quo ad testes litterarum imperitos.

30. In Hispania tamen hic subscribendi modus non est in vsu, sed loco testis literas ignorantis subscribit vnus ex Inquisitoribus, Paulus Garzias, *vbi suprà*, ibi, *y no, sabiendo vn Inquisidor, ò el Comissario examinandose el testigo fuera del Tribunal.*

31. Secundo loco Inquisitor debet testi iniungere secretum sub pœna sibi arbitraria etiam excommunicationis, & ita testes iurare debent se secretum seruaturos, P. Massin. *in praxi parte secunda, fol.* 25. vers. *Et cum nihil aliud*, primæ Impressionis, Paulus Garzias, *vbi suprà fol.* 2 ibi, *y de guardar secreto de todo*, & de pœnis huiusce testis in S. Officio reuelantis suam depositionem dixi *in secunda parte, titulo* 17. §. 14.

§. IV.

De testis declaratione.

32. Quia post perfectum testis examen aliquando apparere potest testis depositio ambigua, vel ex aliis capitibus manca, Ideo in hoc casu Inquisitor iterum vocare debet testem sub præceptis pecuniariis, & excommunicationis in subsidium, Rutger. *dicto lib. 2. cap. 30. numer.* 6. & præstito ei denuò Iuramento, alijsque omnibus in eius examine procedere, Barbos. in cap. *per tuas, num. 4. de testibus* cum aliis allegatis per me *in addit. ad quaestionem* 15. Guid. Fulcodij. & Pegna *in praxi Inquisitorum, lib. 2. cap.* 18. *per totum.*

***

§. V.

De testium repetitione facienda.

Testes examinati in Iudicio summario regulariter non probant, nisi fuerint examinati in iudicio plenario, parte citata, & cum eius interrogatoriis, vt omnes DD. vbique locorum supponunt, quos allegat, & sequitur Farin. *de testibus, q.* 72. *num.* 87. *& seq.* & in foro nostro S. Officij idem docuerunt, Albertin. *de agnosc. assert. q.* 34. *n.* 16. Simanch. *de Cath. Instit. tit.* 64. *numer.* 16. Royas, *de haeret. p. 2. assert. 4. n.* 107. & Pegna *in praxi Inq. lib 2. cap. 24. num.* 5. 33.

Hoc tamen intelligendum est dummodo reus ipse huic repetitioni non renunciauerit habendo testes pro ritè, & rectè examinatis, in hoc enim casu repetitio testium non est necessaria, secundum veriorem opinionem de qua DD. *l. fi. Cod. de testibus*, vbi Bald. *numer.* 1. Ias. *rubr ff. de ferijs*, Purpurat. *cons.* 498. *numer.* 10. Guido Papa, *decisione* 216. Farin. *de haeresi, quaest.* 188. *numer.* 27. vbi quod hæc opinio in praxi obseruatur in Supremo Tribunali Romanæ Inquisitionis, & quod contraria opinio non obseruatur, nisi cum agitur causa hæretici negatiui, tunc enim debent testes repeti, etiam si reus habuerit eos pro repetitis.

Dubitari tamen potest, quid dicendum sit si reus fecerit in actis protestationem de habendo testes pro repetitis, an possit dictam protestationem reuocare, & petere, quod repetantur, in qua re dicendum est hoc vtique reo licitum esse dummodò res sit integra id est attestationes non sint publicatæ, ita in foro S. Officij docuit Gabr. *in cons.* 178. *vol.* 1. & Simanch. *de Cath. Instit. tit.* 64. *num.* 25. & in aliis foris Honded. *consil.* 101. *numer.* 33. *vol.* 1. Add. ad Consilium Bertazz. 91. *sub litera D*, Baiard. ad Clarum, *q.* 45. *n.* 27. Cartar. *in praxi Interrog. reorum, lib. 3. c. 3. n.* 63. & Porrus ad Ambrosin. *lib. 3. c. 1. n. 29.* vers. *Sextò*, & ita de Anno 1637. Die Iouis 17. Decẽbris iudicauit Senatus Mediolani, in causa Marchionissæ Octauiæ Flamenç, imputatę de Nece Marchionis Francisci Gonzagę Mariti sui, in hac autem repetitione facienda plura sunt notanda. 35. 36.

Et primò quidem, quod repetitio testis requirit easdem solemnitates ad vnguem, quas requirit examen ipsius testis, vt bene Clarus animaduertit, *quaest.* 45. vers. *Caeterum si reus*, vbi addentes. 37.

Secundò notandum, quod maxima est inter DD. controuersia, num testis repetendus possit se referre ad eius primum examen, & an ad petitionem ipsius Iudex cogatur ei legere primam eius depositionem, vt videre est ex Scacc. *de Iud. cap.* 86. *num.* 48. *&* 55. *lib.* 1. 38.

Farin. *de testibus, quaest. 66. num. 39. & sequ.* attamen, quod ad forum S. Officij attinet infrà scripta notanda sunt.

39. Quod testis depositio relatiua mero iure valet, Farin. *dicta q. 66. num. 39.* Scaccia *vbi suprà*, vbi quod ita in praxi obseruatur, Seraphin. *decis. 270* vbi Rot. approbat opinionem Bart. *l. eos, num. 6. Cod. ad l. Corn. de falsis*, Royas, *Sing. 206 num. 3.*

40. In hac autem testis responsione relatiua in S. Officio Inquisitor attendere debet ad qualitatem testis, nam si sit suspectus, vtique Inquisitor, nec eam admittere debet, nec testi petenti legendae sunt attestationes ipsius priores, Farin. *quaest. 66. num. 55.* Pegna *in praxi Inquisitorum, lib. 2. cap. 35. numer. 11.* & in hoc casu debet testis saltem summatim. & in substantia referre primam eius depositionem, iuxta opinionem Simanchae *de Cath. Inst t. 64. numer. 25. & tit. 44. numer. 23. & in Enchir. Iud. Violata Relig. tit. 35. numer. 10.* Castro Palao *dicta disput. 8. puncto 15. §. 3. numer. 5.* prout, & valere depositionem relatiuam, & legi debere testi petenti, primam eius depositionem in hoc foro, cum factum est antiquum, intricatum, testis labilis memoriae, (puta quia Senex) vel multum tempus intercessit inter primam testis depositionem, & eiusdem repetitionem, Pegna *vbi suprà, numero 12.* Scaccia *vbi suprà*, vbi ait totam hanc rem positam esse in Religiosè iudicantis arbitrio, prout, & in eodem arbitrio situm est, an protestatio testis admittenda sit, quod si in primo examine apparebit aliter dictum, quàm in secundo ex nunc corrigit eius secundum dictum, & se remittit ad primum

41. tamquam verius de qua Farin. *vbi suprà, numero 41.* bene verum est, quod multum cauti debent esse Inquisitores in legendis hisce depositionibus testibus repetendis, & vbi sint in casu in quo eis possint legi, adhuc te-

42. stes benignè ab Inquisitoribus monendi sunt, quod secundò deponant saltem summatim, & breuiter substantiam facti referendo antequam sibi legantur eius priores depositiones, vt animaduertit, idem Pegna, *vbi suprà, numer. 10.* qui etiam, *num. 13.* attestatur, quod in Supremo Vrbis Tribunali haec praxis inualuit, vt postquam repetitus fuerunt testis iuxta interrogatoria, & articulos in fine examinis, legantur ei priora testimonia, & interrogatur, *an habeat aliquid addere, vel minuere huic primae depositioni, & quod bene aduertat dicere veritatem, & sit memor Iuramenti praestiti*, &c. Quae etiam praxis videtur obseruari in Supremo Tribunali Inquisitionis Hispanae vt videre est ex forma repetendi testem apud Paulum Garziam, *in sua praxi Sancti Officij folio mihi 20. à tergo*, ibi, *Ratificacion de testigo.*

In casu autem in quo Inquisitor prudenter arbitretur non esse locum petitioni testis, quod sibi prior attestatio legatur, & testis obstinatus persistat, quod stat in eius prima depositione, tunc Senatus Sabaudiae, apud Fabrum, *lib. 4 Cod. tit. 15. def. 57.* censuit, *esse locum torturae, non solum, vt veritas habeatur, sed etiam vt sciatur à quo testis ille fuerit corruptus, ne alioqui impunè iudici illusum videatur.* 43.

Tertio loco notandum est, quia in hac repetitione consistit praecipuum fundamentum huius iudicij, ideo ab ipsomet Inquisitore facienda est, Pegn. *vbi suprà, cap. 36.* Simanch. *dicto tit. 64. num. 25.* P. Massin *in praxi Sancti Officij, in forma repetitionis testium, in principio.* 44.

Quartò animaduertendum, quod aliquando est locus repetitioni testium, etiam ante litem contestatam in hoc foro, vt puta si aegri sint morbo graui, si diu absfuturi, & si curiae saeculari relinquendi, ita Canonistae in cap. *quoniam frequenter*, vt lite non contestata, Simanch. *de Cath. inst. tit. 64. num. 23.* Pegna *vbi suprà cap. 37.* & in hoc casu munus conficiendi interrogatoria spectat ad Iudicem, vt docuit, Io. Andreas, in dicto cap. *quoniam frequenter, numer. 8.* & Pegna *loco citato, num. 3.* 45.

Quintò notandum, quod cum testis in repetitione dicit contrarium eius, quod dixit in primo examine, Inquisitor debet testem illum in carcerem conijcere, & quo ad eius punitionem Supremum Tribunal consulere, Simanch. *de Cath. Instit. tit. 44. n. 24.* quo autem ad veritatem indagandam, & an sit locus torturae iuxta consilium Alex. 73. *vol. 1. & not.* per Farin. *q. 66. n. 98.* 46.

Distinguo ego duos Casus.

Primus casus est cum sumus in terminis text. cap. *accusatus, §. licet de haereticis in sexto*, nempe quando testis in repetitione reuelat crimen & complices, nec vlla adest suspicio, quod alicuius amore vel odio id egerit, & tunc cum ex dispositione dicti text. standum sit secundo dicto huius testis, vtique in eo non habebit locum tortura ad veritatem eruendam.

Secundus casus est, cum sumus extra casum dicti §. & extra specialitatem, ibi fauore Sancti Officij inductam, quod stetur secundae depositioni, tunc arbitrarer, locum esse posse torturae ad eruendam veritatem, & illi dicto standum, quod tortura confirmatum apparebit, Pegna, *loco cit. cap. 38. num. 4. & seq.* Zanch. *de haeret. cap. 14.* Sousa *in aphorism. Inq. lib. 2. cap. 16. num. 2.*

Sextò notāda est, clausula, quae solet apponi, cum rei habent testes pro repetitis, quae est saluo Iure opponendi contra personas, 47.

&

& dicta testium, de qua clausula videndus est Farin. *de testibus, quæst.66.num.*154. *&* n.153. vbi quod aliquando Procuratores suadent reis quod protestatur se habere testes pro repetitis, *præter absentes, & mortuos*, de cuius clausulæ viribus ibi agit, de materia autem an testes mortui non repetiti probent dic, quod verior est sententia affirmatiua quod probent, Farin. *de testibus, q.*72. *num.*120 vbi, & alios allegat, & refert. Lamberteng. *de contract. Mulierum, &c. glo.*11.*n.*20. qui attestatur,
48. quod de Anno 1555. die 9. Decembris. Senatus noster Excellentiss. Mediolani, inter quosdam de Baiis, & de Canarisio in causa Ciuili censuit adhibendam esse fidem testi defuncto qui parte non citata vigore litterarum, quas monitoriales vocant deposuerat, quidquid in contrarium voluerit, Vincent. Honded. *cons.*101.*num.*12.*vol.*1.

§. VI.

De testium cum reo confrontatione.

QVamuis testium cum reo confrontatio necessaria minime sit, attamen quandoque in praxi eam fieri solere attestatur, Clarus *in praxi §. fin. q.*45. vers. *Sed in proposito quæro*, & tempore quo ego fui pro Iudex Maleficiorum in Ciuitate Cremonæ magnos effectus vidi in criminalibus ex hac confrontatione.

50. In S. tamen Officio, rarissimè fiunt confrontationes & in Supremo Tribunali Romanæ Vrbis non fiunt, nisi causa cognita, & interposito decreto per Eminentiss. & Reuerendissimos DD. Cardinales Supremos Inquisitores, vt animaduertit Scaccia *de Iudic. lib.*1.*cap.*87.*num.*19.*vers. si verò non imminet*, qui arbitrari solent an ex confrontatione aperta imminere possit periculum, vel non testibus, & reo, vnde consulo Inquisitoribus inferioribus, quod ad hanc confrontationem nunquam deueniant, nisi prius Supremo Tribunali consulto, & quod ex confrontatione facta in S. Officio inconuenientia sequuta fuerint attestatur instructio Toletana anni 1561. *sub num.*72. relata à P. Diana *resolut. moral. part.*4. *tract.*8.*resol.*63. & ante eum à Pegna *in Director. Inquisitorum, part.*3. *comm.*23 *num.*101. bene Sanctarell. *de hæresi, cap.*39. *dubio* 4.*num.* 21. vbi etiam de praxi Supremi Tribunalis de Vrbe.

51. Quia tamen aliquando contigit in S. Officio, quod de necessitate reus est per testes recognoscendus, ideo, hæc recognitio facienda est non per confrontationem apertam, sed per rimulas ostij alicuius cubiculi clausi, vbi reus vnà cum aliis personis vestitu, statura, & facie similibus reperiatur, vti docent Scaccia *loco allegato, num.* 19. vers. *tunc Reuerendissimus Dominus Inquisitor*, & P. Massin. *in sua praxi S. Offi.ij, p.*2. *fol.*58. vers. *auuertasi nondimeno, & folio sequenti*, vers. *nel secondo modo* primæ impressionis, vbi ponunt formulam huiusce recognitionis, & ita in
praxi superioribus annis practicatum fuit in 52.
nostra Inquisitione Cremonæ, Sacra Congregatione ita mandante in recognitione cuiusdam regularis, qui Matrimonium contraxerat, non obstante ipsius confessione, vt sententia Matrimonij nullitatis posset tutiùs pronunciari.

Vbi tamen sit locus confrontationi in S. 53.
Officio seruandæ erunt regulæ in hac materia traditæ à Scaccia *de iud.cap.*66.*per totum*, & per Ambros. *in processu informatiuo, libro secundo cap.* 9. vbi Porrus *in additionibus* notat ex Iodoch. *in Enchiridio crim. titul. de confrontatione, cap.* 47. quod cum ex duobus carceratis alter alteri crimen imponit potest confrontatio istorum fieri in tortura, & quod ex auctoritate Iodoch. Iacobus, Philippus, Branbilla Prætor Laudæ ita in facti contingentia obseruauit, abstinendum tamen à confrontationibus huiusmodi reo eas petente, ne lateat anguis in herba, monet idem Porrus *in fasciculo rerum criminalum, fol. mihi* 419.

§. VII.

De tortura testium.

PRæter ea quæ diximus tum supra, tum 54.
in titulo de Indiciis, & tortura, animaduerto torturam quæ testi in Sancto Officio infligitur ad habendam veritatem posse ab Inquisitore solo absque Episcopo ei dari, Farinac. *de hæresi, quæst.*188 *num.*74. qui alios allegat.

Animaduerto secundò, quod testis tor- 55.
queri non potest cum contra reum Inquisitum non adsunt indicia, Boss. *de tort. testium num.*1. Scacc. *de Iud. lib.*1.*c.*86. *num.*14.

Animaduerto tertiò, quod quando ali- 56.
qua bona ratio naturalis testem excusat, abstinendum est à tortura, Boss. *vbi suprà n.*42. & potest poni exemplum in teste, qui de nocte ait neminem cognouisse, & regula est pro teste, quod in eo non habet locum tortura, nisi probetur exceptio, Boss. *vbi suprà, num.*2.

Quartò testis, qui fuit pręsēs delicto si no- 57.
lit veritatem fateri absque alio indicio mendacij, vel variationis potest torqueri ita censuit Senatus Pedemontanus, apud Thes. *decis.*42. vbi eius filius *in additionibus* aliam pulcherrimam decisionem eiusdem Senatus adducit, dicens fuisse decisum, quosdam

quibus aliqui minati fuerant, nisi agrorum curam desererent, fuisse tortos, vt minantes indicarent.

58. Quintò animaduerto, ad torturam testis non esse deueniendum nisi in subsidium, & sic prius reo examinato, nam si ipse fateatur, aliqua tortura contra testem opus non est Baiard. ad Clarum, *quaest.* 25. *num.* 1. nisi non deponendo in S. Officio esset suspectus de fautoria, Sousa *lib.* 2. *cap.* 17. *num.* 7.

59. Sextò animaduerto, quod testis, qui obstinatè respondet se non recordari de eo, de quo verisimiliter recordari debet post plures Iudicis monitiones, & aliquot dierum carcerationem poterit torqueri, vt latè probauit Scaccia *dicto cap.* 86. *num.* 14. *lib.* 1.

60. Vltimò notandum, quod dictum testis in tortura nihil operatur, nisi sequatur ratificatio, prout, & in confessione rei emanata in tortura, secundum Baiard. *ad Clar. quaest.* 25. *n.* 4. & Farin. *de testibus*, *quaest.* 79. *n.* 63. qui alios cumulat. ad quem in hac materia semper recurras. Verum hoc in praxi non obseruatur, numquam enim vidi testes, qui in tortura deposuerunt cogi ad eorum depositiones ratificandas.

§. VIII.

De examine testium per turbam.

61. IN Gallia examen testium per turbam aliquando solere fieri testis est Paponius, *Arestorum Franciae, lib.* 9. *tit.* 1. §. 20. *per totum* vbi *in additionibus* addit hoc examen non fieri, nisi ex auctoritate Parlamenti, idem in Ducatu Sabaudiae in ciuilibus causis obseruari & in criminalibus ad probandam famam, attestatur Faber *in suo Cod. tit.* 15. *de testibus*, *lib.* 4. *def.* 5. vbi quod huiusmodi testes audiuntur in globo, & vnius testis loco habentur, nec necesse est, quod decem sint nam sufficit etiam si sint pauciores, licet minus probent quam si solemnis numerus decem turbam constituens fuisset adhibitus, Faber. *vbi suprà defin.* 37. Praeses Abauo *in quaest. reatuum*, *quaest.* 6. *num.* 23. *& seq. & in praxi, in* §. *testium coactio*, *num.* 48. *&* 49. vbi quod haec testimonia in turba prolata censentur tumultuaria, & quod in Sabaudia admittitur talis probatio, ex peculiari stylo Franciae.

62. Hic tamen modus examinandi potius ex consuetudine est, quam ex iure, nam vt ait Faber. *dicta diff.* 3. *num.* 4. *in annot.* nullus textus est Iuris ciuilis, vel Canonici, qui de testibus per turbam examinandis loquatur, Addo ego de Iure huiusmodi examen haberi pro nullo, vt dicit Alex. *cons.* 137. *n.* 8. vers. *& licet sit deducta, lib.* 2. *Rot. decis.* 6. *num.* 10. *&* 11. in impressis Durani Ferentil. *ad decis. Buratti* 555. *num.* 19. *tom.* 2. vbi alij DD. allegantur, & reprobatur examen testium factum per haec verba, vel similia, *N. N. testes interrogati dixerunt*, Et cum Vicarius Episcopi Vercellen. in causa cuiusdam Polygamiae vertente in hac nostra Ciuitate Cremonae, examinasset nonnullos testes hoc tumultuario modo, seu per turbam ad probandam superuiuentiam primae vxoris, dixi examen illud sustineri fortassè posse potius ex consuetudine illius regionis quàm de iure, secundùm, quod testes sigillatim sunt examinandi, non simul in turba, Farin. qui alios omnes allegat *de testibus*, *quaest.* 80. *num.* 94. vbi bene considerat, quod in examine testium hoc modo facto, datur occasio falsitatibus, quia vnus alterum instruit. & quia oriri possunt contiones, contradictiones, & alterationes vocum, & similia.

§. IX.

De publicatione testium.

QVo ad publicationem testium quantum ad forum nostrum attinet, tria potissimùm sunt animaduertenda.

Primum est, quod licet publicatis attestationibus regulariter noui testes super iisdem non admittantur, vt notant DD. in cap *fraternitatis de testibus*, Farin. *de testibus, quaest.* 75. *num.* 10. Cantera, *in quaest. Crimin. cap.* 2. *de probat. per testes*, *num.* 33. attamen in causa haere- 63.
sis, seu illi annexa in foro nostro ad fisci instantiam semper, & quandocumque poterunt testes examinari, Symanch. *de Cath. Instit. tit.* 64. *num.* 50. Farin. *d. q.* 75. *num.* 409. *& num. seq.* vbi limitat hoc, vt non procedat in foro S. Officij, in testibus ad defensam à parte productis, facta enim horum testium publicatione fas non erit Iudici ad instantiam eiusdem partis alios testes recipere, idem Farin. *de haeresi, q.* 188. §. 1. *num.* 5. 64.

Aliquando etiam in aliis causis criminalibus Suprema Tribunalia attenta magna legalitate accusatoris admittunt nouos testes post priorum publicationem, vt fecit Senatus noster in causa Comitis Rinaldi Abduae, qui contra quendam prosequebatur causam necis fratris sui, vt videre est apud Petrum Ambrosin. *lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 55. & anno 1636. in causa D. Abbatis Aymi, contra DD. Ambrosinos, dum ego eram L. T. Aduocati fiscalis Cremonae, sub Illustrissimo D. meo Senatore Salamanca.

Secũdum est in publicatione testium, seu vt rectius loquar attestationum reo in hoc 65.
foro facienda, illud potissimùm notandum est, quod reo edi nequeunt, nec nomina, nec cognomi

cognomina testium, nec denũciatorum, nec aliæ circumstantiæ delicti ex quibus possit reus venire in cognitionẽ testium, vel accusatorũ. ita expressè cauetur, *in c.fi.§.Iubemus de hæret.in 6.* cuius textus ratio decisionis est, non solum periculum testibus imminẽs, sed etiam vt facilius testes in negotiis fidei deponerẽt, Farin. *de hæresi,q.*188.§.1.*n.*7.*&sq.* vbi alios allegat, Pegna *in tertiam partem direct. com.* 124.*per totum*, vbi pulcherrimum locum Bitterrensis Concilij, & instructionem Madrilianam, seu Hispalensem anni 1484. allegat, Sousa *in Aphorismis Inquisitorum,lib.*2.*c.*6. *n.*74.& Ferd. de Castro Palao, *in opere morali*, 1 *p.tract.*4 *disp.*8.*punct.*15.§.3.*num.*7. qui vlteriùs addunt, quod quamuis de iure cessante periculo, quod testibus imminere potest, ex eorum publicatione possint vtique eorum nomina reis publicari, Eymericus, 3.*p.q.*75. *num.*2.*ex text.in dicto cap.fin.§.cessante, de hæreticis in* 6. attamen nunc vsus obtinuit, quod nomina testium, & denunciantium numquam reis publicentur vel quod S.Officium semper præsumat adesse periculum vt Peña, Farin.& Castro Palao, *locis indicatis* insinuant, vel, & rectiùs fortasse, quia sẽper militat ratio fauoris fidei, cum testes facilius indicent delicta, cum sciunt se non esse publicandos, vt considerat Castro Palao, *vbi suprà, num.*7. vers. *Item est periculum non leuis in religione detrimenti*, & adeo rigorosè proceditur in hac materia, vt Inquisitores neque cum agitur contra defunctum, ad eius memoriam damnandam nomina testium consanguineis defuncti edant vt ostendi, *part.*2. *tit.vltimo*,§.4.*per totum.*

66. Tertium est, quod, quia in hac publicatione attestationum reo facienda in hoc foro, maximè truncantur defensiones rei, partes erunt Inquisitoris ex Officio inquirere de qualitate testium etiam reo nihil opponente, ita Albert.*c.*1. *de hæret.in* 6.*q.*16. *num.* 28. Campeg. ad Zanchin. *de hæreticis, capite* 13. *sub litera B*, P. Diana *resolutionum moralium, part.*4.*tract.*8 *resolut.*124.vbi, quod in quadam Congregatione, in qua vnus erat Inquisitus, de hæresi formali, & habebat contra se dictum vnius testis, ex quo pretendebat fiscus deueniendum esse ad torturam, ipse eum à dicta tortura liberauit, quia petendo nomen testis inuenerit illum

67. esse criminosum, ita etiam Paulus Garzia *in praxi Sancti Officij, folio mihi* 3. vbi habet hæc verba loquens de delicto sollicitationis, *quando el delito es de sollicitacion se han de informar los Inquisidores, ò los Comissarios verbalmente sin hazer informacion por escrito del credito, que se deue dar à los testigos, y poner la razon dello à la margen de sus dichos.*

§. X.

De forma publicationis attestationum in S. Officio Hispaniæ.

VT Inquisitoribus apparere possit, quomodo attestationes in S. Officio, sint 68.
reis publicandæ operæpretium duxi subiicere hîc exemplar, quod Inquisitores Hispaniæ huiusmodi attestationes publicare solent ex Paulo Garzia in sua praxi S. Officij Hispano Idiomate conscripta, & ex ordine Supremi Tribunalis in illis Regnis impressa *folio mihi* 22. quæ talis est.

Vn testigo Iurado, y ratificado en tiempo, y en forma que depuso en el Mes, N. Año N. dixo, que por el Mes. N. estando en la Ciudad, Villa, ò lugar de N. en cierta parte, que declarò, presentes certas personas, que Nombrò, Viò, e Oyò, &c. Declarando lo demas, que depone el testigo guardando lo que disponen las Instruciones nueuas 31. *y* 32. (quarum verba refert Pegna comm. 124. vers. *In Madriliana*,) *No se acostumbra dar en publicacion los testigos, que no diçen nada, ni menos las cosas superfluas &c. y al fin dixe que esta es la verdad, y no lo dize per odio.*

Si la certificacion fuere larga, se suffre diuidir puede se sacar por capitulos assi.

Item dixò este testigo &c. narrando sino lo que toca al delito.

§. XI.

An in causis fidei admitti debeant Interrogatoria rei ad testes fisci.

SImancha *de Cath. Instit. tit.*64. *num.*10. *& in Enchiridio Iudicum violatæ Religionis, rub.* 35.*de testibus, num.*3. *&* 4. ait, quod Iudex ex Officio in hoc Tribunali debet diligenter perscrutari fidem testium, illorum vitam, & mores quia non admittuntur interrogatoria rei inquisiti ad testes fisci, Idem obseruari in Statu Mediolani in omnibus causis crimina- 69.
libus attestatur Clarus *in §.fin. suæ praxis, q.* 23. vers. *Item quæro*, & Franc. Bernard. Porrus *in suis additionibus ad Ambrosinum, lib.*3. *cap.*2.*n.*1. vbi ait, quod sicuti in hoc Dominio non admittuntur Interrogatoria rei ad testes fisci, sic nec è contra admittuntur interrogatoria fisci ad testes productos à reo ad eius defensam, & sanè tempore quo ego eram Proiudex Maleficiorũ in Ciuitate Cre- 70.
monæ anno 1636. cũ similia interrogatoria, ego reiecissem in quadam causa, & pars recursum habuisset ad Senatũ nũquam potuit aliquid obtinere, attenta cõsuetudine prędicta, idem pariter seruari in multis locis Germaniæ

maniæ attestatur Gilhausen. *loco infrà allegando*.

71. Verùm opinio Simanchæ fortasse in Hispania potest locum sibi vindicare, cum in Supremo Almæ Vrbis Tribunali S. Inquisitionis, sine dubio totum contrarium obseruetur, nam in repetitione testium fisci, vtique examinari solent super articulis à fisco productis, & interrogatoriis à reo datis, ita Genuens. *in praxi Archiepiscop. Neapol. c. 4. in antiquis num. 3.* vers. *Quarto loco*, & vers. *Item his stantibus*, Pegna *in sua praxi Inquisitorum, quæ manuscripta circumfertur, lib. 2. cap. 28. & 31.* & Farin. *de heresi, quæst. 188. §. 1. num. 14.* vers. *Vide tamen.*

72. Et ratio istius praxis Supremi Tribunalis duplex est, prima, quia de iure testes ab vna parte producti, examinari debent super interrogatoriis partis aduersæ, iuxta text. *l. si postulauerit, §. Quæstion.* ibi, *interrogandique facultas datur patronis*, ff. ad l. Iul. de Adult. qui textus loquitur præcisè in criminalibus, cum aliis allegatis à Farin. *de testibus, quæst. 73. per tot. sed maximè, num. 8.* Gilhaus. *in arbore crim. cap. 5. ramusculo 4. num. 13. & seq.*

Altera est, quod ex non editione nominum testium, & denunciantium satis trunca & manca redditur defensio Reorum in hoc Tribunali, absque eo, quod aliud nouum speciale inducendo, magis adhuc trunca, & manca eadem defensio reddatur, ex omissione interrogatoriorũ istorum, ex parte Rei, & ita passim obseruatur contra Simancham in omnibus Inquisitionibus Italiæ.

73. Dubia tamen admodum est controuersia, num testis teneatur respondere Interrogationi criminosæ, & concernente suam turpitudinem, vel infamiam de hac materia latè agunt DD. allegati à Farin. *de testibus q. 73. num. 53. & pluribus seq.* Ego me restringendo ad forum nostrum S. Officij inuenio Canteram *in suis quæst. crim. concernentibus probationem delictorum, capite secundo de probatione per testes, numero 41.* vers. *Sed his non obstantibus, fol. mihi, 95.* quem sequutus fuit eius verba singillatim referendo, P. Diana *resolut. moral. part. 4. resolut. 114. per totum* ex professo tenentem, quod testis tenetur præcisè respondere interrogationi an sit ex genere Iudæorum, & Saracenorum, & quod ita passim obseruatur in Inquisitionibus Hispaniæ.

74. Et cum hac opinione transeo ego pro nunc fauore fidei, sed verè cum maxima trepidatione conscientiæ, quia huic sententiæ repugnant omnes regulæ iuris naturalis, & ciuilis, secundum quas nemo cogendus est reuelare propriam turpitudinem, Ludou. Gilhausen. *in Arbore Iud. crim. cap. 5. ramusculo 4. num. 8.*

Quinimò, & contra hanc sententiam facere videtur decretum emanatum à Sacra Congregatione S. Officij de vrbe in materia mulieris, quæ Confessario sollicitanti consensit, quod non possit interrogari super consensu suo, licet ille efficiat eam sociam criminis, & per consequens debilitet eius dictum, de quo decreto dixi in secunda parte huius operis, in titulo de confessariis sollicitantibus, me propterea in hac re remitto Reuerendissimis Inquisitoribus Eminentissimis Cardinalibus Supremæ Romanæ Inquisitionis, & determinationi Sanctissimi D. N. Vrbani Papæ VIII. quem diu Deus nobis, & Ecclesiæ suæ Sanctæ seruet incolumen, & à quo, & eius S. C. effectus fui Consultor S. Officij Cremonæ anno 1626. mox etiam Aduocatus fiscalis anno 1630. in locum Perillust. viri D. Io. Petri Alæ I. C. superinsignis, & nunc anno 1638. Iudex Conseruator, & defensor Iurium eiusdem Tribunalis.

§. XII.

De testibus examinatis coram Iudice incompetente.

INter præcipuas exceptiones, quæ contra examen testium adduci solent, ea est, quod examinati sint coram Iudice incompetente, Marf. sing. 211. Incipiente *Testes examinati*, ac proinde, quod nihil probent, Farin. *de testibus, quæst. 80. oppositione 42. num. 18.* qui alios allegat.

Cum igitur in delictis ad hoc forum S. Officij spectantibus Iudex laïcus sit incapax, 75.
vt sæpe vidimus in secunda parte huius operis, sequitur quod si casus aliquando contigerit quod Iudices laïci remittant Inquisitoribus Reos vna cum processibus per ipsos formatis, ad effectum vt videant, num ad S. Officium spectent, vtique partes Inquisitoris erunt omnes testes à laïcis examinatos, vt in hoc Tribunali probent repetere, sic Paulus Garzias, *en la orden de processar en el S. Officio, impressa de ordine Supremi Tribunalis Inquisitionis in Regnis Hispaniarum, fol. 5.* cuius hæc sunt verba.

Suele acontecer que algunos juezes seglares remiten al S. Oficio informaciones contra personas, que han echo, ò dicho cosas de que les parece se deue conocer en el, Ha se de aduertir, que satisfechos los Inquisidores de que el conocimiento de aquello les pertenece, antes de proueer cosa alguna deuen examinar de nueuo los testigos, y segun lo que resultare hazer iusticia sin contentarse con la informacion del seglar pues es Iuez incompetente.

Dicenda essent nõnulla circa coactionem testium in hoc Tribunali, verùm de hac re me remitto ad ea quæ dixi *in titulo de obligatione denunciandi in 2. parte huius operis.*

Solum

66. Solummodo hic animaduerto, quod taliter Inquisitores possunt cogere testes ad se examinandum in causis fidei, quod eos possunt citare & vocare ad suam diœcesim ex alia, non obstante constitutione qua quis non cogitur nec potest trahi in iudicium, vltra duas diætas de quo est text. in *c. nonnulli. in princ.* vbi Moder. Barbos. alios cumulat *de rescriptis num. 1.* in verbo, *vltra duas diætas*, & quod Inquisitoribus hoc liceat deciditur in text. in cap. *vt Officium, §. denique, de hæreticis in sexto*, vbi omnes Canonistæ, Pegna, *in 3. part. Directorij. comm.* 133. Farin. *quæst.* 188. §. 1. *num.* 4. qui, & alios allegat, & ex Pegna *loco allegato* declarat hanc conclusionem, quod Inquisitores vrbaniùs agent si non cogant, sed ipsimet eant, vel Commissarios suos mittant ad examinandum Moniales, & alias Illustrissimas mulieres, quamquam in hac re notabile insignis Religionis exemplum Caroli V. inuictissimæ memoriæ ex Paramo retulerim *in 2. part. tit. de obligatione denunciandi* in explicatione Edicti Inquisitorum, quod ante oculos omnium Christianorum Principum esse deberet.

TITVLVS VIII.

De confeßionibus reorum.

SVMMARIVM.

1 *Confeßio qualificata in criminalibus diuiditur.*

2 *An reus in hoc casu puniatur pœna ordinaria, extraordinaria, vel torqueatur num. 3. & seq.*

5 *Cum qualitas adiecta confessioni est multum inuerisimilis à communiter accidentibus Reus punitur pœna ordinaria.*

6 *Decisio Curiæ Cremonæ, & Senatus Mediolani.*

7 *Decisio Inquisitionis Conchensis.*

8 *Cum qualitas est verisimilis, quid agendum, n. 12. vbi quod non est locus pœnæ ordinariæ.*

9 *Opinio Abb. quod confessus qualificatè non puniatur pœna ordinaria, est communis, & in Tribunalibus practicata, num. 10.*

11 *Opinio Baldi quod sic confessi torqueantur, vt sine qualitate respondeant in S. Officio vsu recepta est.*

12 *Quomodo qualitas habeat præsumptionem iuris contra se, & sit verisimilis, num. 13.*

14 *Confessi qualificatè possunt, & torqueri, & extra ordinem puniri & ita passim in Supremis Tribunalibus seruatur, num. 15.*

16 *Quando indicia intelligantur, per torturam sufficienter sublata.*

17 *Cum est locus torturæ, & pœnæ extraordinariæ, potest Iudex omissa tortura reum extra ordinem punire. Honorifica mentio Illustrissimi D. Dom. Francisci Marin de Rodezno, Reuerendiss. Inquisitoris in Ciuitate Granatensi & refertur solemnis Decisio ibi facta à dicto Doctiss. Viro qui ad me humanissimas literas conscripsit, cuique me semper deuinctissimum profitebor.*

18 *Confessio in tortura sine indiciis, & ratificata non nocet Reo, num. 19. idemque est de confessione emanata vi tormentorum, n. 20.*

21 *Quinimo hæc confessio nec sufficit ad torquendum de nouo contra Boss.*

22 *Confessio coram Iudice incompetenti non sufficit ad condemnandum, sed valet in vim confessionis extraiudicialis ad torturam, n. 23.*

24 *De confessione emanata incidenter tangente negotium principale.*

25 *Confessio incidenter facta sufficit ad testem, vel reum damnandum pœna extraordinaria.*

26 *Decisio Senatus Mediolani.*

27 *Hæc cõfessio in alio iudicio sufficit ad torturam.*

28 *Intellectus cap. 1. de except.*

29 *In S. Officio confessus incidenter potest pœna ordinaria puniri, n. 30. vbi de ratione,*

31 *Confessio facta in alio iudicio non probat, n. 32. vbi quid in S. Officio.*

33 *Quid sit suggestio in Iudice, num. 34. vbi quod est fugienda in examine testium reorum. & tortura.*

35 *In tortura Reus non est de nouo super omnibus interrogandus, sed bis, vel ter interrogandus, & monendus, quod veritatem liberè fateatur, num. 36.*

37 *In vltimo constituto ante torturam Reus interrogatus & enumeratis omnibus contra eum resultantibus monetur, vt fateatur veritatem.*

38 *Quando Reus sit in specie interrogandus.*

39 *Confessio vi suggestiuæ interrogationis extorta nulla.*

40 *Sponte confessus in S. Officio mitiùs punitur non in aliis Tribunalibus, num. 41.*

42 *Confessio minoris sine curatore non valet de iure.*

43 *Et ita in Hispania seruatur etiam Sancto Officio.*

44 *In Gallia, & Italia non dantur in criminalibus minoribus curatores, num. 45. nec in Inquisitionibus Italiæ.*

46 *Confessio dubia non nocet confitenti, num. 47. vbi quod in dubio intelligitur pro confitente, nisi esset malæ famæ.*

48 *Ex confessione generali in S. Officio, non potest quis puniri.*

49 *Ex confessione facta à muto, nutu, an possit damnari.*

50 *Cõfessio inuerisimilis, & sine causa non probat vbi plura de confessione maleficarum ex Ferrer. & de nominatione facta per Magas alicuius existentis in conuentu Diabolico ex Quæuedo.*

61 Ex

51 *Ex confessione incontinenti reuocata non potest quis damnari.*

52 *Probato errore confessio potest reuocari etiam ex interuallo, num 53. vbi quod hoc habet locum etiam in S.Officio.*

54 *Confessio in tortura reuocatur ex sola allegatione metus tormenti.*

55 *Ex confessione reuocata non incontinenti, nec probato errore reus potest in ordinariam pœnam damnari, & num.56. vbi reprobatur Cantera.*

57 *Quando ante confessionem debeat constare de corpore delicti.*

58 *Inquisitores non debent esse contenti in grauibus delictis sola rei confessione sed adhuc curare debent, vt ea ex circumstantiis à reo confessatis verificetur.*

59 *An confessio sit facienda coram Iudice sedente pro Tribunali, & quid in S.Officio.*

60 *Confessio in non dependentibus à facto confitentis non nocet.*

61 *Quandocumque de innocentia confitentis Iudici constat confessio ei non nocet.*

QVoniam vnus ex modis probandi delicta est confessio delinquentis, ideo post titulum de testibus agendum nunc est de confessione reorum, & primò quidem, de confessione iudiciali, sit ergo

§. I.

De confessione qualificata.

MAteria hæc in omnibus Tribunalibus frequentissima est, eam tamen satis confusè pertractant DD. memini me de hac qualificata confessione egisse *in 2.p. in tit. de celebrantibus cum Sacerdotes non sint*, nunc tamen quia propria sedes est huiusce disputationis, firmo sequentem conclusionem.

1. Confessio adiecta qualitate tollente, vel pro parte minuente delictum diuiditur in criminalibus, & à fisco acceptatur confessio delicti, in reum autem reiicitur onus probandi qualitatem in probanda hac conclusione omnes recurrunt ad sing. Doct. Bart. *l. Aurelius, §. Idem quæsiuit, n.2 ff. de liberatione legata*, quam communiter sequuti sunt DD. Clar. *q.55.* vers. *Posset quoque reus*, Treuisan. *decis. crim. 46. num.9. p.2.* Pacian. *de probat. lib.1. c.25. num.13. & seq.* Iacob. Ayrer. *in l. vt vim ff. de Iust. & iure, 1. part. n.336. & seq. in 2. impress.* Fachin. *lib.1. controu. Iuris, cap.27.* Merenda *controuers. iuris, lib.5. cap.6.* Farin. *de reo confesso, & conuicto, quæst.81. num.110.* Gilhaus. *in sua arbore Iud. crim. c.6. p.2. num.25. & cap.6. 1. p. de probat. §.35. n.1. & seq.* Cantera *in suis quæst. crim. concernentibus probationes, cap.1. de vera confessione, numer.18.* & Sousa *in Aphorism. Inquisitorum, libro secundo, cap.20. num. 28.* Mastrill. *decis.246.*

Doctrina autem Bart. est, quod confessio facta ab Inquisito, occidi, sed ad meam defensionem scindi potest acceptata à fisco confessione homicidij, & reiecta qualitate defensionis in reũ, qui eam tenetur probare.

In hac conclusione omnes ferè DD. conueniunt, illud tantummodò apud eos controuersum video, an taliter scindatur confessio, quod si reus non probet qualitatem locus sit pœnæ ordinariæ delicti, vt voluit Soc. *in l. 1. num. 33. ff. si cert. petat.* Bolognett. *l. vt vim, num. 48 ff. si cert. petat.* Sarmient. *select. Interpret. libro 1. cap. primo, num. 11.* & Fachin. *dicto cap.27.* 2.

Vel sit solum locus pœnæ extraordinariæ secundum doctrinam Abbatis in cap. *Audditis, num. 33. de præscriptionibus*, quam sequuntur communissimè DD. Farin. *vbi suprà num.157.* Cantera *dicto num.18.* & Ayrer. omnino videndus, *num.371. & seq.* qui bene loquitur in hac materia. 3.

Vel potius sit locus torturæ vt Inquisitus sine cõditione fateatur, & sine qualitate respondeat, vt voluit, Bald. *in l prima, n.45.* vers. *Si tamen Iudex, de confessis*, Boss. *in tit. de confessis, n.27.* Mascard. *de probat. conclus.867. n.13.* 4.

Ego in hac materia cum distinctione, & claritate procedendo arbitror duos casus posse distingui.

Primus casus est, cum qualitas adiecta confessioni non solum habet præsumptionem iuris contra se, sed à communiter accidentibus est multum inuerisimilis, & in hoc casu si reus non probat qualitatem, existimo esse locum pœnæ ordinariæ delicti. 5.

Ratio allegata à Fachin. euidentissimè probat hanc conclusionem; si enim sola allegatio qualitatis minuentis pœnam delicti absque probatione sufficeret ad euitandam pœnam mortis, omnes Rei eam euaderent.

Hanc eandem conclusionem videmus, quotidiana praxi in iudiciis obseruatam.

Sic vnus ex sicariis, qui Illustriss. Don Carolum Gonzagam trucidarunt anno 1636. tempore quo eram Proiudex Maleficiorum Cremonæ sub Illustriss. & Religiosiss. Sen. & Equite S. Iacobi, D. Don Consaluo de Salamanca, licèt homicidium fassus esset à Carolo de Negris de terra Casalis maioris animo ad publicam viam derobandi perpetratum, addidit tamen qualitatem minuentem eius delictum, quod casu ibi aderat Mantua pergens, cum quodam Marito sororis suæ, quem è dicta terra Casalis maioris socium, & ducem itineris sui assumpserat, & tamen & ex voto Curiæ, & Senatus, fuit pœna ordinaria mortis damnatus quia qualitas illa ex circumstantiis facti, & à comm. accidentibus multum 6.

multum inuerisimilis erat, & inuerisimilitudo habet speciem falsitatis, Menoch. *cons. 2. num. 300.* Surd. *de Alim. tit. 8. quæst. 12. num. 24.* Tiraq. *in l. si vnquam in principio, n. 40. Cod. de reuoc. donat.*

7. Sic in S. Officio Hisp. quidam reconciliatus ex genere Maurorum, qui ad alios eiusdem generis transiuit, non obstante, quod diceret apud eos se fuisse ob famem, fuit ordinaria pœna relapsorum punitus, & sæculari Brachio relaxatus, Cantera *de hæret. c. 1. n. 58. vers. Ego vidi in Inquisitione Conquensi*, quia qualitas illa est multum inuerisimilis à communiter accidentibus.

Idem quotidie videmus in omnibus ferè reis ad mortem damnatis, semper enim fatentur cum qualitatibus minuentibus, quarum Iudices nullum habent rationem, nisi probentur.

8. Secundus casus est, quando qualitas adiecta confessioni, licet habeat præsumptionem cõtra se, attamen à communiter accidentibus est verisimilis, & in hoc casu arbitror esse in arbitrio prudentis Iudicis, vel practicando opinionem Abbatis (quæ verè communis est,) reum in pœnam extraordinariam damnare, vel practicando opinionem Baldi torquere reum, vt sine qualitate respondeat.

Vel tandem practicando opiniones vtrasque reũ moderatè torquere, vt sine qualitate fateatur, & etiam eum aliqua pœna extraordinaria moderata mulctare.

Et imprimis quidem non est, quod opinionem Abbatis confirmemus, quia vt ex DD. *su-*
9. *prà* allegatis constat, est magis communiter recepta.

Quo verò ad opinionem Baldi licèt ea non placeat Clar. *dicta q. 55. vers. fortè posset.*

10. Attamen eam videmus passim in Tribunalibus in praxi vsu receptam, Gramat. *Voto crim. 2. n. 4. & 16.* vbi, quod in casu suo ita in Regno Neapol. fuit conclusum, Ioseph Lud. *decis. Lucensi, 19. in fi.* vbi quod secundum hanc doctrinam Baldi millies fuit iudicatum, & millies eam practicauit Boër. *decis. 164 n. 16 vers. sed supradictam opinionem*, vbi quod in Curia Burdigalens. ita pluries fuit obseruatum, Thesaur. videndus *decis. Pedem. 13. n. 3.* vbi quod in eo Senatu fuit Doct. Baldi practicata.

11. Atque hæc doctrina Baldi passim obseruatur in S. Officio, & est in hoc Sacrosancto Tribunali veluti canonizata, vt obseruat Cantera *loco allegato, vers. & in crimine hæresis credo verissimum*. Sortilegi enim, qui sortilegium hæreticale se se commisisse fatentur sed cum qualitate intentionis Catholicæ, Polygami qui delictum polygamiæ confitentur, sed cum exclusione hæreticæ intentionis, & alij blasphemi confessarios sollicitantes, & cæt. torquẽtur super intentione, & sic super qualitate adiecta confessioni, vt vidimus latissimè *in 2. parte in singulis illorum delictorum titulis.*

Nec in hoc secundo casu est locus pœnæ ordinariç delicti, quia supponimus, quod qualitas adiecta confessioni licèt habeat iuris præsumptionem contra se, attamen à communiter accidentibus sit multum verisimilis, constat hoc ex exemplis *suprà* allatis in S. Officio. 12.

Quamuis. n. qualitas Catholicç credulitatis apposita confessioni Blasphemi, Polygami, Cõfessarij sollicitantis, sortilegi, & similium, habeat contra se præsumptionem iuris, quia ex facto, & dicto hæreticali, etiam hæretica præsumitur intentio, Simanch. *de Cath. Inst. tit. 50. n. 18.* attamen quia à communiter accidentib. Rei illi non ex errore intellectus, sed ex auaritia, libidine, vel ira, vt plurimum mouentur, vt *in 2. p* sæpè vidimus, ideò illa qualitas est verisimilis à communiter accidentibus.

Verisimilis autem in casu nostro, & ad effectum de quo agitur, dicetur appositio qualitatis habita ratione personç, Vulpel. *cons. 94. n. 10,* vbi quod cum sumus in meretrice carnaliter cognita, confessio rei, quod eam volentem cognouit, & cum qualitate est verisimilis, neo potest qualitas separari à confessione ad effectum pœnæ ordinariæ. 13.

Idem dicendum si verisimilis qualitas appareat ex circumstantiis facti, Fachin. *vbi suprà, vers. Si coniecturæ.*

Vel si qualitas aliqualiter ex offensiuo processu scateat, Bertazz *cons. crim. 449. n. 14 & seq.*

Dixi etiam in hoc secundo casu posse ambas Abb. & Bald. opiniones practicari dummodò tortura non sit nimis acris, ita enim videmus fieri in S. Officio in quo vt plurimum rei semper intentione torquentur, abiurant, & aliis pœnis etiam mulctantur. Neque obstat ratio Farin. *n. 130. & seq.* quod hoc modo tortura non profuisset reo. 14.

Tum quia Gram. *d. voto 2. n. 17.* attestatur quendam, qui fassus fuerat se occidisse, sed ad defensionẽ fuisse post torturam damnatum ad triremes, quod idem practicatum fuit in casu decis. Boër. & Thesauri, de quibus *suprà*, & ita passim obseruari in Senatu Mediol. attestatur Clar. *q. 64. n. 38. vers. apud nos autem*, vbi addẽtes, & in Regno Siciliæ mulier, quæ fassa fuerat se cudisse falsã monetã, sed iussu viri sui post torturam quam sustinuit condemnata fuit ad annale exilium, Mastrill *decis. 246. p. 3.* 15.

Tum quia in hoc casu non est inferenda tortura, tam grauis, quæ omnia possit indicia torquendi purgare.

Tum denique, quia in S. Officio tortura non datur tam acris, vt in sæcularibus Tribunalibus, P. Massin *in praxi, f. 162. Impress. vers. & quia pur anche. p. 3.*

Ad sciendũ autẽ quando tortura purgauerit taliter indicia, quod nõ sit locus pœnç extraordinariæ, bene Canter. *q. 12. de reo, n. 12. & c. 2. de* 16.

prob. per testes, q. 1. n. 65. ait, quod in crimine hęresis ob eius immanitatem nunquam per torturam satis purgantur indicia, vt non sit etiam locus pœnæ arbitrariæ. In aliis verò delictis hoc nō potest in abstracto decidi, sed considerandum est an probatio delicti sit semiplena, vel plusquam semiplena, & in quo gradu fuerit reus tortus, ita Canter. *loco cit.* Suar. de Paz *in praxi sæculari, & Eccl. tom. 1. p. 5. c. 3. §. 12. n. 22.* qui alios allegat.

Neque obstat vlterius quod cum est locus pœnæ extraordinarię, & torturæ, tunc reus torquendus est, & non puniendus, quia quamuis Greg. Lopez, *l. 26 tit. 1. p. 7. in glossa,* & Sanch. *in consiliis moralibus, tom. 1. lib. 3. cap. vnic. dub. 12 n. 14.* id voluerint, attamen Menoch. *de præsumpt. lib. 1. q. 92. n. 3.* putat hoc esse remissum iudicis arbitrio.

Quid enim agat Iudex si reus ex vna parte vrgeatur grauibus indiciis de delicto atroci, & ex alia parte, videat agi de reo, qui eius sit conditionis vt omnem torturam possit superare, nonne melius est cum hoc agi pœna extraordinaria, vt bene obseruauit Mattienz. Iunior. *in repetit. c. 2. de præsumpt. n. 163.* vbi in indiuiduo loquitur de reo grauato, sed robusto non torquendo, sed extra ordinem puniendo, & *ibi* respondit ad omnia argumenta Fachin. *lib. 1. contra Iuris. c. 29. per totum,* & ita passim obseruat Senatus noster Mediolani.

In hoc tamen Tribunali vt *suprà* dixi, & torturæ, & pœnæ extraordinariæ locus esse potest.

Monitio ad Lectorem.

Quia in materia Confessionis qualificatæ, Illustrissimus & Reuerendissimus D. Doctor Don. Franciscus Marin de Rodezno meritissimus Inquisitor in Regno Granatensi Doct. & Eruditissimus vir mihi transmisit decisionem solemnem in sua Inquisitione, in casu insigni factam & à memorato Religiosissimo Inquisitore compilatam, ideo eam hic imprimendam curaui ad publicam vtilitatem: quia in ea multa ad Tribunal nostrum spectantia optimè enucleantur & præsertim materia capturæ, & torturæ, super complicibus, & intentione ac traditione brachio sæculari, & ex hac decisione vnicuique apparebit quanta cum diligentia, & maturitate in Regnis Catholicæ Maiestatis procedi soleat in causis fidei ab Illustrissimis Inquisitoribus ibi deputatis.

DECISIO

Granatensis Tribunalis Sancti Officij, in causa famosi Libelli aduersùs sacrosanctam IESV CHRISTI *Legem, & incorruptam Deiparæ virginitatem, perpetuóque florentem pudicitiam publicè affixi:*

Ad lucem emissa per Doct. D. FRANCISCVM MARIN de Rodezno: olim insignis Collegij maioris Salmanticensis, Archiepiscopi, Alumnum. nunc Granatensem Inquisitorem, & Placentinæ Ecclesiæ Scholæ Magistrum.

SVMMARIVM.

Facti species n. 1. & seq.
Encomia Inquisitorum n. 4. & seq.
Inquisitores Granatenses. n. 11.
Inconstantia, & varietas indiciorum ad inquirendum, carcerandum, & torquendum. n. 13. & n. 14.
Mendacij indicium.
Subita vultus mutatio testis. n. 17.
Qualitas personæ non leue facit indicium. numero 18.
Publicus rumor contra aliquem sufficit ad inquirendum, & carcerandum. numero 20. & sequent.
Quæ probationes necessariæ ad capturam in crimine Hæresis. num. 22. & seq. vbi plures instructiones Hispanæ declarantur, & plura ad Iudicum in hac re arbitrium regulandum doctissimè traduntur.
Carceratio Eremitæ & eius confessio qualificata. num. 31.
Tortura quando reo in Sancto Officio danda tam super complicibus, quam super intentione. num. 33. & pluribus seq.
Libellum contra virginitatem Beatæ Mariæ Virginis & nostram religionem eeulgans, vt sacri Templi eiusdem Beatæ Virginis cultum & venerationem augere curaret, sicque confessus, an & ex quibus non sit sæculari Brachio relaxandus, sed alia mitiori pœna puniendus. num. 45. & seq. vbi plura notabilia traduntur.

Tenor

Tenor criminis vsque ad Rei confessionem.

I. ILluxit dies, lapso proximè anno) & anuersaria Dominicæ necis redeunte memoria, & nouo, ac insolito aduersùs Genitricem eius patrato scelere, tanquam geminata dolendi causa funestus. Quinta enim agebatur feria maioris Hebdomadæ, quæ quinta simul numerabatur dies mensis Aprilis Anni 1640. cùm impius quidam libellus ad Granatensis Senatus valuas affixus apparuit. Mosayca lex iactabundis in eo verbis deprædicabatur. Impia commendabatur Calumi Secta. Diris etiam, ac malè precantibus insultationibus deuouebatur sacrosancta Christi fides. Noua deinde, ac sacrilega impietate, Deiparę virginitas & castimonia lacerabatur: adeoque obscœno sermone, qui vix meretricem, quæstuosa libidine ad lupanar prostitutam deceret. Impia etiam miserationis specie commonebat Nos omnes iniquus libelli Author, tanquam qui falsa religione improuidi sineremur abduci. Minabatur denique præstiturum se, vt cultus omnis, ac pietatis officium, quod Granatensis Ciuitas erga marmoreum Virginis simulachrum (in Trophæi speciem erectum, & è regione Portæ *de Eluira*, ad ipsum vrbis ingressum in patente campo situm; vulgóque *Virgo del Triumpho* nuncupatum) miro religionis exemplo præstat extingueretur.

II. Nefandum hunc Libellum post intempestam noctem, cùm iam alituum pecudúmque genus sopor altus habebat, duo quidam viri per aliqualem tenebrarum licentiam conspicati sunt. Chartæ, & charactêrum insolentia auidam alioqui curiositatem facilè pertraxit. Ac licèt tunc materiæ adhuc ignari, è valuis tamen reuulserunt: lectum autem, & iniquæ scriptionis iam conscij, sequenti die ad sacrum Inquisitionis Tribunal attulere. Serpsit illicò sceleris fama: & facinoris enormitas, ac magnitudo Ciues omnes Granatenses summo animi dolore, & acerbitate, prout ea est ipsorum in Deiparam pietas, ac studium, affecit.

III. Concitauit autem potissimùm Fidelium animos, sacrilegus de Deipara enormitérque obscœnus sermo: ob idque in puniendi sceleris cupiditatem feruidiùs omnes exarsêre. Ea enim est Mariani affectus, ac deuotionis indoles, vt (penes externa solùm argumenta rem pensitando) ægriùs videatur in Deiparam, quàm in gnatum eius Christum, factas contumelias ferre. Neque id quidem sine optimo exemplo. Ipse enim Christus multò acerbiùs ex suæ Matris compassione doluit quàm de passione sua & iniuriis conquestus est. Ipsa Virgo affirmat apud Sanctum Bernardum in Commentario. *Plus dolebat de me, quàm de se.* Hîc non omittenda verba Christi Domini apud Matthæum capite 27. *Deus, Deus meus, vt quid dereliquisti me?* Quæ non tam sui causa Christus protulit, quàm Matris, quæ verè cùm ille obiret, abiréque, orphana relinquebatur, & mortalis huius vitæ ærumnis, ac laboribus obnoxia. Audiatur apud Sanctam Brigittam ipsa Virgo. *Filius meus videns me, oculis in cælum directis clamabat ad Patrem: Pater, quare me dereliquisti? Quam vocem ego nunquam, donec ad cælum veni, obliuisci potui: quam plus ex compassione mea, quàm sua permotus protulit.* Multò quippe grauius fuit Christo, videre Matrem, ingenti ob sui causam, dolore sauciatam, quàm tot sei psum cruciatibus in Cruce torqueri. Sic ergo, licèt impius Libellus multa nefanda contineret, quæ medullam, vt sic dicam, nostræ Religionis læderent; (Christi quippe legem abiurabat, Mosaycam suscitabat obseruantiam, Caluinisticam commendabat Sectam) altiùs tamen læsit Granatensium animos tam execrando, blasphemóque sermone concussa Deiparæ virginitas & castimonia: ipsáque flagitij enormitate, Granatensis deuotionis velut irritata flamma altiùs exarsit. Res enim erat plusquam vulgaris digna doloris, quòd Deiparæ pudicitia, quam nec externa Iudæorum, aut Maurorum ora hucvsque labefactarunt, in ipso Hispaniæ meditullio, vbi fidei ac Religionis puritas & candor efflorescit, tam iniqua, & sacrilega scriptione extereretur.

IV. In peruestigando autem tam nefandi sceleris authore, quàm egregiè desudauit DD. Inquisitorum Granatensium industria! Sed vt altiùs rem repetamus, libet in tam Sancti, ac Venerandi Tribunalis, ac Iudicum eius commendando studio, cura, & vtilitate aliquantulùm prælùdere. Sunt enim quasi duces Fidelis Exercitûs, quibus præeuntibus nullus ab hoste timor; sancta & innoxia omnia, sine vlla venenatæ doctrinæ suspicione. *Fidei muros tutantur: eiusdemque Fidei indagatores, & exploratores sunt:* vt ait Petrus Gregorius *libro 47. Syntagmat. iuris, capite 36. numero 6. & sunt ad pestem hæresum eliminandam.* Idem *libro 15. Syntagmat. capite 41. numero 5.* Quibus pro trophæo ob hæreticam perfidiam deuictam, Pontifex Innocentius IV. anno 1254. S. Officij Crucem vestibus adsutam præferendam contulit: idque supremus Antistes Pius IV. comprobauit *in Bulla edita anno* 1570 & de hoc fit mentio *in c. excommunicamus 17. §. Catholici. de hæretic* ibi: *Catholici verò qui Crucis*

assumpto charactere ad hæreticorum exterminium se accingerent, &c. Lucerna Inquisitorum *tit. de Cruce signatis*. Eymeric. 3. *p. direct. q.* 129. & ibi Penna *comment.* 178. §. *hoc priuilegio*. Param. *de origin. Inquisit. lib.* 2. *cap.* 3. *tit.* 1. *num.* 4. quæ, non immemor, eleganter obseruauit Narbona *lib.* 4. *tit.* 1. *leg.* 20. *glos.* 1. *num.* 7. Et non solùm fidei militibus, seu officialibus, verùm etiam Inquisitoribus, & Episcopis, tanquam coronidem solicitudinis indefessæ. De Sancto Guillielmo Archiepiscopo VViterbiensi, auctor vitæ ipsius scriptum reliquit, Pontificis acceptis literis, omnium animos excitatos fuisse ad capiendas, & profligandas vulpeculas vineam Domini demolientes. In his autem fuit primus Beatissimus Guillielmus, qui tunc lacrymis sensim manantibus, mœroréque squalido, perlectis publicè Sanctissimi Pontificis literis, vehementer inflammatus est, Crucémque vesti assuens eam voluit virtutum suarum quasi coronidem, & consummationem relinquere, vt Ecclesiasticæ vnitatis perturbationibus eliminatis, pacem Ecclesiæ restitueret.

V. In piis enim locis, sunt Inquisitores, vt ait Petrus Gregorius *dicto lib.* 47. *syntagm. cap.* 36. *num.* 5. & sunt vigiles, custodes, & defensores fidei Christianæ. Param. *lib.* 3. *de edict. fidei. quæst.* 5. *num.* 12. Conducit Text. *in cap. notandum* 38. 24. *quæst.* 3. deputatique sunt ad fidei propagationem, atque defensionem. Ita amicus noster Inquisitor D. D. Ioannes Escobar del Corro, vir equidem maturi ingenij in seligendis sententiis; præclari iudicij in reiiciendis inutilibus; candidi, ac pij animi in amplectendis tutioribus, & benignioribus; assiduus in legendis bonarum literarum authoribus. 1. *part. de puritate, & nobilitate. q.* 3. §. 2. *num.* 6. Extinguunt incendia, & errores, vt visum est Granatæ, vbi Sancti Officij solicitudini, in lucem prolatio debetur sacrilegij contra Deiparæ puritatem, & legem Christi Euangelicam. Cuius Sancti Officij primaria cura est, fidem orthodoxam defendere, eámque illibatam, puram, ac sine errorum & hæresum mixtura conseruare, ac firmiter retinere, vt Pater Mariana *lib.* 24. *Hist. Hispan. cap.* 17. *in fine*. Mari Siculus *de rebus Hispan. lib.* 5. *cap. de Hispan. sobrietate*. Vasæus *lib.* 1. *Chron. Hispan. cap.* 9. Zurita *lib.* 1. *ann. cap.* 49. Illescas *Hist. Ponti.* 2. *part. lib.* 6. *cap.* 8. Alphons. Carrill. *in annal. lib.* 5. *anno* 1478. Aluar. Gom. *de rebus gest.* Cardin. Fr. Francisci Ximen. ibi: *Huius præclari, & Sacri Magistratus cùm statim Hispania vtilitatem maximam sensit contra Iudaizantes; tum verò his calamitosis temporibus contra tot Sectarum pestem experti sumus incomparabilem, & nũquam satis pro merito æstimandam.* Paramus *de orig. Inquisitionis, lib.* 2. *tit.* 3. *c.* 1. *n.* 4. Sed audiatur potissimè D. D. Gregor. Lopez Madera, Regalis iustitiæ Senatûs dignissimus Decanus, *lib. de las excelencias de España cap.* 7. *fol.* 54. *B.* ibi: *Que la principal judicatura de España es la de la Santa Inquisicion, que se vé claramente, que con particular prouidencia de Dios se inuentò este Tribunal: y que solo el à detenido la malicia y atreuimiento de los hombres en la Religion debida; y que en este Tribunal estàn todos los Reynos de España (donde lo ay) limpios, y sin manchas de heregias y supersticiones: que es la mayor excelencia de nuestra España.* De quo latè Ferd. de Mench. *lib.* 1. *controuers. illustr. in præfatione argum.* 12. vers. *Quam ergo*. Et ingenuè omnes fatentur, fidei sinceritatem, obseruantiam, aliáque idem consequentia innumera bona, quibus nostra Hispania, Dei beneficio exultat post nostri Catholici Regis laudabilẽ prouidentiam, omnia, inquam, Sanctæ Inquisitionis Officio deberi. Ita doctissimus, ac eruditissimus D. D. Ioannes de Solorzano Pereyra *tom.* 1. *de iure Indiarum, lib.* 2. *cap.* 25. *num.* 13. Borell. *de præst. Regis Catholici, cap.* 81. D. Ioannes Vela *de delictis, cap.* 14. *à num.* 18. Nauarret. *de conseruat. Monarchi. discursu* 7. D. Francisc. Torreblanca *de Magia lib.* 3. *cap.* 2. Et quod Hispania fuerit Christianæ Religionis obseruantissima, & hæreticis infestissima, tradit Odofredus *in lege* 2. *C. de hæreticis*, ibi: *Puniantur suspecti hæreseos in Religiosissimis Hispaniæ Regnis, vel hoc maximè hac tempestate triumphantibus; & singulari laude dignis, quod nulla non solùm planè hæresis, verùm ne suspicio quidem, nota digna vel momento, manet.*

VI. Iure ergo summis laudibus, & commendatione sunt digni, qui operam suam, ac studium, in Majestatis æternæ gloriam, & honorem conferunt, atque religionem ex impiis manibus, & ore sacrilego nostrorum hostium sua maxima vigilantia tuentur: non vt Metellus, qui Mineruam suæ vitæ periculo flammis è mediis eripuit; ob hocque multis laudibus celebratur ab omnibus; sed ipsas Sanctorum imagines, Virginisque semper Mariæ stemmata, Christi Iesu sanctuarium, aras & templa sanctissima, tot opera, & monumenta Sanctorum, salua, & integra conseruant. Et in hoc Tribunali, vt ait Paramus *libro secundo, de origine Inquisitionis, titulo* 3. *capite* 1. *num.* 22. *in fine*: *Non de corporibus, non de diuitiis, non de statu rerum humanarum; sed de salute animarum, de fidei dignitate, de Diuinæ Maiestatis gloria agitur.*

VII. Altè insederat cogitatio hæc inclyti illius Imperatoris animo, Caroli videlicet V. vt constat ex epistola, quam ad clarissimam sibi coniugem Imperatricem direxit, quæque in Archiuo Altitudinis suæ seruatur, *libro* 5.

Regia

Regiarum Schedularum *fol.* 155. in qua enixè eam petit, vt in fidei causis sedulò inuigilet, ac præsertim Sanctum Inquisitionis Officium quàm maximè ei commendat. Et in codicillo, quem condidit, & in eodem *lib.* 5. *fol.* 85. continetur, tanquam supremis & potioribus sibi votis functurus, iterum Sanctæ Inquisitionis Officium maximè foueri iubet: rationémque subiungens, ait: *por los muchos y graues daños, que por ella se quitan y castigan.* Eodem pietatis exemplo inclytus Hispaniarum Rex Philippus II. suprema vitæ suæ stadia his etiam votis coronauit: prout ex fragmento testamenti sui constat, cuius hæc sunt verba in hæredem Principem directa: *Sea muy obediente à la Santa Yglesia Romana. Y en especial y particularmente le encargo, que fauorezca y mande siempre fauorecer al Sancto Officio de la Inquisicion, por las muchas ofensas de Dios nuestro Señor, que por el se quitan: y en estos tiempos peligrosos, y llenos de tantos errores en la Fé, conuiene aun tener mas cuydado y aduertencia, que en los passados.* Eiusdem curæ ac pietatis, æquè ac sanguinis & Regni hæredem se præstitit praeclarissimus Monarcha Philippus III. Cuius studium erga Sanctæ Inquisitionis Officium satis præclarè micat in schedula anni 1603. relata à sapientissimo D.D. Ioanne de Solorzano Pereyra *tom.* 2. *de iure Indiar. lib.* 3. *cap.* 24. *num.* 16. Cuius hæc sunt verba. *El Rey. Marques de Montesclaros, pariente &c. mi Virrey, Gouernador, y Capitan General de las Prouincias del Piru; ò la persona, ò personas à cuyo cargo fuere el gouierno de ellas. Ya sabeys lo mucho, que Dios nuestro Señor es seruido, y nuestra Santa Fé Catholica ensalçada por el Santo Oficio de la Inquisicion, y de quanto beneficio à sido à la vniuersal Yglesia, à mis Reynos, y Señorios, y naturales de ellos, despues que los Señores Reyes Catholicos, de gloriosa memoria, mis rebisabuelos, lo pusieron, y plantaron en ellos, conque se an limpiado de infinidad de Hereges, que à ellos an venido, con el castigo que se les à dado en tantos, tan grandes, è insignes Autos de Inquisicion, como se an celebrado; que les à causado gran temor, y confusion: y à los Catholicos singular gozo, quietud, y consuelo; de que como veys, por carecer de esta gracia otros Reynos, an padecido y padecen grandes desturbios, inquietudes, y desasosiegos, de que damos muchas gracias à nuestro Señor, que assi lo va encaminando, haziendo tan gran bien à estos. &c.*

VIII. Claudat hæc omnia pietatis exempla, non minùs eximium alterum, quod erga Sanctum Inquisitionis Officium exhibuit Sanctissima, ac piissima Hispaniæ Regina D. Margarita Austriacensis: quæ vt refert Fr. Marcus de Guadalajara *in sua Historia Pontificali*, 5. *part. cap.* 1. *lib.* 7. inter supremas testamenti sui iussiones hanc vnam reliquit: *se digan dos mill missas por el augmento y conseruacion de la Yglesia, y del Tribunal Santissimo de la Inquisition.*

IX. Tanto apud Deum est honore Inquisitorum excellentia, vt ipsemet Inquisitorum exercitium affectare videatur, vt fides stabilita permaneat, erroresque extirpentur De Enoch ait Sacra Pagina, Genes. cap. 5. vers. 23. *Ambulauit cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Dominus.* Eum in Paradisum terrestrem abductum fuisse, aiunt communiter Patres. Sic etiam habet Ecclesiast. cap. 44. Sed qua de causa simul cum Elia præter rerum ordinem in Paradisum translatus est? Dicam eum in vltimum diem reseruari, cùm fides maximè periclitabitur: Hócque consilio, & destinatione Deum O.M. vltra consuetas naturæ leges viuum Enoch in Paradisum transtulisse, nempe confirmandæ fidei gratia, eámque vltimis temporibus tuendi. Sic Thomas Anglicus, qui loquens de Elia aiebat: secundum testimonium Christi & Malachiæ Prophetæ, Elias fuit reseruatus, vt in fine sæculi filios Israël conuerteret: item ad confirmandam fidem, & maximam æstimationem Magnalium illius vltimi temporis. Celebris occupatio quæ etiam Deum meruit fidei occupatum exercitio, in rebúsque fidei inuolutum. Genes. 15. vers 4. ait Dominus ad Abraham, loquens de Ismaële eius filio. *Non est hic hæres tuus, sed qui egredietur de vtero tuo, habebis hæredem.* Cùm habeat iam Abraham ex ancilla filium, cur non pollicetur ei ex ipsa Sara coniuge eius, sobolem suscepturum? Sic enim certior redderetur, quòd Pater futurus esset, & Sara Mater. Rectè incertum relinquit, an ex propria coniuge Sara, vel ex alia hæredem sit habiturus, vt in negotio Fidei suam fidem exerceret, & Abraham scrutaretur fidem, ex illo aliquid erroris, aut dubio repellendo. Hoc meditatus est Lippomanus in sua Catena: *Promittit filium Deus fideli suo; sed nondum dicit, qua matre; hocque ad exercitium fidei.*

X. Sed neque hoc munus pro fideique incrementis procurandis solicitudinem Deus adhuc videtur omisisse, cùm eius tacitum in scelerum inquisitione regimen quotidie præsentiamus adeò enim occulta crimina, nullúmque sui vestigium humanæ inuestigationi relinquentia passim deprehenduntur, vt rectè notat Paramus *de orig. Inquisit. tract.* 3. *c.* 4. *ex n.* 36. *cum sequentibus.* Vt planè cuique liceat coniectari, huic Sancto Tribunali speciali Deum cura, ac prouidentia semper esse assiduum. Hæc autem in re præsenti præter morem emicuit, vt ex casus tenore perspicietur.

XI. Porrò sacri huius Officij pro illa tempestate moderamen tenebant Illustrissimi viri D. D. Thomas Rodriguez de Monroy: D.D. Franciscus Marin de Rodezno (meum

etiam hîc nomen, licèt Opellæ huius Author, nec sine rubore quidem insero: vt integer Iudicum Chorus, Granatense Tribunal ea tempestate componentium, vno dicendi tenore constet.) D.D. Didacus Ozores de Sequeyros Sotomayor: quorum nobilitati, litteris, prudentiæ, ac religioni (subtractum nunc me volo huic commendationi, qui tantorum virorum numero nuper me miscui,) vereor ne maximam partem detraham, dum audaci eas calamo, dignis laudibus longè impare, extollere affectarim. Quare & meæ audaciæ, & modestissimo ipsorum rubori tempestiuè consulens, ab ingenti hac prouincia temperabo. Hoc vnum planè non sileam, non sine speciali Dei prouidentia factum, vt tanti sceleris calamitas hoc saltem fœlicitatis pro solatio haberet; tantis nempe sub Iudicibus contigisse. Eorum enim vigilantissimus zelus, solertissima prudentia, incorrupta iustitia occultum adeo facinus, inextricabile, infandum; patefecit, enodauit, ac tandem fœliciter puniuit: tam eximiis propterea vindicibus faustissimum deberi rei euentum, tota Ciuitas pro sui pietate, non sine fauenti clamore, plausúque gratulabunda fatetur. Res ergo, vt iam exordiamur, ita habuit.

XII. Curando dictæ Virginis *del Triumpho* cultui assidebat ex Granatensis Senatûs destinatione Fr. Franciscus Alexander: ob id muneris genus, Hispano more, Eremitæ nomen adeptus: habitu prætereà vitæ instituto non dissono. Is, quasi iniuria in Deiparam commissa proximiùs se præ cæteris læsum agens, sceleris enormitatem tum priuatis colloquiis sæpius per vrbem extollebat; tum iuridicè argumenta suspicionis suæ, & quid ipse sacra illa nocte vidisset, deposuit. Cùm ergo inquisitiones aliæ sedulò adhibitæ euanuissent, periissétque DD. Inquisitorum in indagando malefactore strenuè impensus labor; perpensis pòst tacitè, & per moram præ dicti Eremitæ depositionibus, magna in eum indicia, ac præsumptiones ortæ fuerunt.

XIII. Primum quidem, ex varietate & inconstantia, qua in depositionibus ab eo factis vsus est: altera apud Sanctæ Inquisitionis Tribunal; altera verò coram Licent. Dom. Ludouico Henriquez, in Regia Granatensi Cancellaria pro criminalibus causis Senatore. Nam apud Tribunal, die 10. mensis Aprilis afferuit, cùm ipse nocte illa quintæ feriæ in Cœna Domini apud dictam Virginem *del Triumpho* assideret, vndecima fermè noctis hora decem aut duodecim homines, ensibus & peltis obarmatos, illuc accessisse: qui cùm pluribus illum iniuriis, ac contumeliis priùs affecissent, multis deinde iactis lapidibus Sacram Virginis imaginem impetiuere: quos cum ipse postero manè in fragmenta ex ictu dissiliisse conspiceret, simul animaduertit, illorum altero inferius columnæ fulcrum, cui Sacra imago incumbit, aliquantulum fuisse comminutum. Addidit; prædictos homines per viam *de la Carreteria* appellatam diffugisse, ipsum verò in proximum Diui Ildephonsi templum se recepisse, ibique vsque ad sequens manè in sacello sanctissimæ effigiei Christi *de la Columna* nuncupati, quasi latitabundum permansisse. Coram prædicto verò Senatore D. Ludouico Henriquez testatus est, præfatos homines vnum tantum lapidem in Virginis simulacrum iaculatos, séque posteà per Portam viámque *de Eluira* recepisse: ipsum verò per superstitem noctem apud Virginis imaginem orationi incumbentem astitisse. Nunquam itaque in referendo facto, vt è testibus prætereà est acceptum, firmus sibi vel constans inuentus est: iam prætereà addens, se vndecima eiusdem noctis hora in obeundis templis (prout ea nocte Christiani moris est) fuisse distentum: iam verò, eo pietatis officio celeriter, perfunctum, præproperè rediisse

XIV. Ex tanta autem in deponendo varietate & inconstantia, magnum quidem indicium ortum fuisse, certissimum est, sufficiénsque non solum ad inquirendum, seu carcerandum, sed etiam ad torturam: nam si testis varius ob varietatem, ad eruendam veritatem torquetur, *Auth. de testibus*, §. *si verò adsunt*, *l. qui falso vel varie* 16. *ff. eodem*, *l. ex libero*, *ff. de quæstionibus*, *l. penult. tit.* 30 *part.* 7. Ant. Gom. 3. *tom. variar. cap.* 13. *num.* 29. Farinac. *de opposition. contra testes, q.* 66. *à num.* 98. multò magis torquendus est reus principalis, dum varius inuenitur, *argum. text. in Auth. & magis. Cod. de sacrosanct. Eccles.* prout in puncto obseruant Lucas de Penna *in leg. quoties à num.* 28. *Cod. de dignit. lib.* 12. Blancus *in l. fin. ff. de quæst. num.* 220. *iuncto num.* 265. *& sequentibus*, & plurib. relat. Farinac. *de indiciis, & tortura reor. quæst.* 52. *à num.* 18. *vsque ad* 24. Et in causis Fidei idem testantur Eymericus *in direct. Inquisit.* 3. *part. tit. de cautel. Inquisit. contra hæreticorum cauillationes*, *caut.* 6. *num.* 104. *& quæst.* 61. *num.* 2. vbi etiam Franciscus Peña *comment.* 110. vers. *Prima regula est*, Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 2. *cap.* 39. *num.* 79. Præsertim si alia quæcumque coniectura seu adminiculum concurrit. Osasc. *decis.* 79. *num.* 18. Riminald. Iun. *cons.* 301. *num.* 15. *lib.* 3. Farinac. *dict. quæst.* 52. *num.* 29. Petr. CaualI. *resolut. crimin. cas.* 200. *num.* 136. Et ex nostris scriptoribus Eymericus & Peña *vbi suprà*. Simancas *de Catholica institutione, tit.* 65. *num.* 33. Sousa *dict. lib.* 2. *cap.* 39. *num.* 80. Zanard. *in direct. Theolog. part.* 3. *cap.* 93. *fol.* 512. & aliis adductis Diana *tom.* 4. *tract.* 6. *de tortura in Sancto Officio resolut.* 15. Castro Palao *tom.* 1. *operum moral. tract.* 4.

*tract.4.disp.8.punct.9.num.*11. Martin delRio *lib.*5. *disqui. Magic. sect.*4. *vers.*8. *Est rei variatio.*

XV. Secundum, quòd in multis, quæ firmiter deposuerat, apertè fuerit mendacij conuictus. Facta enim inquisitione, & testibus acceptis, certò fuit exploratum, ipsum per totam illam quintæ feriæ noctem in Templum, D. Ildephonsi, aut vllum eius sacellum nec pedem intulisse: ictum præterea columnæ, quem ipse ex recenti lapidatione factum asseruerat, antiquissimum esse. Accedebat, quòd Altare (ad sacra quandoque celebranda, columnæ admotum ac subnixum) pro speciali Sacræ illius noctis augendo cultu, serico fuerat paramento ornatum: eo autem tegebatur icta columnæ pars: quæ proinde non potuit ea nocte iactui lapidum ferienda patêre: nec in paramento ipso vllum ictus, aut læsionis signum deprehendi valuit. Quibus omnibus Eremitæ depositio apertè probabatur esse commentitia, ipséque indiciis plenus ad torturam de mendacio conuictus, vt sentit Bart. *in l.de minore, §.plurimum, num.*4. *& in l.fi. n.*3. *ff.de quæstionibus*, vbi etiam Blanc. *num.*265. Menoch. *de præsumpt.lib.*1. *quæst.*89. *num.*67. Bosius *tit.de indiciis, & considerat.ante tortur. num.*36. & plures alij relati per Farinac. *dict. quæst.*52. *num.*4. Mar. Giurb. *consf.*14. *num.*12. Quod indubitanter procedit, si quodlibet aliud accedat adminiculum, vt fatentur Menoch. *dict.quæst.*89. *num.*68. Mascard. *conclus.* 1040. *num.*2. Clarus *in §.fin.quæst.*21. *num.* 28. Farinac. *dict.quæst.*52. *num.*8.9. *&* 10. Giurba *dict.consf.*14. *num.*12. *& consf.*87. *num.*27. *&* 28. Et in crimine hæresis Simanchas *de Cathol. instit.tit.*65. *num.*31. *&* 33. Peña *dict.comment.* 110. Sousa *dict. lib.*2. *cap.*39. *num.*76. *&* 77. Diana *dict. tract.*6. *de tortura in Sanct. Offic. resolut.*15. Mart. del Rio *lib.*5. *disquisit. Magic. sect.*4. vers. *Sept. indicium.* Maximè quando plura sunt mendacia, quoniam vnum ab alio adminiculatur, vt post Bart. & alios animaduertit Giurb. *dict.consf.*87. *num.*26. Diana *dict. resol.*15. vers. *His tamen non obstantibus.*

XVI. Tertium. Quòd prædictus Eremita liberè deposuerit, nullo interrogante, nec vocante. Et in depositione facta ante dictum Consiliarium D. Ludouicum Henriquez asseruit, se scribendi ignarum: cùm tamen oppositum tum aliàs apertè constaret: tum verò, quia depositionem ante Inquisitionis Tribunal factam propria ipse subscriptione firmauit. Videbatur autem scribendi peritiam eò negasse, vt crimen tegeret; & ne de homine scribendi ignaro suspicio haberi posset, quòd Libellum finxisset. Vt in simili arguit Mar. Giurba *consf.*13. *num.*7. ibi: *Quia suspicione non caret, cùm id dixerit, quod à criminis præsumptione excusaret.*

Quartum. Quòd variis occasionibus multa ex verbis Libelli retulisset, adeò singulari, expressaque notitia, quæ nisi ab sceleris authore vel participe haberi non posset. Cum alioqui Libellum, vt ipse fatebatur, postquàm ad Tribunal delatus est, nec vidisset ipse, nec legisset.

XVII. Quintum. Nam cum quidam corã prædicto Eremita retulisset, rumorem per vrbem spargi quòd ipse Libellum finxisset; illicò ad obiectam suspicionem expalluit; presſóque de hac re silentio, & cadente vultu, sermonem ad alia artificiosè transtulit. Subita autem ea vultus immutatio, quasi ab animo non benè sibi conscio, deprehensúmque scelus timente proficiscens: taciturnitas prætereà ex composito facta, & in re adeò graui inexpiatam relinquens suspicionem, tam vehemens indicium inducunt, vt per se ipsum, non solùm sufficiet ad capturam, verum etiam ad torturam, *argum.text. in l.de minore* 10.§. *plurimum, ff.de quæstionibus*, ibi: *Nam & de sermone, & ex eo, qua quis constantia, qua trepidatione, quid diceret*, &c. *quædam ad illuminandam veritatem, in lucem emergunt.* Et ibidem notat Bartol. *num.*2. *&* 4. *& in l.fi.num.*1. *in fin. ff.eodem.* Optimè Menoch. *de præsumptionibus, lib.*1. *quæst.*89. *n.*129. vbi ex aliis probat, quòd *tacens, & non respondens ei, qui rumorem spargi asserit; delictum fuisse ab ipso commissum, præsumitur illud commisisse, & indicium ad torturam ex hoc aduersus eum oritur.* Farinac. *d. quæst.*52. *à num.*40. maximè accedente alio quocumque indicio. Simanchas *d.tit.*65. *à num.*31. *&* 33. Didacus à Canter *in quæst.crimin.cap.*2. *de probat. per testes quæst.* 1. *num.*20. Sousa *d.lib.*2. *cap.*39. *num.*81. Diana *dict.tract.* 6. *de tortur.in Sanct.Offic. resolut.*15. Binsfeld. *in l.vltim.C.de malefic.indic.*16. Mart. del Rio *Disqu.Magic. lib.*5. *sect.*4. *vers.*23. *Si quis inimicorum obiectione, vel amicorum admonitione insimulatus taceat, & quasi contemnat, silentioque eludat.* Nam obmutescere, pallêre, seu inconstanter loqui, signa euidentia sunt sceleratæ conscientiæ iuxta illud Sapientis *cap.*17. *Cùm sit timida nequitia, testimonium dat condemnationis: semper enim præsumit sæua, perturbata conscientia.* Prouerb. *cap.*10. *Pauor his qui operantur malum.* Et notauit Demosth. *in Orat.de fals. legat. Conscientia scelerum eripit audaciam, linguam reprimit, obturatos angit, silentium imponit.* Cum aliis adductis per Simanch. vbi supra. Menoch. *de præsumpt. lib.*1. *qu.*89. *à n.*71. Farinac. *d. qu.*52. *n.*43.

XVIII. Sextũ. Personę qualitas. Si enim hac pensata, non inuenitur esse bonæ vitæ, ac famæ, non leue aduersus inquisitum, ex hoc indicium desumitur, iuxta text. *in l. de minore* 10. §. *plurimum*, ibi: *Vel cuius existimationis quisque in Ciuitate sua est, ff.de quæstionibus, l.*

non omnes 5. §. *à barbaris. ff. de re militari.* Et tradita per Menoch. *d. lib.* 1 *de præsumptionib. quæst.* 89. *num.* 133. Farinac. *de indiciis*, *quæst.* 47. *à num.* 199. Giurba *consf.* 13. *num.* 16. Et non obscurè colligitur ex instruct. Matriten. anni 1561. cap 18. vbi, quamuis Inquisitores non possint cognoscere de criminibus, quæ manifestam hæresim non sapiunt, etsi alia diuersæ qualitatis accedant, tunc Fisci Præfectum iubet crimina in eum accumulare, vt hæresis crimina aggrauentur, & vt apertissimè constet scelerata eius conscientia, vitæque forma, & inde sumatur indicium, in eo, quod ad res Fidei, de qua agitur, spectat. Et per summariam indagationem, Reum esse hominem prauæ vitæ ac morum, hypocrisi notatum multisque sceleribus adstrictum, fuit deprehensum. Quibus accedebat vitæ ratio ac exercitatio. In huiusmodi enim Eremitis persæpè plurima vitia reperiuntur, sempérque præsumptio illis obstat, quæ excipitur *ex l. quidam ignauia* 26. *C. de Decurionibus lib.* 10. & ex D. Hieronymo *epist.* 5. *ad Rustic. Monach.* ibi. *Videas nonnullos accinctis renibus, pulla tunica, barba prolixa, à mulieribus non posse discedere, sub eodem manere tecto, simul inire conuiuia.* &c. *& epist.* 22. *ad Eustochium* de custodi. virginit. multò post medium. vbi tanquam pestes Sanctissimus Doctor consulit exterminandos. ibi. *His igitur quasi quibusdam pestibus exterminatis, veniamus ad eos.* de quibus vide Iuuenal. *satyra* 6. *in princip.* Iulium Firmic. *lib* 8. *cap* 6. ibi: *Aliud ex fronte pollicentur, aliud latenter in moribus celant: sunt enim austera facie, prolixa barba, obstinata fronte*, &c. Exornat DD. Franciscus de Amaya *in dict. l quidam ignauia, num.* 11. *& sequentibus.* Et omnes ferè testes tanquam exploratum habebant, ab eo fixum fuisse Libellum, ad pietatis incrementum erga Virginem *del Triumpho*, eleemosynarúmque accessionem faciendam, exindéque ad maius ipsius Eremitæ lucrum. Quod videtur confirmari ex eiusdem Libelli verbis, quæ præcipuè in dictam *del Triumpho* Imaginem dirigebantur.

XX. Septimum, ac vltimum indicium conficiebant constantes vulgi rumores. Omnes enim, aut occulto quodam veritatis genio quasi diuinitus inspirato ducti; aut Eremitæ indole ac moribus ritè perpensis, clamabant, nefandum hoc scelus à nullo alio admitti potuisse. Atqui rumores maximum indicium præstant, sufficiens non solùm ad inquirendum, & in carcerem detrudendum, vt inquit Cinus *in l. nullus, n.* 3. *C. de exhibendis reis.* Bald. *consf.* 364 *n* 6. *lib.* 3 Crauet. *consf* 41 *n* 6. & post alios Mascard. *concl* 754. *n.* 10. Clarus *in* § *fin. quæst.* 6. Farinac. *quæst.* 47. *n.* 39. & in nostris terminis Mart del Rio *lib.* 5. *Disquisit. Magic. in* 2. *append. quæst.* 7. *in princ.* sed etiam ad torturam, iuxta text. *in l. de minore* 10. §. *plurimum, ff. de quæstionib. l.* 3. §. *eiusdem, ff. de testibus:* & vtrobique notat Glossa, & communiter DD. & expresse probat *l.* 3 *titul.* 30. *part.* 7. vbi notat Greg. *glos.* 1. Ant. Gom. *tom.* 3 *c.* 13. *n.* 10. Maximè, si vt in præsenti, fama est vehemens. Iason *in l. admonendi, num.* 105 *ff. de iure iur.* Felin. *in c. veniens*, *num.* 15. *de testibus.* Clarus *in* §. *fin. quæst.* 21. Franciscus Viuius *decis.* 533. *num.* 2. Peguer. *decis.* 17. *num.* 16. Menoch. *lib.* 1. *de præsumpt. quæst.* 89. *num.* 52. Farinac. *de indic. & tortur. quæst.* 47. *num.* 28. Mart. Giurba *consf.* 13. *num.* 18. *circa finem.* Et ex nostris Peña 3. *part. Direct. commen.* 110. Sousa *in Aphorism. Inquis. dict. lib.* 1. *cap.* 39. *num.* 59. Mart. del Rio *lib.* 5. *Disquisit. Magic. sect.* 3. *colum.* 5. vers. *Nam fama vehemens.* Castr. Palao *tom.* 1. *oper. moral. tract.* 4. *disp.* 8. *punct.* 9. *n.* 9. Diana *d. tract.* 6. *de tortur. in Sanct. Offic. resolut.* 13. Paramo *de Origine Inquisitionis lib.* 3. *quæst.* 6. *n.* 42. Trullench. *lib.* 8. *in exposit. Decalogi, c.* 1. *dub.* 17. *ex n.* 1.

XXI. Vel si sumus in delicto difficilis probationis, Menoch. *dict. lib.* 1. *q.* 89. *n.* 34 Farinac *d. q.* 47. *num.* 11. Azeved *in l.* 3. *num.* 85. *&* 86. Zeuallos *comm. quæst.* 302. *num.* 10. Mar. Giurba *consf.* 13. *n.* 18. *& consf.* 43. *n.* 19. *& consf.* 87. *n.* 21. *&* 25. *circa finem.* Vel si alia accesserint adminicula, Bald. *consf.* 364. *n.* 6. *lib.* 3 Farinac. *dict. quæst.* 47. *n.* 17. 28. *&* 35. Azeued. *d. ct. n.* 86. Petr. Caual. *crimin. resolut. casu* 200. *num.* 134. Mar. Giurb. *dict. consf.* 13 *num.* 18. *& consf.* 43. *n.* 18. *& consf* 87. *n.* 21. *&* 25. Et in nostra specie Scaccia *de indiciis lib.* 1. *cap.* 95. *n.* 1. vers. *Si sumus in crimine hæresis.* Canter. *in quæstionibus crim. c.* 2. *de probat. per test. quæst.* 1. *num.* 8. Peña, Ant. à Fonseca, & Ferdin. à Castro Palao vbi proximè, Mart. del Rio *dict. l.* 5. *in append.* 1. *quæst.* 7. Diana *d. resolut.* 13. His igitur indiciis, iustè quidem reum in carcerem detrudi iussum est, siquidem sufficerent ad condemnandum. Licèt enim in crimine hæresis, vt quis pœnæ ordinariæ addicatur, plena, & concludens requiratur probatio, *cap. literas, de præsumpt.* ibi: *Quocirca mandamus, quatenus eum propter solam suspicionem, quamuis vehementem, noluimus illum de tam graui crimine condemnari.* Albert. *in Rubr. C. de hæret. n.* 10. Rojas *in tract. de hæreticis, quæst.* 2. *assert.* 6. *num.* 105. *& sequentibus.* Simanchas *de Cathol. institut. titul.* 50. *à n.* 21. *& tit.* 51. *à n.* 1. *& in Enchirid. titul.* 34. *n.* 1. Farinac. *de hæresi quæst.* 187. §. 1. *à n.* 1. *vsque ad* 8. Peña 2 *p. direct. comm* 80. Ant. à Sousa *lib.* 2. *Aphorism. cap.* 5. *à n.* 8. Decian. *tra. crimin. lib.* 5 *cap.* 35 *n.* 20. Param. *de orig. Inquis. lib.* 3. *quæst.* 6. *à n.* 86. Diana *tom.* 4. *tr.* 8. *de officio & potest. Inquisit. resolut.* 36. Castro Palao *tom.* 1. *oper. moral. tr.* 4 *disput.* 8. *punct.* 10. *n.* 1. Indicia tamen, & præsumptiones sufficiunt ad condemnandum in pœnam extraordinariam, & purgationem, seu abiurationem indicendam,

cap.

cap. accusatus 8. *in princip. cap. vt officium* 11. ibi. *Necnon contra infamatos de hæresi, vel suspectos, iuxta sanctiones Canonicas (hominum metu, diuinoque timore postposito) procedatis*, &c. *cap. de hæretic. lib. 6. cap. ad abolendam* 9 §. *qui verò, cap. excommunicamus* 13. §. *adiicimus, &* §. *qui autem, eodem tit. in Decretal. Instruc. Matritens. ann.* 1561. *cap.* 46. *&* 47. Simancas *d. titul.* 50. *à n.* 21. *& titul.* 51. *n.* 12. Gundisà Villadieg. *in tr. de hæretic. quæst.* 13. *num.* 21. *&* 22. Albertin. *in tr. de agnoscend. assertion. quæst.* 34. *n.* 56. *& sequentibus*, Peña *d. part.* 2. *comm.* 80. vers. *Sed hanc sententiam*, Rojas *d. p.* 2. *n.* 304. *& sequentibus*. Farinac. *d. quæst.* 187. *num.* 9. Paramo *d. lib.* 3. *quæst.* 6. *n.* 90. Sousa *dict. cap.* 5. *n.* 11. Diana *d. resolut.* 36. Castro Palao *d. punct.* 10. *n.* 1. Trullench. *lib.* 8. *Decalogi, cap.* 1. *dub.* 21. *num.* 15. Vel ad torturam inferendam, dummodò indicia magna, & vrgentia sint, *d. Instruct. Matrit. cap.* 48. Simancas *de Catholic. institut. titul.* 65. *per totum, & in Enchirid. titul.* 51. *à n.* 5. Eymeric. *in direct. p.* 3. *qu.* 61. vbi Peña *comm.* 110. & pluribus adductis à Farinac. *de hæres. quæst.* 185. *à num.* 140. Mart. del Rio *d. lib.* 5. *disquisit. sect.* 3. *&* 4. Anton. à Sousa *lib.* 2. *cap.* 39. *à num.* 6. Diana *tom.* 4. *tr.* 6. *de tortur. in S. Officio, resol.* 1 *&* 2. Castro Palao *dict. disp.* 8. *punct* 9. *à n.* 2.

XXII. Si verò hæc indicia suis ponderib. examinata ad torturam, vel pœna extraordinaria damnandum, sint idonea, erunt ad capturam aptiora, tanquam actus minùs nocens. Vt animaduertit Rojas *de hæreticis, p.* 2. *assert.* 1. *n.* 24. *& sequentib.* & post Brun. Bosius, & Farinac. Eleganter Mar. del Rio *d. lib.* 5. *disquisit. Mag. sect.* 3. *in princip.* ibi: *Constat, eò clariora, & verò similiora, & propinquiora requiri indicia, quo actus iudicialis maioris præiudicij fuerit reo; vt ad condemnationem, quàm ad torturam; ad torturam, quàm ad capturam; ad capturam, quàm ad inquisitionem. Hoc suadet naturalis ratio, & æquitas, & receptum est communi consuetudine.*

XXIII. Vnde non sunt audiendi Simancas *Enchirid. tit.* 25. *à n.* 2. Paramo *lib.* 3. *de orig. Inquisit. quæst.* 9. *n.* 31. qui plus quàm semiplenam probationem ad incarcerandum requirunt. Nam, si semiplena probatio, vel indicia, & præsumptiones ad torquendum in crimine hæresis sufficiunt: Instruct. Matritens. *anni* 1561. *cap.* 46 ibi: *Quando està semiplenamente prouado el delito, ò ay tales indicios contra el Reo*, &c. *iuncto cap.* 48. Instruct. Hispal. *anni* 1584. *cap.* 15. *in princip.* Minor probatio, & leuiora indicia sufficere debent ad incarcerationem, cùm minoris præiudicij, & infamiæ sit, vt suprà diximus.

XXIV. Quare certissimũ est, & indubitatum, in hoc crimine, vt ad incarcerationem deueniatur, plenam probationem non esse necessariam, vt colligitur ex Instruct. Vallisolet. *anni* 1488. *cap.* 3. ibi: *Y no se detengan* (Rei scilicet in carcere) *à causa de no auer entera probança.* Imò nec semiplenam, ex suprà adductis; sed indicia, & præsumptiones sufficere. Instruct. Matrit. *anni* 1561 *cap.* 4. vbi si testificatio ad capturam non est sufficiens, iubetur, ne in Reum vlla indagatio fiat; *sed vt noua indicia, & probatio superueniant, expectetur.* His verbis clarè supponens, ad incarcerationem, indicia sufficere, vt testantur Eymeric. *in Direct. part.* 3. *rubric. de forma examinandi test. n.* 73. & ibi Peña *comm.* 17. *litera E* vers. *Ego in hoc articulo, cum sequentibus.* Idem Peña *part.* 3. *comm.* 128. §. *postremo, & comm.* 142. §. *verumtamen.* Eruditè Sigism Scacc *lib.* 1. *de iudic. cap.* 44. *n.* 1. *& sequentib.* Canter. *in quæstionibus crimin. cap.* 1. *de probat. per testes, quæst.* 1. *n.* 60. Marc Ant. Gem. *in praxi Archiepiscopali, cap.* 68. *n.* 1. Rojas *d part.* 2. *assert.* 1. *n.* 21. *& pluribus sequentibus.* Farinac. *d. quæst.* 185. §. 1. *n.* 7. Sousa *lib.* 1. *Aphoris. Inquisit. c.* 26. *n.* 5. *&* 10. Diana *tom.* 4. *tr.* 8. *de offic. & potest. Inquisit. resol.* 11. Castro Palao *d. tra.* 4. *disp.* 8. *punct.* 4. *n.* 3 Mart. del Rio *d. lib.* 5 *sect.* 3. vers. *Ad assumendas.*

XXV. In hoc enim sensu accipiendæ sunt Instructiones: Hispalensis *anni* 1484. *c.* 11. ibi: *Despues que precedente legitima informacion para, lo prender, fuere preso:* Et Abulensis *anni* 1498. *cap.* 3. ibi: *Iten, que los Inquisidores tengan tiento en el prender, y no prendan à ninguno sin tener suficiente probança para ello.* Nam hoc non de plena, sed de præsumptiua probatione intelligendum est; quæ ad actum incarcerationis, vt iam diximus, sufficiens iudicatur. Sicut etiam accipiuntur verba textus *in l. nullus* 2. *C. de exhibendis reis.* Nam licèt ibi dicatur: *Nullus in carcere priùs quàm conuincatur, omnino vinciatur:* Non tamen requiritur, quòd plena probatione reus conuincatur; sed quali quali præsumptione, vt ibidem Accursius *glos.* 1. & cæteri Doctores communiter notant. Farinac. *tom.* 1. *tit. de carcere, & carcerat. q.* 27. *n.* 117. *cum sequent.*

XXVI. Quamuis enim captura tãtùm, in causis Fidei, maiorem infamiæ notam inurat, quàm in aliis condemnatio, in captura tamen debet procedi magna omnium concordia, consiliique maturitate, vt præcipit Instructio Abulensis *anni* 1498. *c.* 3. cuius verba numero præcedenti retulimus: vbi enim maius periculum, cautiùs agendum est, *cap. vergentis, de hæretic. cap. vt officium* §. *verum, eodem tit. lib.* 6. *c. vbi periculum, de electione.* Ob idque maiora indicia requiruntur, quàm in aliis criminibus, vt prudenter considerarunt Villadieg. *in tract. de hæret. quæst.* 11. *num.* 2. Simancas *de Cathol. Institut. tit.* 16. *à num.* 2. Et *in Enchirid. tit.* 25 *à num.* 3. Paramo *lib.* 3. *de orig. Inquisit. quæst.*

*quæst.9.num.33.*Peña *in Direct.3.par.comm.17.* vers. *Dixi verò.*Rojas *de hæret.part.2. assert.1. à num.12.vsque ad 20.* Sigism.Scacc *lib.1. de iudic cap.44.n.1.* Et regula certa tradi non potest, quæ indicia ad capturam sufficient: nam hoc ex arbitrio DD.Inquisitorum pendet, qui inspecta delicti,& personæ qualitate, cæterisque circunstantiis, æstimare debent, an grauia,& sufficientia ad capturam sint indicia. Vt ex Vlpiani responso colligitur *in l.1. ff.de custod.& exhibit. reorum*,ibi: *De custodia reorum Proconsul æstimare solet, vtrùm in carcerem recipienda sit persona, an militi tradenda, vel fideiussoribus committenda, vel etiam sibi.* Hocque vel pro criminis, quod obiicitur qualitate,vel propter honorem, aut propter amplissimas facultates, vel pro innocentia personæ, vel pro dignitate eius, qui accusatur, facere solet: & notarunt Farinac. *tom.1. quæst.27.n.126.*Salgad.*de Reg.protect.part.2.cap.4.n.133.* Et apertè in nostris terminis sentit Clem.V. in Concilio Viennensi,relato *in Clement.1.§. propter quod,de hæret.* vbi conscientiæ, & arbitrio Episcoporum, Inquisitorum, aut cuiuslibet illorum id reliquit, ibi: *Sic quòd quilibet de prædictis, sine alio citare possit,& arrestare, siue capere,ac tuta custodia mancipare, ponendo etiam in compedibus, vel manicis ferreis, si ei visum fuerit faciendum, super quo ipsius conscientiam oneramus.* Vmbert.Locat. *in pract. iudicial,Inquisit.verb captus*, vers. *In criminalibus tamen relinquitur arbitrio iudicis.* Rojas *d.part.2.assert.1.num.34 & 35.* Scaccia *dict.cap.44.* Paramo *d.quæst.9.à n.33.* Martin.del Rio *lib.5. Disquisit. Magic.sect.7.in princip.* vers. *Capi tamen non poterunt.* Et vers. *Quoad personas.*Farinac *de hæres.quæst.185.n.7. in fin.* Ant.à Sousa *lib.2. Aphorism. c.26. n.7.* Diana *tr.8.de officio,& potest. Inquisit.resolut.11. in fi.* vers. *Sed in casu occurrenti.*

XXVII. In nostro verò casu,nulli dubium erit, quin indicia, quæ aduersùs Reum erant, apta, & idonea meritò iudicata fuerint, non solùm ad carceris detrusionem, verùm etiam ad torturam: cùm enim quodlibet eorum non sufficeret, quia vnum indicium, regulariter sufficere non solet, vt pluribus adductis testantur Peña *in direct.part.3. comm.110.* Seraph. Freit. *in addit. ad tr.de confes.solic.quæst.4.n.25.*Guazin.*tom.1.lib.1.defens.30.c.4. n.12.* Diana *tr.6. de tort.in S.Offic.resolut.4.* Saltem omnia simul, negari non potest, quin sufficiant, ex latè adductis circa vnumquodque prædictorum indiciorum: nam indicia, licèt imperfectè, & per testes singulares probata, coniunguntur ad Reum conuincendum, si in eundem tendunt finem, *argum. text. in l.qui sententiam 16.* ibi: *In vnum conspirantes, concordantesque rei finem, C.de pœnis.* Alex. *cons.77.ad fi.volum.1.*Blanc.*de indic.n.368.*Guazin. *d.defens.30.cap.32. num.1.* Masc. *cons.1223. à num.32.* Honded. *cons.102. n.85. lib.1. & cons.98.num.20. volum.2.* Mart. Giurb. *cons.87.n.29.* Hæc enim est veritatis vis. Nam omne verum vniformiter consonat:&,si hoc non esset certissimum, facilè variaretur, vt inquit Arist.1. *Ethic. cap.8.* ibi: *Verò consonant omnia, falso autem citò dissonat verum.* Seneca epist.103.ibi: *Veritatis vnanimis, vna facies est; nunquam autem falsis constantia est, variantur,& dissident.* D.Hieronymus *in prolog. Osea.*Chrysostom.*in Euang. Ioannis, homil.28. & homil.57.*

XXVIII. Præsertim in criminibus difficilis probationis, sicut in hoc suprà notabatur, non solùm suapte natura, vt cætera, quæ hæresim sapiunt,vt notarunt Rojas *de hæret.part.2.num.295.& 296.* Simanchas *de Cathol.inst. titul.65.num.51.* ibi: *Et eò magis in hæresi,quo cæteris criminibus,solet esse occultior.* Et *in Enchirid.titul.52.num.26.* Seraph.Freit. *in addit. ad tr.de confess.solicitanti.quæst.4.num.29.* Del Rio *in Disquisit.Mag.lib.5. append.2.quæst.22.* Diana *tom.4.tr.6.de tortur. in S.Offic resolut.1.* Sed etiam quòd commissum fuisset tempore nocturno Glossa. Angel. & Cuma. *in l.si cum exceptione,§.in hac,ff.quod met.caus.* Bald *cons.77.num.5.lib.3.*Menoch. *lib.5. præsumpt.46.n.1.& 2.& de arbitrar.casu 116.* Azeuedo *cons.28.num.64.* Ripa *de nocturno tempore, cap.33. num.15.*Mar.Giurba *cons.87.n.12.* Vbi,quòd nox efficit, quòd delictum vix probari possit, illúdque qualificat,& aggrauat. Plura congerit D.D.Ioannes Perez de Lara,vir accuratissimè doctus,atque eruditus,& S.Officij Consultor meritissimus, Regiúsque Fiscalis, & Regius Consiliarius (hoc enim nomine Regios Fiscales insigniunt Petr.Greg. *lib.49.syntagmat.cap.7.num.6.* Anton.Rubeus *cons.86. num.1.*) *in allegatione contra D.Iuan de Santa Cruz,ex n.2.*

XXIX. Et in criminibus difficilis probationis, non est dubium, quòd leuiora indicia sufficiunt,ex Bald.*in l.quicumque.n.2.& 25.C. de seru.fugit.& in l.3. n.3. Cod. de Episc. Aud.* Azeuedo *dict.cons.28.à num.60.* Guazin. *reor. defens.30.cap.4.num.9.* Decian. *lib.7.crimin.c.24.num.10.*Mart.Giurba *d.cons.87.n.11.*Conferunt,quæ vtiliter,& eruditè, vt solet,tradit D.D. Christophor. de Moscoso & Corduba, vir equidem omnium dignitatum benemeritus, & in omni literarum genere versatissimus, *en la respuesta del caso sucedido en Palacio el año de 1636.*

XXX. Tale quoque crimen, vt atrocissimum,posset obstringere.In atrocissimis namque minora etiam indicia requiruntur,cùm in illis licitum sit iura transgredi, solemnitates non adhibere, & ordo sit, ordinem non seruare,*c.ad nostram 3. vbi Glossa de iureiurando,*

cap

c. euidentia, de accusationibus, l. si verò, § qui pro Rei, ff. qui satisdare cogantur, l. 2. & ibi Bart. *ff. de furtu*, Bald. *in l. quid ergo, § pœna grauior, columna 4. ff. de his, qui notantur infamia*, vt obseruauit Innocentius *in cap. 1. de constitut.* & post alios Menoch. *de arbitrar. lib. 1. quæst. 84. à num. 9.* Mascard. *conclus. 1391. à num. 13.* Farinac. *de indiciis quæst. 37. num. 85. & sequentibus.* Anton. à Sousa *in Aphorism. lib. 1. cap. 39. num. 12.*

XXXI. Ob hæc igitur indicia prædictum Eremitam in carcerem abduci, iustissimè imperatū est. Cùm verò præcessissent tres ordinariæ monitiones, diuersis diebus factæ, vt de more habetur in S. Officio, & vt constitutum est in Instructionibus Matritens. anni 1561. cap. 15. diligentiæque aliæ ad indagandum fuissent adhibitæ, mox ac, comparatione facta aliarum scriptionum dicti Eremitæ cum Libelli characteribus, deprehensum est, literarum genium esse simillimum, ac penè eumdem; eiusdémque proinde manûs, & Authoris; à Sanctæ Inquisitionis Fiscali, vt crimen ei obiiceretur, fuit vocatus: Reóque delatione perlecta, statim crimen ingenuè confessus est. Profundáque sui sceleris pœnitentia repentè concussus, cœpit altiùs vitæ suæ cursum, & rationem repetere, exponens, se grauissimæ cuiusdam Religionis ac familiæ religiosum esse, laïcum & Professum: ob discordias tamen, & simultates in ea contractas, fugam fecisse, & Religionem aliquot antè annos deseruisse: Ac quia, dimisso licèt habitu, pietatis ac Religionis studium in eo non perierat, in Hierosolymam se contulisse, ibíque sancta inuisisse loca: vbi, in Deiparam præsertim æstuante affectu, quasi in deuotionis monimentum sacras quasdam suis brachiis notas impresserat. In dextro quidem Cruces quasdam Hierosolymitanis simillimas: necnon S. & claui signum, instar stigmatici serui. Posteà D P. Deinde, *Concepcion*; & has literas D. M. S. A. T. cum apice *suprà*. Quibus significari videbatur, *Esclauo de la purissima Concepcion de Maria Santissima.* Demum legebantur hi numeri, 1636. vt inustionis antiquitas constaret. Sinistro brachio inscripti erant hi characteres, I. N. R. I. & deinde, *sea con migo.* Addit, è Hierosolymis in inferiorem Pannoniam fuisse dilapsum: & in Viena vrbe templum Virgini *de la Concepcion* dicatum construxisse. Demum in Granatensem hanc vrbem rediisse, vbi se, suámque operam Virgini *del Triumpho*, eiúsque cultui curando consecrauerat. Cùm autem animaduertisset, de absoluendo ædificio non agi, (desunt enim noui adhuc crates ferrei ad arcendum longinquiùs ingressum; nouáque hastilia ad sustinendas lucernas in Virginis cultum integris semper noctibus ardentes) tepêréque fidelium deuotionem, nec augeri iis quibus par foret incrementis: Ac licèt Iudices Sæcularem, & Ecclesiasticum monuisset de miraculo à Sanctissima Virgine patrato, cuius ope puer quadrigæ rotis protritus iuxta Virginem *del Triumpho*, incolumis, ac illæsus euaserat; nunquam tamen illius verbis fidem fuisse adhibitam, nec vllum crediti miraculi argumentum enituisse. His (inquiebat) omnibus fuisse permotum, vt sacri illius loci cultum, ac venerationem curaret augeri: eóque consilio Libellum figere statuisse, multis aduersùs Deiparam conuiciis, ac contumeliis plenum, quæ potissimè in Virginem *del Triumpho* dirigerentur. Vt verò sceleris suspicionem à se auerteret, & in aliquem Iudaici sanguinis coniiceret (in quos pronior est suspicio) Mosaycæ legis commendationem & Christianæ abiurationem in eo Libello scripsisse. Ac ne demum Lusitanus aliquis putaretur fuisse criminis author, ob idque eius nationis homines à cæteris malè haberentur, addidisse Caluinisticæ Sectæ commendationem: In idque consilij, Dæmonis, vt iam tunc putabat, astu fuisse deductum. Existimabat enim, eo medio compendiosiùs consecuturum, vt ad expiandum Libelli nefas, Populi deuotio feruidiùs concitaretur; & in Virginis honorem augustissimæ solemnitates, & omni pompa ac magnificentia plenæ instituerentur, & celebrarentur; inceptum absolueretur ædificium, veneratio ac cultus augeretur, sacer demum ille locus & ciuitatis huius, & vicinorum oppidorum confluxu frequentissimus, ac celeberrimus fieret. Abfuisse itaque tantùm, vt animus ipsi fuerit hæreticalis prædictum Libellum figendo, erroresvè in eo contentos crediderit; vt potiùs, contrariis omnino votis, maiorem Virginis honorem, & cultum hinc augendum semper intenderit, tanquam vir erga Deiparam fidelis, tanquam Christianus etiam, & Catholicus pisque & Catholicis Parentibus natus.

XXXII. Hac confessione facta, causâque fulminata, atque conclusa, ad eius terminationem, duo dubia præcipua se se obtulerunt. Primum: Vtrùm Reus deberet torqueri, pro complicibus habendis, vel saltem super intentionem, quam dicto Libello figendo eiúsque verbis, scribendis negabat habuisse. Secundum: qua pœna dignus esset, cùm ad terminationem in principali deueniretur: Vtrùm relaxandus, an pœna extraordinaria plectendus?

DVBIVM I.

XXXIII. In primo dubio. Si Reus deberet torqueri: quòd in criminibus hæresis, & contra Fidem, de se confessus, potest de sociis interrogari, vt talia delicta ob communem

munem omnium salutem extirpentur. Ad textum *in cap. in Fidei fauorem, de hæret. lib. 6. cap. literas, de præsumpt. l. quicumque 9. Cod. de Maleficis, & Mathemat.* ibi: *Ne facinoris socios publicaret.* Salicetus *in l. quoniam liberi, num. 5. C. de testibus.* Peguer. *decis. 5. num. 13.* Paramo *de origin. Inquisit. lib. 3. quæst. 9. à num. 182.* Farinac. *de indic. & tortur. quæst. 43. num. 8.* Simanch. *de Cathol. institut. tit. 44. de ordine proced. num. 27. & 28.* Mart. del Rio *lib. 5. Disquis. Magic. sect. 3. in 2. indic.* Tiber. Decian *lib. 5. tr. crimin. cap. 36. num. 19.* Quinimo licèt non interrogetur, tenetur socios propalare, iuxta illud Deuteronomij cap. 13. ibi: *Si tibi voluerit persuadere frater tuus, filius matris tuæ, aut filius tuus, vel filia, siue vxor, quæ est in sinu tuo, aut amicus, quem diligis vt animam tuam, clàm dicens: Eamus, & seruiamus Diis alienis, quos ignoras tu, & patres tui cunctarum in circuitu gentium, quæ iuxtà vel procul sunt, ab initio vsque ad finem terræ; non acquiescas ei, neque audias, neque parcat ei oculus tuus, vt miserearis, & occultes eum.* Et Deuteronomij cap. 17. D. Hieronym. in Iob. cap. 15. in hæc verba: *Sapientes illi in Christo sunt, qui satisfactione pœnitentiæ, peccata sua, vel errores hæreseos, conuertendo se ad Deum, fideliter confitentur, & authores vel criminum suorum, vel dogmatum, manifestant.* Sanctus Thomas 2. 2. q. 33. & q. 70. Sotus *de detegend. secret. 2. memb. quæst. 4.* Albert *lib. de secret. num. 82.* Alphonsus à Castro *lib. 2. de iust. hæret. punit. c. 25.* Simanchas *de Cathol. instit. tit. 13. num. 21. & tit. 19. à n. 1.* Paramo *lib. 3. dict. quæst. 9. à n. 182.* Hæc enim crimina sæpiùs cum complicibus perpetrantur, ideóque non solùm potest interrogari, & inquiri, ad ea patefacienda, sed per præsumptionem, quæ remanet, complices semper fuisse, Rei non iudicantur plenè confessi, & pœnitentes, nisi detegantur. Vt sentit D. August. Deut. epist. 64. ibi: *Hæretico petenti pænitentiæ locum, tunc credatur, si & alios, quos illic nouit esse, manifestauerit nobis.* Et solùm per hanc præsumptionem, contra eos ad torturam potest procedi, ad complices detegendos, vt testatur Vmbertus Locat. *in iudicial. Inquisit. verb. Hæreticus, num. 45. & verb. indicium, n. 33. & verb. Inquisitio, n. 1.* Et post iudicialem inquisitionem inter decreta Congregationum, in vltimo decreto referens decretum Pauli IV. & Pij V. vbi arbitrio Iudicum remittitur tortura reorum confessorum, & conuictorum de hæresi pro vlteriori veritate habenda, & pro complicibus. Diana *part. 4. tr. 6. de tortur. in S. Offic. resol. 27. vers. Notandum est in fi.* Sanch. *lib. 6. consil. c. 3. dub. 22.*

XXXIV. Tum quia saltem, cùm maxima sunt indicia, aut semiplena probatio adest, crimen cum complicibus fuisse commissum, pro eis habendis tortura inferri debet. Vt colligitur ex Instruct. Matrit. *anni 1561. num. 45.* ibi: *Si el Reo estuuiere negatiuo, y està testificado de si de otros complices: y dado caso que aya de ser relaxado, podrà ser puesto à question de tormento.* In caput alienum tradit Simanchas *de Cathol. instit. tit. 65. de torment. num. 59. & 60.* Et *in Enchirid. violatæ Religionis, tit. 52. num. 30. & 31.* Zanchin. *in tract. de hæret. c. 9.* vers. *Et hoc casu.* Et ibi Campe Paramo *dict. lib. 3. quæst. 9. num 184.* & aliis adductis à Farinac. *de hæresi, quæst. 185. §. 8. num. 133.* Cantera *in quæst. crimin. rubric. de quæst. tangent. probat. quæst. 2. de probat. per testes. §. 2. de indiciis sufficient. ad tortur. num. 52.* & alios referens Diana *d. resol. 27. vers. Notandum est tamen.* Castro Palao *tom. 1. oper. moral. tract. 4. disp. 8. punct. 9. n. 19.* Et in nostro casu sex testes erant, qui eadem nocte Feriæ Quintæ audiuisse deposuerunt hominum strepitum & clamores, per vrbis vias Mosaycam legem extollentium: quod non solum erat sufficiens ad semiplenam sed etiam probatio concludens videbatur, Reum ab aliis fuisse consociatum, & alios quamplures in hoc crimine interuenisse.

XXXV. Tum denique, quia confessus Libellum scripsisse, atque fixisse, animumque hæreticalem denegans, iam quod tanquam negatiuus non deberet relaxari, de quo infrà latiùs agetur, saltem videtur super intentionem torquendus, vt animaduertunt Rojas *de hæret. part. 1. à num. 302. & 306.* Cantera *in quæst. crimin. Rubric. de hæret. cap. 1. dub. 6. num. 69.* Peña *in Direct. Inquisit. parte 2. comment. 57. §. Quòd si non compareant sponte.* Simanch. *de Cathol. instit. tit. 65. num. 52.* Farinac. *de hæres. quæst. 169. num. 55. vers. Vide tamen. & n. 57. cum sequentibus.* Anton. à Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib. 1. c. 13. num. 10.* Diana *tract. 7. de pœn. delict. resolut. 34.* ob doli, ac prauæ intentionis præsumptionem, quæ in criminibus remanet: alio enim modo, facillimè Rei liberarentur, dicentes, crimen perpetrasse absque animo delinquendi, iuxta text. *in l. si non conuitij, C. de iniuriis, & in c. 1. de præsumpt.* ibi: *Sicut noxius est, qui inicit lanceas, & sagittas in mortem; ita vir fraudulenter nocet amico suo, & cùm fuerit deprehensus, dicit, ludens feci.*

XXXVI. Sed his non obstantibus, contrarium visum fuit. Primò: Nam verùm procedi debeat ad torturam, & an sufficiant indicia, vel non; est materia Iudicibus arbitraria: omne enim illud Iudicum arbitrio dependet, qui crimine, & circunstantiis animaduersis, prudenter, quid intersit, sunt arbitraturi: argum. tex. *in l. de minore, §. plurimum, ff. de quæst.* cùm latè adductis per Farinacium *de indic. & tortur. quæst. 37. à numero 192.* & in crimine hæresis probant Rojas *in tract. de hæret. part. 2. num. 191.* Decian. *lib. 5. tract. crimin. cap. 35. n. 20. post medium.* Peña *in Direct. p. 3. commen. 39.* litera

littera D. & quaest.61.comment.170. Farinac. *de haeres.quaest.185. num.143.* Anton. à Sousa *in Aphorism.lib.2.cap.39.num.6.* Diana *tract.6. de tortur.in S.Offic.resol.2.* Quod etiã procedit in tortura pro complicibus adhibenda. Vt expressè Summus Pontifex Pius V. die 21. Iulij anno 1569. decreuit, cuius decreti verba refert Diana *dict.tract.6.de tortur.in S.Officio,resol.27.* Seraph Freit. *in addition.ad tract. de confes.solicit.q.22.n.28.*

XXXVII. Perpensis ergo Rei confessione,& casus circunstantiis, vnanimiter omnes Iudices pro comperto habuerunt, Reum tantùm,& sine vllius ope, vel interuentu,crimen commisisse.

XXXVIII. Secundò.Non enim potest negari,quin crimen,omnésque eius circunstantias palàm,& nõ inuitus cõfessus,vt iste Reus, complices quoque,si fuissent,aperiret Hęc est præsumptio naturali ratione dictata, vt animaduertit Simanchas *in Enchirid.tit.52.n.31.* ibi: *Naturaliter ratio nobis suadet,quòd qui contra se confessus est, contra alios multò magis confiteretur,si esset memor.* Rojas *de haeret.p.2.à n.243.* Et cùm pro certo haberetur, vt habebatur, Reũ tantùm, nullo interueniente,hoc crimen patrasse, torqueri non esset consonũ:potiùs occasio præbebatur, vt ob torturæ metũ, vel punitionis moram consequendam, in aliquem innocẽtem culpam coniiceret, ac fortè illustrem,vt alij indicauerunt. Quod in causis Fidei,magis quàm in aliis debet præcaueri,ob cuiuscumque processus Inquisitionis infamiã, vt superiùs diximus.Hócque perpendens Instructio Matrit.pręcepit *anno 1561.c.45* vt magna circumspectione procedatur in tortura ad cõsocios,ibi: *Deben mucho considerar los Inquisidores quando deba darse el dicho tormento.*

XXXIX. Sex enim testibus in illa nocte Mosaycæ legis acclamationem audiuisse deponentibus, fides non erat adhibenda, quòd essent singulares nonnulli,qui apti esse nõ poterant,vt indicium, quod deducebatur ex dicta acclamatione, legitimè probatum iudicaretur,& ad torturam deueniretur. *Glos.in l. vltima,C.famil.Ercifcund.* Bart. & alij *in l.fin.ff. de quaest.* Farinac. *de indic.& tortur. quaest.37. numero 13.& sequentibus.* Et in puncto Simanchas *de Cathol.institut. tit.65. num.14.* & in *Enchirid.tit.61.num.6.* Rojas *de haeret.part. 2.numer.289.* Francisc. Peña *in Direct.part.3. quaest.61.comment.110.§.nam indicia.* Decianus *lib.5.tract.crimin. cap.36.num.3.* Farinac. *de haeres.qu.185.num.145* Ant à Sousa *in Aphorism lib.2.c.39.n.15* Diana *d.tract.6.de tortur. in Sancto Offic.resol.3.* Et quamuis illorum quatuor essent contestes,duo ex quolibet actu inter se diuersè deponebant,tam verbis,quàm aliis circunstantiis:& deponentes, vt deponebant,de eodem tempore,& actu,quæcumque diuersitas,vel variatio, quamuis in forma verborum,aut etiam in aliis,suspectos valde reddebat,ex tradit. per Ant.de Butrio *in cap. nihil,de verb.signific.* Iason *in l.2.n.18.C.de bonor. possess.secundum tabul.* Petra *de fideicomm.q.12. num.589.& sequent.* Rojas *de haeret.p.2.n.199.* Albertin *in cap.1.de haeret.lib.6.quaest.16.n.42. & in tract.de agnoscend.assertionib. q.34.n.46. & q.35.n.7.& 8.* Peña *in Direct.3. part.quaest. 52.comm.120.*

XL. Sed quod depositionem eorum infirmam præcipuè, suspectámque reddebat erat ipsa rei inuerisimilitudo. Asserebant quippe, per publicas vrbis vias prædictam Mosaycæ legis acclamationem audiuisse, quorundámque hominum turbam in domorum ianuas, ac fenestras lapides cum strepitu,& vociferatione iaculantium. Sed neque facti hora certò constabat. Alius enim ex testibus,decima hora ante mediam noctem, cùm de Cathedrali Ecclesia exiret; alij prima, vel tertia post mediam eamdem noctem,prædictum strepitum, clamorésque audiuisse deponebant. Horum autem omnium fides erat difficillima. Videbatur enim supra omnem ausum,vt in frequẽtissima vrbe,ea præsertim nocte, qua fidelium agmina ferè turmatim vias implẽt,templa deuotè obeundo: vbi Regia etiam Cancellaria assistit, tótque Iustitiæ Ministri vrbem nocte illa de more lustrant; per vias etiam Ecclesiis proximiores, in quibus copiosior confluere solet fidelium turba; Mosaycam legem contentis vocibus, etiam audacissimi, acclamarẽt. Iactus præterea lapidum,strepitus, risus,effusi cachinni, inconditíque alij clamores, ad prodendum scelus idonei,fidem etiam rei vehementer extenuabant:cùm potiùs vereri deberent,ne deprehenderẽtur. Accedebat,si res cum tanto strepitu,vt dicebatur, fuisset à scelestis peracta, non à paucissimis iis, qui illam deponebant, sed à quamplurimis aliis fuisset audita.Hæc abundè supererant,vt fides deponentibus denegaretur,& de falso suspecti manerent, vt in simili animaduertunt Bart. *in l. admonendi,numer.37.ff.de iure iurand.* Bald. *in l.bona fidei 6. Cod.de bon.credit.* Franc Aretin. *cons.13.num.11.*vers. *Præterea cum in matrimonio, cons.82.num.1.* Menoch. *cons.207. à num. 35.lib.3.* Crauetta *cons.834.n.3.volum.5.* Cardin Tusch. *litera P.concl.772.num.3.* & post alios Mar.Giurb. *cons.91.n.27.in fine.* Eruditè Petrus Herod. *lib.1.rer.iudicat.tit.6. de haeret. cap.4.* vbi asserit, testimonium duorum vel trium, non sufficere in eo, quod populo frequenti,actum sit:& rationem subiicit his verbis: *In tanta enim audientium multitudine non posse tam rara esse testimonia, nisi quia falsa,aut suspecta.* Qua ratione cùm Ibas Episcopus fuisset accusatus, quòd quædam impiè pronunciasset, dimissum, & liberatum fuisse

Kk testatur,

restatur, quia tres tantùm testes, in facto publico reperiebantur. Credi enim nō poterat, prædictos testes rem adeò grauem statim non euulgaturos, aliisque dicturos: imò & ad Sanctum Tribunal, vti tenebantur, illicò delaturos: quod tamen non præstiterunt, nisi aliquibus diebus elapsis.

XLI. Horum igitur Testium depositiones cùm tot, ac tantis viis inuerisimiles manerent, iustè quidem, ob falsi suspicionem, fides eis non fuit habita: Quæ suspicio ex inuerosimilitudine, in eos ferebatur, argumen. text. *in l. 3. §. tu magis*, ibi: *An ad ea, quæ interrogaueris ex tempore, verosimilia responderint*, *l. ob carmen, § fin. ff. de testibus*. Vbi notat Iacobin. de Sancto Georg. *num. 1. & sequentib. & num. 7.* Bossius *tit. de oppositione contra testes, num. 94. & 96.* Tiraquel. *in l. si vnquam, C. de reuocand. donat. in præfatione, num. 45. & 46.* Mascard. *concl. 1264. à num. 1. iunct. num. 13.* Farinac. *de testib. quæst. 65. num. 144. & duobus sequentib.* cum aliis pluribus congestis eleganter per doctissimum, & omni genere literarum eruditissimum Senatorem Regium DD. Augustinum de Hierro in Allegatione contra *D. Iuan de Torres Montes, num. 18.* & in alia satis erudita contra *D. Iuan de Montemayor, num. 80.* Cardinal. Tusch. *litera L. conclus. 244. per tot. vbi num. 3.* loquitur in causa hæresis. Petr. Herod. *rerum iudicat. dict. lib. 1. titul. 6. de hæret. cap. 5.* Quamuis essent alij plures: numerus enim, verosimilitudinis defectum non supplet. Hieronymus Gabriel *cons. 159. num. 14. lib. 1.* Rimin. Iun. *cons. 489. num. 6. lib. 5.* Mascard. vbi proximè, Farinac. *dict. quæst. 65. num. 147. & quæst. 62. num. 320.* Et omnes probationes sunt arbitrariæ, *dict. l. 3. §. tu magis, ff. de testibus*, ibi: *Sed ex sententia animi tui te æstimare oportere, quid aut credas, aut parùm probatum tibi opineris, l. 1.* ibi: *Facti quæstionem in arbitrio iudicantis esse, ff. ad Senatus Consult. Turpil.* Latè Menoch. *lib. 2. de arbitrar. casu 90 per tot.* Possunt ergo Iudices fidem non tribuere quāuis testes concludenter deponant, ex doctrina Bart. *in l. Lucius in fi. ff. de his, qui notantur infamia*: communiter secuta, vt profitentur Felin. *in cap. auditis, num. 23. in med. de præscript.* Decius *cons. 91. num. 1. & cons. 105. num. 5.* Curt. Iun. *cons. 17. num. 6. in medio.* Craueta *cons. 79. num. 22.* Francisc. Becc. *cons. 52. numer. 55. lib. 1.* Menoch. *dict. lib. 2. casu 90. num. 5.* Pinel. *in l. 2. C. de rescind. vendit. 3. part. cap. 4. numero 44.* Seraphin *de priuileg. iuram. priuileg. 38. num. 9.* Petr. Surd. *decis. 105. num. fin.* Et nihil est dignus, quod à probationibus dimoueatur, & cui fides non tribuatur, quàm verosimilitudinis defectus, vt animaduertunt Felinus *in d. cap. auditis, num. 23.* ibi: *& dicunt in l. latius: Quòd quando testes non deponunt verosimile, potest Iudex eis ex causa fidem non adhibere.* Curtius Iun. *dict. cons. 17. n. 6.* ibi: *Iusta enim dicitur causa, quando deponunt non verosimilia.* Crauet. *cons. 75. n. 22.*

XLII. Quartò, & vltimò. Quamuis enim cùm factum, aut verba hæreticalia confitētur, & intentio denegatur, suprà citati defendant, ad torturam posse procedi super intentione: hoc limitatur: Primò, cū deficit criminis probatio, saltem considerabilis, præterquàm per confessionem. Tunc namque super eius qualitate tortura inferri non debet, sed extraordinariè Reus puniri, vt plurib. comprobant Ferrar. *caut. 5. per totam.* Grammat. *vot. 2. n. 4. & sequent.* Ægidius Bosius *tit. de confessis, n. 28.* Anton. Gabriel *lib. 7. comm. conclus. 19. n. 16. in princ.* Ancarr. Regiens. *q. famil. 4. n. 4. par. 5.* Iul. Clar *in pract. § fi. q. 55. à n. 15.* Tribisan. *dec. 35. n. 33. & sequent. lib. 2.* Bertazol. *cons. 27. à n. 5. & 8. lib. 1.* Farinac. *tom. 3. q. 81. à n. 137.* qui *in n. 138.* inquit, ex contrario maximum inconueniens permittendum: nam si Reus tortus super confessionis qualitate, in ea persisteret, vel absoluendus, vel pœna multum minorari deberet: torturâ enim, indicia expiata manerent; confessióque cum qualitate foret acceptanda.

XLIII. Altera limitatio est, cùm per circunstantias facti, vel per alias præsumptiones ad persuasionem deuenitur, quòd per diuersam causam, & non per animum hæreticalem, doli scilicet, vel intentionis prauæ, quæ semper crimina consociant, Reus deliquerit. Vt in puncto animaduertunt Ioannes Lop. *in alleg. hæret. §. 7. post medium*, vers. *Ad hoc tamen.* Vbi quòd præsumptio malæ intentionis tollitur per actus exteros contrarios, & per contrarias præsumptiones. Repert. Inquisit. *verb. facto*, vers. *Intentio probatur, & verb. probatio*, vers. *Intentio probatur, & vers. sequent.* Simanchas *in Enchirid. tit. 29. de confessis n. 9.* & post alios Farinac. *de hæresi. quæst. 179. num. 62.* Anton à Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib. 1. cap. 13. num. 13. & cap. 16. n. 10. & 12.* Animus enim, & intentio, vt res interna, per coniecturas, & indicia probantur. Glossa *in l. si margaritam, ff. pro socio.* Bald. *in l. cùm proponas, numero 2. C. de bon. auctor. iudic. possid.* Menoch. *lib. 5. præsumpt. 10. num. 15.* Mar. Giurb. *cons. 17. num. 33.* Præsumptióque, quæ ex eodem facto, & verborum qualitate deducitur, per alia fortiora superatur, *l. Diuus, ff. de restitut. in integrum, l. non solùm, ff. de ritu nuptiar. l. cùm de indebito 25. ff. de probat. l. quidam testamento, ff. de vulgar. cap. tuam de sponsalibus, cap. afferte de præsumpt.* Menoch. *de præsumpt. lib. 1. quæst. 30. à n. 1.* Aretinus *cons. 12. vol. 1.* Decius *cons. 463. n. 2.* Alexand. *cons. 18. num. 3.* Beroius *decis. 211. n. 18.* Leon. *decis. 41. num. 9.* Fontanella *de pact. nuptial. tom. 2. claus. 5. gloss. 15. part. 1. numer. 58. 60. & 68.* Tradit plures referens D. D. Ioannes

Ioannes Perez de Lara, nunquam satis laudatus, *in d. allegat. n. 37. & sequent.* Maximè cùm sint criminis exclusiuæ: istæ enim in aliarum concursu anteponuntur. Surd. *cons. 132. n. 55. lib. 1. & cons. 535. n. 5. & 6. lib. 4.* Farin. *tom. 3. q. 85. n. 19.* Mar. Giurba *cons. 51. n. 31.*

XLIV. Et in hoc casu plurimę circũstantię, & præsumptiones cõfluebant quæ non solùm suadebant, verùm etiam notoriè fidem faciebant, Reo nullam intentionem hæreticalem fuisse; sed Libellum fixisse, vt Virginis *del Triumpho* cultus augeretur, quò & ipse pluris æstimaretur & eleemosynas lucraretur, vt ex infrà dicendis clarè apparebit. Hocque concordi suffragio definitum est. Deinde ad secundum dubium factus transitus, litémque in præcipua re decernendam.

DVBIVM II.

XLV. MAxima erant fundamenta, quæ pro vtraque parte offerebantur. Verùm Reus relaxari, vel puniri pœna extraordinaria deberet? Itaque terminatio fuit valde difficilis.

XLVI. Et vt deberet relaxari, Brachio Sęculari tradi, dignúsque esset vltimi supplicij pœna, argumenta, vel fundamenta sequentia ponderabantur.

XLVII. Primum, Reum crimen confessum fuisse. Quo haud dubium videtur, crimen ab eo fuisse commissum, & pœnam cõdignam imponi debere. Siquidem facto id manifestante, legis potestate subintrat pœna, & aduersùs eum exercetur. Vt inquit Martian. *in l. 1. ff. ad Turpilian.* ibi: *Sin autem pronunciauit, calumniatus es, condemnauit eum: & quamuis nihil de pœna subiecerit, legis tamen potestas aduersùs eum exercebitur.* Ita confessus, quoad iuris interpretationem, pro iudicato habetur. *l. 1. ff. & C. de confessis.* Mancin. *de confess. cap. 1. num. 1.* Cæs. Barc. *decis. 141. num. 6.* Mar. Giurba *cons. 16. num. 2.* Confesso enim crimine, nihil videtur remanere Iudici faciẽdum, nec etiam sententiam esse necessariam, *ex d. l. 1. ff. ad Turpilian.* vbi cum Papiniano his verbis datur ratio. *Nam vt Papinianus respondit, facti quidem quæstio in arbitrio est iudicantis, pœna verò persecutio, non eius voluntati mandatur, sed legis authoritati seruatur.*

XLVIII. Et siquidem in eo Libello, Christi assertoris nostri lex damnabatur; Moysis antiqua & caduca acclamabatur; Deiparæ negabatur Virginitas, aliique errores, & hæreses promulgabantur; vltimi supplicij pœnam ei imponi debere, quam omni iure hæretici merentur. Deuter. c. 13. & 17. Leuitic. c. 20. Machab. 1. cap. 2. Regum 3. c. 18. & 4. c. 23. Et in Euangel. Ioannis cap. 15. ibi: *Si quis non manserit in me, mittetur foras sicut palmes, & arescet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet. l. quicumque, §. eos vero,* ibi: *Vltimo supplicio coerceantur, l. Ariani, §. Manichæi, C. de hæret. c. ad abolendam, extra. eodem tit.* Latè, & eleganter Tiber. Decian *lib. 5. tract. crim. c. 40. & 42. per tot.* Alphons. à Castro *lib. 2. de iust. hæret. punit. c. 12.* Petr. Gregor. *lib. 33. syntagmat. c. 6. à n. 4. & c. 8. n. 20.* Simanchas *de Cathol. inst. tit. 46. de pœn. à n. 42.* Plenè Farinac. *de hæres. quæst. 189. §. 1. per totum.*

XLIX. Secundum Quòd quamuis numquam crimen, nec animus delinquendi pręsumatur, *ex l. meritò 51. ff. pro socio*: hoc procedit in actibus dubiis, qui in bonam, vel in malam partem possunt interpretari, vt inquit text. *in cap. 2. de regul. iuris* ibi: *Estote misericordes, &c. Hoc loco nihil aliud nobis præcipi existimo, quàm vt ea facta, quæ dubium est, quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur.* Et colligitur ex D. Thom. 1. 2. q. 18. art. 8. & sequentibus, iunctis ab eo traditis 2. 2. q. 60. art. 3. & 4. Abbas *in cap. cum ab omni, n. 2* vers. *quædam sunt, ext. de vita, & honest. Cleric.* Felin. *in c. 1. n. 16. in fin. de præsumpt.* Soto *de iust. & iure, lib. 3. qu. 4. artic. 3. & 4.* Menoch. *lib. 5. præsumpt. 2. num. 6. 11. & 12* Farinac *in praxi, tom. 3. q. 105. num. 118. & 123.* Sigism. Scacc. *de appellat. qu. 17. in princ. num. 3.*

L. In actibus verò, qui ex sua natura sunt improbi, vt sunt omnia crimina, *l. probrum 42. ff. de verb. significat.* semper animus improbus præsumitur, *l. si quis extraneus 21 ff. de acquir. heredit. l. 1. §. Diuus,* vers. *& re constituendum ff. ad leg. Cornel. de sicariis, l. 1. C. eodem, l. si non conuicij 5. C. de iniuriis, c. 1. de præsumpt.* Nam cùm omne crimen ex natura sua dolum, & fraudem includat, quamquam in nonnullo, ex accidenti abesse, possit euenire; in dubio, actus naturæ standum est: *ex reg. text. in l. si vnus 27. § pactus, ne peteret, verb. quid, & in specie dotis, ff. de pactis, l. cùm filius 76.* aliàs 78. *§ hæres meus, ff. de legat. 2. cap. ab exordio 3.* ibi: *Extremitatem retraxit, ad principium, 15. distinct.* & non accidentibus, quæ non præsumuntur. Glossa *in l. si verò 5. §. qui pro rei qualitate, verb. dubitetur, ff. qui satis dare cogantur.* Alciatus *de præsumpt. reg. 2. in princip.* Menoch. *lib. 6. præsump. 37. n. 13.* Mascard. *concl. 1254. n. 2.* Petr. Pech. *in c. semel malus, n. 9. de regul. iur. lib. 6.*

LI. Itaque in Libello ita execrabili, dolum, & delinquendi animum interuenisse præsumendum est, eiúsque verba scripta, atque fixa fuisse animo, quem eadem patefaciunt, ac demonstrant, siquidem nullus iudicatur loqui id, quod non sentit, vt animaduertit Cõsultus *in l. Labeo 7. §. Seruius,* ibi: *Equidẽ non arbitror quemquam dicere, quod non sentiret.* Et inferius: *Cæterum nemo existimãdus est dixisse, quod non mente agitauerit, ff. de supellect. legat.* Quia cedit lingua cordi, & sub iugo mentis verba

Kk 2 consi

consistunt. Et vt ait Bald. *in cap. mandatum, de rescriptis, n.* 1. ibi: *Mens est radix verborum, & eius substantia prima. Nam cor est Imperator linguæ, & eam habet sicut mancipium, sub iurisdictione sua: voces denique sunt notæ earum, quæ in anima sunt, passionum.* Et vox est instrumentum nostræ voluntatis, & intellectus, & data fuit ad significandum per labia cor, & voluntatem. Et Reum posteà allegare, vel dicere contrarium, fuit potiùs ad excusationem, & non debet attendi. Alio enim modo, nullus esset, qui hac via non conaretur pœnam effugere, text. elegans *in l. inter stipulantem* 85. §. *Stichum*, ibi: *Alioquin semper negabit Reus se consensisse, ff. de verb. obligat.* Mirabiliter Nicolaus de Lyra *in nota interlineali Prouerb. cap.* 26. relatus à Viuiano *in rational. ad text. in d. cap.* 1. *de præsumpt.* ibi: *In delicto repertus cùm non possit excusare malitiam facti, quæ est patens, negat malitiam intentionis, quæ est latens.* Vnde illa carmina, ad eamdem mentem repetita ab Antonio de Butr. & Abb. *num.* 4. *in d. c.* 1. *de præsumpt.*

Si videas, ludo; sin autem, furto recludo.

LII. Et quamuis criminis confessio à Reo prolata, hac qualitate esset, cum ea non debet acceptari. Cùm enim in criminibus, vt suprà diximus, iuris præsumptio resistat, cōfessio potest diuidi qualitatis, & absque ea acceptari, vt probat text. *in l.* 1. *ibi, qui se probauerit, C. ad leg. Cornel. de sicariis, l. si non conuicij* 5. ibi: *Si non conuicij consilio te aliquid iniuriosum dixisse probare potes, C. de iniuriis, c.* 1. *de præsumpt.* Bart. *in l. Aurelius, §. idem quæsit. n.* 2. *ff. de liberat. legat.* Bald. *in l.* 1. *C. de confessis.* Et pluribus adductis à Farinac. 3. *tom. q.* 81. *n.* 110. Sarmient. *lib.* 1. *selectarum, cap.* 1. *num.* 11. Faquinc. *lib.* 1. *controu. cap.* 27. Latè Anton. Mercad. *controu. iuris, lib.* 5. *cap.* 6.

LIII. Tertium fundamentum. Quòd nec ignorantia excusare poterat Reum. Hæc enim quando est iuris, nunquam excusat, *l.* 9. *C. de legibus*, ibi: *Leges sacratissimæ, quæ contingunt hominum vitas, intelligi ab omnibus debent.* Hocque potiori ratione in criminibus procedit, *l.* 1. *ff. de legibus*, vbi lex definitur, *vt sit delictorum, quæ sponte, vel ignorantia committuntur, coertio.* Præcipuè cùm criminis prohibitio ex iure naturali, vel diuino procedat, *l. si adulterium cum incestu* 38. §. 1. *ff. ad leg. Iuliā, de adulteriis.* Donel. *lib.* 1. *comment. c.* 22. *vers. in delictis* Pichard. *in §. ita tamen* 1. *num.* 31. *&* 32. *instit. de vi bonorum raptorum.* Ac præsertim in hæresis, vel blasphemiæ crimine, quod nostræ fidei Catholicæ articulis resistit: hoc enim casu nunquam ignorantia potest excusationem afferre, *c.* 1. *de Summa Trinitate, c.* 1. *de hæret. l.* 1. *tit.* 1. *lib.* 1. *Recopilationis.* Et vltra ordinarios ibi, tradunt Alphonsus à Castro *lib.* 1. *de iust. hæret. punit. lib.* 1. *c.* 9. Melch. Cano de locis Theologicis *lib.* 12. *c.* 9. Azor *instit. moral. p.* 1. *li.* 1. *c.* 12. *& sequ.* Et post alios Farinac. *de hæresi, q.* 179. §. 3. *n.* 74. D. Franc. Torreblanca *de iure spirituali, lib.* 13. *c.* 2. *n.* 33. *&* 34. Castro Palao, 1. *p. tit.* 4. *disp.* 3. *punct.* 2. *ex n.* 2. *cum sequentib.*

LIV. Nec minùs poterat iuuari, eò quòd ex crimine nulla damna manassent, sed potiùs totum in maiorem cultum, ac venerationem Virginis Mariæ nostræ Dominæ cessisset. In criminibus enim non attenditur bonus, vel prauus euentus, sed illorum qualitas, delinquendíque animus, *l.* 1. § *Diuus, l. Diuus* 14 *ff. ad leg. Cornel. de sicariis, l. si seruus* 27. *§. etsi puerum* 28. *ff. ad legem Aquiliam, l. desertorem* 3. §. *in bello, ff. de re militari, l. finali*, ibi: *Licèt res benè ab eo gestæ sint, C. de negot. gest.* Seneca *lib. declamat.* 10. *& controu.* 6. Exornat latè Tiraqu. *de pæn. temper. caus.* 52. Farinac. *in praxi, tom.* 3. *q.* 87. *à n.* 7. Nulla est etiam causa, quæ in criminibus extrinsecè prauis Reum possit excusare, *l. palam* 43. *ff. de ritu nuptiar. Non est ignoscendum ei mulieri, quæ obtentu paupertatis turpissimam vitam agit, c. ita* 3. ibi: *Potiùs qualibet malà tolerare decernat, quàm peccato consentire*, 32. *q.* 5. *c. sacris* 5. ibi: *Cùm pro nullo metu debeat quis mortale peccatū incurrere. De his, quæ vi, metusue caus. fiunt.* Quamuis bono animo fierent: non sunt enim mala facienda, vt bona veniant, vt inquit D. Paulus *ad Roman. c.* 3. *cap. super eo, de vsuris, cap. non magnopere Ne Cleric. vel Monach.* text. optim. *in cap.* 2. *de sortileg.* ibi: *Verum licèt hoc ex bono zelo, & simplicitate se fecisse proponatur, id tamen grauissimum fuit.* Text. etiam *in c.* 2. vers. *quod enim, de reg. iuris. Quod enim scriptum est: ex fructib. eorum cognoscetis eos; de manifestis dictū est, quæ non possunt bono animo fieri, vt stuprum, blasphemia, furta, ebrietas, & similia.* Quibus verbis apertissimè probatur, blasphemiæ delictum, boni animi, vel finis excusationem non admittere, quia pertinet ad speciem delictorum, quæ intrinsecè mala sunt, & bono fine licita reddi non possunt. Optimè Couarr. *in clement. si furiosus, de hom.* 2. *p. in initio, n.* 3. *& de sponsalib.* 2. *p. c.* 3. §. 4. *n.* 11. *&* 12. *& in reg. peccatum,* 2. *p.* §. 1. *n.* 7.

LV. Quartum: quòd cùm excusatio à Reo proposita, propter intentionis defectum, non deberet attendi, est tamen necessarium, Hæreticum iudicari, eique eiusmodi pœnas imponi, quæ scilicet sunt mortis, vt superiùs diximus *num.* 48. eum Sæculari brachio tradendo. Et quamuis Hæretici admittantur, & reconcilientur, eis culpam patefacientibus, illiúsque pœnitentibus; iuxta textum *in cap. excommunicamus* 2. *de hæret.* & tradita per Farinac. *quæst.* 193. §. 1. *per tot.* hoc nullatenùs procedit in nostro casu. Vt enim hæreticus, verus pœnitens habeatur, necessaria est omnimoda

omnimoda peccati confessio; & veniam non meretur, qui peccatum integrè non agnoscit, *cap perfecta pœnitentia* 40. *cum sequentib.& c. super*, 49 *de pœnitentia, dist.* 1. *c.fin. de pœnitent. dist.* 5. *c.super quibusdam* 26. *de verb.significat.* Et confitens diminutus, tanquam negatiuus, curiæ Sæculari tradendus est. Calderin. *in tr. de heretic. rubric. de mater. process. num.* 6. Rojas *eodem tract part.* 1. *à num.* 195. *& part.* 2. *à num.* 236. Simanchas *de Cathol. instit. tit.* 48. *n.* 27. *&* 28. Peña *in Direct.* 2 *part. comm.* 59. *vers. ex his possumus.* Farinac. *de heres. q.* 196. §. 1. *num.* 17. Anton. à Sousa *in Aphorism. lib.* 1. *cap.* 16. *à num.* 1. *& lib.* 2. *cap.* 48 *num.* 11. Diana *part.* 4. *tract.* 7. *resol.* 25. Idémque iudicandum est de factum hæreticale confitente, intentionémque negante: negat enim partem potiorem, vt verus pœnitens habeatur, vt tradunt Albert. *de agnoscend. assert. qu.* 8 *num.* 12. *& quæst.* 32. *n.* 27. *& quæst.* 34. *num.* 57. Rojas *de heret. p.* 1. *à num.* 276 *&* 573. *cum sequentibus*, Simanchas *Cathol. instit. tit.* 13. *num.* 16. *& in Enchirid. tit.* 29. *num.* 8. Farinac *de heres. q.* 179. §. 4. *num.* 54. *&* 58. Torreblanca *de iure spirituali lib.* 3. *c.* 2. *à n.* 31. Diana *p.* 4. *tract.* 7. *resol.* 34. qui ab hac opinione non dissentit quando, vt in præsenti, Reus conuictus erat.

LVI Quintum. Quòd Hæresiarchæ, & Dogmatistæ non reconciliantur, nec ad misericordiam admittūtur, quamuis eam poscant, sed curiæ Sæculari traduntur. Simanchas *Cathol. instit. tit.* 47. *n.* 50. *& sequentib. & in Enchirid. violata Relig. tit.* 59. *n.* 1 *& sequentibus.* Repertor. Inquisit. *in verb. docere.* Rojas *in tract. de heret. part.* 2. *n.* 339. *& sequentib. asser.* 43. Decian. *in tract. crimin. lib.* 5. *c* 53 *n.* 3. *vers.* 5. &c Suarez *de fide, disp.* 23. *sect.* 2. *num.* 10. Plura tradit amicus noster, & Collegij nostri Alumnus, purpureáque Diui Iacobi Cruce insignitus, D.D. Francisc. Guillen del Aguila, in sua satis erudita Allegatione, quàm de hac re ad lucem emisit, §. 4. vers. *Por Dogmatista.* Et Reus iste necessariò videtur Hæresiarcha, atque Dogmatista habendus, tanquam author, & sectator, non solùm nouæ opinionis; sed erroris adeò inauditi inductor, qualis est nostræ Dominæ castitatem ac virginitatem abnegare, contra illud Isaiæ cap. 9. *Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum, ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel.* Matthæi cap. 1 num. 23. *Ecce Virgo in vtero habebit, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emanuel, quod est interpretatum, nobiscum Deus.* Et ibi *num.* 21. *Quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est.* Et Lucæ cap. 1. n. 31. *Ecce concipies in vtero, & paries filium.* Et ibi: *Spiritus Sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Textus etiam *in cap. Beata Maria*, 3. 27. *quæst.* 2. Cuius optima interpretatio deducitur ex D. Thoma 4. *dist.* 30. *quæst.* 2. *art.* 1. *quæstiuncula* 2. *ad* 3. Suarez 3. *p. quæst.* 29 *art.* 2 *sect.* 1. Thom. Sanch. *de Matrimonio lib.* 2. *disp.* 28. *num.* 4 Basil. *lib.* 2. *de matrimonij essentia, c.* 19. quia non solum corporis, sed etiam mentis fuit vnica singularis, & perpetua puritas Sacratissimæ Virginis. D. August. *de Sanct. Virg. c.* 5. ibi: *Sola ergo Maria & corpore & spiritu, & Mater & Virgo.*

LVII. Hic est vnus ex casibus, in quo expressè per constitutionem Pauli IV. editam *anno* 1555. *in ordine* 4. *pag.* 721. Bullarij, iubentur Curiæ Sæculari tradi, qui Sanctissimę Nostræ Dominæ virginitatem abnegarint quamuis posteà pœnitentiam ostentent, misericordiámque efflagitent. De quibus fit mentio ab ingenioso DD. Francisco Guillen del Aguila *dict.* § 4. vers *Tno se que aya.* Vt post Sanctarellum *de heres. cap.* 42. *dub. vnic. num.* 5. Scortia *in Bulla Bonifac. epist.* 10. *theorem.* 36. Genuens. *in prax. Archiepiscop. c.* 58. *num.* 7. Zanard. *in Direct. Theol. par.* 1. *prae.* 1. *cap.* 5. *quæst.* 11. tradit Diana *par.* 4. *tract.* 7. *resolut.* 24. vers. *notandum est tamen.* Farinac. *de heres. qu.* 193. *num* 39. Sousa *lib.* 2. *Aphorism. cap.* 44. *n.* 6. Cuius constitutionis verba refert Franciscus Peña *in direct. p.* 2. *q.* 58. *comment.* 83. vers *penult. &* vers *fin.* Relapsique ficti dicuntur, qui in prædictum errorem incidunt, quia in primo lapsu iubentur tradi Curiæ Sæculari, sine spe veniæ, ac si verè relapsi essent.

LVIII. Sextum, Quòd non solùm fuit Apostata suæ Religionis, verùm etiam fidei, quia in totum à fide Catholica deuiauit, & Apostata, nunquam verus pœnitens iudicatur: itaque ad misericordiam non recipitur, sed curiæ Sæculari relaxatur, *l. hi, qui, C. de Apostatis*, ibi: *Sed nec vnquam in statum pristinum reuertētur, nec flagitium horum obliterabitur.* Rationémque subiicit Imperator his verbis. *Lapsis etenim, & errantib. subuenitur; perditis verò, hoc est S. Baptisma profanantibus, nullo remedio pœnitentiæ succurritur.* Et ibi notant Glos. Salicet. & alij. Decian. *lib.* 5. *tr. crimin. c.* 54. *n.* 26. *& c.* 71. *n.* 5. Mascard *de probat. concl.* 112. *n.* 28. Petr. Greg. *lib.* 33. *syntagm. c.* 8 *n.* 18. Conferunt, quæ eruditè tradit D.D. Franciscus Guillen del Aguila *d. Allegat.* §. 3. *per totum.*

LIX. Septimum, Quòd cùm in hoc Reo, alia crimina, quam blasphemiæ, nō perpenderemus; per hoc, capitis pœna dignus erat, vt in lege Antiqua statuebatur, Leuitic. cap. 24. ibi: *Qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur.* Idémque Iure Ciuili fuit statutum *Authent. non lux hom. cont. nat.* §. *quoniam, collat.* 6. Et ibi Gloss. Bartol. Angel. & alij. Decian. *tom.* 2. *tract. crimin. libr.* 6. *cap.* 6. *num.* 1. *&* 4. Claud. ad Bertazzol. *consil.* 553. Menoch. *de arbitrar. libr.* 2. *casu* 375. *numero* 25. Farinac. *in praxi, tomo* 1. *quæst.* 20. *à num.* 1. Præcipuè cùm sint blasphemiæ hæreticales adeò reiteratæ, &

aduersùs Virginis Mariæ Nostræ Dominæ puritatem, ac Virginitatem. Cùm enim blasphemiæ sunt adeò enormes, certum est, pro eis debere capitis pœnam imponi; argum. text. *in l. vnica, C. nemin. lice. signa. salua.* vbi Glossa *verb. grauissimum*, exponit, id est, *pœnam mortis.* Et tradunt Ancharran. *consil. 15. per totum.* Cassan. *consil. 1. numer. 69.* Boerius *decis. 301. à num. 16.* Franciscus Marc. *decis. 509. in fin. part. 1.* Farinac. plures referens *dict. quæst. 20. num. 68.* Tiber. Decian. *lib. 6. tract. crimin. cap. 6. num. 5. & 7.* Vbi ex Grammat. refert, quòd etiam hodie posset imponi pœna mortis, attenta qualitate blasphemiæ, si esset enormissima, & horrenda, & attenta pessima qualitate blasphemantis. Menoch. *lib. 2. de arbitrar. casu 376. num. 4.* Vincent. de Franch. *decis. 504. per tot.* Vbi plures referunt addentes, Petr. Cauall. *resol. crimin. casu 91. per tot.* Pantoi de Ayal. *in l. fin. C. de aleator. fol. 138. num. 12. & 13.* Ioann Gutierr. *in prax. crimin. qu. 75. per totam.* Quod procedit etiam in S. Officij Tribunali: in eo enim non etiam ad misericordiam sunt admittendi, quamuis illam efflagitent, qui eiusmodi blasphemias perpetrauerint, sed curiæ Sæculari sunt tradendi. Docet Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib. 2. c. 42. n. 16. & 17.* Farinac. *de hæres. q. 181. n. 44.* Diana, *p. 4. tr. 7. resol. 9. in fin.*

LX. Octauum: quòd cùm nihil aliud concurreret, quàm Libellus famosus, hac de causa capitis pœna erat dignus, *ex l. vnica, C. famos. libell. l. lex Cornelia, § fin. ff. de iniuriis, l. 3. & 20. tit. 9. part. 7.* Ludouic. Peguer. *decis. 77.* Farinac. *quæst. 105. à num. 241. & cons. 30. à num. 1. lib. 1.* Hieronym. Bucar. *de differ. inter iudic. ciuil. & crimin. differ. 50.* Et tradit maxima cum eruditione DD. Franciscus Guillen del Aguila, *dict. allegatione, § 2. versic. Por disposiciones ciuiles.* Et vers. *Pero concedamos, cum sequenti.* Præcipuè cùm Libellus graues iniurias, & opprobria in aliquam magnæ qualitatis personam continet: nam si facti, & personarum qualitas expostulat, vltimo supplicio author Libelli afficiendus est, teste Petro Plaza *in epitome delictor. cap. 3. num. 2. & sequentib.* Farinac. *dict. cons. 30. num. 25.* Et in nullo alio casu potuit hoc æquiùs practicari, quàm in nostro, propter iniuriarum, atque opprobriorum in nostram veram Legem atque in Virginis Sanctissimæ puritatem, & virginitatem prolatorum, grauitatem, & propter Libelli ad valuas huius Ciuitatis Senatûs infixionem, qui est locus Vrbis frequentior: circunstantia crimen qualificans. Ea verò tantùm sufficeret, vt capitis pœna imponeretur, vt in terminis notauit Angelus *in l. lex Cornelia, § si quis Libellum, n. 3. ff. de iniuriis, & in l. vnic. C. de famos. Libell.* Farinac. *d. cons. 30. n. 26. & in praxi tom. 3. q. 105. n. 477. & 478.* Quòd si Libellus similes iniurias continens, læsæ Maiestatis crimen appellaretur, si in Principem dirigeretur, ex Glos. *in l. vnica, verb. contemnendum, C. si quis Imperat. maledixerit.* quã ibi sequuntur Ioann. Fabius, & Salicet. Glossa etiam *in l. famosum, verb. parendum est, ff. ad leg. Iul. maiest.* & ibi Angel. *n. 5. l. 4. tit. 13. p. 2. l. 11. tit. 26. lib. 8. Recopil.* Ioan. Gutier. *in praxi crim. q. 73. à n. 6. & q. 74. à num. 2.* Et vltimi supplicij pœna puniretur, vt post alios contendit Petr. Cauall. *cas. 235. à n. 22. 25. & 38.* quanto potiori iure idem dicendum erit in nostro casu, cùm longè grauius sit, æternam quàm temporalem lædere Maiestatem, *Authen. Gacaros, C. de heret. & Manich. c. vergentis*, extrau. eodem. D. Chrysost. *tom. 5. oper. hom. 1. ad Populum Antioc.*

LXI. Nonum, & vltimum fundamentum est, quòd licèt per hæresis crimen, quod interponebatur, vel quod Libellus indicabat, admitti ad misericordiam posset, hic verò fieri non debebat, cùm cæteræ criminum species concurrant, in quibus venia concedi non potest: *nunquam enim plura delicta concurrentia faciunt, vt vllius impunitas detur: neque enim delictum, ob aliud delictum, minuit pœnam*, vt inquit Vlpianus *in l. nunquam plura 2. ff. de priuat. delict.* Et ibi Bart. Petr. Cauall. *casu 158. num. 10. & 14. cum sequentibus*, Giurba, *consil. 25. à numero 23. & cons. 82. à numero 8. & 41.* cum aliis relatis à doctissimo, & nunquam pro meritis laudato DD. Ioanne de Larrea *tom. 1. decision. 50. à numero 1.* Et omnia simul sunt operatura, quòd singula separatim non possent, argument. text. *in l. si adulterium cum incestu 38. l. vim passa. 39. § præscriptione, ff. ad leg. Iul. de adulter.* quia delictum mixtum, vel qualificatum non continetur sub simplici, vt inquit Bartol. *in dicta l. si adulterium cum incestu. per text.* ibi: *Et in l. Gallus, § & quid si tantùm, numero 3. ff. de liber. & posthum.* quem illic cæteri communiter sequuntur. Gregor. Lopez *in l. 2. tit. 17. part. 7.* Latè Carrasc. *diuers. tract. 4.* pro interpretatione, *l. 1. tit. 20. lib. 8. Recop. num. 1. & sequentib.*

LXII. Quod eò potiori ratione debet admitti, si animaduertatur scandalũ graue, quod in hac vrbe, totóque Regno dimanauit, & quòd crimen adeò enorme puniri oportet in publicum exemplum, per quod licet pœnas augeri, & etiam vltimi supplicij pœnam imponi, vbi defuit crimen committendi animus, quæ esset condigna, *l. omne delictum, ff. de re militari*, ibi: *Propter exemplum capite puniendus est, l. 3. § 1. ff. ad leg. Corneliã, de sicariis*, ibi: *Non quidem malo animo, sed malo exemplo, l. aut facta, § pen.* ibi: *Exẽplo opus est, l. si quis aliquid 38. § qui abortionis*, ibi: *Quia mali exempli res est,*

est,ff.de pœnis,l.3.§.sed ex Senatus Consulto,ibi: *Sed malo exemplo*, *ff.ad Silanian. cap.præcipuè* 11.q.3.Optimè Carretius *in praxi,tit.de homicidio,§.circa igitur tertium,n.*27.Tiraq.*de pæn. temper. cauf.* 46.*per tot.* Menoch. *de arbitrar. lib.*2.*casu* 358.*num.*3.*&* 4.Farinac.*in praxi,lib.* 1 *q* 18.*num* 65. Nam, vt inquit Marc.Tull *lib.* 3. *de legibus: Aliqua sunt, quæ plus exemplo, quàm peccato nocent.*

LXIII. Et quamuis regulariter pœna debet esse culpæ consentanea, *l.sancimus, C.de pœnis,l.respiciendum,ff.eodem.cap.non afferamus* 21.24.*quæst.*1. Titus Liuius *lib.*39.ibi: *Vnde orta culpa est,ibi pœna consistat.* Farnesius *de repub.lib.*2.*panegyr.*5.*cap.*8.Henric.Docer.*de regali,cap.*3.*num.*110.cum aliis pluribus eleganter suo more congestis per eruditissimum & summa religione prædituṁ D.D.Christophorum de Moscoso, & Corduba *in allegatione pro Regia iurisdictione,num.*88. Hoc autem limitatur, cùm interueniat causa, *cap.sine culpa, de regul.iur.lib.*6.ibi: *Sine culpa,nisi subsit causa,non est aliquis puniendus.* Vbi illud verb.*causa*,intelligitur de publica Glos. *in c.cognoscentes.de constit. & in cap. fin. de eo, qui cogno.consanguin.* Rebuf.*in l.alius est fraus,ff.de verbor. significat.pag.*638. Petr.Pech.*in dict.cap. sine culpa.*D.Solorzan.*de iure Indiar. lib.*2. *cap.*11. *num.* 32. Communis enim vtilitas sæpiùs efficit, vt iustæ, & rigorosæ Iuris-prudentiæ limites transiliantur: idque pro rei,& circumstantiarum qualitate iustius,& congruentius reputetur, *l.ita vulneratus* 51.*vers.multa ff.ad leg. Aquil.l.barbar.ff.de officio prætor.*cum ibi traditis, & per Brisoni.& Caluinum, *verb.vtilitas.* Et illud Horatij, ibi: *Atque ipsa vtilitas iusti propè mater,& æqui.* Cicero *epist.ad Brut.* ibi: *Salutaris seueritas vincat inanem speciem clementiæ.* Estque id adeò verum, vt in rebus etiam inanimatis, vel irrationalibus supplicia exerceantur, vt sit omnibus in exemplum, *l.*2. *tit.*21. *part.*1. *& in cap.mulier in fin.*5.*q.*1.*c.hoc ipsum* 33. *q.*11. cum latè congestis per Guillerm.Forn.*lib.*1.*select.cap.*10.Prateius *in Decalog.lib.vnic.cap.*5. *vers.voluntarium.* Forcat.*in sphæra legali,& in Necioman.dialog.*1.*num.*23. Petr.Erod.*lib.*7.*rer.indicat.tit.*4.*cap.vltim. & lib.*9.*tit.*15.*cap.*2. Guid.Papa *decis.*238. Petr. Cauall.*resolut.crimin.cas.*294.*& sequentib.*Solorzan. *de parricid. lib.* 1. *cap.* 2. *pagin.*6. *&* 7. Adam Contzen.*lib.*10.*Politic. cap.*48.§.2.ibi: *Magna sæpe pœna fuere,vbi non magnæ culpæ; finis tamen erat disciplina.* Quintus Curtius *lib.* 8.Ayala *lib.*2.*cap* 4 *n.*10.& Tacitus *l.b.*3. *annalium*,ibi: *Compertum est,seueritatem illam multò misericordia salubriorem.* Et in furiosis, qui ob fati infœlicitatem culpa liberi existunt, *l. Diuus, ff.de offic.præsid.l.infans.ff.de sicar* Farinac.3.*tom.q.*94. vt accidit in væsano, qui percussit Regem Catholicum D. Ferdinandum, quemque D. Regina D. Elisabeth, eius vxor, imperauit laqueo suspendi: cuius factum defendunt Hippolytus de Marsilis *in l.*1.*in principio.ff.ad leg.Cornel.de sicariis, num.*59. *&* 60. *& in praxi crimin. verb. diligenter, num.*167. Iul.Clar.*in praxi,§.fin.quæst.*60. *vers.item quæro.*Anton.Gom.*tom.*3.*variar.cap.*1.*num.*72.Pater.Marian.*de Hist.Hispan. lib.*26. *cap.*4. quem refer ingeniosissimus, & doctissimus D. D. Martinus de Larrea Tegui *lib.*8 *selectar.c.*9.

LXIV. Sed quamuis hæc fundamenta fortissima videbantur, alia erant plurima, quæ contrarium suadebant, Reum scilicet non debere relaxari; sed alia pœna extraodinaria damnari, vt ex sequentibus apparebit.

LXV. Primum. Quamuis enim facinus esset certum,ac indubitabile,Reúsque confessus fuisset;ob id tamen defensionibus assistentibus non destituebatur, vt aliàs dixit Marcus Tullius *oratione* 35. *pro Milone*, ibi: *Vidit etiam in confessione facti, iuris tamen defensionem suscipi posse.* Nec tam inquirendum erat ipsum crimen,quàm causa,quæ ad facinus fuit incitamentum. Vt paulò inferiùs ipsemet Cicero testatur,ibi: *Nam qui non pœnam confessioni, sed defensionem dedit; is causam interitus quærendam,non interitum putauit, l.verum* 40. *ff.de furtis*,ibi: *Neque enim factum quæritur,sed causa faciendi.* Nam in omnibus humanis actibus,præcipuum quod est attendendum, vt in illorum cognitionem deueniatur,est causa: siquidem cognosci non possunt, nisi ex effectibus, secundum Philosophum, 1. *Physic. &* 1. *Posterior.cap.qui occidit* 23.*quæst.*8.*cap.cum causam,de testibus,cap.intelligentia, de verb.signific.l.si qui filium*, §.*Sabini,ff.ad Trebel.* Bald. *in l.scire leges.ff.de legibus, & in cap* 2. *de const.* Roman. *cons.*65.*n.*7. Et causa cognita, facillimè eius effectus cognoscuntur, *l.semper*, §.*negotiatores,ff de iure immun.l.si cui,§.*1.*ff.ex quib. caus.maior.l.*2.§.*omnes,ff.de iudic.l.Titia,§.vsuras, ff. de legat.* 2.*l. qui omnibus, ff.de excusat. tutor.*

LVI. Et cùm in criminibus,causa illorum materialis in voluntate cōsistat,vt probat optimè Tiber. Decian.*lib.*2.*tr.crim.c.*2.*n.*5. necessariò semper est inquirendus animus,ac intentio,quibus committuntur,vt inqui Cicero,*lib.* 2. *Rethor.* ibi: *Voluntatem in omnibus rebus spectari conuenit.* Et alibi *eodem lib. Non ex euentu cogitationem spectari oportere,sed qua cogitatione,& spe animus ad maleficium profectus sit,considerare:quo animo quid quisque faciat,non quo casu vtatur,ad rem pertinere.* Et *orat.*14.*pro A. Cluent.* Seneca *lib.*1.*de beneficiis,cap.*16. *& lib.* 6.*cap.*8.D August *de verb.Apost.serm* 28.S.Isidor.Pelusiot.*lib.*2.*epistola* 289.ibi: *A voluntate,animíque destinatione res perpenduntur; quo fit, vt qui sponte aliquem sauciauit, nec tamen interfecerit, eo, qui non sponte, atque consultò*

 interemerit,

interemerit, sceleratior esse iudicetur, cap. homines falsum 22. quæst. 2. cap. paratus 23. quæst. 1. cap. Et si Christus, §. penultim. de iure iurand. Petr. Gregor. *lib. 30. syntagmat. cap. 2.* Nam maleficia, voluntas, & propositum, delinquentes distinguunt. Verba sunt, *l. qui iniuriæ 55. ff. de furtis.* Et probat text. *in l. quod Reipublica 33. ff. de iniuriis, l. 3. §. si quis dolo. ff. de tabul. exhib. l. 1. ff. si famil. furt. fecis.* Petr. Erod. *rerum indicat. lib. 6. tit. de iniuriis, cap. 20.* Lucas de Pen. *in l. quoties, n. 6. C. de exactor. tributor. l. b. 10.* Cardin. Tusch. *littera D, concl. 160.* Nouar. *quæst. forens. lib. 1. quæst. 28. num. 11.* Farinac. *in praxi, tom. 3. quæst. 87. num. 6.* Bobad. *lib. 2. polytic. cap. 21. num 10.* Marc. Giurb. *cons. 85. num. 16.* Magisque discernuntur per animum, & finem, quibus crimen perpetrant, quàm per ipsum facinus, *l. Diuus, ff. de sicariis,* ibi: *In maleficiis voluntas spectatur, non exitus, l. fraudis, ff. de re iudic. l. verum, ff. de furtis.* Sanctus Isidor Pelus. *lib. 3. epistol. 399.* ibi: *Siquidem res à conatibus plerumque, non ab effectibus iudicantur; atque ab animi sententia, & voluntate, non à fine corona nectitur, cap. ordinationes, in princip. 1. quæst. 1. cap. quicumque 11. q. 3.* Tiraquell. *de pæn. temper. caus. 51. à num. 7. & 9.* Farinac. *d. quæst. 87. num. 7.*

LXVII. Adeò, vt crimen non possit animaduerti, vbi desit voluntas, animúsque offendendi, vt inquit August *in lib. de libero arbitrio,* asserens, *peccatum adeò esse voluntarium, vt sine voluntate peccatum non sit. l. 1, C. de sicariis,* ibi: *Crimen enim contrahitur, si & voluntas nocendi intercedat. cap. vnum, §. criminis appellatio, 25. dist.* D. Thomas. 1. 2. q. 74. Glossa & DD. *in l. 1. C. si aduers. delict.* Menchaca *lib. 1. illustr q. 19. num 5.* Farinac. *dict. quæst. 87. num. 6.* Nam voluntas est, qua peccatur, & delinquitur, iuxta illud Lucæ cap. 8. *Ex corde procedunt fornicationes, adulteria homicidia,* &c. D. August. *in lib. retract. 4* ibi: *Voluntas est, qua peccatur, & rectè viuitur.* Et *in lib. de duabus animabus,* vbi ait. *Quòd non nisi voluntate peccatur.* Exornat Tiber. Decian. *dict. lib. 2. crimin. c. 2. num. 5.*

LXVIII. Causa igitur, qua Reus dixit se fuisse motum, animúsque. & consiliū, quo Libellum fixisse fuit confessus, relata iam est suprà *n. 31.* Fixit itaque, non animo Sanctissimam Virginem, ac Dominam nostram offendendi; neque dubitans de eius virginitate, purissimóque candore: potiùs id intendens, vt cultus erga Deiparā, Fideliúmque deuotio erga Virginem *del Triumpho*, cui ipse inseruiebat, augeretur: ratus, hac via, quamuis adeò barbara, irrationali, & execranda, faciliùs, compendiosiúsque consecuturum, vt amor, ac pietas quæ erga Cœlitum Imperatricem, omnium Fidelium animis, altis insidet defixa radicibus, tunc maximè excresceret, cùm insolentioribus opprobriis, & contumeliis quateretur: vt quasi insolito hoc facinore lacessiti fideles, de ipso pietatis obice gradum ad noua alia, maioráque, & inassueta pietatis officia facerent: nouásque, & magnificentissimas festiuitates, publicásque supplicationes instituerent ad Virginem *del Triumpho*, in quam prædicti Libelli verba torquebantur. Ac licèt factum ipsum valdè esset iniquum, Libellíque verba enormiter blasphema, & execranda; magna tamen nequitiæ pars euanuit ex bono animo, & fine, quo res est peracta, iuxta illud Plauti *in Captiu. In re mala, animo si bono vtare, adiuuat.* & in Pseudol ibi: *Bonus animus in re mala dimidium est mali* Libanius *declamat. 23.* ibi: *Et tamen vbique causam videmus tantam vim habere, vt cum aliquis etiam malè agere vult, tametsi non possit, odio habeatur; & qui læserit benefaciendi animo, inter benemeritos statuatur,* &c. Et bona intentio, praui medij malitiam minuit: aliquid enim à voluntate adimit. Ita Marquez *en el Gouernador Christiano, lib. 2. c. 7. fol. 32.*

LXIX. Secundum. Cùm enim adfuerit animus, quem nuper retulimus, dolúsque defuerit, non benè fundatur, Reum debere relaxari: siquidem pœna capitalis imponi non potest, nec etiam grauis, vbi deficit verus dolus, *l. 1. §. Diuus, ff. de sicariis,* ibi: *Eum, qui hominem occiderit, si non occidendi animo hoc admiserit, absolui posse, l. in lege, ff. eodem, l. 1. C. eodem tit. l. absentem, in fin. ff. de pœnis.* Bald *in l. data opera, num. 7. C. de his, qui accus. non poss.* Angelus *in l. 1. n. 5.* & ibi Castrens *num. 10. ff. de legib.* Iason *in l. in actionibus, num. 27. & sequentib. ff. de in lit. iurand.* Menoch. *de arbitrar. lib 2. cas. 324. à num. 3. & 7.* Franciscus Beccius *cons. 51. num 6. lib. 1.* Farinac. *tom 3. quæst. 87. à num. 1.* Carolus de Tapia *decis. 13. num. 27.* adiciens, *quòd neque dolus præsumptus considerari potest, vbi de pœna mortis agitur, sed verus requiritur.* Quamuis factum, esset culpa admissum. Cùm enim de imponenda graui pœna agitur, nulla culpa, quamquam lata, dolo æquiparatur; nec sufficit, nisi ad pœnam extraordinariam, *dict. l. in lege Cornelia,* ibi: *Nec in hac lege culpa lata pro dolo accipitur, ff. ad legem Corneliam, de sicar.* vbi Bart per illum textum dixit, *nullam esse legem, qua culpam morte puniat.* Glossa *in dict. l. actionibus, verb. non etiam ob culpam ff. de in litem iurand.* & ibi Bald. *num. 7.* Iason *à num. 27.* & Decius *à num. 10. & 19.* Castrens *in l nemo, num 5. C. de Episcop. & Cleric.* Vbi refert, obtinuisse in diuersis casibus pro hac opinione pœnáque ordinaria multos liberasse & hoc esse menti tenendum, ad cōfusionem Iudicum imperitorum. Honded. *cons. 105. n. 78. lib. 1.* Franc. Bursat. *cons. 152. n. 37.* Tiraquell. *de pœn. temper. caus. 14. num. 5.* Iul. Clar. *in § fin. quæst. 84. in princ.* vers. *& loquendo de pœna*

pœna mortis. Farinac. *dict. quæst.* 87. *à num.* 22.

LXX. Tertium. Quamuis enim, cùm factum, vel verba sunt hæreticalia, secum afferant regulariter prauæ intentionis præsumptionem, *ex l. si non conuicij, C. de iniuriis, cap.* 1. *de præsumpt.* cum cæteris adductis suprà *num.* 35. *&* 43. Hoc non procedit, cùm aliæ præsumsumptiones in contrarium adsunt; vel attenta personæ qualitate, aliísque circumstantiis suadeatur, per causam diuersam, & non hæreticali intentione commissum fuisse; vt in terminis eleganter resoluunt Ioann. Lopez *in allegat. heret.* §. 7. *post medium*, vers. *ad hoc tamen.* Subiiciens: *quòd præsumptio malæ intentionis tollitur per actus externos contrarios, & per contrarias præsumptiones.* Simancas *in Enchirid. tit.* 29. *de confess. num* 9. Et post alios optimè Farinac. *de heresi, q.* 179. *num.* 62. Anton à Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 1. *cap.* 13. *num.* 13. *& cap.* 16. *num* 10 *&* 12. Animus enim, & intentio, vt res interna per indicia, & coniecturas probatur, *l. si margaritam, ff. pro socio.* Bald. *in l. cùm proponas, num.* 2. *C. de bon. author. iud possid.* Menoch. *lib.* 5. *præsumpt.* 10. *num.* 15. Giurb. *cons.* 17. *num.* 33. & præsumptio, quæ ex ipso facto, vel verborum qualitate remanet, per alia fortiora superatur, iuxta text. *in l. Diuus, ff. de restit. in integ. l non solùm, ff. de ritu nupt.* Menoch. *de præsumpt. lib* 1. *q.* 30. *à num.* 1. Quæ iniuriandi animum excludunt, qui aliàs ex verborum qualitate præsumeretur. Petr. à Vela per textum *in l. si non conuicy, post principium, C. de iniuriis*, ibi: *Et probabit, quòd non fecerit animo iniuriandi per coniecturas, vt l.* 1. *suprà de sicariis.* Et ibidem Cinus *num.* 2. *in fin.* & Angelus *num.* 3. *circa fin. vers. & ideò incumbit.* Felin. *in c. cùm te, num.* 18. *in fin.* vers. *quod cognoscitur ex coniecturis, de sent. & re iudic.* Beluisius *in pract. lib.* 1. *c.* 3. *de iniuriis, n.* 3. vbi quòd coniecturæ hoc casu sumuntur ex facti, & personarum qualitate. Clar. ad Bertazol, *cons.* 105. vers. *primum itaque.* Farinac. *in praxi tom.* 3. *q.* 105. *num.* 121. *&* 122.

LXXI. Et in nostro casu complures coniecturæ, & circunstantiæ concurrebant, quæ euidenter detegebant, ipsius Rei animum, & intentionem, hæreticalem non fuisse, nec Virginem lædendi, sed animum in confessione prolatum.

LXXII. Tum, quòd Reus sit Christianus Orthodoxus, Parentibus non infectis progenitus: ex origine enim, vel ascendentia, bona, vel mala præsumptio sumitur, sempérque iudicatur vnumquemque suæ radici correspondentem, iuxta illud Ouidij lib. 4. Metamorphos.

Qui viret in foliis, venit à radicibus humor.
Et Patrum in filios abeunt cum semine mores.

Et probat text. *in l. quod si nolit, §. si quis mancipia, ff. de adilitio edict.* ibi: *Præsumptum etenim est, quosdam seruos bonos esse, quia Nationis sunt non infamatæ: quosdam malos videri, quia ea Natione sunt, quæ magis infamis est, l. si cohortalis. C. de cohortalibus.* D. Greg. *homil.* 20. *In Euangel.* ibi: *In his omnibus Patrum suorum carnalium vias sequuntur, quasi venenati filij de venenatis Parentibus nati.* Bald. *in l. Gallus, §. quidam rectè, ff. de liber. & posth. num.* 2. vers. *In secunda*, ibi: *Vitium, quod est in radice naturali, transit ad posteros,* Tiraquell. *in leg. connub.* 7. *num.* 12. *& sequentibus, & in tract. de nobilit. c.* 12. Mier. *de maiorat.* 2. *p. q.* 4. *illat.* 2. *num.* 17. *&* 18. D. Salgal. *de reg. proteg.* 4. *p. c.* 6. *n.* 34. D. Solorz. *de iure Indiar. tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 8. *à num.* 13. Et à communiter accidentibus. Nunquam accidit à Fide retrahi, nisi à Parentibus infectis ortos, vt notabiliter obseruauit Simanch. *de Cathol. instit. tit.* 35 *num.* 15. ibi: *Nemo quidem ad Iudæorum ritus iam transit, nisi qui ex Iudæis Parentibus descendit, & ab eis Iudaicam superstitionem didicerit.* Mieres, 1. *p. q.* 51. *n.* 26.

Tum ex eius vitæ decursu: nam ex anteà gestis, & vitæ qualitate, coniectura desumitur validissima. Cicero orat. 35 pro Pub. Sylla, ibi: *Omnibus in rebus (Iudices) quæ grauiores, maioresque sunt, quid quisque voluerit, cogitauerit, admiserit, non ex crimine, sed ex moribus eius, qui arguitur, est ponderandum: neque enim potest quisquam nostrum subitò fingi, neque cuiusquam repentè vita mutari, aut natura conuerti, l. cùm hi, §. causæ, ff. de transaction.* illic. *In persona eius hæc erunt inspicienda, in quibus sit facultatibus, cuius propositi, cuius opinionis. Tunc enim apparebit, numquid circumuenire velit, l. famosi*, ibi: *Nam & personam spectandam esse, & an antè quid fecerit, & an cogitauerit, ff. ad leg. Iul. Maiest. l.* 1. *§. tormenta, ff. de quæstion. l.* 4. *ff. de incend. & ruin. cap. in nostra, §. nos verò, de pæn. cap. Sacrosancta, de sentent. excomm.* ibi: *Maximè si laudabilis opinionis existat.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *q.* 16. *à num.* 1. *vsque ad* 19. Paris. *cons.* 163. *num.* 16. *vol.* 4. Tiraquel. *de pæn. temper. caus.* 51. *à num.* 54. *vsque ad* 58. Honded. *cons.* 100. *num.* 20. *volum.* 1. Et per totum vitæ decursum in confessione relatum, non fuisse sibi familiaritatem cum hæreticis patebat. Et non solùm esse orthodoxum, sed etiam suum animum, suásque cogitationes ad Virginem Sanctissimam referre, vt clarè apparebat ex longissima peregrinatione ad Sancta Hierosolymorum loca inuisenda, quam deuotionis causa iniit, longinqui itineris labores perferens; ad Virgini inseruiendum ex fœdere se obstringens, eiúsque sanctissimum nomen inscriptum, & incisum in brachiis afferens, in signum, & demonstrationem Virginis in eum dominij, atque piæ deuotionis erga eam, cui vnicè se fatebatur dicatum, vt signa similia solent

lent manifestare, ad text. *in l. stigmata 3. C. de Fabricen. lib. 11. l. pæn. C. de aquaduct. eod. lib.* Et tradita per Plin. *lib. 18. natur. Histo. c. 3.* Ælian. *lib. 2. de var. hist. c. 9.* Et ex Arthemidoro, Plutarcho, & aliis Petr. Gregor. *lib 31. syntagmat. cap. 35. num. 2. & 3.* Brodeus *lib 4 miscellan. cap. 24.* Conan *lib. 2. comment. cap. 6. num. 4.* Eáque solùm, ad vincendas quascumque præsumptiones, & obiectiones in contrarium, sufficerent, iuxta illud D. Pauli ad Galatas *cap. 6. vers. 17.* ibi: *De catero nemo mihi molestus sit ego enim stigmata Domini nostri in corpore meo porto.* vbi rectè Caietan in hæc verba: *Sufficiant, inquit Paulus, hactenus obiecta mihi falsitates (quòd ego foueo circumcisionem, alibi, & similia) deinceps nemo mihi huiusmodi molestias exhibeat: & ratio manifesta omnibus est: ego enim stigmata Domini Iesu in corpore meo porto. Ad similitudinem seruorum gestantium in facie notam Dominorum, inustione ferri factam, describit se Paulus, portare manifestè in corpore suo, non vnam, sed multas impressas notas D. Iesu.*

LXXIV. Tum etiam, quòd Virgini *del Triumpho* inseruiret, venerationem eius, cultúmque fouens, ac sollicitans: siquidem nihil horum efficeret, si fidem verbis in Libello contētis tribueret. Nunquam enim similis cultus exhibetur nisi eis, quos Sanctos, & Beatos iudicamus: vt testatur Eymeric *in Direct. Inquisit. 2. p q. 43. à n. 2.* subiiciens *n. 11. quòd eò ipso, quòd aliquis honorem Duliæ exhibet, facto se credere ostendit, illū cui talem honorem, seu venerationē exhibet, Sanctū, & Dei amicum fore.* Et ibidem exornat Francisc Peña *in addit. comment. 67.* Glossa & DD. *in cap. accusationis, § sanè de hæret. lib. 6.* Simancas *de Cathol. instit. tit. 32. de Idololatria num. 4.* & pluribus adductis à Farinac *de hæresi, q. 161. n. 67. & 68.* Nec post crimen cōmissum perstitit, vt perstitit in Virginis famulatu, sollicitus de eius festis, ac processionibus, quæ celebratæ fuerunt in honorem, & satisfactionem eius, Libellique expiationem, maximum inde gaudium ostentans. Quòd si non esset Christianus Orthodoxus, Nostræque Dominæ puritatem, & candorem abnegaret, potiùs indicaret maleuolentiam atque mœrorem, animaduertens Libelli conatus frustratos, si intentione, contrariò allegata, fixisset: & ex subsequentibus actibus non est dubium, quin animus cognoscatur; pateátque quem in præcedenti habuit. Argum. text. *in l. sed & Iulianus, § proinde, ff. ad Macedonian. l. reprehendenda, C de instit. & substit. l. quadam, ff. de reb. dub.* Mar. Giurb plures congerens *cons. 51. num. 26.* Eruditè Petr. Erod. *lib. 3. rerum iudicat. lib. 1. quod quisque tur. cap. 7.* Vbi exemplis demonstrat, *quo quis animo, quid egerit, cognosci ex pòst facto.* Et, si doli præsumptio, iniuriandique animus excluditur in actu, qui fit erga personam affectam, beneuolam, aut coniunctam, ex traditis per Menoch *lib. 5. præsumptio. 3. num. 11. & sequentib.* Mascard. *conclus. 531. num. 11.* Farinac. *part. 3. quæst. 89. numero 68.* Et etiam cùm inimicitia præcedit, Claud. ad Bertazol. *cons. 206. vers. primum itaque.* Vbi tunc iniuriandi animum abesse affirmat, quando inter iniuriantem, & iniuriatum nulla præcedebat inimicitia: sequitur Farinac. *quæst. 105. num. 122.* Quomodò ergo præsumi poterit, Reum Virginem Sanctissimam lædendi animum habuisse, cui inseruiebat, séque dicauerat tota vita in eo famulatu permansurum?

LXXV. Tum denique: Quia licèt ipsi testes, qui aduersus Reum deposuerunt, per Sancti Officij Fiscalem ratificati referant, ex tempore, quo is Virgini *del Triumpho* inseruiendæ se dicauerat, maximè studuisse, deuotionem erga Deiparam augeri: sacrúmque illum locum nouis cancellis ferreis, lucernísque exornari; instituisque confraternitatem Personarum, Virginis cultui ac famulatui perpetuò assistentium, quibus Reus ipse præfuturum se asserebat; Virginis demum miracula promulgari, eiúsque venerationē excrescere: ac licèt multi asseruerint, se in animū induxisse, Reum ambitione, & auaritia ductū, Libellum fixisse, vt scilicet pluris deinceps ab omnibus fieret, & vt eleemosynarum quæstus augeretur, Populi deuotione, frequentiáque illius Sanctuarij excrescente: licèt, inquam, hæc ita essent, saltem animus hæreticalis ab omnibus excludebatur, vt ipsa acta ab eis relata demōstrant: & quoad hoc plenè probarunt aduersùs Sancti Officij Fiscalem, qui ipsos protulit, ex reg. text. *in l. si quis testibus, C. de testibus.* Cuius decisio etiam aduersùs fiscum locum habet, vt notarunt Surd. *cons. 40. num. 20. lib. 1.* Farinac. *de testib. quæst. 72. num. 214. & cons. 78. num. 16. & cons. 80. num. 9. & 38. lib. 1.* Fontanel. *decis. 129. num. 15.* Quamuis ex suo tantùm iudicio, atque credulitate deponerent. Roman. *cons. 104. pòst num. 6.* Anton. Gabr. *comm. tit. de testibus, concl. 1. n. 15.* Farinac. *dict. quæst. 62. à num. 226.* Quamuis enim principio ex officio fuerint examinati, posteà à Fiscali reproducti, visi sunt ab ipso approbari, Farinac in terminis *dict. cons. 78. num. 31.* & cùm eis vsus fuerit, in nullo excipi possunt. Non enim eorum depositiones potest excindere, partim acceptando, partímque reprobando. Petr. Surd. *d. cons. 173. num. 68. lib. 2.* Farinac. *in praxi, tom. 1. q. 43. n. 19.* Fontanel. *d. decis. 129. n. 12.*

LXXVI. Quartum. Nam Reus cùm crimē fuit confessus, non erat conuictus, sed tantùm ex indiciis suspectus, atque præsumptionibus, relatis suprà, *ex n. 13.* & ex literarum Libelli cum aliis eius scriptionibus comparatione: quæ præsumptio erat violentior, & in causis criminalibus, ex sua grauitate, iudicióque fallacissimo probationem non inducit: nec etiam

ea

ea sola ad torturam sufficeret; in specie Libelli famosi defendunt Tribisan. *decis.* 52. *num.* 8. *lib.* 2. Farinac. *cons.* 70. *n.* 14. *lib.* 1. Nicol. Genn. *de script. priuat. lib.* 2. *quaest.* 1. *à num.* 114. *vsque ad* 120. Et cùm condemnatio praecipuè penes Rei confessionem facienda esset, cum qualitate sua debebat acceptari, ex Saliceto *in l.* 1. *n.* 8. *C. de confess.* Bald. *in l. nec codicillos, num.* 2. *C. de codicill.* Hippol. de Marsil. *cons.* 129. *n.* 1. *& cons.* 136. *à n.* 31. *&* 44. Vulpel. *cons.* 44. *n.* 5. Roland. *cons.* 17. *n.* 28. *lib.* 3.

LXXVII. Et quamuis in criminibus, actibúsque prohibitis, ex doli praesumptione, quam secum afferunt, multi contrarium defendant, vt constat ex adductis à Farinac. *part.* 3. *quaest.* 81. *num.* 110. ipsi suam opinionem limitant, cùm, vt in nostro casu, confessionis qualitas aliis indiciis, & praesumptionibus adiuta inuenitur, quae certam esse suadeant. Tribisan. *decis.* 46. *num.* 16. *lib.* 2. Anton. Gabr. *lib.* 7. *comm. cons.* 19. *n.* 14. Farinac. *dict. quaest.* 81. *num.* 153. Zeuall. *quaest.* 362. *num.* 11. *in fin.* Anton. à Sousa *in Aphorism. lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 33. Vel, nisi de crimine constat, & Reus nullo alio, quàm sua confessione conuincitur. Hieronym. Grat. *cons.* 151. *num.* 19. *in fin. lib.* 2. Alciat. *cons.* 461. *num.* 7. *circa finem*, vers. *nam respondeo.* Honded. *cons.* 96. *num.* 24. *lib.* 1. Mascard. *conclus.* 867. *num.* 7. Sousa *dict. cap.* 20. *num.* 33. His enim casibus, confessio cum sua qualitate est acceptanda, etiam si anteà Reus crimen absolutè abnegasset. Farinac. *d. q.* 81. *n.* 130. *&* 131. Ant. à Sousa *d. lib.* 2. *c.* 20. *n.* 31.

LXXVIII. Et ad minùs, etiam cùm hae circunstantiae deessent, certum quidem est, confessione qualificata, poenam criminis ordinariam non posse imponi, sed extraordinariam. Abbas *in cap. auditis*, *num.* 33. vbi etiam Felinus *num.* 30. *de praescript.* Ant. Gom. *tom.* 3. *cap.* 3. *num.* 26. *ad medium.* Farinac. *d. quaest.* 81. *num.* 157. Zeuall. *dict. quaest.* 362. *n.* 12. Anton. Thesaur. *decis.* 13. *num.* 6. *&* 7. Surd. *decis.* 258. *n.* 7. Griuell. *decis.* 12. *num.* 18. Buccatron. *in different. inter ciuil. & crimin. different.* 40. *num.* 5. *in fin.* Camil. Borel. *in summ. decis. tom.* 2. *titul.* 3. *num.* 294. Copiosè, vt solet D. D. Ioseph. Vela *differt.* 25. *num.* 86. Quibus nec etiam placuit, poenam esse corporalem. Bertazzol. *cons.* 27. *n.* 2. *& sequentib. lib.* 1. Hippolyt. Riminald. *inter cons. crim. diuersor. cons.* 83. *num.* 14. *lib.* 2. Etiam si Reus aliis indiciis, atque praesumptionibus esset indiciatus, nisi plenè testibus conuinceretur. Osascus *decis.* 60. *num.* 9. Thesaur. *d. decis.* 13. ferè per totam. Ancarr. Iun. *quaest. famil. q.* 40. *num.* 1. *& sequentibus.* Maximè *num.* 7. *p.* 1. Farinac. *d. quaest.* 81. *num.* 135. Mascard. *conclus.* 867. *n.* 4. Anton. à Sousa *dicto lib.* 2. *c.* 20. *n.* 30.

LXXIX. Quintum. Nam hoc procedit potiori quidem ratione, existente confessionis qualitate, quae diuidenda est, quantùm ad intentionem, qua actus factus fuit: nam cum hoc verè ex animo dependeat, *l. illud*, §. 1. *ff. de iniuriis*, ibi: *Cùm enim iniuria ex affectu facientis consistat*; multum est quoad hoc, deferendum eius, qui fecit depositioni, *l. cùm de indebito* 25. §. *in omnibus ff. de probat.* ibi: *Nisi ipse specialiter, qui cautionem exposuit, causas explanauit, pro quibus eamdem conscripsit*, *l. omni nouatione, C. de Sacrosanct. Eccles. l. ex facto*, *ff. de vulgar. cap. inter alia, de sent. excommun.* Bald. *cons.* 313. *num.* 1. ibi: *De animo autem suo interrogari quis potest, & stabitur eius responsioni, volum.* 4. Bart. *in l. pro haerede, num.* 3. *de adquirend. hared.* Crauet. *cons.* 384. *n.* 9. Simon de Pret. *cons.* 65. *n.* 35. *vol.* 1. Ad criminis etiam excusationem, quae aliàs induci posset, vt post Bald. *in l.* 1. *n* 20. Iaso. *n.* 23. *&* 30. *C. de seruis fugitiu.* tradit. Honded. *cons.* 87. *n.* 163. *&* 164. *vol.* 2. subiiciens, *declarationem animi*, *quo epistola, vel quid simile scriptum fuit, spectare ad scribentem, & eius declaratione delictum excludi.* Alexand. *cons.* 146. *num.* 24. *&* 25. *lib.* 5. Gerard. Mazol. *cons.* 101. *num.* 78. *&* 79. Misinger. *cons.* 7. *num.* 10. *& sequentibus.* Vbi ex pluribus comprobat, standum esse iuramento, & declarationi iniuriantis, quòd iniuria non fuerit illata animo iniuriandi. Mascard. *conc.* 97. *n.* 10.

LXXX. Sextum. Non enim de caeremoniis, nec alio actu contra fidem, qui propriè in facto consistat, agitur, sed solùm de Blasphemiarum punitione dicti Libelli, quae propriè non in factis, sed in verbis consistunt, vt post alios egregiè obseruarunt Suarez *tom.* 1. *de Religione, tract.* 3. *lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 4. *&* 5. Sanchez *lib.* 2. *oper. moral. cap.* 32. *num.* 5. ibi: *At verius est, blasphemiam propriè non consistere in factis, sed in solis verbis, mente, ore, aut scripto prolatis*, &c. Omnis enim iniuria, aut re, aut verbis fieri dicitur: & verbis semper fieri censetur, quoties manus non inferuntur, *l.* 1. §. *iniuriam, ff. de iniuriis*, ibi: *Iniuriam autem fieri Labeo ait, aut re, aut verbis: re, quoties manus inferuntur; verbis autem, quoties non inferuntur manus, vt cùm conuicium fit.* Iniuria itaque, quae in Libello, vel aliàs scripto fit, absque dubio verbalis dicitur, vt per text. *in l. lex Cornelia* 5. §. *si quis librum, l. item apud Labeonem* 15. §. *conuicium, ff. de iniuriis, c. constitutionem, c. vbi periculum, de sent. excommunicat. lib.* 6. Eruditè probat Roman. omninò videndus *cons.* 378. *num.* 1. Aufrerius ad Capellam Tolos. *decis.* 127. *num.* 9. Andr. Gail. *lib.* 2. *obseruat.* 104. *num.* 1. Baiard. *in addit. ad Iul. Clarum in* §. *iniuria, num.* 35. Cephal. *cons.* 341. *n.* 41. *& sequent. lib.* 3. Farinac. *tom.* 3. *q.* 105. *num.* 4. *& cons.* 30. *num.* 24. *lib.* 1. Et in iniuriis, vel blasphemiis verbalibus, faciliùs admittitur excusatio ex defectu intentionis, quam in caeremoniis, aut factis haereticalibus. Albertin. *de agnoscendis assertionibus*, *q.* 36. *n.* 18. *in princip.* Rojas *de haeret.* 1. *p. n.* 302. 303. *&* 306.

306. Farinac. *de hæreſi, q.179. num.56.* Meliùs enim in verbis animi ſimulatio cadit, quàm in factis: hæc enim maiori certitudine intentionem detegunt: verba verò faciliùs contra proprium ſenſum proferuntur, *l. ſi tamen, § ei qui, ff. de ædil. edict. c. filij, de hæret. c. contra Chriſtianos, eodem tit. lib.6.* Gloſſa *in l. recuſari, ff. de acquirend. hæret.* Caſtill. *lib.5. c.107. n.17. & ſequentib.* Mar. Giurba *conſ.51. n.26. in fin.* Pulchrè Rojas *de hæret. 2.p. à n.210.* Torreblanc. *de iure ſpirituali lib.13. c.1. n.9.*

LXXXI. In his itaque terminis neceſſariò Rei confeſſio cum illa qualitate, ex defectu intentionis eſt admittenda, vt in puncto defendunt Canter. *in quæſt. crimin. Rubric. de hæretic. cap.1. num.68. & 69.* Farinac. *de hæreſ. dict. q.179. n.55.* Caſtr. Palao *tom.1. tit.4. diſp.4. punct.3. num.170.* Anton à Souſa *in Aphoriſm. dict. lib.1. cap.13. n.11.* ibi: *Quòd ſi alia indicia non adſunt hæreticalem animum oſtendentia, omninò Reus credendus eſt: ſi verò alia indicia animi ſuſpecti dantur pro qualitate eorum abiurare debent.* Rojas *de hæret. 1. part. à num.13. & 174. cum ſequentibus.* Diana *tom.4. tract.7. de pœn. delict. reſolut.34. per tot* maximè verſ. *Sed quid ego ſentio.* Præcipuè cum aliis circunſtantiis, & coniecturis fulcitur, quæ intentionis defectum perſuadeant, ex ſuprà adductis *num 74.* & per Ioannem Guttierr. *de delict. q. 32. n.64.* verſ. *ſed vt veroſimile ſit.* Et inuenitur vt hic accidit, verificata, & certa Rei confeſſio in reliquo: tunc enim, etiam quoad hoc certiſſimam eſſe præſumendum eſt. Gloſſa, & DD. *in l.2. C. de non num. pecun.* Menoch. *cap.9. lib.3 præſumpt.12. num.26.* verſ. *quarta coniectura. Et præſumpt.12. n.16.* Ioſeph Ludouic. *deciſ. Peruſin.66. n.24.* Gratian. *deciſ.103. n.23.* Camil. Borel. *in ſumm. deciſ. tom.2. tit.3. de confeſſ. num.254.*

LXXXII. Septimum. Nam cùm intentio defecerit, Reus, hæreticus formalis nullatenus poteſt iudicari, nec hæreticorum pœnis puniri: nulla enim blaſphemia, nullúſque actus interior, quamuis horrendus, hæreſis poteſt nuncupari, cum operandi animus contra fidem & pertinacia in intellectu deficit, *c. dixit Apoſtolus 24. q.3. c. excommunicamus 1 §. credentes, de hæret.* D. Thomas, *2.2. q.13. art.1.* Nauarr. *in Manuali, c.12. n.82.* Caſtro *de iuſt. hæret. punit. lib.1. cap.7. & 12.* Azeued *in Rubric. tit.4. lib.8. Recopilat. num.25.* Sanchez *lib.2. oper. moral. cap.7. & 32. num.3. & 7.* Souſa *lib.1. Aphoriſm. cap.8. & 19. n.7.* Rojas *de hæret. 1. p. n.34. & ſequentib.* Param. *de orig. Inquiſit. lib.3. q.3. n.10.* Toletus *de inſtit. Sacerd. lib.4. cap.3. n.1.* verſ. *primum eſt:* vbi dixit conculcantem hoſtiam ſacram ſine errore intellectus, non eſſe hæreticum. Farinac. *de hæreſ. quæſt.178. num.7.8. & 10. & à num.148. & quæſt.179. à num.39. & quæſt.181. num 43.* Diana, *part.4. tract.7. reſol. 36.* Guttier. *de delictis, quæſt.32. à num.60.* Caſtro Palao *tom.1. oper. moral. tract.4. diſput.3. punct.2. num.16.*

LXXXIII. Et quamuis factum eſſet adeò punitione dignũ, Libellique verba adeò execrãda, plurimùm tamen pœna debere moderari videtur, doli defectu perpenſo, & etiam ſine quo fuit commiſſum; ex dictis ſuprà *num.31. & 69.* Conducit text. *in l. aut facta, in princip. ff. de pœn. l. quod reip.33. ff. de iniuriis,* ibi: *Etiam ſi ad contumeliam alicuius pertineat, quia tamen non ea mente Magiſtratus facit, vt iniuriam faciat, ſed ad vindictam Magiſtratus publicè reſpiciat, actione iniuriarum non tenetur.* Petr. Herodot. *rerum iudicat. lib.3. tit.1. quod quiſque iure cap.4.* Vbi delictum excuſationem mereri, cùm non nocendi animo fit, apertè teſtatur. Siquidem quæcumque cauſa vel error, quamuis iniuſtus, & irrationalis, ad delicti excuſationem ſufficit, vel ad minùs ad pœnæ moderamen, *l. igitur, § poteſt,* ibi: *Iuſtis, vel non iuſtis rationibus ductus, ff. de libera cauſa, l. clam poſſidere,* ibi: *Aut aliqua ratione, ff. de acquirend. poſſ.* Tiraquel. *de pœn. temper. cauſa 43. à num.1.* Farinac. *tom.3. quæſt.90. num.1. & ſequentib.* Seraphin *deciſ.1059. à num.3. vſque ad 8. lib.2.* Et in terminis actionis, & delicti iniuriarum, probat text. *in l. item apud Labeonem 15. § ſi quis Aſtrolog. ff. de iniuriis.* Alber. & alij *in l. ſi conuicij, C. eod.* Oldrad. *conſ.53.* verſ. *imò quandoque* Bartol. *in l. fin. num.7. ff. de hæred. inſtit.* Anton. Gom. *tom.3. variar. cap.6. Rubric.2.* verſ. *aduertendum tamen.* Ruinus *conſ.145. n.16. lib.5.* vbi quod ad excuſandum ab iniuria, ſufficit error verus, vel præſumptus. Crauet. *conſ.186. num.20.* Boſius *titul. de iniuriis, num.3. in fin. & num.4.* verſ. *& ideò fortè.* Puteus *deciſ.52. num.2. lib.3.* Surd *deciſ.89. num.22. & 27. ante fin.*

LXXXIV. Octauum. Si enim Hæretici etiã formales, admittuntur, atque reconciliantur, cùm ſuã confitētur culpam, illiúſque pœnitentiam oſtēdunt, eiſque aliqua pœnitentia, atque aliæ pœnæ moderatæ imponuntur, ſi eiuſmodi confeſſio, vel pœnitentia ante teſtium publicationem fiat, *l.31. & 55. C. de his, qui ſuper Regali contend. in Codice Theodoſiano, l. Manichæos, §. præterea, ad fin.* ibi: *Delicti veniam pœnitentibus damus, C. de hæret. cap. ad abolendam, §. præſenti, & §. Laicus, cap. excommunicamus, el 2. de hæret.* Rojas *2. p. num.197. & ſequentibus.* Peña *in Direct. 3. p. comm.142.* Caſtro Palao *tom.1. tract.4. diſput.6. punct.1. n.2.* Farinac. *de hæreſi, quæſt.193. §.1. per totum,* Souſa *lib.2. c.44. à n.1. & 7.* Diana *tom.4. tract.7. reſol.24.* & pluribus antiquorum teſtimoniis comprobat Petr. Herod. *lib.1. rerum iudicat. tit.6. de hæret.* vbi, *idem apud Gentiles in Chriſtianos fuiſſe obſeruatum, teſtatur.* Quod ſi hoc in hæreticis formalibus admittitur, atque practicatur

dicatur in Sancto Officio, quia Ecclesia nunquam claudit gremium redeunti, *l.vlt.* §. *sed quia de epistola nos redeuntes*, *C.de summa Trinitate*, *l.Manichaeos*, *C.de haeret. cap.superest*, *eodem titulo*, *lib.6.* sectans in hoc Sponsi sui dulcissimi vestigia, *qui* (vt ait Paulus, 1.Timot. 2.) *vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire:* ad quod etiam spectat illud Ezech 18.23. *Nolo mortem peccatoris; sed vt magis conuertatur, & viuat.* Matth.cap. 11.ibi: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Luc c.4. Ioan. c.2. Et vt ipsemet Saluator noster Ioann.6. inquit: *Eum qui venerit ad me non eiiciam foras.* Quanto potiori ratione idem cum hoc Reo debuit practicari, siquidem suam confessus fuit culpam multis lacrymis, veraeque poenitentiae demonstrationibus, sui delicti veniam efflagitans; & in eo intentio, animúsque Virginem laedendi defecerunt; & potiùs, quamquam medio adeò irrationali, maiorem Deiparae cultum, ac venerationem sollicitauit.

LXXXV. Nonum. Non enim Reus, Haeresiarcha, vel Dogmatista potest iudicari, siquidem nouos errores non inuênit, nec edocuit, nec praedicauit, vt erat necessarium, vt iudicaretur talis, *c.qui aliorum 24.quaest.3.* ibi: *Vnde quia magister erroris est, non tantùm haereticus, sed etiam Haeresiarcha dicendus est.* Eymeric. *in Direct.2.part.q.39.* & ibi Peña *comment. 64.* Farinac. *de haeres. q.178. n.15.* Sousa *lib.1. Aphorism. c.9.à n.1.* Ludouic.à Paramo *de orig. Sanctae Inquisit.lib 3 q.9.n.134.* vbi inquit, *Haeresiarcham illum propriè vocari, qui aut haereses inuenit, aut inuentas alios docuit.* Castro Palao *tom.1 tract.4.disp.6.pun.2.n.15.*

LXXXVI. Et etiam in Haeresiarchis, atque Dogmatistis, est certior, ac verior resolutio, ad reconciliationem admitti, si in eis verae poenitentiae signa cognoscantur, & post capturam pertinaciter suas sectas non defendunt, vt probat text. *in cap.Berengarius, de consecrat, distinct.2.cap.ad abolendam, de haeret.* Et ex Concilio Biterrensi, & Tarraconensi, tradit Peña, *dict. 2.p.comment.64.* Sousa *dict. lib.1. cap.9. à num.12. & lib.2. cap.44. num.3.* Farinac. *dict.q. 193.§.1.à num.5* Diana *p.4. tract.7. resolut.23.* Didacus à Canter *q.crimin.Rubric. de haeret.c. 1. n.70. vers.est nunc videndum.* Decian. *lib.5. tract. crimin. c.54. num.57.* Castro Palao *dict. tract.4. disp.6. punct.2. num.16. & sequentibus.* Vel cùm perniciem nullam aliis attulerunt, nec etiam eos ad suos errores reuocarunt. Simancas *de Cathol. instit. tit.47. n.71.* Farinac. *dict.quaest.193.num.10.*

LXXXVII. Sed nullus dubitandi relinquitur locus, haereticali intentione, alios, ad errores qui in Libello promulgabantur, traducendi deficiente; sed potiùs intentione contraria, & animo adstante, hac videlicet via, Virginis Sanctissimae *del Triumpho* cultum augendi: siquidem ob id non solùm Haeresiarcham, aut Dogmatistam non fuisse deberet affirmari, verùm etiam nec haereticum formalem.

LXXXVIII. Decimum. Nec etiam fuit iudicandus fidei Apostata, siquidem in Reo nunquam fides defecit; nec etiam mentis errore vllam haeresim admisit: & Fidei Apostatis vltimum supplicium non imponitur, sed alia poena extraordinaria, cùm rediguntur, & ab errore extrahuntur: vt eleganter defendunt Tiber.Decian *tract.crimin.lib.5.c.72.n.8.* Menoch. *lib.2.de arbit.casu 546.n.13. & sequent.* Farinac. *de haeres.d.q.193.n.14.& 16. vers.concludi potest.* Diana *p.4 tr.7.resol.3.* Eruditè Petr. Erod *lib.1.rerum indicat tit.6.de haeret.c.9.*

LXXXIX. Porrò, si quòd fuerit Apostata suae Religionis, culpam aggrauari placeat, ob id in Sancto Officio non potest procedi; nec est crimen, cuius cognitio ad ipsum spectat, nec ex hoc capite aduersùs fidem suspicio saltem consideratione digna inducitur. Calderin. *cons.5. tit.de haeret.* Anania *in c.ad abolendam, num.29. de haeret.* Vmbert.Locat. *in Dictionar. Inquisit.verb.Apostata,n.1.vers.qui primo modo.* Eymeric. *in direct.2.part.quaest.49.n.2.* & ibi Peña *comment.74.* *vers.veruntamen.* Duardus *in Bulla Coenae,lib.2.canon.1.q.17.n.32.* Diana *d.tr. 7.resolut.3.colum.4.vers.quaero igitur primò.*

XC. Vndecimum. Licèt enim blasphemiae crimen iudicetur, quod verbo, aut scripto perpetratur, vt testantur Nauarr. *in Manuali c.12. n.81.& 82.* Azeued *in Rubr.tit.4.n.25.lib.8.recopilat.* Suarez *tom.1.de Religione tract.3.lib.1. c.4.n.4.& 5.* Sanchez *lib.2.oper.moral.c.32.n.5.* Anton.à Sousa *lib.1.Aphorism.c.19.num.4.* aut etiam facto, vt volunt Nauarr.& Azeued vbi proximè, Aphons. à Castro *de iusta haeret.punit.c.12.* Anton.à Sousa *lib.1.c.19.n.4.* Quòd si lege antiqua scripta, atque iure communi capitis poena imponeretur, vt diximus suprà *n.59.* Hoc tamen, etiã iure cõmuni attento, tantùm procedebat in eo, qui cõsuetudinem blasphemandi habebat, vt animaduertunt Bald. *in l.2. C.ad l.Iul.Maiest.& in l.2.* Vbi etiã Salicet, *C.de reb.cred.* Cou. *in c.quamuis pactũ,1.p.§.7.n.10.in fi.* Menoch. *lib.2.de arbitr.casu 375.n.26.* Farin. *in praxi,p.1.q.20 n 43.* Barbos. *de potest.Episc. alleg 51.n.101.* Guttier. *de delictis,q.60.n.12.*

XCI. Hic igitur non est necesse hac interpretatione iuuari: generaliter enim in omnibus Prouinciis consuetudine vniuersali haec poena derogata est, in aliásque minores arbitrarias commutata, vt tradunt Lucas de Peña *in l.omnes,num.6. C.de delatoribus, lib.10.* Couarr. *in dict. cap. quamuis pactum, 1.part. §.7. num.10 in fin.* Menoch. *dict.casu 375. num.26.* Gregor. *in l.2. tit. 28. part. 7. glos. 4. circa medium.* D Ioan. Vela *de delict.cap.4. num.6.* Decian. *lib.6. c.6.n.7.* Farinac. *dict. quaest.20.n.64.*

Montalu. *in l.1.tit.26.part.7.* Albertin. *de agnoscend. assert. quæst.6. num.14. & quæst.22. num.63.* Canter. *quæst.crimin. cap.3. de blasphemia, num.5.* Petr.Gregor. *3.part. syntagmat. lib.33. cap.11.* Campanil. *in diuers.iuris Canonic.Rubr. 11.cap.26. num.83.* Azeued. *in l.1. tit.4. lib.8. recop.n.7.* ibi: *Hodie dictis blasphemiis hæreticalibus non mortis pœna, sed à nobis suprà posita imponetur.* Eruditè D D.Ioseph.Vela *in c.1. de officio ordinarij, part.1.n.83.* Ioan.Guttier. *de delict.q.60.num.17.* Petr.Erod. *lib.1. rerum iudicat.tit.6. de hæret.c.16.* Vbi pro blasphemia hæreticali pœnam exilij fuisse impositam testatur.

XCII. Et per nostri Regni leges aliæ pœnæ priuatæ, quarum nulla, etiam tertio repetita, ad vltimum supplicium deuenit, *l.3. & 4. tit.28 part.7. l.1. & 2. tit.8. lib.8. ordinar. l.1. & sequentib. tit.4. lib.8. recopilat.* Quæ quidem leges in foro sæculari erunt obseruandæ, ex Clano *in concord. antinom. verb. blasphemia.* Azeued *in dict. l.1 tit.4. lib.8. recopilat.* Vel ad minùs quas Practica, aut consuetudo introduxit; in quibus affixionis, vel amputationis linguæ loco alia pœna arbitraria imponitur. Vt testantur Didacus Perez *in d. l. ordinar. glossa: Odenostare à Nuestro Señor.* Couarr. *d.§.7.n.11.* D.Ioan Vela *de delict. d.c.4.n.9.* Barbos. *d. allegat.51.n.102.* Ioan.Guttier. *de delict.q.61.n.6.*

XCIII. Iure autem Canonico, cui in Sancti Officij Tribunali standum est, pœna est multò magis pia, quàm legum sæcularium: solùm enim spiritualis pœna imponitur, aliæque pœnæ pecuniariæ, vt probatur ex textu *in cap. si quis per capillum 22. quæst.1. cap.2. de maledic.* Vbi notant Abbas, Anani. &c. Couarr. *dict. §.7. num.10.* vers. *Iure Pontificio.* Boërius *decis.301. num.9.* D.Ioan.Vela *de delictis, cap.4. num.7. & 8.* Bernard. Diaz *in pract. Canoni. 111. aliàs 110.* & ibidem Salced. Menoch. *dict. casu 375. n. 27. & sequentib.* Decian. *dict. lib. 6. cap.6. num.3.* Farinac. *d.q.20.n.62.* Campanil. *dict. rubri.11. cap.26. num.83.* Barbos. *dict. alleg. 51. à num.92. & 97.* Ioan.Gutierrez *de delict.q. 60. num.16. & q.64.n.16. & 27.* Trullench. *lib.1. Decalogi, c.11. dub.3.* Quod etiam per Leonem X. Iulium III. & Pium V. statutum fuit, vt referunt Couarr. *d.§.7.n.10.* Menoch. *d. casu 375. à num.29.* Decian. *d.c.6.n.3.* Farinac. *d.q.20.n. 63.* Barbos. *d. allegat.51. à n.98. vsque ad 101.* Guttierr. *d.q.64. à n.8.*

XCIV. Istæ autem sunt pœnæ, quæ per Sanctum Officiũ pro blasphemiis hæreticalibus cum aliis arbitrariis solent imponi: neque vllus vnquam pro hoc delicto visus fuit relaxari, vt asserunt Rojas *de hæret. part.2. n.176. & sequentib.* Salced. ad Bernard. Diaz *in praxi crimin. c.113. littera A.* Peña *in direct. 2.p. comment.66. ad quæst.41.* Sousa *d. lib.1. c.19. n.20. & sequentib.* Diana *p.4. tract.7. resolut.8.* Simancas *de Cathol. instit. tit.8. à n.10.* Canter. *q. crimin. c.3. de blasphem. n.4.* Barbos. *d. allegat.51. n.90.* Ioan Guttierr. *de delict. d.q.64. n.4.*

XCV. Quòd si etiam in blasphemiis hæreticalibus, quæ Christum assertorem nostrum, Matrémque eius Sanctissimam lædendi, atque execrandi animo perpetrantur, pœnæ sunt arbitrariæ, & non vltimi supplicij; quanto moderatior esse debebit in hoc casu, in quo animus defuit nostram fidem depellendi, Virginísque Dei Genitricis honorem extenuandi; quinimò contrarium fuit Reus conatus? Deficiente verò intentione nocendi, adimendíque Deo, atque Sanctis suis honorem, non potest propriè blasphemia nuncupari: hanc enim necesse est praua, atque perniciosa voluntate nasci, vt post Caietanum docet Couarr. *in d.c. quamuis pactum, 1.p. §.7. n.10. circa principium,* ibi: *Omnis autem blasphemia, quia est voluntaria: procedit à voluntate mala & animo derogandi, & detrahendi in aliquo bonitati, & Maiestati Diuinæ* D.Thom. *2.2.q.13. art.1.* & ibidem Caietan. Couar. vbi proximè. Anton. à Sousa *d. lib.1. c.19. n.1.* Thomas Sanchez *lib.2. oper. moral. cap.32. n.1.* ibi: *Idque voluntate quadam derogandi hac ratione Diuinæ Maiestati, seu Bonitati.* Ac saltem licèt sit digna, quæ puniatur, multum erit pœna moderanda: quælibet enim causa, etiam si iniusta, est sufficiens ad pœnæ ordinariæ de blasphemia excusationem, vt in terminis obseruarunt Alexander *conf.233. n.11. & sequentibus, & n. 16. vers. Et per prædicta, lib.6.* Tiber. Decian. *lib. 6. tract. crimin. c.5. n.11.* Farinac. *d.q.20. n.71. in fin.* ibi: *Imò si quis sine dolo, & non in contemptum, vt puta, rei licitæ incumbens, Crucem, aut aliam imaginem percusserit, nulla pœna punitur.* Conducunt tradita per eumdem Farinacium *d.q.20. n.17. limit.3. & sequentibus.*

XCVII. Duodecimum. Licèt enim res reguletur penes statuta in famosis Libellis etiam si per duodecim tabularum leges pœna capitalis imponebatur, his verbis: *Si quis occentauisset, siue carmen condidisset, quod infamiam faceret, flagitiúmve alteri, capitale esto;* vt ex Cicerone, & D. Augustino referunt Alexand. ab Alexand. *lib.6. dierum genialium, c.10.* Hotoman. *ad leges duodecim tabularum, pag.218.* Ant. August. *ad easdem leges, l.34.* quæ videtur id suscitauisse, *l.1. C. de famo. Libel.* Hoc non intelligitur de mortis naturalis pœna, sed de alia extraordinaria, vt colligitur, *ex l. lex Corne.5. §. si quis librum, ff. de iniur.* Siquidem crimen hoc legis Corneliæ pœna puniebatur, quæ erat arbitraria, *l. fin. ff. de iniur. §. in summa, instit. eod.* apertéque exposuit Horat. *epist. lib.2. epist.1.* ibi: *Vertere modum formidine fustis, ad bene dicendum, delectandúmque redacti.* Et quòd ex consuetudine hæc sit hodie Libelli pœna famosi, videlicet extraordinaria secundùm Iudicis arbitrium,

bitrium, testatur Iul. Clar. *in pract. §. fin quaest.* 68. *num.* 26. vers. *Libelli famosi author. ad fin.* vbi inquit, nunquam vidisse pro Libello famoso, aliquem vltimo supplicio affectum, sed semper fuisse impositam poenam extraordinariam: & ibidem Baiard. *in addition. num.* 65. Bursat. *cons.* 94. *num.* 3. *& num.* 38. *in fin. lib.* 1. Neque id inde est alterandum, quòd Libellus iste in Senatus valuis fuerit affixus: nam etiam si locus iste sit frequentior, eáque ratione fiat grauius crimen; hoc non sufficit, vt penitùs extendatur ad capitis poenam, ex traditis per Angelum *in l. vnica, in fin. C. de famos. Libellis:* vbi asserit poena duorum millium ducatorum fuisse mulctatum quemdam ciuem Bononiensem, qui super altare Palatij Bononiensis aduersùs eius regimen clandestinè posuit Libellum famosum: quem refert, & sequitur Iul. Clar. *in d. §. fin. q.* 68. *num.* 25. Farinac. *dict. q.* 105. *n.* 477. Ioan. Guttier. *de delict. q.* 141. *n.* 30.

XCVII. Quod ex iure Canonico indubitabile redditur: hoc enim iure, Libelli poena famosi non est capitalis, sed extraordinaria, vt probat text. *in cap. de prima. cap. qui in alterius* 5. *quaest.* 1. Tiber. Decian. *lib.* 2 *crimin. cap.* 20. *n.* 2. Plaza *de delictis, cap.* 3. *num.* 3. *in fin.* Ioan. Gutierr. *dict. quaest.* 141. *num.* 4. Farinac. *dict. quaest.* 105 *à num.* 430 Ioan. Aegidius Trullench *tom.* 1. *Decalogi, lib.* 7. *c.* 10. *dub.* 17. *n.* 4.

XCVIII. Et etiam iure Ciuili, secundum potiorem opinionem capitalis poena, quae imponebatur, procedebat in casu, quo crimen per Libellum obiectum, capitis poena esset dignum. Glossa *in dict. l.* 1. *verb si quis famosum, C. de Libel. famos.* Et ibi Cinus, Salicetus, & alij. Ant. Gom. 3. *tom. variar. cap.* 6. *num.* 1. Plaza *dict. cap.* 3. *num.* 2. Guttierrez *dict. quaest.* 141. *num* 2. Menoch. *lib.* 2. *de arbitrar. cas.* 263 *num.* 43. *in fin.* Farinac. *dict. quaest.* 105. *num.* 424. Et expressè statuitur *in l.* 3. *tit.* 9 *part.* 7. vbi notat Gregor. vers. *aquella pena.* Et post alios Ioannes Gutierr. *dict. quaest.* 141. *num.* 3. Ratio autem est: in Libelli enim authore tunc considerabatur non solùm animus, ac voluntas laedendi in honore iniuriatum; verùm etiam vitâ priuandi, cùm ei tribueretur crimen morte dignum: iustúmque erat, aequali poena in huius iniuriae authorem animaduerti, siquidem ius capitali poena puniebat animum, & voluntatem interficiendi tantùm, quamuis ad executionem minimè deueniret, *l. is, qui cum telo, C. ad leg. Cornel. de sicariis, cap. quisquis, §. si quis cum telo, de poenit. dist.* 1. *cap.* 1. *de praesumpt.* vbi notant Abbas, Baldus, & alij, Menoch. *lib.* 2. *de arbitrar. casu* 360. *num.* 36. Farinac. *in praxi, part.* 4. *quaest.* 124. *à num.* 3.

XCIX. Quorum nihil ad praesens, de quo agitur, factum potest applicari: nam vt saepiùs diximus, Rei animus, ac intentio non fuit Virginis Sanctissimae honorem laedendi, sed potiùs eius cultum, ac venerationem augendi: & vt Libelli poenae locum habeant, nocendi animum, necessarium est interuenire, *l. si non conuicij, C. de iniuriis.* Et ibi DD. Farinac. *cons.* 30. *num.* 46. 79. *&* 130. *lib.* 1. Nam, vt inquit Seneca *lib.* 2. *de ira, cap.* 26. *Nulla est iniuria, nisi à consilio profecta.* Itaque dolus verus requiritur, *l. lex Cornelia* 5. *§. si quis librum.* ibi: *Dolóve malo fecerit, ff. de iniuriis:* cùm latè adductis à Farinac. *part.* 3. *d. quaest.* 105. *num.* 481. *&* 482. Nec sufficit culpa lata. Bald. *cons.* 277. *in princ. lib.* 5. Crauet. *cons.* 13. *num.* 2. Farinac. *dict. cons.* 30. *num.* 46. Dolúsque debet probari: in dubio enim non praesumitur. Ruinus *cons.* 145. *à num.* 10. *&* 14. *lib.* 3. Farinac. *d cons.* 30. *num.* 53. Vel saltem obnoxium manet, vt per indicia, & coniecturas contrarium probetur, ac suadeatu r, vt tradunt Cinus, Albericus, Fulgosius, & caeteri *in d. l. si non conuicij, C. de iniuriis.* Farinac. *d. q.* 105. *n.* 115. 116. 121. *&* 484. *& cons.* 30. *num.* 140.

C. Vltimum igitur. Quamquam enim ob quamcumque criminum speciem, quae in hoc Reo consideretur, vel per omnes simul posset iudicari capitis poena dignum esse; hoc nullatenus in Sancti Officij Tribunali admitteretur: nam in eo nunquam cum primò delinquentibus similis poena practicatur, ac imponitur confitentibus culpam, misericordiámque flagitantibus; etiam si aliàs in foro saeculari, vltimo supplicio in eos animaduertendum fuisset: vt in haereticis suprà probauimus *num.* 48. & in sortilegis, qui fatentur in sortilegiis homicidium fecisse, séque poenitet, paratíque sunt corripi, non esse Curiae saeculari tradendos affirmant Albertinus *de agnoscend. quaest.* 25. *num.* 66. *& sequentibus.* Farinac. *in praxi, tom.* 1. *quaest.* 20. *num.* 105. *& sequentibus.* Anton. à Sousa *lib.* 1. *Aphorism. cap.* 58 *num.* 14. Diana *p.* 4. *tract.* 7. *resolut.* 10. vers. *nota verò.* Licèt subdat, hodie per quandam Bullam à Gregorio XV. editam 20. Martij. anni 1623. hoc esse immutatum. Et in Sodomitis in Regno Lusitaniae, vbi aduersùs eos Sancti Officij Tribunalia possunt procedere, idem statutum est, vel saltem Inquisitoribus facultas conceditur poenam minuendi, dummodò non sint incorrigibiles, vt ex constitutionibus Pij IV. & Gregorij XIII. referunt, & affirmant Anton. à Sousa *lib.* 1. *Aphorism. cap.* 59. *num.* 10. 28. *&* 29. *& num.* 37. Seraphin. Freit. *in addit. ad tract. de confessar. sollicit. quaest.* 24. *num.* 136. quem tanquam vltimo loco relatum, videtur sequi Diana *part.* 4. *tract.* 7. *resol.* 20. *in fin.*

***

Decisio: & ad contraria fundamenta responsio.

CI. His tamen visis, & doctissima pro Rei defensione allegatione, facta ab eruditissimo, & ingenuosissimo huius Sancti Officij Aduocato, Licent. D. Petro Muriel de Berrocal (vtinam typis mandaretur) latéque pro vtraque parte perpensis difficultatibus, maturitate summa, vt semper moris est in Tribunali, Reum non debere relaxari visum fuit. Pro certo quippe habebatur, Libellum hæreticali intentione nequaquam fixisse, nec Virginem lædendi animo; sed potiùs eo consilio, vt celebre ibi Sanctuarium efficeretur, Fidelium confluxu celeberrimum; hácque via Deiparæ cultus excresceret; Reúsque ipse pinguiora eleemosynarum lucra cōpararet; vanæ prætereà gloriolæ dulcedinē capturus, nouæ cuiusdam Fraternitatis Auctorē se efficiens: cupiebat enim Caput eligi duodecim Eremitarum, qui ministerium, cui ipse tunc incumbebat, obirent. Habita prætereà fuit ratio, quòd postquàm accusatio perlecta est, statim crimen suum ingenuè fuit confessus: quod licèt non sit actus verè, perfectéque spontaneus, minuit saltem pœnam, vt post Bartol. docet Baldus *in l. ea quæ, C. de condict. indebit. per text. in l. eum qui, ff. de iureiurand.* Etiam si post negationem statim confiteatur. Docet Bald. *vbi suprà, num.* 10. Hostiensis *in cap. ad hoc, de Simonia.* Tiraquell. *de pœn. caus.* 30. *num.* 14. Iul. Clar. §. *vltim. quæst.* 60. *num.* 29. Menoch. *de arbitrar. casu* 347. Crauetta *cons.* 309. *sub num.* 9. Latè Farinac. *praxi crimin. part.* 3. *de Reo conuicto, & confesso, quæst.* 81. *& num.* 174. Quod in hoc Sancto Tribunali de more habetur, & sæpè hoc modo cum omnibus se gerit, iuxta illud Salomonis *Prouerb.* 28. *cap. in primis* 2. *quæst.* 1. ibi: *Qui confessus fuerit scelera sua, misericordiam consequetur, cap. non dicatis* 12. *quæst.* 1. ibi: *Si hoc vltrò confitetur, parcitur illi, & oretur pro illo, cap. qui admissi* 15. *quæst.* 8. *cap. innotuit, de electione, l. quisquis, §. sanè, C. ad legem Iul. Maiest.* Exornant vltra citatos Bosius *tit. de coniectur. num.* 6. Riminald. *cons.* 245. *num.* 57. *& sequentibus, lib.* 3. Bertazol. *cons.* 35. *num.* 4. *lib.* 2 *& cons.* 357. *n.* 6. Trebisan. *decis.* 49. *n.* 7. *lib.* 1. Et in specie Simanc. *de Cathol. instit. tit.* 55. *n.* 6. Sousa *lib.* 2. *c.* 20. *n.* 34. Vbi *n.* 35. ait, quòd præsumitur sine dolo deliquisse.

CII. Prætereà, quòd misericordiam multis lacrymis, pœnitentiæque signis efflagitasset: quódque suæ capturæ tempore pœnas volūtarias suscepisset, corpus flagellatione, ieiuniis, aliísque castigationibus macerando; Religionísque grauissimæ, quæ multos Sanctos procreauit, esset Monachus, cuius merita essent sufficientia, quantum ad punitionem, vt aliorum errores supplerentur, atque excusarentur: argum. text. *in l. nemini, vers. filius autem, l. petitionem, vers. filij, l. iubemus, vers. & filio, C. de aduocat. diuers. iudic.* Vbi filij remunerantur ex parentum meritis. D. Chrysost. *homil.* 10. *ad Romanos*, ibi: *Alterum alterius peccato puniri, non admodùm æquum, atque conueniens esse videtur: at alterum propter alterum seruari, & decentius multò, & rationi magis consentaneum.* Cicero *lib.* 2. *de inuent.* ibi: *Oportebit omni, qui sibi vt ignoscatur postulauit, commemorare si qua sua poterit beneficia.* Et paulò pòst: *Deinde Maiorum suorum beneficia, si qua stabunt proferre.* Et *orat* 41. *pro Quinto Ligario, in fin.* ibi: *In Quinto Ligario conseruādo multis tu quidem gratum facies: sed hoc quæso, considera, quod soles: possum fortissimos viros probatissimos, totúmque agrum Sabinum, florem Italiæ, robur Reipublicæ proponere.* Et inferiùs ibi: *Quid de fratribus dicam? Noli, Cæsar, putare, de vnius capite nos agere.* Petr. Erod *rerum iudicat. lib.* 1. *tit.* 2. *de fide, & religione, cap.* 3. *& lib.* 6. *tit.* 1. *de accusat. c.* 15.

CIII. Et quia hoc Sanctum ac Venerandum Tribunal præcipuè Patris officium exercet, studiosiùs emendationem, atque correctionem delinquentis, quàm Iudicis seueritatem affectans; *habens æquitatem ante oculos*, inquit lex, *Quòd si Ephesi. in fin. ff. de eo, quod certo loco.* Quamquam in hoc Pseudo-Monacho segnitiem, & socordiam amante, vitæ correctio non erat facilis, *Authent. de Monachis, §. fin autem,* ibi: *Non est facilis vita hominis mutatio.* Et *cap. quorundam,* 34. *dist.* in quo Reus suam maiorem defensionem constituit. Marcus Tullius *dict. orat.* 41. *pro Quinto Ligario circa finem*, similem defensionem fecit his verbis. *Quidquid dixi, ad vnam summam referri volo, vel humanitatis, vel clementiæ, vel misericordiæ tuæ. Causas, Cæsar, egi multas: & quidem tecum, dum te in foro tenuit ratio honorum tuorum. Certè nunquam hoc modo: Ignoscite, Iudices, errauit, lapsus est, non putauit, si vnquam posthac. Ad parentem sic agi solet: ad Iudices, Non fecit, non cogitauit, falsi testes, fictum crimen, &c. Ad Iudicem sic agi solet, sed ego ad parentem loquor: Erraui, temerè feci, pœnitet, ad tuam clementiam confugio, delicti veniam peto; vt ignoscas, oro.*

CIV. Quare decretum fuit Reum in Actu Fidei publico, si fortè fuerit proximus, prodire: sin autem in aliquam Ecclesiam, cum Blasphemi insignibus, linguæ scilicet incastratura: Iuraréque de vehementi: Triremibus per decennium ad remum addici, & absque stipendio: Exilium perpetuum subire ex vrbe, totóque Regno Granatensi, atque Regali Curia, & leucis quinque per circuitum: Producíque habitu, quo captus fuit: & dum eius sententia fuerit perlecta cum causæ meritis, manum dexteram annullo ferreo inclusam in altum sublo-

ſubleuatam tenere: & quia Religioſus erat liberum à flagellis manere. Rojas 2.*part. de haret. aſſert.* 12. *num.*176. Simancas plures referens *tit.*8. *de Cathol. inſtit. n.*16. Hunc ita morem hoc Tribunal ſemper obſeruat: quæ conſuetudo vim legis habet, & ſicut ipſa, debet obſeruari, *l. an in totum* 3. *C. de ædificiis priuatis, l. Labeo in principio, ff. de ſtatu liber. l.* 5. *ad fin. ff. ad Silanian.* Oſuald. ad Donellum *lib.*26. *comment. cap.*2. *littera A.* Bobadilla *lib.*2. *cap.*10. *num.*49. *& lib.*5. *cap.*3. *num.*51. *&* 65. Gratian. *diſceptat. forenſ. diſcept.*353. *à num.*22. Afflict. *deciſ.*253. *num.*4. Menoch. *lib.*2. *præſump.*8. *num.*14. Pinel *in l.*2. *part.*2. *cap.*4 *num.*2. *C. de reſcinden. vendit.* Gama *deciſ.*16. *num.*7. Paz *de tenuta cap.*7. *num.*18. Salgad. *de Regia protect.* 3. *part. cap.*9 *à num.*242. Eruditiſſimus, & ab omnibus iuris Profeſſoribus meritò laudatus D. D. Ioſeph Vela plures referens *diſſert.* 20. *num.* 34. Et approbatio litteratorum adeò Conſultorum, Tribunalis actiones qualificat, inquit Theodoricus, ſecundum Caſſiodorum *lib.*2. *epiſt.*6. ibi: *Deliberationis noſtræ conſiltum virorum prudentum requiritur obſequium, vt vtilitatis publicæ ratio, ſapientium miniſterio compleatur.* Conducit *l. dubium* 3. *C. de repudiis. l nominationes* 27. *C. de appellationibus.* Plura cumulat Crauet. *conſ.*707. *n.*7. Æneas Robert. *lib.*2. *rerum iudicat. c.*11. D. D. Solorzano *lib.*3. *de iure Indiarum, c.*2.

CV. Neque contraria fundamenta obſtant. Non primum: cui facilè fit ſatis ex dictis à nobis ſuprà *num.*65. in primo noſtro fundamento. Nam quamuis crimen eſſet confeſſum, non ob id ſtatim ſubintrabat pœna; ſed neceſſe erat cauſam attendi, qua Reus fuerat motus; animum etiam, quo perpetrauerat. Hoc enim præcipuè eſt animaduertendum: voluntas namque, & propoſitum, maleficia diſtinguunt, omninóque pœnam diſcriminant, vt latè ſuprà in prædicto noſtro primo fundamento diximus, *à n.*65. *vſque ad* 68.

CVI. Quod maximè locum obtinet in hæreſis crimine: abſque enim mentis errore, & pertinacia, non datur propria, ac formalis hæreſis nec pœna huic crimini conſentanea locum habere poteſt, vt in noſtro ſeptimo fundamento ſuprà diximus, *à num.*82. Et conceſſo, quòd eſſet hæreſis formalis, miſericordiam efflagitanti debet concedi, nec capitis pœna imponitur, vt ſuprà in octauo fundamento, *num.*84.

CVII. Secundo etiam fundamento ſatisfit ex doctrina ſuprà à nobis tradita in noſtro tertio fundamento *à num.* 70. Præſumptio enim animi ſcelerati, quæ ex verbis Libelli inferri poterat, per alias contrarias præſumptiones vincebatur, eaſque circunſtantias ponderatas in prædicto fundamento *à numero* 72 quæ, vt fortiores, præponderare, ac vincere debebant eas, quæ ex verbis inferebantur.

CVIII. Et etiam ſi confeſſio qualificata regulariter ſecundùm opinionem communiorem in criminibus non admittatur, ſed ſcindi, ac ſeparari poſſit, ex dictis in ſecundo fundamento contrario, *numero* 52. Hoc tamen patitur limitationes à nobis relatas in noſtro quarto fundamento, verſ. *Et quamuis in criminibus, à numero* 77. quæ omnes in hoc caſu locum habent: præcipuè cùm hic agatur de ſeparanda qualitate à confeſſione, quantùm ad mentem, qua actus fuit commiſſus. In hoc enim, tanquam in re interna, multùm deferendum eſt depoſitioni illum committentis, vt in quinto noſtro fundamento *numero* 79. Et cùm non agatur de cærimonia, nec de alia re in facto conſiſtente; ſed de Blaſphemiis, quæ in verbis conſiſtebant, vt in noſtro ſexto fundamento *numero* 80. Et vtcumque, quamuis confeſſio non admittatur in criminibus cum qualitate ſua ad omnimodam pœnæ excuſationem, ſaltem operatur, vt pœna ordinaria non poſſit imponi, ſed alia extraordinaria, ac moderata, vt in noſtro quarto fundamento, verſ. *Et ad minùs.*

CIX. Tertio fundamento reſpondetur. Quòd quamuis ignorantia, in omni à pœna non liberet, multùm ſaltem excuſat, vt moderetur: quælibet enim cauſa, etiam ſi iniuſta, vel irrationalis, in criminibus excuſat, ſaltem ad pœnæ modificationem, vt diximus ſuprà in ſeptimo fundamento, verſ. *Et quamuis factum:* & in vndecimo fundamento *in fine,* verſ. *Quòd ſi etiam in blaſphemiis.* Et quod in hoc quoque tertio fundamento opponitur; nempe, non euentui, ſed menti, ac voluntati delinquendi eſſe attendendum; hoc limitatur, quando omninò delinquendi animus defecit. Tunc enim nõ tenetur de omni euentu, quia contra eius voluntatem contingit: & in noſtro caſu non veritas actus, ſed agentis intentio inſpicitur; & cùm tendit in vtilitatem accuſati. Itaque hoc Reo fauet: animus enim, ac voluntas eius non fuit offendendi Virginem: vnde excuſatur ob prauæ intentionis defectum.

CX. Quartum fundamentum ſoluitur ex dictis in noſtro ſeptimo fundamento, *numero* 82. Quòd ſcilicèt non fuerit Hæreticus formalis, ob intentionis defectum: quia hæreſis eſt peccatum fidei oppoſitum: fides autem conſiſtit in voluntario aſſenſu intellectus diuinæ reuelationi: ergo hæreſis debet neceſſariò conſiſtere in voluntario diſſenſu illius: ergo ceſſante diſſenſu intellectus, ceſſat peccatum hæreſis formaliter. Ex quo fit ceſſare etiam debere pœnas hæreticis impoſitas, quia pœnæ non ſunt extendendæ ad alia delicta præter

ter illa, quibus imposita sunt. Et ex dictis in fundamento octauo, *numero* 84. quòd Hæretici formales non relaxentur, si misericordiam efflagitent. Et non potest negatiuus haberi, quòd negauerit intentionem: hoc enim non procedit, cùm non de factis, sed de verbis hæreticalibus agitur, vt in nostro sexto fundamento *numero* 80. Maximè præsumptionibus concurrentibus, ac circunstantiis, quæ intentionis defectum persuadent, vt notatum est in nostro tertio fundamento, *& numero* 70. vbi in terminis Authores ibi citati affirmant, quòd quando concurrunt aliæ præsumptiones, qualitas ex defectu intentionis est admittenda.

CXI. Quinto fundamento, quòd scilicet, Hæresiarchæ, ac Dogmatistæ non reconcilientur, nec ad misericordiam admittantur, etiam si illam efflagitent; Respondetur ex dictis in nono fundamento, *ex numero* 8[illegible]. Et hæc sententia probabilior, & firmior est in Concilio Biterrensi, & Tarraconensi; Pontifexque insinuat *in d. cap. ad abolendam.* Vbi æquat eos, qui docent, iis, qui credunt hæreses, ibi: *Aliter sentire, aut docere non metuunt.* Et de omnibus subiungit, ad misericordiam recipi posse, si publicè consenserint abiurare: & quia Hæresiarcha conuersus & alios facilius conuertet, & conuersos in fide confirmabit.

CXII. Et quantum ad Bullas Pauli IV. & Clementis VIII. respondetur, nō esse promulgatas in hoc Regno, vbi necesse erat, vt astringerent, possentque impleri secundum Sanctum Concilium Tridentinum, *sess.* 24. *cap.* 1. Et hæc est communis opinio secundum Nauarrum *cons.* 1. *de constit.* & Patrem Suarez *de legibus lib.* 3. *cap.* 16. *à num.* 8. & nunquam obseruantur, nec practicantur in Sancto Officio, vt referunt Sousa *in Aphorism. lib.* 2. *cap.* 44. *num.* 6. *in fin* & Diana, 4. *part. tit.* 7. *resolut.* 24. vers. *notandum est, in fin.* Et potiùs loquuntur de hæreticis formalibus, qui intentione hæreticali illos errores admiserunt, & placet puniri tanquam relapsos: quod ad nostrum casum minimè spectat. Et leges nulla alia ex causa nos tenent, quam quòd iudicio populi receptæ sint: quod etiam procedit quoad leges Pontificias. Notant Azor. *part.* 1. *lib.* 5. *c.* 4. *q.* 1. Villalob. *in summ. tom.* 1. *tract.* 2. *dub.* 16. *n.* 6. Becan. *in sum. Theolog. p.* 2. *tract.* 3. *c.* 6. *quæst.* 8. *n.* 2. & Reginald. *tom.* 1. *lib.* 13. *c.* 16. *n.* 160.

CXIII. Sexto etiam fundamento, quod scilicet est de Apostasia, satisfit ex traditis in *decimo nostro, num.* 88. In quo citati Auctores loquuntur, quando fides omninò deseritur. Quod in hoc casu deficit, siquidem nunquam à nostra fide Catholica deuiauit, peccatique misericordiam poposcit. Hoc enim sufficit, ne relaxetur.

CXIV. Septimo fundamento, quod est de Blasphemiis, respondetur ex nostro vndecimo fundamento *ex n.* 90. Siquidem quamuis D. Matthæus c. 12. v. 32. dicat: *Qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittuntur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro*: quæ verba referuntur *in c. qualis*, 4. *dist.* 25. hoc procedit in illis, qui intentione hæreticali, & pertinaciter similes Blasphemias dicunt, & impœnitentes extremum vitæ spiritum emittunt, vt docet D. Thom. 2. 2. *q.* 14. *art.* 3. & ibidem Caiet. Rodericus de Acuña *in d. c. qualis, n.* 10. Et eruditè D. D. Ioseph. Vela *in c.* 1. *n.* 82. *de offic. Ordinar.*

CXV. Et quamuis, quando factum est atrocissimum, nonnulli Doctores voluerint, arbitrium ad capitis pœnam extendi, hócque in S. Officio practicari; in blasphemiarum terminis minimè loquuntur, nec verbalium, nec scriptarum: in his namque nunquam capitis pœna imponitur, vt videri potest apud Farinaç. *dict. quæst.* 20. *n* 67. vers. *sed quidquid sit de iure*: sed cùm de facto hostia consecrata conculcaretur, vel malè tractaretur, vel Christi Assertoris nostri, Virginisque Sanctissimæ effigies. Est autem dissimilis valdè ratio in hoc, & in alio casu; eò quòd grauior fit iniuria, & offensio de facto, quàm de verbo, maioríq; punitione digna, vt singulariter probat *l.* 5. *tit.* 26. *p.* 7. & ibidem notat Greg. Boërius *decis.* 301. *n.* 17. *&* 18. Decian *lib.* 6. *c.* 3. *n.* 27. ibi: *Quis enim dubitat, grauius esse inspuere, delere, frangere, percutere imagines in vituperium, quàm ore tantum blasphemare?* Farinac. *d. q.* 20. *n.* 70. *in fi.*

CXVI. Octauo fundamento fit satis ex iis, quæ in nostro duodecimo fundamento diximus ex *n.* 96. & quia in hoc crimine pœna est arbitraria; vnde est extraordinaria, quæ solet imponi secundùm ius Canonicum: præcipuè nam defecit animus, atque intentio Virginem lædendi, vt sæpè dictum est.

CXVII. Nono fundamento respondetur, quòd nec singulis per se criminibus, nec omnibus simul perpensis, capitis pœnam Reus meruit: si quis enim plura facta committit, quorum singula continent in se crimen, & facta illa ad eumdem finem tendant (vt in nostro casu) vnicum delictum, & crimen dicitur committere Ita Bartol. *in dict. l. nunquam plura. n.* 4. *& cons.* 222. *&* 223. *num.* 2. Igneus *in lege Cornelia, part.* 2. *num.* 44. *ff. ad Silanian.* Mars. *l. fin. num.* 20. *ff. de sicariis.* Socinus *cons.* 62. *num.* 1. *& cons.* 63. *num.* 10. Plaza *lib.* 1. *de delictis; cap.* 1. *num.* 18. Couar. 2. *resol. cap.* 10. *num.* 8. Bolognetus *cons.* 50. *num.* 7. *&* 8. Boërius *decis.* 82. *ad fin.* Iul. Clar. *quæst.* 84. *n.* 3. Anton. Thesaur. *decis.* 18. *num.* 13. Zauallos *crimin. resolut. casu* 155. *num.* 13. *&* 17. *& casu* 158. *num* 8. Præterquam, etiam si essent plura crimina ex interuallo commissa, procedebat in criminibus momentaneis, sed non in successiuis,

uis, vt probat *l.maritus*, §. *sex mensium, ff. de adulter. l. ei, qui*, §. *infans, ff. de furtis*. Cum aliis adductis à Farinacio *in praxi crimin. quæst. 22. num. 19. cum sequentibus*. Præcipuè quando principale delictum nō poterat sine aliis committi. Vnde puniendus est maiori, ac insigniori pœna crimini debita, quemadmodum qui committit plures falsitates ad eumdem finem, & effectum, vel plures iniurias, vt referens multos Authores inquit Farinac. *vbi sup. n. 26 & 28*.

CXVIII. Nec etiam potest intendi, quòd causa exempli, & scandali, quod euenit, seuerissimè puniri deberet. Hoc enim procedit, cùm interuenit culpa, ac dolus in delinquente; sed non cùm nocendi animus defecit: nam pœna culpam supponit, & absque ea non potest imponi. Titus Liuius *lib. 39.* ibi: *Vnde orta culpa est, ibi pœna consistat, c. sine culpa de regul. iur. in 6. l. aliud est fraus. ff. de verb. signific.* Farinac *tom. 3. quæst. 87*. Semper debere culpæ pœnam, & non maiorem respondere. Cicer. *lib. 1. de officiis*, ibi: *Cauendum est, ne maior sit pœna, quàm culpa, l. sancimus, C. de pœnis, l. 2. tit. 4. part. 3.* Menchaca *lib. 1. qq. illustrium, cap. 19. num. 6.* Esset enim contra naturalem rationem, vt æqualiter puniretur, qui cum errore, bonóque fine deliquit, & ille, qui dolo, offendendíque animo. Ita Seneca *lib. 1. de ira, cap. 16.* Præcipuè si de pœna capitali ageretur: hæc namque nunquam iure imponitur, cùm de vero dolo non constet, non obstante quocumque scandalo sequuturo: in iudicando enim non sunt attendenda voluntas, populíque voces, *l. Decurionum, ff. de pœnis*, ibi: *Vanæ voces populi non sunt audiendæ: neque enim vocibus eorum credi oportet, quando aut noxium crimine absolui, aut innocentem condemnari desiderant.* D. Chrysostom. *homil. 1. de pœnit. tom. 5.* Sanctus Leo Papa *serm. 8. de passione Domini*. Fr. Ioannes Marquez *lib. 1. del Gouernador Christiano, cap. 32.* Erod *lib. 1. rerum iudicat. tit. 6. de Heretic. cap. 9.* Vbi apud Romanos idem obseruari testatur, ibi: *Posteà Diuus Adrianus epistola ad Mincentium Fundanicum Proconsulem Asiæ constituit, vt nemini liceret Christianos, populi vociferationibus, sine crimine, atque sine accusatione interficere.* Sed Rei culpa, ac pœna congruens attenderetur, Iudéxque clementiùs se gereret, quàm lex; suam seueritatem, quantùm potuerit, temperans, *l. respiciendum 11 ff. de pœnis*, ibi: *In grauioribus pœnis seueritatem legum cum aliquo temperamento benignitatis subsequi.* Seneca *lib. 1. de ira, c. 16.* Cicero *lib. 1. de Officiis*, ibi: *Prohibenda autem maximè est ira in puniendo: nunquam enim iratus qui accedit ad pœnam, mediocritatem illam tenebit, quæ est inter nimium, & parum.*

CXIX. Tum quia exemplum, atque scandalum, tantùm potest attendi ad executionis accelerationem, sed non ad pœnam augendam eámque capitis immerito imponendam. Bart. *per tex. in l. qui cadem, ff. ad legem Cornel. de sicariis.* Salicetus *in l. Decurionum filij in fi. C. de pœnis.* Tiraqu. *de pœn. temperand. caus. 46. n. 2.* Farinac. *tom. 1. q. 21. n. 446.*

CXX. Tum etiam, quia scandalum, quod Christus Saluator noster seuerè puniri voluit Matthæi *cap. 18.* Lucæ 17. & Marci 9. fuit illud, quod in damnum, & ruinam Proximorum adhibetur, verbis, aut operibus illum ad malum excitando. D. Hieronymus super Matthæum *c. 15.* D. Thomas 2. 2. *q. 43. art. 1. & 2.* Couarr *in reg. peccatum, in initio, num. 4.* Petrus Greg. *lib. 38 syntagmat. cap. 2. num. 4 & 5.* Sanchez *lib. 1. summa, cap. 6. à num. 1.* Layman *oper. moral. lib. 2. tract. 3. cap. 13. num. 3.* Trullench. *in exposit. Decalogi, lib. 1. cap. 6. dub. 5. n. 1.* Rodericus de Acuña *in cap. licet 4. dist. 45. n. 2.* Gutierrez *lib. 1 Canonic. cap. 38. à num. 20.* Tertullianus *lib. de Virg. velanda*. Et non propriè dicetur id efficere, nisi tali animo, ac conatu committatur. D. Thomas *dict. qu. 43. art. 3.* Et post Caietanum, Couarr. *vbi suprà num. 4.* Acuña *in d. cap. licet, num. 3.* ibi: *Intellige primò prædictam conclusionem, cum talis inductio, seu actus, ex intentione operantū dirigitur ad labefactandum proximum; non verò quando ex opere alia intentione perpetrato contingit.*

CXXI. Tum denique, quia in casu, de quo loquimur, non fuit scandalum, actiuum, nec passiuum: quæ sunt duæ species capit. *Nisi cùm pridem, de renunciatione.* Cum D. Thoma 2. 2. *q. 43. art. 1. & sequentib.* notant Couarr. Gutierrez, Sanchez, Layman, Acuña, in locis proximè citatis. Castro Palao *tom. 1. operis Moral. tract. 6. disp. 6. puncto 1. præcipuè num. 6. & 7.* Et Ioannes Ægid. Trullench. *vbi suprà num. 2. & sequentibus.* Non actiuum speciale, nec generale: non enim fuit Reo animus solicitandi alios per Libelli verba, vt fidem nostram desererent, legémque Moysi caducam, & antiquatam sectarentur; neque Virginem Sanctissimam dehonorandi: potiùs contrariis, vt sæpè dictum est, votis, & intentione maiorem Deiparæ honorem, & cultum optauit, & intendit. Neque vllum contrarij euentus periculum agnouit: potiùs valde verosimiliter arbitrabatur, quòd cùm in florentissima hac Ciuitate & fidei firmitas, & erga Dei Genitricem pietas quàm maximè eniteat, per conuicia in Libello contenta, fidelium corda sancta quadam pietate irritarentur, deuotio excresceret, desidiáque excuteretur, quæ in absoluendo Virginei Triumphi ornatu visa fuerat, contra quem potissimè Libelli verba dirigebantur. At deficiente animo, ac periculo, quòd alij incidant, maléque operantem insectentur, scandalum actiuum cessat. Nauarr. *in cap. consideret, §. animaduertere, num. 9. de pœnit.*

*nit.dist.*1. Azor. *institut. Moral. tom.*2.*lib.*12.*c.*26.*q.*3.Sanchez.*d.lib.*1.*c.*6.*n.*7.Trullench. *vbi suprà num.*13.

CXXII. Nec etiam passiuum interuenit: nam Dei misericordia fauente, fides in hac & reliquiis huius Regni vrbibus firmissima est: nullóque facto efficeretur (neque hoc timeri poterat) vt fideles scandalizarentur, & Libelli doctrinam sectarentur. Debet autem æqualitas, ac rectitudo obseruari, absque cuiuscumque scandali attentione, quod ex illo proueniat: nam hoc tanquam iniustum, iustitiæque præceptis oppositum, est parui faciendum; & ad scandalum euitandum non licet iustitiæ limites egredi, *cap. qui scandalizauerit, de regul. iur.* vbi Glossa, & Doctores *in dict. c. nisi, de renuntiat. l.*50.*titul.*5.*part.*1. ibi: *O de dezir, o de fazer la verdad, que es la justicia.* Et ibidem latè Greg. vers. *Que es la justicia.* Vbi ex hoc infert: *Non ergo innocens puniri potest à Iudice propter scandalum vitandum, vel tumultum populi.* Castro *lib.*1.*de iust. hæret. punit. cap.*20.*& lib.*2.*de potest. leg. pœn. cap.*11. Couar. *in dicto cap. peccatum, in initio, num.*4. vers. *In hoc tamen scandalo.* Flamin. *de resignat. lib.*5. *quæst.*3 *num.*175. Et Gutierrez *lib.*1.*canonic. c.*36 *n.*21.*&* 22.

CXXIII. Hæc quæ circa Decisionis huius argumentum licuit afferre. Sed præter spem; imò contra Vulgi opinionem, ac vota, lata sententia fuit. Fateor. Ast huic non sæpè fidendum; nec eius, licèt piissimæ voces audiendæ: qui prætextu pietatis impiè quandoque sæuit, incautis consiliis Rei cædem pro libito contra ius inclamans: eò ipso damnandus, quòd præceps. Secùs autem prudentissimus Iudex, mora, cunctationéque prudentiam comit, consilium maturat, successus bene secundat. Sapienter ab Ammiano dictum, *Rerum gestarum lib.*29. *De vita, & spiritu hominis (qui pars mundi est, & animantium numerum complet) laturum sententiam, diu multúmque cunctari oportet; nec præcipiti studio, vbi irreuocabile factum est, agitari.* Ita sanè se gessit clementissimus Inquisitionis Senatus: lentáque consideratione piè Reum puniendi, non crudeliter sæuiendi, viam quæsiuit. Vt enim inquit idem Ammianus *lib.*9. *Iudicis lenti, ac considerati illud est proprium, vt cùm lædere potest, ignoscendi causas quærat, non lædendi occasiones.* Præterquam quòd vni dandum misericordiæ, quòd propter eius cultum & de iustitia liceat detrahere: omnes enim virtutes, vrbana, vt sic dicam, deuotione misericordiæ concedunt. Do coronidem aureis Cassiodori verbis, *Variarum lib.*2.*epist.*9. *Benigni quippe Principis est, ad clementiæ commodum transilire terminos æquitatis: quando sola est misericordia, cui omnes virtutes cedere honorabiliter non recusant.*

§. II.

De confessione in tortura emanata sine legitimis indiciis præcedentibus.

IN hoc conueniunt scribentes, quod confessio emanata in tortura sine præcedentibus, vel non legitimis indiciis, non præiudicat confitenti, ad hoc allegatur text. l. 1. §. Diuus Seuerus, *de quæst. à Farin. de reo confesso, & conuicto, q* 83.*n* 1 *& seq.* sed melius à Cantera *c.*1. *de vera confess num.*10. allegatur text. *l. Diuus Pius, §. ex quibus causis, ff. de quæst.* vbi hoc benè notat Gothofred. in verbo, *ex quibus* vbi dixit, *nota argumentum à quæstione ad interrogationem & indicia Titius non potest torqueri, ergo nec interrogari, nec iudicium ferre, non admittitur Titij confessio in quæstione multo igitur minus interrogatio vel iudicium,* conclusionem hanc docuerunt plurimi DD. allegati à Farin. *vbi suprà,* quibus addo ego Ludouic. Gilhaus. *dicto cap.*6.*parte secunda, numero* 44. *& sequentibus,* Canteram *dicto num.*10. Sousam *in Aphorism. Inquisitorum, libro secundo, cap.*20. *num.*23. & Præsidem Abauo, *in suis quæst. reatuum, q.*19.*n.*56. 18.

Et hi omnes DD. extendunt conclusionem; vt procedat non solum si confessio sit post tormenta ratificata, sed etiam si post torturam legitima superueniant indicia, nisi reus certioratus de nullitate confessionis emanatæ in tortura, adhuc confiteretur, Cantera *dicto n.*10. vers. *Bene verum est.* Farin. & Gilhaus. *locis allegatis,* Clarus, *§. fi. quæst.*55. vers. *Si verò,* vbi addentes Præses Abauo *in §. confessio, n.*37. ego ipse *infrà, tit.*10. 19.

Idem dicunt scribentes de confessione emanata vi tormentorum, ac metu eorumdem *l. prima, §. si quis vltro, de quæst.* Farin. *numero* 32. *& sequentibus,* vbi bene declarat quando quis metu tormentorum dicatur confessus, de qua re dixi *in titul. de Indit, & tortura.* 20.

Ex his colligi potest doctrinam Bossij, *in titulo de confess. per torturam numero* 22. *& sequentibus,* qui voluit confessionem emanatam in tortura sine indiciis non sufficere ad condemnandum, sed bene sufficere ad torquendum de nouo esse falsam, Bertazzol. *cons.*39. *numer.*10. Honded. *consil.*108. *numer.*34 *vol. primo,* hoc enim esset aperire viam iniquo iudici ad torquendum sine indiciis, & exinde habita confessione ad iterum illum torquendum vt ratiocinatur Farin. *vbi suprà, num.*15. *&* 16. 21.

§. III.

§. III.

De confessione coram Iudice incompetenti.

22. VEl quæritur, an confessio facta coram Iudice incompetenti spontanea idest absque vllo metu probet ad effectum condemnandi confitentem, vt puta cum Clericus coram laïco fatetur delictum, vel laïcus coram laïco hæresim, & in hoc casu certum est confessionem huiusmodi non sufficere ad eum condemnandum, hoc notant omnes Canon. *in c. at si Clerici* de iudit. vbi Modernus Barbosa concordantes allegat DD. auctoritates Farin. *de reo confesso, & conuicto, quæst.* 81. *n.* 188. Sousa, *libro secundo, cap.* 20. *n.* 36. Cantera *dicto capit.* 1. *de vera confessione, numero secundo*, vers. *Requiritur etiam ad hoc* Gilhaus. *loco cit. num.* 34. Præses Abauo, *§. confessio, num.* 18. *& seq.*

23. Vel quæritur, an talis confessio, coram Iudice competenti habeat vim confessionis extraiudicialis, & sic sufficiat ad torturam, & tunc affirmatiue respondendum est, vt concludunt *locis allegatis* omnes supradicti DD. & hoc habet locum etiam si talis confessio reuocaretur coram Iudice competenti nam adhuc verior opinio est, quod sufficiat ad torturam, vt bene probarunt, Boss. *in tit. de confess. num.* 55. Clar. *in praxi, §. fi. q.* 21. vers. *Sed quid si reus*, vbi addent. & Farin. *n.* 216.

§. IV.

De confessione criminis incidenter emanata.

TOta hæc materia confessionis incidenter emanatæ de aliquo delicto innititur super text. *in c.* 1. *de except.* (vbi Papa ait) quod si testis de crimine cõtra eum opposito cõfessione propria, vel aliàs conuincitur de crimine pœna ordinaria non punitur, nisi crimen negotium tangat principale, ex hoc text. & his quæ notant DD. videntur infrascripta notanda in materia confessionis incidẽter emanatæ.

24. Et primò quidem cum crimen negotium principale de quo agitur tangit, tunc potest quis ex confessione incidenter facta ordinaria pœna puniri, ad hoc facit, Doct. Bart. *in l.* 2. *§. si publico, n.* 2. *ff. ad l. Iul. de adult.* vbi ait, quod si Maritus accuset vxorem de Adulterio, & ipsa excipiat de lenocinio viri, ipséque fateatur, poterit vtique vir ordinaria pœna puniri, quia exceptio lenocinij tangit principalem causam Adulterij, ita Farin. *dicta q.* 81. *n.* 251. Cantera *loco cit. n.* 6. Sousa, *c.* 20. *n.* 39. Gilhaus. *vbi suprà, num.* 36. & alij.

25. Secundò notandum, quod ad puniendum testem vel alium incidenter confitentem, sufficit confessio emanata incidenter, si agatur de pœna non ordinaria, sed extraordinaria, ita colligitur ex dicto textu arguendo à contrario sensu, ibi, *pœna ordinaria mulctari non debet*, Farin. *n.* 264. vbi de magis vera magísque communi opinione Sousa *dict. c.* 20. *n.* 38. Cantera *vbi suprà*, vers. *quidquid dixerit Bart.* Et Lud. Gilhaus. *n.* 36.

Sic Senatus noster Mediolani Excellentissimus anno 1620. sub die 11. mensis Augusti damnauit ad triremes triennales Ioannem Baptistam Brocham, qui cum literis impunitatis, & gratiæ comparuerat, ex eo quod incidenter fassus fuerat, se sclopos rotatos detulisse, & cum Bannito conuersasse, contra formam proclamationum S.E. non obstante quod quo ad delictum principale homicidij, pro quo litteras impunitatis impetrauerat fuerit per Senatum declaratum ipsum debere gaudere beneficio dictarum literarum, 26.

Tertiò notandum, quod quamuis DD. controuertant, num hæc confessio in alio Iudicio sufficiat ad condemnandum, sane inter omnes constare videtur sufficere ad torquendum, Farin. qui alios citat. *n.* 272. *& seq.* 27.

Quartò notandum, quod ratio decisionis dicti capituli primi de exceptionibus est, quod in Iudicio, quod principaliter agitabatur, non tractabatur de crimine obiecto, & cum sententia debeat esse conformis libello, non potest dicta confessio esse sufficiens ad condemnationem in eo iudicio, vt obseruant Canon. allegati à Farin. *dict. n.* 272. & manifestè colligitur ex dicto textu, ibi, *cum accusatio in ipsos secundum iuris rigorem non procedat*. 28.

Ex hoc colligitur, quod ea, quæ à DD. nostris disputantur de hac confessione incidenti non habent locum in S. Officio, nam si testis in hoc Tribunali incidenter de alio crimine conuictus, vel confessus apparuerit, vtique ex ea incidenti confessione nihil resistit, quin ordinaria pœna possit mulctari, dummodò delictum ad hoc forum pertineat. 29.

Ratio est, quia vt supra vidimus in tit. primo Inquisitores procedunt in crimine hæresis, incidentibus, & connexis, *summariè, de plano, sine forma, & figura iudicij*, & sic vt ibi, declarauimus, intelliguntur in hoc Tribunali remissæ omnes solemnitates, & rigorositates iuris, igitur intelligitur etiam remissa rigorositas Iuris, de qua *in dict. cap.* 1. 30.

§. V.

De Confessione facta in alio iudicio.

COnfessio facta in vno iudicio probat in alio iudicio siue ciuili, siue criminali, text. 31.

text. est *in l. Iubemus*, ibi, *verum etiam voce propria ipsius Ælij apud aliud Iudicium patuerat, Cod. de liberali causa*, vbi Gothofred. in verbo *aliud*, Bald & alij, Farin *q.* 81. *num.* 92. Gilhausl. *loco citato, num.* 21. verùm id debet intelligi dummodò sit facta inter easdem personas, Farin. *num.* 103.

Sentio tamen confessionem factam in Iudicio ciuili etiam inter easdem personas, non aliud posse operari, nisi vim confessionis extraiudicialis, & sic solum facere indicium ad torturam, Clar. *quæst.* 54. vers. *Sed quid*, vbi bene addentes.

32. In S Officio arbitror distinguendum, quod vel confessio facta in alio Iudicio facta fuit coram Iudice competente, vt quia quis coram Episcopo in iudicio criminali fassus fuit se blasphemasse hæreticaliter, & nescio videre, quare non possit Blasphemus hic in S. Officio puniri ex illa confessione. Si verò confessio fuisset facta coram Iudice incompetenti, vtique in S. Officio non operatur effectum, nisi confessionis extraiudicialis.

§. VI.

De confeßione facta ex suggestione Iudicis.

33. SVggestionem Iudici prohiberi, notaui in titulo de examine reorum, *ex l. prima* §. *qui quæstionem, ff. de quæstionibus*, vbi Gotthofred. in verbo, *suggerentis*, ait, *qui reum de Tity facinore interrogat, facinus magis suggerit quam de eo interrogat*, Suggestio autem fit hoc modo testem interrogando, *non ne verum est, quod Titius blasphemauit, scio ego te audiuisse eundem bis blasphemasse al dispetto, &c.* P. Massin. *in praxi parte* 2. *fol.* 31. vers. *& auerta il Giudice*, secundæ impressionis, vel interrogando reum, *an interfecerit Titium in tali loco, tali die eum vulnerando in pectore, cum ense &c.* Farin. *de reo confesso, & conuicto, quæst.* 83 *n.* 88. vbi addit reum generaliter hoc modo Interrogandum esse, *an à tanto tempore citra, cum aliquo fuerit rixatus, cum quo, quo loco, qualiter, quo tempore, an vulnera illata aliqua fuerint, qua, quot & in qua parte corporis.*

34. Hæc autem suggestio fugienda est in examine testium, reorum, & etiam in tortura, vnde Farin. *vbi suprà, num.* 96. monet Iudicem ex Iodoch *in praxi crim. cap* 37. *de quæst. num.* 9. non solùm, vt non suggerat torto, sed nec, vt ei minetur, se grauioribus vsurum tormentis, nisi confiteatur, aut eum aliter importunè sollicitet.

35. Additque, quod quamuis Cartar. *in praxi Interrogandorum reorum, lib.* 4. *cap.* 1. *num.* 81. velit reum in tortura de nouo esse interrogandum super omnibus, & singularibus indiciis, Ipse tamen (sicut nec omnes boni alij Iudices) hanc practicam non seruauit vmquam, sed solum duobus, aut tribus interrogatoriis, & 36.
monitionibus vsus est, quod scilicet veritatem de qua aliàs fuit interrogatus liberè fateatur nec sinat amplius se tormento cruciari, Iudex enim antequam reum ponat in tortura in vltimo constituto, enumeratis reo omnibus ex 37.
processu resultantibus contra eum, ad eum magis disponendum ad veritatem fatendam interrogatur, & monetur vt fateatur liberè, quod si adhuc in negatiua persistat fit decretum torturæ, eleuatur nec amplius interrogatur, vel monetur, nisi in genere per duas, vel tres vices, animo sedato, non insolenter, nec importunè, vt veritatem fateatur, & ita ait se vidisse practicari à Iudicibus Deum timentibus, Ambrosin, *lib.* 4. *cap.* 8. vbi hæc praxis approbatur.

Quod autem dixi reum generaliter esse in- 38.
terrogandum, non in specie declarandum est, vt non procedat, cum extra torturam Iudex habet quasi semiplenam probationem, & in tortura plusquam semiplenam, quia tunc potest reus interrogari in specie, an tale delictum commiserit, ita tamen, vt prius in genere mox in specie id fiat Scacc. *de iudiciis, lib.* 1. *cap.* 86. *num.* 38. *& sequ.* Farin *num.* 97. qui alios allegant.

Modò ad propositum quæstionis nostræ ac- 39.
cedendo, conueniunt DD. confessionem vi suggestiuæ interrogationis extortam Reo non nocere, Boss. *de examine reorum, num.* 12. vers. *Et illa confessio*, Scaccia videndus *dict. c.* 36. *n.* 7. 40. *&* 41. Farin. *vbi suprà, n.* 84.

§. VII.

Sponte confessus an mitius puniatur.

QVidquid dicant DD. relati à Farin. *de* 40.
reo confesso, & conuicto, quæst. 81. *numer.* 172. *& sequ.* ego numquam vidi in praxi seruari, quod propter spontaneam confessionem quis mitiùs puniatur, quod etiam dixit Alberic. *in l. prima*, §. *quæstioni, numero tertio, de quæstionibus*, & Clar. §. *fin. quæst.* 60. vers. *Non desunt.*

In solo S. Officio hoc inconcussè obserua- 41.
tur, nam sponte comparentes mitissimè tractantur qui præuenti, sed non vocati comparent mitius puniuntur, quam qui vocati comparent, & inter hos mitius adhuc, qui in primis audientiis delicta sua fatentur, quam qui id agunt testibus indiciis, & interrogatoriis pressi, vt vidimus *in* 2. *part. in titul. de sponte comparentibus*, Vnde Paulus Garz. *in praxis, fol.* 13. in forma tertiæ monitionis, sic ait. *Fuele dicho, que el Promotor fiscal deste S. Officio le quiere poner acusacion, y le estaria mui bien, assi*

assi para el descargo de su conciencia, como para el breue, y buen despacho de su negocio, que antes que se le pusiesse el dixesse verdad segun hasido amonestado, y aora se le amonesta, por que aura mas lugar de vsar con el de la Misericordia, que en este S. Oficio se acostumbra con los buenos confitentes, donde no, se le aduierte, que se oyra el fiscal, y se hara Iusticia.

§. VIII.

De confessione minoris sine curatore.

42. DE Iure indubitatum est confessionem minoris sine curatoris auctoritate esse nullam, ita decidit Imperator *in l. Clarum, C. de auct. præst.* cum aliis allegatis à Farin. *qu.* 81. *n.* 352. *& seq.* Cantera *in quæst. crim. de Reo, qu.* 7. *per totam,* & Lud. Gilhauf. *in arbore crim. p.* 6. *cap.* 1. *n.* 41. *& seq.*

Praxis hæc in criminalibus constituendi curatorem minoribus indistinctè seruatur in Hispania vt testatur Plaza *in Epitom. delictorum, lib.* 1. *c.* 32. *n.* 12.

43. Et ita seruatur etiam in Tribunalibus Sancti Officij, vt videre est ex Instructione Madriliana, de qua Pegn. *comm.* 28. *tertia partis,* vers. *de hoc curatore,* Simanchas *de Cathol. Instit. tit.* 29. *num.* 60. Cantera, *vbi suprà,* Diana *tract.* 6. *resolut.* 31. *part.* 4. Sousa *in Aphorism. lib.* 2. *capit.* 31. Et Paulus Garzia, *en la orden de processar en el S. Oficio, fol. mihi* 14. vbi de modo, forma, & stylo constituendi curatorem minoribus, & de eorum Iuramentis, & munere.

44. In Gallia, & in Italia minoribus *infra* 25. & *suprà* 14. annum constitutis in criminalibus non dantur curatores, Rebuff. *in Proœm. Const. Franciæ, gloss.* 5. *num.* 72. Gothofred. *in dicta l. Clarum,* in verbo, *In criminalibus,* Clar. *quæst.* 50 *in principio, & quæst.* 55. vers. *Vlterius potest,* Menoch. *casu* 268. *numer.* 2. *de Arbitr. Iudicum,* Farinac. *num.* 370. qui alios DD. allegat attestantes de hac consuetudine suarum vnusquisque regionum, quibus addo ego Boer. *decis.* 63. *num.* 6. vers. *Nec potest minor.* vbi attestatur de consuetudine Parlamenti Burdigalensis, & Præsidem Abauo, qui attestatur de simili consuetudine Ducatus Sabaudiæ *in praxi, & Theor. Criminali, §. Procurator, n.* 20. *& seq.* & Ang. *de Malef* in verbo *comparuerunt, n.* 9. ait contrariam opinionem esse ridiculam, & sic in his partibus confessiones minorum attenduntur etiam sine curatore, & ex eis indistinctè condemnantur.

45. In S Officio nostro Cremonæ, in quo supr. 15. annos sum versatus nunquam vidi curatores dari minoribus, & P. Massin, *in praxi S. Officij, part.* 10. *assert.* 282. videtur asserere, quod pupilli, & minores in hoc Tribunali stare possunt sine tutore, & curatore, & ita etiam seruari in Vniuersali Romana Inquisitione attestatur Farinac. *in addit. Manuscriptis ad praxim Pegna, libr.* 2. *capite* 27. *num.* 2. in hæc verba, *in crimine hæresis dandum esse hunc curatorem affirmauit idem Pegna ad Eymericum in Direct. p.* 3. *tit. de defens. reorum num.* 117. fol. mihi 481. col. 1. vers. *hoc tamen non omittam, vide tamen Vbert Locatum in Iud in verbo minor, num.* 2. *vbi dixit quod quidquid sit de iure, in criminibus exceptis, & sic in crimine hæresis apud quam plura Tribunalia maximè Romæ, & specialiter in Sancto Officio talis vsus dandi curatorem minoribus non seruatur,* si tamen in aliquibus Inquisitionibus adsit consuetudo dandi curatorem minoribus, ego eam obseruandam puto.

§. IX.

De confessione dubia, & æquiuoca.

CONfessio, vt efficax sit debet esse indiuidualis specifica, non generalis, dubia, tacita, vel æquiuoca, ita Boss. *de confess num.* 43. Peguer. *decis. crim.* 17. *num.* 4. Farin *dicta quæst.* 81. *num.* 31. *& sequ.* Præses Abauo *in praxi, §. confessio, numer.* 44. vbi quod dubia confessio regulariter interpretari debet in fauorem confitentis, nisi confitens esset vir malæ vitæ, Farin. *num.* 47. Sousa *in Aphorism. lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 12. & hi omnes concorditer tenent huiusmodi confessionem non sufficere ad condemnandum, sed bene sufficere ad torquendum, & exemplificant, Boss. *num.* 83. *& sequ.* ac Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *q.* 89. *num.* 24. in eo, qui interrogatus, an multa crimina perpetrauerit respondit tale, & tale crimen non commisi, quo ad alia enim intelligitur tacite confessus, tamen ex dicta confessione solum potest torqueri, vt ait Menoch. *ibi,* & Sousa *loco allegato.* 46. 47.

Hinc colligo ego mutum, & surdum ex sua confessione facta nutu, & signis, vti dubia, nec plane certa non posse damnari, vt bene disputata materia dixit Bald. *l.* 1. *numer.* 27. *Cod. de confessis,* Ant. Gomez, *tom.* 3. *var. cap.* 1. *n.* 69. & Plaz. *in Epit. delictorum, lib.* 1. *cap.* 32. *num.* 18. vbi volunt solum hosce posse damnari ex testium depositionibus eos plenè conuincentibus, Farin *q.* 98. *num.* 162. & Lud. Gilhauf. *c.* 5. *ramusculo* 3. *n.* 141. 48.

Eadem omnino doctrina habet locum in S. Officio, nam ex confessione generali, sum hæreticus, nisi singulas hæreses exprimat nõ potest quis condemnari, nisi fortè diceret ego sum Lutheranus, vel Caluinista, Simanch. *de Cath. Instit. tit.* 13. *de confessis, num.* 2. *& sequ.* 49.

P. Maf

P.Masſin, *p.* 10.*aſſert.* 123. Canter. *dicto cap.* 1.*de vera confeſſ. numer.* 17. Souſa. *vbi ſuprà, num.* 10.

Vt autem confeſsio certa ſit, debet eſſe, de delicto certo, cum expreſsione certi loci, temporis, & aliarum circumſtantiarum, ita Boſſ. *vbi ſupr. n.* 43. *&* Farin. *num.* 31.

§. X.

De confeſsione inuerisimili, & ſine cauſa.

50. CONfeſsionem inuerisimilem non probare comm. dixerunt ſcribentes apud Farin. *vbi ſuprà, n.* 28. *& ſequ.* quibus addo Gilhauſ. *vbi ſuprà, num.* 9. Canter. *dicto num.* 17. verſ. *Poſſet etiam exemplificari*, ex quo colligunt iidem, DD. neque ex confeſsione ſine cauſa, quem poſſe damnari, cum nullus ſine cauſa deliquiſſe præſumatur, vt dixit Farin. *de indic. & tortura, queſt.* 50 *num.* 31. *& qu.* 52. *num.* 150. *& de reo confeſſo, & conuicto, quaeſt.* 81. *num.* 40.

Et quidem de confeſsione inuerisimili, pulcherrimus eſt text. *l. ſi is cuius in fi. ff. de interrogatoriis actionibus*, vbi Iauolenus I.C. ex Caſsio ait, *in totum autem confeſsiones ita ratæ, ſunt, ſi id quod in confeſsionem venit, & ius, & natura recipere poteſt*, occaſione autem huiuſce confeſsionis, iuri, & naturæ contrariæ Ferrer. Doctiſsimus noſtri temporis Iuriſconſultus in ſuo erudito commentario, ad Conſtitutionem Cathaloniæ, *ſoluto Matrimonio*, tempore primo, declaratione ſecunda, *n.* 9. *vſque ad n.* 46. Inuehitur contra Martinum Delrio, quē *n.* 10. appellat magis elegantia, quam iuris prælectione inſtructum, & alios etiam Iudices, qui ſortilegas ad mortem damnant ex ſola ipſarum confeſsione, quod ad ludos diabolicos Plutone Præſidente iuerunt, quod ibi à Dæmonibus paſſæ ſunt ſe pollui etiam præpoſterè, quod fidem abnegarunt, quod infantes necarunt, & varia, homicidia per ſortilegia perpetrarunt, additque ex huiuſmodi confeſsionibus ſe numquam vidiſſe Iudices Supremos huiuſmodi mulieres ad mortem damnare, legiſſe ſolum deciſionem 53. Senatus Dolani de qua valde fuit miratus eámque ibi cōfutat, maximè quoad illud de cōfeſsione enecationis infantium non conſtito de corpore delicti de quo nunquam ait in materia de qua agimus poſſe verè, & legitimè conſtare maximè cum circumſtantiis à iure requiſitis, & tādem in fine laudat iudicium Reuerendiſsimorum Inquiſitorum Barchinonæ, qui de anno 1627. qui duas huiuſmodi mulieres de Lamiatu confeſſas dimitratas ad exilium condemnarunt.

Ex quibus omnibus vides benigne lector, quàm iuri conſona ſit maturitas, qua in huiuſmodi cauſis ſemper proceſsit Eminentiſsimum Tribunal, iuxta ea que docuimus *ſuprà in ſecunda parte huiuſce tractatus tit. de ſortilegis, per totum.*

Et hoc loco etiam ſpectare poſſunt, quæ diximus *in eodem titulo de ſortilegis*, de maga, quæ in conuentu, ſeu ludo dæmoniaco fatetur ſe ſe ibi cognouiſſe Titium, & Seium, cum enim decipi potuerint nulla ſuper hac earum confeſsione contra Titium, & Seium, poteſt fieri conſideratio, & vltrà ibi allegatos addo nunc doctum Queuedo *de indiciis, & tortura, c.* 5. *n.* 11. *p.* 2. verſ. *y lo miſmo procede aunque el delito ſea de brujas.*

§. XI.

De reuocante ſuam Confeſsionem.

IN hac materia reuocationis tam in aliis Tribunalibus quam in hoc S.Officio, nonnulli caſus ſunt diſtinguendi.

Primus caſus eſt, cum confeſsio delicti reuocatur incontinenti, id eſt in eodem examine, in quo confeſsio fuit facta antequam reus à Iudicis præſentia diſcederet, & tunc ex ea confeſsione non poteſt reus cōdemnari etiam ſi non doceatur de errore, ita Farin. *d. qu.* 81. *n.* 348. & in foro noſtro S.Officij, Royas, *de hæreticis parte* 2. *n.* 260. Souſa *in Aphoriſm. Inqu. lib.* 2. *c.* 20. *n.* 55. Ferd. de Caſtro Palao *in opere morali, tom.* 1. *tract.* 4. *diſput.* 8. *puncto* 16. §. 1. *num.* 5. 51.

Secundus caſus eſt, cum allegatur error, & reuocatur confeſsio etiam ex interuallo, & tunc probato errore etiam poſt ſententiā cōdemnatoriam, confeſſio non obſtat confitenti ita Farin *n.* 315. *& n.* 335. vbi ait quod admittenda eſt erroris probatio, etiam ſi pro confeſſione adeſſent mille indicia, quia ſibi contigit in facto quod quidam nomine Cecconus faſſus fuit furtum, de quo erat valde grauatus, & tamē veritate indagata repertum fuit, quod illud non commiſerat, & *n.* 343. ait errorem ſufficiēter probari probando rem aliter ſe habere, ſiue per teſtes, ſiue per coniecturas. 52.

Et hoc idem habet locum in S.Officio, Souſa, *dict. c.* 20. *n.* 53. Cantera *de hæreticis, cap.* 1. *n.* 70. verſ. *& etiam ſi verum ſit*, Caſtro Palao, *vbi ſuprà*, verſ. *ſi autem iam fuit*, vbi quod ſi confeſſio fuit ſpontanea, acceptata à Iudice, vel Aduocato fiſcali non ſolum error probandus eſt, ſed etiam cauſa erroris. 53.

Tertius caſus eſt, cum confeſſio eſt facta in tortura, & tunc reuocatur confeſſio ex ſolo metu tormentorum allegato abſque vlla erroris allegatione vel probatione ita Souſa, *n.* 55. & Caſtro Palao, *vbi ſuprà.* 54.

Quartus caſus eſt, cum nec incōtinenti, nec allegato, 55.

allegato, nec probato errore reuocatur confessio.

Et tunc certum est, in aliis Tribunalibus ex ea confessione posse reum damnari, quia cōfessione iudiciali plene probatur delictum, Farinac. *de hæresi, q.* 187. *num.* 73. *& seq.* in hoc conueniunt omnes DD. In Sancto autem Officio.

56. Solus Cantera *de hæret. cap.* 1. *n.* 70. voluit hæreticum posse suam confessionem reuocare ex interuallo non allegato errore, ante reconciliationem nec ex prima confessione posse brachio sæculari tradi.

Verùm hæc opinio periculosissima est, nec vllo modo in praxi sequenda, quia est contra communem DD. sententiam de qua *suprà*, & quia hoc modo hæretici confessi totum remedium haberent euitandi pœnas hæreticis, siue pœnitentibus, siue impœnitentibus debitas & ita Canteram in indiuiduo reiiciunt, Farin. *de hæresi, q.* 187. *num.* 75. vers. *& licèt Didacus Cantera*, Castro Palao *vbi supra, n* 3. Sesse *decis.* 472. *tom.* 4. *n.* 7. Sousa *in Aphorism. lib.* 2. *cap.* 48. *n.* 22. & Diana *resol. moral. p.* 4. *tract.* 7. *resol.* 22. vers. *Sed si hæc opinio esset vera.*

§. XII.

Nonnulla notanda ab Inquisitoribus in materia harum confessionum.

57. Primò notandum, quòd vt ex confessione possit sequi condemnatio, cum sumus in delictis, quæ solo animo committuntur, qualis est hæresis, sed facto, & quidem vestigium post se relinquente, tunc requiritur probatio corporis delicti de necessitate, ita Præses Abauo *in praxi*, verbo *confessio, num.* 12. *& seq.* Farin *de inquisitione, q.* 2. *n.* 7. *&* 8. Sousa *lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 6. & sic, qui in iudicio confitetur se Imagines Sanctorum fregisse, non statim potest damnari, sed verificandum est corpus delicti, P. Massin. *p.* 10. *assert.* 240. ego ipse *in p.* 2. *tit. de sortilegis, in* §. *de probatione corporis delicti.*

58. Secundò notandum, quod quia in hoc Tribunali defensiones rei sunt obtruncatæ Inquisitores curare debent, vt confessio verificetur in circunstantiis, & qualitatibus, maximè substantialibus per reum confessatis, Farin. *q.* 81. *n.* 30. & dixi *in addit. ad tit. de sortilegis.*

59. Tertiò notandū, confessionem debere fieri coram Iudice sedente pro Tribunali, Farinac. *vbi suprà, num.* 50. Sousa *dicto cap.* 20. *num.* 14. & P. Massin. *part.* 10. *Assert* 23. licèt loquatur in sententia asserens eam nullam, vbi in ea non fuerit dictum pro Tribunali sedens, &c. Verum hoc in S. Officio, neque in confessione neque in sententia arbitror necessarium, quia proceditur in eo, summariè, &c. per quam clausulam sublatæ sunt solemnitates Iuris Ciuilis, vt dixit *titul.* 1. quod autem Iudex sedeat pro Tribunali tam ad acceptandam confessionem quam sententiam ferendam solemnitas est introducta de Iure ciuili, hoc tamen intelligendum est dummodo confessio non fuerit facta coram Inquisitore vti priuato omnino, nam tantummodò tunc sufficeret ad torturā Clar. *q.* 21. vers. *Sed hic cadit*, vbi addentes, videatur Scacc. *de sent. & re Iud. Glos.* 8. & Portules *ad repert. Molini, super ritibus, & obser. Regni Arragon.* 1. *p.* §. *confessio, num.* 5.

Quartò notandum, quod confessio in his, quæ dependent à facto, & voluntate confitentis nocet, secus in his, quæ ab eo non dependent, Farin. *vbi suprà* 63. qui, & alios allegat, & hinc infert confessionem in his, quæ iuris sunt minimè confitenti nocere, Sousa *dicto cap.* 20. *num.* 19. 60.

Quintò notandum, quod quandocumque Iudici constant, de Innocentia confitentis, siue ante, siue post sententiam numquam confessio nocet confitenti, pulcherrima ad hoc sunt verba text. *in lib.* 1. §. *si quis vltrò*, de quæstionibus *liberandum eum, qui de se fuerit confessus, cuius post damnationem de innocentia constitisset.* 61.

Reliquum esset tractare de confessione extorta à Iudice, qui promisit impunitatem reo, & de confessione extraiudiciali, sed de illa egi in primo titulo huius partis, & de hac in titulo de Ind. & tortura, ideo ad ibi dicta benignum lectorem remitto.

TITVLVS IX.

De defensionibus Reorum.

SVMMARIVM.

1 *Hæretico notorio pertinaci non sunt dandæ defensiones nec ei qui vellet probare hæresim non esse hæresim, num.* 2.

3 *Cum hæreticus habetur pro conuicto tantum, vel dubium est de eius hæresi, vel etiam cū confessus est, ei non sunt denegandæ defensiones, quia etiam contra confessionem aliqua potest allegare, num.* 4. *& seq.*

6 *Relapsis an dandæ defensiones, num.* 7. *vbi praxis Supremi Tribunalis vniuersalis Romanæ Inquisitionis.*

8 *Aduocatus, & Procurator reis sunt ab Inquisitoribus assignandi.*

9 *Innocentia Rei quomodo directè probetur, num.* 10. *vbi quomodo probetur per negatiuam coarctatam tam respectu rei, quam testium, num.* 10. 11. *&* 12. *vbi quod testes super negatiua in Statu Mediolani examinantur*

terminum, num.94. vbi quod hoc maximè practicandum in S.Officio.

95 *Reus remittens se benignitati S.Officij an intelligatur fateri delictum.*

96 *Articuli tendentes ad defensionem Rei, & alterius contumacis admittuntur pro defensione rei, non contumacis, num.99.*

97 *Decisio in Curia Romana.*

98 *Decisio Curiæ Prætoriæ Mediolani, & Senatus eiusdem Ciuitatis.*

100 *In admissione Talium articulorũ Iudex debet interloqui quod non prosint contumaci.*

101 *Sententia lata pro mandatario an prosit mandanti.*

102 *Praxis seruanda, cum adsunt plures Rei quorum aliqui sunt præsentes alij absentes.*

Visis his, quæ ad processus offensiui constructionem spectant, sequitur, vt de defensionibus reorum agamus.

§. I.

An hæreticis in hoc Tribunali sint dandæ defensiones.

Quamuis nullus indefensus sit condemnandus, cùm defensiones sint de iure naturæ, attamen vt sciamus an in aliquibus casibus possint Reis tutò denegari sic distinguendum puto.

1. Vel hæreticus est notoriè talis, & notoriè pertinax, & in hoc casu vtique ei sunt denegandæ defensiones, ita Simanch. *de Cathol. Instit. tit.17.n.1.* Farin. *q.39.n.13.& seq. & de hæresi.q.183.n.223* Sousa *in Aphorism. Inq lib.*
2. *2.cap.29.n.8.*& hinc est, quod defensiones non sunt dandæ hæretico, qui vellet probare hæresim, vti talem ab Ecclesia damnatam, non esse hæresim, Farin. *de hæresi, q.197.n.70.* Sousa *p.c.29.n.10.* Peña *com.10.p.2.directorij*, P.Massin. *in praxi.p.10 assert.190.2.impressionis.*
3. Vel hæreticus non est notoriè talis, puta quia verba hæretica ab eo prolata sunt dubia, & in hoc casu non sunt hæretico negandæ defensiones, Peña *vbi suprà*, vers. *in hac difficultate*, ibi, *an verba vel facta alicui*, Farin. *d.q.197.n.71.*& idem multò magis dicendum est, cum non est vlla probatione conuictus, quod sit hæreticus Peña *ibidem. & comm.28. tertiæ partis*, vers. *Dandus est.*
4. Vel hæreticus est conuictus, & non confessus, & in hoc etiam casu concedi ei debent defensiones, vt contra dicta, & personas testiũ possit opponere, ita DD. omnes *suprà* allegati P.Massin. *in praxi S.Officij, p.5. in fin. §. se il Reo oltre*, ibi, *è ciò ha da farsi maggiormente quando il Reo non è confesso, ma solamente conuinto.*
5. Vel tandem hæreticus est confessus, & conuictus, & etiam in hoc casu dari ei debent defensiones, quia etiam contra propriam confessionem potest, quis aliqua deducere, ita P.Massin. vbi suprà proximè, Peña *dicto comm. 28.* vers. *& quamquam*, Farinac. *dicta quæst. 183. num 215.* Sousa *cap.29. num.4.*& Ferd.de Castro Palao *in opere morali, tract.4.disp.8.punct.6.num.2.*

Et ex his patet responsio ad dubium DD. an Relapsis sint concedendæ defensiones, si enim sunt relapsi notorij, & pertinaces, vtique eis non sunt dandæ defensiones si verò tales non sint, & velint probare se non esse relapsos, vtique secus dicendum est, Farin. *vbi suprà, num.217.* Sousa *ibid. num.2.* Massin. *loco citato*, ibi, *anzi ancho à relassi.*

Et in hac materia animaduertenda est praxis, & stylus Supremæ Inquisitionis Generalis 7.
de Vrbe, qua Reo etiam non petenti offeruntur defensiones, & copiæ processus ac indiciorum vt suas defensiones facere possit, etiam ante torturam, nam etiam quoad hoc an sit locus torturæ, necne, auditur Reus cum suo Aduocato, Farin *num.211.* vers. *& hæc ampliatio recepta est in Supremo, & num. 213.* Sousa *num. 5. & 6.* vbi quod copia processus consignatur Reo more solito S.Officij suppressis nominibus, & circumstantiis testium, & facti, Simanch. *in Enchirid. Iud. violatæ Religionis titul.35. num.13.*

§. II.

De Aduocato, & Procuratore Reis assignando.

Cvm assignantur Reis in hoc foro defen- 8.
siones, tunc Inquisitor prouidebit de Aduocato, & Procuratore, Peña *dicto comm. 28.* vers. *dandus est autem*, Sousa *lib.2.cap.30.num. 2. quæst 197. num.72.* vers. *limita 2.* P.Massin. loco proximè citato, in Rubr. *modo di essaminar li testimonij à difesa.* cum his communicabunt Rei merita processus offensiui sibi publicati, P.Massin. in vers *& fatta dal Notaro*, iurabunt autem se fideliter munus suum executuros, quod vbi Reus culpabilis sit eum inducent ad errorem suum fatendum, quod de causa cum nemine loquentur, & quod finitis defensionibus processum reconsignabit Sancto Officio. bene instructio Madriliana apud Peña *dicto comm.28.* vers. *Dandus est*, P. Massin. *vbi suprà*, de qualitate, & muneribus, ac aliis ad istos ad uocatos, & procuratores reorum spectantibus, latiùs egi in prima parte huius operis.

***

§. III.

De probatione innocentiæ Rei Inquisiti.

PRima eaque præcipua reorum defensio est, vt dicebat Simanch. *de Cathol.Instit. titul.*17.*num.*2.quæ in probatione innocentiæ Rei consistit.

9. Hæc autem probari potest directo, probando per euidentiam facti rem aliter se habere, Clar. §.*fi.quæst.*52.*In princip.*vbi addentes, vt v.g. si quis grauetur in S.Officio se imaginem Crucifixi, in Ecclesia S.Dominici, & in tali Altari existentem fregisse, vtique eius innocentia directo probatur probando dictam Imaginem ex euidentia facti non esse fractam.idem de maleficagrauata,quod talem infantem maleficio hostili interemerit, si ille viuus reperiatur.

Indirectè potest innocentia Rei probari triplici potissimùm ratione.

10. Primò probando negatiuam coarctatam loco, & tempore quoad se ipsum, eo modo, quo hanc negatiuam probari debere docuimus in *tit.de testibus*, quo ad dicta, & in hoc casu non est dubium,quod si Reus plenè probauerit se tempore commissi delicti fuisse in loco multum distanti ab eo, in quo delictum dicitur commisisse, quin sit Rei innocentia plene probata, Clarus *d.q.*52.vers.*Item potest*, & versic.sequenti, Simanch *de Cath.Instit.d. text.*17. *num.* 7. videndus Inquisitor Cantera *in quæst.criminalibus de reo,quæst.*12.*num.*2. vbi ait per hanc probationem elidi probationem fisci, etiam si testes fisci essent magis qualificati, quam testes Rei.

Addit tamen *ibidem*, vers *& ibi tractaui*, quod hæc negatiuè coarctatæ probatio non iuuaret personam maleficam, & solitam conuersari cum Dæmonibus.

11. Secundò probatur innocentia indirectè probando, negatiuam coarctatam, quoad testes,puta Titius, & Seius deponunt, me die 6.huius mensis in Ciuitate Cremonæ,ipsis audientibus blasphemasse hæreticaliter, ego probo dicta die 6. Titium, & Seium fuisse Romæ, certè ista probatio Rei, elidet probationes fisci, & testes possent puniri de falso, ita Cantera *loco alleg.* vers. *quoad personas testium*, vbi, quod hunc casum habuit in facto, dum erat Inquisitor Apostolicus in Inquisitione D.Iacobi.

12. Aduerte tamen tu qui exerces officia criminalia in Statu Mediol. quod testes qui ad defensam deponunt super huiusmodi negatiua coarctata examinari debent, ad præsentiam fisci, & post dimittuntur cum fideiussione se consignando toties quoties sub certa pœna, vel cum præcepto in casu, in quo ob paupertatem, non possint tales testes fideiussorem inuenire.

Tertiò indirectè probatur innocentia, vel saltem maximè probationes fisci eneruantur, probando actus religionis à Reo factos contrarios sibi oppositis, & de quibus in S.Officio est grauatus,v.g in S.Officio grauatur, quis quod non crediderit Purgatorium adesse ipse probat, quod pluries pro defunctis orauit, quod pro eis Missas celebrari curauit, quod sæpiùs deuotè Officium Defunctorum recitauit, certè ex istis probationibus maxima resultat probatio innocentiæ Rei, ita Simanch. *d.tit.*17.*n* 58. quod allegat *cons.*37. Bertandi *vol.*2.P.Massin *in praxi,pro loco suprà proximè allegat. fol.*110.§. *Soglieno anche prodursi.* 13.

§. IV.

De repulsa testium fisci.

MAxima etiam defensionis species est repulsa testium fisci in hoc Tribunali, excipiendo contra eorum personas dicta, & examen, Simanch.*dict.tit.*17.*num.*9.Sousa *in Aphorism.lib.*2.*c.*34.*num.*8.*& seq.*Peña *d.com.* 28.*n.*118.vers.*Repellit. igitur*, & P.Massin.*vbi suprà*,vers.*Soglieno*,ibi, *Oltre à ciò si rifiutano.* 14.

De his exceptionibus, quæ contra testes possunt opponi ad eos, vel in totum repellendos, vel saltem eorum fidem minuendam abunde dixi *sup.de testibus*.

Solummodò hoc loco notanda sunt duo, vnum est non sufficere oppositionem generalem factam testibus, sed opus est quod ipsorum delictum, (ex quo eorum fides debilitatur) specificè exprimatur, vnà cum loco, & tempore quo fuit perpetratum Clar. *quæst.*53. vers.*In hac autem*, & vers.*caueant tamen*, vbi ponit praxim aduocatorum in huiusmodi exceptionibus continentibus crimina testium apponendi clausulam, citra animũ iniuriandi. 15.

Alterum est, quod conspiratio de qua maximè pertimescendum est in S.Officio, & cui Inquisitores, ex officio totis viribus, & toto conatu occurrere debent, est delictum difficillimæ probationis,cum nulli illud sciant,nisi ipsimet conspiratores, Lud. Gilhausen. *in arbor. crimin. cap.*6. *part.* 1.§.21. *num.* 1. Ideo communiter DD. dicunt huiusmodi conspirationem probari per testes singulares etiam conspiratores ipsos etiam si iurassent sese conspirationem non reuelaturos,ita Gilhaus.*dict.* §.21.*per totum*,& Mascard.*de prob.tom.*1.*concl.* 410.*pariter per totum*, Præses Abauo *in praxi* in verbo, *procurator*, *num.*38. 16.

§. V.

§. V.

De præſcriptione.

17. REgulariter in delictis poſt lapſum 20. annorum non poteſt vlteriùs procedi, ita Clar. § *fi. q.* 51. *per tot.* Farin. *in praxi, q.* 10. *n.* 1. Zanger. *de except. p.* 3. *c.* 8. *n.* 9 *&* 10. Gilhauſen. *in arb. Iud. crim c.* 5. *ramuſculo* 3. *de exceptionibus, n.* 5. *& ſeq.* Præſes Abauo *in praxi, & Theorica crim. §. procurator, n.* 51. qui alios allegant, & ſic reum contra quem proceditur poſſe ſe tueri 20. annorum præſcriptione communi DD omnium conſenſu receptum eſt.

18. In crimine tamen hæreſis non habet locum hæc præſcriptionis exceptio, quia contra hæreticum non ſolum intra quinquennium vt ſtatuit Imperator *in l.* 2. *Cod. de Apoſtat.* vbi prohibuit poſt quinquennium à morte alicuius de ipſius vlterius ſtatu quæri, ſed durante vita hæretici, & etiam poſt mortem ſemper, & quandocumque poteſt in eum animaduerti, ita Præſes Abauo *vbi ſuprà, n.* 53. Simanch. *de Cath. Inſt tit.* 18. *n.* 14. Peña *com.* 92. *verſ. His ita poſitis,* Sanch. *in præcepta Decalogi, lib.* 2. *cap.* 22. *n.* 43. & Souſa *in Aphoriſm Inq. lib.* 2. *c.* 50. *n.* 1.

19. Hac ſolum præſcriptionis exceptione vti poterunt Aduocati in S. Officio, cum agitur de vindicandis à fiſco bonis poſſeſſis ab hæredibus illius cuius memoria damnata fuit, huiuſmodi enim bona à dictis hæredibus bona fide poſſeſſa præſcribi magis communiter voluerunt DD. vt videre eſt ex Peña *vbi ſup.* Sanch. & Farin. *de hæreſi, quæſt.* 190. § 9. *per tot.* Souſa *in Aphor. l.* 3. *c.* 19. *n.* 1. *& ſeq.* vbi quod nulla eſt dubitatio, quin bona hæc præſcribantur licet controuertant DD. de tempore quo præſcribûtur, vt ex *ſuprà* citatis auctoribus videre eſt.

§. VI.

De minori ætate.

SÆpè ad fauorem Reorum, in S. Officio allegari minori ætatem quotidie videmus,
20. vbique etiam DD. clamant minorem in delictis mitiùs puniri, *l.* 1. *§. Impubes,* ibi, *ætas enim excuſationem meretur*, Farin. *de pœnis temper. q.* 92. *n.* 41. qui plurimos allegat, quibus addo, ego Ruginel. *pract. quæſt. lib.* 1. *c....per tot.* Lud. Gilhauſ. *cap.* 5. *ramuſculo* 3. *n.* 54. *& ſeq.* Præſid. Abauo *de reatib. q.* 23. *n.* 5. *& ſeq.* cum aliis per me cumulatis *in addit. ad tit. de blaſph. in* 2. *p.*

21. In Dominio noſtro Mediolani etiã in atrociſſimis Excellentiſſ. Senatus ſolet pœnam minuere minoribus annis 18. Et ſic anno 1636. dum eram Proiudex Maleficiorum Ciuitatis meæ Cremonæ, ſub Illuſtriſſ D. Don Conſaluo de Salamanca, quem nunc omnes probi viri
22. ſuſpirant, quidam iuuenis, quem in Curia arbitrati fuimus nõ attingere annum 98. quod in loco Mirabelli occiderit proditoriè, quamdam mulierem ei ad ſtratam nonnullos aureos derobando, Curia noſtra exiſtẽte in voto eſſe in arbitrio Senatus, vel attenta atrocitate delicti eum damnare ad mortem naturalem, vel ſtante ætate, quam ex aſpectu iudicauimus eũ mulctare pœna perpetua triremium, Senatus hac vltima pœna eum puniendum iudicauit.

In crimine hæreſis, & in aliis ad S. Officium 23.
ſpectantibus, quid ſentiendum ſit, dixi in tit. *de abiuratione.*

Illud certum eſt minorem, & etiam pupillũ 24.
proximum pubertati, doli tamen capacem eo modo, quo in dicto tit. de abiuratione declarauimus hæreticum pertinacem, nullum ex ætate beneficium reportare poſſe, ſed pœna ordinaria omnino puniendum, ſicuti, & minorem
hæreticum pœnitentem mitius ratione ætatis 25.
eſſe mulctandum, ita Simanch. *de Cath. Inſtit. tit.* 29. *n.* 56. *&* 58. Decian. *in tract. crim.* 1. *p. l.* 3. *c.* 12 *n.* 25. *& lib.* 5. *c.* 37. *n.* 56. Farin *d. q.* 92. *n.* 180. *& de hæreſi, q.* 194. *n.* 32. Souſa *in Aphoriſ. Inq. lib.* 3. *c.* 32. *num.* 21.

Vnde *in* 2. *p. tit.* 1. animaduerti minores 25. 26.
annis hæreticos pœnitentes ex ſtylo Supremi Tribunalis admitti ad abiurationem formalem, cum clauſula, citra pœnam relapſi.

Arbitror tamen eũ, qui in minori ætate in hęreſim incidit, & in ea deprehenditur in maiori 27
ætate, non eſſe mitius puniendum ratione minoris ætatis, ita enim rectè ſenſit Simanch *vbi ſupr. n.* 59. & rationibus Simanchæ omiſſis moueor ad ita ſentiendum ex eo quod hæreſis crimen non eſt momentaneum, ſed ſucceſſiuum, & ideo in quocumque loco, & in quacumque ætate reperiatur, in eo, & in ea delinquere dicitur, vt latiſſimè probauit Farin. infinitos referens *de hæreſi, q.* 197. *n.* 10. igitur ſi iſte dum capitur eſt maior, & hæreticus dicitur etiam deliquiſſe in maiori ætate, & ſic minor ætas ei ſuffragari nequit, neque obſtat Souſa *d. c.* 32. *n* 8. quia ipſe fundatur ſuper auctoritate Farinac. *d. q.* 92. *n.* 40. *&* 161. & Tiraq. *in ſimili tractatu de pœnis temperandis cauſa* 7. *n.* 1. *& ſeq.* hi autem loquuntur in delicto momentaneo commiſſo tempore minoris ætatis, & nos ſumus in delicto ſucceſſiuo.

Sicuti autem minoribus in hæreſi formali 28.
cum ad cor redeunt, nec pertinaces ſunt pœna minoratur, ſic & minoratur eiſdem minoribus in hoc S. Officio in aliis delictis ad hoc Tribunal ſpectantibus vt pluries vidimus, *in* 2. *p. & in addit.*

Vnde cum celebrantes, & Sacram Pœnit. adminiſtrantes, ſi Sacerdotes non ſint regulariter in Hiſpania tranſmittantur ad triremes Souſa *in Aphor. Inq. lib.* 1. *c.* 32. *n.* 13. & nos vidimus *in addit. ad tit. de celebr.* cum Sacerdotes non ſint *in* 2. *p.* attamen cum quidam adoleſcens

scens fingens se Sacerdotem alterius confessiones excepisset, vt eum postea irrideret, fuit damnatus in pœna pecuniaria, & in annali reclusione in Monasterio.

29. Ex his omnibus apparet, quid sentiendum sit de Ioseph Sesse Consultore S. Officij, in Regno Arragonum dum *decis.* 476. *n*....*tom.* 4 ait minoribus in læsa Maiestate Diuina pœnam non minorari, nam vel intelligendus est, vt loquatur solum cum minores sunt hæretici impœnitentes vt supra declaraui, vel aliter intellectus nullo modo in praxi sequendus est, quia natat contra torrentem omnium DD.

30. Nec pro opinione Sesse possunt allegari casus decisi in variis Tribunalibus, & relati à Farin *d.q.*92.*n.*107.*& seq.* ex quibus apparet minores 25. annis, vt etiam 14. aliquando fuisse pœna mortis naturalis mulctatos.

Quia præter, quam quod in aliis Tribunalibus Supremis aliter vidimus iudicatum, vt etiam refert Menoch. *de arbitr. Iud. casu* 356. *n.*43. *& seq.*

Nihil commune habet seueritas aliorum Tribunalium sæcularium, cum misericordia Sacrosancti Tribunalis S. Officij.

§. VII.

De Ira.

DEduci etiam pro Reis solet quod, si quid dixerunt, vel fecerunt fuit in Ira magna & quod iracundia inebriat animum, Præses Abauo *in quæst. Reatuum, quæst.*35.*num.*41.

31. Et quod iracundia faciat delictum mitius puniri, probatur ex *tex. l.*2.ibi, *seu calorem, Cod. de Abolit*, & latè materiam hanc exornarunt, Tiraq. *de pœnis temperandis, casu* 1.*n.*1. *& seq.* Farin. *in simili tractatu, quæst.*91.*num.*1. *& seq.* Ludouic. Gilhaus. *ca.*5.*ramusculo* 3.*num.*97.*& seq.* & de hac materia memini me tractasse *in* 2.*part. tam titul.* 5. *quàm* 8. *de blasphemis*, ad ibi dicta me remitto.

32. Solummodò hîc duo animaduerto, primum est diligenter considerandam esse in hac materia causam iræ, nam si prouenit ex causa iusta, vtique etiam in S. Officio ea præstat diminutionem pœnæ, secus si ex iniusta, vt ex ludo, ita Cagnol. *l. quidquid calore, num.*9.*de Reg. Iuris*, & Farin. alios allegans *num.*38. Gilhaus. *num.*107. vbi exemplificant in blasphemante in ludo, consideranda est etiam qualitas Iræ, vt enim ex ea minoretur pœna debet esse vehemens, vt bene probat videndus Iacob. Ayrer. *in l. vt vim part.*2.*num.*85. *de Iust. & Iure*, Gail. *obseruat.*106.*num.*12.*lib.*2.

33. Alterum est, quod Inquisitor non debet esse admodum facilis ad credendum excusationem desumptam ex Ira, vt notat post Peña *comm.*17.3.*p.* Sousa *in Aphor, lib.*2.*c.*13.*n.*14.

In materia autem text. *l. si non conuitij. C. de iniur.* vide Boss. *tit. de iniur. n.*22.verſ. *& deinde* vbi conclusionem *d. l. quod in crimine iniur. Ira non mitiget pœnam*, declarat, vt procedat in iniuriis, quæ non tolluntur pœnitentia, & non reducunt rem per pœnitentiam ad eum statum in quo erat ante iniuriam, vt cum quis dat alteri alapam, vel vocat eum cornutum, secus in his, quæ per pœnitentiam reducunt iniuriatũ ad eum statum in quo erat ante iniuriã, & potest poni exemplũ in vxore per irã dante libellum repudij marito, vel propria authoritate ab eo diuertente ad domum Patris, vel suorum, nam per reuersionem dicitur plene satisfactum marito, & hanc distinctionem quæ est Cyni *in dict. l. num* 3. ait Boss. quod in Senatu Mediolani demulsit aures omnium in casu arduo, vide Albert. *de asser. cath. q.*27.12. 34.

§. VIII.

De lubrico linguæ, inaduertentia, & ioco.

QVi lubrico linguæ, ioco, & inaduertenter hæretica verba proferunt, non sunt vt hæretici puniendi, sed mitius, Sousa *cap.*13. *per totum, lib.*2. *Aphor. Inq.* de his latè dixi *in* 2. *part. tit.*1. ibi me remitto. 35.

Solummodò moneo, contra eos, qui verbis S. Script. ad res profanas abutuntur videndum esse Simanc *de Cath. Inst. tit.*59.*n.*17 *&* 18. vbi ostendit, & veterum, & sui temporis exemplis hos maximè à Deo puniri insania, & mentis alienatione, Vid. Peña *com.*17.3.*partis.* 36.

§. IX.

De Dormiente.

DOrmientes delinquere aliquando referunt, Tiraq. *vbi supra causa* 5. & Farin. *q.*98.*n.*62.*& seq.* imo Tiraq. *n.*11 attestatur remedium esse iis, qui de nocte surgunt, & sic dormientes ambulant, arma capiunt, &c. herbam Betonicam, quia vim habet animos hominum & corpora custodiendi, à nocturnis ambulationibus maleficiis, periculis, & visionibus. 37.

Qui sic dormientes delinquunt non puniuntur, nisi vel in culpa ante fuisset, vt puta quia sciens se solere de nocte surgere, & arma capere, non clausisset ostium, vel si post somnũ ratum habuisset delictum cõmissum, ita Clar. §. *fin. quæst.* 60. verſ. *Quæro etiam*, Farin. *n.*63. *num.*70.*&* 75. Gilhaus. *vbi suprà, num.*147.*& seq.* & in nostro Tribunali S. Officij, Peña *dict. comm.*17. verſ. *de dormientibus* & Sousa *lib.*3. *cap.*36.*num.*4. *&* 5. bene de materia Præses Abauo *in tractatu Reatuum, quæst.*23.*num.*43. *& seq.* latissimè videndus Zachias *in suis q.* 38.

Medi

Medico-legalibus lib.2.tit. 1. quaest.12. de dormientibus,& noctambulis per totum.

39. Ego in materia dormientium moneo Inquisitores, quod si grauantur de prolatione hæresum,quamuis ex hoc non possint puniri, diligenter tamen aduertant ad mores,& vitam huiusmodi dormiẽtis, quia nocte quis in somnis ea solet ore proferre, quæ de die in mente contrectauit,vt notant Patres Conimbricens. *in lib. Arist.de Somno , & Vig. cap.7.*

§. X.

De ebrietate , & ebriis.

40. TRiplicem ebrietatis speciem dixi *in 2.p.* huius tractatus *in titul.de blasphemis*, leuem scilicet magnam , & maximam.

41. Maxima ebrietas est , quæ in totum rationis iudicium tollit,& hæc excusat ebrium à tota delicti pœna, hoc innuit expresse Cantera *in quaest.crim.cap.7.de homicidio , num.*68. vers. *Quod intellige,quando ipsa ebrietas est magna, & extrahit hominem à iudicio,*& num.69.vers. *Quod intellige quando esset ebrietas maxima.*

42. Magna ebrietas est,quæ non tollit,sed tantummodo diminuit vsum rationis ,& in hac ebrietatis specie verificatur commune dictum DD. quod ebrietas excusat à tanto, & non à toto Farin. *quaest. 92. num.* 1. Lud. Gilhaus. *in arbore criminali.cap.5. ramusculo 3. num.* 115. *& seq.* & ita huiusmodi ebrios pœna extraordinaria esse puniendos non ordinaria,& modò grauiùs, modo leuius pro modò ebrietatis dixerunt Gregor. Lopez *in leg. quinta titulo* 8. *partita* 7.Sousa *in Aphorism. inquisit.lib.3.cap.* 53.*num.*1. & Menoch. *de arbitr.Iud.casu* 316. *num.*7.

43. Et in terminis Blasphemiæ Vulpel.*cons.*23. *per tot.* Decian. *lib.5.cap. 37. num. 53. & seq.* Clar. *quaest.*60. vers. *Praeterea quaero* , vbi quod Christophorus de Prinis fuit ob blasphemiā in ebrietate punitus vno ictu funis , Præses

44. Abauo in praxi in verbo *Blasphemia , num.*16. *& in quaestionibus reatuum,quaest 23 num.*31.*& seq.* vbi quod Senatus Sabaudiæ condemnauit quendam rusticum ob homicidium ab ipso in ebrietate commissum ad triremes omissa

45. pœna ordinaria, & Boër. *decis.* 301.*in fine.* vbi attestatur , quod Parlamentum Burdigalense *Aresto* 21. Ianu. 1523. excusauit ab ordinaria pœna quendam,qui in festo B.Mariæ Magdalenæ percussit ense Imaginem Christi, & ei amputauit partem faciei cum crinibus dum esset ebrius, & licet non bene probasset ebrietatem,damnatus fuit ad ictus fustium , seu fustigationem , quod idem attestatur collector Arrestorum Franciæ Papon. *libr.* 1. *titul.* 2. *Arresto* 3. Vuesemb.*in titul.Pandect.ad l.Corneliam de Sicariis , num.*24. vbi postquam dixit Arist. *in libris Politicorum* Pitatum duplici pœna ebrium afficiendum putasse, quod delictum delicto cumulasset, subdit, quod quamuis inclytæ memoriæ Carolus V. Imperator in suis hæreditariis Prouinciis constituisset, ne ebrietas in cædibus , quæ sæpè à vinolentis committuntur excusationem afferret, attamen in praxi ipse vidit semper leniri pœnam.

Leuis ebrietas est,quæ hilarem tantummodo reddit ebrium non tamen ei tollit , nec diminuit rationis iudicium, & hæc à pœna delicti ordinaria non excusat , ita DD.omnes,supra allegati locis indicatis , Iacob. Aycer. *in l.vt vim part.2.num.*139.*de iust.& iure,* de materia latissimè videtur Zachias *in suis quaestionibus Medicolegalibus, lib.*2.*tit.*1.*quaest.*11. 46.

§. X.

De Mulieribuus , & Rusticis.

MVlieres , & Rusticos ab hæresis suspicione excusari possunt in iis, quæ eorum capacitatem superant , secus in aliis,Decian. *lib.5. cap.37.num.* 61. Farinac. *de haeresi, quaest.*179. *numer.* 14. Sousa *in Aphorism. lib.3. cap.*36.*num.*1. *& seq.* sed melius omnium Doctus Simancha *de Cathol.Instit.tit.*17.*num.*21. *&* 28. *& tit.* 26. *num.* 4. & latè dixi *in* 1.*part. tit.*1. 47.

Hinc passim videmus Mulieres, & rusticos in delicto Polygamiæ , sortilegij cum admixtione chrismatis, vel olei Sancti , confractionis Sacræ Imaginis , & similibus non excusari, sed abiurare de vehementi, fustigari,& etiam ad triremes mitti apte referendo , quia nullus est,quamuis simplex sit , qui non sciat, minimè licere habere plures viros , vel vxores simul,sortilegia illicita, & sanctorum Imagines esse adorandas,Zanard. *in summ.part.*2. *tractat.de poenis minuendis,cap.*12. vers. *Prima quarum est:* sic in crimine blasphemiæ rusticum non excusari contra Clarum *in* §. *Blasphemia,*vers.*Sed quaero* , bene probauit Præses Abauo *in praxi* , §. *Blasphemia, num.*18. qua nullus quamuis rusticus præsumitur ignorare Blasphemiam esse illicitam . & Iure naturali, nemini occulto prohibitam. 48.

Quando autem vis, & metus, vel nobilitas suffragentur tam in hoc, quam in aliis Tribunalibus,ad minorandam pœnam dixi *in secunda parte,tit.*1.*& tit.*8.videatur Farin.*quaest.*98. *num.*93.*& q.*97.*num.*11. Gilhaus.*cap.5.ramusculo 3.n.*68.*& seq.& num.*109. *& seq.* Zanard. *vbi suprà , cap.* 12. vers. *Quintò dico* , Sousa *in Aphorism.lib.3.c.*36.*n.*7.*& seq.& lib.*1. *cap.*17. *per totum.* 49.

§. XI.

De amore.

50. INter causas mitigandi pœnas enumerant, DD. amorem, quem furori comparari probat text. c. *cum in iuuentute, de præsump.* ita Tiraq. *de pœnis temperandis, causa* 4. Farin. q. 98. *n.* 77. *& seq.* Gilhaus. *d. ramusculo* 3. *n.* 142. & latè Giurba insignis I. C. Siculus *cons. suo crim.* 47. *n.* 8. *& seq.*

51. Et de minuenda pœna in sortilegio amatorio, vi amoris vehementis facto ab omnibus allegatur Oldrad. *cons.* 210. Incip. *Regularis habet traditio*, quem sequuti fuerũt Monald. *integro cons.* 101. Farin. *n.* 88. qui bene consilium illud Oldrad. declarat, Tiraq. *causa* 4. *n.* 5 Præses Abauo *in §. Venenum, n.* 31. *& n.* 36. vbi fortius dixit, quod si quis perierit ex poculo amatorio, qui illud præbuit nõ punitur pœna mortis, sed alia mitiori, vt attestatur censuisse Sen. Sabaudiæ 4. Martij 1606. in fauorem Franciscæ & Claudiæ Molianæ, quæ sufficienter cõuictæ mulctatæ sunt pœna sola pecuniaria, quinimo Zanard. *d. c.* 12. *suprà alleg.* vers. *quartò dico*, ibi, *& ideo si quis propter amorem*, ait facientem sortilegia hęreticalia ob amasiæ amorem non solum minori pœna mulctandum, sed etiam leuiori abiuratione plectendum.

53. Verùm hoc vltimum de abiuratione in praxi ego non admitterem, nam passim videmus etiam sortilegos ad amorem cũ sortilegia sunt hæreticalia, & qualificata abiurare de vehementi in Tribunalibus nostris. S. Officij, provt non semel in nostra Inquisitione Cremonæ, ego vidi practicatum, vnde Simanch. *de Cath. inst. tit.* 17. *n.* 42. *& seq.* parcè admodum in hac materia videtur loquutus. dum dixit eum, qui furore amoris verba dixit hæretica, vel quæ Idololatriam sonant, non esse vt hæreticum puniendum.

§. XII.

De multitudine delinquentium.

53. OB multiplicationem, & multitudinem delinquentium solere minui pœnam dixerũt Farin. *q.* 96. *n.* 1. *& seq.* Clarus *q.* 60. vers. *Allegatur etiam*, vbi addent. Tiraquel. *de pœnis temperandis causa* 47. *n.* 1. Gilhaus. *d. ramusc.* 3. *n.* 157. *& seq.* & quia si vniuersitas integra ex proposito concurreret ad occidendum vnum durum esset omnes plecti, vt ait Albericus *l. si Rixa, n.* 3. vers. *Quid enim si vna, ff. ad l. Corneliam de Sicariis*, ideo tunc, vt carnificina euitetur, & metus ad omnes, pœna vero ad paucos

54. veniat, recepta est decimatio, vicesimatio, trigesimatio, vt in bello quotidie practicari videmus, dum mandat Princeps ex viginti militibus fugitiuis, quinque solos suspendi.

55. Hæc mitigatio pœnæ ob multitudinem delinquentium non habet locum in crimine hæresis in quo, quo maior est delinquentium numerus, eo maior pœna debetur. pręsertim principalibus, & auctoribus, nisi ex tali augmento timeretur de scandalo, ita Farin. qui alios allegat *de hæresi, quæst.* 197. *n.* 32. Sousa *in Aphoris. Inquisit. lib.* 3. *c.* 53. *n.* 1. *& seq.*

An autem tota ciuitas ob hæresim possit concludi, dic quod sic, si Ciuitas deliquit, non si singulares personæ etiam si constituerent maiorem partem Ciuitatis, Farin. *vbi suprà, n.* 33. Sousa *cap.* 35. *n.* 4. *& seq.* & notant omnes Canonistæ in cap. *præsidentes, de hæreticis in sexto*, Id tamen non possunt facere Inquisitores, sed solus Papa, vt notat Farin. *vbi sup. n.* 33. *in fin.* dicitur autem delinquere ciuitas cum delictum sit conuocato consilio, & cum aliis requisitis de quibus Loseus *de iure vniuersitatis, part.* 4. *cap.* 1. *num.* 1. *& seq.* videatur omnino Menoch. *casu* 598. *de arbitr. iud.* vbi de pœnis, quibus potest, & debet plecti vniuersitas delinquens. 56.

57.

§. XIII.

De consuetudine delinquendi.

EX eo, quoque quod quis non sit solitus contra fidem delinquere, sumere potest Aduocatus reorum in hoc Tribunali non leue defensionis argumentum, sicuti ex multiplicatione delicti, arguere potest fiscus ad augmentum pœnæ, Tiraq. *de pœnis temperandis, causa* 51. Farinac *de delictis, & pœnis, quæst.* 23. *n.* 32. Sousa *in Aphoris. Inquisitorum, lib.* 3. *c.* 34. *n.* 10. Præses Abauo *in suis quæstionibus reatuũ, quæst.* 23. *n.* 54. *& seq.* vbi Arrestis Parlamenti Parisiensis, & Senatus Sabaudiæ probat plures Reos, qui alias non nisi in pecunia puniri debebant ex reiteratione eiusdem delict. fuisse ad mortem damnatos, & Senatus noster Excellentissimus Mediolani ex reiteratione eiusdem delicti, quod erat puniendum pœna statutaria, fuisse quendam pœna corporali mulctatum, testatur Plet. *cons.* 52. *n.* 42. *lib.* 1. & inter cæteras facultates quas idem Senatus dat Prętoribus Cremonæ ea etiam est, quod ex reiteratione delictorum possint statutarias pœnas augere. 58.

59.

60.

61. Et ex hoc emanauit ordo eiusdem Senatus, quo mandauit Iudicibus criminalibus, vt in relationibus diffinitiuis causarum reorum apponerent attestationes omnium delictorum eorumdem, quia sinepunita sint, siue præscripta, siue à Principe condonata operantur augmentum pœnæ in delicto de quo fit relatio, Couar. *lib.* 2. *var. cap.* 9. *n.* 7. Menoch. *casu* 295. *n.* 19. *de arbitr. Iud.* Farin. *q.* 23. *n.* 8. *&* 11.

§. XIV.

§. XIV.

De bono euentu.

62. MVlti dicunt ex bono euentu minui delinquenti pœnam, vt notant Farinac. *quæstione* 98.*num.*173. *& seq.* Gilhauſ. *vbi ſuprà,num.*93. & poteſt poni exemplum in Sahauedra, de quo dixi *in ſecunda parte, titul.* 17. §.13. cuius hiſtoriam veram eſſe contendunt Caſtellani, vt videre eſt ex Lud. à Paramo loco *ibi* allegato, & falſam eſſe aſſeuerant Luſitani, vt patet ex Souſa *de orig. S. Inquiſit. in Luſitania.*

Ratio quæ pro opinione iſtorum adducitur eſt, quod in delictis attenditur exitus, non intentio, Farin. *n.*179.

63. Ex qua ratione ſequitur, quod in hæreſi, & ſuſpicione ipſius hæc doctrina ceſſat, quia ceſſat quoque illius ratio, cum hæreſis, & illius ſuſpicio ex intentione dignoſcantur, ita Souſa *in Aphoriſm.lib.*3.*cap.*36.*n.*16.

§. XV.

De furore.

IN hac materia excuſationis Reorum ex hoc capite facilioris Doctrinæ gratia diſtinguendi ſunt tres caſus.

64. Primus caſus eſt, cum tempore delicti quis erat furioſus, & tunc certum eſt eum ob delictum minimè eſſe puniendum, fati enim infelicitas eum excuſat, vt ait I.C. *l. Diuus, ff. de offic. Præſidis.* ita Farin. *quæſt.*94. *num.*1. Clar. §. *fin. quæſt.*60. verſ. *Item quæro*, vbi addent. Iacob Ayrer. *in ſæpè cit. l. vt vim. part.*2.*num.*150. Tiraquell. *de pœnis temperandis cauſa ſecunda*, Gilhauſen *dicto ramuſculo* 3.*num.*127. Inquiſitor Cantera *cap.*7.*de homicidio,num.*65. Præſes Abauo *in quæſt. reatuum, quæſt.* 28. *numer.*17. Menoch *de arbitr. caſu* 376.*numer.*8. & Souſa *in Aphoriſm. Inquiſitorum, lib.*2.*cap.*33.*num.*3. *& ſeq.*

65. Secundus caſus eſt cum ſumus in eo qui habet dilucida interualla, & ignoratur, an tempore ſanæ, an infirmæ mentis deliquerit, & in hoc caſu arbitrantur DD. de iure præſumendum eſſe delictum fuiſſe commiſſum tempore dementiæ, Anton. Gomez *tom.*3.*var. cap.*1.*num.*70. Farin. *num.*8. Souſa *num.*4. Peña *comm.*22.*tertiæ partis, num.*96. verſ. *Interdum, habere*, vbi quod in hoc caſu Princeps eſt conſulendus.

66. Ceſſat autem hæc præſumptio, cum delictum commiſſum ab habente dilucida interualla, poteſt veriſimiliter intelligi commiſſum tempore ſanæ mentis, vt puta, cum quis vulnerauit eum cum quo inimicitiam habebat, & ſtatim ſe abſcondit, vel in Eccleſiam confugit, ita Farin. *n.*11.

Tertius caſus eſt, cum delictum commiſſum eſt tempore ſanæ mentis, ſed ex poſt in progreſſu proceſſus ante executionem ſententiæ ſuperuenit furor, & in hoc caſu non poteſt furioſus puniri corporaliter, ſed tantum in bonis, ita Farin. *num.*16. *ſeq.* Gilhauſ. 131. *& ſeq.* Præſes Abauo *loco allegato, num.*27 Inquiſitor Cantera *dict. n.*65. verſ. *aut commiſit delictum*, Souſa *num.*5. *& ſeq.* Clarus, vbi addentes locis indicatis. 67.

In crimine autem hæreſis cuſtodiendus eſt furioſus, qui tempore ſanæ mentis deliquit non à ſuis, vt dixit Souſa *dicto cap.*37.*num.*7. ſed in carceribus S. Officij, Peña *dict. com.*22. verſ *Sed quid ſi re vera*, & P. Maſſin. *p.*10. *aſſert.* 290. vbi quod citatis hæredibus cauſa bonorum proſequenda eſt. 68.

Bene verum eſt, quod Inquiſitores diligentiſſimi eſſe debent in inueſtigando, an furor ſit verus an ſimulatus, vt in indiuiduo Inquiſitores monuit Archidiaconus, in cap. *filij*, *n.* 11. *de hæret. in ſexto*, & poſt eum Eymericus *dicta part.*3.*n.*96. & Peña *in comm.*22. multos enim vt pœnas euaderent furorem ſimulare, referunt Tiraquel. & Farin. *vbi ſuprà*, & vltra allegatos ab eo, id ſibi in facto accidiſſe teſtatur Vueſembecius *in titulum Pandectarum, ad l. Corneliam. de ſicariis, num.*25. verſ. *nam recordor*, vbi addit, quod cum furor non præſumatur, *cap. fin. de ſucceſſ. ab inteſtato*, *l. filium, de acq. hæred.* probandus erit ex dictis, & factis inſanis, *l. quidem, de condit. inſt.* ex inordinato memoriæ ſtatu, Alex. *conſ.*54. *in fi. vol.*1. & ex inſania præcedente, Alex. *vbi ſuprà*, adhibitis Medicis DD. *in l.*1. *de bonor. poſſ. furioſo*, &c. Quem probationis furoris modum latiùs proſequitur Menoch. *lib.* 6. *præſumpt.* 45. & alij, apud Farin. *vbi ſuprà, num.*50. *&* 51. 69.

Sed pulchra hic oritur quæſtio, quid ſi furioſus poſtquam deliquit aufugit, & ignoratur vbi ſit, an eius pater, vel conſanguinei admitti poſſint ad probandum illius furorem.

Ego dico, quod ſic, quia quamuis in criminalibus non admittatur procurator pro reo abſente, vt dixi in vltimo modo terminandi proceſſum in cauſis fidei, & latè probauit Farin. *quæſt.*99.*per totum.* qui alios cumulauit. 70.

Attamen quando tractatur de delicto impunibili, admittitur procurator pro abſente ad probandum dictam impunibilitatem, Marſil. *in praxi, §. ſequitur, num.*27. verſ. *& per iſta, & num.*28. vbi ait, quod in contradictorio iudicio aliàs fecit abſoluere per procuratorem quendam puerum ſeptem annorum, qui caſualiter occidit alium puerum. Farin. qui alios allegat *dict. quæſt.*99. *num.*187. *& ſeq.* igitur in caſu noſtro pariter dicendum erit, poſſe per procuratorem conſanguineos, vel alios audiri ad probandum furorem delinquentis, & ita in facti contingentia reperio deciſum in Senatu 71. 72.

tu Sabaudiæ in terminis nostris apud Præsidem Abauo *in q.23.n.21.* in quodam, qui in furore interfecerat vxorem, & fuerat condemnatus in pœnam mortis naturalis per Iudicem Ducalem Sabaudiæ, à quo cum Pater condemnati appellasset ad Senatum ex eo potissimùm, quod dictus Iudex noluit eum admittere ad suam defensam fundatam super furore filij sui, tempore quo vxorem suam interemit, Senatus in dicta causa appellationis admisit dictum patrem pro filio ad eius furorem probandum, qua probatione facta Serenissimus Dux Sabaudiæ ei fecit gratiam, quæ fuit à Senatu approbata.

73. Idem casus in indiuiduo prorsus euenit anno 1619. in Ciuitate Alexandriæ in causa cuiusdam Hieronymi Alexandrini imputati de vi illata virgini (quod, & de iure communi, & ex forma nouarum constitutionum huius Dominij Mediolani est delictum capitale) cum enim defensorio nomine fuisset oppositum ipsum non teneri comparere, quia patiebatur furorem petitusque fuisset terminus ad hoc probandum, hac comparitione non obstante Prætor Alexandriæ ad condemnationem capitalem deuenit, lapsusque iam erat terminus biennij intra quod, & non vltrà potest quis admitti ad nouas defensiones, in Statu Mediolani.

74. Disputatum ob id fuit in Senatu, an dictæ condemnationi esset apponenda manus, & difficultatis punctus reducebatur ad videndum an dicta sententia esset notoriè nulla, vel manifestè iniusta in quibus tantùm casibus solet Senatus irritare sententias post lapsum biennium nouarum defensionum in criminalibus, Bellon. Papiens. *de his, quæ incontinenti fiunt, lib.2.c.45.n.8.*

In qua re aliqui dicebant non posse apponi manum, quia, & si talis sententia sit nulla probato furore, Bart, *l.quæsitum, n.5. de re iud.* nullitas tamen non resultabat ex actis, in quo tantum casu Senatus solet apponere manum lapso biennio.

75. Alij dicebant sententiam esse ipso iure nullam absque alia probatione ex Doct. Bart. *in Constitutione ad reprimendum*, in verbo *neglexerit, num.3.* Nelli *in pract. de Bannitis, tertia parte, primi temporis, q.5.* Afflict. *in const. Regni de Bannitis, & forindicatis, Rubr.3.lib.2.n.21.* Cattar. *de execut. sententia capt.* Bann. *n.213. & 266.* qui omnes volunt, quod cum Iudex requisitus non concedit terminum, dicitur per eum stare, quominus sciat impedimentum, atque ideo dicebant mandandum esse Prætori Alexandriæ, vt circumscripta condemnatione de nouo procedat, & si peteretur terminus de nouo, concedat.

Alij dicebant non esse simpliciter condemnationem annullandam, sed dandum terminum ad probandum impedimentum non prout ex nunc sed prout ex tunc, cum alioquin fraus fieri posset iustitiæ, quia quilibet posset opponere exceptionem, & petere terminum, & non esse recedendum à Doct. Bart. *in dicta l.quæsitum*, qui distinguit.

Communis sententia Senatus, fuit, quod ex quo defensores simpliciter petebant sibi concedi terminum ad probandum furorem, quod concederetur, & mouebatur Senatus.

Ex eo, quod licet sententia prædicta non esset ipso iure nulla, saltem negari non potest, 76.
quin sit manifestè iniqua ex quo denegatus fuit terminus, & contra dispositionem iuris, & quotidianam praxim, & sic dicitur, vel nullitas, vel iniustitia manifestè resultare ex actis, quo casu Senatus prouidet, tam de iure, quam ex ordin. Regiis, quia sententia notoriè iniusta, vel nulla non dicitur sententia, & ita fuit in Senatu conclusum 22. Nouembr. 1619. Secret. Besutio.

An autem id practicandum sit in S. Officio 77.
in quo fraudes hæreticorum sunt infinitæ Arbitror non posse sic in abstracto in omnibus casibus definiri, & in omni casu supradicta à me, quamuis de iure sint vera, non practicarem in hoc sacro Tribunali, nisi priùs consulta Suprema Congregatione Eminentissimorum, & Reuerendissimorum DD. Supremorum Inquisitorum in tota Republica Christiana.

§. XVI.

De Iussu superioris.

IN hac materia communiter distinguunt DD. an simus in iis quæ sunt de genere prohibitorum, vel non.

Si non sumus in his, quæ sunt de genere 78.
prohibitorum, vtique iussus superioris excusat in totum, Clarus *§.fi.q.60.* vers. *solet dubitari*, vbi addentes, Lud. Gilhaus. *in sæpè citat. Ramusculo 3.n.195. & seq.* qui exemplificant in laboratoribus, & operariis conductis ab aliquo nobili ad laborandum in fundo alieno, de quibus latè agit, Farin *quæst.97.n.131. & seq.*

Si sumus in his, quæ sunt de genere prohi- 79.
bitorum, vel delictum est leue, & iussus superioris excusat. Clar. *vbi suprà*, Farin. *vbi suprà, n.9.* vel est ex delictis grauioribus, & certè iussus superioris non excusat, Clar. Farin. & Gilhaus. *locis allegatis*, qui etiam disputant, an in hoc casu sit locus pœnæ ordinariæ, vel extraordinariæ, & concludunt magis communiorem esse opinionem, quod solum extraordinariæ pœnæ locus sit.

Ex his patet quid dicendum sit de famulo, 80.
qui iussu Domini vadit ad cæmeterium, & ibi ossa Defunctorum domino defert, ad sortilegium conficiendum.

Vel

Vel enim Dominus istius famuli est vir potens, qui minatur mortem, & est solitus minas exequi, & in isto casu delictum istius famuli mitius aliqualiter erit puniendum, ita Clarus, vbi addentes *loco citato*, Gram. *voto* 38. vbi attestatur ita seruasse Curiam Neapolitanam in quodam famulo, qui de mandato cuiusdam Domini sui viri potentis fragmenta lapidis Adamantini posuit in quadam cratera, vt Comitissam venenaret, alios allegant, Farinac. *num.* 11. *& pluribus sequentibus*, & Gilhausen. *num.* 180. vers. *quae omnia*, & iterum Farinac. *n.* 168. *&* 170.

Vel Dominus istius famuli non est vir potens, vel si est potens non fuit minatus mortem, vel malum aliquod graue, & in hoc casu puniendus esset famulus pœna ordinaria omnino, nec vllam ei excusationem præberet iussus Domini, ita Farin, *vbi suprà*, *n.* 168. *&* 170. vbi quod, quidquid dicant DD. in praxi indistinctè obseruatur, in atrocioribus puniri famulos pœna ordinaria, nisi cum iussu Domini accesserint minæ in persona solita minas exequi, delicta autem huiusmodi sortilegij atrocissima sunt.

Sic in his quæ contra fidem nostram Catho-
81. licam sunt, nec ipsummet iussum Principis excusare notauit Sousa *in Aphorism. Inquisitorum*, *lib.* 3. *cap.* 35. *num.* 8.

Non enim obtemperandum est Principi in rebus iniustis, cap. *si Dominus* 11. *q.* 3. ibi, *oportet obedire magis Deo, quam hominibus*, latissimè Farin. *q.* 97. *n.* 25. *& seq.* qui alios latissimè allegat, & in hoc casu aiunt DD. quod Principi iniusta præcipienti Iudicibus rescribendum est ab eisdem, & expectanda secunda, &
82. etiam tertia iussio, bene Zabarel. cap. *si quando de rescriptis*, *num.* 30. Dec. *ibid. n.* 14. vbi Aldret. *in addit.* qui omnino videatur, quia mentionem facit de Hieronymo Sauonarola, Sacerdote Ordinis Illustrissimi, & Religiosissimi Prædicatorũ, cuius occasione huiusmodi quæstio de iniusta Principis iussione fuit disputata Gram. *voto* 32. *n.* 18. vbi quod Cardinali Columnæ præcipienti quandam nobilem sine indiciis torqueri, bis rescripsit.

83. Si tamen iussu Principis esset dubia, cum in dubio pro Principe præsumatur vtique ea esset exequenda, Farin. *num.* 44. Sousa *cap.* 35. *num.* 9. subditus enim quamuis dubitet an res sibi præcepta sit licita, tenetur obedire Mol. *de iust. de iure disp.* 113. *tom.* 1. Sanch. *in summa tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 3. Et Suar *de relig. tom.* 4. *c.* 15. *num.* 20.

84. Ex his apparet, quid dicendum, de Galeatio Sfortia Duce Mediolani, qui suspendi fecit Prætorem Varisij, quia ipse non fecerat statim suspendi quendam hominem, quem Dux ipse iusserat, vt suspendi faceret, prout narrat Boss. *de homicidio*, *n.* 98. & eum referens Clar. *quæst.* 60. vers. *solet dubitari*, ante finem, nam si præceptum Ducis erat iustum, vel saltem dubium malefecit Prætor ei non obtemperando, si verò notoriè iniustum, Prætor Varisij nec debebat, nec poterat illud exequi.

Et de tota hac materia iussus superioris, quando excuset, necne, videatur pulcherrimum consilium Nicolai Reusnezij 19. *vol.* 3. qui loquitur in quodam officiali locum Tenente Principis, qui Statum Reipublicæ ex pluribus perturbauerat, & se excusabat ex iussu Principis qui obierat, latissimeque ibi agit de præsumptione istius mandati, & de excusatione quam ex eo Officialis ille deducebat, & concludit illud mandatum non præsumi, & præsumptum non excusare.

§. XVII.

De recusatione Iudicum in causis fidei.

INter reorum defensiones hanc etiam enumerant Simanch. *de Cathol. instit. titul.* 17. 85.
num. 51. vers. *magna reorum defensio esse poterit*, & Sousa *in Aphorism. Inquisitorum*, *lib.* 2. *cap.* 34. *num.* 5.

Vnde pro materiæ istius intelligentia sup- 86.
ponendum est secundum veriorem DD. sententiam Apostolicos Inquisitores posse, vt suspectos recusari, Eymericus *in tertia parte Directorij*, *numero* 120. *& ibi* Peña *comm.* 30. vers. *cæterum*, Simanch. & Sousa *locis allegatis*, Farinac. *de hæresi*, *quæstione* 185. *num.* 236. Idem Simanch. *in Enchirid. Iud. violatæ religionis*, *rubr.* 47. *de defensionibus reorum*, *numero* 26. & Ferdinand. de Castro Palao *in opere morali. tractat.* 4. *disp.* 8. *punct.* 8. *num.* 1.

Qui omnes duo potissimum in hac recu- 87.
satione animaduertunt, vnum est requiri causam grauissimam, & inimicitiam capitalem, ita vt quælibet inimicitia non sufficiat,
alterum est, quod quamuis de iure causæ su- 88.
spicionis essent per arbitros decidendæ, attamen ne negotia fidei differantur causæ suspicionis ad Supremum Tribunal sunt deferendæ, prout, & in Hispania ita obseruari constat, ex instructione Madriliana, quam refert, Peña *vbi suprà*, vers. *Atque hæc sententia*.

§. XVIII.

De qualitate testium pro Reo examinandorum.

DE qualitate testium producendorum à Reis ad defensam diximus suprà incidenter sæpè, cum de testibus tractabamus, Nunc

89. Nunc solummodò pono, verba Pauli Garziæ *en la orden de processar en el S. Officio*, qui libellus impressus est de ordine supremi Tribunalis Hispaniæ, *fol. 25.* quæ sunt.

Los testigos han de ser Christianos Viejos, y no parientes ni criados del Reo, saluo quando las preguntas son tales, que por otras personas no se pueden prouar verisimilmente, y ha se de aduertir el Reo desto, y que nombre para prouar sus preguntas mucho numero de testigos para que dellos se examinen los mas Idoneos, y fide dignos.

§. XIX.

An Rei in S. Officio possint renunciare defensionibus.

90. OMnes DD. clamant Reum in causa criminali maximè vbi ageretur de pœna corporis afflictiua non posse renunciare defensionibus, latissimè Gomez *de potest. hominis in seipsum, lib. 1. cap. 17. & 18. per totum*, Guttier. *de iuramento confirm. part. 3. cap. 10.* Gallarat. *de renunciat. tom. 2. renunciatione 34. numer. 14. & seq.* Franc. de Auiles *in capita Pratorum, cap. 3. in glos. El descargo, num. 4.* Clarus, & addentes *in praxi, § fin. quæst. 49.* vers. *Quæro nunc.*

91. Rationem huius Rei allegant passim scribentes, quod defensiones sint de Iure naturæ, & nullus est Dominus membrorum suorum, *glos. cap. quoniam contra de probat.*

92. Ex hac ratione colligi potest, quod quamuis defensionibus renunciari nequeat, neque cum iuramento Guttier *d. cap. 10. num. 8.* attamen potest renunciari termino assignato à Iudice Reo pro suis defensionibus, ita Auiles *vbi suprà*, vers. *Termino autem*, cum aliis multis allegatis à Gomez *loco suprà allegato, c. 17. n. 29.* vers. *Contrarium*, quia terminus defensionum est de iure positiuo, quod patet, quia statuitur arbitrio Iudicis.

93. In omnem tamen casum consulunt omnes supradicti DD. quod ad omnem malitiam superandam Iudices sinant labi terminum pro defensionibus assignatum, nisi fortè esset periculum in mora (vt ait Auiles) puta tumultus populi, nam tunc executio sententiæ potest accelerari, Gallerat. *vbi suprà, num. 16.* vers. *Debent tamen Iudices.*

94. In nostro Tribunali S. Officij consulo Inquisitoribus vt non obstantibus renunciationibus defensionum, quæ fiunt à Reis, semper sinant labi terminum, seu terminos Reis ad defensiones faciendas assignatos, antequam eorum causas expediant, vt, & in cautela abundent, & calumniantium reorum ora claudant.

95. Quia tamen Rei solent in renunciatione defensionum se remittere benignitati, & misericordiæ S. Officij, ideo posset dubitari, an per hoc intelligantur fateri delictum, quod in processu negarunt.

In qua re dico cum Baiardo ad Clarum, *q. 49. n. 64.* quod si hæc remissio sit facta in Iudicio coram Iudice sedente vtique per eum inducitur confessio, & non intelligitur reuocata, neque Iudex necessitatur ad eam reuocandam, etiam si gratiam, & misericordiam nõ faciat, secus si hæc remissio sit facta extraiudicialiter, & ita decisum fuisse in simili remissione facta Curiæ Baronis in Regno à S. C. attestatur, Anna Senior *cap. 1. de Vassal. decrepitæ ætatis, num. 57.* hæc tamen confessio, quoniam tacita est, non sufficeret ad condemnandum per ea quæ dixi *in tit. de confessione reorum.*

§. XX.

An articuli tendentes etiam ad defensionem absentium sint admittendi.

EXemplum potest poni in Titio grauato, quod die Martis mandauerit Sejo, vt Hostile sortilegium faceret statim, qui etiam statim dicta die illud fecit, ex quo puer innocens dicto eodem die illius met hebdomadæ mortuus remansit.

Modò damnato Seio, Titius in carceribus S. Officij cõstitutus producit articulum, quod Seius dicto die illius hebdomadæ de quo in processu erat in Vrbe Romæ.

Quæritur propterea an talis articulus sit admittendus, quia eo probato resultare videtur defensio etiam Seij.

In hac re vt distinctè procedamus duo casus sunt distinguendi.

Primus est an talis articulus sit admittendus ad defensionem Titij eum producentis, & 96.
in hoc casu dico, quod omnino talis articulus debet admitti, ita Barth. de Valmar. *cons. 69. num. 46.* & Iul. Scarlat. *cons. 114. n. 21 volum. 1. inter crim. diuers.* Farinac *cons. 73. vol. 1* secundum quod consilium fuit iudicatum, vt atte- 97.
statur ipsemet *de Reo confesso, & conuicto, seu variarum, & diuers. quæst. crim. quæst. 99. n. 193.* Ratio naturalis est, quia hoc modo tolleretur naturalis defensio Rei, atque ita, etiam in Curia Prætoria Mediolani fuit de anno 1608. 98.
iudicatum, vt videre est. Porro *in suo fasciculo rerum crim. §. citato, fol. 85.* vers. *Socio in contumaciam*, prout de eadem re adest insigne rescriptum Senatus nostri Mediolani directum Prætori Cremonæ 13. Octobr. 1572. in hæc verba: *Lectis in Senatu nostro occlusis precibus Francisci, & Consortum de Peregrinis, & consideratis omnibus per eos allegatis dictum fuit esse admittendas probationes supplicantium, quod absit qualitas animi deliberati, ita vt dicta*

absit qualitas animi deliberati, ita vt dicta probationes facienda super ea qualitate prodesse non possint Hieronymo qui de Homicidio, cum ea qualitate passus est se damnari, Mediolani, &c.

99. Secundus casus est, cum Titius, ita articulum illum vellet producere, vt prodesset etiam Seio absenti, & tunc dico, quod hoc modo talis articulus non est admittendus, quinimò Iudex, vel Inquisitor in admissione
100. talis articuli expresè debet interloqui, quod non intendit probationes fiendas prodesse absenti. ita in casu Romæ deciso apud Farin. *consf.* 73. & in casu Mediolani deciso apud Porrum, Iudices interloq. esse patet ex recitatis auctoribus, bene Guazzin. *de defens. Reorum tom.* 1. *defens.* 28. *cap.* 4. vbi plures res iudicatas refert in hanc rem, & alios allegat.

Ratio est, quia absentes in criminibus, non audiuntur per procuratorem, sed in carceribus tantum audiuntur, vt latè probaui *in tit. de sententiis*.

101. Occasione huius DD. quærunt, num sententia absolutoria lata fauore vnius ex correis puta principalis, & mandatarij prosit consultori, & mandanti.

In qua re breuiter distinguendum est, quod vel in sententia fuit pronunciatum super facto, puta dicendo non fuisse commissum aliquod delictum & tunc prodest absenti, Menoch. *de Arbitr. casu* 351. *num.* 12. *seq. & casu* 352. *n.* 12. Guazzin. *defens.* 2. *c.* 8. *num.* 12. Decian. *tract. crim. lib.* 9. *c.* 33. *n.* 7. Farin. *de consult. q.* 134. *n.* 33.

Vel non fuit pronunciatum super facto, sed super persona dicendo talem inquisitum absoluendum quia non comisit delictum, de quo grauatur, tunc sententia, lata fauore istius, vtique non proderit absenti. ita DD. omnes supra allegati, bene Caualcan. *de Brachio Regio, p.* 4. *num.* 156. vbi, quod si
102. ambo puta mandatarius, & mandans sint præsentes, ambo absoluuntur, vel condemnantur si vnus sit confessus alter negatiuus hic absoluitur, & ille damnatur, si vero vnus sit absens, & alter præsens, contra illum perficitur processus, & damnatur postea præsens expeditur, & ita praxis Iudiciorum Criminalium passim obseruat.

TITVLVS X.

De Indiciis, & Tortura.

SVMMARIVM.

1 *Quæstio, quid sit.*
2 *Tortura quid.*
3 *Indicium quid sit.*
4 *Indicij definitio pulcra ex Baldo.*
5 *Indicium indubitatum, & dubitatum, quid sit.*
6 *Indicia proxima sunt, quæ veritatem delicti respiciunt: remota, quæ circumstantias, & n.* 7.
8 *A tortura non est inchoandum.*
9 *Tortura res fragilis est & periculosa.*
10 *Indicia legitima torturam debent præcedere, etiam in Tribunali S. Officij, num.* 11.
12 *Tortura sine præcedentibus indiciis data, & confessio subsequuta nulla sunt, nec validatur ex superuenientia indiciorum.*
13 *Quæ ab initio nulla sunt tractu temporis non conualescunt.*
14 *Iudex in sua conscientia non potest aliquem torturæ subijcere, etiam si procedere posset manu Regia, & num.* 15.
16 *Vnicum indicium proximum sufficit ad torturam, remota vero plura requiruntur reprobato Claro, numer.* 17. *nisi vnicum indicium remotum faceret semiplenam probationem, ex Cantera, num.* 18.
19 *Indicia ad torturam sunt Iudicibus arbitraria.*
20 *Hoc arbitrium debet esse à iure regulatum.*
21 *Indicia remota debent esse probata per duos testes, & quidem omni exceptione maiores, n.* 22. *nec Iudices timentes Deum debent sequi contrariam sententiam Marsilij, num.* 23.
24 *Iudex in dubio iudicare debet non esse locum torturæ.*
25 *Ad probandum indicium remotum testes debent esse contestes, & quando hoc fallat, num.* 26.
27 *Cum ad torturam deuenitur ex indiciis probatis per testes singulares tunc Iudex multum debet arbitrium suum temperare.*
28 *Ex huiusmodi indiciis non sic plenè probatis facilius Iudices Supremi ad torturam deueniunt.*
29 *Vnus testis de visu est sufficiens indicium ad torturam, quod procedit etiam in Sancto Officio, num.* 30.
31 *Quæ requirantur, vt ex depositione vnius testis oriatur sufficiens indicium ad torturam.*
32 *Vnicus testis maximè in S. Officio non facit sufficiens indicium ad torturam contra Reum bonæ famæ.*
33 *Reum regulariter non potest de sociis interrogari de ratione, num.* 34. *fallis in criminibus exceptis, & quæ sint, num.* 35.
36 *Solum dictum Socij criminis, non facit indicium ad torturam secus cum Socij sunt plures, vel adsint adminicula, num.* 37.
38 *Dictum Socij non afficit, nisi cum tortura, & Iuramento.*
39 *Decisio Senatus Sabaudiæ.*
40 *Decisio Curiæ Cremonæ, dum auctor erat Pro-Iudex Maleficiorum.*
41 *Plures socij si sint singulares non sufficiunt ad torturam.*

QVoniam sine legitimis indiciis tortura non datur, ideo coniunctim hoc titulo, tam de indiciis, quam de ipsamet tortura agendum est.

§. I.

Quid sit Quæstio, Tortura, & indicium.

QVæstio in iure nostro dicitur Inquisitio veritatis per tormenta, & corporis dolorem, ita D D. communiter *in rubr. ff. de quæst.* Ludou. Gilhausen. *in arbore iudic. crim. cap.6. part.7. in principio, num.1.* Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.2. cap.30. num.2.*

Tortura verò, est ipsemet corporis cruciatus ad veritatem eruendam repertus, Abb. *c. cum in contemplatione* in princ. *de reg. iuris*, Gilhaus. & Sousa *vbi suprà*, Dionys. Gothofred. *in rubr. de quæst* cum aliis per supradictos DD. allegatis Sebast. Guazzin. *de defens. Reor. tom.2. defens.30. c.2. n.1.* ex quo colligi potest diffe-

rentia inter torturam, & quæstionem hæc enim Iudicem respicit, illa reum.

Indicium autem in genere dicitur, nota quædam, & demonstratio Rei gestæ, Menoch. *de præsumpt. lib. 1. q. 7. n.* 18. *&* 19. Zanger. *de quæst & tort. Reorum, c. 2. n.* 18. Gilhausen. *vbi suprà, sect. 2. num. 3. & seq.* vbi etiam quod Indicium quo ad effectum de quo agimus, continet in se vti genus suspicionis, præsumptiones, coniecturas, & signa.

4. Mihi summopere placet definitio indicij tradita à Baldo *in l. non hoc, n. 1. Codice vnde cognati*, quod sit coniectura ex probabilibus, & non necessariis orta à quibus potest veritas abesse, sed non similitudo veri, quę quandoque mentem iudicantis ita arctat, & perstringit, vt cogat Iudicis conscientiam secundum eam iudicare, & hanc Baldi definitionem sequuti fuerũt Auctor Lucernæ Inquisitorum in verbo *indicium*, & Farin. qui alias complures indicij definitiones refert. *de indic. & tortu. q. 36. n. 27. & seq.*

§. II.

Quotuplex sit indicium.

5. DVæ præcipuæ sunt indiciorum diuisiones. Prima est, quod alia sint indubitata, alia non. Indubitata sunt, quæ ita arctant mentem Iudicis, vt omnino credat, nec possit in contrarium inclinare, vt dixit Castr. *l. fi. numer. 5. Cod. de prob.* Farin. *de indic. & tort. quæst. 36. numer. 27. & sequ.* Inquisitor Cantera *in suis quæst. criminalibus tit. de probat. capitulo secundo, quæst. sexta, numero primo, in fi.* Indicia verò dubitata sunt, quæ non ita arctant animum Iudicis.

Secunda indiciorum diuisio est, quod alia sunt delicto proxima, alia remota, illa
6. sunt quæ respiciunt veritatem delicti per sensum visus, vel auditus iuxta substantiam
7. materiæ, hæc verò sunt, quæ tantummodo respiciunt circumstantias eiusdem delicti, vt fama, fuga delinquentis, & similia, ita Osaschus, *decis. Pedemont. 79. num.* 15. Farin. *vbi suprà, num.* 44. Ignat. de Villarum. *respon. 9. num. 2.* Sousa in Aphorism. Inquisit. *lib. 2. c. 39. num.* 16. Inquisit. Cantera, *tit. de probat. per testes capitulo secundo, quæst. 1. numer. 1.* vers. *Sed quo ad nostrum*, fol. mihi 96. qui alios plures DD. cumularunt.

§. III.

An Indicia debeant præcedere Torturam.

8. A Tortura non esse inchoandum vbique clamant DD. & in indiuiduo dixit, I. C. l. prima ff. de quæst. ibi, *& non esse à tormentis incipiendum*, cuius rei rationem ibi 9.
reddit Gottofred. *in suis notis*, quod tortura res fragilis sit, & fallax, periculosa, & quæ veritatem fallit, Zanger. *de indic. & tortura, in proœm. num.* 40. Gilhausen. *in arbore indic. crim. cap. 6. p. 7.* in principio, *num.* 6. Vulp. I. C. *in dicta l. 1. §. q.* ibi, *etenim Res est fragilis, & periculosa, & quæ sæpè veritatem fallit*, hinc illud Fabij apud Gothofred. *vbi suprà*, in d. §. quæstionem, *mentietur in tormentis, qui pati potest, mentietur etiam qui pati non potest.*

Debent igitur indicia legitima torturam 10.
præcedere, l. prima, §. primo, de quæst. ibi, *Ad tormenta ita demum veniri oportet, cum suspectus est Reus, & aliis argumentis ita probationi admonetur, vt sola confessio, &c.* Clar. *in praxi, §. fi. quæst. 64.* vers. *Dixi etiam*, Zang. & Gilhaus. *locis alleg.* Guazzin. *de defens. Reorum, defens. 30. cap. 4. numer. 3.* quod habet locum etiam in
S. Officio, & in delictis ad hoc Sacrosanctum 11.
Tribunal spectantibus, Pegn. *in 3. part. Direct. comm. 110.* vers. *ad hæc prius quam*, Delrius *disquisit. Magicarum, lib. 5. in 2. append. q. 21.* Farin. *de hæresi, q. 185. num. 121. & seq* Ferd. de Castro Palao, *in opere Morali, tom. 1. tract. 4. disput. 8. puncto 9. num. 2.*

Ex his duo potissimùm colliguntur, Pri- 12.
mum est torturam inflictam sine præcedentibus indiciis, confessionem subsequentem ac more solito extra torturam ratificatam, adeo nullas esse, vt neque possint ex subseq. indiciis validari, ita Clar. *quæst. 55.* vers. *si verò confessio, & quæst. 64.* vers. *dixi etiam*, & vtrobique addentes Zanger. *vbi suprà, cap. 2. num. 9. & 10.* Bobadill. *in sua politica, tom. 2. libr. 5. cap. tertio, numer. 14.* Torreblanca *de Magia, tom. 1. lib. 3. cap. 18. num. 26.* Gregor. Lopez, *in leg. 2. titulo 30. partit. septima, glo. secunda*, & Castill. *decis. Regni Siciliæ 179. numero primo, & sequ. volum. secundo*, vbi ad hoc allegat vulgatam Iuris regulam, quod quæ ab initio 13.
nulla sunt tractu temporis non conualescunt, Præses Abauo *in suo tractatu reatuum, q. 19. num. 11. & 56.*

Alterum est non posse Iudicem aliquem 14.
torturæ subiicere ex sua conscientia tantummodo, quia Iudex debet iudicare secundum allegata, & probata, adeo quod ea, quæ sunt extra acta, quo ad Iudicem dicuntur esse extra mundum Beltram. ad decis. primam Sanctæ memoriæ Gregor. XV. *numer. 5.* quod procedit etiam si Iudex haberet ius procedendi auctoritate Regia, quia adhuc ex sola sua conscientia non posset aliquem torquere, nisi aliqua saltem indicia leuia in scriptis prius essent redacta, vt bene declarat Guazzin. *defens. 30. cap. 29. per totum.*

§. IV. An

§. IV.

An vnicum indicium sufficiat ad torturam.

16. DIstinguenda sunt hoc loco indicia proxima,& immediata delicto ab indiciis remotis; regulariter enim in illis vnicum indicium sufficit ad torturam, in his verò plura requiruntur, hæc fuit doct. Bart. *in l.fi. numer.* 6. *ff. de quæst.* quam communiter sequuntur DD. longa serie allegati à Farin. *de Indic. & tort.quæst.*37. *numer.* 45. *& seq.* quibus ego addo Guazin. *de defens. Reorum defens.*30.*c.*4.*n.*12 Peguer. *in praxi,cap.*12.§.9. *n.*8.Præsidem Abauo *in tract.reatuum quæst* 19. *n.*21. *& pluribus seq.*

17. Et quamuis Clarus *in quæst.*64.*numer.*14. vers. *Cæterum*, dicat de consuetudine seruari, quod etiam ex vnico indicio remoto Rei solent torqueri, attamen hanc praxim impugnat *locu allegatis*, Farin. & Præses Abauo.

18. Ego tamen intelligerem dictum Clari iuxta pulcherrimam doctrinam Inq. Canteræ *in suis quæst. crim. cap.* 2. *de probat. per testes, quæst.prima rubr. de indiciis sufficientibus ad torturam,numer.*61. *dubio* 19.qui voluit in omnibus casibus in quibus vnicum indicium facit semiplenam probationem siue deinde illud sit proximum delicto, siue remotum ab eo, sufficere ad torturam, quia ex glo. communiter approbata *l. si quis, ff. ad l. iul. Maiest.* & Bart. *l.Maritus,l.fi.ff.de quæst.* Ea quæ in ciuilibus faciunt semiplenam probationem,in criminalibus sufficiunt ad torturam.

§. V.

An indicia sint Iudicibus arbitraria.

19. INdicia ad torturam rerum Criminalium Iudicibus arbitraria esse tradiderunt quotquot de hac materia pertractarunt, ita Bart. & alij, *in l. prima, ff. de quæst.* Zanger. *de indic. & tortura, cap.*2. *numer.* 14. Cantera *loco allegato, numer.*61. vers. *Sed in hoc videtur,*Præses Abauo *in tractatu Reatuum,quæstione* 19.*numer.* 12. bene Clarus in his criminalibus materiis semper præ oculis habendus *in sepè citata,quæst.*64. vers.*dixi quoque,*vbi addentes,Pater Diana,*parte quarta,resolut. moral. tractat.*6.*resolut.* vers.*Sed ego puto,* qui alios allegant.

20. Hoc tamen Iudicis arbitrium non est absolutum, sed à iure regulatum, videlicet ex sententiis,& dictis Doctorum,vt animaduertunt,Farin.*de indic.& tort.q.*43. *n.*126. & Ferdinandus de Castro Palao, *in opere morali, tom.*1.*tract.*4.*disp.*8.*puncto* 9.*num.*7. Menoch.*de arbitr. Iudicum,cent.*3.*casu* 170.*num.*5. & latiùs, *l.*1.*q.*13.*per totam,*Paulus Christineus *decis. Supremæ Curiæ Belgicæ tom.*4.*tit.*41. *decis.*204. *numero* 15. propterea ex sequentibus poterit prudens Iudex arbitrari, an indicia in singulis casibus particularibus sibi occurrentia sint ad torturam sufficientia, nec ne.

§. VI.

An indicia debeant esse probata.

COnclusio est indubitata omnium DD. indicia ad torturam debere esse probata per duos testes, maximè si sint remota à delicto,ita Clar. §.*fi. quæst.* 22. vbi,quod hæc traditio non habet contradictorem, & ibi addentes, Farin.*de indic. & tortura, quæst* 37. *n.*13.*& seq.*quibus,& DD. ab eis allegatis,addi possunt Camill.Borell.*cons.*45.*n.*53. Guazzin.*defens.*30.*cap.*31. Præses Abauo,*de reatibus, quæst.*19.*numer.*23. Vvesemb.*in titul ff.de quæst. numero septimo,* vers. *Quare etiam si plura*, cum aliis allegatis à Diana,*parte quarta, resolut. moral.tractat.sexto, resolut. tertia.* & à Ferdinando de Castro Palao, *tract.quarto,disput.*8.*puncto* 9. *numer.*2. 21.

Solummodò in hac quæstione duo possunt in controuersiam venire. Primum an huiusmodi indicia maximè remota probentur per testes patientes exceptiones in eorum personis. Secundum an etiam per testes singulares.

Et quidem quoad primum mihi semper placuit sententia Farin. *quæstione* 37. *num.*28. quod huiusmodi indicia debeant probari per testes in eorum personis exceptiones non patientes. Ratio, quæ me mouet est, quod in materia torturæ, quæ res periculosissima est, & grauissimi præiudicij,non sunt laxandæ habenæ, & Farin. *vbi suprà* sequitur Sousa *in Aphorism. Inquisitorum, lib.*2. *cap.* 39. *num.*18.Guazzin.*dicto capite* 31.*numero tertio,* vers. *Et etiam DD.requirunt*, Cyriacus *controu. forens.tomo primo,controu.*106.*num.*44 Menoch. *de præsumpt.libro primo,quæst.*91.*numer.*5. *&* 6. Alba,*consil.*56.*numer.*28. Ant Gomez *var. resolut.libro tertio,cap.*13.*num.*18. Suar.de Paz,*in praxi sæculari, & Ecclesiastica. tom.*1.*part.*5.*cap.*3. §.12.*num.*41. 22.

Ex quibus patet, quod Iudices timentes Deum parum curare debent de doctrina Marsil.*in practica,*§. *diligenter numer.*8. vbi voluit,ad probandum indicium remotum sufficere testes non omni exceptione maiores, quod etiam videtur voluisse Hond. *consil.*87. *num.*137.*vol.*1.& Diana *loco supra allegato,*vers. *Nota tamen,*quia vt videre est ex *suprà* allegatis magis communis opinio est in contrarium, præterquam, quod Iudex in dubio 23.
24.

iudicare semper debet non esse locum torturæ, Caball. *casu* 200. *num.* 145. & Cyriac. *dicta controu.* 106. *num.* 55. vbi allegat Boss. *de indiciis, & tortura, num.* 72. & Guazzin. *defens.* 29. *cap.* 2. *num.* 4.

25. Quo verò ad secundum, pariter concludendum est testes ad sufficienter probandum indicium remotum regulariter debere esse contestes, ita docuerunt plurimi DD. allegati à Farin. *dicta quæst.* 37. *numer.* 33. quibus adde Cyriacum *controu. forensi*, 106. *numer.* 43. Guazzin. *defens.* 30. *cap.* 31. *numer.* 3. Suarez, *vbi suprà*, *numer.* 41. Io. Philippum Thestaij, *alleg. septima, numer.* 121. Hector. Felic. *alleg.* 106. *numer.* 5 Præsidem Abauo, *dicta quæst.* 19. *numer.* 52.

26. Dixi regulariter, quia cum indicia ad torturam sint Iudicibus arbitraria, si testes qui deponunt super huiusmodi indiciis remotis sint plures, quàm duo, si omnes sint inuulnerabiles, si tandem indicia sint plura poterit vtique prudentis Iudicis arbitrio Reus torqueri, vti probauit Farin. *vbi suprà num.* 38. qui hoc modo contrarias sententias conciliauit, Giurba *cons. decisiuo*, 87. *n.* 30. vbi quod in hoc casu indicia debent esse plura, quàm duo testes omni exceptione maiores, & deponentes de iis, quæ animum iudicis possunt mouere ad credendum Reum deliquisse, Maldonad. *cons.* 9. *in* 1. *p. num.* 6. *& seq.* vbi hanc doctrinam Farin. bene declarat, vt Reus contra quem adest vnus testis de fama, alius de inimicitia, alius de fuga non possit torqueri, quia testes sunt singulares & deponunt de valdè remotis à delicto, si verò vnus testis deponat vidisse Titium vulneratum, in terra iacentem, qui asseruit se à Sempronio vulneratum, alius deponat vidisse Sempronium cum gladio sanguinolento fugientem, & tertius vidisse Sempronium in nemus se abscondentem, vtique si testes sint omni exceptione maiores, quoniam deponunt de indiciis non valdè remotis, & ad vnum finem tendentibus, vtique poterit Reus torturæ subiici, quod idem latius deduxit Giurba, *d. cons.* 87. *n.* 19. Et ad hoc idem faciunt DD. qui de materiis nostri Tribunalis tractarunt de quibus Farin. *de hæresi, q.* 185. *n.* 145. & P. Diana, *d. tract.* 6. *resol.* 5. *p.* 4. Torreblanca *de Magia, lib.* 3. *c.* 17. *n.* 73. vbi in indiciis remotis firmauit regulam, quod sunt probanda per duos testes contestes, & omni exceptione maiores.

27. Bene verum est, quod vbi Iudex procedit ad torturam ex pluribus indiciis probatis per plures testes singulares omni tamen exceptione maiores, & vt dicebat Bald. *cons.* 259. *volum.* 1. tunc debet maximè temperare arbitrium suum, & Reum valde moderatè torquere, cum procedat ad actum grauissimi præiudicij ex probatione priuilegiata, sic probationem ex pluribus indiciis, non plenè probatis resultantem vocarunt Bursat. *consil.* 430. *n.* 3. & Simon. de Prætis, *cons.* 51. *n.* 80. Ita docuit Giurba *dicto cons.* 87. *numer.* 30. *in fi.* ex Guazzin. *de defens. Reorum, defens.* 30. *c.* 32. *n.* 1. vers. *& isto casu Iudex.*

Tandem in hac materia animaduertendum est, quod facilius possunt ad torturam procedere ex huiusmodi indiciis non plenè probatis Iudices supremi quam alij inferiores, Caualcan. *de Brachio Regio, p.* 3. *num.* 113. & Guazzin. *loco proximè allegato, in fine.* 28.

§. VII.

An vnicus testis sit sufficiens indicium ad torturam.

Maius indicium, quod ad torturam esse potest, est depositio vnius testis omni exceptione maioris qui actui interfuerit, quique de visu immediatè deponat, vt ex Bart. *l.* 1. *§. Idem Cornelio, ff. de quæst. & glo. in l. si quis, Cod. ad l. Iul. Maiestatis*, dixit Præses Abauo *de Reatibus*, *quæstione* 19. *numer.* 22. & in hoc communis Doctor. sententia conuenit, vt videre est, ex Clar. *§. fin. quæst.* 22. Peguer. *decis. crim.* 17 *num.* 36. Farin. *de indic. & tortura, quæst.* 36. *num.* 54. Zanger. *de quæst. cap.* 2. *numero* 16. vbi, quod indicium hoc obtinet primum locum Lud. Gilh. *in arbore, iud. crim. c.* 6. *p.* 7. *n.* 52. *& seq.* Maldonad. *responso* 9. *p.* 2. *n.* 1. *lib.* 1. & hoc idem procedere in S. Officio dixerunt Pegn. *part.* 3. *comm.* 110. vers. *Cæterum non video*, Inquisitor Cantera, *capitulo secundo, de probat. per testes, in rubr. de indic. sufficientibus, numero quinto*, vers. *His sic præmissis*, & P. Diana qui alios allegat, *loco suprà citato, resolut. sexta.* 29.

Vt tamen depositio illius testis ad torturam sufficiat, tria copulatiuè requiruntur, quod sit omni exceptione maior, quod deponat de ipso delicto immediatè, & quod attestetur per sensum corporeum visus, vel auditus, rei, super qua deponit, conuenientem, vt quia dicat talis blasphemauit quia audiui, & talis Ministrum Sancti Officij percussit, quia vidi, Borel. *cons.* 48. *n.* 3. Zanger. *dicto c.* 2. *n.* 19. *&* 20. Gilhaus. *ibid. n.* 53. *& seq.* vbi depositio testis super re quæ cadit sub sensu visus, nulla est si redditur ratio cadens sub alio sensu, Peguer. *decis.* 17. *n.* 1. *in fi.* vbi quod omnis quantumuis minimus defectus impedit, ne ex testis depositione oriatur sufficiens ad torturam indicium, Ferd. de Castro Palao *tr.* 4. *disp.* 8. *puncto* 9. *num.* 5. 31.

Dubium tamen hoc loco potest esse, an etiam Reus bonæ famæ possit ex dicto vnius testis integri torqueri.

In qua re quãuis aliqui videantur sentire, quod

quod adhuc sit locus torturæ, quia bona fama tollit quidem indicium malæ famæ, & non videtur posse debilitare alia indicia, Caball. *resolut crim.* 84. *num.* 15.

32. Attamen in S. Officio in quo semper solet magni fieri bona fama Rei arbitror nulla modo posse contra hominem existimationis integræ ad torturam deueniri ex solo dicto vnius testis, quanuis inuulnerabilis, ita P. Diana, loco allegato, vbi multos citat, quibus addo, ego Ferdin. de Castro Palao, *dicto punct.* 9. *n.* 5. vers. *Adde neque vnum testem*, Peña *comm.* 110. vers. *non dubito*, tamen in quarta regula, & hinc, quod apud Gallos ex constitutione S. Ludouici vir probæ vitæ non torquetur ex solo dicto vnius testis, vt testes sunt Gotofred. *in suis Notis ad l.* 1. §. Idem Cornelio, *ff. de quæst.* & Paulus Christ. *decis. Supremæ Curiæ Belgicæ, vol.* 4. *decis.* 204. *num.* 10. prout nec Sabaudiæ, Faber. *in suo Cod. libro* 9. *tit.* 21. *de quæst. def.* 21. Nec apud Hispanos *ex l.* 3. *tit.* 30. *part.* 7. vbi Gregor. Lopez, & Maldon. *dicto responso* 9. *p.* 2. *n.* 4. & ratio huiusce Rei desumi potest ex eo, quod ex bona fama rei oritur præsumptio, pro eo, maximè in hoc Tribunali, quæ præsumptio sine dubio debilitat dictum testis.

§. VIII.

De dicto Socij Criminis.

33. Regulariter Reus de se crimen confessus non potest de sociis interrogari, *cap. veniens de testibus*, ibi, *nullique de se confesso aduersus alium in eodem crimine est credendum*, l. fi. Cod. *de accusat.* ibi, *nemo igitur de proprio crimine confitentem super conscientia scrutetur aliena*, vbi Gotofred. *in suis notis* huiusce Rei rationem
34. colligunt, DD. cum Præside Abauo *in sua praxi, & Theorica crim.* §. *procurator, numer.* 33. ex dicta l. fi. *ne scilicet Rei veniam fortè à Principe sperantes fauore, vel Priuilegio alterius eum nominent, néve odio, vel inimicitia, aliove affectu ducti quemquam nominent, vt supplicio pereat*, latissimè Queuedo *de ind. & tortu. part.* 2. *cap.* 5. *per totum.*

35. Dixi autem regulariter, quia omnes DD. fatentur reum de sociis interrogandum in criminibus exceptis videlicet læsæ Maiestatis humanæ, & diuinæ, assassinij, grassationis viarum, falsæ monetæ, sacrilegij, maleficij, conspirationis, ac omnium aliorum, quæ sine sociis perpetrari non solent. ita Præses Abauo, *loco proximè alleg. numer.* 34. *& pluribus seq.* Farin. *de indic. & tortura, quæstione* 43. *numer.* 56. Salic. *l. fi. numer.* 7. *Cod. de accusat.* Clar. §. *fi. quæst.* 21. vers. *Dictum socij*, Peguer. *decis. crim.* 5. vbi latissimè, & in casu hæresis Reum super complicibus interrogandum esse constat ex Decreto speciali Pij V. de torquendis Reis post Iudiciale Inquisitorum impresso de quo ego ipse egi *in tit. de hæresi, & hæreticis* §. 80. *per totum* hoc præmisso, in hac quæstione distinguendi sunt potissimùm duo casus.

Primus casus est, cum contra Reum adest 36.
solum dictum illius, qui se facit socium criminis, & tunc dictum est ex eo non oriri indicium sufficiens ad torturam, ratio clara est, quia hoc ipso, quod se facit socium criminis reddit se infamem, & sic non potest dici testis omni exceptione maior, vt *in superiori*, §. deducebamus, & in hac conclusione conueniunt omnes DD. Clarus *vbi suprà*, proximè Binsfeld. *de confess. Malef. & sagarum, membro* 2. *conclus.* 3. *&* 4. Delrius *disquis. Magicarum, libro quinto, in* 2. *append. quæst.* 1. vers. *Dico primò.* Pegna *dicto comm.* 110. *num. in fi.* vers. *An autem socius criminis*, Farin. *de hæresi, quæst.* 85. *numer.* 151 Præses Abauo *de reatibus, quæst.* 19. *n.* 111. Ferd. de Castro Palao, *dicto punct.* 9. *n.* 6. Gilhaus. *dicta p.* 7. *sect.* 2. *num.* 39. Zanger. *de quæst. cap.* 2. *num.* 47. *& seq.*

Secundus casus est, cum socij criminis 37.
sunt plures vt puta duo, qui Reum nominarunt, vel si vnicus est, eius tamen depositio est adminiculata, & in hoc pariter casu omnes DD. conueniunt, quod ex talibus depositionibus oriatur indicium sufficiens ad torturam, ita DD. omnes supra allegati, quibus adde Peguer. *decisione criminali quinta, numer.* 37. *&* 38. P. Dianam *dicto tract. sexto, resolut. septima*, Gotofred. *in leg. fi. Cod. de accusat.* in verbo, *Ne interrogari quidem*, Cyriacus *controuers.* 80. *numer.* 3. Ciarlin. *controu. forens. iudic. cap.* 10. *numer.* 119. qui, & alios allegant, & de communi praxi omnium Tribunalium attestantur.

Vt autem in hoc casu dictum socij cri- 38.
minis Reum afficiat, vtique debet esse cum iuramento, & in tortura peculiari emanatum, vt concludunt omnes supradicti allegati, vnde infert, Præses Abauo *in dicta quæstione* 19. *num.* 125. sub Die 26. Iulij 1602. iudicatum fuisse contra quendam Claudium 39.
de Montdragon, grauatum à quodam Notario in Iudicio extra torturam, quod sibi mandauerat, vt conficeret quandam declarationem falsam, non posse procedi ad torturam, & sub prætura Illustriss. D. mei Don Consalui de Salamanca annis 1636. & 1637. dum ego eram Proiudex Maleficiorum Cremonæ, & L. T. Aduocati fiscalis, numquam Curia curauit confessiones extraiudiciales Sociorum Criminis quamuis probatas, ex defectu iuramenti, & torturæ, bene etiam Bellonus Papiens. *de his, quæ incontinenti libro* 2. *capite* 116. & latiùs de hac re memini me dixisse in titulo de sortilegiis in

Nn 4 addit.

addit. vbi etiam probaui in S. Officio Socios Criminis probare sine tortura.

41. Dubitari tamen hoc loco potest, quid dicendum sit si socij criminis sint singulares in eorum dictis, an scilicet tunc faciant indicium ad torturam, & ego quidem contra Clarum, *d. q.* 21. vers. *sed pone*, ibi, *& nota* Binsfeld. *de confess. Malefic. & sagarum*, *membro* 2. *post conclusionem* 6. vers. *Primum an testes*, Sousam, *in Aphor. Inq. lib.* 2. *cap.* 39. *n.* 55. & Dianam, *dicta resol.* 7. vers. *sed difficultas est*, constanter teneo, quod si sociorum criminis dicta non sint adminiculata, non faciunt indicium ad torturam, nisi socij sint contestes, ita Decius *cons.* 189. *n.* 8. Natta, *cons.* 298. *n.* 9. Petra *de fideicom. q.* 12. *n.* 525. Guazzin. *de defens. Reorum, defens.* 32. *c.* 8. *n.* 4. vers. *ac etiam magis procederet.*

42. Probatur primò, quia duo socij criminis respectu Rei quem nominarunt sunt testes, & ex suppositione sunt singulares, igitur tantum probat vnus, quantum mille iuxta vulgatam regulam Baldi, *l. Iurisiurandi Cod. de testibus*, de qua latissimè Giurba *cons. crim.* 79. *num.* 24. At vnus ex dictis sociis non probat ad torturam, igitur nec plures si sunt singulares.

43. Secundo probatur ex simili doctrina Farin. *de indiciis, & tortura*, *q.* 45. *n.* 45. de pluribus testibus corruptis quorum vnus deposuit se fuisse corruptum in vna causa, alius in alia, & alius in alia, ait enim Farin. vnum ex istis testibus tantum probare, quantum mille, nec posse coniungi ad effectum torturæ, quia sunt singulares, & quidem in substantia non in meris circumstantiis, igitur idem dicendum erit in sociis criminis singularibus.

44. Neque obstat Clarus *sup.* allegatus in contrariũ, quia ibi non discutit articulum, sed inhæret Bos. qui *in tit. de ind. n.* 159. ait ita seruari.

45. Minus obstat Binsf. *fol. mihi*, 268. quia ex praxi omnium curiarum, nititur sola Clari auctoritate, dum verò ait ex communi opinione DD. ex testibus singularibus probari delictum in genere, male loquitur, & videbimus *in tit. de testibus*, pro nunc autem sufficiat nobis allegare Præsidem Abauo *de reatibus, quæst.* 19. *num.* 102. *&* 103. vbi dixit veritatem esse, quod testes singulares nihil in genere probant, & quod ita semper obseruauit Senatus Pedemontanus.

46. Neque etiam obstat Sousa, quia mouetur ex Farin. *de indic. & tort. q.* 43. *n.* 37. *&* 38. qui illud expresse non dicit, & in omni casu intelligendus est iuxta aliam eius doctrinam *in q.* 45. *n.* 45. de qua *suprà* de sociis criminis singularibus in circumstãtiis non in substantia.

47. Quæ tamen hucusque dicta sunt intelligenda vtique erunt, cum huiusmodi Socij criminis deponunt super diuersis numero criminibus ad vnum minimè tendẽtibus, secus enim dicerem si deponerent super diuersis actibus eiusdem delicti, quia v. g. vnus diceret, ego ad mandatum Titij abscondi in domo eiusdem homicidam vxoris suæ, & homicida ipse fateretur se occidisse vxorem Titij ipsomet Titio mandante, cum hi duo socij criminis deponant de eodem delicto homicidij, & de diuersis actibus idem tamen delictum inferentibus, vtique eorum singularitas obstare non potest eorum coniunctioni, ita Giur. *cons. crim.* 87. *n.* 29. Præses Abauo *d. q.* 19. *n.* 53. vbi quod ex huiusmodi testibus singularibus Curia Sabaudiæ passim torquet Reos.

Dubitari etiam solet quænam adminicula requirantur vt dictum vnius socij criminis indicium faciat ad torturam. 48.

Et Farin. *q.* 43. *n.* 162. cum quo transit Castro Palao *d. punct.* 9. *n.* 7. & Diana *eadem resol.* 7. *vers. sed difficultas est.* & Zang. *c.* 2. *n.* 65. enumerat sequentia adminicula, testes de auditu, fama publica, fuga nominati, & stricta cum nominante amicitia.

Tandem ad complementum istius materiæ nonnulla diligenter sunt à Iudicibus rerum criminalium animaduertenda. Primum quod quæ supradicta sunt habent locum, 49. etiam in nominatione facta de sociis in criminibus non exceptis, puta cum in narratione facti Reo iniuncta eos nominat, ita enim in praxi obseruari attestatur Clarus, *vbi sup. p.* 21. vers. *Retenta*, ibi, *ego tamen*, & Preses Abauo *q.* 19. *in praxi, & Theor. crim.* §. *procurator*, *n.* 45. *& seq.* quod tamen proportionaliter intelligẽdum est hoc modo, vt sicuti dictum vnius socij criminis in casibus exceptis sine adminiculis iuramẽto tamen, & tortura vallatum sufficit non ad torturam, sed ad inquisitionem specialem, Clar. *vbi sup.* vers. *si verò*, ita simile dictum socij criminis in criminibus non exceptis sufficiat solum ad assumẽdas informationes non tanquam ex dicto testis, sed tanquam ex dicto denunciatoris, quamuis verè de iuris rigore loquendo nullum possit fieri fundamentum super tali dicto socij, vt notarũt plurimi DD. allegati à Præside Abauo *vbi sup.* quibus addi possunt Gilhausen. *d. sect.* 2. *n.* 43. & Zanger. *c.* 2. *num.* 77.

Secundum est, quod valde in hac materia 50. consideranda est bona fama Rei inquisiti, & diligenter conferenda cum indiciis resultantibus ex istis sociorum nominationibus, si enim ex his sola semiplena oriatur probatio, tunc abstinendũ erit à tortura, si verò, longè eum probationis excedat vtique torturæ erit locus, in qua re tota maxime versatur prudẽtis Iudicis arbitrium, ita enim contraria dicta DD. in hac re conciliande esse rectè dixit Diana *dict. tr.* 6. *res.* & nos *sup.* §. *præced.* de hac tamen re videndi erunt, Far. *q.* 47. *n.* 186. Zang. *cap.* 2.

cap.2.n.6. 8.& seq. ac Lud. Gilhausen. *d. sect. 2. num.* 48.

51. Tertium est, ad quod etiam animaduertendum est, an inter nominantem, & nominatum adsint inimicitiæ odia, &c. nam inimicorum quæstioni nulla fides est adhibenda quia facile mentiuntur vt dixit Vulp. *l. 1. §. Præterea de quæst.* Zanger. *dicto c. 2. n. 66.* Gilhausen. *vbi suprà, n. 46. & 47.*

52. Quartum est, an socij criminis aliàs etiam exceptiones patiantur vltra infamiam, quæ oritur ex eorum Confessione, nam tunc vltra depositionem socij requiritur, quod adsint sufficientia indicia ad torturam, Farin. *quæst. 43. num. 178. in fin.* vbi ait, quod ipse potest attestari, bonos iudices in vrbe nunquam ad torturam deuenire ex dicto socij criminis patientis plures defectus, nisi vltra eius dictum adsint alia quæ se sola faciant indicium ad torturam, Diana *tractat. 6. resolut. 8.* qui alios adducit, & addit se ex hoc liberasse quendam Reum à tortura, propterea dicit hoc esse valdè notandum in Tribunali S. Officij, in quo similes socij criminis solent pati plures defectus, puta periurij, criminoritatis, &c.

Bene Cyriacus *controu. forensi* 80. *num.* 9. & latiùs *controu.* 150. *num.* 78. *& sequ.* vbi de socio criminis periuro, Aldobrand. *inter cons. Farin. cons.* 19. *numer.* 18. Ciarlin. *controu. forens. iudiciorum, cap.* 10. *num.* 120. qui latissimè alios cumulant.

53. Quintò animaduertere debet Iudex, an nominatio socij facta fuerit ad suggestionem Iudicis, vt quia Iudex in specie de socio interrogauerit Reum, cum tamen debuerit eum tantummodo in genere interrogare, in hoc enim casu nominatio nihil prorsus no-
54. minato obstabit, bene Clarus, *q. 21. vers. Retenta, in fi.* vbi, quod Magistratus Mediolani similem processum ad Prætoris cuiusdam suggestionem formatum annullauit, Gilhausen. *vbi suprà, num. 42.* Farin. *q. 43. n. 132.* vbi id limitat, vt non procedat, cum contra personam nominatam adsunt in specie indicia Zanger. *dicto c. 2. n. 57.*

55. Sextò considerare debent Iudices an hi socij criminis aliquem nominent, & in iudicio comparuerint spe gaudendi impunitione sibi, vel à lege, vel speciali Principis edicto concessa, nam tunc non possunt in iudicio sustinere, nisi partes Actoris, & Denunciatoris, ad hoc allegatur originalis doctrina Bossij, *de Opposit. contra testes, numer.* 21 Farin. *q. 43. num.* 192. Bardellon. *cons.* 74. *n.* 12. Cyriac. *controu. forens. tom. 3. controu.* 488. *numer.* 47. *& seq.* Giurba *cons. crim.* 22. *num.* 29. Intriliol. *decis. Regni Siciliæ* 38. *numer.* 4. Præses Abauo *in praxi, & Theor. crim.* in verbo, *procurator, n.* 47. & nouissimè Aloys. Ricc. *in suis Collect. decis. p. 8. col.* 1562. *vers. Dum ergo constat,* hæc tamen tradita ratio habere potest locum in S. Officio in quo denunciantes vice etiam testis funguntur.

Vltimò Inquisitores semper præ oculis in hac materia habere debent verba text. cap. *in fidei fauorem. de hæreticis in 6.* postquam enim Pontifex dixit in fauorem fidei testes aliàs inhabiles admitti, subdit, *si ex verisimilibus coniecturis, & ex numero testium, aut personarum, tam deponentium quàm eorum contra quos deponitur qualitate ac aliis circumstantiis, sic deponentes falsa non dicere præsumitur.* 56.

Et sicuti dicta sociorum socios nominatos modis quibus *suprà* diximus afficiunt, ita, & eorum exculpationem multum Reis prodesse, contra Menochium *de arbitr. Iud. casu* 474 *num.* 13. dixerunt, Farin. *d. quæst.* 43. *n.* 12. Osasc *decis. Pedem.* 79. *in fi.* Et Præses Abauo, *in tract. Reatuum, q* 19. *n.* 116. vbi hoc limitat, nisi contra inculpatum adessent claræ, & liquidæ probationes, quia tunc ait, potest Reus etiam ad mortem damnari, non obstante exculpatione. 57.

§. IX.

De Confessione extraiudiciali.

EX Confessione extraiudiciali Rei, regulariter oriri indicium ad torturam tradiderunt, Clar. *§ fin. quæst.* 21. *vers. Confessio extraiudicialis,* Pegn *part. 3. comm.* 110. *vers. Cæterum non video,* Peguer. *decis. crim.* 17. *numer.* 3. Farin. *de indic. & tortura, quæst.* 36. *numer.* 34. *& seq. & de Reo confesso, & conuicto, quæst.* 82. *numero* 13. latissimè Giurba alios cumulans *cons. Criminali* 87. *numer.* 20. vbi ampliant, hoc 58.
procedere etiam in confessione facta coram Iudice incompetenti, vt à Clerico coram laico, & in Confessione facta coram Iudice vbi priuato, siue parte præsente, siue absente, Præses Abauo *de reatibus, q. 19. num.* 15. P. Diana, *tract. 6. resolut. 12. p. 4.* Faber *in suo Cod. lib. 9. tit. 21. Def. 22* Mastrill. *decis. 249. num. 30. lib. 3.* Io. Griuel. *decis. Senatus Dolani,* 93. *n.* 6. Guazzin. *defens. 32. cap. 34. per totum,* qui alios omnes DD. allegant. 59.

Vt tamen confessio hæc indicium faciat ad torturam sufficiens, quatuor potissimùm requiruntur ad quæ omnia alia à DD. requisita reducuntur.

Primum est quod sit verisimilis, quod enim inuerisimile est habet speciem falsitatis, ita Menoch. *de præsumpt. lib. 1. præsumpt.* 89. *n.* 17. Guazzin. *dicto c.* 34. *n* 10. 60.

Secundum est, quod sit non generalis sed clara cum expressione loci, & temporis, Menoch. *vbi suprà. n.* 20. Guazzin. *n.* 9. 61.

Tertium est, quod sit facta non iocosè, sed 62.
seriò,

feriò, Menoch. *numer.* 19. Guazzin. *n.* 10. verf. *Idémque erit*, Gilhausen *dicta sect.* 2. *numer.* 61. Zanger. *de quæst. & tortura, cap.* 2. *numer.* 38. vbi addit requiri omnino, quod conftet de delicto, Præfes Abauo *de Reatibus, quæst.* 19. *numero* 15. & 17. vbi ait, quod fic extraiudicialiter confitens delictum poteft damnari, vti glorians de eo, iuxta text. in cap. *quam fit graue, de excess. Prælatorum*, de qua re latè dixi *in* 2. *p. huius operis.*

63. Quartum eft, quod hæc confeffio fit plenè probata duobus teftibus, cum fit indicium à delicto remotum, Griuel. *dicta decis. Senatus Dolani*, 93. *num.* 6. Menoch. *num.* 21. Guazzin. *n.* 13. vbi dicunt quod requiritur huiufmodi teftes, effe, conteftes, in loco, & tempore, fi enim vnus deponat de confeffione in vno loco, & alius de alia confeffione in alio loco, vtique confeffio non probatur.

Diligenter tamen animaduertendum eft cautelam à DD. traditam, vt huiufmodi confeffio non noceat, fi reuocatur, de qua Gilhauf. *vbi suprà, numer.* 62. Zang. *cap.* 2. *numero* 40. Præfes Abauo, *numer.* 16. Menoch. *dicta quæst.* 89. *numer.* 25. in praxi non obferuari, vti atteftatur Clarus, *dicta quæst.* 21. verf. *Confeßio in fi.* nifi de errore doceatur, Farin. *quæst.* 82. *numer.* 28. cum aliis per eum ibi allegatis & per P. Dianam *in alleg. resolut.* 12. verf. *Notandum est.*

§. X.

De Fama publica.

64. FAma fola fine vllis adminiculis nullo modo facit indicium ad torturam, fi tamen fint adminicula, vtique ex ea poterit Reus torqueri, infrafcriptis tamen confiderationibus adhibitis, ita Clar. *quæst.* 21. verf. *Fama sola*, Giurba, *cons. crim.* 43. *numer.* 18. & 19. Gilhauf. *in arbor. ind. cap.* 6. *p.* 5. *num.* 20. Zanger. *cap.* 2. *numer.* 8. P. Diana *tract.* 6. *resol.* 13. *parte* 4. Ciarlin. *controu. forens. iud. cap.* 10. *numer.* 130. & *seq.* Præfes Abauo *in quæst. reatuum, quæst.* 19. *n.* 26. Torreblanca *de Magia, lib.* 3. *c.* 17. *n.* 4. &

65. *seq.* vbi quod fama fallax eft, & quod fama nullus peior teftis poteft reperiri, & Ferd. de Caftro Palao *tract.* 4. *disp.* 8. *punct.* 9. *num.* 9. qui alios allegant.

66. Quia tamen fama inter indicia valdè à delicto remota enumeratur, ideo de neceffitate requiritur, quod fit plenè probata per duos teftes omni maiores exceptione, Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *q.* 89. *n.* 31. Cyriacus *controu. forensi*, 150. *n.* 49. Scaccia *de ind. cap.* 84. *n.* 29. *lib.* 1. Farin. *de indic. & tortura, quæst.* 47. *num.* 210. & *numer.* 214. ait quod hæc qualitas, Quod teftes fint omni exceptione maiores de iure effet articulanda, & probanda, licèt aliter de confuetudine feruetur.

Vt autem plenè probata dicatur, requiritur, quod nominentur per teftes perfonæ à quibus audierunt talem Reum effe illius delicti, Farin. *dicta q.* 47. *n.* 229. & *n.* 230. vbi dicit quod hæc nominatio debet fieri à teftibus etiamfi de hoc non interrogentur, quia poteft effe, quod fama ortum habuerit à maleuolis quo cafu nihil probat, quidquid in contrarium voluerit Scaccia *dicto cap.* 84. *numer.* 31. & opinionem Farin. fequitur nouiffimè Gilhaufen. *loco suprà cit. numer.* 163. & 164. quod idem etiam in Criminalibus tamen dixit Marquard. Freher *in suo tractatu de fama, lib.* 1. *cap.* 6. *numer.* 37. qui vnanimiter docent teftem qui de auctore interrogatus refpondet, refpondet fe non recordari, minimè famam probare. 67. 68.

Pulchrum tamen dubium mouet Marquard. *vbi suprà, num.* 37. verf. *cum vero singuli*, An fi finguli teftes diuerfos nominent à quibus audierint, nec poft nominatos addant claufulam, quod à pluribus aliis audierint, vt volebat Salicetus *in l. ea quidam, n.* 117. *de accus. prob.* 69.

In quo dubio tenet ipfe Marquard. & recte, quod probant, quod etiam docuerunt, Pegn. *p.* 3. *comm.* 19. verf. *Rursus si testes*, & Farin. *dicta q.* 47. *n.* 267. quia licèt videantur fingulares, tamen fingularitas non obftat probationi famæ, Alex. *cons.* 51. *col.* 3. *vol.* 1. Aufre. ad Capell. Tholof. *decis.* 379. Cephal. *cons.* 437. *n.* 54. qui alios cumulant.

Non folùm autem teftes etiam non interrogati debent authores nominare, vt vltra allegatos probauit etiam Torreblanca *de Magia vbi suprà, num.* 15. & *seq.* fed deponere vlterius debent fe à maiore parte populi id dici audiuiffe, fecundum doctrinam Bart. *l. de minore, §. plurimum, num.* 13. & *seq. de quæst.* quam comm. loqui DD. atteftantur, Farin. *vbi suprà, num.* 137. Gilhaufen. *ibidem, num.* 170. Marquard. Freher. *de fama, dicto cap.* 6. *num.* 13. & *sequ.* & hoc quidem de iure, nam in praxi paffim obferuatur opinio Baldi *cap. literas, n.* 2. *de præsumpt.* vti atteftatur Clar. §. *fin. quæst.* 6. verf. *debent etiam dicere.* Peguer. *decis.* 17. *n.* 25. Scaccia *dicto cap.* 84. *numer.* 30. Farin. *vbi suprà, numer.* 257. & *seq.* Rot. Rom. *decis.* 702. *n.* 1. *p.* 1. *in recent.* & apud Sanctæ memoriæ Greg. XV. *decis.* 273. vbi Beltram. quod fatis fit, fi teftes deponant fe publicè ita dici audiuiffe, Maftrill. *decis.* 295. *numer.* 12. & *seq.* vbi quod aliàs ex mille teftibus vix reperitur vnus, qui famam probat. 70. 71.

Si autem teftes interrogãtur, quid fit fama, tunc mihi placet diftinctio Scacciæ *dict. c.* 84. *n.* 32. quod teftis non teneatur refpondere per verba iuris dando definitionem famæ, fed per verba vulgi defcribendo eam more vulga 72.

vulgarium, idem sensit in effectu Marquard. *vbi suprà, num.* 10.

73. Animaduertendum etiam est famam ortam post carcerationem Rei, vel Inquisitionem ei transmissam non probare, Azeued. *cons.* 30. *numer.* 28. Giurba *cons.* 91. *numer.* 44. tunc enim fama non præsumitur orta ex veritate delicti, sed ex illo actu carcerationis, Gram. *voto* 34. Mars. Sig. 97. & Peguer. *vbi suprà, num.* 27.

74. Plura autem à DD. nostris enumerantur adminicula Famæ, vt possit ex ea oriri sufficiens indicium ad torturam, fuga Rei, testes aliqui quamuis exceptionem patientes, inimicitia, minæ, &c. Farin. *dicta q.* 47. *num.* 17. *& seq.* Gilhaus. *loco alleg. numer.* 33. *& seq.*

Sine tamen his adminiculis controuertunt DD. num sola fama plene probata faciat indicium ad torturam si sit vehemens, vel saltem in delictis occultis, & difficilis probationis.

75. Et quidem quo ad primum, cum fama est vehemens ex ea sola posse ad torturam deueniri dixit Peguer. *decis.* 17. *numer.* 18. Farin. *numer.* 28. Gilhaus. *num.* 40. Pegna *tertia parte com.* 110. vers. *Verùm hæc communis*, Giurba, *cons.* 87. *numer.* 21. *& cons.* 13. *num.* 18. qui, & alios allegant, & aiunt remissum esse in Iudicis arbitrio iudicare, quæ nam sit fama vehemens.

76. Quamuis Mastrill. *decis.* 295. *num.* 11. *vol.* 3. attestetur in Regno Siciliæ, nunquam ex sola fama etiam vehementissima fuisse Reos tortos, loquitúrque *ibi.* Mastrill. in delicto nefando, quod enumeretur inter delicta difficillimæ probationis, & illius praxis fortasse illa est ratio, quod fama probata eo modo, quo nunc in Curiis seruatur, non dicitur legitimè probata secundum omnia requisita illius probationis, de quibus Farin. *vbi suprà, à num.* 208. *vsque ad finem*, & Lud. Gilhaus. *numero* 148. *& pluribus sequentibus*, adeo, vt Gram. *cons.* 42. *num.* 8. & Bursat. *cons.* 87. *n.* 45. dixerint, quod toto tempore vitæ suæ numquam viderunt processum in quo fama esset legitimè probata.

77. Quo verò ad secundum Clarus, *quæst.* 21. vers. *fama circa medium*, attestatur in delictis occultis, & difficilis probationis solam famam facere indicium ad torturam, & quod ita passim vidit obseruari, & Clarum sequitur Farin. *dicta q.* 47. *num.* 11. Giurba, qui alios citat, *cons.* 13. *num.* 18. Gilhausen. *n.* 27. Peguer. *num.* 17.

Superest modo vt pro complemento istius materiæ aliqua dicamus de effectu malæ famæ, & bonæ famæ.

78. Et quidem præmittendum est, quod cum S. Officium versetur circa delicta, quæ aduersus Catholicam fidem committuntur, semper bona fama Rei, in materia Religionis ei suffragari debet, & diminuit aliqualiter de indiciis fisci, vt vidimus suprà cum de socio criminis agebamus pro vt etiam mala fama Rei in eadem materia Religionis semper nocet eidem, & auget indicia fisci adeo, quod si non sint ad torturam sufficientia, ex adminiculo malæ famæ sufficientia redduntur vt sæpè vidimus *in* 2. *part. in materia Sortilegorum, & retinentium libros hæreticos*, Peguer. *decis.* 17. *num.* 13.

Hoc præmisso extra Tribunal S. Officij loquendo statuendæ sunt duæ conclusiones.

Prima conclusio est bona fama alicuius in genere, tollit malam famam eiusdem in genere, & præsumptionem ex ea resultantem, Peguer. *decis.* 17. *numer.* 13. Laurent. *decis. Auenion.* 20. *numer.* 13 Farin. *numer.* 181. vbi quod in hac re testes Rei, preferuntur testibus fisci deponentibus de mala fama, bona tamen fama Rei in genere non tollit indicia specialia contra eum existentia, Clar. §. *quæst.* 60. vers. *frequens etiam*, qui loquitur cum contra reum adsunt alia indicia vltra famam malam, Farin. *vbi suprà, numer.* 191. vbi quod, quidquid dicant consulentes pro Reis in hac materia, opinio magis probata est, quod non obstante probatione bonæ famæ in genere ex indiciis sufficientibus Rei torqueantur, aliàs facillimè possent Rei euadere tormenta, Gilhausen. *num.* 136. qui alios cumulant, vnde Farin. *ibid.* 193. dixit malam famam in genere, non tolli à bona fama in genere, licèt eam aliqualiter elidat, vt dixit Boss. *de Inquisit. num.* 35. 79. 80. 81.

Nec propterea bonæ, & malæ famæ in genere probatio erit inutilis, quia operabitur saltem vt Reus, vel grauius ex mala, vel leuius ex bona fama torqueatur, vt notat Farin. *dicto num.* 192.

Secunda conclusio, mala fama in genere auget suspicionem delicti in Inquisito dummodo sit in eodem genere delicti, idque ex vulgari regula, Semel malus, semper præsumitur malus, in eodem genere mali, Farin. *num.* 199. Gilhausen. *numer.* 143. & Peguer. *decis.* 17. *num.* 13. 82.

§. XI.

De Fuga Inquisiti.

Breuiter in hac materia procedendo cõstituendi sunt duo potissimum casus.

Primus casus est, cũ quis fugit ante accusationem, vel Inquisitionem illi transmissam & in hoc casu dicendum est ex tali fuga oriri indicium ad torturam sufficiens, ita Farin. *de indic. & tortura*, *quæst.* 48. Peguer. *decis.* 17. *num* 31. 83.

*num.*31. Giurba, *conf.*13. *num.*19. Binsfeld. *l. fin. Cod. de malef. & Mathemat.* verf. *feptimum fuga.* Præfes Abauo *de Reatibus*, *q.*19. *num.*35. Gilhaufen. *de quaft. & tortura*, *cap.*6. *part.*7. *fect.*2. *num.* 35. Zanger. *cap.*2. *num.*91. & hoc idem dicendum eft in fugiente folo timore accufationis, quia fufpicio Rei idem operatur, ac ipfius rei exiftentia.

84. Secundus cafus eft, cum quis fugit poft accufationem, vel Inquifitionem, & tunc fuga non eft fufficiens indicium ad torturam, nifi fit adminiculata, Peguera *decif.*17. *n.*32. Giurba, *dicto conf.*13. *num.* 20. bene Maftrill. *decif.*296. *num.*23. *& feq.* vbi quod in hoc cafu non præfumitur fuga capta ob confcientiam criminis, fed ob timorem moleftiarum, & vexationum, quæ ex Inquifitione, & carcere oriuntur.

85. Omnis tamen præfumptio ex fuga oriens tollitur omnino fpontanea comparitione, Maftrill. *vbi fuprà num.*9. Giurba *conf.*13. *n.*22. Farin. *quaft.*48. *num.*48. *& num.*55. vbi addit, quod fpontanea comparitio debilitat etiam alia indicia.

Pariter ex fuga non poteft ad torturam deueniri, vbi illius poteft affignari aliqua faltem colorata caufa, Peguer. *dicta decif.*17.
86. *num.*35 Farin. *quaft.*48. *num.*36. & Gilhaufen. *num.*36 & hinc eft, quod ex fuga facta à carceribus cum proteftatione eundi ad fuperiorem non oritur Indicium aliquod contra Reum etiam fi carceres frangerentur, vt latiffimè probauit Maftrill. *vbi fuprà*, *num.*22. *& num.*29. *& feq.*

§. XII.

Ex inimicitia quale oriatur indicium.

87. INimicitiarum aliæ capitales funt, aliæ non capitales, illæ contrahuntur ex liti omnium, vel maioris partis bonorum, ex caufa aliqua graui, ex accufatione criminali, ex detentione in carceribus, ex iniuria atroci etiam confanguineis facta, & fimilibus, de quibus latiffimè Pegna *tertia parte direct. comment.*116. & Farin. *quaft.*49. *num.*1. *& multis fequentibus.* Non capitalis eft, quæ oritur ex caufa non graui, in dubio autem an capitalis fit, nec ne inimicitia in arbitrio pofitum eft iudicare debentis, vt obferuarunt Pegna, *vbi fuprà*, verf. *funt, qui dicant* & Peguera *decif.*17. *num.*8.

88. Hoc præfuppofito, quo ad inimicitiam non capitalem conueniunt fcribentes eam folam nec ad torturam, nec ad Inquifitionem fpecialem fufficere, ita Clarus, §. *fin. q.*11. verf. *Inimicitia*, ibi, *Tu verò dic.* & Peguera *dicta decif.*17. *num.*8.

89. Quò verò ad inimicitiam capitalem pariter certum eft quod fi ea fit adminiculata facit indicium ad torturam, ita Peguer. *dict. numero* 8. verf. *Si verò inimicitia refultans*, Giurba qui alios latiffimè cumulat, *conf. crimin.*13 *numero* 7. verf. *ad torturam tamen*, Farin. *dicta quaftione* 89. *num.*102. Inquifitor Cantera, *in fuis quaft. crim. cap.*2. *de probat. per teftes in rubr. de indic. ad torturam*, *num.* 16. verf. *bene verum eft*, vbi ait, quod ad torturam fufficit, quod inimicitia capitalis habeat pro adminiculo aliquam aliam præfumptionem quamuis minimam, Lud. Gilhauf. *in arbore iud. crim. cap.*6. *p.*7. *num.*23. Zanger. *de quaft. & tortura*, *cap.*2. *num.*111. *& feq.*

Si verò inimicitia capitalis fit fola, tunc magis communiter fentiunt fcribentes, ex ea non oriri indicium ad torturam, ita omnes DD. *fuprà* allegati *locis indicatis*, Præfes Abauo *de reatibus*, *quaft.*19. *num.*46. bene Zanger. *dicto cap.*2. *num.*113. vbi ait, quod experientia docet, & hiftoriæ atteftantur, Iudices qui ob folam inimicitiam accufatos quæftioni fubiecerunt, & vi tormentorum confeffionem delicti extorferunt, grauiffimè erraffe, & infontes damnaffe, Egnat. *lib.*8. *cap.*4 Mafcard. *de probat conluf.*901. *num.*7. *& feq.* 90.

Sufficiunt tamen inimicitiæ capitales ad nomen inquifiti inter Reos collocandum, & Inquifitionem fpecialem tranfmittendam, 91.
ita Clarus *loco citato*, & fic re in Curia noftra 92.
diligentiffimè difcuffa fub Illuftriffimo D. Don Confaluo de Salamanca viro laudatiffimo, & nobiliffimo, & Cremonæ Prætore annis 1636. & 37. dum ego eram L. T. Aduocati fifcalis pluries iudicatum fuit, & fignanter contra D. Comitem Viftarinum, imputatum de nece Marchionis Francifci Gonzagæ, quamuis in ea caufa poftea alij fuerint reperti Rei.

Bene verum eft, quod in delictis occultis, 93.
& difficilis probationis Clarus atteftatur, quod in praxi Rei, ex fola capitali inimicitia torquentur, cuius dictum alijs pluribus allegatis fequitur Giurba, *conf.*13. *num.*3. & Senatus Sabaudiæ, apud Fabrum *in fuo Codice lib.*9. *tit.*21. *de quaftio. definitione* 11. *numero* 1. *in notis.*

An autem, quæ hucufque dicta funt pro- 94.
cedant in inimicitia capitali reconciliata dubitarunt fcribentes, communis tamen refolutio eft, quod cum reconciliatio eft antiqua, idem non fit iudicandum ad effectum torturæ, de inimico capitali non reconciliato, & reconciliato, fecus in reconciliatione de recenti, quia in illa videntur inimicitiarum veftigia obliterata, ita Farin. *quaft.*49. *n.*110. Gilhauf. *n.*25. Zang. *c.*... *n.*115. Menoch. *de arbitr. Iud. lib.*1. *q.*28. *n.*8. *& de præfumpt. lib.*5. *præfump.*43. *num.*8. *& feq.*

Cum

95. Cum tamen inimicitia indicium sit à delicto remotum, vt de ea in criminali Iudicio habeatur ratio, de qua supra, debet esse probata plene per duos testes contestes omni maiores exceptione, vt *suprà* generaliter de omnibus indiciis remotis docuimus.

§. XIII.

De indicio minarum.

96. TVnc minæ de iure faciunt indicium ad torturam cum sunt plenè probatæ, cumque qui minatur est potens solitus minas exequi ac post eas intra breue aliquod tẽpus Maleficium sequutum fuit, ita Clarus *dicta q.* 21. vers. *Mina*, Præses Abauo *d.q.* 19.*n* 49. Giurba; *conf.* 91.*n.* 34 *& seq.* Farin.*conf.* 102.*num.* 44. Peguera *decis.* 17.*n.* 11. vers. *Vnde necessario requiritur*, Zanger. *cap.* 2.*n.* 44. vbi quod est in arbitrio Iudicis situm, quodnam dicatur modicum, vel breue tempus, Ludouic. Gilhaus. *d. par.* 7 *sect.* 2.*n.* 26.*& seq.*

97. Dixi de iure, quia ex obseruantia Senatus nostri Mediolani, cum Supremum Tribunal sit, Rei probatis minis & causa minarum indistinctè torquentur, vt attestatur Clarus *vbi suprà in fi.*

Sed si minæ non habeant annexas illas qualitates quas supra recensuimus, tunc sine dubio eas non facere indicium ad torturam, nisi alia adessent adminicula comm. tradiderunt, DD. supra allegati locis indicatis, Castill. *dec. Regni Siciliæ*, 173 *num.* 2.*& sequ.* vbi de minis prolatis ex iracundia, & iactatione, in consideratione non habendis.

§. XIV.

De Variatione Rei.

98. IN prudentis Iudicis arbitrio situm est, an & quando ex variatione, & mendaciis Rei oriatur indicium ad torturam, considerata qualitate Rei, & mendacij, an scilicet sit circa substantialia, vel accidentalia, an Reus incontinenti se correxerit nec ne, & similibus, & præcipuè an adsint alia adminicula, Clarus, *quæst*... vers. *Mendacium*, Zanger. *cap.* 2. *num.* 96.*& seq.* Gilhausen *sect* 2.*num* 63. Pegna, *p.* 3. *comm.* 110. vers. *Sed in hoc articulo* Giurba videndus *conf.* 87 *num.* 7.*& seq.* qui alios latissimè allegat, benè tamen in hac re animaduertit Clarus, *vbi suprà*, quod ex hac sola variatione sine adminiculis ipse numquam ad torturam deueniret, quod latiùs probauit Ferd de Castro Palao *in opere morali, tom.* 1. *tract.* 4 *disp.* 8. *punct.* 9. *num.* 11.

§. XV.

De Variis aliis indiciis.

ASsertio vulnerati, ex vulnere mortui nõ facit indicium ad torturam, sed de consuetudine facit indicium ad inquirendum, ita Clar. *q.* 21. vers. *Assertio vulnerati*, vbi addentes, Honded. *conf.* 102.*n.* 6 *lib.* 1. Peguer. *decis.* 7.*n.* 5.*&* 6. Gilhaus. *sect.* 2.*n.* 31.*& seq.* Cantera *locis alleg. suprà, n.* 35. 99.

Res alicuius reperta in loco delicti facit indicium ad torturam contra eum cuius est illa res, nisi indicium hoc fortiori præsumptione elidat, Zanger. *de quæst. & tort. cap.* 2. *num.* 33. vbi idem dicit de forma pedis, quæ inuenitur in terra humida eius loci, vbi delictum fuit commissum, quæque correspondet formæ pedis accusati, de quo Bald. *conf.* 427. *num.* 11. *lib.* 1. Menoch. *de præsumpt. libr.* 5. *præsumpt.* 31. *num* 12. & Mascard. *conclus.* 830. *num.* 21. & cum Zangero, concordat, Gilhaus. *dicta sect.* 2.*num.* 57.*& sequ.* qui tamen arbitratur indicium illud ex planta pedis vti maximè vniuersale esse leuissimum. 100.

Secreta pariter allocutio ad aures alicuius qui statim aliquod delictum perpetrauit si alia adminicula concurrant ad torturam sufficiet, cum ex ea præsumatur mandatum Zanger. *n.* 50 Gilhaus. *n.* 51. 101.

Locus arguendi à communiter accidentibus, nisi alia adminicula adsint ad nõ facit indiciũ ad torturam, sed bene ad inquirendum, vt cum quis frequenter solet introire talem domum in qua fuit repertus homo mortuus, Hyppolit. *in praxi, in* §. *diligenter numer.* 99.*& sequ.* Inquisitor Cantera *de probat. per testes, capitulo secundo, in rubr. de indiciis*, &c. *num.* 9. 102.

Vnus testis impubes non facit Indicium ad torturam, imo nec vnus testis minor, 20. annis, etiam in causa in qua veritas aliter non potest haberi, nisi adminicula alia adessent, Cantera *vbi suprà, num.* 25. *& pluribus sequ.* vbi bene notat, quod licet verum sit in delictis occultis testes inhabiles admitti, non tamen inde sequitur, quod tantum probent, quantum habiles, faciunt tamen indicium ad inquirendum, maximè iuncta aliqua præsumptione, vnde Cantera, *ibi, num.* 27. attestatur, ex ordine Supremæ Inquisitionis Castellæ captos fuisse duos homines pro hæresi ex testimonio vnius mulieris minoris 18. annis, quæ deponebat de cæremoniis Mahumetanis, ex eo quod ipsi erant de genere Maurorum, 103. 104.

Testis ad instantiam fisci contra Reum ad perpetuam rei memoriam receptus omni exceptione maior, in causa hæresis probat in iudicio ad effectum Reum torquendi, etiam si non repetatur, vt v g. deponit aliquis coram 105.

Oo Inqui

Inquisitore mox se absentat, vel à Iudice sæculari mittitur ad triremes, vel aliàs non inuenitur, posteà capitur Reus,& testis non inuenitur certè ex illius dicto ad perpetuam rei memoriam recepto, potest Reus torqueri Cantera, *vbi suprà num.* 46. vers. *Prima illatio,*
106. vbi, quod ita fuit determinatum in Supremo consilio Inquisitionis Hispaniæ, & in Inquisitione Regni Galeciæ, vbi fuit processum contra Matrem ex dicto eius filij Monachi recepti ad perpetuam rei memoriam, cum ex mandato superiorum deberet se transferre in Italiam.

107. Sollicitatio penes Iudicem, quod de tali delicto proceditur absque vllo interesse ipsius in homine malæ famæ facit indicium ad Inquirendum, non ad torturam, in homine vero bonæ famæ nullum prorsus facit indicium, Cantera bene *vbi suprà, num.* 49. & cum hac distinctione puto intelligenda dicta à Tager. *cap.* 2. *num.* 128. & Ludouic. Gilhausf. *sect.* 2. *n.* 67. *& seq.*

108. Confessio facta in tortura si reuocetur in ratificatione extra tormenta facit indicium ad torturam nouam, quæ potest repeti vsque ad tertiam vicem, ita Clar. *q.* 21. vers. *Vlterius quæro,* vbi addentes, Præses Abauo *de reatibus, q.* 19. *num.* 55. *& seq.* vbi quod ita obseruat Senatus Sabaudiæ, Cantera *vbi suprà, num.* 67. *infi.* vers. *bene verum est.*

109. Riualitas in amore aliquando solet à DD. nostris considerari pro indicio ad torturam iunctis aliis Farin *cons.* 193. *n.* 9. *& sequ* vbi tria copulatiuè requirit vt super riualitate possit fieri fundamentum, Amor reciprocus inter Amasium, & Amasiam, quod hunc amorem alter non ignoraret, & quod eundem Amorem ægrè ferret, & super hoc indicio memini aliàs fuisse in contingentia facti actum in nostra Congregatione S. Officij, neque tunc allegasse illud cons. Farin.

110. Et ne longius rem hanc protrahamus ex omnibus indiciis ex quibus oritur in criminalibus semiplena probatio potest Iudex ad torturam deuenire, glos. Magistr. *in l. Maritus* in verbo, *à quæstionibus, ff. de quæst.* latissimè Farin. *de indiciis, & tortura, quæst.* 36. *n.* 218. *& seq.* vbi quod hæc opinio verior est, & in iudicando omnino sequenda, quidquid in contrarium dixerit glos. *in l. cum probatio, ff. de prob.* & Clar. *in* §. *fi. q.* 21. *in princ. & qu.* 10. vers. *ad torturam etiam,* vbi quod ad torturam sufficit probatio minùs quàm semiplena.

§. XVI.

An plura indicia imperfecta coniungantur ad effectum torturæ.

111. VEl indicia sunt imperfecta in substantia indicij vt fama, minæ, inimicitia, &c. quæ vt supra vidimus de se non faciunt indicium ad torturam, & in hoc casu dubium non est, quod coniunguntur, si de eis, & eorum singulis plenè constet, quia plura ex istis indiciis remotis simul vnita sufficiunt ad torturam, ita DD. omnes *infr.* allegandi.

Vel indicia sunt imperfecta in substantia indicij, & in substantia probationis quia singula in suo genere non sint plenè probata, & in hoc casu adhuc distinguendum est.

Vel huiusmodi indicia tendunt ad vnum finem, vt quia vnus testis viderit Titium præparantem arma, alius eundem fugientem cum gladio euaginato, & alius eundem se in aliquo nemore abscondentem, & in hoc casu indicia huiusmodi coniunguntur ad faciendum indicium ad torturam, ita Farin. *qu.* 86. *n.* 100. Giurba *cons. crim.* 87. *n.* 29. qui alios latissimè cumulat, Præses Abauo *in tract. Reatuum qu.* 19. *n.* 53. ac in his terminis procedit etiam in criminalibus regula, quæ singula non prosunt iuncta iuuant, de qua modern. Barbosa *Axiom.* 209. *inter eius tractatus varios.* 112.

Vel huiusmodi indicia à delicto remota nō tendunt ad eundem finem, & inter se non sunt subordinata, & tunc cum imperfectè sunt probata ad effectum torturæ non coniunguntur, Dom meus Peregrin. *cons.* 75. *n.* 30. *vol.* 1. Borell. *cons.* 46. *n.* 65. Surd. *cons.* 132. *n.* 48. cum aliis allegatis per Giurbam *vbi suprà, n.* 10. Præses Abauo, *vbi supr. num.* 52. vbi notabiliter dixit, quod si vnus testis deponat de fama, vnus de confessione extraiudiciali, vnus de inimicitia, & vnus de fuga non poterit Iudex eos coniungere ad effectum torturæ, quia indicia illa nec ad eundem finem tendūt nec inter se subordinata sunt, & imperfecta sunt in substantia indicij, & in substantia probationis, quia non plenè probata, & à delicto valde remota. 113.

Sed hoc potest recipere declarationem ex traditis à Cantera, *de prob. per testes, cap.* 2. *quæst.* 5. *num.* 4. vers *quando verò tractatur,* vbi dixit, quod si vnus testis valdè dignus deponit de vno indicio remoto, & alter pariter multum dignus de alio remoto potest Iudex dictos testes coniungere ad effectum torturæ quia inducunt Iudicem in suspicionem vehementem delicti. 114.

Animaduerte tamen, quod in materia coniunctionis istorum indiciorum plurimū potest Iudicis timentis Deum arbitrium, vt *supr.* pluries vidimus in progressu huiusce materiæ.

§. XVII.

An ex contumacia oriatur indicium sufficiens ad Torturam.

CAsus hic quotidie cōtingit in Bannitis in cōtumaciam, ab Excellentissimo Senatu nostro

nostro Mediolani intra biennium in forma admissis ad nouas defensiones, hi enim quamuis in suis defensionibus plenissimè probent Innocentiam, attamen ex inueterata consue-
115. tudine huiusce Status torquentur, ex sola cõtumacia, & Banno, vt attestatur Clarus, *in §. fi. q.* 64. vers. *Sed numquid Bannitus*, vbi quod ita pluries vidit obseruari.

116. Et ratio huiusce obseruantiæ est traditio, DD. eorum qui magis communiter voluerunt, contumaciam, bannum, & sententiam condemnatoriam subsequutam facere indicium ad torturam, latissimè Giurba *consi. crim.* 13. *num.* 12. *&* 24. vbi ampliat hoc procedere etiam in bannito sponte reuertente ad Iudicem, Marius Muta, *decis. Regni Siciliæ*, 80. *num.* 8. Præses Abauo *in praxi, & Theor. criminali* verbo *contumax, numer.* 55. Caball. *resolut. crim. cent.* 2. *casu* 110. *num.* 26. *& per totum*, vbi latissimè de his admissis ad nouas defensiones.

117. Et ex his patet quid sit dicendum, de hæretico condemnato in contumaciam, qui quandocumque venerit, etiam si eius statua fuerit combusta, audiendus est, & admittendus ad suam innocentiam probandam, vt dixi *in* 2. *part. in tit. de insordescentibus.*

Hic enim quamuis concludenter probauerit suam innocentiam, adhuc ex contumacia sola, & sententia contra eum iuris ordine seruato lata esset arbitrio iudicantium torturæ subiiciendus, quia nimirum eius contumacia iuncta cum sententia sufficiens præbet indicium ad torturam.

§. XVIII.

An aliquando etiam sine indiciis quis possit torqueri.

118. SVprà vidimus, indicia omnino præcedere torturam debere, ita vt nec Princeps ipse possit aliquem torquere sine indiciis, Gramm *voto* 32. *num.* 9. vbi quod ipse ita respondit Cardinali Columnę Proregi Neapolis, Clar. § *fin. qu.* 64. vers. *Dixi quoque vbi addentes*, quod procedit in quibuscumque causis, quantumuis atrocissimis etiam si sint difficillimæ probationis, Farin. *qu.* 37. *num.* 79. *& sequentib.* & regula vulgata DD. quod in atrocissimis licitum est iura transgredi, procedit in condemnando confessum, & conuictum, non autem in ordine iudicij, & tortura inferenda, Rol. à Valle, *cons.* 12. *num.* 72. *vol.* 3. Rim. Iunior *cons.* 561. *n.* 32. Farin. *vbi suprà, n.* 91. Osasch. *decis.* 79. *num.* 55. bene Delrius *disqu. Magic. lib.* 5. *in append.* 2. *qu.* 21.

In aliquibus tamen casibus consentiunt scribentes torturam sine legitimis posse indiciis dari.

Primus casus est cum Reus carceratus non vult respondere Iudici, vel saltem non præcisè respondet, Capicius, *decis.* 145. Diana alios latè cumulans, *tract.* 6. *resolut.* 34. *parte quarta resolut. moral* Farin. *vbi supra, num.* 176 Idem fuisse practicatum in Supremo Tribunali Inquisitionis Romanæ, scio, in Reo qui recusabat iurare. 119.

Prout idem seruandum esse in Reis simulantibus furorem decidit Senatus Sabaudiæ, *lib.* 9. *sui C. tit.* 21. *def.* 1. vbi quod aliquando solet Senatus iubere, vt huiusmodi Rei fatuitionem simulantes in secretum locum ducantur, vt toti Senatui exhibeantur inspecturo ex vultu & sermone, quales reuera sint.

Secundus casus est in homicida, vel assassino, qui aliquem occiderit, quãdo inter ipsum, & occisum nulla aderat inimicitia, vel causa, tunc poterit vti mandatarius torqueri ad indicandum mandantem Farin. *dicta quæst.* 37. *n.* 154. Quia nullus præsumitur delinquere sine causa *l. & si certus ff ad Syllan.* vbi in indiuiduo Paulus I.C. sic ait. *Et si percussor certus sit, tamen habenda quæstio est, vt cadis mandator inueniatur.* 120.

Tertius casus est ex consuetudine Status Mediolani secundùm quam bannitus, cuius sententia debet executioni mitti, solet interrogari in tormentis super aliis criminib. complicibus, & receptatoribus & generaliter idem obseruatur in crimine Asassinij, furti, sfrosationis Annonæ, vel salis, vti attestatur Clarus, §. *fi. quæst.* 64. vers. *Successiuè quæro*, ibi, tamen numquam. 121.

Animaduerte tamen tu, qui in hoc fælicissimo Statu exerces officia criminalia, quod hæc consuetudo, cum sit stricti iuris non est, extendenda ad alios casus vltra supra expressos, vnde Senatus noster Excellentiss. Mediolani, censuit puerum sodomitam confessum, non esse interrogandum super aliis delictis eiusdem generis, nisi adsint specialia indicia, vti attestatur Porrus *in annot. ad Ambros. lib.* 4. *c.* 2. *n.* 5. 122.

Quartus casus est in custode bonorum, caupona, &c. nam vtique cum sint viles personæ & malæ famæ, possunt torqueri super furto bonorum, quorum est custos, Farin. *dicta q.* 37. *n.* 159. *& pluribus seq.* 123.

Quintus casus, est in tortura super complicibus iuxta ea quæ dixi *suprà*, cum de sociis criminis, & *in titul. de hæresi, in speciali*, §. *de tortura super complicibus.* 124.

§. XIX.

Quæ personæ possunt torqueri.

REgula generalis hoc loco præmittenda est, quod quilibet potest torqueri, qui 125.

non reperitur in iure prohibitus, ita Clar. §. *fi. qu.* 64. verſ. *vbi ſubſint legitima indicia*, vbi addentes, Lud. Gilhauſ. *in arb. ind. crim. c.* 6. *p.* 7. *ſect.* 1. *n.* 1. Præſes Abauo *de reatibus, quæſt.* 19. *num.* 69. *& ſeq.*

Et quidem in iure alij ſunt prohibiti torqueri, ratione dignitatis, alij verò ratione periculi, vitæ propriæ, vel alienæ.

126. Ratione dignitatis prohibentur torqueri, Doctores, & I.C. Boſſ. *in tit. de ind. n.* 3. Clar. *vbi ſup.* verſ. *quæro an DD.* Præſ. Abauo *de reatibus, q.* 19. *n.* 73. Farin. *q.* 41. *num.* 56. vbi quod hoc in Statu Eccleſiaſtico nõ ſeruatur. In Statu tamen noſtro Mediolani, bene hoc priuilegium obſeruatur, vt teſtatur Clar. *vt ſup.* & Senatus noſter Mediolani literis datis ad Præt. Cremonæ, ſub die 3. Aprilis 1599. iuſſit Vincentium Oſcaſalem I.C. imputatum de homicidij mandato, ex inſidiis commiſſi damnari in Aureis 100. loco torturæ.

128. Feudatarij quoque nõ torquentur, niſi eorum priuilegio renuncient, ſic Sen. Med. die
129. 24. Febr. 1599. literis Præt. Cremonæ, datis iuſſit Ferdinandum Siccum feudatariũ Reum conſtitutum de delatione ſclopi rotati eo renunciante priuilegio ſuo torqueri, quod ſi recuſaſſet renunciare loco torturæ damnari in aureis quinquaginta, ita etiam Clar. *vbi ſupr.* verſ. *Item quæro.*

130. Decuriones prohibentur torqueri, ex *l. omnes Cod. de Decurionib. lib.* 12. ſuper qua lege latiùs immoratur Inquiſit. Cantera, *cap.* 2. *de prob. per teſtes, num.* 68. ita Clar. verſ. *Prætereà quæro*, Zanger. *de quæſt. & tort. cap.* 1. *num.* 55. vbi allegat text. *in l. Decuriones,* 16. *Cod. de quæſt. & l. omnes Iudices, Cod. de Decurionibus, lib.* 10. & Senatus noſter Mediolani in hac
131. materia ſic Præt. Cremonæ reſcripſit die 19. Iulij 1621. *Aſcanius Marnius Reus conſtitutus mandati dati ad occidendum Sidonium de Nettis, niſi eſſet ſexagenarius, & Decurio deberet torqueri ad eruendam veritatem propterea loco torturæ illum damnabitis in Aureis* 50. *mox eum abſoluetis.*

132. Nobiles in Iure non torquentur, Clar. *vbi ſuprà*, verſ. *vlterius quæro*, Inqu. Cantera *loco alleg. n.* 69. Præſes Abauo, *d. quæſt.* 19. *num.* 69. *&*
133. *ſequ.* quod ipſe intelligit de vere nobilibus, & quidem nobilitate antiqua, non autem de his qui noſtris temporibus fortunæ beneficio nobiles dicuntur, cum non poſſent allegare Auum, nec fortaſſe Patrem, qui aliquo nobilitatis ſplendore claruerint, contra, quos etiam vide Queuedum omnino *de indic. & tort. p.* 2. *c.* 1. *n.* 8. verſ. *los nobles, de que hablan eſtas leyes,* Clarum vbi, qui tamen, & bene addit hoc priuilegium, in praxi non obſeruari in noſtro Statu Mediolani, quid autem in Hiſpania obſeruetur vide Cou *lib.* 2. *Variarum, c.* 9. *n.* 4. Greg. Lopez, *l.* 2. *tit.* 30. *p.* 7. Otalor *de nobilit. Hiſp. p.* 5. *principali, cap fin. n.* 4. & Garz. *in ſimili tract. gloſ.* 1. *num.* 8. *& ſeq* ac Michael de Liſuentes, *in l.* 79. *Tauri* vbi ponit caſus in quibus nobilis poteſt torqueri.

Milites quoque non poſſunt torqueri, *l. Milites, Cod. de quæſt.* Clarus, *d. q.* 64. verſ. *quæro etiam*, Cantera, *vbi ſupr. n.* 73. Zanger. *d. c.* 2. *n.* 56. *& ſeq.* ſed hoc non ſeruatur in Gallia teſte Dionyſ. Gotofr. *in d. l. Milites*, nec in Germania, vt ait Zanger. nec in noſtro Statu Mediolani, niſi in Militum Ductoribus, vt atteſtatur Clarus *vbi ſuprà*. 134.

Officiales nõ torquẽtur durãte officio, finito vero officio, ſic, niſi ob illud officiũ acquiſiuiſſent dignitatem perpetuam vel alias etiam finito officio eſſent priuilegiati, Cãter. *vbi ſup. n.* 71. verſ. *de Magiſtratib. autem, & de omnibus his perſonis priuileg.* videndus Queuedo *de ind. & tort.* 2. *p. c.* 12. 135.

In cauſis tamen ad noſtrũ Tribunal. S. Officij, ſpectantib. ceſſant omnia ſupradicta priuilegia, vt ſingulariter notarũt, Siman. in enchir. *ind. viol. Relig. tit.* 52. *n.* 20. Pegn. *p.* 3. *com.* 110. verſ. *his conſtitutis*, Farin. *de hæreſi. q.* 185. *n.* 125. 136.
Et ratio huiuſce Rei eſt, quia priuilegia illa ceſſant in crimine læſæ Maieſt. Humanæ *l.* 4. *C. ad l. Iulian. Maieſt.* Gilh. *d. ſect.* 1. *n.* 14. Zang. *c.* 1. *n.* 60. igitur multo magis ceſſare debẽt in crimine læſæ Maieſtatis Diuinæ, vt arguit Præſes Abauo, *in tr. de reatibus, q.* 19. *n.* 87. 137.

Ratione autem periculi vitæ propriæ, vel alienæ torqueri non poſſunt de iure.

Minor annis 14. ita enim ait, I.C. in l. de minore, ff de quæſt. *de Minore* 14. *annis quæſtio habenda non eſt*, ita tamen, vt ſi ſit proximus pubertati terreri poſſit, & habena, vel ferula cædi, vt dixit idem I.C. *in l.* 1. §. *Impuberi, ff. ad Syllan.* ibi, *terreri tantum ſolent, & habena, vel ferula cædi*, ita Zanger. *vbi ſupr. num.* 33. *& ſeq.* Gilh. *ſect.* 1. *n.* 3. *&* 4. Farin. *q.* 41. *num.* 16. bene Clar. *quæſt.* 64. verſ. *Quæro numquid,* vbi ait Senatum iuſſiſſe quendam Martinum Magnonum eleuari in equuleo, licet eſſet minor annis 14. 138. 139.

In crimine tamẽ hæreſis hoſce Impuberes poſſe torqueri ſi proximi ſint pubertati, & medicorum iudicio periculum non ſit, quod eorũ ſalus periclitetur, arbitror cum grauiſſimis auctoribus videlicet Cantera *in quæſt. tangentibus Reum, q.* 9. *n.* 1. verſ. *vnum tamen credo*, Ferd. de Caſtro Palao, *tract.* 4. *diſput.* 8. *puncto*, 9. *num.* 14. Ioſeph. Seſſe, *deciſ.* 476. *numer.* 20. *volum.* 4. probaturque manifeſtè hoc ex dicta l. de minore, vbi poſtquam dixit minorem 14. annis non torqueri, in §. 1. ſubdit, *ſed omnes omnino in Maieſtatis crimine quod ad perſonas Principum attinet ſi ad teſtimonium prouocantur cum res exigit torquentur*, ex quo textu licet arguere minorẽ poſſe torqueri, ex natura dictionũ vniuerſaliũ, particulæ aduerſatiuæ, ſed. quæ præcedentibus 140.

cedentibus solet aduersari in iure, & in facto & ex natura exceptionis quam DD. dicunt esse de regula, quod si ad ferendum testimonium torquentur in crimine læsæ Maiestatis humanæ multo magis torqueri debent cũ Rei sunt & in crimine læsæ Maiestatis Diuinæ.

141. Senes si sint decrepiti nõ torquentur, secus si sint robusti. vnde Clarus, refert Senatum
142. Mediolani iussisse Senem quendam sexagenarium torqueri, imo, & alium qui annos habebat 65. quantum tamen poterat habita ratione ætatis, *q.64.* vers. *non etiam det*, imò ibi attestatur Clarus eundem Senatum iussisse quendã decrepitum poni sub equuleo, de iure tamen huiusmodi decrepiti, torqueri non possunt, Cantera, *cap 2. de prob. per testes, n.71.* vbi quod decrepitudo incipit anno 75. Gilhaus. *d. sect. 1. n.5.* Zanger. *c.1. n.40.* vbi quod bene possunt terreri ad exemplum Impuberorum, Farin. *q.41. n.14. & seq.* P. Diana *resol. moral. p.4. tract.6. resolut.29.* vers. *nota etiam*, vbi, quod materia torturæ infligendæ seni, & decrepito in S. Officio remittitur arbitrio Inquisitorum, Guazzin. *de defens. Reorum, tom.2. def.30 c.12. n.2.* decrepito tamen tormentorum terror nõ est iniiciendus nisi perraro, & ex magna causa. decidit Sen. Sabaudiæ apud Fabrum *in suo C. lib.9. titul.21. def.6.* videndus in hac materia Præs. Abauo, *in sæpe cit. q.19. n.75.* In materia Confessarij sollicitantis si sit senex passim solet Sacra Congr. generalis Inquisitionis mandare quod terreatur, ita tamen quod grauibus postea pœnis extraordinariis mulctetur. Et sic quidam Sacerdos annor. 65. de sollicitatione valdè grauatus, sed non cõuictus, in nostra Inquisitione Cremonæ de ann. 1624. de ordine Sanctissimi fuit territus pro habẽda Confessione ipsius, mox damnatus ad carceres formales per decennium cum perpetuo exilio à loco delicti, suspensione à Diuinis, & Confessionibus, & priuatione vocis actiuæ, & passiuę.

144. Mulier prægnans, nec torqueri potest, nec terreri, Zanger, *c.1. n.41. & 42.* Gilh. *sect. 1. n.8.* Clar. *in dicta q.64.* vers. *Quaro modò*, vbi quod Senatus Mediolani noluit torqueri neq; terreri vnam mulierẽ quæ lactabat, Præses Abauo *in tr. de reatibus, q.19. n.92.* vbi, quod non torquentur neque post 40. dies à die partus, & quod mulieres quæ asserunt se pręgnantes so-
145. lent ab obstetricibus de mandato Iudicis visitari, & secundum earum relationem proceditur, vel non proceditur ad torturam, ita attestatur obseruare Senatum Sabaudiæ, & ita etiam secundum prædicta obseruandum est in S. Officio, Diana *vbi sup.* Castro Palao, *tract.4. disp.8. punct.9. n.14.* latè Cantera *in quæst. tangentibus reum, q.10. per totam.*

146. Vltra supra annotatos casus in quibus potest, vel non potest inferri tortura, addo ego obsessum à Dæmone minimè posse torqueri, neque in S. Officio, Ruginell. *pract. q. c.38. per totum*, vbi etiam dicit quendam à dæmone obsessum in oppido Sessenæ in equuleo positum fuisse à dæmone suffocatum.

Tractandum esset hoc loco in quibus causis esse possit locus Torturæ, sed quoniam in 147.
causis S. Officij certissimum est torturam indistinctè adhiberi iuxta ea quæ dixi in secũda parte huius operis, & in aliis Tribunalibus, solum habet locum tortura in delictis pro quibus est imposita pœna capitalis, vel corporalis *leg. edictum*, ibi, *sed cum capitalia, & atrocia maleficia*, vbi DD. *ff. de q.* Ideo me remitto ad ibi tradita, & ad Peguer. *decis.16.* Clar. *qu.64.* vers. *Præterea debet*, Farin. *q.41. n.6.*

§. XX.

An, & quando Reus nouis superuenientibus indiciis denuo sit torturæ subiiciendus.

COmmunis conclusio DD. est, quod Reus semel ex indiciis sufficiẽtib tortus, si noua superueniant indicia, re tamen, & substantia à primis differentia denuo potest, & debet 148.
torqueri, ita Pegn. *comm.39.* vers. *noua autem, in tertia parte, directorij*, Farin. *de indic. & tortura, q.38. num.79.* Clarus, *q.64.* vers. *Vltimò videndum est*, vbi notat ex Papiensi fatuum fuis- 149.
se Iudicem illum, qui ex indicio famæ Reum torturæ subiecerat, & postea eundem iterum torserat, quia superuenerant alij testes, qui famam probauerant, ait enim Clar. non dicitur nouum indicium superuenisse, sed noua probatio antiqui indicij iam per torturam sublati, Locatus *in indic. Inquisit.* in verbo, *tortura*, vers. *nota secundum Felinum*, Caball. *resol. crim. tom 1 cent.2 casu 195. n.43.*

In hac tamen materia animaduertendũ est, 150.
quod indicia priora, per torturã fuerunt sublata, secundùm Clar. *vbi sup.* contra non possunt deseruire amplius pro indiciis in 2. tortura, quod etiam euidẽter probatur, ex eo, quod c. 1. *Regni, frequens, & ineffrænata.* statuitur de- 151.
positiones trium latronum sociorum criminis conuincere alium socium, & tamen si iste socius ex depositione vnius latronis fuerit tortus, & dimissus in forma, si postea superueniãt aliæ duæ depositiones duorum sociorum criminis non poterit dici conuictus, quia primi latronis depositio fuit per torturam elisa, ita Franc. *dec.577.* Baltazar de Angelis *in additione ad dec.78.* Nicolai Ant. Gizzarelli, *n.7. vol.2.* & Didacus de Mari, *ad eandem decis num.8.* Giurba, *cons.50. n.42.* vbi quod illud primum indicium ex depositione primi socij emanatum verè per torturam fuit purgatũ, ad quod facit etiam pulcherrima, & omnino memoriæ cõmendanda doctrina Farin. *q.4. de Inquisitione,*

ne, *num.29.in eius addit.post 3.vol.consil.*

152. Si igitur ex nouis indiciis Reus est torquendus vtique de se sola debent esse ad torturam sufficientia, vt dixit, Franc *d.decis.577.n.2. & 3.* & Guazz. *in d.defens. Reorum, tom.2. defens. 30.c.23 n.*8. latè Viscont. vidẽdus, *in suis concl. iuris* in verbo, *latrones*, vbi de depositione primi latronis sublata per torturam, non coniungenda cum depositionibus duorum aliorum latronum ex post deponentium.

153. An autem indicia noua superuenientia debeant esse fortiora prioribus aliqui apud Clarum, *vbi supr.* voluerunt quod sic, ego totum hoc arbitror relinquendum Iusto iudicare debentis arbitrio, bene verum est, quod si Reus ex indicio famæ fuit tortus iunctis adminiculis, poterit iterum torqueri ex indicio confessionis extraiudicialis iunctis aliis adminiculis, vt rectè sensit Queuedo *de indic. & tortur. part.2.cap.7.numer.6.* quia indicium famæ, & confessionis extraiudicialis differunt specie, & substantia, licet sint sub eodem genere indicij remoti.

154. Tandem animaduertendum est, quod cum indicia sunt valde vrgentia, tunc etiam si noua non superueniant indicia, poterit tortura repeti, maximè si Reus, in prima tortura fuit leuiter tortus, ita Pegn. *d.comm.39.vers. sit 2. Regula*, Farin. *d.qu.38.n.7.* Delrius *disquisit. magic. lib.5. in 2. append. q.31. & 32.* vbi quod tortura non potest repeti nisi per tres vices ad summum, & tribus diebus interpollatis, & dummodo qualitas personæ non impediat, puta quia sit persona multum debilis, Peregr. *cons. 2. dub.26. vol.2.*

§. XXI.

De animaduertendis per Inquisitores, & Iudices antequam ad torturam deueniant.

PLura sunt ab Inquisitoribus, & aliis Iudicibus animaduertenda antequam ad Rei torturam deueniant.

155. Et primò quidem ad torturam non debet Iudex procedere, nisi in subsidium aliarum probationum, Clar. *§. fi. q.64.* vers. *debet etiam*, Gothofred. *in suis notis, ad l.1 ff. de qu.* Zanger. *de quæst. & tort. cap.2. num.2.* Gilh. *vbi suprà sect.2. num.1 & seq.*

156. Secundò debet constare de corpore delicti, Clar. *vbi sup.* vers. *Debet autem*, Gotofred. *vbi sup.* & de hoc latè dixi *in tit. de sortilegis* quod tamen limitauit Senatus Sabaudiæ *in crimine assassinij*, apud Fabrum *in suo Cod. lib.9. tit.21 def.17.* & in crimine veneni, cum cadauer, quia humatum, & corruptum non potuit per peritos rectè inspici, à magna Curia Vicariæ apud Io. Baptistam de Thoro *in comp. decis. Regni*, verbo, *tortura an inferri possit inquisito, tom.1.*

Tertiò considerari debet qualitas delicti, & personæ torquendæ iuxta supra dicta §. *Quæ personæ possint torqueri*, 157.

Quartò diligenter ponderanda sunt indicia an scilicet sint ad torturam sufficientia, 158.
iuxta notata *tot. hoc titulo*,

Quintò debet Iudex Reo torquendo dare 159.
defensiones vna cum copia indiciorum, & quidem quidquid dicat Clarus, *in dicta quæst. 64.* vers. *Sed quid si ille*, secundum magis communem DD. sententiam etiam si à Reo non petatur, Hieron. Laurent. *decis. Auenion. 15.* Farin. *de indic. & tortura, quæst.39. num. 90. & pluribus seq.* Zanger. *cap.4. num. primo*, Gilhaus. *sect. tertia, num. primo*, & in Sancto Officio, eandem indiciorum copiam Reis ante torturam trahendam esse, (suppressis tamen testium nominibus, & etiam illis qualitatibus arbitrio Inquisitorum ex quibus Reus posset venire in notitiam testium) tradiderunt omnes fere DD. de nostris materiis tractantes apud Dianam *parte quarta, resolut. moral. tract. sexto, resol.28.* non tamen huiusmodi copia danda est testi torquendo, vt dixit Farin. *vbi suprà, num. 116.* vbi adsunt duæ allegationes inter se contrariæ, in hac materia duorum insignium I.C.

Sextò, debet Iudex proferre interloquutoriam, de Reo torquendo, Clar. *d.qu.64.* vers. 160.
Vbi nihil, Gilhaus. *dicta sect.3. num. quarto, & sequ.* Zanger. *cap.4. num. primo*, Farin. *quæst.38. num.7. & seq.*

Debet tamen apponi in decreto solita clausula, citra præiudicium probatorum, vel cõfessi, & conuicti, quæ præseruat ius fisci, & operatur, quod plene probata nõ elidantur per torturam, dummodo super eis specificè Reus non interrogetur, Boss. *de indic. ante tort. num. 130.* Binsfel. *l.7. q.1. concl.3. C. de malef. & Mathem.* cũ aliis alleg. per Dian. *vbi sup. resol.32. per tot.*

Septimò, Tortura non est danda Reo, nisi post decem horas à sumpto per reum cibo, & Potu, Clar. *vbi sup.* vers. *Decreta tortura*, Farin. *q.38. n.32.* Gilhaus. *sect.3. n.35.*

Octauò, Si dies qua Reo inferenda est tor- 161
tura, sit ea in qua solet laborare febre quartana vtique transferenda erit in aliam diem, latè Giurba, *cons.8. n.4. & 28* qui, & alios allegat & ait in eo casu torturam debere esse leuem, & sine squassis.

Nonò, Ex plurib. torquendis priùs torqueri 162.
debet ille, à quo verisimilius est veritatem faciliùs eruendam, Binsfel. *l. si excepta, q.1 concl. 9. C. de malef. & Math.* & sic ab eo torturam inchoãdam esse qui timidior est, & teneræ ætatis ad literam dixit, I.C. *in l. vnius facinoris, ff. de quæst. & l.1. §. idem Hadr. ff. eod.* vbi Gothofr. Gilh. *sect.3. n.36. & sequ.* vbi quod ob id priùs

priùs fœmina torquenda est, quam masculus & priùs vxor, quam maritus, & filius, quam pater, de quo vide rem mirabilem, quæ in praxi accidit apud Præs. Abauo *de reatibus, q.* 19. *n.* 67. *& n.* 64. vbi quod inter masculos incipiendum est à minori, & viliori.

163. Decimò, Reus pluries, & pluries monendus est, ante torturam ad veritatem fatendam collectis in vnum breuissimè omnibus indiciis contra eum militantibus, eique obiectis, quo adhuc negante, ad decretum de torquendo de quo *suprà* deueniendum est, Gilh *sect.* 3. *num.* 30. Cartar. *in praxi interrog. Reorum, lib.* 4. *c.* 1. *n.* 59. *&* 60. vbi quod in monitione debet inseri comminatoria, aliàs deuenietur ad remedia iuris, & facti.

§. XXII.

De animaduertendis in actu torturæ.

FActo decreto de Reo torquendo ducitur Reus à Birruariis ad locum tormentorum, vt pro decreti executione torqueatur; nonnulla autem notanda ab Inquisitoribus, & aliis iudicibus.

164. Primò, Iudex debet vti tormentis vsitatis secundum consuetudinem loci, non inusitatis, Lud. Gilh. *in arbore iud. crimin. c.* 6. *p.* 7. *sect.* 3. *num.* 21. Clar. *q.* 64. vers. *Item debet,* & in S. Of-

165. ficio regulariter datur tortura sine squassis, & pondere ad pedes, vt dixi *in addit. ad tit. de sortilegis.*

166. Secundò, dum ligatur Reus iterum Iudex debet eum benignè monere, vt veritatem fateatur, Cartar. *in praxi, lib.* 4. *cap.* 1. *n.* 80.

167. Tertiò quia plerumque Rei in actu tormenti funis opponunt de aliquibus impedimentis, ob quæ non possunt torqueri supersedendum est à tortura, & periti adhiberi debent qui cum iuramento referant an possint eo tormenti genere torqueri, iniuncto etiam eis in Sancto Officio iuramento silentij, Præses Abauo *de reatibus, q.* 19. *n.* 94.

168. Quartò, tortura debet esse moderata iuxta qualitatem indiciorum, in quo non potest dari certa regula, & ad hunc effectum adhibendum est horologium, Gilhaus. *vbi suprà, sect.* 3. *n.* 50. P. Massin. *in praxi S. Officij, part.* 9. *assert.* 44. *primæ impressionis.*

169. Quintò, dum Reus stat in tortura eleuatus debet Inquisitor, vel Iudex ipse eum interrogare super iis, quæ contra eum in processu constant abstinendo maximè ab omnibus suggestionibus, P. Diana alios referens, *p.* 4. *resol. moral. tract.* 6. *resol.* 19.

170. Sextò, non facilè Rei dum sunt in tortura eleuati deponendi sunt, sub prætextu, quod valdè pati videantur, vel quod velint veritatem fateri, nisi eam substantialiter saltem in tortura fateantur; experientia enim docet in illa depositione per quantumuis breue tempus facta Reos assumere vires, & difficilius posteà ab eis veritatem haberi, ita enim accidit Francisc. Bernard. Porro, vt ipse attestatur *in suis addit. ad Ambrosin. lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 42. in quodam Reo imputato crimine nefando, qui sub prætextu veritatis dicendæ depositus, adeo fuit ex post in tortura obstinatus, vt veritas ab eo minimè potuerit haberi, & posteà fassus est se omne beneficium suæ non confessionis accepisse ab illa depositione.

Septimò, regulariter non est torquendus Reus vltra horam, ita enim in praxi seruatur, 171. Porrus *ad Ambrosinum, lib.* 4. *c.* 3. vbi quod nunquam vidit iudices egredi horam.

Octauò, animaduertant Iudices tormentum ignis valdè periculosum esse si eo vtamur, 172. pro vt verè vtendum est & citra omnem fraudem, quæ in eo solet aliquando adhiberi, vt patet ex exemplis adductis à Porro *ad Ambros. lib.* 4. *cap.* 8. per totum, quod si cum rigore non adhibeatur, passim videmus tormentum illud à Reis paruipendi, & nullam prorsum vim habere ad veritatis manifestationem, ita plurimi DD. apud P. Dianam, *p.* 4. *resol. moral. tract.* 6. *resolut.* 35. vbi, quod ob illud torturæ genus in magna Curia Regni Siciliæ, & in S. Officio eiusdem Regni amplius non obseruatur.

Nonò, an Rei in tortura sint ex integro interrogandi, vel tantùm bis, vel ter monendi, vt veritatem fateantur, vide quæ dixi *tit.* 8. *n.* 35. *&* 36. *hac eadem tertia parte*, quibus addo nunc, maximè in hac re pollere Iudicis arbitrium.

§. XXIII.

De animaduertendis post torturam.

REo sufficienter æqui Iudicis arbitrio torto, mandare debet Iudex, quod à tortura 173. deponatur, dissoluatur, brachia adaptentur, reuestiatur ad locum suum reponatur, cum solita clausula, *animo tamen illum torturæ iterum subiiciendi, quatenus opus sit,* Clar. *q.* 64 vers. *Vltimò videndum*, Cartar. *in praxi interrog. Reorum, lib.* 4. *c.* 1. *n.* 116. Gilh *sect.* 3. *n.* 51. *loco suprà pluries allegato.*

Quod si reus fateatur, animaduertendum 174. est, quod illius confessionis nulla est habenda ratio, nisi post tormenta, & quidē per interuallum vnius diei coram Iudice in loco, vbi Reus tormentorum instrumenta videre nequeat, ratificetur, Clar. §. *fi. q.* 64. vers. *Cæterum si Reus,* Cartar. *d. c.* 1. *n.* 139. *& seq.* Cantera *in quæst. crimin. c.* 2. *de prob. per testes, q.* 1. *n.* 67. Gilhaus. *c.* 6. *p.* 2. *de confess. num.* 4. bene Cabrer. *in sua deli-*

neatione de metu. lib. 2. *cap.* 2. *n.*29. & 37. qui alios allegat, Præses Abauo *in tract. reatuum, q.*19.*n.*55. Bellon Papiensis *de his, quæ fiunt incontinenti, lib.* 1. *c.*100.*num.*2. & Ferdinandus de Castro Palao, *in opere morali, tract.*4.*disp.*8. *punct.*9.*num.*15.

175. Si autem Reus ductus ad ratificandum suam confessionem, iterum eam reuocauerit, & ex post iterum examinis confessionem in tortura emanatam spontè confirmauerit, non obstante reuocatione valebit confessio, ita Cantera *vbi suprà, n.*66. vbi quod ita determinauit consilium S. Inquisitionis.

176. An verò ratificari debeat confessio emanata post comminationem torturæ, breuiter distinguendum est de confessione emanata metu torturæ proximo, vt quia Reus confessus fuit in loco torturæ, dum ligaretur, &c. & in hoc casu, cum metus torturæ idem operetur ac ipsa tortura, Maldonat. *cons.*9.*n.*15. vbi latissimè Cabr. *vbi sup n.*35. Marta *cons.*42. *n.*16 vtique in hoc casu confessio ad eius validitatem egebit ratificatione, Pegn. *comm.*39.*in* 3.*p.* Maldonat. *vbi sup. n.*13. Diana *d. tract.*6. *resolut.*22. vers. *Notandum est tamen*, si autem confessio emanauerit post comminationem tantummodo verbalem, tunc sine vllo dubio valebit de se, absque ratificatione, Sousa *in Aphor. Inq. lib.*2. *c* 39. *n.*42. quia metus oriens ex tali comminatione verbali, est remotus à tortura, & leuis, qui propterea actuali torturæ non potest æquiparari, Mald. *vbi sup. n.*15. vers. *Aut terror torturæ fuit leuis.*

177. Si tamen confessionem in tortura emanatam, præcedat confessio extraiudicialis plenè probata, quod etiam tunc opus sit, vt illa ratificetur extra tormenta denuo coram Iudice æquius tenuerunt DD. quos sequitur Diana *d. tract.*6. *resol.*12. vers. *Not.* 2. & ratio videtur euidens, quod confessio emanata in tortura nullum parat reo præiudicium, & habetur ac si non esset facta, vt *suprà* vidimus, igitur manet sola confessio extraiudicialis quæ non sufficit ad condemnandum, licèt sufficiat, ad torquendum: animaduerte tamen, benigne le-

178. ctor, quod contrarium decidit Senatus Sabaudiæ Apud Fabrum *in suo Cod. lib.*9. *tit.*21. *de quæst. def.*22. sed verè in praxi hæc opinio extra illum Senatum non obseruatur, vt latè dixit Farin. *de Reo confesso, & conuicto quæst.*83. *num.* 81. *& seq.*

179. Vltimò ad finem huius §. notandum est, quod hæc ratificatio non est necessaria in depositione testis facta in tortura, vt latissimè probauit Franc. Coltell. Adu. Romanus in quadam iuris alleg. impressa penes Farin. *de indic. & tortura, q.*39.*n.*139. & ita obseruatur in praxi, quidquid voluerit Baiard. ad Clarum aliàs per me allegatus *in tit.*7.

§. XXIV.

An tortura purget plenas probationes.

QVæstio hæc potiùs procedit de facto, quã de Iure, quia fatuus est Iudex, qui Reũ conuictum torquet, non obstante clausula, citra præiudicium probatorum, si igitur de facto tali Reo tortura inferatur, quæritur, quid possit operari.

Et breuiter concludendum est, quod operatur, quod Reus non possit condemnari in pœnam ordinariam delicti, sed in extraordinariam tantummodò, ita Farin. *de indic. & tortura*, *q.*40. *n.*11. *& seq.* vbi quod ita seruatur in praxi cum aliis cumulatis à Mario Giurba *cons. crimin. decisiuo* 42. *n.*30. Et ratio est, quod tortura debet ad aliquid prodesse Reo, cùm sit species probationis, Crauet. *cons.*35.*n.*20. & loco testiũ succedat, Farin. *cons.*6.*n.*28. at non est æquum, quod tollat à Reo omnem pœnam, igitur saltem debet ab eo auferre pœnam ordinariam delicti. 180.

Neque obstat clausula, citra præiudicium probatorum, quia si Reo conuicto detur tortura, & in ea parte in qua est conuictus interrogetur, vtique protestatio illa vti contraria facto non poterit prodesse fisco, vt notant DD. allegati à Giurba *d. cons.*42.*n.*9.

Notanda tamen est vis mirabilis torturæ, quæ est purgare indicia etiam si quis fuisset tortus, à Iudice incompetenti, ita tenet Simanch. *de Cath. Inst. tit.*65.*n.*56. & Cantera *de Reo, q.*12.*n.*13. vbi, quod ipse vidit sic practicari in consilio Supremæ Inquisitionis in Regnis Hispaniarum. 181. 182.

§. XXV.

An actus prodigiosus, & præternaturalis faciat indicium ad torturam.

POni potest exemplum in eo casu, quem accidisse attestatur Sesse *decis. Regni Arragonum*, 111. *vol.*1. in eo cadauere, quod exclamante Reo ad eius præsentiam in publica platea cuiusdam oppidi Arragonum, quod Deus faceret miraculum, si ipse erat Reus illius homicidij, eleuauit brachium dextrum, & digito notauit omnia vulnera è quibus sanguis illico exiuit, & mox eodem digito signauit Reum ibi existentem. 183.

Quæritur igitur an actus ille prodigiosus fuerit indicium sufficiens ad torturam.

Et quidem non est dubium, quod actus similes possunt fieri à Dæmone, vt patet ex his, quæ diximus *in* 2. *part. tit.* 12. *de sortilegiis*, §.1. & ex his quæ disputant Theologi, *in* 1. *p. D. Thom. quæst.* 51. *per totam.* Vnde si consideretur actus ille eleuationis brachij cadaueris, & indicatio 184.

indicationis delinquentis in abstracto, non sine ratione poterit probabiliter dici actum illum præternaturalem, vti æquiuocum non posse de se facere indicium ad torturam, cum huiusmodi indicia debeant esse certa, legitima, & à iure canonizata.

185. Si verò actus ille consideretur eum circunstantiis suis, & in concreto, & cum aliis adminiculis, de quibus in dicta decisione, vtique non solùm (& rectè quidem) ab illo Excellentissimo Senatu Regni Arragonum fuit iudicatum indicium sufficiens ad torturam, sed etiam ad condemnationem pro vt verè Reus ille fuit in pœnam mortis damnatus.

Fuit actus ille verè miraculosus, vt ibi demonstrat Sesse, *num.*30. quia verè supernaturalis, instantaneus, emanatus ad inuocationem Sanctissimi nominis Domini nostri, in testimonium veritatis D. Thom. *in* 2.2.*q.*178. *art.* 2. & ibi Theologi, & adminiculatis pluribus aliis indiciis Rei veritatem mirificè comprobantibus, de quibus Sesse omnino videndus, *vbi suprà per totam illam decisionem*, & de hac emissione sanguinis facta à cadauere vltra allegatos *supra, in secunda parte, in titul.*12. videatur Queuedo *de indic. & tort.* 1.*part. cap.*8. *num.*9.

TITVLVS XI.

De sententiis, & modo terminandi processus in causis Fidei.

SVMMARIVM.

1 *Quid sit sententia, num.* 2. *quid Res iudicata.*
3 *Decretum quomodo differat à sententia.*
4 *Sententia alia interlocutoria est, alia definitiua.*
5 *Sententiæ lingua latina, in Tribunalibus Italiæ solent ferri, num.*6 *seq. vbi secus in sententiis Sancti Officij & in aliis causis in aliis Regnis, & Prouinciis.*
8 *Sententia in scriptis sunt ferendæ, & de die, num.*9.
10 *Quamuis de iure Iudex teneatur per se legere sententias, attamen Inquisitores eas legere faciunt per Notarios. n* 11.
11 *Sententiæ fidei solent publicè, & in die festo proferri.*
12 *Inquisitores, & ordinarius debent in prolatione sententiarum sedere pro Tribunali, & cum Consultoribus. n.*13.
14 *Sententiæ in causis fidei nunquam transeunt in Iudicium, n.*15. *vbi quod hoc habet locum tam in sententiis condemnatoriis, quam absolutoriis.*
16 *In sententiis Inquisitores solent sibi reseruare ius mitigandi & augendi pœnas num.*17. *vbi quod hoc est insigne priuilegium Inquisitorum.*
18 *De iure post latam sententiam non potest Iudex pœnas augere vel minuere.*
19 *Inquisitores Hispaniæ non habent hanc facultatem.*
20 *Causæ augmenti, vel diminutionis pœnarum remissiuè.*
21 *Augere, minuere, vel commutare pœnas non potest Inquisitor sine Episcopo.*
22 *Ante sententiam Reus citandus est ad eam audiendam.*
23 *In sententia condemnatoria omnes errores Rei narrandi sunt, & cum qua cautela.*
24 *In sententiis non debent poni nomina testium, vel circumstantiæ ex quibus possit veniri in cognitionem testium, num.* 25. *vbi quod nec poni debent delicta, quæ Reus fassus est, ob quæ à Iudice sæculari posset puniri, vt homicida, &c.*
26 *In sententia exprimi debet tempus quo hæreticus pœnitens in hæresi permansit.*
27 *Qua modestia vtendum in legendis publicis sententiis.*
28 *Rei audire debent sententias stantes, & nudo capite, n.*29. *vbi quod non sunt interrogandi an delicta, &c. commiserint.*
30 *Cum sententiæ feruntur ex ordine S.C. eidem reseruanda est facultas augendi, &c.*
31 *In sententia condemnatoria non debent damnari hæreses iam damnatæ.*
32 *Ad validitatem sententiæ condemnatoriæ, non est necessaria præsentia Iudicis sæcularis.*
33 *De duobus modis Reum absoluendi.*
34 *Remedium purgationis Canonicæ periculosum est.*
35 *Quid sit purgatio canonica.*
36 *Ex quibus purgatio indicēda, n.*37. *vbi quod pro modo suspicionis est indicenda. & seq.*
38 *Compurgatores quales.*
39 *Purgatio tam coram Inquisitore quam Episcopo facienda.*
40 *Purgatio duplex.*
41 *De Relapso in hæresim, à qua se purgauit Reus.*
42 *Quomodo procedatur contra recusantem se purgare.*
43 *Hic modus terminandi processum in quo differat à* 7.
44 *Indicia priora sublata per torturam non possunt deseruire amplius aliis indiciis superuenientibus.*
45 *De* 4. 5. 6. & 7. *modo terminandi processus fidei, num.*48.
46 *Abiurantes de vehementi solent absolui ab excomm. ad cautelam, n.*47. *vbi quid de abiurantibus de leui.*

49 *De aliis quinque modis terminandi processus.*

50 *In criminalibus Reus debet personaliter comparere, non per procuratorem, & in S. Officio,& de ratione.n.51.*

51 *Homicida non admittitur ad probandum occisum fuisse bannitum, nisi in carceribus sistat.*

52 *Decisiones Senatus Mediolani.*

53 *Admittitur procurator ad allegandam Rei absentiam.*

55 *Modus procedendi contra hæreticos absentes ex c.*cum contumacia *de hæret.in 6.*

56 *Modus procedendi contra hæreticos absentes in forma ordinaria.*

57 *De degradatione relaxandi brachio sæculari.*

58 *Qua solemnitate fiant in Hispania actus fidei, vbi singularis Commendatio Illustrissimi, & Reuerendissimi D. D. Don Consalui Braui Graxera à Secretis S.C.M.& Inquisitoris meritissimi in Regno Siciliæ, ac Pietatis, & Religionis totius Hispanæ nationis.*

VIsis his quæ ad ordinem processus in Sacro Tribunali spectant, sequitur, vt de sententiis definitiuis videamus, & de modis qubus processus in causis fidei solent terminari.

§ I.

Quid sit sententia.

1. QVamuis sententiæ nomen pro opinione aut sensus significatione accipi soleat, *l.hac consultissima*, § *at cum humana*, *Cod.qui testam.facere possunt.l.si ædibus,ff.de damno infecto*, attamen hoc loco capitur sententia pro arbitrio Iudicis, quo controuersiam diiudicat, extremumque ei finem imponit gloss c. *cum olim de testibus* Abb.*c.vltim. num.*10.*de sequestrat poss.& fructuum*, definitur igitur sententia, vt sit iudicialis definitio, controuersiæ finem imponens, ita speculator *tit.de sent.in initio,lib.*2.*p.*3. Host.*in summ.eod.tit. num.*1. cum aliis allegatis à Sigism.Scacc. *de sent. & re iudicata,glos.*14.*q.*2.*num.*1.vbi alias ponit definitiones sententiæ quas cum prædicta concordare asseuerat.

2. Res iudicata dicitur à I.C. *in l* 1. *ff. de re iudicata*, quæ Iudicis pronunciatione finem controuersiarum accepit, at secundum canonistas, dicitur sententia, quæ appellatione non interposita, vel aliter transiuit in rem iudicatam, ita Abb.*in Rubr.de sent.& re iudicata*, cum aliis apud Scacc. *vbi suprà, glos.*14. *num.*3. *& pluribus seq.*

3. Et ex his sequitur, quod decretum à sententia differt, nam vt inquit Cynus *in l.placet, num.*2. *Cod. de Pedan. iudicibus*, & Bart. *l.nec quidquam* §. *vbi decretum*, *num.* 6. *ff. de officio Proconsulis*, decretum est considerata Iudicis prouisio; sed circa absolutionem, vel condemnationem; sententia verò est pronunciatio Iudicis continens absolutionem, vel condemnationem, Simoncell. *de Decretis, in præfat. num.*2.& Scacc. *vbi suprà,num.*47. *& seq.*

§. II.

Quotuplex sit sententia.

COmmunissima sententiæ diuisio est, in sententiam definitiuam,& interloquutoriam. Ias.*l.ne quidquam.*§.*vbi decretum.ff.de de officio Proconsulis*, Vesemb. *in paratit.ff. re iudic.n.*4.Scacc.*d.gloss.*14.*q.*3.*&* 4 Rebuff.*in tit.de sent.execut.in præfat.n.*3.*ad Regias Galliæ Constitutiones*,& alij apud eos. 4.

Definitiua est, quæ totam causam terminat, interloquutoria verò, quæ definit incidentia, & emergentia articula, dum adhuc principale negotium pendet.

§. III.

Qua lingua sententiæ ferri debeant

SEntentiæ tam ciuiles, quam criminales apud omnia ferè Tribunalia Italiæ ferri solent lingua latina, stylus hic, & notorius est & rationabilis, cum enim legibus, & sacrorum Canonum constitutionibus iudicemus, quæ latino sermone confectæ sunt, æquum est, quod etiam sententiæ latino sermone ferantur, ita Scaccia *de sent. & re iud.glos.*14. *q.*28. *n.* 1. *& seq.* vbi etiam bene probat non esse de necessitate sententiæ, quod hac lingua potius ferantur, quàm alia materna. 5.

Hic Italiæ stylus non procedit in causis fidei, in quibus sententiæ solent materno sermone ferri, vt ab omnibus intelligantur, tam peritis, quam imperitis, Scacc.*vbi suprà,n.*6.*& seq.*& stylus etiam hic est notorius in Italia, vt patet ex forma sententiarum, de quibus apud Scacc.*de sent.glos* 14.*quest.*7.*n.*178. ibi, *Noi Fra Martino*, & P. Massin.*in Praxi Sancti Offic.p.*8. *fol.* 184 ibi, *Noi Fra N.Inquisitor, &c.* secundæ impressionis, prout etiam in Hispania eadem materna lingua solent sententiæ huiusmodi proferri Paulus Garz. *En la orden de processar en el S.Officio, fol.*31.*ibi,Visto por nos los Inquisidores.* 6.

Et verè nunc excepta Italia in omnibus ferè aliijs mundi regionibus sententiæ etiam in aliis causis materno propriæ regionis sermone ferri solent: Ita in Regnis Hispaniarum fieri 7.

fieri constat ex praxi sæculari, & Ecclesiastica Suar. de Paz, & ex praxi Pegueræ vbi formulæ omnium actorum decretorum, & sententiarum conscriptæ sunt Hispana lingua, In Regno Portugaliæ, vt videre est ex Arestis illius Senatus post decisionem Georgij, Cabed. *tom.* 2. & Melchioris Phibi: In Senatu Dolano, vt videre est ex Arestis eiusdem Senatus, post decisionem Ioan Griuel: In Regno Franciæ, vt constat ex Arestis Paponij Gallica lingua impressis: In Germania, vt constat ex Ludouico Gilhaus. in sua Arbore tam Ciuili, quam Criminali: In Saxonia, vt apparet ex decisionibus Berlichij: Et in Ducatu Sabaudiæ, vt videre est ex Arestis illius Senatus, apud Præsidem Abauo sparsim insertis in eius tractatu Reatuum, & in praxi ac Theorica criminali.

§. IV.

De aliis circumstantiis sententiarum, in causis fidei.

8. SEntentiæ in causis fidei ferendæ sunt in scriptis, Pegna *in direct. p.* 3. *comm.* 40. vers. *Præterea in scriptis ferri debet.* Farin. *de hæresi, q.* 185. *num.* 166. Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 2. *cap.* 36. *num.* 6. P. Massin *in praxi S. Officij, p.* 10. *assert.* 184. vbi quod aliàs lata sententia condemnatoria contra hæreticum esset nulla, quamuis ex post redigeretur in scriptis, quod generaliter de omni sententia dixit Scaccia *de sent. & re iudicata, glos.* 12. *per totam*, vbi omnino videatur.

9. Hasce etiam sententias, de die, & non de nocte esse ferendas regulariter, dixerunt Pegna *vbi suprà*, vers. *Iam senteņtia Reorum*; Farin. *num.* 165. Sousa *ibid.* Zanard. *in Summa, tom.* 1. *cap.* 134. vers. *Tertiò sententia legetur*, P. Massin *in praxi, part.* 10. *assert.* 23. qui omnes hoc limitant nisi ratio aliud suadeat quod scilicet ferantur de nocte, vt in casu quem refert Pegna dicto vers. *Iam sententia reorum.* Videatur Polydor. Ripa *de nocturno tempore, cap.* 134. *per totum*, vbi bene loquitur in hac materia.

10. Et quamquam Iudex ipse de per se teneatur legere sententiam secundum iuris dispositionem, Bart. Castr. & alij *in l.* 1. *Cod. de sent.* ex periculo recitandi, Scacc. *dicta glos.* 12. *num.* 10. (quidquid aliàs hodie de consuetudine obseruetur) attamen Inquisitores, quia inter personas Illustres numerantur per alios possunt sententias fidei recitare. Pegna *dicto comment.* 40. vers. *& quamquam*, Simanch. *de Cath. Inst. tit.* 60 *num.* 1. Farin. *num.* 170. Sousa *num.* 7. Scacc. *dicta glos.* 12. 30. qui alios allegant, & ita in praxi seruatur Castro Palao *disp.* 8. *punct.* 11. *num.* 7.

An autem sententiæ in his causis publicè debeant pronunciari, vel secretè, me remitto ad dicta *in titulo sequenti de abiuratione.* Illud certum est, quod cùm publicè proferuntur solent ferri in Ecclesia, & die festo, ita enim praxis obseruat Italicarum quidem Inquisitionum, vt constat ex Scacc. *dicta gloss.* 14. *quæst.* 28. *num.* 7. *&* 8. & Inquisitionis Hispaniæ, vt videre est ex instructione Toletana, anni 1561. relata à Pegna *in* 3. *p. comm.* 45. vers. *Certè in Hispania*, & P. Diana *resol.* 98. *tract.* 8. *p.* 4. & Salced. *ad Diaz, cap.* 114. vers. *fuit aliquando controuersum*, vbi, quod in Hispania etiam sententiæ relaxatoriæ brachio sæculari publicantur in die festo, licèt non in Ecclesia. Scaccia, & Pegna *loco cit.* Paulus Garz. *in praxi, fol.* 32. ibi: *Dada y pronunciada fue, &c.* (loquens de relaxatoria brachio sæculari) *en la Plaza major de sta Ciudad de N. en vnos cada halsos altos de madera, Domingo à N. Dias, &c.* bene P. Massin videndus *in sua praxi, part.* 10. *assert.* 22. vbi ait, *le attioni publiche della fede deuono celebrarsi in giorno di festa nella Chiesa, &c.* 11.

Debent etiam Inquisitores, & ordinarius pro Tribunali sedere, cum sententias in huiusmodi causis fidei ferunt, P. Massin. *in allegata assertione* 23. & de hoc est text. *in cap. vltim. de sent. & re iud. & in §. Sancimus in Auth. vt ab illustribus.* plenissimè Scaccia *de sent. & re iudicata, glos.* 8. *n.* 5. *& seq.* & quidem cum toto suo Tribunali id est vnà cum Consultoribus, Pegn. *dict. comm.* 40. vers. *Ad hæc de quorum consilio huiusmodi sententiæ ferendæ sunt*, cap. *vt commissi de hæret. in sexto*, Castro Palao *disp.* 8. *punct.* 11. *num.* 2. *& seq.* Sousa *dicto cap.* 36. *n.* 9. qui alios allegant. 12. 13.

§. V.

An sententiæ in causis fidei transeant, in iudicatum

SPeciale est in causis fidei, quod sententiæ in eis latæ nunquam transeant in iudicatum, ita Sanctæ memoriæ Pius V. in Constitutione sua incipiente, *inter multiplices*, Pegna *comm.* 37. vers. *Sed quid si absoluatur*, Simancha *de Cathol. Instit. tit.* 60. *num.* 13. Farin. *quæst.* 197. *num.* 28. *in Octauo speciali*, Sousa *dicto cap.* 36. *num.* 31. Diana *resolut.* 10. *tract.* 8. *parte quarta*, P. Massin. *in praxi, p.* 10. *assert.* 20. P. Zanard. *in summ. tom.* 1. *cap.* 131. vers. *Primò notandum*, qui omnes concludunt absolutum in hoc crimine superueniente plena probatione non posse se tueri exceptione rei iudicatæ contra Decium, *cons.* 147. Incip. *Diligenter pro tenui facultate est.* Scacc. *de sent. & re iudic. Glos.* 14. *quæst.* 7. *num.* 162. vbi quod hoc habet locum non solum in sententiis 14. 15.

tiis absolutoriis, sed etiam in condemnatoriis, in hoc Tribunali, vnde ait, quod sicut ex superuenienti probatione delicti remouetur absolutio, ita ex superuenienti probatione innocentiæ auferri debet condemnatio, bene Castro Palao *loco supra allegato*, *num.* 10. vbi dixit, quod probationes superuenientes, possunt coniungi cum antiquis probationibus cum ob harum insufficientiam Reus fuit absolutus ab instantia iudicij, secus dico ego vbi probationes antiquæ fuissent per torturam sublatæ, vt dixi *in titulo de indic. & tortura* §.

§. VI.

De clausula solita apponi in sententiis Inquisitorum, Reseruandosi à Noi la facultà d'accrescer, ò sminuir, *&c.*

16\. IN sententiis, quæ in hoc Tribunali feruntur solet apponi consueta clausula materno sermone sic concepta, *Reseruando à noi l'autorità d'accrescer ò sminuir, comutar, rimetter, ò condennar, in tutto, ò in parte le sudette pene, & penitenze*, vt videre est, ex P. Massin. *p.* 8. *fol. mihi* 201. & Eymerico *in* 8. *modo terminandi processum* vers. *item sententialiter te condemnamus*.

17\. Hoc insigne esse Inquisitorum priuilegium exclamat Pegna ad dictum locum Eymerici, *comm.* 44. vers. *Retinentes nobis*, addo ego ex eodem Pegna priuilegium hoc antiquissimum esse, & cum ipsa ferè delegata Inquisitione nascente exortum, ita enim in Concilio Narbonensi, *cap.* 7. cautum reperitur, *illa semper retentione cautè adhibita, vt liceat vobis, &c. iniunctis pœnitentiis addere, vel detrahere*, text est, etiam ad hoc in cap. *vt commissi*, §. *nec non de hæret in* 6. ibi, *mutandi, & mitigandi*, vbi Canonistæ.

18\. Et verè hoc est Inquisitorum speciale priuilegium, quia aliàs de iure communi Iudex post latam sententiam non potest, neque augere, neque minuere pœnam *l. moris*, §. *Ipse ferè*, *ff. de pœnis*, cum aliis allegatis à Præside Abbauo *in sua praxi criminali*, §. *Iudex*, *num* 38. vbi hoc limitat in duobus casibus scilicet in sententiis latis in crimine hæresis. & cum augeretur, vel minueretur consulto Principe Supremo Couar. *variarum resol. lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 8. Sousa *lib.* 3. *c.* 30. *n.* 4.

19\. Hanc facultatem habent Inquisitores Italiæ, sed non Inquisitores Hispaniæ, vt notabiliter dixit Royas *sing.* 155. *num* 4. & 5. & *de hæreticis*, *part.* 2. *num.* 200. & 382. quia in illis Regnis hæc facultas est reseruata Supremo Inquisitori ex instit. Hispalensibus de quibus Simanch. *de Cath. Instit. tit.* 16. *num.* 20. Pegna 3. *part. comm.* 108. vers. *Postremò de commutatione*, & *comm.* 145. Vnde in formulis sententiarum in causis hæresis fieri solitarum de quibus Paulus Garz. *En la orden de processar*, *fol.* 31. & *seq.* non adest clausula supradicta, *Reseruantes*, &c. Sousa *cap.* 37. *num.* 12. *lib.* 3. Anguian. *de legibus*, *tom.* 1. *lib.* 2. *controuers.* 7. *num.* 31. 32.

20\. Causas ob quas, pœnæ vel sunt augendæ, vel minuendæ, breuiter notat Eymericus *n.* 196. ibi *prout maior, vel minor correctio patientia, vel humilitas apparuerit delinquentis*, & ibi Pegn in vers. *quæ autem sint causæ*, P. Zanard. *loc. alleg. c.* 136. vers. *Sexto poterit Inquisitor*, Sousa *in Aphorism. Inq. lib.* 3. *cap.* 8. *num.* 3. & *c.* 38. *num.* 11.

21\. Illud magis verum magisque commune est non posse Inquisitores has pœnas commutare, vel augere sine Episcopo, nec vice versa Farin. *de hæresi, quæst.* 186. *num.* 76. qui alios allegat, nunc autem hoc planè certum esse, ex Decreto Sacræ Congregationis, ita mandante Sanctissimo D. N. Vrbano Papa VIII. asserit Bariola *in Aphorism. sub littera P*, in verbo, *Pœna*, *num.* 15.

§. VII.

Varia alia notanda circa hasce sententias.

22\. PRimò notandum non posse ad huiusmodi sententias deueniri sine citatione Rei, & quidem speciali ad audiendum sententiam, Farin. *q.* 185. *n.* 155. Lud. à Paramo *de orig. S. Inquisitionis, lib.* 3. *q.* 4. *rub. de expeditione processus*, &c. *numer.* 19. Sousa *in Aphorism. lib.* 2. *capit.* 27. *num.* 11. Ferdinand de Castro Palao *in opere morali, tract.* 4. *disp.* 8. *punct.* 5. *num.* 4. Scacc. *de iud. lib.* 1. *cap.* 88. *num* 1 & *lib.* 2. *c.* 2. *n.* 397. & *sequen.* & *de sent & re iudic gloss.* 9 *n.* 36. & *seq.*

23\. Secundò notandum, quod in sententia condemnatoria narrandi sunt singillatim omnes errores de quibus Reus est grauatus confessus, vel conuictus Pegn. *dicto comm.* 40. vers. *Postremò sententia*, Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 1. *cap.* 36. *num.* 25. Castro Palao, *dicta disput.* 8. *punct.* 11. *num.* 10. vers. *Verùm*. Id tamen agendum est cum cautela de qua Paulus Garzia, *fol.* 31. ibi, *hase de aduertir que en las sentencias, no se saquen las causas y razones, que da el Reo, en que se funda para tener àquellos errores, ni las que dan los hereges, ni otra cosa, que ofenda los oydos de los Catholicos ni que pueda ser ocasion que por ellos se an enseñados, ò que aprendan algunas cosas de aquellas, ò vengan à dudar algo, y cierto se deue mirar mucho, por que se afirma, que algunos se han enseñado oyendo estas sentencias.*

Tertiò notandum, quod hi errores nõ sunt

en...c

enumerandi in sententia absolutoria. Peña *comm.*37.*vers.Attendentes quod tu*, vbi recitat ad hoc verba pulcherrimæ Instructionis Madrilianæ, Farin. *d.q.*185.*num.*175. Castro Palao *vbi supra, n.*8. P.Massin. *in praxi,part.*10. *assert.* 118. *primæ impressionis.*

24. Quartò notandum, quod in sententiis in huiusmodi causis ferendis exprimi nullo modo debent nomina testium, nec circumstantiæ delicti, ex quibus reus possit venire in cognitionem denunciantis, & testium, salua sententia contra Polygamum in qua possunt narrari, seu exprimi fœminæ cum quibus fuit matrimonium contractum tam primum, quam secundum, P.Massin.*in praxi,p.*10.*assert.*106.

25. Quintò, si hæreticus confessus esset homicidium coram Inquisitore pro quo à Iudice laico posset puniri pœna mortis, Inquisitores in sententia quam contra eum publicè ferunt, non debent exprimere huiusmodi delictum, prout nec vlla acta sui processus concernentia hoc delictum homicidij Iudici laico communicare debent, Sousa *in Aphoris.lib.*2.*cap.*28. *num.*18. post Albertin. *de agnosc. assert. quæst.* 25.*num.*70.

26. Sextò notandum, quod in sententia hæretici pœnitentis, exprimi debet tempus, quo in hæresi permansit, Sousa *dicto cap.*36.*num.*26. Simanch.*de Cath.Inst.tit.*60.*num.*3. qui alios allegant.

27. Septimò magna cautela, & modestia vtendum est, in publicis sententiis legendis, nec omnia propria nomina delictorum exprimendo, nec singula blasphemiarum verba, maximè si horrenda sint, tum vt decor tanto Tribunali debitus obseruetur, tum ne audientium fidelium aures offendantur, P.Massin.*in praxi*, *p.*10.*assert.*45.

28. Octauò, Rei sententias in hoc Tribunali audire debent stantes, & nudo capite, Peña *comment.* 40. vers. *Rursus*, & Sousa *cap.* 36. *num.*28.

29. Nonò, quamuis Eymericus *in* 8. *modo terminandi processum*, *num.* 190. voluerit post lectum processum interrogandum esse Reum an verè dicta delicta commiserit, attamen illa praxis nullatenus est recipienda per ea quæ, *ibi*, dixit Pegña *com.*44. vers.*Interrogabit eum*, quem sequitur Sousa *dicto c.*36.*n.*27.

30. Decimò notandum, quod cum Rei condemnantur de ordine S. C. tunc facultas augendi, minuendi, & commutandi pœnas reseruanda est sacræ Congregat. non autem Inquisitori, & Ordinario qui sententiam ferunt, & ita praxis obseruat.

31. Vndecimò, in sententia condemnatoria nō debent damnari hæreses de quibus Reus conuincitur, vel grauatur, quia iam sunt per Concilia generalia, & summum Pontificem damnatæ, P.Massin.*in praxi assert.*214.*p.*10.

Duodecimò, quidquid nonnulli voluerint ad validitatem sententiæ condemnatoriæ hæretici impœnitentis non est necessaria præsentia Iudicis sæcularis, cui debet hæreticus relaxari, Peña *comm.*48.*num.*210. & Castro Palao *d.punct.*11.*n.* 13. quamuis soleat semper huiusmodi sententia pronunciari præsente Iudice laico, Eymericus *in* 12. *modo terminandi processum.* 32.

Hucusque vidimus de sententiis in genere, sequitur, vt videamus de eisdem in specie, videlicet de tredecim modis terminandi processus in causis fidei.

§. VIII.

De primo modo terminandi processus.

PRimus modus terminandi processum in causis fidei est, per absolutionem cum Reus non reperitur culpabilis.

Et quia hoc potest contingere duobus modis, vel quia accusatio contra eum propria non fuerit probata, vel quia ipse verè innocens repertus fuerit, puta quia denunciatores & testes falsi reperti fuerunt.

Ideo si primo modo fuerit repertus non culpabilis, pronunciari debet pro eo, absoluendo eum à præsenti instantia ex eo quod nihil cōtra eum legitime fuit probatum, Eymericus 3.*p. in* 1.*modo terminandi processum*, *num.*242. Peña *ibi,com.*37.*vers.caueatur*, Scacc. *de Iud. lib.*1.*c.*95.*n.*1.*& de sent.& re iudicata, glos.*14. *q.*7.*n.*160.Farin.*q.*185.§.10.*num.*172.Sousa *in Aphor.lib.*2.*cap.*37.*n.*1.Castro Palao *d.disp.*12. *punct.*11.*n.*9. Zanard. *in summ.tom.*2.*cap.*131. vers. *Primò notandum.* 33.

Si verò secundo modo repertus fuerit non culpabilis, maximè quia testes ipsi reuocauerint sua dicta tunc potest innocens pronunciari, Peña & alij *suprà* allegati *locis indicatis*, P.Massin.*in praxi,part.*8.*rubr.Forma della sentenzia assolutoria, fol.mihi* 183.

An autem possit Inquisitor sine Episcopo sententiam absolutoriam ferre, ego arbitror quod sic Peña 3.*part.comm.*97.Sousa *d.cap.*37. *n.*2.Mol.*de Iust.& Iure, tract.*5.*disp.*28. Clar.§. *hæresis,num.*5. qui, & alios allegant, & tutius esse aiunt seruare contrarium, quod seruari in Hispania docet Castro Palao, omnino videndus, *disp.* 8.*punct.*13.*n.*19.*& seq.* ex peculiaribus illius Regni instructionibus.

§. IX.

De secundo modo terminandi processus in causis fidei.

SEcundus modus terminandi processum est per purgationem Canonicam, de qua in

cap *ad abolendam*. §.*qui vero fuerit.de hæretic*, vbi DD & præcipuè Modern Barbof.

34. Quia tamen remedium hoc purgationis periculosissimum est,& fragile,ac propterea in Supremo Vrbis Tribunali ab aula ferè recessit,vt attestatur Farin. *de hæresi, q*.194 *n*.64.*in fin*. Ideo breuissimè de eo agam lectorem remittens, ad DD per me allegandos.

35. Purgatio Canonica est crimine obiecto innocentiæ ostentatio secundum formam à iure præscriptam, ita Simanch. in hac materia semper videndus *de Cathol.inst tit*.56, *num*.3. Peña 2.*part.director.comm*.14. vers *est autem purgatio*, Sousa *in Aphorism.Inquisit.lib*.2.*cap*. 38.*num*.1. Fitque purgatio per iuramentum purgati,quo iurat talem hæresim se numquam tenuisse, & iuramentum compurgatorum,qui iurant se credere purgatum verum iurasse, Sousa *vbi suprà,num*.3.

36. Indicitur purgatio Canonica ob diffamationem hæresis, Peña *comm*.38 *in princip*.3.*p*. Zanard *in summ.p*.2.*c*.132. vers *Primum quod*, Sousa *num*. 2. quæ tamen sit orta, non à maleuolis, & inimicis, sed à probis viris, Diana *resol*.82. vers *an vero,tract*.8.*part*.4.P.Massin. *in praxi,part*.10.*assert*.283. Simanch. *titul*.56. *num*.7. & plenè probata non autem per testes inhabiles, Diana *vbi suprà*, vers *difficultas est*, indici etiam potest purgatio ob graue aliquod scandalum ab aliquo datum,P.Massin. *vbi suprà*, Farin.*q*.194.*n*.45.

37. Hæc autem purgatio pro modo infamiæ indicenda est modò maior, modò minor, id est, modò cum minori, numero compurgatorum, modò cum maiori,modò in vno loco,modò in pluribus, si in pluribus fuit diffamatus, modò secreto, modò publicè si infamia publica sit, Farin. *vbi suprà,num*.59. *& seq*. Zanard. vers. *Tertiò hæc purgatio*, & vers. *Quintò si purgandus* Sousa *num*.4.9.*&* 10.Peña *d.com*.38. vers. *sed in hac difficultate*.

38. Compurgatores viri Catholici esse debent probatæ vitæ eiusdem Status, & conditionis cum purgando,& qui eum bene,& ab antiquo tempore nouerint,Sousa *n*.4. P.Massin.*vbi suprà,assert*.287. Peña *d.comm*.14.vers.*obseruandum hic est*. Zanard. vers. *Quartò quoad qualitatem*, & in Hispania aliquando mandant Inquisitores quod hi compurgatores non sint ex numero testiũ proditorum à purgando ad defensam, Paulus Garzias *en la orden de processar,fol*.69.*à tergo*,ibi,*Algunas vezes se suele dezir,que los compurgadores, nosean de las personas que nombro por testigos en sus defensas*.

39. Purgationẽ hanc tutius esse quod fiat, tam coram Inquisitore, quam Episcopo, dixerunt communiter DD.Sousa *num*.11.Peña *com*.38. vers.*Hæc quidem* & ita video seruari in Hispania,Paulus Garz.*vbi suprà,fol*.70. vbi postquã dixit,quod in purgatione facienda ponitur super mensa audientiæ liber Euangeliorum, Crux,& duæ candelæ accensæ, subiungit, En Dias N.del Mes N. *Estandi los Signores Inquisidores. Fulano, y Fulano, y Fulano como Ordinario*, *&c*. In Inquisitoribus Italiæ, vt apud P. Massin.*in praxi*, *p*.8. *in forma sententiæ purgationis Canonicæ, fol*.187.ibi,*Nos F.N.Inquisidor, & Nos N.Vic.&c*.

Sicut autem diffamatio hæc in materia hæresis potest esse leuis,vel vehemens,ita duplex à DD nostris distinguitur purgatio, alia de leui, alia de vehementi, id manifestè supponunt omnes *suprà* allegati,& vtriusque purgationis formulas ponit P.Massin.*vbi suprà*. 40.

Illud in hac materia notandum est, quod qui se purgat ab vna hæresi, vti vehementer infamatus, si in eandem reincidit punitur, vt relapsus, secus si in aliam reincidat, quod ideo non seruatur in eo,qui abiurans de vehementi reincidit in aliam hæresim,quia hic cum de vehementi abiurat hæresim, quam tenuit, abiurat etiam generaliter omnem aliam hæresim, & qui se purgat, ab hæresi tantummodo de qua extitit diffamatus se purgat, *dict. com*. 38. vers. *Quod si rationem*, & vers. *Nec contemnat*. 41.

Recusans se purgare excõmunicatur, quod si in excommunicatione per annum insorduerit,vt hæreticus impœnitens damnatur.Eymericus 3.*part. in secundo modo terminandi processus,num*. 147. latissimè de hac materia videatur Farin. *vbi supr.num*.46.*& pluribus seq*. Sousa *n*.16. vbi etiam quod deficiens in purgatione habendus est pro conuicto, Peña *com*. 14 vers.*receptum tamen est*, qui *vers seq*.addit, quod si pœniteat,est recipiendus vt hæreticus pœnitens, Farin. *num*.55. Sousa *num*.17. qui alios cumulant. 42.

Vltimò notandum,quòd hic modus expediendi processum differt à 7. quod in hoc ratione diffamationis iniungitur purgatio Canonica in illo ratione eiusdem diffamationis purgatio, & ratione suspicionis, Abiuratio, Peña *comm*.38. *in princip*. quando autem tam purgatio, quam abiuratio iniungi possint simul, vide Peña *comm*. 14. vers. *Ita tamen*, & Diana *resol*.82. *part*.4.*tract*.8. 43.

De forma autem purgationis in Hispania videatur Garzias,*vbi suprà*,& in Italia Eymer. & P.Massin. *locis indicatis*, vbi quod ad eam procedendum est vt in aliis causis cum voto DD.Consultorum.

§. X.

De tertio modo expediendi processus.

Tertius modus expediendi processus est, per tormenta de quibus, quia abundè dictum fuit *de indiciis*, *& tortura*, ideò hic solummodò 44.

solummodò quæro an si quis ex vno teste omni exceptione maiori, vti de hæresi suspectus fuerit tortus, & dimissus, moxque alius contestis omni exceptione maior superuenerit, an hic testis cum primo possit coniungi ad efficiendam plenam probationem, in qua re dico, quod non, benè in hac materia videndus Farin. *in addit. ad eius opera post tertium volumen suorum consiliorum, ad num. 29. quæst. 4. de Inquisit.* vbi bene dixit per torturam indicia taliter censeri sublata, & extincta, quod habentur, ac si numquam extitissent, & ob id non possunt coniungi cum nouis superuenientibus, P. Diana allegat hanc doctrinam Farin. vti singularem *tract. 7. resol.* 35. vers. *Et tandem non desinam*, & ipsemet Farin. ait hoc esse bene notandum, quia sæpe secundum eam fuit iudicatum, hanc autem doctrinam Farin. ego pulcherrimis traditionibus confirmaui *in dicto titulo de indic. & tortura*, §. *an nouis superuenientibus indiciis Reus sit denuò torturæ subiiciendus.*

§. XI.

De quarto, quinto, sexto, & septimo modo terminandi processus.

45. QVartus modus terminandi processum est, cum quis leuiter de hæresi reperitur suspectus, per abiurationem de leui.

Quintus est per abiurationem de vehementi, cum quis suspectus redditur de vehementi de hæresi.

Sextus per abiurationem de suspicione violenta cum suspicio, qua quis vrgetur est violenta.

Septimus per purgationem Canonicam, & Abiurationem cum quis non solum est de hæresi diffamatus, sed etiam est suspectus.

De his modis non est quod hoc loco singulariter agamus, quia omnia ad hanc materiam pertinentia latissimè à nobis pertractata sunt *in secunda parte, & in titul. sequenti de abiuratione.*

Hoc loco tantùm obiter notandum est, quod Eymericus solum in sexto modo, ponit formã absolutionis ab excommunicatione, ex quo posset fortasse dici non esse locum absolutioni ab excommunicatione, nisi cum quis est, de hæresi suspectus violenter, quia tamen vt infra videbimus, nunc modus procedendi idem planè est contra suspectum de vehementi, & violenter, & nunc vtroque suspicionis genere
46. grauati abiurant de vehementi. Ideò abiurantes de vehementi nunc solent absolui ab excommunicatione contracta ob hæresim, cum clausula, si quam fortè incurristi, P. Massin, *in praxi, p. 9. fol. mihi* 302. in rubr. *modo d'assoluer li Rei dalla Scommunica*, secundæ impress.

An autem eadem absolutio ad cautelam sit danda suspectis de leui? Ego Praxim eorum Inquisitorum qui etiam hos absoluunt non possum non laudare, quia vt vidimus *in titul. de citatione, captura, & examine Reorum*, §. Qualia indicia requirantur ad capturam, suspicio hæc licet respectu vehementis suspicionis sit leuis, in se tamen grauis est probabilis, & de ea non parum curat Ecclesia, vt vidimus sæpè in prima parte, & quia dicta absolutio potest multum suffragari tranquillitati conscientiæ illius qui sic de leui abiurat. 47.

De his modis videndi sunt Eymericus, & Peña *comm.* 40. *& seq.* Farin. *de hæresi, quæst.* 185. *num.* 183. *& seq.* Sousa *libro* 2. *cap.* 39. *& seq.* Zanard. *vbi suprà, cap.* 134. *& seq.* P. Massin. *in octaua parte*, Scac. *de iud. lib.* 1. *cap.* 59. *n.* 11. *cap.* 95. *num.* 1. *cap.* 98. *num.* 4. *& de sent. & re iudicata, glos.* 14. *quæst.* 7. *num.* 173. *& seq.* 48.

§. XII.

De aliis quinque subsequentibus modis terminandi processus fidei.

OCtauus modus terminandi processum in hoc Tribunali est per abiurationem de formali hæretici pœnitentis non relapsi, nonus, decimus, vndecimus, & duodecimus per sententiam condemnatoriam, & relaxatoriam brachio sæculari hæretici relapsi, pœnitentis, hæretici impœnitentis, hæretici relapsi impœnitentis, & hæretici negatiui de hæresi conuicti, de his modis agit plenissimè Eymericus, Peña *com.* 44 *& seq.* Farin. *quæst.* 185. *num.* 177. *& seq.* Zanard. *vbi suprà, cap.* 137. *& seq.* Sousa *lib.* 2. *cap.* 45. *& seq.* P. Massin. *fol.* 248. & Scaccia *locis allegatis*, in explicandis his modis non est nobis immorandum, quia de eis latè egimus, in titul. de hæreticis pœnitentibus, impœnitentibus, & relapsis. Animaduertendum tamen est, quod cum pronunciantur huiusmodi sententiæ contra pertinaces ipsi in actu publico ducendi sunt lingua cum duobus ignis alligata, ne fortasse loquendo populum scandalizarent, ita seruatur in Hispana Inquisitione, Garz. *loco suprà sæpius citato, fol.* 31. *à tergo*, ibi, *los pertinaces han de salir con mordaça*, & ita etiam eueniente casu arbitrarer practicandum esse in Italia in nostris Inquisitionibus. 49.

§. XIII.

De condemnatione hæretici absentis vel fugitiui.

DEcimus tertius modus expediendi processus in causis fidei, est cum tractatur de hæretico, vel suspecto de hæresi absente,

vel fugitiuo circa hanc igitur processus expeditionem.

50. Præsupponendum est, quod in criminalibus non admittitur procurator, cum de pœna agitur corporali, *l.pen.* §.*ad crimen.ff.de publ.iud.* *l.Reos,Cod.eod.tit.cap.veniens de accusat.* Clar. §.*fi. quæst.* 32. §. *hæc autem conditio*, vbi quod aliàs Iud. redderentur elusoria, secuta condemnatione. Præses Abauo, *in* §. *Procurator, numero* 1. *& seq.* vbi quod ipsum apud Iudæos olim fuit vsu receptum, dum Rex Agrippa Paulum alloquens *Actor.*26. ait, *permittitur tibi pro te ipso loqui*, Cantera *in quæst.crim. quæst.*3.*de accusatore*, qui alios allegant, contra idem dicendum est in his causis hæresis, in quibus magis quam in aliis criminibus viget, ratio veritatem ex ore ipsius Rei exquirendi,

51. Præses Abauo *in praxi,vbi suprà, num.* 1. & sic non admitti aliquem in hoc Tribunali vti Procuratorem absentis Rei docuerunt plurimi allegati, à Farin. *quæst.*185. *num.* 98. sed neque vti defensorem innocentiæ, nisi Reo in carceribus constituto, provt seruari in Supremo Vrbis Tribunali attestatur, idem Farin. *vbi suprà,num.*99. nec mihi placet, quod *num. seq.* dicit admitti posse procuratorem ad tuendam innocentiam Rei, cum quis est tantummodò de hæresi suspectus, ex Peña *com.*36. vers. *Sed hæc omnia.*

Quia hæc doctrina est contra ius, & communes DD. traditiones in omnibus aliis iudiciis criminalibus, & semper militat ratio, quod de ore Rei Inquisitores exquirere debent veritatem, & quod aliàs sententiæ redduntur elusoriæ, nec vnquam vidi hos procuratores admitti, & maximè cauere debent Inquisitores ab hac doctrina.

Et propter hanc rationem non reddendi Iudicium elusorium, & vanum, quamuis ex forma statutorum, ciuitatum, & constitutionũ huius Dominij banniti possint impunè occidi,

52. attamen si quis aliquem occidit, non admittitur procurator ad probandum occisum fuisse bannitum, nisi homicida in carceribus constituto ex consuetudine huius Dominij Clar. *dict.quæst.* 32. vers. *quæro modo*, secundum quã

53. pluries ita rescripsit Senatus Mediolani, vt videre est apud D. Caluin. *de æquitate*, *cap.*61. *per totum*, & ita pluries fuit practicatum à Curia Cremonæ me Proiudice existente anno 1636. sub Illustriss. D. Salamanca laudatissimo, & ornatissimo viro, & ratio huius consuetudinis est, quod multi sunt casus in quibus banniti non possunt impunè occidi, vnde si homicida esset in vno ex illis casibus, condemnatio reddi posset elusoria, si audiretur per procuratorem, de hac re vid. D. Gazzonus *ad nostr.const.Mediol.in titul.de accus. artic.*34. Portus *in fasciculo rerum crim.fol.mihi* 643.*& fol.*457.

Admitteretur tamen procurator etiam in hoc foro ad allegandas causas absentiæ, infirmitatis, vel alias exceptiones dilatorias opponi solitas ante litis contest. Clar. *vbi suprà*, vers. *prædicta autem*, vbi addentes, & in foro S. Officij, Farinac. *vbi suprà*, *num* 101. Sousa *lib.*2.*cap.*49 *num.*11. Castro Palao *disp.*8.*punct.* 16.§.3.*num.*2. vbi quod in Inquisitione Compostellana anno 1619. Ex decreto Supremi Tribunalis ad instantiam procuratoris fuit Reo prorogatus terminus quatuor mensium ad comparendum, hoc supposito. 54.

Quoad hos absentes hæreticos, & suspectos distinguendum est, quod vel sunt conuicti in processu de hæresi vel sunt tantummodò grauati.

Si sunt tantummodo grauati, tunc contra eos procedi debet iuxta formam, cap. *cum contumacia*, *de hæreticis in sexto*, citari enim debent vt compareant responsuri de fide, iuxta dicta titulo de citatione Reorum, quod si non comparuerint accusata ab Aduocato fiscali contumacia excommunicandi sunt, & si in excommunicatione per annum insorduerint, vt hęretici impœnitentes damnandi sunt, ita Eymericus *num.*212.*&* 217. Peña *ibi comment.*49. vers. *in secundo casu*, vbi, quod in hoc casu non est talis contumax declarandus hæreticus vere, sed vti hæreticus, Sousa *in Aphorism. libro* 2. *cap.* 49. *num.* 3. P. Massin. *in praxi*, *parte octaua in rubr. prima della citatione del Reo contumace*, *non conuinto*, *& in rubr. modo di spedir vn Reo contumace non conuinto*, *fol.*203. Paulus Garzias. *fol.* 47. vbi ponitur forma totius processus, qui in Hispania solet formari contra huiusmodi contumaces, Ferdinandus de Castro Palao *dicto puncto* 16. §. 3. *num.* 1. vbi quod citatur Reus contumax in Ecclesia, vt intra 30. dies compareat sub pœna excommunicationis ad respondendum de fide, quæ citatio tribus vicibus fit, in qua idem tempus assignatur, & inqualibet illarum accusatur contumacia, quo termino elapso declaratur Reus excommunicatus, & ipso per annum in excommunicatione perseuerante condemnatur vti Hæreticus contumax. 55.

Si verò sunt in processu de hæresi conuicti, vel cum iam in carcere essent confessi, tunc non est necesse, quod in eorum condemnatione expectetur annus, Simanch. *in Enchirid. Iud. Violatæ Religionis*, *titul.* 46. *numer.* 5. sed contra eos procedi debet ac si essent præsentes, & omnia acta legitimè peragenda, citandi enim sunt, repetendi testes, concedendæ defensiones, & opportunæ dilationes, peremptoriæ ad sententiam vocandi, seu citandi, & quidem definitiuam, Castro Palao *vbi suprà*, *num.* 1. P. Massin. *dicta part.* 8. in Rubr. *modo di spedir vn Reo absente conuinto.* Paulus Garzias 56.

2 as fol. 55. ibi, *Edito contra absente, quando esta el delito complidamente prouado*, Sousa *dicto cap. 49. numero* 5. Peña *dicto comment.* 49. vers. *His peractis*, vbi, quod ad loca solita intimatis actis videlicet ad domum habitationis inquisiti, Ecclesiæ Parochialis, & Cathedralis Ciuitatis, vbi habitabat, iuxta stylum Hispaniæ, Garzias, *fol.* 53. ibi, *Ha de dezir, se notificò en su casa, y à quien, y publicada en la Yglesia Cathedral. desta Ciuidad, en la Parochia donde el susodicho era vezino*, qui stylus in hac materia tam grauis præiudicij videtur vbique obseruandus, statua absentis in publicum est producenda, & ibi more solito contra absentem proferenda sententia, & statua brachio seculari relaxanda, vt comburatur, Garz. *fol.* 60. ibi, *presentes el licensiado Fulano fiscal y vna estatua la qual fue entregada à la Iusticia y braço seglar.*

57. In quocumque autem casu, in quo aliquis, vt hæreticus est brachio seculari relaxandus, si Episcopus est, vel aliàs in ordinibus constitutus, vtique degradandus est realiter, si præsens est, & si absens est verbaliter, Peña *com.* 45. Farin. *quæst.* 189. *n.* 11. *seq.* Sousa *cap.* 45. *num.* 10. *seq.*

An autem absens verbaliter degradatus, si ad manus secularis Iudicis deuenerit, possit statim ab eo puniri, absque reali degradatione? grauissima quæstio est in qua, tam Farinac. quam Scacc. se remittunt ad Peñam *dicto comment.* 49. vers. *in his verbis*, ad eum etiam ego benignum lectorem remitto, quia egregiè loquitur in hac materia, alia de his contumacibus diximus 1. *part. tit. de Insordescentibus.*

58. De solemnitate autem qua in Hispania, & omnibus locis Hispaniæ Inquisitioni subiectis celebrari solent actus fidei, & publicari sententiæ, videatur actus fidei celebratus in Regno Siciliæ, per Illustrissimos, & Reuerendissimos Inquisitores illius Regni, sub die 9. Septembris 1640. impressus Panormi mihi transmissus ab Illustrissimo, & Reuerendissimo DD. Don Consaluo Brauo Graxera, in illis Regnis Inquisitore S. Catholicæ Maiest. dignissimo Consiliario, viro natalium genere conspicuo, virtute superinsigni, pietate singulari ac Domino meo, in eo enim relucet Pietas, Religio, Zelus domus Dei, ac omnium virtutum gratia erga Deum, B. Mariam semper Virginem, ac Sanctos, non solum Potentissimi Regis nostri, & eius Excellentissimorum Magnatum, sed etiam totius Hispanæ nationis.

***

TITVLVS XII.

De Abiuratione.

SVMMARIVM.

1 *Quid sit Abiuratio, & varia eius definitiones,*

2 *Declarantur defensiones abiurationis, ex abiuratione Berengarij.*

3 *Abiuratio Res est antiquissima.*

4 *Quadruplex est hæresis suspicio, & totidem abiurationis species, num.* 5.

6 *Quoad modum procedendi suspicio violenta non differt à suspicione vehementi hæresis, ex stylo Inquisit. Romanæ, & etiam Hispaniæ, num.* 7. *& seq.*

9 *Aliqui arbitrati sunt abiurationem non esse pœnam, sed contraria opinio verior est, n.* 11.

10 *Reprobatur stylus antiquus aliquarum Inquisitionum in quibus Rei abiurabant ante sententiam, num.* 12.

13 *Ex formulis sententiarum tam Inquisit. Romanæ, quam Hispaniæ apparet abiurationem esse pœnam.*

14 *Regulares qui de leui abiurarunt ex Decreto Vrban. VIII. sunt inhabiles ad munera religionis.*

15 *Quæ probatio requiratur in hæretico, vel suspecto de hæresi, vt eis iniungatur abiuratio, num.* 16. *& seq.*

19 *Super qualitate non fit fundamentum, nisi constito de substantia, & ex præsumptione non oritur præsumptio.*

20 *Suspectus de fautoria non abiurat vt suspectus de hæresi.*

21 *Abiuratio de formali regulariter fit publicè.*

22 *Praxis Inquisitionis Vniuersalis Romanæ, & Inquisitionis Hispaniæ.*

23 *Hæretici sponte comparẽtes abiurant secretè.*

24 *Abiuratio de vehementi regulariter fit publicè, num.* 25. *& seq. vbi in quibus casibus prosit fieri secretè, num.* 27. *vbi quid practicatum, in S. Officio Cremonæ.*

28 *Abiuratio de leui regulariter debet fieri secretè.*

29 *Confessarius sollicitans non est cogendus ad abiurandum publicè, num.* 30. *reprobatur Cantera.*

31 *Lingua vulgari abiuratio facienda, & ita seruatur.*

32 *Super abiuratione debet fieri publicum instrumentum.*

33 *Abiuratio debet ab abiurante subscribi, & quod si nesciat scribere, num.* 34.

35 *Abiuratio continere debet assertionem Cath. veritatis, item detestationem omnis hæresis, num.* 36. *item promissiones iuratas de* non

non relabendo, &c. num. 39.

37 *Detestatio omnis hæresis, an sit facienda in abiuratione de leui, num.* 38.

40 *Ab abiuratione nullum priuilegium excusat.*

41 *Puberes sine dubio abiurare tenentur.*

42 *Impuberes proximi infantiæ non tenentur abiurare.*

43 *Impuberes proximi pubertati an teneantur abiurare, & quo modo, n.* 44. *& seq. vbi quæ consideranda in iniungenda abiuratione impuberi latiss.*

46 *Hæreticus non est absoluendus ab excommunicatione ante abiurationem.*

47 *Recusans abiurare quomodo puniendus.*

POst tractatum de sententiis, sequitur vt videamus de abiuratione, quæ vt plurimum in hoc Tribunali Reis in ipsismet sententiis iniungi solet, sit igitur.

§. I.

Quid sit Abiuratio.

1. ABiuratio est solemnis hæresum detestatio cum assertione Catholicæ veritatis, obligatione, iuramento, & pœna munita permanendi in fide Christiana, ita abiurationem definit Peña *in* 3. *p. direct. com.* 40. vers. *est autē abiuratio*, Royas *sing.* 1 *n.* 2. *& seq.* Farin. *de hæresi, q.* 194. *n.* 1. Sousa *in Aphoris. Inq. lib.* 2. *c.* 40. *n.* 1. & in effectu cum hac definitione consentiunt, Locatus *in iud* in verbo *abiurare, n.* 1. *addit. ad repert. Inquisit. in eodem verbo*, Simanch. *de Cath. Inst. tit.* 1. *de abiuratione*, & Lud à Paramo *de orig. S. Inq. lib.* 3. *q.* 4. *in rubr. de expedit. processus, num.* 10. qui dixerunt, quod abiurare errores nihil aliud est quam eos detestari, & iuramento etiam adhibito damnare.

2. Omnes memoratæ definitionis particulæ manifestè probantur, ex abiuratione solemni Berengarij S. Mauritij Andegauensis Ecclesiæ Diaconi ab ipso facta Romæ in Concilio centum, & nouem Episcoporum anno Domini 1059. Sub Nicolao II. Summo Pontifice, & à Gratiano relata in cap. *ego Berengarius, de consecratione dist.* 2. & quidem prima definitionis particula scilicet. *Solemnis detestatio*, probatur ex verbis Berengarij ibi, *Anathematizo omnem hæresim præcipuè, &c.* sequens verò particula, *cum assertione Cath. veritatis*, colligitur ex eadem abiuratione Berengarij, ibi, *consentio autem S. Romanæ, & Apostolicæ Ecclesiæ, & ore, & corde profiteor*, vltima verò particula *obligatione, &c.* comprobant etiam postrema eiusdem Berengarij verba, *Quod si ego ipse aliquando, &c* de hoc Berengario plura lege apud Baronium, tom. 11 Annalium circa annum Domini 1509. & 1079. & seq. & Spondan. in eius Epitome *ibidem, n.* 1. *&* 4 & Peñam *in* 2. *p. direct. comm.* 31. vers. *libet autem hic*, vbi in fi. addit ex Gerson *in serm. de Cœna Domini*, eundem Berengarium iam iam moribundum in hæc verba prorupisse, *Hodie apparebit mihi Dominus meus Iesus Christus, vel ad gloriam sicut spero, propter pœnitentiam meam, vel ad damnationē sicuti formido, propter aliorum corruptionē quos ad viam veritatis reducere non potui*, Baron. anno 1088. n. 12. & Spond. ibi. n. 5.

§. II.

Quàm antiqua res sit abiuratio.

ANtiquissimum esse abiurationis vsum nō solum constat ex abiuratione Berengarij de qua *suprà*, sed etiam decreto facto in prima Nicæna Synodo cap. 8. relato à Peña *dict. com.* 40. vers. *Abiuratio res est*, vbi loquens de Nouatianis, ad Catholicam fidem venientibus, ait, *ante omnia autem hanc ab eis exigant confessionem, quam per scripturam exigi oportet, vt fateantur se cum omni consensu Ecclesiæ Catholicæ, & Apostolicæ statuta obseruaturos*, ex Concilio Ephesino, & Laodiceno, ex cap. *Saluberrimum*, & cap. *Donatum*, 1. *quæst.* 7. & aliis de quibus Peña, *ibi*. 3.

§. III.

Quotuplex sit abiuratio.

QVia vltra hæresim formalem suspicio hæresis triplex est, leuis scilicet vehemēs & violenta Eymer. *in* 3. *p. direct. n.* 161. vbi Peña, Farin. *q.* 188. *n.* 23. Sousa *in Aphoris. Inq. l.* 2. *c.* 40 & Ferd. de Cast. Palao *in opere morali*, 1. *p. tract.* 4. *disp.* 7. *punct.* 1. *n.* 1. qui alios allegant, ideo communiter DD. distinguunt, quadruplicem abiurationis speciem, prima de formali, qua formaliter hæretici abiurant, secunda de violenta, tertia de vehementi, quarta de leui, quibus suspecti suspicione violenta, vehementi, vel leui abiurare solent, ita Eymer. *in* 4. *& seq. modis terminādi processum in causa fidei*, *& ibi*, Peña, Sousa, Farin. Castro Palao, & alij. 4. 5.

Bene verum est, quod quo ad modum procedendi suspicio hæresis violenta non differt à suspicione de vehementi, Genuens. *in praxi Archiepiscopali Neapol. c.* 84. *n.* 8. Lud. à Paramo *de orig. S. Inq. l.* 3. *q.* 4. *in rubr. de expeditione processus in causis fidei, n.* 21. *& seq.* Ideo ex stylo Supremi Tribunalis Generalis Rom. Inquisit. abiuratio ex violenta suspicione nō est in vsu, sed omnes abiurant, vel de leui, vel de vehementi, vel de formali, vt attestatur Farin. *de hæresi, q.* 187. *n.* 52. *in fi.* cuius attestationem sequutus fuit Ferd. de Castro Palao *dict. punct.* 1. *num.* 12. 6. 7.

Idem credo obseruari in Regnis Hispaniarum, nam Paul. Garz. *en la orden de processar en el S. Oficio*, solummodò ponit modos damnandi hæreticos formales, & suspectos, de vehementi, 8.

ti,& de leui, & abiuratione de violenta suspicione ne verbum quidem.

§. IV.

An abiuratio sit pœna.

9. NOn defuerunt viri docti qui existimarunt abiurationem non esse pœnam, sed signum, quod Ecclesia requirit à fideli suspecto de hæresi, quo declarat publicè, & protestatur quod numquam hæresibus adhæsit, sed semper in Cath. veritate permansit, & ab hæretico, vt sciat eum verè esse pœnitentem.

10. Et quidem pro confirmatione huius sententiæ adduci potest stylus S.Officij tẽporibus Eymerici vigens, secundum quem hæretici pœnitentes, vel aliàs de hæresi suspecti abiurare solebant antequam ab Inquisitoribus lata esset sententia, vt videre est ex Eymerico *in 3. p. in 4. modo terminandi processum, n.63. & seq.* hoc autem stante videtur dicendum abiurationem non esse pœnam, cum pœnæ, per sententiam Reis infligantur, causa enim efficiens pœnæ est lex eam infligi mandans, & legis executor Magistratus, qui eam proximè per sententiam infligit, Vuesemb. *in tit. de pœnis, num.5. in princip.*

11. Verùm arbitror ego abiurationem propriè esse pœnam, vel saltem inter eas numerãdam, moueo quia, DD. omnes dum de abiuratione loquuntur de ea loquũtur vti de pœna, & quidem maxima, Peña *in 3.p.direct. com.41.* vers. *Verùm tamen Romæ*, vbi quod abiuratio inter pœnas redeuntibus imponendas solet numerari, Cantera *de hæret.c.1. n.56.* vbi quod abiuratio præcipuè de vehementi est maximi præiudicij, Sousa *Aphor. Inq. lib.2.c.40.n.7.* & Farin. *de hæresi, q.194. §.1.n.11.* & quotquot de hac abiurationis materia pertractarunt.

12. Et nostris hodiernis temporibus non videtur de hoc dubitandum cum ex stylo supremi Tribunalis de Vrbe, & inueterata consuetudine totius Reipublicæ Christianæ prius ab Inquisitoribus proferatur sententia, & mox sequatur abiuratio Rei, Peña *vbi suprà*, Farin. *n.17.* Sousa *dict.n.7.* & ante hosce Simanch. *de Cath. Inst. tit.1. de abiurat. n.29.* vbi contrariam consuetudinem vocat abusum, & omnino ita obseruandum esse dixit P. Massin. *in sua praxi S.Officij, p.10. assert.49.*

Et hoc adhuc euidentius colligitur ex formulis sententiarum, quæ ab Inquisit. Hispaniæ feruntur, in quibus, vt videre est ex Paulo Garzia, *en la orden de processar en el S.Oficio fol.37.* à tergo, in formula sententiæ contra suspectum de vehementi, sic dicitur, *pero por la culpa, que contra el dicho Fulano resulta, &c. y mandamos que, &c. en pena y penitencia del lo por el Fecho, y dicho el dia del auto salga al Cadahalso en forma de penitente, &c. y por la vehemente sospecha, le mandamos abiurar, y que abiure de vehementi, y que este recluso en carcel, &c.*

Et in formulis sententiarum Inquisitorum Italiæ idem dicitur, vt videre est ex P. Massin. *in praxi S.Officij, p.8. fol. mihi 216.* ibi, *ti condanniamo ad abiurar, &c. nella forma, & modo che da noi ti sarà prescritto.*

Ex his sequitur, quod stante decreto Sanctissimi D.N. Vrbani Papæ VIII seu potius S. C. auctoritate tamen eiusdem sanctissimi confirmato, quo statuitur, quod regulares, qui in S. Officio quodcumque pœnæ, vel pœnitentię genus habuerint salutaribus pœnitentiis exceptis, quod refertur à Tamburino *de iure Abb. tom.1. disp.5. quæsito 21.n.17.* vtique quidquid esset ante dictum decretum, & teneat Freitas *ad Roder. q.24. de Confess. sollicit. n.70.* nunc vtique si abiurarunt de leui redduntur inhabiles ad quæcumque officia, & dignitates suæ religionis, quia ex supradictis abiuratio est pœna, nec vllo modo potest venire appellatione pœnitentiæ salutaris, quæ cum sola in dicto decreto excipiatur, sequitur quod in aliis omnibus in contrarium regula firmatur, Diana *p.4. tract.8. resol.64.* vers. *Sed an.* 14.

§. V.

Qualis probatio requiratur vt abiuratio iniungatur.

QVæritur hoc loco qualis nam probatio delicti requiratur vt tuto possint Inquisitores abiurationem iniungere.

In hac re vt distinctè procedamus duo potissimum casus sunt distinguendi.

Primus casus est, cum sumus in delicto hæresis formalis, & in hoc casu, si Reus sit de hæresi conuictus, sed eam ipse neget, quamuis esset paratus abiurare, vtique vti negatiuus relaxandus est brachio sæculari, iuxta Eymericum *in duodecimo modo terminandi processum in causis fidei, num.207.* vbi latissimè Peña *integro comm.48.* Farin. *de hæresi, quæst.178. n.20. & quæst.196. num.16.* Sousa *in Aphorism. lib.2. cap.48. per totum*, Ferd. de Castro Palao *in opere morali, 1. part. tract.4. disp.3. punct.3. num.5.* cum aliis per me allegatis *in 2.p. tit.1. §. de hæretico negatiuo.* 15.

Vel hæresim confitetur, & tunc sine dubio si pœnitẽs esse velit potest ei iniungi, quinimo & debet abiuratio, Eymericus, *in octauo modo terminandi processum in causis fidei, n.188.* ibi, *reperitur confessus hæresim.* & ibi Peña *comm. 44.* Sousa *in Aphorism. lib 2. cap.44.* cum aliis per nos adductis *in 2. part. in tit.2. de hæreticis pœnit. impœnit. & relapsis,* & in hoc casu cũ per confessionem constet de hæresi formali, abiuratio quoque debet esse formalis hæresis. 16.

17. Vel nec Reus est confessus hæresim, nec de ea conuictus, sed tantummodo de ea vel præsumptionibus, vel testibus aliqualiter grauatus, & in hoc casu indicenda est Reo abiuratio non de formali, sed de leui, vel vehementi secundum quod magis, vel minus reus probationibus grauatur, ita Eymeric. *in 4.5.& 6. modo terminandi processum in causis fidei, n.*161. *& seq.* Sousa *dicto lib.*2.*c.*40.*&* 41. Peña *comm.* 40.*& duobus seq.*

18. Secundus casus est, quando non sumus in hæresi formali, sed in aliquo delicto, ex quo oritur tãtummodo hæresis suspicio siue deinde illa sit leuis, siue vehemens, & in hoc casu abiuratio siue de leui, siue de vehementi non potest indici suspecto, nisi delictum illud ex quo oritur suspicio sit plenè probatum, vel per testes, vel per propriam ipsius confessionem, & sic Polygamo, blasphemo Confessario sollicitanti, & similibus non potest indici vllũ abiurationis genus, nisi Polygamia, blasphemia, & sollicitatio, ex quibus oritur hæresis suspicio, sint plenè probata, ita Farin. cum aliis permultis, allegatis ab eo *in tractat. de hæresi, quæst.* 187. *num.* 34. & Ferdinand. de Castro Palao *loco suprà cit. disp.*7. *punct.* 1. *num.*9. *vers. vt autem abiuratio*, ac Diana *dict. tract.*8. *resol.* 39. vers. *notandum est hic obiter.*

Et quamuis hi DD. loquuntur in imponenda abiuratione de leui, ex leui hæresis suspicione, attamen animaduertendum est idem omnino dicendum esse in illis delictis ex quibus oritur suspicio vehemens hæresis, eadem
19. enim in vtroque casu militat ratio, & DD. regulæ vulgatę, quod vt super qualitate fiat fundamentum debet prius constare de substantia, & quod ex suspicione vel præsumptione non oritur suspicio vel præsumptio, ex delicto autem non plenè probato non dici quis delinquens, sed tantummodo de delicto suspectus.

20. Comprobatur hoc ex eo quod ex schismate oritur regulariter suspicio hæresis vehemẽs secundum Eymericum *in* 2. *part. direct. q.*48. *num.* 3. cum aliis per me allegatis *in* 2. *part. tit.* 3.§.10 *num.*38. & tamen vbi schisma non sit plenè probatum, abiurat quidem Reus, vt suspectus de schismate, schisma ipsum, attamen non abiurat suspicionem hæresis, quæ non potest oriri ex schismate non plenè probato, vt demonstraui loco allegato, §.10. *de abiuratione schismatis indicenda.*

§. VI.

An abiuratio debeat fieri publicè vel secretè.

DIstinguendum hoc loco est inter abiurationem de leui, & abiurationem de vehementi, & de formali.

Nam regulariter abiuratio de formali debet fieri publicè, ait enim D. Guido Fulcodius *Quod nihil est, quod magis tendat in gloriam nominis Christiani, & opprobrium hæreticæ prauitatis hac publica abiuratione*, quæst. 15. ad Inquisitores, vbi aliqua dixi in annotationibus, ita Eymeric. *in direct.* 3. *part in octauo modo terminandi processum*, *num.* 189. vbi quod hæc abiuratio debet fieri in aliquo magno festo, populo, curatis, & aliis inuitatis, Peña *com.* 42. vers. *adueniente autem die*, vbi ponit verba formalia D. Guidonis *in dict. quæst.* 15. Farin. *de hæresi, quæst.*194. *num.*3. *&* 4. vbi alios permultos allegat, & de hoc est text. expressus in cap. *ad abolendam*, §. *Præterea*, ibi, *Publicè, de hæreticis*, vbi modern Barbosa *n.* 11. P. Diana videndus *dicto tract.*8. *resol.*81. 21.

Et ita seruari in Supremo Tribunali Inquisitionis Vrbis, attestatur Farin. *vbi suprà*, & in Tribunali Supremæ Inquisitionis Hispanæ idem vsu esse receptum constat ex instructione Hispalensi anni 1484. num.5. cuius verba refert Diana *vbi suprà*, ibi *hagan abiurar sus errores publicamente*, & ex formula sententiarum illius Tribunalis de qua Paul. Garzias *en la orden de processar*, *fol.* 33. *à tergo.* 22.

Dixi regulariter quia hæretici sponte comparentes abiurant tantummodo coram Inquis. Ordinario, Notario, & duobus testibus in Secreto auditorio S. Officij, Farin. *vbi supra, n.*8. Royas *de hæreticis, part.*2. *n.*272. *& seq.* Diana *dicta resol.*81. vers. *Item ad dilucidationem*, & ego ipse in titulo de sponte comparentibus, 1. part. 23.

Abiuratio etiam de vehementi regulariter fieri debet publicè, Peña qui *comment.*42. vers. *Adueniente die*, loquitur in abiuratione de violenta suspicione, quæ *vt suprà* vidimus in nihilo differt ab abiuratione de vehementi, idem Peña *in* 3. *part. direct. comm.*40. vers. *Tametsi*, vbi loquitur de abiuratione de vehementi, & alij DD. *suprà* allegati. 24.

Et hoc iure vtimur in Inquisitionibus Italiæ, vt passim vidimus in Polygamis, in Blasphemis, sortilegis, & similibus, quod etiam obseruari in Inquisitionibus Hispaniæ patet ex formula sententiæ contra suspectum de vehementi, de qua Paulus Garzias *fol.* 35. *à tergo*, vbi sic legitur, *le mandamos abiurar, y que abiure publicamente de vehementi los erroros, &c.*

In hac tamen re Inquisitores videntur latiores aliquantulum habere habenas, nam si publicè non sit suspectus potest abiuratio ei indici secreta, Eymericus *in quinto modo terminandi processum, num.* 166. ibi, *& abiurabit publicè, vel secretè secundum quod est suspectus publicè, vel secretè.* 25.

Item honestiori abiuratione agendum videtur cum eo, qui licet sit Indiciis præuentus comparuit 26

comparuit tamen in sancto Officio non vocatus, nec citatus, vt ex Locato probaui *in 1. part. titul. de blasphemis, §. de abiuratione blasphemo iniungenda, & ibi in addit.* Roland. à Valle *cons.63. numer.7. & seq. volum. 3.* vbi postquam firmauit ex causa Inquisitoribus bene visa posse Inquisitores indicere abiurationem de vehementi secretam, ait iustas causas ad id agendum esse posse spontaneam constitutionem in carceribus, Senectutem, &
27. nobilitatem, & vere in S. Officio nostro Cremonæ, hoc arbitrio vsi sunt aliquando Reuerendissimi per tempora Inquisitores, dum aliquos nobiles admiserunt ad abiurationem de vehementi aliquando in Aula Illustrissimorum Episcoporum, aliquando in aula S. Officij ianuis apertis, & aliquando ianuis clausis coram Congregatione tantummodò.

28. Si vero agamus de abiuratione de leui, ea regulariter fit secretè, Genuens. *in praxi Archiepiscopali Neapol. cap. 84. num. 9.* Simanch. *de Cath. Inst. tit. 1. num. 24.* Scaccia *de iudiciis, cap. 59. num. 10.* & Farin. *loco allegato, num. 10.* & hoc iure vtimur in nostris Italiæ Inquisitionibus, nam numquam vidi suspectos de leui abiurare publicè, nisi in vno casu Cremonæ in quo dignis de causis arbitrata est nostra Congregatio quendam leuiter suspectum debere abiurare coram Congregatione.

In tota tamen hac re maxima prudentia vti debent Inquisitores, & diligenter considerare qualitates delicti personarum, & præcipuè scandali, non tamen debet Inquisitor in vllo
29. casu cogere Confessarium sollicitantem ad abiurandum de vehementi publicè, ne laici ex hoc à Sacramento Pœnitentiæ retrahantur, sed ea abiuratio ad summum fieri debet coram Inquisitore Consultoribus Ecclesiasticis, & aliis Sacerdotibus, & Curatis, Ferdinand. de Castro Palao *loco suprà allegato, disp. 9. puncto 11. num. 2.* vers. *legitur ergo sententia in secreto Tribunali præsentibus duobus cuiusvis ordinis Religiosis Confessariis*, nec opinio Canteræ *de hæreticis, cap. 1. num. 65.* quod publicè legatur istis Confessariis sententia, seruatur in Italia, nec in Hispania in qua cum de hoc crimine agitur Consultores sæculares non interueniunt Congregationibus vt patet ex Ludouico à Paramo *de origine sanctæ Inquisitionis, lib. 3 quæstione 10. num. 165.* Bariola *post suos flores Inquisit. de Confess. sollicitant. compl.* & Paulus Garzias *en la orden de processar en el santo Oficio, fol. mihi 27.* ibi, *al votar de los processos de sollicitantes, no han da assistir Consultatores seglares.*

§. VII.

An in scriptis, & qua lingua debeat fieri abiuratio.

QVia Regulariter abiurationes publicè fiunt coram populo, ideo communiter DD. nostri voluerunt eas lingua, & idiomate vulgari illius nationis in qua fiunt fieri debere, Eymericus *in Directorio, in quarto modo terminandi processum, num. 164.* ibi, *Prædicta autem abiuratio in vulgari, vt ab omnibus intelligatur*, Farin. *dicta quæstione 194. num. 18.* & ita in Inquisitionibus Italiæ obseruatur, vt videre est ex P. Massin. *in sua praxi S. Officij, in formulis abiurationum*, & in Inquisitionibus Hispaniæ, vt videre est ex earum formulis Hispano, idiomate confectis apud Garz. *vbi suprà, fol. mihi 35. & seq.* 31.

Super abiuratione facta debet fieri publicum instrumentum, ita Peña *comm. 40.* vers. *Iam vt constet*, vbi allegat verba Concilij Narbonensis, *cap. 6.* ibi, *& de singulis fiant publica instrumenta continentia culpas, abiurationes, promissiones, &c.* Farin. *vbi suprà, num. 15. & 20.* vbi quod abiuratio debet esse saltem subscripta manu abiurantis, & super ea fieri instrumentum, & ibi alios allegat additque quod si aliàs fierent multæ abiurationes annullarentur, Sousa *in Apherism. Inquisit. libr. 2. cap. 40. num. 6.* 32. 33.

Et si abiurans nesciat scribere, in Inquisitionibus Italiæ seruatur, quod eam signet præsente Notario signo Crucis, vt animaduerti obseruari etiam in examine testium. In Inquisitionibus vero Hispaniæ, eam subscribit Notarius, & vnus ex Inquisitoribus Paulus Garzias *in praxi, fol. mihi 36.* ibi, *ha la de firmar sabiendo, y sino vn Inquisidor por el, el proprio dia, y no hauiendo lugar sea el siguiente instruct. 42.* 34.

§. VIII.

Quid continere debeat abiuratio.

PLura continere debet abiuratio, vt videre est ex antiquis abiurationum formulis.

Primò enim continere debet assertionem Catholicæ fidei. id colligitur ex abiuratione Berengarij, ibi, *cognoscens veram, & Catholicam*, & ibi, *consentio autem S. Romanæ, & Apostolicæ fidei*, & ex omnibus abiurationum formulis de quibus Eymeric. P. Massinus, & Paul. Garz. & hæc assertio debet esse iurata, Eymer *in 8 modo terminandi processum, in forma abiurationis* ibi, *item iuro me corde credere*, DD. *in c. quoties 1. quæst. 7.* cum aliis DD pluribus allegatis à Farin. *d. q. 194. n. 16.* Peña *comm. 40.* vers. *In quo tamen hoc est.* 35.

Secundò

36. Secundo continere debet abiurationem, & detestationem omnis, & cuiuscumque hæresis in genere, & in specie hęresis illius in quam incidit abiurans, idem colligitur ex abiuratione Berengarij, ibi, *Anathematizo omnem hæresim, & præcipue eam de qua hactenus infamatus sum*, & ex aliis abiurationum formulis de quibus apud recitatos auctores, ita Peña *comm.* 40. vers. *in quo tamen*, & alij apud Farinac. *dicta quæst.* 194. *num.* 13. Sousa *dicto cap.* 40. *num.* 9. P. Maſſin. *in sua praxi*, *p.* 10. *assert.* 49 & sic non esset satis dicere abiuro omnes hæreses Caluini, vel Lutheri, sed illæ explicandæ sunt in indiuiduo, vt colligitur ex illis verbis abiurationis Berengarij, & præcipuè eam. Ratio autem quare abiuratione debeat continere non solum hæresim in quam abiurans incidit, sed etiam omnem aliam ea est, quod omnes hæreses inter sese quandam habent connexionem, ratione cuius incidens in vnam omnes aliis debet detestari, vt se verum Ecclesiæ filium esse velle demonstret, & hæc de plano procedunt in abiuratione de vehementi.

37. Solummodo aliàs disputatum fuit an idem dicendum sit in suspecto de leui, & ex ea suspicione abiurante de leui, vt videre est, ex Peña, qui more suo doctissimè rem hanc pertractat. *dicto comm.* 40. vers. *In quo tamen*, & in formula abiurationis de leui, de qua Eymeric. in quarto modo terminandi processum, non adest illa generalis anathematizatio omnis alterius hæresis, quam postea inseruit in formula abiurationis de vehementi in quinto modo terminandi processum, & in abiuratione de violenta suspicione (quam *suprà* vidimus non differre ab abiuratione de vehementi) in sexto modo terminandi processum ibi, & consequitur abiuro, &c. omnem hæresim, &c.

38. Verum hodie silere debet hæc controuersia, quia præterquam, quod verius est in abiuratione de leui debere etiam inseri abiurationem generaliter omnis hæresis, vt probat Peña *vbi suprà*, vers. *& dum hæc scribo*.

Ita etiam seruari indistinctè in Inquisitione Vniuersali Almæ Vrbis attestatur Peña *vbi suprà*, & Farin. *dicto num.* 13. Et in Inquisitione Suprema Regnorum Hispaniæ, Roder. Acunha, *de confess. sollicit. quæst.* 24. *num.* 22. P. Diana *dicto tract.* 8. *resol.* 68. & stylus hic vtriusque Inquisitionis constat ex formulis abiurationum de leui vtriusque Tribunalis, de quibus apud P. Maſſin. in formula huius abiurationis & Paul. Garzias *fol.* 39. *à tergo*, ibi, *abiuro detesto y anathematizo toda especie de heregia*.

39. Tertiò, continere debet promissiones iuratas, de non committendo amplius errores, & delicta ob quæ abiurare cogitur Eymericus in quinto modo terminandi processum in forma abiurationis, ibi, *item iuro, & promitto, quod talia propter quæ me habetis suspectum, &c. numquam faciam*, De adimplendis ac sustinendis pœnis, & pœnitentiis salutaribus, sibi iniunctis, sub pœna subiacendi omni sacrorum Canonũ dispositioni, Eymericus *vbi suprà*, ibi, *quod si aliquid de prædictis fecero*, P. Maſſin. in formula abiurationis de vehementi, ibi, *Giuro anche di adempire, &c.* fol. mihi 211. secundæ Impressionis, Paulus Garzias, vbi suprà, *Y iuro, y prometo que recebire humilmente, y con paciencia la penitencia, que me fuere imposta*. Et promissionem denunciandi omnes hæreticos, vel de hæresi suspectos, Peña *comm.* 47. *num.* 176. vers. *imo si vmquam sciuero*, Sousa *dicto cap.* 40. *num.* 10. Maſſin. *in formula dicta abiurationis de qua suprà*, & Paulus Garzias ibidem, *Y las heregias que dellos supiere las reuelare, y notificare à qualquier Inquisidor de la heretica prauedad, y prelado de la Santa Madre Yglesia donde quien que me allare.*

§. IX.

Quinam teneantur abiurare.

AB abiuratione nullum priuilegium excusat, omnes enim, siue Imperatores, siue Reges, & alij quacumque dignitate Illustres, qui in hæresim quomodocumque incurrerint abiurare tenentur, nisi de hæresi fortasse nec confessi, nec conuicti aliter indicia purgauerint, Peña *dicto com.* 40. vers. *His ita positis*. 40.

Ob quæ crimina autem, quis ad abiurationem cogendus sit, vidimus abunde in 1. p. in qua de omnibus delictis ad S. Officium spectantibus pertractauimus, & ibi etiam ex professo vidimus, quod nam abiurationis genus in singula quaque delicti specie esset indicendum.

Solummodo hoc loco videndum est, an minoribus possit abiurationis pœna indici.

Et quidem quoad maiores annis 14. & 12. 41. & sic quoad masculos, & fœminas, quæ pubertatis annos excesserunt, clarissima est definitio Concilij Tolosani anno 1229. celebrati contra hæreticos, cap. 11. cuius verba refert, Peña *dicto comm.* 40. vers. *sed hæc difficultas ibi, vniuersi, &c. masculi à* 14. *anno, & supra fœmina à* 12. *abiurent omnem hæresim*, idem statuit Concilium Bitterrense *cap.* 31. ibi, *Præterea vniuersos, &c. masculos à quatuordecim annis, fæminas verò à duodecim annis, & supra faciatis abiurare*, in hac conclusione auctoritates prædictorum Conciliorum nulli ex DD. relinquunt dubitandi locum, ita enim docuit, Peña *vbi suprà*, Simanch. *de Cath. Instit. titul. primo, de abiuratione*, *num.* 23. & 24. Lælius Zechius *in summ.* 1. *part. tit. de fide rubr. de hæresi, cap.* 11. *num.* 18. Farinac. *quæst.* 194. *num.* 31. Lud.

Ludouic. à Paramo *de orig. S. Inquisitionis lib.* 3. *quæst.* 4. *rubr. de expeditione processus in causis fidei, num.* 15. *& seq.* Sousa *in Aphorismis Inquisitorum, lib.* 1. *cap.* 40. *num.* 4.

42. Quoad impuberes proximos infantiæ, non est quod aliquid agamus, quoniam ætas illa non videtur apta ad hoc delicti genus. Et Senatus noster Mediolani teste Claro *in praxi* §. *fin. quæst.* 60. *in princ.* iussit absolui, quendam minorem in contumaciam damnatum ex eo, quod compertum fuit eum tempore condemnationis fuisse octo annorum.

43. Solummodò dubitari potest, quid sit dicendum de impuberibus proximis pubertati scilicet de masculo annorum decem cum dimidio, & fœmina annorum nouem cum dimidio.

In hac re ego puto distinguendum esse hoc modo, vel tales impuberes sunt doli capaces in materia nostra hæresis, vel in hac materia non sunt doli capaces, nam ex eo, quod ratione ætatis præsumantur doli capaces à iure iuxta notata per DD. *in cap.* 1. *&* 2. *de delictis puerorum*, non ob id possunt præsumi doli capaces in hoc crimine, bene Peña *in* 1. *part. director. comm.* 13. vers. *in hoc verò hæresis crimine*, vbi ait, quod cum hæresis crimen spirituale sit, intellectúque concipiatur, & perficiatur, non ita de facili credendum est cadere posse in his, qui intellectu adhuc imbecilles sunt, sicut in ea ætate cadere possunt furta, homicidia, & similia delicta, quæ crassiora sunt.

Cum igitur sumus in impubere ad effectum de quo agitur doli capace, sine dubio arbitror etiam in eo esse posse locum abiurationi, ita intelligenda, meo iudicio videtur instructio Vallisoletana anni 1488. cap. 12. relata à Peña *dicto comm.* 40. vers. *Instructio tamen*, & Peña ipse eo loco, vbi ait, quod constito de errore intellectus istius impuberis, & quod haberet notitiam contrariæ veritatis (quod est esse doli capacem in hac materia) vtique est locus abiurationi, Farin. *num.* 31. qui idem dicit, ac Sousa *in Aphorism. Inquisitorum, lib.* 1. *cap.* 40. *num.* 4. vbi ait, quod masculi ante 14. annum, & fœminæ ante 12. etiamsi sint doli capaces rarò abiurant.

Si verò in materia, de qua agimus dicti impuberes non sint doli capaces, vtique ad abiurationem minimè cogendi erunt.

44. Sed dubitat adhuc Peña *vbi suprà*, vers. *Sed vbi admiserimus*, num dato quod impuberibus possit abiuratio iniungi, debeat eis iniungi abiuratio de leui, vehementi, vel formali.

Et quidem vbi agitur de hæresi formali, ait Peña, *vbi suprà*, quod vix impuberes possunt excusari ab abiuratione de formali, nisi iudicium inconstans, & ignorantia probabilis credendorum, ac aliæ circumstantiæ culpam eorum minuant, idem dixit Sousa *dicto cap.* 40. *num.* 15 & Farin. *dict. quæst.* 194. *num.* 31. *in fi.*

Ego in arbitranda qualitate abiurationis indicenda his impuberibus, minoribus, & fœminis infrascripta ab Inquisitoribus animaduertenda existimo. 45.

Primò enim considerari debet qualitas personæ suspectæ, an iudicij sit perspicacis, an credẽdorum habeat notitiam, & qualem, ex quibus parentibus orta, Catholicis ne, an hæreticis, in qua Ciuitate nata, suspecta videlicet an fideli, & similia, an inter Rusticos educata, an inter nobiles, hæc enim omnia plurimum suffragantur ad arbitrandum, an in hisce personis sufficiens adsit rationis iudicium ad indicendam ei maiorem, & etiam formalem abiurationem, Peña dicto vers. *Sed si admiserimus*, Cantera *cap.* 2. *de prob. per testes, rubr. de indic. & tort. numer.* 27. vers. *vsum tamen vidi practicari.*

Secundò considerari debet qualitas articuli, in quo impubes minor, vel fœmina grauatur, an scilicet sit ex articulis, quos vnusquisque explicitè scire tenetur, an ex his quos quis non tenetur sic explicitè credere, quales sunt multæ fidei subtilitates, Peña *in* 1. *parte directorij, comm.* 22. *reg.* 2. *&* 4. Farin. *de hæresi, quæst.* 179. *num.* 33. *& seq.* Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 14. *&* 15. cum aliis per me allegatis *in* 2. *part. titul.* 1. *in* §. *de ignorantia*, maior enim dolus præsumeretur in hisce impuberibus, minoribus, & fœminis, si negarent Christum Crucifixum, vel natum, ex M. V. quam si faterentur se credidisse dæmonem posse cogere voluntatem hominis.

Vnde in S. Officio nostro Cremonæ memini, iam supra 10. annos, quandam sortilegam, sactiore Congregationis parte votante fuisse coactam ad abiurãdum de vehementi quamuis fassa fuisset se credidisse (grauabatur enim de sortilegio qualificato ad amorem) dæmonem posse hominis voluntatem cogere ad quod multa allegaui *in* 2. *part. tit. de sortil. & ibid. in addit.*

Tertiò, considerari debet à quibus personæ istæ fuerint seductæ an scilicet à parentibus, Parochis & aliis superioribus quibus vnusquisque credere tenetur, an ab aliis, Pegn. *vbi supr. d. comm.* 22. *reg.* 7. Sousa qui alios allegat *dict. cap.* 12. *num.* 11.

Quartò, considerari debet an statim, ac de veritate Catholica monentur, statim etiam resipuerint, ex hoc enim multò minus contra ipsos præsumere debet Inquisitor, an diu, & per multum temporis spatium in hæresi permanserint.

Ex his poterit prudens Inquisitor arbitrari, an huiusmodi personarum gratia abiurare debeant de formali, vehementi, vel de leui.

§. X.

§. X.

An ante abiurationem hæreticus, sit absoluendus ab excommunicatione.

SCaccia *de sententiis. & de re indicata, glos. 14. q. 7. n. 178.* ponit formulam cuiusdam sententiæ, & abjurationis, lata in Inquisitione Insulæ Melitensis, in qua primo ponitur sententia, mox sequitur absolutio ab excommunicatione, & deinde abiuratio aitque stylum illum non posse improbari.

46. Ego verò consuetudinem illam seu stylum, nec laudo, nec damno; certè stylus absoluendi post abiurationem est conformior cum dispositione iuris, secundum quam absolutio debet dari pœnitenti bene disposito, & dicitur hæreticus bene dispositus post abiurationem, ita Eymericus *in sexto modo terminandi processum, n. 177.* & sic seruari in omnibus Inquisitionibus Italiæ constat ex P. Massin. *in forma sententiæ contra hæreticum pænitẽtem*, ibi, *doppo laqual abiuratione saremo contenti assoluerti dalle censure, &c.* fol. mihi 208. primę impres. & in omnibus Inquisitoribus Hispaniæ, vt ex forma eiusdem sententiæ, de qua Paulus Garzias *fol. mihi 33.* à tergo, ibi, *Y fecha la dicha abiuracion, mãdamos absoluer, y absoluemos al dicho Fulano, de qualquier sentencia de excomunion.*

§. XI.

De pœna recusantis abiurare.

DVo in hac re casus pro faciliori distinctione istius materiæ considerandi sunt.

47. Primus casus est cum sumus in Reo de hæresi confesso, vel conuicto, qui abiurationem de formali sibi iniunctam facere recusat, & in hoc casu certum est talem reum, vti Impœnitentem brachio sæculari esse relaxandum, Simanch. *de Cath. Inst. tit. 1. n. 25.* Lud. à Paramo *de orig. S. Inquisitionis, lib. 3. q. 4. de expedit. processus, num. 23. & seq.* Farin. *q. 194. n. 34.*

Secundus casus est cum recusans abiurare est tantummodò de hæresi suspectus de vehementi, vel de leui, & tunc non est statim relaxandus sed prius excommunicandus, quod si in dicta excommunicatione ex causa fidei lata per annum insorduerit, tunc erit vti hæreticus impœnitens condemnandus, & sæculari brachio relaxandus, bene Eymericus *in directorio, part. 2. q. 55. num. 15.* vers. *Sed quid agetur*, vbi Peña *sub littera H*, ait Eymerici doctrinam esse omnibus numeris absolutam, Farin. *vbi suprà, num. 35.* Sousa *libro 2. capite 40. num. 16.*

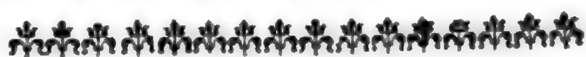

TITVLVS XIII.

De pœnis, & salutaribus pœnitentiis.

SVMMARIVM.

1 *Mors naturalis dicitur vltimum supplicium cuius tres sunt gradus.*
2 *In primo gradu, quæ genera collocentur, n. 3. vbi de secundo gradu, & num. 4. vbi de tertio gradu.*
5 *Crimen hæresis est omnium delictorum maximum.*
6 *Punitur pœna mortis naturalis, & ex consuetudine pœna ignis.*
7 *Ratio huiusce consuetudinis.*
8 *Pœna mortis puniuntur hæretici negatiui, impœnitentes, & relapsi.*
9 *Decisio Senatus Olyssipon. vna cum Sousæ doctrina impugnatur, num. 10. & seq.*
11 *iudex laicus in crimine hæresis omnino incapax.*
12 *Decisio Inquisitionis Cremonæ in relapso.*
13 *Decisio Supremæ Inquisit. Hispaniæ in eadem materia.*
14 *Dogmatistæ an relaxandi.*
15 *Decisio Inquisitionis Vallisoletanæ de hæresiarcha relaxato.*
16 *Hæretico qui in tabulato conuertitur an parcendum.*
17 *Casus relatus ab Eymerico de Sacerdote sic conuerso.*
18 *Diminuti an ad mortem damnentur.*
19 *Celebrantes Missas, & administrantes Sacramentum pœnitentiæ cùm non sunt Sacerdotes, puniuntur morte naturali.*
20 *Negantes Trinitatem, &c. morte mulctantur. Idem de sortilegis maleficio hostili morte sequuta, n. 21. Idem de teste falso vbi mors Rei sequuta fuerit, num. 22. Idem de incidentibus in Bullam,* Si de protegendis, *numer. 23.*
24 *Abutentes Hostia consecrata in sortilegiis puniuntur morte.*
25 *Cum tractatur de aliquo relaxato brachio sæculari debet consuli Vniuersalis Romana Inquisitio, num. 26. vbi quod ita, etiam obseruatur in Inquisit. Hispania.*
27 *Pœna carceris est vsitatissima in Sancto Officio.*
26 *Ad carcerem perpetuum damnantur hæretici pœnitentes, & num. 29. vbi quando mitigatur hæc pœna.*
30 *Ad carcerem temporarium aliquando damnantur Confessarij sollicitantes.*
31 *Decisio Inquisitionis Pinciæ in materia Confessarij sollicitantis.*

32 Nobi

96 *Tempus, & substantia delicti animaduertenda.*
97 *Scandalum præcipuè ab Inquisitoribus præ oculis habendum.*
98 *Qualitas delinquentis consideranda.*
99 *Grauius punitur Reus malæ famæ, quàm bonæ.*
100 *In pœnis certis à iure inflictis Inquisitor nullum habet arbitrium.*

VIso de abiuratione sequitur vt videamus de pœnis quæ hæreticis, & suspectis de hæresi solent iniungi.

§. I.

De pœna mortis naturalis.

1. POena mortis naturalis dicitur à I.C. summum,& nouissimum,seu vltimum supplicium, *l.capitalium, & l.vltimum ff. de pœnis*, Cuiac.*lib.3.obseruat.c.36.*

2. Huiusce mortis naturalis tres sunt species seu gradus. In primo gradu sunt exquisitissima mortis supplicia, veluti apud veteres Crux *d.l.capitalium*, Couarr. *variar.resolut... lib.4.cap.5.* Cuiac *lib.16.obseru.cap.1* & in sacris literis, *Deuter.21.vers.2. Matth.27.vers. 26. & alibi sæpè*, in cuius locum postea furca fuit substituta, *l.38.§.2. de pœnis*, vbi Gotofred. *l.vnica, Cod.nem. licere signum saluat.* Gregor *lib.31.Syntagm.c.17.* in eodem gradu est pœna concremationis, de qua *l.6. Cod.de Hæret.l.3.C.de Malef.& Mathem.l.2.Cod.de Iud.* vbi Gotofr. Pœna excoriationis de qua *2.Maccab. cap.7.vers.4.* Sectionis per serram, de qua *ad Hebr.11. vers.37.* dissectionis in partes, & confractionis per totam, Vuesemb. *in Paratitlis, de pœnis, n.3.* vers. *Porro*, Pœna obiectionis bestiis ad dilaniandum, *l.ad bestias de pœnis*, Pœna reptationis,& lacerationis, per spinas, & tribulos, *Iudic. 8. vers.16.* pœna vigiliarum perpetuarum, Valer.Maxim. *lib.9.c.2.* Gel *lib.6.c.4.* Pœna lapidationis.*Deuter.22.Actorum 7.* pœna belli, Gregor.*d.lib.31. cap.22.*& pœna inediæ, *Hierem.16.vers.1.3.& Ecclesiastici 39.*

3. In secundo gradu collocantur præcipitatio, *l.si diutino §.1.ff.de pœnis.* Valer.Max.*lib.1.cap. octauo*, *Suspensio seu pœna laquei*, quæ est furca, *l.3.§.15. de Milit.d. l.capitalium*, & hi suspensi antiquitus ante solis occasum sepeliebantur, *Matth.16.vers.56. & seq.Suffocatio igne,aqua,fumo,l.vlt.ad l.Pompeā, de Parricid. Confossio iaculis, vel alio instrumento facta, leg. aut damnum, §.vita ff.de pœnis*, hæ tamen pœnæ hodie magna ex parte in desuetudinem abiere, testis est Petrus Gregor. *dict. lib. 31. syntagm.cap.10.*

4. In infimo gradu ponuntur, *capitis amputatio,dicta l.capitalium in princ.venenum efficax, dicta l.aut damnum*, §.1. Frigus intensissimum, *& sanguinis per venam paulatim, & non copiosè facta missio*, Gothofred. videndus *dicta l.aut damnum §.1.*

Hisce autē pœnis nonnumquam præsertim in delictis exceptis accedit denegatio sepulturæ, *secundo regum.9.vers.23. & primo regum, 16. vers.5. & seq. & apud Hierem.22.vers.18.* vbi bene P. Cornel. à Lapide *vocatur sepultura asini,interdicta lugendi solemnitas, dicto cap. 22. Hierem. & execratio, maledictio, ac memoria defuncti condemnatio, & abolitio, l.5.ad l. Iul. Maiest. Deuter. 22. vers. 26. Psalm. 19. vers.13.*

Quia autem hæresis crimen maximum est omnium delictorum, Pręses Abauo *in Theoric. crim.§.hæresis, num.1.* nihil enim (ait Imperator) *in l.1.Cod.de summa Trinitate, & fide Catholica*, grauius, & detestabilius est, quam aduersus Creatorem suum, Deum omnipotentem insurgere, & eius diuinitatem abnegare, 5.
ideo non mirum si leges Sacrosanctæ delictum hoc pœna quidem mortis puniant,sed,& inter eas grauissima concremationis, cap. *cum secundum, de hæret.in 6.& l.Arriani, Cod.de hæret.& Manichæis*, & vtrobique DD.qui aiunt de iure hæreticos pœna mortis puniri,& quod notoria consuetudo declarauit dictam pœnam mortis vt sit crematio, Clar.§.*hæresis*, vers. *Sed quæro*, Gotofred. Abauo *loco alleg.num.17.* Cantera *in quæst. crimin. de hæresi, cap. 1. num.49.* vers.*Ecce textus*, Farin.*de hæresi,quæst.189.num. 3.& 4.* Sousa *in Aphorism.Inquisitorum, lib.3.c. 6.n.1.*& Ferd.de Castro Palao,*in opere morali, tom.1.tract.4.disp.6.punct.2.num.2.*qui alios allegant. 6.

Consuetudo hæc,vt non alia pœna hæretici puniantur quam Ignis, originem duxit ex veteri testamento quarto Regum 23. vbi Ozias iussit ossa hæreticorum Sacerdotum comburi, Præses Abauo *vbi suprà. n.18.* & ex nouo testamento verbis scilicet Christi Domi- Ioan.15.*si quis in me non manserit eiicietur foras sicut palmes,arescet,& tolletur in ignem*, Cantera,*dicto n.56.*vers.*& ista consuetudo habuit originem* Sed,& maximè rationabilis est memorata consuetudo,tum quia combustio primum locum tenet inter pœnas mortis,ideo æquum æquum est vt grauissimo omnium delictorum imponatur, Præses Abauo,*n.21.*vbi quod si pœna aliqua occurreret combustione atrocior, vtique ea esset hæreticis imponenda,tum quia hoc modo peritius deletur de memoria hominum hæret.& eius delictum Præs. Abauo *in q.reatuum,q.7.n.234.* 7.

Hac igitur pœna mortis puniuntur hæretici impœnitentes relapsi, & negatiui, vt vidimus *in 2.p.tit.de hæret.pœn:t.impœnit. & relapsis*, cum hoc quod pœnitentes relapsi, prius 8.
strangu

ſtrangulantur,& poſtea mortui comburuntur, & impœnitentes, & negatiui viui comburuntur, vt ibi notaui, & obſeruat Cantera *d.c.* 1. *n.* 59. verſ. *& iſta pæna ignis.* P Maſſin. *in praxi, p.* 10. *aſſert.* 95. Souſa *lib.* 2. *c.* 6. *n.* 10.

9. Animaduertenda eſt tamen Doctr. Souſæ, *vbi ſup. n.* 11. qui ait, quod hæretici negatiui ſi poſtquam traditi ſunt Iudici ſæculari, coram ipſo non confitentur fidem Catholicam ſunt viui comburendi, & quod ita iudicatum fuit

10. ab omnibus Prat. Senatus ſupplicationis in Ciuitate Olyſſiponenſi 9. Sept. 1629. cum in actu fidei tunc celebrato tres de genere Hæbræorum vti negatiui tradit. fuiſſent curiæ ſæculari, quia ait Souſa coram Iudice ſæculari interrogandi de fide noluerunt reſpondere fuerunt traditi miniſtris, vt viui comburerentur, prout viui fuerunt combuſti.

11. Verùm ab hac doctrina valdè cauendum, nam in crimine hæreſis Iudex laicus eſt omnino incapax, ſiue agatur de cognitione directa, ſiue indirecta c. *vt Inquiſitionis*, ibi, *quoquo modo, de hæret. in* 6. & pluries *in* 2. *p.* probaui, partes enim Iudicis laici in hoc crimine ſunt tantummodo in exequenda ſententia Iudicis Eccleſiaſtici, & quidem ſtatim, d c. *vt Inquiſit.* §. *Prohib.* Ferd. de Caſtro Palao, *d. diſp.* 8 *punct.* 14. *n.* 6. Cantera *loco cit. n.* 59. *circa medium*, vbi quod pura & nuda executio pertinet ad Iudicem laicum, & quod ita obſeruatur in Regnis Hiſpaniæ qui alios allegant, igitur non poterit Iudex laicus poſt traditionem ſibi factam Reum de fide interrogare, vt reſpondens coram ipſo mortuus comburatur, cùm ex Inquiſitorum ſententia vti impœnitens declaratus viuus deberet comburi, in hoc tamen me remitto d. tam S.C. de Vrbe.

12. De relapſo Cremonæ tradito brachio ſæculari mentionem feci *in addit. ad* 2. *p* & de alio, qui cùm eſſet ex genere Maurorum fuit re-

13. conciliatus, & poſt reconciliationem iterum ad alios eiuſdem generis tranſiuit fuit relaxatus, meminit Cantera *d. c.* 1. *de hæret. n.* 58. verſ. *ita fuit practicatum per conſilium Supremum Inquiſit.*

14. De dogmatiſtis, & hæreſiarchis, an ſi conuertantur poſſint pro prima vice damnari ad pœnam mortis dixi 2. *p. tit.* 1. *& ibi in addit.* Illud notandum, quod propter inſignes hæreſiarchas Lutheranos, qui anno 1558. inſurrexerunt in Hiſpania Papa conceſſit Breue Inquiſitori Valleſoletano, vt dogmatiſtæ Lutheranæ ſectæ relaxarentur, vt ait Cantera *de hæret. c.* 1. *n.* 70. & ſic fuit relaxatus quidam de Cazala inſignis dogmatiſta. Caſtro Palao *tract.* 4. *diſp* 6. *punct* 2. *n.* 17. qui omnino videatur vnà cum P. Diana, *reſol.* 23. *tract.* 7 *p.* 4. & Souſa *in Aphor. lib.* 1. *c.* 6. *& lib.* 4. *c.* 10.

16. His hæreticis pœnitentibus, qui in ipſo tabulato, vel poſt ſententiam conuertuntur raro pœna mortis eſt condonanda, Pegn. omnino videndus *comm.* 175. verſ. *plurimum, p.* 3. & Inſtructio Toletana alleg. à Diana *reſ.* 24. *tract.* 7. Caſtro Palao *diſp.* 6 *punct.* 2. *n.* 18. & ante oculos Inquiſitores habere debent caſum relatum ab Eymerico *in decimo modo terminandi proceſſum* de eo Sacerdote vt impœnitente damnato, qui cum inciperet comburi, clamauit, quod educeretur, & fuit eductus, & abiurauit, ſed poſt 14. annos fuit vt impœnitens relapſus condemnatus, ad hoc animaduertentes Illuſtriſſ. Inquiſitores Regni in ſolemni actu fidei, de quo infrà *n.* 45 F. Carolum Taualoram profeſſum Auguſtinianũ laicum, quod ſe pertinaciter Meſſiam diceret variáſque hæreſes diſſeminaret, brachio ſæculari relaxarunt, nec eum deinde immunem debere eſſe à pœna mortis arbitrati ſunt, quod dum ad mortẽ duceretur errorem ſuum faſſus fuerit, veniámque ab omnibus petierit, ſtrangulatus enim more relapſorum pœnitentium fuit combuſtus. 17.

Diminuti an ad mortem damnandi ſint vt Impœnitentes Cantera *vbi ſupr. n.* 57. ait per Supremum Conſilium Hiſpaniæ fuiſſe mandatum, *quod ex diminutionibus nemo capiatur ipſo inconſulto* & ibi Cantera dixit, quod non ſunt hi relaxandi niſi diminutio ſit maxima multũ notabilis, & ex malitia facta, videndus Caſtr. Palao, *d. punct.* 2. *n.* 5. Souſa, *lib.* 2. *c.* 48. *n.* 11. Royas *de hæret. p.* 2. *n.* 242. Param. *de orig. S. Inq. lib.* 3. *q.* 9. *n.* 193. *& ſeq.* Seſſ. *deciſ.* 453 *n.* 7 *p.* 4. 18.

Pariter ad mortem damnantur non presbyteri Miſſas celebrantes & confeſſiones Sacras audientes, vt dixi *in peculiari tit. in* 1. *p.* de quibus videndi ſunt Souſa, *lib.* 1. *c.* 32. *&* 33 & P. Diana qui alios allegat, *reſ.* 11. *&* 12. *tract.* 7. *p.* 4. quidquid aliter in Hiſpania obſeruetur. 19.

Item qui Trinitatem, Diuinitatem Chriſti Domini, Conceptionem ipſius de Spiritu Sancto, Chriſti mortem, vt nos redimeret, & B. M. V. virginitatẽ negarent, etiam pro primo lapſu ſæculari brachio relaxantur ex Conſtitutione Clementis VIII. de qua *in* 2. *p. tit.* 2. Souſa *lib.* 2. *c.* 44. *n* 6. Diana *reſol.* 24 *tract.* 7. 20.

Sortilegi vbi maleficio hoſtili alicui fuerint cauſa mortis ex Conſtit. Gregor. XV. 20. Mar. 1623. traduntur brachio ſæculari vt dixi *in tit de ſorti.* Diana *reſol.* 10. *tr.* 7. P. Maſſin. *in praxi, p.* 7. *fol.* 178. verſ. *Di piu aduertano.* 21.

Teſtis falſus, vbi ex eius teſtimonio aliquis fuerit damnatus vtiq; eſt relaxandus, vt dixi *in* 2. *p. in tit. de variis delict.* & ita fuiſſe practicatũ in Inquiſit. Logronenſi. atteſtatur Caſtr. Palao *diſp.* 8. *punct.* 15. §. 6. *n.* 6. videndus Souſa *lib.* 2. *c.* 8. & P. Diana *reſ.* 16 *tr.* 7. cum alis ibi allegatis. 22.

Hi quoque qui in Conſt. felicis recod. Pij V. *Si de protegendis*, incidunt in pœnam mortis damnantur cum declarationibus tamen de quibus *in* 2. *p.* in peculiari tit. huius materiæ. 23.

Prout, & Magiſtratus, ſeu Domini Eccle- 24.

siastici vel temporales, hæresim, vel schisma excitantes, vt notaui *in titul. de Apostasia, & schismate*, Diana *d. resol.* 24.

Sortilegi in sortilegiis Hostia consecrata abutentes ab Inquisitoribus relaxandi sunt brachio sæculari iuxta decretum S.C. post Locatum *in rubr. contra abutentes Sacramentis*.

Alios casus vide in secunda parte huius operis, illud tamen hoc loco aduertendum, quod cum agitur de aliquo relaxando brachio
25. sæculari, id debet fieri consulta semper S. C. Pegn. 3. *p. comm.* 96. Molina *de Iust. & Iure tr.* 5. *disp.* 28. *n.* 14. Diana *resol.* 121. *tract.* 8. vbi quod
26. ita obseruatur in Hispana Inquisitione, pro vt, & obseruari in Inquisit. Italiæ constat ex formulis sententiarum horum relaxandorum apud P. Massin. *p.* 8. *fol.* 257. ibi, *Et hauendo noi, &c. alla Sacra Congregatione* 2. impressionis.

§ II.

De pœna Carceris.

27. POena carceris, in hoc Sacro Sancto Tribunali vsitatissima est, prout etiam in aliis Ecclesiasticis, Clar. §. *fin. q.* 70. *vers. Sana autem*, & nos *in* 2 *p. tit.* 1. *&* 2. vbi latè, & eruditè Bobad. videndus *in sua politica, l.* 3. *cap.* 15. *num.* 6. *& seq.*

Quoniam autem duplex esse potest carcer, scilicet vel perpetuus, vel ad tempus.

28. Ad perpetuum carcerem hodie damnantur hæretici pœnitẽtes non relapsi, Farin. *de hæres. q.* 193. *n.* 101. *& seq.* Sousa *in Aphor. lib.* 3. *c.* 8. *n.* 1. Cantera *de hæret. c.* 1. *n.* 56. vers. *Et tunc aut reuertitur*, Castro Palao *disput.* 6. *punct.* 1. *n.* 1. *& seq.* P. Diana *resol.* 24. *tract.* 7. & sic hanc pœnam perpetui carceris fuisse Cremonæ obseruatam, in quodam hæretico pœnitente obseruauit Boss. *de hæret. n.* 18. & ego possum attestari plurimas decisiones S.C. in nostra Inquisitione Cremonæ quibus plures hæretici pœnitentes hac pœna fuerunt damnati.

29. Qui omnes ingenuè fatentur pœnam hanc mitigari, cum hæreticus in primis audientiis ingenuè & corde contrito fatetur errorem suum. Verba Inquisitionis San-Vincente refert Diana, ibi, *si el Reo confesso antes la publicacion, se le da dos años de carcel.*

30. Ad carcerem ad tempus, solent damnari Confessarij sollicitantes, quorum delictum non sit ita plenè probatum, & ad magnum tempus aliquando, quando delictum est probatum, vnde apud Freitas *ad Rodericum de confess. sollicit. quæst.* 24. *n.* 50. ait Pinciæ quendam
31. Confessarium, qui pluries sollicitauerat, & per multos annos fuisse damnatum ad carcerem per decennium in conuentu sui ordinis designando à superiore suæ prouinciæ.

32. Idem est de nobilibus, qui hæreticaliter blasphemarunt, vt plurimum enim ad aliquod tempus ad carceres formales damnari solent, & ita passim obseruatur in nostra Inquisitione Cremonæ, alia vide *in secunda parte* cum de singulorum delictorum pœnis egimus.

§. III.

De pœna Triremium.

FRequentissima est etiam in hoc foro Triremium pœna, vt vidimus sæpè *in* 2. *p. huius operis*, hac enim pœna puniri aliquando hæ- 33.
reticos pœnitentes loco carceris perpetui testis est Royas *in* 2. *p. de hæret. n.* 203. sic quidam hæreticus pœnitens fuit damnatus ad triremes 34.
quinquennales, apud Locatum *casu* 3. *in Placentinis*, & Cantera *loco cit. n.* 56. *in fi.* attestatur in Hispania adesse quoddam breue, seu indultum Summi Pontificis, quo datur facultas iudicibus fidei, vt possint hæreticos ad remos damnare.

Polygami regulariter ad triremes quinquen- 35.
nales, vel septennales damnantur, & in Inquisit. Italiæ, vt notaui *tit. de Polygamis*. Bariola *in Aphor. littera V*, verbo *vxor*, §. 2. & in Inquisitionibus Hispaniæ, Sousa *in Aphor. lib.* 1. *c.* 35. *n.* 20. Salcedo *in addit. ad Diaz. c.* 8. *sub littera B*, Castro Palao *disp.* 8. *punct.* 10. §. 8. *num.* 2. & Didac. Cantera *cap.* 1. *de hæret. num.* 55. vers. *& de illis, qui contrahunt.*

Eadem pœna triremium damnandi sunt, 36.
qui Matrimonium contrahunt, cum sint in sacris ordinibus constituti, Diana *resol.* 5. *tract.* 7. vbi quod ipse eos damnaret ad remos quinquennales, ego ipse *secunda parte, titulo de variis delictis*, &c.

Confessarij sollicitantes regulariter ad tri- 37.
remes damnantur, vt dixi *in tit. de hoc delicto*, §. *de pœnis huius criminis*, sic Freitas in nouissima editione *ad Roder. de confess. sollicit. q.* 24. *n.* 115. testatur quendam Confessarium Pinciæ 38.
fuisse damnatum ad triremes, Castro Palao *disp.* 9. *punct.* 11. *n.* 2. ait se vidisse multos Confessarios damnatos ad triremes ob hoc deli- 39.
ctum, Diana *resol.* 7. *tract.* 7. ait ipso in Congregatione Siciliæ votante quendam Religiosum 40.
fuisse ob hoc damnatum ad triremes septennales, videatur Sousa *in Aphor. c.* 34. *n.* 67. Cantera *dicto c.* 1. *n.* 65.

Blasphemi hæreticales ex consuetudine, si 41.
blasphemiæ sint atroces, & personæ non sint nobiles damnantur ad triremes vt dixi *in tit. de Blasphemis*, ita in Regno Siciliæ obseruari attestatur Diana *resol.* 8. *tract.* 7. & sic in nostra 42.
Inquisit. Cremonæ plures Blasphemi fuerunt ad triremes damnati, alij triennales, alij quinquennales, alij etiam decennales, me in Congregationib. S. Officij vti Consultore votante, & sic anno 1634. quidam Neapol. dictus l'Alfierino

ferino ob atrocissimas blasphemias, & supra omnem cogitatum horrēdas fuit damnatus ad remum decennalem, & plus arbitrio Eminentiss. & Reuerendiss. D.Card. Episcopi, & Reuerendiss. P. Inquisitoris.

43. Eadem pœna puniuntur conspurcantes Imagines Sanctorum, vel eas, & Crucem conculcantes, vt dixi *in dicto tit. de Blasph.* Genuens. *in praxi, c.*18.*n.*12. & ita semel practicatum fuit Cremonæ in quodam, qui, & blasphe-
44. mauerat, & Officium B. M. semper Virginis pedibus conculcauerat, quique ob id fuit ad remum decennalem damnatus, me Consultore existente.

45. Sortilegos aliquando puniunt Inquisitores pœna triremium, vt puta si sortilegia hæreticalia sint, & proximi læsiua, Zanard. *part.*3. *suæ sum. c.*64. *fol.*369. vers. *Ideo animaduerte*, Cantera, *de sortilegiis, c.*6.*n.*6. *in fin.* vbi quod Inquisitores possunt hosce ad remos damnare, & ita pluries in actibus fidei publicis fuit obseruatum Cremonæ.

Sic in solemni actu fidei celebrato in Regno Siciliæ, die 9. Septemb. 1640. per Illustrissimos & Reuerendissimos DD. Don. Ioan. de Toresilla, Don Didacum de Trasmiera, & Dō Consaluum Brauum, Dominos meos presbyter, Martinus Fide Diœcesis Siracusanæ quod auream monetam, vulgo *vn Scudo di* 12. *tari* baptizauerit more infantium, iuxta ritum S. M. Ecclesiæ, post abiurationem de vehementi damnatus fuit ad triremes, prout, & in eodem actu mihi transmisso ab Illustrissimo, & Reuerendissimo D. Don Consaluo Brauo Graxera, Dom. meo viro Religiosissimo, Nobilissimo, cui ego ob eius in me humanitatem plurimum me debere semper profitebor, damnatus fuit Vincentius Sineri Panormitanus ad easdem triremes per septennium ob abusum Sacramentorum Baptismi Pœnitentiæ, & Ordinis.

46. Non existentes in ordine Presbyteratus, si Missam celebrent, vel confessiones audiant, ex decreto Clementis VIII. de quo *suprà* traduntur brachio sæculari, verum in Hispana inquisitione damnari solent ad triremes, Sousa *in Aphorism. lib.*1. *cap.*32. *num.*12. Diana *resol.*11. *&* 12. *tract.*7. vbi quod de anno 1633. in Regno Siciliæ quidam Subdiaconus, qui pluries confessiones exceperat per septennium fuit damnatus ad triremes, & Freitas *ad Roder. quæst.*13. *num.* 30. attestatur se vidisse Pinciæ, quendam laicum, qui fuit damnatus ad triremes post fustigationem, quia Missas celebrauerat, idem in nostris Inquisitionibus obseruatur, cum vel delictum non est ita plenè probatum, vel adsunt aliquæ causæ de iure delictum minuentes, vt cum Rei post nouissimam Bullam Sanctissimi D. N. Vrbani Papæ VIII. essent infra vigesimum annum, videtur Castro Palao *tract.*4. *disp.*8. *punct.*16. §.9. & alij à me allegati *in* 2.*p. in proprio tit.*

Rei Constitutione Sanctiss. D. nostri Pij V. 48.
Si de protegendis, cum testes, vel denunciatores citra mortem percutiunt, aliquando sola pœna triremium fuerunt damnati, cum percussio est leuis, & facta baculo, vt vidimus *in tit. de hac peculiari Bulla in* 1. *p.* id tamen est ex benignitate Eminentiss. Congregationis de Vrbe, vt ibi dixi & aduerte, quod cum percussio est grauis licet mors non sequatur, solent hi Rei à Sac. Congregatione damnari ad mor- 49.
tem, vt accidit in eo qui cum carceratus esset in Sancto Officio vulnerauit ad mortem custodem carcerum, nam anno 1614. fuit damnatus ad mortem, & furca suspensus, vt apud Farin. *de hæresi, quæst.*188. *num* 73.

Falsorum testium pœna regulariter est tri- 50.
remium, vt diximus *in* 2.*p. tit. de diuers. criminibus*, §. . Et ita hoc anno 1638. in nostra Con- 51.
gregatione quidam falsus denunciator fuit damnatus ad triremes, & in Inquisit. Sicula, quidam Religiosus falsus testis fuit damnatus ad remum decennalem, apud Dianam *resol.* 16. *tract.*7. videatur Bariola *in Aphor.* verbo *testes.* §.8. Sousa *lib.*2. *cap.*8. Castro Palao *disp.*8. *punct.*16. §.6. *num.*9.

Eadem pœna triremium punitur, qui falsò 52.
se Ministrum S. Officij fingit, vt aliquem concutiat, Simanch. *de Cath. Instit. tit.*46. *num.*92. *& seq.* Castro Palao *dicto punct.*15. §.7. *num.*4. & Farin. *consil.*71. *num.*4.

Alios casus in quibus pœna triremium imponitur vide *in* 2.*p. in pœnis singulorum delictorum.*

Animaduertendum tamen, quod cum quis 53.
ad remos in hoc Tribunali damnatur, in sententia exprimi debet, quod seruiat ad remum, ita in Inquisitionibus Hispaniæ obseruatur, Paulus Garz. *en la orden de processar, en el S. Oficio, fol.* 34. ibi, *si la carceleria se manda tener en las galeras se espressera el tiempo, y que serua al Remo, y sin sueldo*, Et in Inquisitionibus Italiæ, P. Massin. *p.*8. *in forma sententiæ contra vehementer suspectum*, ibi, *ti condenniamo à seruir per remigante alla Galera*, fol. mihi 109. secundæ Impressionis.

§. IV.

De pœna Fustigationis.

ETiam pœna fustigationis, & verberationis 54.
vsu recepta est in S. Officio, & de ea agit Clar. *in praxi*, §. *fin. quæst.*70. vers. *Est etiam pœna*, vbi addentes alios allegant.

Hac autem pœna puniuntur mulieres, quæ 55.
viuo primo viro ad secundum Matrimonium conuolant, Sousa *in Aphor. lib.*1. *c.*35. *n.*20. Salced. *ad c.*8. *Diaz sub littera B*, cum aliis apud Dianam *resol.*4. *tract.*7.

56. Fustigantur mulierculæ viles sortilegæ, & aliquando etiam sortilegi, etiã pluries cùm nõ sunt apti remo, pro vt superioribus annis fuit
57. fustigatus vnus ob sortilegia hæreticalia, qui aliàs si fuisset habilis, erat ad remum transmittendus in nostra Inquisitione Cremonæ, & plures huiusmodi sortilegæ in solemni actu fidei celebrato in Regno Siciliæ, de quo *suprà* per Illustriss. & Reuerendiss. Inquisitores illius Regni ad pœnam hanc fuerunt damnatæ.

58. Fustigantur etiam testes falsi, Sousa *lib. 2. c. 8. n. 27.* cum aliis apud ipsum, & hoc vltra pœnam triremium.

59. Sæpè etiam vsitatum video apud auctores præsertim Hispanos, quod Religiosi virgis in suo Monasterio cæduntur ab aliis Religiosis præsente Notario S. Officij, id in Confessariis regularibus sollicitantibus obseruari dixit Castro Palao *disp. 9. punct. 11. n. 2.* ibi, *ab omnibus Religiosis post lectam sententiam flagellatur*, quod in facto seruatum fuisse Pinciæ in Confessario damnato ad carceres decennales de quo *suprà* attestatur Freitas *ad Roderic. dicta quæst. 24. num. 50.*

60. Et generaliter aduertendum, quod cùm delinquens deberet damnari ad triremes, sed non potest, vel ratione sexus, vel aliàs, (nisi qualitas personæ repugnet) putà quia tractentur de nobili viro, vel muliere, tunc loco triremium datur, seu dari potest fustigatio semel, vel pluries pro qualitate delicti, vnde mulieres, quæ in S. Officio Siciliæ falsum deposuerant, fuerunt damnatæ ad fustigationem apud Dianam, *resol. 16. tract. 7.* quod etiam fuisse factum in Inquisit. Galeriæ, ait idem Diana *ibid. ex Inquisit. Sanuicente, c. 23. §. 3.*

61. Aduertendum vlteriùs, quod cum mulieres habent virum, vel filias nubiles, tunc meo iudicio arbitrarer abstinendum à pœna fustigationis ne marito fiant exosæ in odium Sacramenti Matrimonij, & ne filiæ nubiles ob id Matrimonio carere cogantur, bene Rol. à Vall. *consf. 63. lib. 3.* Pegn. *de tempore gratia, c. 21. reg. 8.* Sousa *in Aphor. lib. 4. c. 13. n. 6.* vbi, quod in imponenda publica abiuratione, vel occulta considerandum est an ille cui abiuratio indicenda est sit Paterfamilias habens filias nubiles, igitur hoc multo magis in imponenda pœna fustigationis attendendum erit.

§. V.

De pœna Relegationis.

62. RElegationis pœna vsitata est, tam in Ecclesiasticis, quam in sæcularibus Iudiciis, Clar. *in praxi, §. fin. q. 71.* vers. *Vidi ego*, vbi addentes DD. antiquos, & modernos allegant, de differentia autem inter relegationem, & deportationem videndus est egregiè loquens Vuesemb. *in Paratitlis, ff. lib. 48. tit. 22. n. 3. & 4.* qui iura, & DD. ad hoc adducit ad quos me remitto.

Vnum hoc est, quod in S. Officio passim hæc pœna vsurpatur, nec solum relegantur Rei in locum subiectum iurisdictioni Inquisitoris relegantis, sed etiam in loco aliis Inquisitoribus subiecto, & hoc quia omnia loca subsunt eidẽ Sum. Pontifici, & quia cum tractatur de locis subiectis eidem Principi, consuetudo generalis ita obseruat, vt ait Clar. *loco suprà allegato.* 63.

Quia autem hæc regularis pœna, inter arbitrarias numerari solet, Farin. *de hæresi, q. 193. n. 80. & seq.* Sousa *in Aphor. lib. 3. c. 26. n. 5.* Ideo Inquisitor in impositione istius pœnæ, (sicut etiam aliarum arbitrariarum, quales sunt, pœna triremium, fustigatio, exilium, deportatio, & similia) Deum, & Iustitiam præ oculis habere debet, & arbitrium suum Iuri, & æquitati conformare, Pegn. *com. 144.* vers. *Iam his*, Royas *de hæret. p. 1. n. 548.* Farin. *loco cit. n. 84.* & his allegatis Sousa *d. c. 26. n. 3.* 64.

Relegantur igitur in foro nostro mulieres nobiles, quæ bis Matrimonium contraxisse noscuntur, Sousa *in Aphor. lib. 1. c. 35. n. 20.* ibi, *honestiores verò, mulieresque per idem tempus relegantur.* 65.

Relegatus etiam fuit in Ciuitate Mediol. à nostra Congregat. Cremonæ, quidam Sacerdos suspectus, quod sortilegè celebrauerit super rebus aptis ad maleficia, idque supra multos annos hac conditione apposita, quod singulis mensibus se præsentaret Reuerendissimo Inquisitori illius Ciuitatis. 66.

Relegantur quoque passim alij permulti secundum prudens arbitrium Reuerendissimorum Inquisitorum, & Ordinariorum.

§. VI.

De pœna Exilij.

IN multis etiam casibus exilio puniuntur Rei seu aliàs quomodocunque suspecti de hæresi, in hoc Tribunali.

Et imprimis, quidem Confessarij regulares sollicitantes semper puniuntur exilio à loco delicti, Sousa *de Confess. sollicit. tract. 2. cap. 15. n. 13.* ibi, *& locum vbi delictum commiserunt in perpetuum, vel ad tempus non ingrediantur.* Et hæc pœna exilij expressè apponitur inter pœnas, quibus hoc delictum puniri voluit Sanctæ memoriæ Gregorius XV. in sua constitutione contra Confessarios sollicitantes & ita passim obseruatur. 67.

Blasphemi etiamsi viles sint aliquando post flagella in exilium mittuntur Simanch. *de Cath. Instit. tit. 8. n. 10.* Salced. *ad Diaz. c. 110. sub littera A*, & sic in Regno Siciliæ quidam Blaph. in secunda condemnatione post abiurationem 68. 69.

rationem de leui fuit quatuor annorum exilio mulctatus, vt testatur Sesse *decis. Regni Arragoniæ, tom. quarto, decis.* 470. *n.* 14.

70. Sacerdos, qui Missas Defunctorum celebrat pro viuentibus vt moriantur, exilio perpetuo mulctatur, Sousa *in Aphorism. lib.* 1. *cap.* 58. *num.* 12. Menoch. *casu* 388. *numer.* 15. qui alios allegant.

71. Mulieres sortilegæ post fustigationem solent in exilium damnari, Faber. *in suo Cod. titul. de Malef. & Mathem. defin.* 1. quia publicè interest prouinciam malis hominibus purgari, *l.* 1. *de Officio Præsidis*, & ita multoties fuit Cremonæ obseruatum in nostra Inquisitione.

Mihi magis placeret, quod hæ mulieres in certum locum relegarentur, vt possent diligentius obseruari, ne alias Prouincias inficerent, Canter. *de hæret. capit.* 1. *numer.* 55. Præses Abauo *in sua praxi in §. sortilegium, num.* 98. vbi ait quod exilium his mulieribus iniunctum dat eisdem ansam eorum maleficia continuandi.

72. Quendam Clericum Astrologum, qui prædixit tempus, & genus mortis Regis Francorum, vt postea euenit, fuisse à tota Hispania exulatum, testatur Diana *resolut.* 17. *tract.* 7. *part.* 4.

73. Retinentes libros Hæreticorum, vel alias scripturas continentes sortilegia hæreticalia à Curia Neapolitan. si exteri sunt expelluntur à Diœcesi in qua deliquerunt, vt testatur Genuens. *in praxi Archiepiscop. Neapol. cap.* 84. *numer.* 12. *in antiquis, & capit.* 68. *in nouis.*

74. Et generaliter in S. Officio, à loco delicti exilianturomnes, qui cum scandalo deliquerunt, sic qui in concionibus in aliqua Ciuitate propositiones scandalosas dixisset, exilio ab ea esset mulctandus, & pariter, qui incidisset in Constitutionem Pauli V. & Gregor. XV. in materia Conceptionis B.M.V. & quidem notoriè, & scandalosè, esset etiam à loco in quo deliquit exiliandus, vt sæpe in hac materia factum vidimus.

75. Quomodo autem puniendus sit, qui exilio mulctatus ad tempus illud frangit, de hoc est text. *l. relegati ff. de pœnis*, vbi I. C. ait quod duplicatur exilium, & sic Sen. noster Mediolan. indistinctè obseruat, quod exilio mulctatus infra decennium punitur duplicatione temporis, quod restabat ad exilium quando illud fregit, si verò iussus erat ad decennium exulare, punitur exilio perpetuo, & si perpetuo exulare debebat, punitur pœna mortis, ita Clarus *in praxi, §. fin. quæst.* 71. *vers. Quaro qua pœna*, & idem obseruat Senatus

76. in condemnatis ad triremes, & aufugientibus ab eis, bene in hac materia fractionis exilij videndus Giurba *consil. crimin.* 47. *numero* 21. *& sequentibus*, vbi more suo plures in hac re casus distinguit, & eruditè discutit, ego vltra ea quæ dixi in titulo de non implentibus pœnitentias, dico quod regulariter dispositio *dicta l. Relegati* obseruanda videtur etiam in hoc Tribunali, Cantera *de hæret. capite primo, numer.* 60. nisi vltra simplicem fractionem exilij concurreret etiam contemptus S. Officij, vel aliquid aliud insinuans huic Tribunali malam credulitatem, nam tunc per modum contemptus, & suspicionis esset locus abiurationi, relegationi, & etiam condemnationi ad triremes, Cantera *loco citat vers. Et sic Iudex secundùm qualitatem inobedientiæ*, vbi ait, quod ob id in Inquisition. Murciæ, quidam suspensus à S. C. & non obstante suspensione administrans fuit ad remum 77.
damnatus, de hac exilij pœna videndus Clarus *loco citat. & ibi* addentes, qui & materiam latè pertractant, & Farin. & alios antiquos DD. allegant.

§. VII.

De pœna detrusionis in Monasterium.

Pœna hæc detrusionis in Monasterium, 78.
olim quidem erat in vsu, hodie tamen ab aula penitus recessit, vt ait, Clarus, *§. fin. quæst.* 70. *vers. Alia sunt*, & quotidiana praxis omnium ferè Tribunalium S. Officij plenissimè testatur. Reperio tamen, quod in facti con- 79.
tingentia in Inquisit. Hispana semel, iterum atque iterum hæc pœna fuit vsurpata, Primo in Clerico Astrologo qui post abiurationem de leui, fuit reclusus in quodam Monasterio per annum de quo Diana *resol.* 17. *tract.* 7. *par.* 4. *var. resolut.*

Secundò apud Castro Palao *in opere morali, tomo* 1. *tractat.* 4. *disput.* 8. *punct.* 16. §. 10. in quodam Religioso qui grauabatur, quod in partibus infidelium transmisisset arma, & equos, nam ex ordine Supremi Tribunalis Hispaniæ fuit damnatus in annali reclusione in suo Monasterio, & in scutis 600. quæ persoluit ex eius annuo redditu.

Tertiò hæc pœna fuit practicata in quodam adolescente simplice qui alterius confessiones excepit, vt eum postea irrideret, nam punitus fuit vltra pœnam pecuniariam, in annali reclusione in Monasterio, Castro §. 9. *num.* 2.

Quartò hæc pœna fuit obseruata in Regno Siciliæ apud Castill. *decision.* 186. *vol.* 2. in quodam Clerico grauato de sollicitatione in confessione qui fuit damnatus in

quinquennali reclusione in Monasterio.

In Inquisit. Italiæ loco huiusce detrusionis in Monasterium, ego vidi præsertim mulieres recludi in aliquo Hospitali, damnari, ad ibi, per aliquod tempus gratis inseruiendum.

De hac pœna detrusionis in Monasterium vide Renatum Choppinum, *de Sacra Politia Forensi, lib. 2. titul. 3. numer. 18. & sequent.* vbi tamen ait, Monasteria non tam supplicij loco haberi, quam portus motuum humanarum tempestatum, ibi, plurima refert exempla Imperatorum, Regum, & aliorum Principum, qui mundi vanitatibus spretis in Monasteria sese receperunt, ibique Deo viuentes sanctissimè vixerunt ac piissimè in Deo obierunt.

§. VIII.

De pœna pecuniaria.

AGendum hoc loco esset de confiscatione Bonorum, sed quoniam de hac materia passim DD. omnes de hæresi tractantes latissimè agunt, quos allegaui *in 2. part. titulo primo, & in addit.* vbi etiam nonnullas pertractaui quæstiones quæ non solent ita frequenter à DD. nostris agitari, ideo de hac materia agere nunc consultò omitto, & lectorem ad allegatos à me auctores remitto.

80. Quo ad pecuniarias pœnas attinet, illud certum est, de iure Inquisitores posse eas Reis imponere, ita enim cautum reperitur in Constantin. Alexand. IV. Incipient. *super extirpatione*, inter litteras pro S. Officio post directorium Inquisitorum, & manifestè tradunt omnes DD. longa manu cumulati à Simancha *de Cath. Instit. titul. 27. num. 5.* Pegn. *comm. 152. par. 3. per tot.* Farin. *de hæresi quæst. 193. n. 108. & seq.* Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib. 3. cap. 28.*

Hac pœna pecuniaria puniri possunt hæretica verba proferentes per iocum, vel iram, Pegn. *dicto comment. 152.* versic. *Rursus Inquisitores, &* Sousa *num. 4.* qui alios allegat.

Item eadem puniri debent Rei illi, qui aliquando eam magis timent, quam alias corporales, vt sunt quidam diuites Auari, in hoc tamen Inquisitores attendere debent ad qualitatem delicti & personæ, Pegn. verf. *Item imponuntur, &* Sousa, *vbi suprà, numer. 3.* & alij apud ipsos.

Addo ego nobiles Blasphemos hac potissimùm pœna pecuniaria esse mulctandos, ita Salcedo *ad capite 110. Diaz sub litera A*, ibi, *Si verò nobilis pœna pecuniaria mulctatur,* Sousa *in Aphorism. libro 1. cap. 19. numero 10.* verf. *Quod si nobilis sit*, Inquisitor Cantera *cap. 3. de Blasphemis, num. 4.* verf. *Quoad Blasphemum laicum.*

Et hæc quidem de Iure procedunt, nam nunc Inquisitores Italiæ ex speciali decreto S. C. Eminentissimorum DD. Cardinalium Supremorum Inquisitorum non possunt huiusmodi pœnis pecuniariis Reos damnare, nisi consulta eadem Sacra Congregatione in vnoquoque casu particulari, quæ præcipere solet Inquisitoribus quid postea agere debeant de illis pecuniis. 81.

Bene verum est, quod aliquando Sacra Congregatio concessit aliquibus Inquisit. vt Inquisitori Mediolani, quod possit facere condemnationes pecuniarias vsque ad certam summam tamen participata cum Eminentissim. Cardinali Montio Archiepiscopo Mediolani.

Ratio prohibitionis illius certè illa fuit, vt omnes intelligerent in hoc Sancto Tribunali nihil à Iudicibus fidei prætendi, nisi animæ, salutem & quod hæretici, & de hæresi suspecti ad cor redeant. 82.

An autem stante hac prohibitione possint Inquisitores damnare Reum, vt faciat eleemosynam tot pecuniarum alicui loco Pio, controuerti non sine ratione potest. 83.

Ego arbitror id Inquisitoribus licere, tum vt minus corrigatur Ius commune, quam sit possibile, Surd. *decis. 21. numero 19.* Pichard. *Institut. de lege falcidia in principio, numero 34.* Tum quia videtur cessare ratio prohibitionis in hoc casu, cum fideles vident pecuniam ab ipsismet Reis erogari locis piis *l. in omni*, vbi Bartol *ff. de adopt.* Surd. *consil. 175. numero 34.* me tamen in hoc remitto humillimè declarationi Sanct. Congregationis cui me, & omnia mea libentissimè subiicio.

§. IX.

De habitu pœnitentiæ.

POenitentibus hæreticis non relapsis, & reconciliatis solet iniungi, quod vestem Pœnitentiæ deferant, quæ est vestis signata Crucibus, Eymericus *in sexto modo terminandi processum, numero 175.* & ibi latè Pegna *comment. 42.* vbi eruditè agit de his vestibus, Cantera, *capit. 1. de hæreticis, numer. 56.* verf. *aut fuit conuictus de hæresi*, vbi quod vestis illa est Saccus, in quo est depicta Crux B. Andreæ, Farin. *de hæresi, quæst. 193. num. 91.* Sousa *in Aphorism. Inquisit lib. 2. cap. 44 num. 11.* Castro Palao *in opere morali, tractat. 4. disput. 6. punct. 3.* & ita inconcussè obseruatur 84.

in

in Hispania, vt constat ex Paulo Garzia *en la orden de processar en el Santo Oficio*, *fol.* 34. *in sententia reconciliati*, ibi, *y la condemnamos à carcel y abito, y que el dicho abito lo trayga publicamente en cima de sus vestiduras*, & in Inquisit. Italiæ, vt ex formula eiusdem sententiæ apud P. Massin. *par.* 8. *fol.* 137. ibi, *purche &c. vestito del habito di penitenza ornato del segno della S. Croce, qual doverai portar per l'auenire sopra li altri tuoi vestimenti abiuri*, &c *& part.* 10 *assert.* 9. *&* 10. vbi quod habitus pœnitentiæ iniungitur hæreticis pœnitentibus tantummodò aut suspectis de vehementi.

85. Quibus autem ex causis, & à quibus possit in hac pœna dispensari, videndus est Pegn. *comm.* 44. vers. *& sic in depositione*, cuius monitum vers. *hoc tamen addiderim*, diligenter ab Inquisit. Italiæ animaduertendum puto, quod scilicet, ad huiusmodi dispensationem non procedant nisi Supremo Vrbis Tribunali consulto.

Dixi ab Inquisit. Italiæ, quia in Hispania solus Inquisitor Generalis in hac, sicut, & in aliis pœnis solet, & potest dispensare, Sousa *in Aphorism. libr.* 3. *capite* 37. *num.* 12. & nos *suprà*.

§. X.

De auditione Missæ in forma pœnitentis.

86. DE hac auditione Missæ in forma pœnitentis loquitur textus in cap. *statuimus de maledicis*, & nos de hac pœna latè egimus *in addit. ad titul. de blasphemis*, & dicit Cantera *in quæst. criminalibus tangentibus pœnas delictorum, cap.* 3. *de blasphemis, numer.* 4. vers. *quoad blasphemum laicum*, quod si rigor dicti cap. *statuimus*, nunc seruaretur non essent tot Blasphemi.

Hodie enim Rei solum stant præ foribus Ecclesiæ cum candela accensa in manu, tempore Missæ solemnis in die festiuo, præuio sono campanæ.

87. Hæc pœna imponi solet mulieribus sortilegis, & viris etiam quando sortilegia sunt simplicia, vt ad sanitatem, amorem, edentibus carnes in diebus vetitis, & oua absque licentia in Quadragesima, Blasphemis quibus aliquando iniungitur, vt ibi stent genuflexi, lingua intra duo ligna alligata & aliis etiam delinquentibus secundum prudens Inquisitorum hæreticæ prauitatis arbitrium, & iuxta alibi per nos dicta.

§. XI.

De varijs pœnarum generibus quæ in Sancto Officio regularibus solent imponi.

REgularis cum in delicta ad hoc SacroSanctum Tribunal spectantia incidunt nonnullis peculiaribus pœnis solent puniri, de quibus in Epistola Supremi Senatus Hispaniæ directa Inquisitionibus Regni Siciliæ sub data primi Iulij 1580. cuius verba refert Diana, *part.* 4. *resolut. moral. tract.* 7. *resolut.* 7. Paramus *de origine Sanctæ Inquisitionis libro* 3. *quæstion.* 10. *numero* 166. Et Castro Palao *in opere morali, tom.* 1. *tractat.* 4. *disput.* 9. *puncto* 11. *num.* 2. 88.

Pœnæ autem sunt, priuatio vocis actiuæ, & passiuæ, priuatio muneris concionandi, & audiendi confessiones saltem mulierum, quod in capitulo Religiosorum bis in anno Reo præsente sententia Inquisitorum legatur, quod vltimam sedem in Choro, & Refectorio teneant quod à suis religiosis flagellentur in capitulo præsente not. S. Officij, & aliæ, de quibus Paramus, Diana, & Castro Palao *vbi suprà*.

Hæ autem pœnæ cum magna moderatione sunt iniungendæ habita semper ratione ad grauitatem delicti, & qualitatem personæ delinquentis, ita tamen vt sciant Inquisitores huiusmodi pœnas non imponi solis Confessariis sollicitantibus quamuis memorati auctores de eis loquuntur, sed etiam Religiosis aliter delinquentibus, vnde superioribus annis in nostra Congregatione Cremonæ de ordine Sacræ Congregationis quidam regularis, qui temerariè inciderat in Constitutiones Pauli V. & Gregor. XV. in materia conceptionis editas fuit condemnatus vt propositiones temerarias, scandalosas, & piarum aurium offensiuas publicè in eodem loco in quo eas prædicauerat reuocaret, & vlterius fuit priuatus voce actiua, & passiua, ac munere concionandi, & lectoratus cum aliis pœnitentiis salutaribus.

Sic, & in solemni actu fidei celebrato in Regno Siciliæ de quo supra, F. Marcellus de Pratis, Religiosus Ordin Min. Obser. quod temerariè finxerit se Sanctum, impeccabilem, confirmatum in gratia, aliasque propositiones scandalosas, & temerarias protulerit, fuit ab illo Illustrissim. Tribunali damnatus ad triremes per triennium, relegatus per biennium aliud in Conuentu suæ Religionis ei assignando, cum hoc quod singulis diebus Veneris ieiunet in pane, & aqua, & comedat in terra in Refectorio, & incedat sine capucio,

pucio, & in Choro, & Refectorio vltimo loco sedeat, cum priuatione perpetua vocis actiuæ, & passiuæ, & facultatis audiendi confessiones quorumcumque.

§. XII.

De Pœnitentiis salutaribus.

89. HÆreticis, & de hæresi suspectis, solent vltra supradictas pœnas iniungi pœnitentiæ salutares, Ieiunia, Orationes, Eleemosynæ, Peregrinationes, frequentationes Sacramentorum, Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, & similia, Zanchin. ad quem omnes recurrunt *de hæreticis, capite* 20. Pegna *in directorium, part.* 3. *comment.* 17. vers. *in his autem mandatis*, vbi animaduertit, quod huiusmodi pœnitentiæ salutares, sunt medicina, vnde debent esse morbo contrariæ, & ita ei, qui noluerat ieiunare, orare, nec diuina officia audire, iniungantur, quod ieiunet, oret, ac sacra audiat.

90. Inter alias autem salutares pœnitentias illa semper iniungenda est, quæ sacramentorum frequentiam concernit, maximam enim vim habent Sacramenta ad vitanda peccata, & ad perseuerantiam in fide à Deo obtinendam & ita passim obseruatur in Inquisit. Italiæ, vt videre est ex P. Massin. *part.* 8. *in forma sententia contra suspectum de vehementi, fol. mihi* 209. ibi, *& per penitenze salutari ti imponiamo, &c.* & infra, *che durante il tempo di detti sette anni confessi sacramentalmente &c.* Et in Inquisit. Hispaniæ, vt constat ex similibus sententiis apud Paulum Garzz. *fol. mihi* 34. ibi, *y que todos los Domingos, y fiestas vaya à oyr la Missa mayor, &c. y los Sabados &c. reze cinco vezes, el Pater nostro, &c. y se confiesse, y reciua el Santissimo Sacramento del Altar.*

§. XIII.

De nonnullis obseruandis, in impositione præmissarum pœnarum.

91. PRimo loco animaduertere debent Inquisitores in impositione suprascriptarum pœnarum, quod vti semper debent clementia & misericordia, non crudelitate, & seueritate, vt notauit doctus Simanch. *de Cath. instit. tit.* 47. *de pœnitentibus, & conuersis, num.* 79. *& sequ. Iudicium enim sine Misericordia fiet illi, qui non facit Misericordiam*, Iacobi secundo, & Prouerbior. 3. *Misericordia & veritas te non deserant, circunda eas gutturi tuo, & describe in tabulis cordis tui, & inuenies gratiam coram Deo, & hominibus*, vbi egregiè Salazar, & Cornelius Alapide.

Hoc tamen intelligendum est cum grano salis, vt scilicet non procedat in hæretico impœnitente in hoc enim cum Inquisitores omnem lapidem mouerunt pro eius conuersione vtique nullo modo temperare possunt pœnas mortis, infamiæ, & alias à iure in eum comminatas, in hoc enim dum impœnitens est, solum pietatis genus est esse crudelem. 92.

Secundo considerare debet Inquisitor, qualitatem delicti, eius videlicet atrocitatem, pœnæ enim delicto geometrica proportione sunt attemperandæ, Petr. Gregorius *in syntagm. iuris vniuersi, lib.* 30. *cap.* 5. *num.* 2. 3. *& sequ.* animaduertat igitur Inquisitor an delictum fuerit perfectum, an solus ad id adfuerit conatus, & qualis, Menoch. *de arbitr. iud. casu* 360. *cent.* 4. 93. 94.

Quo loco fuerit perpetratum, locus enim aliquando augere, & minuere solet pœnam, *l. aut facta, de pœnis, l. Prætor, de iniuriis*, sic in Africa messium incensores grauius puniebantur, *dicta l. aut facta §. euenit.* 95.

Quo tempore, *dicta l. aut facta. §. tempus, l.* 3. *§. vltimo de re militari.* 96.

Substantiam etiam maleficij, seu delicti attendere debet, quia vnum altero grauius est ex se.

Maximè autem in hoc foro animaduertet ad scandalum, quod Christi fidelibus ex delicto fuit exortum, vt pro qualitate scandali modo maiorem modo minorem pœnam imponat, latè Sousa hæc longius pertractans, *in Aphorism. Inquisit. lib.* 3. *num.* 17. *& sequent. cap.* 30. 97.

Tertiò animaduertere debet ad personæ delinquentis qualitatem, quia vt ait Vuesembecius *in tit. de iust. & iure num.* 11. licet Sacrosanctæ leges singulis delictis Arithmetica proportione pœnas constituerint, attamen Magistratus legis executor, cum legem exequitur, & in concreto de pœna personæ applicanda disputat, rem ad geometricam proportionem reducit. Nec tantùm quid facto debeatur, sed quid personæ congruat delinquenti expendit, & examinat. 98.

Propterea grauius punitur famosus, quàm integræ famæ reus, *l. capitalium in fin. de pœnis.* 99.

Qui pluries deliquit, quam qui semel, *l. capitalium §. Grassatores, de pœnis*, Sousa *libro* 3. *cap.* 34. *num.* 10.

Qui consulto, quàm qui ignoranter, *l. Respiciendum. §. fin. de Pœnis*, vel ex magna ira maximè orta ex iusta causa Sousa, *cap.* 32. *n.* 6.

Qui maiores sunt, quam minores, Sousa *vbi suprà, num.* 18.

Viri, quam mulieres, & inter illos Doct. quam Rustici, Farinac. *de pœnis temperandis, quæst.*

quæst.90.casu.10.num.8. Sousa, *cap.36.num.1. & sequ.*

100. Hæc autem ita declaranda sunt, vt procedant in pœnis arbitrariis, nam in pœnis, quas hæreticus, vel suspectus de hæresi ipso facto incurrit, prædicta locum non habent, licet iuuent, vt postea cum delinquentibus facilius dispensetur, ita Sousa, & bene, *lib.3.c.36.n.17.* vers. *Quæ hactenus dicta sunt.*

TITVLVS XIV.

De appellationibus, & Sententiarum executionibus.

SVMMARIVM.

1 *Heretici non possunt appellare à definitiua secus ab interlocutoria.*
2 *Appellatio ab interlocutoria quid continere debeat.*
3 *In causis Sancti Officij appellandum ad Sanctissimum.*
4 *A decreto torturæ an detur appellatio.*
5 *Admissa appellatione quid Inquisitor agere debeat.*
6 *Admissa appellatione quam iurisdictionem in causa habeat Iudex à quo.*
7 *In causa hæresis an possit haberi recursus ad S.C.*
8 *Iudices laici tenentur exequi sententias contra Hæreticos.*
9 *An sit differendum supplicium Reo dicenti se habere secretum Principi reuelandum.*
10 *Decisio Senatus Sabaudiæ.*

DE hac materia egi *in secunda part. tit. 1. secundo, & tertio*, & ideo hoc loco pauca solummodò notabo.

1. PRimò igitur notanda est conclusio, quam ex communi omnium fere Doctorum sententia ibi notaui, quod heretici non possunt appellare à definitiua, bene autem ab Interlocutoria, si grauamen continet, ita Canonistæ *in cap. vt Inquisitionis, de hæret. in 6.* vbi Modern. Barbos. *num.6.* Royas *singul.1. num. 19.* Farin. *de hæresi, quæst.185.num.227.* Lud. à Paramo *de orig. S.Inquisit. lib.3.quæst 4.numer. 58.* Diana *resolut.moral. part.4. tract.8. resol. 20.& 32.* Castro Palao, *in opere morali, tom.1. tract.4.disp.8.punct.7.num.1.* & Sousa *in Aphorismis Inquisitorum, libro secundo, cap.35.num.2. & sequ.*

2. Secundò notandum, quod in appellatione ab interlocutoria, vt valida sit, duo copulatiuè continere debet grauamen illatum, & causam, & quidem specialem per quam grauamen impugnatur, cap. *cum sit Romana*, cap. *vt debitus honor, de appell.* Pegn. *comm.31. tertia partis*, vers. *Non autem.*

Tertiò notandum, quod in S. Officio appellandum est ad Papam, & si agatur de sententia Episcopi iure ordinario lata, ita etiã secundùm magis communem DD. sententiam docuerunt Pegn. *vbi suprà*, Farin. *quæst. 185. num.240.* Castro Palao *dicto puncto 7. num.6.* qui alios allegant. 3.

Quartò, Notandum à decreto torturæ vel interlocutorio dari appellationem Diana, qui alios cumulat, *part.4.tract.6.resol.20.* nisi appellatio esset calumniosa idem Diana *resolut. 32.* vers. *Notandum est, tract.8.* P. Massin. *in praxi, part.10.assert.193.* 4.

Quintò notandum admissa appellatione, non debere Inquisitorem procedere in causa vlterius, sed expectare debere responsum à Sacra Congregatione, Castro Palao *vbi supr. num.7.* vbi ait, quod hoc non habet locum in causa diuersa ab ea in qua fuit appellatum, Pegn. *d.comm.31.* vers. *Si autem Inquisitor.* 5.

Sextò notandum, quod iudex à quo, non amittit iurisdictionem non obstante admissione appellationis in iis, quæ concernunt faciliorem, & breuiorem exitum causæ appellationis; vnde potest terminum iuris ad appellationem prosequendam abbreuiare, Pegn. *vbi supr.* in vers. *Cæterum*, Lancellotus *de attent. pend. appell. limitat.13.per totam*, ex originali Doct. Gemin. ad quam omnes recurrunt, in cap. *cum appellationibus, § si vero, n.7.* vers. *Sed quæro de appell. in 6.* Amat. *decis. flor. 32. per tot.* vbi hoc ampliat etiam in iudice qui reiecit appellationem. 6.

Septimò notandum, quòd interdicta in causa hæresis appellatione non videtur interdictus recursus ad Sacram Congregationem per viam querelæ, ita Castro Palao, *vbi suprà, num.3.* quamuis contrarium sentiat Diana *dicta resolut.32.* vers. *Sed pro coronide*, ego tamen si Inquisitor essem ob reuerentiam S. C. supersederem, habita scientia, quod hæreticus recursum fecerit ad Sacram Congregationem, eius tamen recursum positiuè non approbarem. 7.

Octauò notandum, quod iudices laïci tenentur exequi sententias Inquisitorum, vt dixi pluries *in 2.part.titul.1.& 2.* & vtrobique *in additionibus*, & DD. ibi adductis addi potest Diana *resolut.26. tract.8.part.4.variarum resolut.* vbi quod neque sub prætextu iniustitiæ ipse laïcus debet supersedere ab executione sententiæ Inquisitorum, bene Ferdinand. de Castro Palao *in opere Morali tom. 1.tract.* 8.

1. tract. 4 disp. 8. puncto 14. num. 5. 6. & pluribus sequent.

9. Nonò, posset dubitari an supplicium Rei hæretici pertinacis, vel impœnitentis, & relapsi possit differri à iudice laïco, si Reus ipse dicat se habere secretum communicandum Principi concernens eius salutem.

In hac difficultate respondendum est, non posse supplicium differri ob eam causam, neque in Reo hæretico, neque in aliis quibuscumque causis, ita Vulp. *l. si quis fortè de pœnis* ibi, *Cæterùm vt mea fert opinio, prorsus eos non debuisse postquam semel damnati sunt audiri quidquid allegent, quis enim dubitat,* (ait I.C.) *eludendæ pœnæ causa ad hæc eos decurrere, magisque esse puniendos eos, qui tandiu conticuerunt, quod pro salute Principis habere se dicere iactant, nec enim debebant tam magnam rem tandiu retinere.* Et ita in facti contingentia iudicasse Senatum Sabaudiæ die 14. August. 10.
1599. attestatur relato dicto textu Præses Abauo *de reatibus, quæst. 29. num. 60. & sequ.* in quodam milite, qui paulo antea gestabat arma pro hostibus Serenissimi Ducis Sabaudiæ, & cum esset torturæ subiiciendus, dixit se Principi velle denunciare secretum pro sua, & patriæ salute, qua re cum eodem Serenissimo, & eius Senatu communicata fuit torturæ suppositus, & laqueo suspensus, nec vltra de dicta salute auditus.

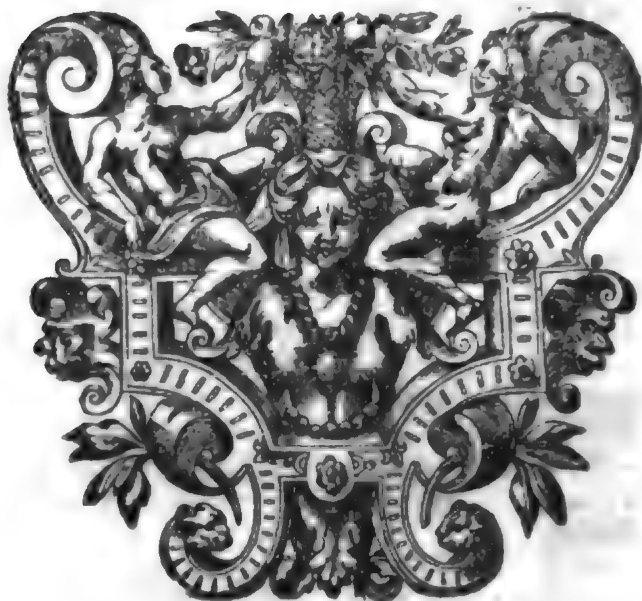

D. GVIDONIS,

D. GVIDONIS FVLCODII, CARDINALIS EPISCOPI SABINENSIS,

ET POSTEA SVMMI PONTIFICIS CLEM. IV. Nuncupati, quæstiones quindecim ad Inquisitores, nunc primum impressæ:

CVM ANNOTATIONIBVS

CÆSARIS CARENÆ CREMONENSIS I. C. SACRÆ Theologiæ Doctoris, Eminentissimi & Reuerendissimi DD. Cardinalis Camporei Auditoris, Iudicis, Conseruatoris, Consultoris, & Aduocati fiscalis Sancti Officij,

A SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO VRBANO VIII. & Eminentissima Vrbis Congregatione specialiter deputati.

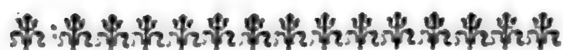

Consilium Domini Guidonis Fulcodij de quibusdam dubitabilibus in negotio Inquisitionis.

Inquisitio prauitatis hæreticæ Prædicatoribus infrà certos limites est iniuncta auctoritate rescripti Apostolici, cuius tenor est:

GREGORIVS IX. Priori Prouinciali Fratrum Prædicatorum Prouinciæ Lombardiæ, &c. Ille humani generis peruicax inimicus, &c. infrà per Apostolica scripta tibi sub diuini obtestatione iudicij districtè præcipiendo mandamus, quatenus aliquos de Fratribus tuis tibi commissis in lege Domini eruditos, quos ad hoc idoneos esse noueris ad partes tibi secundum tuam ordinationem limitatas transmittas, *& infrà.* Qui diligenti perquirant sollicitudine de hæreticis, & infamatis, & si quos culpabiles, & infamatos inuenerint, nisi examinati velint absolutè mandatis Ecclesiæ obedire, procedant contra eos iuxta statuta nostra contra hæreticos nouiter promulgata. In receptatores, defensores, & fautores eorum secundum eadem statuta nihilominus processari. Si verò aliqui hæretica labe penitùs abiurata ad Ecclesiasticam redire voluerint vnitatem, ipsis iuxta formam Ecclesiæ beneficium absolutionis impendent & iniungant eis, quod talibus consueuit iniungi.

Post iniunctum ergo negotium fratribus, Ordinarij nihilominus in eodem negotio processerunt, quosdam absoluendo, & carceratos à Fratribus relaxando, Fratres verò, prout eis iniunctum fuerat, procedentes præfixo tempore in primis infrà quod sponte redeuntes impunitate gauderent: Post tempus cœperunt inquirere quædam per se audientes, licèt pro suis sumptibus, & Notariorum salariis à Prælatis debitum subsidium non habuerunt.

Quidam verò singularum personarum negotia aliis commiserunt, & cœpta Inquisitione, quidam domicilium transtulerunt, quidam se aliàs absentarunt, quidam sponte confessi, & absoluti ante iniunctam sibi pœnitentiam decesserunt, sine causa ferendi

testimonij aliqui recusauerunt venire, aut Priuilegio se tuentes, aut ideo quia per Ordinarios erat eis sub pœna excommunicationis prohibitum, ne deponerent, aut quia iurauerant, vel vouerant se neminem in hoc crimine proditurος.

Porrò ex serie Inquisitionis quidam inueniuntur hæreticos adorasse, vel similia eis præstitisse obsequia, & tamen credentes fuisse se negant: Alij vero tolerasse, nec se fautores confitentur: Alij receperunt: Alij defenderunt, & tamen receptatores, vel defensores se fuisse, non dicunt: Alij vero iniunctas sibi à Fratribus pœnitētias deseruisse monstrantur, quidam propria, quidam forsan Episcopi, vel Episcoporum suorum auctoritate: Quidam verò per testes singulares, & famam solummodo conuincuntur: Domini vero temporales tam horum, quam aliorum, qui pœnitentias iniunctas obseruant bona detinent occupata.

Ex hoc igitur Themate Quæstiones plurimæ oriuntur, quas exemplo Gratiani, vt inueniantur facilius distinctas numeris subnotaui.

I. Quæstio est, an post iniunctum negotium Fratribus Ordinarij poterunt procedere in eodem?

II. Qui sponte redire dicantur, vt possint gratia, & impunitate gaudere?

III. Vnde possit Inquisitoribus in suis, & in Notarij sumptibus, & eiusdem salario prouideri?

IV. An poterunt Inquisitores committere negotia singularum personarum?

V. Quam in eos habeant potestatem, qui domicilium transtulerunt?

VI. Qualiter contra absentes sit procedendum, vel fideiussores eorum?

VII. An sit aliquid iniungendum eorum hæredibus, qui absolutè ante receptam pœnitentiam decesserunt?

VIII. An Priuilegio, prohibitione, ordinatione, Iuramento, vel voto à testimonio aliqui excusentur?

IX. Qui dici debeant credentes hæreticorum erroribus?

X. Qui dici debeant fautores?

XI. Qui receptatores?

XII. Qui defensores?

XIII. An Inquisitores in eos, qui non seruant iniunctas pœnitentias aliquam habeant potestatem?

XIV. An per testes singulares, cum fama; possint aliqui condemnari?

XV. An bona omnia prædictorum pœnitentium & non pœnitentium possint à Dominis confiscari.

Annotationes Carenæ.

SVMMARIVM PROOEMII.

1 *Guidonis Fulcodii Patria.*
2 *Vxoratus fuit Consiliarius Regis Galliæ, Episcopus Cardinalis, & Summus Pontifex Vocatus Clem. IV.*
3 *Qualis eius vita in Pontificatu.*
4 *Quantus zelus in rebus fidei.*
5 *Eius Mors.*
6 *Qua occasione scripserit has Quæstiones ad Inquisitores, & num. 7.*

DOmini Guidonis Fulcodij, hic fuit Natione Gallus, & Patria Narbonensis, 1.
laïcus Vxoratus, inter sui temporis I. C. celeberrimus, & Regis sui Consiliarius, Platin. *in vita Clement. IV. in princip.* Illescas *in historia Pontificali, tom. 1. lib. 5. cap. 39.* vers. *Fue Clemente vno de los Meiores letrados que auia en el mundo.*

Duas ex Matrimonio filias habuit Illescas 2.
vbi suprà in fin. vers. *Dos hijas tuuo del Matrimonio* Genebrardus *in Chronotaphia lib. 4. circa annum Domini 1625. fol. mihi 652.*

Mortua vxore Romam venit, vbi primum Aduocatus consistorialis efficitur, mox Podiensis, deinde Narbonensis Episcopus, postremo Cardinalatus, & Sabinensis Episcopatus honore, ab Vrbano IV. Summo Pontifice decoratur, in cuius etiam locum, maximo consensu omnium S. R. E. Cardinalium sufficitur, & Clem. IV. nuncupatur, Genebr. Plat. & Illescas, *vbi suprà*, F. Francisc. à Coriolano *in suo Breuiario Chronologico Pontificum, & Conciliorum circa annum Domini 1625.* vers. *hoc anno elapso* qualis in Pontificatu eius fuerint vita, & mores declarant subsequentia ver- 3.
ba, Genebrardi *loco allegato.*

Optimus Pontifex fuit, vir nempe Sanctæ Conuersationis, & Prophetico Spiritu (vt dicebatur) Illustratus, Bona Ecclesiæ optimè dispēsauit, cum duas filias ex mortua Vxore ante Pontificatum suscepisset, vni in Monasterio collocatæ, 30. tantummodo libras dedit, alteri 300. libras dotis nomine: Clerico Nepoti tres Prebendas habenti, duas abstulit se dicens Deo, non carni, & sanguini velle acquiescere, & amicis pro eius Nepote rogantibus aurea verba respondit, de quibus Platina, *vbi suprà*, & Illescas, ibidem, *No es razon amigos mios, que tenga yo mas respeto à la carne, y à la sangre, que à Iesu Christo, Dios quiere, que los bienes de la Iglesia se gasten en obras pias y nò en hazer ricos à los parientes.*

Quantus etiam fuerit huius Pontificis in 4.
Catholicam Religionem Zelus clarissimè ostendunt, & quæstiones hæ ad Inquisitores scriptæ,

scriptæ, & eiusdem Pontificiæ in Hæreticos Constitutiones, ac ad Iudices Violatæ Religionis iussa, de quibus in litteris pro S. Officio post directorium Inquisitorum impressis à fol. 45. vsque ad 52. & in Bullario nouo tomo 1. in Constit. 6. & 8. & in Appendice. Constit. 13. & 14. dicti Pontificis.

Et sicuti sanctissimè vixit, ita, & sanctissimè in Domino obiisse testantur quotquot, de eius vita, & rebus gestis scripserunt, die 29. Nouembris 1268. Viterbij, & ibi sepultus fuit in Ecclesia Diui Dominici.

Gregorius Nonus Priori Prouinciali. Occasione huius Bullæ disputauit Guido Fulcodius, subsequentes Quæstiones, edita est hæc const. Anno Domini 1238. & reperta in Archiuio Inquisitionis Bononiensis, vt testatur Pegna in margine illius constitutionis impressæ, inter literas pro S. Officio, folio mihi 3.

Post iniunctum ergo negotium Fratribus narrat breuiter Fulcodius occasionē quam habuit disputandi, & pertractandi subsequentes controuersias, quæ in se continent ferè omnia, quæ ad hoc Sacrosanctæ Inquisitionis Tribunal spectare possunt, vt vnicuique materiam harum quæstionum intuenti facile apparere potest.

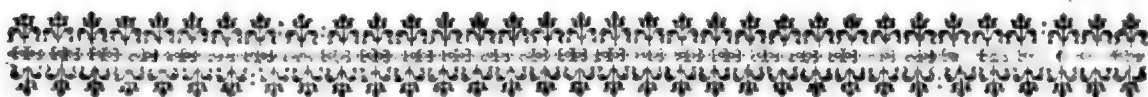

QVÆSTIO PRIMA.

An post iniunctas Inquisitoribus causas fidei, Ordinarij in eisdem possint procedere.

IN prima igitur quæstione dico, quod Ordinarij nec possunt, nec debent procedere in negotio, quod Fratribus est iniunctum, nam ad Curiam suam videtur illud reuocasse Dominus Papa? & ideo cessat aliorum officium; vt extra de offic. legat. licet & extra, vt lit. pendent. cap. 2. Ecclesia S. Mariæ, & de appellat. in nostrum. Nec calumnietur quis, quasi non euocauerit ad Curam suam quod ipse non audit: Nam facere videtur, vel gerere, qui per alium gerit ff. de administrat. tutor. Ita autem §. gessisse cum suis concordantiis. Item facit ad idem, quod dicit Augustinus, nomen Presbyteri non ausus sum delere, ne Diuinæ Maiestati, sub cuius arbitrio causa pendet, facere videretur iniuriam, si eius Iudicium, meo Iudicio præuenirem 2. quæst. 1. nomen. Item probatur hoc idem per inconueniens; Nam si possent Ordinarij procedere, cum constent, quod Inquisitores possunt, distraherentur homines ad diuersa Tribunalia, & sic promiscuis actibus rerum turbarentur officia, quod esse non debet, cap. de Episcop. & Cleric. repetita, & de Testament. consulta diualia. Item non sic ad litteram decretalis determinat Quæstionem? Vtique dicit enim quod pendente coram Delegatis Iudicio, non potest Ordinarius purgationem indicere, vel recipere; Conquiescit igitur eius Officium, vt extra de purgat. canonic. cum dilectus in fine. Item, & alibi est expressum quod Legatus generalis ad se reuocare non potest negotium alicui specialiter delegatum. vt extrà, de offic. Legat. studuisti. Ergo multo minus alius ordinarius. Nam Legatum comparant omnes Doctores Proconsuli, de quo dicit lex, quod in Prouincias maius Imperium omnibus habet post Principem ff. de officio Proconsulis, & Legat. & ideo. Item constat, quod delegatus in commisso sibi negotio, maior est quolibet Ordinario, vt extra de offfic. & potest Iudex, delegat. sanè. Pone ergo, quod citatur aliquis ab Inquisitoribus, nemo certe dicit, quod possit Ordinarius prohibere processum, quia inferior est, vt dixi, & minor in maiorem nullum habet Imperium, quin imò nec in parem, argum. 21. dist. Inferior ff. ad Trebellian. illo à quo §. Tempestiuum; Et potius obediendum est maiori potestati, quam minori 11. quæst. 3. qui resistit, quid igitur faciet Ordinarius si illum citat, qui audietur ab Inquisitoribus? non rectè agit, quia citatus est coram maiore, ff. de in ius vocando l. 2. §. fin. Item si ponas quod primò eum citauerat Ordinarius; Ad hoc dico, quod deserto eius Iudicio, debet venire coram Inquisitoribus, si eum citent, ff. de re iudic. contra pupillum §. vltim. & 11. quæst. 3. qui resistit, & ita nullus est effectus Ordinarij processus, siuè præueniat, siuè præuentus sit ab Inquisitoribus. Nec contradicit mihi Decretalis de offic. Iudic. ordin. significauit; immò potius ex textu, & glossis, pro me facit; Nam ibi dicit, quod ibi delegatus absoluit excommunicatum ab Ordinario,

nario, & propter malitiam, vel desidiam processus causæ tardatur, potest Ordinarius illum absolutum inducere in pristinam excommunicationis sententiam, sed non dicit quod possit in causa procedere; Immò innuit contrarium, & ita notant ibi Doctores.

Soluta igitur Prima Quæstio, & per hoc patet, quod absoluti ab Ordinariis, vel relaxati, nihil egerunt. Et idem dico de absolutis à Sorano, nisi habuerit à Papa speciale mandatum, per illam Decretalem de offic. deleg. studuisti.

Annotationes Carenæ.

SVMMARIVM.

1 *Ab initio nascentis Ecclesiæ vsque ad Gregorij IX. soli Episcopi cognoscebant in causa hæresis.*
2 *Negligentes in hoc Episcopos mandat Papa deponi.*
3 *A Gregorij VIII. vsque ad Bonifacij VIII. cœperunt causæ hæresis delegari Inquisitoribus.*
4 *Sanctus Dominicus, 1. Inquisitor in prouincia Narbonensi Anno 1216.*
5 *Quid in hac materia statuerint Bonifacij VIII. Benedicti XI. & Clement. V. num. 6. & 7.*
8 *Quæ possint Inquisitores sine Episcopis, & è contra in causis fidei peragere.*
9 *Et quæ non possint.*
10 *Controuersia de qua Fulcodius hic habebat locum tantum ante tempora Bonifacij VIII.*
11 *Duo notabilia dicta Archidiacon. & Gemin.* capite Per hoc. *de hæretic. in 6. & n. 12.*
13 *Quomodo Episcopi, & Inquisitores in causis fidei procedant in Hispania.*
14 *Coram quo comparere debeat citatus ab Inquisitore & Episcopo.*
15 *Sic citatus comparere debet coram Inquisitore, cum Episcopus procedit auctoritate ordinaria, & in diuersis locis quis citatur pro eodem tempore, ratio huius Rei, & DD. num. 16. & seq.*
18 *Quid quando Episcopus prauenit in citatione, adhuc Fulcodius idem arbitratur, & cum eo communis opinio, & num. 21.*
19 *Intellectus text.* in l. contra pupillum, *de re iudic. &c.* Qui resistit. 11. *q. 3. & n. 20.*
22 *Quid si quis citetur pro diuersis temporibus.*
23 *Quid cum Episcopi procedunt auctor. delegata.*
24 *Adducitur* l. si quis, §. cum omnes ff. ad Syllan.
25 *Quid si quis non ab Inquisitore sed ab eius Vicario citetur.*
26 *Contra Pegnam, tenent in hac re Mol. & Ferdinand. de Castro Palao.*
27 *Pars Prædæ debita Duci exercitus an debeatur eius Vicario, hic casus in facto accidit in Vicario Præfecti classis Neapolitanæ.*

D*Ico quod Ordinarij, nec possunt, nec debent procedere.* Pro intelligentia huiusce Quæstionis Fulcodij, & multorum aliorum 1. canonum circa Iudices hos Violatæ Religionis, quos Inquisitores nominamus, distinguenda sunt potissimùm quinque tempora cum Doctissimo Peña in sua instructione Inquisitorum, quæ manu scripta circumfertur, & sæpè à Farinac. *in suo tractatu de hæresi* allegatur, *libro 2. capite 61. per totum.* 2.

Primum tempus est ab initio nascentis Ecclesiæ vsque ad circiter 1230. & in hoc tempore nulli aderant Inquisitores, & soli Episcopi de hoc hæresis Crimine cognoscebant, 3. Conrad. Brunus *de hæreticis, lib. 3. capite 5.* & habemus text. *in cap. excommun. §. volumus*, ibi, *si quis etiam Episcopus*, de hæreticis, in quo Papa mandat ab officio deponi Episcopos negligentes in expurganda diœcesi ab hæreticis, Pegna *in 2. parte directorij comment. 2. vers. Episcopi ergo.*

Secundum tempus est, à tempore Gregorij IX. circa dictum annum 1230. vsque ad Bonifacium VIII. scilicet vsque ad an- 4. num 1300. Et in hoc tempore facultas procedendi contra hæreticos fuit aliis viris Doctis, & Piis delegata, à variis Summis Pontificibus, Innocent. IV. Alexand. IV. Vrban. IV. & Clement. IV. vt in eorum litteris Apostolicis, ita Pegna *in dicta praxi Inquisitorum, cap. 61. §. primo, & secundo.*

Solummodò hoc loco animaduerto, quod B. Dominicus illustrissimæ, & ad hæc vsque tempora probatissimæ Religionis meritissimus Parens fuit primus Inquisitor deputatus in hæreticos, vsque de anno 1216. vt animaduertit Pegn. *in 3. p. Direct. com. 32. versic. Officium delegatione Inquisitionis*, vbi ait fuisse deputatum Inquisitorem in Prouincia Narbonensi ab Innocent. III. quod idem latissimè probauit Lud. à Paramo *de origine Sanctæ Inquisitionis, lib. 2. titul. 1. capite 1. numero 14.* & Sousa in *Aphorism. Inquisitorum, lib. 1. cap. 1. num. 1.*

Tertium tempus fuit, à Bonif. VIII. cir- 5. ca dictum annum 1300. vsque Ad Benedictum XI. In hoc quoniam iure merito dubitari poterat an per commissionem negotij fidei Inquisitoribus taliter dici posset ab Apostolica Curia auocatum, quod non possent Episcopi in dictis causis se ingerere,

rere, Bonifac. VIII. in cap. *per hoc, de hæreticis in 6.* declarauit, posse Inquisitores, & Episcopos simul, & disiunctim super eodem negotio procedere, ita tamen quod tenerentur inter se se communicare processus in cuius meritis si conuenirent, sententia per vtrosque ferretur, sin minus causam ad Sedem Apostolicam referrent, & de hac communicatione processuum videndus est Pegna *in 3. parte direct. comment.* 105.

6. Quartum tempus est à Bened. XI. qui Bonifacio successit circa annum Domini 1303. vt videre est ex Genebrard. *in sua Chronographia, l.* 4. circa dictum annum Christi 1303. & Illescas *in Historia Pontificali, lib.* 2. *cap.* 50. in vita huius Pontificis, hic consultus ab Inquisitoribus quomodo intelligenda esset illa communicatio processuum, de qua in capite per hoc, sic in extrauaganti ex eo, de hæreticis respondit, *Consultationi vestræ breuiter respondemus, quod quando vtrique procedunt seiunctim sibi debent in fine tantum, cum nihil restat agendum, nisi quod sententia promulgetur communicare processus*, ita Pegna *in 3. part. direct. comm.* 96. *in princ.*

7. Quintum, & vltimum tempus est, à Clement. V. qui successit Benedict. XI. circa annum Domini 1305. hic enim in Concilio Viennensi celebrato anno Domini 1313. confirmata in causis fidei Episcoporum, & Inquisitorum iurisdictione statuit in Clement. prima de hæreticis.

8. Episcopos sine Inquisitoribus, & vice versa Inquisitores sine Episcopis, posse citare, capere, tutæ custodiæ mancipare, captos in compedibus ponere, & contra illos inquirere, de quibus secundum Deum, & Iustitiam Episcopus, vel Inquisitor viderit expedire.

9. Pariter statuit, quod vnus sine altero, non possit Reos ad carcerem tamquam in pœnam condemnare, nec eos torquere, nec contra eosdem ad diffinitiuam sententiam deuenire, addens tamen, quod infra octo dies postquam se inuicem Inquisitor, & Episcopus requisierint, vnus sine altero dictos tres actus facere nequeat, eis tamen elapsis possint tunc etiam dicti actus ab vno sine altero fieri, Eymericus, *quæst.* 47. 3. *part. Director.* vbi Pegna, & nos latissimè de hac materia dicemus, in 3. *parte nostri operis de modo procedendi in causis S. Officij. sect.* 1.

10. His prænotatis vnusquisque videre potest controuersiam de qua *in hac quæst.* 1 Fulcodij, suo vtique tempore, & etiam ante tempora Bonifacij VIII. bene potuisse locum sibi vindicare, ac disputari, sed modò ex dispositione dicti capituli per hoc, in totum cessare debet præsens disputatio.

Et ob id Archid. *in dicto capite per hoc, numero* 2. ait quod contra decisionem factam in dicto cap. *Olim*, per magnos viros tenebatur contrarium, & non dubito quin intellexerit ibi, de Guidone Fulcodio, quia in rationibus dubitandi adducit contra illam decretalem omnes rationes, & iura quæ in hac quæst. Fulcodius allegat pro sua opinione, & Gemin. *in eodem cap.....num.* 1. ait, *Ideo Papa hic non dicit declaramus, vel alia similia verba sed volumus ne suggillet magnos viros tenentes contrarium, qui mouebantur rationibus prædictis*, & in summa etiam ipse adducit rationes Fulcodij, ex quibus verbis Geminiani apparet, quam validæ essent in hac materia rationes nostri Guidonis Fulcodij. 11. 12.

Atque hæc quæ supra dixi vtique seruantur in tota Italia; in Hispania vero Episcopi, & Ordinarij non possunt diuisim ab Inquisitoribus procedere, sed ibi soli Inquisitores procedunt, quinimo Episcopi tenentur transmittere statim omnes & quascumque denunciationes in his materiis ad Sanctum Officium spectantibus ad Inquisitores vti ex Sanctarello, Sousa, & aliis obseruat P. Diana *tractatu* 8. *resolut.* 2. *part.* 4. *eius resolut. moralium*, & DD. ibi allegatis addo ego Ferd. de Castro Palao *in opere Morali*, 1. *p. tract.* 4. *disput.* 8. *punct.* 13. *numero* 6. versic. *Aduerte tamen in Hispania.* 13.

Item constat quod delegatus, Hæc verba referuntur à Pegna *in tertiam partem Directorij Inquisitorum, quæst.* 5. *numer.* 6. vers. *& Guido Fulcodius*, & in eis discutit Fulcodius pulcherrimam quæstionem de citato ab Episcopo, & Inquisitore, maximè si sit citatus pro eodem die, & hora coram quo debeat comparere. 14.

In qua re breuitati studendo existimo nonnullos casus esse distinguendos.

Primus casus est cum Episcopus procedit iure ordinario, vt regulariter contingit & in hoc casu si citatio sit pro eodem tempore, communis D D. sententia est, quod debeat citatus comparere coram Inquisitore. 15.

Ratio conclusionis, quia cum Inquisitor procedat auctoritate Sedis Apostolicæ sibi specialiter delegata, & Episcopus auctoritate purè, & merè ordinaria, vtique est maior Ordinario in ea causa, cap. sanè, de officio, & potestate Delegati, ibi *vnde in illa causa superior est*, Franc. Molinus *de brachio sæculari, capite* 16. *num.* 12. Bobadill. *in sua Politica, lib.* 2. *cap.* 21. *num.* 59. Steph. Grauan 16.

Gratian. *discept. Forens. tom.*1. *cap.* 111. *numero* 65. *& seq.* qui alios cumulant.

17. Et quod in hoc casu (præsupposito semper quod citatio sit facta pro diuersis locis) citatus teneatur comparere coram Inquisitoribus, docuerunt, post Eymericum, & omnes alios antiquos ab eo allegatos Farin. *de heresi, quæst.* 186.§ 3. *num.* 87. Ludou. à Paramo *de Orig. S. Inquisitionis lib.* 3. *q.* 4. *rubric. de forma, & ordine iudiciario S. Officij, num.* 69. Ferdinand. de Castro Palao, *dicta disput.* 8. *punct.* 13. *num.* 3 vers. *At si Episcopus* Sousa *de confess. sollicit. tractat.* 2. *cap.* 2. *num.* 7. *& in Aphorism. Inquisitorum, lib.* 1. *cap* 2. *n.* 14.

18. Secundus casus est cum Episcopus auctoritate ordinaria, & Inquisitor delegata aliquem citant, sed Episcopus in citatione præuenit, & in hoc casu adhuc dico citatum teneri comparere coram Inquisitore vti maiore, ita Guido Fulcodius *hic* vers. 19. *Item si ponas*, qui ad hoc allegat pulcherrimum textum *in, l. contra pupillum*, 54. *ff. de re iudicata, ibi, Is qui ad maius auditorium vocatus est, si inchoatam litem deseruit, contumax non videtur*, circa quem tamen textum animaduertendum est, quod non probat citatum teneri comparere coram maiori Auditorio, sed quod non est contumax in eo casu coram minori Iudice, si coram maiori compareat ex quibus verbis videtur I.C. potius innuere velle in casu dictæ l. esse locum gratificationi, vt notat Gothofred. *ibi*, vbi ait quod electione delictum non contrahitur *l.* 3. §. 4. *ff. ad Syllan.* de materia huius text. bene tractat Albericus *in dicto* §. 15. qui, *ibi numero* 1. ait in Curia Romana fuisse ex hoc textu excusatum quendam, qui fuerat vocatus ab auditoribus Sacri Palatij eo quod eodem tempore fuerat vocatus à Rege.

20. Ad idem allegat Fulcodius text. in cap. *qui resistit*, 11. *q.* 3. verùm neque ille textus videtur probare necessitatem sic comparendi, ob illa verba eiusdem, Sed eligis maiori seruire.

21. His tamen non obstantibus Guidonem Fulcodium, per eadem iura ab eo allegata sequitur Archid. in cap. *per hoc, num.* 6. *de hæreticis in* 6. vbi ait, quod hoc omnino credit esse verum, Io. Andr. *ibid. num.* 2. Gemin. *n.* 3. vers. *vnde putat Archid.* Locat *in iudicialium* verbo *citatio. num.* 16. Eymericus *dicta q.* 5. *num.* 5. vers. *nec obest si primo*, & post hos omnes Farin. *d. q.* 186. *n.* 92. Ex quibus apparet hanc esse communem canonistarum sententiam à qua in praxi propterea non esset recedendum.

22. Tertius casus est, quando ambo eodem modo quo supra procedẽtes citant aliquem pro diuersis temporibus, & tunc cum ex dispositione dicti cap. per hoc, tam Episcopi, quam Inquisitores super eodem negotio procedere possint, diuisim vtique citatus coram vtrisque debet comparere, Farin. *vbi sup. num.* 94. cum alleg. per eum quibus adde Sousam *in Aphor. Inquisit. lib.* 1. *cap.* 2 *num.* 13.

Quartus casus est cum etiam Episcopi procedunt contra aliquem auctoritate delegata vt cum proceditur contra exemptos ab eorum iurisdictione ordinaria, & in hoc casu citatus potest comparere coram quo vult, nec ob id contumax censendus erit ab eo Tribunali coram quo non comparuit, ita Farin. *d. q.* 186. *n.* 95. Sousa *in all. q. c.* 2. *n.* 15. Ferdinand. de Castro Palao, *in dict. punct.* 13. *n.* 3. *in princ.* Ratio est quia in hoc casu Episcopus & Inquisitor sunt pares, Sousa *vbi supra. n.* 9. igitur per electionem vnius citatus non delinquit, *l. si quis*, § *si cum omnes ff. ad Syllan.* vbi 23.
I C. loquens de seruo plurium Dominorum 24.
qui in graui eorum necessitate omnibus opem ferre non valens, vni tantum opem tulit ait, *Nam illud durum est dicere, si cum duobus auxilium ferre non possit, eligit alteri esse auxilio, electione crimen contraxisse*, & ibi Gothofred. *in suis notis* obseruat ex Baldo in re pari locum esse gratificationi.

Quintus casus est, cum non sumus in Inquisitore citante, sed in eius Vicario, & in hoc casu ait Pegna *in comm.* 54. *tertia partis directorij*, vers. *obseruandum est*, quem sequitur Farin. *vbi suprà, num.* 91. Quod si Vicarius Inquisitoris sit creatus à Papa vtique idem de eo dicendum erit, ac de Inquisitore, quo ad Episcopum, secus si sit creatus ab ipso Inquisitore, verùm hanc rem modò non examino, quia de ea tractabimus latè *in secunda parte nostri tractatus de modo procedendi in causis S. Officij* in peculiari tit. *de Vicariis Inquisitorum*, interim tamen animaduerte contra Pegnam *eo loco* tenere Ferdinand. de Castro Palao *in opere morali loco allegato puncto* 13. *n.* 5. & Molinam Theologum *de iust. & iure, tom.* 6. *de iurisdictione disput.* 28. *num.* 17. Vide etiam Regentem Constantium *in l. vnica Cod. de Classicis lib.* 11. *num.* 104. vbi disputat, an pars prædæ, quæ Duci debetur, eius quoque L. T. debeatur, & dicit hanc quæstionem tunc agitatam fuisse in Regno Neapol. inter Illustrissimum Don Petrum de Toledo Præfectum Classis Neapol. & Don Garziam de Toledo eius Vicarium, qui eo absente prædam ex hostibus cepit, & suis militibus applicauit, & licet ibi multa ad propositum nostrum facientia alleget de vicariis, attamen ipse non decidit hanc quæstionem, quia in facto pendebat, & ipse erat vnus ex Iudicibus.

QVÆSTIO II.

QVÆSTIO SECVNDA.

De sponte comparentibus, & tempore Gratiæ.

QVoniam illis, qui sponte redeunt ante tempus gratiæ, promittitur, & obseruatur impunitas, mortis videlicet, Carceris, & confiscationis, quod fieri posse credo iuxta mandatum Papæ, & Concilium Tholosanum, quæritur hic, qui sponte redire dicantur.

Sponte igitur iudicio meo redeunt, qui infra tempus gratiæ redeunt, licèt in generali sint moniti, nec enim coacti videntur, quia à nemine sunt præuenti, & facit benè ad hanc materiam ff. ad Tertull. l. 2. §. si modo cum seq. vers. certè si tempus gratiæ, si res est integra, hoc est, quia non est personaliter inquisitus, nec probationes contra eum receptæ, quod credo per l. ff. de opt. leg. l. mancipiorum, nam si post tempus gratiæ, personaliter requiritur, & auditur, quamuis errorem suum detegat indignus est venia, & sic sonat canon, in suo casu, 24. dist. cap. vlt. Quod autem tempus hoc rectè præfigatur, non est in dubium ab aliquo reuocatum, & possent ex vtroque iure multa induci similia, sed minus est à materia alienum, sponte ergo venit, qui non venit admonitus nominatim, & colligitur hæc distinctio, C. de his, qui latr. occult. l. vlt. in illo versiculo Domini, &c.

Annotationes Carenæ.

SVMMARIVM.

1 *Huius Quæstionis Fulcodij, qui meminerint.*
2 *Locus huius quæst. emendatus à Pegna.*
3 *Sponte venire qui dicantur.*
4 *Adducuntur ad hoc* l. fi. C. de his qui Latro. *& l. 2. ad Tertull.*
5 *Tempus gratiæ, quod nam sit.*
6 *Quinam dicto tempore gratiæ non fruantur.*
7 *Sponte comparentes ex stylo Supremi Tribunalis de Vrbe etiam post tempus gratiæ mitissimè tractantur, & abiurant secretè.*
8 *De rationibus concessionis temporis gratiæ, & reiterationis eiusdem.*

1. AD hanc Fulcodij Quæstionem recurrunt, quot quot de tempore gratiæ, & sponte comparentibus pertractarunt, Eymericus *in direct. 3. part. de sponte venientibus.* Pegna *ibid. in comm. 12. numer. 56.* vers. *Infra quod tempus*, vbi totam hanc quæstionem pro vt iacet ibi posuit Lud. à Paramo *de orig. S. Inqu. lib. 3. quæst. 4. numer. 13.* Sousa *in Aphorism. Inquisitorum, lib. 4. cap. 8. n. 5.* qui alios allegant.

2. *Et Concilium Tholosanum*, Arbitratur, & benè Pegna *dicto comm. 12.* in Apostilla ad hanc Quæstionem Fulcodij, pro Tholosano legendum esse Bitterense, cuius Concilij verba in hac materia sponte comparentium refert Pegna *in eodem comm. 12.* vers. *magnam veniam, & Misericordiam.*

3. *Sponte igitur iudicio meo redeunt.* Declarat hoc loco Fulcodius, qui nam dicantur sponte venire, & ait esse eos, qui nullis indiciis in Sancto Officio præuenti comparent, licèt sint generaliter moniti ab edicto gratiæ, Fulcodium sequuntur omnes, Archid. & Ioan. Andr. in c. *vt commissi, de hæreticis in 6* DD. omnes in c. *ad abolendam*, in verbo, *sponte de hæreticis*, quos longa serie cumulauit Farin. *de hæresi, q. 193. num. 27.* Modern. Barbosa, in dicto, *cap. ad abolendam, numer. 10.* Sousa *in Aphorism. Inquisitorum, lib. 2. cap. 26. num. 15.* Paramus *vbi suprà, num. 13.* qui ad hoc allegat omnia Iura allegata à Fulcodio, huius materiæ in qu. Bariola in Aphorism. Iuris vtriusque in verbo, 4.
Sponte ad Sanctum Officium, Allegat Fulcod. pulcherrimum text. l. fi. vers. Domini, C. de de his, qui latrones occult. ibi, *Domini enim prædiorum impunes non manebunt, si scientes, & præsentes vltro non obtulerint nocentes*, & text. in l. 2. §. si modo ff. ad Tertull. ibi, *Quid ergo si fecit, sed admonita, &c. an incidat in S. C. puto eam incidere si compulsa fecit, non si cum petere non cunctaretur admonita est.*

Loquitur autem hic Fulcodius de sponte comparentibus in tempore gratiæ, quod 5.
est spacium certorum dierum à Summo Pontifice concessum sponte venientibus, & confitentibus delicta sua contra fidem commissa quibus ob id infra illud tempus promittitur impunitas mortis, immurationis, exilij, & confiscationis bonorum, ita dixi in tract. de modo procedendi *tit. 18. §. 4. n. 17.* & Sousa qui totũ suum librum quartũ Aphorismorũ conscripsit in hac materia, *c. 1. per totum.*

Nec enim coacti videntur, quia à nemine sunt 6.
præuenti, Sentire videtur hoc loco Fulcodius quod qui ante promulgatum tempus gratiæ erat in S. Officio præuentus nõ dicitur sponte comparere, nec gaudet ob id beneficio temporis gratiæ, hoc autem sine dubio intelligendũ vt procedat cum comparens in tempore gratiæ scit se præuentum, puta quia fuit nominatim citatus, secus si ex probabilibus

argumentis posset Inquisitoribus apparere, quod talis comparens verè ignorabat se præuentum, in hoc enim casu non esset excludendus à beneficio temporis gratiæ, ita notauit Pegna *in peculiari tractatu de tempore gratia, c. 11. per tot.* Sousa, *lib. 4. c. 8. n. 6.*

7. *Certè post tempus gratia.* Ex stylo Supremi nostri Tribunalis Eminentissimorum Supremorum Inquisitorum, etiam extra tempus gratiæ hæretici dummodo sponte compareant mitissimè tractantur, consequuntur impunitates supradictas, quinimo ipsimet hæretici, & suspecti de hæresi hoc modo sponte comparentes secrete, & non publice abiurant, & reconciliantur à solis Inquisitoribus nullo facto verbo in Congregatione Sancti Officij, nisi dubium esset de qualitate gradus abiurationis, Bariola *in Aphorismis Iuris vtriusque sub littera S,* in verbo, *sponte ad Sanctum Officium venientes*, vbi alios allegat.

Quod autem tempus hoc rectè præfigatur, de rationibus concessionis huiusce temporis, & reiterationis videndus est Sousa, qui de hac re latissimè verba facit, *lib. 4. Aphorism. Inqu. cap. 18. & 19.* 8.

QVÆSTIO TERTIA.

Quomodo prouideri debeat de expensis necessariis pro Officio Sanctæ Inquisitionis.

HIc quæritur vnde prouideri possit, & debeat Inquisitoribus, & eorum Notario quem vtique adhiberi oportet ad acta scribenda, ex quo in terra inuenitur extr. de prob. quam falsum, & dico quod à partibus nihil possunt recipere, hoc est, ab iis contra quos inquirunt. Nam Inquisitiones debent fieri sine incommodo reorum, vt in auth. de collat. §. Iubemus, collat nona, debent ergo Episcopi prouidere, qui mandatum Apostolicum receperunt, quod debent Inquisitoribus consilium, & auxilium, verum quia Prælatorum tenaces sunt manus, & marsupia constipata, consulerem, quod ab illis, quibus iniungitur pœnitentia dandæ pecuniæ, in aliquos vsus pios acciperetur, ad istud honestè tamen, & sine scandalo laïcorum.

Annotationes Carenæ.

SVMMARIVM.

1 *Qui nam istius Quæstionis meminerint.*
2 *Salaria Magistratibus deputanda.*
3 *Notarius adhiberi debet ad acta scribenda in S. Officio.*
4 *Rescriptum Innoc. IV. in hac materia.*
5 *Potentissimus Rex Noster, & Religiosissimus abundantissimè prouidet Ministris S. Officij in Hispania, & in Vrbe Romana Sanctiss. Dominus Noster.*
6 *Inquisitores possunt Reos pœna pecuniaria mulctare.*
7 *Inquisitores Italia cum deueniunt ad pœnas pecuniarias id faciunt re participata cum Supremo Tribunali.*
8 *Episcopi de iure ad huiusmodi expensas tenentur.*

1. HVius consultationis meminit Eymericus *in direct. p. 3. q. 108. n. 1. vers. & huius veritatis fuit Clem. V. & Clemens IV. in suis consultibus ad inquisitores antequam esset Papa, qui dicebatur Guido Fulcodius*, & huiusce eiusdem quæstionis integra verba refert, ibi Pegn. *in comment. 157. vers. & Clemens IV.*

Inquisitoribus, & eorum Notario, æquum enim est, vt non solum Magistratus deputentur, sed etiam eis opportuna salaria prouideantur, Auiles *in capita Pratorum, cap. 1. in glo. Salario* Regens de Ponte *de potestate Proregis, tit. de abundantia Ciuitatis, §. 6. n. 16.* vbi Io. Baptista de Thoro, *in addit.* abhorret enim lex sine præmio homines laboriosis officiis præfici, vt bene dicebat Mattienz. *in Dialogo tertio relatoris, c. 31. n. 9.* 2.

Quem vtique adhiberi oportet ad acta scribenda, Ita Eymericus *in directorio p. 3. n. 83.* Pegna *ibidem in comment. 20. vers. Tertia persona.* vbi allegat verba Concilij Biterrensis, *c. 4.* ibi, *facias confessiones ac depositiones ipsorum fideliter in actis Inquisitionis reponi aut per publicum si potestis habere personam,* & de hac materia Notarij deputandi pro Sancto Officio vide Farin. *q. 185. de hæresi,* qui *num. 10* plurimos more suo cumulat, & nos latè diximus *in secunda parte operis, in peculiari titulo de Notario seu Cancellario S. Inquisitionis.* 3.

Nam Inquisitiones debent fieri sine incommodo Reorum, auth. vt nulli, Iudicum cap. 1. §. His insuper iubemus, ibi, *si verò aliqua necessitas.*

Verùm Innoc. IV. in quodam rescripto suo Incip. *Cum per nostras,* inter litteras pro S. Officio post direct. Inquisitorum, *fol. mihi 12.* totum contrarium rectissimè ordinauit vt animad 4.

animaduertit Pegna *dicto comm.*157.*p.*3. verſ. *Quibuſdam aliis.*

5. Hodie hæc quæſtio videtur fortaſſe ſuperflua, quia in Hiſpania Potentiſſimus Rex Noſter omnes expenſas facit neceſſarias pro adminiſtratione Iuſtitiæ in S.Officio, & eius miniſtris prouidet de opportunis ſalariis iuxta liberalitatem, & magnificentiam tanti Regis. In Vrbe Romana prouidet Sanctiſſimus D. Noſter, in aliis Prouinciis Inquiſitores ſunt Regulares S.Dominici,& S.Franciſci,qui ſalaria non habent,& eorum Miniſtris deputantur ſalaria ex annuis prouentibus ſingulorum Inquiſitorum, quod ſi non ſufficiant prouident ſufficientiſſimè Supremi Inquiſitores,qui etiam ſportulas à Reis habendas in hiſce caſibus taxarunt.

6. Et vt tanti Supremi Tribunalis manifeſtè appareat pietas,ſciendum eſt, quod de iure quilibet Inquiſitores poſſunt Reos in pœnis pecuniariis damnare, vt probarunt Farin. *de hæreſi,q.*193.*n.*108.& Souſa *in Aphoriſm. inquiſ. lib.*3.*c.*28 *n.*1. *&* *n.*2. vbi ait,quod huiuſmodi pœnæ pecuniariæ poſſunt pro neceſſitatibus Officij Inquiſitionis impendi.

7. Attamen de facto Inquiſitores Lombardiæ, non faciunt condemnationes pecuniarias,niſi conſulto Supremo Tribunali,quod quandoque ſolet nonnullis Inquiſitoribus licentiam concedere deueniendi ad huiuſmodi pœnas pecuniarias,re tamen participata cum Epiſcopis maximè cum Epiſcopi locorum ſunt Cardinales ex Supremis Inquiſitoribus, & vſque ad certam, & limitatam ſummam.

Huiuſmodi autem condemnationes pecuniarias regulariter non fieri,niſi re participata cum Sacra Congregatione, Iure merito cautum generaliter fuiſſe intelligo, vt videant Rei, quod eorum animæ ſalus principaliter intenditur, & quod cum pecuniariis pœnis mulctantur, id fit cum maxima maturitate, vbi autem Inquiſitores condemnationes pecuniarias faciunt,de eis reddere rationem tenentur Supremo Romanæ Vrbis Tribunali.

Debent ergo Epiſcopi. Rationabile omnino eſt votum Fulcodij hoc loco, nam cum ab Inquiſitoribus in munere Paſtorali exgrauentur, debent etiam Epiſcopi, qui in hoc commodum ſentiunt, expenſarum incommodum ſentire, Pegna *dicto comm.*157. *& ſanè hæc ſententia*, vbi quod hæc Fulcodij ſententia ſibi veriſſima videtur, quod idem dixit Souſa *in Aphoriſm. inquiſit. lib.*3. *cap.*28. *num.*14. 8.

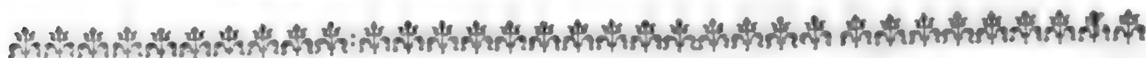

QVÆSTIO QVARTA.

An Inquiſitores poßint aliis committere vices ſuas.

SEd quæritur an ſingularium perſonarum negotia poſsint Inquiſitores emittere, dico quod ſic, ſunt enim Delegati à Principe, & ideo poſſunt aliis delegare audientiam teſtium, & ſimilia,cap. de iudic. à Iudice,extr.de off. de leg.ſuper quæſtionum, & ſi quis dixerit quomodo à Principe ſunt Delegati? Reſpondeo, quia Priori Prouinciali nulla datur Iuriſdictio ſed miniſterium quoddam eligendi iſtos, quos tranſmittat, & ideo non à Priore, ſed à Papa habent iuriſdictionem, nam, & lex dicit, quod ab ordine videtur electus, qui ab illis eligitur, quibus ordo dedit eligendi poteſtatem ff.quod cuius. Vniu. nem. item eorum §. ſi Decuriones. item Papa hoc dicit expreſſe.nam in litteris,quas mittit Priori prouinciali,præcipit ei,quod fratres tranſmittat,in illis vero litteris, quas mittit Prælatis dicit, quod ipſe eos tranſmittit,vnde ſi quis conferat litteram,cum littera inueniet,quod à Priore tranſmiſſos, à ſe reputat deſtinatos.

Annotationes Carenæ.

SVMMARIVM.

1 *Hac Quæſtio hodie ceſſat,quia Inquiſitores deputant Vicarios.*
2 *Delegatus Principis poteſt ſubdelegare.*
3 *Inquiſitores Supremi in Regnis Hiſpaniarum creantur à Papa per Breue ad Potentiſſimi Regis ac Domini Noſtri nominationem.*
4 *Supremus Inquiſitorum Hiſpaniæ, & Luſitaniæ habet iuriſdictionem delegatam contra Barboſam in l.cum Prætor,§.1.n.65.de iud. num.5.& 6.*
7 *Idem dicendum de Inquiſitoribus Italiæ, qui creantur per Breue.*
8 *Idem de aliis Inquiſitoribus Italiæ qui deputantur per literas S.C. & de Inquiſitoribus Hiſpaniæ qui deputantur à Supremo Inquiſitore,num.9.*
10 *Adducitur text.l.Item eorum §. Decuriones ff. quod cuiuſque vniu.*

HÆc Quæſtio clariſsima eſt hiſce hodiernis temporibus, nam videmus paſſim non ſolum Inquiſitores deputare ſibi 1.

Vicarios

Vicarios generales ex Apostolicis concessionibus, de quibus Pegna *in tertiam partem directorij comment.* 62. vers. *Hodie tamen hæc res omni dubitatione caret*, sed etiam deputant sibi Vicarios Foraneos, qui limitatam habent iurisdictionem recipiendi denunciationes, & examina testium, & etiam peculiares Commissarios aliquando pro iisdem testibus examinandis.

2. *Sunt enim Delegati à Principe*, Clarissimum est in iure delegatum Principis posse subdelegare, audientiam testium, & alios actus singulares iudiciales, & vltra text. hic à Fulcodio allegatos dixit Rot. *decisione* 8. *aliàs* 258. *numer.* 2. *de offic. deleg. in nouis*, Morla *in Emporio iuris, prima parte titul.* 2. *quæstione* 15. *numer.* 10. Barbosa senior. *l. cum Prætor*, § 1. *numer.* 385. *& seq. de iudiciis*. Bobadill. *in sua Politica, libr.* 2. *capite* 20. *numer.* 34. Molina Theologus *de iust. & iure, tractat.* 5. *disput.* 15. Christoph. de Anguiano *de legibus & Const. Principum, libro* 3. *controu.* 33. *numer.* 26. vbi in specie Delegati à Summo Pontifice, ait eum recipere facultatem subdelegandi à lege, & facultatem coercendi impedientes, non à lege sed à Delegante.

3. Quod autem Inquisitores sint delegati à Sanctissimo D. Nostro patet manifestè, nam loquendo de Supremo Inquisitore in Regnis Hispaniarum cum ad nominationem Regis, ac Domini Nostri deputetur per Breue Apostolicum, vt videre est ex Mag. Gell. Gonzalez de Auila *in suo libro inscripto Theatro de las Grandezas de Madrid. libro quarto in rubr. Consejo Supremo de la Santa Inquisicion.* §. *Al Presidente*, & Ludouic. à Paramo *de orig. Sanctæ Inquisitionis, lib.* 3. *quæstione* 2. *numer.* 26. vers. *Ad secundum igitur casum*, quod etiam de Inquisitore Generali Lusitaniæ dixit Sousa *in Aphor. Inquisitorum, libr.* 1. *de orig. Tribunalis Sancti Officij*, §. 1. *numero* 1. certum mihi videtur non posse dubitari quin Supremi Inquisitores illorum Regnorum sint iudices à Summo Pontifice specialiter Delegati, quamuis enim Barbo-

4. sa senior existimauerit, Inquisitores Generales Hispaniarum habere iurisdictionem ordinariam *in dicta l. cum Prætor*, §. 1. *num.* 65.

5. *de iud.* Attamen in contrarium est verior opinio, vt docent Torreblanca *de Magia lib.* 3. *cap.* 5. *numer.* 1. *& seq.* & latissimè Ferd. de Castro Palao *in suo opere morali*. 1. *part. tract.* 4. *disput.* 8. *punct.* 12. §. 2. *numer.* 2. vbi bene addit iurisdictionem Inquisitoris Generalis esse delegatam, attamen habere omnia ferè priuilegia iurisdictionis Ordinariæ seiunctis imperfectionibus.

Neque obstat ratio Barbosæ quia etiam 6.
Supremi Inquisitores in Regnis Hispaniarum ad nutum Summi Pontificis sunt amouibiles.

Et quod diximus de hisce Generalibus 7.
Inquisitoribus, idem prorsus dicendum est de aliis Inquisitoribus Italiæ, qui deputantur per speciale Breue Sanctissimi D. Nostri, vt est Inquisitorum Mediolani.

Sed neque dubitari potest de aliis In- 8.
quisitoribus Italiæ, qui deputantur per litteras Sacræ Congregationis Eminentissimorum DD. Cardinalium Supremorum Inquisitorum, Pegna *comm.* 52. *in tertiam partem directorij*, Farin. *de hæresi, quæstione* 186. §. 2. *numer.* 31. Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 5. *& 6.* vbi quod licèt olim eligerentur Inquisitores, à Prouincialibus suorum ordinum attamen hodie deputantur à S. C. & de Inquisitoribus Hispaniæ qui eliguntur à Supremo illius Regni Inquisitore Generale, Paramus *vbi suprà, num.* 37. Castro Palao, *dicto puncto* 12. §. 2. *num.* 3. vers. *& in Hispania*.

Nam etiam hosce Inquisitores Delega- 9.
tos esse Summi Pontificis certissima res est, vt aliis omnibus relatis probauit latissimè Castro Palao, videndus *vbi suprà, numero* 4. & hoc manifestè conuincit textus allegatus à Fulcodio, hoc loco, l. item eorum §. si decuriones ff. quod cuiusque vniuersitatis nomine, *si decuriones*, (ait I. C.) *decreuerunt actionem per eum mouendam quem ducem viri elegerint, is videtur ab ordine electus, & ideo experiri potest, parui enim refert ipse ordo elegerit, an is cui ordo negotium dedit*, quem text. allegat ad simile propositum, Azeued. *ad Regias Hispaniæ Constitutiones, lib.* 4. *tit.* 18. *l.* 7. *numer.* 59. & aliis in locis allegatis per Sebast. Ximen. *ad l. item eorum, in suis concordantiis, tom.* 2. & ex illo eodem textu pulcherrima colligunt ibi Odofred. *numer.* 1. vers. *ex ista littera colligitur*, Bart. vers. *Nota istum textum*. Alberic. *num.* 2. Bald. vers. *Nota quod paria sunt*, Angel. *numer.* 1. *& 2.* Castr. *numer.* 1. vbi intelligit, & bene istum textum cum sola nominatio personæ est concessa. Et alij *ibidem*.

QVÆSTIO V.

QVÆSTIO QVINTA.

De Iurisdictione Inquisitorum in eos qui mutarunt Domicilium.

QVam autem in eos habeant potestatem, qui cum scirent eos procedere, domicilium mutauerunt, quæri non oportet, nam si citati erant non mutant forum, quia præuenti sunt, ff. de iurisd. omn. Iudic. cum quædam puella, extr. de foro comp. c. proposuisti, quod si citati non erant, & ibi iam deliquerant, ibi possunt conueniri ratione delicti, & remittendi sunt, C. vbi de Crim. agi oport. auth. quæ in prouincia, & in auth. vt nulli iudicum §. si vero, & 3. q. 6. cap. 1. & si deliquerunt in pluribus locis, puniri vtrobique possunt in bonis, sed, & in corpore, si pœnitentia eis sit indicenda, quæ sit iterabilis, puta peregrinationis, vel eleemosynæ, sed in carcere secus sicut patet lippis, & tonsoribus.

Annotationes Carenæ.

SVMMARIVM.

1 *Hanc Quæstionem de verbo ad verbum ponit Pegna comm. 33. tertiæ partis Direct.*
2 *Mutatio domicilij instantiam cœptam non mutat.*
3 L. cum quædam puella, de Iurisd. omn. Iud. *adducta à Fulcodio hic intellectus latè declaratur, n. 4. & seq.*
7 *Mutatio Domicilij fraudulenta non prodest Inquisito, ex Sousa.*
8 *Hæreticus sortitur forum in loco in quo deliquit.*
9 *Attamen vbique etiam potest puniri.*
10 *Quando remissio in hoc crimine habeat locum.*
11 *Hæreticus in pluribus locis delinquens vbi debeat puniri.*

1. HAnc quæstionem quintam de verbo ad verbum refert Pegna ad Eymeric. *3. p. directorij comm. 33. vers. si autem reperiatur.*

Nã si citati erant non mutant forũ, l. cum quædam
2. *puella ff. de iurisd. omniũ Iudicũ.* Mutatio Domicilij instantiã coram iudice cœptã nõ mutat Lud. Gilhaus. *in arbore iudiciaria Ciuili, c. 1. p. 2. de*
3. *foro cõpetenti, §. 2. n. 15.* & quãuis text. allegatus *in d. l.* cũ quędã puella loquatur in mutatione fori facta post latã sententiam, vel vt I.C. ibi loquitur, *post susceptam causæ cognitionem*, quod DD. intelligunt post litẽ contestatã, attamen iidẽ DD. extendunt dictum textum etiam ad simplicẽ citationẽ per quam taliter aiunt iurisdictionẽ præuentã, quod per mutationem domicilij subsequentẽ nullũ ei possit parari præiudiciũ, & ad hanc extensionẽ probandã
4. adducũt text. *l. si quis postea quã de iud.* vbi dicitur, quod si quis postquã est vocatus in ius effectus sit miles, vel cœperit esse alterius fori, in ea causa in qua vocatus est in ius nõ habet facultatẽ reuocandi forũ in præiudiciũ iudidicis, cuius iurisdictio fuit præuẽta per voca-
5. tionẽ in ius, & sic per citationẽ, & ad idẽ inducitur text. in *c. proposuisti, de foro competenti,* vbi expressè habetur per citationem iurisdictionẽ intelligi pręuentã, bene Cabedo decis. Regni Lusitaniæ 142. *n. 4. tom. 1.* & ita l. cum 6.
quædã puella intelligendam esse vt procedat etiãsi qui domiciliũ mutauit fuerit tantũmodò citatus, latissimè probauit Barbos. senior. *in l. si quis post ea quã, n. 29. & plurib. seq. ff. de iud.*

Nec mutatio domicilij suffragari potest ei, 7.
qui per fraudẽ vult euitare iurisdictionẽ Inquisitoris, Sousa *in Aphoris. Inquisitorum, lib. 1. c. 31. num. 14.* vbi in fortioribus terminis dixit, quod stante permissione Principis à Summo Pontifice approbata, quod hæretici secluso scandalo possint ad Catholicorũ loca mercaturæ causa venire, si quis ex Catholico loco in Angliam domiciliũ mutauit, vt Inquisitorum effugeret iudiciũ, & post permissionem prædictam ad Catholicorũ veniat, ac ibi Inquisitoribus denuncietur de actu hæreticali gesto ante permissionem non potest gaudere beneficio dictæ permissionis, & fœderis, quia fraus fraudanti patrocinari non debet.

Quod si citati non erant, & ibi iam deliquerant. 8.
Hic dicit Fulcodius, & bene, quod hęreticus sortitur forum ratione delicti in loco in quo deliquit, & generaliter, quod ratione delicti quis sortiatur forum probant iura allegata in hac quæstione, & latissimè tradiderunt Lud. Gilhaus. *in arbore iud. ciuili, p. 2. c. 1. §. 3. de tertio modo sortiendi forum ratione delicti, num.... & seq.* bene videndus Gotofred. *in suis notis ad l. non est dubium 11. ff. de custodia reorum,* & Barbosa senior, qui omnes alios allegat *in l. hæres absens, §. proinde, ff. de iudiciis.*

Et quãuis hæreticus vbique delinquat, ac 9.
proinde vbiq; possit puniri etiã extra locum delicti, cũ hæresis crimen habeat in se causã continuã, & successiuam, Pegn. *p. 3. comm. 91. vers. Iam quantum.* Farin. *in Praxi Crim. q. 7. n. 17.* & Sousa *in Aphorism. Inqu. lib. 2. c. 28. n. 2.*

Attamen si Iudex delicti præuenit sumen- 10.
do informationes, vtique ad eum facienda est remissio delinquentis seruatis semper aliis circumstantiis in remissione prædicta requisitis, Sousa *ibid. numer. 3. vers. secus vero,* & alios

alios latissimè allegans Farin. *de haresi*, *quaest.* 197. §. 1. *num.* 12. *&* 13. vers. *in hac contrarietate credo veritatem esse*, quod intelligendum est si Iudex delicti dictam remissionem petat, nam si eam non petat non est necesse, quod dicta remissio fiat, Sousa *vbi suprà*, *num.* 4 post Pegnam *comm.* 33. *in* 3. *partem*, & Couar *Pract. quaest. cap.* 11. *num.* 12.

11. *Et si deliquerunt in pluribus locis*, Pegna *com.* 33. *allegat. num.* 131. vers. *Rursus in hareticos*, ibi, *melius putarem*, ait, quod si pœnæ sunt reiterabiles hæreticus in pluribus locis delinquens pluribus pœnis ab Inquisitoribus locorum in quibus deliquit puniri debet, & se remittit ibi ad hunc locum Fulcodij, idem dixit Sousa, *dicto cap.* 28. *num.* 5. & latiùs Inquisitor Cantera *in suis quaest. Crim. de Iudice quaest.* 3. *num.* 14.

QVÆSTIO SEXTA.

An, & quomodo Inquisitores possint procedere contra absentes, & fideiussores.

QValiter autem procedi possit contra absentes satis planè iudico, nam si constet de eorum perfidia, & sint contra eos solemnia edicta proposita quamuis de iure Ciuili in criminalibus non pronuncietur diffinitiuè contra absentem ad impositionem pœnæ nisi vsque ad relegationem, vt ff. de pœnis l. absentem, Credo de Iure Canonico posse pronunciari diffinitiuè super isto crimine, vt extra de test. c. veritatis est verbum, in fideiussores autem absentium pœna pecuniaria dici potest ff. de iust. Reorum l. si quis reum.

Annotationes Carenæ.

SVMMARIVM.

1 *Intellectus text. l. Absentem, de pœnis allegatis à Fulcodio latè declaratur*, *num.* 2.
3 *Quomodo de iure communi contra absentem procedebatur.*
4 *De iure Canonico potest contra absentem diffinitiuè procedi.*
5 *Forma procedendi contra absentem hæreticum non conuictum, nec confessum.*
6 *Forma procedendi contra conuictum, vel confessum.*
7 *Ex stylo Romanæ Vrbis semper audiuntur hi absentes condemnati, & quo ad personam, & quo ad bona si compareant.*
8 *In Hispania semper quoad personam, sed quoad bona solum intra annum.*
9 *Adducitur text.* l. si quis reum *adductus à Fulcodio.* ff. de custodia reorum, *& declaratur Lex.* sancimus *Cod.* de fideiuss. *numero* 10.
11 *Formulæ fideiussionum in nostro Statu Mediol.*
12 *Decisiones Senatus in materia purgationis moræ in fideiussoribus.*
13 *De iure fideiussor potest moram purgare cum Ius fisci per non consignationem rei, non est factum deterius, & num.* 14. *vbi quod hoc remittitur arbitrio Iudicis.*
15 *Pœnas has fideiussorum quæ fisco Sancti Officij applicantur non solet Tribunali Sanctissimæ Inquisitionis erigere cum principales sponte comparent non obstante mora fideiussoris.*

1. QVamuis de Iure Ciuili. In Criminalibus de Iure Ciuili non condemnatur absens diffinitiuè, nisi vsque ad relegationem, hoc dicit text. alleg. *in l. absentem*, *de pœnis*, *& in l. absentem. Cod. de accusat.* hoc vtrobique notarunt scribentes, benè Ant. Gomez *in l.* 76. *Tauri*, *numer.* 1. Clarus, §. *fi. quaestione* 44. *numer.* 1. Farin. latissimè *de Inquisit. quaestione* 11. *numer.* 1. *& sequ.* & Lud. Gilhausen. *in sua arbore iud. crim. cap.* 5. *ramusculo* 1. *numer.* 22. *& seq.* 2. Rationem autem ob quam voluit I. C. in grauibus delictis non posse absentes pœna mortis puniri, nec supra relegationem condemnari assignat Albericus ibidem in §. *aduersus contumaces*, *numer.* 4. his verbis, *quia ratio quare in absentem non fertur sententia est quia inaudita causa damnari non debet*, potest enim esse quod absens aliquam habeat iustam causam se defendendi, quo casu idem I. C. ibi ait, *Sanctius esse impunitum relinquere facinus nocentis, quam innocentem damnare*, bene Gotofred. ibi *in notis*, vbi ait, quod Scipio, & Antoninus Imperatores dicebant, *malle se vnum ciuem seruare quam mille hostes occidere*, 3. de iure igitur communi absens citabatur ad respondendum Inquisitioni, quod si in termino sibi præscripto non comparebat eius bona, annotabantur fisci nomine, mox iterum citabatur per edicta ad se excusandum à delicto, & ostendendum innocentiam suam, & ipse quandocumque comparens audiebatur quo ad personam super eius Innocentia, quo ad recuperationem autem bonorum suorum non audiebatur nisi intra annum compareret, Clar. Farin. & Gilhausen. *vbi*

vbi suprà,& de hoc ordine procedendi est tex. *in l.1.ff.ad requirendis Reis.*

4. *Credo de iure Canonico posse pronunciari diffinitiue super hoc Crimine*, & merito, quia etiam de iure ciuili dispositio dictæ *l.absentem,ff.de pœnis.*, non habet locum in crimine læsæ Maiestatis, vt notauit Farin. *d.quæst.*11. *numer.*1. vers *præmitto imprimis*, & de condemnatione hæretici absentis latissimè tractarunt Pegna, cum Eymerico *in 3.part.directorij, in decimotertio modo terminandi processum in causis fidei.* Farinac. qui omnes antiquos allegat de hæresi, *quæst.*185.*numer.* 93.*& sequent.* Sousa *in Aphorism. Inqu. lib* 2. *cap.*49. Diana *resolut moral par.*4.*tract.*8.*resol.*42.*resol.*80.& Ferdinan de Castro Palao *in opere morali*, 1.*p.tract.*4.*disp.*8. *puncto* 16.§. 3.*per totum.*

In forma condemnandi Hæreticum absentem, duo Casus nunc breuiter sunt distinguendi, latius de hac re dicturi *in 3.parte tractatus de modo procedendi in causis Sancti Officij.*

5. Primus casus est cum hæreticus absens in actis S.Officij, nec euidentia facti, nec propria confessione nec legitimis testibus est de hæresi conuictus, sed tantum de ea aggrauatus, & in hoc casu contra hunc absentem est procedendam iuxta formam cap *cum contumacia de hæreticis in* 6.citatur enim intra certum tempus ad respondendum de fide, sub pœna excommunicationis, quod si in termino præfixo non comparuerit, excommunicatur,& si in excommunicatione per annum insorduerit, vt hæreticus formalis condemnatur, ita Pegna, 33 & 40.*in* 3.*p.direct.* Farin.*d.q.*185.*num.* 94. *& sequ.* Lud à Paramo *de orig. S.Inqu. lib.*3.*qu.* 4.*num.*61.*& seq.* Castro Palao *dicto* §.3. *num.* 1.& bene Paulus Garzia *in suo libro hisp.idiomate conscriptus, Orden de processar en el S.Officio*, editus ex ordine Supremi Tribunalis S. Inquisitionis Regnorum Hispaniæ *fol.*63. cuius verba retuli *in addit. ad titul.*17. *de modo procedendi in causis S. Officij, in rubr. de frang. carceres S.Officij*, vbi ait, quod ita declarauit etiam Supremum illud Tribunal Hispanæ Inquisitionis.

6. Secundus casus est cum hæreticus absens est plenè de hæresi in actis S. Officij conuictus, & tunc non est necesse seruare formam dicti capituli cum contumacia, sed ordinario processu nullo anno expectato citatur, & ad sententiam proceditur. ita bene Garz.*vbi sup.* vers. *Pero auiendo*, Simanch. *in Enchir. tit.*45. *num.*4.Castro Palao, *vbi suprà*, vers. *quod si delictum*, Sousa *in Aphorism. Inq. lib.*2.*c.*49.*num.* 2.*&* 3.& Scaccia *de iud.lib.*1.*c.*98.*num* 4.vers. *si sumus in primo casu.*

7. Isti autem absentes sic condemnati, quandocumque admittuntur etiam post eorum statuam combustam ad comparendum, & ostendendam eorum innocentiam vt dixi *dist.*8.§. 5.*n.*24.bene Farin *de hæresi*, *q.*185.*n.*109. vbi quod Supremum Vrbis Tribunal hos contumaces semper audit, & quo ad personam, & quoad bona, vide Sanch. *in sum. lib* 2. *c.*20.*n.* 27.Param.*vbi suprà*,*num.*47.vbi quod de con- 8.
suetudine Hispaniæ semper audiuntur quo ad personam, sed quo ad bona, non nisi intra annum, iuxta dispositionem *l.*1.*ff.de requirendis Reis.*

In fideiussores autem absentium pœna pecu- 9.
niaria dici potest, allegat Fulcodius text. vbi DD. omnes hanc materiam pertractant *in l.si quis reum ff. de custodia reorum*, vbi ait, I.C. *Si quis reum promiserit, pro quo satis dedit, non exhibuerit, pœna pecuniaria plectitur*, Antiquitus virtute, *l sancimus Cod. de fideiuss.* statutum 10.
erat fideiu tempus sex mēsium ad reum Iudici præsentandum, nunc in promissionibus fideiussorum additur clausula, *toties quoties,& ad omnem requisitionem*, per quam cessat dispositio dictæ l.sancimus Clar. *in praxi, quæst.* 46 vers. *sed hic quæ.*, Gothofred *in suis notis ad illum text.l.si quis, sub litera G. & in dicta l. sancimus sub litera H*, vers. *si quis fideiusserit*, Bellonus Papiens. *de his quæ fiunt incont. lib.*2. *capit.* 60.*numer* 2 *&* 3. vbi alios allegat,& addit in formulis fideiussionum istarum solere apponi, quod fideiubens præcisa die tenea- 11.
tur reum sistere etiam non interpellatus, & absque purgatione moræ, & vlterius obseruat admitti fideiussores huiusmodi à Senatu Excellentissimo Mediolani ad moram purgandam si reum consignent ea ipsa die qua fuit fideiussor condemnatus, & ita decidisse Senatum sub die 31. Augusti, 1619. referente D. Vicario Latuada attestatur *ibid.n.*7.& hoc habere locum vult, si ea ipsa die condemnationis Reus consignetur, nam ait Senatum eundem Mediolani dixisse fideiussorem condemnatum Kal. Maij. in Vesperis, qui Reum in manè diei sequentis consignauerat, non purgasse moram, sed ab eo exigendam esse condemnationem, *n.*9.

Hæc autem Senatus decreta procedunt ex 12.
speciali ordine eiusdem Senatus, sub die xv. Decembris 1617. in hæc verba, *Censuit is ordo mandandum esse omnibus Magistratibus prout mandat, vt lapso die condemnationis illicò ad transmissionem mulctæ in cameram,& exactionem pœnæ procedant præcisa fideiussoribus omni spe excusationis, licet sequenti die principales sistant.*

Sed quidquid sit de hoc stylo Senatus, cer- 13.
tè de iure fideiussor, qui intra statutam diem Reum non sistit, moram purgare potest, si ius fisci, & partis non fuerit effectum deterius,

Farinac. *de carceribus, & carceratis*, qui alios cumulat. *quæst.* 34. *numer.* 135. & arbitrio Iu-
14. dicis relinquitur tempus, intra quod potest fideiussor moram purgare, Menoch. *de Arbitr. iud. casu* 40. Et Bellon. *vbi supra, numero sexto.*

15. Et in Sancto Officio multo magis arbitror esse locum huic purgationi moræ, quia Tribunal est plenum pietate, & Misericordia in Reos sic quamuis possit fideiussores prædictos condemnare, iuxta doctrinam Fulcodij hic, & Pegna latè *comment.* 139. *vers. sed quid si de facto*, & vers. *Postremo si fideiussor*, vbi quod hæc pœna applicatur fisco Sanctissimæ Inquisitionis, attamen non solet in hoc foro exigi pœna à fideiussoribus, si post terminum principales libere se se Sancto Officio consignent vt his verbis attestatur Pater Massinus *in Praxi Sancti Officij, part.* 9. *assert.* 103. primæ Impressionis, *non vsa il Santo Oficio di far pagar la sicurtà à quelli che doppo il termine sono liberamente comparsi, perche con detta comparitione spontanea s'intendono purgar ogni tardança.*

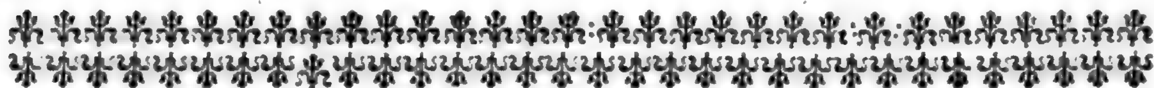

QVÆSTIO SEPTIMA.

De Hæreticis absolutis decedentibus ante sibi iniunctas pœnitentias.

DE his autem, qui ab Inquisitoribus absoluti, ante iniunctam sibi pœnitentiam decesserunt, credo quod Purgatorio reseruentur, nec dico aliquid Hæredibus iniungendum, licèt alij scripserint contrarium, nam impositio pœnitentiæ personam sequitur, & non transit ad hæredes, quod ex eo manifestè probatur, quia morientibus non imponitur, quod vtique fieret, si ad hæredes transiret, & Canon dicit, quod innotescendum est eis, & non iniungenda, 26. quæst. 7. capite 1. Nec obstat si dicas, quòd plerique puniuntur hæredes pro peccatis parentum extra. de hæretic. capite vergentis, verum est enim in confiscatione bonorum, nec tamen corporaliter, nam peccata suos debent tenere auctores, quo ad pœnam, Cod. de pœnis sancimus, & ideo nec vt pœnitentia, nec vt pœna iudiciaria potest ad hæredes transire.

Annotationes Carenæ.

SVMMARIVM.

1 *Hæc quæstio Fulcodij deciditur ab Alexan. IV.* cap. accusatus, §. si verò. de hæret. in 6.
2 *De hac materia, qui DD. agant.*
3 *Archid. in dicto* §. si verò, *soluit hanc quæstionem per hæc eadem verba Fulcodij.*
4 *Qui ante iniunctas sibi pœnitentias decedunt, reseruantur Purgatorio.*
5 *Si decedant post eas iniunctas, quid agendum.*
6 *Ad pœnas personales iniunctas hæretico pœnitenti non tenentur eius hæredes.*
7 *Secus ad pœnas pecuniarias pro fabricanda Ecclesia.*
8 *Hæc dist. approbatur in dicto* §. Si vero.

QVæstio hoc loco à Fulcodio proposita, decisa reperitur ab Alexan. IV. 1.
in capite *Accusatus.* §. *Si vero, de hæreticis, in* 6. quod capitulum desumptum est ab originali constitutione eiusdem Summi Pontificis, Incipien. *Consultus fœlicis recordationis*, edita anno Domini 1621. & impressa *in directorio Inquisitorum*, 1. *part. inter Decem litteras diuersorum Summorum Pontificum fol. mihi*, 133. & de hac eadem controuersia agunt Eymeric. *in directorio, part.* 2.
3. *quæst.* 120. & ibi Pegna *comment.* 169. & Farinac. *de hæresi, quæst.* 193. *numero* 125. *& sequentibus*, vbi alios omnes DD. antiquos referunt, non video in pertractanda hac quæstione, quod mentionem aliquam faciant huiusce nostræ quæstionis Guidonis Fulcodij, attamen Archidiaconus in dicto §. *Si verò, numero* 2. 7. *&* 8. & Geminianus *ibid. numer.* 3. *&* 6. soluun quæstio- 3.
nem

nem propositam, per eadem ferè verba, & iura quæ hic allegat Fulcodius.

4. *Ante iniunctam sibi pœnitentiam decesserũt.* Dicit hic Fulcodius, quod qui ante iniunctam sibi pœnitentiam decesserunt Purgatorio reseruantur, ita per eadem verba dixit Gemin. *in dicto §. si verò, num.6.* ibi, *dic quod postquam ipse est defunctus pœnitentiæ sibi reseruantur in Purgatorio,* hæc conclusio de plano procedit, & eam docuerunt Simanch *de Cath. Instit. tit. 46. num.77* post Eymeric. *dicta quæst.120. vers. si non*, vbi Pegna vers. *quod si lite pendente*, Farin. qui omnes antiquos refert, *vbi suprà, num. 128.*

5. Difficultas est quid sit dicendum, si hæreticus absolutus ab Inquisitoribus decedat post iniunctam sibi pœnitētiam, sed ante eam peractam, an hæredes ipsius teneantur ad eam pœnitentiam adimplendam, hæc difficultas si attente, quæstio nostra legatur soluitur optimè à Fulcodio.

6. Vel enim pœnitentia est personalis, vel est adimplenda in bonis, puta quia mortuus hæreticus damnatus fuit ad fabricandam Ecclesiam, vel hospitale. Primo casu cum pœnitentia est personalis, puta corporalis, tunc sine difficultate, si hæreticus moriatur ante perfectam pœnitentiam non debet vtique impleri per hæredes hæretici, hoc voluit dicere Fulcodius in illis verbis, *Non tamen corporaliter, nam peccata suos debent tenere auctores, quoad pœnam, l. sancimus Cod. de pœnis*, ibi, *sancimus ibi esse pœnam vbi, & noxa est,* ita expresse docuerunt Archid. *in dicto § si verò, n.8.* per eademmet verba Fulcodij, quo etiam modo loquitur Gemin. *num.6. vers. nec obstat si dicatur,* Pegn. *dicto comm.169. vers. de secunda assertione*, Farin. *dicta q.193. n.130.* vbi exemplificat in pœnitentia consistente in ieiuniis, Orationibus, &c.

In secundo verò casu, vtique hæredes tenentur iniunctam hæretico absoluto, & defuncto pœnitentiam adimplere, ita innuit Fulcodius *hoc loco*, ibi, verum est in confiscatione bonorum, quasi dicat, quod cum pœnitentia consistit in erogatione eleemosynæ, pecuniæ, rerum &c. tunc est vtique adimplenda, ita comm. docuerunt DD. *suprà* citati. Gemin. *num.3.* Archid. *num.8.* Eymeric. *d. quæst.120. num.3. vers. si autem pœnitentia non est personalis,* Pegna, *ibi*, vers. *tertiam assertionem, &* Farin. *vbi supr. n.125.* 7.

Hæc distinctio expresse canonizatur ex textu in dicto capitulo accusatus *in § si verò,* & in allegata Constitutione Vrbani IV. §. quidam insuper. 8.

QVÆSTIO OCTAVA.

De Testibus cogendis, in causis fidei.

A Ferendo testimonio priuilegiatos excusari non puto, nisi super hoc ipso priuilegium haberent, quia ad veritatem detegendam in hoc casu, omnes tenentur, vt infra dicam, sed nec iuramento, vel voto in contrarium emisso, nam licet veritatem celare possimus hosti, vel persecutori, vt 22.q.2.cap. quis Iudici, tamen veritatem inuestiganti eam occultare mortale peccatum est, vt 11. q. 3. cap. quisquis, ergo iuramentum, vel votum in contrarium emissum non est reseruandum 22.q.4.cap. in malis, & determinat quæstionem expresse extra. de test. cog. c. vlt. sed nec excom. Ordinarij nocet, qui illos excommunicare præsumpsit, qui coram Inquisitoribus deponerent veritatem, tum quia non potest inferior superiorem suis diffinitoribus subiugare, 21. dist. inferior. tum quia maiori est potius obediendum 11.q.3. qui resistit, tum quia huiusmodi sententia continet errorem expressum extr. de sent. excom. per tuas, nec est Q. quin in crimine hæreseos testes sint compellendi, vt extr. de hæret. c. excom. §. Adiicimus.

Annotationes Carenæ.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegiati non excusantur à ferendo testimonio in hoc foro S. Officij.*
2 *Hanc Quæstionem ad verbum ponit Pegna comm. 111. p. 3.*
3 *Et Reges, & Imperatores tenentur obedire Inquisitoribus.*
4 *Testes in causis fidei non possunt celare veritatem.*
5 *Quid extra causas fidei quando ipse solus scit veritatem.*
6 *Quid in Reo.*
7 *Iuramentum, & Votum, non excusat testem à ferendo testimonio.*
8 *Excommunicatio Ordinarij in casu nostro non est timenda.*

A *Ferendo testimonio priuilegiatos excusari non puto*, fauore fidei omnes etiam qui aliàs priuilegiati essent coguntur testimonium præstare, sic enim in causa hæresis Pater contra filium, frater contra fratrem, seruus contra

tra Dominum possunt examinari Farin. latissimè *de haresi,qu.*188.*num.*2. Ferd. de Castro Palao, *in opere morali,* 1.*p. tract.*4.*disput.*8.*puncto* 15.§.1.*numer.*6. Lud. à Paramo *de origin.S. Inquisit.lib.*3.*qu.*4.*de forma, & ordine iudiciario, S.Officij*, *num.*21. omnes post Pegnam *in*
2. *tertiam partem directorij Inquisitorum comm.* 111.vers. *nec verò putandum est*, & vers. *sed Prater cateros*, vbi postquam multos ad hoc DD.allegauit ponit integram hanc Quæstionem Guidonis.

3. *Omnes tenentur*, quod in causis fidei omnes teneantur,etiam si sint Reges, & Imperatores dixi latissimè *de modo procedendi,tit.*9.*de obligatione denunciandi*, §.7 *num.*26. *& sequ.* vbi ex Paramo retuli exemplum Inuictissimi Caroli V. qui iussit Ioannam eius filiam, statim vocatam ab Inquisitoribus coram eis integrè omnia tam contra alios, quàm contra se deponere.

4. *Iudici tamen veritatem inuestiganti* In foro S. Officij nulli dubium est, quod testes sub mortali tenentur Iudici interroganti veritatem aperire,ad ea quæ dixi *in dicto titul.*9. *de obligatione denunciandi per totum*, extra verò causas fidei, quod testis teneatur manifestare
5. veritatem Iudici etiam in casu in quo solus testis sciat delinquentem sub mortali arbitror verissimum,ita enim docuerunt Valer. *de differentiis vtriusque fori*, in verbo *Inquisitio,differentia vnica, num.*9. Doctiss. & Religiosiss. Sancius, *in suis selectis disp.de Sacramento Eucharistia, & pœnitentia disput.*43.*num.*39. qui alios latissimè allegant,quidquid in facti contingentia contrarium se se consuluisse dicat Diana *resol.moral.p.*2. *tract.*15.*resol.*63. cum aliis,quos ibi allegat.

An autem Reus ipse ad euitandam mortem 6.
mutilationem membri,vel aliam grauem pœnam,possit Iudici etiam legitimè interroganti celare veritatem nō est huius loci hanc Quæstionem pertractare, pro qua videri poterit, Sancius *vbi suprà,d.disp.*43.*num.*29. *& sequ.*& Diana *dicto tr.*15.*resolut.*26.*&* 27. qui omnes alios DD.cumulant.

Ergo Iuramentum,vel votum in contrarium, bene dicit Fulcodius, quod non obstante Iuramento,vel voto illius, qui iurauit non testi- 7.
ficari, potest quis cogi ad testimonium ferendum,hoc expresè deciditur, *in c.fi.de testibus cogendis*, ibi, *vt ab huiusmodi Iuramento absoluatur* & ibi notat Barbosa Iunior,num. huiusmodi absolutionem non esse necessariam, sed potius ad cautelam,& melius idem determinauit Pontifex in c.*peruenit il primo eod.tit.* ibi *Iuramento adstrinxit, vt non deponeret contra ipsum*,Far.*de testib.q.*78.*n.*149.qui alios allegat.

Sed nec excommunicatio Ordinarij nocet. Et 8.
meritò, tum quia, vt ait Fulcodius manifestum continet errorem, tum quia in causis fidei Ordinarius est inferior Inquisitore,latè Eymericus *in* 3.*p.directorij Inquisit.q.*5.*num.*4. & ibi latiùs Pegna *comm.* 54. & nos *suprà* diximus *in prima quæst. Fulcodij*, inferior autem non potest superioris Iurisdictionem quoquo modo impedire.

QVÆSTIO NONA.

De Credentibus Hareticorum.

QVæritur hîc consequenter,qui dici debeant credentes hæreticorum erroribus, & certè qui confitentur se credere, ita esse sicut ipsi dicunt, credentes vtique sunt, nam ex ore suo se iudicant & non est confessi causa tuenda rei, & hoc sine dubitatione est, qui vero adorauerunt, reuerentiam suo more exhibuerunt, confessionem, vel communionem ab eis iuxta ritum eorum acceperunt, vel similia perpetrarunt, quæ ad ritum eorum pertinent,credentes vtique fuisse conuincuntur, nam ex factis exterioribus præsumitur de affectu, vt argumen. 32. quæst.5. cap. qui viderit, Cod. de dolo. l. dolum, nec enim refert vtrum dictis, ac factis quis voluntatem suam insinuet ff. de l. & Senatus, cap. de quibusnam negare, & confiteri possumus,& non solum ore sed etiam facto 11. quæst.3. cap. extimant, & hoc dico de iis factis in quibus error exprimitur, sicut supra exposui, de his,quæ ad ritum errantium pertinent, verum si quis eos visitauit, alimoniam præbuit, ducatum præstitit, & similia fecit, in quibus nihil de ritu ipsorum expressum ostenditur, quamuis alij contrarium scripserint, non credo quod possit credens iudicari, nam hæc omnia fiunt interdum ex affectione carnali, interdum precibus amicorum, interdum pecunia interueniente, & cum dicat Papa, non simpliciter credentes, sed credentes eorum erroribus, velut hæreticos condemnamus, necesse arbitror, aliquod in eis erroris indicium deprehendi, vnde supradictos, quos vltimo loco notaui, non iudico hæretic. credentes, sed potius fautores, vel receptatores, sicuti infra monstrabo,cum enim credens, hæreticus iudicetur,non sitis quæso faciles ad pronunciandum, aliquem

aliquem credentem,& sic per consequens Hæreticum,nam in hoc crimine etiam ex vehementi præsumptione nemo damnatur extr. de præsumpt. litteras, & si obiiciat quis, quomodo ergo dicis illos credentes,qui adorant,& similia faciunt,si ex præsumptione neminem damnas? Respondeo non condemno illos ex præsumptione solum, imo ex vera probatione nam hæc est probatio euidentissima, quæ fit ipso facto, aliàs enim de animo constare non posset,quia altum est cor hominis, & inscrutabile sed huiusmodi indicia,quæ ad bonum retorqueri non possunt,nec aliud nisi ad id,quod expressè indicatur pro probationibus sunt habenda,& ideo perspicuæ vocantur insidiæ, C. de dolo. l dolum, quid ergo dicemus de his,qui sermones,seu prædicationes eorum audierunt,& postea numquã redire voluerunt,Inculpabiles erunt quo ad hoc,ne credẽtes iudicentur,nec enim videntur approbasse , quod postmodum euitarent , & hoc dico argumento can 1 q.1.c constat,qui verò, & prima vice venerunt, & postmodum frequentarunt, locis,& Horis suspectis possunt credentes censeri,arg habeo à sensu contrario ex dicto can.c.constat & simile extr.de præsumptionibus,c.ex studiis sanè omnes,quos supra dixi non posse iudicari credentes fateor suspicione maxima non carere,& ideo posse eis purgationem indici,iuxta mandatum Apostolicum,& Can.sanctiones,secundum illud,si qui inuenti fuerint sola suspicione notabiles,extr.de hæret.excommunicamus,Item,& illos,qui libros Hæreticorum supprimũt scilicet dico suspectos,& purgandos, si tamen eos cõbusserunt immunes sunt arg. 5.q 1.c.1.in fi.

Annotationes Carenæ.

SVMMARIVM.

1 *Quinam meminerint huius Quæstionis.*
2 *D.Archid.in cap quicumque de hæreticis in 6. nulla facta Guidonis mentione hanc, & tres sequentes Quæstiones transcripsit.*
3 *Credentes sunt qui dicunt se credere, quod re dunt Hæretici.*
4 *Item credentes sunt qui hæreticis reuerentiam præbent.*
5 *Qui verò eos alunt potius fautores dicuntur.*
6 *Communicantes cum hæreticis in eorum ritibus sunt hæreticorum credentes, quid si in aliis factis communicent,n.7.*
8 *Qui credit erroribus hæreticorum hæreticus est.*
9 *Communicans cum Caluinistis in cœna reputatur conuictus de hæresi.*
10 *Indicia indubitata,quæ dicantur , & quibus nominibus à I.C.antiquis vocentur.*
11 *De audiente conciones hæreticorum.*
12 *Fauentes hæreticis quamuis non sint credentes,sunt tamen de hæresi suspecti.*
13 *De legente , & retinente libros hæreticorum.*
14 *Duo pulcherrima loca D.Hieronymi in hac materia librorum hæreticorum.*

1. HVius Quæstionis Fulcodij quæ pulcherrima est mentionem fecerunt Eymericus *in directorio Inqu.p.2. quæst.50.in fin.*vers. *His concordat* , & Pegna ibi *in comm.75*. vers. *sunt quidam alij* , qui ait Quæstionem hanc Fulcodij esse multum aptam ad hanc materiam intelligendam , sed neuter verba huius Quæstionis refert integra.

2. Solus Archid.*in c.quicumque num.5. & seq. de hæret.in 6.* absque vlla mentione Fulcodij transcripsit hanc , & tres sequentes Quæstiones vnde Zanch.*de hæret.in 6.c.in fi.* ait, quod de hac materia plenius agit D.Archid. in dicto c.quicumque & subdit *Salua tamen reuerentia D.Archid. illa non fuerunt verba sua,sed ea habuit, & transumpsit,appropriando ea sibi, ex quadam consultatione tradita olim Inquisitoribus per venerabilem Patrem D. Guidonem, qui postea fuit Papa,& vocatus Clem. IV.* & in margine dicti loci habentur. Hæc verba,*nota furtum Domini Archidiaconi*, quorum verborum occasione qui aliqua scitu digna videre voluerit , de furto litterario , legat, Eberhar. Speckham *in suis quæst.Iuris Cæsarei,Pontificij, & Saxonici,q 88.per totam.* 3.

Qui confitentur se credere ita esse sicut ipsi dicunt,hos verè credentes hæreticorum dixit Fulcodius,& ita comm.omnes senserunt,Eymericus *d.q.50.n.2.* vers. *verbis quidem*, Sanctarell.*de hæresi,c.11.dub 4.n.29.* vers. *Dico primò*, Ferdin. de Castro Palao *in opere morali, tom.1.tr.4.disp 3.punct.5.n.1.*Barbosa Modern. *in c.excom.il 1.§.credentes, n.20. de hæreticis,* Sousa *in Aphorism.Inqu.lib.1.c.22.n.3.*

Qui verò adorauerunt reuerentiam more suo exhibuerunt , & hos ait Fulcodius credentes dici hæreticorum,sicuti,& omnes,& quoscũque alios , qui cum hæreticis in eorum ritu communicant , ad hoc vt quis hæreticorum credens dicatur parum refert, an voluntatem suam ore aperiat an factis, per Iura hic allegata.Ita docuerunt post Fulcodium omnes pariter Theol.& Canonistæ,& quidem vltra allegata à me in tractatu de modo procedendi,*tit.4.§.7.n.70.*Eymer.*dicta quæst.50 n.3.* vbi omnia fere verba huius Quæst. transcripsit Pegn. *ibid.*in verbo,*factis* , vbi ponit verba quorumdam DD.Auenionensium,qui bene declarant ex quibus factis possit quis dici credens hæreticorum. 4.

Verum si quis eos visitauit alimoniam præbuit, &c. Hos ait Fulcodius, & bene esse fautores hæreticorũ nõ credentes,pro qua re Notandũ 5.

 est

est ex hoc textu Fulcodij, quod alia sunt fa-
6. cta spectantia ad ritum hæreticorum, vt cœna Valdensium, de qua periti Auenionenses, apud Pegnam *loco supra citato*, vers. *Aut cœna Valdensium*, vel cœna Luthærana, & Caluinistica his nostris temporibus, & qui se cum hæreticis immiscet in his factis sine vllo dubio debet dici credens hæreticorum, quia immiscet se immediatè ritui hæreticorum, ex quo non nisi credens eorum erroribus iudi-
7. catur, alia sunt facta, quæ non concernunt eorum ritus, sed potius communem conuersationem, & societatem, & in his factis communicans cum Hæreticis non potest dici credens hæreticorum, quia, vt ait Fulcodius, Alimoniam præstans hæretico potest moueri ex Misericordia, non ex eo quod eius erroribus credat & cum Summus Pontifex non loquatur simpliciter de credentibus, sed de credentibus eorum erroribus, vt facto dicatur quis credens, sequitur quod factum indicet errorem, & eum probabiliter conuincat, hoc idem colligitur ex allegatis per me *loco citato*, *numero* 63. vers. *Tertio alij videntur*, & maximè ex Pegna qui refert hæc pauca verba huius nostræ *quæst. comm.* 75. *loco suprà allegat.* quo ad communicationem autem cum hæreticis, & aliis Infidelibus in eorum ritibus iure diuino vetitam, vide latè Ferdin. de Castro Palao, *in opere morali, tract.* 4. *disput.* 2. *punct.* 9. *per totum.*

8. *Et sic per consequens hæreticum*, qui enim erroribus hæreticorum credit hæreticus est, vt probaui aliis cumulatis *dicto* §.7. *numero* 61. vers. *Primo quidem, & numero* 65. vbi declaraui quare Bulla Cœnæ Domini excommunicet hæreticos & eorum credentes, & quomodo hæc vltima verba non sint superflua.

9. *Nam hac est probatio euidentissima*, Verissimum, est, quod, qui in cœna Caluinistica, cum Caluinistis communicaret iudicaretur conuictus de errore Caluinistarum, aliàs ait Fulcodius nisi ex his factis rectè probaretur animus numquam posset probari, & ista sunt quæ à
10. DD. nostris vocantur indicia indubitata, quæ scilicet animum Iudicis mouent ad sic firmiter credendum, Cantera *in suis quæst. crim. de Prob. cap.* 2 *quæst.* 6. *num.* 1. *in fin.* & de his indiciis indubitatis loquitur text. *l. sciant, C. de probat.* quæ aliàs in iure nostro dicuntur apertissima argumenta, liquidæ, & manifestæ probationes vt notauit Gothofred. *in suis notis ad illum text. sub litera N.*

Quid ergo dicemus de his qui sermones seu Prædicationes eorum audierunt. Dicit hoc lo-
co Fulcodius, quod qui conciones Hæretico- 11.
rum frequentant vtique eorum credentes iudicandi sunt, secus si quis semel eas audiuit, sed numquam ad eas rediit.

Hoc idem dixi *in eodem* §.7. *num.* 68. & notanda sunt bene verba Fulcodij, ibi, *frequentarunt locis, & horis suspectis*, nam eodem modo loquitur quo Concilium Narbonense allegatum à Pegna *dicto comm.* 75. vers. *& quamuis* Ferd. de Castro Palao *dicta disput.* 3. *puncto* 5. *numer.* 2. Sousa *in Aphorism. Inqu. lib.* 1. *c.* 12. *num.* 7. *&* 8.

Sanè omnes quos supradixi. Omnes quos su- 12.
prà Fulcodius dixit non esse hæreticorum credentes, ait esse de hæresi suspectos, ac proinde purgationem, vel abiurationem esse indicendam, purgare enim se debent iuxta mandatum Apostolicum, qui inuenti fuerint sola suspicione notabiles, cap. excomm. de hæreticis, Hoc quod, hoc loco dicitur probaui *dicto titul.* 4 §.7. *num.* 69. vbi de audiente bis, vel semel concionem hæreticorum, quod non credens, vel suspectus de hæresi, & *num.* 64. vbi pariter dixi, quòd alimoniam hæreticis præstantes, vel eos visitantes, sunt de hæresi suspecti licèt non sint eorum credentes.

Item illos qui libros hæreticorum supprimunt, 13.
Ex retentione, & multo magis occultatione librorum hæreticorum, vtique oritur hæresis suspicio, de qua re latè diximus *toto titul.* 10. *& in addit.* excipit Fulcodius eos qui dictos libros combusserunt, vt etiam diximus nos, *dicto tit.* 10. §.7. *num.* 38. vbi quod hi nec suspecti sunt de hæresi, nec incidunt in excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini contra retinentes libros &c. licèt malè faciant, cum ex Constitut. Iulij, III. incip. *cum meditatio cordis*, inter litteras Apostolicas pro S. Officio *in fi. directorij Inquisit. fol. mihi* 115. vnusquisque teneatur dictos libros Inquisitoribus locorum consignare.

Et ne litterarum studiosi decipiantur in his- 14.
ce hæreticorum libris, perlegendis rogo eos in visceribus Domini Nostri Iesu Christi, quod semper ante eorum oculos habeant duo pulcherrima loca D. Hieron. videlicet Epist. 7. ad Lætam, vbi ait, *Venena non dantur, nisi melle circumlita*, & in eadem Epistola, *illorum delectetur ingeniis in quorum libris fidei Pietas non vacillet*, Et Epistola decima, ad Furiam, *eorum dumtaxat tractatus lege quorum fides nota est non necesse habes aurum in luto quærere.*

QVÆSTIO

QVÆSTIO DECIMA.

De Fautoribus Hæreticorum.

SVbsequitur quæstio de fautoribus, qui videlicet sint censendi fautores. Qua in re notandum arbitror, quod aliquæ sunt personæ priuatæ, aliæ vero publica potestate funguntur, & non est omnium vna conditio. Qui enim gladij potestate funguntur, ex sola omissione possunt dici fautores, puta si condemnatos ab Ecclesia non fugant, vt puniant sicut debent, & quod ex hoc fauere intelligantur, probant ad litteram Canones isti 23. quæst. 3. c qui potest, & prima quæst. supra qui in vitiis, & q. 8. c. præterea. priuatæ vero personæ in hoc casu nihil sentiunt, si non capiunt, si prætereuntẽ non detinent, fautores dici nõ possunt, nam hæc ad eos pertinent, qui potestate funguntur, & est de hoc argumentum 26. q. 2 cap. si de arca, & hoc fateor de personis quæ ad hoc non sunt Sacramento adstrictæ, si verò iurauerunt indicare, sicut faciunt multi, & celant, non nego illos fauere, cùm ad id teneantur ex debito iuramenti, & sit peccatum mortale in hoc casu veritatem occultare 11. q. 3. cap. quis quæritur. Dixi ergo qualiter, quis omissione fauere videtur, sed & verbis fauere, quis potest, si quis enim excusat hæreticos, non ex lubrico linguę, nec per iocùm, sed in conuenticulis, vel etiam inter laicos, sicut faciunt dicentes, sæpe isti homines non sunt tales, quales esse videntur nec negant ista, vel illa, vel forte, quia aduocati sunt aliqui, & defendendo ipsos excusant per mendacia eorum excessus, possunt fautores dici, excussione habita personarum, & temporis, & locorum, nec enim hæc omnia possunt ad vnguem perstringi, plerumque enim huiusmodi verba, & homines simplices ad hæreticorum amorem prouocant & deuotionem, quam habent ad Ecclesiam minuunt, & eneruant, & quod huiusmodi excusatores falsi fauere videantur insinuat canon 11. q. 3. cap. timendo, sed, & illi Lothario cui Episcopi adhæserunt, tamquã fautores eius condemnati sunt 2. q cap. vlt. & dicit alibi Papa, quasi faciendo modum exponens, quod fucatis defensionibus eius crimina tegere videbantur 11. q. 3. cap. ita, & ex illis duobus capitibus colligitur, quod per huiusmodi coloratas defensiones intelligitur quis fauere: sanè de his loquor, qui consultè, & vt plerumque fit ex proposito, non per iocum in huiusmodi prolabuntur, nam lubricum linguæ ad pœnam, vel damnum trahi non conuenit ff. ad l. Iul. Maiest. l. famosi, & similiter, quæ per iocum dicuntur non obligant ff. de accusat. & oblig. l. obligationum substantia, & 22. q. 2. cap quod autem ait, Item fauet quis facto, & hoc satis videtur planum, & hoc dico in eo qui ducit, qui procurat, qui mittit alimoniam, qui liberat, qui ea per quæ liberãtur subministrat, & si quæ ad hæc sunt similia est ad hoc arg. quamuis probatione non egeat, 33. q. 4. est iniusta ff. de furtis, l si pignore, § qui ferramenta. Idem dico in eo, qui precibus illum liberat arg. 14. q. 6. cap. 5. in illo versic illud vero fidentissimè dixerim &c. nec moueat, quod ibi dicitur socius criminis, nec enim intelligitur socius quasi idem crimen commiserit, sed socius cap. particeps infectionis, & de huiusmodi societate loquitur canon, vbi dicit, nec caret scrupulo societatis occultæ, &c. 2. q. 7. cap. Negligere, sed quid dicemus de Prælatis, qui nolunt facere carceres, vel similia, quæ ad promotionem fidei pertinent. Respondeo cum id non ad fauorem hæreticorum, sed ex auaritia faciant, non dico fautores, & ideo consulo fratribus, quod de illis non se intromittant, sed Apostolicam Sedem consulant.

Annotationes Carenæ.

SVMMARIVM.

1 *Hæc quæstio Fulcodij pulcherrima est.*

2 *Qui Gladij habent potestatem omissione sola fautores efficiuntur hæreticorum.*

3 *Non sic priuatæ personæ, nisi requisitæ sint, vel Iuramento obligatæ, vt familiares, & Cruce signati, n. 4. & 5.*

6 *Qui non ex lubrico linguæ hæreticos excusat fautor est.*

7 *Aduocati hæreticorum quando nam dicantur fautores, n. 8. & 9.*

10 *Quandonam fautores dicantur suspecti de hæresi.*

11 *Qui alimenta hæreticis præbent, fautores dicuntur.*

12 *Item qui precibus eos liberant.*

13 *In fautoriæ pœnas incidunt fautores, etiam non secuto effectu.*

14 *Fauens suspecto de hæresi non videtur incidere in pœnas fautorum hæreticorum.*

15 *Mentio honorifica Reuerendissimi Patris Vincent. Prati à Serraualle Inquisitoris Cremonæ.*

16 *Probatur pluribus rationibus non esse licitum alicui Principi Catholico concedere liberum domicilium hæreticis in locis Italiæ.*

17 *Probatur multis rationibus, & auctoritatibus quod ex frequenti, & diuturna communicatione hæreticorum cum fidelibus cuiusque conditionis in operibus ciuilibus immineat periculum proximæ infectionis.*

18 *Diffuse probatur, quod ex concessione liberi domicilij hæreticis in partibus Italiæ oriatur periculum proximum scandali, & contemptus nostræ fidei.*

19 *Probatur quod non licet alicui Principi Catholico concedere liberum domicilium in aliquo loco Italiæ sibi subiecto, esto quod ibi etiam cessaret periculum proximum infectionis.*

20 *Expenditur subtiliter Bulla Gregorij XV. in hac materia.*

21 *Probatur efficaciter non licere Principibus Catholicis tale domicilium concedere, esto, quod cessaret in omnibus partibus Italiæ periculum proximum infectionis, scandali, & contemptus nostræ fidei.*

22 *Argumenta in contrarium adducuntur, & soluuntur.*

1. PVlcherrima est hæc Fulcodij quæstio, ac miro ordine conscripta, eius meminit Eymericus *in director p.2.q.53.in fin.* vers. *Et Guido Fulcodius.* De hac materia latissimè egi *tit.* 4.§.1.*&* 2 vbi plures DD.allegaui,& in addit.
2. ad ea loca.

Qui enim gladij potestate funguntur. In hac materia fautoriæ distinguit,& bene Fulcodius priuatas personas ab his, quæ potestatem habent, & ius gladij, & ait, quod quæ potestatem & iurisdictionem habent, efficiuntur hæreticorum fautores omissione sola, puta si hæreticos ab Ecclesia damnatos non capiant, vel non puniant captos, cap. *qui pot.*23.q.3. vbi Damasus Papa ait, *quod impietati fauet, qui potest perturbare peruersos, & non facit,* ita communiter tradunt DD.allegati per me, *dicto* §.1.*n.* 1.*& pluribus seq.* quibus nunc addi potest Ferdinand. de Castro Palao, *in opere morali*, 1.*p. tract.*4. *disp.*3. *punct.*5.*n.*6. vers. *omissione faues hæreticis.* Sousa *in Aphorismis, lib.*1.*c.*25.*num.*3. Filiuc. *quæst. moral. tom.*1.*tract.*16.*cap.*2.*quæst.*6. *n.*38.vers. *Vel si sit Princeps.*

Priuata verò persona. Docet hoc loco Fulco-
3. dius priuatas personas omissione non fieri fautores hæreticorum, quia cum ex Iustitia non teneantur hæreticos capere, nihil ei potest ex Iustitia imputari Ferdinand. de Castro Palao, *vbi suprà, n.*7.vers. *Ratio est,* Eymericus, *dicta quæst.*53.*n.*3 vbi Pegn. *comm.*78.vers. *Priuati autem homines*, & hæc conclusio non habet in se difficultatem.

Solummodo dubitari potest an priuatæ per-
4. sonæ requisitæ, vt capiant hæreticum, si illum non capiant, hac omissione possint dici fautores, in qua re Eymericus *vbi suprà*, negatiuam tenet sententiam ibi, *etiamsi ad id requisiti non faciant*, & in eandem opinionem videtur inclinare Castro Palao, *vbi suprà*, Verùm contrarium arbitror tenendum prout tenet Sousa *dicto c.*25.*n.*6. P.Diana *resol. moral. p.*4 *tract.*7. *resol.*21.vers. *Nota tamen,* & ante eos bene Sanchez *in summa, lib.*2. *c.*10.*n.*15. vers. *Secundus casus est quando priuatis.*

Et hoc fateor de personis. Limitat Fulcodius conclusionem suam, quod priuatæ personæ in 5.
fautoriam non incidunt ex omissione, vt non procedat in personis, quæ vinculo Iuramenti præstiti de capiendis, & reuelandis hæreticis sunt adstrictæ, vt sunt familiares, & Crucesignati, ita cōmuniter tenent DD. relati *in dicto* §.1.*n.*7. *& tot.tit.*9. de obligatione denunciandi, Ferdinand. de Castro Palao, *num* 7. vers. *Idem est de Crucesignatis*, Sousa *dicto cap.* 25. *num.* 5. Filiuc. *eodem cap.* 2. *num* 38. vers. *Vt sunt familiares Inquisitorum,* & P. Diana *dicta resol.*21.vers. *Verùm hæc opinio,* vbi all. gat Sesse decis. Regni Aragoniæ, *tom.* 4. *decis.* 474. *num.*17.

Si quis excusat hæreticos non ex lubrico linguæ, incipit docere Fulcodius qua ratione incidant priuatæ personæ in fautoriam,& ait, quod in eam incidunt,& verbis,& facto.

Verbis quidem, si quis eos excusat ex pro- 6.
posito, de hoc exemplo fautoriæ agit Archid. in c. *Quicumque,* in verbo *Fautores, n.*16.*vsque ad n.*22. *de hæreticis, in* 6. vbi omisso nomine Fulcodij, totam hanc quæstionem transcripsit de verbo ad verbum, Gemin. *ibid. n* 10. vers. *Posset quis facere,* Farin. *de hæresi, quæst.*182.*n.*5. & Sousa *dicto cap.*25.*n.*9.

Vel fortè quia Aduocati, secundum exem- 7.
plum fautoriæ in quam verbo incidunt priuatæ personæ imponitur in Aduocatis per mendacia hæreticorum excessus excusantibus, de his Aduocatis latè agunt DD. per me allegati *dicto tit.*4.§.6.*n.*60. Et ideo dicit Fulcodius, per 8.
mendacia, quia Aduocatus hæretici, qui eius causam defenderet credens bona fide esse iustam non incurreret in pœnas fautorum nec in suspicionem hæresis, vt notauit Sousa *in Bullam Cœnæ Domini, c.*2.*disp.*12.*n.*5.*& in Aphor. Inquisit. lib.*1.*c.*24.*n.*5. quamuis talis Aduoca- 9.
tus possit ab Inquisitoribus puniri si tali hæretico patrocinium præstet sine licentia, Sousa *d. n.*5.& alij allegati per me *d.n.*60. Vide Duard. *in Bullam Cœnæ, lib.*2.*can.*1.*q.*32.*n.*9. vers. *Imo si aliquis defendat,* qui Viuald. Alterium,& alios allegat, quibus addo, ego D.meum Abb. Puteonum *in Bullam Cœnæ. c.*1 *n.*149.

Excussione habita personarū, temporis, & lo- 10.
corum, bene enim omnes hæ circumstantiæ ab Inquisitoribus sunt ponderandæ, vt intelligere possint quomodo, & qua ratione sint suspecti de hæresi hi fautores, quod, & pluries repetij ego

ego *toto tit.* 4. & singulariter notat Diana videndus, *in dicta resol.* 21. *ferè per totam.*

11. *Item fauet quis facto.* Transit Fulcodius ad vltimum fautoriæ, quod committitur facto, & rectè propônit exemplum de iis, qui alimenta mittunt hæreticis, qui eos è carceribus liberãt vel ea per quæ liberantur subministrãt, eadem exempla proponuntur ab Eymerico, *dicta q.* 53.*n.*4. Sanctarell. *de hæresi, c.* 11. *dub.* 1. *ferè per*
12. *totum*, Sousa *d.c.* 25.*n.*10. Do Puerono *d.c.*1.*n.* 159. Ferd. de Castro Palao *dicto punct.* 5.*n.*6. qui alios antiquos DD allegat.

Idem dico in eo qui precibus illum liberat, Sanctarell. *loco cit. n.*8. D. Pueronus *n.* 151. Sanchez *d. c.*10.*n.*16. Sousa *c.*25. *n.*9. & hoc bene probat text. alleg. à Fulcodio, ibi, *Illud verò fidentissimè dixerim eum qui pro homine ad hoc interuenit, ne malè ablata restituat socium esse fraudis, & criminis.*

13. Opportunè hoc loco, quæri potest an quis in fautoriæ pœnas incidat, si fautoriæ effectus non fuerit secutus, puta si quis preces porrexerit vt hæreticus liberetur, qui tamen non fuit liberatus, in qua re breuiter dico, quod sic, ita enim tenent Suar. *de fide, disput.* 24. *sect.* 1.*n.* 14. Ferd. de Castro Palao *d. punct.* 5. *n.* 11. P. Diana *d. resol.* 21. vers. *at his non obstantibus*, nunquam enim vel rarò inciderent hi fautores in pœnas canonicas, & cum fauor prohibeatur, ne hæreses firmitatem habeant, qui effectus semper durat.

14. An autem fauens suspecto de hæresi incidat in fautorum pœnas sine difficultate dicendum est quod non, D. Peronus *d.c.*1.*n.*168. nisi uisset suspecto de hæresi, vt suspectus est, vide tamen Castro Palao *vbi sup. n.* 12. & quæ dixi ego, *tit.* 9. §. 8. *n.* 4. vers. *quæ autem hucusque.*

15. An autem qui communicat in operibus ciuilibus, & contractibus politicis cum hæreticis in locis Italiæ existentibus, hæreticis faueat, & peccet & an hoc licitum sit non est, quod hoc loco à nobis hæc quæstio pertractetur, quia eam pro dignitate enucleauit Reuerendissimus Pater Magister Vincentius Prætus vir morum suauitate, Religiosa disciplina, ac doctrina singularis, qui postquam in præcipuis suæ Religionis vniuersitatibus, Philosophiam, & Sacram Theologiam per plures annos professus fuit, merito ad munus Inquisitionis in Ciuitate Genuæ, deinde, ob quædam prudentiam eius exposcentia in Ciuitate Cremonæ ad idem munus, quod nunc diligentissimè exercet, euectus: vnde cum Quæstio prædicta ab eo doctissimè pertractata ad manus nostras peruenerit, ipso inscio, ad omnium vtilitatem hoc loco imprimendam curaui.

***

Vtrum liceat Principi Catholico concedere hæreticis liberum domicilium in locis Italiæ sub commercij, & mercimonij, aut quouis alio prætextu.

HAnc quoque Quæstionem ex munere mei Officij libenter discutiendam aggredior, vt maxima pietas nostrorum potentissimorum Regum Hispaniarum elucescat, qui nunquam tale domicilium in hoc Ducatu Mediolanensi permittere voluerunt, & vt alij Principes videant quid in hac materia licitè agere possint.

Prima Conclusio.

NVllus Princeps Catholicus potest concedere liberum domicilium hæreticis in locis Italiæ sub comercij, & mercimonij, aut alio quouis prætextu. 16.

Probatur primò, Princeps sæcularis Catholicus iure diuino, & naturali tenetur defendere Ecclesiam, ac fidem; est enim ratione sui muneris Ecclesiæ Protector, & vt dicit Leo epist. 75. ad Leonem Augustum *debet Imperator incunctanter aduertere Regiam potestatem sibi non solùm ad mundi regimen, sed maximè ad Ecclesiæ præsidium esse collatã*, & S. Isidor. lib. 3. de summo bono docuit *Christianos Principes cogitare debere se reddituros esse rationem Deo propter Ecclesiã, quàm à Christo tuendã susceperunt*, ergo iure naturali, & diuino ad fidei, & Ecclesiæ defensam tenetur Princeps Catholicus iuxta præscriptum Sac. Sanctionum propulsare rebelles Ecclesiæ perpetuos hostes illius vt sunt hæretici à locis Italiæ sibi subiectis, & non eos receptare.

Secundò probatur, Principi Catholico iure naturali, ac diuino prohibetur tolerare vitia atrocia publica bono communi directè nociua, ergo Princeps Catholicus iure naturali ac diuino tenetur iuxta præscriptum Sac. Sanctionum arcere hæreticos à locis Italiæ sibi subiectis, ergo multo magis iure diuino, ac naturali ei prohibetur liberum domicilium concedere illis in locis Italiæ sibi subiectis. Antecedens patet, quia Princeps ad hoc est institutus, vt Rempublicam à vitiis directè tendentibus ad eius perniciem, & ab hostibus defendat. Sequela probatur, quia vera Religio maximè inter omnia spectat ad pacem, & felicem statum Reipublicæ, est verum firmamentum Regnorum, vt patet inter documenta relicta à Carolo V. Bruxeuis, Philippo II. in abdicatione Regnorum, & ex alia parte heresis est contemptrix obedientiæ erga Principes, contumaciæ rudimentum, & dum ex mentibus hominum sensim excutit Dei iugum detrectare, atque excutere humana imperia simul docet, nimisque exploratum iam est numquam hæresim bona fide mansuescere.

Hanc

Hanc rationem tetigit Diuus Augustinus quæst. 50. *quis (inquit) mente sobrius Regibus dicat; Non ad vos pertinet in Regno vestro, quis velit esse siue Religiosus, siue sacrilegus? quibus non potest dici, non ad vos,* pertineat in Regno vestro quis sit pudicus quis impudicus.

17. Probatur tertiò, nullus Princeps potest permittere id, quod est intrinsecè malum nisi in duobus casibus, scilicet ad euitandum maius malum, vel propter eliciendum maius bonum, ergo nullus Princeps Catholicus potest permittere vt fideles habeant communicationem cum hæreticis imminente periculo proximo infectionis, nulla necessitate physica, aut morali existente, ergo nullus Princeps Catholicus potest permittere vt hæretici cum fidelibus cuiuscunque generis indiscriminatim habeant communicationem frequentem, & diuturnam pro libito in operibus merè ciuilibus nulla existente physica, aut morali necessitate, ergo nullus Princeps Catholicus sæcularis potest permittere, & multo minus concedere liberum domicilium hæreticis in locis Italiæ sibi subiectis sub commercij, mercimonij, aut quouis alio prætextu. Antecedens probatur ex communi Doctrina Theologorum qui etiam addunt Deum non posse permittere malum culpæ nisi propter maius bonum eliciendum.

Addunt nonnulli Theologi tertium casum quando potest intrinsecè malum permitti, scilicet quando non potest impediri, sed quando ob defectum potentiæ malum non potest impediri non dicitur permitti, nam sicut de ratione permissionis culpabilis est non solum vt possit, sed debeat impedire, & non impediat ita ad rationem permissionis vt sic, pertinet posse impedire & non impedire. Prima sequela probatur, quia tenent omnes Theologi periculum proximum committendi aliquod crimen, & committere illud crimen esse eiusdem speciei quo ad malitiam, quando illud periculum moraliter vitari potest, quare sicut peccatum hæresis est intrinsecè malum, ita periculum proximum labendi in hæresim quando moraliter vitari potest est intrinsecè malum. Secunda sequela probatur, quia talis communicatio frequens, & diuturna fidelium cuiuscunque generis indiscriminatim cum hæreticis ad libitum habet annexum periculum proximum infectionis respectu fidelium, licèt nō collectiuè saltem diuisiuè, vt statim diffusè probabitur cum improbatione sequelæ sit posita vis huius rationis. Vltima sequela probatur, quia ex tali concessione, & permissione liberi domicilij naturaliter sequitur, moraliter loquendo, communicatio frequens diuturna hæreticorum cum fidelibus cuiuscunque generis in operibus ciuilibus ad libitum, absque vlla necessitate physica, aut morali, propter quam in locis Italiæ subiectis Principibus Catholicis possit tolerari, permitti talis diuturna, & frequens communicatio, vt patebit ex responsionibus ad argumenta, tum quia nulla talis necessitas apparet, & potest adduci.

Probatur autem secunda sequela.

Primò, quia hæresis ex Doctoribus est pestis spiritualis morbus contagiosus ex S. Thom. 4. *sent. distinct.* 13. *q.* 2. est vtium infectiuum ex Apostolo ad Timotheum, est infirmitas, quæ vt cancer serpit, celeriter se spargit, ac diffūdit ad alios inficiendos, ergo ex communicatione diuturna, & frequenti hæreticorum cum quibuscunque fidelibus indiscriminatim, imminet periculum proximum infectionis huiusmodi fidelibus siue aliquibus ex illis. Sequela probatur, quia multi fideles reperiuntur simplices ac idiotę, qui sunt parum instructi in rebus fidei, aut parum firmi in fide, aut proni ad malum in materia fidei, & ex alia parte plures rationes hæreticorum pro eorum secta prima facie videntur plausibiles. Confirmatur primo ex communicatione diuturna hominis laborantis peste corporali cum hominibus sanis imminet periculum infectionis corporalis, ergo à fortiori ex communicatione diuturna & frequenti hæreticorum cum hominibus fidelibus cuiuscunque generis, inter quos sunt aliqui parum instructi in fide aut parum firmi, aut proni ad malum in materia fidei imminebit periculum proximum infectionis spiritualis Sequela probatur, quia hæresis acutiùs penetrat, tenaciùs adhæret, difficiliùs curatur, quàm pestis corporalis, vnde optimè aiebat Episc. Pactensis *q.* 33. *n.* 22. hæresis mentalis, est sicut serpentis caput, quod nisi conteratur, statim exiens virus suum in alios effundet, & communiter DD. asserunt hæresim mente conceptam vix contineri posse quin exterius prodeat. Confirmatur secundò, Ecclesiast. c. 13. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea, qui communicauerit superbo, induet superbiam,* ergo qui diuturnè, & frequenter communicauerit hæreticis induet hæresim. Confirmatur tertiò, hęretici sua natura sunt callidi, vt ait Epiphanius *de hæret. lib.* 1 sunt proditores, ac proterui, vt ait Apostolus ad Timotheum; pietatem simulant, ac sanctitatem, vt sæpe notat Baron. *in suis Annal.* & Osorius Episc. Algarbiensis, vt faciliùs decipiant Catholicos, ergo ex huiusmodi communicatione cum fidelibus semper prudenter potest timeri periculum proximum infectionis, nec hæreticis pollicentibus se nolle aliquid præstare commorando in partibus Italiæ, quod possit officere nostræ Religioni fides est adhibenda, quia vt in *Conc. 4. Tolet.* habetur infideles Deo, vt sunt hæretici non possunt esse fideles hominibus. Confirmatur quartò, Theologi, S. Patres, Sac. Scriptura docent vno ore communicationem hæreticorum esse fugiendam Concilia Sac. Canones grauissimis

pœnis

pœnis prohibent talem communicationem hæreticorum cum fidelibus, ergo ex communicatione frequenti, & diuturna hæreticorum cum fidelibus cuiuscunque generis indiscriminatim semper imminet periculum proximum infectionis. Sequela probatur, quia non adeò prædicta vrgerent fugam talis communicationis nisi prudenter existimaretur talem communicationem secum afferre periculum proximum infectionis. Antecedens probatur primò ex Sac. Scriptura, Exod. 34. Deus dixit, *Caue ne ineas pactum cum hominibus illarum regionum.*

Paralip. lib. 2. c. 19. *His, qui oderunt Dominum, amicitia coniungeris, idcircò iram Domini mereris.*

Deuter. 7. & aliis sexcentis locis veteris testamenti Deus maximè prohibuit communicationem fidelium cum infidelibus, *ne ex eorum consortio à fide deficerent.*

Ioannes Epist. 2. ne aue illis dixeritis, nolite eos in domum inducere

Paulus ad Rom. 16. *Declinate ab illis.*

Idem ad Corint. 5. *cum huiusmodi nec cibum sumere.*

Idem ad Thessalonic. 3. Denũciamus vobis fratres in nomine Domini Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab huiusmodi fratre ambulante inordinatè, & non secundum traditionem quam accepistis à nobis.

EX PONTIFICIBVS.

1. LEo Papa serm. 4. de collectis in fine. *Non sinentur latere homines, qui Prophetis, & S. Spiritui contradicunt. Cauendi sunt ne cuiquam noceant, prodendi sunt, ne in aliqua Ciuitatis nostræ parte consistant.*

2. Fabianus Papa Epist. ad Episcopos Orientis, *Segregatos nobis esse oportet omnes, qui extra Ecclesiam sunt, quibuscúmque nec cibos capere, nec communicare nobis permittitur.*

3. S. Leo Papa serm. 18. de passione Domini *Nihil vobis commune sit cum eis, qui solo nomine sunt Christiani.*

4. Cyprianus lib. 1. Epist. 3. ad Cornelium in fine, *Nulla cum talibus commercia, nulla conuiuia, nulla colloquia commisceãtur, simúsque ab eis tam separati, quàm sunt illi ab Ecclesia profugi.*

5. S. Athanasius de S. Antonio in eius vita narrat, *nunquam cum hæreticis verba amicabilia fuisse locutum denunciando talem amicitiam, atque sermones perditionem esse animæ, & moriturum suis discipulis vnicè commendasse, vt suum in hæreticos odium sectarentur.*

6. S. Irenæus lib. 3. c. 3. asserit, *Apostolos, & eorum discipulos noluisse verbo tenus communicare cum aliquo eorum, qui adulterauerant veritatem.*

7. Cyrillus Patriarcha Hierosolymit. scribit. *Amicitia cum serpente, inimicitia cum Deo est.*

EX CONCILIIS.

IN Canone 49. & 73. *Apostolorum feruntur pœnæ contra communicantes cum hæreticis.*

In Concilio 4. Carthag. c. 69. 71. 72. *prohibetur communicatio cum hæreticis.*

Tandem omnia Concilia clamant, ne cum hæreticis aliquatenus commisceamur.

EX IVRE CANONICO.

DIst. 93. c. 1. *Nulli liceat ei communicare cui pro actibus suis Pontifex inimicus existit, si quis verò amicus fuerit quibus ipse non est amicus, & loquutus fuerit his, quibus ipse non loquitur, vnus est, & ipse ex illis, qui exterminare Dei Ecclesiam volunt.*

Lib 5. decretal. c. 8. tit. de hæreticis *sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domo, vel in terra sua tenere, vel fouere, aut negotiationem cum eis exercere præsumat.*

Plura alia loca Iuris Canonici strictè prohibentia huiusmodi communicationem breuitatis causa omitto.

EX IVRE CIVILI.

THeodosius, & Valentinianus in lege 1. tit. de hæreticis in Codice imperant, *vt hæretici procul à Ciuitatibus amandentur, ne illorum pessima contagione inficiantur, eorúmque præsentia contaminentur.*

Et ibidem præcipiunt, *ne eis locus aliquis relinquatur.*

Et lege cuncti, Codice de hæreticis, & Manichæis. *Cuncti hæretici procul dubio nouerint, omnia sibi loca adimenda esse.*

In lege Manichæos Cod. de hæreticis. *Huic itaque hominum generi nihil ex moribus, nihil ex legibus commune sit cum cæteris.*

Constantinus Magnus omnibus minatus est exilium, qui Nicæno Concilio nolebant acquiescere.

Quartò probatur, hæresis est crimen merè Ecclesiasticum, & merè spirituale, vt docent omnes DD. ergo infectio, quæ potest oriri ex domicillo libero hæreticorum in locis Italiæ est spiritualis, ergo iudicare an ex tali domicilio libero hæreticorum in Italia possit refundi infectio, & contagio in fideles non potest competere Principibus sæcularibus, sed Sum. Pontifici & suis Iudic. quia de rebus fidei, & Religionis, ac de contagione spirituali aliquid iudicare, aut præcipere non spectat ad Principes sæculares, vt patet tam ex institutione veteris, quam nouæ legis, in quibus Deus totam potestatem ad Ecclesiam voluit pertinere, & ratio huius aperta est, quia res fidei sunt supernaturales ac proinde non spectant nisi ad potestatem supernaturalem, potestas autem Principum sæcularium est naturalis, & Pontificis est supernaturalis. Pontifex verò, & sui Iudices semper videntur supponere infectionis periculum ex domicilio libero hæreticorum in locis Italiæ, quia pœnis grauissimis illud dant prohibitum, vt patet ex Constitut. Greg. XV. data 1622. & ex edictis Inquisitorum auctoritate Apostolica latis, ergo iure naturali, & diuino

diuino prohibetur Principi concedere liberum domicilium hæreticis in Italia.

Confirmatur, qui nõ denunciant Inquisitoribus hæreticos cõmorantes in Italia, quicumque sint illi, vltra peccatum mortale sunt ipso facto excommunicati excommunicatione maiori reseruata per edicta Inquisitorum, & etiam per præceptum Eminentiss. Card. Sac. Congreg. S.Officij datum die 3.Ianuar. 1623. ac per Bullas Innocentij IV. Nicolai III. Incipientes *Nouerint*. Redduntur vlteriùs suspecti de hæresi, & habentur fautores hæreticorum, vt docent Pegna, Duardus, Farinac. Sanctarel. Alphons. de Castro, Royas, Zechinus, Sayrus, quia ad fautoriam non est necesse habere intentionem formalem fauendi hæretico vt hæreticus est, sed sufficit vt obseruat Vgolinus, Toledus, Farinac. Suarez, & alij, scienter dare illi fauorem redundantem ne hæresis destruatur, quamuis id fiat ex aliquo affectu humano, & temporali, ergo Summus Pontifex, & Iudices fidei videntur certo extare periculum infectionis, aut aliud simile periculum ex libero domicilio hæreticorum in Italia, ergo iure naturali & diuino Principi prohibetur concedere huiusmodi domicilium.

Confirmatur vlteriùs, in locis Italiæ, vbi hæretici liberum habent domicilium fideles famulantur hæreticis in operibus domesticis, & familiaribus, & moraliter tale domicilium trahit secum similem famulatum, ergo tales fideles incidunt ob occasionem liberi domicilij hæreticorum in periculum manifestum infectionis. Sequela probatur, quia omnis subiectio ingenerat subiecti animo quamdam reuerentiam erga Superiorem, ac proinde nata est inclinare subiecti animum ad religionem Superioris, ergo iure naturali, & diuino prohibetur Principi, &c.

18. Quintò principaliter probatur, Princeps iure naturali, & diuino tenetur vitare contemptum nostræ fidei aut periculum proximum contemptus nostræ fidei, exceptis duobus casibus prædictis, ergo iure naturali, & diuino prohibetur Principi Catholico concedere hæreticis liberum domicilium in partibus Italiæ. Antecedens patet: Prima sequela probatur, quia hæretici habendo domicilium liberum in Italia facilè notant peccata, & defectus fidelium, & quidquid in Catholicorum vita, & doctrina, saltem secundum externam aliquam apparentiam minus plausibile videtur, carpunt & ita contemnunt nostram fidem. Secundò quia hæretici existentes in Italiæ locis multoties ingrediuntur Sacra Templa, intersunt diuinis Officiis, & Sacrosancto sacrificio Missæ, à quibus omnibus deberent arceri, tum ob reuerentiam, tum quia sunt excommunicati, vnde iniuriosi existunt nostræ fidei. Tertiò probatur, quia hæretici clarè vident Principes sæculares concedendo ipsis liberum domicilium in locis Italiæ non obedire præceptis Summ. Pontificũ, qui talem concessionem pœnis grauibus prohibent, ac proinde facilè iudicabunt à Catholicis contemni dignitatem Ecclesiasticam, quam ipsi flocci faciunt, quia vt habetur dist. 93. c. 1. *prælatura contemptibilis est sine obedientia*. Quartò Principes concedendo liberum domicilium hæreticis in locis Italiæ, non videntur vt par est eorum errorem detestari, & odio habere, quod cedit in damnum nostræ fidei, nam non resistere hæreticis est quodammodo hæreticorum errorem approbare iuxta illud; *error, cui non resistitur, approbatur*, & secundum Leonem Papam Epist. 93. *qui alium ab errore non reuocat, seipsum errare demonstrat*, vnde dist. 24. gloss. ait *si vos decepti non estis*, alij forsitan per talem vestram familiaritatem possent decipi, qui crederent illos placere vobis, & sic crederent illis. Quintò, quia in locis Italiæ vbi hæretici habent domicilium vt dictum est famulantur hæreticis, quod redundat in dedecus nostræ fidei, nam ignominiosum est, vt filij Dei seruiant mancipiis diaboli, hostibus Ecclesiæ, reis læsæ Maiestatis diuinæ.

Sextò principaliter probatur, Princeps iure naturali, & diuino tenetur vitare periculum proximum scandali, quando moraliter vitari potest, ergo iure naturali, & diuino prohibetur Principi Catholico concedere hæreticis liberum domicilium, &c. Antecedens patet sequela probatur. Primò quia alij populi Catholici, ex eo, quod vident in aliquo loco Italiæ hæreticos liberè communicare cum fidelibus facilè mouebuntur ad inducendam familiaritatem cum eisdem, & sic facilè constituentur in periculo infectionis. Secundò quia ipsimet hæretici per talem communicationem impediuntur ne cognoscant suum errorem, nam possemus fortasse sperare quando viderent se ob hæresim vitari, & existimari indignos communicatione cum fidelibus in operibus ciuilibus, vt erubescerent, & confunderentur iuxta illud Apostoli ad Thessalon. ne commisceamini cum illis vt confundantur. Vnde Diuus August. Epist. 50. ad Bonifacium loquens de legibus Imperatorum contra hæreticos, magis pro illis sunt istæ leges, quæ illis videntur aduersę, quoniam multi per illas correpti sunt, & quotidie corriguntur.

Secunda Conclusio.

Esto quod cessaret periculum proximum infectionis ex libero domicilio hæreticorum in aliquo loco Italiæ, adhuc prohibetur Principem sæcularem in dicto loco concedere huiusmodi domicilium iure positiuo: scilicet per Const. Greg. XV. editam die 2. Iulij 1622. & etiam per cap. *excommunicamus*. §. *moneantur*, vbi Domini temporales, qui non purgant 19.

terras

terras suas hæreticis, grauissimis pœnis subiiciuntur, eorúmque Terræ exponuntur Catholicis occupandæ.

Probatur, Summi Pontificis partes sunt, omni ratione moraliter sibi possibili efficaciter auertere ab ouibus suæ curæ creditis omne periculum proximum infectionis quod possit oriri ex libero domicilio hæreticorum in locis Italiæ, ergo Sum. Pontifex per præfatam Constitutionem non debuit prohibere tale domicilium solum in illis locis Italiæ in quibus periculum infectionis imminet relinquendo cuiuscunque arbitrio iudicare in quo loco, & quibus periculum immineat, sed generatim debuit prohibere in cunctis locis Italiæ, & suo tantum iudicio reseruare, quibus in locis, & quibus personis tale periculum immineat, nam plures quibus tale domicilium est periculosissimum, iudicassent se maximè abesse ab eo periculo, tum quia facilè de nobis magna præsumimus, tum quia obcæcati affectu humano lucri, aut alterius boni temporalis verum discernere impedimur, ergo licet periculum infectionis in vno, vel altero loco Italiæ ex tali domicilio cessaret, tamen in dicto loco non censetur cessare obligatio dictæ Constitutionis, ergo nullus Princeps Catholicus potest concedere domicilium liberum in aliquo loco Italiæ, esto quod in dicto loco cessaret periculum proximum infectionis.

Hæc vltima sequela probatur, quia nullus inferior potest dispēsare in lege Superioris, sed quilibet Princeps Catholicus est subiectus Romano Pontifici, & tenetur ei obedire in omnibus quæ ad bonum fidei Pontifex iudicauerit expedire, tum quia Respublica ciuilis, & Ecclesiastica vniuntur, sicut in vno supposito anima, & corpus, ideò sicut corpus regitur ab anima, & seruit animæ, & omne ministerium exequitur, quod ad vitæ conseruationem necessarium est, ita Respublica, & potestas ciuilis debet Ecclesiasticæ subseruire, exequendo fideliter id quod ad fidei (quæ est quasi vita Ecclesiæ) conseruationem necessarium est, & sibi præcipitur.

Secundò, quia leges quæ non fundantur in præsumptione facti, nec in præsumptione Iuris, sed conditæ sunt ad præcauenda pericula, aut incommoda, aut fraudes, quæ legislator prudenter iudicauit frequenter adesse, non cessant obligare, esto quod hic, & nunc cesset periculum, aut fraus, vt docent omnes iurisperiti, & præcipuè Couarruuias *primo variar. p. 4. c. 4.* hac de causa Matrimonium clandestinum factum sine præsentia Parochi, & testium est inualidum, etiam nullo periculo fraudis hic, & nunc interueniente; pariter professio facta ante legitimam ætatem est inualida, esto quod nulla fraus, aut periculum fraudis hic, & nunc adsit, ergo constitutionis præfatæ obligatio non cessat, cessante in aliquo loco Italiæ periculo infectionis, quia talis constitutio est condita ad vniuersaliter præcauendum periculum, quod prudenter Pontifex iudicauit frequenter adesse ex tali domicilio, hic tradunt Doctores obligationem legis in aliquo particulari non cessare cessante fine legis in illo particulari, quia lex non respicit simpliciter singularem locum, aut singulares personas, sed communitatem.

Tertiò, quādo lex est cōdita ob plures causas motiuas, seu finales, si vna causa cessat, obligatio legis non censetur cessare, quia tantummodo censetur cessare, quantum cessat causa finalis in totum, & respectu totius communitatis. Ita omnes Doctores, ergo si in vno loco Italiæ cessaret periculum infectionis ex tali domicilio, adhuc tamen non cessant aliæ causæ finales, ob quas censetur edita talis Constitutio, scilicet euitatio scandali, contemptus nostræ fidei.

Quartò, quia verba dictæ Constitut. Greg. XV. absolutè, & absque vlla restrictione prohibent huiusmodi domicilium, ergo non est restringenda solum quando adest periculum infectionis, tum quia vbi ius non distinguit, nec nos distinguere debemus, tum quia talis intelligentia absoluta magis cedit in fauorem fidei, quem dicta constitutio intendit, & alioquin talis restrictio neque alio iure, neque efficaci ratione nititur.

Tertia Conclusio.

ESto quod cessaret in omnib. partibus Italiæ periculum proximum infectionis, scandali, & contemptus nostræ fidei ex domicilio libero hæreticorum adhuc tamen Principi Catholico est prohibitum per Constitutionem iam dictam Greg concedere tale domicilium.

Declaratur hæc Conclusio.

Constitutio Greg. XV. vt cuique patere potest continet duas prohibitiones. Prior est lata in hæreticos, & ope illius eis prohibetur mora, habitatio in partibus Italiæ sub cōmercij, mercimonij, aut alio quouis prætextu & hæc prohibitio est vindicatiua, seu in pœnam hæresis. Posterior est lata in fideles, cuius beneficio prohibetur dare quocunq; modo auxilium, & opem hæreticis quoad moram, & habitationem prædictam, & talis prohibitio hoc pacto est quædam cautio prudens fidelium ab omni labe. His stantibus probatur sic conclusio.

In omni Republica bene instituta necessarium est, vt peccata puniantur ab habente iurisdictionem, ergo necessarium est in Ecclesia quæ est quoddam corpus morale, & quædam Respublica, vt crimina merè Ecclesiastica, ac merè spiritualia publica, atrocia, & nociua dictæ Ecclesiæ puniantur à Summo Pontifice habente supremam iurisdictionem in talia delicta, ergo necessarium est, vt abomina- 21.

Tt bile

bile crimen hæresis puniatur à Summo Pontifice,quia crimen hæresis, cum, vt iam diximus, sit merè Ecclesiasticum, non nisi à Iudicibus Ecclesiasticis potest cognosci,& iudicari,vt Clarus §.*hæresis,num* 4.*quæst*.96.*num*.7. Alciatus *cap*.1.*num*.73. & est etiam statutum iure Canonico sub pœna excommunicationis, cap. *vt Inquisitionis*, *de hæreticis*, & iure ciuili *leg*. 5. *in Cod. Theodosiano*, *titul. de Relig*. estque grauius crimine læsæ Maiestatis humanæ, quia per illud ex professo grauissimè læditur cultus verus debitus Deo, est detestabilius, & periculosius omnibus aliis peccatis secundum D. Hieronymum *in cap*. 16. *Ezechielis*,& secundum D.Augustinum *lib*.6. *contra Donatistas*: Est maximè nociuum Reipublicæ Christianæ, quia ex eo oriuntur funestæ calamitates, & miseriæ non solum in bonis spiritualibus, sed etiam temporalibus: hinc euersiones vrbium, proditiones Principum, desolationes populorum emergunt, vt ex sacris litteris, & ex exemplis omnibus sæculis frequentibus constat, vt passim obseruat Baron. in suis annalibus Ecclesiasticis,est, & maximè iniuriosum Ecclesiæ, non solum quia per hæresim euadunt homines rebelles, perfidi Ecclesiæ, se ab illa separantes contra obligationem suscepti militaris Christi signi, ac Sacramenti, sed etiam quia errores, & mendacia illi tribuunt, ergo ne tam pessimum delictum omnino remaneat impunitum necessarium fuit per constitutionem Gregorij XV. prohibere hæreticis huiusmodi domicilium,moram in locis omnibus Italiæ sub mercimonij & quocunque alio prætextu, nam remota hac pœna tale atrocissimum delictum ferè impunitum abit, cum non possit puniri à Summo Pontifice alia pœna, quam hæretici sibi reputant, molestam,damnosam, aut ignominiosam, vt autem hoc omnibus clarescat, Sciendum est, quod pœnæ quibus possunt puniri hæretici sunt triplicis generis. Aliæ sunt spirituales, & hæ licet sint grauiores aliis duabus, tamen hæretici parum eas curant, tum quia tota efficacia earum dependet ex fide, quam ipsi abiecerunt, & ex potestate Ecclesiæ, quam ipsi contemnunt, tum quia earum nocumentum sensibiliter non percipiunt: aliæ sunt corporales,aliæ temporales, nullâ harum potest Summus Pontifex hæreticis inferre in partibus extra Italiam, imo necessitatur eos in dictis locis tolerare, tum ob illorum potentiam, tum ad euitanda maiora mala, ergo patet,quod per solam prohibitionē habitationis, moræ, domicilij in locis Italiæ cum fidelibus potest Summus Pontifex tam atrox delictum punire pœna,quam sibi hęretici reputant damnosam molestam, & ignominiosam.

Ergo deuota Principum Catholicorum pietas, quam Deo debent, & reuerentia, qua tenentur prosequi Ecclesiam vt matrem exigunt, vt non ponant obicem tam iustæ pœnæ latæ in abominabilem hæresim, ne Deus eos puniat ob impunitatem hæreticis concessam contra sacrosancta Summorum Pontificum decreta.Ergo non debent concedere liberum domicilium hæreticis in locis Italiæ,esto quod in illis cessaret periculum infectionis,contemptus nostræ fidei,& scandali.

Antiqui verum Deum ignorantes in vindicandis reis eorum violatæ religionis supplicia seuerissima adhibebant, vt est apud Platonem *in Pericle*, apud Demosthenem *in oratione aduersus Androtionem*,apud Herodotum *lib*.4. Ciceronem *lib*. 2. *de Legibus*, Iustinum Historicum *lib*. 5. Procopium *lib*. 1. & apud alios; Catholici verum Deum agnoscentes Summum Pontificem punientem hæreticos, qui atrocissimè delinquunt in Christianam Religionem omnino sanctissimam à Dei filio promulgatam,infinitis miraculis,oraculis diuinis, suo pretioso sanguine confirmatam impedient, caueant ne iram Dei contra se iustissimè excitent.

Quarta Conclusio.

Esto quod hæc nostra sententia non inclusione & expulsione hæreticorum à domicilio Italiæ non esset de consensu omnium DD.& fulta tot iuribus ac rationibus,& solum inniteretur auctoritate paucorū DD. & haberet iura parum fauorabilia,imò fulciretur opinione tantum vnius Doctoris,tamen esset præferenda contrariæ, esto quod contraria esset communis.

Probatur quo ad primam partem hæc conclusio,quia semper illa opinio est tenenda quæ fauet Ecclesiæ ex *cap.fin. de sent.& re iudic*. ex Papinian. *l.sunt personæ,ff. de Relig. & sumpt.funer*. qui ait, In ambiguis Religionum quæstionibus, stricta ratio iuris omitti solet. *nam summa ratio est,quæ pro Religione facit*, ex Iasone *in authentic. nisi rogati*, *ad SC. Trebell.* qui asserit, quod quando in aliquo articulo sunt diuersæ opiniones DD. illa opinio est tenenda,quæ fauet Religioni ex Giga. *quæst*. 17. *de pension.n*.19.qui docet, licet repugnet naturę vsufructus transire ab vna persona in aliam, tamen in fauorem Religionis vsusfructus per professionem recedit à persona vsufructuarij, & non extinguitur,sed transit in Monasterium item ex Felin. *in c*.1.*n*.104. *de constit*.ex Iason. *in l.filiusfam*. §.*diui*, *n*.82. *& in repet. n*.110.*ff. de leg*.1. ex Decian. *lib*.3. *consf*.80. *num*. 22. ex Honded.*lib*.1.*consf*.3.*num*.24.ex Bellet.*in disquisit.Cler.part*.1. *tit*.6.§.4.*n*.13. ex Maynardo *de priuil.Eccl. contra Venetos*, *part*.2. *artic*.22. *num*.61.

Probatur deinde conclusio, quo ad secundam partem, quia in causa Matrimonij opinio vnius Doctoris classici pro Matrimonio præualet

ualet communi opinioni, quæ est contra Matrimonium, ex Felin. *ad rubr. de sponsalibus, num.6.* ex Iason. *in auth. dicta ingressi, num.*32. ex Raf. *cons.*3. *num.*22. *ex eod. cons.*2. *num.*83. *vol.*2. Incip. *Tametsi in causa*, ergo à fortiori in fauorem fidei opinio vnius Doctoris esset præferenda communi dato quod communis esset contraria Ratio autem, & fundamentum horum est, quia *præsumptio iuris, & veritatis stat in dubiis pro fauore fidei.*

ARGVMENTA.

PEriculum proximum peccati tunc censetur, quando facilè, & frequenter tale periculum inducit ad peccatum, sed frequens diuturna communicatio hæreticorum in partibus Italiæ cum fidelibus cuiuscúque generis non facilè nec frequenter inducit labem hæresis in fidelibus nec potest de facili inducere, ergo talis diuturna, & frequens communicatio hæreticorum cum fidelibus non habet annexum proximum periculum infectionis, ergo liberum domicilium hæreticis poterit concedi in locis Italiæ. Maior probatur, quia omnes DD. definiunt periculum proximum peccati esse illud quo dato pluries sequitur peccatum, minor probatur, quia in omnibus Ciuitatibus Italiæ sunt plurimi Theologi, DD. Cōcionatores, qui fidem Catholicam docent ac tuentur, sunt Inquisitores, qui accuratissimè contra hæreticam prauitatem inuigilant cogentes censuris omnes fideles ad deferendos Sac. Tribunali non solum hæreticos, sed etiam de hæresi leuiter suspectos; vnde prudenter non potest timeri, quod sequatur frequenter talis infectio. Secundò probatur, quia non apparet, quod de facto sequatur talis infectio ex frequenti, & diuturna hæreticorum cum fidelibus communicatione in aliquibus locis Italiæ, in quibus hæretici habent liberum domicilium.

Ad hoc argumentum respondetur primò, negando vltimam sequelam, quia esto quod cessaret periculum proximum infectionis, adsunt aliæ rationes, ob quas non debet concedi huiusmodi domicilium, scilicet ne hæresis delictum maneat impunitum, nec contemnatur nostra fides, nec alij scandalizentur. Secundò respondetur, distinguendo minorem: respectu omnium fidelium collectiuè non imminet periculum proximum infectionis, concedo, respectu fidelium diuisiuè, nego, quia hæresis ex sua natura est infectiua aliorum numquam bona fide mansuescit, & multi fideles sunt rudiores parum instructi in fide, parum firmi, & valde proni ad malum in materia fidei respectu quorum facillimum est, imo fortè ineuitabile, vt ex confabulatione, communicatione, conuersatione diuturna, & frequenti hæreticorum cum ipsis non inducantur in aliquem errorem, aut saltem in dubium non reuocent aliquem articulum nostræ fidei. Et cur quæso Summ. Pontifices, Sac. Canones, S. Patres vnanimi voce clamant communicationem hæreticorum esse fugiendam, certè non nisi ob periculum proximum infectionis, vt dictum est; nec probatio prima minoris obest huic responsioni, quia cum ex saluo conductu Principum hæretici ibi haberent domicilium, auctoritas Inquisitorum non posset exerceri contra eos, & quia talis infectio cum maxima calliditate, & maxima occultatione ob metum pœnarum fieret, non posset per DD. Theologos, Inquisitores, &c. impediri, maximè respectu rudiorum, &c.

Ad secundam probationem respondetur, quod licet non sit notum omnibus, quod in Ciuitatibus in quibus hæretici habent domicilium, quod aliqui fideles fuerint infecti labe hæresis, tamen hoc erit fortasse notum Iudicibus violatæ Religionis, tum quia dato quod adhuc esset omnino ignotum, tamen non potest colligi, quod non sequatur talis infectio, quia fit cum maxima calliditate, & occultatione, vt iam dictum est, & aliunde potest prudenter timeri vt frequenter fiat talis infectio ob rationes iam allatas.

Respondetur tertiò, sicut ex DD. cum D. Thoma 2.2. *quæst.*43. *art. primo, ad* 4. vt obseruat Laym. *libro primo, tract.*3. *capit.*13. *numero secundo*, duplex est scandalum, vnum quod ex suo genere, & ex sua natura est aptum natum ex se præbere alteri occasionem peccati, esto quod hic, & nunc proximi ruina non sequatur, vt manducare carnes coram aliis, diebus interdictis. Alterum quod non est inductiuum ex sua natura ad peccatum, sed ex eo alter sumit occasionem peccandi, sicut etiam contractus ex DD. vt obseruat Castro Palao, *libro primo, tract.* 3. *disput. prima, punct.* 14. *num.*13. est duplex, vnus ex sua natura periculosus vt Matrimonium clandestinum, alienatio bonorum Ecclesiasticorum absque solemnitate à iure requisita, & iste est illicitus, & inualidus, esto quod hîc, & nunc non solùm cesset fraus, sed periculum fraudis. Alter autem est non talis ex sua natura, sed aliquando admittit fraudem, & iste est validus cessante fraude. Ita opus habens annexum periculum proximum infectionis duplex est. Vnum quod hic, & nunc inducit in tali subiecto infectionem ex infirmitate, vel ignorantia ipsius subiecti, esto quod de sua natura opus non sit tale. Alterum quod ex sua natura est inductiuum infectionis, esto quod hic, & nunc non inducat ob aliquod accidens, & talis est communicatio frequens, & diuturna hæreticorum cum fidelibus idiotis, vel parum instructis, aut firmis in materia fidei, vel pronis ad malum in materia fidei, quia vt iam probatum est hæresis est ex sua natura infectiua, & DD. ac Patres,

tres; quorum est iudicare de periculo proximo spirituali supponunt vt in pluribus adesse tale periculum.

Secundo argumentatur periculum proximum peccandi tunc est ab intrinseco malum, quando moraliter vitari potest, & est voluntariè assumptum absque vlla necessitate morali vt tradunt multi DD sed in aliquibus Ciuitatibus Italiæ adest necessitas iusta concedendi ibi liberum domicilium hæreticis, ergo esto quod tale liberum domicilium habeat annexum periculum proximum hæresis potest permitti, & concedi in tali Ciuitate. Minor probatur, quia adsunt aliquæ Ciuitates in Italia quæ sine mercatura sustineri non possunt, & talis mercatura manuteneri nequit, nisi concedendo liberum domicilium hæreticis.

Respondetur primò, negando maiorem, quia multi Theologi sentiunt, quod periculum proximum peccandi non possit excusari ob aliquam necessitatem, sicut nec commissio peccati: nam periculum proximum peccati habet moraliter loquendo necessariam connexionem cum peccato, & qui vult antecedens, necessario vult consequens necessariò connexum cum antecedenti.

Respondetur secundò, negando minorem. Ad probationē dicitur, licet in aliquibus Ciuitatibus mercatura forsitan non possit sustineri absque hæreticis nautis, qui merces aduehunt, & per paucos dies, vel hebdomadas in portu commorantur, tamen potest sustineri absque hæreticis habentibus domicilium permanens in Ciuitate, & nulla potest adesse causa necessaria, aut rationabilis, ob quam Princeps possit concedere hæreticis tale domicilium, quia tales Ciuitates quando minus diuitiis affluebant per præterita sæcula, potuerunt commodè sustentari sine tali receptione, ergo à fortiori de præsenti & futuro, & licet ad summum talibus Ciuitatibus maius lucrum adueniret ob huiusmodi domicilia, tamen ob spem talis lucri non possunt Principes concedere tale domicilium, vt Hurtad. 2. 2. *disput. 76. sectione prima*, §. 28. Becan. *in suo manuali controuers. libro quinto, capit. 16. numero* 13. docent, tum ob rationes supradictas. Addo quod potiùs damnum huiusmodi temporale ex huiusmodi domicilio resultat talibus Ciuitatibus, tum quia hæretici ex sua patria domicilium in Ciuitatibus Italiæ transportant, quia magnum lucrum reportant, quo lucro certè priuantur ciues, & alij fideles, tum quia homines talium Ciuitatum timoratæ conscientiæ, & versati in exercitio mercaturæ mihi testati sunt potiùs damnum, quàm vtile refundi ex huiusmodi domicilio hæreticorum. Deberéntque Principes considere si ob cultum Dei, & ob Religionem Catholicam etiam lucri iacturam aliquam facerent se, non solum in alia vita, æterna fœlicitate donandos, sed in *hac bonis temporalibus amplissimè compensandos. Deus enim non patitur benignitate ab hominibus vinci.*

Tertiò argumentatur, post Concilium Constant. nō tenemur euitare nisi excommunicatos, denunciatos, & publicos Clericorum percussores, ergo licèt hæretici sint excommunicati, & notorij, tamen cum non sunt denunciati, non tenemur eos vitare.

Respondetur omittendo opinionem Soti, 4. *sent. distinct. 2. quæst. 9. artic. 5. conclus. 2. & dist. 25. quæst. 1.* & Syluestri, verbo *excommunicatio*, & Couarruuiæ in c. *alma mater*, & aliorum, qui censent Concilium Constantiense non comprehendisse hæreticos, negando consequentiam, quia hæretici sunt euitandi non ob excommunicationem, sed ob periculum proximum infectionis, ob contemptum nostræ fidei, & scandali periculum, ne tale delictum maneat impunitum, vt iam dictum est.

QVÆSTIO VNDECIMA.

De Receptatoribus Hæreticorum.

SVbiungitur hic Quæstio qui dicantur receptatores, & certè illi qui scienter huiusmodi homines, etiam si non frequenter recipiunt, licet secundum vires Grammaticæ hoc verbum sit frequentatiuum, tamen in iure pro simplici verbo ponitur id est receptare pro recipere, vt probant ff. de Recept. 5. vlt. sit pulsare dicitur, cædere sine dolore, quamuis nulla sit ibi frequentia ff. de Iniur. l. lex Cornelia §. inter pulsationem, multa quidem in iure contra rationem disputandi recepta sunt ff. ad l. Aquil. l. Ita vulneratus, Dico autem de illis qui scienter recipiunt, alij enim non sunt in culpa C. de his qui latrones occultant l. 1. Hoc sanè notandum videtur, quod Iura ciuilia vidētur intelligere illum esse receptatorem, qui latenter recipit, & celat vt conseruatus Iudicis manus euadat, & innuitur ff. de recept. l. 1. & 2. & de offic. Præsid. congruit, & C. de his qui latr. occult. ferè per tot. sed certè idem credo multo fortius, de his qui palam hæc faciunt, vt C. de his qui latr. occult. l. vlt. vbi loquitur de his qui resistunt Præsidi, & aux. Militari, quod non potest non esse notorium.

Annotatio

Annotationes Carenæ.

SVMMARIVM.

1 *Qui meminerint huius quæst. Fulcodij.*
2 *Receptatorum genus pessimum esse dixerunt I.C. Antiqui.*
3 *Fundamentum delicti istorum consistit in scientia.*
4 *Receptatores à dicuntur etiam si semel tantùm recipiant.*
5 *Receptatores à Paulo I.C. dicũtur receptores.*
6 *Receptatores dicuntur qui id clam faciunt, & publicè.*
7 *Adducitur, & declaratur text. adductus à Fulcodio in l.2. de receptatoribus.*
8 *De receptatoribus hæreticorum consanguineorum remissiuè.*

1. HVius quæstionis mentionem faciunt Eymericus *in Directorio, p.2.q.51.n.5.* ibi, & etiam Guido, & eam ferè de verbo ad verbum transcripsit Archidiaconus in cap. *quicumque, de hæreticis in 6.n.13.*

2. Horum receptatorum pessimum genus esse vbique docent I.C. sine istis enim hæretici diu viuere non possent. Marius Muta *ad cap. Regni Siciliæ, tom.2. ad cap.* 108. *Regis Federici, num.* 8. *& tom.* 1. *cap.* 52. *Regis Iacobi extens. prima vers. ampliare possumus*, & I.C. in l.1. ff. de Receptatoribus, *Pessimum genus est receptatorum, sine quibus latere diu nemo potest, & præcipitur vt perinde puniantur, ac latrones*, & in leg. congruit de Officio Præsidis hic allegata, *sublatis*, ait I. C. *susceptoribus cupido grassantium conquiescit.*

3. *Qui scienter*, bene loquitur hoc loco Fulcodius, quia fundamentum, & basis delicti in receptante, est scientia, quod receptatus sit hæreticus vt dixi *dicto tit.4 § 4.n.36.& ibid.in addit.* Et cum scientia sit duplex vera, & præsumpta, probata scientia vera est locus in receptante omnibus Canonicis pœnis huic delicto impositis; probata vero scientia tantummodo præsumpta locus tantummodò est pœnæ extra ordinem pro modo delicti vt notauit Sousa *in Aphorism.lib.1.cap.23.num.20.*

Licet secundum vires Grammaticæ hoc verbum sit frequentatiuum, notatur hic differentia inter Grammaticos, qui verbum hoc non vsurpant, nisi cum adest actuum frequentia, & I.C. qui eo vtuntur pro simplici verbo *recipere*, vnde vt notat Gothofred. *in rubr. ff. de receptatoribus*, à Paulo I.C. *in l.13. ff. de offic. præsidis.* isti receptatores vocantur receptores, ex quo colligitur, quod etiam ex vnica receptatione dicitur quis receptator, vt notarunt Pegna *comm.* 76 *in secundam partem directorij*, vers. *quidam autem*, & alij per me allegati *dicto §.4.num.26.* quibus addo nunc Filliuc. *in suis quæst. moralibus, tom.1.tract.16. cap.2.num.34.* Ferd. de Castro Palao *in dicto punct.5. num.4.* & Sanctarell. *de hæresi, cap.12. dubio vnico n.1.* Sousa *in Aphorism. cap.23 num.1.* 4. 5.

Hoc sanè notandum, animaduertit hic Fulcodius, quod ex *l prima, & secunda, ff. de receptatoribus*, illi receptatores dicuntur, qui receptant, & occultant. Addit quod multo magis idem dicendum est de his qui palam hoc faciunt, ad quod allegat, *l. 2. Cod. de his qui latrones occultauerunt*, & hoc idem per eadem verba notauit Archidiaconus *loco suprà allegato*, vers. *Hoc sanè notandum.* 6.

L. 2. ff. de receptatoribus. Huius textus hæc sunt aurea verba, *is apud quem affinis vel cognatus latro conseruatus est, neque absoluendus est, neque seuerè admodum puniendus, non enim est par eorum delictum, & eorum qui nihil ad se pertinentes latrones recipiunt.* Quia enim receptator hic personæ conseruandi gratia, non approbandi delictum receptauit, ab omni pœna aliàs delicto debita excusatur, & medio quodam modo punitur, vt in suis notis ad eum locum obseruauit Dionys. Gothofred. *sub littera D. & E.* 7.

Tractandum hoc loco esset de receptante consanguineum hæreticorum, sed in hac materia me remitto ad ea, quæ dixi *in dicto §. 4. n.* 18. & DD. ibi allegatos, quibus addo nunc Ferdinandum de Castro Palao *dicto puncto* 5. *num.13* & Patrem Dianam *in allegata resolut.* 21. vers. *Notandum est tamen*, & Sousam *in Aphorism. Inquisit. lib.1. cap.23 num.7. & seq.* 8.

QVÆSTIO DVODECIMA.

De Defensoribus Hæreticorum.

SEquitur de defensoribus inspicere diligenter, defendit ergo quis interdũ errorem, interdum personam errantem, & certo qui defendit errorem damnabilior est eo, qui errat, & non solum Hæreticus, imo, & hæresiarcha dicitur 24.q.3. qui aliorum, & in eodem casu intelligo, quod dicitur 11.q 3. cap qui consentit, quamuis ibi videatur loqui de illo, qui defendit errorem, sed intelligo, quod defendit errantem, & errorem per allegata capit. qui aliorum, alias enim acrius puniendus errante, de his autem defensoribus non loquitur Papa in nostro rescripto, Illos enim non discerneret ab hæreticis, nec sola diceret excommunicatione notandos, loquitur igitur de

defensione personæ, vbi quis personam defendit, resistens viribus, vel potentia, ne ad manus Iudicis veniat examinandus, vel puniendus, & de simili defensione loquitur can.21.q.5.cap.si fortè, & in aliis cap.quæst eiusdem, & 27.q.1 c.si vestros, & contra huiusmodi defensores potest ad excommunicationem procedi, & credo, quod pro suspicione posset eis indici purgatio, si quæras vnde habeo, quod sint suspecti. Respondeo, quod ex iniusta defensione opinio male viuentium incurritur, 14.q.6.c.si qui. Item dicũt aliqui, quod Prælati, seu Principes, qui non corrigunt eos, & puniunt possunt dici defensores, quia negligere cum personis perturbare peruersos, nihil aliud est, quam fauere, id est defendere, vt dicunt, sed ego non consentio, & expono fauere id est nutrire, & hoc ostendit Canon.86.dist.c. Inferiorum illos ergo fautores appello, vt dixi in decima quæstione.

Annotationes Carenæ.

SVMMARIVM.

1 *Qui huius quæstionis mentionem faciant.*
2 *Aliquando quis errorem defendit, aliquando personam.*
3 *Primum defensorum genus peßimum est, & dicuntur Hæresiarchæ, de secundo genere defensorum loquitur Papa in Bulla Cœnæ dum excommunicat defensores. n.4.*
5 *Defensores hæreticorũ sunt de hæresi suspecti.*
6 *Purgatio ferè numquam est in vsu, & eius loco successit abiuratio.*
7 *Prælati negligentes in puniendis hæreticis non defensores, sed fautores sunt hæreticorum.*
8 *In hac materia fautorum, & defensorum videnda est Bulla Pij V.* Si de Protegendis.

1. DE hac etiam Quæstione Fulcodij, mentionem facit Eymeric. *in direct.q.52.in fi. vers. & Guido Fulcodius*, pro vt, & eandem de verbo ad verbum transcripsit Archid. *in d. c. quicumque n.* 14. *de hæret. in* 6. de hac eadem materia egi, *in sæpe cit.tit.*4.§.6.*per totum.*

Defendit ergo, quis aliquando. Dicit hoc loco
2. Fulcodius, quod aliquando quis defendit errorem, & hæresim, aliquando personam errantem, & hæreticum. Qui defendit errorem
3. non solum hæreticus est, sed Hæresiarcha de quibus dixi *tit.*1. §.*fin. & in alleg.*§ 6.*n.*17.vbi DD.allegaui, quibus nunc addi possunt, Castr. Palao, *in sæpè cit.punct.*5.*n.*5.vbi quod hoc personarum defendentium genus perniciosissimum est, Sousa *in Aphor. Inq.lib.*1.*c.*24.*n.*1. *& in suis commentariis in Bullam Cœnæ Domini c* 1. *disp.*12.*n* 1.

De his ergo defensoribus errorum hæreticorum non loquuntur Pontifices, cum excommunicationis sententiam pronunciant contra defensores Hæreticorum.

4. Sed loquuntur de defensoribus personæ errantis, vt v.g. resistendo viribus, & potentia ne ad manus Iustitiæ deueniat hæreticus, hos defensores propriè esse hæreticorum communiter docuerunt scribentes, Eymeric. *ibid. n.* 2. vbi Pegna *in comm.* 77. vers. *quidam alij sunt*, Farin. *de hæresi, q.*182.*n.*64. qui omnes alios antiquos allegat, Ferd. de Castro Palao *d. num* 5. vers. *defendis autem personam*, Sousa *d.c.*23.*n.*3. Filliuc. *q.moral.tom.*1.*tract.*16.*c.*2.*n.*40. Sanchez *in summ.lib* 2.*c.*10.*n.*18. Barbosa Modernus *in c.sicut, n.*2.*de hæreticis*, qui alios allegant.

Et credo quod pro suspicione posset indici purgatio. Clarissimum est, quod isti hæreticorum defensores sunt de hæresi suspecti, secundum 5.
qualitates, & circunstantias facti, dixi *d.*§.6.*n.*58.*&* 59. Hodie tamen abiuratio, & non pur- 6.
gatio istis defensoribus, prout, & quibuscunque aliis de hæresi suspectis debet indici, quia purgatio Canonica ex praxi Supremi Tribunalis totius Christianæ Reipublicæ Inquisitionis vti remedium periculosissimum fallax & incertum iam ferè ab aula recessit, ita vt non nisi rarissimè vsurpari soleat, vt testis est Farin. *de hæresi, q.*194.*n.*64.*in fin.*

Item dicunt aliqui. Bene ait Fulcodius Præ- 7.
latos, & Principes negligentes in hæreticis puniendis non hæreticorum defensores, sed fautores potius dici debere, vti etiam dixit *in quæst. de fautoribus hæreticorum*, vbi DD. allegaui, interim ad intellectum, c. *Inferiorum*, 86. *dist.* videatur Illustriss. Dominus Don Rodericus Acunha Archiepiscopus Bracharæ super dicto textu, vbi plura eruditè de negligentia Prælatorum.

Et ad materiam istorum defensorum bene animaduertendum est ad exemplum Fulcodij
de his, qui hæreticos defendunt, ne à Iudici- 8.
bus capiantur, & puniantur, nam qui hæreticũ defenderet, ne ab inimico occideretur non esset dicendus defensor hæreticorum, nec esset de hæresi suspectus, ex hoc præcisè nec excõmunicatus excommunicatione Bullæ Cœnæ Domini, Ferd de Castro Palao *d.punct.*5.*n.*5. vers. *Dixi si defendas personam*, & Sousa *loc. sup. alleg.n.*7.& Filliuc. *d.c.*2.*n.*40. vers. *Dixi in causa hæresis*, qui alios allegant. In materia etiam horum fautorum, & defensorum hæreticorum videnda erit Bulla Sanctiss. D.N. Pij Papæ V. *si de protegendis*, inter Bullas Apostolicas pro S. Officio post directorium, quæ in multis particularibus casibus seuerissimè disponit.

QVÆSTIO

QVÆSTIO DECIMATERTIA.

De non implentibus Pœnitentias.

ADiicitur hîc quæstio alia,an in illos,qui è carcere exierunt, vel alias iniunctas pœnitentias violarũt,sit aliqua potestas Inquisitorũ,& aliquib. videtur non,quia functi sunt officio suo, nec habent in executionem potestatem aliquã vltra annũ,extr. de offic. Iudicis deleg. c. quærente Ego autem dico contrariũ,quod vt liqueat inspiciendũ existimo,quod absoluti,& post modũ detrusi in carcerem,vel aliis pœnitentiis leuiorib. onerati,nullam diffinitiuã sententiam receperunt,nam nõ sunt soluti à Crimine,quod vtiq; probatũ est, sed à sẽtẽtia excõmunicationis quã incurrerunt ipso facto,sed nec pœna eis imponitur iudiciaria secundũ quod crimen requirit,sed pœnitentia temporalis,& carceris illa reclusio non est tam ad pœnã criminis, quam ad cautelã, ne noceant,ne alios inficiant,vt appareat,an in tenebris ambulent, an in luce, vt ibi pœniteant, nam diffinitiuè nemo in pœnã criminis,ad perpetuũ carcerem damnari potest ff. de pœnis l. aut damnũ § solent,est n. pœnitentię iniũctio,& nõ iudiciariæ pœnę impositio,sicut ipse Papa Greg. dicit,de hæret in illa decretali excõmunicamus, & in Concilio Tolet in illo §. hæretici aut qui timore mortis &c. Durat ergo Inquisitorũ potestas adeo,quod illi, qui prædicta commiserunt,si excusationem non habent possunt tanquam hæretici condemnari, nam præsumitur ficta conuersio,& confessio simulata,& materia veteris erroris recondita arg. de pœnitentia dist. 2. cap. si quis inuidiæ, quod autem,ait,& ex post facto ostendunt, sibi excelsum veterem placuisse arg. 34. q. 1. c. cum per bellicam circa finem,ibi ostendentes sibi,&c Illos sanè dico excusatos,qui auctoritate Sorani,vel Episcoporum,hoc dimiserunt,& sufficit si ad pristinas redeunt pœnitentias, nam excusat eos Ecclesiæ Iudicium,quale quale arg. extr qui filij sint legit. c. per venerabilem.

Annotationes Carenæ.

SVMMARIVM.

1 *Qui huius quæstionis meminerint.*
2 *Iudex postquam functus est officio suo non potest amplius in causa se ingerere.*
3 *Contra non implentes pœnitentias rectè procedunt Inquisitores.*
4 *Ratio Fulcodij ad hoc.*
5 *Inquisitores non cognoscunt de causis ciuilibus pœnitentiatorum.*
7 *Non adimplens pœnitentias quando possit, vt impœnitens damnari.*
8 *Recusans abiurare,quando pro impœnitente habendus,n. 9.*
10 *Huiusmodi non implentes pœnitentias quomodo puniendi.* *(claratur.*
6 L. aut damnum §. solent, ff. de pœnis declaratur.

1\. HVIusce quæstionis Fulcodij meminit Eymer. *in direct. Inq. p. 3. q. 97.* quam totã cum suis iuribus,& rationib. desumpsit ab hac *q. 13.* de istis non implentib. pœnitentias latè egi *in meo tract. de modo procedendi in causis huiusce Sacrosancti Tribunalis tit. 2. §. 4. per totũ,*vbi DD. de hac materia loquẽtes allegaui.

2\. *Quia functi sunt Officio suo.* Ista est ratio dubitandi in hac quęstione,quia Iudex postquam functus est officio suo,non potest se se amplius in causa ingerere l. Iudex postea quam ff. de re iudicata, ibi, *Iudex postea quam sententiam dixit,desinit esse Iudex,* cum concordantibus,ibi allegatis per Neuium,& Sebastianũ Ximenes ille in suis remissionibus,hic in suis concordãtiis,& hanc opinionem post Guidonem tenuerunt Calder. *cons. 2. de hæret.* Dec. *cons.* 136. 137. *n.* 6. & Decian. *lib.* 5. *c.* 54. *n.* 40.

Ego autem dico contrarium. Contrariam opinionem hoc loco bene firmat Fulcodius, quæ etiam opinio hodie comm. ab omnib. tenetur Eymer. *ibid. d. q.* 97. vbi Pegn. *com.* 146. Simãch. *in Enchirid. iudicum viol. Relig. tit.* 61. *& Cath. Inst. tit.* 47. *n.* 76. *& seq.* Cantera *in suis q. crim. c.* 1. *de hæret. n.* 60. Sousa *in Aphoris. Inquisit. lib.* 1. *c.* 26. *n.* 38. sed latiùs *lib.* 3. *c.* 29 *per tot.* & id supponit pro indubitato P. Diana *resol. moral. p.* 4. *tr.* 7. *resol.* 14. Bobadill. *in sua Politica lib.* 2. *c.* 17. *Per la Iurisdicion Eccles. casu* 102. *n.* 148. *in princ.* & Ferd. de Castro Palao *in suo opere morali,* 1. *p. tr.* 4. *disp.* 6. *punct.* 3. *n.* 2. & hæc sententia fuit etiam in Vrbe Romana in Supr. Trib. S. Inquisitionis in praxi recepta, vt videre est ex Locato *in casu* 23. inter decisos Romæ post eius iudiciale Inquisitorum. 3.

Nam non sunt soluti à crimine &c. Ista est ratio qua bene Fulcodius fundat iurisdictionem Inquisitorum,qui n. pœnitentias sibi iniunctas non adimplent clarè ostendunt, se esse fictè conuersos, & præteritos errores non fuisse ex animo detestatos,& contra fictè cõuersos, vel de ficta conuersione suspectos procedunt Inquisitores in omnium sentẽtia, ita Castr. Palao *vbi sup. vers. non n. leuem suspicionem.* & per hãc rationem tollitur argumentum Calder. Decij, & Decia. quia non adimplens pœnitentias est suspectus de ficta conuersione. 4.

Sicuti etiam ex hac eadem ratione tollitur quæstio,quæ in hac materia controuertitur,an Inquisitores sint Iudices competentes istorum pœnitentiatorum etiam in causis ciuilibus, & aliis criminalibus cum sunt Rei,nam cum ratio ob quam Inquisitores habent Iurisdictionem in pœnitentiatos non adimplentes suas pœnitentias cesset in hoc casu, cessabit etiam 5.

Inquisitorum Iurisdictio, vt dixi *tit.2.§.4 n.16.& in addit.ad d.loc.*

6. *L.aut damnum §.solent ff.de pœnis*, ibi, *Carcer enim ad continendos homines non ad puniendos haberi debet*, secus tamen videtur de iure Canonico, vt in c.quamuis, de pœnis in 6.vbi dicitur, quod Episcopus clericos potest damnare ad carcerem perpetuũ vel temporalẽ *ad pœnitentiã peragendã*, de hac tamẽ re.& intellectu illius §.solent vide Iac.à Calicio *in marg Fisci, in rubr.de pœna carceris*, Gotof. *in notis ad d.§.* vbi eruditè Greg Tholos. *in Syntag lib.31.c.13.* vbi distinguit carcerem correctionis, custodię, & supplicij, Castill. *in l.79.Tauri*, in verbo *Præses*, *n.8.* Azeu. *in consi.27.n.11* & latid.Greg.Lopez *l.4.glos.8.tit.31.p.7.* Azeued. *in lib.3.Nou. recomp.tit.6.l.15.n.9.* Auiles *in c 18. Pretorũ in* verbo *carcel* & eruditissimum I.C Don. Ant. Cabreros.de Metu, *lib.2.c.46.n.1.& seq.* qui locus dignus est quod ab omnibus videatur.

7. *Si excusationẽ non habent possunt vt haretici dãnari.* Hæc Fulcodij Doctrina intelligẽda est cũ vel qui nõ adimpleuit pœnitentias nõ vult resipiscere, Sousa *d.c.29.n.8.* vel cum iussus in reconciliatione nõ accedere ad partes hæreticorum, vel illos nõ receptare, ad illos accessit, vel eosdem receptauit, Sousa *ibi.n 9.* Diana *d. resol.14 vers. Notandũ est tamen* Treuis. *dec.36. lib.2.n.2.* qui alios allegant, vel cũ pertinax est in nolendo vllã pœnitentiã sibi iniunctam adimplere, Sousa *ib.n.7.* & P. Diana *eod loco*, *vers. nota etiã hic.* Ex quo sequitur, quod recusans 8.
abiurare de formali, vel vehement relaxatur vt impœnitens brachio seculari, P Massin. *in praxi S.Offic.p.9.assert...p.9.primæ Impressionis*, recusans verò abiurare de leui non est statim 9.
relaxãdus, sed excõmunicatur, quod si per annum in sorduerit in excõmunicatione pertinaciter relaxatur vt impœnitẽs, Sousa *in Aphor. Inqu lib.2.c.40.n.16.*& P.Diana *d.resol.14.in fi.*

Huiusmodi igitur nõ implentes pœnitentias 10.
seclusis casibus de quibus *sup.* arbitrio Iudicis erunt pro modo culpæ puniendi, considerata semper qualitate personæ ita Ferdin.de Castr. Palao, *vbi sup.pun.3.n.4.* vbi quod hi puniendi sunt pœna pecuniaria fustibus, vel Ieiuniis.

QVÆSTIO DECIMAQVARTA.

De Testibus singularibus in causis fidei.

AN autem per testes singulares, & famam possit aliquis in hoc crimine condemnari, quæri non oportet, constat n quod non, vt text.de testibus c. tam litteris, præsertim cum in crimine, probationes debeant esse luce clariores C. de probat.l.sciant, & in hoc crimine nemo sit ex præsumptione damnandus, indicetur ergo purgatio vt ostensum est supra.

Annotationes Carenæ.

SVMMARIVM.

1 *Per testes singulares nõ probatur plenè hæresis ad effectum imponẽdi pœnã ordinariam, etiam si adesset cum testibus fama n.7.*
2 *Ratio conclusionis allegata à Cantera.*
3 *Ampliatur conclusio etiãsi testes deponerẽt de diuersis actibus vnius speciei hæresis, n.4.& ita in Supremo Tribunali seruatur, n.5.*
6 *De requisitis ad probandam famã remissiuè.*
8 *In criminibus probationes requiruntur luce Mediana clariores.*
9 *Quando quis ex indiciis indubitatis possit puniri pœna ordinaria.*
10 *Grauato testib. singularib.in S.Officio indici debet purgatio, vel abiuratio.*

1. PEr *testes singulares*, hic concludit, & rectè Fulcodius, quod per testes singulares non probatur hæresis crimen plenè.ad effectũ cõdemnandi reum in pœnam ordinariam, hanc cõclusionem probat text.per eum allegatus *in d.c.tam litteris de testib.* ibi, *testes sint vel soli, vel tales qui non potuerunt illa legitimè comprobare*, iuncta glo. & verè etiam ita tenẽt comm. DD.nostri, & in specie Farin.*de testib.qu.64.n.207.215.& seq.* vbi allegat, Pegn.Royas, & Simanc. & post allegatos per eum ita etiam sentiunt Sanctarell. *de hæresi, c.39.dub.1.n.2.& seq.* F.de Cast.Palao, *in suo opere morali, 1.p.tr.4.disp.8.punct.15.§.4.n.8.* Inq Cantera *in suis q. crim.de probat.per testes c.2.n.17.* vers. *Tamen his non obstantib.* vbi ait, quod vera ratio istius 2.
conclusionis est, quia omnes testes habentur loco vnius respectu diuersorum actorum de quib.deponunt.& vnico testi etiam de Iure diuino in nullo casu, est credendũ c.in omni negotio, de testibus, vbi Moder.Barbosa, optimè Maldonat.*in sua Silua respons.lib.1.resp.9.in 1.p n.38.* vbi dixit, quod auctoritas DD.qui in contrarium adducuntur nũquam eum deterruit, vt ab hac vera opinione discederet.

Solum difficultas aliqua potest esse an huiusmodi testes singulares saltem probent, si deponant de distinctis actib.vnius, & eiusdem 3.
speciei hęresis, in qua Sousa *in sua disp.vnic.de testib.sing.in materia fidei, sect.2.concl.4* latissimè conatur probare affirmatiuã sententiã addẽdo ita in Inquisit.Lusitan. passim obseruari.

Verum verior, & receptior est etiam in hoc 4.
casu contraria sententia, quam manifestè probat ratio Canteræ de qua *sup.* quamqi tenent in indiuiduo, Farin.*vbi sup.n.214.* F. de Castr. Palao, *loco alleg n.11.& seq.* Ignat. Mald. *in d. resp.9.n.38.* Freitas ad Roder. *de confess.sollicit. q.22.n.24.* vbi quod licèt contraria opinio obseruetur

sequetur in Regno Lusitaniæ. Attamen in omnibus aliis Regnis aliter practicatur, & præ-
5. sertim in Supr. Tribu. Rom. Vniuersalis Inquisitionis, vt videre est ex casib. 27.35.& 37. Romæ decisis post Iud. Inquisitorum Locati.
6. *Et famã*, de requisitis ad famam probandã, vt ex ea oriatur indiciũ validũ cõtra reum, vidẽdus est Farin. *de Ind. & tort. q.*47. & post eum Lud. Gilhaus. *in sua arb. Iud. c.6.p.*1. Marquard, Freher. *in peculiari tr. de fama, l.1.c.5.& 6.* & Io. Zanger. *de Indic. & Tort. c.2.n.80.& seq.* & in foro nostro S. Officij Cantera *de prob. per testes c.2.q.1. de Indic. sufficientib. ad torturam, n.* 8.& P. Diana qui alios antiquos DD. allegat *p. 4. resol. moral. tr.6. resol.*13. ac P. F. à Cast. Palao *in oper. mor. tr.4. disp.8. punct.9.n.9.*
7. Cõclusio autem hic per Fulcodium firmata, quod nec testes singulares iũcti cũ fama plenè probant, contra hæreticum ad effectum eum puniendi pœna ordinaria verissima est, & eã in indiuiduo casus nostri docent, Ignat. Maldon. *d. resp.9.p.1.n.*40. Freitas *ad d.q.*22. Rodet. Acunha *de confess. sollic. n.*24. vers. *etiam si cum testib. concurreret publica vox, & fama.*
8. *Præsertim cũ in criminib. probationes debeant esse luce clariores.* Hoc vulgatũ Axioma Fulcodij ad litterã probat text. allegatus. *in l sciant, quæ est fin. C. de prob.* ibi, *vel indiciis ad probationẽ indubitatis, & luce clarioribus expedita*, Bimius *cons.171.n.89.vol.2.* Caball. *resolut. crim. cent.3 resol.230.n.24.* Camil. Laratta, *cons.114. n.8.* Becc. *cons.67.n.5.vol.1.* Io. Domin. Tasson. *in Prag. Regiam de antefato* vers.12. *obs.1.n.49.* & hoc multo magis habet locũ in crimine hęresis in hoc Tribun. in quo cũ nõ pãdãtur Reo nomina testiũ, aliquo modo dicitur Reis tolli defensio, qua ratione passim in hac materia vtuntur DD. Cantera *d.c.2. de probat. per testes, n.17.* & F. de Cast. Palao, *tr.4. disp.8. punct.15.§. 5.n.2.* vbi alleg. Guid. nostrum hoc loco.

Et in hoc crimine nemo sit ex præsumptione 9.
damnandus. An autẽ, & quando, & à quib. Iudicib. possit quis in pœnã ordinariã præsertim corporalem, & mortis dãnari, latè dixi *in addit. ad tr. meum de modo procedendi in causis S. Officij, tit.12 § 18. appendic.1. per tot.*

Indicetur ergo purgatio, & ita incõcussè hu- 10.
cusq; fuisse in S. Offic. obseruatum attestatur Campeg. ad Zanch *de hæret. c.11.* vers. *Doctrinam hanc longa temporũ serie*, quamuis n. testes singulares etiã cũ fama non conuincant ad effectũ puniendi hæreticũ pœna ordinaria probant tamen ad effectũ eum torquendi, abiurationẽ ei indicẽdi, & extraordinationẽ puniẽdi, vt notãt omnes DD. *sup.* allegati, *n...* & P. Diana *p.4. resol. mor. tr.6. resol.5. & tr.7. resol.*31.

QVÆSTIO DECIMAQVINTA.

De confiscatione bonorum Hæretici, & nonnullis animaduertendis per Inquisitores.

NOuissimè quæritur de bonis istorũ, an à Principib. licitè occupentur, & confiscentur, & cõstat quod hæret. bona confiscantur extr. de hæret. c. vergentis, sed quid de illis, qui sponte redeunt, vel non sponte, sed tamen pœnitent. & immutantur, certe ad cognitionem Fratrum nõ spectat hæc qu. quia tamẽ proposita est inter cęteras, & forsan expedit, eos dare super hoc Principib. certum consilium, vel preces eisdem porrigere. Super istis discutio, Primũ, & allego, quod licitè, bona detineant omnium prædictorum, nam eo ipso, quod inciderunt in crimen, videntur bona commissa ex die criminis, quod ex eo patet, quia læsæ Maiestatis ex eo die nihil possunt, quolibet alienationis genere, in personã quamcumq; transferre, C. ad l. Iul. Maiest. l. quisquis ergo, idem & hic quia crimen istud exequatur illi, imo grauius iudicatur, extr. de hæret. c. vergentis, potest etiam induci, quia nemo pœnitentia desinit esse nocens ff. de furt. l quia ea mente, ego autem huiusmodi non admitto in his, qui sponte, & ante probationes receptas suam hæresim manifestant, nam, etsi non omnino incognita, tamen adhuc arcana reuelent, venia digni sunt, vt eadem l. quis in fine legis, sed ne de illis videtur, qui post conuicti redeunt, etiam si incarcerentur, quoniam Ecclesia non iudicat, eum Hæreticum, vel credentem, vt ita dicam, ergo tanquam Hæreticus, vel credens puniri non potest, vt in Concil. Tholos. in illo §. Ne autem innocentes, sed puto contrarium, hoc est, quod licitè confiscentur, per dicta iura in summa, non vt mineruã instruam, nec solem facibus adiuuare præsumam, sed vt memoriam nostram excitem, mole plerumq; negotiorum oppressam, admonendos vos arbitror, quoniam in alienum laborem intrastis quanti acta Inquisitionis diligentius euoluatis, & si testes inueneritis confusè deposuisse suppleatis omissa, & eos de causa scientiæ, & causa causæ, vbi faciendum videbitur sollicito requiratis, quod sic fieri posse, scilicet iterari testium interrogationes omissas dicit decretalis de test. c. per tuas, & concordat. l. ff. de q. l. repeti, & hoc dico cum tanta diligentia faciendum, quia illis contra quos inquiritur præcluditur via iuris in notitia testium, & reddendis interrogationibus, prout in iure fieri consueuit, & quanto magis eis præcluditur, tanto sollicitudo maior vobis incumbit, adeo quod etiam de inimicitia testium, per vos debetis inquirere, cum non possent alij diuinare, & nisi testes plenè & planè in omnibus concordauerint, melius est vobis purgationem indicere, vel differre sententiam quam damnare. Adeoque non crederent tutum ad vocem duorum testium, hominem bonæ opinionis damnare, licet videat contra Ius dicere,
quia

quia vbi numerus testium non exigitur, duo sufficiunt, sed hoc dico, quod duos, vix duos iudico, eo quod vrgente necessitate ordo legitimæ defensionis truncatur.

In ferendis autem sententiis, seu potius pœnitentiis iniungendis in eos, vel eis, qui redierint, non credo quod sint hæretici, vel credentes pronunciandi, quia non sunt tales, vt prob. 24 q. vlt. c dixit Apostolus in fi c. nec pronunciandum est, fuisse, quia nec est modus pronunciãdi in Iure, dicitur ergo, sic, quia te inuenimus per te, vel per tuam confessionem Hæreticum, nunc vero saniori consilio vsus, ad vnitatem Ecclesiæ, prout asseris de corde bono, & fide non ficta vis redire, ideo te imprimis abiurata hæretica prauitate secundùm formam Ecclesiæ, ab excommunicationis vinculis, quib. tenebaris adstrictus, absoluimus, si tamen ad eam ex corde redieris, & iniuncta tibi mandata seruaueris, & quia in Deum, & S. Ecclesiam prędictis modis temerè deliquisti, ad peragendam condignam pœnitentiam in perpetuum carcerem te recludi volumus, & præcipimus, & ibidem te morari perpetuò, vel talem peregrinationem tibi iniungimus, & his similia. &c. causa enim tollendæ Quæstionis expedit eas poni, vt si forte eas non seruauerint appareat eos non fuisse absolutos, nec dicant aliqui, quod vestro officio functi sitis, quamuis ad hoc supra responderim scilicet Q. sanè in his omnibus arbitror cautum, instrumenta publica retineri, & sigillis Episcoporum muniri, præcipuè vbi causa erit nobilium, & potentum sed illud adiicio, quod omnes errores suos sigillatim profiteri, & abiurare publicè faciatis, quia nihil magis in confusionem Hæreticæ prauitatis redundat, & gloriam nominis Christiani Quid vero iniungẽdum sit talibus diffiniri non potest, quia committitur arbitrio iudicantium & aliter cum simplicibus est agendũ, quam cum prudentib. aliter cum Clericis, quam cum laicis, aliter cum Prælatis, quam cum subditis, & omnes circunstantiæ sunt notandæ, de Pœnit. dist. 5. c. 1. quia tamen multi ex simplicitate in hoc crimen incidunt, credo multorum simplicitati parcendum, vt non excuset à toto, sed à tanto 85. dist. c. tanta. Credo etiam eos, qui fauerunt, vel receperunt sanguine coniunctos, mitius puniendos, sicut dicit lex eleganter ff de receptat. l. vlt. quamuis Magister Laurentius dicat contrarium, arg. c. 27. q. 1. c. de filia.

Hæc omnia dico, & scribo saluo fratrum, & aliorum prudentum consilio meliore.

Hucusque D. Guido Fulcodius.

Annotationes Carenæ.

SVMMARIVM.

1 *De Iure antiquo bona hæreticorum spectabant ad Principes sæculares.*

2 *Hoc Ius seruatur hodie in Hispania ob expensas maximas quas Potentiss. & Religiosissimus Rex Noster sustinet, idque ex Pontificis concessione, num. 3.*

4 *Variæ consuetudines aliarum Prouinciarum in hac materia remissiuè, vbi de consuetudine Status Mediolani.*

5 *A die commissi criminis bona hæreticorum sunt confiscata.*

6 *Ante tamen declaratoriam Iudicis Eccles. non amittit hæreticus dominium, & possessionem bonorum suorum.*

7 *Alienationes post hæresim factæ reuocantur.*

8 *Adducitur, & declaratur text. l. qui ea mente de furtis.*

9 *Secũdùm opinionem Fulcodij, qui sponte comparent non patiuntur confiscationem bonorum, secus si compareant iudiciis præuenti, & ita hodie seruatur in Hisp.*

10 *Ex benignitate Supr. Tribunalis de Vrbe hæretico etiam præuento ad cor reuertenti bona condonantur.*

11 *Possunt Inquisitores condonare bona hæretico pœnitenti, non obstante Iure fisci Principis secularis acquisito à die commissi criminis contra Simancham, n. 12.*

13 *Inquisitores possunt pluries testes examinare, & debent interrogari, de causa scientiæ, & inim. n. 14. 15.*

16 *Ex opinione Fulcodij duo testes non conuincunt in hoc crimine.*

17 *Forma ferendæ sententiæ in hæreticum pœnitentem, & quid seruetur in praxi, n. 18.*

19 *In hac sententia addenda est clausula, si ex corde ad Ecclesiam redieris.*

20 *De pœna perpetui carceris, & aliis pœnis imponendis hæretico pœnitenti, n. 22.*

23 *De pœna proferentium hæreses ex simplicitate, & pœnis fautorum, remissiuè, n. 24.*

AN à Principib. iustè occupentur, Videtur hoc loco præsupponere Fulcodius, quod bona hæretici cõfiscata spectent ad Principem secularem, quod verum est si spectemus Ius antiquum de quo in capitulo vergentis de hęreticis, & hoc ius antiquum hodie seruatur in Hispania, quia Potentiss. & Religiosiss. Rex Noster facit omnes expensas Officij Sanctiss. Inquisitionis quæ sunt maximæ, ita Couar. *lib. 2. Var. resol. c. 9. n. 12.* Farin. *de hæresi, qu. 190. §. 12. n. 188.* F. de Cast. Palao *in opere morali,* 1 *p. tr. 4. disp. 5. punct. 23. n. 5.* vers. *Imprimis enim in Hispania,* Sousa *in Aphoris. Inquisit. lib. 3. c. 20. n. 16.* Id tamen fit ex concessione particulari Sedis Apostolicæ, vt animaduertit Farin. *vbi sup.* quia ad Sum. Pontificem spectat plenissima potestas disponendi de bonis hæretici, vt vult, ita Pegn. *comm. 158.* vers. *neque his quæ hactenus, p. 3. ad Eymericum,* F. de Castro Palao *d. §. 23. n. 2. &* Sousa *c. 20. n. 1.* In aliis regionibus 1.

bus variæ sunt consuetudines de quib.memorati auctores;certè consuetudo de qua in nostro Mediolani Dominio attestatur Clarus *in §.hæresis,§.Item bona*,vers.*In hoc Ducatu*,quod bona hæretici pro tertia parte fisco S.Officij, pro alia tertia fisco Episcopali, & pro alia tertia fisco Regio applicentur,videtur aliqualiter desumpta ab illa trimembri diuisione bonorum hæretici, de qua loquuntur Const.Apostolicæ relatæ à Farin.*vbi supr.n.*176.*& cons.* 117.*lib.*2.& à Castro Palao *ibid.n.*4.

5. *Ex die commissi criminis.* Verissimum est in crimine hoc hæresis bona intelligi confiscata à die patrati criminis ipso facto, ita loquitur text *in c.cum secũdùm leges, de hæreticis in sexto*,Barbos.Moder.qui alios cumulat in *c.vergentis,n.*3.*de hæret.* Ricciul. *de iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium, lib.*5. *c.*31 *n.*3.*& seq.*ante tamen Iudicis Ecclesiasti-

6. ci declaratoriam hæreticus non amittit dominium,& possessionem bonorum suorum,Ricciul. & Barbos. *locis alleg.* F.de Castr.Palao *d. disp.*8. *punct.*17. vbi rectè animaduertit cum Suarez *de fide disp.*22.*sect.*3 *n.*6 nihil prodesse hoc dominium hæretico,nisi quoad vtendum, & fruendum,nam à die criminis cõmissi adeo sunt bona hæc fisco hypotecata vt omnes alienationes interim factæ possint à fisco reuocari,de quo Castr.Palao *eadem disp.*5.*punct.*19.& latiùs Sanch.*in sum.lib.*1.*c.*21.

7. *Quia læsæ Maiestatis ex eo die nihil possunt &c. transferre.* Quidquid sit de ea iuris controuersia an alienationes factæ ab hæretico post lapsum in hæresim ante sententiam declaratoriam sint ipso iure nullæ, de qua latissimè Ricc. *lib.*5.*c.*35. certum est, quod etiam si mero iure valeant,possunt è latere fisci rescindi,vt volunt infiniti propemodum DD.alleg.à Sanch.& Castr.Palao *vbi sup.* Sousa *in Aphor. Inqu.lib.*3.*cap.*15. & Sanctarell. *de hæresi c.*16. *dub.*1.*&* 2.

8. *Potest etiam induci.* Pulcherrimus est text. hic alleg.à Fulcodio,*Qui ea mẽte*,ait I.C.*alienum quid contrectauit, vt lucri faceret tametsi mutato consilio id postea Domino reddidit, fur est, nemo n.tali peccato pœnitentia vsus nocens esse desiit*,allegat cõcordantes Gothofr. *in suis notis* vbi ait *quod pænitere videtur, qui nudam habuit voluntatem*, ad hunc text.vidẽdus Tiraq.*de pœnis temperandis,causa* 30.*n.*10.*& causa* 60.Gail.*de pace publica,c.*11.*n.*26. Azeued. *ad Regias Hispaniæ const.l.*3.*tit.*3.*lib.*8.*nouæ recompilat.*Gironda *de Gabellis p.*4.*in princ.n.*53.

9. *Ego autem huiusmodi non admitto.* Distinguit Fulcodius hoc modo, quod aut hæretici sponte comparuerunt, aut indiciis,& probationibus præuenti falsi sunt se hæreticos fuisse,sed pœnitent? In primo casu possunt eis bona condonari,*arg.l.quisquis C.ad l.Iuliam Maiestatis*.In secundo verò casu non,hæc distinctio ad vnguẽ seruatur in Hispania,vbi ex speciali gratia hæretico tantummodo sponte se deferenti condonantur bona prout,& venienti ante tempus gratiæ, Sousa *in Aphoris.Inqu. lib.*3.*c.*21. P.Diana *p.*4.*resol. moral.tra.*8.*resol.* 44.vers.*Igitur in Sacro Tribunali*,& constat ex 10.
sententia Inquisit.Hisp.contra hæreticum pœnitentem cuius formam ponit Garz. *in praxi S.Officij,loco infrà alleg.*De generali tamen cõsuetudine totius Italiæ receptum est, vt hæretico ad cor reuertẽti bona condonentur,etiãsi contra eum probationes essent receptæ, vt dixi de modo procedendi in causis S. Officij, *tit.*2.§.1.*n.*9.vbi DD.allegaui.

An autem possint Inquisitores condonare 11.
hæretico pœnitenti bona in præiudicium fisci Principis secularis, cui vel ex consuetudine, vel ex Pontificia concessione bona pertinent, vel eorum pars dubitari posse videtur, ob quandam doctrinam Simanch. *de Cath.Inst. tit.*47.*n.*15.vbi habet hæc formalia verba, *Nec enim Inquisitoribus licere putamus bona ipso iure confiscata relinquere pœnitentib. in damnum fisci cui videtur ius quæsitum.*

Verùm certissimum est id vndequaque In- 12.
quisitorib.licere,quia ipsi sunt Iudices,& Princeps secularis non potest se ingerere in bonis hæretici, nisi post sententiam Inquisitorum,& quia bona hæretici non spectant ad fiscum secularem,nisi ex Apost.Constit.& tandem quia ad Summũ pontificem spectat eorundem bonorum dispositio,vt supra vidimus, ita tenent omnes DD.allegati per Ricciul.*de iure person. extra Ecclesiæ gremiũ existentiũ lib.*5.*c.*42.*n.*1. & passim in his nostris partib. obseruat Eminentiss.Tribunal DD.Supremor.Inquisit.

Et si testes inueneritis, Iudex.n.semper, & 13.
quandocũq; potest supplere omissa per testes iterum eos examinãdo,& diligentius interrogando,Farin. *de testib.q.*73.*n.*10.*seq.* bene Castro Palao, *tr.*4.*disp.*8.*punct.*15.§.3.*n.*5. & Pegna omnino videndus *in* 3.*p. comm.*111. vers. *quod autem pluries possint examinari*, vbi integrum hunc locum Fulcodij refert,& addit,nihil prudentius, & tutius in hac causa Inquisitoribus præscribi potuisse.

De causa sciẽtiæ,& causa causæ. Hoc est præ- 14.
cipuum interrogatorium dandũ testi, quia testes deponentes sine ratione, & causa scientiæ dicuntur deponere, vti pecudes, & nihil probant,latissimè Farin. *de Testibus tota quæst.*70.

*Adeo quod etiam de inimicitia testium.*In hoc 15.
etiam maximè Tribunali in quo nomina testiũ Reo non panduntur,testes omnino interrogari debent an inimicitiã aliquam habeant cum Reo denunciato,& de hac re omnib.possibilibus modis se certificare debent Inquisitores, Farin. qui alios latissimè cumulat *de hæresi,qu.* 188.§.6.*n.*106.& post eum Sousa *in Aphorism. Inqu.lib.*2.*c.*10.*n.*12.vbi quod Inquisitores debent

bent etiam interrogare Reos in genere super inimicis, de inimicitia autem quando repellat testem,nec ne, vide Farin.*vbi sup.*F.de Castro Palao *in opere morali,tr.4.disp.8 puncto* 15.§.1. *n* 9.*& seq.* & nos latè *infrà in* 3.*p. huius operis*, an etiam inimicus capitalis sit admittendus ad denunciandum in hoc S.Officio, vide P.Dianam *resol.moral.p.*4 *tr.*8.*resol.*40.

16. *Adeòque non crederem tutum ad vocem duorum testium.* Videnda sunt quæ dixi de modo procedendi in causis S.Officij,*tit.*1.§.13.*n.*65. *& seq.*& eodem loco in addit.Farin.*de haresi, q.*188.§.3.*per tot.* Sousa *in Aphoris.Inq.lib.*2.*c.*19. Ferd.de Castro Palao *tr.*4 *disp.*8.*punct.*15. §5. vbi firmat opinionem Fulcodij hoc loco, & allegat hanc eandem Quæstionem Sanctarell. *de haresi,c.*39.

17. *Dicitur ergo.* Huiusce loci Fulcodij mentionem facit Pegna *in direct p.*3.*com.*43.vers. *eiusdem processus meritis*, qui DD. antiquos enumerat, qui opinionem Fulcodij in hac re
18. tenuerunt,in cõtrarium tamen nunc est communis Praxis S.Officij vt attestatur eo loco Pegna, & constat ex formulis sententiarum istorum hæreticorum pœnitentium,de quibus Eymeric. *in* 8. *modo terminandi processum in causis fidei,n.*194 Locatus *in formula expediendi hareticos Pœnitentes fol. mihi* 496. *post eius Iudiciale Inquisitorum*,& P.Massinus *in praxi S.Officy,p.*7.*in rubr.forma della sentenza,& abiuratione d'vn heretico pænitente non relasso, fol.mihi,*205 primæ impressionis, & idem seruatur in Tribunali Sup.S.Inqu Hispanæ vt videre est ex simili sententia de qua Paulus Garzia *in sua praxi S. Officy Hispano idiomate conscripta ex ordine Supremi Tribunalis illius Regni fol.mihi* 32.*à tergo*,ibi,*Declaramos el dicho Fulano hauer sido herege Apostata Luterano,&c.* Et ita etiam de iure pronunciandum esse dixit.*&* probauit Lud.à Paramo *de orig.S. Inquisitionis lib.*3.*q.*4.*n.*31. vbi refert ita etiam cautum fuisse Instruct. Hispalen. *c.*10. & *ibi* alios allegat.

19. *Si tamen ad eam ex corde redieris*,bene hic notat Fulcodius,quod ex hac clausula clarius, & manifestius firmatur Iurisdictio Inquisitorum in hosce hæreticos pœnitentes lata sententia hunc etiam locum refert Pegn.*d.comm.*44. vers *cur autem apponantur illa conditiones* vbi notat idem docere Gemin. *in c. vt commisit*, §.*necnon de hareticis in sexto*, quam doctrinam vti Gemin. sequitur etiam Lud.à Paramo *d q.*4.*n.*32.*& seq.*vbi ad probandam Iurisdictionem Inquisitorum in hosce hæreticos pœnitentes adducit auctoritatem Fulcodij *in quast.sua* 13.de qua *suprà.*

In perpetuum carcerem, de pœna huiusce perpetui carceris hæreticis pœnitentibus imponenda dixit *tit.*1.§.24 *per tot.& in addit.ad dictum locum*, nunc addo Bariolam in suis Aphorism.Iuris vtriusque in verbo, *haretici, nec sponte comparentes*, qui ait ex stylo Vrbis pœnam perpetui carceris transisse in pœnam triremium, & ibi allegat Farin. qui hoc non dicit,ad dicta in meo tractatu me remitto. 20.

Abiurare publicè factatis Quando abiuratio debeat esse publica,& quando priuata dixi *in tit.de Blasph.*§.11.*& in addit. ad dictum locum*, certè abiuratio de formali semper debet esse publica, nisi simus in hæretico sponte comparente,idque maximè ob rationem Fulcodij,quia, *nihil magis in confusionem haretica prauitatis redundat, & gloriam nominis Christiani*,bene Modernus Barbosa *in c ad abolendam*,in verbo,*publicè,n.* 11.*&* 12.*de haret.*vide quæ dixi *in* 1.*p.tit.*12. addit Fulcodius, vt Inquisitores faciant omnino, quod hi hæretici singulos suos errores profiteantur,sic Eymericus *in forma abiurationis haretici pænitentis, n.*191. 21.

Quid verò iniungendum sit. De pœnis imponendis hisce hæreticis pœnitentibus,me remitto ad ea quæ dixi *in tr.de modo procedendi in causis S.Officij,tit.*2.§.1.*& ibi in addit.* Sousa *in Aphoris.inq lib.*3.*c.*44.*n.*11. vbi cum Fulcodio ait, quod vltra pœnas à Iure expressas, aliæ etiam Episcoporum, & Inquisitorum arbitrio imponi possunt attenta personæ, & culpæ qualitate vide Ferd de Castro Palao 1.*p. operis moralis,tr.*4.*disp.*6.*pun.*1.*&* 2. 22.

Quia tamen multi ex simplicitate,de proferentibus hæreses ex simplicitate dixi latè de modo procedendi in causis S.Officij *tit.*1.§.7. *& ibid.in addit.&* §.6.*eod.tit.*vide etiam quæ dixi *in addit.ad titul.* 10 §.3.*n.*24. vers.*hac tamen limitanda sunt.* 23.

Credo etiam eos qui fauerunt, dixi *titul.*4.*de Fautoribus Hareticorum*,§.4. *n.*28 *& seq. & in addit ad dictum locum*, vbi notaui mitius puniendum Patrem receptantem filium Hæreticum, quàm fratrem receptantem fratrem pariter Hæreticum. 24.

INDEX

INDEX

Rerum, & Verborum notabilium, quæ continentur in præsenti Tractatu de Officio S.Inquisitionis & modo procedendi in causis S.Officij.

Prior numerus designat numerum marginalem: posterior paginam indicat.

Trahen

Index.

Ad

Index.

Quomodo

Confessarius Sollicitans.

Cum

D

Dæmon.

Index.

Custodem

Ratio

Differentia

Optimus

Index.

Quod

I

Ieiunium.

requi

Nam

Pœnitens, Pœnitentia, Pœnitentias non implentes.

Index.

Zz 2 Intel

In

In

Index.

Secretum

Clerici,

V

Venenum.

FINIS.